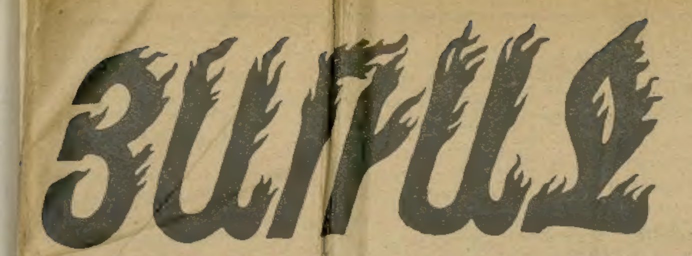

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 375.266

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
1
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1931

1 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1457

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԷԿ ՏԱՐԻԷՆ ՄԻՒՍԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ տեսակէտով, ոչ մէկ շօշափելի տարբերութիւն՝ անցնող եւ անցած տարուան միջեւ։

Համ եթէ կայ տարբերութիւն, աւելի շատ Ելքի գլուխէն կ'երեւայ, քան Մուտքի։ (Խօսքը գաղութներու մասին է)։

Այսպէս, Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, 1930ին աւելի շեշտուեցաւ մեկուսացումն ու ինքնամփոփումը Անգլիոյ եւ Պելճիոյ հայ գաղութներուն։ Հետզհետէ հեռաւոր արձագանգի մը տպաւորութիւնը կ'ընէ այդ երկու գաղութներուն միջեւ եղած ազգային գործունէութիւնը։

Մանչեսթըր եւ Լոնտոն արդէն տարիներէ ի վեր վարժուած են իրենց ողջ կամ մեռած ըլլալու մասին տեղեկութիւն տալ՝ պատահական հանդէսներով եւ պարբերական նուէրներով։ Տարուէ տարի ատոնց թափն ալ կը պակսի։ Իսկ Պրիւսէլ եւ Անվէրս, որոնք նոր տարրեր ընդունեցան 1922էն ասդին, կարծես աւելի շուտ սպառեցան։ Կարգ մը աւանդական երեկոյթներ եւ ուրիշ ոչինչ, երկու տարիէ ի վեր։

Գերմանիոյ մէջ, բուն գաղութը, Պերլինը կը շարունակէ տոկալ զանազան ձեռնարկներով։ Թէեւ աւելի թոյլ քան նախորդ շրջաններուն։

Հունգարիայէն՝ Փեշթայի եւ Աւստրիայէն՝ Վիեննայի առնուազն տարին քանի մը անգամ հազիւ կը լսենք, առանց ոգեւորիչ ո՛ր եւ է փաստ գտնելու։

Փրակայի (Չեխօսլովաքիա) մէջ գաղութ չենք ունեցած, բայց ունէինք ուսանողական բոյն մը որ 1930ին գրեթէ պարպուեցաւ, ուսանողներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը իր շրջանն աւարտած ըլլալով։

Իտալիոյ մէջ, ուր գաղութը մեծ մասով համախմբուած է Միլան, համալսարանական երիտասարդութիւն մը եւ ազգային միութեան կորիզ մը վառ կը պահեն կանթեղը։ Իսկ Վենետիկի վանքը իր դերին մէջ է աւելի կամ պակաս։

Զուիցերիան կը յիշենք միայն իր «Հայաստան»ով, որու բարգաւաճման մասին առանձին նորութիւններ չլսեցինք անցեալ տարուան ընթացքին։ Գիտենք, միայն, որ այդ թանկագին հաստատութիւնը հազիւ կը տոկայ իր ծախքերուն եւ պարտքերուն։ Եւ եթէ ունենայ միջոցներ, անշուշտ շատ աւելի անտէր պատանիներ պիտի դառնային «Հայաստանցի», փրկուելով Յունաստանի եւ Սուրիոյ կայաններէն։

Եւ ահաւասիկ Ֆրանսան,— ամենախոշոր զանգուածը տարագիր բազմութեան։

Կը թուի թէ թուլութիւն մը վարակած է նաեւ մեր գաղութը։

Փարիզը կը մնայ միշտ անճրկած՝ Նոր սերունդի փրկութեան ահաւոր հարցականին առջեւ։ Մասնակի ճիգեր հոս ու հոն եւ ուրիշ ոչինչ։ Հայրենակցական թուանշանները չեն բաւեր համրելու համար արդէն իսկ օտարացած մանուկներու զանգուածը։

Մարսէյլը, որ դպրոց եւ մանկապարտէզ ունէր 1922էն ի վեր, եւ իբրեւ կենդանի պատկեր կը պարծենար ուրիշներուն առջեւ, 1930ին փողոց թափեց իր դպրոցականները, շէնք չգտնելով։ Մխիթարուինք այն իրողութեամբ, որ արդէն ձեռնարկուած է շէնքի մը գնումին, միանգամ ընդ միշտ լուծելու համար այս խնդիրը։ Որքան փոխենք, ցլատուած է նաեւ ազգային մեքենան, ընտրութիւնները վերջացած չըլլալով։

Լիոնի հայկական երրորդ մեծ ոստանը, կը թուի թէ մէկ տարիէն միւսը հետզհետէ աւելի կը մնայ ինքզինքը, հակառակ իր բազմազան միութիւններուն եւ մանաւանդ «հայրենակցական» ազդակներուն։

Չենք ուզեր խօսիլ միւս շրջաններու մասին, պարտք գնելով մեր թղթակիցներուն վրայ որ ամփոփ գիծերով ներկայացնեն կատարուած աշխատանքը եւ այսօրուան պատկերը։

Ըսենք, միայն, թէ անպայման պիտի ըլլար անտեսական հոգերով չքմեղացնել տիրող թուլութիւնը։ Բաղդատաբար չէ՞ն տարիներ ունեցանք 1927ի գործադրկութենէն ասդին, եւ վերջերս է որ կ'երեւան տագնապի մը նախանշանները։ Եւ, յետոյ, կա՞յ տագնապ մը՝ անտեսական, որ ընդհանուր է բոլոր երկիրներուն համար։

Աշխատանքի եւ միջավայրի յարմարութիւններու տեսակէտով, իրական սփոփանք, նոյն իսկ հպարտութիւն կարելի է զգալ, աչքէ անցնելով պատկերը Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Յունաստանի, Սուրիոյ, Եգիպտոսի եւ Պարսկաստանի, նոյն իսկ հեռաւոր Միջագետքի։

Ինչ որ կը պակսի այդ գաղութներէն մեծ մասին մէջ, ոչ թէ աշխատանքն է, այլ նիւթականը։ Մէկը միւսին հետ է կապուած։ Պուլկարիոյ, Յունաստանի, Սուրիոյ եւ Միջագետքի մէջ կարելի է հինգ անգամ աւելի արդիւնք ստանալ, տրամադրելով դրա՛մ, դրա՛մ եւ ընդունակ տարրեր։

Այդ բոլոր վայրերուն մէջ ունինք ծաղկոց եւ դպրոց։ Ունինք եւ տակաւին կրնանք ունենալ միջնակարգ վարժարաններ եւ լսարաններ։ Այստեղ հազիւ թէ կարենանք փրկել Նոր սերունդին հարիւրին 25ը, մինչդեռ փրկուած է հարիւրին 75ը, եթէ գիտնանք անկեղծօրէն խանդավառուիլ եւ գործքով ապացուցանել մեր խանդավառութիւնը։ Մարդիկ իրենց գլուխը հազար քարի զարնելով, աշակերտները իրարու զամած եւ դպրոց են շինած։

Դպրոցի են վերածած հասարակ մթերանոցներ, ուր պարանքի հակերն անգամ պիտի փտէին։ Իբրեւ դպրոց կը գործածեն խեղճուկրակ մառաններ, ուր նստարանի պակասը կը կարկտուի փարաթի կամ բամբակի կտորներով…

Եւ հասեր ենք օրուան մը, ուր հայերէն սորվեցնող անգամ չպիտի գտնենք։ Որովհետեւ, առաջարկէին դասատուութիւններ եթէ չփափուին, ամէն պարագայի մէջ աւելի շուտ կը սպառեն ու կ'ընկճեն ուսուցիչը, մեր այս ցիրուցան եւ անարմատ վիճակին մէջ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԿՐՕՆԱԿԱՆ-ԾԱԳՈՒՄ ՈՒՆԻ ԵՒ ԿԱՐԵՒՈՐ ՃԻՒՂԱՒՈՐՈՒՄՆԵՐ ՆԱԽԿԻՆ ԱԶԱՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Այս խորագրերուն տակ, Journalը քաղաքական աշխատակիցը կը գրէ. (30 դեկտ.)

— «Թուրքիայէն հասած ցնցող լուրերէն, ամէնէն առաջ պէտք է գտնել ինչ որ հին-նոր է։ Արդէն, վեց շաբաթ առաջ կազմուած Թղթածրարներուն մէջ կը գտնենք այն լուրը թէ Մուսթաֆա Քէմալ կը մտածէ լքել հանրապետութեան նախագահութիւնը, ձեռք առնելու համար կառավարութեան ղեկը։ Այդ պահուն, ծրագիրը շատ յստակ իմաստ մը ունէր։ Ամբան սկիզբը թոյլ տուած էր որ Ֆէթհի պէյի ղեկավարութեամբ ընդդիմադիր կուսակցութիւն մը կազմուի։ Այն ատեն, իրօք մտադի՞ր էր իշխանութենէ հեռացնել խալք կուսակցութիւնը եւ ըմէէթ փաշան, որուն արժէքը կոտրած էր նմտական տագնապին պատճառով։ Ինչ որ ըլլայ, ընդդիմութիւններու բախեցաւ, ցիշեցուցին Մ. Քէմալի թէ ինք հանրապետութեան պարզ նախագահ մը չէ, այլ հիմնադիրը վարչաձեւի մը, որուն հիմնական սկզբունքը՝ մենաշնորհն է միակ կուսակցութեան մը։ Նաեւ յիշեցուցին իրեն թէ հիմնադիրն ու պետն է խալք կուսակցութեան։ Այդ պահուն էր որ հաստատելու համար համերաշխութիւնը, մտածեցին կազինետել քաղաքական պայքարի մէջ։

Անկից աստին, կացութիւնը փոխուեցաւ։ Նոյեմբերի կիսուն, ընդդիմադիր կուսակցութիւնը ինքնին քայքայուեցաւ։ Ֆէթհի պէյ խաղը ձգեց, թերեւս յիշեց կամ իրեն ալ յիշեցուցին թէ ներկայ կառավարութեան դէմ պայքարելու հաւակնութեան համար էր որ իթթիհատի իր նախկին ընկերները՝ մասնաւորաբար Ճավիտ Ճանօթացան կախաղանին։

Բայց, այն ատեն, պիտի ըսէք, ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ Թուրքիոյ մէջ։ Պարզապէս այն որ Ֆէթհիի նահանջն ու հրաժարումը չեն վհատեցուցած իր բոլոր կուսակիցները, ընդդիմադիր շարժումը թաքուն կերպով կը տեւէ։

Ազատական շարժման վրայ, իրօք բարդուա՞ծ է նաեւ կրօնական մոլեռանդութեան սաստկացումը։ Շատ հաւանական է, Քէմալականներու կողմէ կիրարկուած ծայրայեղ աշխարհականացումը ենչեց համոզումներ եւ շահեր, որոնց վերազարթնումը՝ ընդհանուր դժգոհութեան շրջանի մը մէջ, երբեք զարմանալի չէ։ Ատկէց՝ մէնէմէնի խռովութիւնները, յետադիմական կազմակերպութեան մը երեւումը, որուն կեդրոնն է եղեր Ատանա եւ բազմաթիւ կրօնական պետերու ձերբակալումը։

Բայց, միեւնոյն ատեն, ազատական տարրերու դէմ խիստ միջոցներ կը գործադրուին։ Այն ատեն, կարելի է հարց տալ թէ, արդեօ՞ք յետադիմական դաւադրութիւնը երեւակայական չէ եւ կամ առնուազն, չափազանց մեծցուած, Ֆէթհի ազատականներու խեղդել յաջնելու պատրուակ մը գտնելու համար։

Ամէն պարագայի մէջ, քէմալական կուսակցութիւնը շատ մտանգուած չէ Թուրքիոյ, քանի պետերը կը մնան միացած եւ քանի անոնք կը կռթնին բանակին։ Զինուորները՝ Թուրքիոյ մէջ կը մնան իշխանութեան իսկական տէրերը»

ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ, տպարանը փակ ըլլալով, «Յառաջ»ի յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ Շաբաթ օր։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾԱՅՐԱՅԵՂ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ԴԷՄ

Առջի օր, Էնկիւրիի մէջ Խալք կուսակցութիւնը երկարատեւ նիստ մը ունեցաւ, խորհրդակցելու համար վերջին ըմբոստութեան դէմ առնուելիք միջոցներուն մասին։ Ժողովականներէն շատեր պահանջեցին ծայրայեղ միջոցներ, մինչեւ անհարեկչական վարչաձեւի հաստատում։

Ըմէէթ փաշա սակայն, դէմ արտայայտուեցաւ առաջարկուած վերջին եղանակին, որովհետեւ աւելի մեղմ խստութիւններու համամիտ էր, եւ պահանջեց որ բոլոր թէքքէներուն եւ տէրվիշներուն դէմ պատիժ չսահմանուի։ Այլ պատժուին միմիայն անոնք որոնք գլխաւոր դրդիչներն ու ղեկավարներն են շարժման։

Խալք կուսակցութիւնը երէկ կրկին ժողով մը ունեցաւ։ Ազգ. Ժողովին պիտի ներկայացնէ վճռական միջոցներ զորս անհրաժեշտ կը նկատէ ըմբոստութեան կրկնումը արգիլելու համար։ Պոլսէն տրուած հեռագիր մըն ալ կը հաւաստէ թէ կառավարութիւնը մշակելու վրայ է օրինագիծ մը, որ պիտի ծառայէ պահպանելու Թուրք յեղափոխութեան սկզբունքները։

Որեւէ նոր ըմբոստացման հանդէպ, այս օրինագիծը կը նախատեսէ արտակարգ դատարաններու անմիջական հաստատումը։ Անոնք իրաւունք պիտի ունենան արձակելու վճիռներ որոնք արագօրէն պիտի գործադրուին։ Դիտումնաւոր հրատարակութիւններն ալ խիստ պատիժներու պիտի ենթարկուին։

Մ. Քէմալ եւս իր կարգին յայտարարած է թէ ամէնէն խիստ միջոցները պիտի գործադրուին ըմբոստներուն դէմ։

Ի՞նչպէս սկսաւ շարժումը

ՊԷՅՐՈՒԹ, 30 դեկտ.— Ներքին նախարարին կողմէ կատարուած քննութիւնները հակաքէմալական շարժման մասին, թոյլ տուին յստակ գաղափար մը կազմելու Մէնէմէնի դէպքերուն վրայ։ Քանի մը մոլեռանդ տէրվիշներ ուզեցին Շէրիաթը վերահաստատել։ Անոնք կանանչ դրօշներ պարզած, գրաւեցին ոստիկանութեան կեդրոնատեղին եւ մզկիթը՝ ոստիկանապետին ներկայութեան։ Կային նաեւ 1500 անձեր որոնք կը զոհանային դիտելով։ Երիտասարդ սպայ մը Քուպլէ պէյ, որ կ'ուզէր զանոնք ձերբակալել, վիրաւորուեցաւ։ Յետոյ, տէրվիշները կտրեցին անոր գլուխը, խմեցին արիւնը եւ մնացորդները գագաթէն կրակ բացին ոստիկաններուն եւ ժողովուրդին վրայ։

Դաւադիրները որոշած էին ըմբոստութիւնը պայթեցնել դեկտ. 26ին։ Սակայն իրենց կազմակերպութիւնը թերի ըլլալով, կառավարութիւնը յաջողեցաւ դիւրաւ զսպել շարժումը։

Թուրք քաղաքական եւ մտաւորական շրջանակները գրգռուած են։ Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ, երեսփոխան մը պահանջեց որ նման պարագաներու հանդէպ կառավարութիւնը անհաբեկման դիմէ։ Կառավարութիւնը Ազգ. Մեծ Ժողովին պիտի ներկայացնէ օրինագիծ մը, որուն համաձայն, նման դէպքերու հեղինակները դատելու համար, պիտի հիմնուին արտակարգ դատարաններ եւ կամ, տեղական դատարանները իրաւունք պիտի ունենան դատելու եւ պատժելու ծայրայեղ խստութեամբ եւ առանց վերաքննութեան իրաւունքի։

Ցարդ կատարուած քննութիւններէն կը հասկցուի թէ այս կազմակերպութեան կեդրոնը կը գտնուէր Պոլիս։ Ոստիկանութիւնը հրաման տուաւ անցագիր չտալ արտասահմանի համար։ Բոլոր ձերբակալուած անձերը Մաղնիսա կը ղրկուին։

Ձերբակալութիւնները կը շարունակուին

Քննութիւնը երեւան հանեց թէ Մէնէմէնի ժողովուրդը ընդհանրապէս ըմբոստներուն հետ էր։ Մէնէմէնի շրջակայ գիւղերէն Պօզալանի մէջ 70 հոգի ձերբակալուեցան, ըմբոստներուն հետ կապի մեղադրանքով։ Պոլիս, Էրէն գիւղի իմամը Սատտէտտին հոճա ձերբակալուեցաւ։ Այս անձը կարեւոր դեր մը կատարած է կազմակերպութեան Պոլսոյ մասնաճիւղին մէջ։

Հարցաքննութեանց ընթացքին, ամբաստանեալներէն շատեր խոստովանեցան թէ Մէնէմէնի մէջ եթէ շարժումը յաջողէր, ըմբոստները պիտի քալէին Իզմիրի վրայ, ստիպելու համար ժողովուրդը որ իրենց միանայ։

Էնկիւրիի մէջ 50, իսկ Պոլսոյ մէջ 100 բարձրաստիճան պաշտօնատարներ ձերբակալուած են։

Ռուս գիւղացիներու ըմբոստացումը

Նարվօրէն տրուած լուրերու համաձայն, երեք օր անընդհատ՝ Փեթրոկրատի շրջանէն եկող հրացանի եւ թնդանօթի ձայներ լսուած են։ Մէկ օր ընդմիջումէ յետոյ, դարձեալ յստակօրէն լսելի եղած են գնդացիրի եւ թնդանօթի ձայներ։

Նարվա հասնող փախստականներ կը հաստատեն թէ փութով Փեթրոկրատէն դէպի սահմանագլուխի շրջանները ղրկուած ենկարմիր բանակայիններ՝ զսպելու համար գիւղացիները, որ ըմբոստացած են տեղական իշխանութեանց դէմ։

Կ'ըսուի թէ այս ըմբոստութիւնը ծագած է ձմեռնային դէզերու պակասին հետեւանքով։ Խորհրդ. համագործակցական խանութները պարպուած են եւ այդ շրջանին մէջ տիրող սաստիկ ցուրտը անհանդուրժելի դարձուցած է գիւղացիներու վիճակը։

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ԴԷՊՔԸ ԻՆՉՊԷՍ ՍԿՍԱՒ

Ըմբոստները Մէնէմէն գալէ առաջ, քիչ գիւղը հանդիպած եւ նամազի մէջ գտնուող ժողովուրդին քարոզել սկսած են։ Տէրվիշ Մէհմէտ արբանեակներուն դուռը պաշարման տակ առնել տուած եւ զէնքը ձեռքը բեմ ելլելով ըսած է.

— «Ամէն կողմ պաշարման տակ առած ենք 70.000 հոգիով։ Իզմիրը եւ Պոլիսն ալ գրաւեցինք. մինչեւ հէս օր ամէնքդ ալ այս դրօշակին տակ պիտի հաւաքուիք. ապա թէ ոչ կ'ոչնչանաք»։

Ըմբոստները, յետոյ, առտուն կանուխ Մէնէմէն մտած եւ նամազ ընելու պատրուակով, մզկիթ մը մտած են։ Հինգ տասը վայրկեան վերջ, մզկիթին մէջէն կրօնական վերտառութեամբ դրօշ մը առնելով կառավարչատան առջեւ գացած են։ Այնտեղ ժողովուրդին պոռացած են թէ Մարգարէն եկաւ։ Մուէզզինին սպառնալիք ըրած եւ ան ալ ուզեր են իրենց խառնել բայց մուէզզինը չէ ընդունած։ Ասոր վրայ, անոնցմէ մէկը հրացանին քունով զարկած է մուէզզինին ըսելով թէ իսլամ չէ ինքը։ Մուէզզինը սարսափէն դողալ սկսած է։ Այս միջոցին աղմուկ բարձրանալ սկսած է. դրացի տուներէն բնակիչներ փողոց ինկած են եւ այս կերպով ահագին բազմութիւն մը խռնուած է կառավարչատան առջեւ։ Ըմբոստներէն ծեր մը, ձեռքերը երկինք բարձրացնելով, աղօթք մը արտասանած ու յետոյ ըսած է.

— «Ո՛վ ժողովուրդ, ես մեհտի եմ, մարգարէն ղրկեց զիս։ Շատ գէշ վիճակ մը առաջ եկած է. մենք շէրիաթը հաստատել եկանք։ Մեր ետեւը հազար հոգի կայ»։

Ասկէ վերջ, անոնք շրջանակ մը կազմած են հրապարակին վրայ, մզկիթէն առնուած դրօշակը մէջտեղը տնկած յայտարարած են թէ սրբազան դրօշը քաշուած է, պէտք է ժողովուրդը իրենց միանայ։ Այս առաջարկին վրայ, ժողովուրդին մէկ մասը ծիծաղած, մէկ մասն ալ զզուանքով քաշուած է։

Այս միջոցին, մէջ մտած է նախկին սպայ մը ըմբոստներուն խրատ տալու համար, բայց սպաննուած է։ Յետոյ զինուորներ հասած են եւ ընդհարումը պատահած է։

Բռնուած յետադիմականներուն խոստովանութեանց համաձայն, շարժումը սկսելէ առաջ այս մարդիկը ականջէ ականջ փսփսացած են թէ խալիֆա Ապտիւլ Մէճիտ երկիր պիտի վերադառնայ, աշխարհը քառասուն օրէն պիտի շտկուի եւ իսլամութիւնը պիտի վերականգնի։

Զրոյցներու համաձայն, Մանիսայի մէջ 200 հոգի եւ Մէնէմէնի մէջ ալ 500ի չափ անձեր ձերբակալուած են։ Հասկցուած է որ Մէնէմէնի ժողովուրդէն ոմանք ալ խաբուած են տէրվիշ Մէհմէտի եւ ընկերներուն կողմէ։

«ԱՀԱԼԻ» ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

«Ահալի» կուսակցութեան հիմնադիր Ապտիւլքատիր Քէմալի պէյ դեռ չէ գտնուած։ Կը հաստատուին այն լուրերը թէ յիշեալը ճէպէլը Պէրէքէթ կը գտնուի։ Ատանայի կուսակալութենէն կրկին հեռագրուած է այնտեղ պէտք եղած միջոցը ձեռք առնուելու համար։

Ապտիւլքատիր Քէմալի պէյի եւ ընկերներուն հետ դեռ ուրիշներ ալ փախած են, ինչպէս ստուգուած է վերջերս։ Անոնք սահմանագլխին մօտերը պահուըտած են յարմար առթիւ փախչելու համար։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ՆԵՐՔԻՆ ԽՆԴԻՐ ՉԷ

Արեւելեան բանակի ընդհանուր հրամանատար Սալիհ փաշա անցեալ սեպտեմբեր 15ին պաշտօնական զեկոյցով մը կը հաղորդէր թէ՝ քրտական ապստամբութիւնը ջախջախուած է, եւ թէ այդ հարցը այլեւս պատմութեան կը պատկանի...

Առաջին անգամը չէ որ Թուրք զօրապետ մը այսպիսի պատգամներ կ'արձակէ։ Առանց շատ հեռուները երթալու, եթէ ակնարկ մը նետենք մեզի ժամանակակից դէպքերուն վրայ, կը տեսնենք թէ Թուրք ընդհանուր հրամանատարները վերջին քսան տարուան ընթացքին, քանիցս նման աւետիսներ հաղորդած են։

1911ին Ալպանիոյ հրամանատար Ճավիտ փաշա՝ Իթթիհատական կառավարութեան ուղղուած հեռագրով մը կ'աւետէր թէ ալպանացի ապստամբներու ողնայարը կոտրած է եւ թէ այլեւս խնդիր փակուած է ալպանական հարցը։ Տարի մը վերջ, Պալքանեան պատերազմը ծագեցաւ եւ Ալպանիան ընդմիշտ ազատագրուեցաւ Թրքական լուծէն։ Այդ օրերուն, Իզզէթ փաշա, Եէմէնի մասին նոյն յանկերգը կը կրկնէր։ Մեծ Պատերազմին, Ճէմալ փաշա նման հեռագիրներ կ'ուղղէր Պապը Ալի՝ յայտնելու համար թէ Հիճազի արաբական ապստամբութիւնը ճզմուած է ընդմիշտ։

Եւ սակայն բոլոր այդ երկիրները ազատագրուած են այսօր եւ կը վայելեն աւելի կամ նուազ անկախ եւ ինքնավար պետութեան մը բարիքները։ Քսան տարուան ընթացքին՝ Օսմանեան մեծազօր կայսրութիւնը անդամահատուեցաւ, յաջորդաբար կորսնցնելով Ափրիկէէն (Տրիպոլիս, Պէնկազի), Եւրոպայէն (Ալպանիա, Րումէլի) հարաւային նահանգներէն (Պաղեստին, Սուրիա եւ Միջագետք)։

Այսօր կարգը եկած է Արեւելեան Նահանգներուն։ Ուշ թէ կանուխ, այս հողամասն ալ դատապարտուած է անջատուելու Թուրքիայէն եւ ազատագրուելու։ Պատմութիւնը կրկնութիւն է։ Այս ճշմարտութիւնը քանիցս ապացուցուած է՝ ի վնաս Թուրքիոյ։ Ամէն անգամ որ խլրտում մը ծայր տուած է այդ երանելի երկրին մէկ ծայրէն, հետեւանքն եղած է այդ հողամասին ազատագրումը։

Ուրիշ լուծում կարելի չէ երեւակայել Քիւրտիստանի համար։

Մենք այն համոզումն ունինք, մանաւանդ անոր համար, որ, վարչապետ Ըսմէթ փաշայի խոստովանութեամբ իսկ, քրտական հարցը այլեւս դադրած է զուտ թրքական ներքին խնդիր մը ըլլալէ եւ դարձած է միջազգային դիւանագիտութեան հարց։

Սեպտեմբեր 22ին, Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովին առջեւ, Ըսմէթ փաշա հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.

— «Արեւելեան Նահանգներուն մէջ կարեւոր դէպքեր պատահեցան։ Արտասահմանեան կազմակերպութիւնները տարիներէ ի վեր իրենց պատրաստած ապստամբութեան համար ժամանակը յարմար սեպեցին։ Այնպէս կարծեցին թէ երկիրը տկար է եւ չպիտի կրնայ դիմանալ ապստամբութեան։ Հանրապետական բանակը Արարատը վերածեց այնպիսի վիճակի մը որ ապստամբները այլեւս պիտի չկրնան դիրք բռնել հոն։ Ապստամբութեան ենթակայ վայրերը վնասներու ենթարկուեցան։ Սակայն այդ վնասները շատ քիչ են, բաղդատմամբ այն արդիւնքներուն՝ որ ձեռք բերուեցան հայրենիքի ամբողջականութեան, ազգային միասնականութեան եւ Հանրապետութեան սահմաններու ապահովութեան տեսակէտէն։ Սահմանագլուխներուն վրայ փորձուած խռովարարական ցոյցերը կարգադրուեցան՝ դրացի պետութեանց փոխադարձ բարեացակամութեամբ։ Ապստամբութիւնը զսպելու համար, կառավարութիւնը չստիպուեցաւ ընդհանուր զօրաշարժ յայտարարելու»։

Թուրք-Քիւրտ միութիւնն ու եղբայրութիւնը 400 տարուան պատմութիւն ունի։ Այդ միութեան հիմնադիրն է Եավուզ Սուլթան Սէլիմ, որ ջատագովն էր համիսլամական քաղաքականութեան։ Այս աշխարհակալ կայսրն էր, որ խալիֆայութիւնը բռնագրաւելով Եգիպտոսի Սուլթանէն, խլած ցեղերու միութեան աշխատեցաւ Պիթլիսցի հոճա Իտրիսը դրկեց քիւրտ ցեղապետներու եւ աւատապետներու մօտ, ու յաջողեցաւ անոնց հպատակութիւնը ապահովել իսլամներու խալիֆային։ Եւ այնուհետեւ օգտագործել զանոնք իր վայրագ նպատակներուն համար։

Բայց Թուրք վարիչներու այդ քաղաքականութիւնը վերջին պահուն արթնցուց նաեւ Քիւրտերը։

Ըսմէթ փաշա կը խոստովանի թէ ծանր կորուստներու ենթարկուած է Թուրք բանակը եւ մեծ վնասներ կրած են Թրքական գիւղերը։ Իր այս քանի մը խօսքերը արդէն իսկ բաւական են՝ ըմբռնելու համար կռիւներուն կարեւորութիւնը եւ քիւրտ ապստամբներուն ձեռք բերած ուշագրաւ յաջողութիւնները։

Վարչապետը կ'ըսէ նաեւ թէ Թուրքիա ստիպուած չեղաւ ընդհանուր զօրաշարժ յայտարարելու։ Մինչդեռ, շարժումի սկզբնական օրերուն, 30.000 հետեւակազօրք, հեծեալ եւ թնդանօթաձիգ դրկուեցաւ ճակատ, Էրզրումի զօրաբանակին հրամանատար Սալիհ փաշայի ղեկավարութեան տակ։ Այս բանակը յարձակողականի սկսաւ Յուլիսին Արարատի կողմէն, սակայն ծանր կորուստներու ենթարկուեցաւ եւ ռազմ-ճակատին վրայ թողլով մեծ քանակութեամբ ռազմանիւթ եւ թնդանօթ, ստիպուեցաւ ետ քաշուիլ։ Սալիհ փաշա օգնական ուժ խնդրեց։ Այդ պահուն Սուրիոյ կողմէն խլրտումներ սկսան։ Ըսմէթ փաշա ստիպուեցաւ 20 հազար հոգինոց բանակ մը կազմակերպել այդ երկրորդ ճակատին համար՝ զէնքի տակ կոչելով 23 35 տարեկան երիտասարդ ուժեր։ Այս ձեւով զէնքի տակ առնուածներուն թիւը հասաւ 100.000ի։ Ասիկա եթէ զօրաշարժ չէ, հապա՞ ինչ է։ Մ. Քէմալ եօթն օր տեւող իր նշանաւոր ճառին մէջ կ'ըսէր թէ Իզմիրը վերագրաւող բանակը կը բաղկանար 60.000 հոգիէ։ Հարկ չկայ բացատրել թէ Էնկիւրի ո՛րքան մեծ կարեւորութիւն կուտար քրտական խնդրին, այսքան զոհողութիւն յանձն առնելու համար։ Լեռնային այդ շրջաններուն մէջ, ուր հաղորդակցութեան միջոցները նախնական են, այսպիսի կարեւոր ուժի մը համախմբումը վերջին ծայր յատկանշական է։

Բայց Ըսմէթ փաշայի յայտարարութիւններուն մէջ ամէնէն կարեւորը այն է, զոր վերեւ առաջադրեցինք։ Այսինքն թէ՝ քրտական շարժումը զսպուած է դրացի պետութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ։

Իրապէս ալ Էնկիւրի ջանաց զանազան խայծերով իր կողմը շահիլ դրացի պետութիւնները — Խորհրդ. Միութիւն, Պարսկաստան, Անգլիա (Միջագետք) եւ Ֆրանսա (Սուրիա)։

Մոսկուայի հետ Թուրքիոյ սերտակցող յարաբերութիւններուն մասին աւելորդ է ծանրանալ։ Հաստատուած եւ անվիճելի իրողութիւն է որ Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան ղեկը կը գտնուի Մոսկուայի մէջ։ Վերջին ութ տարուան դէպքերը շախշախիչ փաստեր կը ներկայացնեն այդ ուղղութեամբ։

Գալով Պարսկաստանի, վերջերս շատ խօսուեցաւ սահմանագլխային սրբագրութեան մասին։ Նոյնիսկ ըսուեցաւ թէ Արարատը ամբողջովին յանձնուած է Թուրքիոյ։ Այս կէտը ճշտուած չէ դեռ, բայց այժմէն կարելի է ըսել թէ Թուրքիա աւելի զիջող եղած է՝ միանգամ ընդ միշտ ձերբազատուելու համար քրտական մղձաւանջէն։

Միջագետքի վարչապետը օգոստոսի վերջերը Էնկիւրի այցելեց, ու երբ Ըսմէթ փաշա Սեբաստիայէն կը վերադառնար՝ Էնկիւրի-Սվազ երկաթուղիին բացումը կատարելէ վերջ Իրաքի ներկայացուցիչը զինքը դիմաւորողներէն մէկն էր։ Տարակոյս չկայ թէ երկու դրացի պետութեանց վարիչները խօսեցան գլխաւորաբար քրտական շարժումը զսպելու մասին։ Ապագան ցոյց պիտի տայ թէ Թուրքիա ի՛նչ զիջումներ ըրաւ այս նորագոյն պետութեան։

Իսկ Ֆրանսա (Սուրիա) նոյնպէս բարեացակամ դիրք բռնեց՝ քրտական շարժումը զսպելու համար։ Չի գիտցուիր թէ անցեալ ամառ զօր. Կուրօի Էնկիւրի այցելութիւնը սեւէ կապ ունէ՞ր այդ հարցին հետ։ Փաստն այն է որ Սուրիոյ կողմէն քրտական յարձակումները չէզոքացուեցան հողատէր պետութեան կողմէ։

Այս բոլորը ցոյց կուտան թէ՝ Թուրքիա առանձին ի վիճակի չէր զսպելու քրտական շարժումը։ Դրացի պետութեանց բարեացակամութիւնը առժամապէս ամլութեան դատապարտեց ապստամբութիւնը։ Ուրեմն խնդիրը այլեւս դադրած է զուտ Թրքական ներքին խնդիր մը ըլլալէ եւ դարձած միջազգային դիւանագիտութեան հարց։ Վաղը դրացի պետութեանց մէկուն բռնելիք դիրքը կրնայ ի վնաս Թուրքիոյ դարձնել խնդրին լուծումը։

Մէկ խօսքով, վերջին շարժումը ցոյց տուաւ թէ Քիւրտերը կը ներկայացնեն պատկառազդու ուժ մը, որուն դէմ Թուրքիա անզօր է կռուելու առանձին։

Եւ այն պահուն, երբ Ըսմէթ փաշա կը յայտարարէ թէ փակուած է քրտական հարցը, հետեւանքը կը դնէ քրտական անկախութեան, ինչպէս կը գրէ վերջերս հակաքէմալական թերթ մը։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՌԻԿՈՎԻ ՆԱՀԱՆՋԻՆ ՅԵՏՈՅ

Թէեւ, առայժմ դժուար է ըսել թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ Քրեմլինի քաղաքականութիւնը Ռիկովի նահանջէն վերջ, որ կը նշանակէ համայնավար աջ թեւի հաշուեյարդարը, սակայն Մոսկուայի լաւատեղեակ շրջանակներուն մէջ, տիրող կարծիքն այն է թէ պէտք է սպասել որ Ստալին աւելի սաստկացնէ իր յարձակողականը։

Ռիկովի դէմ բոլշեւիկեան մամուլի նոր պայքարը կուգայ հաստատել այս ենթադրութիւնը։

Մոսկուայէն, Փրաւտա թերթը Ռիկովը կը մեղադրէ Թոմսկիի եւ միւս խափանարարներու հետ կապակցութեամբ եւ անոնց տեսակէտներուն ի նպաստ պայքար մղած ըլլալու յանցանքով։ Գալով գործավարներու խորհուրդի նոր նախագահին Մոլոթովի, ան կը պահէ նաեւ համայնավար միջազգայինի նախագահութեան մէջ ունեցած ներկայացուցչի հանգամանքը։ Այսպէս, բոլշեւիկեան վարչաձեւի հաստատումէն ի վեր, առաջին անգամ ըլլալով, Խ. Մ.ի գործավարներու նախագահը պաշտօնապէս բարձր դիրք մը կը պահէ նաեւ Միջազգայինի մէջ. եւ այս կերպով Մոլոթով միեւնոյն ատեն պիտի կրնայ վարել խորհրդ. կառավարութեան եւ Գ. Միջազգայինի գործունէութիւնը։

ԱՄԱՆՈՐԵԱՆ

Կոչնակը, մականուանեալ Նոր Տարի, կատարեալ խաբեբայ մըն է։

Անիկա իր բարի դէմքով, իր ուսուցչի տարազով նման է գողի, շրջուն վաճառականի խոստումին մէջ ո՛չ հունտ, ո՛չ նորութիւն։ Ամենօրեայ աւազակն է որուն անունը կը տօնախմբենք տխմարաբար։

Չկայ Նոր Տարի։ Ամէն բան հինին շարունակութիւնն է։ Կայ միայն ժամանակը անհունօրէն միակտուր ու տիեզերականօրէն անսկիզբ ու անվախճան։ Մարդիկ գրեր են սահմաններ, չափեր, կէտեր, հանգրուաններ։ Սուտ, ըղձալ, խաբուսիկ, արուեստական։ Ժամանակին վրայ չի բանիր ո՛չ մկրատ, ո՛չ դանակ, ո՛չ ածելի, ո՛չ արդուկ, ո՛չ ալ սղոց։ Ան է անծայրելի, անձեռնելի, անտաշելի, անսղոցելի, անշերտելի։

Չկայ Նոր Տարի, չկայ Հին Տարի․․

Ո՛չ մէկ տարբերութիւն նորին ու հինին մէջ։ Ի՞նչ տարբերութիւն կրնաք գտնել դեկտեմբեր երեսունմէկին եւ յունուար մէկին մէջ։ Ոչի՛նչ նոր, ոչի՛նչ փոխուած...

Ամէն բան կը քալէ իր նախկին քայլերով ու հին գլուխով. փառք եւ ապաշխարութիւն տառա են նման սունկի, դդումի, կաղամբի եւ այլ բանջարեղէններու։

Ահաւասիկ առեւտրական տագնապը որ կը շարունակէ ծամել դրամարկղներ ու գրպաններ։ Ահաւասիկ «տէմօկրատ» եւ «պրոլէտար» գրպանները որ կը լեցուին քամիով ու կ'ուռին ատաղձներու նման, տալով մեզի թեթեւնալ ու թեւածել մինչեւ... կուտմնա։

Ահաւասիկ Բորբոքաձեւանը իր հանապազօրեայ յանկերգով.

— Ցաւէ՛ք, տուէ՛ք... Ոսկեղէն կանոնի կիրակին է... Արծաթ կանոնի երկուշաբթին է... Պղնձանդ կանոնի երեքշաբթին է... Մարգարտեղէն կանոնի չորեքշաբթին է... Հինգշաբթին է. տուէ՛ք, կանոնի անկանոնի մի՛ նայիք, տուէ՛ք, առանց սեւի, տոպրակի, դատարկի, սեռեխտի, բաժանումի խորութեան... Հարիւր ֆրանք, յիսուն ֆրանք, տասը ֆրանք, մէկ ֆրանք... Կ. Թիլ կաթիլ կ'ըլլայ լճակ որ վ. դ'ըլլայ կ'ըլլայ գետակ...

Ու գետակները կը կազմուին երթալ թափելու համար ի մէկ ծանօթ ծովերուն... մեծամեծ։

Ի՞նչ տարբերութիւն նոր ու հին տարիներուն մէջ, երբ միօրինակութիւնը, յամառութիւնը, մոլեռանդութիւնը, հայհոյութիւնը գահագուրկ չեն եղած մեր խմբագիրներուն, մեր եկեղեցականներուն, յեղափոխականներուն, պատուելիներուն գլխուն մէջ։

Ըսէ՛ք, ի՞նչ տարբերութիւն երբ բրդի Ազգը կը յամառի յայտնել գրական վէճեր ու կը խօսի ամէն նիւթի վրայ, համէնքը գրելով կրկին ականջ. երբ ամերիկաբնակ Էրլինեց մը ծիծաղ ու արգասեք շարժող յաւակնութիւնով ամբողջ մէկ վէպ կը թխէ մամուլի տակ ու վ զէն բաժակներ կախած ինքնիրեն աքքլամը կ'ընէ. Օ՛, խրատելով, վիպասանութեան պարունակը։

Ըսէ՛ք, ի՞նչ տարբերութիւն նոր ու հին տարիներուն մէջ երբ մեր քննադատները, մեր համբաւն ու հաշակաւոր դիւցազներնք Օ՛. Նուպիլ Ցեր Պոլոսեանց ամէն երկփայլեկեան գոյական մը կը շնչէ ու գոյգ մը ածական կ'արտադրէ. Ու ծախարարի ու Էքեան մօֆօնձի սկաւառակին պէս կը դարձնէ իր խելապատակը, առանց փոխելու իր «Քրաօգրինը» կամ տանուտէր առեղը...

Ի՞նչ տարբերութիւն երբ Արջուկենց — Քիպարեան որբացան տակաւին կուլայ, երբ Վ. Գուրեան որբացան տակաւին կը քարոզէ, երբ Ռուբէն Որբերեան միշտ կը հառաչէ, երբ Վոլոգեան Պարսկաստանէն մինչեւ Ամերիկա հասած է փագուցի մը ու գամբիւղներով վէպ կը հասցնէ...

Ի՜նչ տարբերութիւն երբ միայն քամու քօթիկներու եւ նոր բանդանացիներու յոբելեանները կը տօնուին.

Եւ ի՞նչ տարբերութիւն երբ յաւերժականօրէն Վահան Մալէզեան ամսական 10 000 ֆրանք կը գրպանէ, որբերու, աղքատներու եւ այրիներու անունով հաւաքուած դրամէն։

Զարն ասեմ...

Ինչի՞ն Նոր Տարին եղաւ երբ գործելու ցուրտ է, գործելու աղբատ ու... գործելու հաց ու քամի եւ մշուշ։

Եւ սակայն կ'ըսենք, յարգած ըլլալու համար աւանդութիւնը։

— Շնորհաւո՜ր Նոր Տարի..

Ու կը սեղմենք իրարու ձեռք, կը հրամցնենք ըմպելի ու ժաղթանքներ.

— Շատ տարիներու...

Ու կոչնակէն պատառիկ գնելով մի՛ շիշ կարմիր գինի, կը բոլորուինք, կը խմենք կենացը շատերու, մաղթելով որ անալլոյթ ու շարունակեն իրենց գործը.— ծառեն, քարոզեն, թխեն, պառեն, որդուկեն, գանձեն, բղջեն, կլլեն, յօրանջեն ու զառանցեն ամբողջ տարի մը...

Գինի լի՜ց...

— Կոնծի՛ր, հայ ժողովուրդ, համբերութիւ՛նդ անսպառ ըլլայ...

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՋԱՐԱՂԷՏ ՄԵԿՈՒՍԱՑՈՒՄ

Օր չըլլար, որ, արտասահմանի պէս՝ մասամբ հարցեր չխուժեն մեր մտքին մէջ ու մենք չգտնուինք անոնց լուռ ու շէջմեցնող տարափին տակ։

— Ի՞նչ էինք, ի՞նչ եղանք ու ի՞նչ պիտի ըլլանք...

Հարցումը՝ նախքան յոգնակի՝ աւելի դիւրին ու բնականն պիտի ըլլար վերլուծել իր եզակի տառովը ու մեզմէ ամէն մէկուն կեանքի վեր ի վայր դիմայեղումներուն պատասխանել գայ։ Քերթականական դէմքերու փոփոխութիւն մը պիտի հանէ մեր գիծաց ճակատագրական օղակ մը, երկար եւ անբռնադատ շղթաներու արիւնաներկ օղակաւորումէն փրթած։ Ջախջախուածէն բաժնուած պզտիկ մասնիկ մը՝ որուն մէջ կը հայելիանայ Ամբողջը, իր բոլոր գիծագիծերով։ Ինչպէս որ չորցած խոտերուն վրայ նստած կաթիլ մը տեղերուն մէջ կրնան ցոլացնել համագրուած երկինքը, արեւը ու աստղաշարքը, իրենց կայծակներով շարժումներով։

Պէտք չկայ ուրեմն, ցեղին հաւաքական համայնապատկերը առնել ու աւելորդ դրսեւորումներու նիւթ դարձնել զայն։ Պարզ է թէ՝ երէկուան բազդատմ ու համախմբուած հայութիւնը, այսօր ինկած ու ցրուած է չորս հովերու հասանքին։ Իսկ վա՞ղը...

Այդ վաղը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ իր ցեղին անցեալին, ներկային ու ապագային հետ զուգորդուած ու օղակաւորուած անհատին ճակատագիրը միայն։ Մասնաւորէն ընդհանուր, եւ անհատականէն հաւաքականը, այս ճամբով ընթացած ու իր աղէկ կամ գէշ վախճանին հասած է ազգերու ճակատագիրը։

Ո՞վ կրնար մտքէ անցնել, որ մը բոլոր նիւթական եւ բարոյական, ամենէն հայ պարագաններուն պիտի խոր- ...ութիւն չինականին ժամին ու ...ին հետ անխախտ եւ պիտի ...լան հարթ հաւասար եղին քարին։ Ու պիտի քշուին ...լորը, կողք կողքի այն հա- ...բակաց ճամբէն, ուր մահը ...մուրեց հաւասար զետնի ... մեծատունն ու աղքատը, իշխ- ...ու խուժանը. քաղքենին ու ...նականը. Թագը չորին հետ ...նելով։ Ահաւոր էր այս հեղ- ...նոր հաւասարութիւնը, ապակ- ...ճանապարհին վրայ, մեզ ...մար։ Մենք որ տարիներով ...աստրութիւնն ու եղբայ- ...թիւնը՝ արդարութեան չափ ...հետ՝ հնչեցուցած էինք ...անհաւասար երկրամասին վր ...Փոխանակ կեանքի՝ մահ ...հաւասարութիւնը ապրեց ...անապատներու. ամայութե ...տարագրուած, խորովին, շար ...շարան ու անհատապէս, մէկ ...մէկին... Նման ոչխարներու ...տին՝ ուսկից բաժնուողն ...չբաժնուողն ալ բզքտուե ...գայլերու եւ բորենիներու ...ղաք վոհմակէն։

Ու այնպէս թէ այնպէս, ...ամէնէն ուժեղ անհատակա... ...թեան ու զօրաւոր դիրքի ...առանձնաշնորհեալ հայ ...քերն իսկ չկրցան ազատել ...րենց մարթը բարեկամներու ...կէն ու կառավարութենէն։ Թէ ...բոլոր մահացումները եկան ...գլխուն, հաւաքականօրէն ...զաքական ամփ մը ...չգոյութենէն ու ազատ երկ... ...քի մը, փշուր մը կապուտի ...կամէն... Սոսոր՝ ոչ մէկ կա...

Ու հիմա, մորիկէն ուղե... ...րոյս ու խելակորոյս կարաւ... ...մը խլեակներուն պէս՝ չորս ...վերուն տրուած փոխանակ... ...մէ իւրաքանչիւրին բախտ... ...ճակատագիրը, ցեղին հաւաք... ...կան բախտին ու ճակատագ... ...հետ զուգորդելու։ Եւ անոնց ... ...փնտռելու, ինկած ենք անյ... ...ու անլոյս արահետներու վր... ...միմեակ ու առանձին, բոլոր... ...մեր անհատական ուժերուն ... ...պաւինած ու կը փորձենք ...գլխուն ճարը գտնել, չարաղ... ...մեկուսացումով մը, անկիւն... ...շատ անգամ անապահով թ... ...փերուն շուքին տակ պահու... ...տած։

Այս է պատկերը, անապ... ...ներու մօտ, ծովերէ անդին ...աղին, ուր որ գաղթահայ... ...թիւնը կը ճգնի կանգնիլ, ...քաղաքական փոթորիկն... ...հեռու ու ազատ մնալ։ Անս... ...բակոյս, այս տեսակ պատկ... ...մը արժէքը վերլուծելի է ... ...գնահատելի տնտեսականօր... ...շրջանակի մէջ առնուած, ...քաղաքականօրէն՝ ... ...կուսելի ու քննադատելի մի... ...զումայն,

Մեկուսացում մը չարաղ... ...շակ ու ապարդիւն որ ամէն... ...առաջ կը փորէ գերեզմանը ... ...կուսացողին, եւքը՝ մայր գ... ...գուածին։

Տեսա՞ծ էք անձրեւէն թրջ... ...ջուած ճնճղուկներն, որ առա... ...քի մը քիւերուն տակ հաւա... ...սած՝ աւելի քան երբեք իր... ...րու մօտ կուգան, իրարու թեւ... ...րուն տակ կը կծկուին։ Անոնք ...ո՛չ մէկը կամ միւսը, որչափ ...առօթութիւն ու ծարաւ զգա... ...չունենար համարձակութիւն ...կտուրին տակ թափուած հաց... ...հատիկներուն երկննալու ... ...կամ դիմացի աղբիւրէն ումպ ... ...ջուր խմելու։ Անոնց ազատու... ...ուրիշ բան է։ Անոնք կը սպա... ...անձրեւին, որ կապոյտին ... ...դառ դիրկը նետէ զարձեալ զի... ...րենք։ Առաջ՝ ազատութիւնը ... ...րենց թռիչքին, եւքը՝ ... ...մօրմ հոգերը իրենց մարմ... ...նին։ Կենդանական բնազդ ... ...որ ինչքան նախնական ու թե... ...թեւ է մարդկային զգացումի... ...ազգային ոգիի ու անկախու... ...թեան զօրաւոր ինքնագիտակ... ...ցութեան քով։

Ու ի՞նչ խօսք որ, Գաղթ... ...րերը այս մեկուսացման ու ա... ...ծացման ոգիով, պիտի ըլլ... ...անճիտումի, այլասերումի, վ...

տառերումի եւ ոչնչացումի օրեր, ուր հայ անհատը, հակառակ իր ձեռներէցութիւն, տիրացած անունին ու դիրքին, խախուտ գետնի մը վրայ իր հաւասարակշռութիւնը կորսնցուցած՝ օրին մէկը պիտի իյնայ դարձեալ կորուստի անդունդին մէջ, ճակատագիրը իր պատկանած հաւաքականութենէն բաժնած եւ առկայծ, վերջինին դժնդակ ճակատագրին հետ միացած ըլլալու ողբերգականութեամբ:

Մեր բոլոր բաժնուած ազգութիւնները, առանձինն ազդուածները ու անձնապաստան պայքարները, իրենց այլազան ճիւղաւորումներով ու հոսումներով՝ պէտք է որ ընթանան մէկ ճանապարհով միայն, — վերստացումն ու ընդլայնումը մեր քաղաքական ազատ ու անկախ գոտիին: Այլապէս հայ անհատը, քանի իր բարոյական, ֆիզիքական եւ նիւթական ուժերը չի հանեցնեն այս ուղղութեամբ ու իր բախտը կ'որոնէ իր ցեղին հաւաքական ճակատագրէն դուրս, առանձինն ճակատներու վրայ, պատմութիւնն է որ կրկնած պիտի ըլլայ, ոչ՝ այլ ինչ:

Իսկ մեր երկրի պատմութեան էջերը դեռ թաց են ու բաց, բոլորին, բոլորին համար....

ՏԻԳՐԱՆ ՓԻՐԱՆԵԱՆ

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

Ահա մէկ տարի է ինչ Շավիլի եւ շրջակայքի մէջ ապրող մեր հայրենակիցներից մի խումբ երիտասարդ. եւ երիտասարդուհիներ հիմք են դրել «Շավիլի Երիտասարդաց Միութեան»:

Միութիւնը անցած Շաբաթ երեկոյեան ունեց իր հերթական երեկոյթը հոծ բազմութեան ներկայութեամբ, իրենց սովորական հաւաքատեղին, ուր կարելի է անդրադառնալ մի քանի հարիւր հոգի: Վարչութեան անդամուհի Օրդ. Գոհարիկ Թագաւորեան կարդաց իրենց միութեան մէկ տարուան գործունէութեան հաշուետուութիւնը: Հանդէսին նախագահը ընկ. Սուրէն Նուաւարեան մի քանի խօսքով պարզեց Միութեան գործունէութիւնը եւ արուեստ թելադրութիւնները: Իրենց անդամներից առայժմ հինգ հոգուց բաղկացած երաժշտախումբը մերթ ընդ մերթ նուագեց հայկական կտորներ:

Վարչութիւնը՝ ըստ անցեալների բազմաթիւ աշխատում երաժշտախումբը զօրացնել եւ ընդհանրապէս աւելի ուժեղ եւ այն թափով աշխատել: Իրենց միութեան Ֆութպոլի խումբի անդամները, որոնց յաղթութիւնների մասին յաճախ առիթ կ'ունեցանք կարդալու «Յառաջ»ի մէջ, հրաւիրուեցան, եւ ծափերու արժանացան հանդիսականների կողմէ: Միութեան անդամուհիներից երկու հոգի երգեցին հայկական երգեր: Լսեցինք նաեւ անդրական լեզուով երգ եւ փոքրիկ զաւեշտ մը: Մի խումբ հայուհիներ մեր գեղջկական տարազով երգեցին ու պարեցին ժողովրդական երգեր: Սիրողների խումբը խաղաց երկու զաւեշտ «Երկու խուլերը» եւ «Շատախօս Սափրիչը» յաջողութեամբ եւ ծիծաղ պատճառելով հանդիսականներին: Վիճակահանութեան առթիւ մի գեղեցիկ բարձ, զոր շահողը իր կողմից նուիրեց 10 ֆր. եւս:

Այսպիսի երեկոյթներն եւ պարահանդէսները այլեւս պահանջ են դարձել մեծ ու փոքր հայ գաղութների համար: Մեր հայրենակիցները տարուան մէջ գոնէ մի քանի անգամ իրար մօտ հաւաքուելով, իրար հետ շփուելով, հայկական նուագ, երգ, արտասանութիւն եւ բանախօսութիւն լսելով եւ հայկական ներկայացումներ եւ պարեր տեսնելով, ստանում են հոգեկան շատ մեծ բաւականութիւն: Այս օտար հորիզոնի տակ, շրջապատուած անդաղիներով եւ օտարազգիներով, որոնք իրենց մտայնութեամբ եւ նիստ ու կացով միանգամայն խորթ են մեր ժողովուրդին, բնական է որ սուր պահանջ զգացուէր դէպի հայկական հաւաքոյթների, որտեղ մենք մի քանի ժամով գոնէ կարող ենք ստեղծել բնական մթնոլորտ եւ մեր ուզած ձեւով պարել, երգել, խնդալ, նուագել եւ մի խօսքով ուրախ զուարթ ժամանակ անցկացնել: Այսպիսի հաւաքոյթների շնորհիւ մենք հնարաւորութիւն ունինք մեր մէջ եղած շնորհալի ուժերը ասպարէզ քաշել եւ նրանց միջոցով հայկական մշակոյթի ազնիւ սերմերը ցանել մեր մատաղ սերնդի մանուկ հոգու մէջ:

Շավիլի Երիտասարդաց Միութիւնը արժանի է ամէն տեսակ աջակցութեան եւ քաջալերանքի: Միութիւնը ոչ կուսակցական է եւ ոչ հայրենակցական. այլ համահայկական է: Կուսակցականներն ու անկուսակցականները ձեռք ձեռքի տուած աշխատում են: Սոցա կազմակերպած երեկոյթներին եւ պարահանդէսներին յաճախում են անխտիր բոլոր այն հայրենակիցները, որոնք ապրում են Շավիլում եւ շրջակայքում: Այս շրջանում բոլոր ուժերը միացած են. իսկ շատ շրջաններում, որոնց թւում եւ մեր գիտնականը Իսի լէ-Մուլինոյի շրջանում, հանդէսները առանձին են ունենում զանազան միութիւնների անունից, եւ իբրեւ հետեւանք թէ ուժերն են ձլատւում եւ թէ գումարն է ատւժում: Այսպիսի շրջաններում իւրաքանչիւր հայրենակից յաճախում է իր հայրենակցական միութեան հանդէսներին. ի հարկէ բացառութիւնները յարգելի են:

Նրանի թէ Շավիլի գաղութի օրինակով վարուէին նաեւ մեր շրջանները, որպէսզի տարին մի քանի միացած ուժերով, աւելի մեծ սրահների մէջ եւ աւելի ստուար թւով հայրենակիցներ հաւաքել եւ ստեղծել համազգային մթնոլորտ:

ԲԵՆՕ

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Մ. Ը.ի Իթալիի մասնաճիւղը դեկտ. 27ին, Սալ Օրնարի մէջ սարքեց երեկոյթ պարահանդէս մը:

Հանդէսը բացուեցաւ «Յառաջ նահատակ»ով, որմէ յետոյ խօսք առաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի տեղւոյն վարչութեան ատենապետ Գ. Ա. Արամեանց, որ խօսեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վիճակած դերին եւ գաղութներու մէջ ընդգծեց ձուլման վտանգին մասին, զոր կը մղէ նորահաս սերունդին առողջ ֆիզիքական առողջ դաստիարակութիւն: Խօսեցաւ նաեւ սկաուտութեան բարիքներուն վրայ ու կոչ ուղղեց ժողովուրդին, ամէն կերպով օժանդակել որ Հ. Մ. Ը. Մ.ը յարատեւէ եւ անխափան հետապնդէ իր նպատակին ու գործունէութիւնը:

Գ. Արամեանցի ճառէն յետոյ արտասանութիւն մը ըրաւ սկաուտ խմբապետ Գ. Զ. Դարբինեան, երկրորդ խօսողն էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջանային Վարչութեան անդամներէն Գ. Գուրգէն Յովհաննէսեան, որ խօսեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի իր կազմակերպութեան անհրաժեշտութեան վրայ, բազմաթիւ վտանգները որ օտար հորիզոններու տակ կը սպառնան նորահաս հայ սերունդներուն, եւ մեծ պարտականութիւնը որ կը ծանրանայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ուսերուն, մինչեւ հայութիւնը գտնէ իր ազատութիւնը անկախ հայրենիքի սահմաններուն մէջ:

Օրիորդ Մինթէնձեան դաշնակի վրայ նուագեց գեղեցիկ կտոր մը: Սարսէլի սկաուտ խումբը, իր խմբապետի ղեկավարութեամբ ներկայացուց քէֆլիր զաւեշտ մը. Օր. Ազարեկեան երգեց «Հայաստան»ը, ու Գ. Քնարեան պարեց ռիթմիք եւ ըլաստիք պարեր, այնպէսով վերջացաւ երեկոյթի գեղարուեստական բաժինը, ու ժամը մէկին սկսան պարերը: Նոյն միջոցին, գորգ մը աճուրդի դրուեցաւ որմէ գոյացաւ 500 ֆրանք:

Ն. Արծրունի

ՃԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԳՈՅԱՄԱՐՏ» ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Այս երկրորդ տարին է որ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւնը հրատարակ կը հանէ «Գոյամարտ» օրացոյցը:

Ու երբ աչք մը կը նետես վրան, կը թերթես 52 էջերը, խոկալէս կը գտնես որ այս աշխատանքը պրպտելու, կարդալու, ընդօրինակելու, հաւաքելու վեր է իրենց ուժերէն ու իրենց տարիքին անփորձ ու շատ համեստ մաքի ճիգերէնու նաեւ վեր է ամէն գնահատանքէ:

Սիրուն, ճաշակաւոր եւ պարզորոշ հրատարակութիւն մըն է, թէ արտաքինով եւ թէ բովանդակութեամբ:

Կողքին վրայ քառանկիւն եռագոյնի մէջ, երկու եզերքները խնամքով զետեղուած են յեղափոխականներու եւ մտաւորականներու նկարները: Ամէն մէկ կողմը 5 հատ, իր մէջտեղը բոցավառ նկարով մը. (Ալիշան, Խրիմեան Հայրիկ, Րաֆֆի, Արծրունի, Նալպանտեան, Ք. Քաթիպա, Աբովեան եւ ուրիշներ)

Անցեալ տարի 12 ամիսներու համար 12 թերթերով էր, իսկ այս տարի ըրած են շաբաթական եւ 52 էջ:

Բոլոր էջերուն վրայ կան հայ մաքի եւ ուժի անհետացած ներկայացուցիչներուն արժէքաւոր խօսքերը, գրական մէջբերումները՝ կենսագրական ամփոփ ու կարեւոր ընդգծումով, պատմական հին եւ նոր, առաւելապէս 40 տարուան վերջին դէմքերու, թուականներու, ուշագրաւ ժողովներու յիշատակութիւնով, արժէքաւոր հրատարակութիւններու, գիրք-թերթ. մամանչումով: Ազգային տօներու առանձին գծերով՝ հայ ժողովրդական առակներու բանահիւսութեան մէջբերումներով՝ հայ դատին զանազան փուլերը. Եւրոպացի պաշտպաններն ու հայասէրները լաւագոյն ձեւով ներկայացուած: Այս բոլոր նիւթերուն կողքին պզտիկ առղերով կան մաքի փշրանքներ, առակներ, մտածումներ՝ համազգային մանրանկար հանրագիտարան մը:

Պատի համար ամէն հայու տան մէջ լաւագոյն զարդը կրնայ դառնալ: Դաստիարակիչ մանուկներուն եւ ուսանողներուն համար մանաւանդ: Գինն է 6 ֆր.:

Պատիւ կը բերէ այս ձեռնարկը: Մեր պատանիները հաստատուն կամքն ունին սորվելու եւ սորվեցնելու եւ զարգանալու:

Գ. Մ.

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

ՓՈՍԹ ԻՒԹԷԸ, (Մարոք) — Օտար լեգէոնի երկրորդ գունդը, բաւական ատենէ ի վեր հոս կը գտնուի: Մենք, քանի մը հայեր, 1928ին կամաւոր արձանագրուած, այդ գունդին մէջ կը ծառայենք իբրեւ զինուոր: Յաճախելի է մեր կեանքը: Սաստիկ ցուրտ կ'ընէ, եւ գետինը ծածկուած է ձիւնով, եւ մենք ճամբաներու վրայ կ'աշխատինք:

Ցուրտէն հիւանդացողներ շատ կան, եւ յաճախ մահը կը սաւառնի զինուորներուն գլխուն վերեւ:

Գալուստ Յերունի

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՍԵՎՐԱՆ — Անցեալ կիրակի Սեվրանի «Արաքս» Մարզականը Crépy-en-Valois քաղաքը հրաւիրուած էր մրցելու տեղւոյն ֆրանսական խումբին դէմ:

Խաղը սկսաւ ժամը 2.30ին հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: Ֆրանսացիները արագ վարելով առաջին նշանակէտը շահեցան բայց մինչեւ Ա. կիսախաղին վերջը, 2 նշանակէտ շահեցան մերինները:

Խաղը վերջացաւ 2ի դէմ 4 «Արաքս»ի յաղթանակով: Ֆրանսական խումբին նախագահը մասնաւոր յարգանքներ յայտնելէ վերջ փափաքեցաւ որ ուրիշ անգամ ալ «Արաքս» մրցի Crepyի հետ:

Օ. Լորէնեան

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՄԱՅՐԸ...

Խորհրդ. թերթերը կը գրեն նոր թատերախաղի մը մասին, «Աստուծոյ մայրը»... որ Ռ. Գ. բեմ անունին առթիւ ներկայացուեցաւ Մոսկուայի մէկ թատրոնին մէջ: Թատերախաղին նպատակն է ցոյց տալ «կրօնքի ծառաներուն քանդիչ գործունէութիւնը եւ անոնց կապերը՝ միջազգային դրամատիրութեան եւ գաղթական Ռուսերուն հետ»: Սոյն կարճ շրջագծում մը կը կրէ եւ Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսին հետ կը զուգերգէ:

Ուրիշ թատերախաղ մը, որ նոյնպէս Մոսկուայի մէջ ներկայացուած է, մասնաւորապէս ուղղուած է կաթոլիկ եկեղեցիին դէմ: Հեղինակը կ'ուզէ ցոյց տալ թէ Խորհր. Միութեան մէջ ապրող բոլոր կաթոլիկները թշնամի են խորհրդ. վարչաձեւին եւ իրենց հակախորհրդային գործունէութեան համար դրամ կը ստանան արտասահմանէն:

ՍԱՂՄՆԱՆԿԱՐ

Ամերիկացիներն են նորէն, որ գործի վրայ են:

Քլիվլընտի բժիշկներէն մէկը հնարած է գործիք մը, որ կը նկարէ կնոջ արգանդին մէջ գտնուած մանուկը, ծննդաբերութենէն 3 ամիս առաջ:

Սաղմնանկարչութիւնը (amniographie), կ'ըսէ բժիշկը, կրնայ մեծ օգուտներ ցոյց տալ ծննդաբերութեան բարդութեանց ժամանակ:

«ԵՐԳՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»Ի ՖԻԼՄԸ

(ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Ֆիլմը տեսած եմ երկու անգամ: Շատ տպաւորիչ է: Ներկայացման առաջին օրն է: Սրահին մէջ, կ'երեւի, աւելի շատ ֆրանսացիներ կան, քան հայեր: Հայկական ֆիլմը պիտի ցուցադրուի ֆրանսական երկու ֆիլմերու միջեւ: Հասարակութիւնը ուշադրութեամբ կը դիտէ... Երկրորդ մասն է շարանը հայ քաղաքական եւ հանրային գործիչներու... կ'երեւի, որ ֆրանսացիները քիչ մը կը ձանձրանան, օտար դէմքեր, դժուարահունչ անուններ: Այնու ամենայնիւ ֆիլմը կը վերջանայ ծափերու տակ:

Երկրորդ օրը: Սրահը լեցուն է: Տնօրէնին խնդրանքին վրայ, հայկական ֆիլմը կը ցուցադրուի ամէնէն վերջը: Որպէսզի այն օտարականները, որ կը ձանձրանան սովորական յայտագրէն վերջը կարենան հեռանալ:

Սակայն գրեթէ բոլորը կը մնան իրենց տեղը եւ դիտելու մինչեւ վերջ: Պատկեր մը եւս՝ ներկայացումը վերջացած է: Մթամած սրահին մէջ գրեթէ մարդ չէ մնացեր: Կը սպասեմ բարեկամիս, որ կը խօսակցի Գ. Կորգանեանին հետ: Քիչ անդին պառաւ կին մը կը զսպէ իր արցունքները: Քովը կուլան երկու պզտիկներ... Կը խօսին ֆիլմին մասին: Կը մօտենամ անոնց եւ կը խօսիմ հայերէն: Իզմիրի եղեռնը իրենք տեսած են իրենց աչքով: Կը յուզուիմ... Աղջիկներուն մայրը կը հարցնէ: Որդիս, դուն ալ Իզմիրցի ե՞ս: Աղջիկները կը տանին մայրիկը...: Գեղեցիկ ֆիլմ մըն է:

Հանդիսական մը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (96)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Նրանց առանձին տեղ մը տեսորեցի, չորս աղայ ալ միջնին. չիմանենք, որովհետեւ Ցափէկը Ճանապարհի վրայ էր, ուր գտնուէր Սոլէ աղան, բինբաշի եւ 60 ոստիկան: Մենք բոլորս վերջին աստիճան ուժասպառուած էինք:

Ժամ մը վերջ, մեր աղայոց ժողովրդի մէջ փսփսոց մը ընկաւ. Գէորգին ու Վաղարշակին հարցուցի պատճառը: Նրանք ըսին՝ «Ոչինչ...»:

Բայց երեսնին մրմռում էր: Իրենց հարցուցի.

— Ի՞նչ է եղեր, ըսէք ինծի:

— Դէ՛հ, ի՞նչ պիտի ըլլայ. ոչինչ տուն գացած աղայոց՝ որոյ հրացանի մէջ փամփուշտ ըլլայ, չենք գիտեր ինչպէս կ'ըլլայ, կրակ կ'ընկնի հրացանի մէջ ու կը վիրաւորուի Տէրկեվանցի Բարսեղը: Կ'ըսէ, տասը անգամ կը պոռայ՝ «Անդրանիկ կանչեցէք քովս»:

Իսկոյն վեր կացայ գնացի: Գնդակը մտել էր ծոծը, որն ինծ վրայ շատ վատ ազդեց:

Մկօն տարեր, ուրիշ տեղ էին պահեր: Ես հարցուցի՝ ո՞րտեղ է էս Մկօն: Վաղարշակն ու Գէորգը հասկացան ու ըսին

— Ի՞նչ է, կ'ուզես մեկը երկուս ընել: Երբ տեղ հասաւ, կամ հետ Ճանապարհին, ի՞նչ գործ ունէր փամփուշտը հրացանին դրած:

Բարսեղն ըսաւ.

— Ցղուն ոչինչ չըրեց:

— Աւելի լաւ էր, ըսաւ Բարսեղը, ես վանքը Ցարութիւնին քովը թողուէի, քան էսպէս անպատիւ զարնուէի:

Ջուր ուզեց, բերի տուի, դարձայ՝ հասկցայ, որ պիտի մեռնի.

— Իմ քէզի ըսելիքս լսէ,— ըսաւ Բարսեղը,— իմ փոքրիկ երեխան, որ մեծանայ, դպրոց մը տար:

Մի տասը րոպէ չանցած ազան սկսաւ սառչել. այլեւս համարձակ չէր կրնար խօսիլ: Այդ բանի պատճառով մենք, գրեթէ, հաց չկերանք:

* * *

Ես վերցուցի խումբը, եկայ, իջայ Քօփ: Կը կասկածէի, որ զօրքը լսեց գայ: Վաղարշակն ու Սորգիսը Թողի հիւանդի քով:

Գիշերուայ ժամը չորսն էր, որ Վաղարշակն ու Սորգիսը եկան ըսին թէ Բարսեղը մեռաւ: Գիւղացիք հոս պիտի բերեն: Գիւղի քահանան, ֆուրթեն, եւ գլխաւորները ըսին. «Մենք կը թաղենք եա մարդը, անհոգ կացէք, կասկած ալ ունենք»:

Ժամը հինգին դուրս եկանք Քօփէն, ուրկից առանք հինգ մարդ, որոնք մեր հիւանդները չալկեցին: Լուսաբացին հասանք Գիւղաշէն:

Գիւղաշէնցիք վախնալով թէ զօրք ենք, փախան, բայց երբ հասկցան մեր ով ըլլալը, բոլորն ալ եկան:

Ամբողջ համակիր Սասունցիք հարիւրաւոր մատաղ էր էին խոստացեր զանազան սուրբերուն, մեզ պատելու համար:

Նամակներ գրեցինք Կելիեկուզան ու Սեմալ եւ Եկեկոյեան, երկու գեղից ել 100 հոգի եկան: Ցղայոց մի մասը ղրկեցի Կելիեկուզան, իսկ լուսաբացին, ես, 100 հոգով, անցայ Սեմալ:

Հոն կանչեցի Տէր Կարապետը եւ մի քանի համակիրներ, պատմեցի մեր դրութիւնը, որ մի կոպէկ չունենք, ուտելու հաց ալ չունենք:

Նրանք ըսին.

— Ձե՞ր որ դուք պատրաստած էք. մեր ունեցածը պիտի կարենք ձեզ տանք:

Անմիջապէս 100 կտոր ցորեն հաւաքեցին, աղացին, ալիւր դարձուցին, ու ղրկեցին Կելիեկուզան: Հաստատուեցինք Ցաղըլըին ըսուած թաղը, գէմօ Զաթոյի տանը:

Այդ ձմեռ ես չինեցի 40 հատ հրացանի գնդակ: Քիչ թէ շատ հասկցող զինագործ վարպետ մը բերի, հրացաններու վրայի պակասութիւնները լրացուցինք:

Մշոյ կողմերէն, գիշերով, նամակ մը գրուած էր ինծի, որը երկրորդ օրը, ցերեկուայ ժամը 8ին առաջայ, թէ՝ «խումբ մը եկած է Սաքոյի եւ Հրայրի առաջնորդութեամբ եւ Դաշտի մէջ կասկի բռնուած են: Ամբողջ զօրքը գնաց: Իբրեւ պարտականութիւն ձեզի լուր տուինք»:

Անմիջապէս վերցուցինք մեր գործիք, վառօդ, գնդակ եւ ճանապարհ ընկանք. Մինչեւ Սեմալ հասնելնիս՝ թէ՛ ժողովուրդ, թէ՛ զինուոր, հետս եղաւ 41 հոգի:

Գիշերուայ ժամը 5ին դուրս եկանք: Ձիւնը շատ էր, ամպամած գիշեր մըն էր: Բարձրացայ Սեմալայ դիմաց, Զիարաթ ըսուած սարի գլուխը:

Կանչելով խորհրդակից ընկերներս՝ ըսի.

— Մենք այլեւս չենք կրնար կասկի վայրը հասնիլ: Երբ դառնանք Դաշտի երեսը, կամ հրացաններու ձայնը լսենք, այն ատեն մենք կ'իջնենք Մուշի վերին թաղը եւ կը սկսինք զարնել, որպէսզի զօրքը վերադառնայ Մուշ եւ աղայոց վրայ կռիւը թեթեւնայ:

— Վերի թաղի գիւղը ի՞նչպէս է,— հարցուցի Վաղարշակին ու Համբին:

Նրանք ըսին.

(Շար.)

CINÉMA ALMA-PALACE (MAGIC-CITY)

RUE DE L'UNIVERSITÉ (ANGLE AVE. BOSQUET) — MÉTRO: ALMA ET ECOLE MILITAIRE

ՄԻՆՉԵՒ ԱՅՍ ԻՐԻԿՈՒՆ

SOIRÉE ԵՒ MATINÉE ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ

"ԵՐԳՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ" ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ԱՌՆՈՒԱԾ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԻՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ Ն. ԿՈՐԿԱՆԵԱՆԻ, ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՏԻԿ. ՔՆԱՐԻԿԻ ԵՒ ՊՐ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆԻ

ԳԻՆԵՐԸ՝ ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ 5 — 12, 50ՖՐԱՆՔ, ՑԵՐԵԿՆԵՐԸ 4 — 10,50 ՖՐԱՆՔ

ԿԸ ՍԿՍԻ ՍԻՆԷՄԱՅԻ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ԺԱՄԵՐՈՒՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԲԵԼՎԻԼԻ ՌՈՍՏՈՄ ԼՍԱՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, Chalet Edouardի սրահներուն մէջ, 31-33 Rue Manin, 93 Ave. Secrétan մէթրօ՝ Combat կամ Buttes Chaumont.

Կը նախագահէ՝ Վ. ՓԱՍՏԸՄԱՃԵԱՆ

Կը ներկայացուի ՄԵՐ ԱՄԱԹԷՕՐՆԵՐԸ ԵՒ ՎԻՐԻ ՃԱՇԱՐԱՆԻՆ ՍՊԱՍԱՒՈՐԸ (զաւեշտ) ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱՂՋՈՒԹԻՒՆ

Փոքրիկն Սիրանուշ Լուսինեան կը պարէ հայկ. պարեր. Կոփամարտի մրցում Աթանանի եւ Ֆրանսայի նախկին Շամփիոն Ժան Ֆրանսուայի միջեւ:

ՄՈՒՏՔ 7.50 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատական նոր մեթոտով գարմանում ատամնի եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներական հիւանդութեանց (թրանկախտ, ճերմակեղ) եւ վարակի: Մասն. լաբորատուար, ճառագայթ եւ ռենտգենի ընդունելութիւն ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12.

Ծախու յարկաբաժին

մեկնումի պատճառաւ ծախու է յարկաբաժին մը 3 սենեակ, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն: Մանրամասնութեանց համար դիմել գ: Ա. Երամեանի, 4 Impasse Lemière Գ. յարկ, մէթրօ Place des Fêtes.

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Պուա Քոլոմպի քաղաքապետական սրահներուն մէջ, Rue des Halles.

Կը նախագահէ Պ. ՉԱՏԻԿ ԽԱՆՋԱՏԵԱՆ

Կը ներկայացուի՝ ՍԻՐԱՅԻՆ ՈՃԻՐ (զաւեշտ)

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օրիորդներ Լ. Աղաբէկեան, Աստղիկ Առաքելեան, Գ. Գ. Վ. Քնարեան, Ս. Եփրեմ պաշեան (երգ), Օր. Մինթանեան (դաշնակ), Օր. Ալթունեան (Փարիզի քոնսէրվաթուարէն ջութակ), Գ. Գ. Յ. Քէօրհաճեան եւ Մ. Գասպարեան (հայկ. պարեր). Սկաուտական խաղեր, խմբերգ, արտասանութիւն, ճաշ, եւր. պարեր, ճոխ պիւֆէ: Մուտք 10 ֆրանք

ՏՕՆԱԾԱՌ

Փարիզի Հայ Արինուշները կը յայտնեն ի գիտութիւն հայ ծնողքներու թէ 4 յունուար կիւրակէ վերջ ժամը 2.30ին La Démocratie սրահին մէջ 38, Bld. Raspail, մէթրօ՝ Sèvres Babylone. տեղի կ'ունենայ տօնածառ կազմակերպուած յատկապէս երախաներու համար: Երախաներուն կը տրուին նախընթրիք եւ փոքրիկ նուէրներ: Մուտքը ազատ է: Ծնողներու մասնակցութեան համար 5 ֆրանք կը գանձուի ամէն մէկ երախայէ:

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբի ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Քաֆէ Սուրսի մէջ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱՆԻԿԻՆ Պուա Քոլոմպի Չէյթուն կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վիշապեան, Փոթորիկ եւ Սուազոյն խումբերը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 79 Rue des Chambards (Bois Colombes)ի սրճարանը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՊԱՆԵՕ-ՔԱՇԱՆ Արծիւ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ընկ. Ալթունեանի բնակարանը, 17 rue Amper, Cachan: Կը խօսի ընկ. Ռէնս

ՍԷՆ ԼՈՒԻ (Մարսէյլ) Ակնունի ենթակոմիտէի ընտանեկան խնճոյքը Նոր տարուայ առթիւ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր Կոմիտէներու ընկերները կրնան ներկայ ըլլալ:

ALLIANCE FRANÇAISE

101 Bld. Raspail, Paris

Ֆրանս. լեզուի գործն. վարժ. ֆրանս. լեզուի ձմեռնային դասընթացքները կը վերսկսին Յունվ. 3ին, շաբաթը առնուազն 16 ժամ ֆրանս. լեզուի գործն, դասեւ հայ. ֆրանսերթարգմ, 17 դասախօսութիւն, մէկ գեղարուեստ. պտոյտ, մէկ ամիսը 155 ֆր. 4 ամիս 475 ֆր.: Միմիայն դասախ. եւ պտոյտի մասնակցիլ փափաքողներու կը տրուին մասն. քարթեր գին՝ 75 ֆր.: Երեկ դասընթ. շաբաթը 5 անգ. Բշ. Գշ. Դշ. Եշ. եւ Ուր. ժ. 20—22, Դշ. օր. դասընթ. յատկաց. է վաճառակ. ֆրանս.ի: Մէկ ամիսը 100 ֆր. 4 ամիսը 325: Մանրամ. դիմել տնօրէն Rabert Dupoueyի 101 Bld. Raspail, Paris (6).

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol մէթ. Սէն Տընի, Ռէօ. միւր: Վեներական ախտեր, ջերմամիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր: Դարմ. ելեկտրականութեամբ, ռէօնթկէնեան եւ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով: Խորհրդակց. ամէն օր 912 եւ 2-8: Կիր. 9 12:

EMPIRE Սինեմա-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 71 Ave. Kléber. կը խօսի՝ Ս. Վրացեան: «Խորհրդային իշխանութեան տասը տարիները»:

ՍԻՒԹՆԱՄԵՐ

Անուան արժանի է միմիայն այն սիմիթը որ պատրաստուած է A. LA GARDE, 1 Rue St. Lazare, PARIS (9e) Nord Sud, N. D. de Lorette. Téléphone Trudaine 95-21

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)

Մէթրօ՝ Beaugrenelle

Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3-9: կիր. եւ տօն օրեր 10-12:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ!

Ս. ԳԱԼԹԱՔՃԵԱՆԻ

Նոր հասցէն է՝ 14bis Rue St. Georges, Paris

Ուր պիտի գտնէք նորագոյն զուտ անգլիական կերպասներու ճոխ մթերք, արանց հագուստի, ինչպէս նաեւ մասնաւոր drap կանանց վերարկուի համար:

Գիները բացարձակօրէն անմրցելի! Մէթրօ՝ de Pelletier

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր ըստ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը քննուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քիթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երկշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

ԴԵՐՁԱԿ

Ս. ԿԻՒԻԼՊՕԼԵԱՆ

3 Rue Montholon, PARIS (9e) — Métro: Poissonnière

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՏԻԿԻՆ Բ. ՍԵՐՃԱՆԵԱՆ

42 Rue Tourtille, BELLEVILLE — Մէթրօ՝ Բէլվիլ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐ

ԹԱՐՄ — ԼԱՒ — ԱԺԱՆ

ԿՕՇԻԿԻ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Ուր պիտի գտնէք վերջին նորաձեւութեամբ ամէն տեսակ տղոց կօշիկներ, մեր արհեստանոցին մէջ պատրաստուած:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

Առաջին փորձով պիտի համոզուիք մեր գներու աժանութեան եւ ապրանքի տոկունութեան մասին.

Տօներու առթիւ կը տրուի նաեւ օգտակար պզտիկ նուէր մը:

Chaussures «DANEL» 69 rue d'Angoulème, Paris (11)

Métro: Couronnes ou Parmentier, Autobus: AY, BC

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԵՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԻ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:

Ցիադէրմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49

(կառ. տիւ Նօռի եւ կառ. տը լ'Էսդի մէջտեղը)

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

ԳԻՆԵՐԸ ՅԱՓԱԿՈՐ

TAILOR

Georges Cherbetian

Métro Poissonnière — 94 RUE LAFAYETTE _ PARIS

ՀԱՃԵԼԻ ՆՈՒԷՐ ՄԸ, 1931Ի ԱՌԹԻՒ

Եթէ կ'ուզէք նուէր մը տալ ձեր սիրելիներուն, բնաւ մի մտածէք թէ, ի՞նչ կրնաք գնել որ հաճոյք եւ զուարթութիւն պատճառէ ձերիններուն. դիմեցէք միայն

Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆԻ

26 rue Lesage, Paris, Métro Belleville, Tél. Ménil. 61—8[illegible]

որ ձեզ պիտի գոհացնէ իր ամենավերջին, զուարթ եւ հաճելի եղանակներու փլաքներով եւ նոր տեսակի օթօմաթիք եւ փորթաթիֆ զանազան տեսակի ֆոնոկրաֆներով, ամէն ճաշակի եւ քսակի յարմար:

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԲՈԼՈՐ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒՍ

Ստացած եմ մեծ քանակութեամբ զանազան տեսակի սուրճ

Քաֆէ Մատակասքար Ա. տեսակ	12.75, Բ-Գ. տեսակ աւելի աժան	
» Սանթոս Good Ա. »	14.25 » » »	
» Santos supérieur »	18 » » »	
» » Domincul	20	
» » Caracoli	22	
Քաֆէ Mocca Hodeldan	24 իսկականը եւ ոչ թէ կեղծ	
» Godlup	25	
» Ceylan	28	
» Margajid	31	

Կը յայտարարեմ յաճախորդներուս թէ սուրճի գիները տարբերին համաձայն իրենց տեսակին: Զգուշացէ՛ք ամէն սուրճերէն: Այցելեցէք մեր գործատեղին գաղափար կազմելու համար սուրճի տեսակներու մասին:

ՀԱՍՑԷ՝ "CAFÉ SULTAN"

TOROSSIAN

92 Rue d'Angoulème — Métro: Couronnes, Tél. Ménil. 56—[illegible]

ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ — ԺԱՄԱԳՈՐԾ

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

261 Fbg. St. Martin, Paris 10 — Métro Louis-Blanc et Jaurès

Կաղանդի եւ Ծնունդի առթիւ բացառիկ զեղչ եւ վաճառատան կողմէ արժէքաւոր նուէրներ կը տրուին գնորդներու

ՋՈՒԱՐԹ ԵՒ ՀԱՃԵԼԻ ՆՈՒԷՐԸ

ԱՄԷՆԷՆ ՇՔԵՂ ՖՈՆՈՆ ՈՐ ՄԻԱԺԱՄԱՆԱԿ ՍԻՐՈՒՆ ԿԱՐԱՍԻ Է ԵՒ ՓՈԽԱԴՐԵԼԻ

APPAREIL DÉPOSÉ

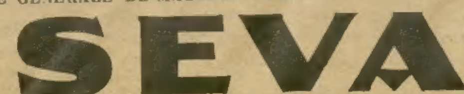
ՄԻԱԿ ՖՈՆՈԿՐԱՖԸ ՈՐ ԶԱՐՄԱՑՈՒՑ ԱՇԽԱՐՀԸ

REGISTEND TRADE MARK

ՓՆՏՌԵԼ ԲՈԼՈՐ ԼԱՒ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԿԱՄ

MANUFACTURE GÉNÉRALE DE MACHINE PARLANTE

206, RUE LAFAYETTE, 206, PARIS, — Մէթրօ՝ LOUIS-BLANC

Հաստատութիւնը բաց է ամէն օր ժամը 9էն մինչեւ 18, փակ է Շաբաթ կէս օրէ վերջ եւ Կիրակի օրերը

AGENT PARTOUT — LA MARQUE RÉPUTÉE

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ.	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն 235, Faub St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone : NORD 67-23

R. C. SEINE 274.284

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 3 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931

3 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1458 ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԵՒ ՄԵՆՔ 1930ԻՆ

Մեր այս միօրինակ, մռայլ եւ մաշեցնող թափառումին մէջ, լուսաւոր կէտ մը, անվիճելի արժէք մըն է գոյութիւնը Երեւանին։ Առ այժմ իբրեւ խարիսխ։

Ոլորվեսեւ, իրականին մէջ, Երեւանը մէկ տարիէն միւսը ամէն բան ըրաւ, թուլցնելու, անզգալի դարձնելու համար կապերը հայրենիքին եւ հալածական, ցիրուցան բազմութիւններուն միջեւ։

Կարելի է առանց խղճահարութեան պնդել թէ՝ այսօր իսկ, մեր գաղութները շատ աւելի կը հետաքրքրուին այսպէս կոչուած «հայկական հանրապետութիւն»ով, քան այս վերջինը՝ գաղութներով։

Մանաւանդ անցնող տարուան ընթացքին աւելի շեշտուեցաւ այս իրականութիւնը։ Գլխիվայր խրած հաւաքական անտեսութեան յորձանքին մէջ, անոնք որ Երեւանը կառավարելու պաշտօն ունէին, դարձան պարզապէս մեքենաբար դարձող եւ ջրհան դարձնող ձիեր։

Անոնք փորձեցին տառապէս, Միջին դարու քրիստոնեաներու մոլեռանդութեամբ գործադրել Մոսկուայէն փոխ առնուած ճառերն ու ծրագիրները։

Եւ երբ հայ գիւղացին ըմբոստացաւ, չվարանեցան ոչ խաղաղանին, ոչ սուրին, ոչ ալ հուրին առջեւ։

Տակաւին չունեցանք պարկեշտ հակառակորդ մը, որ տարիներէ ի վեր զոց եղած աւետարեր լուրերուն հետ, բարի ըլլար գրի առնել նաեւ իրականութեան ա՛յս երեսը։

Զունեցանք մէկ հակաղաշնակցական, որ հրապարակաւ ստատովանէր մոխիրի վրայ նստած հազարաւոր եւ հազարաւոր բուխերիկներու գոյութիւնը։

Ու չհանդիպեցանք ռամկավարի մը, որ պարտք սեպէր յառաջել աքսորուած, բանտարկուած, երկրէն փախած կամ եան տպաստանած քաղաքացիներու համրանքը։

Այո՛, տակաւին կը սպասենք այն քաջ մարդուն որ — անշուշտ՝ Հայաստանէ՛ն յց — իր տեսած քանի մը տուներուն հետ, նկարագրէր նաեւ Հայաստանի ժողովուրդին սրտին, տոքին եւ մարմնին վրայ բացուած հազարաւոր տուները...

Այսպէ՛ս է մեր ամբողջ ողբերգութիւնը։ Մարդիկ հայրենասիրական գործ կը համարեն գաճով ծեփել բոլոր մեղքերն ու ճեղքերը, եւ փառաբանական տաղերով մոռացութեան տալ տառապանքի, բողոքի, ըմբոստութեան ձայները։

Խորհրդային իշխանութիւնը ինք, մաքրագործման պատրուակով, Երեւանէն հեռացուց բոլոր այն հին պահակներն ու վարիչները, որոնք ծանօթանալով Հայաստանի իրականութեան, սկսեր էին հասուննալ, եթէ ոչ սթափիլ։

Իրարու ետեւէ ասպարէզէն քշուեցան Հայաստանի խորհրդային իշխանութեան հիմնադիրներն ու առաջին իշխանաւորները,— Աշոտ Յովհաննիսեան, Սաքօ Համբարձումեան, Լուկաշին, Ա. Կարինեան, Դուրգարեան, Ս. Կասեան, Հ. Կոստանեան, Ե. Զուբար, Մ. Յովսէփեան, Մանդալեան, Թանեանեան, Եկաւեան, Ամատունի եւն.։

Ինչ որ կառավարութեան մը պատրանքը կուտար քանի մը տարի առաջ, խսկական ծաղրանկար մըն է այսօր։ Աւելի քան երբեք, Թիֆլիսն ու Մոսկուան են որ կը կառավարեն Երեւանը, շարմաղէ անցուած գործակալներով եւ խամաճիկներով։ Այնպիսի տարրերով, որոնք ոչ թէ գաղութները, այլ եւ Հայաստանի գիւղացիներն անգամ բախտին յանձնած, ճառբակի մարզանքներ կը կատարեն աջ եւ ձախ ճակատներու վրայ։ Եւ հասած են ճամբայ մը, որ ապահովաբար պիտի մոռցնէ Երեւանի գոյութիւնը, եթէ մենք բան-գործ չընենք յիշեցնել եւ արթնցնել։

Այս ճամբան արդէն շփոթութեան մատնած է շատերը, գաղութներու մէջ։

Կան մարդիկ որ երբեմն փափալով, երբեմն հրապարակով կը թելադրեն չզբաղիլ «կովկասեան» Հայաստանով, եւ ուրի՛շ տեղ փնտռել։

Զզբաղիլ՝ երես դարձնելով, — կը պատգամեն դաս մը բանակներ։

Զզբաղիլ՝ իբրեւ ցոյց բարեացակամութեան, — կը շշնջեն ուրիշներ։

Ամփոփում. — Մենք մեր գլխուն ճարը նայինք։ Այս չեղաւ, ա՛յն փորձենք...։

Ահա թէ մինչեւ ո՛ւր հասցուցին հայրենիքի գաղափարը, որ կամկար Երեւանցիները, մանաւորապէս 1930ին։

Արդար ըլլանք բաժնելու մեղքերը։

Եթէ այս տխուր կացութիւնը մեծ մասով կը ծնի Երեւանցիներու խառնուածքէն եւ դատապարտութենէն, միւսոյն ատեն հետեւանք է նաեւ գաղութներու մէջ տիրող հակասական եւ շլատիչ պայքարներուն։

Երեւանը յաջողեցաւ աւելի լայնցնել եւ խորացնել տիրող անջրպետը։

Եւ այսօր, չարախնդութեամբ կը դիտէ իր կատարած աշխատանքին արդիւնքը.— կաղմալոյծ գանգուած մը արտասահմանի մէջ, որ չի գիտեր ի՛նչ կ'ուզէ...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՐԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

«Նոր Օր» անդրադառնալով Հայաստանի ներկայ կացութեան, կը գրէ (27 դեկտ.)

Գաղթաճայ թերթերու մէջ Հայաստանի յատկացուած բաժինը աղօտ գաղափար իսկ կազմել չի տար մեր ճայրենիքի իրական կեանքի մասին։ Ասկէ անկէ քաղուած ու շատ անգամ յարմարցուած քանի մը նախադասութիւններ Հայաստանի վերաշինութեան մասին գաղթաճայ թերթերու Հայաստանի բաժինը կը լրացնեն։

Ինչ որ կը գրեն ճակադաշնակցական թերթերը (Թեր) եւ դաշնակցական մամուլը (դէմ) Հայաստանի վերաշինութեան, թշուառ կեանքի եւ ժողովուրդի անօթութեան մասին, ամենաջնջին մասով անգամ չեն պատկերացներ իրականութիւնը իր բոլոր երեսներով։

Հայաստանի կացութիւնը ըմբռնելու ճամար, անպատճառ պէտք է կարդալ խորճրդային մամուլը, ճամայնավար կուսակցութեան ճսկողութեան տակ Հայաստանի մէջ ճրատարակուող թերթերը, որոնք ամէն օր՝ անթիւ փաստեր կ'արձանագրեն քայքայուող տնտեսութեան, գիւղացիութեան ճգնաժամի եւ ազգային փլուզումի մասին։

Կը բաւէ միայն մէկ անգամ աչք պտտցնել մեծածաւալ «Խ. Հայաստան» թերթին վրայ, ըմբռնելու ճամար թէ ինչ կը կատարուի մեր դժբաղդ երկրին մէջ, յանուն Լէնինեան սկզբունքներու եւ ճամաշխարճային յեղափոխութեան։

Ըսենք անգամ մը եւս: Խորճրդային կարգերը ոչ մէկ բարիք չի բերին մեզի: Իբրեւ ժողովուրդ, իբրեւ ուժ, իբրեւ արժէք՝ պոլշեւիկները արճամարճեցին մեզ: Ցուցին միայն փըշրանքներ՝ քանի մը տարի յետոյ բաղադրեալ տոկոսով առնելու ճամար: Խլեցին անկախութիւնը մեր ձեռքէն՝ իրենց անտանելի բռնակալութիւնը պարտադրելով մեզի:

Համոզուելու ճամար թէ պոլշեւիկութիւնը մաճ ու աւեր, քայքայում ու թշուառութիւն, բռնակալութիւն ու ճալածանք բերած է Հայաստանին, կարդացէք խորճրդաճայ թերթերը, ու եթէ անոնց մէջ գտնէք միայն մէկ տող ձեր փայփայած, երազած ու յուսացած Հայաստանի մասին, որակեցէք մեզ այնպէս՝ ինչպէս ճաճոյ կը թուի։

Հայաստանի իրական պատկերը խորճրդաճայ մամուլին մէջ է։

Գաղութներու մէջ թեր ու դէմ բռուածները աղօտ գաղափար անգամ կազմել չեն տար։

ՊԱՐՍԻԿ ՆԱԽԱՐԱՐ ՄԸ Ի ՓԱՐԻԶ

Պարսկաստանի կրթական եւ գեղարուեստից նախարար Եահեա Խան հասած է Փարիզ, ուրկէ՝ Կիրակի օր կը մեկնի Լոնտոն, ներկայ ըլլալու համար պարսկական արուեստի միջազգային համաժողովին եւ ցուցահանդէսին բացման։ Դարձին պիտի հանդիպի Փարիզ, զբաղելու համար պարսիկ պետական ուսանողներով։

ԼՈՆՏՈՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Լոնտոնի համահնդկական խորհրդաժողովին փոքրամասնութեանց յանձնախումբը երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ երէկ, համաձայնութեան եզր գտնելու համար Հնդիկներուն եւ Մահմետականներուն միջեւ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հակակեմալական շարժումին վերջ

Մէնէմէնի շարժման ձախողութենէն յետոյ, քէմալական կառավարութիւնը, արգիլելու համար դէպքերու կրկնումը, սկսած է դիմել խիստ միջոցներու։ Մանրամասնութիւնները կը պակսին։ Դէպքէն վերջ մէկ քանի օրերու ընթացքին, հեռագրերը հաղորդեցին կարգ մը մանրամասնութիւններ։ Երկու օրէ ի վեր սակայն, ոչ մէկ նորութիւն կը հաղորդուի։ Պոլսէն 31 դեկտ. թուականով տրուած հեռագիր մը կը հաստատէ թէ պաշարման վիճակ յայտարարուած է Մէնէմէնի եւ Մաղնիսայի մէջ։ Հրահանգ տրուած է նաեւ չափազանց խիստ միջոցներու դիմել հանդէպ գլխաւոր դերակատարներու եւ գրգռիչներու. սակայն, խնայուի այն կրօնաւորներուն եւ կրօնական կազմակերպութիւններուն, որոնք շարժման խառնուած են միջանկեալ կերպով եւ անոնք հանգիստ ձգուին, քանի իրենց կրօնական պաշտամունքը կը կատարեն անկեղծօրէն, առանց քաղաքականութեամբ զբաղելու։

Պոլսէն, երէկուան թուականով ուրիշ հեռագիր մը եւս կը յայտնէ թէ յունուար 1էն սկսեալ մէկ ամիս տեւողութեամբ, պաշարման վիճակ յայտարարուած է Մէնէմէնի, Մաղնիսայի, Պալըքէսիրի մէջ։

Պատերազմական ատեանը որ կը բաղկանայ զօրավար Մուսթաֆա փաշայէ եւ չորս ուրիշ սպաներէ, պիտի գործէ Մէնէմէնի մէջ։ Ձերբակալութիւնները կը շարունակուին երկրին զանազան վայրերուն մէջ։ Ոստիկանութիւնը կը հալածէ բազմաթիւ շէյխեր եւ հօճաներ։

Վերջին դէպքերուն հետեւանքով, Մուսթաֆա Քէմալ, կ'ըսուի թէ վերջնականապէս ետ կեցած է Իզմիր այցելելու իր մտադրութենէն։

Կատարուած քննութիւններու ընթացքին, երեւան ելաւ թէ դաւադիրները յաջողած էին յարաբերութիւններ մշակել բանակին հետ եւ իրենց կողմը քաշած էին գունդ մը զինուոր, որուն համար բռնեցաւ թէ ժամանակին զինաթափ ըրած եւ բանտարկած են։

Թառասուն երեսփոխաններ ստիպողաբար ներկայացուցին հարցապնդման առաջարկ մը, կառավարութենէն ուզելու համար բացատրութիւններ, վերջին դէպքերու պատճառներուն մասին։

Իսկ կառավարութիւնը իր կողմէն մշակած ու Ազգ. Մեծ Ժողովին ներկայացուցած է օրինագիծ մը, որ հաստատուած վարչաձեւին դէմ ըմբոստացման ու դաւադրութեան պարագային կը նախատեսէ ամենախիստ միջոցներ։

Հայու մը ոճիրը

ԿԸ ՍՊԱՆՆԷ, ԿԸ ՀՐԴԵՀԷ ԵՒ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ Կ'ԸԼԼԱՅ

Հայ մը՝ Կարապետ Գրլըճեան որ կը բնակէր Մոնթարժիի մօտ՝ Շալէթ գիւղը եւ կ'աշխատէր Հուչինսոնի գործարանին մէջ, դաշոյնի վեց հարուածներով սպաննեց իր տանտիրուհին, տիկ. Թարասլալիով՝ լեհ։ Ոճիրը գործելէն յետոյ, Գրլըճեան ելաւ իր սենեակը, ծրարեց իր զգեստներն ու ճերմակեղէնը եւ կրակի տուաւ։ Յետոյ, քաշեց ատրճանակն ու փամփուշտ մը պայթեցուց գլխուն։

Ձոհին զաւակներէն մէկը լուր տուաւ զրացիներուն, որոնք փութացին մարել հրդեհը եւ երեւան հանեցին դիակները։ Կը կարծուի թէ ոճրագործը փորձած է չարաչար գործածել տանտիրուհիին վստահութիւնը եւ անոր ընդդիմութենէն կատղած՝ գործած է ոճիրը։

Հնգամեայ նոր ծրագիր մը

Խորհրդ. Ռուսիոյ անաստուածներու միութիւնները որոշեցին վերջնապէս լուծել կրօնական հարցը եւ այդ նպատակով մշակեցին ծրագիր մը, որ կրօնքի «բնաջնջումը» կը նախատեսէ հինգ տարուան ընթացքին։ 1935ին, բոլոր եկեղեցիները գոցուած պիտի ըլլան։ Այս վերջին երեք տարիներու ընթացքին, 16.000 եկեղեցիներ արդէն փակուած են։ Սակայն, հակառակ հակակրօնական անլուր հալածանքներուն 100ի չափ նոր եկեղեցիներ շինուած եւ հանրութեան առջեւ բացուած են, շնորհիւ կամաւոր հանգանակութիւններու։ Այնպէս որ, կառավարութիւնն ստիպուեցաւ արգիլք դնել այդ հանգանակութեանց։ Համաձայն նոր հրովարտակի մը, բոլոր անոնք որ կրօնական կրթութեան դասեր կուտան, նաեւ անոնք որ կը հետեւին այդ դասերուն, պիտի դատապարտուին 2 տարի բանտարկութեան։

Փախուստական ռուս գիւղացիներ

Վիէննայի լեհական թերթերը կը գրեն թէ 60ի չափ ռուս գիւղացիներ, որոնք կը հետապնդուէին կարմիր բանակի ձիաւորներու ջոկատի մը կողմէ, յաջողեցան լեհական սահմանագլուխը կտրել Պրիսայէն։

Գիւղացիները կը պատմեն թէ իրենցմէ հազարի չափ անձեր արգելափակուած էին, Պրիսայէն 100 քիլոմեդր հեռու Օսվիէցի կայանին մէջ, սպասելով դէպի Սիպերիա աքսորի իրենց կարգին։ Հարիւրի չափ բանտարկեալներ յաջողեցան փախուստ տալ, բայց, անոնցմէ 40ը սպաննուեցան, հետապնդող զինուորներուն կողմէ։

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ռանկունի շրջանին մէջ, նոր խռովութիւններ ծագեցան եւ կառավարական ուժերու եւ ըմբոստներու միջեւ բախումներ տեղի ունեցան։ Ըմբոստները ծանր վնասներ կրած են։

Թարրա Վատիի մէջ, հանդարտութիւնը վերահաստատուած ըլլալ կը թուի եւ կը սպասուի որ մէկ քանի օրուան ընթացքին, բոլորովին ցրուին։

Իսկ Պոմպէյի մէջ, հակառակ ոստիկանական արգելքին, Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդը հաւաքոյթներ սարքեր էր դեկտ. 31ին։ Ոստիկանութեան եւ ցուցարարներու միջեւ, բախումներու ընթացքին վիրաւորուած են 175 անձեր, որոնց 33ը ծանրօրէն։ Երկրորդ բախում մը եւս տեղի ունեցաւ։ Վիրաւորուեցան 60 հոգի որոնց 10 ծանրօրէն։

Ձերբակալուեցաւ Տիկին Բաժալա Նէհրու, կինը Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդի Նախագահին, որ ներկայիս բանտին մէջ կը քաւէ 2 տարուան պատիժ մը։

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԿՐՕՆՔԸ

«Կարմիր կնունքներու եւ թաղման» արարողութիւններու վերաբերեալ կարգ մը ճրովարտակներ ճրատարակած է բոլշեւիկ կառավարութիւնը։ Բոլորին ծանօթ «կնունք»ը՝ Ռուսիոյ մէջ անուն փոխած է եւ կը կոչուի «Աստղին ճանդէս»ը: Եւ այս առթիւ, ճրաճանգուած արարողութիւնը ճետեւեալն է։ Նորածինը պէտք է իր ծնողքին կողմէ ներկայացուի ծննդավայրի խորճուրդի նախագաճութեան, որուն քարտուղարը անուն մը կուտայ անոր, իբր ճասարակաց կնքաճայր: Նորածինը կը պլլըեն կարմիր դրօշի մը մէջ եւ ճառ մըն ալ կը կարդան վրան, որմէ յետոյ՝ յեղափոխական երգեր կ'երգեն։ Կնքաճօր եւ կընքամօր սովորութիւնն ալ չէ փոխուած, քանի որ սկզբունքով՝ կնունքի սովորութիւնը կը պաճուի, թէեւ այլակերպուած: Անոնք, միշտ յանձնառու կ'ըլլան ճսկելու նորածինին քաղաքացիական կրթութեան:

Գալով թաղման, դիակիզումը պարտադիր է, բայց որովճետեւ, Ռուսիոյ մէջ տակաւին չկան բաւարար չափով դիակիզման օճախներ, աւանդական թաղումը մայր-ճողին գիրկը՝ արտօնուած կը մնայ, դիակիզումէն կամ թաղումէն առաջ, ճառ մը կը կարդան ճանգուցեալին գլխուն, որմէ վերջ՝ նուագախումբ մը կը ճնչեցնէ «Միջազգային»ը եւ մաճերգ մը։

Ատկից զատ, կնունքի եւ մեռելի տէրերը պարտաւոր են ճաշ տալ ըստ առաջնոյն:

ԱՆԳԼԻՈՅ ՀԱՆՔԱԳՈՐԾՆԵՐԸ ԲԱՆԹՈՂ ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՆ

Կալլէսի շրջանին հանքատէրերուն եւ հանքագործներուն միջեւ բանակցութիւնները, որոնց կը մասնակցէր նաեւ կառավարութիւնը, ձախողեցան։ Այդ շրջանի 160,000 հանքագործներէն 140,000ը բանթող յայտարարեցին։ 20.000ի չափ բանուորներ որոնք մաս չեն կազմեր գործաւորական սէնտիքաներու, կը շարունակեն աշխատանքը։

Պաշտօնական շրջանակներ կը կարծեն թէ հանքատէրերը կը պատրաստուին նոր առաջարկներ ընել բանուորական կազմակերպութեանց։ Եթէ մինչեւ յունուար 14, հաշտարար յանձնախումբը որ կազմուած էր եզք մը գտնելու համար, չյաջողի նպաստաւոր արդիւնքի մը յանգիլ, հաւանական է որ կառավարութիւնը իր կողմէ նշանակէ անկախ նախագահ մը այդ յանձնախումբին։

ԼԱՏԻՆԱՑՈՒՄ ՉԷ՞, ԵՐԲ...

ՆԵՂԱՑՈՒՑԻՉ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

ՊԷՅՐՈՒԹ, 23 Դեկտ.—«Հայերը կը լատինացնեն» անզգամագին, Ցիաուեան հայրերու մեծաւոր հայր Շանդչօր իր 13 Դեկտեմբերի բաց նամակով, «Ազդակ»ին կը պատասխանէ, «Առաջին եւ վերջին խօսքով» մը, զոր նոյն լրագիրը կը հրատարակէ, «Հայերը չեն լատինացներ» վերնագրով։

Իր խօսքը կրնայ վերջինն ըլլալ, բայց չի դարմաներ մեր խոցը։ Ուստի կարեւոր կու գանք մեր ցաւին ախտանիշերը երեւան հանել, որպէսզի Հ. Շանդչօրի անտեսած հիւանդութիւնը գոնէ ճանչցուի անոնցմէ որ պարագ ունին դարմանելու զայն։

Նախ ըսենք, որ լատինացումը Հայերուս համար ազգասպանութիւն է, որովհետեւ հայրենիք, երկիր չունեցող ցեղի մը համար, երբ օտար հպատակութեան կ'արձանագրուի, ուրիշ միջոց չի մնար պահելու համար իր ինքնութիւնը, բայց եթէ լեզուն, երբ անձնական ինքնորոշում եւ իր ծէսը կրօնական մարզի մէջ, երբ տոհմային ինքնորոշում։ Լատինացնել ուրեմն ցեղ մը ներկայ պայմաններուն մէջ՝ կը նշանակէ զայն ազգովին սպաննել։

Երկրորդ, իրար հասկնալու համար, պէտք է ճշդրիտ սահմանը տալ լատինացումի։ Լեզուէ եւ ծէսէ զատ, ուրիշ եւ կենսական տարր մըն ալ կայ ազգային ինքնութիւնը անհատականէն ընդհանրականի վերածելու։ Անհատը ինքնիրեն մնալով չէ որ ազգութիւն մը կը կազմէ, այլ երբ ուրիշ համացեղ անհատներու հետ՝ նոյն լեզուով, իր տոհմային կազմակերպութեամբ, իր ազգէն եւ լեզուէն պետերու անմիջական վարչութեամբ, իր հարազատ ծիսականութեամբ՝ կրօնական պաշտամունքը, ու տոհմային դաստիարակութեամբ՝ լեզուն եւ պատմութիւնը, ոչ միայն կը մշակէ, այլ անոնցմով կ'ապրի։ Կաթոլիկները, լաւ գիտենք ինչպէս դաւանական միութեան, նոյնպէս ազգային ինքնուրոյնութեան արժէքը։ Եւ գիտենք միանգամայն որ Հռոմի քահանայապետները ու մանաւանդ Հ. Շանդչօր եւ մեր յարգած Լէոն ԺԳ. միշտ աւելի ցայտուն կերպով շեշտած են ծէսերու եւ ազգային օրինաւոր աւանդութիւններու պահպանութիւնը, ինչպէս նաեւ կազմը ազգային ուրոյն նուիրապետութիւններու եւ ազգային ծէսով եկեղեցիներու։

Այս պայմաններուն եւ տարբերուն մ'ր մէկն ալ պակսելու ըլլայ ու ջնջուի, օտարացում է ցեղի մը համար, իսկ մեզ Հայերուս համար՝ երբ այդ գեղծումը լատիններէ գործուի, կը դառնայ լատինացում։

Լատինացումի գաղափարը այսպէս ճշդելէ վերջ, քանի որ Հ. Շադչօր կը մերժէ չարամիտ դիտաւորութիւններ... — լատինացումի — եւ կ'ըսէ թէ Ցիաուեան Հայրերը եւ Մանտ. Գոնտինի ունեցած չեն եւ չեն կրնար ունենալ, կը հրաւիրենք զինքը, որ հանի վերջին խօսքին վրայ բառ մը աւելցնել, կամ ուրիշ ոեւէ կաթոլիկ կղերական մը, պատասխանել մեր հետեւեալ հարցումներուն.—

1.— Լատինացո՞ւմ չէ, հայազգի պատանիներ կամ քահանաներ առնել եւ լատին ծէսով քահանայացնել. փէր Բասքալ (Յարութիւն) Պէօլլեան, փէր Բասքալ (Յարութիւն) Մուրիկեան, փէր Շատ(եան), փէր Ժան (Յովհաննէս) Մէսէրեան, փէր (ակամայ նորընծայ եւ վերջերս առնուած) Մալոյեան եւլն.։

2.— Լատինացում չէ՞, հայկաթոլիկ նուիրապետութեան տեղն անցնելու ձգտիլ, անոր ձեռքէն առնելով ժողովրդապետութիւններ եւ դնելով զանոնք փէրէրուն անմիջական վարչութեան տակ, վարչութիւն մը որ գլուխ չունի հայ-կաթոլիկ պատրիարքարանը, այլ վերջի վերջոյ կը յանգի Առաքելական նուիրակի մը կամ լատին կրօնաւորներու մեծաւորի մը իշխանութեան գործը... Ցիաուեան, Ֆրանչիսկեան, Դարուչին, զանազան լատին մեծաւորներու

3.— Կարդացած ենք եւ գիտենք որ կայ առաքելական նուիրակութեան կղերի մակդիրով դաս մը քահանաներու, հայ եւ ուրիշ ազգերէ կազմուած որոնք լատին ծէսով կը պաշտօնավարեն եւ կախում ունին լատին պետերէ ու առաքելական նուիրակութիւններու շրջանին մէջ անոնց վարչութեան տակ նուիրուած են իրենց ցեղակիցներու մտաւորական գործին եւ լատին ծէսով։ Արդ, ուրոյն նուիրապետութիւնները անտեսելով, անոնց կողքին այսպէս այլացեղ ու այլածէս կղերի մը կազմակերպութիւնը դնել եւ ուժովցնել, լատինացում չէ՞։

4.— Կայ ուրիշ դասակարգ մըն ալ կղերի եւ այդ՝ մանաւանդ Ցիաուեանց մօտ, դասակարգ մը հայ ծէսով եւ լեզուով կաթոլիկ քահանաներու, որոնք կը վարժուին լատին մեծաւորի մը վերին հսկողութեան ու վարչութեան տակ պաշտօնավարելու, ատենան մը հայ ծէսով, այսինքն որչափ արտօնէ լատին մեծաւորը, եւ այդ, լատին շէնքերու մէջ՝ անկախ մնալով թեմական եպիսկոպոսներէ ու պատրիարքարանէ, որոնք իրենց կարգին նոյն տեղերը հանդիսադիր ըլլալու համար արտօնուելու են նոյն լատին քահանայէն։ Արդ, փոխել ժողովրդապետութենէ մը հայ եպիսկոպոսի դրած քահանան եւ տեղը դնել ուրիշ մը որ Ցիաուեանէ կախում պիտի ունենայ, փակել հայ մատուռը կամ խափանել անոր շինութիւնը պարտադրելու համար հայ ժողովուրդը որ երթայ լատին մատուռը, լատինացում չէ՞։

5.— Երբ կան հայ կղերանոց, հայ կրօնաւորներու միաբանութիւններ, բանալ ուրոյն լիասուեան կղերանոց մը, հոն լատին ծէսով վարժեցնել, անով մնուցանել ու մոռնալ տալ տոհմային լեզու, բարք ու աւանդութիւն եւ այսպէս հասցնել ուրոյն քահանաներ որոնք հայութենէ զատ ամէն բան են...որոնք հայ նուիրապետութիւն չեն ճանչնար, որոնք իրենց ծէսն իսկ չեն գիտեր ու կ'աղճատեն. ու այդ դասակարգի քահանաներու նախապատուութիւն տալ լիասուեան միսիոններու մէջ.— լատինացում չէ՞։

6.— Լսեցինք որ մեր եպիսկոպոսներու ծրագիրը եղած է կղերի միութիւն եւ միակերպութիւն առաջ բերել, գոնէ միակերպութիւն առաջ բերել նուիրապետական բացուած քահանաներու մէջ, ինչ որ զայն պիտի զօրացնէր, վերցնելով պառակտումի ամէն պատճառ։ Այդ, ուղղակի թէ անուղղակի ճամբաներով, այդ փրկարար ծրագիրը ի դերեւ հանելու համար ամէն խաղ սարքել եւ ամէն միջոցներու դիմել եւ խափանել, լատինացումի գործ չէ՞։

Տակաւին չլրացուցի։

ՀԱՅ ԿԱԹՈԼԻԿ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԾԽԱԽՈՏԸ

Թեհրանէն կը հաղորդեն թէ պարսիկ կառավարութիւնն սկզբունքով ընդունեց ծխախոտի մենաշնորհը տալ ֆրանսական ընկերութեան մը, որ փոխարէն կանխիկ պիտի վճարէ 7 միլիոն թումանի Ռահիր դաս, կառավարութիւնը ընկերութենէն շահաբաժին պիտի առնէ։ Ֆրանսացի մասնագէտ մը Թեհրան հասած է պայմանագրութիւնը պատրաստելու համար.

ԹՈՒՐՔ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԴԺԳՈՀ Է

ԱԶԱՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ ԵՒ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

«Թան»ի Պոլսոյ մասնաւոր թղթակիցը կը գրէ.—

Կազիին իսկ քաջալերութեամբ, Ֆէթհիի կազմած ազատական կուսակցութիւնը՝ կարգ մը մութ մնացած պայմաններով ու պատճառներով տակաւին չլուծուած, Կազին արգած էր Անատոլուի նահանգներուն եւ Թրակիոյ մէջ կատարել ուսումնասիրական, կամ մանաւանդ, ըսենք, խորաչափման ճամբորդութիւն մը։

Հանրապետութեան նախագահին այս տեղափոխութիւնը կը զուգադիպէր օրէնսդիր ժողովի նստաշրջանին, այն պահուն, երբ ծանր մտահոգութիւններ կը թուէր թէ զայն վար պիտի դնէին, երբ պետութեան վարկը վճռաբանութեան գրգռուած էր։ Այդ պատճառով ալ տեղի տուաւ բազմաթիւ մեկնաբանութիւններու եւ ենթադրութիւններու։ Ո՛չ մէկը, ո՛չ ալ միւսը տակաւին չարդարացան Կազիին կողմէ գործադրուած յայտարարութեամբ, որոնց կը պատուի որքան անհամբերութեամբ, նոյնքան ալ հետաքրքրութեամբ։ Ուրիշ կերպ ալ չէր կրնար ըլլալ, որովհետեւ, իր կատարած խորաչափումով, հանրապետութեան նախագահը քաղած ըլլալու է տպաւորութիւններ եւ հանած՝ եզրակացութիւններ, որոնք երբ հասարակ, անշուշտ իր քաղաքականութեան պիտի պարտադրեն ո՛չ թէ արմատական փոփոխութիւն մը, այլ գոնէ նոր ուղղութիւն մը։

Հազիւ վերադարձած Եալովայի իր օդափոխութենէն, յաջորդ օրն իսկ քաղաքական յորձանքի մը, ուր դեր մըն ալ կատարեց, ինչո՞ւ Մուսթաֆա Քէմալ պէտք տեսաւ ձմրան սէզոնը կատարելու այս քննական պտոյտը, ժողովուրդին հետ ուղղակի շփումով՝ ուսումնասիրելու համար անոր պէտքերն ու ձգտումները, արձանագրելու անոր ցաւերը եւ հաստատելու հիմնական պատճառները՝ ամէն տեսակ բողոքներուն, որոնք երեւան եկան ընդդիմադիր կուսակցութեան մը ստեղծումով։

Կառավարական թերթերը տուին այս ճամբորդութեան երեւութական պատճառները։ Համաձայն անոնց, բարձրացող տրտունջներէն մտահոգ Քէմալ ուզած է անձամբ գտնել թէ ժողովուրդին մէջ կա՞ն դժգոհութեան իրական պատճառներ եւ զանոնք ուսումնասիրելէ յետոյ, փնտռել անոնց դարմանները։

Հետաքրքրական է թէ կէսպաշտօնական մամուլը՝ խոհեմ եւ վերապահ, փախցուց այս դժգոհութիւն բառը, եւ հետեւաբար, ընդունեց անոր գոյութիւնը, երբ մինչեւ այդ օր, երկրին ընդհ. կացութիւնը կը ներկայացնէր իրականութեան անհամապատասխան եւ չափազանցուած լաւատեսութեամբ։ Շատեր, հոգ տանել կարծեցին դարձդարձիկ խոստովանութիւնը ցարդ գործուած սխալներուն եւ Ըսմէթի գահիճին հետապնդած քաղաքականութեան մասնակի դատապարտութիւնը։

Կէս-պաշտօնական մամուլին այս խոստովանութիւնը զուտ կը բանար Մուսթաֆա Քէմալի ճամբորդութեան եւ մանաւանդ ներքին ապագայ քաղաքականութեան մասին մեկնաբանութեանց եւ ենթադրութեանց խաղի մը։

Ցարդ, ոչ գործով, ոչ ալ խօսքով չյայտնուեցաւ նախագահական ճամբորդութեան իրական նպատակը։ Ան ամէն, Քէմալ կը գոհանայ դիտելով, մտիկ ընելով, հարցաքննելով ժողովուրդին զանազան դասակարգերը, մանաւանդ երիտասարդութիւնը եւ ուշադրութեամբ հետաքրքրուելով նախկին մայրաքաղաքին տնտեսական գործունէութեամբ։

Ներելի է կարծել թէ իր ժողովուրդին հետ սերտ շփման գաղափարը իրեն ներշնչեց ներքին քաղաքական կեանքի նոր փուլերը, որոնց առաջին կարգին վրայ պէտք է դնել ազատական կուսակցութեան ծագումն ու քայքայումը։

Ազատական կուսակցութեան այս հարցին մէջ, կարգ մը կէտեր մութը մնացած են եւ դժուար պիտի ըլլայ զանոնք լուսաբանել, ինչպէս նաեւ բացատրել կարգ մը հակասութիւններ։ Կազմուած Կազիին հաւանութեամբը, եւ տնտեսական մեծ կեդրոններու զգացն բնակչութեան կողմէ ընդունուած խանդավառութեամբ, ազատական կուսակցութիւնը պիտի կրնար ամուր դիրք մը ապահովել եւ յառաջիկայ ընտրութիւններուն մէջ, պիտի կրնար գնահատելի յաջողութիւն մըն ալ ունենալ, եթէ — ըստ իր պետերուն բողոքներուն — ամէն կարգի թշնամական միջամտութիւններ արգելք չըլլային ժողովուրդին որ ազատօրէն քուէարկէ։ Ձախողութենէ ձախողութիւն, ինքզինքը լքուած զգալով եւ զուրկ փորձառու օգնականներէ, ազատական պետը հրաժարեցաւ պայքարէն եւ լուծեց իր կուսակցութիւնը։

Այսքան կարճ ժամանակի մէջ ի՞նչ անցաւ դարձաւ ուրեմն, որ ազատական կուսակցութեան հիմնադիրը, Կազիին զինակից ընկերն ու բարեկամը, ստիպուեցաւ լուծելու կուսակցութիւն մը, որ կը թուէր թէ ամենաբարձր օժանդակութիւններ ալ ապահոված էր։ Այս հարցման պատասխանելու եղել՝ պիտի նշանակէր կոտրել ենթադրութեանց բաւիղի մը մէջ, որոնց ոչ մէկը ճշդրիտ կերպով պիտի համապատասխանէր իրականութեան։

Հետեւեալ պարագան սակայն, կը թուի թէ ամենէն աւելի մօտ է իրականութեան։ Անմիջապէս որ Ֆէթհիի կողմէ կռիւը ծայր տուաւ Խալք կուսակցութեան, եւ մանաւանդ անոր իրական պետին Ըսմէթի դէմ, այս վերջինին կուսակիցները տեսան թէ վտանգ մը կ'սպառնայ իրենց, սեղմեցին իրենց շարքերը եւ ընդունեցին կռիւը։

Անոնց պատասխանը, սկիզբները մեկնաբանուեցաւ իբրեւ իրենց գերագոյն պետին՝ Կազիին հանդէպ ուրացում մը, երբ առանց անոր օժանդակութեան, երբեք ծնած չպիտի ըլլար ազատական կուսակցութիւնը։ Հանրապետութեան նախագահը չէ՞ր որ Ֆէթհիի ուղղուած նամակով մը բացիբաց կը յայտարարէր թէ ըստ իր կարծիքին նոր կուսակցութեան մը կազմութիւնը համապատասխանէր առժամեայ վարչաձեւի մը հիմունքներուն եւ ինքը չէ՞ր որ կը խոստանար թէ իր նախագահութեան ընթացքին, որեւէ արգելք չպիտի դրուէր նոր կուսակցութեան քաղաքական գործունէութեան։

Պատճառներէն մէկը որուն համար Կազին կ'աջակցէր Ֆէթհիի, երկրին տնտեսական յարաճուն անկումն չէ՞ր եւ Ըսմէթը նոր ճամբու մը վրայ դնելու համար չէ՞ր որ Ֆէթհիի հաւանութիւն կը յայտնէր, այդ կերպով դրդելու համար Ըսմէթը որ գոհացում տայ բոլոր անոնց, որոնք հետաքրքրուելով երկրին տնտեսական կացութեամբ, կը մեղադրէին իրենց անգործութիւնն եւ անկարողութիւնը։

Խալք կուսակցութիւնը ուրեմն նշմարեց թէ ո՞ւր էր վտանգը եւ հարտար դարձուածքով մը, վրիպեցուց հարուածները՝ ազատական կուսակցութեան յարձակումներուն պատասխանելով նոր ծրագրի մը արագ մշակումով։ Այդ ծրագիրը մէկ կողմէ կը բովանդակէր շատ լուրջ խնայողութիւններ, միւս կողմէ՝ տուրքերու զգալի թեթեւացում մը։

Խալքի խաղը յաջողեցաւ։ Ան կը համապատասխանէր Կազիին բաղձանքներուն։ Այն ատեն էր որ ազատականները զգացին թէ Խալքի համար ինչ հեղինակութիւն էր իր գլուխն ունենալ կառավարութեան պետը, եւ այս վերջինէն խնդրեցին որ լքէ այդ կուսակցութեան ղեկավարութիւնը եւ պայքարէն վեր մնայ։ Կազին մերժեց։ Ոմանք անոր մերժումին մէջ տեսան խոհեմութիւն, ուրիշներ զայն մեկնաբանեցին իբր Ֆէթհիի ուղղուած պարսաւ մը։

Կազին շնորհիւ երկու կուսակցութեանց բախումին, կ'ուզէր գիտնալ թէ Թուրք ժողովուրդը գո՞հ է բարենորոգումներէն եւ թէ կառավարութեան քաղաքականութիւնը կը համապատասխանէ՞ անոր պէտքերուն։

Ազատական կուսակցութեան անյաջողութիւնը անոր կազմալուծումը թոյլ չտուին որ հանրապետութեան նախագահը աւելի հեռուները տանի իր քննութիւնը։ Այն ատեն էր որ նահանգներուն մէջ կատարած քննութեամբ մը դիմեց ծպտեալ հանրաքուէի։ Հասկցած էր թէ ժողովուրդը դժգոհ է. բայց պէտք ունէր հաւաստելու ուղղակի շփումով։ Այսպէս ալ ըրաւ եւ թէեւ հակառակն կը թուին ըլլալ, սակայն այդ կերպով իրարու կը կապուին նախագահին քաղաքականութեան երեք փուլերը.— Կազմակերպում ազատական կուսակցութեան, հաւատարմութիւն Խալքի եւ վերջապէս, անձնական քննութիւն բոլոր միջավայրերուն եւ բոլոր շրջաններուն մէջ։

Ի՞նչ պէտք է սպասել Կազիին վերադարձէն, եթէ ոչ առողջարար հարուած մը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՕՖԻԱՅԷՆ

ԱՆՃՈՌՆԻ ԽԱՂԵՐ

Պուլկարահայ ? Թեմական խորհուրդի ընտրութեան առիթով, մեր Մայիսի թղթակցութեամբ այն միտքը կը յայտնէինք թէ ան իր մէջ կը կրէ իր կազմալուծիչ տարրերը եւ չի կրնար երկար դիմանալ։

Հակադաշնակցական պլօքը այն ատեն զօրաւոր է, երբ իր դէմ կը պայքարի Դաշնակցութիւնը, կամ աւելի ճիշդը, երբ ինք պայքար կը մղէ Դաշնակցութեան դէմ։ Երբ ոեւէ պատճառով պայքարը կը դադրի, խայտաբղէտ տարրերէ ու հոսանքներէ բաղկացած խմբակը կը սկսի տարրալուծուիլ ու անէանալ, ներկայացնելով հոտած մարմնի մը բոլոր ապականութիւնները։

Պուլկարահայ Թեմականին իրենց գործօն մասնակցութիւնը բերին ռամկավար-հնչակ ըմբէշները եւ Թեմականի անդամ կոչուելու մարմաջէն բռնուած, պարոններ։

Արդիւնքը այն եղաւ որ վեց ամիս յետոյ եօթ հոգինոց Թեմականէն պաշտօնի վրայ մնացին երկու հնչակեաններ՝ որոնք ֆիզիքապէս պատնէշին վրայ կեցան՝ դիմադրելու համար պահանջատէրներու բուռն յարձակումին եւ հանրային կարծիքի զզուանքին։

Վերջապէս Ստեփաննոս եպիսկոպոս ստիպուեցաւ արտաքին նախարարութեան դիմել եւ Թեմականի կազմալուծումը յայտնելով նոր ընտրութեան արտօնութիւն խնդրել։

Բայց ահա հասարակ առեւտրական մը, Գ. Զաքարեան մէջտեղ ինկաւ եւ յաջողեցաւ եռանդամ Թեմական մը նշանակել տալ, իրեն հետ միացնելով եր… բրածոներ։

Այս եռանդամի կազմութ… Առաջնորդարան հաղորդուե… դեկտ 17ին, իսկ դեկտ. 2… Ստեփաննոս եպիսկոպոս, այդ … պօրինի կարգադրութեան … բողոք ներկայացուց նախարար… թեան եւ խնդրեց նոր ընտր… թիւն կատարել համաձայն … կանոնագրի (կառավարութե… դեռ չվաւերացուած) 60 եւ 6… յօդուածներուն։

Փ. Զաքարեան լսելով … դիմումը, ալեւոր եպիսկոպո… լուր կը ղրկէ իր գործակալ… միջոցաւ եւ կը խրատէ են… կուիլ կարգադրութեան, հա… ռակ պարագային կը սպառ… ոստիկաններով գրաւել … թերն ու առաջնորդարանը։

Եւ էկ, դեկտ 25ին, երբ … առաջնորդարան հաւաքուած … կարգ մը բարեպաշտ կիներ Ս… փաննոս եպիսկոպոսի տօնա… բութիւնը շնորհաւորելու … շատոնց լքուած է զինքը այս … բերող պլօքիստներէն) Եկե… ման Գ. Զաքարեան եւ Յ… Եազմաճեան եւ առաջնորդա… նի գործերը կ'առնեն երկու … ցող անդամներէն։ Թեմակ… կնիքը եւս կը պահանջեն Ս… փաննոս եպիսկոպոսէն, որ կը մ… մէ տալ եւ չի ճանչնար այդ … եռանդամը։

Այն ատեն, պլօքի եռա… մի պարոնները որ 4-5 տար… վեր Ստեփաննոսը Դաշնակ… թեան դէմ գործածելու հա… ամէն սոր միջոցներու դի… էին, փառաբանելով անոր թ… թիւններն իսկ, կը սկսին լուա… ներ տեղալ անոր երեսին եւ … նալ դուրս նետելու Առաջնոր… րանէն։ Ներկայ կիները կը … ջամեն, իրենց կարգին գէ… ածականներ ստանալով գեր… ուած եռանդամներէն։

Լսելով այս խայտառա… թիւնները, կարգ մը Առաջնո… հայրենակիցներ Առաջնորդ… կը վազեն ու հոն երկու թ… պահ ձգելով Առաջնորդին մօ… հեռանան։

Պլօքը երկու մասի բաժն… է եւ իրարու մէջ կ'ուտեն, … գելով շատ ցաւալի եւ Պուլ… հայութիւնը վարկաբեկող … բան մը։

Յաջորդով կուտամ նոր … բամանութիւններ, եւ այն … պիտի տեսնուի թէ ի՞նչ փո… շահերու արդիւնք են այս … գաղափարական» հակամարտու… ները։

Կ.ղԹակ…

ԿՈՎԿԱՍԻ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆՆ…

ԺԸՆԵՒ, 30 դեկտ.— Վ… ցական մամուլը կը հաղորդ… Խորհրդային իշխանութեան Կովկասի ըմբոստներուն մ… (մեծ մասամբ Ազրպէյճանի Վրացի) բանակցութեանց իս… հետեւանքով, երկու կող… վերսկսան թշնամութեանց։

Մոսկուայի կառավարութ… կողմէ ղրկուած նոր ուժեր … հասնին։ Զինուորական հրամ… տարութիւնը օդանաւային … բակոծման ենթարկեց վրայ… Ազրպէյճանցի ըմբոստներու … ըը, որ կը գործէ Զաքաթ… շրջանին մէջ։ Ըմբոստներուն … կարմիր զօրամասերուն միջ… արիւնահեղ բախումներ տեղի … նեցան Զուլֆայի շրջակայքը…

Իբր փոխվրէժ, խորհրդ… խանութիւնները հրացանի … ցին Ազրպէյճանցի պատանդն… քաղաքական կարեւոր դէմք… Ահմէտ Զատէ եւ Մոլլա … իսլամ կրօնական պետ մը։

Կովկասի զանազան վայր… եւս մեծ խռովութեանց … կուգան։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷ ՄԸ

Քերծուլըի մէջ (Պուլկարիա) ... անցեալ ամսուն ... հիմնուած է Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէութիւն մը, որուն ... մասնակցին զանազան շրջաններէ հոն հաւաքուած հայրենակիցներ։

ԵՕԹԸ ՆՈՐԱԳԻՐ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐ

Դեկտ. 12ի գիշերը, Քերծուլըի Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէն կազմակերպած էր ընկերական հանդիպում մը, ուր հանդիսաւորապէս Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին զինուորագրուեցան եօթը նորագիր ընկերներ։

Ենթակոմիտէի կողմէ ընկ. ... Հակոբեան բանախօսութիւն մը ըրաւ ... ներկաներուն մէջ։ Նորագիր ընկերները ենթակոմիտէին ... եւ ինքնաբուխ նամակներով. այդ նամակները կը տարբերէին իրենց բովանդակութեամբ, բայց նոյնն էր բոլորին հայրենասիրական ոգին։ Հետաքրքրական էր հասակն առած նորագիր ընկերոջ մը հետեւեալ նամակը.

«Ես», կը գրէր նորագիր ընկերը, հայ ծնած եւ իբրեւ հայ ապրած եմ, այժմ 55 տարեկան եմ։ Գաղափարակից եմ հայկական ... պաշտպան հայկական ... ։ Ահա ես ալ կու գամ երդուելու թէ կ'ընդունիմ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծրագիրն ու կանոնագիրը ամբողջութեամբ եւ կ'ուխտեմ մեռնիլ անոր դրօշին տակ»։

ՏԽՐՈՒԹԻՒՆ

Ցաւով կ'իմանանք Ամերիկայի ... ընկերներէն Միքայէլ Գա...եանի մահը։ 17 տարեկանէն ի վեր հաստատուած Ամերիկա, ... տարութեան մէջ անցուցած իր աւելի քան քառասուն տարիները երբեք չէին թմրեցուցած ... հայու հոգին։ Երկու տարի առաջ, իր հարստութեան կարեւորագոյն բաժինը կտակած էր Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի կազմին, իր մահէն յետոյ յատկացուելու համար հայ ազատագրութեան գործին ... ընտանիքներուն, ինչպէս նաեւ հայ վաստակաւոր գործիչներու եւ գրագէտներու։ Համաձայն հանգուցեալ ընկերոջ ... կամքին, դիակիզումը կատարուած է Պոստոնի մէջ եւ մոխիրը յանձնուած Ամերիկայի Կեդր. կոմիտէին, «Հայաստան ... համար, երբ ան ... լուծէն ազատուած ըլլայ»։

Իսկ Ցէտէ Աղաճի մէջ մեռած են երկու վաղեմի ընկերներ Աւօ եւ Երմոնք։

Ընկեր Աւօն 18 տարեկան հասակին կը նետուի յեղափոխութեան արիւնոտ ճամբան, կը մտնէ Հ. Յ. Դ. շարքերուն մէջ, Մինչեւ Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումը եղած է զէնքի փոխադրիչ, սուրհանդակ եւ ուղեցոյց — Մուշէն Սասուն, Սասունէն Վան։ Եղած է նաեւ կոմիտէի վարիչ եւ ստանձնած՝ պատասխանատու գործեր։ Հայրենասիրական եռանդի թափը այնքան ուժեղ եղած է իր մէջ, որ ինքնագլուխ ուզած է ահաբեկչական ձեռնարկներ կատարել եւ զինքը հազիւ կարելի եղած է զսպել Սեբաստացի Մուրատի սաստովը։

1910 Թուին կը թողու երկիրը, կ'անցնի Կովկաս, ուր կարճ ժամանակ մը կենալէ վերջ կուգայ Ցէտէ Աղաճ։ Այս թուականէն մինչեւ այսօր ամուր կառչած իր պաշտած գաղափարին, ընկ. Աւօն ճանչցուեցաւ գիտակից, խոհուն եւ պարտաճանաչ գաղափարապաշտ ընկեր մը։

Իսկ ընկեր Երմոնք որ նոյնպէս Դաշնակցութեան հին զինուորներէն էր, յանկարծամահ եղած է ուղեղային արիւնահոսումի հետեւանքով։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ՈՎ Է ՏԷՐՎԻՇ ՄԷՀՄԷՏ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէ)

Մենեմենի դէպքը լուրջօրէն կը հետապնդուի կառավարութեան կողմէ։ Կառավարութիւնը որոշած է խիստ կերպով պատժել այն պաշտօնեաները, որոնք դէպքէն առաջ ու յետոյ անհոգութիւն ցոյց տուած են։

Առայժմ տեղեկութեանց համաձայն, երեք շաբաթ առաջ ոստիկանութիւնը Մաղնիսայի մէջ տուն մը կոխած էր յետադիմականները հաւաքուած ըլլալուն համար։ Ներս մտնելու ատեն, սակայն, ոստիկանները տեսեր են որ միայն «մեվլուտ» կը կարդան։ Դատարկապորտները հասկնալով որ կը հետապնդուին, Մաղնիսայի գիւղերը ցրուած են ու կեղծ անուններով շրջած եւ ինքզինքնին մէյմէկ առաջնորդ ներկայացուցած են։

Սպաննուած պետը, Տէրվիշ Մեհմէտ, նախապէս Մաղնիսայի թաղապետութեան մէջ ամուսնութեան պաշտօնեայ է եղեր։ Ետքը, սակայն, թաղապետութիւնը զայն հրաժարեցուցած է իբր խառնակիչ մէկը։

100 ՕՐ ԱՆՕԹԻ ՄՆԱԼԷ ՎԵՐՋ

Մենեմենի դէպքը մեծ յուզում առաջ բերած է երկրին ամէն կողմը։ Զանազան հրատարակութիւններէ այս մասին հեռագիրներ կուգան Ազգ. Ժողովին նախագահութեան եւ Ներքին գործոց նախարարութեան։

Թուրք Օճախի բազմաթիւ մասնաճիւղեր ալ նոյն ձգտումը արտայայտող հեռագիրներ կը ղրկեն կեդրոնին։

Ըմբոստները Մաղնիսայի մօտերը տեղ մը փակուած եւ 100 օր աղօթելով զբաղած են։ Հարիւրմէկերորդ օրը Մեհմէտ զգացեր է որ այլեւս բոլորովին ներշնչուած է եւ ընկերները սուրբ կռուին հրաւիրեր է։ Այս մարդիկը զէնքը Մերնուշ, Թաթարմաշ եւ այս կարգի անուններով կը կանչէին։

Ձերբակալուածները կատարեալ անկեղծութեամբ կը պնդեն թէ անկարելի է որ Մեհմէտ սպաննուած ըլլայ։

«ԲՕԼՕՐԻՍ ԱԼ ԳԼՈՒԽԸ...»

«Հիւր Ատամ» — Ի՞նչ ալ ըլլայ մեր տեսակէտներու տարբերութիւնը, երկու հարցի մէջ մէկ ճակատ կը կազմենք — 1 — Ազգայնութիւն, հայրենասիրութիւն, ... եւ յետադիմութիւն։ 2 — Աշխարհականութիւն։

Վստահ ենք թէ դասը Ալիի գաւիթներուն վրայ հրատարակուած թերթերը միակամ են այս երկու հարցերուն մէջ։

Ներքին յետադիմական շարժումները միշտ ալ բարոյական թէ նիւթական, գաղտնի կամ բաց կապ ունին արտաքին աշխարհականութեան հետ։ Օրինակ, պէտք չկայ մեծ աչքբացութեան, Եւրոպայի մասը տեսնելու համար քրտական ըմբոստութեան դէմ։

Եթէ Մենեմենի դէպքը դասը Ալիի գաւիթներուն վրայ տեղի ունեցած ըլլար, յետադիմութեան կանաչ դրօշին ծայրը պիտի ձաճէին բոլորիս ալ գլուխները...

* *

«Վաքըթ» եւ ուրիշ թերթեր ուշադրաւ կը գտնեն որ «Եարըն» հազիւ քանի մը օր նախքան Մենեմենի դէպքին, թերթ մըն ալ այս լուծութեան իբր պատճառ ցոյց կուտայ այն պարագան որ «յետադիմական շարժում չկայ ...»։

«Ինգըլապ» ալ գիտել կուտայ թէ «Եարըն»ի, «Սօն Փօսթա»յի եւ «Ճէօր Օղլու»ի հրատարակութիւններն են որ օժանդակեցին յետադիմականներուն, թունաւորելով մաքուր ժողովուրդը։ «Անհրաժեշտ է մաքրագործել հայրենադաւները ամերիկացի միսիոնարներէն վարձուած «Զիւպէ»ները, որոնք նպատակ ունին միայն դրամներ լեցնել։ «Ճէօր Օղլու»ներու կեղծ յանձնարարութեանց հեղինակները, Արիֆ Օրուճները, Ճէքէրեանները, Պիւրհան Ճահիտները ի՞նչ տարբերութիւն ունին Մենեմենի Տէրվիշ Մեհմէտէն։ Միայն ասիտ եւ բանկանի տարբերութիւնը։ Այս թէ ոչ հոգին նոյնն է։ Երբ խաւարին գլուխը կը ճզմենք, պէտք չէ ներենք նաեւ այդ գլուխը ներշնչողներուն։

* * Մենեմենի մէջ ձերբակալուած յետադիմականներէն Զէքի Ահմէտ յայտնած է թէ իրենք աւական ընթերցողներ էին «Ճէօր Օղլու»ի եւ «Գարակէօզ» թերթերուն։ Մասնաւորապէս ազդուած են Պիւրհան Ճահիտ պէյի «Գան Գուլէսի» անուն վէպէն։

ՍԹԱՆՈԶՑԻՆԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Սթանոզի Հայրենակցական Միութիւնը իր երկրորդ տարեդարձին առթիւ, երեկոյթ մը տուաւ անցեալ շաբաթ իրիկուն։ Հանդէսին բացումը կատարեց Պ. Ալթունեան, բացատրելով հաւաքոյթին նպատակը եւ տեղեկութիւններ տալով Միութեան գործունէութեան մասին։ Սթանոզի երիտասարդներու խումբ մը երգեց «Իբրեւ Արծիւ»ը, որմէ վերջ արտասանութիւններ ըրին Օր. Մարի Թարաքճեան եւ Պ. Ալթունեան։ Պ. Յ. Օտեան եւ Յակոբ Պըզպաշեան կատարեցին կոփամարտի փորձեր։ Ներկայացուեցաւ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը «Երկու Անվարտիքները», զուարթութիւն սփռելով սրահին մէջ։

Երեկոյթին գեղարուեստական բաժինը վերջացաւ կէս գիշերին, որմէ վերջ սկսան պարերը, որ տեւեցին մինչեւ արշալոյս։ Առաւօտեան դէմ, ներկաները մեկնեցան տաք ու գոհունակ տպաւորութեամբ։

Կ. Գ.

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նոր բախումներ տեղի ունեցան Թարրա Վարիի ըմբոստներուն եւ զանոնք հետապնդելու ղրկուած զօրամասերուն միջեւ։ Զօրագունդ մը՝ գնդացիրներով զինուած, կը պատրաստուէր յարձակման, երբ հինգ հարիւր ըմբոստներ կանխեցին զայն։ Բանկուէն առնուած հեռագիր մը կը յայտնէ թէ ըմբոստներն ... փախուստ տուին դէպի անտառ, կառավարութեան վրայ ձգելով յիսունի չափ մեռեալներ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ։ Հեռագրական ուրիշ գործակալութիւն մը մեռեալներու թիւը կը հասցնէ հարիւրի։ Սակայն, ... տեղեկութիւն՝ ըմբոստներու բանակատեղին կարելի չէ եղած երեւան հանել։ Բայց հետապնդումները կը շարունակուին անոնց դէմ։

ՎԵՆԻԶԵԼՈՍ ԿԸ ՃԱՄԲՈՐԴԷ

Յունաստանի վարչապետը Վենիզելոս մեկնեցաւ Պէլկրատ ուր պիտի այցելէ թագաւորին եւ արտաքին նախարար Մարինքովիչի։ Անկէ յետոյ, պիտի այցելէ նաեւ Վարշաւա, Վիեննա եւ Հռոմ։

Կառավարական մամուլը կը հաստատէ թէ Վենիզելոսի դէպի Վարշաւա եւ Վիեննա ճամբորդութիւնը պէտք է նկատել չափազանց կարեւոր քաղաքական տեսակէտով։

ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բրիտանական թանգարանին ներկայացուցիչները, շարունակելով իրենց պեղումները, թանկագին գիւտեր ըրին պատմական Ուր քաղաքին տեղին վրայ (Քալտէաստան)։ Գտնուած առարկաները 5 դարու հնութիւն ունին եւ կը պատկանին Աբրահամի դարաշրջանին։

Գտնուած է շէնք մը, որ աղիւսէ է եւ կը կրէ Բուր Սին թագաւորին անունը, հաւանաբար քաղդէական Գ. հարստութենէն։

Այս շէնքը կը կարծուի թէ մաս կը կազմէր հսկայ տաճարի մը, զոր Բուր Սին կանգնած էր ի յիշատակ իր հօրը՝ Դունգիի։

Այս շէնքին փլատակներուն տակ գտնուեցան նկուղներ, որոնք հաւանաբար թագաւորներու դամբարաններ են։ Աւազակները կողոպտած են այդ դամբարանները, ուր ոչինչ կայ։ Սակայն այդ դամբարանները գործնական արժէք ունին, որովհետեւ հին ճարտարապետութեան նմոյշներն են։ Պէտք է գիտնալ որ Թուր Անխ Ամոն փարաւոնէն 2,000 տարի առաջ շինուած է այդ տաճարը։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՉ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Փարիզի Հայ Կարմիր Խաչի Մասնաճիւղը, այս տարի, մտադրած է ձմեռուան եղանակին առթիւ Հայաստան հասցնել հագուստեղէն, կօշիկ, օճառ եւ հիւանդանոցի ճերմակեղէն, գուլպայ, գլխարկ, եւն.։

Մեր ստացած տեղեկութեանց նայելով Հայաստանի ժողովուրդը այս տարի նման իրեղէններ հայթայթելու դժուարութիւններ ունի։ Զոհողութեանց եւ նեղութիւններու գնով է որ ան կը վերաշինէ մեր հայրենիքը։

Արտասահմանի հայութեան վրայ պարտք կը ծանրանայ գէթ փոքր չափով օժանդակել՝ վերաշինական աշխատանքի լծուած մեր եղբայրներուն, հայթայթելով ինչ որ կրնայ պակսիլ անոնց ներկայ պայմաններուն մէջ։

Ուստի, կոչ կ'ընենք Փարիզահայ գաղութին, որ մեր Մասնաճիւղին տրամադրութեան տակ դնէ օգտագործելի գործածուած հագուստեղէն եւ ուրիշ իրեղէններ, զորս յիշեցինք քիչ մը վերը։

Գործածուած հագուստեղէն եւ այլ պիտոյքները յանձնել Փարիզի Հայոց եկեղեցիի գանձապանին, 15 Rue Jean Goujon:

(Կնիք)

ՀԱՅԵՐԸ ԱՄԷՆ ՏԵՂ

Մոնթէվիտէօյի մէջ եւս ունինք գաղթական հայեր։ Եւ տեղւոյն թերթերէն մէկը, «Էլ Տէմօքրաթա», տպելով հայ քահանայի մը լուսանկարը, պատմական, աշխարհագրական, վիճակագրական տեղեկութիւններ կուտայ հայոց ու Հայաստանի մասին, միշտ համակրական տողերով։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք

ՅԱՌԱՋը

ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Կը յանձնարարենք Ֆրանսայի եւ առ հասարակ գաղութներու մեր թղթակիցներուն՝ իրենց սովորական թղթակցութիւններուն մէջ, մասնաւորապէս պատկերացնել իրենց շրջանի *ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ*, մանաւանդ հիմա որ գործերու թուլութիւն կը տիրէ։

Դիւրութեան համար, իրենց ուշադրութեան կը յանձնենք հետեւեալ կէտերը.—

1.— Գործազրկութեան նշաններ կա՞ն ձեր քաղաքին կամ ձեր աշխատած գործարանին մէջ,

2.— Ի՞նչպէս կ'արտայայտուի տագնապը (բանուո՞ր կը ճամբեն, աշխատանքի օրե՞րը կը կրճատեն)։

3.— Ո՞ր ճիւղերուն մէջ աչքի կը զարնէ տագնապը,

4.— Մինչեւ հիմա քանի՞ հայ բանուորներ արձակուած են ձեր քաղաքին կամ ձեր աշխատած գործարանին մէջ։

5.— Ցեղացիներ ալ կը ճամբե՞ն թէ միայն օտարներ։

6.— Ընդհանուր տեղեկութիւններ ձեր շրջանի տնտեսական կացութեան մասին։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (97)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

— Շատ լաւ է 20 տուն իրարու հետ կարգաւ շինուած են, ... կը ծախենք, մեզի դիրք կ'ընենք։

— Երկար ճամբու գործ չունինք. երբ զօրքը վերադարձաւ, ... կը քաշուենք տուրը։

Մենք ցանբացանք Մշոյ երդը։ Մուշէն կէս ժամ հեռու ...։ Ուշադրութեամբ նայեցանք չորս կողմը. ոչ ձայն կար ոչ բլուր կ'երեւար։ Գացինք ... նամակ մը գրեցինք փոխանէն Մուշ, թէ՝ «Մենք հոս ենք, ի՞նչ եղաւ ձեր տուած լուրը, կ'երեւի սուտ էր»։

Նրանք պատասխանեցին.

«Մեզ լուր տուողը կոմիսար Համէտ էֆէնտին էր։ Զօրքի մը ճիշդ եւ երեք գիշեր քիւրտ Քարսեղը գիւղի մէջ գտնուած տեղական խմբերուց վերջերս է 200 հոգի, գացեր է մի տեղական դառ ...չնչացնելու համար։ Քիւրտերն ու ոստիկանները զրանց տեսեր են եւ իրարու զարկեր են 2 2, 3 3 փամփուշտ։ Ցղաները գացեր ցրուեր են իրենց գիւղերը։ Ոստիկանները եկեր, կառավարութեան յայտներ են, թէ այսինչ տեղը խումբ մը ֆետայիներ տեսեր են։ Իրողութիւնը այդ է եղած»։

Վանքի կռուին մեր կողմէն սպաննուած եղան Ցարութիւնը, Խոչօն, Ղազարը, եւ վերադարձած տանը քոյր, ընկերի (Մխօն) ձեռքով հրացանին զոհ գնաց Ցերկեվանքի Քարսեղը։

Թշնամու կորուստը անհամեմատ աւելի մեծ էր։ Կռուի տանը սպաննուեցին 12 զօրք եւ երկու օֆիցեր (սպայ), բայց գլխաւոր ձեռքը կռուից անմիջապէս յետոյ էր։ Զօրքերը ալիքով բանուեցան, օրական 20 30 հոգի կը սատկէին։

Բացի զինուորական բժշկէն՝ հեռագիր տուին Պոլիս եւ բժիշկ մը եւս պահանջեցին։ Պոլսէն ուղարկած բժիշկը եկաւ, քննեց, ըսաւ, որ շատերու թոքերն այրուած են, կը մեռնին։ Մէջերնին կային գիւղացիներ, որոնց ձեռքերը կապած էին, որովհետեւ իրենց միսը անգամ կը կրծէին, ու զանազան ձեւեր կը հասցնէին իրենք իրենց։

Մշոյ թուրք ժողովուրդը այդ բանը կը վերագրէր վանքի զօրութեանը, որին իրենք եւս կը հաւատային։ Մէկուկէս ամսուայ ընթացքում սատկեցան 553 մարդ։

Գերիք փաշայի հակառակորդը, Ալի փաշայի խորհուրդով ամբողջ Մուշը գտնուած բարձր դասակարգի մարդիկ ժողովեցին 3500 ստորագրութեամբ բողոքագիր մըն էին գրեր, թէ Գերիք փաշան 800 ոսկի կաշառք է վերցրեր եւ պատ թողեր Անդրանիկը։ Գերիք փաշան ուղեցին Պոլիս։ Նա գնաց, բայց չհասած՝ Էրզրում սատկեցաւ։

* *

Երբ մենք վանքէն դուրս եկանք՝ մեր անցած գծի վրայ եղած զօրքերու (որոնցից մէկի հետ երկար ու բարակ խօսակցութիւնից յետոյ անցանք) վրայ հսկող զօրապետները քննութեան ենթարկուեցին, ստորներին տարին եւ բանտարկեցին։

Մեր նիւթական պակասութեան պատճառով. Վաղարշակը, Գէորգը, Անտոն, Միսաքը, Պօղոսը, Առաքելը, Վարդանը, Սիմոնը եւ Խօն ուղարկեցի Պոլիս եւ պատուիրեցի, որ Բիթլիս, Ցոնան, Ցրոնք մօտ 12 ոսկի իրենց գանձանակների մէջ կայ, ստացականներ տան եւ դրամները վերցնեն Ալպօ՝ գան Նորշէն, բան մը, եթէ կրցան հոն հանգանակեն ու գան Հաւատորիկ։

250 դրուշի մանր-մունր իրեղէններ ուզած էի, ցուցակը իրեն տուած էի։ Նաեւ պատուիրեցի, որ իւրաքանչիւր գիւղ՝ մի օրէն աւելի չմնան։ Ցղերքը, ըստ իս համաձայն, կ'ընեն ու կուգան Նորշէն։

Առաւօտեան, չորս Նորշէնցի մաունչներ, գրաւոր կը պատրաստեն իրենց մասնաւորութեան ձեւը, երկուքը կ'երթան Մուշ, կը ներկայացնեն միւթէսարրիֆ փաշային։

Միւթէսարրիֆը կ'ըսէ այդ երկու մաունչներուն.

— Հայե՛ր, երեւի եսօր դուք շատ էք խմած, խելքերնիդ գլխներուդ չկայ, ելէ՛ք. գնացէ՛ք։

Նրանք կ'ըսեն.

— Ի՞նչ խմած, 8 հոգի են, 3 տեղ, այսինչ տեղեր նստած։ Կամ զօրք կուտաս, կամ հեռագիր կուտանք։

Այդ ամիսը իրենց ռամազանի ամիսն էր։ Միւթէսարրիֆը լուր կուտայ զօրաց հրամանատարին, զօրքը դուրս կուգայ։ Ձիաւոր զօրքի հրամանատարն էր՝ Ղօլաղասի Հիւսէյն աղան, բնիկ Մշեցի, որ կը վարէր հազարապետի պաշտօն։

Հիւսէյն աղան, մինչեւ վանքի կռիւը, այնչափ հետամուտ չէր ֆէտայիներուն։ Այդ օրը նա կատաղեր էր։ Շուկայի մէջ կը պատահի Մշեցի յայտնի գաղանի մը, Խալիլ էֆէնտիին։ Նա կը հարցնէ.

— Հիւսէյն աղա, ո՞ւր կ'երթաս

Ան կը պատասխանէ.

(Շար.)

CINÉMA ALMA-PALACE (MAGIC-CITY)

RUE DE L'UNIVERSITÉ (ANGLE AVE. BOSQUET) — MÉTRO: ALMA ET ECOLE MILITAIRE

Միմիայն Հայերու համար երկու բացառիկ ներկայացում՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30 — 12 եւ երեկոյեան 6 — 7.30

"ԵՐԳՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ„ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ԱՌՆՈՒԱԾ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԻՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ Ն. ԿՈՐԿԱՆԵԱՆԻ. ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՏԻԿ. ՔՆԱՐԻԿԻ ԵՒ ՊՐ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆԻ — ԳԻՆԵՐԸ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ — Ղեկավար Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ THEATRE RENEE MAUBEL 8 ԵՒ 10 rue de l'Orient — 119րդ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԽԻՍՏ ԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ — 17 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931 ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 8.30ԻՆ

ԱՐՇԻՆ-ՄԱԼ-ԱԼԱՆ

ԳԻՆԵՐԸ ԱԺԱՆ 5 — 10 — 15 ՖՐ. — ՕՓԵՐԷԹ 4 ԱՐԱՐ

եւ զաւեշտ մը ՍԻՐԱՅԻՆ ՈԺԻՐ (1 արար) — Փնտռեցէք յայտագիրը — Տոմսերը կը ծախուին սովորական վայրերը

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՊԷԼՎԻԼԻ ՌՈՍՏՈՄ ԼՍԱՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, Chalet Edouardի սրահներուն մէջ, 31-33 Rue Manin. 93 Ave. Secrétan մէթրօ՝ Combat կամ Buttes Chaumont.

Կը նախագահէ՝ Վ. ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ

Կը ներկայացուի ՄԵՐ ԱՄԱԹԷՕՐՆԵՐԸ ԵՒ ՎԻՐԻ ՃԱՇԱՐԱՆԻՆ ՍՊԱՍՆԻՈՐԸ (զաւեշտ) ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆՋՈՒԹԻՒՆ

Փոքրիկն Սիրանուշ Լուսիկեան կը պարէ հայկ. պարեր

Կոփամարտի մրցում Աթանասի եւ Ֆրանսայի նախկին Շամփիոն Ժան Ֆրանսուայի միջեւ:

Ցեղի կ'ունենան երգ, նուագ եւ արտասանութիւններ

ՄՈՒՏՔ 7.50 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. կոմիտէի կողմէ, 31 Յունուար Շաբաթ իրիկուն.

կը ներկայացուի՝ ԽԱԻԱՐԻ ՄԷՋԷՆ

Նկատի ունենալ այս թուականը

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Գուս Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Գուս Քոլոմպի քաղաքապետական սրահներուն մէջ, Rue des Halles.

Կը նախագահէ Գ. ՉԱՏԻԿ ԽԱՆՉԱՏԵԱՆ

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ԷԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Կը ներկայացուի՝ ՍԻՐԱՅԻՆ ՈԺԻՐ (զաւեշտ)

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օրիորդներ Լ. Ազարբէկեան, Աստղիկ Առաքելեան, Գ. Գ. Վ. Քնարեան, Ս. Խիւզպաշեան (երգ), Օր. Մինթանճեան (ջութակ), Օր. Ալթունեան (Փարիզի քոնսէրվաթուարէն, չութակ), Գ. Գ. Յ. Քէօրքճեան եւ Մ. Գուսանեան (հայկ. պարեր), Սկաուտական խաղեր, խմբերգ, արտասանութիւն, ճաշ, եւր. պարեր, ճոխ պիւֆէ: Մուտք 10 ֆրանք

կը մասնակցին՝ Տիկ. Մ. Նշանեան, Գ. Գ. Տ. Նշանեան, Գաբէթեան եւ Սարաֆեան:

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունուար 10ին Salle d'Horticultureի մէջ, 84 rue de Grenelle Métro, Bac.

Կը նախագահէ Գ. ԱԼ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Կը մասնակցին՝ Գ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ եւ Ամերիկայի հայ ՖԱՔԻՐ ԳԱՌՆԻԿ ԹԱՐԱՆՃԵԱՆ (the Great Rajah).

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, թատր, հայկական, կովկասեան եւ ռուսական ժողովրդական պարեր:

Ընտիր ճաշ, ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ — Մուտք 10 Ֆր.

Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը, «Հրանտ-Սամուէլ» գրատան մէջ եւ «Ֆլորիա» ճաշարանը:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՑԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Ցէսինի Վասպուրականի Հայր. միութեան կողմէ, այսօր ժամը 2ին Salle S. L. S. A. Մոսիէթէ Լիոնէզի սրահին մէջ.

կը ներկայացուի՝ ՈՒՇ ԼԻՆԻ — ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ

Նուագ՝ ղեկավարութեամբ Գ. Ա. Մելքոնեանի եւ մասնակցութեամբ դաշնակահարուհի Mlle Rodanին: Գիներ՝ 5 եւ 4 ֆր

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՑԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Զմիւռնիոյ Նահնգ. Հայր. Միութեան կողմէ

Վաղը Կիր. ժամը 2ին, իսկ նոյն օրը ժամը 8ին պարահանդէս S. L. S. A. սրահին մէջ, ընտիր ժազ պանտ

կը ներկայացուի՝ ՉԱՐ ՈԳԻՆ (4 արար)

Պարահանդէսին կը մասնակցին Հայկական տարազներով 20 հայ օրիորդներ որ պիտի պարեն հայկական պարեր:

Մուտք՝ 5 ֆր. պարահանդէսին այր եւ կին 3 ֆր. առանձին 2 ֆր.

ՏՕՆԱԾԱՌ

Փարիզի Հայ Արհնուհիները կը յայտնեն ի գիտութիւն հայ ծնողքներու թէ վաղը կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին La Démocratie սրահին մէջ 38, Bld. Raspail. մէթրօ՝ Sèvres Babylone. տեղի կ'ունենայ տօնածառ կազմակերպուած յատկապէս երախաներու համար: Երախաներուն կը տրուին նախընթրիք եւ փոքրիկ նուէրներ: Մուտքը ազատ է: Մախքերու մասնակցութեան համար 5 ֆրանք կը գանձուի ամէն մէկ երախայէ:

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

Պատմական նոր մէկ վէպը՝ (Մարիամ Մագթաղինացիի կեանքէն

ՌԱՊՊԻ

Խորհրդանկարուած ՄԵԼՔՈՆ ՔԷՊԱՊՃԵԱՆԷ

Գին՝ 15 ֆր. — դիմել ճնշինակին՝ 208bis Rue Lafayette, Paris (10)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբի ժողովը այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիա ճաշարանին մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԻԹԱԼԻԻ «Աղբիւր Սերոբ» խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիրակի ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղիին մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ կեդ. կոմիտէի ներկայացուցիչը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՊԱՆԵՕ-ՔԱՇԱՆ Արծիւ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին ընկ. Ալթունեանի բնակարանը, 17 rue Amper, Cachan. Կը խօսի ընկ. Ռէն:

ՇԱՎԻԼԻ Արգութեան խումբի ընկերներն ու ընկերուհիները ժողովի կը հրաւիրուին այս իրիկուն ժամը 8.30ին Մոնփառնասի (Շավիլի մէջ) ծանօթ հաւաքատեղին, կը խնդրուի ճշտապահ ըլլալ:

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Իշխան ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները վաղը կիրակի ժամը 2.30ին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՍԷՆ ԼՈՒԻ (Մարսէյլ) Ակնունի ենթակոմիտէի ընտանեկան խնճոյքը Նոր տարւոյ առթիւ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր Կոմիտէներու ընկերները կրնան ներկայ ըլլալ:

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 71 Ave. Kléber. կը խօսի՝ Ս. Վրացեան «Խորհրդային իշխանութեան տասը տարիները»:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի տիկին Հրանուշ Բ. Շահպազ եւ պարագաները իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին Տիկ. ԱՂԱՒՆԻ ԼՈՒՍԻՆԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Գառ. Միութեան «ԳՈՅԱՄԱՐՏ» օրացոյցը, ճոխ բովանդակութեամբ եւ հետաքրքրական նկարներով: Դիմել ճարպեանի, 14 Rue de la Fare, Marseille. կամ Յառաջի վարչութեան:

Գին՝ 6 ֆրանք, փոստի ծախքով 6.50 ֆր.:

Վարձու են երկու սենեակներ առանց կահաւորումի: Դիմել Մկիրեղեանի կամ conciergeին, 149 rue de Belleville, մէթրօ՝ Place des Fêtes.

ALLIANCE FRANÇAISE

101 Bld. Raspail, Paris

Ֆրանս. լեզուի գործն. վարժ. ֆրանս. լեզուի ձմեռնային դասընթացքները կը վերսկսին Յունվ. 3ին, շաբաթը առնուազն 16 ժամ ֆրանս. լեզուի գործն. դասեր Հայ. ֆրանսերթարգմ, 17 դասախօսութիւն, մէկ գեղարուեստ. պտոյտ, մէկ ամիսը 155 ֆր. 4 ամիս 475 ֆր.: Միմիայն դասախ. եւ պտոյտի մասնակցել փափաքողներու կը տրուին մասն. քարթեր գին՝ 75 ֆր.: Երեկ դասընթ. շաբաթը 5 անգ. Բշ. Գշ. Դշ. Եշ. եւ Ուր. ժ. 20—22, Դշ. օր. դասընթ. յատկաց. է վաճառակ. ֆրանսերէն: Մէկ ամիսը 100 ֆր. 4 ամիսը 325: Մանրամ. դիմել տնօրէն Rabert Dupoueyի 101 Bld. Raspail, Paris (6).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Հայ Արհներու Մարսէյլի Մասնաճիւղի տարեկան թէյասեղանը վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Սալոն Սէն Ժագի 4 Rue St. Jacques: Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Տէր եւ Տիկին Սուքիասեան եւ Մարութեան:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԽԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.884

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 4 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931

4 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1459

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՅՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՒ ՀԻՄԱ ԴԷՊԻ ԳՈՐԾ

1930ի հետ, վերջացաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասնամեակի տարին ալ։

Ամբողջ մէկ տարի, ամէն ուր որ Դաշնակցական կորիզ մը կը գտնուի, տեղի ունեցան դասախօսութիւններ, միճաբանական ժողովներ, հրապարակային բանախօսութիւններ եւ քառասնամեակի տօներ։

Ամերիկան միայն, տիրող տնտեսական տագնապին առթիւ, յետաձգած է տօնակատարութիւնը, որ հաւանաբար տեղի կ'ունենայ այս ամսուան ընթացքին։

Ամբողջ մէկ տարի, մեր շարքերը աւելի կամ պակաս խանդավառութեամբ ծանօթացան քառասնամեայ երկունքին բազմազան ծալքերուն։ Հրատարակութիւններու, հրապարակախօսութիւններու միջոցաւ ներշնչուեցան, հաղորդուեցան հերակլեան անցեալով մը, որ իսկապէս աննախընթաց է։

Դաշնակցական շարքերուն հետ մէկտեղ, թափուած անհամար ճիգին ու յորդահոսան արիւնին, կորուած ճակատներու եւ կատարուած նուաճումներուն համառօտ պատմութիւնը յանկարծ հարկերուստ եւ հոգատարուստ բազմութիւններ, համաձայն իւրաքանչիւր միջավայրի տարողութեան։

Ցիրուցան աշխարհի բոլոր պողոտաներուն վրայ, ի սփիւռս աշխարհի, տարագիր զանգուածները ունեցան պատեհութիւններ խանդավառութեան եւ խոկումի, ինքնաճանաչման եւ հպարտութեան։ Ծափերուն հետ լսուեցան կարօտներ, հառաչանքներ, եւ նորոգուեցան ուխտեր։

Գիտենք պարագաներ, ուր հանրութեան առողջ մասը իմանալով մղուած ամենի պայքարին զանազան դրուագները, կ'ափսոսար որ ուշ արթնցան։

Ափսոսանքը անօգուտ է անշուշտ, եւ իրական գործն է որ պիտի դարմանէ յապաղման չարիքները։

×

Վերջացաւ տօնական թափորը, եւ հիմա դէպի գործ։

Միշտ ալ գործի կուսակցութիւն է եղած Դաշնակցութիւնը։ Այդ իրողութեան մէջ է՝ իր յարատեւութեան եւ զօրացման գաղտնիքը։ Ուրիշներ եկան եւ անցան, կամ կը քաշկռտուին, պատերուն քսուելով եւ կայծոռիկի ցոլքեր արձակելով։ Դաշնակցութիւնը կայ եւ կը մնայ, կը տեւէ և կը նորոգուի նոր գործերով, համաձայն օրուան պահանջներուն։

Եւ ի՜նչքան շատ են գործերը, այսօր։ Ու մանաւանդ ի՜նչքան լայն եւ խոր՝ ճակատները։

Քառասուն տարուան հերոսամարտն է որ կը շարունակուի, տարբեր պայմաններու մէջ։

Կռիւ՝ ֆիզիքական գոյութեան եւ ազատութեան համար։ Կռիւ՝ ինքնապահպանութեան եւ հայրենիքի համար։ Եւ կռիւ՝ հայրենիքէն հեռու, օտար պողոտաներու վրայ։

Զբսինք, տակաւին, որ պայքարի ձեւերն ալ փոխուած, բարդացած են 1914ի համաշխարհային սպանդէն յետոյ։

Հակառակ բոլոր կարկտաններուն եւ դաշինքներուն, աշխարհը չունի, տակաւին, հաստատուն, վերջնական վիճակ։ Անվերջ վերիվայրումներ եւ պրպտումներ։ Նոր ելքեր եւ նորագոյն զէնքեր։ Եւ եթէ կ'ուզէք՝ նոր մարդկութիւն։ Ամէն պարագայի մէջ, սերունդ մը որուն քաղաքական, ընկերային եւ բարոյական ըմբռնումները չեն համապատասխաներ մեր վարժուած կարգուսարքին, որ անդադար հոլովոյթի մէջ է։

Դաշնակցութիւնը, իբրեւ արթուն պահակ եւ յեղափոխական ազդակ, հարկադրուած է նկատի առնել այս բոլորը, իր հերոսամարտի ընթացքին։

Անխախտ՝ իր քաղաքական պահանջներուն մէջ, եւ անհնկուն՝ ներքին կամ արտաքին թշնամիներու հանդէպ, ան պիտի շարունակէ գործել։ Գործել տրամադրելի բոլոր միջոցներով։ Անցեալը՝ ամէն բանէ առաջ մղիչ ուժ պիտի ըլլայ եւ ներշնչարան։ Այլապէս, դատապարտուած ենք նսեմանալու եւ քարանալու։ Ժամանակակից կեանքի սրընթաց վազքին մէջ, արժէքները շուտ կը մաշին։ Եւ վա՜յ անոնց որ կանգառած են մեռեալ կէտի մը վրայ։

Դաշնակցութիւնը ունի որոշ բանաձեւ, գործունէութեան իւրաքանչիւր ճիւղի համար։

Իբրեւ հետեւանք մեր գծրախտ իրականութեան, չափազանց բազմաճիւղ, բազմակողմանի է մեր ուղեգիծը։ Մենք ստիպուած ենք տքնիլ ոչ միայն յեղափոխական ձեռնարկներու կազմակերպութեան, այլ եւ հայկական մշակոյթի պահպանման եւ զարգացման համար։

Բարեբախտաբար մէկը միւսը չի խանգարեր։ Քառասուն տարուան անապառ հնոցը ունենք, տարբեր պատրաստած է իւրաքանչիւր ճիւղի համար։ Անպարէգ կայ բոլորին համար ալ, զարգացնելու, այլ մանաւանդ արժեցնելու իրենց ընդունակութիւններն ու յաւակնութիւնները։

Իսկական գործ կատարելու համար, անհրաժեշտ է զգուշանալ ճապաղ եւ քծածին մեկնութիւններէ, և ամփոփուիլ վերջին Ընդհ. Ժողովի որոշումներու հիմնական կէտերուն մէջ։

Այնտեղ նախատեսուած են մեր կատարելիք աշխատանքները, այս կամ այն ճակատին վրայ։ Միայն անոնց գործադրութիւնը կը պահանջէ անսահման եռանդ, լարուած աշխատանք եւ նիւթական լայն միջոցներ։

Պատրա՞ստ ենք այդ ծանր աշխատանքին համար։

Յառաջիկայ տասնամեակը յղի է բազմազան անակնկալներով, որոնք ուղղակի կամ անուղղակի պիտի անդրադառնան մեր ճակատագրին վրայ։

Իսկ այսօրուան համար, ամէն բանէ առաջ կը պահանջուի յեղափոխական արթնութիւն, լուրջ քննութիւն եւ գործ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ԸՆՏՐՈՒԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ ԿԸ ՄԻՋԱՄՏԵՆ

Երուսաղէմի մեր թղթակիցը կը գրէ Դեկտ. 26 թուականով.

— Երկար սպասումներէ վերջ, դեկտ. 20ին, վերջապէս հաղորդուեցաւ Երուսաղէմի պատրիարքին ընտրութեան ձեւին շուրջ անգլիական տեսակէտը՝ որ մօտաւորապէս հետեւեալն է.—

«Միաբանները պէտք է ընտրեն մէկը, միաբանութեան ներսէն կամ դուրսէն, եւ ընտրուածին անունը հաղորդեն՝ առանց սեւէ բովէ անցնելու՝ ուղղակի անգլ. կառավարութեան, գայն բրիտանական կայսեր վաւերացման ենթարկելու համար...»

Աճաւասիկ նոր եւ բոլորովին անըմբռնելի ձեւ մը, որ ազգը իր սեփականութենէն կը բաժնէ եւ վանքը կը դարձնէ տասնեակ մը միաբաններուն սեփական կալուածը՝ Անգլիոյ գերիշխանութեան տակ։

Դեկ. 23ին Երուսաղէմի կառավարիչը Գաղթային նախարարութեան այս պարտադրական բանաձեւը հաղորդելով տեղապահ Նշանեան եպս.ին, մինչեւ չորս օր, միաբանութեան կարծիքը պահանջած է։

Միաբանական ընդհ. ժողովը սակայն 26ին գումարուեցաւ, որոշեց՝ բացառաբար այս անգամուան համար պատրիարքին ընտրութիւնը կատարել Գաղթային նախարարութենէն եկած հրահանգին համաձայն, ապագային թողլով նոր կանոնագրութեան մը մշակումը։

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հեռագրական լուրերը կը պակսին եւ Պոլսոյ թերթերը նոր մանրամասնութիւններ չեն տար Մէնէմէնի դէպքին եւ հետեւանքներուն վրայ։ Ինչ որ կը հաղորդուի, մանրամասնութիւններ են, որոնք կուգան հաստատել ծանօթ դէպքերուն առուգութիւնը։ Պոլսէն հետեւեալ անդեկութիւնները կը հաղորդեն հակաքէմալական շարժման ծագման ու ծաւալման մասին։

Մեծ խորհրդաւորութիւն մը կը տիրէ Անատոլուի հակաքէմալական շարժման շուրջ, որուն ծաւալն ու ծանրութիւնը շատ աւելի կարեւոր են քան ինչ որ ցոյց տրուեցաւ առաջին օրերուն։

Շարժման ղեկավարները մեծ մասամբ կրօնաւորներ են, որոնք դժգոհ մնացած են հանրապետականներու աշխարհական բարեկարգումներէն։ Անոնց շուրջ հաւաքուած են բոլոր դժգոհները, որոնք բազմաթիւ են, համակրութիւն գտած են գիւղացիներէն, որոնք ամէն բանէ առաջ՝ յանդուգն բարեփոխումներէն վրդոված մահմետականներ կը մնան։

Մէնէմէնի մէջ, ուր խումբ մը անձեր մէկ քանի տէրվիշներու առաջնորդութեամբ ըմբոստացան եւ Մարգարէին դրօշը պարզեցին, բնակչութեան մէկ մասը համակրութեամբ ողջունեց շարժումը, մինչ միւս մասը՝ առանց բողոքի եւ տրտունջի կը դիտէր վայրենութեան տեսարաններ. իրօք, երիտասարդ սպայ մը գլխատեցին եւ անոր գլուխը անցուցին տէգի մը վրայ եւ իբր յաղթականի աւար պտտցուցին քաղքին մէջ, որ չափով մը խանդավառուած էր շարժումով։

Կ'երեւի, Մէնէմէնի ոստիկանապետը, կառավարիչն ու ընդհ. դատախազը երկդիմի եւ վարանոտ դիրք մը բռնեցին ապստամբներուն հանդէպ, կ'ըսուի թէ ուրիշ վայրերու մէջ՝ կառավարական պաշտօնատարներ աւելի համակրութեամբ վարուած են շարժումին եւ մանաւանդ կրօնաւորներուն հանդէպ, որոնք գաղտօրէն կազմակերպած են իրենց աղանդաւորներն ու թէքքէները։

Մէկ քանի գիւղերու եւ աւաններու մէջ ալ, բնակիչներուն ներշնչած են այն վստահութիւնը թէ ապստամբութիւնը վերջ գտած է յաղթանակով եւ թէ քէմալական իշխանութիւնը տապալած է։ Այդ վայրերու բնակիչները փութացած են վերահաստատել կրօնական իշխանապետութիւնը՝ կառավարութեան ղեկը յանձնելով գատըներուն եւ իմամներուն։

Կը թուի նաեւ թէ ըմբոստացման միտումներ երեւան եկած են նաեւ Իզմիրի եւ Մաղնիսայի մէջ, որոնց կառավարիչները դատարան պիտի յանձնուին պաշտօնի մէջ թուլացման մեղադրանքով։

Ձերբակալուած անձերուն մէջ կան քաղաքացիներ, բայց մեծ մասը կրօնաւորներ են, տէրվիշներ, աւելի շատ են Նախշիպէնտի աղանդաւորները որոնց մեծաւորն է Շէյխ Էսատ, շատ ազդեցիկ եւ տարեց մէկը, զոր կը կոչեն Քութպ իւլ Աքթապ (բեւեռներուն բեւեռը)։

Կառավարութիւնը շատ մեծ կարեւորութիւն կուտայ ծագած դէպքերուն եւ երկրին մէջ տիրող վրդովմունքին։

Կառավարական թերթերը կը ջանան ըմբոստացման պատասխանատուութիւնը բեռցնել Ֆէթհիի կուսակցութեան վրայ, որ իր կազմութեամբ եւ քայքայումով իրարանցումի մատնեց երկիրը։

Իսկ ընդդիմադիր թերթերն ալ զայրացած, պատասխանատուութիւնը իրենց կարգին կը ջանան ծանրացնել խալք կուսակցութեան վրայ, որ երկրին մէջ մեծ դժգոհութիւն սերմանած է եւ մինչեւ իսկ օրուան վարչաձեւին հանդէպ հակակրութիւն եւ չկամութիւն գրգռած, իսկ ըմբոստները շահագործած են այդ դժգոհութիւնը։

Քննութիւնները կը շարունակուին

Պոլսոյ մէջ ձերբակալութիւնները կը շարունակուին։ Կ'ըսուի թէ ձերբակալուածներուն եւ հսկողութեան տակ առնուածներուն թիւը 26ի կը հասնի։

Այսպէս, բացի քիւրտ Խատտ Իսմայիլ Հաքքը եւ Մուսթաֆա շէյխերէն հինգ ուրիշ շէյխեր ալ հսկողութեան տակ առնուած են ոստիկանութեան կողմէ, որ գիշեր ցորեկ զանոնք կը հարցաքննէ եւ անոնց շուրջ քննութիւն կը կատարէ։ Ձերբակալեալները զատ զատ սենեակ դրուած են եւ բոլորովին հաղորդակցութենէ զրկուած։

Ոստիկանութիւնը խուզարկեց կարգ մը տուներ եւ հաստատեց որ անոնց տէրերը թղթակցութեան մէջ են Իզմիրի կարգ մը շրջանակներուն հետ։ Հսկողութեան տակ առնուածները երեւ երեւ պիտի բերուին Իզմիրի մէջ ձերբակալուածներուն հետ։

Միւս կողմէ, Իզմիրէն եկող ճամբորդները խիստ հսկողութեան տակ առնուած են։

Կարեւոր փաստաթուղթեր գտնուեցան

Պոլսոյ եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ կատարուած խուզարկութեանց հետեւանքով, շատ կարեւոր փաստաթուղթեր ձեռք անցուած են։ Գտնուած են նաեւ դաւադիրներուն բոլոր ծրագիրները եւ ծածկագիր բանալիները։ Պոլսոյ եւ ուրիշ տեղերու ձերբակալութիւնները արդիւնք են այս փաստաթուղթերուն յայտնութիւններուն, ինչպէս նաեւ ձերբակալուածներուն խոստովանութեանց։

«Անալի» կուսակցութեան մարդիկը

ՍՈՒՐԻԱ ԱՊԱՍՏԱՆԱԾ

Ապտիւլքատիր Քէմալիի փախուստի պարագաները ճշդուած են։ «Ահալի» կուսակցութեան պետը, Մահմուտ Նէտիմ եւ ուրիշ երկու ընկերները, որոնց անունը դեռ չէ հասկցուած, Թօփրաք Քալէէն Ճիհան Մուսթաֆա պէյ գիւղը երթալով գիշեր մը մնացած են։ Այս գիւղէն ուղեցոյց մը գտնելով Քէլլիի եւ Քափուլուի ճամբով Իսքէնտէրուն գացած են անոնք եւ սահմանագլուխը՝ Ջիւբիւքխանի մէջ ֆրանսացի սպային անձնատուր եղած։

Փախստականները դեռ Իսքէնտէրուն կը գտնուին։ Լուր առնուած է թէ անկէ Հալէպ պիտի անցնին։

Մարաշախս ժօֆռ մեռաւ

Երէկ առտու, ժամը 8.23ին մարաջախտ ժօֆռ որ երկարատեւ հոգեվարքի մը մատնուած էր, մեռաւ։ Երկու օրէ արդէն գիտակցութիւնը կորսնցուցեր էր եւ վերջին 24 ժամուն ընթացքին, ոչ մէկ անունդ առացեր էր։ Թաղման մանրամասնութիւնները տակաւին չեն ճշդուած։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԷՊՔԵՐԸ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Եւրոպական մամուլը երկարօրէն կը զբաղի Մէնէմէնի դէպքերով։ Բացի օրը օրին տրըւած լուրերէ, խմբագրականներով եւ յօդուածներով կը մեկնաբանէ զանոնք, իւրաքանչիւրը համաձայն իր ըմբռնումին, համակրանքին կամ հակակրանքին։ Պաւլպանողական թերթ մը «Թիկարօ» կը գրէ այդ առթիւ.

Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ Թուրքերու երկրին մէջ։ Օսմանեան նախկին կայսրութիւնը այժմ երիտասարդ հանրապետութեան վերածուած, անցընելու վրայ է տագնապ մը, որ թերեւս, աճումի տագնապ մըն է։ Մուսթաֆա Քէմալ, կազին նոր արիւն ներարկեց Սուլթաններու երկրին։ Թերեւս քանակը շատ ուժեղ էր։ Թերեւս, վիրաբոյժը՝ չափէն աւելի կորովով գործեց, երբ կը փութար փրկել ծեր մարդը, որուն մէկ ոտքը գերեզմանն էր արդէն։

Փոքր Ասիոյ մէջ, Կոնստանդինի բանակներուն վրայ տարուած յաղթանակներէ վերջ, Իզմիրի նուաճումէն յետոյ որ նուիրականացաւ Լօզանի դաշնագրով, կազին իր ժողովուրդին երեւցաւ իբրեւ փրկիչ մը, բայց ընկիւզիի մէջ, զոր ընտրեց իբր մայրաքաղաք, այս նոր մարգարէն չքարոզեց նոր կրօնք մը։

Ան պարզապէս տքնեցաւ հինը քանդելու։ Զինուորը որ պետական մարդ էր դարձեր, բարեկարգեց, անդադար եւ անխնայ։ Խալիֆայութիւնը ծանր չկշռեց քսաներորդ դարու այս տրւսամիտ բռնաւորին ձեռքերուն մէջ։ Թուրքերն ստիպուեցան հրաժարիլ շատ բաներէ, որոնք իրենց սիրելի էին եւ հագուեցան սքուեցան ինծի ու ձեզի պէս։

Բազմակնութիւնը ջնջելով մէկտեղ, Քէմալ կ'արգիլէր մարդոց ֆէս կրել եւ կիներուն քօղը կը կը խլէր։ Իրօք, գեղեցիկ յանդգնութիւն։ Հազարամեայ աւանդութիւններու անցեալի մը հետ այս ամբողջական խզումը, ճակատագրօրէն պիտի գրգռէր յետադիմականները, եթէ իր հետ չբերէր յարատեւ բարգաւաճում մը։ Արդ, Թուրքիա ներկայիս տնտեսական շատ վատառողջ վիճակի մէջ է։ Անցեալ տարի ստիպուեցաւ արմտիք ներածել, իր արտածումները նուազած են եւ առեւտրական հաշուեկշիռը բաց ցոյց կուտայ։ Գալով ընկերի կառավարութեան ելմտական կացութեան, հեռու է փայլուն ըլլալէ։ Հանրային պարտուց կտրօնները այլեւս չեն վճարուիր կանոնաւոր կերպով եւ հետզհետէ ինկաւ։

Մէնէմէնի շարժումը կը թուի թէ հեռաւոր արմատներ ունի։ Այնքան տարածուն ճիւղեր արձակած է, որ կառավարութիւնը ստիպուեցաւ պաշարման վիճակ յայտարարել։ Վարչաձեւին դէմ դաւադրութիւն մը։

Տագնապին առաջքն առնելու համար, ի՞նչ պիտի ընէ հիմա կազին, խալքը մօտեցնելով ազատական կուսակցութեան տրրուած տարրերուն, կ'ըսուի թէ, կը մտածէ ազգ. միութեան դաշինք մը կազմել։ Մէկ խօսքով, կը փափաքի եղեր իր երկիրը ուղղել դէպի ազատականութիւն։ Գիտենք թէ ընդհանրապէս դժուար գործ մըն է։ Թերեւս, աւելի դիւրին է բռնակալութեան մէջ մտնել, քան թէ անկից դուրս ելլել։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԾԱՒԱԼՈՒՄԸ

Տնտեսական տագնապը Ֆրանսայի դուռները հասած է արդէն։

Ելմտագէտներէն իւրաքանչիւրն իր ըմբռնած ձեւով կ'աշխատի բացատրել անոր պատճառներն եւ ձեռք առնուելիք միջոցները։ Այնչափ բազմապիսի են առաջարկուած եղանակները, որ յաճախ ընթերցողը կը փորձուի հարցնել ինքնիրեն թէ արդեօ՞ք ելմտական գիտութիւնն ալ սնանկացած է։ Այս ինչ երկրի չափազանց դրութիւնը տարբեր հետեւանքներ կ'ունենայ այնինչ երկրին մէջ եւ փոխադարձաբար, այնինչ երկրին տարբեր նկատուած միջոցները փրկարար ազդեցութիւն կ'ունենան ուրիշ երկրի մէջ։

Ժերմէն Մարթէն, Ֆրանսայի ելմտական նոր նախարարը գրեց, 27ին մամուլի ներկայացուցիչներուն ըրած իր յայտարարութեանց մէջ անդրադառնալով միջազգային տագնապին, ծանրացաւ հետեւեալ պատճառներուն վրայ.—

— «Գերարտադրութիւն երկրագործական արդիւնաբերութեանց, գիներու անկում, ընդհանուրներու եւ հում նիւթերու եւ սպառող հասարակութեան ու մանաւանդ շինական զանգուածներու գնման կարողութեան ակարացում. ահաւասիկ ինչ որ կը խաթարէ միջազգային ելմտական հաւասարակշռութիւնը։ Ճարտարարուեստի եւ երկրագործութեան գործօն տարրերու նպատակայարմար բաշխման շնորհիւ, Ֆրանսան մինչեւ հիմա զերծ մնացած էր տագնապին ազդեցութենէն, բայց քանի մը շաբաթէ ի վեր մենք ալ կը զգանք ընդհանուր աղէտին հետեւանքները։ Արտասահմանի անճշտ գնումներու հետեւանքով կը կասի մեր արդիւնաբերութեանց թափը եւ վերջին երկու ամիսներու արտածումներու գումարը նուազած է զգալաբար։ Անմիջական դարման չկայ այս կացութեան, բայց պէտք չէ բաւականանանք միայն հաստատելով զայն, այլ պէտք է կոչում ընենք մեր քաղաքացութեան եւ կամքին, հանդարտօրէն դիմագրաւելու համար զայն։ Պէտք է զգուշանալ յառեսս զրոյցներէ, որոնք յաճախ գիտումնաւոր նպատակներ միայն ունին եւ չչափազանցել իրականութիւնը։ Ոչ թէ կոյր լաւատեսութիւն, այլ հաւատք Ֆրանսացիի խոհեմ, զգոյշ եւ խնայասէր բնաւորութեան վրայ»։

Անգործ բանուորին համար չարքաշի ապաւորութիւն կը թողու անշուշտ այս յայտարարութիւնը, բայց երբ ի նկատ առնենք թէ Ամերիկայի վեց միլիոն, Գերմանիոյ չորս միլիոն եւ Անգլիոյ երեք միլիոն անգործներուն քով Ֆրանսան քանի մը տասնեակ հազար անգործ միայն ունի, պէտք է մեր կարգին աշխատինք վհատութիւն չսփռել մեր շուրջը։

Վերադառնալով պատճառներուն, պէտք է խոստովանիլ թէ ինչպէս ըսինք, մինչեւ հիմա ելմտագէտներու տուած բացատրութիւնները ոչինչ լուսաբանեցին եւ միջոցներն ալ ոչ մէկ բարերար ազդեցութիւն ունեցան։

Նախ եւ առաջ պէտք չէ շփոթել տագնապին պատճառները անոր էութեան հետ։ Տագնապը կայ, որովհետեւ արդիւնաբերողներն իրենց ապրանքները չեն կրնար գոհացուցիչ գինով մը ծախել։ Ապրանքը կը դիզուի արդիւնաբերողին քով, որ կը ստիպուի կամ այլեւս չարտադրել եւ գոցել իր գործարանն ու արձակել բանուորները եւ կամ փոխ դրամ գտնել, տոկոս վճարել եւ արտադրութիւնը շարունակելով լաւագոյն օրերուն սպասել։ Այս է գերարտադրութիւն եւ ստորսպառում կոչուած վիճակը։

Բայց սխալ է գերարտադրութիւն ըսել, որովհետեւ պէտքէն աւելի արտադրութիւն չկայ իսկապէս. ստորսպառումի հետեւանքն է ապրանքին չծախուիլը։ Եթէ սպառողին գնման կարողութիւնը չակարանայ, այդ արտադրութիւնն ամբողջովին պիտի սպառի, ինչպէս կը պատահի բնական ժամանակներու մէջ։ Ուրեմն, ոչ թէ գերարտադրութիւն կայ, այլ անհաւասարակշռութիւն արտադրութեան եւ սպառման միջեւ։ Եթէ սպառողը չի գներ պատճառն այն չէ որ շատ ապրանք կայ եւ ինք այդչափի պէտք չունի. այլ որովհետեւ գնման կարողութիւն չունի։ Տագնապին պատճառն ուրեմն սպառողին գնման ուժի ակարացումն է եւ ոչ թէ գերարտադրութիւնը։

Ստորսպառման հետեւանքով ապրանքը կը դիզուի արդիւնաբերողին քով. կուգայ ժամանակ մը երբ այլեւս գործարանատէրը չի կրնար տոկալ եւ կը ստիպուի ամէն գնով ձեռքէ հանել իր մթերքը։ Գիները կ'իյնան, սնանկութիւնները կը բազմանան, անգործութիւնը կը ծաւալի եւ սպառումը կը նուազի. այս վիճակը տագնապի շրջանն է։ Ժամանակ մը վերջը ապրանքները կը նուազին, արտադրութեան դադարումով եւ սպառումը կը հաւասարակշռի արտադրութեան հետ, այսինքն տագնապը կը դադրի։ Աւելի վերջը սպառումն աւելի կը պահանջէ քան արտադրութիւնը. գիները կը բարձրանան եւ գործարանատէրերը կը խրախուսուին հում նիւթեր գնելու, շահերը կը շատնան եւ կը սկսի գործերու բարգաւաճման շրջանը։

Ամփոփելով վերեւ յիշուած դէպքերը, կը հետեւցնենք թէ տագնապ յառաջ կուգայ երբ սնուէ պատճառաւ կը նուազի սպառողին գնման կարողութիւնը, որուն կը յաջորդեն ապրանքներու չծախուիլը, սնանկութիւնները, անգործութիւն եւլն. իրենց բոլոր հետեւանքներով։ Ասկէ կը հետեւի նաեւ թէ տագնապ մը յաւիտենական չի կրնար ըլլալ, այլ աւելի կամ նուազ երկարատեւ, բայց վերջիվերջոյ կը հաստատուի արտադրութեան եւ սպառման հաւասարակշռութիւնը եւ գործերը կը վերսկսին։

Տագնապներու բուն պատճառն ուրեմն պէտք է փնտռել սպառողներու գնման կարողութիւնը ակարացնող ազդակներուն մէջ։ Այդ ազդակներն ալ այնչափ շատ են եւ բազմապիսի, որ անկարելի է միառմի յիշատակել։ Ամէն երկիր իր ներքին պատճառներն ունի, բացի միջազգային ընդհանուր ազդակներէն, որոնք իրարու շղթայուելով կը քանդեն ելմտական հաւասարակշռութիւնը։ Այսպէս են օրինակ քաղաքական անապահով կացութիւնը, պատերազմի վտանգները, բնական աղէտները, ընկերային յեղափոխութիւնները, եւ յն. եւ յն.։

Այս պատճառները շատ դիւրահասկնալի են, պարզ եւ տար համար ալ ելմտագէտները կը մատնանշեն այնպիսիները, որոնք սովորական մահկանացուներու անհասկնալի են եւ կ'ուզեն ցոյց տալ թէ իրենք աւելի գիտեն։ Կ'ըսեն, օրինակ, թէ տագնապին պատճառը աշխարհի ոսկիին անհաւասար բաշխումն է, այս կը նշանակէ թէ եթէ Հնդիկն ու Չինացին նուազ եւրոպական ապրանք կը սպառեն եւ կամ եթէ ես ու դուն այս կաղանդին նոր զգեստ չշինեցինք, պատճառն այն է որ խորհեցանք թէ պանք մը Ֆրանսի նկուղներուն մէջ չափէն աւելի ոսկի կայ...

Աշխարհի ամենաշատ ոսկի ունեցող երկիրներն են Ամերիկան, Ֆրանսան. գիտենք թէ Ամերիկայի մէջ սկսաւ տագնապը եւ Ֆրանսան ամենավերջին ու ամենաքիչը ազդուեցաւ անկէ։ Եթէ ոսկին էր յանցաւորը, պէտք էր որ երկու երկիրները միեւնոյն ժամանակ եւ միեւնոյն չափով ազդուէին։

Ուրիշ անգամ առիթ ունեցած ենք ըսելու եւ այժմ կը կրկնենք թէ ինչպէս Մեծ պատերազմը յեղաշրջեց աշխարհի քաղաքական, ընկերային եւ յն., շատ մը վիճակները խորապէս ազդեց նաեւ միջազգային ելմտական կացութեան վրայ։ Պատերազմէն անմիջապէս յետոյ, ժողովուրդներն սկսան անհաշիւ եւ անխնայ ծախսել ու սպառել, ամէնքն ալ մահը իրենց աչքով տեսած ու անցուցած էին եւ ուզեցին վայելել աշխարհի բարիքները։ Արտադրական միջոցները անբաւական եղան գոհացնելու ընդհանուր պահանջքը եւ շատ մը նոր գործարաններ ու նոր կազմածներ ստեղծուեցան։

Բայց հազիւ թէ հանդարտեցաւ առաջին տարիներու գինովութիւնը, եւ յղփացումներու անկումը կասեցուց սպառման թափը։ Սպառողներու խելքը գլուխը եկաւ, բայց հինգ վեց տարիներու անբնական կեանքը խախտած էր ընդհանուր ելմտական վիճակը եւ շատ մը հսկայ շէնքեր շինուած էին աւազէ հիմերու վրայ։ Շատ մը երկիրներ ընդարձակուած են իրենց կարողութենէն աւելի եւ ուրիշ շատ մը մեծ երկիրներ ալ սեղմուած են անբնական սահմաններու մէջ։ Այս նոր աշխարհն ալ ժամանակի պէտք ունի իր հաւասարակշռութիւնը գտնելու համար։

Քաղքենի վարչաձեւն անբաւարար կը թուի յետպատերազմեան աշխարհը վարելու եւ եթէ ազգայնամոլ զգացումները չմեղմանան ու համերաշխեան դաշնակցութիւնը չիրականանայ մօտաւոր ապագայի մը մէջ, դժուար թէ կարելի ըլլայ ազատիլ պարբերական տագնապներէն։

Մ. Տ.

ԿԱՐԱՊԻՆ ՄԱՀԸ

Ա.

Լէմանի ջուրերը, ամառ օրերուն, խաղաղ են ու գունագեղ։ Լճին մէջ խումբ կարապներ, գլուխնին եւ ուսը արձակած, կը շարժակին հանդարտութեամբ։ Բազմութիւն մը կայ ամէն առտու զանոնք դիտող որ հացի փշրանքներ կը նետէ ձիւնասպիտակ, անօթի կարապներուն։

Իրիկուները, երբ արեւը կը նահանջէ ժիւռաններուն ետեւ, անոնք հոն են միշտ, լճին վրայ, ելեկտրական լոյսի ցոլքերուն տակ, իրենց պերճ մարմինը փռած։ Գիշերը կը յառաջանայ, լճակը կը պարպուի, ու կարապները մինակ կը մնան ատաղձերուն հետ։ Ու այն առտու, տաղերու երկնային խորանին առջեւ կը հաղորդուին անոնք լոյս ու պարտէզ, աստուածային խորհուրդով։

Կը սիրեմ պարապալ ժամերուս պտըտիլ միայնակ, ամառնային զով իրիկունները, ու կաթնեղ քարաշէն կամուրջին, որուն տակ ամարներ ու կարապներ իրար կը հալածեն, հացի փշրանքներ խլելու համար։ Երազներուս մէջ թաղուած կը կենամ հոն, ոտքի, ժամեր ամբողջ, կէս մը գինովցած այն երաժշտութենէն, զոր մերձակայ Քիւրսալին ճաղը կը նուազէ յամառութեամբ։ Երիտասարդ մարմիններ իրենց խնդութիւնը կը հանդարտեցնեն հոն, գիրկ-գիրկի, իրենց շրթունքները փակցնելով իրարու վալսին օրօրող խաղերուն հետ։

Բովէս, պարահանդէսէն նոր հասած աղջիկներ կ'անցնին սուլելով, ու առաջարկելով որ երթանք նստինք հանրային պարտէզներու մէջ, տձգոյն լամբարներու լոյսին տակ։

Կը մնամ լուռ, առանձին, լճին եզրը, կարապներուն հետ։

Դիմացի եզերքէն նաւակ մը կ'անցնի, որուն մէջ սիրահարներ, իրենց փոխադարձ հաւատարմութեան վրայ երդում կ'ընեն, համբոյր տալով իրարու։ Գիշերը կը յառաջանայ շարունակ ու կարապները կը հեռանան ինձմէ մէկիկ-մէկիկ։ Յանկարծ, սիկառէթ մը կը վառեմ։ Ձեռքերս կը մխրճեմ տափատիս գրպաններուն խորը, ու կը քալեմ աւազի ճամբաներէն, քարաշէն մայթերուն վրայ տառապող քայլերուս արձագանգը ձգելով։

Տակաւին դատարկապորտներ կը թափառին սուլելով, կիսամութ փողոցներու երկայնքին ի վար։

Բ.

Աշնան իրիկուն է։

Նեղուած եմ հաստ վերարկուիս մէջ ու սովորական պտոյտս կ'ընեմ քաղաքին մէջ։ Երբ կը մօտենամ Լէմանին, պզտիկ հաց մը կը գնեմ, որպէսզի կարապները դարձեալ քովս հաւաքեմ։ Մութ է երկինքը ու պաղ հով մը կը փչէ։

Կը հասնիմ լճեզերքը։ Սակայն կարապները լճին մէջտեղ չեն գտներ սովորականին պէս։ Անոնք հոն են, Ժան-Ժաք Ռուսոյի կղզին մօտ, հսկայ կաղամախիներու շուքին մէջ։ Ամէնքն ալ հոն են, առանց բացառութեան, սեղմուած իրարու, ճիտերը խառն։ Տարօրինակ երեւոյթ ինծի համար։

Շատ անգամներ տեսեր եմ կարապները միեւնոյն տեղը, բայց ոչ այսպէս։ Տխուր աղջկուր փունջ մըն են կազմեր այս իրիկուն, ու կարծես արտասովոր եղելութեան մը հանդիսատես են։ Արդեօք հարսնիքի արարողութիւնը մըն է, թէ ոչ քուն կը մտնեն անոնք։ Բայց ո՛չ, կարապները, ես գիտեմ, գէ՛հ, շատ ուշ ատեն կը քնանան ալեգերական հանդարտութեան մէջ, երբ կամուրջներն ու փողոցները կը պարպուին։

Ողբերգութեան մը նախերգանքը զուցէ։

Ու հետաքրքրութիւնս կը մեծնայ։

Սուլելով հացի կտորներ կը նետեմ փորձելու համար։ Չեն պատասխաներ ինծի։ Լուռ կը կենան միշտ, անշարժ, իրենց երկար վիզերը մխրճած իրարու մէջ, անտարբեր արտաքին բոլոր երեւոյթներուն։

Կարապնե՛րն ալ այս քան լուրջ կ'ըլլան միթէ։ Լճին մէջտեղ, պզտիկ շրջանակ մըն են կազմեր սպիտակ մարմիններով, որ խորանի մը խորհուրդն ունենալ կը թուի։ Անոնց արտասովոր անշարժութիւնը կը զարմացնէ զիս... Մանաւանդ այդ տարիճան անտարբերութիւնը ինծի հանդէպ։ Կարծես կ'արհամարհեն զիս։

Համբերութիւնս կը հատնի ու զանոնք տեսնելու մտադրութեամբ քար մը կը ձգեմ։ Ջուրի դէզ մը կը բարձրանայ ու մեծ թափով իրենց վրայ կ'իյնայ։ Յանկարծ, բազմաթիւ ճիչ մը կ'արձակեն, որ շատ քիչ կը տեւէ։ Նուաղ ցրուածները կը հաւաքուին ու շրջանակը կ'ամբողջանայ։

Մեռելային լռութիւն։

Ժամանակ առ ժամանակ կարապներէն մին կը բարձրացնէ երկար վիզը, կը տնկէ երկինք ու աղիողորմ լաց մը կ'արձակէ։ Յետոյ, դարձեալ գլուխը կը թաղէ ընկերներուն թեւերուն տակ ու աչքերը փակ, մտածկոտ կը կենայ։

Քար մըն ալ կը նետեմ։

Ամբողջ խումբը, դժգոհ, կը բաժնուի պահ մը, աչքերը ջուրին մէջ իրարու զարնելով, կը հաւաքուին նորէն, վազելով ու նոյն դիրքերը կը գրաւեն։

Որքա՜ն սգաւոր են սպիտակ կարապները այս պահուն։ Սգաւո՞ր։ Չեմ գիտեր։ Սակայն յուղարկաւորներու կը նմանցնեմ զանոնք։ Անոնց լուռ կեցուածքը հոն, այդ դիրքին մէջ, վերջին բան մը ունի։

Ու հետաքրքրութիւնս կը տանջէ զիս։

Փայտի խոշոր կտոր մը կ'առնեմ ու ճիշդ կարապներուն վրայ կը նետեմ։ Թշուառները զարհուրած կը փախչին ամէնքը միասին, սաստիկ ճչալով։ Մէկ հատ մը միայն կը մնայ անշարժ, գլուխը թեւերուն տակ։

Գեր կարապ մը։

Քիչ յետոյ բոլոր խումբը կ'ամբողջանայ դարձեալ, եւ ահա թէ ի՛նչ կ'անցնի։

Տարեց կարապը կը վերցնէ վիզը դանդաղութեամբ ու պոռալու փորձ մը կ'ընէ. անկարող, յուսահատ վա՛ր կը նետէ գլուխը։ Մնացեալ բոլորը կը թափահարեն այդ պահուն իրենց թեւերը։ Հիւանդը անգամ մըն ալ կը փորձէ հիմը վերցնել ու աչքերը խոշոր բացած, ամէնէն սրտառուչ ու ողբագին ճիչը կ'արձակէ, զոր երբեք լսած ըլլամ։

Կարապներուն խումբը կը կրկնէ միահամուռ, նոյնքան կատաղութեամբ։

Բողոք մը Աստուծոյ դէմ։ Ըմբոստութիւն մը անոր վեհափառութեան ու անբաղդատելի քաղցրութեան հանդէպ։ Կարապներուն անէծքը է՛ն ուժգիններէն է... վա՛յ անոր որ առարկայ է անոնց բարկութեան։

Սիրտս սեղմուած, արցունոտ աչքերով կը դիտեմ ես այս ամբողջ ողբերգութիւնը։

Շատ չանցնիր եւ բոլոր կարապները կը մեկնին մէկիկ-մէկիկ։

Մեռած կարապը կը մնայ առանձին, կաղամախիներու շուքին տակ։

Ողբերգութիւնը վերջացած է։

Գ.

Երկինքին վրայ վրայ, պաղ լուսին մը կը ժպտի դանհիկ դէմքով։ Անշուշտ, ինք անմահ է, եւ անմահները կը խնդան իրենց տիրապետութեան տակ խամրող էակներուն վրայ։

Թշուա՛ռ կարապ, մեռար դուն անարգանքիս ահաւորութիւնը տանելով միասին։ Առանց գիտնալու՝ տառապեցուցի քեզ, մահուանդ վայրկեաններուդ մէջ։ Պէտք է ձգէի որ հանդարտ հոգեվարքդ տայիր ու Լէմանի կապոյտ ջուրերը զգուէին քու յոգնած, հիւծած մարմինդ։ Քու մահդ յարգած ըլլալու համար անիծեր ես։ Ես անիծուած տղայ մըն եմ արդէն։

Իսկ դուք, պարզ կարապներ, իմ սիրոյս ձեզի հետ է։ Մի՛ վշտանաք ինծի հանդէպ, ձեր սուգին մասնակցած ըլլալու համար։ Հակառակ իմ վայրենի արարքիս, հաւատարիմ յուղարկաւորները մնացիք դուք ձերունի կարապին, ու անգամ մըն ալ կրցաք տեսնել մարդկային ստորնութիւնը իր ամբողջ էութեամբ։

Սակայն ատա՛ղ, ուրիշներ ալ նոյն անարգանքը ըրին ինծի։

Ես կը սիրեմ ձեզ։

Յ. ԳՈՒՄՐՈՒԵԱՆ

Ժընեւ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ԼԱՏԻՆԱՑՈՒՄ ՉԷ՞ ԵՐԲ

ՆԵՂԱՑՈՒՑԻՉ ՀԱՐՑՈՒՄՆ ՄԸ ՈՐ ԱՆԿ Է

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կը շարունակեմ ցանկս.—

7.— Պէյրութի մէջ օգ... մեր աչքին տակ հայ կղեր... ցի անկերպարան վիճակ... անոր լիասունեաններու վր... բանը յաճախելու առիթ... նութենէն օգտուիլ, որպէս... մեր կղերիկոսները չկար... իրենց ծէսի հանդիսութ... ժամանակցիլ զանէ կիրակի ե... նի օրերը, չկարենան ս... մեր կղերի աւանդութեան... մաձայն լեզուն, պատմո... նը եւ ծէսը, անով ազ... վարժուիլ, ընել այս իւլ... քենայութիւնը ուրիշ ձեւ... լատինացումի։

8.— Յիսուսեաններ... «Mission d'Arménie» ան... ճիւղ մը գործունէութեան...

կան մ՚ըսէ՜ք ձեռք լատին ծէսի անցնելու կը հարցնենք ուրեմն Բէյր Շանդչօրի, հա՞ս այդ տէւակ հրահանգ եւ ինքը ու իր միսիոնարները իրենց շարքով չե՞ն հետեւիր այդ բարձր հրահանգին... Եւ եթէ կայ ու եթէ կը գործադրուի, բացորոշ լատինացում չէ՞ այդ...:

Գանք մեր գործերուն. հայ կաթոլիկ պատրիարքութիւնը ձեռք ձգած ժամանակ Պէյրութ փոխադրուեցաւ, որպէսզի հոն կազմակերպուէր եւ Սուրիոյ գաղութին մօտէն ու աշխարհագրական հայութեան հեռուէն կեդրոն մը ստեղծուէր ազգային ինքնապահպանութեան...:

Այդ տարի մը չլրացած,

ա) Կը հեռացուի բուն իսկ հայութեամբ ու առհասարակ պատրիարքութեան շահերով զբաղելու կոչուած ընդհանուր փոխանորդ մը, որ կարող անձն էր ու Թուրք կաթոլիկէ ըլլալով մէկտեղ՝ առաւելութիւնն ունէր բնածին ու արտակարգ ազգասիրութեան:

բ) Այդ տարագիր եպիսկոպոսի տեղն ու անունը իսկ կը բիրուի կը ջնջուի լատին իտալացի եպիսկոպոս մը:

գ) Այս լատին եպիսկոպոսը կ՚ունենայ պաշտօն կաթոլիկ պատրիարքարանը վարելու՝ կրկին հանգամանքով, առաքելական այցելուի (Visiteur apostolique) որ անցողական երեւոյթ կրնար ունենալ, առաքելական տեղապահի (Administrateur apostolique) որ Հռոմայէն զիրք ունի եւ ենթադրել կու տայ թէ Թափուր ըլլալ Կիլիկիոյ տան պատրիարքական աթոռը, եւ այսպէս, Թէրզեան գերապայծառ իր բոլոր Պօղոս Պետրոս ԺԴ.ի տիտղոսով լոկ եպիսկոպոս մըն է, լատին մեծաւորի մը ձեռքերուն տակ եւ միայն Պէյրութի թեմին գործերով զբաղելու արտօնուած է՝ անոր ուզած և ուզելիք պայմաններով. իսկ Թէրզեանի օգնական փոխանորդը իր բոլոր պարթեւ հասակովը մէկդի դրուած է պահեստի արձանի պէս: Արդ, Նուիրապետութեան մը, ուղղակի կազմուածքին, պաշտօնատան մէջ իսկ ուղղակի լատին մը դնել այս պայմաններով լատինացում չէ՞:

12.— Խօսք ելաւ եւ խանդավառութիւն բերաւ թէ Պիոս ԺԱ.ի շնորհիւ պատրիարքարանի շէնք մը պիտի կառուցուէր Պէյրութի մէջ: Ինչ եղաւ այդ ծրագիրը... Պոնտինի նախ յարմար չտեսաւ Աշրաֆիէի հողը, որովհետեւ Յիսուսեաններու մօտ կ՚ըլլար եւ Հայերու համար անոնց ձեռնարկած միսիոնին արգելք կրնար եղեր ըլլալ: Ցետոյ երբ այն Թաղի Ջերմօտ ըլլալուն համար հայ կաթոլիկ կղերն ու ժողովուրդն ուզած անկէ տարբեր եւ քաղաքի կեդրոնին մօտ տեղ մը նախապատուել [illegible] ըսաւ, ու խափանեց գործը, Թափելով անոր յանցանքը Հայու գլխին: Մանրամասնութիւններու չենք ուզեր իջնել, բայց համոզուած ենք, որ Պոնտինի կամ իր անձնայատուկ բնաւորութեամբ կամ ունեցած գաղտնի հրահանգներուն համաձայնելով ուրիշ բան չէ ըրած եկած օրէն ասդին՝ բայց եթէ. ա) վարկաբեկ ընել հայ կաթոլիկ եպիսկոպոսներ, կղեր ու ժողովուրդը:

բ) Աւելի պառակտել կղերը, ձեռք առնելով մէկին միւսին անխորհուրդ կրքոտութիւնը:

գ) Շփոթութիւն ձգել Պատրիարքարանի մէջ եւ զայն կազմալուծել հագիւ սկսուած ձեւաւորումին մէջ:

դ) Կապտել մեծ եւ պզտիկ գործունէութիւնը: Նուիրապետութիւնը առհասարակ եւ պատրիարքը անուանական դարձնել, հեռացնել փոխանորդները, քահանաներու խնդրանքները բապատնալիքներով լռեցնել, շահագործել պատեհապաշտ համակերպութիւնը մէկ երկու հոգիի որ անձնական հաշիւ ունին:

ե) Եւ որ աւելի ծանր է, ինչպէս Պոլսոյ հայ կաթոլիկներու փոքրամասնական իրաւունքները զոհեց, որ միակ օրինական տախտակն էր փրկութեան, երաշխաւորուած, գէթ Ազգերու Դաշնակցութենէն, հոս ալ նոյնպէս եռանդ է կազմալուծելու եւ վարկաբեկելու հայութիւնը՝ զոր իր քաղաքական ստար զոյնովը ծուռ դիրքի մատնած է:

Այս ամէնը կը հարցնենք անգամ մըն ալ, լատին մասոյնութեան գործեր չե՞ն եւ չե՞ն տանիր լատինացման մեր խեղճ հասարակութիւնը:

Հերքում չէ բաւեր, բառը թուղթն է, գործ կ՚ուզենք շինարար եւ վերակազմող համայնքի մը, ժողովուրդի մը, եկեղեցւոյ մը որ կաթոլիկ ըլլալուն համար նուազ հայ չէ կրնար ըլլալ եւ հայ ըլլալուն պատճառաւ աւարի եւ աւերի սահմանուած չէ:

Ահա Հայր Շանդչօրի առաջին եւ վերջին խօսքին մեր ալ յըստակ եւ որոշ հարցումը եւ խօսքը:

Պէյրութ ԿԱԹՈԼԻԿ ՀԱՅ ՄԸ

ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԽՈՑԿՈՒՐԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Բոլշեւիկ թերթէ մը.— Երկու ամսուան էր խոճկորը: Պատահաբար էր, որ Վասիլէֆ տէր դարձաւ խոճկորին: Պատմութիւնն ալ կը սկսի այդ օրուընէ:

Երկու օր յետոյ Վասիլէֆ տեսաւ որ իր ընկերները կասկածով կը նային իրեն, կը խուսափին իրմէ, ու կը լսեն՝ երբ կը մօտենայ անոնց:

Իսկ խոճկորը հետզհետէ ընտանի կը դառնար Վասիլէֆի տան մէջ, կ՚ուտէր, կը խմէր, կը գիրնար: Ու մինչ դուրը գանազան գրոյցներ կը շրջէին, Վասիլէֆ կ՚երազէր.— Այսօր խոճկոր, վաղը խոզ, միւս օրը կով մը, յետոյ ինքնաշարժ մը...

Փոթորիկ ծագեցաւ բջիջի ժողովին մէջ: Հարցուցին Վասիլէֆի, կեանքը, կենսագրութիւնը խոճկորին:

— Չեմ գիտեր:

— Խոճկոր ունի՞ս թէ չունիս:

— Ունիմ, խոճկոր մը ունիմ, սակայն չեմ գիտեր թէ ինչպէս տէր դարձայ: Խոճկորները աշխատանքի թուղթ չունին, մեզի պէս հարցարան չեն լեցներ: Եւ յետոյ ինչ է եղեր:

— Ինչ ի՞նչ կ՚ըլլայ կ՚ըսես:

Թերեւս խոճկորը ծագումով քաղքենի է, ուրեմն հակառակորդ դասակարգէն: Կը նշանակէ թէ, ընկեր Վասիլէֆ այսօր, խոճկորով մը կը սկսի, վաղը ինքնաշարժով, դուն քաղքենի...: Օպպորտունիստ մըն ես դուն, ալ թեքում ցոյց կու տաս, եւ արդէն գործի անցեր ես.:

Մենք նպատակ չունինք պատմելու բոլոր այն ամբաստանութիւնները, որոնց ենթարկուեցաւ ընկեր Վասիլէֆ: Դժբախտ բոլշեւիկը պատահմամբ հանդիպած էր այդ խոզի ձագին,—սիրունիկ, կլորիկ եւ խնլօք անասուն մը, որ երբեք չի հասկնար բոլշեւիզմէ, ոչ ալ թեքումը, ոչ ալ ձախ թեքումը: Վասիլէֆ գնած էր զայն անխոհեմաբար: Եւ ահա ծանր ամբաստանութիւններու տակ:

Բջիջին մէջ բոլշեւիկները բաժնուեցան երկու խումբի: Մէկ խումբը կ՚ըսէր.

— Այս խոզին ձագը որոշ է որ սեփականատիրութեան արտայայտութիւնն է, կուլակ է, տեսէք, որքա՜ն գէր է, մեզի աչք ալ կ՚ընէ անպիտանը.

Միւս խումբը կ՚ըսէր.— Երբե՛ք, միջին դասակարգին կը պատկանի, աչքերէն յայտնի է որ չէզոք է, կուսակցական չէ:

Դիւանը լուծեց վէճը:

Ընկեր Վասիլէֆ խոճկորը պիտի յանձնէ բջիջին:

Վճիռը գործադրուեցաւ:

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՃԱՐԱԿ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Տարեգլուխը Մոսկուայի մէջ ծայր կու տայ չարագուշակ ազդանշանով մը՝ անձնասպանութեան համաճարակով: Մոսկուայի դատավարութեան ընթացքին, երբ վկայ կանչուած եւ յետոյ մեղադրուած ճարտարագէտ մը, անձնասպան եղաւ: Նոյնպէս, համբաւաւոր դատավարութեան մէջ՝ 8 ամբաստանեալներէն մէկը Ֆէտորոֆ որ բանտարկութեան դատապարտուած էր, անձնասպան եղած է: Քառաշար Թրըսթին տնօրէնը՝ Ռիչին եւ իր կինը՝ երկուքը մէկ կախուելով՝ վերջ տուին իրենց կեանքին:

Ընդհ. պատկերը չափազանց տխուր է: Լէնինկրատի եւ Մոսկուայի սոված բնակչութիւնը այլեւս որեւէ փորձ չըներ հակազդելու ծայրայեղ զրկանքներուն եւ սաստիկ ցուրտին դէմ: Ամէն օր, անձնասպանութիւններ կը պատահին բանուորական բնակարաններու մէջ: Անձնասպանութեան համար գործուած ամէնէն տարածուն միջոցն է վառարաններէն ելած մուխով հեղձամահ ըլլալ: Այս միջոցով ամբողջ ընտանիքներ՝ մէկ անգամէն կը մահանան, որովհետեւ յաճախ, նոյն սենեակին մէջ, 8 10 հոգի մէկէն կը բնակին: Այս կերպով, անցեալ աշուն տակաւին, Լէնինկրատի մէջ՝ 70 հոգի անձնասպան եղած են: Իսկ ոստիկանութիւնը՝ 15 հոգի ձերբակալեց, որոնք այս կերպ անձնասպանութիւն փորձած, սակայն չէին յաջողած... ու դժբախտութիւնն ունեցեր էին շարունակելու իրենց տխուր կեանքը: Սակայն, Լէնինկրատի Խորհուրդին նախագահին հրամանով անոնք ազատ արձակուեցան, որովհետեւ անձնասպանութեան դէմ օրէնք չկայ:

ՉԵԿԱՆ ԿԸ ՍՊԱՆՆԷ ԻՐ ՄԱՐԴԸ

Վարշաւիայէն տրուած լուրի մը համաձայն, խորհրդ. դիւանագիտական սուրհանդակ մը՝ Սթոլարօֆ սպաննուած է Լեհական սահմանագլուխէն ոչ շատ հեռու, կայարանի մը մէջ:

Սպաննիչներն են Կէփէուի գործակալները, որոնք կը կասկածէին թէ Սթոլարօֆ դիւանագիտական վաւերաթուղթեր կը փախցնէ արտասահման:

ԿԱՐՄԻՐ ԵՐՐՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ցայմզ նմանութեան կէտեր կը գտնէր Մուսոլինիի իշխանապետութեան եւ բոլշեւիկեան բռնապետութեան մէջ: «Եւրոպա՝ քառուղիին բերանը» խորագրով, խմբագրականի մը մէջ կը գրէ.— Մուսոլինի ֆաշիզմը վերածեց կառավարական եղանակի մը, որուն կողմնակիցները զայն կը նկատեն իբրեւ պետութեան ապագայ բռնութեան յարմար միակ խարիսխը: Այս դրութիւնը կէտ առ կէտ հետեւեցան նաեւ ուրիշ երկիրներ: Աւելին կայ: Ընկերվարութեան եւ այս նոր իշխանութեան միջեւ, յաճախ, շատ սերտ նմանութեան կէտեր կան: Սպանիոյ մէջ, օրինակ, Փրիմօ տէ Ռիվէրա, իրեն քով առած էր Աշխատանքի ընկերվարական նախարար մը, իսկ ուրիշ ընկերվարական մըն ալ նշանակած էր պետական խորհրդական: Նոյնպէս, Հիթլէրի ճառերէն մէկ-երկուքը, յստակօրէն բոլշեւիկեան շեշտեր ունին եւ Ռայխսթակի վերջին նստաշրջանին փակման օրը, երբ Խորհրդարանին առաջարկ ներկայացուցած էր օգնել հանքային աղէտի զոհերուն, Հիթլէրեաններու ճառերը՝ հանքային ընկերութեանց դէմ, ոչ մէկ կերպով կը զանազանուէին համայնավարներու ճառերուն:

Մուսոլինի ինքն իսկ չէ դադրած բարեկամական յարաբերութիւններ մշակելէ խորհրդային Ռուսիոյ հետ:

Սակայն, բոլոր երկիրներուն մէջ, բազմաթիւ ապացոյցներ կան թէ սերտ կապակցութիւններ գոյութիւն ունին աջակողմեան կուսակցութիւններուն միջեւ եւ թէ մարքսիզմը յատուկ սահմանագիծն է որ աջերը կը բաժնէ ձախերէն: Այս նկատումով, ներկայ Գերմանիան, իր 107 Հիթլէրեաններով եւ 76 համայնավարներով մէկ կողմէ, միւս կողմէ՝ իր տկար մեծամասնութեամբ որ կը բաղկանայ բոլոր միջին կուսակցութիւններէն, հարազատ ցոլարձակումն է ներկայ Եւրոպային եւ կրնայ պատահիլ որ ինչպէս Ֆրանսա 100 տարի տարի առաջ, Գերմանիա կոչուի միւս ազգերուն ուղի ցոյց տալու:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԱՄԵՐԻԿ. ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ԹԵՐ ՈՒ ԴԷՄ

Մեր ընթերցողները կը յիշեն հարցարանը զոր բացաւ «Գրիկարօ», հինգ հարցումներ, որոնք կը շօշափեն վաղուան քաղաքակրթութեան գերակշռութեան պարագան:

— «Ամերիկեան քաղաքակրթութիւնը վտանգ մը չէ՞ կազմեր իսկական մշակոյթին համար, եւ ի՞նչ միջոցներ կան՝ պայքարելու համար Նոր Աշխարհի իմացական աշխարհակալութեան դէմ»:

Ահա քանի մը պատասխաններ:

Պոտրիյեար եպիսկոպոս, տնօրէն կաթոլիկ ուսումնարանին, կը գրէ.

— Եւրոպա՞ թէ Ամերիկա, հարցը այժմէական է: Հարցում մը, որ մէկ կախում ունի, Ժորժ Ցիւհամէլի բացատրութեամբ, «վաղուան կեանքը»:

Ճիշդ է թէ ամերիկեան քաղաքակրթութիւնը վտանգ մը դարձած է եւրոպական մշակոյթին համար: Բայց շատ ուշ է արդէն պայքարելու համար:

Սակայն ի՞նչ հիմերու վրայ կանգնած է ամերիկեան քաղաքակրթութիւնը Մաշինիսմի վրայ: Բայց արդէն անգործութիւնը կը սպառնայ հորիզոնէն: Է ուկէս միլ կը հաշուեն անգործները: Ամերիկա չի՞ նշանակեր արդեօք, որ անանկութիւնը մերձ է թէ մաշինիսմին, թէ ընկերային ու բարոյական վարդապետութեան համար, որ մակարոյծի պէս պատուաստուած է մաշինիսմին վրայ:

Բայց ամերիկեան քաղաքակրթութիւնը մեզի տուաւ աշխատանքի լաւագոյն ձեւեր: Միայն թէ ամբողջովին չյանձնուելու համար անոր, պէտք է վառ պահել եւրոպական մշակոյթը, սիրելով հին ու քրիստոնէական քաղաքակրթութիւնը: Պահենք հին նշանակութիւնները մեր իմացական աշխարհին:

Մորուէյլ Փրէվօ կը գրէ.

— Երբեք սպառնալիք մը չեմ համարեր ամերիկեան քաղաքակրթութեան տարածումը: Եւրոպական նկարագիրը աւելի տոկուն է, քան ամերիկեանը: Արդէն իսկ Ամերիկայի մէջ կը նշմարենք բազմաթիւ գիծերու խամրումը: Ամերիկացիի ամէնէն աւելի քաղաքակրթեալ դիմագիծը քիչ մը եւրոպական է: Ինչ որ Ամերիկա ունի եւ մենք չունինք, այդ ալ երիտասարդութիւնն է: Բայց Ամերիկա շուտ կը ծերանայ:

Ռոնի Ժէօն կը գրէ.

— Երբեք չեմ վախնար Ամերիկայի արտայայտութիւններէն: Պէտք չէ թեթեւութեամբ քննադատել Ամերիկացիներուն աշխարհահայեցողութիւնը: Եթէ Ամերիկացիները կը կռուին համայնավարութեան դէմ, կ՚օրհնեմ զիրենք: Բայց չեմ ներեր իրենց նիւթական քաղաքականութեան:

Թրիսթան Ցերէմ կը գրէ.

— Ես վարդապետ չեմ փիլիսոփայութեան եւ դպրութեանց, եւ լատինական ու ֆրանսական գիրքերէ զատ ուրիշ բան չեմ կարդացած:

Ուրեմն ի՞նչպէս քննադատեմ ամերիկեան քաղաքակրթութիւնը: Սակայն եթէ աճապարանքը, զոր կը տեսնենք, վազքը, որուն մէջ ինկած ենք, սա աղմուկը, փոթորիկը, հեւքը եթէ ամերիկեան անդրադարձ մը կը կազմեն, այն ատեն չեմ սիրեր: Ընդհակառակն ես կը սիրեմ երթալ իմ գիւղիս արնգեններուն տակ մտածել ու խորհրդածել: Կարեւորը ոչ թէ յիմարանալ է այսպիսի վազքերու մէջ, այլ թաղուիլ խաղաղութեան մէջ, ճաշակել երազն ու մտածումը,—կեանքը:

Ամերիկացիները գերի կը դառնան հին գերիին, որ մեքենան էր: Ընդհակառակն ես կը նախընտրեմ գերին ըլլալ հին կեանքին երբ բանաստեղծները կ՚երգէին ու կ՚ըսէին,— եօթը գաւաթ կը պարպեմ առաւօտուհիին համար, իր անունին իւրաքանչիւր գիրերուն թիւովը՝ գաւաթ կը պարպեմ անոր յիշատակին:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (98)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

— Իրիկուան ընթրիքը ինծի համար ըլլայ, եթէ ես էտոնց գլուխը չկտրեմ, բերեմ: Գիտեմ, թէ էս ե՞լ Առաքելոց վանքն է, պարիսպներու ետեւից կը կռուեն:

Խալիլ էֆէնտին կ՚ըսէ. «Ինծի կը լսես, չես երթար»: Հիւսէյն էֆէնտին կը կրկնէ նոյն խօսքերը եւ ձին կը քշէ զօրքերն ալ յետեւից կ՚երթան:

Երեկոյեան 10ուկէսին կը հասնին Նորշէն:

Ցրւող երեքին՝ Աստուրին, Վարդանին, Խօյին (հրաման առած՝ իր գիւղ գացած), որ տեղեկ էին, գիւղացիք կը խաբեն թէ՝ «բոլոր աղբերքը դուրս ելան, դուք ալ դուրս ելէք»: Դուրս ելնողները կը տեսնեն Հիւսէյն աղան: [illegible] դիրքը բաց դաշտ էր:

Հիւսէյն աղան յետեւէն հուգար՝ ըսելով.

— Մի՛ փախնէք, չեմ որդիք. եսօր ո՞ւր կ՚ուէք ազատուել

Խօսն կ՚ըսէ.

— Ցզե՛րք, զարկէք գրոնց, հասան:

Աստուր եւ Վարդան չօք կը զարնեն, երկու հրացան կը կրակեն: Գնդակը կ՚առնէ Հիւսէյն աղայի սիրտը, ձիուց կ՚ընկնի Մեղրագետի ջուրը:

Գիւղի աղաները հրացաններու ձայնից դուրս կուգան տներից եւ յետեւից կը զարնեն: Արդէն ժամը եղած էր 11: Կռիւը կը շարունակուի, առաւօտ զօրքը կը հասնի:

Այդ կռուին կը սպաննուին, բացի Հիւսէյն աղայէն, մէկ սպայ, երեք զօրք եւ չորս ձի: Իրիկունը մութ կուտայ: Ցզերքը չգիտէին գեղի ո՛ր կողմից դուրս գան: Գիւղը չորս հարիւր տուն է եւ հարուստ: Երկու կին, կուժը ձեռներին, ջուր բերելու պատրուակով, կը լրտեսէին զօրքերը: Ցզերքը կ՚անցնին բաց տեղէն: Գիւղի բոլորը հայ կաթոլիկներ են: [illegible] Մուշ էր:

* *

Սասունցիք ինծի լուր բերին, թէ Նորշէն կռիւ է, ազայք պաշարուած են Սուրբ Աղբիկ եկեղեցու մէջ:

Վերցուցի քովի ընկերներս, գիշերով ճամբայ ելայ Դաշտ. Գարնան ժամանակ էր, Դաշտը շատ ցեխ էր: Ջանապարհին պատահեցին երկու սուրհանդակ Վաղարշակ եւ Գէորգ գրած էին թէ «տեղէդ չշարժուես, մենք ազատով դուրս ելած ենք, Խտափնակ կը գտնուինք, վաղը երեկոյ հոդ կը լինենք»: Երկրորդ իրիկուն կուգան մինչեւ ջրից այգիներն ու հնձանները: Բուք ձիւն կը զարնէ: 24 ժամ հոն կը մնան անօթի, ծարաւ: Անկարելի կ՚ըլլայ առջը գընալ, կը վերադառնան կը գնան Սուլուխ: Չորս օր վերջ ղրկեցի չորս լաքանաւոր Սասունցի, որ ընկերներու առաջ ընկնեն ու բերեն: Ենոնք գացին ու բերին:

Ցափըկեայ գայմագամ Սալէ աղան, հոն հասնելու օրէն ինծի լուր ղրկած էր, թէ եթէ իրեն բնակութիւնը սրտով է, հոն մնայ, եթէ ոչ կը թողնի ու կը հեռանայ:

Ես պատասխանեցի,—

«Դուն Սասունցւոց խոստացար բանտարկեալները ազատել տալ, քուրդերու գալուն արգելք հանդիսանալ, բայց խոստումդ չկատարեցիր ու պատճառ կը դառնաս զօրանոցներու շինութեան»:

Այնուհետեւ, Սալէ աղան մեղանից կը վախնար մինչեւ Դեռ Գ Վահանը չէր եկած: Գիւղաշինու Մկրոյի տան՝ Նազարը սպաննեցինք, որ երեք գիւղի վկայութեամբ մատնիչ էր: Այդ այն Նազարն է, որ Սեմալ կը պատար թէ՝ «Մենք կրնանք Թագաւորի դէմ գնալ, պիտի զօրանոցներ շինենք»:

Բոլոր գիւղացիք Նազարի սպանութեան մասին լուր տարածեցին թէ՝ նրան գոմուզբաշին առաւ, մնաց: Քանի օր վերջ միայն Սալէ աղան եւ Մուշի կառավարութիւնը իմացան, որ էս մարդը սպաննուած է:

Այդ տեսնները մեռաւ նաեւ Շէնըկայ ռէս Հէպօն, այն Գրքայի եղբայրը. որ 94ին կը կռուէր: Հէպօն այն տեսն հովիւ էր: Հէպօն, ինչպէս իրենք՝ տնեցիները կը պատմէին, Մեծ Պասի վերջին օրը, կերեր էր 60 հաւկիթ, երկու հաւ եւ խմեր էր երկու գրուանքայ օղի, 33 գաւաթ թէյ: Հէպօն, ապրեցաւ միայն մինչեւ երկուշաբթի լուսնալու գիշերը:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 274 200

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
6
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1931

6 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1460 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՁԵՌՔ ՁԵՌՔԻ ՏԱԼՈՎ

Մարսէյլէն հասած տեղեկութիւններ կը հաղորդեն թէ՝ մասնաւոր Յանձնախումբը եռանդով կ'աշխատի, փութացնելու համար դպրոցական շէնքի մը գնումը։

Մենք առիթ ունեցանք հրատարակելու այս ձեռնարկին մանրամասնութիւնները։ Յանձնախումբը իրեն աջակից ունի, բոլոր արտաքս օրկաններուն եւ հայրենակիցներուն հետ, 25 հայրենակցական միութիւններ, որոնք ոչ միայն գումարներ պիտի տրամադրեն իրենց սնտուկներէն, այլեւ հանգանակութեան մասնակցելու պիտի հրաւիրեն իրենց անդամներն ու հայրենակիցները։

Այսքանը, արդէն, ամուր երաշխիք մըն է գործին յաջողութեան համար։

Եւ մեծ զոհողութիւն մը չէ որ պիտի կատարէ Մարսէյլի գաղութը։ Նախատեսուած 350,000 ֆրանքին մեծագոյն մասը պիտի հայթայթեն երկու հարուստներ։ Ցայսօր կան երրորդի մը մասին ալ։ Իսկ մնացած 120,000ը պիտի ճարուի հանգանակութեամբ։ Մարսէյլը այդ գումարին երկու-երեք անգամը տալու կարողութիւն ունի։ Տնտեսական տագնապը մեծ արգելք մը չէ. կը բաւէ որ իւրաքանչիւր կազմակերպութիւն եւ մանաւանդ իւրաքանչիւր Հայր. Միութիւն լրջօրէն ըմբռնէ ձեռնարկին արժէքը։

Որքան գիտենք, միայն մանկապարտէզի եւ դպրոցի չէ որ պիտի ծառայէ գնուելիք շէնքը, այլեւ պիտի կրնայ դառնալ ազգային բոյն մը, զանազան յարմարութիւններով։ Անմիջականը՝ շէնքին գնումն է։ Յետոյ կարելի է օգտագործել բոլոր առաւելութիւնները, համաձայն տրամադրելի գումարին։

Քանի որ ձեռնարկին գլուխը կանգնած է ազգային իշխանութիւնը, իր կռնակն ունենալով 25 Հայր. Միութիւններ, մեզի շատ բան չի մնար, ձեռնարկին ժողովրդականացման համար։

Հայր. Միութիւնները այն օրկաններն են որոնք ամէն դիւրութիւն ունին մղում տալու այս կենսական ձեռնարկին։

Անոնք զանազան ձեռնարկներ փորձած են եւ կը փորձեն ամէն տեղ, նոր սերունդին փրկութեան [illegible] ... աւելի մեծ գումարներ կը վատնեն, քան պիտի ծախսուէր եթէ գործէին համախորհուրդ։ Անհաւասիկ յաւագոյն առիթը՝ ձեռք ձեռքի գլուխ հանելու ձեռնարկ մը, որ պիտի կրնայ հպարտութիւն պատճառել բոլորին։

Համախմբուելով այս ձեռնարկին շուրջը, Հայր. Միութիւնները միեւնոյն ատեն կենդանի, գեղեցիկ օրինակ մը տուած պիտի ըլլան համերաշխութեան եւ համագործակցութեան։ Պիտի ապացուցանեն թէ իրենց համար նշանակութիւն չունին առօրեայ վէճերը, երբ հարցը սերունդ փրկելու մասին է։

Տարիներէ ի վեր հայկական մամուլը կ'արձանագրէ Ամերիկայի Հայր. Միութիւններուն փառաւոր գործերը, որոնք այլեւս անբաժան մասը կը կազմեն մեր ժամանակակից պատմութեան։

Կարելի չէ քանի մը տողերով պարզել այն թանկագին աշխատանքը, զոր կատարած են ու կը կատարեն Ամերիկայի «Ու․․․սումնասիրաց»ները, «Կրթասիրաց»ները, «Վերաշինաց»ները — բոլորն ալ հաստատուած՝ տարագիր հայրենակիցներու ճակտի քրտինքով։ Երեսուն-քառասուն տարի առաջ, անոնք ալ սպաբէզ եկան շատ համեստ ձեռնարկներով,— տարեկան նպաստ մը ղրկել իրենց գիւղի կամ քաղաքի դպրոցին, դասարան մը կամ դրասեղան-նստարան շինել եւայլն։

Տարիներ անցան, զարհուրելի աղէտներ կրեցինք. եւ Ամերիկայի Հայրենակցականները կան ու կը գործեն դարձեալ, այս անգամ ոչ թէ դպրոցներ, այլ գիւղաքաղաքներ շինելով Հայաստանի մէջ։

Այդ համեստ սկզբնաւորութեան մէջ կը գտնուին նաեւ Մարսէյլի — եւ առհասարակ Եւրոպայի — Հայր. Միութիւնները։ Անոնք տակաւին իվիճակի չեն գիւղ մը շինելու, բայց կրնան դպրոցներ բանալ, գնել ու պահել, ձեռք ձեռքի տալով։

Ամերիկայի հարիւր հազար տոլարները երկինքէն չեն ինկած, այլ պանդուխտ աշխատաւորներէ հաւաքուած են։ Եւ եթէ ամերիկահայ գաղութը քիչ-շատ նախանձելի վիճակ ունէր ատեն մը, այսօր, անհաւասիկ մէկ տարիէ ի վեր, մատնուած է այնպիսի տագնապի մը որ իր նմանը չունի ուրիշ երկրի մէջ։ Մամուլը արդէն սկսած է խորհուրդներ տալ, գաղութին այլասիրական եռանդը չափաւորելու եւ քիչ մըն ալ իրենց մասին մտածելու։

Այս պարագան ալ պէտք է մղէ մեզ՝ կրկնապատկելու մեր ճիգերը, եւ ոչ միայն դուրսէն բան չսպասելու, այլ եւ ի հարկին մեր եղբայրական բազուկը դէպի դուրս, դէպի աւելի խեղճ գաղութները, դէպի Յունաստանի եւ Սուրիոյ կայաններ երկարելու։

Այսօր հարցը Մարսէյլի մասին է։ Այս շէն եւ ինքնամփոփ գաղութը դպրոց, դպրոցի շէնք պիտի ունենայ։ Որքան շուտ շարժի, այնքան լաւ։ Եւ քանի որ ուժի գլխաւոր մէկ աղբիւրը Հայր. Միութիւնները կը կազմեն, անոնց կ'իյնայ դառնալ խթանը մղիչ ազդակ. Տոմինիքէն փողոցի շէնքը ազգային սեփականութիւն դարձնելու համար։

Շ.

ՀՆԴԻԿ ԸՄԲՈՍՏՆԵՐՈՒ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Կառավարական ուժերը յաջողեցան գրաւելթարրա վատիի անտառուտին մէջտեղը, բլուրի մը վրայ գտնուած դղեակը, ուր կը ծառայէր իբր կեդրոնատեղի ըմբոստներու սպայակոյտին։ Պալատին մէջ կային 340 ըմբոստներ, երբ հազար դժուարութիւններով խիտ անտառը կտրելէ յետոյ, անգլիական զօրախումբ մը յարձակում գործեց։ 17 ըմբոստներ սպաննուեցան։ Մնացեալները յաջողեցան փախուստ տալ։ Կը կարծուի թէ ըմբոստներու պետը՝ որ ինքզինքին տուեր էր Պիլմանիոյ թագաւոր տիտղոսը կը գտնուի սպաննեալներուն մէջ։ Զօրամասերը կրակի տալէ յետոյ ըմբոստներու բոյնը, վերադարձան Թարրա վատի։ Ուրիշ զօրամասեր կը հետապնդեն Հնդիկները, սակայն չի կարծուիր որ կարենան զանոնք ձեռք ձգել, այնքան խիտ է անտառը։ Հաւանական է ուրեմն որ զօրացած Հնդիկները դարձեալ գիրար գտնեն փոքր խումբեր կազմելով։

ՀԱՄԱՀՆԴԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Լոնտոնի համահնդկական խորհրդաժողովը ճգնաժամային վայրկեաններ կ'անցընէ, հնդիկ իշխաններէն շատեր կ'ուզեն արդէն վերադառնալ՝ առանց վերջաւորութեան սպասելու, որովհետեւ տակաւին ոչ մէկ [illegible] կը կայանայ Հնդիկներու եւ Մահմետականներու հակառակութեան մէջ։ Մահմետականները կը պահանջեն առանձին ընտրութեան իրաւունք բոլոր այն վայրերուն մէջ, ուր փոքրամասնութիւն կը կազմեն, դաշնակցային օրէնսդիր ժողովին եւ գաւառական խորհուրդներուն մէջ, որոշ թուով աթոռներու ապահովութեամբ։ Հնդիկները կը յամառին մերժել Մահմետականներու պահանջը։

Միւս կողմէ Անգլիա եւս, պէտք կը տեսնէ ազդարարելու հնդիկ պատգամաւորներուն որ երազներու ետեւէ չվազեն եւ Անգլիայէն չպահանջեն ազատութիւններ՝ զորս չուզեր տալ։

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Յունաստանի վարչապետը այս միջոցիս կը ծամբորդէ. իր վերադարձին, արտաքին գործերու յանձնախումբը նիստի պիտի հրաւիրուի, խորհրդակցութիւն մը ունենալու համար պալքանեան առաջին խորհրդաժողովին տուած որոշումներուն շուրջ։

Խորհրդաժողովին գործադիր մարմինը պիտի հաւաքուի յունուար 30ին Սելանիկի մէջ, երկրորդ խորհրդաժողովին նախագահութիւնը պիտի վարէ Թուրք պատուիրակութեան պետը։ Երկրորդը տեղի պիտի ունենայ Սելանիկի մէջ։

ՊՈԼԻՍԸ ԿԵԴՐՈՆ ԿԸ ԿԱՐԾՈՒԻ ՀԱԿԱՔԵՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ

Պոլսոյ մէջ ձերբակալուածներուն տուներէն գտնուած թուղթերու մասին գաղտնապահութիւն կը տիրէ, խնդրին իրական բնոյթն ու տարածութիւնը բոլորովին պարզուելու համար, դեռ ատեն մը սպասել պէտք պիտի ըլլայ։

Կազմակերպութեան ձեւին ու բնոյթին նայելով կը կարծուի թէ կեդրոնը ոչ թէ Մանիսա, այլ Պոլիս է։ Պոլսոյ մէջ ձերբակալուածներուն հարցաքննութենէն վերջ խնդիրը պիտի լուսաբանուի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԵՄԱԼԱԿԱՆ ՆՈՐ ԴԱՒ ՄԸ

ԻԶՄԻՐ, 4 Յունուար.— Իզմիրի ոստիկանութիւնը երեւան հանեց հակաքէմալական մեծ կազմակերպութիւն մը, որուն կը մասնակցէին բազմաթիւ շէյխեր։

Միւս կողմէ, Պոլսոյ ոստիկանութիւնը կը շարունակէ իր քննութիւնները Մենէմէնի դէպքերուն մասին։ Նոր ձերբակալումներ կատարուեցան։ Ոստիկանութիւնը խստօրէն գաղտնի կը պահէ իր կատարած գործողութիւնները։

Երկրաշարժը կործանեց Կորնթոսը

ԱԹԷՆՔ, 4 յունուար.— Կորնթոսի շրջանին մէջ բազմաթիւ գիւղեր մեծ վնասներու ենթարկուեցան ուժգին երկրաշարժի մը պատճառով։ Բազմաթիւ տուներ փլան։ Թեթեւ ցնցումներ տակաւին կը շարունակուին։

.՚. Երկրաշարժը մեծապէս վնասուած ըլլալով հեռագրական եւ հեռաձայնական հաղորդակցութեան միջոցները, յապաղումով միայն կարելի եղաւ Աթէնքի մէջ տեղեկութիւններ ստանալ։

Կորնթոս քաղաքը գրեթէ ամբողջովին կործանած է, բացի մէկ քանի նորաշէն տուներէ, որոնք յատկապէս կառուցուած էին տոկալու համար երկրաշարժին։

Քաղաքին հին մասը ամբողջովին աւերակ դարձած է։ Հողը շատ կէտերու վրայ կքեցաւ՝ բնակարաններ թաղելով։

Հաղորդակցութեանց դժուարութեան պատճառով, տակաւին չէ յայտնուած թէ կա՞ն մարդկային կորուստներ։

Կորնթոսի ծոցին մէջ՝ ամբողջ ծովեզրի երկայնքին, խարակներ սահեցան ու ծովը թափեցան։

Առաջին ցնցումը տեւած է 7 երկվայրկեան։ Ցնցումներ զգալի եղան նաեւ Թրիփոլիէ, Սպարթայի եւ Քալամաթայի մէջ ժամը 2էն մինչեւ 11։

Աթէնքի մէջ որեւէ վնաս չկայ։

Մարաջախտ Ժոֆրի թաղումը

Կառավարութիւնը որոշեց ազգային թաղում կատարել հանգուցեալ Ժոֆրի կնոջ բաղձանքին, մարաջախտին դագաղը չպիտի ցուցադրուի Յաղթութեան կամարին տակ, զօրախումբերն ու ժողովուրդը չենթարկելու համար վատ օդի հետեւանքներուն։ Սակայն, Զինուորական Վարժարանէն դէպի Նոթր-Տամ եկեղեցին փոխադրութեան ընթացքին, դագաղը պիտի անցնի կամարին տակէն ու պահ մը կանգ պիտի առնէ Անծանօթ Զինուորին շիրմին առջեւ։ Մարաջախտին դագաղն արդէն փոխադրուած է Զինուորական Վարժարանի մատուռը, ուր կը հսկեն մարաջախտին սպայակոյտին կցորդները։ Երէկ եւ այսօր, առաւօտեան 9էն սկսեալ մինչեւ երեկոյեան ժամը 9, թոյլ տրուեցաւ որ ժողովուրդը խումբ խումբ անցնի դագաղին առջեւէն, իբր վերջին յարգանքի արտայայտութիւն։ Իսկ այս իրիկուն, համաձայն կառավարութեան որոշման, ժամը 9ին հանդիսաւոր, դագաղը պիտի փոխադրուի Զինուորական Վարժարանէն դէպի Նոթր-Տամ. անցքին վրայ, կանգ պիտի առնէ Անծանօթ Զինուորին առջեւ, ուր զինուորական կարճ արարողութիւն մը տեղի պիտի ունենայ։ Փոխադրութեան թափօրին պիտի հետեւին ձիաւորներու ջահակիր ջոկատ մը, եւ Ներքին ու Պաշտպանութեան նախարարները։

Իսկ կրօնական արարողութիւնը պիտի կատարուի վաղը՝ չորեքշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին, Նոթր-Տամի մէջ։ Դագաղը յետոյ պիտի տարուի Էնվալիտի դղեակը։ Թափօրին գլուխէն պիտի քալէ Հանրապետութեան Նախագահը, որուն անմիջապէս պիտի հետեւին բոլոր հին մարտիկներու կազմակերպութիւններէն առնուած 100 հոգինոց պատուիրակութիւն մը։ Զօրախումբերու եւ պատուիրակութեանց տողանցքը դագաղին առջեւ, տեղի պիտի ունենայ Էնվալիտի մէջ, որմէ յետոյ, մարաջախտին մարմինը պիտի փոխադրուի դղեակին մատուռը, ուր պիտի զետեղուի առժամաբար։ Վերջին թաղումը պիտի կատարուի մէկ քանի շաբաթէն Լուվսիէնի մէջ։ Միայն մէկ դամբանական ճառ պիտի արտասանուի։ Պատերազմական նախարարը Լուի Պարթու պիտի խօսի կառավարութեան եւ Ակադեմիոյ կողմէ։

Կարմիր նաւազները կ'ըմբոստանան

Մոսկուայէն առնուած լուրերու համաձայն, նոր ըմբոստութիւններ ծագած են խորհրդային նաւատորմին մէջ։ Հակառակ որ կ'ուզէին լռութիւն պահել այս ըմբոստութիւններու մասին, խորհրդային իշխանութիւնները ստիպուեցան հաստատել եղելութիւնը։ «Գրասնայա Կազէթա» թերթը կը հրատարակէ ցանկը այն խորհրդային առեւտրական նաւերուն, որոնք մերժած են արտասահման փոխադրել նպարեղէն եւ անտղեղէն։

Նաւազները բոլորն ալ ձերբակալուեցան եւ բանտարկուեցան Շլուսէլպուրկի ամրոցը։

... Իսկ Չեկան կը սպաննէ զանոնք

ԱԹԷՆՔ, 4 յունուար.— Աթէնք հասած ճամբորդներ կարգ մը մանրամասնութիւններ կու տան վերջերս Սեւ ծովու մէջ ծագած՝ նաւազներու ըմբոստութեան մասին։ Խիստ գրաքննութիւն մը թոյլ չէր տուած որ ցարդ այդ մասին տեղեկութիւններ հաղորդուին արտասահման։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԸՆԿ. ՆՇԱՆ ՏԷՍՏԷԿԻՒԼ

Հայրենիքի վերջին թիւերէն խորին կսկիծով կ'ըմնանք մահը ընկեր Նշան Տէստէկիւլի, որ եղած է գործիչ, խմբագիր եւ գրական աշխատաւոր։

ՄԱՀ Պ. Ռ. ՈՐԲԵՐԵԱՆԻ

Մանօթ բանաստեղծ Պ. Ռ. Որբերեան մեռաւ շաբաթ օր, կարճատեւ հիւանդութենէ մը յետոյ։

Թաղման արարողութիւնը պիտի կատարուի վաղը, Չորեքշաբթի, ժամը 11.30ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ։

.՚. Ծնած է 16 փետրուար 1874ին Մալաթիոյ մէջ։ Երջանաւարտ էր Խարբերդի Եփրատ Քոլէճէն։ Ուսուցչական պաշտօններ վարած է Իզմիրի եւ Գատըգիւղի ազգ. վարժարաններուն մէջ։ Յետոյ, չհանդուրժելով ասպաւէզին դատութիւններուն, քաշուեցաւ Գիպրոս, առեւտրական գործով եւ յաջողեցաւ դիրք շինել։ Տարաժութիւններ մատուցած է Ֆրանսայի, օգնելով կամաւորական ուժերուն եւ այս առթիւ ստացած է ֆրանսական պատուանշան մը։

1918ին Եթովպիոյ հայկ. գաղութին կողմէ ընտրուեցաւ պատգամաւոր փարիզի Համագումարին։ 1921ին ընտրուած է Ազգ. Պատուիրակութեան խորհրդական։ 1921ին բարեգործական եղբ. վարչութեան անդամակից։ Ունի գրական հատոր մը, «Ովասիս» եւ ցիրուցան թարգմանութիւններ։

Մեր ցաւակցութիւնները իր պարագաներուն։

ԽԱԼՔԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ

Մենէմէնի դէպքերուն մասին խորհրդակցելու համար, Խալք կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակցութիւնը գումարեց նիստ մը, որ չափազանց փոթորկոտ եղաւ։

Վարչապետ Իսմէթ փաշա, տեղեկագիր մը կարդալէ յետոյ, ձեռք առնուելիք միջոցները պարզեց։ Շատ մը երեսփոխաններ ալ խօսք առին։

Բոլորը համամիտ են թէ կառավարութիւնը ոչ միայն այս դէպքին, այլ ասկէ վերջ ալ նման դէպքերու հանդէպ առաւելագոյն խստութիւն պէտք է ցոյց տայ։

Իբրեւ միջոց՝ անկախութեան դատարանի կազմութիւնը քիչ կողմնակիցներ ունի։ Մասնաւորաբար Իսմէթ փաշա այս առաջարկին համամիտ չէ, որոց կարծիքը այն է որ տեղական պատերազմական վիճակ յայտարարուի եւ յեղափոխութիւնը պաշտպանող օրէնք մը հաստատուի։ Այս օրէնքին յօդուածները տակաւին չեն ճշդուած բայց օրէնքին անունը ցոյց կու տայ թէ ինչ պիտի ըլլան այդ յօդուածներուն պարունակութիւնները։

Բոլորը կ'ուզեն որ ձեռք առնուելիք միջոցները եւ դատապարտուելիքներուն մասին տրուելիք պատիժները կարճ ժամանակի մէջ գործադրուին։

Էնկիւրիի մէջ ընդհանուր տպաւորութիւնը այն է որ, կարգ մը թերթեր եւ հրատարակութիւններ հանրային կարծիքը գրգռած են։ Այս պարագան օրինակներով եւ փաստերով հաստատողներ կան։ Ձերբակալուածները եւ հարցաքննուածները այս խնդրին շուրջ յստակ խոստովանութիւններ ըրած են։ Այժմ աւելի լաւ կը հասկցուի թէ Սէրպէսթ կուսակցութեան գործունէութիւնը միտքերը բոլորովին անիշխանութեան տարած է։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ԶԱՆԱԶԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Սելանիկն ալ ունի իր տասնեակ մը Հայրենակցականները, որոնց թիւը ուղիղ չի համեմատիր իրենց գործունէութեան հետ։ Կազմած են դիւան մը ու կնիք մը մէջտեղ բերած ու ապա լճացած են անոնց մեծագոյն մասը։

Անոնց մէջ Ատափազարի եւ Թրակիոյ Հայրենակցականներն են որ ատեն ատեն կ'երեւան իրենց երեկոյթներով, «աւետիս»ներով եւ պարբերական ժողովներով։ Մանաւանդ Ատափազարցիները շատ մօտիկ կ'ապրին իրարու ու առիթներ կը ստեղծեն համեստ ու ընտանեկան հանդիպումներու։ Մնացեալները հազիւ թէ կ'արդարացնեն իրենց անունները։

Այս տասնեակ մը Հայրենակցականները ունին իրենց միջ-հայրենակցական Վարչութիւնը, որուն մէջ բոլորն ալ ներկայացուցիչներ նշանակած են։ Միջ-հայրենակցականն ալ իր կարգին թոյլ է ու անունը փոշիներու մէջ թաղուած կը մնայ։ Իր ամբողջ գործը եղած է համեստ գրադարան մը կազմել, զոր տեղաւորած են եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ, փափաքողը կ'օգտուի փոքր վճարումի մը փոխարէն։ Հայրենակցականները, իբր նախկին շրջաններ ներկայացնող միութիւններ, պէտք է սերտ կապ հաստատեն իրենց համաքաղաքացիներուն հետ. ուսումնասիրեն անոնց պահանջները. ճշդեն անոնց թիւն ու տնտեսական կացութիւնը. եւ յարաբերութեան մտնելով արտասահմանի իրենց համաքաղաքացիներուն հետ, զանոնք եւս կապեն իրենց ծանօթներուն հետ։ Այս եւ նման պարտաւորութիւններով Հայրենակցականները կրնան արդարացնել իրենց գոյութիւնը, այլապէս կը դառնան աւելորդ ու անմէջ անուններ, զուրկ որեւէ օգտակար ու կենդանի գործէ։

Հ. Կ. ԽԱՉ.— Համակրանքի արժանի այս Միութիւնը կը գործէ լուռ ու մունջ. օգտակար կ'ըլլայ այն տեսակ անհատներու, որոնք կը կարօտին իրենց թշուառութիւնը ցուցադրելու։ Ունի 100ի մօտ անդամ - անդամուհիներ, ընտրովի վարչութիւն մը ու համակրական շրջանակ։ Տուած է ցերեկոյթներ. քանի մը դասախօսութիւններ։ Տարուած ըլլալով կազմակերպական ներքին աշխատանքէ ժամանակ չէ ունեցած առաջին ճակատին վրայ տեսանելի գործեր կատարելու։ Կապուած է Ամերիկայի կեդրոնին ու ճանչցուած՝ իբր Նոր Յունաստանի Կ. Խաչի Շրջանային Վարչութիւն, համարատու միշտ՝ կեդրոնին։ Կ. Խաչի Վարչութիւնը Ազգ. վարժարաններու աղքատիկ աշակերտներուն հագուստներ տրամադրած էր անցեալ տարի տօներու առթիւ։ Այս տարի ալ կը մտածէ իր միջոցներով սեփական դպրոց մը բանալ, հոն, ուր ամէնէն աւելի պահանջ կը տեսնուի։ Արդէն Վարչութեան անդամները ստանձնելով ընկ. Շաւարշի թելադրութիւնները, այդ հիմնադրական նախաձեռնութիւնը յառաջ տանիլ եւ արդիւնքը չպիտի ուշանայ։ Մեծագոյն գործը տեսած պիտի ըլլայ Հ. Կ. Խաչի Վարչութիւնը, եթէ ոչ մէկ միջոց խնայելով հասնի իր նպատակին։ Բացուած դպրոցի մը շնորհիւ իր գործունէութեան սահմանները աւելի կ'ընդլայնին ու հետեւաբար համակրական շրջանակը աւելի կ'ընդարձակուի։ Ներկայ վարչութեան մօտ չի պակսիր ձեռներէցութեան։ Պէտքը կը զգացուի միայն քիչ մը աւելի վճռականութեան եւ արագութեան։

ՏԻԿՆԱՆՑ ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ.— Այս Միութեան անդամուհիները կը պատկանին ուսեալ դասակարգին։ Անոնց գործն ալ եկեղեցիի բարեզարդութեան հոգ տանիլ է, ու երբեմն զարդօն մասնակցութիւն կը բերեն ազգային բարենպատակ ձեռնարկներու, որոնք արդիւնաւոր կ'ըլլան։ Միակ Միութիւնն է որուն անդամները անդամավճար չեն տար. այլ արտասահմանէն հարուստ ծանօթներ հաւաքելով, գումարներ կը ստանան։ Եւ անշուշտ, այդ դրամները ազգօգուտ նպատակներու կը գործածուին։ Լաւագոյն է որ պատրաստ դրամներու վրայ յոյս չդնեն, այլ հաստատեն նաեւ անդամատուրքի դրութիւնը իրենց միջեւ։ Այդ փոքր դրամները թէ նիւթական մնայուն աղբիւր մը կը դառնան, եւ թէ անդամները բարոյապէս աւելի կը կապուին իրենց միութեան։ Կրնան գտնել առիթներ սեփական միջոցներով որբանոց մը բանալու, կամ Կ. Խաչերու հետ գործակցաբար յառաջ տանիլ կրթական գործը։ Տիկնանց Խնամակալութիւնը կրնայ աւելի օգտակար ըլլալ եթէ ուզէ։

Հ. Ե. Ե. ՄԻՈՒԹԻՒՆ մըն ալ հիմնուած էր 1923ին որ մինչեւ 1926ը արդիւնաւոր գործունէութիւն ունեցաւ, իբր շուրջը հաւաքելով գաղութիս երիտասարդութեան ընտրանին։ Ունէր իր զանազան բաժինները.— թատերական՝ որ քանի մը հասութաբեր ներկայացումներ տուաւ իր ժամանակին. մարզական՝ որ կարճ ու եռանդուն մրցումներու շարք մը ունեցաւ, գրադարանային՝ որ ստեղծեց իր կոկիկ գրադարանը։ Հ. Ե. Ե. Միութիւնը միակն էր իր տեսակին մէջ որ ճանչցուած էր կառավարութենէն։ 1926էն սկսեալ Միութիւնը սկսաւ քայքայուիլ կարգ մը մարդոց ապիկարութեանը։ Այդ [illegible] պետները մնացած գոյքերը տարին տարին ու այսօր, արհամարհուած երիտասարդութեան կողմէ, մութ անկիւնները քաշուած իրենց անցեալի մեղքերուն վրայ կ'որոճան, ձգտելով թունաւորել աշխատասէր տարրերը։

ԴՊՐԱՑ ԴԱՍ.— Նպատակն է շէն պահել եկեղեցին, ու որքան կարելի է երգեցողութիւնները ներկայանալի դարձնել։ Եթէ [illegible] ըսի-ըսաւներուն վերջ տան ու միայն իրենց նպատակով հետաքրքրուին, կրնան յաջողիլ։

Հ. Մ. Ը. Մ.— Ամէնէն վերջը ուզեցի խօսիլ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասին, հակառակ անոր որ գաղութիս ամէնէն կենսունակ ու խոստմնալից միութիւնն է, հազիւ մէկուկէս տարուան կեանքով։ Ունի 100ի մօտ մարզիկ անդամներ —նոյնքան եւ աւելի համակիր (օժանդակ) անդամներ։ Հիմը դրուեցաւ քանի մը խանդավառ տղաներով որոնք շուտով ընտրեցին եռանդուն վարչութիւն մը։ Այն որ լաւ գործի մը համար սրտանց կ'աշխատի, յաջողութիւնը ապահով է։ Խոշոր զոհողութիւններու գնով հիմնուեցաւ նաեւ «Հայ Տունը» որ մէկ տարի թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեդրոն ծառայեց, թէ զանազան կազմակերպութեանց ժողովատեղի եղաւ, ու դարձաւ Սելանիկի հայութեան միակ կեդրոնավայրը։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը «Հայ Տունին» մէջ տուաւ դասախօսութեանց — երեկոյթներու շարք մը։ Դժբախտաբար սակայն, մեր գաղութի չոր բախտէն, շէնքի մը փոփոխման հետեւանքով խախտուեցաւ «Հայ Տունի» հիմքը, ու այսօր այլեւս անգործածելի է։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը կը մտածէ նոր կեդրոնի մը մասին։

Հ. Մ. Ը. Մ.ը մէկուկէս տարուան ընթացքին իբր մարզական աշխատանք ունեցած է.— Ֆութպոլի, պասքեթպոլի, վոլի պոլի եւ թէնիսի խումբեր, ինչպէս նաեւ աթլէթիկ խաղերու մասնակցողներու պատկառելի թիւ մը։ Ունեցած են բազմաթիւ փորձ-խաղեր եւ 8 մեծ մրցումներ ֆութպոլի. թէնիսի եւայլն, որոնց գրեթէ բոլորէն դուրս ելած են յաղթական։ Սարքած է իր տարեկան ոլիմպիականը գոհացուցիչ արդիւնքներ ձեռք բերելով ու Յունահայերու մէջ նոր մրցանիշներ հաստատելով։ Եղած են արշաւանքներ ու տրուած դաշտահանդէսներ։ Իսկ վերջերս Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան ջանքերով ու թեմական Առաջնորդին աջակցութեամբ պատրաստուեցան ու հագուեցան 30 սկաուտներ որոնք իրենց մասնակցութիւնը բերին Յունաստանի հարիւրամեակի Սելանիկի հանդիսութեանց։

Մտադրութիւն կայ սկաուտներու թիւը 60ի բարձրացնելու։ Անշուշտ Սելանիկի պէս հայաշատ կեդրոնի մը մէջ կարելի է աւելի գործ տեսնել։

Չափազանց դժուար է գործ ունենալ 14-17 տարեկան տղոց հետ, որոնք համախմբուած են զանազան դպրոցներէ, քաղաքներէ ու արհեստներէ եւ մտած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի մէջ։ Այս բոլորին մօտ չէ զարգացած դեռ այն հաստատ համոզումը որ Հ. Մ. Ը. Մ.ը չէ նմանիր օտար մարզական միութեանց, այլ [illegible] հայկական կազմակերպութիւն մըն է։ Անոնք յաճախ բաղդատութեան կը դնեն ուրիշ խումբերու հետ, որոնք հարուստ են ու հրապուրիչ խոստումներով կ'ուզեն իրենց քաշել մեր տղաքը։

Այս եւ նման պատճառներով յառաջդիմութիւնը այնքան ալ արագ չըլլար, այլ աստիճանական։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան ու իր կողքին կազմուած մարզական խորհուրդին թափած ջանքերը ամէն գնահատանքէ վեր են։

Անոնք իրենց ժամանակի եւ նիւթական զոհողութեամբ, կը տանին իրենց վստահուած գործը։ առանց ականջ տալու կարգ մը անբան թշուառականներու որոնք վարժութիւն ըրած են կաղկանձել ամէն ձեռնարկներու ետեւէն։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆ ՓՈՔՐ ԱՍԻՈՅ ՄԷՋ

Տէպայի Պոլսոյ Թղթակիցը կը գրէ.—

Օգոստոս 30ին, Սվազի մէջ, Ըսմէթ փաշա չորս ճիւղերէն երկրորդին բացումը կը կատարէր այն երկաթուղիին, զոր ծրագրած էր, բարձր սարահարթերուն վրայէն, ողնայարով մը իրար կապելու համար Անատոլուի Արեւելքն ու Արեւմուտքը։ Այս կերպով, Սվազ ուղղակի յարաբերութեան դրուած էր Պոլսոյ եւ Եգէական շրջաններուն հետ։

Ճառով մը որ անմիջապէս հաղորդուեցաւ ամէն տեղ, Ըսմէթ փաշա փառաբանեց իր ելմտական եւ երկաթուղային քաղաքականութիւնը։ Թուրքիոյ մէջ, ոչ ոք պիտի կրնար անգիտանալ ուրեմն թէ որքա՛ն դիւրին է 48 ժամուան մէջ, առանց վական փոխելու, Վոսփորի եզերքներէն Սվազ երթալ՝ Էնկիւրիի եւ Կեսարիոյ վրայով։ Եւ սակայն, Պոլսոյ մէջ 10 ընկերներէն 9ը — նոյնն է նաեւ Իզմիրի մէջ— կը շարունակեն հաւատալ թէ այդ ճամբորդութիւնը կարելի է միայն կառքով։

Ուրկէ՞ այս ազիտութիւնը կամ անփութութիւնը, երբ Կեսարիա եւ Սվազ, տակաւին երէկ բարգաւաճ՝ տարեկան կ'արտածէին 150 միլիոն ֆրանքի— այսօրուան արժէքով — ապրանք. կայսրութեան մեծ քաղաքներուն կը հայթայթէին դրամատէրներ եւ վաճառականներ, որոնք Արեւմուտքի եւ Ամերիկայի մէջ մեծ վարկ կը վայելէին, բազմաթիւ, զոր ծունեայ՝ նկարեղէնի առեւտրականներ, դանակեղէնի եւ կաթսայագործութեան մասնագէտներ։ Այդ քաղաքները իրենց համար կը պահէին արեւելեան մասնաւոր պահածոյի մը մասնագէտ գործաւորներ, վարպետ ոստայնանկներ, եւ վերջապէս զարդագործներ, որոնք նախանձ կը գրգռէին իրենց արագութեամբ, խղճմտութեամբ, գոյնի եւ նկարներու իրենց ընտրութեան ճաշակով։ Որովհետեւ այս ամբողջ գործունէութիւնը ստեղծուած եւ զարգացած էր փոքրամասնական տարրերու կողմէ։ Անոնց անհետացումը, ի հարկէ, այս քաղաքները պիտի նետէր բնական մեկուսացման մէջ, իբր միակ աղբիւր անոնց ձգելով անմատչելի հողի մը աղքատացած արտադրութիւնները։ Ինկած Կապադովկիան մոռացութեան մէջ պիտի իյնար։

Շոգեկառքով Էնկիւրիէն Կեսարիա ճամբորդութիւնը կը տեւէ 12 ժամ, Կեսարիայէն Սվազ՝ 9 ժամ։ Այս երեք քաղաքները եւ Սվազէն 80 քիլոմեթր անդին՝ Շարքըշլա ովասիսներ են, զորս անհուն տարածութիւն մը կը բաժնէ Էնկիւրիի եւ Կեսարիոյ միջեւ, մերկ, անծառ, անթուփ միօրինակ, ոչ դեղին, ոչ թուխ, աղտոտ եւ անփայլ՝ հակառակ արեւուն յաւիտենական շողարձակումին։ Հերկելի հողի բարակ խաւով մը ծածկուած, անհուն տարածութիւններ կը նշմարուին ցանցառ գիւղակներու մօտերը։ Կը մշակեն այն հողերը՝ զորս կարելի է մշակել առանց ծախսի, առանց պարարտանիւթի տեղական արօրներով, որոնք նեղ խոփեր ունին՝ առանց ականջի, եւ որոնք տակաւին կը յարմարին անասուններու ծայրայեղ տկարութեան։

Տեղական բնակչութեան ընտանեկան պէտքերուն՝ դժուար կը բաւէ ցորենի բերքը։ Կեսարիոյ մօտերը միայն կարելի է տեսնել միջակ մշակուած առաջին գիւղեր։ Այդ հողերը Կեսարիան կը պաշարեն փոքր շրջանակով մը, արդարացնելով այն առակը, որ հին ատենը կը ներկայացնէ իբրեւ վաճառականներով շրջապատուած հայ մը՝ Շարքըշլայէն, զորս կ'ոռոգէ Քըզըլ-Ըրմաքը հիւսիսէն ու նաեւ հարաւէն իր ճիւղերով, քանի մը վայրկեանի զանազանութիւն մը կը դնեն կէսօրէ վերջ՝ ճնշող միօրինակութեան մէջ։

Սվազ նուազ նպաստաւորուած է քան Կեսարիան. բայց անոր դաշտերը այնքան մտահոգութիւն չեն պատճառեր որքան Էնկիւրիի եւ Կեսարիոյ միջեւ տարածուող դաշտերը։ Գիւղակները նուազ փոքր են, գարիի արտերը աւելի շատ։

Այս անհուն [illegible] մէջ՝ ամէն ինչ տառապանքի պատկերը կուտայ։ Մարդիկ ընկճուած եւ ցնցոտիներ հագած մեծ ճամբաներուն վրայ՝ կը փնտռեն երկրագործական աշխատանքներ՝ առանց գտնելու։ Եզները որ աշխարհի ամէնէն տկարակազմներն ու փոքրերն են, մինչեւ իսկ էշերը, որոնք բաւ բախտի համեմատ կը կրեն, կը մնան միակ բեռնատար անասունները՝ որոնք տակաւին թոյլատրուած կը մնան այսքան աղքատութեան։

Բարեբախտաբար հեռաւոր բարձրութիւններու վրայ նշմարուող ոչխարի հօտերը ցոյց կուտան թէ աւելի լաւ ուսումնասիրուած օրէնքներ կրնան նպաստել անասնաբուծութեան, ինչպէս Պարսկաստանի եւ Հայաստանի թագաւորներուն օրով։ Էնկիւրիէն վերջ, այս ամայութեան մէջտեղ կը յայտնուին երկու նոր [illegible] որոնք հեռաւոր կերպով չեն նպաստաւորուած, առաջինը՝ գործարանով մը եւ գործաւորական նախնական շէնքերով, սեփականութիւնն է վառօդի մենաշնորհին։ Երկրորդը՝ զոյգ եւ վիթխարի ծխաններով երեք ընդարձակ շէնքեր, եւ հարիւրի չափ սիրուն վիլլաներ, կառուցուած է ազգ. պաշտպանութեան գործավարութեան կողմէ։

Քանի մը ճամբորդներ կ'իջնան այս երկու նոր երկիրները, մէկքանիներ կ'իջնան Եըրշէհիրի կայարանը ուրկէ մէկ ժամուան մէջ ինքնաշարժով կ'երթըցուի հարաւէն Քըրշէհիր, հիւսիսէն Եոզղատ, 15ի չափ անձեր կ'իջնան Կեսարիա. մէկ-երկուքը Շարքըշլա եւ տասնի չափ անձեր ալ Սվազ։

Երկրորդական կայարանները որեւէ գործունէութենէ զուրկ կը թուին ըլլալ։ Այս գիծը սակայն, բազմաթիւ նահանգներ կը կապէ Էնկիւրիի, Պոլսոյ եւ Իզմիրի հետ։ Քարլ Միւլլէր որ Թուրք կառավարութեան հրաւէրին վրայ, Շախթի կողմէ նշանակուած էր ուսումնասիրելու Թուրքիոյ տնտեսական կացութիւնը, կառավարութեան կողմէ յատկացուելիք ելմտական նպաստը Էնկիւրի-Սվազ (685 քիլոմ.) եւ Սվազ-Սամսոն (400 քիլոմեթր) գծերուն համար նորոգութեան իբր ծախք (մէջն ըլլալով անշարժացած դրամագլուխին տոկոսը) քիլոմեթր գլուխ կը գնահատէ 50.000 ֆրանք տարեկան։ Ինչ որ կը հաստատէ ուրեմն, զարմանալի չէ։

Էնկիւրի Կեսարիա-Սվազ գիծով իրարու կապուած նահանգներուն վիճակագրութիւնը, 1916ին ցոյց կուտայ՝ 76 հազար քառ. քիլոմեթր տարածութեան վրայ՝ 915.000 բնակիչ։ Բոլորն ալ մահմետական, բացի 4000 Հայերէ, որոնք հաւասարապէս բաժնուած են Սվազի եւ Կեսարիոյ մէջ։ 1914ի պատերազմէն, բնակչութիւնը նուազած է, 260 հազարով, որուն 230 հազարը Հայեր եւ Յոյներ։ Որքա՛ն ալ զգալի ըլլայ քանակական կորուստը՝ ոչինչ է բաղդատմամբ որակական կորուստին։

Բնութեան բարիքներէն զրկուած եւ նուազ բեղմնաւոր հողեր ունեցող շրջաններուն մէջ է որ լաւագոյն կերպով երեւան կուգայ տարբերութիւնը փոքրամասնութեանց եւ այն բնիկ տարրերուն, որոնք այսօր միակ են մնացած ու նոյնպէս, այդ շրջաններուն մէջ է որ իրենց ամբողջ ծանրութեամբ երեւան կուգան այն դժուարութիւններն զորս պէտք է հարթել՝ ներկան պատշաճեցնելու համար մօտաւոր անցեալին։

Մինչդեռ Յոյներն ու Հայերը կը ջանէին բարեբեր դարձնել, ամէն գինով կարենալ բնակելու համար հոն ուր ծնած էին, խաղաղ շրջաններու մահմետական բնակչութիւնները կ'իյնային ու դարձեալ կը շարունակեն իյնալ յաւիտենական գաղթերու հունէն։ Իրենց գործունէութեան եղանակը որուն վրայ կը բարդուէր իրենց աղքատութիւնը՝ զիրենք կը ստիպէր այդպէս ընել։ Թուրք գիւղացին զուրկ է կանոնաւոր արօրէ, ուժեղ անասուններէ եւ պարարտանիւթէ. որովհետեւ զանոնք հայթայթելու միջոցը չունի։ Սերմնցուն որ երեսէն ցանուած է, կէս կը դառնայ թռչուններուն. իսկ մնացեալը կը վտանգուի բնութեան փոքր մէկ հարուածէն։ Սովի տարիներ յաճախակի են։ Զախորդութեան յաջորդական տարիներէ յետոյ, անոնք կը գաղթեն՝ լաւ բախտ մը գտնելու յոյսով։ Այս պատճառով է որ Սվազի նահանգին բնակչութիւնը, փոխանակ կրկնապատկուելու, 1888էն մինչեւ 1926 452000էն իջած է 329.000ի. իսկ Եոզղատի բնակչութիւնը 243.000էն 208.600ի։ Այս նուազումին մէջ մեծ դեր ունի նաեւ չափազանց մահացութիւնը. բայց գլխաւոր պատճառը կը մնայ գաղթը՝ որուն կը հետեւի արտադրութեան եւ գնման կարողութիւններու նըւազում մը։

(Վերջը յաջորդով)

ԿԵԱՆՔԸ ՍԱԼՄԱՍՏԻ ՄԷ[Ջ]

(Մասնաւոր Թղթակցութի[ւն]

Ինչպէս գիտէք, երկրաշ[արժը]
հիմնովին տակն ու վրայ է[րաւ]
ամբողջ Սալմաստը։ Ամբո[ղջ]
ման ազգաբնակչութիւնը բա[ց]
եայ անցուց իր օրերը։

Կառավարութեան եւ ա[…]
յին մարմինների, ինչպէս [...]
դրսից առաջուած չնչին նիւթ[ական]
օժանդակութեամբ Սալմ[աստի]
ժողովուրդը ժամանակաւոր[...]
վերաշինեց աւերուած գիւ[ղերը]
փայտէ անեւ շինելով։ Սալ[…]
րենց աւերուած անեղը […]
իսկ որոշ գիւղեր էլ բա[…]
նոր հողամասեր վերցրին […]
շէնքեր կառուցին։

Նախկին Դիլման քաղա[ք]
այժմ Շահփուր կը կոչուի […]
վին նոր յատակագծով մի […]
ցին քաղաք է դարձած, մ[…]
մեծ եւ լայն խիաբաններով […]
ռավարութիւնը որոշած է […]
Սալմաստի ազգաբնակչ[ութեան]
թէ տեղացու եւ թէ եկւորի […]
բաքանչիւրի ընտանիքի […]
դրել ութ հարիւր քառ[ակուսի]
մեթր տարածութիւն, բն[ակու]
թեան համար։ Թէ շէնքեր[ը]
թէ պարտէզները պիտի […]
եւրոպական իմաստով. […]

Շահփուրի մէջ կառավար[ու]
թիւնը ձեռնարկած է կառ[ուցել]
զօրանոցներ, հիւանդանոցներ[…]
րոցներ եւ շ.ջանին վեր[…]
բոլոր պետական հիմնարկու[թիւն]
ները։

Քոհնաշնար կոչուած […]
յատուկ ջրմուղներով ջուր կը [...]
րել քաղաք։

Բոլոր կալուածատէրերի[ն …]
խաներին հրահանգուած է […]
ժամանակայ մէջ իրենց […]
կացրած հողաբաժիններ[…]
շէնքեր եւ խանութներ շի[նել]

Շահփուր մանրը հիմն[…]
քով է գիտում այդ բոլոր[…]

Շրջակայ բոլոր գիւղեր[…]
առանձին առանձին խճուղի[…]
կապուած է Շահփուրին հետ […]
Նոյնպէս վարկ է տրւում […]
եւ ասորական խորոխա եւ […]
րեան մեծ գիւղերը մ[…]
Շահփուրին. այնպէս որ այ[…]
գերից գիւղացիները հնար[աւոր]
թիւն կ'ունենան գնալ […]
իրենց աշխատանքները […]
եւ երեկոյեան վերադառնալ […]
անեղը։ Կառավարութիւնը […]
է Թախում շրջանը քաղաքի […]
միացնելու, որպէսզի քրիս[տոնեայ]
եայ ազգաբնակչութիւնը […]
քաղաքի հետ եւ որոշ շ[…]
մասուրապէս ազգին […]
ազգաբնակչութեան վրայ։

Հայկական գիւղերում […]
շինութեան մեծ աշխատան[ք]
գործադրւում առանձնապէս […]
թւան, Մահլում, Փայաջուկ, […]
լասար, Ղըզըլճա, Սարաւ, […]
նա եւ Քոհնաշնար։ Այս […]
փայտէ անեւ են շինում եւ […]
րատութիւններ մէջ են. […]
պէսզի գարնան սկզբին երե[…]
չափների ատեն յատակագ[…]
հիման վրայ նոր գիւղեր կառ[ուցե]
ցին, որոնք քաղաքից չպիտի […]
բերուին։

Եւկրաշարժի հսկայ վն[աս]
րից յետոյ, նորէն Սալմաստի […]
ազգաբնակչութիւնը իր գլ[…]
ուշադրութիւնը դարձրեց […]
իր կրթական գործը եւ առ[…]
հերթին ժամանակաւոր դպր[ոց]
կան շէնքեր շինեց եւ բոլոր […]
րոցները իր ժամանակին բաց[…]
որով եւ Սալմաստի նոր սերունդ[…]
շարունակեց իր դպրոցական […]
մալ կեանքը։

...ում Թուրքիոյ Հայ կանանց Մի-...թեան ջերմ մասնակցութիւնը, ...ութիւնը կազմակերպութեան ...ձայնակցին օժանդակել գաղթական ...երեխաներու կառուցման եւ պահպանման համար, մասին Հայ թղթակցութիւն: ...Սովետական, բայց ընդհանուր վաղուց ի վեր կային նաեւ ...ազգային գաղթականներ, որոնք ...եւ որոնք էին որուէ յարմարութիւններ, ...ւէր ցեղային Սովետական առանց ...իւթիւն գնելու բաժին հանեց ...ել, հաղորդակցից նաեւ այդ եկ-...ներին՝ իրենց բնակութեան համար գնել:

...Եւ երկրաշարժի սարսափի տակ ...ամէն ինչից զրկուած Սովետական ...հայ ազգաբնակչութիւնը կա-...ւ ենթարկւ կարճ ժամանակուայ ըն-...ացքին առնցնել նաեւ Հայ կառ-...ավարութեան Միութեան մասնաճիւղեր, ...որոնք իրենց հերթին կապուած են ...Թուրքիոյ հետ եւ միւս ...միջոցից էլ աշխատում են ...եղբայրներին օգնելով եւ թէ ...աշխատանքներ տանել...

...պէտք է ասել որ այս տարի ...թէ Սովետական բերքը լաւ էր: Այդ ...մեն բարիք էր ամէն ինչից զրկուած Սովետական համար:

...Սովետական այժմ թէ պատ-...եւ թէ պատսպարելու ...մը պահանջուած է, միայն ...է զգում առաջ գիտուններին ...կողմից երկրի վերաշինու-...թիւնը կառավարութեան պարտա-...վերականգնել նոր ...թեան սահմաններից դուրս է ...անհրաժեշտ է դրսի օգնու-...թիւնը, որպէս զի նա կարողանայ ...կանգուած օճախը վերականգնել:

...Կարող եմ համարել այս-...մասնաւորապէս չեշտել Մահ-...գիւղի ջրի անհրաժեշտու-...թիւնը, որ երկրաշարժի հետեւ-...անքով, հակայ լեռներ փուլ ա-...այդ գիւղի ջրի հոսանքը փո-...են եւ հողերի 3/4ը Ջուր է ...անմշակելի, եթէ այդ ջրի հո-...անքը չփոխուի, իսկ Մահլամ ցին ...ունի ուժերով հնարաւորութիւն չու-...մօտ 1500 ոսկոյի ծախս ըլլա-...այդ մեծ աշխատանքը գլուխ ...բերելու: Ցաւուկ ուշադրութիւն ...Հրաւիրում արտասահման-...բոլոր մարդ իններուն որ նկա-...ունենան այս գիւղի ծանր վի-...ճակը եւ իրենց հնարաւոր օգնու-...թիւնը հասցնեն, որպէսզի Մահ-...մցին կարենայ իր հողին կպած ...ալ եւ գիր ու գան չը լինի:

...Մինչեւ այժմ էլ շարաթը մի ...անգամ ունեն գնդաձեւեր ...կ'ունենան: Երբեմն այնքան ...ծանր իրար կը կպչին եւ ...երկրաշարժայ ձայներ կը լսուին:

Նորեկների վրայ այդ բոլորը սարսափ է ազդում, բաց տեղա-ցիները կապուած լինելով երկրին, անտարբերութեամբ են նայում բնութեան այս տարօրինակ վիճակին:

— Պատմական Սովետանը իր ուերաքների հայերի վրայ շինուած գաղթներում ամբողջ ազգաբնակչութեան ներկայութեամբ նոյեմբեր 29ին հաւաւանում տօնեց Հ. Ց. Դաշնակցութեան 40ամեակը:

Նախագահում էր ընկեր Սամուէլը, խօսեցին՝ Արամ Բաղալեան, Տէր-Աշոտ, Արսէն Գոլոեան եւ ուրիշներ:

Հանդէսը տեւեց մինչ ուշ գիշեր, ներկաները բարձր արամադրութեամբ բաժանուեցին, որից յետոյ 100 հոգուց աւելի ակումբ կազմուեց եւ մինչեւ առաւօտ խրախճանքով ժողովուրդը ապրեց:

ՈՒՂԵՒՈՐ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՐԱԿԸ

ԷՔՍ-ԱՆ ՓՐՕՎԱՆՍ — Քանի մը տարի առաջ քանիցս գրուած է «Ցառաջ»ի մէջ թէ հոս հաստատուած են մօտ քսան տուն Էնկիւրիցի հայ-կաթոլիկներ:

Այդ Թղթակցութենէն ի վեր ոչ միայն հայ-կաթոլիկ ընտանիքներու թիւը բարձրացած է հոս, այլ եւ նոյնքան եւս հայ լուսաւորչական ընտանիքներ հաստատուած են Էքս կամ նաեւ 10-15 ընտանիք հողատէր հայեր Էքսի շրջակայ գիւղերու մէջ:

Գրեթէ բոլորն ալ բարեկեցիկ են: Շատերը սեփական շէնքեր եւ խանութներ ունին:

Բայց ո՛չ մտաւոր կեանք ո՛չ ալ մանկապարտէզ: Փոքրերը կը յաճախեն ֆրանսական դպրոցներ, արագօրէն օտարանալով:

Աւելորդ է չեշտել որ հայ-կաթոլիկներ բոլորն ալ, ոչ միայն թրքախօս են, այլ եւ կ'արհամարհեն ու կը ծաղրեն իրենց մայրենի լեզուն: Իրենց տխուր վարակուած են նաեւ մէկ-երկու այլասերած լուսաւորչական երիտասարդներ: Դեռ չկրցանք հասկնալ թէ այդ մարդիկը ի՛նչ ազգէ են...

Այս տխուր երեւոյթին քով սակայն՝ կայ կենդանի գործ մը, զոր հաճութեամբ կը հաղորդեմ «Ցառաջ»ի:

Խումբ մը արթուն հայրենակիցներ, բոլորուած «Ցառաջ»ի-մասէրս միութեան շուրջ, լսել ձգել կ'աշխատին ազգային ոգին ու աւանդութիւնները վառ պահել գաղութին մէջ, առանց փոքր ու Թմբուկի կամ կուսակցական վէճերու:

Միութեան ատենապետ եւ ատենադպիր Գ. Գ. Օհանեան եւ Զարեհեան անձնուիրաբար կ'աշխատին վառ պահել թէ միութեան անդամներու եւ թէ ամբողջ գաղութին հետաքրքրութիւնը միութեան շուրջ:

Ցիշատակելու արժանի է միութեան խումբ մը երիտասարդներու միջնակարգ աշխատանքը, երբ իրիկուններ իրենց սեփական գործէն հազիւ վերադարձած, կը վազեն միութեան սրահը, իրենց արհեստ ու ժամանակը տրամադրելու միութեան օգտին: Առաջնագործը նստարաններ կը պատրաստէ, ներկարարը բոլորին պատերը կը զարդարէ, ելեկտրական մասնագէտը լամբարները կը զետեղէ եւ այսպէս բոլորը:

Միութիւնը իր նպատակին իրագործման համար, երբ միջոց ընտրած է ընթերցանութիւն, փիլոսոփայական ժողովներ եւ հանդէսներ, որոնց վերջինը տեղի ունեցաւ դեկտ. 24ին խուռն բազմութեան մը ներկայութեան: Ներկայ էին նաեւ քանի մը հայ կաթոլիկ ընտանիքներ որոնք թէեւ հայերէն չէին հասկնար, բայց շատ գոհ պատուրութեամբ մեկնեցան:

Պ. Գ. Պըլոու բացման խօսքը նախ ակնարկ մը նետելով երեկոյեան յաջորդական դէպքերուն, որ մեզ դրուեց այս տարի պաղատաներուն վրայ, ու թելադրեց ներկաները որ չմոռնան քաղաքական դէպքերէն առաջ շատ յանցած մենք մեր վէրքերը կապել ենք, մեր գլխաւոր պարտականութիւնն է այս օտար հողերուն վրայ պինդ փարիլ մեր լեզուին եւ աւանդութեանց եւ վառ ըլլալ որ ինչպէս երէկ «մեռելոթաղ»ն ալ մեզ մեր զաւակ եւ աւանդ մանուկ հայաստանի ծնունդը, նոյնպէս եւ ազգային այդ հիւանդը «Ձուկեր պիտի չոգի ու գոչէ «Ցարգանք քեզ», կը բաւէ որ մենք անխախտ պահենք մեր հաւատքը ազգային մասին:

Ցետոյ կատարուեցան փոքրիկներու կողմէ խմբերգով պատասխան արտասանութիւններ, պարեր, եւ կենդանի պատկերներ, որոնցմէ կ'արժէ յիշել «Հոյ նազանը» «Հեյլեմ» հայ. պարերը եւ մանուկներ «Գարդիր Աղբիւր» կենդանի պատկերը, ներկայացուած օրիորդներ Օհանեան եւ փոքրիկ ֆէտայիներու կողմէ:

Երկու քայլերու «Սեփականներու Նոզը» եւ ֆէտայիներու «Ցգա՛ք, պարոններ, գիրք առէք»ը այնքան ոգեւոր պզտորուեցաւ, ինչպէս եւ մեր գինուորներուն:

Իոլոր հայերը, քերթը եւ Սպարաղանց Մակարը քանի մը ազատերով նորէն հետագա խումբեր, Ախալթեն զէնք փոխեց գրելու պատուակով բայց Ախալթէն փոխադրելու ոչ մի գենք կար: Կը րանք, ինչպէս եւ Մակացին գացին Ախալթ Հրայրի քով 45 օրէն Հրայրը վերադարձուց էս մարդիկը Սասուն, ինծի ալ նամակ մը գրեց, թէ «Թող էս մարդիկը առաժամանակեայ խումբ ը կառավարեն, իսկ դուն հանգստացիր»:

Խոր աշխատութիւն գործերն հանդէսներու վրայ որ ոչ միայն կրթութեան արժանացան, այլ եւ ժողովուրդի խինդրանքին գոհացում տալու համար, բարեկենդանին հանդէսին դարձեալ պիտի բեմադրուի այդ կտորը:

Այս առթիւ Ցառաջի-մատէր Միութիւնը կը փութայ հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնելու Օր. Զապէլ Գարիկեանի, որ անձնուիրաբար մօտ երեք շաբաթ շարունակ յաւէտ հաճեցնելով, յանձն առաւ սորվեցնելու էր փոքրերուն իրենց դերերը, պար, երգ, արտասանութիւն եւայլն:

Ցայտագրի գծերուն մէջ յաջող էին նաեւ Օր. եւ Գ. Գարիկեաններու մեներգերը եւ Գ. Խաչունեանի արտասանութիւնը:

Ամէնէն վերջ տեղի ունեցաւ «Դրդումի վաճառական» կատակերգութիւնը զոր շատ յաջող կերպով կատարեցին Գ. Գ. Օհանեան, Խաչունեան, Խոյեան եւ Փոլթեան, անվերջ քրքիջներ կորզելով հանդիսականներէն:

Միութիւնը գեղեցիկ գաղափարը ունեցած էր, ալ բերել կիրակին առթիւ ձեռագործ գործ մը աճուրդի դնել ուրկէ հաւաքուեցաւ երկու հարիւր (200) ֆր. զոր կը ղրկենք «Ցառաջ»ի պատ. կան մարմին յանձնուելու համար:

Գործը շահեցաւ Գ. Ա. Կոստանդեան որ վեհանձնաբար նուիրեց դարձեալ Միութեան:

Հանդէսը վերջացաւ կէս գիշերին եւ հանդիսականները այնքան գոհ մնացին որ չէին ուզեր բաժնուիլ սրահէն:

ՌԵՆԿՆԳԻՐ

ԽՄԲ.— կը խնդրուի բարեգործականի տեղական մասնաժողովէն 300 ֆրանքը սատանալ համապատասխան ընկալագրով:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

(Պատասխան
Յառաջի հարցարանին)

Կը փութամ երկու տողով պատկերացնել Սիթրոէնի engrenage բաժնի վիճակը. որովհետեւ հնարաւոր չէ ամբողջ Սիթրոէնի մասին խօսիլ, քանի որ բազմաթիւ ձիւղաւորումներ ունի: Աւելի քան տարի մըն է որ կ'աշխատիմ այս ձիւղին մէջ եւ պէտք է ըսեմ որ մինչեւ ընկեր. ապահովագրութեանց կիրարկումը, գործերը առատ էին եւ ցերեկին աշխատողները կ'աշխատէին այնքան ժամ որքան որ իրենք ուզէին, 12—14 ժամ. 24 ժամ անընդհատ կը բանէր արհեստանոցը եւ հերթով աշխատող՝ երբ միշտ մէկ ժամ աւելի աշխատանք կ'արձանագրէին: Այս ճիւղին մէջ միայն 350 բանուոր կ'աշխատէր Ցուլիսի վերջերը սկսաւ գործերը թուլնալ, ու գործարանի տնօրէնը բանուոր արձակել. այսօր հազիւ 275—200 հոգի մնացած է այս արհեստանոցին մէջ: Անշուշտ առաջին անգամ օտարներուն ճամբայ ցոյց տուին եւ հինի նորի նայող չկայ: Վեց հոգի տարի աշխատող հայրենակիցներ ունէինք, հանուեցան անոնց տեղը լեցնելու համար նոր տեղացիներով:

Ուրեմն հասկնալի է թէ ինչ համեմատութիւններ առած են գործերը: Առաջ որ 12-14 ժամ կ'աշխատէր բանուոր մը, այսօր հազիւ իր շաբաթական 48 ժամը կը լրացնէ: Հերթով աշխատանքն ալ պակսեցուցին, օրինակ, առաջ առաւօտ 5էն 12, 12էն 7 եւ 7էն լոյս 3 հերթով կ'աշխատէին: Առաւօտ աշխատաւորները 6,30ին գործ կ'առնեն մինչեւ 15,30 եւ 15,30էն մինչեւ գիշերուան 11,30ը: Գործարանին հին բանուորները գործմանք կը յայտնեն եւ կ'ըսեն որ 1927ի գործազրկութենէն չէր ազդուած Սիթրոէնի engrenage մասնաճիւղը, որուն արտադրութիւնները մեծ մասամբ կը ղրկուէին արտասահման:

Բանուոր մը

ՁԱԹԳԻՒՂՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԻՍՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ, 2 գեկտ. Խոզկասի Զաթ գիւղի Հայրենակցական Միութեան տարեկան թէյասեղանը տեղի ունեցաւ դեկտեմբեր 31ին երեկոյեան ժամը 8.30ին: Նախագահին բացման խօսքէն յետոյ, երգչախումբին կողմէ երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը որմէ յետոյ տեղի ունեցաւ Գ. Ք. Հագէլեան արտասանեց «Ցրտունը»ը. Ք. Գ. Վ. Ցովհաննէսեան մեներգեց «Սեւ խաւարը» ասոր վայրկեան դադարէն յետոյ Նախագահը գրաւոր երկտողով մը պարզեց Զաթի կառոյցներուն խղճալի վիճակը:

Ի նպաստ կարօտեալներուն աճուրդի դրուեցան Զօր Անդրանիկի մեծադիր նկարը, որ պատրաստուած էր Զաթեցի որբ պատանիէ մը, Գ. Քէշիշեան կողմէ: 240 ֆր. գոյացաւ, նկարը շահեցաւ պարապետ Ճ... որ 20 ֆր. նուիրելէ զատ խոստացաւ նկարը վերադարձնել Միութեան: Գ. Ա. Գըլըքըլըքեան արտասանեց «Մասիս»ը որ արժանացաւ ծափահարու հայրենակիցները բաժնուեցան գոհ պատուրութեան տակ:

Ս. ԳԸԼԸՔԸԼԸՔԵԱՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կարգ մը բաժանորդներ մինչեւ հիմա չեն վճարած իրենց բաժնեգինը: Վերջին անգամ ըլլալով կը հրաւիրենք վճարել իրենց պարտքը մինչեւ 15 յունուար, հակառակ պարագային պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթերը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԾՆՈՂԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՍԷՆ-ԼՈՒ, 28 դեկտ.— Անցեալ հինգշաբթի երեկոյ տեղի ունեցաւ Սէն-Լուի մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներու ծնողական հանդէսը:

Ժամանակէն յառաջ ժողովուրդը ու մարզասէր երիտասարդները փութացած էին քաղելու սոյն գեղեցիկ երեկոյթը՝ հանդէսը բացուեցաւ սկաուտական քայլերգով, որմէ վերջ, նախագահը Գ. Եղիազարեան պարզեց սկաուտական նպատակը եւ օգուտը որ պէտք է անկէ սպասել ազգային պահպանման տեսակէտով:

Արտասանութիւններէ վերջ կատարուեցան նաեւ շուէտական մարզանքներ: Ցեղի ունեցաւ աճուրդ մը, սկաուտներու պատրաստած կաղամիղի ծառը, որմէ գոյացաւ 300 ֆր.: Այս ներկայացուեցան երկու ծիծաղելի զաւեշտներ: Հանդէսը փակուեցաւ «Ցառաջ Նահատակ»ով:

ԱՆՑՈՐԴ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱԽՈԽԵԱՆ

Ցայտնի ծովանկարիչ Վարդան Մախոխեան վերջերս ցուցահանդէս մը սարքեց «Թոլէ տը Մէտիթէրանէ»ի սրահին մէջ, ուր կը ներկայացնէր 33 կտաւ:

Ցուցահանդէսի յայտագրին մէջ յօդուածներ ունին Ժորժ Ավրիլ, Քամիյլ Մոքլէր, Լուի Վոսէլ:

«Էքսէլսիոր» ու «Նիւ»ի մէջ եւս գնահատական յօդուած մը ունի Ժորժ Ավրիլ: Ուրիշ գեղագէտ քննադատ մը «Լը Փըթի Նիսուա»յի մէջ գովեստով կը խօսի այս ցուցահանդէսին, ինչպէս Մախոխեանի մասին, որ կը յիշեցնէ, կ'ըսէ, 17րդ դարու հոլանտացի մեծ նկարիչները:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՏԱՐԵՑՈՅՑ Ս. Փ. Ազգ. Հիւանդանոցի: Նոր Չըրջան, Է. տարի: 1931: Գին 50 ֆրանք: (Կը ծախուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, Տիկնանց Միութեան գրասենեակը):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (99)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

...կառավարութիւնը Հէպոյի ...հը մեզ վերադարձ: Մուշէն ...եկաւ թէ՝ բժշկով պիտի գան: ...դոյի եւ Նազարի գիւղերը ...բեգանից պիտի հանեն եւ քշեն...

Ես անմիջապէս լուր ղրկեցի ...էլ ազային թէ՝

«Նազարն եւ ես զարկեր, իսկ ...ւոն իրեն մահով է մեռած: ...լսեր եմ, որ մարդիկ պիտի ...ն եւ գիւղերը գերեզմանել ...պիտի հանեն: Եթէ դրա առ...քը չառնես եւ, հոս, գիւղէն ...դիկ ձերբակալուեն, ալ ո՛չ գաւ...պիտի ձգեմ, ո՛չ ալ քու ...ու վրանդ, ոչ ոչխարդ: Մու...գալրս պիտի գայ Խալիլը ...բե՛ր: Եթէ լաւ վարուես ...երու եւ իմ հետ, ինչպէս քո հայրն էր եղած, ծնօէ՛, ա՛ռ եւ ամսական 25 ոսկին, առրէ քեզ համար, իսկ եթէ ոչ՝ հիմա պիտի բաժնես երթաս»:

Իմ եւ Մալէ աղայի հետ բանակցութիւնները ընողը՝ Գիւզաշէնցի Գրէն էր: Երբ սա կ'ըսէ ըսածներս, Մալէ աղան կը դառնայ դէպի Գոլէն ու կ'ըսէ

— Ինքը ինծի մեծ եղբայր, ես՝ իրեն փոքր եղբայր, ինչպէս ինքը կ'ուզէ, էնպէս էլ կ'ընեմ:

Եւ արգիլեց էս գիւղերը հանելու խնդիրը, եւ ինծի լուր տուաւ թէ՝ «շատ ֆէտաներ կան, կուզան իմ մասին բաներ կը խօսին, չհաւատաս»:

Երբ Գ. Վահանը եկաւ՝ գրան եւ իրեն հետ եկած աղաներուն անսեր էին քրտերը զորեկայ աղբիւրի քովը:

Քիւրտերը կ'երթան Մալէ աղային կը պատմեն, թէ «Ասոր 25 ջան ֆէտայի տեսանք»: Մալէ աղան գրէն ղրկեր էր քովս թէ եկողները ովքե՞ր են, թէ Մշոյ դաշտէն:

Ես Գրէնին ըսի. «Կ'երթաս կ'ըսես, որ զորեկայ աղբիւրը հինգ ճամբայ ունի, մէկ կ'երթայ դէպի Մուշ, մէկը՝ դէպի Փեթակ, մէկը՝ Հաւատորիկ մէկը՝ Խուտի Մուշ, մէկն էլ Խուզայ Ուէմալ: Որը հագար շալակուոր կ'անցնի էս ճամբերով: Քիւրտերը ըսին՝ «Ջան ֆէտայի տեսանք, դու հաւատացի՞ր»:

Կուրտաւ քիւրդ ըսած բարոնեզը, որ վերջերս Քեաթ կը կոչուէր, այդ աղաները միշտ Դաշտ կը Ձգեր, կը նստէր ու կ'ուտէր, կը խմէր:

* *
*

1903ի գարնան, երբ դեռ էլի ձիւն կար, ժողովուրդի միտքը սկսաւ պզտորուիլ, ինչպէս եւ մեր գինուորներունը:

Կոտօ Հաջին, Քեռին եւ Սպարաղանց Մակարը քանի մը ազատերով նորէն հետագա խումբեր, Ախալթեն զէնք փոխեց գրելու պատուակով բայց Ախալթէն փոխադրելու ոչ մի զէնք կար: Կը րանք, ինչպէս եւ Մակացին գացին Ախալթ Հրայրի քով 45 օրէն Հրայրը վերադարձուց էս մարդիկը Սասուն, ինծի ալ նամակ մը գրեց, թէ «Թող էս մարդիկը առաժամանակեայ խումբը կառավարեն, իսկ դուն հանգստացիր»:

Ես աւրախութեամբ ընդունեցի եւ մի կողմ քաշուեցայ, նաեւ Հեռու եկան նաեւ Վարդաշէնն ու Գէորգը: Ժողովուրդը այդ բանէն շատ զգաստացաւ: Եկան 40 հոգի Տալւորիկցի, Ախպնի, Շենիկցի, Իշխնձորցի, նաեւ Շուշնի գիւղերից, Կէլիէկուզանցիք եւ Սեմալի Տէր Կարապետը, մաս մը ժողովուրդի հետ Այդ բոլորը առանձին ժողով ունեցան, որից յետոյ առաջարկեցին Հրայրի կողմից ուղարկուած այդ խմբապետներուն թէ՝ «մենք բոլորս հոս գանուածներս, ո՛չ ձեզի բնակարան կուտանք, ո՛չ ձեզի հաց կուտանք, ո՛չ ալ կը թողնենք մեր սահմաններու մէջ: Գնացէ՛ք, թող Սեմալցիք ու Շէնիկցիք պահեն ձեզ»: Նրանք սարսափած գնացին Շէնքը, ուրկէ անցեր էին Դաշտը:

15 օր շարունակ, եկաւ Գ. Վահանը: Առանձին ժողով մը ունեցանք իմ խորհրդակիցներով միասին: Այդ ժողովին եկած էին նաեւ Դաշտը գացող աղերը՝ Հաճի Մկրտիչ, Քեռին եւայլն: Դուրսը ոչ մի զինուոր մնացած չէր: բոլորն ալ ներկայ էին: Ոչ մի գաղտնի հաշիւ չունինք՝ ո՛չ հացի, ո՛չ զէնքերու, ո՛չ փողի: Բոլորը մանրամասն գիտէինք թէ ո՞ւր ինչ ունինք, ինչ ունինք տուեր:

Գ. Վահանին յանձնեցի բոլոր կենքերը, հաշիւներուս մասին ու ելքը ցոյց տուի, յանձնեց նաեւ մեր խաղութիւններու պատճառով ժողովուրդին տեղեկագիրները:

Խալիլի ծոցէն ելած կնիքներու պատճէնները, որ առաջուց առեր էի երկու շարք թղթի վրայ, տուի Գ. Վահանը ամէն բան հասկցաւ: Այն ատեն Վահանը արտասահման ղրկեց Հաւատորցի Մուրատը, Սպաղանցի Սիմոն եւ Մովսէսը, որովհետեւ Սիմոնը կռիւներու մէջ միշտ խոյս էր տուած, նոյնիսկ Նորշէնի կռուին կնոջ շոր էր հագեր, Մուրատը զինուոր չեղած մի կին էր սպաներ, իսկ Բերդանկցի Մովսէսը զինուորութեան ընդունակութիւն չունէր: Դրանց ընկերակցեց նաեւ Փոթիկայ Արամը, որը Սերոբի կռուին հրացանը նետած, հեռացած էր:

(Շար.)

Ամենէն ծանրակշիռ ըմբոստացումը ծագեցաւ «Փրոֆինթերն» յածանաւուն վրայ, որ դեկտեմբեր 16ին, մեկներ էր Սեվաստափոլի Նաւահանգիստէն։

Եւ երբ կրկին Նաւահանգիստ կը վերադառնար, հէփէուի մարդիկը ուզեցին ձերբակալել Միլիուքին անունով ենթասպայ մը, որ հակայեղափոխական գրգռութիւններով կը մեղադրուէր։ Ամբողջ Նաւազները ընդդիմացին այս ձերբակալման։

Անթելով օգնութիւն ուզուեցաւ. շատ չանցած «Փրոֆինթերն»ը պաշարուած էր իսկական Նաւատորմով մը։ Պէտք եղաւ օգնութեան կանչել Թորփիլահալած մը, յածանաւ մը, երկու ընդծովեաններ եւ 9 Թորփիլանաւեր, զսպելու համար ըմբոստները, որոնք յանձնուելէ առաջ կոտրտեցին յածանաւուն բոլոր մեքենաները եւ զանոնք դարձուցին անգործածելի։ Յածանաւուն բոլոր Նաւազներն ու սպաները այս կերպով ձերբակալուեցան ու յանձնուեցան պատերազմական ատեանին, որուն վճիռը անմիջապէս գործադրուեցաւ։ 22 Նաւազներ գնդակահար եղան։ Իսկ միւսները դատապարտուեցան երկարատեւ բանտարկութեան։

Ռուսեւլեհական դաշինք?

ՊՈՒՔՐԷՇ, 4 յունուար.— «Լուփթա» թերթը որ առհասարակ քաղաքական ստոյգ աղբիւրներէ կը քաղէ իր լուրերը, կը յայտնէ թէ ատենէ մը ի վեր բանակցութիւններ կը կատարուին, վերանորոգելու համար լեհեւռուսական դաշնակցութիւնը։ Թերթը յայտնելէ յետոյ թէ այս մասին՝ Զուիցերիոյ մէջ տեսակցութիւն մը պիտի ունենան Լեհաստանի արտաքին նախարար Զալէսքի և Ռումանիոյ վարչապետ Միրոնէսքօ, կ՚աւելցնէ.— Լեհեւռումէն դաշինքը կը վերջանայ փետրուարին։ Վերանորոգման բանակցութեանց ընթացքին, նոր խնդրութիւն մը երեւան եկած է։ Խորհրդ. կառավարութիւնը առաջարկած է Լեհաստանի, փոխադարձ չէզոքութեան դաշինք մը կնքել Լեհաստանի եւ Խորհրդ. Միութեան միջեւ, ճշդելով մանաւանդ որ երկու կողմերէն ո՚չ մէկը պիտի մասնակցի այն դաշնակցութեանց որոնք ուղղուած են իրենցմէ մէկուն դէմ։»

Լեհական կառավարութիւնը պատրաստակամութիւն յայտնած է այդ մասին բանակցութեան մտնելու, պայմանաւ որ այդ փոխադարձ չէզոքութեան դաշինքը ընդարձակէ իր սահմանները եւ իր մէջ առնէ Մոսկուայի մէջ՝ Լիտվինովի կնքած համաձայնագրին բոլոր ստորագրող կողմերը։

Թերթը կը կարծէ թէ լեհեւռումանական դաշնագիրը կարելի պիտի ըլլայ վերանորոգել փետրուարէն առաջ, այսինքն լեհեւռուս հաւանական բանակցութիւնները տակաւին չսկսած։

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունուար 10ին Salle d'Horticultureի մէջ, 84 rue de Grenelle Métro, Bac.

Կը նախագահէ Գ. ԱԼ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Կը մասնակցին՝ Գ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ եւ Ամերիկայի հայ ՖԱՔԻՐ ԳԱՌՆԻԿ ԹԱՐԱՆՃԵԱՆ (the Great Rajah).

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, թատ, հայկական, կովկասեան եւ առեւական ժողովրդական պարեր։

Ընտիր ճաշ, ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ Մուտք 10 Ֆր.

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ խումբի ժողովը այսօր երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիա ճաշարանին մէջ. ներկայ կ՚ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Գ Ա Ր Ա Ռ

ԼԻՈՆԻ Հաւազասպ խումբի ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Գրադարանին մէջ։

Այրի Տիկին Ռ. Որբերեան, Գ. Ա. Որբերեան, Օրիորդներ Արուսեակ և Մարիամ Որբերեան, Տէր եւ Տիկ. Օ. Որբերեան եւ զաւակները (Նիւ Եորք), եւ Տէտէեան եւ Սպարթալի ընտանիքները խորին կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր

ՌՈՒԲԷՆ ՈՐԲԵՐԵԱՆԻ

գառնագէտ մահը որ տեղի ունեցաւ 56 տարեկան հասակին։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ՚ունենայ վաղը Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 11.30ին Փարիզի հայոց եկեղեցւոյն մէջ, ուսկից հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի Saint Ouen (Parisien)ի գերեզմանատունը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Բժիշկ Գէորգեան եւ իր կինը Արփենիկ Գէորգեան (ծնեալ Արզութեան) իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իշխանուհի ՍԱԹԵՆԻԿ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆԻ մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Զարացեան ընտանիքը իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Կրընոպլի, Բրուա Ռուժի, Լանսէի, Պրինեայի հայրենակիցներուն որոնք անձամբ կամ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին տիկին ՄԱՐԻԱՄ ԶԱՐԱՅԵԱՆԻ մահուան առթիւ։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Դեկտ. 3ին։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ.ի Մանուկներու Պաշտպանութեան Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Իշխանուհի ՍԱԹԵՆԻԿ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆԻ մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի նետուեալ գումարները, Հ. Յ. Դ. Բիւրօ 300 ֆրանք, Ազգութեան խումբ 100, Փարիզի կոմիտէ 50 ֆրանք։

ՓԱՐԻԶԻ Աղքատախնամ ընկերութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Ե. ՀԱՃԵԱՆի մահուան առթիւ նետուեալ գումարները. Յ. Բուլեան 200, Վ. Բուլեան 200, Գ. Աղաթօն 200, Վ. Էսմէրեան 200.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Գոնիայի որբանոցէն, Կարապետ Կիրմիրլեան, Օննիկ Փիլիկեան, Սամփան Ղուկասեան, Արփիար Թաքարեան, Յարութիւն Մաղաքեան եւ Յովհաննէս Փապազեան որոնք 1928ին Թորինոյէն (Իտալիա) մեկնած են Ֆրանսա աշխատելու համար։ Կը կարծուի թէ Մարսիլիա կամ Լիոն կը գտնուին։ Իմացնել իրենց որբ ընկերոջ Հայկ Սուքիասեանի, Via Cadurso Villaggio Armeno Bari (Italie).

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան «ԿՈՅԱՄԱՐՏ» օրացոյցը, ճոխ բովանդակութեամբ եւ հերոսներու նկարներով։ Դիմել ճարպիկեանի, 14 Rue de la Fare, Marseille. կամ Յառաջի վարչութեան։

Գին՝ 6 ֆրանք, փոստի ծախքով 6.50 Ֆր.։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վիլմանպլը, Տիկ. Բ — 100։
Իսի-լէ-Մուլինօ, Ս. Պ.— 43։
Բրէվիլն, Թ. Կ.— 100։
Սէն Շամոն, Գարծ.— 205։
Ֆոնթէն, Կ. Փ.— 155։
Մարսէյլ, Վառ.— 140
Մարսէյլ, Գ. Կ.— 35։
Լիվրի-Կարկան, Ալթ.— 35։
Վէրիւ սիւր Գուրպրը, Ա. Գ.— 35։
Փարիզ, Ն. Ղ.— 35։
Առնուվիլ, Բաշ.— 35։
Ֆոն տը Բլէքո. Գ. Տ. Ղ.— 140։
Ժուանվիլ, Ն. Ն.— 70։
Գանեէօ. Օր. Թ.— 70։
Սէն Մորիս, Գ. Տ.— 110։
Նիս, Ա. Ս.— 70։
Մարսէյլ, Խ. Ն.— 70։
Կարտան, Ս. Թ.— 140։

IMPRIMERIE – MASSIS – ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շ.-	40 շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		•	•
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տ.	10 տ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 366

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931

7 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1461 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԵԾ ՀՈԳԸ

Մեր հարցարանին վրայ, հետզհետէ կը ստանանք պատասխաններ աշխատանքի տագնապի մասին։

Ինչպէս գիտել տուինք անցեալ շաբթու, տակաւին կանուխ է, գործածելու համար բուն բառը,— Գործազրկութիւն։ Բայց տագնապը կը շեշտուի, կը ծաւալի յամրաբար, գոնէ օտարականներուն համար։

Մեզի հասած պատասխաններէն կ'իմանանք որ պարբերաբար բանուորներ կ'արձակուին քիչ մը ամէն տեղ։Եւ անշուշտ ամէնէն առաջ օտարականները։

Միեւնոյն ատեն տեղի կ'ունենան աշխատանքի ժամերու կրճատումներ։ Իսկ մտահոգութեան գլխաւոր պատճառ՝ անորոշութիւնն է,— վաղուան զալիքը։ Տագնապը պատահական երեւո՞յթ մըն է, թէ տեւական։ Պիտի քաշքշուի՞ այս յամրընթաց, գրեթէ անզգալի վիճակին մէջ, թէ պիտի պոռթկայ ու ծաւալի, դառնալով ճշմարիտ աղէտ մը, ինչպէս 1927ին։

Լաւատես ձայներ պակաս չեն, ընդհանուր անորոշութեան մէջ։ Եւ որովհետեւ տագնապը տիեզերական է, մէկ երկրի յաւատեսութիւնէն կը վարակուի միւսն ալ։

Այսպէս, Ամերիկայի մէջ վարդագոյն յայտարարութիւններ եղան եւ արձագանգները անմիջապէս փոխադրուեցան Եւրոպա։ Հարցը այն է որ ճիշդ այս պահուն 9 միլիոն անգործներ ակռայ կը կճրտեն, եւ հարիւր հազարաւորներ կարգի կը սպասեն դուռներու առջեւ, հաց կամ ապուր ստանալու համար։

Այստեղ ալ, պաշտօնական բերանները յոյսեր կը ներշնչեն, բայց շաբաթէ շաբաթ կ'աւելնայ արձանագրուած գործազուրկներու թիւը։ Երկու շաբթուան մէջ, արդէն մօտեցած է 20.000ի, ինչ որ իրականութեան բուն պատկերը չի ներկայացներ։ Տագնապին լրջութեան մասին գաղափար մը տալու համար, յիշենք թէ կարգ մը երեսփոխաններ կը խորհին տան վարձքերու յետաձգում պահանջել Խորհրդարանէն։ (Յունուար 15էն կը սկսի տարուան առաջին եռամսեան)։

Ամփոփուելով հայկական շրջանակի մէջ, մեր ձեռքին տակ եղած տեղեկութիւնները բաւական են, որ այժմէն մինչեւ խորհինք, պատրաստ ըլլալու տագնապին տակալու։

Առանց աւելորդ իրարանցումի, չարիք մը սահմանափակելու մտահոգութեամբ, անհրաժեշտ է կատարել նախնական խորհրդակցութիւն մը, մասնակցութեամբ Հայր. Միութիւններու, Ազգատանամներու եւ Կարմիր Խաչերու։ Այէն-ձախէն դիմումներ անպակաս են մեր խմբագրատան մէջ, ի խնդիր գործի։ Աւելի շատ են անոնք որ ափ կ'առնեն այս կամ այն հանրային հաստատութեան դուռը, նպաստի համար։

Ինչպէս 1927ին, այս անգամ ալ աչքի կը զարնէ կսկծալի պարագայ մը,— Մեր աշխատաւորները, մանաւանդ անոնք որ երիտասարդ են, օր առօր կը վաստկին ու կ'ապրին։ Շատ քիչերը ուզած կամ կրցած են բան մը մէկդի դնել, սեւ օրուան համար։ Վստահ՝ իրենց առողջութեան եւ գործերու տեւականութեան վրայ, շատեր աջ-ձախ չեն նայած, եւ առաջին տագնապին, արդէն կը շուարին, կ'անճրկին։

Տաժանելի է այս կարգի աշխատաւորներու վիճակը, մանաւանդ երբ ամուսնացած են եւ զաւակներ ունին։ Եւ շատերն այդպէս են, Փարիզի մէջ թէ գաւառները։ Եթէ օրական ուտելիքը ճարեն այսպէս կամ այնպէս, տան վարձքի հոգը չեն կրնար փարատել։ Կամ եթէ ունին սեփական տնակ մը, պարտքով շինուած, պարտատէրին շուքը, պայմանաժամը քթէ բերնէ կը բերեն՝ պատառ մը հացը։

Բոլոր երեւոյթները ցոյց կուտան թէ ուշ-կանուխ պէտք պիտի ունենանք գործազուրկներու օգնութեան մարմիններու, եթէ չգտնուին ուրիշ օրկաններ, տագնապի մատնուած բանուորներուն աջակցելու համար։

Փարիզի մէջ արդէն անհամբերութեան նշաններ կը տեսնուին։ Վաղը հաւանաբար Մարսէյլէն եւ ուրիշ քաղաքներէ ալ անձկութեան ձայներ հասնին։

Առաջադրուած Մարմիններուն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ ոչ թէ ողորմութիւն բաշխել, այլ գործ գտնել։ Կամ ատամեայ փոխատուութիւններով մեղմացնել գործազուրկին հոգերը։ Ցետոյ, միջոցներ մտածել լայնօրէն օգտուելու պետական աղբիւրներէն, գործազրկութեան սնտուկներէն եւն.։

Ամէն պարագայի մէջ, ներելի չէ կրաւորական դիրք բռնել եւ սպասել որ կատարելապէս թշուառութիւն հաստատուի, գործի ձեռնարկելու համար։

1927ին, մենք առաջարկեցինք արհեստակցական սերտ կապ հաստատել հայ բանուորներու միջեւ, փոխադարձ օգնութեան սնտուկներով։ Այն ատեն տրամադրութիւն կար շատ բաներ ընելու, բայց երբ տագնապը փարատեցաւ, ամէն ինչ մոռացութեան տրուեցաւ։

Ահա նորէն դժբախտ առիթ մը, որպէսզի մեր բանուորները քիչ մըն ալ իրենց համար, սեւ օրուան համար մտածեն ու կազմակերպուին, օրինակ առնելով իրենց օտար ընկերներէն։

Այս պարբերական տագնապները ազդարարութիւններ են ոչ միայն ուրիշ գաղութներու, այլ եւ Ֆրանսայի մեր աշխատաւորներուն համար, որոնց տոկալու կարողութիւնն ալ կը պակսի տարուէ տարի։

Շ.

ԺՈՖՐԻ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մարաջախտ Ժոֆր ծնած է 1852ին Ռիվզալթի մէջ (Պիրենեան Արեւելեան). 12 յունուարին Փերփինեանի քոլէժը աւարտելէ յետոյ, 17 տարեկան էր երբ մտաւ Բազմարուեստեան վարժարան։ Աւարտեց 27 սեպտ. 1870ին, փոխ. տեղակալ տիտղոսով եւ մտաւ ամրաշէն բանակը։ Այդ աստիճանով մասնակցեցաւ Փարիզի պաշտպանման։ 1876ին հարիւրապետ դարձաւ։

Հարիւրապետ էր, երբ անցաւ ֆրանսական գաղթային կազմակերպութեան մէջ, մասնակցեցաւ Թոնքինի արշաւանքին։ Յետոյ գնաց Սուտան, օգնելու համար ֆրանսական խումբի մը, որ 1894ին յարձակեցաւ Թոմպուքթուի առջեւ։ Գրաւեց քաղաքը եւ տէր դարձաւ կացութեան։

1894ին փոխ-գնդապետ է արդէն։ Այդ աստիճանով մասնակցեցաւ Մատակասքարի արշաւանքին։ 1902ին կ'անուանուի զօրավար եւ պաշտօնի կը կոչուի պատերազմական նախարարութեան մէջ, յետոյ դասախօս՝ զինուորական վարժարանին մէջ։ 1905ին հրամանատար Բ. զօրաբանակին։ 1910ին կը մասնակցի պատերազմական Գերագոյն Խորհուրդին։ 1911ին ընդհ. սպայակոյտի պետ։ Այս դիրքով Ժոֆր ուղղակի հաղորդակցութեան կը մտնէր, խաղաղութեան մէջ, ֆրանսական բանակին հետ,

[illegible]

պատերազմի ժամանակ։ Այսպէս կը կազմակերպէ բանակը լրիվ ու մէջիկ։

1914 յուլիսին հանրապետութեան Նախագահ, Փուանքարէի հետ կ'երթայ Ռուսիա։ Վերադարձին պատերազմ յայտարարուած է արդէն, ու կը ստանձնէ բանակի ընդհ. հրամանատարութիւնը, շնորհիւ իր կարողութեանց, զօրաշարժը տեղի ունեցաւ կատարեալ ձեւով։

Շարլըրուայի մէջ, Թշնամի բանակները Ցակատ ցակատի, եւ նահանջ մը դէպի Մարն։ Նահանջը գէշ կատարուեցաւ, որովհետեւ հակառակ Ժոֆրի հրահանգներուն, խլամ պատրաստուած չէր ճակատին ետեւ։ Ու նահանջը, որ զինուորական ճարտար խաղ մըն էր, գէշ համեմատութիւն ստացաւ։ Աշխարհ անձկութեամբ կը հետեւէր այս շարժումներուն։ Զօր. Կալիէնի, ծրագրի ընկերը, կը թելադրէ անյապաղ սկսիլ հակայարձակումը։ Ժոֆր, վերակազմած էր բանակը, պատրաստած էր դիրքերը եւ սկսաւ հակայարձակումը, կատարեալ էր յաղթանակը։ Թշնամին աղէտալի նահանջ մը կատարեց։ Ֆրանսա փրկուած էր։

Այնուհետեւ կը սկսի խրամատային երկար պատերազմը։ 13 դեկտ. 1916ին, խորհրդարանին քննադատութիւններուն տակ, գերագոյն հրամանատարութիւնը կ'առնէ Ժոֆրի ձեռքէն, անոր տալով, իբրեւ վարձատրութիւն Մարնի, մարաջախտի տիտղոս։

Իրեն կը յաջորդէ զօրավար Նիվէլ կարճ ժամանակով։ Յետոյ զօրավար Փէթէն, ի վերջոյ Ֆոշ, բայց, որքան ալ շնորհազրկուած Թուէր Ժոֆր, իրեն կը պարտին վերջնական յաղթանակը, որուն ճամբան հարթած էր Մարնով։

1917ին Ժոֆր պաշտօն ստացաւ մեկնիլ Ամերիկա, ուր իր կատարած ջանքերուն շնորհիւ Միացեալ-Նահանգները մասնակցեցան պատերազմին։

Իսկ 1918ին կ'ընտրուէր Ակադեմիոյ անդամ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ԷՆԿԻՒՐԻ, 5 Յունուար.— Ներքին գործավար Շիւքրի Գայայի եւ Թուրք բանակներու ընդհ. քննիչ Ֆախրէտտինի գլխաւորութեամբ, Մէնէմէնի դէպքերը քննող յանձնախումբը այն համոզումը գոյացուցած է թէ Մէնէմէնի դէպքերը շատ աւելի մեծ կարեւորութիւն եւ աւելի լայն ծաւալ ունին քան ինչ որ կը կարծուէր սկիզբները։

Յանձնախումբը երեւան հանած է թէ մօտ ատենէն երկրին զանազան կէտերուն վրայ, շատ աւելի մեծ շարժում մը պայթեցնելու պատրաստութիւններ տեսնուած էին։

Քննիչ յանձնախումբը անընդհատ նոր ձերբակալութիւններ կատարել կուտայ եւ կը փորձէ դաւադրական կազմակերպութեան բոյնը երեւան հանել։

Ազգերու Դաշնակցութիւնը եւ Թուրքիա

Ազգերու Դաշնակցութիւնը Թուրքիոյ ելմտական գործավարութեան ուղղած է հարցարան մը, որով երկրին տնտեսական ու ելմտական, ինչպէս նաեւ տուրքերու դրութեան մասին կարգ հարցումներու պատասխանը կ'ուզէ։

Թուրքիա, առարկելով թէ չի մասնակցիր Ազգերու Դաշնակցութեան, որոշած է պատասխան չտալ հարցարանին։

Պաշարման վիճակը հաստատուեցաւ

Էնկիւրիի Ազգ. Ժողովը իր յունուար 1ի նիստին մէջ զբաղեցաւ Մէնէմէնի յետադիմական շարժումի խնդրով։ Երկարատեւ վիճաբանութիւններէ յետոյ կարդացուեցաւ վարչապետութեան կողմէ Ժողովին յղուած գրութիւն մը, որով կ'իմացնէր՝ Հիմնական Օրէնքին 86րդ յօդուածին համաձայն, Մէնէմէնի, Պալըքէսիրի եւ Մանիսայի շրջանակներուն մէջ 1931 Յունուար 1էն սկսեալ մէկ ամսուան համար պաշարման վիճակի հրատարակութիւնը։

Ժողովը միաձայնութեամբ ընդունեց այս օրինագիծը։

Գաւառները կը շարունակուին

Պոլսոյ մէջ Նաքշիպէնտի աղանդին շուրջ քննութիւնները կը շարունակուին։ Ձերբակալուածներուն հարցաքննութիւնը աւարտած է եւ դատական թուղթերը պատրաստուած են։

Պոլսոյ մէջ մինչեւ հիմա ձերբակալուածները, որոնց թիւը 12ի կը հասնի, «Անաֆարթա» շոգենաւով Պանտրմա ղրկուեցան եւ անկէ ալ Մէնէմէն։ Պիտի ղրկուի նաեւ Շէյխ Էսատ, նկատելով որ անոր առողջական վիճակը բարւոքած է։

Կատարուած քննութեամբ հաստատուած է թէ Շէյխ Էսատ գաղտնի «թէքքէ» մը ունէր եւ բազմաթիւ անձեր կը յաճախէին հոն։ Սակայն կարելի չէ եղած հաստատել որ «թէքքէ»ն յաճախողները կապ ունեցած են դաւադրական դէպքին հետ։ Միայն, նկատելով որ այս ձեւով կրօնական արարողութիւն կատարելը հակառակ է պետական օրէնքներուն, ընդհ. դատախազութիւնը որոշած է այս հիման վրայ հետապնդում կատարել «թէքքէ»ն յաճախող անձերուն դէմ, որոնց թիւը 200ի կը հասնի։ Այս անձերուն մէջ կը գտնուին զանազան դասակարգերու պատկանող այրեր եւ հանըմներ։

∴ «Ագշամ», խօսելով փաստաբան Հասան Ֆէհմի պէյի ձերբակալման մասին, կ'ըսէ թէ ասիկա կը ցուցնէ որ կարգ մը ընկերային դիրքի տէր անձեր ալ կապ ունին յետադիմական շարժումին հետ։

Նորանոր ձերբակալութիւններ

Իզմիրի դաւադրական շարժումին քննութիւնը փութով առաջ կը տարուի։ Երեք անձեր եւս ձերբակալուեցան Իզմիրի մէջ։ Անոնցմէ մէկը Ֆէթհիէի իմամն է։ Ձերբակալուելով Մէնէմէն ղրկուած է նաեւ Նաքշիպէնտի աղանդին շէյխերէն Տէմիրճիլի Մուսթաֆա Շէյխ Լութֆուլլահ ալ ձերբակալուած է։

Ալաշէհիրի մէջ 21 հոգի ձերբակալուելով Մէնէմէն ղրկուած են։ Մէնէմէնի մէջ ըմբոստները ծափահարողներէն քանի մը հոգի ալ բռնուեցան։

Մինչեւ հիմա հսկողութեան տակ առնուածներուն թիւը 150ի հասած է։Ըմբոստները համախոհներ ունէին Պոլիս, Մագնիսա, Պալըքէսիր, Ալաշէհիր եւ Ագհիսար։ Ալաշէհիրի մէջ ձերբակալուած է հաֆըզ Հասան որ Պաշլանըշ գիւղին մէջ Նաքշիպէնտի աղանդը կազմակերպած է։

Ձերբակալուածներու խոստովանութիւնէն երեւան ելաւ որ դէպքին հեղինակները մեղսակիցներ ունէին Անթալիոյ մէջ։

Պուլկար աւազակները յոյն կը ջարդեն

Աթէնքէն երէկ տրուած հեռագրի մը համաձայն, պուլկար աւազակներ՝ Տէտէ Աղաճի մօտ մտած են յունական հողէն ներս, եւ սպաննած են վեց հոգի եւ գիւղ մըն ալ այրած գայն կողոպտելէ յետոյ։

Յունաստան եւ դաշնագրերու քննութիւնը

ՎԻԷՆՆԱ, 5 յունուար.— Յունաստանի վարչապետը Վենիզելոս՝ Յունաստանի արտաքին քաղաքականութեան մասին հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ մամուլի ներկայացու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԵՂԻՆԱԿԱՒՈՐ ԿԱՐԾԻՔ ՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

Մարաջախտ Ֆրանշէտ'Էսփերէ դէպի արեւելք իր ճամբորդութենէ վերադարձին, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ Մարսիլիոյ մէջ, խօսելով Թուրքիոյ ներկայ կացութեան մասին.— Կրցայ հաստատել թէ Թուրքիա անցնելու վրայ է շատ աւելի լուրջ տագնապ մը, քան ինչ որ կը կարծուի Ֆրանսայի մէջ։ Քրտական ըմբոստութիւնը ըսուածէն շատ աւելի ծանր է եւ տակաւին չէ զսպուած։ Քիւրտերը կը քաջալերուին Մուսթաֆա Քէմալի հակառակորդ կարգ մը Թուրքերու կողմէ եւ յետադիմականները գլուխ կը ցցեն։ Ալ չեմ գիտեր թէ ինչեր պիտի պատահին այնտեղ։ Էնկիւրիի Թուրք զինուորները լաւ հագուած են բայց արեւելեան սահմանագլուխի զօրախումբերը գէշ հագուած են եւ կանոնաւոր վճարում չեն ստանար եւ փայլուն վիճակ մը չեն ներկայացներ։

«Նաւահանգիստները, մանաւանդ Իզմիր, առեւտուր չունին այլեւս։ Փողոցներուն մէջ շատ անցորդներ ցնցոտիներով պատսպարուած են։ Թուրքիա շատ հեռու է բարգաւաճ ըլլալէ։

[illegible] տան մէջ կը տիրէ կարգ-կանոնի, աշխատանքի եւ անտեսական բարգաւաճման մթնոլորտ մը։ Երկիրը կատարեալ զարգացման ճամբուն մէջ է»։

ՆԱՔՇԻՊԷՆՏ ԱՂԱՆԴԸ

Հակաքէմալական շարժման կազմակերպիչ Նաքշիպէնտ աղանդին պետ Շէյխ Էսատ Էֆէնտիի տունը խուզարկուած ատեն ոստիկանութիւնը կարեւոր գումար մը գտած է սնտուկի մը մէջ։ Կ'ըսուի թէ այս գումարը 70-80 հազար ոսկիի կը հասնի։

«Թէքքէ»ները ընդհանրապէս հարուստ հաստատութիւններ կը համարուէին, որովհետեւ երբեմն ասոնք սուլթաններու հովանաւորութիւնն ու շնորհները կը վայելէին։ Ասոնց կարգէն ամէնէն հարուստը եղած է Նախշիպէնտներուն «Թէքքէ»ն որուն սուլթաններ ալ անդամ եղած են։

Այս աղանդը միայն Պոլսոյ մէջ «Թէքքէ»ներ ունէր եւ բազմաթիւ ճիւղեր Անատոլուի մէջ։ Այս աղանդը երկու թեւի բաժնուած էր «գաղտնի» եւ «յայտնի»։ Անոնք որ աղօթելու ատեն բարձրաձայն կը տքային՝ «յայտնի» թեւին կը պատկանէին, իսկ անձայնները «գաղտնի»ին։ «Գաղտնի» թեւին պետն էր 150նոցներէն Ջէյնէլ Ապէտին Էֆէնտի։ Շէյխ Էսատ ալ «յայտնի»ներուն։

ԹԱՄԶԻՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԱԶԳՑ

Ռիկայէն «Սորնինկ փոսթ»ի թղթակիցը կը գրէ.— Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ վերջերս Մոսկուայի դատավարութեամբ համաշխարհային համբաւ ստացած Ռամզին եւ իր ընկերները, որոնք մեղադրուած ու դատապարտուած էին հակայեղափոխական դաւադրութեամբ, բանտէն ազատ արձակուած են։ Անոնք կ'աշխատին Սիպերիոյ զանազան գործարաններուն մէջ, կեղծ անուններով...

ՄԵՐ ՀԱԿԱՌԱԿՈՐԴՆԵՐԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

Ա.

Նախորդ յօդուածի մը մէջ («Յառաջ», Թիւ 1423), կ'եզրակացնէինք թէ, — Դաշնակցութիւնը այսօր, եթէ նոր յայտնուէր գաղութներու մէջ իբր ներկայ պայմաններու ծնունդ, պիտի մշակէր ծրագիրը որ 40 տարիներու փորձուած գոյութենէ մը յետոյ՝ իրն է այժմ ու պիտի նետուէր գործունէութեան մը մէջ, որ քառասուն տարիներու ելեւէջէն վերջ, զայն կրկին կը դնէ յանձնառութիւններու ահաւոր բեռան մը ծանրութեան տակ։ Ու պայմաններու որոշ տարբերութեամբ, իր դէմ պիտի գտնէր նոյն հակառակորդները, որ 40 տարի անընդհատ, պատուար փորձեցին կանգնել՝ ամէն մէկ քայլի առջեւ։

Եւ, ինչպէս անցեալ 40 տարիներու ընթացքին, այսօր եւս, այդ հակառակութիւնը դատապարտուած է լռելու, չեզոքանալու ինքնազսպման ուժով, կամ վախով եւ կամ արտայայտուելու եւ գործելու իրեն արժանի եղանակներով, առնուազն սկսեալ մինչեւ կանակէն ու մութին տրուած դաշոյնի հարուած, հրապարակային բարբանջանքէն՝ մինչեւ մատնութիւն...։

Ի հարկէ, կարելի չէ պահանջել ու պարտադրել որ նոյն հաւաքականութեան բոլոր տարրերը հաւասարապէս զգան, մտածեն ու գործեն միասնի յատուկ ներդաշնակութեամբ, կամ ներթափանցուին նոյն հոսանքին ազգային ազդեցութեան եւ իրենց ըմբռնումներն ու զգացումները թափեն նոյն կաղապարին մէջ։ Հակառակութիւն ու բախում ուրեմն, տարբեր հոսանքներու միջեւ, պարզ եւ ըմբռնելի երեւոյթներ ենթակայ, իրենց հետեւանքներով, կը մարդանան հայ իրականութեան մէջ ինչ որ օտար միջավայր, ազատ ու պետականացած միջավայրերու մէջ ներելի է եւ թերեւս անհրաժեշտ, յաճախ՝ նոյնը չի կրնար ըլլալ հայութեան ներկայ պայմաններուն մէջ։

Օտար միջավայրերու մէջ, հոսանքէ հոսանք հակառակութիւնը եթէ կը բխի ընկերային ու քաղաքական տեսակէտներու տարբերութենէ։ Հո՛ս, հակառակութեան գլխաւոր դրդիչը խմբական է, դասակարգայինը

Հայ կեանքի մէջ, անոր տուն կուտայ այլազան ազդակներու ամբողջութիւն մը, որուն հիմնակէտը անհատականն է։ Մեր մէջ, չկայ ազգային դասակարգ, նման տարրին, որ ծնունդ տայ համապատասխան կազմակերպութեան, խմբական համակրութիւններով ու հակակրութիւններով։

Ընդհակառակը, եթէ ուզենք, կրնանք համաձայն ընկերօրանական կաղապարներու, հայ հաւաքականութիւնը բաժնել դասակարգային շերտաւորումներու։ Տարրերը կան՝ գան ու ցիր։ Սակայն, իրականութիւնը տարբեր երեւոյթ կ'արձանագրէ։

Հայ պուրժուան՝ նոյնքան հայրենազուրկ, որքան հայ բանուորը, իր դասակարգային համակրանքով ու հակակրանքով՝ աւելի կապուած է օտար քաղքենիին եւ ընկերվարականին, քան իր հայ դասակցին ու հայ բանուորին, որոնց երկուքին ալ դէմ կրնայ դառնալ — երբ հայ հաւաքականութեան մասին — միմիայն ազգային ձգտումներու ստրկութեամբ եւ կամ, երկուքին ալ գործակցի՝ նոյն ձգտումներու համերաշխութեամբ

Այս երեւոյթը առաւելապէս կը նշմարուի Դաշնակցութեան մէջ, ու այսօր, իր կազմակերպ-կան այլազան տարրերով կ'իրականացնէ քառասուն տարի առաջ հրապարակուած Հ. Յ. Դ.ի առաջին Թռուցիկին ոգին՝

Դասակարգային գետնի վրայ, հայ պուրժուան ու հայ բանուորը իսկապէս միջազգային տիպարներ են, շնորհիւ ընկերային — քաղաքական պայմաններուն, որոնց ենթարկուած են։ Հայ կը դառնան եւ իրարու կը միանան զգացումի ուժով կրնան նոյնիսկ ազգային քաղաքական նոյն նպատակը հետապնդել ձեռք ձեռքի։ Բայց իրարմէ կը բաժնուին ու կը զանազանուին խառնուածքով, ազգային քաղաքական ըմբռնումներով ու հետապնդումներով։ Հակառակութիւնը կը սկսի անկից ու դասակարգ չի ճանչնար։ Որովհետեւ, հիմը ընկերային չէ. այլ քաղաքական։ Անկից նաեւ անոր կոպտութիւնը...

* *

Այս մէկ քանի խորհրդածութեանց առիթ կուտայ նախաբանը ընկ. Ս. Վրացեանի մէկ յօդուածին՝ «Մեր բարքերից», («Հայրենիք», գիրք 7)։

Խօսելով հակառակորդներու փոխադարձ վարմունքին մասին, ընկ. Վրացեան կը գծէ բարքերու սեւ եւ պատկեր մը՝ ջատագովային մթութեամբ ու խառնակութեամբ.— «Չկայ յարգանք դէպի մարդն ու մարդկային արժանապատուութիւնը»։

«Մանաւանդ զարշելի է վերաբերումը դէպի հակառակ գաղափարների տէր կամ հակառակորդ կուսակցութեանց պատկանող անդամները։ Այստեղ արդէն չափ ու սահման, սրբութիւն չկայ: Հակառակորդը անպատճառ մարմնացումն է ամէն տեսակ աղտեղութեանց, բարոյական հրէշ է, անսկզբունք, աննկարագիր, անբարոյական, շահամոլ, կեղծաւոր, խարդախ, դաւաճան— մի խօսքով՝ քրէական տիպար, կատարեալ ցիւաղ»։

Անհերքելի իրողութիւն։ Ի՞նչ, օր չանցնիր որ հակառակորդ մամուլի սիւնակներուն մէջ, փաստը չգտնենք կոպիտ այս իրականութեան։ Մանաւանդ երբ հարցը կը դառնայ Դաշնակցութեան ու դաշնակցական անհատի մը շուրջ։ Փոքրէն ամէնէն մեծը, մութ անկիւնի մը պատահական թղթակցէն մինչեւ խմբագրապետը հայհոյութիւն մը ունին անզուսպելիք ու առիթը կը գտնեն ամէն վայրկեան՝ առանց փնտռելու յոգնութեան։ Հակառակութիւնը հոդ՝ կանգ չառներ սակայն լեզուի յանդգնութիւններով կ'երթայ ամենամութ ակնարկութիւններէն մինչեւ բացայայտ քսութիւն, որուն դէմ իբր պարզ հաւանիչ՝ յաճախ, պէտք պիտի ըլլար արձանագրել «մատնութիւն» .. բառը։

Մարդիկը ո՛չ միայն կը յանդգնին դրուագ առ դրուագ բզքել Դաշնակցութեան 40 տարիները, պատէ պատ զարնել արդիւնքները՝ որոնց յաջողն ու փառքը՝ իրենք իրենց համար պիտի արձանագրէին ինքնագովութեան իբրեւ անսպառ ներշնչարան, ո՛չ միայն թզուկի իրենց մանրուք մատներով կը փորձեն հիմերը խախտել ամբողջ հաստատութեան մը, այլ չեն քաշուիր քրքրելու անհատներու անցեալն ու նոյնիսկ ներքին կեանքը։ Ընչուեա իրենց կը պակսի լրջախոհ ճարտարութիւնն ու հնարամտութիւնը։ Գոնէ կը գոցեն յերիւրանքով։

Այնքան որ յաճախ, մարդ իրաւունքով կը տարուի խորհրդածելու, — Դաշնակցութիւնն իբր յեղափոխական կազմակերպութիւն որ թարմութեան շունչ է փչեր հայ ճախճախուտքին վրայ, արդեօ՞ք վրայ է առեր հաւաքական հպարտութեան զգացումը։ Վարկաբեկման փորձերը արդեօք սկսած են ներքին քայքայման հետեւանքներով ալ յուսադրուիլ, արդեօ՞ք այլեւս չեն ցնցեր կուսակցական նախանձախնդրութեան մեր ջիղերը։

Եւ այն կուսակցական անհատները, որոնք ամէնէն աւելի իբր տիրական դէմքեր՝ կ'ենթարկուին անուանարկութեան գռեհիկ գրոհներու, արդեօ՞ք յանցանք չեն գործեր ամենադարշ պառաւոցքներու հանդէպ, լռութեան գոս եւ օրինակ առնել, երբ գիտեն ու գիտենք թէ «յաղթ չեզոք հաստատութեան» իրենց անհատական հմայքին հետ, կը փրթի նաեւ կտոր մը կուսակցական հմայքէն։

Ի հարկէ, լռութիւնը ձեւ մըն է լաւագոյն պատասխանի։ Բայց պարագային համեմատաբար երբ կը նպաստէ գրգռելու հակառակորդին յանդգնութիւնը, արդեօ՞ք մեզ չի տանիր կուսակցական անբարոյացման, եւ արդեօ՞ք բոլոր խորհրդածող մաքերուն ու բանագրւող կամքերուն չի պարտադրեր հակադդեցութեան յարմարագոյն որոնումներ։

ՄԻՐՏԻՉ ԽՐԻՑԵԱՆ

ՕՐԸ ՉԷ ԲՍՐԵԿԵՆԴԱՆ ԿՈՎՆ Է ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

Կ աղանդի Նուէր՝
իմ տարագիր ընկերներին

Գիւղէն հեռու, ձորի մը խուլ անկիւնը կծկուած մենաւոր խըրճիթին մէջ կ'ապրէր Օհանը իր ընտանիքով՝ կնոջ Զանանի, երեք զոյգ երեխաների հետ։

Աղքատ էր Օհանը. չքաւոր, բազմանդամ ընտանիքը ապրեցնելու հոգը մենմենակ իր ուսերի վրայ ծանրացած։ Օտար առիքի տակ, սեւ աշխատանքով, իր հարազատներին, առօրեայ լուկ ցամաք հացը հայթայթելու ապահովութեամբը՝ երջանիկ։

Օր մը սակայն, կինը իւղոտ փիլաւ ուտելու փափաք յայտնեց։ «Բուրեկենդանի օր լման ունենք — կատակեց Օհանը — Հայրապետ կերակուրները բարեկենդանին կ'ուտեն, համբերէ՛, թող մի Բարեկենդանը գայ, իւղոտ փիլաւն ալ կը բերէ, առանց հալուած ու կաթան էլ»։

Միամիտ կին էր Զանանը. հաւատաց մարդու խօսքին, անկէ վերջ անհամբեր Բարեկենդանի գալուն կը սպասէր։ Բայց Բարեկենդանը կ'ուշանար։ «Ո՞ւր է, ե՞րբ պիտի գայ Բարեկենդանը, ե՞րբ է այդ օրը» կը հարցնէր կինը յաճախ։ «Որ գայ ես քեզ իմաց կուտամ» խօսքերով կը հանդարտեցնէր Օհանը իր կնոջ։

Տարիներն անցնում էին իրար ետեւէ, բայց Բարեկենդանը չէր այցելում Օհանի խրճիթը։ Այս հանգամանքը զարմացնում էր ո՛չ միայն Զանանին, այլեւ փոքրիկներին։ Մի օր էլ ուրախութեամբ յայտնեցին Օհանին, թէ իրենք լսել են գիտեն, որ ամէն կողմ Բարեկենդան է, Բարեկենդանը եկել է։

«Ախոյ է ձեր գիւղաճն էլ, ձեր լաւոն էլ, մեր բարեկենդանը չէ եկած» խոժոռ ու խոժոռ դէմքով վրայ բերաւ Օհանը եւ վերջ տուեց այդ անախորժ խօսակցութեան։ Լեզուն նրանք բայց Բարեկենդանի սպասումը շարունակւում էր լուռ ու մունջ՝ նրանց հոգիների մէջ։

Ի վերջոյ աշխարհը փոխուեց կարծես. բախտը ժպտաց Օհանին, աշխատաւոր ձեռքերը շատցան. Թիկունքը ամրացաւ տարեց նըրան տղաներով Օտարի խրճիթը թողեց, ազատուեց վարձկանութենէ, տէր եղաւ պարաքով կոչուած իր պապենական ոճախին. ձորէն գիւղ իջաւ, տունը շէնցաւ։ Զանանն էլ կով կթելու բախտաւորութիւնը ունեցաւ, զաւակներն էլ հացի հետ պանիր, դեղին կարագ ուտեցին։

Մի օր էլ, երբ՝ կլոր սեղանի վրայ մեծ «լէնկէրի»ով իրենց սիրտ բերք, ձերմկհատ ցորենէ պատրաստուած, կովի արդար իւղը վրան լցուած, բրինձի նման ճերմակ ձաւարէ փիլաւով, Օհանի բախտաւոր ընտանիքը իր օրուան սովորական ճաշը կ'անէր, Զանանը յիշեց անցեալ հին պատմութիւնը ձաւարէ փիլաւի։

«Այն ես էլի, մարդ երկար, խուլքդ՝ կարծ» իւղոտ բեխերը սրբելով կրկին կատակեց Օհանը բարի ժպիտով — «Դէհա է շուտով հասկացած լինէիր, որ օրը չէ Բարեկենդան, այլ կովն է Բարեկենդան»։

Ա. ԱՐՈՑԵԱՆ

Նիս

ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆ ՓՈՔՐ ԱՍԻՈՅ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այս շրջաններուն մէջ ցորենի վատ բերքը հին ժամանակներէն ի վեր բնակչութիւնը պարտադրած էր անասնաբուծութիւն ընել, մասնաւորաբար ձի պահելու, ինչ որ կը դիւրանար այդ շրջաններուն լաւ խոտավը, գարիովն ու աղաւով։ Սուլթաններու վարչութիւնը փճացուցած էր երկրագործութեան այս ճիւղը. առաջ եկած էր մահմետական բնակչութեան գաղթը։ Ազգ. փոքրամասնութիւնները որոնք հողին կառչած էին, առաջ հակառակ, ամէն տեսակ կովարածութեան, կովերը գնելով Բիւրտիստանէն, որ այն ատեն զերծ էր հարկ տալէ. այս կերպով անոնք ընտեղծեցին սուճուխ եւ փաստրմայի գործը։ Կեսարիոյ մէջ, ամէն տարի, արտածելի մսեղէնի համար կը մորթէին 45,000 կով եւ քանի մը հազար հորթեր։ Այս քանակը զարմացնելու չէ։ Յոյներն ու Հայերը դիւրաւ կը գաղթէին, բայց հարստութիւն դիզելէ վերջ՝ վերադառնալու համար։ Ամբողջ կայսրութեան մէջ, նպարեղէնը մեծ մասով անոնց ձեռքն էր։ Իրենցմէ շատերուն արհեստին եւ անանց ալ ազդեցութեան շնորհիւ, անոնք լաւագոյն միջնորդները կը դառնային արտադրութեան մը, զոր իրենք իսկ կը պատրաստէին եւ կը սպառէին մեծ չափով։

Փոքր Ասիոյ մէջ, այլեւս յոյն չէ մնացած։ Հա՛յ՝ գրեթէ բնաւ։ Անոնք նոյն մսեղէն արտադրութիւնը կը պատրաստեն այն երկիրներուն մէջ, որ զիրենք ընդունած է։ Յունաստան նոյնիսկ փորձեց Թուրքիա արտածել։ Այսօր, արտադրութիւնը նուազած է 3-4 չափով։ Կեսարիա մնացած 2000 Հայերն են որ շատ կարօտ, տարիքնին ալ առած, չեն ալ կրնար Արեւմուտք գաղթել ու կը պատրաստեն այդ մսեղէնը։

Կովարածութեան տուն տըւող պատճառները մղեցին ազգ. փոքրամասնութիւնները որ նըւիրուին նաեւ գորգի եւ կտաւի շինութեան։ Համբերութիւն մը գործելու մեծ եռանդ մը և փորձառութիւն մը թոյլ կուտային ընտրելու բուրդի այն պզտիկ քանակը, որ հիւսելու յարմար էր։ Ձեռքի վարժութիւն ու ճարտարութիւն պէտք էր այս աշխատանքին համար, ինչպէս միշտ պէտք պիտի ըլլայ Փոքր Ասիոյ մէջ արժէք ներկայացնող արտադրութիւններուն համար, հազար հանգոյցներով գորգեր, մատներու թարթար եւ կրկնըւած ճնշումով կակղելի թուզեր, հատիկ հատիկ քննելի խաղողներ, թերթ թերթ շարելիք ծըխախոտ, եւ բացուած ձեւով ընտրելիք բուրդ։ Թուրքիոյ նախանիւթերու պատրաստութեան մէջ՝ մեքենան գրեթէ տեղ չունի։ Յաճախ կը մտնեն զայն:

Կեսարիոյ ընթացիկ գորգերն ու Սվազի բաղդատաբար հարուստ գորգերը այլեւս չեն շինուիր։ Փորձեր կը կատարուին վարժեցնելու համար Թուրք գործաւորուհիները, դիմելով փոքրաթիւ Հայուհիներուն, որոնք տակաւին իրենց կեանքը կը քաշկռտեն երկու քաղաքներուն մէջ։ Նման փորձերու արդիւնքը, ինչպէս կը հասկցուի, կը պահանջէ երկար ժամանակ, մանաւանդ որ Թուրքիոյ մէջ, անհետ գոյներու գաղտնիքը կորսուած է։ Անկից զատ, այս փորձերը կը կատարուին Մանչեսթըրէն ներածուած բուրդերով, ինչ որ սուղի կը նստի եւ ինչ որ մանաւանդ չի ծառայեր նպատակին որ կը կայանայ տեղական նախանիւթերը շահագործելուն մէջ, զանոնք վերածելով ճարտարարուեստական ապրանքի:

Թուրքի քուրձերը կը ծախուէին ամբողջ Բիւրտիստանի մէջ։ Այլեւս շինող չկայ։ Կեսարիա եւ Սվազ տարեկան կ'արտածէին 2,5 միլիոն զոյգ գուլպայ եւ ուրիշ տեսակի բրդեղէններ։ Այս ճարտարարուեստը այլեւս որեւէ շահագրգռութիւն չարթնցներ։ Նոյնպէս նաեւ այծի մազով հիւսուած մախաղներն ու գործերը, ինչպէս անգլիական բամպակով հիւսուած ապրանքները:

Տեղ-տեղերը որ Կապադովկիոյ նախանիւթերով՝ Կապադովկիոյ մէջ շինուած տակաւին զգեստներ կը հայթայթէին, իրենց դրամը հիմա դուրս կը հանեն երկրէն, Արեւմուտքէն գնելու համար բամպակէ կտաւներ եւ ներկայանալի այլ իրեր, որոնք կարճատեւ գործածութենէ մը յետոյ, անգործածելի կը դառնան։ Շրջաբերութեան դրուած դրամագլուխներն ալ իրենց կարգին ցայց կուտան տնտեսական կացութեան ծանրութիւնը։ Նախապատերազմեան քանիցս միլիոնատէր դրամատէրներուն եւ վաճառականներուն, գնահատելի հարստութիւններ վայելող հարիւրաւոր անձերու տեղ, հիմա մնացած են երեք վարկային գործակալութիւններ, որոնք կարճպայմանաժամկէտով փոխ կուտան, մինչ նոյն գումարները, առենօք, առեւտուրի տրամադրութեան տակ կը դրուէին երեք չորս միջակ փոխատուներու կողմէ։

Պատերազմէն առաջ արտածումը կը հասնէր 150 միլիոն ֆրանքի, միայն տեղական արտադրութիւններով, առանց հաշուելու արմտիք եւ պտուղները։ Ներածումները այս թիւին կէսին ալ չէին հասներ։ Անկից զատ, շրջանը կը հարստանար Ամերիկայի, Արեւմուտքի, Թուրքիոյ մեծ քաղաքներուն մէջ աշխատող Հայերու եւ Յոյներու ղրկած գումարներով։ Պահածոյ մսեղէնի ճարտարարուեստէն զատ, որ այնքան ինկած է, էնկիւրի Սվազ երկաթուղիով իրարու կապուած շրջանները կ'ապրին միմիայն երկրագործական ապերախտ արտադրութեամբ։ Չքաւորութիւնը անհուն է։ Կովարածութիւնը կը նուազի պահածոյ մսի պատրաստութեան նուազման համեմատութեամբ։ Ոչխարաբուծութիւնը շահաբեր չէ, ամբողջ Թուրքիոյ մէջ դըրւած կարգադրութիւնը նուազած ըլլալով։ Պաշտած օրէնքով կարելի պիտի ըլլար միմիայն արգիլել որ ան բոլորովին չփճանայ։

Գիւղացիները՝ ուրիշ աղբիւրներէ զուրկ, վստահելով շնորհիւ երկաթուղիին, կրնան տեղական շուկան պել, զգալի կերպով աւելցու էին ցանքը։ Ցորենի անկ չվարձատրեց իրենց ճիգերը։ Իրենց ցորենն ու գարեն յատուկ գարին ծախեցին քիլօն 50 ֆրանքի. այն բեր տեւող սայլերով տեղա խութենէ վերջ. շոգեկառքի յարան մը յանձնելու պայ նով։

Ամէն տեսակ արտա հղայութիւնն ու բնակչութ նուազումը (Կեսարիոյ մէջ հազարէն իջած է 39,500 գի մէջ 43,000էն 29,70 գործունեայ եւ արհեստա տարրերու փախըստ անհետ ցումով) կը բացատրեն բա թիւ եւ կնոջ տրտունջները ռավարութեան դէմ. Բազա թէ գիւղացի հիմա կը յ բարեն առանց ծծելու տագնապը առաջ կուգայ քին տարրերու մեկնումով, մը որ խմասը կուտայ պարկ տութեան, գործունէութեան խելացութեան։ Յոյներուն սին, այս խառնովանութ կատարուեցաւ երկու ժողով ներու փոխանակութեան մէ նըրը։ Գալով Հայերուն, ո՛չ Թուրք պատիւը կ'ընէր համար ցաւ զգալու։ Թշուառ ցումը պէտք է որ շատ անկ ցուցած ըլլայ, որպէսզի ճշմ տութիւնն այսպէս վերա իր իրաւունքները։

Յառաջդիմութիւններ կա բելու ելլել, երբ թշուառութի նը այս աստիճան դէմ կը կա նի, վեր է մարդկային ուժե Այս վհատեցուցիչ ազդակ ները պէտք չէ արգիլեն նագրելէ յառաջդիմութեան փաքը որ հաւասարապէս է բոլոր շրջանակներուն մէջ որ, ուրիշներու կարգին, յայտնուի իրենց զաւակն դպրոց ղրկելու համար, ծն ներուն ցայց տուած. յամա թեամբ, դպրոցականներու րատեւութեամբ եւ ուսուցի ուսուցչուհիներու անձնուիր թեամբ։ Բայց պէտք է տալ ժողովուրդին որ ազատ գրուի, դրամագլուխ կազմէ, րակազմէ նոյն այս դրամ գլուխները որ այս աշխար մէջ ամէնքանի ճակատագր օրէնքին համաձայն կը մաշին։

Արտադրութիւնն այսօր շա տկար է։ Զայն հաւասարեց անոր որ կար փոքրամասնու թեանց անհետացումէն առ երկար տարիներու կը կարօ Պէտք պիտի ըլլայ ուրեմն ձե ձգել դրամական միջոցներ կալու համար փոխանցման շրջանին։ Ելմտական հեղին կութիւններ խստութեամբ տեցին՝ նոր գիծերու շինութեան յատկացումները։

Ներելի է սակայն, նկատ առնել բազմահազար բնակիչնե րու մասուցած ծառայութիւ նը, դիւրացնելով հողային ա տադրութեան սպառումը։ Որո հետեւ, էնկիւրի-Սվազ շրջա զուրկ է բնութեան բարիքներէ մինչ Իզմիրը օրինակ, այնքա բարեբեր է, սակայն առաջին կապուած են Անատոլուի ար ւելեան եւ կեդրոնական նա հանգները։

ԲԺԻՇԿ Կ'ՈՒԶԵՆ

«Վէչէրնայա Մոսկվա» թեր թին տեղեկութիւններուն համա ձայն, Ռուսիոյ կեդրոնական գա ւառներէն կը պահանջուի 6,00 բժիշկ։ Բժշկական վարժարաննե հազիւ 1,700 բժիշկ կրնան հա թայթել։ Պէտք է գիտնալ բժշկական ուսանողներուն վի շատ գէշ է։ Շատերը զանազա աշխատանքներ կը կատարեն ա րելու համար։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ ու յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթի մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

Մ. ՊԷՇԻՔԹԱՇԼԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՊՈՒՔՐԷՇ.— Հայ Մշակոյթի բարեկամներու Ընկերակցութիւնը իր ժողովրդական 4րդ լսարանը նուիրած էր Մկրտիչ Պէշիքթաշլեանի, անոր ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ։

Առաջին դասախօսն էր Պ. Յ. Տապիկեան, որ վերլուծեց Պէշիքթաշլեանի կեանքը, նախ իբրեւ աշակերտ Մխիթարեանց եւ անոնց կրթութեան մեծ գործին, յետոյ իբրեւ հայրենասէր որ իր գործերուն մէջ երգած է հայրենիքը եւ ազատութեան շունչը, իբրեւ թատերագիր՝ որ տուած է նոյնին աշխարհաբար թատերագրերը, իբր միութեան երգիչ ... հայ ժողովուրդին հասուածիրը եղբայրակցութեան հրաւիրած է, եւ իբր անձնազոհ ուսուցիչ։ ... բանախօսը ընթերցումներ ըրաւ Պէշիքթաշլեանի քերթուածներէն։

Երկրորդ բանախօսն էր Պ. Յ. Սիրունի, որ վերլուծեց գրական ու արուեստագէտը Պէշիքթաշլեանի մէջ ըսաւ թէ Պէշիքթաշլեան Մխիթարեանց կը պարտի հայրենասէրը, բայց նաեւ ... կեանք գտած շունչը, որ ... օրերուն յատկանիշն էր Մխիթարեանց գրականութեան։ Պէշիքթաշլեան կրցաւ սակայն բանաստեղծել այդ շունչը՝ երբ խառնեց զայն քնքուշ ... արտայայտութիւն է գտած եւ ... խառնուած քնարերու։

Պէշիքթաշլեանի արուեստին մէջ կը միանան արեւելքն ու արեւմուտքը — արեւելքը իր ... գոյներով, ու արեւմուտքը իր նրբացած հոգիով։ Պէշիքթաշլեան առաջնութիւնն է, մանաւանդ իր գրաբար քերթուածներուն մէջ։ Ու ... գասական հայերէնով են ... լաւագոյն քերթուածները, ... մէջ իր յուզումը կը պոռթ... իր աշխարհաբար քերթուածները բարոյախօսութիւններ են ... զգացական երգեր։

Պէշիքթաշլեանի մէջ ... է ազգային գիծը, քաղաքականութիւնը, բարութիւնը։ Բայց ... սէրն է իր հոգին ... անհամարձակ, անկարեկիր, զոր ան երգած է զմայլ... երգերու մէջ։ Ալ՝ ուական է իր հիւանդութեանը մէջ, ... մեռան, ... վեր. ան կը ... հոգին ... մահուան, իր «Մեռնիմ» ... գրած քերթուածներուն մէջ խօսքով Պէշիքթաշլեան ... գրականութեան լաւագոյն արուեստագէտներէն մէկն է։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Տեսակ մը հալածանք, որ կը շարունակուի Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան շարքերուն մէջ։ Այս հալածանքը յաճախ հաւատաքննութեան ձեւ կը ստանայ, երբեմն ալ մատնութեան։

Մեղրիի շրջանի բջիջներուն մէջ անխնայ պայքար կը մղուի ոչ միայն կուսակցութենէ համակիրներուն, այլ նաեւ այն կամ ձախ հերձուածի հետեւորդներուն դէմ։ Սակայն ընդդիմադիրները ալ ուժեղ կը թուին իրենց կարգին։ Մեղրիի բջիջներուն միացեալ նիստին մէջ քարտուղարը կը մերժէ տալ «օպորտունիստներուն» անունները։

— «Այո՛, մեր շրջանում տաջեր կան, որոնց անունները չեմ տայ, եզ էլ դուք ստացէք»ն կ'ըսէ քարտուղարը։ Կը ստիպեն զինք որ մատնէ զանոնք («Խորհ. Հայաստան» 19 դեկտ.)։

Եւ մատնութիւնը կը շարունակուի, հալածանքը կը հրկիզուի, ... կը ...

Լէնինական բջիջները իրենց կարգին բազմաթիւ կոմունիստներ զրկած են նոյն ամբաստանութեան տակ, իբրեւ հետեւորդներ Կամոյի։ Ահա քանի մը անուններ, որոնք պիտի ենթարկուին «խիստ պատիժներու».— Բոզհ. Գեւորգեան, Տիգրան Սարգսեան, Արմենակ Գեւորգեան, Խաչօ Մաթէոսեան, Փանոյեան, Ալ. Ակոպով, Շուշիկ Յովհաննիսեան, Հայկ Սուխիկեան, Դնունի, Մարգօ Մելեան, Վարդուղ Մխիթարեան։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄՂՁԱՒԱՆՋ

Մեծ «արխիվառ» մը կայ Հայաստանի մէջ։ Ուրիշ անգամ նշանը չկայ։

Գրիգոր Զուրաբեան կը կոչուի այս «արխիվատը», որ երբեմն Երեւանի մատենադարաններէ, Թանգարաններէ կը մտնէ փոշոտ քիթովը յօդուած կը գրէ, յօդուածներուն տակ բազմաթիւ խաչանիշերով «դոկումենտներ» ցոյց կուտայ։ Այս հանճարեղ «արխիվատի»ին յօդուածները մեծ հաճոյք կը պատճառեն արտասահմանի ռամկավարներուն, որոնք ոչ միայն կ'արտատպեն, այլ նաեւ երբեմն իրենց քիթին կը տանին ու կը հաստատեն։ Վերջերս այդ «արխիվները» մտնելով, անհերքելի՜ «դոկումենտներով» հաստատուեցաւ թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւս կապ ունէր «միջամտութեան ծրագրին», որ կազմուած էր տապալելու համար խորհրդային իշխանութիւնը, կ'ակնարկուի Ռամզինի կուսակցութիւնը։

«Մեր պետական արխիվում գտնուող հարիւրաւոր փաստաթղթեր հաստատում են այդ քաղաքական մեղսակցութիւնը» («Խորհ. Հայաստան», 19 դեկ.)։ Եւ այդ կապը գոյութիւն ունէր հինէն ի վեր.— «Հարսի առագաստներուն Խաարիսեաններն ու-զարգիկ են Դենիկին-Լոզաստիկներին, որպէսզի այդ զէնքի ուժով խեղդեն խորհրդային իշխանութիւնը»։

Եւ յետոյ, անցեալ դարուն, Վրացեան-Ջամալեան-Տէր Մինասեան-Միսաքեան «վերակազմեցին մարտիկները եւ շարժուեցին դէպի...միացեալ ու անկախ Հայաստան, իսկ դաշնակցական ժեծաղոյն կոնսուլտօր Ռուբէն փաշան՝ Սուրիա— Իրաքից անցել է Պարսկաստան, իր աչքով տեսնելու «համաժողովրդական» գիւղացիական ապստամբութիւնները Հայաստանում»։

Ուրեմն,— ի՛նչ սոսկալի մեղադրանք ունեցեր են մեր բոլշեւիկները.— Ֆրանսա պիտի յարձակէր Մոսկուայի վրայ եւ Դաշնակցութիւնը՝ Երեւանի վրայ։ «Արխիվատ» Զուրաբեան, «դոկումենտներով» կը հաստատէ այս բաները, որոնց ռամկավարներն իսկ չէին գիտեր։

Օրինակի համար, Զուրաբեան կ'ըսէ թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Մայիս 28ը տօնեց Փըլթի ձուրնալի մէջ։ Արդ, կ'ըսէ մեր «արխիվատը», Փըլթի ձուրնալը Լուշէօրի պաշտօնաթերթն է։ Նկատելով որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հանդէս կը սարքէ Փըլթի ձուրնալի սրահին մէջ, ուրեմն, հրաշալի՛ դոկումենտ, նոյնիսկ Զուրաբեան խաչանիշով մը իր յօդուածին տակ վկայութեան կը բերէ Յառաջի մէկ նախադասութիւնը, ուր կ'ըսուի թէ Մայիս 28ը տօնուեցաւ Փըլթի ձուրնալի սրահներուն մէջ.— կը հետեւի որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը զինակցութիւն կնքած է սրահին տիրոջը հետ։

Խելքիդ պտուղը սիրեմ։

Այսպիսի «դոկումենտներ» հայթայթող Զուրաբեանի խելքին ապէս ինչո՞ւ Ռամկավարները տակաւին չկանգնէին գէթ օրը մէկ վայրկեան։

Կարելի՞ է հարցնել, սակայն, թէ «Երեւանի պետական արխիվներն ու Զուրաբեանի խելքին պտուղը նոյն բաները չե՞ն։

Ուրիշ կոմունիստ մը, Ռ. Աթայեան «Խորհ. Հայաստանի» մէջ (17 դեկտ.) իր կարգին կ'աշխատի հաստատել թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը «հանդէս է գալիս հակախորհրդային պատերազմի պատրաստութեան ակտիվ մասնակցի դերում»։ Եւ «դոկումենտներ», «դոկումենտներ»։

Կեցցէ՛ Խորհրդային Պետական «արխիվը»։

ՁԿԹՅԱՆ ԱՄՐԱՆԱԼ

Հայ բոլշեւիկները տասնամեակ տօնեցին, բայց իրենց թերթերուն իսկ խոստովանութեամբ՝ կը տեսնենք որ 10 տարուան ընթացքին կուսակցութիւնը չկրցաւ արմատ բռնել ժողովուրդին մէջ։ Կրտսերական բայց յամառ ընդդիմութիւն մը կը կատարէ գժբախտ հայ գիւղացին։

Դիլիջանի շրջանին մէջ Զարխեկի կոլխոզին խառն մթերքը կրակի տրուեցաւ վերջերս, եւ այս կը վերագրուի գիւղացիներու վրէժխնդրութեան։ Նոյն շրջանին Գոշավանք գիւղին մէջ կոլխոզին գոմն ու խոտը կրակի տրուեցան։ Մոտիր դարձան 20 սայլ խոտ։ Հրդեհը մխաժամանակ յառաջացաւ 3 տեղէ։ Այս գիւղին մէջ խրատաղուրկ յայտարարուած էր ք- հանան։ «Խորհ. Հայաստան» (17 դեկտ.) քահանային համակիրներուն կը վերագրէ հրդեհը։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՇԷՅԽ ԷՍԱՏԻ ԿԱՊԵՐԸ

Պոլսոյ մէջ ձերբակալուած Շէյխ Էսատի շուրջ քննութիւնները կը շարունակուին։ Այս շէյխը գէշ անցեալ մը ունի եւ դեր Շէյխ Սայիտի գործակցած ըլլալով։ Տերութեան պատճառով գործին ապարէզը ձգեր է իր որդւոց՝ Հաճի Ալիի եւ Մէհմէտի, որոնցմէ մէկը Միջագետքի մէջ բացէ ի բաց կը գործէ։ Էսատ էֆ. իր Մէհմէտ որդւոյն միջոցաւ կը Բղթակցի եղեր Հալէպի, Դամասկոսի եւ Միջագետքի Թէքքէներու հետ։ Իսկ Հաճի Ալի իր աշակերտներուն միջոցաւ կ'իմանար Անատոլուի շարժումները եւ Շէյխին հրամանները։

Շէյխ Էսատի Էրէնքէօյի քէօշկը խուզարկուած միջոցին, սարսափելիութիւնը բազմաթիւ անձեր գտած է այնտեղ։ Ասոնց մէջ կը գտնուէր նաեւ Պրուսացի Հաճի Անմէտ էֆ.ն որ ըսած է թէ իբր հիւր կը գտնուէր այնտեղ։ Հասկցուած է որ այսպէս հիւր կուգան եղեր Պրուսայէն, Մէնէմէնէն, Գոնիայէն եւ Իզմիրէն եւ շէյխը անոնց միջոցով կը կատարէր իր Բղթակցութիւնները։

Շէյխ Էսատի քէօշկին մէջ գտնուած թուղթերուն մէջ պարսկերէն գրութիւններ եւ քիւրտ ցեղապետներու վերաբերեալ նամակներ կան եղեր։

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԼԱՅՆ ՑԱՆՑԻ ՄԸ ԳՈՐԾՆ Է

Կատարուած քննութիւնները ցոյց կուտան որ սաստիկ է թէ դէպքը կապ ունի լայն ցանցի մը հետ որուն գլխաւոր ու բազմաթիւ անդամները Նաքշիպենտ աղանդին կը պատկանին։ Բըռնուած երկու փախստականներու յայտարարութիւնները ցոյց կուտան թէ կապեր ունէին Պոլսոյ եւ Պալըքէսիրի հետ։ Ձերբակալուած անձերէն Հասան Պոլիս գալով առաջնորդած է կարգ մը անձերու հետ, ու այս անձը դարձեալ շրջան վաճառորդի հանգամանքով կապեր կը հաստատէր Մէնէմէնի եւ Մաղնիսայի միջեւ զանուած գիւղերուն հետ։

Մէնէմէնի մէջ Հաճա Սամֆէթ անուն կազմակերպութեան գլուխը կը գտնուէր։ Այս մարդը ամէն շաբթու կ'երթայ քարոզներ կուտայ եղեր Մաղնիսայի Խաթունիէ մզկիթին մէջ, եւ սերտ կապեր ունէր այնտեղ ձերբակալուած երեք հոճաներու հետ։ Այս հոճա Սամֆէթը ինք արդէն է թէ ըմբոստները ե՞րբ պէտք է Մէնէմէն մտնեն եւ ի՞նչ պիտի ընեն։

Ըմբոստները Մէնէմէնէն առաջ Գոդուլան գիւղը գացած եւ այնտեղ չորս օր հիւրասիրուած են Մերոց ժողովին կողմէ։ Այս Մերոց ժողովի անդամներու մասին ալ քննութիւն կը կատարուի։ Մէնէմէն հասնելով, ըմբոստները ուղղակի Սամֆէթ հոճային տանը գացեր են եւ հոճան զրան առջեւ տասը վայրկեան չափ անոնց հետ տեսնուած է։

Ուշադրաւ ընթացք մը ունեցած է նաեւ Պալըքէսիրի նախկին աղանդին պետերէն Շէյխ Խալիլ։ Այս մարդը վերջերս Պոլիս եկած, յետոյ Սօմա-Աքհիսար-Մաղնիսա-Մէնէմէն ճամբով Իզմիր ու յետոյ ալ Այտըն անցած է։ Այս շէյխն ու տղաքը ձերբակալուած են։

ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Մաղնիսայի կուսակալը կը քննադատուի իբր անհոգ, քանի որ կարեւորութիւն չէ տուած երբիրներ(?)ազդարարած են թէ դաւադիրները արճարաններու մէջ կը գործեն։ Կ'ամբաստանուի նաեւ տեղւոյն ոստիկանութիւնը որ պէտք եղած աչալրջութիւնը չէ ունեցած կաթնավաճառ Մէհմէտ անուն մէկու մը Մաղնիսայէն անյայտացման դէպքին մէջ։

Քննութիւն կը կատարուի Մաղնիսայի եւ Մէնէմէնի բարձր պաշտօնեաներու մասին։

Էնկիւրիէն տրուած լուրերու համաձայն, վարչական, զինուորական եւ ոստիկանական իշխանութիւնները իրենց պատկանող անձերուն եւ պարագաներուն մասին լուրջ քննութիւն կը կատարեն։ Ներքին գործոց վարչին ու բանակի քննիչ Ֆախրէտտին փաշայի գլխաւորութեամբ մասնաւոր կարեւոր քննութիւններ պիտի սկսին տեղւոյն վրայ։ Քննիչ մարմինը, որ իր պէտք տեսած անձերը ձերբակալել կուտայ գտնուած վայրերու մէջ, կարեւոր պարագաներ երեւան պիտի հանէ։ Կ'ըսուի թէ Գոնիա գտնուող կարգ մը անձեր ալ կապ ունին գործին հետ։

Դէպքին շուրջ կատարուած քննութիւնները հետեւեալ ուշագրաւ պարագաները երեւան հանած են.—

1.— Մէնէմէնի ոստիկան-զինուորներու հրամանատարը դէպքին վայրը գալէ յետոյ հեռաձայնով զինուորական ուժ կը պահանջէ, բայց յետոյ կ'անհետանայ։ 2.— Ցեղւոյն զայմագամն ու ընդհանուր դատախազը դէպքին վայրը փութալով անձամբ չեն հսկած եղած կարգադրութիւններուն, հակառակ անոր որ պատահածը պարզ ոճիր մը չէր։ 3.— Ըմբոստները երբ Գուպլա պէյը սպաննելով անոր արիւնը կը խմէին, հաւաքուած ժողովուրդը հանդիսատես եղած եւ ամանք ալ ծափահարած են։ 4.— Դէպքին վայրը բերուած Չոկատին զինուորները * իրենց մօտ միայն ռազմափորձի փամփուշտներ ունէին։

Մանրակրկիտ քննութիւն կը կատարուի այս երեւոյթները պարզելու եւ դէպքին հետ անոնց ունեցած կապն ու պատասխանատուները ճշդելու համար։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԲԺԼՈՒՅՆԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ԼԻՈՆ, 1 յունուար.— Բալուի Հայր. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի ընտանեկան երեկոյթը տեղի ունեցաւ 1 յունուար 1931, հինգշաբթի կէսօրէ վերջ։

Պ. Մուրադեան հանդէսը բացաւ, անդրադառնալով հաւաքոյթի նպատակին եւ վերյիշելով ամանորի կապուած հայրենական աւանդութիւնները, եւ խրախուսեց ներկաները տոգորուելու հայութեան լաւագոյն ապագայի հաւատքովը։

Լաւեցան հայրենաշունչ երգեր եւ արտասանութիւններ։ Փոքրիկն Մեսրոպ Մուրադեան իր անուշ ձայնով («Հայր Մեր» Մինաս Չերազի եւ «Բարով Եկար»), ուրախացուց ներկաները, նոյնպէս փոքրիկն Վարդուհի Տօլպալեան իր զոյգ արտասանութիւններով արժանացաւ բուռն ծափերու։ Արտասանութիւններ ըրին նաեւ Պ. Պ. Ն. Կարմիրեան, Կ. Փափազեան, Մ. Թիւթիւնեան եւ Մ. Ղազարեան։

Ներկայացուեցաւ նաեւ խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը «Սատանան» որ անցաւ շատ յաջող հակառակ դերակատարներու անփորձութեան։ Հանդէսի վերջաւորութեանը տեղի ունեցաւ աճուրդ մը, աճուրդի առարկաները շահեցան Պ. Պ. Ս. Սէթեան եւ Կ. Աչկիւլեան։ Պ. Ս. Սէթեան իր շահած շիշ մը շամպանեան կրկին նուիրեց Միութեան։ Շիշը առաւ Պ. Ա. Տարմանեան 50 ֆրանք վճարելով։

Ցերեկոյթ շարունակուեցան երգերն ու պարերը մինչեւ ուշ ատեն։ Հայրենակիցները տաքցընելով մտերմական քաղցր մթնոլորտ մը մէջ։

Ջայրի Մրգացի

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ԵՐԳՉՈՒՀԻ ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆ

Վաղը ծինգշաբթի ժամը 5.30ին Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ տեղի կ'ունենայ Cercle musical universitaireի մէկ ծամերգը որուն կը մասնակցի տիկ. Ռ. Պատմագրեան, կ'երգէ կտոր մը Վակների Tristan et Isoldeէն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (100)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

...ուրաքը իր չորս ընկերներով ... խմբէն հեռացած էր ... անոնց գալէն իրենց գիւղի ... մէջէն մինչեւ վերջ իմ քով ... էր։ Բայց Մակարի զէնքը ... թողնելով. Վահանը ըսաւ ... թէ ... ք ... կ'ապրէր։ ... ընկերները զինաթափ ... ... Մկրտիչ Պոլսի մէջ ... հաւաքած եւ ցեղուածներ ըր ... Վահանը կանչեց՝ չեկաւ։ ... տեղ զէնքը պահած էր, անոր ... ... վերջը կասավարութեան ... ... մինչեւ հիմա ... բանած է։ Մակարը, ... Առաջնորդ կուսակ ... , մեր վանքը մտած ա-..., Պոլսի մէջ 30 ամիս ...

փող եր հաւաքած, բայց մինչեւ Վահանի գալը՝ ծախած, կերած էր։

Երբ Վահանը եկաւ՝ հետը ունէր պաշտօնական թուղթ «Դաշնակցութեան կամքը ներկայացնող Մարմնի կողմից բարձրաւանդակի համար»։ Նիւթերն ալ իր կողմէն գրեր եր ինծի.

«Սիրելի Պարոյր, աչո՛ զ. Վահանը կուգայ, որ լիովին իրաւունք ունի անդամն գործերը վարելու։ Ամէն կանք պիտի թափեն՝ Պ. Վահանի կեանքի ապահովութեան համար։ Ցեղական գործունէութեան հետ մանրամասն կը ծանօթացնէ, կը պատմէ իրեն անցեալները։ Շատ կարելի է եւ ալ գամ մինչեւ այսօր կառավարութիւնը հետաքրքիր կը պահէ»։

Անցաւ մի 5-6 օր։ Պ. Վահանը առանձնացած՝ գիւղերու մարդիկ կանչեց եւ ժողով մը ունեցաւ։ Մեր քանի մը հոգեւորականները բողոքած էին, բայց այդ բոլորը հանգստանալով՝ նշանակութիւն չտուաւ։

Անցաւ մի քանի օր։ Կոստ-Հաճին սկսաւ նորէն խումբի մէջ խլրտումներ գցել։ Կէլիէկուզան գիւղի մէջ կը գտնուէինք։ Առաւօտ գուրս եկան էին։ Ցնծած մի գալմաղալ գուրս եկած է, թէ Կոստ-Հաճիի զէնքերն առնուած են։ Պ. Վահանը ինծի պատմեց թէ՝ «Չատ յանցիմանութիւններ ըրաւ ինծի Կոստ Հաճին. ըսաւ՝ ես երբեք չեմ ճանչնար քեզ. դուն ո՞վ ես։ Այդ մարդու խելքի մէջ ծուլը ահւլաց է»։

Կոստ Հաճին իրեն կողմէն ալ կը պոռար. «Ընդդէմ մըն ալ զէնք վերցնեմ՝ կոպէս կ'ընեմ, կոպէս կ'ընեմ»։ Ժամանակ մը վերջ, Վաղարշակն ու Գէորգը միջամտեցին Պ. Վահանին, որ Հաճիին զէնք տայ։ Պ. Վահանը ինծի հարցուց. «Դուն ի՞նչ կ'ըսես»։

«Այինչ չունիմ ըսելու, ըսի, Վաղարշակի սիրոյ համար՝ ես ալ կ'ըսեմ, թէ տուր. բայց առաջուընէ կ'ըսեմ, թէ տուր, բայց այդ մարդը, զէնքը ձեռին չի կրնար հանգիստ մնալ»։

Վերջապէս Վահանը զէնքը տուաւ Հաճիին՝ պայմանաւ որ խմբէն հեռու մնայ եւ իր հօրենով ապրի։

Չանցած մի 15 օր, Կոստ-Հաճին գացեր, քիւրտ փերզեցւոց աշխարը վերցուցեր, բերեր էր։ Հովիւը հայ է եղեր։ Իրեն հետ եղած էին նաեւ երկու Պոլ սեցի Հայեր։

Աշխարը հաւցուցեր էին Գրիբինկաստ։ Քիւրտերը ունեցի ճարպիկ, քան իրենք, եկեր նաեւ Սորբեկայ աղբիւրի առաջ, եւ երբ Կոստ-Հաճին պիտի անցնէր էնոնց առջեւից, քիւրտերը սկսեր էին զարնել Կոստ-Հաճին, Հաճին ու իրեն հետ եղած մարդիկ սկսեր էին փախչիլ։

Մեր բոլոր զինուորները եկան Պ. Վահանի առջեւ ըսին.

— կամ կռուր զինաթափ կ'ընես, կամ մենք բոլորս ալ զինաթափ կ'ըլլանք. կը հեռանանք։

Մի կողմից ես, միւս կողմից Գէորգը, Վաղարշակը. Վահանը զինուորներու միջեւը խաղաղեցուցինք եւ Հաճիի զէնքը առինք։

Աշխը եկաւ սար, նաեւ սովորական մի գունդ զօրք՝ 800 հոգի։ Մենք գնացինք Ցոլուարիկի կողմերը, Թագնուելով, Թափուելով մինչեւ աչնան քչերի գալը եւ կառավարութեան ... վերադառնալը։

* *

Պ. Վահանին եւ ամառուընք Ցիգրանակերտի եւ Փարխինի մեր գործիչների անունները, որոնց հետ սկսեց թղթակցութիւններ ընել։ Նոյնը ըրինք նաեւ Պոլսոյ գիւղերու կեդրոնական անուններ վերաբերմամբ. յայտնեցինք խմբապետներու անունները. անոնց հետ ալ սկսաւ թղթակցութիւն ընել։

Աշնան, ձիւն ըսելու ժամանակ, եկան Երկաթը, Հրայրն ու Եգորը։ Մենք առանձնացանք։ Պ. Վահանը, Երկաթն ու Եգորը առաջարկեցին թէ՝ «Մենք կը խնդրենք, գործի սիրոյ համար, անցեալները գերեզման իջեցնէք եւ վրան խաչ մը դնէք»։

(Շար.)

Ա. Ե. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ երեկոյթը տեղի կ'ունենայ շաբաթ, 10 յունուար։ Մեզի կը ծաղորդեն թէ այս երեկոյթին մասնաւոր ծրաւէրով ներկայ պիտի ըլլայ ամերիկացի ֆաքիր Պ. Գրանիկ Թուփանճեան, որ փարիզ կը գտնուի ժամանակէ մը ի վեր եւ իր ճարտար խաղերով ծիտաքրքրութիւն շարժած է օտար շրջանակներու մէջ։

ցիչներուն.— Յունաստան չի կրնար դաշինքներու վերաքննութեան որ եւ է մտադրութիւն մնուցանել։ Ան արդէն շատ յեասուեցաւ այդ տեսակէտէն, երբ Սէվրի դաշնագիրը տեղի տուաւ Լօզանի դաշնագրին։ Միւս կողմէ, Յունաստան՝ այնքան փոքր երկիր մըն է, որ չի կրնար վերաքննական շարժման մը գլուխը կանգնիլ։ Ան կատարելապէս կը գիտակցի թէ նման շարժում մը կրնայ Եւրոպան նետել նոր արկածախնդրութեանց մէջ։

«Յունաստան կը փափաքի միմիայն բարեկամական խաղաղութեան վիճակ մը տեսնել բոլոր դրացի երկիրներուն մէջ։ Յունաստան չէզոքութիւնը լքեց՝ լրացնելու համար իր ազգային միութիւնը։ Այս միութիւնը ներկայիս իրականացած ըլլալով, օրեւէ մտահոգութիւն և փափաք չունի եթէ ոչ չէզոքութեան պահպանումը։ Նոյնիսկ եթէ ուրիշ պետութեանց միջեւ պատերազմ ծագի, Յունաստան չէզոք պիտի մնայ։

Բոլշեւիկեան ելմտացոյցը

Հնգամեայ ծրագրի երրորդ շրջանին համար, խորհրդային ելմտական յանձնախումբին պատրաստած ելմտացոյցը զարմանքի մատնած է Մոսկուան։

Երրորդ տարուան պիւտճէ նշանակուած է 31 միլիառ 800 միլիոն ոսկի րուբլի, ինչ որ նախորդ շրջանի ելմտացոյցին վրայ հարիւրին 36 յաւելում մը կը նշանակէ։

Ելմտական յանձնախումբը կը կարծէ որ այս յաւելումը պիտի արդարանայ 11 միլիառ րուբլիի յաւելուածական հասոյթով մը։

Նոր ելմտացոյցին ծախքերու բաժինը չափազանց անկատար է։ Անոր մէջ որեւէ յատկացում չէ նշանակուած բանակին, նաւատորմին եւ արտաքին գործավարութեան։

Իսկ այս տարի, 12 միլիառ րուբլիի գումար մը պիտի յատկացուի ազգ. տնտեսութեան։

Կորնթոսի վիճակը

Վերջին լուրերու համաձայն, երկրաշարժը քանդած կամ անբնակելի դարձուցած է 100ի չափ շէնքեր Կորնթոսի շրջանի գիւղերուն մէջ։ Մարդկային կորուստները թեթեւ են։ Ծեր կին մը սպաննուած եւ երեք ուրիշ կիներ վիրաւորուած են։ Երեք նախարարներ գացած են աղէտին վայրը, վարելու համար օգնութեան գործը։

Զինուորական վրաններ տրամադրուեցան այն բնտանիքներուն, որոնց բնակարանները քանդուած են։

Իրաքի քարիւղին շուրջ

«Տէյլի Հէրըլտ» կը հաղորդէ թէ հոգատարութեանց յանձնախումբին տեղեկագիրը որ այս ամսու պիտի ներկայացուի Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին, կը բողոքէ Իրաքի քարիւղի շահագործումը մենաշնորհի վերածելու ամէն ձեռնարկի դէմ եւ կը յայտնէ թէ այդ շրջանի քարիւղին մենաշնորհի տէրերը պէտք է որ պարտաւոր նկատուին ապահովելու Իրաքի քարիւղի ճարտարարուեստին կատարեալ զարգացումը։

Տեղեկագիրը տեղեկութիւններ կը պահանջէ պատճառներուն մասին, որոնց հետեւանքով ուշացաւ քարիւղային խաւերու շահագործումը եւ յոյս կը յայտնէ թէ հոգատար պետութիւնը պիտի հսկէ որ Իրաքի կառավարութիւնը երկրին շահերուն համապատասխան ուղղութիւն մը բռնէ։

ԹՐՈՑՔԻ ՆՈՐՎԵԿԻՈՅ ՄԷՋ

Նորվեկիոյ ուսանողական Միութիւնը խնդրեց կառավարութենէն որ թոյլ տայ Թրոցքիի քանի մը օր բնակելու Նորվեկիոյ մէջ յունուարի վերջերը, մէկ քանի դասախօսութիւններ տալու համար։ Ուսանողական Միութիւնը կ'երաշխաւորէ որ Թրոցքի պիտի զգուշանայ քրքրելէ Նորվեկիոյ ներքին քաղաքական հարցերը։

Իշխանութիւնները քննելու վրայ են խնդիրը։

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ԼԷ-ԿՈՆԷՍԻ Ռազմիկ խումբի անդամական ժողովը վաղը Եշ. իրիկուն, ընկեր Յակոբ Խաչատուրեանի բնակարանը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Գրադարանին մէջ։

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Եշ. իրիկուն ժամը 8ին 11Րիւ Տիւնուար սրճարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

Ծանօթ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի ժողովարդային Գրադարանը տեղափոխուած է 11 rue Dunoir, Lyon, Rhône.

ՍՈՒՐԲ ՓՐԿԻՉ ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ

Ճոխ եւ հետաքրքիր բովանդակութեամբ ունի տնտեսական, վիճակագրական, պատմական, ազգային, բանասիրական, գրական, գեղարուեստական եւ գիտական բաժիններ։ Մասնակցած են 60 գրիչներ, բազմաթիւ գեղարուեստական նկարներ, 10 հատ գունաւոր պատկերներ փայլուն թուղթի վրայ, 480 էջ, գին 200 դուրուշ, արտասահման 50 ֆրանք։ Դիմել Հայոց եկեղեցին կամ Կարիքեր Խաչէին, 15 Rue Jean Goujon, Paris (8).

ԱԶԴ

Ի գիտութիւն Փարիզի եւ արուարձաններու հայութեան կը հաղորդուի թէ, Փարիզի եկեղեցւոյ ընդհ. քարտուղար Գ. Գ. Բարունակեանի յանձնուած ոփերիւն կիրակիի 14 թիւ տետրակը կորսուած է։

Ներկայիս կը յայտարարենք թէ ոչ ոք, բացի Գ. Գ. Բարունակեանէ արտօնուած է վերոյիշեալ 14 թիւ տետրակով հանգանակութիւն կատարելու։

Հ. Բ. Հ. Միութեան
Փարիզի մասնաժողով

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Գրայիլա, Հ. Մ.— 100։
Վրնձու, Յ. Գ.— 100։
Մարսէյլ, Ժամ.— 53։
Էքս ան Փրովանս, Զատ.— 70։
Սէն Թ'Օպան, Յ. Զ.— 140։
Պոլէն, Զիմ.— 105։
Երուսաղէմ, Գ. Թ.—1 ոսկի։
Թրիէսթէ, Վ. Յ.— 250։
Մարսէյլ, Ա. Ա.— 140։
Սէն Թրոփէզ, Զօր.— 35։
Վիլֆրանշ, Տրկ. Զոզ.— 35։
Նանթէր, Մ. Թ.— 100։
Մարսէյլ, Գարծ.— 1055։
Բան, Կարս.— 60։
Փլանկէթ, Տիւլ.— 37։
Լա Փօքս, Բան.— 35։
Վարշաւիա, Ա. Ա.— 50
Փիւմէ սիւր Արժան, Կ. Մ.— 40։
Փոն Սէն Թ'Էսփրի, Ն. Մ.— 152։
Տուրաքօ, Պոտ. և Պոլ.— 300։
Աղեքսանդրիա, Մ. Խ.—2 անգլ.։
Վիրիէօ սիւր Պուրպրր Կ Մ.—50։
Գարի, Թ. Փ.— 50 լիր.։
Լիոն, Թ. Ա.— 35։
Մարսէյլ, Մ. Յ.— 35։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Գոնիայի արաբանոցէն, Կարապետ Կիրմիրլեան, Օննիկ Փիլիկեան, Ստեփան Ղուկասեան, Արփիար Թաքարեան, Յարութիւն Մաղաքեան եւ Յովհաննէս Պապոեան որոնք 1928ին Թորինոյէն (Իտալիա) մեկնած են Ֆրանսա աշխատելու համար։ Կը կարծուի թէ Մարսիլիա կամ Լիոն կը գտնուին։ Իմացնել իրենց որբանոցի ընկերոջ Հայկ Սուքիասեանի, Via Cadurso Villaggio Armeno Bari (Italie).

— Կը փնտռուին Գէորգ Ղազարեանի կինը այրի Թագուհի Ղազարեան եւ զաւակները Սարգիս, Յակոբ եւ Գրիգոր։ Վեց ամիս առաջ Նամակ առնուած է իրենցմէ Պէյրութէն։ Իմացնել իրենց հօրաքրոջ աղջկան Եղիսաբէթ Գասպարեանի (ծնեալ Գօտիկեան) 12 Passage de l'Union, Asnières, Seine, France.

— Կը փնտռուի Պրուսայի Պէլնի գիւղէն Յակոբ Նեմսէեան, հօր անուն՝ Բենիամին, մօր անուն՝ Հայկանուշ։ Տարագրութեան միջոցին 9 տարեկան հասակին մնացած էր Զաքարիայի շրջանները։ Իմացնելիր մօրեղբօր Յարութիւն Կիւլտէքեանի, 25 ter rue de Lyon, Alfortville, Seine, France. Լուր տուողին 500 Ֆր. նուէր։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin PARIS (10e)
MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276 256

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ		
	3 ամս. 6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ		
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տոլ. 10 տոլ.	
ՍՈՒՐԻԱ	100 ֆ. 200ֆ.	

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 8 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931

8 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻւ 1462 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՃԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ԵԼՔԸ

Քէմալականութեան բերաններ իրենք են որ հրապարակաւ կը խոստովանին թէ՝ Մէնէմէնի դէպքը աւելի մեծ կարեւորութիւն եւ լայն ծաւալ ունի քան կ'ենթադրուէր նախապէս։

Ձերբակալութիւնները եւ խուզարկութիւնները կը շարունակուին անընդհատ։ Կառավարութիւնը կը ճգնի երեւան հանել դաւադրութեան բուն վառարանը։ Մէկ ամսուան համար պաշարման վիճակ հրատարակուած է Մէնէմէնի, Գալքէսիրի եւ Մագնիսայի գաւառներուն մէջ — բոլորն ալ «Թիւրք օղլու Թիւրք» շրջաններ, ուր հետք չկայ ոչ հայութեան, ոչ ալ ուրիշ ո՛րեւէ ազգութեան։

Դէպքին կարեւորութիւնը խոստովանելով հանդերձ, Էնկիւրիէն տրուած ազդանշանի մը վրայ, թուրք թերթերը կը ջանան ամբողջ գործը կապել շէյխերու եւ «թէքքէ»ներու գրգռման։ Ուրիշ խօսքով, կ'ուզեն վարկաբեկել շարժումը։

Ապստամբութեան յետադրջական հանգամանքը բան մը չի փոխեր կացութենէն։ Չի կրնար նուազեցնել անոր արժէքը։ Մանաւանդ երբ խնդիրը Թուրքիոյ շուրջը կը դառնայ։

Կարեւորը այն է որ, ձեռնարկը ուղղուած էր օրուան իշխանութեան դէմ։ Եւ տակաւին չեն քակուած բոլոր ծալքերը։

Հացի կռիւ, ազդեցութեան պայքար, սուլթան. խալիֆայութիւնը վերահաստատելու ձգտում, — այս բոլորէն ո՛րն ալ ըլլայ դէպքին շարժառիթը, մտահոգութեան լուրջ աղբիւր մըն է քէմալականութեան համար։

Ազգային յաղթանակի դափնիները այլեւս չեն խօսիր յուսախաբութեան եւ թշուառութեան մատնուած ամբոխի սրտին։ Ժողովուրդ մը, որ կը տքայ պարտքերու, տոկոսներու եւ տուրքերու գարհուրելի բեռան մը տակ, այլեւս չի խանդավառուիր անցեալ փառքերով։ Երկիր մը որուն առնուազն կէսը աւերակներու եւ ամայութեան մատնուած է, չի կրնար տեւական խաղաղութիւն վայելել։

Միւս կողմէ, չմոռնանք որ խաղաղութեան սպառնացող տարրերը միայն ընկերային կամ տնտեսական չեն, այլ եւ քաղաքական։

Քէմալականութիւնը իր կողին վրայ ունի խոշոր պալար մը, քրտականը, միշտ ընդունակ՝ նոր անակնկալներ պատճառելու մէկ օրէն միւսը։ Այսպէս կոչուած «արեւելեան նահանգները» խաղաղութեան բարիքը չտեսան տարիներով, երբ ողջ էր թրքահայ ժողովուրդին մէկ միլիոնը։ Եւ անհաւասիկ չեն տեսներ լօզանէն ի վեր, երբ թրքահայ ժողովուրդին ոսկորները միայն մնացած են հայրենի հողերուն վրայ։ Քէմալականութիւնն ալ, ինչպէս սուլթանութիւնն ու Իթթիհատը, ստիպուած է արտակարգ միջոցներով կառավարել այդ երկրամասը։ Ընդհ. քննիչներ, ժարգպաններ, յանձնախումբեր, եւ անընդհատ երթեւեկ զօրքի ու զօրականի։

Հեռու մնզմէ՝ վարդագոյն ենթադրութիւններ։

Անցեալին մէջ, չափազանց շատ էինք տարուած մեր զգացումներուն համապատասխանող գուշակութիւններով։ Հասնող զամբանական կը կարդար Թուրքիոյ գլխուն, առանց մտադիր մասին զարնելու։ Իսկ իրականին մէջ, Թուրքերը մէկէ աւելի առիթներ ունեցան կարմիր քրքիջներ արձակելու մեր անսահման միամտութեան եւ վերացականութեան վրայ։ Եւ տակաւին ընդունակ են, ունին միջոցներ՝ վայելելու նոյն չարախինդ խնդիրը։

Կէտ մը, սակայն։ Այն ճամբան ուր կը գտնուի այսօրուան Թուրքիան, ճակատագրականօրէն պիտի տանի դէպի կազմալուծում, եթէ ոչ դէպի անդամատութիւն եւ փլուզում։

Այդ ճամբան այն է ինչ որ երէկուանը։ Աննախընթաց փոթորիկի մը հետեւանքով նախկին օսմ. կայսրութիւնը կորսնցուց Ռումէլին, Սուրիան, Արաբիան, Միջագետքը, Պաղեստինը եւ կղզիները։

Պիտի կորսնցնէ, նաեւ, մնացեալէն այն ինչ որ իրեն չի պատկանիր ոչ հայրենի ժառանգութեամբ, ոչ ալ աշխարհագրական եւ քաղաքական քարտէսով։ Պիտի կորսնցնէ տնտեսական զերութեամբ կամ քաղաքական փոթորիկով։ Պիտի կորսնցնէ ներքին կամ արտաքին խռովութիւններով։

Սուր է, տակաւին, աշխարհակալներու ախորժակը։ Եւ միտքերու մէջ կան ծրագիրներ։ Որոճումներ եւ որոնումներ։

Անոնք որ աւար չառացին Մեծ պատերազմէն, կը սպասեն պատեհ ժամուն, յափշտակելու համար իրենց ազդեցութեան գօտին։ Աւարէն բաժին կը սպասէ մինչեւ անգամ պարտուած Գերմանիան, գոնէ երբեւ հոգատար (աշխարհակալութեան նորագոյն բանաձեւը)։

Մեզի կը մնայ, ինչպէս միշտ, ամուր կենալ մեր պայքարի դիրքերուն վրայ եւ տոկալ։ Տոկալ աւելի քան երբեք պայծառ մտքով եւ ինքնավստահութեամբ։

Այս հաւանականութիւնը չի նշանակեր ծալապատիկ նստիլ եւ երազել, հառաչել կամ չորս պատի մէջ մռնչել, այլ գործել կարելի բոլոր միջոցներով։

Եւ, ամէն բանէ առաջ, հաւատալ մեր ճակատագրին։

Իսկ այս կը պահանջէ ձեռք ձեռքի տալ, գոնէ քաղաքական ճակատի վրայ, եւ ոչ թէ իրար բզքտել բանկալամարտով կամ ուշացած բանգիտութեամբ։

Կացութիւնը թոյլատու չէ թարթափումներու։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻ

Տարեմուտի առթիւ Հորիզոն կը խորհրդածէ (1 յունուար).

Հիմա, նոր տարեշրջան մը կը գծուի մեր առջեւ։ Ու թէեւ յուղարկաւորները՝ երէկուան խորտակուած յոյսերուն, մենք, աւերակներու վրայ կը կանգնինք դարձեալ նոր ակնկալութեանց շէնքը բնութեան օրէնքն է այդպէս։ Չէ՞ որ վէրքին քով սպիղանի մը կայ միշտ եւ գերեզմաններու կողքին՝ ժպիտը նորածիններուն։ Եւ յաղթանակին՝ մահուան աղմուկները ու թմբուկը՝ դիւանդի անարին վերեւ։ Խորտակուած են մեր սրտերը, բայց պարտուածներ չենք։ Քանդուած են մեր օճախները, բայց կայծը մարած չէ անոնց մէջ, ոչ ալ շունչը՝ մեր հոգիներէն ներս՝ պլպլուն այդ կայծը արծարծելու համար նոր ու ծաւալուն բոցերով։ Գիտենք մենք մոխիր ցանել մեր ցաւերուն վրայ եւ հեգնել վիշտը, որ կը մխայ մեր սրտերու աւերակներուն մէջէն։ Եւ հրաշքի ուժը կայ մեր մէջ, ակնթարթի մը ընթացքին պալատներ կառուցանելու փլատակներու վրայ եւ պարզելու անոնց վերեւ նոր յոյսերու ալեծածան դրօշը։ Ո՛չ յուսահատութիւն եւ ո՛չ ալ նահանջ կը ճանչնանք մենք, գոյապայքարի տաժանելի բայց արարչագործ ճամբաներուն վրայ։ Փոթորիկներ կը պատռտեն մեր կուրծքը, բայց սրտին չեն հասնիր։ Ամպերը կը սքօղեն հորիզոնները, բայց չեն կրնար մթագնել մեր տեսողութիւնը։ Ամուր ենք մեր հաւատքին մէջ եւ գիտենք մեր կահար տունկերը փոխարինել նոր ծիլերով։ Թող շայէ քամին եւ այդ ծիլերուն վրայ։ Մենք դարձեալ պիտի մեծցնենք մեր մշտադալար պարտէզին վաղուան տունկերը։

Այսպէս է հայ ցեղի ներաշխարհը, անոր հոգեկան դիմագիծը։ Եւ ասոր համար ալ, ան իրաւունք ունի միշտ նոր ակնկալութիւններ փայփայելու իր փշրուած երազներուն քովն ի վեր։ Կամ հանդիսաւոր պահերուն, իր յոյսերէն սրբացած մաղթանքները արտաբերելու վաղուան արշալոյսներու համար։

Ոչ ոք հայ ժողովուրդին չափ իրաւունք ունի յուսալու։ Որովհետեւ, ոչ ոք անոր չափ ամբարինդ հաւատք ունի իր ապագային հանդէպ։ Յոյսերը կրնան տարիներու թաւալող անիւին ներքեւ փշրուիլ ու ամէն սարի վերընձիւղիլ անվերջ, չարունակ։ Բայց, ո՛չ տարիները, ոչ ժամանակը եւ ո՛չ ալ ուրիշ որեւէ ուժ կրնան տապանաքարի տակ առնել մեր ցեղի անսասան հաւատքը։

ՌՈՒՍԻՈՅ ԵՒ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՄԻՋԵՒ

Աւելի օր գրեր էինք թէ համաձայն «Լուիթթոս» թերթին, Ռուսիա առաջարկած է Լեհաստանի՝ չէզոքութեան դաշինքի մը կնքումը։ Բոլշեւիկեան «Թասս» գործակալութիւնը այս առթիւ կը յայտնէ թէ արտոնուած է բացարձակապէս հերքելու այդ լուրը, որ բոլորովին անհիմն է։ Խորհ. Միութեան եւ Լեհաստանի միջեւ, որեւէ համաձայնութիւն կնքելու մասին որեւէ առաջարկ չէ կատարուած Խորհ. Միութեան կողմէ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մարաջախտ Ժոֆրի թաղումը

Երկու օրէ ի վեր, Մարաջախտ Ժոֆրի մարմինը կը ցուցադրուէր Զինուորական Վարժարանի մատուռին մէջ, ուր խուռն բազմութիւն մը, օրն ի բուն կը խուժէր վերջին յարգանքը մատուցանելու Մառնի յաղթականին։ Եւ համաձայն նախօրօք կատարուած կարգադրութեան, մարմինը դագաղ դրուեցաւ երէկ իրիկուն, ի ներկայութեան վարչապետին, նախարարներու, զօրավարներու եւ բարձրաստիճան սպաներու։ Ժամը 11ին գաղաղակիր կառքը դանդաղօրէն մեկնեցաւ Զինուորական Վարժարանէն, սուսերամերկ սպաներու շարքի մը մէջտեղ՝ դէպի Ցաղթութեան կամար, ուր արդէն հաւաքուեր էր բազմահազար ամբոխ մը։ Ցաղթութեան կամարին տակ տեղի ունեցաւ կարճ արարողութիւն մը։ Մինչ ութը լուսարձակներ՝ յանկարծ իրենց շողերը կը նետէին կամարին կողերուն վրայ, թնդանօթի հարուած մը կ'որոտար ու զինուորական նուագախումբը կը հնչեցնէր ֆրանս. ազգային քայլերգը ու վայրկեանի մը խոր լռութենէ վերջ, թափորը դարձեալ կը շարժէր դէպի Նոթր Տամի եկեղեցին։

Իսկ այս առաւօտ, հակառակ ցուրտ ու խոնաւ օդին, կանուխէն արդէն բիւրաւոր բազմութիւն մը բռներ էր Նոթր-Տամի շրջապակը, Քաղաքապետարանի ընդարձակ հրապարակը ու մինչեւ Էնվալիտ, Ռիվոլի փողոցի ամբողջ երկայնքը աջէն ու ձախէն, ուրկէ պիտի անցնէր թափորը։

Առտուն 8ին արդէն, եկեղեցիին դռները բացուեցան, թոյլ տալու համար որ ներս մտնեն մասնաւոր հրաւէր ունեցող անձերը։ Ժամը 9ին հասաւ Հանրապետութեան Նախագահը եւ անմիջապէս սկսաւ կրօնական արարողութիւնը, որ վերջացաւ 10ին ու տասը վայրկեան վերջ, թափորը սկսաւ շարժիլ դէպի Էնվալիտ։ Թափորին գլուխէն կը քալէին Հանրապետութեան ձիաւոր պահակներու երկու ջոկատներ, հետեւակի մը, գունդ մը հետեւակ՝ նուագախումբով եւ դրօշով՝ զօրավարի մը հրամանատարութեամբ, ինչպէս նաեւ ֆրանսական եւ դաշնակից բանակներու ներկայացուցիչ ջոկատներ, նախկին մարտիկներու կազմակերպութեանց պատուիրակութիւնները՝ իրենց դրօշներով, լեւծուած զօրագունդերու դրօշակիրները։ Մարաջախտին ձին եւ յատուկ դրօշը։

Զինուորական այս թափորին կը հետեւէր դագաղը՝ դրուած թնդանօթի սայլի մը վրայ որուն լծուած էին վեց ձիեր։ Դագաղին աջէն ու ձախէն կը քալէին հետեւակ զինուորներ։ Ցուցարկաւորներու առաջին շարքերուն վրայ կը գտնուէին մարաջախտին ընտանիքը, Հանրապետութեան Նախագահը, օտար պետութեանց ներկայացուցիչները, Ծերակոյտի եւ Երեսփ. Ժողովի նախագահները, դահլիճի եւ Ակադեմիոյ անդամները, եւայլն.։

Հազիւ ժամը 11ին մօտ թափորին գլուխը հասած էր Բոնքորտի հրապարակը ուրկէ ուղղուեցաւ Էնվալիտ։ Հոն հասաւ կէս օրէ առաջ։ Կառավարութեան կողմէ դամբանական մը խօսեցաւ պատերազմական նախարարը Մաժինօ, որմէ վերջ, դագաղը դրուեցաւ Էնվալիտի նկուղը։

Մ. Քէմալ իր խորհրդակցի

Ազգ. Ժողովի արտաքին գործերու յանձնախումբը նիստ մը գումարեց։ Ներկայ էր արտաքին գործավարը Թէվֆիք Րիւշտի։ Նիստը բաւական երկար տեւեց։ Արտաքին յանձնախումբը հաստատեց Թուրքիոյ պայմանագրութիւններն ու դաշնագրութիւնները։

Երէկ, Մ. Քէմալ հասաւ Էնկիւրի, ուր անմիջապէս տեղի ունեցաւ դահլիճ. անդամներու արտակարգ նիստ մը։ Ներքին կացութեան վերաբերեալ ծանր որոշումներ տրուեցան, որոնք գաղտնի կը պահուին առ այժմ։

Մախրագործում կարմիր բանակի

ՄՈՍԿՈՒԱ. 6 Յունուար.— Կարմիր բանակի մաքրագործումը կը շարունակուի մեծ չափով։ 6 բարձրաստիճան սպաներ պաշտօնազուրկ եղան՝ ընդդիմադիրներու հանդէպ իրենց համակրութեան պատճառով։ Գլխաւորը ղրկուեցաւ Ծայրագոյն Արեւելք։

Կառմիրները Գերմանիոյ մէջ

Գերմանիոյ ընտրական շարժումը մեծ համեմատութիւններ առած ըլլալով, սոփեց Անգլիոյ կառավարութիւնը որ զինուորական գործողութեանց յատուկ յատակագիծ մը մշակէ։

Կը կարծուի թէ Գերմանիոյ խռովութիւններուն մէջ մեծ դեր խաղացած են համայնավարները։ Ընտրութիւններու եւ կառավարական ուժերու միջեւ բախումներու ընթացքին, սպաննուած են 300 անձեր, վիրաւորուած 200, գերի ինկած 117։

Համայնավար գրգռութիւնները մասնաւոր սաստկութեամբ կը կատարուին Գերմանիոյ եւ Ֆրանսական Հնդկաչինի մօտիկ վայրերուն մէջ։

Կանեփական շարժման դէմ

Գօմպէյէն տրուած լուրերու համաձայն, 500 հոգինոց ոստիկանական ուժ մը բազմաթիւ խուզարկութիւններ կատա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԵԱՆՔԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Ռուսական թերթ մը, Մոսկուայի կացութեան մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղէ իրեն ղրկուած թղթակցութենէ մը։

— Մեր շուրջը, կիսաքաղց անձեր միայն կան։ Անոնք որ գործ ունին, կ'ուտեն, բայց շատ քիչ, նանօն, քոր իրօքկուշտուկուռ կ'ուտեն, բացի բարձր պաշտօնեաներէն եւ օտարականներէն։ Այս տեւական սնդ դազրկումը կը թթուեցնէ մարդիկը եւ ծայրայեղ կերպով կը գրգռէ զանոնք։ Ամենէն զարհուրելին այն է, որ իմացականութիւնը կ'իյնայ, մարդուն մտածումները ամբողջովին կ'երթան ուտելիք բան մը ճարելու։ Յեղափոխութեան սկիզբը աւելի թեթեւութեամբ կը համդուրժէինք այս կացութեան, տեսակ մը վիպականութիւն կար, կը կարծուէր թէ շատ ժամանակաւոր է, մինչ այսօր, ամէն յոյս կորսուած է։

«Շատ գէշ կը սնանինք։ Ճաշարանները աղտոտ են, շատ աւելի գէշ ուտելիք կուտան քան նախորդ վարչաձեւին օրով՝ բանտերուն մէջ տրուածը։ Սրճարաններուն մէջ նոյնքան կը սառինք, որքան փողոցը։ Այն տուները ուր կեդրոնական ջեռուցիչ կայ, այնքան կը տաքցնեն, որքան պէտք է չպայթեցնելու համար խողովակները։ Ամէն մարդու չէ տրուած համագործակցականէն փայտ գնելու բախտը։ Շուկան, նոյն փայտը 10—12 անգամ աւելի սուղ կ'արժէ։ Հասարակ մահկանացուներուն համար, բուրդէ զգեստները անմատչելի են։ Նոյեմբերի մէջ, քարթ ունեցողներուն տուին 4 մեդր կտաւ։ Դեկտեմբերին առանց քարթի խոստացան ճախարակ մը դերձան...։ Երբ փողոց ելլենք, մեր կռնակը կ'առնենք ինչ որ տան մէջ կը գտնենք՝ տաքնալու համար։ Կօշիկները զգուելի են։ Նոր կօշիկները չափազանց սուղ են շուկային մէջ։ Համագործակցականէն շատ աւելի դժուար է կօշիկ ձեռք ձգել, քան թէ շահիլ խորհրդային վիճակահանութեան մէջ։ Գալով հին կօշիկներուն, կարելի է զանոնք նորոգել միայն պետական արհեստանոցներուն մէջ, ինչ որ սակայն ժամանակ կը կարօտի։ Ամիս մը, ամիսուկէս պէտք է կարգի սպասել։ Կօշիկներու նորոգութիւնը կ'արժէ 104—156 ֆրանք։ Թաղիքէ կօշիկներ շատ կան, կ'արժեն 1300-1950 ֆրանք։

«Այս բոլորը ապահովելու համար մռայլ, անասնական կիսաքաղց կեանք մը։ «Խափանարարներու» դատը ցոյցը տուաւ թէ մարդուս յարմարելու ընդունակութիւնը որքան անսահման է։ Ցեսնուեցաւ թէ՝ իրենց անիծեալ կեանքը փրկելու համար, մարդիկ ընդունակ են իրենք իրենց երեսին թքնելու, իրենք զիրենք մեղադրելու ամենէն վատ ոճիրներով, զորս չեն գործած եւ անպատուելու իրենց գիտական անցեալ գործունէութիւնը։

ԹՐՈՑՔԻ ՆՈՐՎԵԿԻՈՅ ՄԷՋ

Նորվեկիոյ կառավարութիւնը արտօնեց որ յունուարի վերջը կամ փետրուարի սկիզբները Թրոցքի Նորվեկիա երթայ, մէկ քանի դասախօսութիւններ տալու Օսլոյի Ուսանողական Միութեան։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՀՐԵԱՆԵՐԸ

Պաղեստինի մէջ, Հրէական խորհուրդին ընտրութիւնները, յունուար 1ին կատարուած են մեծ խանդավառութեամբ եւ առանց որեւէ միջադէպի։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ՎԵՐՋԻՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ԻՄԱՍՏԸ

Տարին փակուեցաւ շատ ծանրակշիռ պայմաններու մէջ։

Մէնէմէնի ապստամբութիւնը յատկանշական երեւոյթ մըն է, ժամանակի նշան։ Ցոյց կուտայ թէ բաժակը յորդած է այլեւս, թէ ութ տարիէ ի վեր կուտակուած դժգոհութիւնները ա՛լ չեն կրնար զսպուիլ, քանի որ դանակը ոսկորին հասած է։ Թէ քէմալական վարչաձեւն ալ — ինչպէս սուլթանականն ու իթթիհատականը — իր անմիտ քաղաքականութեան շնորհիւ երկիրը հասցուցած է անդունդին ծայրը։ Տնտեսական տագնապ, անօթութիւն, թշուառութիւն ու դժգոհութիւն ամէն կողմ։ Ա՛յս է վիճակը այսօր Թուրքիոյ մէջ ծայրէն միւսը, շուրջ մէկ միլիոն քառակուսի քիլոմեթր տարածութեան վրայ։

Լսեցէք ժողովուրդին զայրոյթի ճիչերը, բուն իսկ թուրք թերթերու օրինակներէն.

— «Էսնաֆները շատ կը տառապին առեւտուրի սակաւութենէն եւ կը ճնշուին ապրուստի նեղութեան տակ։ Վաճառականներուն վիճակը բոլորովին խայտառակելի, [illegible] չկայ. կայունութիւն, արտաքին անվստահութիւն։ Ճատեր կը ձեռանան Թուրքիայէն եւ օտար երկիր կ'երթան ապրուստ փնտռելու։ Ըմեռը մեծ քաղաքներու տագնապը պիտի տարածուի նախ գիւղերը, մինչ գիւղացին ամէն նեղութեան մէջ է։ Խալք կուսակցութիւնը համաժողովներ կը գումարէ, բայց չի խորհիր միջոցներ ձեռք առնել ժողովուրդի անօթութեան եւ թշուառութեան դէմ։ (Եարըն, 28 նոյ. 1930)»

«Սեւ ծովու եզերքի քաղաքները աննախընթաց աղէտի եւ կարօտութեան մատնուած են այսօր։ Անատոլուի հարաւային եւ հարաւ-արեւմտեան շրջաններն ալ պատմութեան մէջ չարձանագրուած ծանր տագնապներու եւ չքաւորութեան մէջ կը տապլտկին։ Այս ընթացքով, ամբողջ Թուրքիան կերակրող այս շրջաններու բարգաւաճ գործարաններուն վրայ բուերն ու արագիլները բոյն պիտի հաստատեն եւ այգիներն ու բամպակի արտերը խոլորդներու ոռջերով պիտի լեցուին։

«... Գիւղացիները լքելով իրենց արտերը, հոս հոն ինկած են կտոր մը հաց ճարելու համար, այդ առնելով նոյնիսկ սպասաւորութիւն ընել։ Գիւղաքաղաքներուն մէջ խանութպաններն ու արհեստաւորները երկու կանգուն կտաւ իսկ չեն կրնար ծախել եւ անկարող են վճարելու իրենց տուրքերը։ Մեծ քաղաքներու մէջ ժողովուրդը անգործ է ու թշուառ. վարկ չկայ, մեծաքանակ առեւտուրը մենաշնորհի է դարձած ազդեցիկ անձերու, բացայայտ շահադիտութիւններ կը սաստկացնեն ժողովուրդին դժգոհութիւնը եւ հայրենակիցներու ապիկնահոս վէրքերը։

«... Պետական պաշտօնատուններէն ներս կարելի չէ մտնել։ Մասնագէտներու տեղ պաշտօնի կոչուած են անփորձ յանձնարարուածներ, խանգարելով վարչական մեքենան։ (Եարըն 1 դեկտ. 1930)։

Այս մէջբերումներն ըրինք յատկապէս, ցոյց տալու համար թէ մեր յաւետես կարծիքները ենթակայական եւ կանխակալ չեն, այլ հիմնուած են առարկայական տուեալներու վրայ։

Միայն ընդդիմադիր որակուած թերթերը չեն այս գանգատներն ընողները։ Միլլիյէթ եւ Ճիւմհուրիյէթի պէս թերթեր քէմալական պաշտօնաթերթերու մէջ իսկ յաճախ կը հանդիպինք նման մեղադրանքներու։ Այնպէս որ ո՛չ մէկ կասկած նեղելի է Թուրքիոյ այսօրուան տխուր կացութեան մասին։

Մէնէմէնի խլրտումներուն նախօրանը տեսնուեցաւ Իզմիրի մէջ, անցեալ սեպտեմբերին, երբ Քէմալի այդ մինչաբերդը կ'այցելէր ազատ հանրապետական կուսակցութեան հիմնադիր Ֆէթհի պէյ։ Ժողովուրդը որ կ'ողջունէր զայն, իրբեւ նոր ազատարար մը, փրկիչ մը, հազարներով կը թափուէր նաւահանգիստ՝ դոյնզգոյն դրօշակներ պարզած եւ յուզիչ ընդունելութիւն մը կ'ընէր անոր։ Այս անակնկալ պոռթկումը, ժողովրդական այս խոյանքը սարսափի մատնեց Խալքի վարիչները, որոնք փութացին հակացոյց մը կազմակերպել յաջորդ օրը եւ արիւն թափեցաւ։

Ուրիշ յատկանշական երեւոյթ մը պարզուեցաւ քաղաքապետական վերջին ընտրութեանց առթիւ։ Ժողովրդական դժգոհութիւնը իր գործնական արտայայտութիւնն ունեցաւ զանազան քաղաքներու մէջ։ Դէպքեր պատահեցան Պոլսոյ թաղերուն, Իզմիրի, Մաղնիսայի, Աւալիայ, Ատանայի, Մէրսինի, Գոնիայի, Գալըքէսիրի, Էսքիշէհիրի, Զաթալճայի եւ այլ վայրերու մէջ։ Կռամփութիւնը ոչ մէկ տեղ հանդուրժեց ազատ քուէարկութեան։ Որով Ֆէթհիի կուսակցութիւնը չարաչար պարտութեան ենթարկուեցաւ ամէն կողմ։ Տեղ տեղ քուէները խեղաթիւրուեցան Խալքի յաղթանակը ապահովելու համար։ Ու այն առեն դարձեալ արիւն թափեցաւ։

Ֆէթհի դառնալիք եղաւ կէս ճամբուն վրայ։ Իր սկզբնական ձեռնարկը լուրջ չէր։ Նոյնիսկ կ'ըսուի թէ Փարիզէն Պոլիս մեկնած էր՝ երթուղարձի առթով։ Ձվերադարձ՝ պարզապէս գործիք դառնալով Մ. Քէմալի։ Եւ որովհետեւ դէպքերը տարբեր կերպով զարգացան, Մ. Քէմալի հրամանով Ֆէթհի լուծեց իր կուսակցութիւնը, որուն ծրագիրը մշակելու ժամանակ իսկ չէր ունեցած։

Բայց Ֆէթհիի արծարծած կրակը փայլատակեց դժգոհ սրտերու մէջ։ Տիրող բռնակալ վարչաձեւին դէմ սկսուած պայքարը խանդավառեց շատերը, մասնաւորապէս Իզմիրի եւ Ատանայի մէջ, — անտեսապէս ամէնէն բարգաւաճ շրջանները՝ էր երբեմն։

Երբ Ֆէթհի նոյեմբեր 17ին պաշտօնապէս կը հաղորդէր իր կուսակցութեան լուծումը, այն պատճառաբանութեամբ թէ անիկա «խտաղային կրնալ քաղաքական գետնի վրայ Ղազի փաշային դէմ պայքարի մտնել», ընդհանուր հիասթափութիւն առաջ եկաւ։

Կարգ մը մասնաճիւղեր չուզեցին ենթարկուիլ կեդրոնէն հասած լուծման հրամանին եւ որոշեցին շարունակել իրենց գործունէութիւնը՝ իբրեւ ընդդիմադիր կուսակցութիւն։ Ատանայի մէջ կազմուեցաւ Աշխատաւոր կուսակցութիւնը, որ կոչուած էր շուտով ծաւալելու, բայց սաղմին մէջ խեղդուեցաւ։

Այս շարժումները ցոյց կուտան թէ ժողովրդական բոլոր խաւերուն մէջ ալ խոր դժգոհութիւն մը կայ տիրող կարգերուն դէմ։ Մուսթաֆա Քէմալի վերջերս Անատոլուի մէջ կատարած ճամբորդութեան նպատակն էր մօտէն ծանօթանալ դժգոհութեան պատճառներուն։ Դիկտատորը չկրցաւ շարունակել իր ճամբան դէպի Իզմիր, ուր իբր յաղթական մտած էր ութ տարի առաջ։

Կրնայ ըլլալ որ Մէնէմէնի շարժումը կրօնական հանգամանք ունենայ, ինչպէս իրենք կը պնդեն։ Բայց հազարաւոր մարդոց ձերբակալութիւնն ու պաշարման վիճակի յայտարարութիւնը կ'ապացուցանեն թէ շատ լուրջ ձեռնարկի մը հանդէպ կը գտնուինք։

Երբ ժողովուրդը անօթի է ու թշուառ, երբ գիւղացին օրուան հացը ճարելու ի վիճակի

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 4 յունուար (Սեփ. թղթ.) — Քանի մը օր առաջ, Մարսէյլի երկու մեծ թերթերը Le Petit Provençal եւ Le Petit Marseillais իրենց առաջին սիւնակներուն վրայ մանրամասն անդրադարձեր էին Ֆրանսայի ներկայ անտեսական կացութեան եւ մասնաւորապէս ծայր առած եւ ծաւալող գործազրկութեան։

Շեշտակի եւ ցցուն ձեւերով կը նշմարուէր սեղմ եւ զգալի, սակայն խորունկ մտահոգութիւնը որ ծածկուած էր մեղմ գիծերու եւ բառերու մէջ։

Արդարեւ աչքառու գարձած է Մարսէյլի մէջ աշխատանքի յաւելուածի տագնապը։

Թերթերը լաւատես էին եւ թեթեւօրէն կ'անցնէին, արձանագրելով քանի մը շոր ու անհիմն թիւեր։ 6000-6500 Ֆրանսայի բոլոր շրջաններուն համար ու կը յաւատգրէին հարցնելով թէ Սթէկի ներկայ դահլիճը ինչ ձեւով պիտի մօտենայ ու ի՛նչ պիտի ըլլան իր առնելիք քայլերն ու դիրքը։ Ֆրանսան 1927ի վիճակով ալ մինչեւ անխնայ չառնելու համար։

* Ցարակայն ու մտահոգութիւնը կը ծաւալին օրինակներուն վրայ տիրական, հրապարակ եւ հարցական։ Ու ընկերային բոլոր խաւերուն մէջ միեւնոյն ուժգնութեամբ, ենթադրութիւններն ու տագնապին վախերը կը ծաւալին արագօրէն։

Պաշտօնական հաշիւ մը 9000 կ'արձանագրէր, միւս եւրոպական պետութիւններու եւ Ամերիկայի գործազուրկներու հետ համեմատութեան գնելով ներկայ կացութիւնը Աշխատանքի նախարարը կը յայտարարէր 10,500 անգործ։

Այս թիւերը բնաւ իրական եւ հարազատ պատկերը չեն բերեր մեր աչքին, ընդհանուր աշխատանքի զրկուածները եւ այլազան ելեւէջները ըմբռնելու համար։

Բնաւ պէտք չէ խլաշիլ ու ընկրկիլ։ Այս բնական եւ անկեղծ համեմատութիւնը միւս հեռաւոր ու մօտիկ երկիրներու 4—8 միլիոնին հետ, մեզի կը մխիթարէ եւ կը յուսադրէ։ Տարածուած աշխատաւորաց ճակատն տեղեկանալ է բոլոր աշխատող բազուկներուն եթէ անոնք աշխատանքի մէջ զանազան նկատառումներ եւ պայմաններու մէջ նորութիւններ եւ խորութիւն չգնեն։

Ամէնէն տխուրն ու իր ծանրութեամբ մեր ուսերուն իջնողը մեր օտար ըլլալու պարագան է։ Միւս օտար աշխատաւորներէն

չէ, երբ առեւտրականը տուրքերու ծանրութեան տակ կը ճզմուի, կարելի չէ ընդմիշտ օրօրել զայն սին յոյսերով։ Բանի՛ տարիները կ'անցնին, այնքան աւելի անտանելի կը դառնայ կացութիւնը։ Իսկ անդին հարստութիւն կը դիզեն կարգ մը առանձնաշնորհեալներ, դիզումը սանձարձակ կը դարձնէ պետական պաշտօնատուններէն մինչեւ առեւտրական մենաշնորհները։ Մինչ Մ. Քէմալ եւ արբանեակները կը յղփանան շուայտութեան մէջ։

Այս պայմաններուն տակ զարմանալի չէ՝ երբ օրուան իշխանաւորներուն դէմ ընդվզումներ կը խմորուին։

Մ. Քէմալ ցարդ իր դիրքը կը պահպանէ՝ շնորհիւ բանակին, որու բարձրաստիճան սպաները կը վարձատրէ լիովին՝ դրամով, պատուանշանով եւ տաւիճանի արագ բարձրացումներով։ Այն օրը, որ կորսնցնէ այդ տարրին համակրութիւնը, կ'արձակուի նաեւ իր մահավճիռը։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

տարներէն հիմնովին տարբեր եւ փափուկ։ Մենք պետութիւն ունեցող օտարներ են, իսկ մենք մեր կողքին ու մեր կռնակին ոչ մէկ ուժ ու պետական իրաւասու պաշտօնական իշխանութիւն չունինք, ի հարկին բանակցութեան նստելու, խօսելու, միջամտելու եւ օգնելու։

Առաջին օրը, փողոց կը նետէք, անաթ ու անհող, անուժ, ամէն կողմ ցիր ու ցան։

Ու այս ձմրան օրերուն եւ տառապանքի ամէն գծի վրայ Հայերը, կանխակալ եւ ճշմարտապէս կարծիք մը ամբողջացած է Հայերուն հանդէպ որ լուրջ է եւ յամառ աղդած է ու կ'ազդէ առհասարակ՝ 1927ի շրջանին մեր կացութիւնը եւ զուրս հանուողներուն մէջ Հայերու թիւը։ Ու այսօր երեք տարի վերջ, աւելի խոշոր չափերով։

Հոս ծանրանալէ առաջ անգործութեան եւ աշխատանքի զանազան պայմաններուն վրայ, պէտք չմնալ պարզել երեւոյթ մը որ ընդհանրապէս հայկական է եւ ճշմարտապէս ու աններելի՝ բանուորական շահերուն։

Ա.— Հայերս անխնայ աշխատողներ ենք։ Միօրինակ եւ հանդարտ, չափուած գործաւորական կեանք գրեթէ չունինք։ Ու հասարակ ամէն տեղ, ամէն գործի մէջ կամ կ'աշխատինք եղած պէս յամառ վազքի ու զալիքը — անտեսական եւ ֆիզիքական — չենք կանխատեսեր։ Արագութիւնն եւ ուժգնութիւնը մեր ձեռքերուն կը հասցնենք անհաւատալի չափերու, (ըսել չեմ ուզեր թէ դանդաղ եւ ապիկար ըլլանք), գրաւելու համար հեքիմին կամ տիրոջ համակրանքը։ կամ կը պատահի հակառակը։ Կ'աշխատինք դանդաղ ցրուած եւ անկանոն։

Բ.— Ոռոգուած եւ սահմանուած ժամերէն դուրս կը լանանք, աւելի ճիշդ խօլական թափով կը ձգտինք աւելի ժամեր աշխատիլ, 3—4 ժամ օրը, ինչ որ աւելի կը սպառէ եւ կը ոչնչացնէ աշխատանքի սովորական ընթացքը։

Գ.— Հիմնուած մեր չարքաշութեան եւ աժան ձիգերուն վրայ, կարող կ'ուզենք աշխատիլ։ Այս ձգտումը բերած ենք մեր երկիրներէն ինչ որ խօսք կը համեմատ տեղական կլիմային, կարգերուն եւ սովորութիւններուն։ Այս եղանակով աշխատանքն ալ կը պակսեցնէ գործաւոր ձեռքերը եւ կը սպառէ նիւթը, աւելի կրճատելով ժամանակը։ Առաւելապէս այս օրերուն եւ նման շրջաններուն երբ կը խախտի աշխատանքի բնական ընթացքը, երբ արդիւնքը կը մնայ անսպառ, մեր լեզուով երբ «գործը չերթար»։

Ու երբ արտադրութիւնը նշանակելի սահման մը կը հասնի, կանգ կ'առնէ արտադրումը եւ գործարանատէրը տուիէն կ'օգտուի, կրճատելով իր բանուորները։

Ի հարկէ ասոնք հիմնական եւ գլխաւոր շարժառիթները չեն արդի անտեսական այլազան տագնապին եւ շարժումներուն։ Ասոնք յատկանշական փաստեր են որ ամէնէն շատ տարածուած են եւ արմատացած մեր մէջ, ինչո՞ւ։

Նախ մեր ծնունդին 100ին 2ը հազիւ ունեցած աշխատանքային մէջ մեծցած է, իսկ մեծ մասը կը մնայ ընկերային կարգերէն դուրս եւ անտարբեր, անհետաքրքիր։

Վստահ եմ որ եթէ լաւ հասկընայինք ֆրանսերէնը, կարդայինք եւ հետեւէինք, անպայման հոս մեր ներկայութիւնը դգալի կը դարձնէինք, ինչպէս ամէն տեղ։ Այս պարագան եւ բարեխառնութիւն է եւ դժբախտութիւն։

Բանուորական ըմբռնումներն ու օրէնքները ընդհանրացան։ Բայց ուրիշներէն կը շփոթենք զանոնք։ Ձենք հետաքրքրուիր, չենք զարգանար այս գծով։ Այս միջավայրէն կ'ընդօրինակենք երեւութական եւ շողշողուն ամէն ձեւ ու տափակութիւն, եւ կ'անտեսենք հիմնականը։

Կը ճանչնամ մարդիկ որ օրը 18-20 ժամ կ'աշխատին եւ յետոյ իրենց շահածին 75ը կը տանին լեցնելու գեղարանն ու հիւանդանոցը, մեր կեանքէն տալով շատ բան։ Աղքատներ ենք։ Ընկերային եւ քաղաքացիական տարրական եւ հասարակ գիտելիքներէն զուրկ, միջոցներով հեռու։ Ու այս թերութիւնը մեր վրայ ձգած է դէշ եւ խորտակեցնող համբաւ մը։

Ընդհանուր եւ սեղմուած դժգոհութիւն մը կը նշմարուի թաքուն, բոլոր օտար եւ տեղացի գործաւորներուն մէջ որ հետզհետէ կրնայ վտանգաւոր դառնալ, աճելով եւ խորանալով։

Ամէն տեղ միեւնոյն դիտողութիւնը կ'ընեն եւ կը մատնանշեն նոյն թերութիւնները, միշտ տհաճութեամբ, աններող եւ չարակամ ոգիով։

Յրանսացի բարեկամ մը՝ անցեալները՝ անկեղծ բառերով գիտել կուտար ինծի խօսակցութեան մը պահուն՝ որ մենք համակրելի, աշխատասէր եւ խաղաղ ժողովուրդ ենք, սակայն անգիտակից, անհաշիւ ու անկերպարան։ Ընկերային կարգերուն եւ բանուորական շահերու մասին շատ քիչ գաղափար ունինք եւ շատ անգամներ կ'աղդենք նաեւ այսկամ այն արամադրութեան, շարժումին կամ կարգադրութեան վրայ։ (Եթէ աւշադրութիւն մը կը կազմեն հայ աշխատաւորները։

Կարծես ծայրայեղութիւններով թրծուած ժողովուրդ ենք, կէս չունինք մեր զգայնութիւններուն մէջ, մեր ուժին մէջ, մեր ըմբռնումներուն եւ նաեւ մեր սովորական աշխատանքին մէջ։

Կը հասկնամ որ մեր ապրելու պայմանները իսկապէս շատ կը տարբերին միւսներէն։ Մենք մեր սեննակներուն համար կը վճարենք անհամեմատելի գումարներ, մեր ապրուստը, հիմնովին կը տարբերի օտարներէն այնպէս որ մեր ծախսերը կրկին աւելի են։ Մինչդեռ միւս օտարականները հինէն հաստատուած, շատ քիչ կը վճարեն բնակարանի եւ ծանօթ են բոլոր լաւ եւ նպաստաւոր պայմաններուն։

Սակայն բնաւ չեն արդարանար, մեղմացուցիչ չեն նկատուիր, մեր արտակարգ ձգտումներն ու ապրումները։

Այլամերժ ժողովուրդ ենք, անպայման «քով-քովի» պիտի պիտի ըլլանք հաւաքուած։ Գեղեցիկ եւ հիանալի բնազդ է այս առանձնայատուկ գիծը ցեղային,

Ձենք ուզեր քաղաքէն, լոյսէն, ժխորէն եւ զարշանքով լեցուն փողոցներէն բաժնուիլ։ Հըրապուրիչ եւ կապող են ցուցափեղկերը։ Եղբայրացած ենք մութ, խոնաւ, ու անծպիտ սենեակներուն հետ, խճողուած, ճնշուած, հիւանդկախ։

Անըմբռնելի եւ հաստատուն այս ձգտումը կարելի չէ ջնջել եւ արմատախիլ ընել։ Փախանակ բնակելու արուարձաններու մէջ, մեր գործին մօտ, լուսաւոր եւ թեթեւ պայմաններով աժան տուներու մէջ կը յամառինք։ Միալ անարեւ փողոցներու եւ պանդոկներու մէջ, քիչ-քիչ հատնելով, սպառելով։

Կը փճացնենք մեր անտեսականը, հալեցնելով անզգալաբար մեր արիւն քրտինքով շահած քանի մը լումային մեծագոյն տոկոսը։ Բանդելով նաեւ մեր ֆիզիքական կարողութիւններն ու առողջութիւնը։

Ու մեր մանուկները կը մեծնան տժգոյն, տկար, անժպիտ։ Ապագան, վաղը՝ այս պզտիկներուն։ Ոչ ծաղիկ ու ծառ, ոչ քար ու հող, զրկուած մաքուր օդէն, կապոյտ երկինքէն մեծնան աղմուկին, աղտին բառեւ չարժումին մէջ։

Մանաւանդ այն փողոցներու մէջ ուր առ հասարակ կը կ'ին Հայերը, վատթարագոյն անմաքուր փողոցներն են, ուանի ինկած մթնոլորտով։ Թէ բոլոր հանրատուներ գտնուին այս քանի մը հա[...] կեդրոն նկատուած փողոցներու մէջ ցոմինիքէն, Ցը [...] փրթիթ Մարին, Պէրնար տը Պէյնուար, Քըրիօզ, Թիւպա[...] ուրիշ քանի մը այս [...] «նշանաւոր» շրջաններու։

Օրուան բոլոր ժամերուն երախաները կը հանդիպին ծուհիներու նայուածքին, ծիծաղին, կատակին (ի՞նչ տակ), որախօսութիւն գայթակղեցնող ու լպիրշ։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ այս երեւն մէջ հասակնեաող տարեկան երախային դիմ[...] ու խառնուածքը։ Վաղը ունենանք սերունդ մը հա[...] դամ ու անճանաչելի, ֆիզ[...] պէս քայքայուած։

Դէպի դուրս քաղաքէն, փողոցներէն, ժխորէն, աղմ[...] Արուարձանները, արեւն, գիկին ու հողին վրայ տանք, որ մեր զաւակները նան առողջ, մաքուր եւ [...] գրով։

Մեր աշխատանքին մա[...] լագոյն պայմաններով եւ կայանալի սենեակներու [...] Նորէն դրացի ունենալով մեզի, մեր աւանդութիւն[...] սովորութիւններով։

Ցաջորդով՝ բուն տագ[...] մասին։

ՊԵՏՐՈՍ ՄԻՆԱ[...]

ՄԻԼԱՆԻ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹ[...] ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾ[...]

ՄԻԼԱՆ, 30 դեկտ.— [...] նի մէջ առաջին հայ ուսան[...] երեւցած են 1923ին, իսկ [...] լանի Հայ Ուսանողական [...] թիւնը» վերջնապէս կազմուեր[...] 1924ի սկիզբը՝ համախմբելու [...] րուականաթիւ ուսանողներու[...] համար փափաքով եւ աշխա[...] ցութեամբ։

Առաջին անգամն էր որ [...] լանի մէջ Ուսանողական [...] թեան մը հիմը կը դրուէր [...] իսկ պատճառ կ'ըլլայ որ [...] Միութեան հիմնադիրներու [...] խտանքը դժուարին՝ բայց [...] գիւնաւոր ըլլայ։

Անհրաժեշտ էր միջա[...] պայմաններու եւ մեր [...] նութեան պահանջներու [...] ձայն ուղինչէն ծրագիր մը [...] բասել, ու ժ տալ կազմա[...] չական գործին եւ մանաւ[...] հրաժեշտ էր սահմանել ա[...] մաքուր եւ ազնուական [...] որ լիտագային աւանդութ[...] դարձած՝ Միութեան մ[...] ուղղէր թաքուն բայց գ[...] ազդակը պիտի հանդիսան[...]

Ներքան՝ եւ կը հաւա[...] որ ապագան ցոյց պիտի տա[...] որքան յաջողած են մեր հ[...] գիր եղբայրները։

Նախապէս, Միութեան [...] ծունէութիւնը եղած է գ[...] սահմանափակ, հասկնալի [...] ճամբերով։

Սակայն տարուէ տարի [...] նոր անդամներու յաւելումը, հիններու ձեռք բերած փոր[...] թիւնը՝ կազմակերպչական [...] գործնական գետիններու վր[...] թէ այն սերն ու հաւատը որ [...] զեցիկ նպատակներու ինքն[...] բուն էն կը ծնին, Միութ[...] տուած են ուժեղ կազմա[...] զարգացուցած են համերա[...] թեան ոգին եւ Միութիւնը [...] քիչ մը աւելի լայն հողի [...]

Միլանի Հայ Ուսանող[...] Միութիւնը՝ միակ կանգուն [...] գործող կազմակերպութիւնը [...] պիտի [...] Միլ[...]

մէջ Ազգային Վարժարանի անկազմ վիճակի մէջ էր, զործեց ժառերեւթիւններու օժանդակութեամբ եւ ընդ առաջ գնաց գաղութային պահանջներուն. Երիտասարդաց Միութեան կազմութեան եւ անոնց ազգային մշակութային դաստիարակութեան, որոնրու օգնութեան. Շիրակի աշխատակիցներու ի նպաստ հանգանակութեան։

Կազմակերպեց ազգային նոր ու նորագոյն տօներու եւ թատերականներու առթիւ հանդէսներ։

Հիմա գրաւ Միլանի մէջ Ազգային Գրադարանի մը կազմութեան՝ ուր կը գտնուին այսօր 1100է մօտ գրքեր, մեծ մասամբ Հայերէն։

Երեք տարիէ ի վեր ունինք մեր հաւաքոյթները, ուր տեղի կ՚ունենան զեկուցումներ ազգային եւ օտար մշակութային հարցերու շուրջ։

Այսօր Միութիւնս ունի 37 անդամներ, որոնց 32ը գործօն, իսկ Մնացեալներն ալ իբրեւ պատուոյ, բարերար եւ համակիր անդամներ։

Գործօն անդամներէն ուսանողները կը հետեւին այլազան մասնագիտութեանց՝ ինչպէս — բժշկութիւն, ճարտարագիտութիւն, ճարտարապետական քիմիաբանութիւն, գեղագործութիւն, երաժշտութիւն, նկարչութիւն եւայլն։

Միութեանս մշտական բաղձանքն ու նպատակը եղած է համախմբուած տեսնել՝ պատրաստուած եւ մշակուած ծրագրի մը շուրջ աշխարհի չորս հովերուն ցրուած մեր բոլոր ուսանող ընկերները. երիտասարդի անչահախնդիր, համարձակ եւ խանդավառ ուժերով հաւաքական գործունէութիւն բերել այսօրուան եւ վաղուան իրականութեան։

Յառաջիկային Միութեանս հրատարակելիք «Տեղեկատու»ին մէջ՝ արտատահմանի հայ ուսանողներու թիւը կարենալ ճշդելու համար, կոչ կ՚ընենք աշխարհի հայ ուսանողներու որ հաճին իմացնել իրենց հասցէն եւ մասնագիտութիւնը։

Մեր հասցէն՝ Union Studenti Armeni-Viale Umbria 62 Milano։

Վարչութիւն

ԿԱՐԻՔ ՉԿԱՅ

«Կոտանդայա Գազէտա» կը գրէ թէ լենինգրադի մէջ ուսանող աշխումը գժուարութիւններու կը բախի, որովհետեւ փոխադրութեան միջոց չկայ. Կը պակսին տաքերը. եւ եղած կառքերն ալ փոխադրելու միջոց չունին։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊ.— Շաբաթ գիշեր տեղի ունեցաւ մեր երեկոյթը։ Հանդէսը բացուեցաւ «Յառաջ նահատակք»ով զոր երգեցին եռամայն երկսեռ սկաուտներ, բեմին վրայ շարուած։ Ցետոյ սկաուտ Դանիէլ Ճերմէկեան արտասանեց «Բարձրացիր բարձրացուր»ը։ Օրուան նախագահ Պ. Զաւրէկ Խանդամեան պարզելով հայ ժողովուրդի ներկայ անմխիթար վիճակը, շեշտեց ընդհանուր համագործակցութեան պէտքը։ Գնահատեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի կատարած աշխատանքը եւ կոչ ըրաւ ներկաներուն թէև թիկունք հանդիսանալ այն աշխատող ձեռքերուն, որոնք հանգէս կը բերեն առողջ մարմնով կորովական ու դաստիարակուած պատանեկութիւն մը։ Հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել յիշատակը Ֆրանսայի մեծ զաւկին՝ մարաջախտ Ֆօշի, որուն մահը կը զուգադիպէր հանդէսին։

Ցետոյ դառնալով Պուա-Քոլոնպի փոխ-քաղաքապետին որ ներկայ էր իր տիկնոջ հետ, շնորհակալութիւն յայտնեց, այն բոլոր բարի տրամադրութիւններուն համար, որ ցոյց կը տրուի։

Փոխ-քաղաքապետը իր կարգին բեմ բարձրացաւ, թուեց Հայոց արժանիքները, գնահատեց հայ ժողովուրդին աշխատասէր եւ շինարարողին է երկնեց անգամ մը եւս թէ ինք եւ թէ Քաղաքապետարանի պաշտօնէութիւնը պատրաստ են ամէն օժանդակութիւն ընծայել հայ գաղութին։

Ներկաները խանդավառուած այս պաշտօնական յայտարարութիւններէն, երկարօրէն ծափահարեցին։

Հաղորդեան տեղի ունեցան երգ, արտասանութիւն, Պ. Ղարիպեան անգամ մը եւս յայտ բերաւ արտասանողի մը արժէքը, արտասանելով Ա. Ահարոնեան Արաքսն ու Արմէնիան։ Օր. Լուիզ Աղապէկեան, շատ յաջող կերպով երգեց ՑԸԼԵ Խամանը, Պ. Տրդատ Նշանեան արտասանեց իր մէկ ստանաւորը, Պ. Ժպասունի արտասանեց ինքնագիր կտոր մը օրուան առթնային, Crisef մասին ու զուարճացուց հանդիսականները։ Սկաուտուհի Օր. Օրոր Ալթունեան, 12 տարեկան, որ նոր ընդունուած է Փարիզի Conservatoire, յաջողապէս նուագեց երկու կտորներ, որոնց համար փոխ-քաղաքապետը իր հիացումը յայտնած է։

Օրուան բանախօս Տէր. Էլլէն Պիւզանդ իր հայրենաբաղձ շունչով եկաւ փոթորկել հայրենիքի կարօտով տոչորուող հոգիները. «Արեւ չկայ այս երկիրն թէ տաք, եւ կը մնիմ, իմ հայրենի երկրի արեւը կը փնտռեմ..

«Մենք հիւր ենք այս երկրին մէջ, օտարը մեզ շատրեցներ, անհատապէս որքան ալ յաջողութիւններ ունենանք, դարձեալ մենք կը մնանք հետեւորդներ, եւ ոչ առաջնորդներ, իսկ ազգ մը ապրեցնելու համար պէտք է առաջնորդ գտնել եւ ոչ թէ հետեւորդ։ Այվազովսքիի մէկ նկարին տիրանալու համար հարկաւոր է միլիոններ, իսկ Այվազովսքիի նկարի ընդօրինակութիւն մը կարելի է ձեռք բերել քանի մը ֆրանքով։

«Հայ միտքը, հայ հանճարը չի կրնար գտնել գնահատութիւն օտար աշխարհի մէջ. ան միայն իր հայրենիքի ծոցին մէջ է որ կը գտնէ իր իսկական արժէքներու գնահատումը։ Իսրայէլի ժողովուրդն ալ մեզ պէս երկար տարիներ հայրենիքէն հեռու գերի ապրեցաւ Եգիպտոսի մէջ, բայց աչքերը սեւեռած հեռաւոր հայրենիքին, կառչած մնաց իր աւանդութիւններուն, մինչեւ որ Մովսէսի հրաշագործ ձեռքը զանոնք առաջնորդեց Քանանու երկիրը։ Հ. Մ. Ը. Մ. իր «Բարձրացի՛ր բարձրացուր» վեհ նշանաբանով կրնայ դառնալ «հրաշագործ ձեռք մը»։

Այս ճառէն յետոյ Փարիզի հայ Տրամատիքը ներկայացուց «Սիրային Ոճիրը» զաւեշտը, ուր փայլեցան Տիկ. Սիրուհի Նշանեան, Տրդատ Նշանեան եւ Արմենակ Սարաճեան։ Ամէնէն վերջ տեղի ունեցաւ կենդանի պատկեր մը մասնաճիւղին սկաուտուհիներու կողմէ, դրօշի պարզումը եւ իրենց երգը։

Հանդէսին գեղարուեստական բաժինը աւարտեցաւ ժամը 12·30ին որմէ վերջ սկսան պարերը։ Պ. Ցակոբ Պէօրհաճեան պարեց հայկական պարեր։ Աճուրդ մը տեղի ունեցաւ որմէ գոյացաւ 680 Ֆր.։ ...

ՉԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, 3 Յունուար.— Արհեստական Ներսէսեան Հայ կարմիր խաչի մասնաճիւղը, որ բաւական ժամանակէ ի վեր որոշ գործունէութիւն մը ունեցած չէր, կեդրոնէն եկած հրահանգին վրայ, Կոնունդի եւ Նոր Ցարուած առթիւ երկու օգտակար ձեռնարկներ կատարեց։

Դեկտ. 25ին, Նունդի գիշերը, երեք հոգի, տիկին Թ. Տէրտէրեան, օրիորդներ Ճէհճաննեան եւ Գասպարեան, առաջնորդութեամբ ընկեր Նուրիճանեանին, տուները պտտեցան եւ երգեցին Աւետիս. Ալէլուիան։ Միւս օրը 26ին ալ դարձեալ ընկ. Նուրիճանեանի առաջնորդութեամբ, տիկիններ Նուրիճանեան, Մուրատեան եւ Պօղոսեան տուները պտտեցան եւ Կոնունդը շնորհաւորեցին, իւրաքանչիւրին նուիրելով նախապէս պատրաստուած քարթ մը։ Այս երկու գիշերուան պտոյտը Պ. Խաչին բերաւ մօտ 600 Ֆր. հասոյթ մը։ Ժողովուրդը գիտցաւ քաջալերել իրմէ ծնունդ առած կ. խաչը։

Մասնաճիւղը նկատելով որ իր կազմութեան տարեդարձն կը զուգադիպի Նոր Տարուան, ուզեց նշանակել առթիւ երեկոյթ-պարահանդէս մը տալ իր երրորդ տարեդարձի։ Դեկտ. 31ին երեկոյեան S. L. S. A.ի սրահին մէջ յաջողապէս կը իր երեկոյթը. սակայն վերջին պահուն, թիւրիմացութեան մը պատճառով սակարկուեցաւ կ. Խաչը երեկոյթը փոխադրել Café de la Paixի մէջ— շնորհիւ ընկ. Ժամկոչեանի յօժարութեան։ Այս յանկարծական փոփոխութիւնը պատճառ դարձաւ որ տարեդարձը տօնուի շատ սեղմ շրջանակի մը մէջ։

Ընկ. Գ. Օհաննէսեանի բացման խօսքէն վերջ, սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկ. Կոկոյեան։ Ընկ. Մելքոնեանի շունթակի ընկերակցութեամբ երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը, որմէ վերջ խօսեցաւ Պ. Անդրանիկ Տէրտէրեան, Ցեսինի գաղութի եւ զանազան միութիւններու մասին, որոնք չեն գիտեր համերաշխօրէն գործել, որու պատճառաւ թէ գաղութը կը տուժէ եւ թէ իրենք միութիւնները։ Ընկ. Ն. Պօղոսեանի արտասանութիւններէն եւ օրուան Անդրանիկ խումբի «Հայի Գանգատ»ը արտասանութենէն յետոյ, ընկեր Մելքոնեան նուագեց Ռոմանսի «Վարդը», մեներգեց Պ. Ա. Տէրտէրեանը, վանի ժողովրդական երգերէն, «Քա սեւ սեւուոր աղջիկ»ը. Օր. Նազիկ Մուրատեան՝ Վլէէն, պարեց «Թամարան», իսկ Օր. Մ. Պօղոսեան երգեց «Սիրուն Մանուշակ»ը, որմէ վերջը սեղանապետը տօնածառը ամերիկեան աճուրդի դրաւ։

Վերջին շահողն եղաւ Պ. Ալիքսան Սասոյեան 160 Ֆր., շնորհիւ իր առատաձեռն մասնակցութեան, եւ 8 Ֆր. ալ նուիրելով գումարը եղաւ 168 Ֆր։ Ժամանակին անցած ըլլալով, երեկոյթը փակուեցաւ ընկ. Մելքոնեանի նուագով «Հայաստան»ը։ Երեկոյթի ամբողջ մուտքը եղաւ 258 Ֆր. 600 Ֆր. ալ ծնունդին հաւաքուած, ուրեմն կ. Խաչը կրցաւ 7 օրուան մէկ հաւաքել 858 Ֆր. յատկացնելու իր նպատակներուն։

Ցաջողութիւն եւ եռանդ կը մաղթեմ կ. Խաչի բոլոր անդամուհիներուն, փափաքելով որ նման ձեռնարկները յաճախադէպ ըլլան։

Վ. Հիւսեան

ԱՖԻՈՆՑԻՆԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ԼԻՈՆ, 1 յունուար.— Աֆիոնի Հայր. Միութեան կազմակերպած երեկոյթը տեղի ունեցաւ 31 դեկտեմբեր շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս, երեկոյթը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով եւ «Մարսէյեզ»ով Միութեան երգչախումբին կողմէ ընկերակցութեամբ դաշնակի։ Եղան արտասանութիւններ, Պ. Պ. Գ. Մարտիրոսեան, Թէրզիպաշեան եւ փոքրիկն Յովհաննէսեանէ։ Երգեցին օրիորդներ Փափազեան, Հաճինեան եւ Ջ Ցիւլֆէճեան։ Պ. Ա. Օհաննեանի բանախօսութենէն յետոյ, կատարուեցաւ վիճակահանութիւն մը, որմէ գոյացաւ 373 Ֆր.։

Ցետոյ ներկայացուեցաւ զաւեշտ մը «Պաշտօն խնդրել էջ» դերակատարները բոլորն ալ յաջող էին, մանաւանդ Օր. Ի Ցիւլֆէճեան որ առաջին անգամ ըլլալով բեմ կ՚ելլէր, սակայն շատ յաջող կատարեց իր դերը։

Կէս գիշերէ վերջ աճուրդի դրուեցաւ կաղանդի տառ մը, որ շահեցաւ Պ. Ց. Տէրտէրեան, եւ որ զայն կրկին նուիրեց Միութեան վերստին դրուելու համար։ Երկրորդ անգամ շահեցաւ Պ. Գալըքճեան։ Երկին աճուրդէն գոյացաւ 583 Ֆր.

Ա. Թէրզիպաշեան

ՀԻՒԱՆԴ ՄԻՏՔՈՎ ՀԱՅԵՐ

Ս Խանոյեան։

Ցանձ գլուխ մը։ Քիչ մը տիրացու, քիչ մը բոլշեւիկ։ Երբեմն բաներ մը կը գրէ Թիֆլիսի կամ Երեւանի հայերէն թերթերուն մէջ։ Ան աճա «Պրոլետար»ի 13 դեկտ. թիւով կը պատմէ իր մէկ պտոյտը Փարիզի մէջ։ Ընդհանրապէս Փարիզ եկած էր։ Հիմա բոլշեւիկները պատերազմի հերուստի պէս շատ կը պաշտեն Սեւան, Գեօյչմրէթ ու Փարիզ։

Անքան բաւ, որ բան չեն տեսներ իրենց շուրջը։ Խանոյեան կը նկարագրէ Փարիզի «մեծ պալվարները» ու «Շանզ Էլիզէն»։

— «Գեղեցիկ են մեծ բուլվարները, մանաւանդ գիշերով, գոյնզգոյն ելեկտրական լուսաւոր ռեկլամների հրավառութեամբ։

Գեղեցիկ է մանաւանդ Շան զ՚Էլիզէն, որի հեռաւոր ծայրերում Էյֆէլեան աշտարակի վրայ երեկոները ցոյց է տրւում Սիտրոյենի հեռաւոր ռեկլամը։

Մեծ բուլվարները տօնական են գիշերով, Շան զ՚Էլիզէն գիշերով։

Այնտեղ կը տեսնէք քեմալիզ փախած թուրքին իր սուլթանական կարմիր ֆեսով եւ Վրանգելի փախած մենշեւիկներին եւ ռուսական մազապուրծ կապիտալիստական ու միապետական կողմնակին իր գինեգոյն շերքերով…»։

Խանոյեան, բոլշեւիկ չանա, նոր հարուստի պէս կը նստի Շան զ՚Էլիզէի շողշողուն սրճարաններէն մէկուն մէջ, եւ բերնին շուրերը վազցնելով

— «Ի՜նչ ես կարծում, ընկեր Գ., ո՛վ, էն մեծ շէնքը, լաւ չի՞ լինի Չեկայի համար..

Ընկ. Գ. լաւ հասկանում էր Չեկան, ինքը Յոպպիզոնի էր. Հիմա Ֆրանսիական քաղաքացիութիւն զաւակը եւ ձեռք էր բերել իմպերիալիստական պատերազմից յետոյ, երբ հաշմանդամ էր պատերազմի. «Կամաւորներից» անցել է կոմկուսի շարքերը եւ մեր օճով սատ պատասխանատու գործիչ է Փրանս. Կոմկուսի շարքերում։ Պատերազմը թողել է Գ.ի վրայ իր մշտական կնիքը, նրա ձեռքերից մէկի մատները զոսացել են, ձեռքը դարձնել ափթասակ կախ մատներով մի կտոր։

— Հենց ես կը գտնայի Չեկայի Նախագահ, կը ձերբակալէի բուրժուաները.. ասում է Գ.։ Այն մեծ շէնքը կը դարձնէի «Ուղղիչ տուն», ի հարկէ քաղաքացիական կռւի սկզբի օրերին...

— Ի՞նչ գեղեցիկ կը լինի, է՛, այդ օրերին, գէ կռիւ, արաքոց, գիրքեր, էս սիրուն կանայք չի փճանայ։

— Ա՛յ էն տւաղանում, որտեղից շատրւան է խփում, մեր ազիրքն իրենց շորերը կը լւանան ու կը փռեն քո սիրած կանաչի վրայ։

Շարունակում ենք մեր գրոյցները Պարիզի քաղաքացիական կռւիների, Էյֆէլեան աշտարակի գեղեցիկ լոյսերը Խորհրդային իշխանութեանը ծառայեցնելու մասին..»։

Միտքով հիւանդնե՛ր։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կարգ մը բաժանորդներ մինչեւ հիմա չեն վճարած իրենց բաժնեգինը։ Վերջին անգամ ըլլալով կը հրաւիրենք վճարել իրենց պարտքը մինչեւ 15 յունուար, հակառակ պարագային պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթերը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (101)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հօրայրը ըսաւ. «Խոր դուք ..ւ..արիէք՝ ես ոչինչ չունիմ ըսելու»։

Խնձըրին. «Իսկ դու ի՞նչ կը ըսես»։

Ես ըսի.— «Այսօրվայ հայ ժողովուրդի ..., ..անի մէջ ալ վիզ ամբողջ է. Նա բաւական ուսումնասիրած է, քննեցէ՛ք, թէ մեղաւոր եմ, ինչ որ ընկերական դատաստանը վճռեց, ուրախութեամբ կ՚ընդունեմ»։

Նրանք ըսին.— «Մենք ոչինչ չենք ըսեր, թէ դուն ես մեղաւոր կամ Հօրայրն է մեղաւոր. մենք կ՚ուզենք, որ անցեալները մոռցէք, թողէք, որ հեռանամ արտահանդէս»։

Հօրայրն ըսաւ.— «Եթէ դու հեռանաս, այն ատեն ես քեզնից առաջ կը հեռանամ»։

Վահանը, Եփրեմը ու Եղօրը ըսին. — «Եթէ դուք հեռանաք, այն ատեն մենք ալ պիտի հեռանանք»։

«Ուրեմն, որ այդ չէք ըսեր, ըսի,— ես այսչափ տարի հոս, հիւանդ եմ, յոգնած եմ,

Այդ մեր խօսակցութիւնները երկու օր տեւեցին։ Նրանք ամէն բան հասկցեր էին։ Վերջաւորութիւնը եղաւ՝ անցեալները վրայ խաչ դնելը։ Մեզ վեր կոյնեցուցին, ինձ ու Հօրայրին, համբուրեցին քաղաքեցին նաեւ Վազգէնին ու Գէորգին, նրանք ալ համբուրեցին Հօրայրի հետ։ Կանչեցին հեռու գտնուած բոլոր զինուորներին, նրանց ալ առաջարկեցին թէ՝ «հա՛յ գործի եւ ընկերներու սիրոյ համար՝ Անդրանիկը, Վարդարշակն ու Գէորգը հաշտուեցին Հօրայրի հետ, երկու կողմից դուք միմեանց ըրին, մաքուր սրտով, բոլորս ձեռք ձեռքի տուած, սրանից յետոյ, պէտք է գործը առաջ տանենք»։

Հօրայրը մէկ կողմ, ես միւս կողմ, սկսանք լալ։ Դրանից վերջը, մինչեւ Սասունի վերջին կռիւները, այլ եւս իրար մէջ ոչինչ չենք ունեցած։ Զինուորներու մէջ եղեր են փոքրիկ խոցումներ, բայց շուտով առաջքն առեր ենք։

Եգօրը եկած էր շատ վերադառնալու պայմանով։ Թղթակցութեան գծերը ուղղելով Բաղէշի եւ Էրզրումի հետ։ Վերադարձուցինք եղօրին բանակ։

Այդ ձմեռ մենք Ճաղինք Վանի կողմն։ Գէորգը գրեցինք Վան գիրքերի քով։ Այդ ձմեռ ես շինեցի 37 հրացանի գնդակներ։

Երեմը, Վարդարշակը եւ մի քանի ընկերներու հետ, գրեցինք Դաշտը կազմակերպելու եւ ժողովրդի ինքնապաշտպանութեան համար զէնք գնելու 45 օր Դաշտը թափառելուց վերջը, նորէն եկան մեր քով։

Այդ ձմեռ բերեր էինք իմ ծանօթին գիւղացիին։ Հրացաններու բոլոր պակասները լրացուցինք։ Նոյեմբերին, հինգ հոգիով գրեցինք Ալեւոր, ուր կը գտնուէին մեր 2-3 ընկերները։

Գարնան, գետերը բարձրացան, վերցին հետ ու գացի Իլիըկը, ուր շինեցի երկու փուռ, հաստատուն քարերով, մէկը եփելու, միւսը չորցնելու։ Մօտ 22 օր հոն մնացի։ Քառասուն հուալ չորցած պաշար պատրաստեցի եւ փոխադրել տուի երեք տեղի վրայ. Այնտեղից ելայ գացի Աէլիէկուցան Հօրայրի եւ Վահանի քով։

Սեմալէսք ու Աէլիէյէք իրար գործին, աղէկ մը փոխեցնելու խնդրի մը պատճառաւ։ Նրանց հանդարտեցուցինք։

Լուր եկաւ ինձի. թէ 20 հոգիէ բաղկացեալ ձիաւոր խումբ մը եկաւ Սեմալ։ Ելանք գացինք Սեմալ, տեսնուեցանք Թումանի հետ։ Խումբը բերինք Աէլիէկուցան, Նրանց մէջ կային իմ նախկին ընկերներս, այսէ— Քեռի Թամո Արշակը, Սեպուհ Արշակը (Սեպուհ կեղծ անունն է), Դուրբախը (Ղարսեցի Ցարութիւն), Մուրատը։ Ուրախութիւնս շատ էր, ամբողջ ժողովուրդը ոգեւորուեցաւ։

Երկրորդ օրը Թուլէ աղան իմ Ների լուր ղրկեց թէ՝ «60 հոգի ձիաւոր խումբ մը եկած է Սեմալ ու Կուռթիկ. ահագին ձայն եկաւ. էապէս բազդարձակ բան կ՚ըլլա՛յ. կ՚ուզեն գլուխ կորանցնե՞լ»։

Անցաւ 3-4 օր. Աէլիէկուցանէն անցանք Երլուշակ։ Յարութիւնը, Դուրբախը, Սրգէն ու Եգօրը վերադարձան։ Նրանց ճանապարհ դրինք (հետերնին հինգ ձի վերցրին), իսկ մենք, մեր ռազմամթերքը, թէ՛ հոս, թէ՛ զանազան տեղեր, փոխադրեցինք Կուրշի։

Կուրշիկէն մինչեւ Ախտոր-Քար գիրքեր շինել տուի։ Ցղայոց մենամարտութիւնը հոն էր, փոքրամասնութիւնը՝ զանազան գործիքով այս ու այն կողմ էր ղրկուած։

Անցաւ քանի մը ժամանակ։ Տափըկայ քիւրտ ոստիկաններէն երկու գող ղրկուած էին՝ մեր ձիերէն գողնալու։ Մէկին անունը Խալիթօ (*) էր, միւսինը՝ Հասան։ Երբ գրանք կը մօտենան Ախտոր-Քարին, մեր պահապանները կը բռնեն զրանց։

Լուրը հասաւ ինձ եւ Հօրայրին։ Գացինք, հարցաքննեցինք։ Քրտերը ուղիղ չէին խօսեր, կ՚ըսէին. «Պիտի երթայինք խոտ քաղել. ճանապարհը կորսնցուցինք, եկանք, հոս ինկանք»։

(Շար.)

(*) Գիւղաշէնի կռուից վերջ, Խալիթօն, Ցանիքայ Ցաթոյի հետ, գացած սպաննած էր Սեմալայ Բիցիբիցի տան քոյրն. ԱՆԴՐ.

րեց Քարաչիի Հնդիկ ազգ. խորհուրդի պաշտօնատեղիին եւ կանտրական բազմաթիւ պետերու բնակարաններուն մէջ։

Ոստիկանները գրաւեցին շատ մը վաւերաթուղթեր եւ բռնի ուժով դուրս վտարեցին կամաւորներ, որոնցմէ շատերը կիներ որոնք չէին ուզեր հեռանալ Հնդիկ ազգ. խորհուրդի կեդրոնատեղիէն։

Կէսօրէ վերջ մահմետական ամբոխ մը, չորս ժամ անընդհատ քարկոծեց դպրոց մը, փշրելով ապակիներ եւ վիրաւորելով աշակերտներ։ Ամբոխին գրգռութեան պատճառն այն է որ Լոնտոնի մէջ մեռած մահմետական պետ Մէհմէտ Ալիի մահուան առթիւ, դպրոցը չէր փակուած։

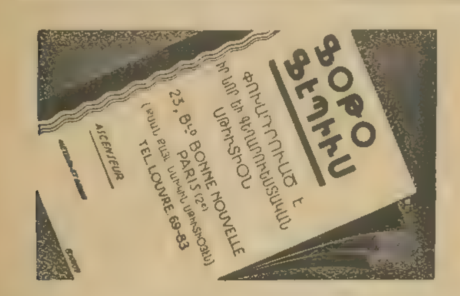
Համաժողովական խորհրդաժողովը

Լոնտոնի համաժողովական խորհրդաժողովին վերջին նիստի թուական նշանակուած է յունուար 26։ Անգլ. կառավարութիւնը առնը եկած կը նկատէ Հնդիկ պատգամաւորներուն յայտնելու Հնդկաստանի տրուելիք ազատութիւնները, որոնց կրնայ հաւանիլ։ Անգլիոյ վարչապետը նախ քան, իր յայտարարութիւններն այդ առթիւ, կարծիքը պիտի շօշափէ նաեւ պահպանողական եւ ազատական կուսակցութեանց։

Հնդկաստանի նախկին փոխարքան Լորտ Ռիտինկ, Հնդկաստանի դաշնակցային սահմանադրութիւնը մշակող յանձնախումբին առջեւ պարզեց իր կուսակցութեան (Ազատական) տեսակէտը։ Ազատականները տրամադիր են Հնդկաստանը օժտուած տեսնելու ինքնավար վարչաձեւով մը, բայց կը պահանջեն երաշխիքներ՝ որոնք չափազանց կը սահմանափակեն տրուած ազատութիւնները։

Հնդկաստանը տակաւին հասունցած չի նկատուիր՝ կարենալ օժտուելու համար Տոմինիոններու անկախութեամբ։ Ազգային պաշտպանութիւնն ու արտաքին յարաբերութիւնները պէտք է որ վերապահուած մնան մասնաւոր նախարարներու, որոնք պատասխանատու պիտի ըլլան ոչ թէ Հնդիկ խորհրդարանին, այլ Հնդկաստանի փոխարքային եւ անոր միջոցով անգլիական խորհրդարանին։

Գալով պահպանողականներուն, անոնք սկզբունքով դէմ են դաշնակցային գաղափարին, բայց չեն կարծեր որ ինքնավար կեդրոնական վարչութիւն մը, ներկայիս, կարենայ Հնդկաստանի մէջ գործել գոհացուցիչ կերպով։ Իշխանութիւնը պէտք է բաժնուած ըլլայ Հնդիկ օրէնսդրական խորհուրդին եւ փոխարքային միջեւ, որ կը մնայ կառավարութեան խականութեան պետը, բացարձակ վեթոյի իրաւունքով։

Հ. Յ. Դ.

ԲԷԼՎԻԼԻ Թոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ՝ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple. Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայ կ'ըլլայ կ. կ.ի ներկայացուցիչը։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ԼԷ-ԿՈՆԷՍԻ Ռազմիկ խումբի անդամական ժողովը այսօր Եշ. իրիկուն, ընկեր Յակոբ Խաչատուրեանի բնակարանը։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ԻԹԱԼԻԻ Ազգիւր Սերոբ խումբին ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ կ. կ.ի ներկայացուցիչը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Մուրատ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին 5 Rue du Capitaine Ferber. ընկ. Լեւոն Ղուկասեանի բնակարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԶԱՒԱՐԵԱՆ կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Վռամեան, Մուրատ եւ Արցուեան խումբերու բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 186 Ave. du Verdun, Իսի լէ Մուլինօ։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Գ-ռ. միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Եշ. իրիկուն ժամը 8ին 11Rue Տիւնուար սրճարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

Ծանօթ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի ժողովուրդային Գրադարանը տեղափոխուած է 11 rue Dunoir, Lyon, Rhône.

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԹԷՅԱՍԵԴԱՆ.— Այս կիրակի իրիկուն ժամը 9ին Ֆոյիայի մէջ, Թէյասեղան մը Զ. Ե. Ո. Միութեան փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւններուն վերսկսման առթիւ։ Մէկ ժամ սինէմա (Փրէնօյա Մարշա) եւ զանազան զուարճութիւններ։ Կը հրաւիրուին անդամները ու համակիրները։

ՇԱԳԻՆ Գարահիսարի եւ շրջանի բոլոր հայրենակիցները ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի ժամը 2.30ին 40 Rue de Bellevilleի սրահը։ Օրակարգ՝ նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ կարեւոր խնդիրներ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Գոնիայի որբանոցէն, Կարապետ Կիրմիրլեան, Օննիկ Փիլիկեան, Ստեփան Ղուկասեան, Արփիար Թաքարեան, Յարութիւն Մոզաքեան եւ Յովհաննէս Պապազեան որոնք 1928ին Թարինոյէն (Իտալիա) մեկնած են Ֆրանսա աշխատելու համար։ Կը կարծուի թէ Մարսիլիա կամ Լիոն կը գտնուին։ Իմ. ցնել իրենց որբ ընկերոջ Հայկ Սուքիասեանի, Via Cadurso Villaggio Armeno Bari (Italie).

— Կը փնտռուին Գէորգ Ղազարեանի կինը այրի Թագուհի Ղազարեան եւ զաւակները Սարգիս, Յակոբ եւ Գրիգոր։ Վեց ամիս առաջ նամակ առնուած է իրենցմէ Պէյրութէն։ Իմացնել իրենց հօրաքրոջ աղջկան Եղիսաբէթ Գասպարեանի (ծնեալ Գօտիկեան) 12 Passage de l'Union, Asnières, Seine, France.

— Կը փնտռուի Գրուսայի Պէյնի գիւղէն Յակոբ Նիմաքեան, հօր անունը՝ Բենիամին, մօր անունը՝ Հայկանուշ։ Տարագրութեան միջոցին 9 տարեկան հասակին մնացած է Զաքարիայի շրջանները։ Իմացնելիք մօրեղբօր Յարութիւն Կիւլաքեանի, 25 ter rue de Lyon, Alfortville, Seine, France. Լուր տուողին 500 ֆր. նուէր։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Գուտաֆէլթ, Թիր.— 100,
Մարսէյլ, Գործ.— 969,
Փիէրֆէօ, Յ. Վ.— 35,
Քրիստ, Գ. Խ.— 37,
Անվէրս, Տ. Ս.— 82,
Տէսին, Գործ.— 400,
Քիշնէֆ, Շ. Հ.— 100,
Լիոն, Ն. Զ.— 200,
Լիոն, Յ. Տ. Մ.— 140։
Պերլին, Տիկին Մ.— 100,
Քապ.էլ.Ուտ, Դ. Խ.— 35,
Ուսէ Վասէ, Յ. Գ.— 35։
Քանտիա, Ս. Մ.— 200,
Փարիզ, Տ. Բ. - 40,
Թարար, Գ. Մ.— 70,
Սէն Ժընէվիէվ Իշխ. Ա.— 70,
Քլամառ, Ժ. Ա.— 35,
Պերլին, Տօքթ. Բ.— 200,
Հալէպ, Գործ.— 200,
Կալաց, Ա. Մ.— 1225,
Մարսէյլ, Ի. Թ.— 35,
Լէ Մէ, Ճ. եւ Բ.— 150,

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Միութեան «ԳՈՅԱՄԱՐՏ»ի … ցոյցը, ճոխ բովանդակութեամբ եւ հերոսներու նկարներով … մել Ճարալեանի, 14 R. Fare, Marseille. կամ վարչութեան։

Գին՝ 6 ֆրանք, փոստով 6.50 ֆր.

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տոլ. 10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 375 394
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
9
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1931
9 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1463
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ԿՈՒ ԽՕՍՔ

...ՐԱՆԻ ՀՈԳԻՍՎ ԱՂՔԱՏՆԵՐՈՒՆ...

Հարանի՛ք ունին մեր ակռապլիկ ռամկավարները։

Հինգ հոգի Սելանիկէն, նոյնքան Աթէնքէն, խումբ մը ...րիկայէն... Դաշնակցութիւնը կը քայքայուի՛, հէ՛յ, լսե... եւ ցնծացէք... «Սիւները կը ճարճատին»... Ցունաստանի ...վերջնապէս քայքայուած են արդէն...

Աչքի առջեւ ունինք միայն Փարիզի եւ Եգիպտոսի օրկան... Տակաւին պէտք է սպասել Ամերիկայի արձագանգին, ...տարած արտասպրութիւններուն, թղթակցութիւններուն, խմբագրականներուն եւ ստորագիր կամ անստորագիր, ծանկա... յօդուածներուն, որոնք «Լիլիթարութիւն եւ Նիւթ պիտի ...թայթեն քանի մը ամիս։

Ինչպէս վայրերան եւ զառարկամիտ մարդիկ որ գրան սե... վրայ կամ պատուհանը նստած, հարեւանին տան անցու... ...ը կը դիտեն ձիւթ ծամելով եւ բամբասելով, այս ռոզիա... ...ո խմբակցութեան վարիչներն ու խմբագիրներն ալ աչք ու ...նջ կտրած են, Դաշնակցութենէն դուրս կամ ներս ծագած ...ի-անտեղի վէճեր եւ արկածներ ժողվելու եւ սիւնակներ ...մբողջ էջեր լեցնելու համար։

Ունի՞ն ուրիշ սանելիք։ Եթէ ունենային, անշուշտ առի... կ'օգտուէին, գոնէ Ցունաստանը ռամկավարական մէջնա... ...ի մը վերածելու, քանի որ Դաշնակցութեան «սւերակ... միայն կը մնան այդ զաղութին մէջ։

Թշուառ, թշուառ փերեզակներ, որոնք ընդունակ են միայն ...շահատութիւններ հաւաքելու բերնէ բերան, փոխանակ ...իկ հանրօգուտ գործ կազմակերպելու։

Զափազանց անգթութիւն պիտի ըլլար հարցնել թէ եր... հետաքրքրուա՞ծ են իրենց հաւնօցին գործերով։ Գիտե՞ն ինչ ունին գոնէ Ցունաստանի մէջ, ուր ալ ի՛նչ առ պատ... ...պէս իրենց ականջները տնկեր են, մեր տան պատուհան... ...ուն տակ։

Հինգ, տասը, քսան,— պիտի վատօրէին կամ պիտի թա... ինչպէս աշնան տերեւներ, շատ բնական ընթացքով։

Դաշնակցութիւնը չի կրնար հանդուրժել որ տասուն կա... ...ն արթնցողը իր սեփական ծրագիրը քշէ կուսակցութեան ...գրին դէմ, կուսակցութեան ընդհ. ժողովի որոշումներուն ...։ Կամ ծրագրին մէջ իր հաւնած մասն ընդունի, չհաւնածը ...րէ։ Կամ կուսակցութեան ծոցին մէջ սոզոսկի ու ծպտուի, ...նոյն ատեն անոր դէմ գործելու համար։ Կամ աշխատի ...փանել կուսակցութեան մշակած քաղաքականութիւնը։

Ոչ միայն քաղաքականութիւն, այլ եւ ծրագիր փոխելու, ...ակէտ արծարծելու ազատութիւն մէջտ ալ տրուած է այս ...սակցութիւնը, կը բաւէ որ գիտնաս անոր տեղն ու ձեւը։

Ո՛վ որ չի համակերպիր, կ'ենթարկուի կանոնագրի սաս... ...։ Ո՛վ որ այլեւս չի հաւատար, ուշ-կանուխ փողոցը կը ...նէ ինքզինքը։

Այս տարրական գիտելիքը գաղտնիք մը չէ մեր անարժան ...կառակորդներուն համար, որոնք հինգ-տասը գացողը կը ...նեն, բայց սուս խենդ կը ձեւանան, երբ տասն անգամ ...ար նորեր կուգան, միայն Ցունաստանի մէջ։

Քառասնամեակէն առաջ, 1929—1930ի ընթացքին 66 երի... ...սարդներ Դաշնակցական շարքերը մտան Ֆիլիպէի մէջ, 32 ...փիա, 28 Գուրկազ, 67 Քոնստանցա, 74 Աղեքսանդրիա, 155 ...րութ, 72 Ֆրանսա, 27 Քալիֆորնիա։ Ինչ որ տեղի ունեցաւ ...ռասնամեակի ընթացքին, տակաւին կանուխ է, ամբողջա... ներկայացնելու համար։ Միայն Վառնայի մէջ հարիւրի հասնէր նորագիրներուն թիւը։

Անշուշտ ասոնք ալ «քայքայումի» փաստեր են, նոյնքան ...մանի՝ ուշագրութեան...

Կը զարմանանք որ մեր հակառակորդները խելք չեն բներ ...արաց ընդունելու մեզմէ բաժնուած բեկորները,— բոլորն ...ատանց բացառութեան «անբասիր», «անշահախնդիր» եւ ...նձնուէր մտաւորականներ», որոնք դժբա՛խտաբար չէին կըր... ...ր շնչել Դաշնակցութեան մթնոլորտին մէջ։

Ինչո՞ւ կը վարանին, երբ փողով եւ թմբուկով կ'ուետեն կը փառաբանեն անոնց ընթացքը։

Ի՞նչ բան կը խրտչեցնէ զիրենք։ Անոնց մէջ կան որ ըն... ...վարութիւնը չեն ընդուներ։ Ուրիշներ կը ծաղրեն Միացեալ ...ստանի գաղափարը։ Կան որ կը թթուին, երբ իբրեւ կո... ...կամ խարխախ կը պաշտպանել այսօրուան Երեւանը։ Կամ ...հակառակն, քէն կ'ընեն, եթէ քննադատել խորհրդային իշ... ...նութիւնը, իր ակներեւ, ապացուցուած մեղքերուն համար։

Թշուա՛ռ, թշուա՛ռ խանութպաններ, որոնք չեն գիտեր թէ ...տեղի կ'ունենայ նոյնիսկ իրենց գլխուն վերեւ։

Դաշնակցութիւնը ամէն գնով տեւելու, վարկաբեկելու ...նց կիրքին մէջ, տակաւին չեն ըմբռներ թէ ազգային կազ... ...լուծումն է որ գլուխն առած կ'երթայ։

Չեն տեսներ թէ հակառակորդը փոխանակ ամփոփուելու, ...հակառակն կը ճիւղաւորուին, կը ցրցքնուին։ Տասը կը ...ռնայ քսան, մէկը միւսէն ծիծաղելի եւ կորստաբեր։

Դաշնակցութեան քայքայա՞ւմ... Այդ օրը չէք տեսներ, ...ս սեղեղուկ տիրացուներ։

Բայց, այս ընթացքով, պիտի գայ օր մը որ միջոց նե... ...ցողը խմբակ մը պիտի կազմէ։

Վա՜յ այդ օրուան...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԽՈՒՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ֆրանսական L'Homme Libre թերթը անդրադառնալով Թուրքիոյ հակաքէմալական շարժման, կը գրէ.

— «Աւելի քան եօթ տարի է որ Թուրքիա հանրապետական է եւ աւելի քան 6 տարի է որ ջնջուած է խալիֆայութիւնը։ Անկից ի վեր, Մուսթաֆա Քէմալ ամենազօր տէրն է, որուն կը վախնան քաղաքագէտները ու ժողովուրդը։ Անոնցմէ շատերուն այս վախին խառնուած է նաեւ հիացում մը։ Գազին անզուգ բանուոր մը ըլլալով մէկտեղ, եղաւ նաեւ իր երկրին բարեկարգիչը։

Մուսթաֆա Քէմալ ջնջած էր ժենաշնորհեալ կարգ մը դասեր եւ պետութիւնը աշխարհականացնելով, անհաշտ թշնամի դարձաւ բոլոր մոլեռանդ մահմետականները։

Պատահեցաւ սակայն, ինչ որ չէր նախատեսուեր։ Իզմիրէն անոր թատր դարձած է խռովութեանց, որոնց կարեւորութիւնը շատ աւելի նշանակելի է, քան ինչ որ կ'ուզեն ընդունիլ պաշտօնական հաղորդները։ Մէնէմէնի մէջ պայթած ըմբոստութիւնը, պիտի տարածուէր ամբողջ Թուրքիոյ մէջ եւ բազմաթիւ քաղաքներու մէջ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։ Պոլսէն հասած լուրերը ցոյց կուտան թէ կառավարութիւնը շատ մտահոգուած է, ու բովհետեւ փաստեր ունի թէ այս խռովութեանց նպատակն է վարչաձեւը տապալել։

Չերրակոչուած մահմետական կրօնաւորներու թիւը — հազարը կ'անցնի — ցոյց կուտայ ըմբոստութեան կրօնական բնոյթը։ Խալիֆայութեան ջնջումը կրօնական շրջանակներուն մէջ տաղ բերաւ դժգոհութիւն մը, որ հակառակ անցնող տարիներուն, չէ մեղմացած։

Այդ միակ պատճառը չի բաւեր բացատրելու Մէնէմէնի յեղափոխական փորձը։ Իզմիր ձերբակալուածներուն մէջ, կը նշմարուին լուծուած Ազատական կուսակցութեան հիմնադրին՝ Ֆէթհիի բարեկամները։ Կը յիշուի թէ Ֆէթհի զաղտնօրէն քաջալերուած էր Մ. Քէմալէ կողմէ, որ կառավարական կուսակցութիւնը հակակշռող ընդդիմադիր կուսակցութեան մը օգտակարութիւնն ըմբռնած էր։ Մ. Քէմալ նոյնպէս համոզուած էր թէ Ֆէթհիի դաշինքը բազմաթիւ քաղաքական սխալներ էր գործեր։ Վարչաձեւին դէմ պայթած ներկայ յեղափոխական շարժման խոր պատճառն է բազմաթիւ անարգարութիւններ, որոնց զործուեցան մարզերու, իշխանութիւններու եւ անոնց բարեկամներուն կողմէ։

Տնտեսական կացութիւնը որ փայլուն չէ իբր փաստ ծառայեց ընդդիմադիրներուն։ Համաշխարհային տագնապը շատ ծանր կը հարուածէ Թուրքիան, որ առաւելապէս հողագործական երկիր։ Կը տառապի արտածումներու անկումէն։ Ցորենը կ'արժէ հինգ դրուշ, գարին մէկ դրուշ. այսինքն ոչինչ։ Թշուառութեան երեսէն, Թուրք գիւղացին կը կորսնցնէ վարչաձեւին հանդէպ իր հաւատքը։

Որքան ծանր ըլլայ ընդդիմադիր շարժումը, տակաւին վտանգի չի մատներ սակայն վարչաձեւը»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հակաքէմալական շարժումը

Ներքին գործավար Շիւքրի Գայա Մէնէմէնի եւ Մաղնիսայի քննութիւնները աւարտած է։ Գործավարը այս երկու վայրերուն մէջ բազմաթիւ անձերու հետ տեսնուած, ձերբակալուածները անձամբ հարցաքննած եւ դէպքին ծագման մասին որոշ տեղեկութիւններ հաւաքած է։

Գործավարին կողմէ հարցաքննուած կարգ մը ձերբակալուածները շատ ուշագրաւ յայտնութիւններ ըրած են գաղտնի հաւաքոյթներու եւ թէքքէներու արարողութեանց մասին։

Շիւքրի Գայա իր տեղեկագիրը պատրաստած է։ Տեղեկագրին համաձայն, «դէպքը տեղական բնոյթ ունի. դէպքին կողմնակից են միայն Թուրքիոյ աղանդներուն պատկանողները։ Դէպքին շրջանակին մէջ կը գտնուին Պոլիս, Իզմիր, Մաղնիսա, Պալըքէսիրը, Անթալիան եւ Ալաշէհիրը։

«Դէպքը կարեւոր է թէեւ, բայց կարգ մը եղեռնական միտումներ ունեցող տարրերու կիրքին արդիւնքն է»։

Տեղեկագրի բովանդակութեան մասին այսքան միայն կարելի եղած է ցարդ հասկնալ։

∴ Իզմիրի եւ արուարձաններուն մէջ քննութիւնները կը շարունակուին։ Ազհիսարի մէջ 15 շէյխեր ձերբակալուած եւ Մէնէմէն ղրկուած են։ Իզմիրի մէջ ալ, շէյխ Լութֆուլլահէն զատ, շէյխ Մէհմէտ եւ Պէկթաշի շէյխ Ալի պապա ձերբակալուեցան ու Մէնէմէն ղրկուեցան։

Ասկէ զատ, Պանտրմայի եւ Իզմիրի միջեւ ասուրհանդակի պաշտօն կատարող 3 պաշտօնեաներ Պալըքէսիր ղրկուեցան հարցաքննութեան համար։ Կը կարծուի որ այս մարդիկն ալ կապ ունին դէպքին հետ, յետադիմականներուն նամակ տարած ըլլալով։

Պոլսոյ մէջ քննութիւնները կը շարունակուին

Հակաքէմալական շարժման առթիւ Պոլսոյ մէջ ձերբակալուածները Իզմիր ղրկուեցան, ոստիկաններու եւ ոստիկան զինուորներու հսկողութեան տակ։ Ղրկուածներու մասին սկսուած քննութիւնները աւարտած են եւ թուղթերը միասին ղրկուած։

Շէյխ Էսատի տունէն գտնուած պատկերով թուղթերուն ընթերցումն ու քննութիւնը կարեւոր կէտեր լուսաբանած են, որովհետեւ անոնց շնորհիւ հարցաքննուած են կարեւոր անձեր։ Ձեռք բերուած փաստերը ցոյց կուտան որ Պոլսոյ մէջ ձերբակալուածները ոչ միայն դրդիչ այլ աւելի մեղսակից են հակաքէմալական շարժումին։ Ընդհ. դատախազութիւնը պէտք տեսած է քննութիւն կատարել նաեւ 200 անձերու մասին որոնք Շէյխ Էսատի «թէքքէ»ին հետ կապ ունին։ Ինչպէս գրած էինք, այս անձերը դատարանի պիտի յանձնուին այն ամբաստանութեամբ թէ օրէնքի հակառակ՝ «թէքքէ» բանեցուցած եւ արգիլուած արարողութիւններ ըրած են։

Ոստիկանական տնօրէնութեան ղրկուած են 50 կիներ որոնք «թէքքէ»ի մը մէջ մօմ տնկած են։ Տեսնուած է որ այս կիները Մէնէմէնի դէպքին հետ կապ ունին։

Ինչպէս կը գանձեն

Թուրք Հանր. պարտքերուն հաշուեյարդարին համար, Էնկիւրիի կառավարութիւնը ժամանակին մէկ երրորդը օսմանեան դրամատունը դրած էր։ Բաժնետէրերը մինչեւ վերջերս այս դրամը չէին առներ, ժամանակը ամբողջ չըլլալուն պատճառով։ Բայց, այս դրամը վերջերս դրամատունէն քաշեր են։

Միայն թէ, բաժնետէրերը դրամը առած են իրենց ուզած ձեւարով, հետեւեալ ճարպիկութիւնը ընելով։ Կառավարութիւնը իրենց անունին 5 միլիոն ձգած էր դրամատունը արեւելեան երկաթուղիին նորոգութեան համար։ Ահա այս դրամէն է որ առած են բաժնետէրերը՝ ժամանակին պակաս գումարը։

Թուրք կառավարութիւնը պիտի բողոքէ բաժնետէրերու այս ընթացքին դէմ։

Վենիզելոս Հռոմի մէջ

Վիեննայէն, Վենիզելոս մեկնեցաւ դէպի Հռոմ, ուր հասաւ առջի օր եւ ընդունուեցաւ մեծ պատիւներով։ Ցունաստանի վարչապետը հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն.— Կը տեսնէք թէ երկու կառավարութեանց յարաբերութիւնները շատ լաւ են։ Մուսոլինի հետաքրքրութեամբ մտիկ ըրաւ Ցունաստանի արտաքին քաղաքականութեան մասին զեկոյցս եւ գնահատեց աւզդութիւնը որ մեզ կը ներշնչէ՝ անկախօրէն բարեկամական յարաբերութիւններ մշակելու բոլոր երկիրներուն հետ։

Վենիզելոս տեսակցութիւն մը ունեցաւ նաեւ Իտալիոյ արտաքին նախարարին Կրանտիի հետ։

Իտալական թերթերը կարգ մը մեկնաբանութիւններ կուտան Վենիզելոսի այցելութեան։ «Ճիորնալէ տ'Իտալիա» կը կարծէ թէ այցելութեան նպատակը չէ վճռի ենթարկել կարգ մը քաղաքական մասնաւոր հարցեր, այլ ընդհանուր այս այցելութիւնը կը ստանայ ընդհ. քաղաքական եղելութեան մը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ՎԵՐՍՏԻՆ Կ'ԸՄԲՈՍՏԱՆԱՆ

«Էլ Ահրամ» քրտական վերջին շարժումներուն մասին, հետեւեալ հեռագիրը կը հրատարակէ Թէհրանէն, դեկտ. 28 թուականով.

Մեզ հասած լուրերէն կը տեղեկանանք, որ քրտական ըմբոստութիւնը վերսկսած է, ասկէ առաջ տարածայնուած էր, թէ քրտական շարժումը վերջացած է անցեալ սեպտեմբեր 10ին, երբ Իհսան Նուրի փաշա՝ քիւրտ ըմբոստներու պետը, անձնատուր կ'ըլլար պարսիկ կառավարութեան։ Այս վերջինը քաղաքական յանցաւոր նկատելով զայն՝ կը մերժէ Իհսան Նուրի փաշան Թուրքերուն յանձնել եւ որոշ պայմաններու տակ զայն ազատ կ'արձակէ։

Թրքական վերջին յարձակողականին քիւրտերը կը ցրուին, լքելով լեռներու բարձունքները։ Սակայն, երբ Թուրքերը կը տիրանան Արարատ լերան, որուն բարձրութիւնը 15.000 ոտնաչափ է, կը ստիպուին, ձիւնի առատութեան պատճառով, ձգել լեռան բարձրաբերձ դիրքերը եւ իջնել դաշտերը։ Իհսան Նուրի փաշա, տեղեկանալով, որ թուրքերը քաշուած են Արարատէն, փախուստ կուտայ Թեհրանէն, (հակառակ կառավարութեան տուած իր խոստումին), կը բարձրանայ լեռները, դեկտեմբեր 5ին կը գրաւէ գամնա գիւղաքաղաքը եւ զայն իր շարժման կեդրոն կը դարձնէ։ Դեկտեմբեր 6ին ան կոչ մը կ'ուղղէ քիւրտ ցեղախումբերուն, ... լով միանալ իրեն եւ իրենց օժանդակութիւնը բերել այս նոր շարժումին։

Թուրք կառավարութիւնը խստիւ յարուած է պարսիկ իշխանութեանց դէմ, զանոնք նըկատելով պատճառը Իհսան Նուրի փաշայի փախուստին։ Թէհրանի Թրքական դեսպանը՝ դեկտեմբեր 6ին կը մեկնի Էնկիւրի, հոն նոր կացութեան մասին իր կառավարութեան կարծիքն առնելու համար։ Նոյն նպատակով կը մեկնին նաեւ սահմանային յանձնախումբին անդամները։

Դեկտեմբեր 9ին նոր լուրեր հասան, որ քիւրտ ապստամբ ցեղախումբեր կը հաւաքուին սահմաններուն վրայ եւ ծիւնի բուռն տեղատարափէն օգտուելով՝ հաղորդակցութեանց գիծերը կը կտրեն։

Դեկտեմբեր 12ին 350 քիւրտ չէթէներէ բաղկացած խումբ մը սահման անցնելով, կը մտնէ Թրքական հողամասը ու կռուի կը բռնուի Թուրք ուժերու հետ։ Կռիւը բուռն կերպարանք կը ստանայ, երկուստեք մեծ վնասներ պատճառելով,

Ուրիշ կռիւներ ալ տեղի կ'ունենան Քարա Ալիի եւ Քիզար բերդին մօտերը, ուր ըմբոստներէն 37 հոգի զոհ կուտան։ Ապստամբներէն ուրիշ խմբակ մը՝ Սեվերեկէն Ֆիգրանակերտ տանող ճամբուն վրայ յարձակելով մեծ ինքնաշարժներու կարաւանի մը վրայ՝ կը գրաւէ ինչ որ կը գտնէ։

Կ'ըսուի թէ Թուրք սահմանապահ բանակները Էնկիւրիէն խիստ հրահանգներ ստացած են ամէն գնով զսպելու համար ապստամբական նոր շարժումները։

ԹՈՒՐՔ ՈՍՏԻԿԱՆԱՊԵՏՆԵՐԸ

Թուրք ոստիկանութեան պետերուն մասին, յատուկ յանձնախումբ մը քննութիւն կը կատարէ։ Քննութեանց արդիւնքը պիտի ներկայացուի ներքին գործավարին, որ համապատասխան կարգադրութիւններ պիտի ընէ։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ո՞ՒՐ ԵՒ ԻՆՉՊԷ՞Ս Կ'ԱՇԽԱՏԻՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 5 յունուար (Սեփ. Թղթ.)— Մտահոգութիւնը կը շեշտուի։ Աւելցած է անգործներու թիւը։ Վաղուան անստոյգ կացութիւնը, տանտրոշը, հետզհետէ աճող եւ ծաւալող տագնապը մեր խօսակցութեան ամենօրեայ գլխաւոր նիւթերը կը կազմեն։ Իրարու ձեռք երկարելէ առաջ կը հարցնենք.— Գործերը ինչպէ՞ս են, կ'աշխատի՞ս։

Հոս կուտամ Հայերու գլխաւոր աշխատավայրերը, պայմանները, այժմու կացութիւնը, աշխատանքի եղանակները։

ՍԷՆ Մարսէլ.— Քաղաքէն հանրակառքով 40 վայրկեան հեռու, շոգեկառքերու նորոգութեան եւ շինութեան մեծագոյն հաստատութիւնը։ Հոս կ'աշխատին մօտաւորապէս 400-500 հայ աշխատաւորներ։ Ոմանք իբրեւ արհեստաւոր, ոմանք ալ հասարակ բանուոր։ Կը շահին 25 - 30 -.36 - 40 45։ Բացօթեայ եւ օդասուն միջավայրի մէջ։ Թէեւ աղտոտ եւ ցուրտ, սակայն պայմանները ձեռնտու են եւ գործերն ալ համեմատաբար տանելի եւ թեթեւ։ Լաւ կազմակերպուած հաստատութիւն մըն է բոլոր գործարաններէն աւելի։ Ունի իր նըւագախումբը, ուր Հայեր ալ կան եւ մարմնամարզական խումբերը։ Նոյեմբերի վերջերը գործերը սկսած են թեթեւնալ։ Դեկտեմբերի մէջ զգալի դարձած է ու սկսած են բանուորները շաբաթը 1 - 3 օր հանգստի ղրկել։ Ստացած տեղեկութիւններուս վրայ, արդէն այս շաբաթ եւ անցեալ շաբաթ ըսկսած են խումբ-խումբ արձակել։ Դուրս ձգուած Հայերու թիւը կը հասնի մօտ 30 - 40ի։ Պըզտիկ եւ աննշան թերութիւններ հիմ կը բռնեն, կ'աղմկեն եւ յետոյ կը «փակեն հաշիւը»։ Յոյներն ու Հայերն են մեծամասնութիւն կազմողը այս արտաքսուածներուն։

Քափրլէթ.— Նոյն աշխատանքը։ Նոյն պայմաններով։ Կազմակերպութիւնը տկար է։ Քաղաքէն 15 վայրկեան հանրակառքով։ Հոս եւս կ'աշխատին 150էն 200 Հայեր, թէ արուարձաններէն եւ թէ քաղաքէն։ Դեկտեմբերին սկսած է կասիլ աշխատանքի ընթացքը, իսկ տարուան վերջերը սկսած են արձակել գործաւորները։ 10 15ի կը հասնի նաեւ հոս մեր թիւը։ Պահ մը փոխանցման եւ հաշուական կարգադրութիւններու շրջան կը կարծուէր, սակայն հիմնովին սխալ է եւ հետզհետէ կը ծաւալի։

ՍԷՆ Շառլ.— Շաքարի միակ խոշոր գործարանը։ Երեք կարգով կ'աշխատին, թէ գիշեր թէ ցերեկ։ Հայերու թիւը կը հասնի 250ի մօտ։ Քաղաքին մէջ է եւ ձեռնտու Հայերուն։ Կ'աշխատին 8 ժամ։ Ծանր գործերու հետ թեթեւներն ալ կան եւ Հայերը երկար ատեն աշխատելով տիրացած են լաւ դիրքերու։ Այժմ գործաւոր ձգած չեն, սակայն աշխատանքը հոս եւս թոյլ է եւ զգալի։ Օրավարձ 30 40 - 45 կը ստանան։

ՍԷՆ Լուի.— Շաքարի գործարան։ Նոյն պայմաններով եւ քաղաքէն 20 վայրկեան հանրակառքով։ Հոս Արաբները մեծամասնութիւն կը կազմեն։ Հայերու թիւը 75 - 100ի կը հասնի։ Գործերը հոս ալ տկարացած են եւ արդէն գործարանէն արձակելու նշաններ կը յայտնուին։ Օրավարձերը 28 - 30 40։ Նոյն պայմաններով Մետիթէրանէ շաքարի գործարանը ուր գործերը կը մնան անփոփոխ։

Իւղի քանի մը գործարաններ.— Իւղի գործարաններէն մէկը նորոգութեան համար իր դռները գոցած է։ Միւս գործարաններէն ալ սկսած են գործաւորներ արձակել։ Հոս ալ մեղմացած են աշխատանքները։ Դիշեր ցերեկ երեք կարգով կ'աշխատին։300-350 հայ կ'աշխատին այս գործարաններուն մէջ։ Արձակուած գործաւորներու թիւը աննշան. հազիւ 10. բացի փակուած հաստատութենէն։ Սոսկալի աղտոտ եւ առող են աշխատանքներն ու ներքին մթնոլորտը։ Կիսամերկ կ'աշխատին գրեթէ։ Ունին բոլորն ալ առանձին լոգարան գործաւորներուն համար։ 26էն 30 կը ստանան օրավարձ։

Մոմի գործարան.— Այս գործարանին մէջ եւս Հայեր կան, մօտաւորապէս 50։ Երկու կարգով կ'աշխատին 8 ժամ։ Անտանելիօրէն աղտոտ է։ Ոչ մէկ թոյլութիւն չի նշմարուիր եւ սովորական թափով կը գործեն։ Օրավարձերը 24-26. տահասարակ կտորով կ'աշխատին։

Մանծակալի գործարան.— Հոս Հայերը երկաթ կ'աշխատին եւ թիւը կը հասնի 80 100։ Օրը 8 ժամ կ'աշխատին։ Առհասարակ կտորով են եւ լաւ կը շահին։ Բուն օրավարձ կը վճարեն 24 ֆր., թեթեւ եւ համեմատաբար մաքուր։ Մանծակալները երկաթէ կը շինեն։

Կապարի եւ երկաթի գործարան.— Անցեալները երկաթի գործարաններէն մէկէն հանած են 30ի չափ բանուորներ։ 5-7 Հայեր եւս արձակուած են։

Հազիւ 30ի կը հասնի հոս աշխատողներուն թիւը։ Ծանր է բուական եւ վտանգաւոր։ Կապարինը իր նախկին ընթացքով կը շարունակէ։ Օրավարձերը գոհացուցիչ են։ 30էն 36 - 40 ֆրանք։

Խմորեղէնի եւ անուշեղէնի գործարաններ.— Այս քանի մը հաստատութիւններուն մէջ երկսեռ կ'աշխատին Հայերը որոնց թիւը կը հասնի մօտաւորապէս 300 - 400ի։ Մեր իգական սեռը գլխաւորաբար այս գործարաններու մէջ կ'աշխատի։ Քիչ կը վճարեն թէեւ, սակայն գործերը թեթեւ եւ մաքուր են։

Մետաքսի եւ Fraissineth գործարաններ.— Մետաքսի և լաւացարաններուն մէջ ընդհանրապէս կիներ կ'աշխատին։ Քիչ է թիւը մարդոց։ Թեթեւ են եւ մաքուր։ Քիչ կը վճարեն համեմատաբար։ Աշխատանքները նոյն ուժգնութեամբ կ'ընթանան։ 200 - 250ի կը հասնի հայ երկսեռ աշխատաւորներու թիւը։

Շինութիւններ.— Խոշոր թիւ մը կը կազմեն նաեւ անոնք որոնք բացօթեայ կ'աշխատին շինութիւններու մէջ։ Այս օրերուն առհասարակ քիչ - քիչ կը քաշուին եւ գործարաններու դուռը տափ կ'առնեն։ Գրեթէ չեն ապրուիր գործի տագնապէն, որովհետեւ ձեռն է եւ աշխատողները սովորած եւ մասնաւոր կը մնան իրենց տեղերը, յաճախ շաբաթը 3 - 4 օր աշխատելով։ Կան ալ որ կ'աշխատին շոգեկառքի գծերուն վրայ նոյն պայմաններով։ Աշխատանքները բաւական ծանր են։ Լաւ կը վճարուին 32 38 40 ֆր. օրավարձ։ 250 - 300 կը կազմեն հայ հասարակ բանուորներն ու որմնադիրները։

Նաւահանգիստը.— Այս օրերուս, կչռելու եւ բեռնելու համար խառնութիւնը, պէտք է այցելել առաւօտները ժամը 5էն 7 նաւահանգիստ։ Մըջիւնի նըման հաւաքուած, աղմուկ, մըխոր, հայհոյութիւն, Տառապանք եւ թշուառութիւն։ Կան որ օրերով գործ չեն ունեցած, օրուան հացի դրամ չունին։ Կան որ օրերով գործ չեն ունեցած, օրուան հացի դրամ չունին։ Կան որ տակաւին նոր են եկած յայտով ու հաւատքով։ Ամբոխ մը որ կը դառնայ, կը շրջի։ Հայերը 200ի կը հասնին նաւահանգիստը աշխատող։ Տարապայման եւ տաժանակիր աշխատանք։ Վճարումները կ'ըլլան օրական ամէն երեկոյ եւ գոհացուցիչ են։ Միշտ անստոյգ են նաւահանգիստի գործերը, կրնաս մէկ օր կամ չորս օր աշխատիլ, կրնաս նաեւ ամբողջ շաբաթ մը երթալ եւ պարապ վերադառնալ։ Կ'արձանագրեն մէկօրուան համար եւ յանձնառու չեն յաջորդ առաւօտ։ Ուրիշ օր մը կը ջանամ պատկերացնել նաւահանգիստը իր կեանքով։

Այս յիշուած տեղերէն զատ կան նաեւ ուրիշ աւելի փոքր հաստատութիւններ ուր որոշ թիւով Հայեր կ'աշխատին։ Իրենց արհեստներով մասնաւոր atelier-ներուն մէջ աշխատողներ։ Ամէն տեղ առայժմ գործերը թոյլ են եւ զուրս հանուելու եւ անգործ մնալու վտանգը կախուած կը մնայ գործաւորի գլխուն վերայ։ Բոլորն ալ վստահ չեն թէ յաջորդ շաբաթ պիտի մնան աշխատանքի վրայ։

Ամէնէն շատ, սակայն, այս տարի կօշկակարները ազդուած են։ Շատեր կան անգործ, ու ամէնն ալ երբ կը հարցապնդես, կը կրկնեն թէ անհամեմատ ինկած են գործերը։ Քանի մը տուներ արդէն իրենց դռները փակած են։ Այս առարկէզին մէջ ուր հայ կօշկակարները շօշափելի թիւ մը կը կազմեն և որոնց համար ձեռքը լաւագոյն եղանակն է, զարմանքով կը տեսնեն ներկայ անակնկալ կացութիւնը։

Ազդուած են նաեւ միւս բոլոր ճիւղերը։ Տագնապը յարաբերական է եւ կ'աղդէ թէ մէկին եւ թէ միւսին վրայ հաւասարապէս։

Ու տակաւին առաջին շրջանն է այս։ Սկիզբը։ Վաղը ու միւս օր ի՞նչ զանազան պատկերներ կրնան բացուիլ տակաւին, աւելի տխուր եւ արտայայտ։

ՊԵՏՐՈՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՎԵՐՍՏԻՆ ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ

Պարոնիկեանի մէկ ուրիշ գոհը։

Ո՛չ ալ եսխսեատա... սրեաՃ հի՛ագերոցը Հի՛նգ եպիսկոպոս հասարակ բախտախնդիրի մը ճանկը։

Այս մէկն ալ Երմաշխան մըն է, ու մեր եկեղեցականութեան ամէնէն համակրելի դէմքերէն մէկը։ Գոնէ մէկը ամէնէն գործագոյններէն, որ պարկեշտ ալ մնացած է։

Ու մարդ խոկալէս կ'ապշի կը մնայ Գարեգին եպիսկոպոսը ինչպէ՞ս գացեր ինկեր է Պարոնիկեանի ճանկը։ Մէկը Գերմանիա, մէկը Քալիֆորնիա։ Ուրիշ՞ ալ գտեր են իրար։

Զարմանալի չէ որ Պարոնիկեան գլուխը ամէն գունի գործէ՝ իր գոհերը որսալու համար։ Ան մտադիր է «Հայաստանը Քրիստոսի շահիլ Հայոց իսկ ձեռքով» (Armenien durch Armenien fur Christus zu gewinnen)։ Այս ծրագիրը յաջողցնելու համար ան Հորիզու պէտք ունի աջակցող աշակերտներու, մանաւանդ եպիսկոպոսներու։ Զեն բաւեր միայն Բարգէնը Թորգոմը, Մուշեղ մեանը, Մեսրոպը. պարտաւոր է նաեւ ուրիշին նետելու մինչեւ Ամերիկա, ուր ալ Հորիզու կան պատրաստ որսեր։ Ցյուպիտէրնի նախկին առաջնորդը յարմար գոհ մըն է, ընտիր աջակից մը իր մեծ գործին մէջ։

Դժուար է հաւատալ որ Գարեգին եպիսկոպոսը պիտի իյնար իր ճանկը։ Բայց Պարոնիկեան ինքն է մատնողը։

Իր առաջին արկածախնդրութենէն Գերմանիա դարձին կը տպէ հաշուետու գիրք մը, աշխատողներուն կլլեցնելու համար թէ արդէն Հայերը ուրախ ընդունած։ Նպատակիս հասած (Am Ziel) խորագիրը կը կրէ այդ չէ՞ ինչ հատորը, որուն վերջաւորը ինքն իր գլուխ-գործոց մըն է Հոն կը շեշտէ թէ անհրաժեշտ է, առանց յապաղելու, բանալ քարոզչաց դպրոց մը (Predigerseminar), որուն դըլխաւոր նպատակը ըլլայ հայ եկեղեցիին աւետարանականացումը (Evangelisierung)։ Թուեր յետոյ այն աւելուները որոնց շնորհիւ իր առաքելութիւնը պիտի յաջողի իրականացնել այդ նպատակը, վերջաբանի երրորդ կէտին մէջ կը յայտարարէ որ Քալիֆորնիայ հայ թեմին գ.էղծօ առաջնորդը նոյն քաղաքին եպիսկ. խոշտանդի խմբագրութեամբ հրատարակուող «Փարոս Հայաստանեայց»ը թերթը իրենց «Աւագերական ընկերութեան Ամերիկայի օրգանն է»։

Զ.պարոութիւն պիտի նըկատէր, որեւէ խելքը գլխին մարդ, Պարոնիկեանի այս պոռոտախօսութիւնը։ Կարելի չէր հաւատալ որ Գարեգին եպիսկ. պէս պարկեշտ մարդ մը իր հոգին վաճառէր հասարակ արկածախնդրի մը՝ որուն ամբողջ մտահոգութիւնն էր միամիտ Գերմանները կթել, անոնց հաւատցնելով թէ քրիստոնեայ պիտի դարձնէ հայ փտած հեթանոս ժողովուրդ մը։

Հէ՛, ես ալ պիտի չհաւատայի Ա.գան ալ յայտնի ըլլար ինծի թէ Գարեգին եպիսկը վաղուց ի վեր միտքը դրած է հայ եկեղեցին բարեկարգել, պաշտօնեցնել գաւառն, նորէն դժուարա կուզար հաւատալ թէ հայ բարձրաստիճան հոգեւորական մը թակարդը կ'իյնայ։

Դժբախտաբար Գարեգին եպիսկոպոսը ինքն ալ կը մատնէ ինքզինքը։

«Փարոս Հայաստանեայց»ը, օրգան Հայ Նեկեղեցաօրրոց Միութեան՝ Քալիֆորնիայ առաջնորդին ամիջական հսկողութեամբ եւ խմբագրութեամբ, 1928 հոկտեմբեր իր թիւին մէջ մեծ գովեստով կը խօսի Պարոնիկեանի ձեռնարկի մասին, հաւատալով իր ընթերցողներուն թէ անոր գործը ամէնուրեք կը փառաբանէ Հայ մամուլը՝ Ամերիկա, Եգիպտոս, Սուրիա, և Պոլիս, եւայլն։

Գարեգին եպիսկոպոսի այս միամտութիւնը թերեւս արդարանար այն ատեն, երբ պատասխանած չէր խոշտանգին դիմակը, ու շատ ալ մեղադրելի չէր մէկը, երբ անոր մեղրալից նամակներուն կը հաւատար։ Բայց երբ հայ մամուլը Պարոնիկեանը ներկայացուց իր բուն գիծերովը, երբ պերճին հայ գաղութը իր յատուկ զոհերն, երբ մանաւանդ Գերմանները իրենք իրենց զգուանքը հաղորդեցին մամուլին, այլեւս ներելի չէր որ հայ հոգեւորական մը, ան ալ շատ բարձրաստիճան տեղէն, ինքզինքը դեռ պահէր բախտախնդիրի մը ճանկը։

Կ'ուզե՞ք ըսել վրայ յուսահատութիւն եղաւ։ հինգ հայ եպիսկոպոսներ կը վաճառեն հայ եկեղեցին, յաջորդաբար իյնալով հասարակ կեղծաւորի մը ներք սրտայաթը, Ցունաստանի առաջնորդը, Եւրոպայի կաթողիկոսական պատուիրակը, Երուսաղէմի պատրիարքական տեղապահը, Կիլիկիոյ կաթողիկոսին աթոռակիցը, եւ ահա նաեւ Քալիֆորնիոյ Հայոց առաջնորդը...

Ինչքան ալ մարդ շատ բարեկը չինէ Հաւատքի հետ կապուած բաներուն, նորէն չի կրնար իր արհամարհանքը զսպել, երբ այս եպիսկոպոսներէն առաջին չորսը թեւթիկունք կ'ըլլան Պարոնիկեանի որպէսզի ան Գերմանիոյ մէկ խորշին մէջ հիմէ խորհեան ծնմարանը պարզապէս...

ՉԽՆԱՅԵՆՔ ՄԵՐ ԼՈՒՄԱՆ

Արեւմտեան Եւրոպայի Հայ կարմիր խաչի փարիզի «Մանուկներու պաշտպանութիւն» մասնաճիւղի տարեկան երեկոյթը տեղի է ունենալու վաղը, շաբաթ, յունուար 10ին։

Երրորդ տարին է, որ Հայ կարմիր խաչի փարիզի մասնաճիւղը կազմակերպում է երեկոյթներ, զուարճանդէսներ ու վիճակախաղեր։ Սակայն, պէտք է ասել, որ այս մասնաճիւղի գործունէութիւնը փարիզի հայ հասարակութեան կողմից դեռ բոլորովին չի գնահատուած։ Այն ինչ, իր առաջադրած նպատակներով, փարիզի մասնաճիւղը արժանի է ամենալայն օժանդակութեան ու քաջալերանքի։

Մանուկներու պաշտպանութիւն,— ահա այն նպատակը, որ հետապնդում է փարիզի մասնաճիւղը։ Մի նպատակ, որ բոլորիս ուշադրութեան ու գուրգուրանքի առարկան պէտք է լինի։ Բոլորիս յայտնի է, թէ ինչպիսի անպաստ ու դժուարին կացութիւն է ապրում փարիզի հայ աշխատաւորութիւնը։ Ցնծական տագնապ, վտառողջ բնակարան, հայ դըպրոցի չգոյութիւնը եւ որեւէ օժանդակութեան բացակայութիւն... Նման պայմաններում է, որ ապրում ու մեծանում են հայ մանուկները։ Հետեւանքը՝ հայ երեխաների յաճախակի հիւանդութիւններ ու ֆիզիքական սխալ բողոքում, օտարացում ու ամէն տեսակի զրկանք։

Հայ կարմիր խաչը կեանքի է կոչել գարմանելու ազգային այդ ցաւը եւ փրկելու մեր մանուկներին։ Այստեսակէտից փարիզի մասնաճիւղը, հնարաւորութեան սահմաններում, կատարում է իր պարտականութիւնը բարեխղճօրէն ու անձնուիրաբար։

Իսկ Լէօ-Մուլինոյում կան բաւականաչափ Հայեր, այնտեղի գործատաուն ընդառաջելով փարիզի մասնաճիւղի խնդրանքին երեքշաբթի օրերը յատկացրել է հայ երեխաներին։ Այդ օրերին մասնաճիւղի անդամուհիներին մէկը կամ երկուսը անպայման ներկայ են գանուում օգնելու հայ մայրերին իրենց խորհուրդներով, նուէրներով ու թարգմանութեամբ։

Շուիլում մասնաճիւղը բացել է դպրոց, ուր շաբաթը մէկ անգամ ֆրանս. դպրոց յաճախող հայ երեխաները գալիս են մայրենի լեզուն սովորելու եւ հայ ոգիով ներշնչուելու։

Մասնաճիւղը նոյնպէս վատառողջ ու չքաւոր երեխաներին ուղարկում է ամառանոց կազդուրուելու, օժանդակում է տնանկ եւ մանկական հանդէսներ կազմակերպելու եւ իր նուէրներով յաճախ գալիս է ուրախացնելու մեր փոքրիկներին. Երբեմ էլ այցելում է հայկական հիւանդանոց թաղերը ու իր ուժերի ներած չափով։

«Հայաստանը Հայերու ձեռքով շահելու համար Քրիստոսին» ու վերջինը, Քալիֆորնիոյ մէջ, կը խմբագրէ անոր օրգանը, որ ի լոյս ամենեցուն կ'աւետէ իր վերջին թիւին մէջ (1930 գեկտ.) Պարոնիկեանի յաղթանակները Աթէնք, Եգիպտոս, Պաղեստին եւ Սուրիա, «իր ձեռքը ունեցած հաւատքի եւ պաշտօնական գրութիւններուս հիման վրայ։

* *

Ես լ՚մ՚ացափ իմ վէպս

Բարոյականը հանել ձեզի կը թողում...

ՇԻՐԻՆ

փով օգնութիւն հասցնում ... ու թշուառ ընտանիքներին...

Կարիքը մեծ է եւ ... դժբաղդաբար, կարոտներ... աւելի է շատանում։ Հայ կարմիր խաչը իր սեփական ուժեր... վիճակի չէ դարմանելու այդ ... րիքը։ Հասարակութեան ... աջակցութիւնը աւելի քան ... հրաժեշտ է։ Մանաւանդ ... տական տագնապի այս ... մեզնից իւրաքանչիւրը ... ւոր է օգնութեան գալ իւ... կարող է։ Երեկոյթի յա... թիւնը մի նոր օժանդակ... կը լինի բազմաթիւ հայ ... խաներին։

Չխնայենք մեր լումա...

ԱՀՈՑ ԱՐԾՐՈՒՆ...

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅ...

ՊԻՆԷՅՐՈՅԻ ... ԱԶԳԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑ...

ՊՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍ, ... Դեռ մէկ տարի առաջ, ... գաղափարն անգամ չկար, ... առէ անոր որ Պուէնոս-Այ... այս արուարձանին մէջ ... հայ ընտանիքներ կը բնակի...

Մեծ մասով նոր գաղթ... ներ են, Մարաշցիներ, ... ցիներ, Ղարաքէօյցիներ, ... ցիներ ու Վ... Բոլորն ալ գործարանային ... տաւորներ։ Մեծ մասը ... խօսներ։ Շատ բնական ... այսպիսի տեղի մը հաւ... հրաժեշտ ըլլար գոնէ մանկ... տեղ մը ունենալ։

Ու դպրոցի գաղափար... սկսի մարմին առնել մեր ... բնակիչներու մէջ, որոնք ... նաւոր յանձնախումբ մը ... մեն եւ գլխաւորութեամբ ... գու հայրենակցի մը, ... Ցէրտէրեանի, կը ձեռնարկեն ... հանուր հանգանակութեան ... հասարակութիւնը, ... դպրոցին կարեւորութիւնը ... հայաշատ շրջանին մէջ, ... ժար ընդ առաջ կ'երթայ եւ ... ատենի մը մէջ պինէյրոյի ... յութիւնը իր իսկ ծոցին մէջ ... նենայ հայ դպրոցի մասն ... հողամասը, որուն համար ... րեն 3600 փեսօ կանխիկ ... գումարին մէջ է նաեւ Հայ... Միութեան 600 փեսօն, որ ... արուած, ձեռնարկը փութ... համար։

1929 հոկտեմբեր 7ին ... կը գնեն այս դպրոցին, ... սուցչուհի հրաւիրելով Պպրոց... Ցիկեանց վարժարանի սան... րեն Տիկ. Շաքէ Համբերեան... շնորհիւ իր մանկավարժ... հմտութեան, կրցած է երեխ... տաշ եւ օտարախօս մանուկն... մայրենի լեզուով գրել կ... ու մանաւանդ խօսիլ սորվեցն...

Գիտակից հասարակութ... հոկտ. 16ին խումբ խումբ ... դիմէ Պուէնոս Այրէսի ... ուարձանը լսելու, տեսնելու, ... մանաւանդ իր ներկայութեամբ ... ու օժանդակութեամբ աջակց... կատարուած գեղեցիկ գործին...

Կ'անցնինք ցնծի հաստ... ավ ծածկուած փողոցէ մը ... սակայն վերջին օրերու ... առէ չորցած, աւօս է եղած ... այնտեղ, փողոցի վերջաւոր... թեան, պայք արեւի ճաճան... տակ հանգիստ ու խաղաղ ... ծալ կ'ըլլայ մեր նաւագոյնը, ... շագործ։

Ու հոգիս թունդ եղաւ ... շտապեմ։

Ամէն ինչ հայկական է ... մուտ, մանուկներու խումբը, ... րերու մեղմացուցիչ շ... այստեղ գայրոյթ, այստեղ ... ուշէր ... 50 ...

[illegible] «Կամաւոր Հայ գի՛ւղ...» [illegible]

[illegible] Դպրոցին ամսական ընդհանուր [illegible] հաւասար է 140 150 փէ. [illegible] մէջը հաշուելով նաեւ հողի [illegible] ամսական 45 փէսօ։

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

[Ի]ՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

«ՌՈՍՏՈՄ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՊԵԼՎԻԼ.— Ռոստոմի գրական երեկոյթ-դասախօսութեան [illegible] ունեցաւ շաբաթ իրիկուն [illegible] Էտուարի շէնքի սրահին [illegible] մէջ ժամանակին լեցուած սրահը եւ նոյն խուճապ բազմութեան։ Օրուան նախագահ Պ. [illegible]ան Բաստրմաճեանի բացման [illegible] յետոյ, նուագախումբը [illegible] «Մեր Հայրենիք»ը որ [illegible] յոտնկայս։ Որ [illegible] սրահը պարզեց Ռոստոմի [illegible]

կատարած գործը եւ անոր օգտակարութիւնները այս օտար ափերու վրայ, եւ յորդորեց ներկաները որ զարկ տան գրադարաններու հիմնադրման, որով օգտակար եղած կ'ըլլան ընթերցողներուն, որոնք սաւառ թիւ մը կազմեն։

«Ռոստոմ» թատերախումբը [illegible] կերներու կողմէ ներկայացուեցաւ երկու գուեշտ եւ «Հայրենադարձութիւն»ը։ Գնահատելի էին բոլոր դերակատարները «Հայրենադարձութիւն»ը որ կը ներկայացնէր հայրենիքի կարօտը եւ անոր սիրով տառապող հայու մը կեանքը, խաղալէ յուզեց «Հայ մաթլոսը», Թափառական ժողովուրդ։ ժամը 11ին կատարուեցաւ պարերը եւ քիչ յետոյ տեղի ունեցաւ Պ. Աթայեանի եւ ժան Սըրկոսեանի միջեւ կոփամարտ։ Հանդէսին փայլը աւելցուց փոքրիկն Լուսիկեան իր պարերով։ Միւս սրահներուն մէջ տեղի ունեցան երգեր եւ խրախճանքներ։ «Ռոստոմ»ի վարչութիւնը անակնկալ մը ըրաւ բոլոր պզտիկներուն նուէրներ բաշխելով նոր տարուայ առթիւ։

Գրիգոր

Ց. Գ.— Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տիկին Բսրխլոյսեանի «Հայրենիք» ամսագրի հաւաքածոները։

Աշխատանքի Տագնապը

(Պատասխան

Յառաջի հարցարանին)

ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ

ԹՈՒԹ. 6 Յունուար (Սեփ. Թղթ.) — Հոս ալ մէկ ամիսէ ի վեր բազմաթիւ օտար բանուորներ ամբողջ օրեր անդադարման գրասենեակներու առջեւ անօթի պառկելէ վերջ յուսահատ՝ կը հեռանան չես գիտեր թէ ուր։

Եթէ կան մէկ քանի Հայեր որոնք քաղաքին եւ գիւղերուն մէջ այլեւայլ գործերով կը պարապէին, անոնց երեսն ի վեր կը պոռան. «Դուք օտարական էք, պէտք չէ որ հոս մնաք»։ Ամբողջ ամառը գործերու խիստ ժամանակներուն լաւ կը վարուէին, որովհետեւ այդ գործերն իրենց երկրացիները չէին ըներ։ Նոյնպէս բանուորներու անդադարման գրասենեակը շատ դէշ կը վարուի մեզի հետ, ունինք հինգ վեց երիտասարդներ, որոնք զուրկերն են մնացած, եւ մէկն ալ որ գերմանի էր, հանեցին գործէն։ Հայերը չեն համարձակիր երթալ գրասենեակի վարիչին առջեւ, հազար ու մէկ խնդրանք յետոյ գործ մը համար օգուտ չըներ, վասնզի կենակեան կը պատասխանէ թէ

անդ չկայ ձեզի համար։ Բազմաթիւ օրեր եկան անցան այս քաղաքէն, թոյլ չտրուեցաւ անոնք գործ ճարեն քաղաքին մէջ։

Ունինք քանի մը ընտանիքներ, որոնք իրարմէ հեռու կը մնան, բոլորն ալ տագնապի մէջ են օրուան ապրուստ մը ճարելու եւ պզտիկները հոգալու համար։ Այս նահանգին ժողովուրդը բնաւ չի ճանչնար մեզ, բայց կառավարութենէն, ուրիշ ոչ մէկը գիտէ թէ Հայն ալ ազգ մըն է։ Աշխատանքի այս տագնապին առթիւ յառաջարկեմ Հայրենակցական Միութիւններուն, ազգային կազմակերպութիւններուն, բոլորին, որպէսզի գրամագլուխ մը արամադրեն եւ գաւառին մէջ յարմար վայր մը հող գնեն, ագարակ մը հիմնեն, այնտեղ աշխատցնելու համար հայ որբերը, երիտասարդները, վերջապէս անգործ ընտանիքները։ Այսպէսով մենք ոչ միայն պաշտպանուած կ'ըլլանք գործազրկութեան դէմ, այլ նաեւ արգիլած ըլլալով յառաջացած կացութեան կ'ըլլանք։

Այդ ագարակը թէ շահաբեր է, եւ թէ ազգային տեսակէտով օգտակար է։ Սպանիացիները, Փորթուկալցիները, Լեհերը, Ռուսերը ունին իրենց ագարակները, մենք ալ ունենանք մերը, գոնէ այս գործազրկութեան դէմ տոկալու, ձուլումի, քաղաքներու հիւանդութեանց դէմ պաշտպանուելու համար։ Ու վերջապէս դրամ շահելու համար։ Ագարակները հաւանաբար մեծ պզտիկներ են։ Ձե՞ն կրնար որբերուն միանալ Հայր. Միութիւնները այս ձեռնարկին համար։

Ա. Պ.

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, 5 յունուար.—Վասպուրականի Հայ. Միութիւնը օգտուելով գերմանի Ընդրանիկ Տէր-ակերեանի ներկայութենէն, ձեռնարկեց դեկտ. 25ին ներկայացնել Գ. Եսիցեանի «Անքան ժողովրդական ուրախ օպերէթը «Ո՞՛չ լինի նա՛, լինի»». S. L. S. A.ի սրահին մէջ։ Նախապէս գործարանի անօրէնութենէն արտօնութիւն առած էր. հասոյթը — զուտ շահ — 25 առ հարիւրը յատկացնելով Փրանսական ծովային աղէտեալներուն։

Ներկայացման թուականը ծանուցանելու մամուլով եւ անոնցին վրայ, միութիւնը սկսաւ յայտ արարութիւնները եւ ամսերը հրապարակ հանեց եւ սպասեց։ Սակայն որոշեալ թուականէն

շաբաթ մը առաջ, որահի վարձուած, գրգռելով քանի մը հայ անհատներէ, որոնք մութին մէջ չէին սխալ էին միութեան դէմ գործել եւ նոյնիսկ իրրեւ անուանուած ներկայացնել միութիւնը, չուզեց որոշել թուականին եւ ոչ ալ յունուար 5էն առաջ սրահը արամադրել։

Միութեան վարչութիւնը այս անգամ հարկադրուած ուղեց դիմել Սինէմա Գոլտլիթի տիրոջ եւ դեկտ. 27ի համար վարձել ու հոն ներկայացնել. սակայն գործարանի տնօրէնութիւնը խնդիրը իմանալով, խնդրեց կուսակալ իր սրահին վարիշը եւ կը կարգադրէ որ յունուար 3էն սրահը արամադրուի Միութեան եւ ասպա Զարչութեան կողմէն բոլորովին անկախ, սխալանքը ննթարկուիլ տնօրէնութեան ըրած վերջին կարգադրութեան, հակառակ անոր, որ միւս օրն ալ նոյն սրահին մէջ Զմիւռնիոյ Նահ. Հայր. Միութիւնը ներկայացում ունէր, եւ այսպէսով երկու կողմին խուսափեցաւ առաջ կուգար։

Մութին մէջ կատարուած այս ազգ խաղերը, որոնց հեղինակը մեզի ծանօթ է, կարգ մը անհատներու միջոց հակադրական եւ յունուար 4ի ներկայացումը պատճառ դարձաւ որ Միութիւնը չստանայ այն քաջալերութիւնը, ինչ որ կը սպասուէր Տէսինահայութենէն։

Եւ այս իսկ պատճառաւ Միութիւնը դրեթէ ձեռնոց գայլի եկաւ։ Պատի՝ գաւագիր հերոսներուն, որոնք գիտեն գաղութը խառնակել գոհացում տալու համար իրենց կիրքերուն։

Հակառակ այն իրողութեան, որ բացի դեկավարներէն, միւս դերակատարները բոլորն ալ պարզ սիրողներ էին եւ առաջին անգամ բեմ կ'ելլէին, խաղը ընդհանրապէս անցաւ յաջող եւ հասարակութիւնը մեկնեցաւ գոհ ապաւորութեան առկ, իր գնահատանքը յայտնելով խառնակիչներուն։

Ց'ղն է որ Միութեան կողմէն հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնել մասնաւորապէս Տարօնեցուրոյբերանի Հայրենի. Միութեան։ Երկու անգամ կ'ըլլայ որ իրենց զրկուած բոլոր տոմսերը կը սպառեն իրենց մէջ, տալով բարոյական պաշտպ գաղութը խառնակողներուն։

Վասպուրականցի մը

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Կեղծ ստորագրութեամբ գրութիւններ նկատի չեն առնուիր։ Մանաւանդ երբ ամբաստանութիւններ կը պարունակեն այս կամ այն հաստատութեան դէմ։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՈՄՍՈՄՈԼՆԵՐՆ ԱԼ

Կոմսոմոլները Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան պատանեկան միութեան անդամներն են։ Կ'երեւի թէ վերջին դժգոհութիւնները այնտեղ եւս ծաւալած, նոյնիսկ վտանգաւոր համեմատութիւն առած են։ Արդ, նկատելով որ ամէն կուսակցութիւն զօրաւոր կը համարուի իր երիտասարդներու բազմութեամբ միայն, Հայաստանի կոմունիստները ամէն ազատութիւն շնորհած են կոմսոմոլներուն, շփացնելու աստիճան, կը բաւէ որ անոնք չյարին դժգոհներուն հակառակ առողը. Հայաստանի կոմունիստ երիտասարդները պառնութեամբ լեցուած են Երեւանի ղեկավարներուն դէմ։

Կուսակցական վերջին ներքին խռովութիւններուն հետեւանքով, տեսնուած էր որ խլըրտումներ կան այդ երիտասարդներուն մէջ։ Խանջեան վազեց անոնց համագումարին, առաջքն առնելու համար պոռթկումին։ «Պրոլետար» (25 դեկտ.) կը պատմէ թէ Խանջեան փորձեց արբազրել այն զրոյցները, որոնք շրջան կ'ընէին երիտասարդներուն մէջ։ Ընդհանրապէս այնպէս կը կարծեն այս երիտասարդները թէ Հայաստանի Կեդր. Կոմիտէն կատաղի պայքար կը մղէ հին ղեկավարներուն դէմ։

Խանջեան կը հաստատէ թէ «Հայաստանի կոմկուսի այժմեան ղեկավարութիւնը նոյնքան հետու է հին ղեկավարութիւնից, որքան նա հեռու է եղել նրանից մինչեւ։ Ահա հիներուն դէմ բացուած այդ պայքարին պատճառը է, որ Խանջեան զբօսելքէն կը նետէ նաեւ այն երիտասարդները, որոնք կապուած են հիներուն։ «Խորհ. Հայաստան» (13 դեկտ.) կը յիշէ երկու անուններ, Արամ Յարութիւնեան եւ Վնարէկ Բաղդասարեան, որոնք հրաժարեցուած են այդ պատճառաւ Կոմունիստ երիտասարդներու Կեդր. Կոմիտէէն հրաժարեցնելէ յետոյ, Յարութիւնեանը զրկած են կուսակցական դատարան։

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԷՋ ԱԼ

Կուսակցական երկպառակութը տարածուած է մինչեւ լեռնային Ղարաբաղ։ Լոմինաձէի խնդրին առթիւ, կուսակցական պատասխանատուութեան կանչուած է նաեւ «ինքնավար» Ղարաբաղի կոմունիստ կուսակցութեան Կեդ.

րոնական Կոմիտէի քարտուղար Վարունց և Սարգիսօֆ.իսկ հրաժարեցուած է «Խորհրդային Ղարաբաղ» թերթին խմբագիրը. Վարդանով, որ զրկուած է Թիֆլիս դատուելու։

NOUVEAU ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՍԱՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Դպրոցասէրի Սանուց Միութիւնը՝ դեկտ. 21ին գումարեց իր ընդհ. ժողովը, ընկերական տաք մթնոլորտի մը մէջ, ուր բոլոր սանուհիները ի յայտ բերին իրենց խանդավառ զգացումները՝ հանդէպ մայր վարժարանին։

Ընդհ. ժողովը՝ գոհունակութեամբ լսելով նախորդ վարչութեան երկամեայ տեղեկագիրը, ի գիտութիւն հասարակութեան կը փութայ ստորեւ ներկայացնել անոր գործունէութեան պատկերը թուերու հայելիով՝

ՄՈՒՏՔ.— Սնտուկ պատրաստ դրամ (1 հոկտ. 1928) 6796 ֆր. 40 սանթիմ, նուէրներ 353, բաժանորդագրութիւն 3175, երկու դաշտահանդէսներէ զուտ հասոյթ 14.050.30, վիճակահանութենէ 5989.05, ընդհ. գումար 30.363.75 ֆրանք։

ԵԼՔ.— Ուսումնական գրքերու եւ պարբերաթերթերու 5278 ֆր. 20 սնթ., սինէմայի ֆիլմերու եւ ներքին հանդէսներու 1344.45, կարասի (գրադարան) 560.75, վարժարանի օժանդակութիւն (սպաս, գոգնոցներ) 6494.10, Սանուհիներու օժանդակութիւն 1231.05, տպագրութեան, փոստ. երթեւեկ ելք. 996,20, գումար 15.904,75, սնտուկ պատրաստ (20 դեկտ. 930) 14.459.—, ընդհ. գումար 30.363 ֆր. 75 սնթ.։

Ընդհանուր ժողովը նոր վարչութեան անդամ ընտրած է հետեւեալները, Տիկ. Արշալոյս Սիսլեան, օրիորդներ՝ Ագաւնի Պէրպէրեան, Աննիկ Պէրպէրեան, Գայեանիկ Մարտիրոսեան, Գեղանուշ Լէյլօզեան, Զուարթ Ժամկոչեան, Իսկուհի Արմէնեան, Հայկուհի Օրմանեան, Մելինէ Ասատուրեան, Պերճուհի Իշգալացեան, Սիրանուշ Գըլըճեան, Սօնա Աղաւնեան, Վարդանուշ Դարբինեան։ Հաշուեքննիչներ ընտրուած են Տիկիններ՝ Արմէնուհի Իշգալացեան եւ Լուսվարդ Սապօնճեան։

Դիւան ընդհ. ժողովի

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կարգ մը բաժանորդներ մինչեւ հիմա չեն վճարած իրենց բաժնեգինը։ Վերջին անգամ ըլլալով կը հրաւիրենք վճարել իրենց պարտքը մինչեւ 15 յունուար, հակառակ պարագային պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթերը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (102)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

[illegible]

1903ին երկու Թաթուլ [illegible]

[illegible]

Կուրջինեանքարձանք, եղանք Անտոքի [illegible]

[illegible]

Ներսիսեան, 12 գինուոր [illegible]

[illegible]

1903ին [illegible]

[illegible]

կար գնալու։ Եղբօրս նամակ մը եկաւ։ [illegible]

[illegible]

բաստեցինք եւ չորս հոգու (Ես, Աշոտն, Հրայր, Թորգոմ) [illegible]

[illegible]

(Շար.)

կարեւորութիւնը. որովհետեւ կը ձգտի հաստատել եւ ճշդել իտալական եւ յունական ուղղութիւնները, որոնք 1928ի իտալեւյունական հաշտութեան եւ բարեկամութեան դաշինքներուն տակ առած են։

Դիտել տալէ վերջ թէ այդ դաշինքները ի յայտ կը բերեն սերտ գործակցութեան նկարագիր մը որ կը համապատասխանէ Պալքաններու եւ արեւելեան Միջերկրականի մէջ երկու երկիրներու հետապնդած հաշտարար քաղաքականութեան, «Ճիորնալէ տ'Իդալիա» կ'աւելցնէ.

— Իտալիա որեւէ արկածախնդրութիւն չի փնտռեր: կը փափաքի միայն որ Պալքաններու եւ Միջերկրականի մէջ բոլոր ազգերը ամրացնեն իրենց ազգային անհատականութիւնը, ինչպէս նաեւ իրենց տնտեսական ու քաղաքական կարողութիւնը, որպէսզի Եւրոպայի այս դիւրագրգիռ շրջանները զերծ մեան սարսելու վտանգէն եւ խուսափին օտար ամէն ճնշումէ որ գերիշխանական բնոյթ կը կրէ.

Իսկ «Ժուռնալ»ի քաղաքական աշխատակիցը յիշելէ յետոյ այցելութիւնները զորս Վէնիզելոս կատարեց Էնկիւրիէն յետոյ դէպի Պելկրատ, Վարշաւիա, Վիեննա կ'ենթադրէ.

— Երեք կարելի ենթադրութիւններ կան: կամ Մուսոլինի փաստը պիտի գտնէ համոզելու համար Վէնիզելոսը թէ կարելի չէ ընդհ. տնտեսական տագնապը դարմանել, առանց մեկուսացնելու անհամաձայնութիւնները, որոնք ծագած են պատերազմի հաշուեպարդարէն: եւ կամ, Վէնիզէլոս յաջողութեամբ պիտի քալեցնէ այն տեսակէտը թէ շահակցութիւններ կը հաստատուին վստահութեան մթնոլորտի մէջ միայն, ինչ որ ամէնէն առաջ, ենթադրել կուտայ քել դաշնագրերու վերաքննութեան քաղաքականութիւնը, զոր ամէնէն աւելի հաւանաբար պիտի նեղուին իտալացիները: եւ կամ երկու պետական մարդիկը պիտի ջանան տնտեսական գետնի վրայ շեղում կատարելով, մեղմել քաղաքական տարակարծութիւնները եւ այս կերպով արգիլել բուռն բախումները, որոնք կրնան խորտակել եւրոպական միութիւնը»:

«Ժուռնալ» կը կարծէ թէ «իտալեւյոյն տեսակցութիւնը կը մտնէ ռազմախաղերու այն շրջանակին մէջ, որոնք նախաբանը կը կազմեն Ժընեւի մօտաւոր հաւաքոյթին»։

Ֆրանսեւռուսական յարաբերութիւնները

Բոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութիւնը կը յայտնէ թէ Գործավարներու Խորհուրդի Նախագահը, Ռիկովի յաջորդ Մոլոթով՝ Խ. Մ.ի կեդր. Գործ. Կոմիտէի նիստին ներկայացուցած է տեղեկագիր մը 1931ի ազգային տնտեսութեան ծրագրի մասին։

Այս տեղեկագրին մէջ մասնաւոր գլուխ մը յատկացուած է Ֆրանսայի, մանաւանդ անոր հետ առեւտրական յարաբերութեանց: Մոլոթով խստօրէն կը քննադատէ ֆրանսական կառավարութեան հոկտ. 3ի հրովարտակը, որ արգելքներ կը դնէ խորհ. տնտեսական արշաւին՝ «տըմփինկ»ին դէմ: Մոլոթով ֆրանսական կառավարութեան այս քայլին մէջ կը նշմարէ «Խորհ. Միութեան դէմ՝ յետագայ աւելի յարձակողական գործունէութեանց նախապատրաստական ձեռնարկներէն մէկը»։

Մոլոթով կը յանձնարարէ որ «Խորհ. կառավարութիւնը ձեռք առնէ անհրաժեշտ միջոցներ, հեռացնելու համար խաղաղութեան պահպանումը խափանող արգելքները» եւ կ'եզրակացնէ.— Մեզ կը մնայ սպասել, ճանչնալու համար Ֆրանսայի նոր կառավարութեան դիրքը՝ այս հարցերուն հանդէպ: Կը նախընտրենք այս պարագային մնալ սպասողական դիրքի մէջ, քան թէ որեւէ ենթադրութիւններ ընել»։

Մոսկուա կը գործէ Ժընեւի մէջ

«Ժուռնալ տը Ժընեւ» լաւատեղեակ աղբիւրէ կ'իմանայ թէ Գ. Միջազգայինի բրոբականտի յանձնախումբը որոշած է աստկացնել Ժընեւի մէջ իր գործունէութիւնը, ուժ տալու համար զինաթափութեան յանձնաժողովին մէջ՝ խորհ. պատուիրակութեան յայտնած տեսակէտներուն։

Սեւ ծովու ռուսական նաւատորմը

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ պետութեանց, ինչպէս նաեւ Միացեալ Նահանգներու, Թուրքիոյ եւ Խորհր. Միութեան հաղորդած է, Նեղուցներու յանձնախումբի նախագահին 13 դեկտ. 1930 թուակիր մէկ նամակին պատճէնը, որուն կցուած է Սեւ ծովու ռուսական նաւատորմին ցանկը։

Այդ ցանկին համաձայն, Սեւ ծովու նաւատորմը բաղկացած է զանազան կարգի 32 միութիւններէ: Ասկից զատ կան նաեւ 12 միութիւններ որոնք նաւազ չունին, կան նաեւ 21 ջրասուզանակներ։

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Պիրմանիոյ վերջին ըմբոստութեան ընթացքին, Թարրաուտիի մէջ բռնուած գերիի մը վրայէն գտնուած է թռուցիկ մը, որմէ կը յայտնուի թէ ըմբոստութիւնը քաղաքական բնոյթ կը կրէր։

Թռուցիկը որ ըմբոստներու կողմէ հրատարակուած յայտարարութիւն մըն է ուղղուած ժողովուրդին, կը յայտնէ թէ օրը մը գիւղեր հրդեհի տրուեցան անոր համար որ Անգլիացիներուն կողմը բռնած էին։

Պաշտօնական աղբիւրներ կը յայտնեն թէ կառավարական զօրքերը մեծ յաջողութիւններ ունեցած են եւ թէ ըմբոստները հետզհետէ աւելի կը բարոյալքուին։ Առջի օր, բազմաթիւ ըմբոստներ գերի բռնուեցան զանազան գիւղերու մէջ եւ ուրիշներ առանց ընդդիմութեան յանձնուեցան։

Ամերիկեան տագնապը

Անգործութիւնն ու ծայրայեղ թշուառութիւնը որոնք մասնաւորաբար բռնած են երկրագործական շրջանները, հարցաքննման տեղի տուին ամերիկեան Ծերակոյտին մէջ.

Ծերակուտական մը յայտնեց թէ, կացութիւնը այնքան ծանր է որ եթէ անմիջական միջոցներու չդիմեն, յեղափոխութիւն կը ծագի։

Ծերակոյտը, ընդունեց 15 միլիոն տոլարի փարկ մը որ պիտի յատկացուի անգործութեան դէմ պայքարին։

Միացեալ Նահանգներու մէջ, անգործներու ընդհ. թիւը կը հաշուուի 8 միլիոն, համաձայն վերջին վիճակագրութեան, բայց Սթայն, անգործութեան յանձնախումբի նախագահը կը կարծէ թէ այս թիւը չափազանցուած է եւ զայն կ'իջեցնէ 5 միլիոնի։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նիսի «Իսրայէլ Օրի» խումբի
Այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին 182 Bld. de la Madeleine սենեակի վերնայարկը։

Կը խօսի՝ Ընկեր ԱՐՈՅԵԱՆ

Նիւթ՝ Իսրայէլ Օրիի կեանքն ու գործունէութիւնը

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

Ա.Ե.Հ.Կ.Խ. ՓԱՐԻԶԻ «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ» ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9.30ին Salle d'Horticultureի մէջ
84 rue de Grenelle: Métro, Bac

Հովանաւորութեամբ՝ Պ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ

Բարեհաճ մասնակցութեամբ Գ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

եւ Ամերիկայի հայ ֆաքիր Գ. ԳԱՌՆԻԿ ԹՌՒԲԱՆՃԵԱՆԻ

(the Great Rajah)

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, թատ, հայկական, կովկասեան եւ ռուսական ժողովրդական պարեր։

Ընտիր ճաշ, հոյս եւ մատչելի պիւֆէ Մուտք 10 ֆր.

Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը, «Հրանտ-Սամուէլ» գրատան մէջ եւ «Ֆլորիա» ճաշարանը:

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. դպրոցի բացումը կը կատարուի այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, կուսակցական սրահին մէջ (Րիւ Ռէփիւպլիք) քաղաքի եւ արուարձանի ենթակոմիտէներու բոլոր ընկերները մասնաւորապէս կը հրաւիրուին:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Բուլաիկինի Հայր. միութեան կողմէ
վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ
Իսի-լէ-Մուլինոյի քաղաքապետ. սրահին մէջ 88 rue Ernest Renand
կը ներկայացուի՝ ՋԱՐՃԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ (զաւեշտ)
եւ ՌՈԴՆՍՊԱՆԸ (ողբերգութիւն)

Եւրոպական պարի մրցումներ, Լաւ պարողներուն մրցանակներ

Փոքրիկն ՍԻՐԱՆՈՒՇ ԼՈՒՍԻԿԵԱՆ կը պարէ հայկ. պարեր

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, ճազ, արեւելեան նուագ՝ պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով, Մուտք՝ 5 ֆրանք

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— փոլթ վէրսայլէն առնել 23 եւ 32 թրամուէյները եւ իջնել Mairie d'Issy-les-Moulineaux.

Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

Փարիզի Պոլու Ցէվրէկ Հայր. միութեան կողմէ, փետրուար 21ին: կը խնդրուի քոյր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ սոյն թուականը, Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ
"ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԾԱԳՈՒՄՆ ՈՒ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ" ԳԻՐՔԸ

356 էջ: Գին՝ Ֆրանսա եւ գաղութներ 40 ֆր., արտասահման փոստի ծախքով 47 ֆր.: Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը Լ. Դեւմնեանի:

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՐԻ Մուրատ խումբի ժողովը յետաձգուած է:

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 Fbg. du Temple. Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է, ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ԻԹԱԼԻԻ Ագիբեր Սերոբ խումբին ժողովըվաղըՇաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԶԱՒԱՐԵԱՆ կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Վռամեան,Մուրատ,Արդութեանեւ Մջոյ խումբերու բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 186 Ave. du Verdun, Իսի լէ Մուլինօ։

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ՄԱՐՍԷՅԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի Արմէն Գարօ, Գէորգ Չաւուշ, Քրիս, Քեռի եւ Զարդարեան խումբերու ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական վայրը: կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ Երզ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ կար տը Վէզի բոլոր ընկերները, այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, Գ. Թաղապետարանի ընթերցասրահը: կարեւոր օրակարգ։

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Թէ. Ց. Ս. Ե. Ղ. Ա. Ն. — Այս կիրակի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ, թէյասեղան մը Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւններուն վերջակնոն առթիւ, մէկ ժամ սինէմա (Փրէնսէս Մաշա) եւ զանազան զուարճութիւններ, կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Անիէռ Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի բոլոր ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՇԱՊԻՆ Գարահիսարի եւ շրջանի բոլոր հայրենակիցները ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի ժամը 2.30ին 40 Rue de Bellevilleի սրահը: Օրակարգ՝ նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ կարեւոր խնդիրներ:

ՓԱՐԻԶԻ Սեբաստիոյ Ջէփնի գիւղի Հայր. միութեան պարգեւները, շահած են, թիւ 234' գորգ, 76' աքսղաղ, 413' ժամացոյց, 457' ինքնահոս գրիչ։ Ստանալու համար դիմել անձամբ կամ նամակով Paytoudjian Haïgazի, 13bis Rue Chemin de Fer, Clamart.

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ Մատենադարանին յառաջիկայ բանախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ Յունուար 12 երկուշաբթի, ցերեկէ վերջ ժամը 4ին, 11 Մքսւոր Այսպեի։ Կը խօսին.

Օր. Սիրարփի Տէր-Ներսէսեան՝ (Լէյմիւնայ Աւետարանին մանրանկարներուն ժամանակը)։ Մազական լուսանկար պատկերներ պիտի ընկերանան այս բանախօսութեան։

Հ. Ներսէս վարդապետ Ակինեան.Նիւթ՝ Եղիշէ, իր ժամանակը եւ անձնաւորութիւնը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի ժամը 2.30ին Թաղապետական սրահին մէջ, Զուտ սկաուտական խաղեր, տոմսակ առ. եւ նուէրներու բաշխում: Մուտք 5 ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դարբինեան, Նալպանտեան եւ Ցէրտէրեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, նամակով եւ հեռագրով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին

ՏԻԿ. ՋԱՐԴԱՐ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Էլ Օպէրա Տօքթ. Խ.— 250,
Մարսէյլ, Օր. Զ.— 50,
Տրէզտէն, Մ. Գ.— 200,
Ֆիլիպէ, Գարծ.— 200,
Մարսէյլ, Գարծ.— 1200,

կարգադրեցինք.

Հարնի, Ա. Գ.— 70,
Նեմ, Ն. Փ.— 35,
Լա Գօքքա, Փան. ստացած ենք։
Տեսնել «Յառաջ» թիւ 1461,

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Գէորգ Ղազարեանի կինը Այրի Թագուհի Ղազարեան եւ զաւակները Սարգիս, Յակոբ եւ Գրիգոր: Վեց ամիս առաջ նամակ առնուած է իրենցմէ Պէյրութէն։ Իմացնել իրենց հօրաքրոջ աղջկան Եղիսաբէթ Գասպարեանի (ծնեալ Գոտիկեան) 12 Passage de l'Union, Asnières, Seine. France.

— Կը փնտռուի Պրուսայի Պէյնի գիւղէն Յակոբ Նեմաճեան, հօր անուն՝ Բենիամին, մօր անուն՝ Հայկանուշ: Տարագրութեան միջոցին 9 տարեկան հասակին մնացած է Զաքարիայի շրջանները։

Իմացնել իր մօրեղբօր Յարութ Կիւլտէրեանի, 25 ter r. Lyon, Alfortville. Seine. Վարձատրութիւն 500 ֆր.

EMPIRE Սինեմա-Հոլ՝ 37 Av. W.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ, ... եւ նոր մեթոտով դարմանում եւ կանանց մարմի, արեան եւ ... հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, մարմաշ.) եւ վարակիչ. Մասնաւորաբ. Խորհրդատուութիւն ... հրապարակաւ. ամէն օր 9—12, կիրակի 9 -12,

ՍԻՐԹՆՄԵՐ

Անուան արժանի է միայն սիմիթը որ պատրաստ է A. LA GARDE, 1 Rue Lazare, PARIS (9e) Nord N. D. de Lorette. Télép. Trudaine 95-21

ՀԻՒԱՆԴՆԵ՛Ր

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol մէթ. Սէն Տընի, ... միւր: Վեներական ... Ջերմամիզութիւն ..., հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ. ... և մէզի քննութիւն, ... կոկորդի եւ ականջի ... Դարմ. ելեկտրական թեամբ, ռէօնթկէնեան անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով։ Խորհրդ. ամէն օր 912 եւ 2-8, ... 9-12: Ակնաբուժ.— ... հրաւէրութիւն եւ ... նուն, ամէն օր 9 12,

IMPRIMERIE - MASSIS - ED.
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant H STEPH

ՊԱԼԵՆՑ ԳՐԱՏՈՒՆԸ ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ
ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏԱՆ ՄԷՋ

51 Rue Monsieur - le - Prince, PARIS (VIe)
Հեռաձայն՝ Danton 88—65 Մէթրօ՝ Odéon

Հանրածանօթ ՊԱԼԵՆՑ ԳՐԱՏՈՒՆԸ փոխադրուած ըլլալով հասցէին, իր բոլոր յաճախորդներէն կը խնդրուի այսուհետեւ դիմել ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆԸ,

Նուէրի համար հայերէն եւ ֆրանսերէն գրքերու ճոխ մթերք։ Գրատան Պատի Օրացոյցը որ կը տրուի փափաքողներուն։ Մաժուլի տակ է ընդարձակ Գրացուցակը։

ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ, ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ ԳՈՐԾԵՐ,

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՑԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ
Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի(էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:
Ցիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.
ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՑՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ ... օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31..
(կառ. տիւ Նորի եւ կառ. տը լ'Էսդի մէջտեղը)

SEULE AGANCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ
ՅՈՒՆԱՐԷՆ
ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

20 ՖՐ. 20 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 6..
Մեր փլաքներու ճոխ մթերանոցին մէջ կը գտնուին նաեւ ամէն վաճառանիշէ ֆոներ.— DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, եւն.: Գիները՝ 120, 1.., 300, 450, 525, 750, 800, 1000 եւ մինչեւ 2,800 ֆր. Նպարեղէններուն լաւը, ժողովրդ. գիներով: Բաց է ամէն օր

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՈՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 38—43
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes. Paris, XIX. Tél. Nord 86 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներ կը խնամեն ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Ակնի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քթի, կոկորդի եւ ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3, ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 12

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԽՍՀՄ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 284

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
10
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1931

10 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1464

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵՐ ՔՈՅՐԵՐՈՒՆ ՃԻԳԵՐԸ

Համատարած թշուառութեան պատկերին առջեւ, որ կը տարբերի տեղէ տեղ, ծանր պարտականութիւն մը կ'իյնայ նաեւ մեր քոյրերուն վրայ։

Չենք ուզեր կրկնել սովորական բանաձեւ մը։ Գործեր, պահանջներ կան որոնք աւելի բնոյթ առաջ ւայրական, քրոջական գուրգուրանքի կը կարօտին։ Օրինակ՝ այն ինչ որ նախատեսուած է մեր կարմիր կամ կապոյտ խաչերու ծրագրին մէջ, նկատի առնելով գաղութներու կացութիւնը։

Այսպէս, Ամերիկահայ Կարմիր Խաչը, որուն հետ կապուած են միւս գաղութներու ժողովրդական Խաչերը, կերպով մը նախկին Ազգանուէրի դերը կը կատարէ։

Հիմնուած՝ մարդասիրական նպատակներով. թշուառին, հիւանդին, կարօտ մօր օգնելու առաջադրութեամբ, ան միեւնոյն ատեն անգնահատելի ծառայութիւն մը կը մատուցանէ Նոր սերունդին փրկութեան գործին։ Յունաստանի, Սուրիոյ, Հեռաւոր Պարսկաստանի եւ Միջագետքի մէջ դպրոցներ կը պահուին անոր սահմանած վարկերով։ Նոյնիսկ մէջ դպրոցի շէնք մը շինուած է ուրոյնօրէն կարմիր Խաչի ծախքով (Զաւարեան վարժարան, Քօքինիա)։ Նոյն հաստատութեան բացած վարկն էր որ վերացուց Պէյրութի Հայ Ճեմարանին յուսալ. նախաձեռնութեամբ Գաբրիէլի Համազգային Մրցանակին։ Ան գումարներ ղրկած է նոյնիսկ Ֆրանսա, լսարան կամ ժողովրդական Տուներ հիմնելու համար։

Ձենք յիշեր, տակաւին, Հայաստանի աքսորականներուն, բանտարկեալներուն եւ փախստականներուն, ուսուցչական կամ գիւղացիական վաստակաւորներու, ազատագրութեան նահատակներու ընտանիքներուն, անհատ ուսանողներու յատկացուած գումարները, որոնք պարբերաբար հրատարակութեան կը տրուին։

Պահանջները այնքան բազմացած են տարուէ տարի, որ 10.13.000 տոլարի նախահաշիւը այս տարուան համար բարձրացած է 17.000ի։ Գումար մը, որ դժուար թէ լիովին ճարուի, նկատի առնելով Մ. Նահանգներուն մէջ տիրող գործազրկութիւնը։

Կարելի է ըսել թէ կարմիր Խաչի մասնաճիւղերուն մէջ, բաղդատաբար տկար կը մնայ Ֆրանսահայ կազմակերպութիւնը։ Եւ մանաւանդ Փարիզի մասնաճիւղը։ Թերեւս մէկ պատճառ այն է որ Փարիզի մէջ Տիկնանց Կարմիր Խաչը արդէն տիրապետած է հրապարակին, վայելելով ազնուապետական եւ հարուստ շրջանակներու համակրութիւնը (այս տարի անոնք ալ խաւարած են, լբբեւ հետեւանք առեւտրական տագնապին եւ չկրցան տալ իրենց աւանդական մեծ պարահանդէսը, որմէ 150.000 200.000 ֆր. հասոյթ կ'ունենային)։

Ինչպէս ալ բացատրեն, տխուր է արձանագրել այս իրողութիւնը։

Հին Յունաստանի գաղթակայաններու կողմէ մըն է, եւ միայն Աթէնքի չորս արուարձաններէն եւ ուրիշ կարգ մը կայաններէ տարեկան 100.000 դրամի (մօտ 34.000 ֆրանք) հասոյթ կ'արտադրուի, թշուառներ խնամելու եւ մանաւանդ մանկապարտէզ եւ դպրոց պահելու համար (բացի Ամերիկայի նպաստէն)։

Կը թուի թէ Արեւմտեան Եւրոպայի Կարմիր Խաչի կեդրոնական վարչութիւնն ալ գիտակից է այս աննպաստ կացութեան, եւ կը ճգնի դարմանել զայն։ Ֆրանսայի մեր քոյրերը եթէ ժամանակի կը կարօտին իրենց Ամերիկայի քոյրերուն հասնելու համար, աւելի պարագայ մէջ ներելի չէ որ ետ մնան Յունաստանէն, կամ Եգիպտոսէն, ուր սակայն նոր գիրծի ձեռնարկուած է, բայց մեծ եռանդով եւ յօյաւալի արդիւնքով։ Ան էն պարագայի մէջ, տարբերութիւնը մեծ չէ Ամերիկայի եւ Եւրոպայի միջեւ, տեղական պայմաններու տեսակէտէն։

Բայց, արդար չպիտի ըլլար ամբողջ մեղքը բեռցնել վարիչներուն, աշխատողներուն վրայ։ Հասարակութիւնը ինքն ալ պարտաւոր է իր բաժինը բերել գիտակցօրէն եւ զօրացնել Կարմիր Խաչին թեւերը։

Եթէ ճիշդ է որ մարդիկ աւելի առատաձեռն կ'ըլլան հաճոյքի պահերուն, անհաւասիկ երեկոյթ մը, որ այդ պատեհութիւնը կ'ընծայէ լիուլի։

Այս գիշեր տեղի կ'ունենայ Կ. Խաչի Մանուկներու Պաշտպանութիւն մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, գունագեղ յայտագրով մը։ Թէ զուարճանալ եւ թէ պարտականութիւն մը կատարել,— իսկ եւ իսկ փարիզեան սովորութիւն է։

Արդ, անոնք որ կը յաւակնին եւրոպականացած ըլլալ, անշուշտ պիտի ուզեն օգտուիլ այս վայելքէն։ Ծնողներ մանուկներ կան որ խնամքի կը կարօտին։ Որբիկներ հայերէն սորվելու կարօտ կը քաշեն։ Կան լուռ ցաւեր որոնք Սամարացիներու կը սպասեն։

Կարելի չէ այս բոլոր հոգերուն հասնիլ հասարակ ողորմութիւններով։

Անհրաժեշտ է կազմակերպուած աշխատանք, լայն նկատառում։ Անհրաժեշտ է սաք հետաքրքրութիւն եւ աջակցութիւն՝ այս կամ այն ձեւով։

Եւ յետոյ, ինչո՞ւ Արեւմտեան Եւրոպայի Կարմիր Խաչն ալ չզօրանայ այն աստիճան, որ կարենայ իր մայրական ձեռքն երկարել մինչեւ Յունաստան եւ Սուրիա, մինչեւ հեռաւոր գաղթակայանները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉ ԸՆԵԼ ԱՆԵԼԻՔ

Գալիֆորնիոյ «Մշակ»ը, բոլորովին անկախ թերթ մը, կը գրէ այս խորագրին տակ (5 դեկտեմբեր).

— «Վերջերս արտակարգ գործունէութեան մը նուիրուած են ռամկավարները ամէն տեղ իրականին մէջ սակայն ամբողջ եղածը բանագլուխ ծիգ մըն է ուժերէն կուսակցական եւ քաղաքական դրամագլուխ մը ստեղծելու համար։

Այս կարգէն է նոյն այդ կուսակցութեան առաջնորդներուն կողմէ վերջերս հրապարակ հանուած «Պայքար» թերթի պատկերազարդ բացառիկ թիւր, որը զարդարուած է «մեծ» առաջնորդներու նկարներով, պատկերներով եւ զանազան գրութիւններով։

Հայ լրագրութեան մէջ շատ անգամ բացառիկ եւ պատկերազարդ թիւեր հրապարակ կը հանուին այս կամ այն դէպքը դրուատելու եւ կամ դէմքերու յիշատակը յաւերժ ացնելու։ «Պայքար»ի բացառիկը սակայն այդպէս բան չէ։ Թագիկ մէջ հայ պատմութիւն, ոչ ալ հայ գրականութիւն կամ մշակութային դէմքերու եւ դէպքերու եւ փառքերն են որ կ'երեւին հոն։ Դալուկ ու ծանօթ կարգ մը կուսակցական առաջնորդներու, գործիչներու եւ աշխատակիցներու պատկերներն են որ բոլ քով քովի շարուած են պարզապէս ռամկավար ուծացած շարքերուն ցոյց տալու թէ ի՛նչ սոտ սարքեր եւ պատկառ ու քաղաքական կարեւոր դէմքեր ունին իրենց ծոցին մէջ ու ի՛նչ գործող մը կատարեր առած։ Ցուցուն թէ շարքային քաղաքական անգամներու դէմ զայրացած ուժեղ ալ բացառիկ դրամավաճառներու «անկարգ» բաժանեն մեզի մը կապեն։

Արդէն քիչ առաջ ալ սոյնպէս մի ծայն տուին ու Թաքիկ կարգ մը պետական ընկերներու «յուզաթափութեան» ու կազմակերպելու եւ սովորելու կուսակցութեան կամ գործիչներու խումբ մը մեկտեղ բերելով Հէնաշանահայ թօթափեցին ասոնց ապրած գործունէութիւնը գամպանելու համար։ Ասպարէզ այս ալ իրենց ունեցած ուրիշ մէկ «յաղթանակն» է։ Բայց թո՛ղ չէ կարծել թէ Հայ համայնքութեանը այնքան պարզամիտ է որ «կարմիր» ուժավորները սեւ կը տեսնէ ալ մարմնեց ընտրութեան գիտնութեան սակայն Հայ հասարակութիւնը շատ լաւ գիտէ թէ ինչ Աշակեւանքն կուսակցութեան տպագրական շրջանի ամբողջ նրա քարոզները եւ կամարները ռամկավար ընտրութեան ծառին վրայ բուսած պտուղներ չեն։ Այդպիսի ամբողջ մնացած ու մեծցուցած ըլլալու համար ռամկավարները պէտք է ապրած, ու թողուցած ըլլան պատմութիւն մը, որը սակայն չեն ապրած ու չունին, ն. ունենալիք ալ չունին»։

ՌԱՄԻՆՉՎԻԼԻԻ ԴԱՏԸ

Մեր ընթերցողները կը յիշեն վերջի ընկերվարական եւ հանրապետական Վրաստանի յայտնի դէմքերէն Ռամիշվիլիի սպանութիւնը, որ տեղի ունեցաւ անցեալ դեկտ. 7ին Փարիզի մէջ։ Դատավարութիւնն սկսած է երէկ։ Ոճրագործը Զանուքիայի յայտնեց դատաւորին թէ ոճիրը գործած է առանց ուրիշ որեւէ թելադրութենէ ազդուելու, միմիայն անոր համար որ Ռամիշվիլիի քաղաքականութիւնը կը նկատէր վտանգաւոր։ Հակառակորդ կողմը կը ջանայ փաստել թէ ոճրագործը գործիք դարձած է բոլշեւիկներուն եւ ոճիրը գործած է անոնց դրդումով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԵՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ՊԱՇԱՐՄԱՆ ՎԻՃԱԿԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Էնկիւրիի Գործավարներու Խորհուրդը Մէնէմէնի, Մաղնիսայի, Պալըքէսիրի համար՝ ճշդեց զինուորական իշխանութեանց կողմէ կիրարկելի իրաւասութիւնները՝ պաշարման վիճակի տեւողութեան ընթացքին։ Զինուորական իշխանութիւնները պիտի կրնան անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք առնել երթեւեկի, հաւաքոյթներու, հրատարակութեանց, թղթակցութեանց եւ մասնաւոր տաքուածներու վերաբերեալ հարցերու մասին։

Կարեւոր ձերբակալումներ Իզմիրի մէջ

Պոլսոյ մէջ ձերբակալուած «քիւթփիւլաքթապ» ծայրագոյն Էսատ Հօճա եւ 8 ընկերները Պոլսոյ ճամբով Մէնէմէն դրկուեցան։ Պատերազմական ատեանի բնդհ. դատախազը Մէնէմէն գնաց, Շէյխ Էսատը հարցաքննելու համար։

Իզմիրի վերջին ձերբակալութիւնները 12ի հասած են։ Եղած լրատուութեան մը վրայ, ոստիկանութիւնը սկսած է շատ կարեւոր հետք մը հետապնդել։ Իզմիր բերուած է նաեւ Կէլիպոլուի մէջ ձերբակալուած Ֆլօրինէլի Նաշիտ անուն անձը, որ Մէնէմէնի դէպքը պատմելուն, Հօրով գիւղէն Կէլիպոլու փախած էր։ Յիշեալը Մէնէմէն պիտի ղրկուի։

Իզ իրի մէջ ձերբակալուած է Եահեա էֆ. անուն մէկը։ Ձերբակալութեան պատճառը այն է որ Շէյխ Էսատի կողմէ իր անունին եկած նամակ մը բռնուած է նամակատան մէջ։

Ձերբակալուած է նաեւ Քէօմիւրճիւցի Շէյխ Սատըգ, որ Ագհիսարի մէջ գաղտնօրէն թէքքէ կը բանեցնէր։ Ստուգուած է որ, Ագհիսարի մէջ Նաքշիպէնտ աղանդին պատկանողներէն Ահմէտ, Հաքքը, Հայաթի եւ Հայտար անուն անձերը անբարոյական արարքի մէջ գտնուած եւ կարգ մը կիներ պոռնկութեան դրդած են։ Ասոնք ալ ձերբակալուած ու Մէնէմէն ղրկուած են։

∴ Պալըքէսիր տարուած են Սալրի, Սավֆէթ եւ Րիֆաթ անուն երեք ցրուիչներ։ Տեղւոյն մէջ ալ ձերբակալուած են Ալի Պապա անուն նամակատան պաշտօնեայ մը եւ երկաթուղիի բանուոր մը։

Մէնէմէնի մէջ ձերբակալուած են՝ սպային գլուխը կապելու համար պարան տուող կօշկակար Բեսիմ, Մոլլա Հասան՝ որ ոճրագործներուն երկարէ քուած էր եւ ուրիշ քանի մը անձեր որոնք կանաչ դրօշը տնկելու տեղը փորած էին։ Մէնէմէն տարուած են Քէմալ փաշայի ու Փորայի բնակիչներէն 9 հոգի, որոնք Նաքշիպէնտ աղանդին կը պատկանին։ Պօզալան գիւղէն ալ 11 հոգի ձերբակալուած կը մնան, ըմբոստներուն 14 օր հիւրասիրութիւն ըրած ըլլալու պատճառով։

Գրաքննութիւն կը հաստատեն

Թղթատարական Տնօրէնութիւնը բոլոր Նամակատուններուն հրահանգած է որ Պալըքէսիրի, Մաղնիսայի եւ Մէնէմէնի համար գոց նամակներ չընդունին։ Էնկիւրիի Ընդհ. Տնօրէնութեան հարցում եղած է թէ նամակները պէ՞տք է գրաքննել թէ ոչ։

Թուրքիոյ նոր դժգոհութիւնները

Թրքական «Անատոլու» Գործակալութիւնը աֆիոնի վերաբերեալ միջազգային պայմանագրութեան մասին, հետեւեալ զեկոյցը կը հրատարակէ, թուրք կառավարութեան իրաւասու շրջանակներէն քաղուած տեղեկութիւններու հիման վրայ.—

Թուրքիա ո՛չ միայն աֆիոն արտադրող, այլ աֆիոնով պատրաստուած դեղեր արտադրող երկիր մը ըլլալով, չի կրնար համամտութիւն յայտնել 1925ին կնքուած աֆիոնի միջազգային պայմանագրութեան, քանի որ ան կը ձգտի սահմանափակել աֆիոնի մշակումը, որ Թուրքիոյ համար տնտեսական մեծ կարեւորութիւն ունի։ Այսուհանդերձ Թուրքիա, մասնաւոր օրէնքով մը սահմանումներ կատարած է երկրին մէջ այդ արտադրութեանց պատրաստութեան, անոնց գործածութեան, ինչպէս նաեւ անոնց արտածման մասին։

«Տեղին է դիտել տալ թէ Թուրքիա մասնակցած է աֆիոնի բոլոր խորհրդակցութեանց եւ պիտի մասնակցի նաեւ Ժընեւի յառաջիկայ խորհրդակցութիւններուն։ Թուրքիա չի խուսափիր մասնակցելէ աֆիոնի պայմանագրութեան, բայց կը նկատէ թէ անարդար է որ կարգ մը եւրոպական երկիրներ որոնք շատ քիչ աֆիոն կ'արտադրեն, կամ բնաւ չեն արտադրեր, կը ձգտին աֆիոնի այլ եւ այլ պատրաստութեանց մենաշնորհը սեփականացնել։ Թուրքիա կը պահանջէ որ այդ պատրաստութեանց մէջ իր արդար բաժինը ճանչցուի։ Եթէ այս առաջարկը ընդունուի, հարցին միջազգային լուծման տեսակէտէն, մեծ քայլ մը առնուած կ'ըլլայ։»

Ձեկայի նոր զոհերը

Քրոնշթատէն հասած լուրերու համաձայն, Ձեկան հրացանի բռնած է ծովային պատերազմական վարժարանէն 9 ուսանողներ, որոնք կ'ամբաստանուէին հակայեղափոխական բրոբականտի եւ արտասահմանի մէջ՝ գաղթական Ռուսներու հետ յարաբերութեան համար։

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԷՆ

Մեզի հաղորդուած գծկոյցէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները, նոյնութեամբ.—

Կեդր. Վարչ. Ժողովը իր վերջին նիստին մէջ երախտագիտութեամբ արձանագրեց իր նորընտիր նախագահին Տ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի անդամագրութիւնը 1000 անգլիական ոսկի մուտքի տուրքով, որպէս «Բարերար Անդամ»։

∴ Կեդր. Վարչ. Ժողովը քուէարկեց նաեւ 1931 տարեշրջանի ամառեայ նախահաշիւը եւ կարգ մը խնայողութեանց կարգին որոշեց վերջ դնել Բրօքականտի Յանձնաժողովին, որ երեք տարիէ ի վեր գնահատելի ծառայութիւն կը մատուցանէր Ընդհ. Տնօրէնութեան կողքին։ Անդամները Պ. Պ. Լ. Բաշալեան եւ Ա. Չօպանեան յանձն առին անձնուիրաբար սատարել Միութեան բրօբականտին։

ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ ԿԸ ԿՌՈՒԻՆ
ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Փ.ՈՂՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Առջի օր կէս օրէն յետոյ, Նիւ Եորքի եւ Պրուքլին կոչուած արուարձաններուն մէջ, անգործները բազմաթիւ ցոյցեր կատարեցին. Ըստ ցուցարարներու ծրագրին, այս ցոյցերը խաղաղ պիտի անցնէին եւ ոստիկանութիւնը հրահանգ ստացեր էր մեղմ վարմունք ցոյց տալ անգործներու հանդէպ, չգրգռելու համար զանոնք. բայց անկարգութիւններ պատահեցան։

Պրուքլինի մէջ, հաւաքոյթ մը սարքուեր էր։ Բանախօսները կը թելադրէին որ անօթիչմեռնելու համար, անգործները ուժեղ դիմումներ կատարեն որպէսզի բաւարար օժանդակութիւն գտնեն։ Պատուիրակութիւն մը գնաց Պրուքլինի քաղաքապետարանը կարգ մը առաջարկներու կարգին, պահանջելու նաեւ որ անգործները գերծ նկատուին տան վարձք վճարելէ տարենալի ընթացքին եւ շաբաթական նպաստի քանակը 15 տոլարէն բարձրանայ 20ի։ Քաղաքապետին եւ պատուիրակութեան խօսակցութեան ընթացքին 4.500 ցուցարարներու խումբ մը խուժեց փրկութեան բանակի կայանը, գոր ուզեց գրաւել բռնի ուժով.— ցնենք ուզեր անօթի մեռնիլ»։

Ոստիկանները բռունցքի եւ բիրի հարուածներով, յաջողեցան հետ մղել ցուցարարները եւ շէնքը պարպել եւ միջոցին ոստիկանական շղթան մը արտասուաբեր ռումբերով զինուած, կը սպառնար ցուցարարներուն վրայ։ Ոստիկանութիւնն օգնական ուժեր ստացաւ ու յարձակում գործելով սանձակ պարտադրեց ցուցարարները։ Այս կռիւներուն ընթացքին ոստիկաններէն եւ անգործներէն 50ի մօտ անձեր վիրաւորուեցան։

Նիւ-Եորքի մէջ եւս, բախումներ տեղի ունեցան անգործներու եւ գործաւորներու միջեւ. Ոստիկան մը չաբաչար խոշտանգուեցաւ։ Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

ՊԻՐՄԱՆԻՈՅ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Կը հաստատուի թէ Պիրմանիոյ հնդիկ ըմբոստներու պետը, որուն համար ըսուեր էր թէ սպաննուած է վերջին բախումներու ընթացքին, ողջ է եւ կրցած է փախուստ տալ։

Առջի օր 600 ըմբոստներ յարձակում գործեցին գիւղի մը վրայ, բայց ոստիկան զօրաց ուժեղ հակայարձակման առջեւ, ստիպուեցան փախուստ տալ, բազմաթիւ վիրաւորներ ձգելէ յետոյ դաշտին վրայ։

ՄԵՐ ՀԱԿԱՌԱԿՈՐԴՆԵՐԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

Բ.

Վերջապէս, ձեւ մը պէ՞տք է գտնել թէ չէ հերքելու անուանարկութեան փորձերն ու վատաբանութիւնները, երբ մանաւանդ անհիմն են եւ յաճախ, գաղտնի թեւածներ ըլլալով մէկտեղ, կրնան կուսակցութեան հանդէպ ժողովուրդին համակրանքն ու հաւատքը խախտել։ Պէ՞տք է թէ չէ որեւէ կերպով զսպելու եղել լեզուի, գրչի ու ձեռքի յանդգնութիւնները, որոնցմով հակառակորդները կը փորձեն Դաշնակցութեան հմայքը փճացնել անխնայ եւ անպատիժ։

Հարցին պատասխանը փնտռելէ առաջ, ջանանք դասաւորման կանչել հակառակութեան տեսակներն, անոնց արտայայտման եղանակներն ու հետեւանքներն ալ։

Հակառակութեան տեսակներ

Ա.— Ծրագրի քննադատութիւն.— Նոյնը հեռացուցը վերջին պահուն կը բանէ ընկերվարութեան պուչէն, բայց տարբերութեամբ մը — ընկերվարականին ու համայնավարին համար, Դաշնակցութիւնը պուրժուական կուսակցութիւն է, իսկ պուրժուային համար՝ ընկերվարական։

Բ.— Գործնական հարցերու շուրջ.— Դատափետում 1) ընդհ. ուղեգծի, 2) ծանօթ որոշումներու, 3) իբր գաղտնի որոշումներու գործադրութիւն՝ եւ թագրութիւններ ու վերագրումներ, 4) ներքին գաղթահայ կեանքի մէջ՝ մեր մասնակցութիւնը եւ մեր գործունէութիւնը, մինչեւ իսկ մասնաւոր նուիթեան գրպարտութիւններով։

Գ.— Մեր անցեալը՝ իբր անսպառ աղբիւր, որմէ իբր թէ փաստեր կը քաղեն՝ ընդդէմ Դաշնակցութեան իսկ։

Դ.— Ցորձակում Դաշնակցական յայտնի գործիչներու դէմ։

Արտայայտման եղանակներ

Ա.— Մամուլ, Բ) բեմ, Գ) խանգարման փորձ Դաշնակցական հանդէսներու, Դ) ծեծկռուք, Ե) վիրաւորում եւ սպանութիւն, Զ) ներքին պառակտումներ թելադրելու եւ գրգռելու ձգտումներ, անուղղակի, կուսակցութեան մէջ թրքահայ-ռուսահայ խնդիր յարուցանելու հրապարակային ձեռնարկներ եւ խլրդային, վախկոտ աշխատանքներ։

Ո՛չ միայն բեմով, մամուլով ու թռուցիկներով վարկաբեկել փորձելէ յետոյ Դաշնակցութիւնը, կը ջանան գաղութներու մէջ խափանել անոր գործունէութիւնը ու կարել հմայքը։ Ո՛չ միայն չեն գոհանար հանդէսներու խանգարման ձախող ու անմիտ եւ յայթներով, այլ քաջալերուած մեր լռութենէն, ու հանդարտ, պաղարիւն սպասումէն, դանակ ալ կը խաղցնեն ընկերներու կռնակին վրայ։

Անշուշտ, չենք ենթադրեր որ հակառակորդ բանակի յարձակումը Դաշնակցութեան վրայ՝ կը կատարուի համաձայն ռազմագիտական յատակագծի մը, չափուած ձեւուած, դասաւորուած ու կանոնաւոր։ Այդքան խելք չունին։ Բայց բոլոր շրջաններու մէջ՝ ուր Դաշնակցութիւնը հաստատուած է եւ կը գործէ, քով քովի բերէք վարկաբեկման մեկուսացած փորձերը, որոնք բոլորը սակայն կը բխին հասարակաց նոյն գրգապատճառէն,— Դաշնակցութեան դէմ ոխը— ու կ'ուղղուին նոյն նպատակին — Դաշնակցութեան ակարացումը, իսկ հակադաշնակցական ընծնք՝ տարբերային այս ոխը որ իր կարգին՝ քով քովի կը բերէ զանազան նկատումներ՝ անշուշտ հայ կեանքի մէջ կը յայտնուի իբր երեւոյթ՝ որուն վրայ կարելի չէ նայիլ հայ-լուսաւորչական անխռով աչքերով։

Որովհետեւ նոյնիսկ եթէ հերձուածքը չունենան իրենց նպատակին հասնելու, կը բաւէ որ գիտնանք թէ մեր հակառակորդները երկու գլխաւոր եւ անմիջական ձգտումներ կը հետապնդեն իրենց անընդհատ յարձակումներով,— որոնց ի հարկէ չենք տար աւելի կարեւորութիւն քան ինչ որ կ'արժեն,— որպէսզի այնքան ալ անփոյթ չվարուինք.— Առաջին ա) Դաշնակցութենէն պաղեցնել ժողովուրդին մէկ մասը գոնէ, երբ համաձայն պարագային, «բանիւ եւ գործով» հերքումը չեն տեսներ վերագրումներուն, խեղաթիւրումներուն եւ յարձակումներուն։

բ) կասկածի սերմը սերմանել դաշնակցականին սրտին մէջ երբ կը տեսնեն մանաւանդ թէ՝ անփորձ, տաքգլուխ ու վէհմինգիր երիտասարդութիւնն է որ խումբ խումբ կը բոլորուի յեղափոխական դրօշին շուրջ։

Իսկ այս պղտոր գրգռութիւններուն հանդէպ, կը գոհանանք արդար հպարտութեամբ պանծացնելով Դաշնակցութեան անցեալն ու ներկայի տեսակէտներու կենդանութիւնը, երբ գիտենք թէ հակառակորդները յարձակելով Դաշնակցութեան անցեալ ու ներկայ գործունէութեան ու ծառայող յայտնի դէմքերուն վրայ, ուղղակի մեր երիտասարդութեան է որ նշան կ'առնեն։

Լաւ է անշուշտ եւ անհրաժեշտ Դաշնակցութեան անցեալը ցուցադրել նորահաս դաշնակցականին, երբ հոգեկան նահանջի, վհատութեան ու անպատուած զգաստութեանց այս օրերուն, օտարութեան լպրծուն հողերուն վրայ, ան՝ այնքան պէտք ունի կորովի, յամառութեան, յանդգնութեան ու զոհողութեան օրինակներու։ Բայց երբ անոնց՝ անցեալը լոկ չի բաւեր կենսաւնակ, առողջ ու երիտասարդ հոգիներու։ Անոնց մեծագոյն մասը Դաշնակցութեան կը դիմէ ապագայի խոր հաւատքով մը։ Իսկ հակառակորդ յարձակումներու մեծ մասը կը ձգտի այդ հաւատքը խախտել։ Դեռ չենք ըսեր թէ Դաշնակցութեան գոյութիւնը վտանգուած է գաղութներու մէջ, հակառակ ռամկավար վաթսունեաններու հաւատքին ու աւետիսին... Բայց, հաստատելէ յետոյ — եւ ասոր համար, պէտք չկայ Նոստրատամուսի ու խորաթափանց ըլլալու — թէ յարձակումները զանգակուղղութեամբ շեշտուելու են զարնելու մեր կենսական երակին, կրնանք ըսել թէ Դաշնակցութիւնը ինքզինքը չի պաշտպաներ անհրաժեշտ ուժգնութեամբ...

Եւ այստեղ է որ վէճի կը բռնուինք ընկեր Յ. Վրացեանի հետ։

ՄԿՐՏԻՉ ՆԻՐՑԱՆՑ

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Կեղծ ստորագրութեամբ գրութիւններ նկատի չեն առնուիր, մանաւանդ երբ ամբաստանութիւններ կը պարունակեն այս կամ այն հաստատութեան դէմ։ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ 1930ԻՆ

Քէմալի Թուրքիան, որ 1925էն ի վեր առաւելապէս ներքին բարենորոգումներով եւ շինարարութիւններով զբաղած էր, 1930ին ցոյց տուաւ մեծ շարժում մը արտաքին քաղաքականութեան մէջ, իր վրայ հրաւիրելով աշխարհի ուշադրութիւնը։

Նախորդ տարուան դեկտեմբերին Խ. Միութեան արտաքին փոխ-գործավար Գարախանի մեծաղորդ այցելութիւնը Կ. Պոլիս եւ Էնկիւրի, որոշապէս ցոյց տուաւ Թուրքիոյ 1930ի արտաքին քաղաքական գործունէութեան ուղեգիծը՝ սերտ կապակցութիւն Խորհ. Միութեան հետ, պաշտպանողական-բարեկամութիւն Ֆաշիստ Իտալիոյ հետ, եւ կրթնած այս երկու ընդդիմադիր պետութիւններուն, խիստ կեցուածք մը առնել իրաւ պետութիւններու հանդէպ՝ Անգլիոյ եւ մանաւանդ Ֆրանսայի, որուն հետ բացի հանրային պարտքի եւ կտրոններու անվերջանալի տարակարծութիւններէն, ունի նաեւ վէճեր Սուրիոյ մասին։

Գարախանի այցելութեան օրն իսկ, անգլիական եւ ֆրանսական թերթեր լուր տարածեցին թէ Ռուսիա մեծ գումար մը փոխ պիտի տայ Թուրքիոյ, որպէսզի բոլորովին ձերբազատուի արեւմտեան դրամատիրական աշխարհէն։ Բայց այս լուրը չիրականացաւ եւ Թուրքիա իր նախկին պարտքերը չվճարելուն համար նոր փոխառութիւն չկրցաւ կնքել Եւրոպայի եւ Միացեալ Նահանգներու մէջ։ Միակ պետութիւնը նորէն Գերմանիան էր, որ քառասուն միլիոն մարքի համապատասխան կարճ պայմանաժամով փոխառութիւն խոստացաւ համբաւներու եւ երկաթուղիներու շինութեան ձեւին տակ, պայմանաւ որ բոլոր կազմածներն եւ մեքենաները Գերմանիայէն ներածուին։ Բայց գերման ճարտարարուեստին բերանը շատ անգամներ Թրքական գործերէն այրած ըլլալուն — մանաւանդ շատ մը քաղաքներու ելեկտրականացման գործերէն — գերման պետութիւնը ճարտարարուեստին կողմէ եղած այս փոխառութեան երեք չորրորդը ինքը ապահովցուց... Բայց ժողովրդական առածը կ'ըսէ. «Մէկ կանաչով, մէկ ծաղիկով գարուն չի գար»։ Ասոր պէս ալ Ռամէթ փաշայի քաղաքականապէս յաջող, բայց տնտեսական տեսակէտով ձախող կառավարութիւնը Թուրքիոյ վարկին դառնակարգին մէջ զգօնութիւն առնեցնել, հակառակ խիստ օրէնքներու, հազ հազ ցոյց կուտար իր գլուխը։

Ռամէթ փաշայի անյաջող տնտեսական քաղաքականութիւնը մեծ հարուած մը եւս ստացաւ Քիւրտերու յեղափոխութիւնով, որ 1930ի ամառուան սկիզբը պայթեցաւ Թրքահայաստանի եւ Քիւրտիստանի մէջ։ Թուրքերը այս շարժումը վերագրեցին անգլօ-ֆրանսական քաղաքական գործունէութեան, իբրեւ հակահարուած Թուրքիոյ ռուսասէր քաղաքականութեան։ Քիւրտ յեղափոխութիւնը աւելի պիտի ակարացնէր Թուրքիան տնտեսապէս եւ այս կերպով ան պիտի ստիպուէր քաղաքական եւ տնտեսական նոր ուղեգիծ մը ընտրելու։

Իրաւ ալ, քրտական շարժումը ուժ կ'առնէր Թուրքիոյ սահմանակից, համեմատաբար ազատ Իրաքի եւ Սուրիոյ մէջ, ուր հած քրտութիւն մը կ'ապրի։ Կրնայ ըլլալ որ անգլիական գրգռում մը եղած ըլլայ — գընդապետ Լօրէնսի մասին շատ խօսուեցաւ — բայց յեղափոխութեան շարժ-ռիթը կը մնայ Թուրք այլամերժ, կեղեքիչ եւ ստրկանական դրութեան մէջ։ Որովհետեւ Քիւրտերը լաւ զինուած եւ կազմակերպուած էին եւ Թուրքերէն զատ տանելով մարդ ջարդելը լաւ էին սորված։ Թուրք զօրքն ու բնակչութիւնը բաւական վնասներ կրեցին, բայց Քիւրտերն ալ, հակառակ իրենց հերոսական մարտնչումին, ստիպուեցան քաշուիլ Արարատի վրայ, ուրկէ միջոցներ ունէին Պարսկաստանի իրենց ազգակից եւ գաղափարակից եղբայրներուն հետ կապ հաստատելու։ Ասկէ ծագեցաւ Պարսկաստանի հետ յիշատակագրերու փոխանակութիւնը որուն գլխաւոր նպատակն էր համախորհուրդ գործունէութիւն մը քիւրտ սահմանակից ցեղերը «անվտանգ» դարձնելու։ Պարսկաստան նկատի ունենալով իր հած քրտութիւնը, չէր կրնար անշուշտ անմիջապէս գոհացում տալ Թուրքիոյ։ Եւ ահա Թուրքիա կը յղանայ խորամանկ առաջարկ մը՝ «նկատի ունենալով որ Պարսկաստան չուզեր կամ «չի կրնար» իր խօսքը քալեցնել այդ շրջաններու մէջ, կ'առաջարկէ Պարսկաստանի, իրեն յանձնել արեւելեան Արարատը իր ստորոտներով, որպէսզի Թուրքիա ապահովուի քրտական յարձակումներէ»։

Այս առթիւ Թուրքիա պաշտօնապէս կը յայտարարէր որ պիտի հետապնդէ Քիւրտերը «նոյնիսկ սահմանէն անդին»։ Թէեւ չէ իրականացած, այս իր ձեւին մէջ իսկ Պարսկաստանի հեղինակութեան վնասող թըրքական յանդուգն առաջարկը։ Բայց տակաւին կը խօսուի այդ մասին, որովհետեւ Թուրքիա կը պնդէ իր առաջարկին վրայ եւ փոխարէն այս ռազմական տեսակէտով անփոխարինելի Արարատի դիրքին՝ կը խոստանայ Պարսկաստանի թողուլ մեծկակ սահմանամերձ հողամաս մը։ Եթէ Թուրքերուն ուզածը իրականութիւն դառնայ — ինչ որ չենք յուսար — Թուրքիա մէկ քարով երկու թռչուն զարկած պիտի ըլլայ։ Նախ՝ Քիւրտերու կապը կտրած, եւ երկրորդ, իր համաթրքական առաջադրութիւններուն մէջ կարեւոր յառաջխաղացում մը ըրած պիտի ըլլայ, որ ոչ միայն Թրքահայ հարցին համար մեծ մխտական մըն է, այլ մանաւանդ վտանգ մը պարսկական Ատրպատականի։

Քրտական յեղափոխութիւնը, տնտեսական վտանգաւոր վայրէջքը եւ ֆրանսական ու անգլիական դժգոհութիւնները նկատի ունենալով, Թուրքիոյ Փարիզի նախկին դեսպանը եւ Մուսթաֆա Քէմալի շնորհազեղ ընկերուհիին ամուսինը Ֆէթհի պէյ կազմեց ընդդիմադիր կուսակցութիւն մը, որ Ռամէթի ռուսական ուղեգծին տեղ կ'ուզէր ընդգրկել արեւմտեան ուղեգիծ մը։ Ֆէթհի պէյ ունէր իրեն պաշտպան Մ. Քէմալը եւ համարձակեցաւ Ռամէթի դէմ խօսիլ եւ Իզմիրի մէջ տեսակ մը յեղափոխութիւն հանել, բայց տեսնելով որ անկարելի է այդ տեսակ խաղով մը եւրոպական պետութիւններն ու դրամատէրերը խաբել, երեք ամիսէն լուծեց իր կուսակցութիւնը։

Անցեալ տարուան Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան կարեւորագոյն անցքը կը մնայ սակայն Յունա-Թուրք դաշնագիրը, որ հոկտ. 30ին ստորագրուեցաւ Էնկիւրիի մէջ։ Վենիզելոսը ինքը, որ ասկէ քսան տարի առաջ Մեգալի Իտէայի մարգարէն էր եւ անձնապէս գնաց Էնկիւրի իր արտաքին նախարարին հետ ստորագրելու բարեկամական դաշնագիր մը Մ. Քէմալի, Ռամէթի եւ իրենց արբանեակներուն հետ, Հոն էին նաեւ Հունգարիոյ վարչապետը, կոմս Պէթլէն եւ Ֆաշիստ Իտալիոյ հոգին կը սաւառնէր ամէնուն վրայ։

Այս դաշնագիրը ցոյց տուաւ թէ Թուրքիա առ այժմ կրցած է Իտալիոյ օգնութեամբ—որուն գաղթային քաղաքականութենէն սարսափ կը դողայ — Յունաստանը ստիպել, որ հակաթուրք քաղաքականութիւն մը չմշակէ։ Ու Վենիզելոս, որ է, եւ կը մնայ յոյն մեծ հայրենասէր մը եւ ճարպիկ քաղաքագէտ մը, օգտուելով առիթէն, կը ձգտի խաղաղութեան այս շրջանին բարձրացնել Յունաստանի տնտեսականը։ Ուրիշ խօսքով, պատրաստել Յունաստանը ապագային համար եւ փրկել զայն Միջերկրականեան եւ պալքանեան խոչընդոտներէ։ Իսկ Թուրքիա ամբողջապէս հոսանքէն տարուած, կը մշակէ «Պալքանեան Միութեան» քաղաքականութիւնը, երբ թէ Պալքանները ալ խաղալիք չդարձնելու համար մեծ պետութիւններու ձեռքը. իրականին մէջ գործիք դարձնելու համար զայն Իտալիոյ շահերուն։

∴

Մէկ տարուան այս քաղաքական անցուդարձը որոշապէս ցոյց կուտայ որ, Էնկիւրիի Թուրքիոյ եւ Վասփորի Թուրքիոյ միջեւ արտաքին քաղաքականութեան տեսակէտով տարբերութիւն մը չկայ։ Լարախաղացութիւններն են բայց պէտք է խոստովանինք՝ ճարպիկ լարախաղացութիւնը Մոսկուայի, Հռոմի, Լոնտոնի եւ Փարիզի միջեւ։

Գեղին ՏԻՐԱՆ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՊՈԼԷՆ

ՊՈԼԷՆ, 3 յունուար.— Քիչ մը ամէն կողմէն գործազրկութեան լուրեր կը հասնին։ Մեր այս գիւղաքաղաքն ալ, անմասն չէ տիրող տագնապէն, որ թէեւ քիչ մը թեթեւ կ'երեւի, բայց մտահոգութիւն կը պատճառէ միշտ։

Աւելորդ է ըսել որ պզտիկ բաները պատրուակ բռնելով բանւոր ճամբելու տաքթը գործատէրերուն ձեռքն է հիմա։

Աղիւսի բոլոր գործարաններն ալ, ազդուած են տագնապէն։ Քիչ շատ կանոնաւոր կերպով աշխատող գործարանը որ կայ՝ Վօլապիէն է եւ մէկ մըն ալ Պէլ.Ժէլ։ Իսկ Վօյրոնը ու Ֆիլ'ֆը (միեւնոյն գործատէրը) օրուան աշխատանքը 7 ժամի իջեցնելէն զատ, Ծ'ունդէն մինչեւ յունուարի 4ը փակ կը պահէ գործարանները, անշուշտ գործաւորին երբեւ կարգադրելու... Թէեւ մինչ այդ, շաբաթը քանի մը օր կ'աշխատին մեր հայրենակիցներէն ոմանք։

Ազգային տեսակէտով շատ ալ խորութիւն գրած չունին, նայելով գործաւորի ուժին կամ վարժութեան։ Գործագուրկ հայերէն ոմանք, վերջերս նոր տուներու շինութեան մէջ կ'աշխատին, ան ալ օդին հետ կապուած աշխատանք մը (անձրեւ, ձիւն եւայլն)։ Կան ուրիշներ ալ կամ լաւ հեռացած են ու տեղաւորուած Մարսէյլ կամ այլուր, թէեւ անոնք ալ լաւ լուրեր չէ որ կը ղրկեն իրենց ծանօթներուն։

Կան նոյնպէս բոլորովին անգործներ որ առ այժմ կը սպասեն, լաւ օրերու յոյսով։ Իսկ ուրիշներ որ ինքնութեան թուղթ չունին կամ աշխատելու իրաւունքէ զրկուած են, (100 ֆր.նոց ինքնութեան թուղթ ունեցողները)։

Գալով կիներուն տան գործին, իրենց տան մէջ կ'աշխատին՝ ան ալ զգալապէս պակսած է եւ քիչ քանակութեամբ միայն կը տրուի։ Մետաքսի փոքր գործարանը ուր շուրջ 8-10 հայ կիներ կ'աշխատէին, որդէն տագնապի առաջին օրերուն գոցուեցաւ (երկու ամիս առաջ)։

Հոսանքը, — հակառակ տիրող գործազրկութեան տագնապին — մեր նորեկ հայրենակիցներուն, դեռ գտնուող չերե... Ու կուգան մէկը միւսին ետեւէն ոչխարներու հօտերու պէս, Պոլ... քանեան երկիրներէն, Սուրիայէն թէ Թուրքիայէն. միշտ՝ կեղծ... տար անցագիրներով, կամ՝ Ֆրանս... ատ չմտալու արտօնութեամբ։ Այ... ձեւով հայթայթուողները կուգան Մարսէյլ, ցրուելու համար հոս հոն։ Այս տագնապէն ամէնէն աւելի այս վերջիններն են որ կը տառապին, օրէ օր իրենց ունեցած քանի մը ֆրանքն ալ սպառելով։ Վա՜յ անոր որ ծանօթ կամ ... գական չունի իբրեւ նեցուկ։

Ամէն պարագայի մէջ խեղ... չէ քիչ շատ ձեռքը գործ ունեցող... զին եղել ու ֆրանսա գալ, ... իբր թէ գործը իրեն կը սպասէ, ... անշուշտ եկողին .. գործը լմցնելու ... համար նիւթապէս թէ բարոյապէս... պէս։ Այս պարագաները շատ ... թեթեւ, օրէն միայն նկատի կ'առնեն անոնք եւ շատեր ալ վերադառնալու միջոց կը փնտռեն ... բայց զբօսաշրջիկներու կարողութիւնը չունին .. Թափառական ... ազգանդական։

Այսօր կարգին եկողները մեծ... մասով ընտանիքի եւ զաւկի ... հայրեր են, որոնց շատերն ալ ... ու զաւակներ հոն ձգած, եկած ... օր մը զանոնք ալ հոս բերելու մտադրութեամբ։

Իրաւ է թէ մեր ժողովուրդ... ցեղզօրներու կիզիչ անապատ... րուն հաճու հոտը առած է, ... տաքերը կոշկոն կապուած՝ աշխատ... հը կը չափչփէ թափառակա... բայց շատ անգամ յուսահատութենէ յուսահատութիւն կ'իյնայ ... քիչ մը անդը «տիտիկ» ըլլալ... համար։ Եւ թերեւս դո՛ւր են մե... ցոյց տուած այս պատկերները, ... շատ քարոզ կարդալ՝ բեռը կոր... զին ու չկարողին, քանի որ վեր... ներսէն է որ կը բանի յաճախ, ... ջուրի ճամբայ կը դարձէ ... հօտանքը մեր նորեկ հայրենակիցներուն։

«Եղբօրս (սափրիչ) խոստ... ելանք եկանք հոս, եղբայր... լքեց մեզ ու հիմա գլուխս ... տէպատ կը զարնեմ ի խնդիր ... նութեան թուղթի»։ «Յունաստան... թագաւոր եմ եղեր»ի պէս հո... ռաչանքներ ու տխուր անցքեր ...

Ահիկը տակից կը քակուի ... կորուսանք անկից ճամբայ ... նայ։

Եկէ՛ք եկէ՛ք, Աւետաց ... կիրը... Ու ինչպէ՞ս ըսել ... վարդ էինք, Թափառական ... ձանք...»։

Աչքերը դէպի երկի՛ր, ... երկիր եւ հայրենիքի ... սահմանները։

Գ...

ԼԻՈՆ

ԼԻՈՆ, 6 յունուար.— Ցա... սական տագնապը օրէ օր կը ... կանայ փողոց թափելով հար... րաւոր բանւորբանւորուհիներ...

Ընդհանրապէս, Լիոնի ... ամէն ձիւղ քիչ թէ շատ ազդ... է տնտեսական տագնապէն ու... այս թափով շարունակուի ... ծառերու արձակումը. գժ... չէ ենթադրել ճգնաժամայի... րեր, մանաւանդ մեր հ... ընակիցներուն համար. Ա... Լիոնի գլխաւոր գործարան... իրենց կարգով եւ համաձա... պով իրենց գործունէութիւնը...

Ժիլէ.— Տեղւոյս կարեւոր ... ծարաններէն մին, իր գա... մուր է փակեր աշխատող բա... ներուն աչքեւ, եւ դեռ 15 ... առաջ, գոցեր ձգեց 50-60 ... ծառերներ։

Գեղին...

...ան, որ որդէն երբեք անուա-
...աշխատանքի ապահովութիւն
...երշուած մեր հայրենակից
...ն։ Բողկհեան․ այս գործա-
...ապագայով շատ ունեցած
...անակը գործաւոր կը վարձէ,
...երբ գործը կը հանէ գուրս
...ւ տէ հարիւրաւորներ, եւ ահա
...անգամ անտեսական տագ-
...կ պատրուակ բռնելով ամիս
...0 օր առաջ քանի մը հարիւր
...արձակեց, եւ հիմա քաղած
...եկութիւններուն համաձայն
...էն շաբաթը հազիւ 3-4 օր
...ասցնէ։

...ար տը վեզի. — Մետաքսի
...արանը, մինչեւ նոր տարի
...էկ փոփոխութիւն կը նշմար-
...այց նոր տարիէն ասդին
...պաշտօնով մը գործաւոր
...գործաւորուհին ճամբու կը
...եւ յունուար 5էն արդէն
...ակեր է ասանկով մը գործա-
...ները։

...սիէթէֆրանսէտրթիւպիւզ.—
...նտեսական մետաքսի գործա-
... Այս գործարանը անցեալ
...մէրի վերջերը եւ գեկտեմ-
...սկիզբները դուրս ձգեց մօտ
...120 աշխատաւոր-աշխատա-
...հիներ, եւ ներկայ պահուս
...չկայ գործաւոր արձակելու
...։

...միա.— Շողեկառքի վ կօն-
...կը պատրաստէ, ցորդ 8 10
...ճամբած է եւ կ'երեւի' ատ-
...ն չէ ազդուած տիրող տագ-
...։

...իկէն.— Երկաթի գործարան,
...արդ կը ճամբէ ներկայիս եւ
...Նորեր կ'առնէ։

...սիէթէ նուվէլ.— Արուես-
...եան մետաքսի գործարան։ Այս
...արանը ոչ մէկ բանուոր ճամ.
...է, ընդհակառակն երբեմն եր-
...կը վարձէ ալ։

...ոլայի գործարան. —
...գործարանը մինչեւ նոր տա-
...աշխատցնէ, իսկ անկէ յետոյ
...մբէ։ Այս տարի ալ նախորդ
...ներուն պէս բրաւ. բնական-
...քէ մը աւելի ճամբելով։
...որեղէնի գործարան (մա-
...) — Այս գործարանը
...որ չի ճամբեր մինչեւ հի-
... Ալ երբեմն երբեմն այս ալ
...կը վարձէ։

Ահա մեր քաղաքի գլխաւոր
...գործարաններուն պատկերը
...գիծերով ա, հրոյիշեալ բոլոր
...արաններուն մէջ ալ մեր
...բնակիցները կ'աշխատին եւ
...ար է ըսել թէ ալ թէ
...ինչ կամ այնինչ գործարանը
... գործաւոր դուրս ձգեց.
...ն սա սրոշ է որ դուրս ձգց
...ներուն մէջ մեր հայրենա-
...ն ալ կան։ Ահա անտեսական
...ալ պատկերը Լիոնի հայա-

թեան, որուն 100էն 90 տոկոսը կը բաղկանայ օրը օրին աշխատող-ներէ եւ ապրողներէ։

Ինչպէս 1926էն, այս տարի ալ քաղաքապետութիւնը ճաշարան մը յատկացուցած է գործազուրկ բանուորներուն, որոնք պէտք է նախ քան այդ անդ ներկայանալը, իրենց ձեռքը ունենան վկայագիր մը, իրենց պատկանած ազգին վերի մարմիններէն։ Օրինակ, լեհ բանուոր ընկեր մը կ'ըսէր անցեալ օր թէ «Մեր անգործ հայրենակիցները կ'երթան մեր հիւպատոսարանէն հաստատագիր մը կ'առնեն եւ անով իրենց օրական ճաշը կ'ապահովեն, ապագային վճարելու պայմանով»։

Արդ, կարելի չէ՞ նման դիւրութիւններ նաեւ ընծայուին հայ բանուորներուն համար՝ ազգային մարմիններու կողմէ։ Քննելու ժամանակ չէ. Դո՞ւք, հազգասէրներ եւ եկեղեցասէրներ, հայ աշխատաւոր զանգուածները կը հիւծին պատառ մը հացի համար, իրենց ամբողջ ուժն ու կորովը արամադրելու պատրաստ ըլլալով մէկուն։ Քի՞չ մը շարժէիք։

կարապետ Յովակիմեան

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Դեռ երկու ամիս առաջ հայ աշխատաւորները առանց անաշխատութեան լարուած մեքենայի նման ամէն առաւօտ ժամը հինգէն մինչեւ ուշ կը խուժէին գէպի կոյարանը ուրախ ու խանդավառ կը խօսէին աշէն ու ձախէն։

Այսօր, բոլորովին տարբեր է է վիճակը։ Կոյարան խուժող աշխատաւոր բազմութիւնը կիսով նուազած է ամէն օր աւելի ու աւելի։ Թէ խօսակցութեան անփոփոխ նիւթն է անտեսական տագնապն ու անգործութիւնը։ Խումբ մը գործաւորներ համախմբուած կը վիճաբանին, անոնցմէ մին «Սիթրօէն»էն, այսպէս կ'ըսէ. «Մեր գործարանէն օրական տասնեակներով գործաւորներ կը հանեն, բոլորն ալ օտարականներ, մեծ մասամբ Հայեր»։ Ուրիշ մը որ «Ռընօ» կ'աշխատի, նոյն յանկերգը կ'երգէ։ Երրորդ մը «Լօքոմօթիֆ» գործարանէն, կը յայտնէ թէ շաբաթը երեք օր միայն կը բանին, մինչ գործատէրը պզտիկ պատճառ մը կը որոնէ ամէն շաբաթ տասնեակներով գործաւոր ճամբելու համար։

Աղատ արհեստաւորներուն վիճակն ալ շատ մխիթարական չէ։ Թաղին մէջ կան զանազան արհեստաւորներ, դերձակ, կօշկակար, սափրիչ, թէ օրավարձով աշխատող եւ թէ սեփական գործ, ու խանութ ունեցողներ։ Դանօթ են ա-

Կուսակցական Կեանք

ԵՐԵԿՈՅԹ Ի ՊԱՏԻՒ ՏԱՐԷՑ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒ

Ֆիլիպէի մէջ (Պուլկարիա) Դաշնակցութեան տեղական կազմին հիմը դրուած է 1906ին։ Այս առթիւ, Ֆիլիպէի «Խաժակ» երիտասարդաց խումբը, գեղեցիկ գաղափարը ունեցած էր, շաբաթ 20 դեկտ. ժամը 9ին, երեկոյթ մը սարքելու ի պատիւ կազմին հիմնադիր տարէց ընկերներուն։

Քաղքին մէջ գտնուող, բոլոր տարէց ընկերները պատասխանած էին իրենց ուղղուած հրաւէրին։

Ժամը 9ը անց, «Խաժակ»ի վարչութեան կողմէ հանդէսը բացուած յայտարարուեցաւ եւ կարդացուեցան անունները հիմնադիր անդամներուն (այժմ մեռած կամ ողջ)։

Խաժակի անդամներէն կազմուած նուագախումբը «Մշակ Բանուորը» նուագեց եւ ապա լսուեցան արտասանութիւններ եւ երգեր։

«Խաժակ»ի վարչութեան կողմէ ընկ. Հ. Աղասեան թեմ հրաւիրուեցաւ իր տպաւորութիւնները արտայայտելու համար։ Կէս ժամէ աւելի տեւող իր բանախօսութիւնով, ընկերը գովքը հիւսեց մեր հիմնադիր ընկերներուն եւ անոնց գաղափարներուն, ու պատմեց տարէց ընկերներու կեանքէն հատելի դրուագներ։

Ի վերջոյ ընկ. կարօ Ղազարոսեան, օրուան բանախօսը, կենդանի եւ գեղեցիկ նմանութիւններով բաղդատականն ըրաւ սպիտակ ու կանանչ սերունդներուն, գտնելով առաջինները ամէն մեծարանքի եւ գնահատութեան արժանի, որոնք թերի եւ պակասաւոր միջոցներով հրաշքներ գործեցին։ Մատնանշեց նաեւ այսօրուան ծլող ու ծաղկող կանանչ սերունդին հաւատաւոր աշխատանքը ծերմակ սերունդին (մեկնող) կիսատ ձգած գործը իր լրումին հասցնելու համար։

21 ՆՈՐԱԳԻՐՆԵՐ

Խասքովոյի մէջ (Պուլկարիա) ընկերական հանդիպումի մը առթիւ, քսանեւմէկ նորագիրներ ինքնաբերաբար մուտք գործեցին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Խասքովոյի կազմին մէջ։ Այս առթիւ ընկեր Գ. Նժդեհ, ճառով մը յայտնեց թէ որքան ծանր բեռի մը տակ կը մտնեն մեր 21 նորագիր ընկերները՝ Դաշնակցութեան դրօշին փարելով։

նոնց է շատերը շաբաթներով անգործ ձեռքերնին ծալած կը սպասեն։ Շատերը երկու ամիսէ ի վեր անգործ են, ու այս անգործութիւնը ազդած է թաղին թէ ընտանեկան եւ թէ ազգային ընդհանուր շրջանակներուն վրայ։

Ն. Արծրունի

Ռ. ՈՐԲԵՐԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Չորեքշաբթի կէս օրին, Հայոց եկեղեցիին մէջ կատարուեցաւ հանգուցեալ բանաստեղծ Ռ. Որբերեանի յուղարկաւորութեան հանդէսը։ Յուղարկաւորներու խուռն բազմութիւն մը — մեծատուն, գրագէտ, լրագրող, բժիշկ, փաստաբան, ուսուցիչ — լեցուցած էր տաճարը որ, լոյսերու մէջ կը շողար։ Հանգուցեալին ընտանիքը սարքած էր առաջնակարգ տարիճանի մեռելական հանդէս։ Հօգեւոր հովիւ Վասամշապուհ եպսկ., Որբերեանի երիտասարդական կեանքը պատկերացուց իբրեւ ուսուցիչ Պոլիս եւ Պանտրմա, յետոյ Իզմիր։

Յետոյ խօսեց հանգուցեալին ցոյց տուած ուշիմութիւնը նաեւ առեւտրական ասպարէզի մէջ, եւ ապա, մխիթարութիւն մաղթեց ընտանիքին եւ բոլոր պարագաներուն։ Տոքթ. Ալլահվերտի իր եւ բարեկամական շրջանակի անունով յուզիչ դրութիւն մը կարդաց, հանգուցեալին դրուատիքը ընելով։ Փարիզի մատաւորականութեան կողմէ յարգանքի քանի մը խօսք արտասանեց Գ. Ա. Չօպանեան, որմէ վերջ Գ. Վ. Մալէզեան գրուատեց Որբերեանի բանաստեղծ եւ պարկեշտ ու գործունեայ անձ։ Հ. Նզուցեալին անձնական բարեկամներէն ֆրանսացի մը գովեստը ըրաւ Որբերեանի անկեղծ բարեկամութեան, որով ան համակրութիւն կը ստեղծէր իր շուրջ եւ կը գրաւէր ունկնդիրները։

Յուղարկաւորներու երկար թափօրը հանգուցեալին տիկնոջ եւ զաւակներուն ցաւակցութիւն յայտնեցին, որմէ վերջ Որբերեանի մարմինը Չքեղ մեռելակառքի մը մէջ զետեղուելով փոխադրուեցաւ Սէնթ Ուէնի գերեզմանատունը։

ԹՈՒՐՔԻԱ

«Ա Ն Կ Ո Ւ Մ»

Ի՞նչ կ'ըսեն Թուրք Թերթերը Մենեմենի դէպքին մասին.

Նէճմէտտին Սատըգ պէյ (Ագշամ) խօսելով Մենեմենի դէպքին մասին, ամէնէն աւելի ցաւալի կը գտնէ ժողովուրդին բռնած ընթացքը։

«Ժողովուրդը կը դիտէ կառավարչատան հրապարակին վըրայ տնկուած «Շէրիաթ կ'ուզենք» վերտառութեամբ դրօշը, եւ անտարբեր կը մնայ։

Իսկ աւելի կարեւորը կայ։ Իրենց ամբողջ ուժը երկու գէնքէ բաղկացեալ այս թափառաշրջիկները անձնազոհ պայայ մը կը վիրաւորեն, կը խողխողեն, առով ալ չբաւականանալով կը գլխատեն զայն հարիւրաւոր մարդոց առջեւ, եւ զայն շրջապատող ամբոխը ո՛չ միայն չազդուիր, չընդվզիր այս բարբարոսութեան առջեւ, այլ մէկ մասը կը ծափահարէ նոյնիսկ։

Իրապէս հիւանդագին երեւոյթ մըն է որ քաղաքի մը բնակչութիւնը զրկուած ըլլայ ազնուական եւ մարմինը փշաքաղող երեւոյթի մը առջեւ յուզուելու ընդունակութենէն եւ ընդհակառակն հաւանութեան ցոյցեր ընէ։

Ինչպէս Կազին կը պատգամէ, ասիկա բոլոր հայրենասէրներուն ամչցնող դէպք մըն է։ Այնպէս կը խորհինք թէ Մենեմէնի դէպքին ամէնէն նշանակալից կողմը այս է։ Սախպուած ենք կանգ առնել այս վտանգաւոր եւ հիւանդագին երեւոյթին առջեւ։ Մենեմէնի ժողովուրդին հանդիսատեսի անվայել ընթացքը ցոյց կուտայ որ ի՛նչ առատիճանի անկած կայ։

Պէտք է այս անհաւատ ինկածութեան պատճառներուն եւ զայն դարմանելու միջոցներուն վրայ խորհինք։

.˙. Նոյն երեւոյթին անդրադառնալով, Եօնուս Նատի պէյի Ճիւմհուրիէթը կը գրէ.—

Կազին իր նամակին մէջ ըսաւ թէ հանրապետականներուն եւ հայրենասէրներուն համար ամօթ մըն է այն պարագան, որ Մենեմէնի մէջ ժողովուրդը ծափերով հաւանութիւն յայտնած է պայային նահատակութեան տեսարանին։

Իրապէս այդպէս է։ Մենք կը սպասէինք որ ժողովուրդը յուզուէր եւ յարձակէր արիւնարբու մարդասպաններուն վրայ։ Ըսենք թէ չուարեցան առաջին պահուն եւ չյարձակեցան։ Այն ատեն կրնային զգուանք յայտնել եւ ուրիշ բան մը ընել, կամ գոնէ ա եւ է շարժում չընել։ Բայց ի՞նչ են այդ ծափերը։ Այդ ահաբեկ ծափերը ի՞նչ տարբերութիւն ունին անոնց գործօն կերպով մասնակցելէն։

«ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ՎՏԱՆԳԻ ՄԷՋ ՉԷ»

Միլլիյէթ (Մահմուտ պէյ).— Մենեմէնի դէպքէն հետեւցնելով կարելի չէ ըսել թէ յեղափոխութիւնը վտանգի մէջ է։ Որովհետեւ, յեղափոխութեան ծանր պատասխանատուութիւնը ստանձնող մեծ գլուխները գիտակից են իրենց պարտականութեան։

Մեզ որ երբեմն կը տարուինք ծայրայեղ ազատութեան եւ կեղծ ամկավարութեան մը տեսութիւններէն, ու կը մոռնանք պարզ իրականութիւնները։ Մտաւորական եւ ընկերային յեղափոխութիւնները, ժողովուրդին կողմէ որքան ալ անկեղծութեամբ ընդունուին, արմատէն չեն կրնար քանդել երկար անցեալի մը շինած մտայնու-

թիւնը։ Հետեւաբար, պէտք է շատ արթուն գտնուիլ յեղափոխութեան մը հանդէպ որ հոգիներուն չէ թափանցած։

Այո, կարելի չէ ըսել թէ յեղափոխութիւնը վտանգի մէջ է։ Բայց կարելի ալ չէ թոյլ տալ որ յեղափոխութեան պաշտպանութեան համար ամէն օր հայրենակցի մը արիւնը թափի, եւ ամէն օր մեր պաշտներուն գլուխները ձեղքերու ծայրը անցուին։ Թուրք յեղափոխականներուն ամենամեծ առաքինութիւնը այն է որ, չեն վախնար իրականութիւնը եղածին պէս տեսնելու, որքան ալ դառն ըլլայ ատիկա։ Թէքքէները փակեցինք, բայց տէրվիշները կ'ապրին։ Մէտրէսէները փակեցինք, բայց անկէ գաղթողները կը մնան։

Խալիֆան վտարեցինք, բայց քիչ չէ թիւը անոնց որոնք տակաւին հին շրջանը կ'երազեն։ Գլխարկ կրել տուինք, բայց գանոնք գործածողներուն մէջ կան մարդիկ որոնք դեռ մեզ կեավուր կը նկատեն։ Յակասին կան աղորմելիներ որոնք գլխարկը կը կրեն այն մխիթարութեամբ թէ «բռնութեան տակ ներելի է խոզի միս անգամ ուտել»։ Այս ձեւով կ'ուզեն քաւել գլխարկ գործածելու մեղքը։

ՇԷՅԽ ԷՍԱՏԻ ԿԱՊԵՐԸ

Պոլսոյ մէջ ձերբակալուած Շէյխ Էսատի շուրջ քննութիւնները կը շարունակուին։ Այս շէյխը գէշ անցեալ մը ունի եղեր Շէյխ Սայիտի գործակցած ըլլալով։ Տեղութեան պատճառով, գործին ապարէզը ձգեր է իր տղոց՝ Հաճի Ալիի եւ Մէհմէտի, որոնցմէ մէկը Միջագետքի մէջ բացէ ի բաց կը գործէ։ Էսատ էֆ. իր Մէհմէտ տղուն միջոցաւ կը թղթակցի եղեր Հալէպի, Դամասկոսի եւ Միջագետքի թէքքէներուն հետ։ Իսկ Հաճի Ալի իր աշակերտներուն միջոցաւ կ'իմանար Անատոլուի շարժումները եւ Շէյխին հրամանները։

Շէյխ Էսատի Էրէնքէօյի քէօշկը խուզարկուած միջոցին ոստիկանութիւնը բազմաթիւ անձեր գտած է այնտեղ։ Անոնց մէջ կը գտնուէր նաեւ Պրուսացի Հաճի Անմէտ էֆ. որ ըսած է թէ երբ հիւր կը գտնուէր այն տեղ։ Հասկցուած է որ այսպէս հիւր կուգան եղեր Պրուսայէն, Մէնէմէնէն, Գանիայէն եւ Իզմիրէն եւ շէյխը անոնց միջոցով կը կատարէր իր թղթակցութիւնները։

Շէյխ Էսատի քէօշկէն գտնուած թուղթերուն մէջ պարսկերէն գրութիւններ եւ քիւրտ ցեղապետներու վերաբերեալ նամակներ կան եղեր։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կարգ մը բաժանորդներ մինչեւ հիմա չեն վճարած իրենց բաժնեգինը։ Վերջին անգամ ըլլալով կը հրաւիրենք վճարել իրենց պարտքը մինչեւ 15 յունուար, հակառակ պարագային պիտի ստիպուինք դադրեցնել թերթերը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (103)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

...ի կուսին Սասունցին միշտ ...աա ըրած էր կառավարու...ն վրայ, իսկ կառավարու...ը աշխատած էր մեզը գէ...իւրտերու վրայ։ Քիւրտե...այդ բանը աչքի առաջ ու...ւով, պատասխանատուու...ին կը վախնային։ Միւս ...ց մեզնէց ալ կը վախ...ին։

...ղի զինուորներու հրամա...րը գրեթէ շաբաթը երկու ...անգամ ժողով կ'ընէր ա...ներու գլխաւորներուն հետ ...խաբել չկրցաւ։ Նրանք ...ին. «Ամա դուն կ'երթաս, ...երեք օր կը կասես, յե...մենք կուզանք. թէ ոչ՝ ...չենք գար»։

...աքրանցի էմինէն՝ Գիւ...աղա, Սլօն, հարիւր հոգի ..., եկաւ Անտոքի գիւղը, ...քայլ հեռաւորութեան վը...եւ պառաց.

— Լօ՛, լօ՛, լօ՛, լօ՛, քալէ ջան ֆետան, քարախօ ըըքըմ, շատ ուըքըմ (ջան ֆետայիներ, պատրաստութիւն տեսէք, կուիւ պիտի ընենք)։

Գէորգը գէմից պոռաց.

— Մենք պատրաստ ենք կառավարութեան դէմ կռուելու եւ ոչ ձեզ հետ։ Ձեզ հետ կռուելու նպատակ չունենք, իսկ դուն եկեր ես կ'ըսես՝ կռուենք։ Եթէ կռուենք՝ կամ դուն կը փոշմանես կամ մենք։ 94ին քու հայրդ ալ կռուեցաւ Սասունցոց հետ, կառավարութիւնից ի՞նչ հասկացաւ։

Քիւրտերը զարկին մի 100 հրացան, բայց մենք չպատասխանեցինք։ Թողեցին, գացին բանակը։

Հրամանատարը կը հարցնէ

— Ի՞նչպէս եղաւ։

— Մենք գացինք էնպէս ըսինք, նրանք էլ էնպէս ըսին, մենք զարկինք, իրենք չզարկին, — կ'ըսեն նրանք։

— Գ'երեւի ձեզնից վախցեր են, — կ'ըսէ հրամանատարը։

— Ի՞նչ վախնալ, մենք անգամ մարդու տեղ չդրին,—կ'ըսէ Սլօն։

Անցաւ մի ժամանակ եւս, յանկարծ ընկաւ համար մը։ Բնակչութեան հովիւները իրենց հօտերը լեցուցեր էին Սէմալցոց արտերը. Սէմալցիք ալ հօտ կ'ըլլան։

Հովիւները մի մի հրացան կը զարնեն Սէմալցոց ձեռնեցիներու վրայ։ Մինչեւ հասարը հասնելը Բնակչութեան հետերը իրենց տեղերը։ Կառավարութիւնը այդ բոլորը կը տեսնէր, բայց լուռ ու մունջ նստած էր։

Պատճառ ի՞նչ էր, որ այդ տարի կառավարութիւնը մեզ վրայ չեկաւ։ Պատճառ այն էր, որ մեր գիւղերը անառիկ էին, Շատ տեղ մեր ժողովուրդը քարերը գլորելով պիտի կասէր նըրանց հրացաններուն դէմ։ Բացի մեր հրացաններէն, չամանդալի լեռներ ալ մեր պիտի կրնային իրենց ...րանց հետ մրցիլ։

Իմ հաշուով, ամենաքիչը 1սւկէս ամիսէ մինչեւ, երկու ամիս պիտի կռուէինք գիմա-դրելու Ռուս-Թաճկական պատերազմը քանի սկսած չէր, Ռուսաց ալ իրեն սուզարկը պիտի կատարէր, այս գործը պիտի խաղար։ Քիւրտերը չկրցան գրգռել մեր դէմ։ Ահա այս պատճառով կառավարութիւնը այդ տարին չեկաւ մեր վրայ։

Օգոստոս ամսոյ լրանալէն, աշխատենք գօլան, գացին իրենց տեղերը։ Սեպտեմբեր 6էն մինչեւ 10 մնացին գնաց Մուշ։ Մենք ալ իջանք մեր տարերէն, արմտիքներ ալ մեր չէր կարելի դիմանալ։ Սասունի ցուրտ էր։ Մեր գիւղերէն գաղթ պէտք էր, որ մարդ զինուորներէն գաղթ...

Դեռ բանակի չինուած, օգոստոս ամսի լրանալէն, որ մը Սէմալ կը գտնուէինք։ Գիւղաշէն զրկած էի պէտի համար Մըկոյի Իսօն եւ Մշեցի Սմբատ։

Իսօն եկաւ քովս եւ զաղանի ըսաւ.

— Երկու ոստիկան ենք եկե-

նք Անդոքի հովիտն ենք, տէ՛գէ ցիւրս է, տեսէ՛ Մշեցի Մալխասեան Վանեցի։

Ահի հետո Ջարհատը, Մալխասը, Աւետիքը եւ գեաքի սա որ ոստիկանները բռնուած էին, Մալխասեանի Վանեցի հինգ տարի էր ինձ ասաուներին կ'ըսէր, աշխարհի ամէն ամսի մէր բարեամն էր։ Քիւրտը չէր վախճանուող էր։ Ինչը բերէ Ռազէկէ էր։

Այդ ցեղը ամենի մինչեւ հիմա, վտանգաւոր չէր, բայց Քիւրտը անտեղ, հօր անտեղ, կեղծ անտեղ զինեալ եւ, հայցուած ալ չփոխուեց։ վրան խուզարկեցի. ոչինչ չկայր։ Դրանց քաղաքն կ'երէւային։

Քիւրտին քիչ մը հետու տարաւ։ Իմ Իրբեն Մալխասեան Վանեցի, որ երկիրէն կը գացայր։

— Ձայ՞, բսի, էս չողքի էն։

Լո՛ւ կը զաղա Սրնոր կեսկէս մէջ յեղափոխական տեսած չեմ որ կը փախիր։

— Չէ, բաւ, ինչո՞ւ պիտի փախնամ, դուռն ոտղ մաւ։

Սախըյեն, ձեռքերը կ'ավրուն, ձեռք սաղերը կը գուլին, ոսքերը կ'ավրոցնէն, ձեռքերը կը դողային։

— Քանի տարի է, որ ոստիկանութիւն կ'ընես, — հարցուցի։

— Հինգ տարի։

— Ֆադերան ու քէզի նոր առած ես եւ ալ հեծեր Միտքն էս։

— Երկու տարուան Տաղան էս։

— Այս հինգ տարուան մէջ ի՞նչ հասկցար կառավարութիւնից։

— Տարոն, ուխեէն չհասկացայ։

— Դէ՜, ուրեմն, եթէ մենք քեզ խոմբ մէջ ընդունենք, արա՞նց վերըք ազգին համար կը ծառայես։

— Այո՛, — բսաւ։

— Դէ՛, ուրեմն, կը կանչես ընկերոջդ՝ ցիւրտին, կ'ըսես ավերուածք ձեր հրացանները եւ գնացէք ձեր տուները։ Իսկ դու քիւրտ ներկայութեամբ կ'ըսես թէ՝ «չէ, պարոն, ես չեկեր վերը ձեզ պէս յեղափոխական պիտի ըլլամ», ես կ'ըսեմ «ըհ», կու-գաս, եւ ըստ ինձի ըլլալ։ Թող աչքէ կ'երթան ։ Ազատ պիտի ծառայեն, ինչպէս ազգ, ինչպէս ես ինչ ասես, Քիւրտը կ'ըսեն «Գա» ես չեմ գար։

(Շար.)

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նիսի «Իսրայէլ Օրի» խումբի վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին 182 Bld. de la Madeleine սրճարանի վերնայարկը:

Կը խօսի՝ Ընկեր ԱՐՈՅԵԱՆ

Նիւթ՝ Իսրայէլ Օրիի կեանքն ու գործունէութիւնը

Մուտքը ազատ է

Ա.Ե.Հ.Կ.Խ. ՓԱՐԻԶԻ «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ» ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս իրիկուն ժամը 9.30ին Salle d'Horticultureի մէջ
84 rue de Grenelle: Métro, Bac

Հովանաւորութեամբ՝ Պ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ

Բարեհաճ մասնակցութեամբ Գ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

եւ Ամերիկայի հայ ֆաքիր Գ. ԳԱՌՆԻԿ ԹՈՒԲԱՆՃԵԱՆԻ
(the Great Rajah)

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, թառ, հայկական, կովկասեան եւ ռուսական ժողովրդական պարեր:

Ընտիր ճաշ, հոյս եւ մատչելի պիւֆէ — Մուտք 10 Ֆր.

Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. դպրոցի բացումը կը կատարուի վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, կուսակցական սրահին մէջ (Րիւ Ռէփիւպլիք)՝ Քաղաքի եւ արուարձանի ենթակոմիտէներու բոլոր ընկերները մասնաւորապէս կը հրաւիրուին:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Բուժուիկինի Հայր. Միութեան կողմէ
Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ
Իսի-լէ-Մուլինոյի քաղաքապետ. սրահին մէջ 88 rue Ernest Renand

կը ներկայացուի՝ ՋԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ (զաւեշտ)
եւ ՈՒԴԵՍՊԱՆԸ (ողբերգութիւն)

Եւրոպական պարի մրցումներ, Լաւ պարողներուն մրցանակներ
Օրիորդ ՍԻՐԱՆՈՅՇ ԼՈՒՍԻԿԵԱՆ կը պարէ հայկ. պարեր
Գեղարուեստական ճոխ բաժին, ճաշ, արեւելեան նուագ՝ պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով: Մուտք՝ 5 ֆրանք

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Փորթ Վէրսայլէն առնել 23 եւ 32 Թրամուէյները եւ իջնել Mairie d'Issy-les-Moulineaux.

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր Սերոբ խումբին ժողովըայսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովըայսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԶԱՒԱՐԵԱՆ կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Վռամեան, Մուրատխանեան եւ Միջոյ խումբերու բոլոր ընկերներըայսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն, 186 Ave. du Verdun, Իսի լէ Մուլինօ:

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ԼԻՈՆԻ Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ կար տը Վէզի բոլոր ընկերները, վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, Գ. Թաղապետարանի ընթերցասրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ.— վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ, Թէյասեղան մը Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւններուն վերըսկսման առթիւ: Մէկ ժամ սինէմա (*Փրէնսէս Մաշա*) եւ զանազան զուարճութիւններ: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՇԱՊԻՆ Գարահիսարի եւ շրջանի բոլոր հայրենակիցները ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիրակի ժամը 2.30ին 40 Rue de Bellevilleի սրահը: Օրակարգ՝ նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ կարեւոր խնդիրներ:

ՎԱԼԱՆՍԻ Եւդոկիոյ Գարահիսարի արիւնոտ դաշտի Արծիւ Միութեան ընդհանուր ժողովը 18 յունուար կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին տեղւոյն Գաֆէ-Ցլէստի կից ընդարձակ սրահը: Մասնաճիւղերէն կը խնդրուի որ իրենց ներկայացուցիչները անպայման ղրկեն որոշեալ ժամուն: Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

«ՍԻՓԱՆ» երկսեռ երգչախումբի փորձերը տեղի կ'ունենան երեքշաբթի իրիկունները ժամը 8ուկէսէն 10, 71, ave. Kléber: Կը խնդրուի նոր երգչուհիներու եւ խումբերու մէջ երգած երգիչներու մասնակցութիւնը: Դիմել՝ փորձերու իրիկունները կամ գրաւոր Sako Hagopiani, 158 Rue du Château Փարիզ (14).

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը տեղի կ'ունենայ վաղը կիրակի ժամը 2.30ին Թաղապետական սրահին մէջ: Զուտ սկաուտական խաղեր, տոմսակ. եւ նուէրներու բաշխում: Մուտք 5 ֆր.:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սէն Շամոն, Փիլ.— 65:
Վիէն, Կ. Կ.— 40:
Ամսթերտամ, Գ. Ի.— 200:
Լա Սիօթա, Ա. Տ. Ս.— 10:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԸ

Նախաձեռնութեամբ «Սիփան» երգչախումբի 14 փետրուար շաբաթ իրիկուն Salle Géographieի մէջ: Կը նախագահէ Գեր. Վռամշապուհ Սրբազան:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

«Սիփան» Երգչ. Վարչթն.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Գրուսայի Պէյնի գիւղէն Յակոբ Նեմոյեան, հօր անուն՝ Բենիամին, մօր անուն՝ Հայկանուշ: Տարագրութեան միջոցին 9 տարեկան համակին մնացած է Զաքարիայի շրջանները:

Իմացնել իր մօրեղբօր Յարութիւն Կիւլտէքեանի, 25 ter rue de Lyon, Alfortville, Seine, France. Լուր տուողին 500 Ֆր. նուէր:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արտաք. եւ ներ մեթոտով դարմանում արտաքին եւ հանրային մորթի, արիւնի եւ վեներական հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ճերմակ) եւ վարքերի: Մասն. լաբորատուար: Ճշգրիտ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ռ. Որբերեան եւ զաւակները իրենց շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին

ՌՈՒԲԷՆ ՈՐԲԵՐԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահուան առթիւ:

Ողբացեալ Ռուբէն Որբերեանի յիշատակին Այրի Տիկին Ռ. Որբերեան կը նուիրէ՝ Բարեգործականին 1000, Ազգատախնամ ընկերութեան 1000, Նէօյիի Հայ Օրիորդաց Թժանդակ Միութեան 500, Կարմիր Խաչին 1000, Հայոց եկեղեցիին 500, Որբախնամ Միութեան 100 ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դարբինեան, Նալպանտեան եւ Տէրտէրեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, նամակով եւ հեռագրով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին

ՏԻԿ. ԶԱՐԴԱՐ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆԻ

տխուր մահուան առթիւ:

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 Ֆ.	70Ֆ.	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԽԻՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200Ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 288

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931
11 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ Թիւ 1465

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

...ՅԳԹԵՍ ԿՐԹԵՑԻՔ, ՀԻՄԱ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ

— «Իսկապէս զիւանդագին երեւոյթ մըն է որ քաղաքի մը ...ակչութիւնը գլխուած լլլայ ազնիւարը եղեռնի մը առջեւ յուզ-...իւ ընդունակութենէն եւ ընդհակառակն հաւանութեան ցոյցեր ...ատրէ»:

Թուրք մտաւորական մըն է այս տողերը գրողը. հրապա-...կագիր եւ երեսփոխան: Տանք անունն ալ — Նէճմէտտին ...արգ. խմբագրապետ ուղղամիտ «Աքշամ»ի: Իսկ առիթը՝ ...Մենէմէնի դէպքը՝, ուր ամբոխը երիտասարդ սպայի մը գլուխը ...րելով. ցիցի մը վրայ անցուց եւ քաղաքին մէջ պտտցուց:

Լսեցէ՛ք Նէճմէտտին Սատրգի բերնով.—

«... Իսկ ամէնէն կարեւորը կայ. իրենց ամբողջ ուժը երկու ...րէ բռնկացեալ այս ծայրայեղականները անձնազոհ սպայ մը ...վրայորեն, կը խողխողեն: Ասով ալ չեն բաւականանար. կը ...տածին գայն հարիւրաւոր մարդոց առջեւ եւ ամբոխը ոչ միայն ...զգուիր, չընդվզիր այս բարբարոսութեան առջեւ, այլ եւ մէկ ...ալ կը ծափահարէ նոյն իսկ»:

Եւ Թուրք երեսփոխան-խմբագիրը, խո՛րապէս յուզուած, ...բացագանչէ.

— «Մէնէմէնի ժողովուրդին այս ընթացքը ցոյց կուտայ ...է ի՛նչ ատրիճանի անկում կայ: Պէտք է մինչ խորհինք ...յս ահաւոր անկումին պատճառներուն եւ զայն դարմանելու ...ջոցներուն վրայ»:

Անա այսպէս, — «ահաւոր անկում»:

Ի՞նչ կ'ըսէք, Սատրգ պէյ: Իսկապէս այդքան «ահաւոր ...նկո՞ւմ» կայ ձեր օրհնեա՛լ ժողովուրդին մէջ:

Եւ երբե՞ն ի վեր: Ազգային մեծ յաղթանակէն յետո՞յ երե-...ան եկաւ այդ անկումը, թէ ձեր ջիղերը փափկացան ֆէսն ու ...աթթոցը նետելէ յետոյ...

Այս այն ժողովուրդը չէ՞ որ ոչ թէ երիտասարդ սպայ մը, ...լ մայրերու ստինքներէն խլուած երախաները թրէ կ'անցը-...էր. կամ ցիցի վրայ կը պտտցնէր «ալլահ ակպար»-ներով, «փատի-...ահըմ չօք եաշա»-ներով: Խաղալով-խնդալով: Փողով եւ թըմ-...բուկով:

Եթէ ասոնք տզէտներն են, նոյն ժողովուրդին լուսաւորեալ ...ակները չէ՞ին որ, սնտուկներու մէջ կը թիէին օրօրոցնե-...էն յափշտակուած հազարաւոր հայ մանուկներ: կը թնդէին, ...ր ծովէին որպէս զի տեղաւորուին, եւ կափարիչները գամելով ...ով կը նետէին...

Գրագէտ բանաստեղծ-քաղաքագէտ Ճալիտէ Էտիպ հանըմին ...չքին առջեւ չէ՞ր որ, հարիւրաւոր երախաներ գիտակցաբար ...նօթի, անդարման կը ձգուէին, կամ կաթի տեղ թոյն կը ...ծէին, որպէսզի ժամ առաջ անշնչանան...

Նոյն ժողովուրդը, նոյն ժողովուրդին լուսաւորեալ կամ ...աւարեալ զաւակները չէի՞ն որ, շղթայակապ զոհերու ոտ-...երուն պայտեր գամելով, կը պտտցնէին Թրքական թաղերուն ...էջ: Եւ ամբոխը պար բռնած կը ծափահարէր: Կը ցնծա՛ր և ու-...ախութեան քրքիջներ կ'արձակէր... Կը ցնծային ու վայրենի ...անչեր կ'արձակէին նոյն իսկ ձեր հանըմները, պատուհաննե-...էն, վանդակներու ետեւէն...

Եւ տակաւին, որո՞նք էին որ հարիւր հազարաւոր ժողո-...ուրդ տունէ տեղէ հանելով, կը կոտորէին փողոցներու, լեռնե-...ու եւ դաշտերու մէջ, կացինով, բիրով, սղոցով, դանակով, ...րագով, մուրճով, դաշոյնով, հրացանով: ժամերու կամ գո-...երու մէջ վառելով: Լիճերն ու գետերը նետելով կամ կիրճերու ...էջ համազարկի բռնելով, ճախճախուտքերու մէջ անօթի ձգե-...ով: Կիներն ու աղջիկներն ու երախաները շուկաներու մէջ ...ախելով, հրաշքով ողջ մնացածները մինչեւ Մուսուլ եւ Տէր ...Զօր, մինչեւ Եփրատի յորձանքները քշելով...

Կատարեալ հարսնիք էր, չէ՞, բոլորին համար, գլուխն ըլ-...ալով Նէճմէտտին Սատըգներն ու գոյնզգոյն Աքշամ-ներ...

Ո՞ր եւ է կերպով ազդուեցա՞ւ այս զարհուրանքները կա-...տարող, կատարել տուող, շրջապատող կամ դիտող ժողո-...վուրդը: Խղճահարուեցա՞ւ, զայրացա՞ւ, ընդվզեցա՞ւ: Խղճահարեցի՞ք դուք, ...մտաւորականնե՛ր Թուրք աշխարհի: Զգացի՞ք որեւէ յուզում, ...՛րեւէ պատասխանատուութիւն կամ պարտականութիւն: Ու-...նեցա՞ք խղճահարութեան պահեր, թէ ձեր կարգին օրհնեցիք, ...րքացուցիք, ծափահարեցիք եւ պատմութեան յանձնեցիք ...րբեւ ամէնէն փառաւոր աւանդը Արեւելքի «ճէնթլմէն» ժողո-...վուրդին:

Ինչո՞ւ կը զարմանաք հիմա, որ ձեր յիտամեայ Մէնէմէնի ժողովուրդը ոչ միայն չազդուիր, չընդվզիր երիտասարդ սպայի մը խողխողումէն, այլեւ կը ցնծայ ու կը ծափահարէ:

Ծակատագրակա՛ն է այս պատուհասը: Արժա՛ն և բրաւ:

Պիտի զարնեն, պիտի մորթեն, պիտի խողխողեն, ցիցերու վրայ պիտի պտտցնեն ցնծութեամբ:

Պիտի աւերեն, պիտի կողոպտեն, աւարի պիտի տան, պիտի վառեն առանց ո՛ր եւ է խղճահարութեան: Ինչո՞ւ չէ, «կեցցէ»-ներով եւ ծափերով:

Երէկ՝ «կեաւուրները», այսօր՝ իսլամները: Երէկ՝ Հայն ու Յոյնը: Այսօր՝ Քիւրտը, Լազը, Չէրքէզը, նոյն իսկ Թուրքը:

Այսպէ՛ս զործեցիք ու զարգացուցիք դուք ի բնէ արիւնախանձ բազմութիւնները. եւ հիմա կը վայելէք շնորհները:

Եւ արդա՛ր է որ վայելէք ձե՛ր իսկ գլուխներով, էֆէնտի-ներ, պէյեր եւ փաշաներ:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԹԱՒՐԻԶ, 25 Դեկտ. (Սեփ. Թղթ.) — Երէկ Երեւանից մի ճամ-բորդ հետեւեալը կը պատմէ. —

Դեկտեմբերի 5ին Երեւանում մի չը տեսնուած դէպք տեղի ու-նեցաւ իրենց կոմունիստների շուրջ եւ անհաշիւ մարդկանց ձեր-բակալեցին: Ըստ ճամբորդի պատմածների, կասեանին, ջալեանին, Մելիք-Ցոլոկեանին, Ամատունուն, Հանէսեանին եւ ուրիշ պա-տասխանատու կոմունիստներին բռնել են ապստամբութեան մեղադրութեամբ, որ-պէս աջ Թէքմանի կողմնակիցներ: Կառավարութեան գլուխ մնացել են՝ Ս. Տէր-Գաբրիէլեան, Ա. Խանջեան եւ մէկ ուրիշ նորեկ: Նոյն ձերբակալութիւնները տեղի են ունեցել նաեւ Վրաստանում ու Ադրբէջանում: Ժողովուրդը սարսափահար վիճակում չը գիտէ թէ ի՛նչ է կատարւում իր շուրջը:

Երեւանում լուրեր է պտտւում, որ Մոսկւայում եւ Լէնինգրադում մեծ կռիւներ կան, իսկ իւչ որ Ռէկ բոլշեւիկեան եւ գիւղացիական իր զօրամասով Բագւից դէպի Թէհրան Երկաթուղու գիծն է քանդել, որպէսզի բագւում պաշարած վիճակում պահէ. սակայն Թիֆլիսից եւ Դերբենտից զօրամասեր են տարել եւ ճնշել: Մի մասը անձնատուր է եղել, իսկ միւս մասը փչւեր են անտառները:

Չեկան Ռուսաքինի կողմնակիցների դէմ է, իսկ զօրքը՝ գիւղացիութեան դէմ:

Երկու Թղթաբերի ուշանալը առիթ է տալիս մեզ եւս մտածելու, որ Թուրքստանում կացութիւնը խաղաղ չէ:

Հարաւային Պարսկաստանում տեղի ունեցած ձերբակալութիւններից յետոյ, տեղիս բոլշեւիկները եւ նրանց գործակալները շատ անհանգիստ վիճակի մէջ կ'ապրին: Շատերը վաղուց են թողել իրենց պաշտօնները, իսկ շատերն էլ սուտ լուրեր են տարածում, որ իրենք չեն ծառայում եւ իրենց փոխարէն նոր մարդիկ են եկել եւլն.: Այսպէս անելու նպատակն էլ այն է, որ իրենց թեւերը կորսնցնեն:

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Մաղնիսայի, Պալըքէսիրի եւ Մէնէմէնի մէջ պաշարման վիճակի դրութիւնը գործադրուիլ սկսած է: Կայարանները զինուորական հսկողութեան տակ առնուած են եւ շոգեկառքերէն ելլողներուն ինքնութիւնը կը ստուգուի: Երեկոյեան ժամը 6ին գինետուները, 10ին սինէմաներն ու սրճարանները կը փակ-ուին, մինչեւ առտուան ժամը 9 արգիլուած է փողոցները պտտիլ:

Մէնէմէնի պատերազմական ատեանը իր նիստերը պիտի կատարէ Քուլլա դպրոցին մէջ: Ատեանին քննիչ մարմինը գործի սկսած է արդէն:

Պոլսոյ ձերբակալուածները Մէնէմէն ղրկուեցան: Ասոնց մէջ գտնուող փաստաբան Հասան Ֆէհմի պէյ հարցաքննուելէ վերջ ազատ թողուեցաւ. վաղը Պոլիս պիտի վերադառնայ:

Մահափորձ գայմագամի մը դէմ

Ֆոչայի մէջ, Մէհմէտ Ալի եւ Հասան անուն երկու անձեր մահափորձ մը կատարած են տեղւոյն գայմագամ Լութֆի պէյի վրայ. յիշեալ անձերը գայմագամին վրայ յարձակած են երբ ան սրճարանէն դուրս կ'ելլէր: Կէս ժամ ընդհարում տեղի ունեցած է եւ յարձակողներէն մէկը վիրաւորուած է:

Ոճրագործները բռնուելէն վերջ յայտարարած են թէ տեղւոյն Սէրպէսթի Նախագահ Սիւլէյման Պասրի էֆ.ն տուած է իրենց ատրճանակները եւ 59ական ոսկի, որպէսզի գայմագամը սպաննեն եւ ինք տէրը ըլլայ Ֆոչայի:

Կուսակալութեան կողմէ քննութիւններ կը կատարուին եւ հաւանական է որ այս դէպքին հետեւանքով, կարգ մը նոր ձերբակալութիւններ հրահանգուին:

Կարեւոր որոշումներ կը տրուին

Էնկիւրիի Ներքին գործավարին նախագահութեան տակ ժողով մը գումարուեցաւ մասնակցութեամբ խորհրդական Հիլմի, ոստիկան զօրքերու ընդհ. հրամանատար Քեազըմ փաշայի, ընդհ. ապահովութեան տնօրէն Թէվֆիք Հատի, իրաւագէտ խորհրդական Էքրէմ պէյերու:

Այս ժողովին մէջ ճշդուեցան այն պարտականութիւնները որոնք պաշարման վիճակի շրջանակին մէջ գին. իշխանութեան կը յանձնուին: Այս մասին կանոնագիր մը պիտի պատրաստուի եւ պիտի քննուի Գործավարներու Խորհուրդին առաջին նիստին մէջ:

Հարաւային սահմանին դէպքերը

«Ընտոլու» Թուրք հեռագրական գործակալութիւնը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Ուրֆայի եւ շրջակայքի դրդումներուն մասին.—

ՈՒՐՖԱ, 4 Ա.) — Ուրֆայէն 15 քիլոմեթր անդին, աւազակախումբ մը յարձակած է կարաւանի մը վրայ եւ կողոպտելէ վերջ քանի մը անձեր ալ տարած է:

Լուր առնուած է թէ Իւիզէ աշիրէթին պետ Միւճհիւմ, մեծ յարձակումի մը կը պատրաստուի, ամիս մը առաջ իր կրած պարտութեան եւ սէկ աչքը կորսնցնելուն վրէժը լուծելու համար: Սահմանագլխի Թուրք աշիրէթները իրենց կարգին պատրաստութիւններ կը տեսնեն վերահաս յարձակումին դէմ:

Խորհրդային օդանաւորդութիւնը

Անգլիական «Տէյլի Մէյլ» թերթը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ բոլշեւիկեան օդանաւորդութեան մասին.— Հրսկայական գումարներ յատկացուած են օդանաւային տորմիղը զօրացնելու եւ թունաւոր կազեր պատրաստելու:

Քաղաքային եւ զինուորական օդանաւային վարժարաններուն մէջ, աւելի քան 18.000 օդանաւորդներ կը պատրաստուին: Աշակերտ-օդանաւորդները երեք տարի շարունակ, կը հետեւին գործնական եւ արհեստագիտական դասընթացքներու: Անոնց մէջ՝ բազմաթիւ կիներ կան: Նոյնիսկ, քաղաքային կոչուած օդանաւորդական վարժարաններուն մէջ, պայթուցիկներ նետելու, քարտէս եւ լուսանկար առնելու եւ պատրաստելու դասեր կան: Օդանաւային զանազան սպասարկութեանց եւ դպրոցներուն մէջ, ներկայիս իբր պաշտօնեայ կը գործեն 6000 արհեստագէտներ, ճարտարագէտներ եւ քննիչներ:

Խորհրդային դպրոցներուն առաւելութիւններէն մէկը կը կազմէ վարժեցնել օդանաւորդը՝ որեւէ օդանաւու գործածութեան: Կեդրոններուն մէջ կան ամէն տեսակ օդանաւեր, ֆրանսական, անգլիական, գերմանական, իտալական եւ դեռ նոր, ամերիկեան օդանաւեր ալ ձեռք ձգեցին: Անհրաժեշտ գումարները մեծ մասամբ կը հայթայթուին «Օսսօաւեաքիմ» միութիւններուն կողմէ, որոնք հազարաւոր անդամներ ունին: 1931ի համար գծուած ծրագրին համաձայն, հին օդանաւերը պիտի փոխուին եւ անոնց տեղ պիտի գնուին շատ աւելի զօրաւոր օդանաւեր, որոնք կարենան երկարատեւ թռիչքներ կատարել: Այս միջոցիս ուսումնասիրելու վրայ են նաեւ հիւսիսային շրջաններու յատուկ օդանաւեր, որոնց մէջ ծառայող անձերը կարենան երկար ատեն դիմանալ, այն պարագային որ սառուցեալ շրջաններուն մէջ՝ օդանաւերը խանգարում ունենան:

Ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, խորհրդային զինուորական ապայակոյտը օդանաւերով յատուկ «յարձակման յատակագիծ»ներ ունի: Փորձեր կատարուած են:

Համաձայն այդ յատակագծերուն, օդէն յարձակումը հետեւեալ յաջորդական գործողութիւնները կը նախատեսէ,— Օդանաւային տորմիղ մը կը նետէ թեթեւ ռումբեր՝ ժողովուրդը կամ բանակը ահաբեկելու համար. այս առաջին գործողութեան կը ... օդանաւերու կողմէ յարձակում մը աւելի զօրեղ եւ հրձիգ ռումբերով: Իսկ ... կը կատարուի թունաւոր կազերով:

Ցոյցեր գերման վարչապետին դէմ

Սիլեզիոյ մէջ, իր քննական պտոյտին ընթացքին, գերման վարչապետին դէմ թշնամական ցոյցեր կատարուեցան: Ցոյցերը կատարուեցան Հիթլէրեաններուն եւ համայնավարներուն կողմէ, որոնք միացած կը գործէին: Ոստիկանութիւնը մեծ դժուարութեամբ յաջողեցաւ արգիլել ցուցարարները որ չխուժեն վարչապետին ինքնաշարժին վրայ:

Գլօթէնի մէջ, վարչապետին ինքնաշարժը ենթարկուեցաւ քարկոծման: Նման ցոյցեր կատարուեցան նաեւ Կէյվիցի եւ Ռոզէնպէրկի մէջ, ուր Պրիւնինկ կոպտօրէն անարգուեցաւ ամբոխին կողմէ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Եգիպտացիներն ու օտար կիները.— Եգիպտոսի Ներքին նախարարը հրովարտակով մը արգիլեց եգիպտացի ուսանողներուն եւ այլ պաշտօնեաներուն, օտարուհիներու հետ ամուսնութիւնը: Նախարարական հրովարտակը դիտել կուտայ թէ յաճախ դէպք են եգիպտացիներու եւ օտարուհիներու միջեւ ամուսնութիւնները: Անոնց բնաւորու սովորութիւններն ու աւանդութիւնները չեն ծանչնար, եւ տեղի կուտան օրինական բարդութիւններու, որոնց հետեւանքը կը կրէ կառավարութիւնը:

Համեւրոպայի ծրագիրը.— Յունուար 16ին, Ժընեւի մէջ, Ֆրանսայի արտաքին նախարար Պրիան ի նախագահութեամբ, պիտի գումարուի Համեւրոպայի ծրագիրին ուսումնասիրող յանձնախումբը, որուն մասնակցելու հաւանութիւն յայտնած են 16 արտաքին նախարարներ:

Արեւմուտքէն նոր բան չկայ.— Աւստրիական կառավարութիւնը բոլորովին արգիլեց երկրին մէջ, Ռէմարքի այս վէպին շարժանկարային ներկայացումը: Քաղաքական շրջանակները կառավարութեան այս որոշման մէջ կը տեսնեն ազգայնականներու յաղթանակը:

Կորնթոսի ջրանցքը փակուած.— Յունաստանի վերջին երկրաշարժին հետեւանքով տեղի ունեցող փլած ու Կորնթոսի ջրանցքը թափած ըլլալով, կառավարութիւնը արգիլեց նաւարկութիւնը, մինչեւ որ կարելի ըլլայ մաքրել ջրանցքը քանի մը շաբաթուան մէջ:

Դէպի խաղաղութիւն...— Անգլիական ծովակալութիւնը ուսումնասիրելու վրայ է արագընթաց յածանաւու մը յատակագիծը: Յածանաւը պիտի ունենայ 2000 թոնօ տարողութիւն եւ զինուած պիտի ըլլայ հնգամիզ չորս թնդանօթներով: Նաւային սահմանափակման դաշինքն է որ անգլիական ծովակալութիւնը մղած է այս նոր յածանաւը ուսումնասիրելու, որ պիտի ծառայէ ընդծովեաններու դէմ յարձակման:

Զարօ աղա եւ Նափոլէոն. Ամերիկեան թերթ մը կը գրէ թէ քէմալէն յետոյ՝ Թուրքիոյ ամէնէն համբաւաւոր արարածը Զարօ աղա որ ներկայիս իր 156 գարուններ կը պտտցնէ Ամերիկայի մէջ, դատի տակ է: Իր կինը դիմած է Պոլսոյ դատարաններուն թէ իր ծնունդի ամուսինը դին ր անօթի ձգած է

Միւս կողմէ Զարօ որուն առեւտրական հաշիւները պարզուին եղան Ամերիկայի մէջ, իր ծերութեան... օրերուն համար, քանի մը տոլար մնկդի գնելու համար, եղած է իր յուշերը գրելու Նափոլէոնի մասին որուն ժամանակակից էր:

Վա՛յ քեզ Պօնափարթ, որ յիշատակագիրդ Զարօ աղան է:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

(Պատասխան Յառաջի հարցարանին)

Ի՞ՆՉՊԷՍ Կ'ԱՊՐԻՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 8 յունուար.— Երկու թղթակցութիւններով պարզեցի մեր շրջանին բանուորական կացութիւնը։

Քանի մը լրացուցիչ տեղեկութիւններ եւս։

Ամփոփ ու հակիրճ տողերով մեր ներկայ տնտեսական պայմանները ներկայացնելու համար՝ անհրաժեշտ է բաժանումներ կատարել, զատաւորել քանի մը գիծերով.—

Ա.— Քաղաքի մէջ բնակողներ։

Բ.— Արուարձաններու մէջ բնակողներ, որոնք կը բաժնուին երկուքի.

1.— Սեփական տուն ունեցողներ,

2.— Վարձու նստողներ։

Գ.— Բազմանդամ ընտանիքները։

Դ.— Ամուրիներ առանց ծնողքի։

Ե.— Հողեր գնած եւ նոր շինելու սկսածներ ու կիսաւարտներ։

Ա.— Մարսէյլի հայ գաղութը հաւասար թիւով կ'ապրի արուարձաններու եւ քաղաքի մէջ։ Արուարձանները քաղաքէն հեռու են 40, 15, 20, 30վայրկեան հանրակառքով։ Քաղաքի մէջ հայերը կը բնակին պանդոկներու մէջ։ Քիչ է թիւը անոնց որոնք ոչ պանդոկներու մէջ են։ Մէկ սենեակի համար կը վճարեն 180, 200, 250, 300 ամիսը։ Հազիւ երկուք ու կէս կամ երեք մեթր ծաւալ ունեցող չորս պատերու մէջ։ Հոն կ'եփեն, հոն կը ճաշեն, հոն կը հիւրասիրեն եւ հոն կը քնանան։ Բազմանդամ, քանի մը զաւակներով։ Քիչ տեղեր խոհանոցի դիւրութիւն ունին։ Լուացքը կ'ընեն նոյն պատերուն մէջ։ Շատ մը պանդոկներու մէջ ջուր նոյնիսկ չկայ։ Ու կը գործածեն արտաքնոցի խողովակը, իրենց առօրեայ անհրաժեշտ պէտքերը գոհացնելու եւ լուալու համար։ Ու այն գործաւորը որ 600, 800, 1000 ամսական կը ստանայ, հազիւ ծայրը ծայրին կը բերէ։ Մէկ կամ երկու շաբաթ անգործ մնալը, զինքը կը նետէ մոխիրի վրայ։

Բ.— Արուարձաններու բնակչութիւնը բաղդատաբար աւելի ձեռնտու եւ տանելի պայմաններու մէջ կ'ապրի։ Ունի համեստ, մաքուր, սեփական կամ վարձու իր սենեակը որուն կը վճարէ մէկ սենեակի համար 90-100-150 ֆր.։ Ազատ ու լայն մթնոլորտի մէջ, աղէկը գոնէ նստելու եւ կապոյտին նայելու հող ու կտոր մը տեղ ունի։ Առանձին խոհանոցով։ Կ'աշխատին իրենց մօտ գործարաններու մէջ կամ կ'իջնեն քաղաք։ Ի հարկէ անգործութենէ կ'ազդուին նաեւ արուարձաններու մէջ բնակողները, սակայն այնքան շուտ եւ այնքան սուր չի ներգործեր մանաւանդ անոնց որոնք հինէն հաստատուած են եւ որոշ չափով իրենց անտեսութիւնը ապահոված։ Իսկ անոնք որ արդէն սեփական տուներ ունին, վարձու տուած են, շատ քիչ կ'ազդուին կամ բնաւ չեն ազդուիր։ Բարեբախտաբար եւ հաճոյքով պէտք է յիշատակել որ խոշոր եւ նախանձելի թիւ մը կը հասնի այս այլ եւս «մէջքը շտկած» դասը։

Հոս արձանագրենք միայն որ բոլոր արուարձաններու մէջ ալ հաստատ հայերը անտեսապէս շտկուած են, կ'ապրին։ Մէկզմէկու քով, դրացի, ուրախ, հըպարտ իր դպրոցով, իր մատուռով։

Գ.— Երկու մասի կը բաժնուին ամուրի տղաքը։

1.— Անոնք որ լռիկ մնջիկ կ'աշխատին, «դուրս չեն ելլեր», սահման դրած են իրենց քայլերուն, քսակին եւ ախորժակին, հեռու կը մնան ընկերային կեանքէ, կ'ապրին առանձնական կեանքով, իրենց շրջապատը իրենց հայրենակիցներով. ահով ու կրճատուած։ Կրնան տուն մը դիմանալ, եւ անտեսապէս առաւել բաւական լաւ են։

2.— Անոնք որ կ'ապրին տեղացիներու նման. չեն զրկուիր ոչ թատրոնէն, ոչ սինէմայէն եւ ոչ ալ ընկերային կեանքէն կը խրտչին։ Կը կարդան, կը հետեւին մամուլին, կը հետաքրքրուին ազգային խնդիրներով։ Կ'ապրին աւելի լայն եւ ոլորուն շրջանակի մէջ։ Կը շահին, ու շատ քիչ կրնան մէկ կողմ դնել։ Շատ չեն դիմանար։ Ասկէ զուրս կայ նաեւ փոքրաթիւ դասակարգ մը որ օրը օրին կ'ապրի։ Իր շահածը կը լեցնէ կամ սրճարանը, թղթախաղի մէջ, կամ պարապարտէզը կամ աչքածիծաղ ափերուն վրայ։

Դ.— Ամէնէն շատ կ'ազդուին բազմանդամ ընտանիք ունեցողները։ Մանաւանդ անոնք որ մէկ աշխատող ձեռք ունին։ Անոնք իրենց շահածը օրը օրին կը ջանային բաւարարել չափաւոր եւ հաշուած մատակարարումով։ Անպայման պիտի մատնուին տակաւ եւ դժբախտ վիճակի մը, երբ աշխատանքի տագնապը աւելի ծաւալի եւ մէկէն զրկուին աշխատանքէ։ Մանաւանդ անոնք որ տարիքոտ են եւ դժուար կրնան աշխատանք ընդունուիլ ուրիշ տեղերը։

Ե.— Այս բոլորէն զատ, կան հայեր որոնք նոր հողեր գնած եւ սկսած էին իրենց բոյնը շինել իրենց դրամը պատրաստ եւ թերեւս միանուագ ձգած ըլլալով հողին ու շէնքի անհրաժեշտ իրերու գնումին. անակնկալօրէն կը մատնուին անել կացութեան։ Կիսակատար կը մնան տուները, ձմրան այս անձրեւին ու բուքին, անդրադառնալով ընտանիքի տնտեսական եւ ֆիզիքական վիճակին վրայ. Շատեր փոխառութիւններով ձեռնարկած են։

Այս բոլոր գիծերը ներկայացնելէ վերջ, կարելի է ըսել համարձակ որ հայ գաղութը Մարսէյլի եւ անոր արուարձաններուն մէջ, հարիւրին 50 60ը ինքզինքը գտած, անտեսապէս բարելաւ եւ ձեռնտու պայմաններու մէջ կ'ապրի։

Կը ջանանք բոլոր արուարձանները հետզհետէ ներկայացնել առանձին։

Գ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 7 յունուար (Սեփ. Թղթ.)—Նորէն «Յառաջ»ն է որ կը հետաքրքրուի հայ չարքաշ աշխատաւորին վիճակով, այս դժնդակ պայմաններուն մէջ։

Մեր քաղաքին եւ շրջանին մէջ եւս գործազրկութեան նշաններ նորէն մտահոգութիւն կը պատճառեն։ Մանաւանդ օտար բանուորները կը ջանան առաջուան գործին կրկնապատիկը կատարել առանց տրտունջի։

Դեկտեմբերամսուան ընթացքին, մետաքսեղէնի եւ երկաթի կարգ մը գործարաններէն արձակուեցան մեծ թիւով Ալպանացիներ, Սպանիացիներ եւ փոքրաթիւ հայեր։ Այս երկու շաբթուան ընթացքին թէեւ խմբովին չեն հաներ. բայց 2ով 3ով կը ճամբեն։

Société St. Chamonaise, Soie de St. Chamonde, l'Industrielle Կրանտ իւզինի «պանտաժ» կոչուած մասը, առանց խտրութեան նոր գործաւորները հանելէ յետոյ կրճատեցին աշխատանքի ժամերը։

Այս գործարաններէն զատ Rubansի քանի մը գործարաններ եւս ազդուեցան տագնապէն։ Անոնք Ծննդի ու Նոր տարուան տօնին 5օրեան օր արձակուրդ տուին։

Սէն Շամոնի մէջ ներկայիս հայ գործազուրկները նուազագոյն թիւը կը կազմեն, բաղդատելով միւս շրջաններուն հետ։ Հոս մինչեւ այսօր անգործ հայերու թիւն է 30—35, որոնց շատերը ծանրաբեռնուած ընտանեկան հոգերով։

Ներկայիս տագնապէն ազդուողները տեղացիներ եւ զանազան օտարականներ են, քան թէ հայեր։ Բայց եւ այնպէս անոնք որ գործի համար կը փափաքին Ս. Շամոն գալ, յուսախաբութեան պիտի մատնուին։ Ինչպէս անցեալ օր հայրենակից մը կ'ըսէր.— Տասը գործարանի դուռը զարկի պարապ վերադարձայ։

Վերը յիշեցի թէ այս օրերս խմբովին գործէ չեն հաներ, այլ կը շարունակեն ճամբել 2ով 3ով առանց ցեղի խտրութեան։ Բայց բացորոշ է որ եթէ տագնապը տեւական սուր ընթացք մը, այն ատեն ողբալի պիտի ըլլայ հայ աշխատաւորին վիճակը։ Երէկ հայ երիտասարդ մը գործարանէ մը գործ խնդրած ժամանակ. պատասխաներ են թէ, առայժմ արգիլուած է օտարական վարձել։ Forces Onzionsի երկաթի գործարանն ալ արձակած է ութ օտարականներ որոնց երկուքը հայ։ Կը լսեմ թէ անոնց տեղ Ֆրանսացիներ մտած են։ Տեղացին գիտէ եկող տագնապը, բայց իրենց հոգը անգամ չէ, քանի որ ունին ընկերային ապահովագրութիւնը, որ չմեռցնելու չափ հացի դրամ պիտի հայթայթէ. իսկ մե՞նք «հայամաթլոսներս»։

Գալով տնտեսական կացութեան, շատ ծանր է։ Ամէն օր, ամէն ինչ վրայ կը դնէ։ Ֆրանսացի թէ հայ առեւտրականներ կան որոնք իրենց առաջուան առեւտուրին կէսը չեն ըներ գործերու թուլութեան պատճառով։

Մ. ԱԶԱՏ

ՄԱՑՐԻՆ

Անբացատրելի պաշտամունք մը ունիմ յաղթահասակ մայրիին հանդէպ որ կանգնած է հոն՝ Լիբանանի բարձունքներուն վրայ, թեւերը տարածած պատարագիչ երիտասարդ վարդապետի մը նըման, որ կը բարձրանայ, կ'երկննայ մինչեւ դէպի վեր, կարծես գրկելու համար լուսնկան որ կ'անցնի ճերմակ հագուած աղուոր մայրապետի մը համբուած, մանրիկ քայլերով, եւ համբուրելու կապոյտին մէջ պարող աստղերը, որոնք կը հալին, կը հատնին ու կը մարին վերստին կենդանանալով, ինչպէս Լիբանանցի աղջիկներու նուաղո՛ւն, պաշտելի՛ աչքերը։

Ցուլիսին, երբ բնութիւնը սկսի իր կարմիր սփռոցը նետել դարվար. այրող շոգը պիտի մեռցնէ քաղաքներն ու կեանքը փոխադրէ գիմայի սարալանջերուն վրայ, ուր մարդիկ նորէն պիտի չափեն պարտէզները ինչպէս հովէն տարուբեր խրտուիլակները բանջարանոցներուն, եւ պիտի յորանջեն երկար՝ սրճարաններու մէջ, ինչպէս յոգնած ծոյլ գամէշները ճախճախուտներու ափին։ Ի՞նչ փոյթ, ես պիտի նախընտրեմ մագլցիլ լեռնիվեր հասնելու գագաթը, ուր կանգնած է իմ սիրելի մայրին, ողջունելու համար իր ապրելու յամառ յարատեւ պայքարով որ ան ապառաժները կը փշրէ ու լեռը իր ոտքերուն տակ կը կքէ։ Սրվելու համար իր ինքնավստահ, խրոխտ ոլորքը դէպի բարձրութիւնները, ուրկէ կը հեգնէ վարերու գաղջ ու ծոյլ կեանքը որ կը փորձէ բարձրանալ վանքերու միջինակ, քնացող զանգակներուն, աղօթքներուն, խունկերուն եւ պանդուխտներու ձայներուն հետ եւ գետ իր ոտքերուն չհասած կը բախի զառիթափ հանդիպակաց ժայռերուն, կը գահավէժի վար, երթալ փշրուելու համար Միջերկրականի ալիքներուն դէմ, ինչպէս վիրաւոր թռչունի մը ողորմելի մահը փշշացող, սուլող ու հայհոյող շոգեկառքի մը անիւներուն տակ։

Ես պիտի ուզէի գիշերել իր տակը, գլուխս դրած կոճղին, մտիկ ընելու համար երգը՝ որ պիտի մաղէին պտուղները իր սաղարթներուն մէջէն արծաթէ օրինգներով, եւ երբ երկինքը խաւարէր, ես պիտի լսէի վակներուն երաժշտութենէն աւելի հզօրները, որոնք միայն հոլածական գետերը պիտի կրնային բերել հովին ու փոթորիկին հետ եւ փաթթէին իր ոլորցիկ իրանին։

* **

Որքա՜ն գեղեցիկ են իմ յոգնաբեկ ու քրթնաթոր եղբայրները, որոնք կը վերադառնան իրիկունները երկաթ փշրելէն ու պղինձ ծամելէն, անցնելով հպարտ ու լուռ տիտաններու նման, այս պողոտաներու աղմուկին ու թոհ ու բոհին մէջէն, անցնելով ամէնքի գլխիվայր մը յոլոր մեքենաներու քովէն. հայեացքները միշտ վեր, կարծես փնտռելու համար կապոյտի կտոր մը որ չկայ այս ծխացող աշտարակներու վերեւ, քանի մը լուսատու աստղեր, որոնք խեղդուած են անմեղ, անգիտակից մանուկներու նման այս մահացնող մառախուղին մէջ, ձերմա՜կ՝ կաթէ լուսնկայ, որ անզարմանելիօրէն թափառական է հոս, կը հազայ եւ ծուխ ու մուր կը թքնէ վրբէն։

Որքա՜ն յամառ, խիզախ եւ իմաստուն է ցեղս, որ ձեռքերը կը մխրճէ գետ, ծուխերու, բոցերու եւ փոշիներու թանձրութիւններէն ներս՝ հրեղէն լուսաւոր խաւալ մը բռնելու համար։

Ահա՛ թէ ինչու պիտի սիրեմ միշտ Լիբանանի հսկայ մայրին որ ապառաժները կը փշրէ ու լեռը իր ոտքերուն տակ կը կքէ, միշտ բարձրանալով դէպի վեր, կարծես գրկելու համար լուսնկան որ կ'անցնի ճերմակ հագուած աղուոր մայրապետի մը համբուած, մանրիկ քայլերով, ու համբուրելու կապոյտին մէջ պարող աստղերը՝ որոնք կը հալին, կը հատնին ու կը մարին վերստին կենդանանալով, ինչպէս Լիբանանցի աղջիկներու նուաղո՛ւն, պաշտելի՛ աչքերը։

ԵՂԻԱ ՄԱԹՈՍ

Լիոն

ՊԱՆԴՈՒԽՏԻ ԳԻՇԵՐ

Ես սուգ ունիմ այս գիշեր,
Վիշտ ու արցունք պանդուխ...
Ըսփոփանքի՛ ալ ծարաւ
Որբի հոգիս կը մըսի...

Կարօտ ունիմ, սէ՛ր ունիմ
Հոգիս յոյսը կ'անիծէ.
Չեռո՜ւն ինծի կը սպասեն
Ես՝ փողոցը՛ մընացի...

Կը քանդըւի՛ հաւատքն իմ
Ճակատագրիս պէս դաժա...
Կը խաւարի՛ արեւն իմ
Նըման անձէթ ճըրագի։

Եւ գիշեր է ալ, գիշեր
Թըշուառ օրերը կեանքի.
Արշալոյսին ի խնդիր
Մա՛հ, քեզի հետ պիտ՝ խառ...

Մարսէյլ

ՏԱԼԱՊ

(Հէքիաթ)

Այն ատենները տակաւին գոյութիւն ունէին հսկաները։ Բոլոտէր կը կոչուէր մէկն այդ հըսկաներէն, վիթխարի հասակով եւ մեծղի ոտքերով։ Անոր քալելը վեց մղոն երկարութիւն ունէր, այնպէս որ երբ ոտքը տնկէր, ժամանակ մը պիտի սպասէր, որ գլուխն ալ երեւար։

Արդ, Բոլոտէր սիրահարած էր քաղցրանուշ մանկամարդ օրիորդի մը, Ագնեսի։ Երբ Բոլոտէր «կը սիրեմ քեզ» կը պոռար, լեռ ու ձոր կը թնդային։ Եւ Ագնես վախէն կը կծկտէր, ու կ'ուզէր փախչիլ այս ահռելի սիրահարին երկար բազուկներուն մէջէն։ Ո՛չ, չէր ուզեր ամուսնանալ այդ հսկային հետ, որուն գլուխը կը կորսուէր ամպերուն մէջ։ Ագնես քրիստոնեայ էր, եւ այնպէս կը հաւատար թէ հըսկաները կը սերին սատանաներու եւ անմեղ աղջիկներու միութենէն։ Եւ կը կարծէր թէ Բոլոտէր, ամէն անգամ լուսնի անյայտացումէն յետոյ, կը մխրճուէր «Դեւին Փոքրիկ» ներս, սատանային իրիկուան աղօթքն արտասանելու կ'երթար։ Ագնես կ'աղօթէր կը պաղատէր բոլոր սուրբերուն,— սատանան ալ գիտէ, որ շատ են այդ սուրբերը,— սուրբն Նէզեր, որ թզուկ էր, սուրբն Պիրան, որ անցքի հանքերուն պահապանն է, սուրբն Կայն, որ կը հսկէ այն հորին վրայ, ուրկէ երկու ծառուի ամուսիններէն առաջին ջուր խմողը թագաւոր կ'ըլլայ, յետոյ սուրբն Միքայէլ, որ թառած է իր լերան վրայ եւ կը դիտէ Նորմանտիոյ դաշտերը։ Եւ սակայն ոչ մէկ սուրբ կը բարեխօսէր Ագնեսի համար, որուն աղօթքները անցան ընդունայն։

Ագնես գիտեց վհուկներուն Մէճի Փիկկի, որ շաբաթ իրիկունները, պրասի մը վրայ հեծած՝ կը թռի, կախարդանքի (պուլյու) ենթարկեց Բոլոտէրը, դուրս վանեց անոր սէրը ճերմակ դողոշի մը կերպարանքով։ Ուրիշ վհուկ մը, Բիթա, եօթն անգամ թքաւ խանձողներուն վրայ եւ մախիրը թափեց փոսաւաններուն առջեւ։

Ոչ մէկ աղօթք, ոչ մէկ կախարդանք կրցան հանդչեցնել Բոլոտէրի սէրը։ Իր սիրայօյզ երգերը, իր նախանձավառ զայրոյթը, իր ահեղ տրտունջները կը թնդացնէին Քորնուայլի հովիտը, կ'արտասուէին Լանտ Էնտէն մինչեւ Բոզմին, Ֆալմութէն մինչեւ Տինտագէլ։

Խթման իրիկոյին, մանկատի որբուհին զողահար կը վազէր դաշտերուն մէջէն։ Գիտէր, որ այդ օրհնեալ իրիկոյին, մոգական խոտերը կը թաղին ու կը զողդղան փոքրիկ խոտերուն վրայ։ Այդ որբազան իրիկոյին կ'ըսեն թէ կը լսուի պատերազմիկներու խոլացի խօսքը ժայռերու մէջէն, կամ լուսնի միզանուշներուն պատմած հրաշալի հէքեաթները հովերուն շրթունքէն։ Այսպէս մտնելով իր մեծ վախը եւ յուզումը, Ագնես կը հրճուէր ու կը խայտար հոգիով։

Երեք ագռաւ անցան երկինքէն։ Ինչպէ՞ս չտեսաւ այդ թռչունները, որոնք եռանկիւն մը կը կազմէին երկնակամարին վրայ։ Երբեմն հէքեաթը կը պահանջէ, որ իր հերոսները կոյր ըլլան։ Այսպէս ծածկուեցաւ սեւ գուշակութիւնը։

Մանկատի զեղուհին կը ժպտէր իրիկուան արեւին, երբ յանկարծ հսկայ բան մը հանդըչեցաւ քովիկը, ժայռին վրայ։ Բոլոտէրի վիթխարի ձեռքն էր։ Տակաւին այդ ապառաժին վրայ կարելի է նշմարել Բոլոտէրի մատներուն հետքերը։

Վախը խեղդեց Ագնեսը։ Վազե՞լ, փախչե՞լ, բայց ո՞ւր։ Հըսկայի մը աղջիկէն, որ մէկ երկվայրկեանէն կը քալէր վեց մղոն։ Առանց բարակը մտածելու, մագլցեցաւ ծառի մը վրայ։

Երբ Ագնես ծառին կատարը հասաւ, ծառն սկսաւ արագութեամբ աճիլ ու մեծնալ, պաշտպանելու համար բարի կոյսը անպիտան հսկայէն, որ բարձր էր տասներկու մղոն։

Ագնես անտեղեակ էր կատարուած հրաշքէն։ Իր նուրբ մատները ճանկերու պէս պինդ փակած էին ճիւղերուն, եւ ծանր ծանր կը թափէին արցունքները։

Ա՛յ, ա՛յ, հսկայ Բոլոտէր, որ ապշած ու զարմանահար կեցեր էր բարձրաբերձ ծառին տակ, տեսաւ թէ ի՛նչպէս որբուհիին արցունքները փոխակերպուեցան լուսեղ եւ սպիտակ գնդիկներու։ Եւ ծառին կեղեւէն դուրս ժայթքեցին բարակ ու կանանչ ցօղուններ, որոնցմէ կը կախուէին այդ հրաշալի գնդիկները։ Այն ատեն պատահեցաւ երկրորդ հրաշք մը, ամէնէն անկարելի հրաշքը.— հէքեաթը կը պահանջէ, որ բարիին հետ չարն ալ ըլլայ։ Բոլոտէր յանկարծ ծունկի ինկաւ։ Ագնես, տեսնելով որ ինք շատ բարձր է եւ Բոլոտէր՝ չափազանց ցած, յուզուեցաւ։

— Ի՞նչ հրաշք կ'ուզես որ կատարեմ, շահելու համար սիրտդ, մրմնջեց Բոլոտէր քաղցրութեամբ։

— Հաւատա Քրիստոսի։

— Կը հաւատամ ինչի որ կը հաւատաս դուն։

Բոլոտէրի նայուածքը չափազանց յստակ էր եւ ձայնը անուշ, այնպէս որ Ագնես սէրով լեցուեցաւ։ Վար իջաւ ծառէն։ Բոլոտէր բացաւ բազուկները։

Ագնես այլեւս մեծ չ... անոր բազուկները։ Եւ հ... րեցին իրար տաք ու ...

Քանի կը համբուրէին ... ծառին գնդիկները նոր ... մը կը ստանային։

Տասնեւերկու օր երկ... եղան։ Սիրահարները ... կուգային իրար համբուրե... ...եղէն գնդիկներով զարդար... այդ թուփին տակ, որ ... լապ (*) կը կոչուի։ Եւ ... նուազ հսկայ կը թուէր Բո... Ագնես աւելի գեղականա... լապին աչքերը աւելի պա...

Տասնեւերկուերորդ օր... Ծնունդին հին օրն ... մազերը մտիկ ըրին առտ... այն ատենները սովորա... ունէր խօսելու մարդոց.— ...տէր ըսաւ Ագնեսի.

— Պէտք է երթամ ... բայրներս ալ համոզեմ ... տոնեայ դարձնեմ։ Քու ... արժանի չեմ, եթէ չհաւ... հաւատքիդ համար։ Վաղը ... փերալ պիտի երթամ։

Արդ, Փիփէրոլ վտանգ... հօր մըն էր բոլորովին ձեռ... ...րէն կ'ուրանար խաւարին ... զաւարութիւնը։ Երբ չուե... ձգեց այդ հորին մէջ, ես ... դառնայ գլխատելու։ Այս ... ճառաւ Քորնուայլի աս... իր զօտիէն կը կախէ ... գլուխներ, իբրեւ յաղթութ... պսակ։ Ագնես քաջութեամբ ... կերացաւ իր սիրականին ... կախարդական ծառը։ Տալ... համբուրեցին իրար։ ... Բոլոտէր մեկնեցաւ եւ ... բարձրացաւ ծառին վրայ, ... պէտքի երկար ատեն կարե... դիտել իր սիրականը։ Մ... մարդ աղջիկը ձեռքով համ... ներ կը ղրկէր շարունակ ... պէս որ կորանցուց իր հաւ... րակշռութիւնը եւ ինկաւ ... Ծառ վարի հսկան։ Տալ... տակ, թեւատարած ու ... նուած ճենճուկի մը պէս, ... էր Ագնես։ Տալապին գնդիկ... ինկեր էին դէմքին վրայ, ... վարքի ծանր արցունքներու ... Ծառին վրայ կը մնար տակ... տալապը, իր կանանչ ու ... բակ սպիտակ ճիւղերով, ... կախարդական ձեռքերու ... կծկուած էին։

Այնուհետեւ Նորմանտիոյ... ուր մարդիկ երջանկաբեր ... մը կը համարեն տալապը, ... բահարները կը զգուշանան ... բար համբուրել խթման երե... յին, տալապին ճիւղերուն ...

Ֆրանս. Թարգ...

Շ. Ն.

(*) Տալապ (gui) կը կոչ... այն մակաբոյծ բոյսը, որ ... բուսնի խնձորի, տանձի եւ ... րիշ ծառերու վրայ, ամառ ձմ... կանանչ է, մատներու պէս ... ղուններ ունի, օղի ձեւ ճերմա... կլոր, խմորի նման պտուղն... ասկէ սոսինձ կը շինեն։ Ֆր... սացիները porte bonheur կ'ա... ուանեն՝ պտղատու ծառեր... համար հիւանդութիւն մը ... նկատուի, բայց սոսինձ տալ... համար շատ կը փնտռուի։ Երբ... ըսած են՝ ճուշ, ազամաճ ... կ'ըսեն թէ Թուլոնին ծրա... տոհմերոկրօսնի։ Հայերէն ... երգին մէջ կը յիշուի ... լուր բերող։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Այս միջոցիս Ամերիկայի մասին շրջող պատմութիւնները չափազանց տխուր են։

Նիւ-Եորքի մէջ հազիւ ցամաք կոխած, համբորդները կը բախին թշուառներու շարքերու, որոնք նաւերուն խոհարարներէն կը խնդրեն իրենց տալ խոհանոցին աւելցուքները, զորս գետնի՛ ծով թափելու տեղ չեն ունեցած։ Բոլոր փողոցներուն անկիւնները կը տեսնէք անհամբեր շարք մը տղաներու, որոնց մէջ, անգործներուն գետնախնձոր կը ծախեն, 5 սենթ միջինակ գինով։ Ջերմոցին վար 10 15 աստիճան ցուրտ։ Ամբողջ ընտանիքներ առանց կրակի մնացած են։ Ածուխ չկայ։ Դրամ ալ չկայ գնելու։ Մանուկները անկողնին մէջ կը պահեն, որպէսզի ցուրտէն չմեռնին։ Գիշերը, այսինքն երեկոյեան ժամը 4էն սկսեալ, լոյս չի վառիր։ Ելեկտրականութիւնը կտրած են երկար ատենէ ի վեր, վարձքը վճարուած չըլլալուն։ Կը պատահի որ ընտանիքին մէկ անդամը տակաւին աշխատանք ունենայ, գնդլուած օրականով. այն է որ մինակը պէտք է հասնի միւս բոլորին պէտքերուն։ Գթութեան բազմաթիւ կազմակերպութիւններու տեղեր, ուր պոռոր, ապուր կը բաշխեն, կը տեսնէք թշուառներու շարք մը. իրենց սրունքներուն շուրջ թերթ պլլած են, ցուրտէն չառնելու համար, ու անվերջ կը սպասեն։ Ասոնց, դեռ լոյսը չծագած, այնքան բազմաթիւ շարքեր կը կազմուին աշխատանքի գրասենեակներուն առջեւ։ Ասոնց մէջ կան գործաւորներ պաշտօնեաներ, ճարտարապետներ, արուեստագէտներ, ուսուցիչներ, աշխատաւոր բոլոր դասակարգերէն մարդեր։ Բոլորը պատրաստ են կատարելու ինչ գործ կ'ուզէ ըլլայ, թերթ ծախել, ձիւն աւլել փողոցներուն մէջ. ճաշարաններուն մէջ պնակ լուալ. կը բաւէ որ չարաթմը, որ կ'ըրենան ապրիլ եւ ապրեցնել իրենց ընտանիքը։ Դժուարութեան վերջը, որ երկու տարի առաջ այնքան դժուարութիւններ կը բերէր Միացեալ Նահանգներուն մէջ, կը ծայ նոյնը այսօր։ Այս խնդրանքի պահանջները որ կը ստեղծեն այս գժուարութիւնները, այլ մատուցումը ամբողջովին կը պակսի։

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Կեղծ ստորագրութեամբ գրութիւններ նկատի չեն առնուիր. մանաւանդ երբ ամբաստանութիւններ կը պարունակեն այս կամ այն հաստատութեան դէմ։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԱԲԲԱՅԱՐԱՆ

Անցեալ ամիս Փարիզի մէջ տօնեցին «Աբբայարանին» տարեդարձը։

1906ի վերջերն էր։ Խումբ մը արուեստագէտներ եւ գրագէտներ միացան եւ Քրէթէյի մէջ մեծատար տուն մը գնեցին։ Խորունկ պարտէզի մը մէջ թաղուած այդ տունը դարձաւ գրական օճախ մը կամ դպրեվանք մը։ Բոլոր այն արուեստագէտներն ու գրագէտները, դեռ 20 տարեկան, որոնք այնտեղ կը բնակէին, կոչուեցան աբբայ։ Արդարեւ աբբայի կեանք կը վարէին անոնք.— երբեք դուրս չէին ելլեր, պարտէզը կը մշակէին, տունը կ'աւլէին կամ նորոգէին, խոհանոցին գործերը կը կատարէին, տպարան մը հիմնած ըլլալով՝ իրենց գիրքերը կը տպէին։ Մէկը գրաշար էր, միւսը մեքենավար։ Իւրաքանչիւր աբբայ պարտաւոր էր տպարանին մէջ աշխատիլ օրական 4 ժամ։ Ցետոյ ազատ էին, երազելու կամ գրելու համար ծառերուն տակ, Մարն գետին առջեւ։

Գրեթէ բոլորն ալ 20 տարեկան էին, կամ քիչ մը աւելի։ Կը վայելէին Անաթոլ Ֆրանսի պաշտպանութիւնը ամէն քննադատութեանց դէմ։ Երբեմն հանդէսներ ալ կուտային աբբայարանին պարտէզին մէջ, ուր գեղակատարներն ալ իրենք էին։ Իրենց գործերն էր, որ կ'արտասանէին։ Ը եւ կ'երգէին իրենց ապարանքը.

Կը տեսնեմ զայն, լոյսին մէջ
լուացուած,
Իր զմրուխտ շալիկը կը ծփայ
գետինը,
Իր ոտքերը ջրտաւէտ են անանուխով,
Եւ իր գլխարկը՝ կարմիր կղմինտրէ է։

Ժողովուրդը հետզհետէ վարժուեցաւ այս երիտասարդներուն։ Գրական շրջանակ մըն էր, որ այսպէս կազմուած էր։ Շատ ծանօթ դարձան աբբաները.— Նկարիչ Կլէզ, գրագէտներ Ժորժ Տիւհամէլ, Շարլ Վիլտրաք, Ժիւլ Ռոմէն, Հանրի Մարթէն, Ռընէ Արքոս եւ ուրիշներ։ Կը տեսնէք։ Ֆրանսայի ներկայ գրականութեան վարպետներն են անոնք։ Ահա թէ ի՛նչ տուաւ աբբայարանը։ Եւ ահա թէ ինչո՛ւ այսօր կը տօնեն իր տարեդարձը։

Երկար չտեւեց։

Կիներ ալ սիրեցին աբբայարանը եւ աբբայուհիներ դարձան (Ալիս Փէրէն, Մառի Լորանսէն)։ Տընիքէր եւ Մարինէթթի տղջուհեցին այս շարժումը։ Որովհետեւ աբբաները կ'ատէին գրամեքենայական ներկայ պայմանները։ Եւ կը նախընտրէին,— դեռ 20 տարեկան — ապրիլ միայն երազով։

Սթէ շուտով փակուեցաւ աբբայարանը, ֆրանսական գրականութիւնը գոհ է, որ այդ աբբայարանէն լոյս տեսան գեղեցիկ ու երիտասարդ գործեր, եւ այդ աբբայարանէն աշխարհ եկան վարպետ գրագէտներ, որոնք այսօր կը տիրեն հրապարակին։

ՊԱՐՍԻԿ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Ժամանակին գրած էինք թէ պատրաստութիւններ կը տեսնուին, մեծ ցուցահանդէս մը բանալու համար Լոնտոնի մէջ, նուիրուած պարսկական արուեստին։ Արդէն բացուած է այդ ցուցահանդէսը (7 յունուար), որ պիտի տեւէ մինչեւ փետրուարի վերջը։

Լոնտոնի «Թայմզը» այս առթիւ բացառիկ թիւ մը նուիրեց (Մտունդի Թիւը, 5 յունուար) պարսկական արուեստին, ամբողջ 24 էջ, հոխ պատկերներով։ Այնտեղ կը ներկայացուին Պարսկաստանի պատմական մզկիթներն ու նկարները, մանրամասն տեղեկութիւններ կը տրուին պարսիկ ճարտարապետութեան, գրականութեան, արուեստի եւ մշակոյթային բոլոր ճիւղերուն մասին։

Փարիզի L'Illustrationը եւս իր նոր տարուան բացառիկ թիւը գեղազարդած է պարսիկ արուեստին նմոյշներով։

«Թանն» այս առթիւ կը գրէ.

— Ցուցահանդէսին ղրկուած են պարսկական արուեստի թանկագին նմոյշները բազմաթիւ պետութիւններու, նոյնիսկ անհատներու կողմէ։ Այս ձեւով կը ներկայացուի Պարսկաստանի գեղարուեստի կեանքը, սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը։ Ցուցահանդէսին պարունակած այս թանկագին իրերուն արժէքը կը գնահատուի 500 միլիոն ֆրանք։ Եզական ցուցահանդէս մը իր տեսակին մէջ։

Պարսիկ թագին գոհարները, զորս փոխ տուած է շահ Րիզա Խան, պահպանուած են ենթակարմիր ճառագայթներու շրջանակով մը, որ կարծր մարմինի մը մերձեցումէն կը ճարճատի եւ կ'ազդէ։

Պարսկական արուեստի միջազգային համաժողովը եւս, Մարքիզ Վասըլայի նախագահութեան տակ կը շարունակէ իր նիստերը։ Հացկերոյթի մը ընթացքին, գովեստով խօսուեցաւ Ֆիանսայի պատգամաւորներուն մասին, ողջունելով ֆրանսական գիտութեան աջակցութիւնը պարսկական արուեստի ուսումնասիրութեան մէջ։

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՏՆԱՆ

Անգլիոյ Աշխատանքի նախարարութեան վերջին վիճակագրութեան համաձայն, 29 դեկտեմբերին նպաստի համար արձանագրուած գործազուրկներուն թիւը ամբողջ տարուան մէջ աւելցաւ 2.34.765, գործազուրկներուն թիւը հասցնելով 2 643, 127, ինչ որ կը նշանակէ թէ անցեալ տարուան թիւէն 1 միլիոն 132,896 աւելի է։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԱՆԿԻՒՆ ՄԸ ՄԱՑԼԷՆ

ՆԻՍ.— Քաղաքէն կէս ժամ հեռու բլուրի մը կողքին վրայ 60 70 սիրուն տուներ, վայելուչ վիլլաներ կը տեսնուին։ Անոնց կողքին կը կանգնի Պ. Ջամքէրթենի կողմէ կառուցուած Ս. Աստուածածին եկեղեցին, ընդարձակ գետնայարկով մը։

Ձենկիլէրի. Եալովայի եւայլ շրջաններէ խումբ մը հայրենակիցներ ձեռներէցութիւնն ունեցած են սարալանջի մը անհարթութիւնները շտկելով կառուցանելու սիրուն գիւղակ մը՝ Մացլէ— Cité Arménienne անունով եւ իրենց անձնական ջանքերով զայն օժտած են մանկապարտէզ նախակրթարանով մը։ Եւ Պ. Ջամքէրթենէ կազմուած խնամակալութեամբ, որ դժբախտաբար իր պաշտօնի գիտակցութիւնը չունի, կը հեռաքրքրուի դպրոցով այնչափ, որչափ խորհրդային Հայաստանը արտասահմանի Հայերով։ Կ'արժէ ուրիշ առթիւ անդրադառնալ այս հարցին։

Կրթարանը որ ունի 56 երկսեռ աշակերտներ, Ամանորի առթիւ հանդէս մը կազմակերպեց 28 դեկտ. կիրակի կէսօրէ վերջ, Սոլ Վիքթոր Հիւկոյի մէջ։

Սրահը լեցուն էր խուռն բազմութեամբ։ Հոն էին նաեւ «Eclaireur»ի մէկ խմբագիրը եւ պաշտօնատանց ներկայացուցիչներ։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիքով» եւ «Մարսէյեզով» որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։ Բացման խօսքը ըրաւ ուսուցիչ Պ. Թ. Աբրահամեան որ բացատրեց այն ամենամեծ կարեւորութիւնը զոր մանուկները ունին, ժողովուրդի մը ճակատագիրը կերտելու տեսակէտէն։

Ցետոյ եղան արտասանութիւններ, մեներգներ, եռաձայն երգեր։ Ներկայացուեցաւ «Քաղաքավարութեան փասները»։ Կատարուեցաւ՝ ֆրանսերէն ուղերձ մը ֆրանս. դրօշին ուղղուած։ Ներկայացուեցաւ մանկական օփերէթ մը ընկերակցութեամբ նուագի եւ սրամիտ խօսքերով ու մանկական խաղերով համեմուած քիստոսի ծննդեան կենդանի պատկերը ցեղի ունեցան հայկական պարեր որոնք կրկնուեցան ժողովուրդին փափաքով։

Կ'արժէ յիշել արտասանողներէն փոքրիկ գեղուհին իր վճիռ եւ քնքոյշ ձայնով, խաչիկը «Ես հայ եմ»ով եւ Պետրոսեան ու Գրիգոր Գաբրիէլեան որոնք իրենց «Ես գի՛ւղ պիտի ըլլամ», եւ Հայրենի հողը հատուածներուն մէջ շունչ եւ զգացում դրին, եւ այս ամէնը շնորհիւ Օր Ա. Գարակէօզեանի անխոնջ եւ յամառ աշխատութեան։

Միջնարարին, ամերիկեան ձեւով աճուրդի դրուեցաւ խոշոր եւ գեղեցիկ խմբանկար մը «Հայ վերածնունդի ռահվիրաները» որ բարձրացաւ 1000 ֆրանքի։ Պրն. Ե Խաչատուրեան (տանձիկայթ) մինտուագ 210 ֆր. վճարելով, տարաւ խմբանկարը ընդհանուր ծափերու մէջ։

Դեռ վերջնական արդիւնքը չենք գիտեր, բայց 4000 ֆր. չափ զուտ շահ կը նախատեսուի։

Շնորհաւորելի է Մացլէի ընտանիքներու որ այսպիսի խանդավառ մանուկներ եւ ծաղկած կրթարան մը ունի։

Հ. Անդրունի

Ի՞ՆՉ ԱՐԺԵՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Գերմանացի տնտեսագէտ մը վիճակագրութիւն մը պատրաստելով հաշուած է պատերազմին ծախքերը եւ կը կարծէ թէ 80 միլիար տոլարի կը հասնին։

Քանի մը տարի առաջ, մառաջախա Ռոպերթսըն, որ տեսն մըԱնգլիոյապայակոյտի պետ էր, հաշուեց անգլ. իւրաքանչիւր յարձակողականին ծախքերը։ Կը տեսնուէր որ Արրասի յարձակողականին ինգանօթաձգային պարգնախապատրաստութիւնը կ'արժէր 13 միլիոն սթերլին։ Այնպէս որ եթէ իրարու վրայ բարդենք կատարուած բազմաթիւ յարձակողականներու ծախքերը, գերմանացիին հաշիւը անհշան կը մնայ։

Բայց ինչ որ ամենէն աւելի սուղի նստած է Եւրոպայի, մարդկային կորուստն է։ Եւ խորհիլ որ 8 միլիոն մարդ մեռաւ ընդհ. պատերազմի ընթացքին։

Սպաննուած զինուոր մը, կ'ըսէր Քրէաէրիք Փասի, հաւասար է 20-30 տարուան աշխատանքի։ Ձ՝ բաւեր հաշուել միայն սպաննուած զինուորները, պէտք է նկատի առնել հիւանդութեանց զոհերը, մօրային խանգարումները եւայլն, մինչ պատերազմի ունենալով իրենց պատճառ։ Ճիշդ է ըսել թէ պատերազմը մարդիկ կը սպաննէ տասը տարի յետոյ։ Պատերազմը սուղի կը նստի ու միշտ շունչ եւ զգացում գրին, եւ ...

ՕՐ. ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԱՃԷՄԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ. ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՎԱՐԴԵՏԵԱՆ

Ամուսնացած

Փարիզ 4 Յունուար

այն յաջողութիւն, այլ նաեւ յաղթականին։ Զկայ պատերազմ մը, որ հաստատ բերէ տուգանքով, կ'ըսէր լորտ Ռոզպէրի։

ԱԴԱՄԻՆ... ԳԱՆԿԸ

Չինացի երիտասարդ գիտուն մը, Եօ-քօ-Թրէնի մէկ նկուղին մէջ վերջերս գտաւ գանկ մը որ մարդկային որոշ յատկանիշեր ունէր։ Երկրաբաններու կարծիքով, այս գանկը կը մնայ մէկ միլիոն տարիէ ի վեր։

Մինչեւ այժմ, մարդկային հնագոյն ընտանիքին մնացորդներէն ծանօթ են Ճավայի մարդ-կապիկը, որ գտնուեցաւ 1891ին եւ Սուսէքսի մարդը, որ գտնուեցաւ 1912ին։

Լոնտոնի փրոֆեսօրներէն Սմիթ, որ հրաւէր ստացած էր չինական երկրաբանական պաշտօնէութենէն, քննած եւ այն կարծիքը յայտնած է թէ ամենահին գանկն է այս։ Դժբախտաբար կարելի չեղաւ գտնել ուրիշ ոսկորներ, որպէսզի հասկցուէր թէ այդ նախամարդը ի՞նչ տեսակ զէնքեր ու գործիքներ ունէր։

Այստեղ հարց մը կայ որ կը վերարծարծուի,— ուրեմն Ասիոյ արեւելքն է առաջին մարդկութեան օրրանը։

Գիտուններ եզրակացութեան չեն եկած, միայն թէ կ'ընդունին որ գտնուած գանկը ամենահին ոսկորն է առաջին մարդկութենէն։ Մինչեւ նախատիպը Ճավայի եւ Սուսէքսի մէջ գտնուած կմախքներուն։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ե. Ե. Մ. ՇԱՎԻԼ

27 Դեկտեմբեր կիրակի օր, Վիրոֆլէյի դաշտին վրայ տեղի ունեցաւ Շավիլի Երկսեռ Երիտ. Միութեան եւ C. O. Suresnes (R) խումբերու գնդակախաղի մրցումը։ Կանոնաւոր եւ լաւ խաղարկութենէ մը յետոյ Շավիլի մարզիկները շահեցան 8 նշանակէտ 0ի դէմ։

Իսկ անցեալ կիրակի խումբը մրցեցաւ U. S Meudon (R) խումբին դէմ։ Առաջին խաղամասը անցաւ առանց արդիւնքի, հակառակ երկու կողմերու լաւ խաղարկութեան։ Իսկ երկրորդ կիսախաղը ընդմիջուեցաւ տեղատարափ անձրեւին պատճառաւ։ Արդիւնք 0-0։

Կ. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (104)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Դրան թաղի գնացի քիւրտին ըսի.

— Ես Վահանին ինչպէս կ'ը, կը համոզեմ, ես կ'ըսէ չեմ։ Քիւրտն ըսաւ. «Անդրանիկ՛, որ չի գար, ես ինչ ը։»

Վահանին քիւրտի ներկայութեամբ ըսի.

— Վերցուցէք ձեր հրացանները ու գնացէք։

Վահանն ըսաւ.

— Քիւրտ, դու գնա՛, ես գամ. այնչափ տարի թուրք կառավարութեան ծառայեցի, ո՛ր հանգստացայ, ասկէ վերջ կ'ուզեմ ազգիս ծառայել, գնա՛, ես գամ։

Քիւրտին պատուիրեցի, որ Ջափարին եւ Սոլէ աղային տէ իր տեսածն եւ լսածը։

Նոյնք ունէին երկու զափաղլու հրացան եւ երկուական շարք փամփուշտ։

— Քու զօպիթներուն կ'ըսես, որ այս հրացաններուն մենք կարիքութիւն չենք տալ, ձեռքերնիս ալ չենք առնիր։

Քիւրտին ուղարկեցի Մշեցնայ աղբիւրը. աղայոց քով եւ պատուիրեցի, որ երկու աղայ, երեկոյեան, նրան տանեն ցափըլտայ կողմը, երկու հրացան եւ փամփուշտները իրեն տան ու վերադառնան։ Սասուն ու Մուշ Դաշտը Մոլլասեանի դէմ բողոքող էին։ Ես գնացի Վահանի քով, խօսեցի իմ ըրած կարգադրութեան մասին, զրկեցի երկու զինուոր, սպաննեցին Մոլլասեանին եւ եկան։

Քիւրտը կ'երթայ, կը պատմէ բոլորը Ջափարին ու Սոլէ աղային։ Քորածուղաը քիւրտին պատմածը գրի կ'առնէ եւ թուղթը կը ղրկուի Մուշ՝ միւթեսարիֆին։

Սոլէ աղան եւ այդ քիւրտերը Մուշ փախչեցան Ամբողջ Մշոյ Հայերը, Թուրքերն ու կառավարութիւնը այդ բանէն իմացան։ Բոլորն ալ հասկցեր էին, որ հայը սպաննած ենք։ Բոլորն ալ զարմացան, որ մենք հայը սպաննած ենք, իսկ քիւրտը բաց թողուցած՝ հրացաններով մէկտեղ։ Մեր հրացանները վերադարձնելը անպատուութիւն էր կառավարութեան համար, որ նրա հրացանները ձեռքերնիս չենք ուզեր առնել։ Այնուհետեւ բոլոր քիւրտերն ու թուրքերը կ'ըսեն

— Եզդցիս գուն ալ, քո ըրած գատատանն ալ

* *

Հրայրը դարձաւ Սեպտեմբերի վերջերը, պատմեց Բոսէնի կուիները։ Նա հոն կարգադրած էր տեսօրի ենթարկել Աղբայէլին եւ խնուսցի Աւագին։

Աղբայէլը էն անձնաւորութիւնն է, որ 85 հրացան բանալ տուած էր եւ պատճառ դարձած Հոսայրի եւ Աշոտ-Թաթուլի ձեր բակալման եւ Աշոտ Թաթուլի կախաղան բարձրանալուն։

Աւագն ալ 20 հրացան վերցրած էր մեզնից եւ քիւրտ աղայի մը քով խոլամ մտած։ Եւ նոյնք երկուքն ալ 1903ի ձմրան սպաննուեցան։ Ցհոորիաները աղատ են։ Աղբայէլին զարնողը իրեն հօրեղբօր տղան էր, որ վերջերս կուրանալ սպաննուեցաւ։

Ես վերցրի Աւեախը եւ 15 զինուոր, գնացի Ցագլընի։ Ֆարհադը հոն տուն կը շինէր՝ Զաթոյի տան կողքին, որպէսզի մենք ձմեռը հոն անցկացնենք։ Երկու տունը կ'առնէր մօտ 100 մարդ։ Ես ու Աւեախը տան մէջ շինեցինք մի հրաշալի փուռ։ Մէկ կողմ մը շինեցինք ննջարան մը, փոքրիկ սենեակ Պ. Վահանի համար, գրասեղան մը առաջքը։

Մշեցի կարօ անուն տղայ մը եկաւ իր մեքենայով, տղայոց շորեր կը կարէր։ Մէկ կողմը Ռուստամեանցի Մաւսօ դանակ կը շինէր։ Փուռը ամէն օր հաց կ'եփէր, բացի ուտելուց, օրական երկու միջակ չորցած պահեստի պաշար կը հանէր։ Ամբողջ չորս ամիս այդ փուռը անընդհատ կը վառուէր. միջին հաշուով, օրական 20-30 մարդ է եղեր դրսէն հաց ուտողը։ Մի կողմն ալ կերակուր կ'եփուէր։

Շէնքերուն կից՝ փոքրիկ մառագ մը կար, ուր երկու Բողէշցի՝ ուստա Մարգար եւ ուստա խաչիկ, որոնց բանի բերին, Հիթինցի Գրիգոր եւ Ներքին Կէշէցի մի զարբին գիշեր ու ցերեկ կ'աշխատէին թէ՛ Սասունցոց չախմախլըներու, թէ՛ մեր զէնքերու վրայ։ Գործիցլաւ հանկացողը ուստա խաչիկն էր, որու ձեռքն էր յանձնուած վարպետներու համանան։ Այդ մարդը հետն ունէր 10 ոսկիի գործիք, 10 ոսկու ալ հրացան ու մանր մունր բաներ։ 45 փութ վառօդ եփուած՝ պատրաստի գրուեցինք 35 փութը տուինք ժողովրդին, որ ծեծեն, սեւցնեն. իսկ 10 փութն ալ մնաց քովերնիս, ծեծած, սեւցած։ 8,000 չախմախի քար, 60 լիտր արճիճ զրուեցինք ժողովրդին։

1903ի աշնանը Հրայրը, Վահանը եւ մեր զինուորական խորհուրդը, որոշեցին, որ Թորգոմն ու Վաղարշակը անցնեն արտասահման, ներկայանան Հ. Յ. Դ.եան ընդհանուր ժողովին եւ մեր պահանջներն ընեն։ Հրայրը կ'ուզեր ինքը գնալ։ Ես գրաւոր յայտնեցի իմ կարծիքս բոլոր ներկաներուն։

(Շար.)

ԾԱԽՈՒ ՀՈՂԱԲԱԺԻՆՆԵՐ 120 ՄԵԹՐԷՆ

ՍԿՍԵԱԼ փարիզէն 15 վայրկեան եւ կայարանէն 4 վայրկեան հեռու, հաղորդակցութեան բազմաթիւ եւ արագ միջոցներ, վճարելի 5 տարիէն, կարելի է պայմանաժամը երկարաձգել, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ կոյուղի պատրաստ, մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր ժամը 9—12 եւ 2—6.30, իսկ կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր Գ. GUERYի, 1 ROUTE D'ORLÉANS, CACHAN.

Հաղորդ. միջոց.— փորթ տ'Օրլէանէն առնել 88 թիւ թրամուէյը եւ իջնել GRANGE ORY կայարանը: Ձեր տրամադրութեան ներքեւ կը գտնուի հայ թարգման մը պէտք եղած բացատրութիւնները տալու համար:

CORDONNERIE «AKAP»

Maison A. KAPIKIAN

17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) Tél. Roq. 39-89

Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ

Չափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի: Մասնագիտութիւն *Թաէֆ տը Շինի*, Հնոածայնով իսկ կրնաք խորդակցիլ, ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ:

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Սերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու գատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. Նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3.50էն 7.50: Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12: Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), *գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում* (radiothérapie profonde), *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, եւ արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:*

Թոքախտաւորներու դէմ pneumothoraxի *գործողութիւն: Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):*

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ գնէտական, ելեկտրական եւ Ֆրէօյտեան մեթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներական հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի *պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:*

Դարմանատան սամեաքորժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն:

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն:

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07—42

Métro: Place de Clichy—La Fourche, Autobus H. R. Rbis, Tramway 39, 40, 42, 5:

Կ'ուզէք ճաշակել արեւելեան անուշեղէններու ամենահամեղը՝ պատրաստուած մասնագէտ

ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

փնտռեցէք ամէն տեղ միմիայն MELKON վաճառանիշով *լոքումը, փաքլաւան, հէլվան, գաթայիֆը* եւ իզմիրի համբաւաւոր *բիւշմանի հէլվան* եւայլն:

O. OHANESSIAN

25 Rue Vilin. PARIS (20) Tél. Ménil. 69—15

ՏՕՔԹ. Ց. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

Աչքի, տղայոց եւ ներքին հիւանդութիւններ

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ՝ ամէն օր (բացի երկուշաբթի) ժամը 10—12 եւ ժամադրութեամբ, 27 Ave. Bellevue, Chaville (S. et O.).

Թրամուէյ թիւ 1 իջնել «Puits sans Vin» կայարանը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Պրուսայի Պէյնիր գիւղէն Յակոբ Նեմաճեան, հօր անուն՝ Բենիամին, մօր անուն՝ Հայկանուշ: Տարագրութեան միջոցին 9 տարեկան հասակին մնացած է Ջաքարիայի շրջանները:

Իմացնել խմբագրութեան կամ Կիւլտէրեանի, 25 ter rue de Lyon, Alfortville, Seine, France. *Լուր տուողին 500 Ֆր. նուէր:*

Docteur ès-sciences occultes

Դուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՋԷՆԻ

Կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիր. եւ Մէկը) Ժ. 3—7, բացի Եշ.-է: 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* MÉTROPIGALLE.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատական նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներական հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ճեր' մամիզ-) եւ վարեախ: Մասն. լաբորաթուար: Թեւաձախ եւ արագ խորհրդակցութիւն ամէն օր* 9—12, 2—8 *Կիրակի* 9—12.

EMPIRE մեքենա-Zoi' 87 Av. Wagram

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ—ԲԺԻՇԿ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Առանց ցաւի կը քաշէ եւ կը դարմանէ ակռաները: Ոսկիէ ատամնաշար, ոսկեղէ ակռաներ: Չափաւոր գին: Խորհրդակցութիւն ամէն օր ժամը 9էն 8: 3 Bld. Belleville, Métro Ménilmontant.

BRASSERIE HAROLA

3 Rue la Vieuville

Place des Abbesses

Métro Abbesses, Tél. Marc. 39-88

ՎԱՐՁՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ

Պարահանդէսի, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւայլնի համար:

Մասնաւոր գին Հայերու

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԵՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:

Ցիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS . Tél. Nord 31-49

(կառ. տիւ Նօռի եւ կառ. տը լ'Էսդի մէջտեղը)

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet & Anvers Autobus J. JB.

Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ *Աղիքի* հիւանդութիւններ յատուկ յարկաբաժին *Վեներական* եւ *Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ոսկորի*, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօղացաւ:

ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ:

Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

ՖԷՐՄԻՒՍ, իրաւագիտական գրասենեակ **Ե. Ր. ԽՐԼԱԳԵԱՆ**

33 Rue Rivoli, Tel. Archives 68—23, մէթրօ՝ Chatelet

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ քաղաքային, առեւտրական, պատժական, ամուսնալուծման եւ այլն դատեր: Կը կատարէ նաեւ իւրայ. իրաւաբանի, ինքնութեան թուղթերու, ամուսնութեան օրինական գործողութիւնները: Ձեռ. մը քոմէրսի, շէնքերու եւ հողերու առուծախ: Փոխառութիւն: Դիմել ամէն օր բացի չորեքշաբթի առաւօտեան ժամը 10—12:

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ **ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ**

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը քննուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քիթ, կոկորդի եւ ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

CHAUSSURES «DANEL»

69 rue d'Angoulême, Paris (11)

Դանիէլեան վաճառատան մէջ պիտի գտնէք, տոկուն, ճաշակաւոր եւ ամէն քսակի յարմար կօշիկներ պատրաստուած իր արհեստանոցին մէջ:

Կիրակի մինչեւ կէսօր բաց է:

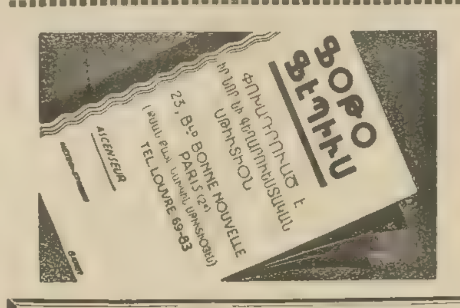
Tél. Ménilmontant 76—71 Autobus: AY. BC

Métro: Couronnes ou Parmentier

ՌԱՏԻՕ ՄԱՍՆԱԳԷՏ Պ. Ա. ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

2 rue des Fossés St. Jaèques. Paris (5)

PLOMBERIE - COUVERTURE

ՋՈՒՐ ԿԱԶ

ԼՈԳԱՐԱՆԻ, ԵՒՆ.Ի ՋԵՏԵՂՈՒՄ

Կը ստանձնեմ կապարի եւ զինկի ամէն տեսակ գործեր, մասնաւորաբար Ջուրի խողովակներու զետեղում եւ նորոգութիւն: Դիմել Նամակով

A. TATOULIANի

4 Ave. de la Porte d'Italie

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՋՐԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ, ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՋԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ցոյց կը տրուին մեր գրասենեակին կողմէ՝

1.— փարիզի շրջակաները ամէն ուղղութեամբ հողաբաժիններ գնելու,

2.— Ամսավճարով տուն շինելու ամբողջութեամբ կամ մասամբ վճարուած հողամասերու վրայ:

3.— վիլլաներ, տուներ եւ բնակարաններ գնելու եւ վաճառելու,

4.— ցուներու եւ ամէն տեսակ fonds de commerceներու վրայ գրաւականով փոխառութիւն ստանալու:

5.— Ամէն տեսակ ապահովագրութեանց մասին դիմեցէք

ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opéra եւ Chaussé d'Aantin, ամէն օր ժամը *10—12* առաւօտները եւ *4—7* կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը *10—1*: Հեռախօս Provence *87—32 եւ 82—48*.

ՃԱՇԱՐԱՆ ԳԱՌԼՕ

34 Rue St. Lazare, PARIS

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ՝ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ԱՆԱՐԱՏ ԿԱՐԱԳՈՎ.

ԱՆՈՒԱՆԻ ԷՆ ԻՐ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ ՄԱԾՈՒՆԸ ԵՒ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐԸ,

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923էն)

CABINET **V. YARJANIAN**

Հասցէ՝ 54 rue Lafayette, Paris (9). Tél. Prov. 87-53, Métro

Կ'ընդունի ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակիէ եւ տօն օրերէ: ՇԱԲԱԹ ՕՐԵՐԸ ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ՕՐ:

Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եղած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 38—

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԾԱՆՕԹ ԲԺԻՇԿ ՏՕՔԹ. Կ. ԽԱՆՃԵԱՆ

Թէլէֆոն Gut. 03—81: Հաստատուած է՝ 21 Rue Prony Paris (8), Ա. յարկ, աջ կողմի դուռը, ուր իր հիւանդները կ'ընդունի ամէն օր ցերեկ. վերջ ժամը 3էն 6 (բացի կիրակիէ) եւ ժամադրութեամբ:

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԲՈԼՈՐ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒՍ

Ստացած եմ մեծ քանակութեամբ զանազան տեսակի սուրճ

քաֆէ Մատակասքար Ա. տեսակ		12.75, Բ.-Գ. տեսակ	աւելի
» Սանթոս Good Ա.	»	14.25	» » »
» Santos supérieur	»	18	» » »
» » Domincul		20	
» » Caracoli		22	
քաֆէ Mocca Hodeldan		24 իսկականը եւ ոչ թէ	
» Godlup		25	
» Ceylan		28	
» Margajid		31	

Կը յայտարարեմ յաճախորդներուս թէ սուրճի գիները տարբերին համաձայն իրենց տեսակին: Զգուշացէ՛ք սուրճերէն: Այցելեցէք մեր գործատեղին գաղափար կազմելու համար սուրճի տեսակներու մասին:

ՀԱՍՑԷ՝ "CAFÉ SULTAN"

TOROSSIAN

93 Rue d'Angoulême Métro: Couronnes, Tél. Ménil. 56—

SEULE AGANCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ

ՅՈՒՆԱՐԷՆ

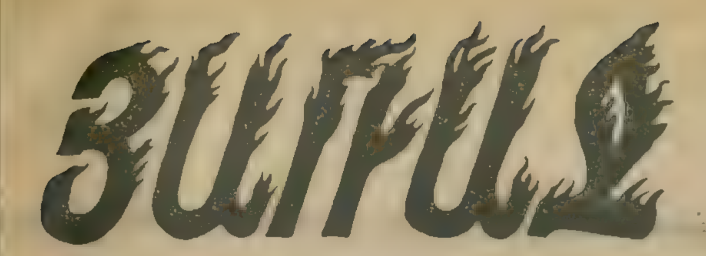
ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

REGISTERED TRADE

20 ՖՐ. 20 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lessage, Paris XX. Tel. Ménil.

Մեր փլաքներու նոր մթերանոցին մէջ կը գտնուին ամէն վաճառանիշէ ֆոներ, — DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, *եւն.: Գիները՝* 120, 300, 450, 525, 750, 800, 1000 *եւ մինչեւ* 2,800 *Նպարեղէններուն լաւը, ժողովրդ. գիներով: Բաց է ամէն*

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԽՐՈՊԱ ...		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 386

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
13
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1931

13 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1466 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի արաբական թերթերը վերջերս կարգ մը շահագրգիռ տեղեկութիւններ հրատարակեցին քրտական ապըստամբութեան վերսկսման մասին։

Հարկ է որոշ վերապահութեամբ ընդունիլ այդ հրատարակութիւնները։ Մասնաւորապէս անճիշդ է Արարատի քիւրտ հրամանատարիհասանՆուրի փաշայի փախուստի պատմութիւնը։ Ցեղոյ հայկական բարձրաւանդակին գաժան ձիւն-ձմեռը թոյլ չի տար լայն գործողութիւններ կատարել Արարատի վրայ կամ անոր բոլորտիքը։

Անցեալ աշնան, Թուրքերու յարձակողականէն յետոյ, օրուան թեւ թիկունք հանդիսացան նաեւ համայնավարական յեղափոխութեան տխուր առաքեալները, միջնաբերդը գարնելով հովկասէն, քիւրտ ռազմիկները զբաղած են ճակատի վերակազմութեամբ։ Իհսան Նուրիի երկու զինակիցները նորէն տեղաւորուած են Արարատի բարձունքներուն մէջ, իրենց ռազմունակ ուժերով, իսկ թուրք պաշարող բանակը իջած է լեռնէն եւ քաշուած Պայազիտ։ Մանր-մունր ընդհարումներ միշտ ալ անպակաս են, բայց նոր և ընդհանուր շարժումի մը հնարաւորութիւն չկայ այս եղանակին։ Ոչ Քիւրտին, ոչ ալ Թուրքին համար։

Երկու բառով պարզելու համար կացութիւնը, ըսենք որ քրտական կրակը երբեք չէ մարած, եւ չի կրնար մարիլ այս ընթացքով։

Շէյխ Սայիտի տարերային եւ կէս պատերազմական պոռթկումէն յետոյ, քիւրտ ըմբոստները նախընտրեցին հրոսակային կռիւի ձեւը, որ թէ աւելի ազդեցիկ է եւ թէ աւելի երկար կը տեւէ։

Փոխանակ զինուորական արշաւանքներ կատարելու եւ մէկ անգամէն ուժասպառ ըլլալու տեսը. քանի հազարնոց բանակներով, քիւրտ ռազմիկները կը հետեւին մեր ֆէտայիներու օրինակին։ Բազմաթիւ ճակատներէ անակնկալ յարձակումներ կատարել քսան, յիսուն կամ հարիւր հոգինոց խումբերով. եւ հարուածել, նեղել թշնամին, ջլատել անոր շարժումները, վնասել կարելի բոլոր միջոցներով։ Ուրիշ խօսքով, միշտ խռովեալ վիճակի մէջ պահել երկիրը, եւ կոտրել անոր բռնակալութեան ջիղը։

Այս է պատճառը որ, անցեալ ամրան շարժումներուն առեն, Թուրքերը շատ աւելի նեղուեցան, եւ հարկադրուեցան դէպի ռազմաճակատ փութացնել չորս զօրաբանակ, իրենց իսկ խոստովանութեամբ։ Այդ ուժին միայն փոխադրութիւնն եւ պարենաւորումը 50 միլիոնի նստաւ տնանկ Թուրքիոյ, առանց հաշուելու մարդկային եւ նիւթական կորուստները։ Թուրքերը իրենք 50.000 կը հաշուէին իրենց կորուստը, Շէյխ Սայիտի ապստամբութեան առեն, եւ նոյնքան կ'ընդունէին նաեւ այսօր։

Ու կռիւը չէ վերջացած տակաւին։

Ընդհակառակն։ Վիճակը ձգուած է 1925էն ի վեր, երբ չկար իրական կազմակերպութիւն, իսկ որոշ ձեւ եւ մարմին առած՝ 1927էն ի վեր, երբ Քիւրտերն ալ ունեցան իրենց ազգային ուխտն ու յեղափոխական կոմիտէն, Հոյբունը։

Անշուշտ հրաշքներ չի կրնար գործել չորս տարուան կազմակերպութիւն մը, մանաւանդ շէյխերու և աշիրէթապետներու ժամթին տակ մեծցած ժողովուրդի մը մէջ։ Բայց քանի որ ամբողջ հոսեցաւ գետերու պէս եւ քիւրտ վարիչ տարրերը ըմբռնած են թէ չունին ուրիշ ելք, բացի անկախութենէ, շալումը պիտի խորանայ, պակաները պիտի լրացուին եւ կռիւը պիտի շարունակուի անխնայ։

Շարժման արժէքը հասկնալու համար, կը բաւէ ըսել թէ Թուրքիոյ մէջ կան տարրեր, որոնք ժամանակը եկած կը համարեն գոնէ վարչական ինքնավարութիւն տալու Քիւրտերուն։ Քիւրդ Ազգային կոմիտէն անշուշտ կը ծիծաղի թրքական այս խաղերուն վրայ, որոնց ժամանակը շատոնց անցած է։

Անոնք որ վերջին ամիսներու ընթացքին Թուրքիա գացին ու եկան, նմանապէս կը խոստովանին թէ քէմալապետութեան ամենածանր հոգերէն մէկն է քրտական խլրտումը. ահա մը՝ որ մէկ օրէն միւսը չի դարմանուիր։

Ու այս ականատեսներուն ամէնէն բախտաւորը մինչեւ Էնկիւրի գացած եղաւ, առանց մխրճուելու դէպի խորերը, «մինչեւ սարեւելեան նահանգները», ուր պիտի պարզուէր կացութեան ամբողջ պատկերը։

Չենք ուզեր գուշակութիւններ ընել յառաջիկայ գարնան համար, բայց գիտենք որ քիւրտ վարիչները այժմէն միջոցներ կը խորհին, կռիւը վերսկսելու համար։

Ի հարկէ որքան լայն աղբիւրներ ունենան զէնքի և դրամի, այնքան աւելի ուժգին հարուած կրնան տալ Թուրքերու սեպտեմբերեան յարձակողական դժուար թէ յաջողութեան յանգէր, առանց արտաքին աջակցութեան։ Մանաւանդ առանց Ռուս պոլշեւիկներու անպատիւ միջամտութեան։

Ամէն պատրանք փարատելու համար, հարկ է ճշդել թէ միջազգային քաղաքական պայմանները թոյլ չեն տար վարագոյն երազներ հիւսել։

Բայց, ամէն բան յատակ տեսնելով, ընդունինք թէ մեր ազատին համար իսկ ակօսներ կը բացուին, ճամբաներ կը հարթուին այս խոր եւ տարերային շարժումով։

Շ.

ԼՈՒՐԵՐ ՌՈՒՍԻՈՅԷՆ

Րիկայէն կը հաղորդուի թէ վերջերս մասնաւորաբար ուշագրաւ ծանգամանք մը առած են Ուքրանիոյ կարմիր բանակին խլրտումները։ Քիէվի մէջ, 137րդ գունդի զինուորները գաղտնի կազմակերպութիւն մը պատրաստեր են, նպատակ ունենալով կարմիր բանակին մէջ ըմբոստական շարժում մը յառաջ բերել, ընդդէմ Մոսկուայի՝ Քիէվի մօտ, Ցարնիցէի զինուորական մթերանոցներուն մէջ, մեծաքանակ ռազմանիւթեր պայթած են, ծանր վնասներ պատճառելով։

Օտեսայի օդանաւային գործարանը կրակի տրուած եւ մեծ մասով այրած է։ Այս երկու աղէտները ուքրէն գաղտնի կազմակերպութեանց գործը կը նկատուին։

Ումանիի պահակագունդին մէկ մասը ըմբոստացած է, եւ հրամանատարը սպաննուած։ Քրէմէնչուքի մէջ եւս, զինուորները հակախորհրդային ցոյցեր կատարած են։ Կեդրոնի հրահանգին համաձայն որոշուած է զէնք չտալ այդ շրջանի նորագիր զինուորներուն։

Ուքրանիոյ ներքին գործավարը պաշտօնանկ եղած է եւ երկրին բովանդակ ներքին վարչութիւնը յանձնուած է կեփէուի գործադիր մարմինին։

ՅԱՆՑԱ՞Ն Է ԱՂՕԹԵԼ

«Կրասնայա կազեթա» պոլշեւիկեան թերթը բուռն յօդուած մը հրատարակած է ցարական զօրավար Պալանինի այրիին դէմ, որ իր տան մէջ հաստատած էր գաղտնի դպրոց մը, ուր տասնեակ մը լքուած պատանիներու գրել-կարդալ կը սորվեցնէր։

Այրիին յանցանքը կը ծանրանայ անով որ սենեակը ուր կը հաւաքէք իր աշակերտները՝ զարդարուած էր կրօնական առարկաներով։ Սակայն ինչ որ աւելի կը զայրացնէ պոլշեւիկեան թերթը, այն է թէ դատարանը՝ փոխանակ աքսորելու այս ինքնակոչ ուսուցչուհին, գոհացած է զայն դատապարտելով 10 րուպլի տուգանքի։

ՌԻԿՈՎԻ ԱՆԿՈՒՄԷՆ ՅԵՏՈՅ

«Մոսկուայէն Ռիկա հասած լուրերու համաձայն, Ռիկովի հրաժարեցումը նշանակելի գրգռութիւն մը առաջ բերած է բանուորական կեդրոններուն եւ բանակին մէջ, ուր գործավարներու խորհուրդին հրաժարեալ նախագահը մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէր։ Դժուար է գնահատել այս դժգոհութեան տարողութիւնը, քանի որ ամբողջ խորհրդային մամուլը Ստալինի մարդոց ձեռքն է։ Հակառակ ատոր սակայն, տրուած լուրերը կը հաստատեն դժգոհութիւնը։ Այսպէս է որ Համայնավար վերստուգիչ կեդր. Յանձնախումբը ստիպուեցաւ խիստ միջոցներու դիմել կարգ մը սպաներու դէմ, որոնք չէին քաշուած բացէիբաց յայտնելէ իրենց տրտունջը։

Կարմիր բանակի «ցիմրիական» զօրախումբերէն մէկուն մէջ, ջնկան երեւան հանած է գաղտնի խմբակ մը, որ զինուորներուն առջեւ կը քննադատէր Ռիկովի դէմ առնուած քայլը եւ Ստալինի քաղաքականութիւնը, այս վերջինը մեղադրելով որ Ռուսիան կը տանի դէպի կործանում. Ջնկան ցրուեց այս խումբը եւ անոնց գլխաւորները վտարեց կարմիր շարքերէն։

Նման մթնոլորտ մը կը տիրէր նաեւ Թնդանօթաձիգ զօրաբաժնի մը մէջ, ուրուն սպաները կը համոզէին իրենց զինուորները թէ հնգամեայ ծրագիրը անգործադրելի է, թէ երկիրը տնտեսական զարհուրելի տագնապի մէջ է, փաստ որ հակառակ ծայրայեղ Ճարտարարուեստացման՝ զինուորները կօշիկ չունին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԸ ԳՈՐԾԻ ՍԿՍԱՒ

Մէնէմէնի մէջ քննութիւնները կը շարունակուին։ Ըմբոստները ծափահարողներուն ինքնութիւնը ճշդուած եւ անոնց դէմ ձերբակալման հրամանագիր հանուած է։ Ոստիկանութիւնը կարգ մը տուներ խուզարկած է. Հիւսէյին եւ Հասան անուն երկու անձերու տունէն մէյմէկ մաւզեր հրացան գտնուած է։ Այս երկու մարդիկը ձերբակալուած են։

Շարժումին հետ կապ ունեցող 7 անձեր ձերբակալուեցան Արմուտլուի մէջ եւ Մէնէմէն բերուեցան։ Անոնցմէ մէկը Պոլիս ղրկուած է այնտեղի մեղսակիցները երեւան հանելու համար։ Պոլսոյ մէջ կարգ մը ձերբակալութիւններու կը սպասուի։

Պաշարման վիճակ դեռ չէ հաստատուած, բայց առ այժմ, կեդրոնի հրամանատար Ալի Մուզաֆէր փաշա պէտքեղած միջոցները ձեռք կ'առնէ Մէնէմէնի մէջ։ Հարսնիք եւ նման ուրախ հաւաքոյթ արգիլուած է, շարունակ պահակներ կը պտտին։

Շէյխ Էսատի եւ ընկերներուն մասին պատրաստուած որոշմնագիրը ամբողջացած եւ պատերազմական ատեանին յանձնուած է։

Շէյխ Էսատի հարցաքննութիւնը շատ կարեւոր եղած է։ Հասկցուած է որ այս անձը, թէքքէները փակուելէ վերջ, թղթակցութիւն ունեցած է իր ադանդին պատկանողներուն հետ եւ հրահանգներ տուած է անոնց։ Շէյխը Մագնիսայի շրջանին իրեն փոխանորդ կարգած է Թապուր իմամի Իպրահիմ էֆ. որ այնտեղի շէյխերուն գլուխն անցած էր։ Պուլպա պէյը գլխաւոր Տէրվիշ Մէհմէտն ալ այս ադանդին կը պատկանի։ Հասկցուած է նաեւ որ մասնաւոր մարդոց միջոցով կապ հաստատուած է Պոլսոյ եւ Մագնիսայի միջեւ։

Կարգ մը նոր ձերբակալութիւններ կատարուեցան Մէնէմէնի մէջ։ Ձերբակալուածները գլխարկի օրէնքին դէմ գործողներ են։ Ոստիկանութեան ուշադրութիւնը գրաւած է որ Մէնէմէնցիներէն շատեր առանց գլխարկի, գլուխնին լաթեր կապած կամ թուղթէ քիւլահներ դրած կը պտտին։ Այս կարգի 20 անձեր բռնուած եւ դատարան յանձնուած են։

Կատարուած քննութիւններով ստուգուած է որ Մէնէմէնի դէպքին, Պուլպա պէյի գլխատման միջոցին ներկաները 300 հոգի եղած են։ Ասոնց կէսը անտարբեր, միւս կէսն ալ դէպքին համակիր եղած են։ Այս վերջիններէն ոմանք ըմբոստներուն ծխախոտ, պարան տուած եւ ծափ զարկած են։ Այս անձերը ներկայիս ձերբակալուած կը մնան, գրեթէ բոլորն ալ հարցաքննուած են արդէն եւ շաբաթ օր սկսած է անոնց դատավարութիւնը։

Ապտիւլգատիր 150նոցներուն միացաւ

Անթաքիայէն կը հաղորդուի թէ Աճալի կուսակցութեան նախագահ Ապտիւլգատիր Քէմալի եւ իր ընկերները Հալէպ գացած ու երկու օր տեսակցած են 150նոցներէն Ճէմալ Գատիրի հետ։ Ապտիւլգատիր թերթի մը թղթակցին յայտարարած է թէ եթէ այս անգամ Թուրքիա մտայ, հաւանական է որ կախաղան հանուէի։ Ցիշեալը սկսած է գործակցիլ 150նոցներէն Ալի Իլմիի եւ Սուէտիոյ կառավարիչ Գայրաքտարզատէ Ահմէտի հետ։

Ապտիւլգատիրի նպատակն է եղեր Իրաք եւ Պարսկաստան անցնիլ ու կազմակերպութիւն մը յառաջ բերելով պարտաւորել որ Ղազէթ փաշան հրաժարի։ Նոյն իսկ մտադիր է եղեր Ազգերու Ընկերութեան միջոցաւ բողոքել կառավարութեան քաղաքականութեան դէմ։

Թուրքիա եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը

Էնկիւրիէն հրահանգ տրուած է Փարիզի դեսպան Մունիր պէյի որ դիտողի հանգամանքով ներկայ գտնուի Ազգերու Դաշնակցութեան առաջիկայ նստաշրջանին։

Այս որոշումին մասնաւոր կարեւորութիւն կը տրուի քաղաքական շրջանակներու մէջ, եւ կը կարծուի թէ ան նախաբանն է Թուրքիոյ մուտքին՝ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։

Մուսթաֆա Քէմալ Խալքի գլուխը

ԷՆԿԻՒՐԻ, 11 յունուար.— Նահանգներու մէջ կատարած իր պտոյտէն դարձին, Մուսթաֆա Քէմալ որոշեց կրկին իր գործօն մասնակցութիւնը բերել Խալք կուսակցութեան ղեկավարութեան մէջ։ Այս կուսակցութիւնն է եւ ոչ թէ դահլիճը որ յետագային պիտի կառավարէ Թուրքիան։

Այսպէս որոշուեցաւ երէկ եւ այսօր տեղի ունեցած ժողովներու մէջ, որոնց կը նախագահէր վարչապետ Ըսմէթ փաշա։ Խասիւ քննադատուեցան ներքին եւ ելմտական գործավարները։ Բոլոր նախարարները արձանագրեցին եղած քննադատութիւնները, իսկ Ըսմէթ փաշա մասնաւորաբար պնդեց որ անմիջական միջոցներ ձեռք առնուին ուղղելու համար մատնանշուած սխալները։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ Կ'ԱՒԵՐԵՆ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԱԹՈՍԵԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ

Աւելնոտ դէպք մը ծագեցաւ Գահիրէի Մաթոսեան ծխախոտի գործարանին մէջ։

Գործատան երկու գլխաւոր բաժանմունքներուն մէջ (ծխախոտ լեցնելու եւ տուփ շինելու) մօտ 1,000 արաբ գործաւորներ մէկէն աշխատանքները կը դադրեցնեն եւ ընդհանուր ազդանշանի մը վրայ, անկարգութեանց կը սկսին։ Խռովութիւնը թէեւ կէս ժամ հազիւ կը տեւէ, սակայն այդ կէս ժամուան ընթացքին գործաւորները գրեթէ ամէն բան կ'ոչնչացնեն.— կը կոտրեն սնտուկները, կը ջարդեն ապակիներն ու ելեքտրական լամբարները, կը կոխկռտեն պատրաստուած գլանիկները (աւելի քան կէս միլիոն) եւ թեթեւօրէն կը վիրաւորեն մօտ 20 հոգի, որոնցմէ երկուքը Հայ աշխատաւորներ՝ Գէորգ եւ Յովհաննէս։ Ոստիկանութիւնը հասնելով ամէն բան կը խաղաղեցնէ։

Խռովութեանց բուն պատճառը տարեկան հատուցումի խնդիրն է։ Ցարդ գործատան տնօրէնութիւնը իւրաքանչիւր տարուան վերջաւորութեան միանուագ կիսամսեայ վճարում կ'ընէր՝ իբրեւ տարուան մը աշխատանքի հատուցում։ Գործաւորութիւնը այս հատուցումը կ'ուզէր իբրեւ նուէր նկատել, թիւրիմացութեանց տեղի տուած ըլլալու համար, տնօրէնութիւնը կ'որոշէ այլեւս ամէն տարի այդ վճարումը չընել, այլ ընդհակառակն վար դնել տարեկան կիսամսեայ հատուցումները եւ ամբողջ գումարը միանուագ մէկէն վճարել, երբ աշխատաւոր մը ռեւէ պատճառով ընդմիշտ կը ձգէ գործարանը։

Խռովութեանց երկրորդ պատճառը՝ շաբաթը լրիւ վեց օր աշխատելու պահանջն է, որ ինչպէս յայտնի է, չի գործադրուիր բազմաթիւ գործարաններու մէջ, ուր օրավարձով աշխատողները շաբաթուան մէկ երկու օրը անգործ կը պտտին։

Գործաւորներու մէկ մասը վերադարձած է գործի եւ ձեռնարկած աշխատութեանց։

ԿԱՐՄԻՐ ԲՐՈՒՔԱԿԱՆՆ

Պոլշեւիկեան թերթերը կը գրեն թէ Միջազգային կարմիր Սէնտիքաներու (փրոֆինթերն) եւրոպայի ընդհ. քարտուղարութիւնը, որուն կեդրոնը կը գտնուի Պերլին, կոչ մը ուղղած է ամբողջ աշխարհի աշխատաւորութեան, ուժ տալու համար հարաւային Անգլիոյ եւ Ուէլզի աւազանին գործաւորներուն։

Ցարդ, յայտնի չէր թէ փրոֆինթերնը եւրոպական ընդհ. քարտուղարութիւն մը ունի Պերլինի մէջ։ Այս լուրը գաղտնիքի մատնած է նոյնիսկ Մոսկուայի համայնավարներէն շատերը։

Ասկից առաջ, փրոֆինթերնի կեդրոնական դիւանն էր որ մոսկուայէն նման կոչեր կ'արձակէր։

ԴԻՐԱԽՏԷՆ ՓԱԽՈՒՍՏ

Լեհական թերթերը կը գրեն թէ երբ Մոսկուա-Վարշաւիա ճեպընթացը Վարշաւիոյ կայարանը հասաւ, վակոնի մը տակ կծկտած գտնուեցաւ անգլիացի ճարտարագէտ մը Թոմսըն, ճարտարագէտը պատմեց թէ Ռուսիոյ մէջ գործարան մը կ'աշխատէր։

Ջնկան իրինքը ձերբակալեց եւ Թոմսըն բանտը նետել տուաւ։ Յաջողեցաւ բանտէն փախուստ տալ, կտրեց Թոմսք-Վարշաւիա ճամբան, մերթ ոտքով, մերթ վակոնի մը ներքեւ գաղտնի կծկտած, Անգլիոյ դեսպանը իր պաշտպանութեան տակ առաւ փախստականը։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՉԵԿԱՅԻ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Բազմաթիւ հոգերով եւ կաշկանդումներով ծանրաբեռնուած Խ. Հայաստանի վարիչները, ժամանակ եւ հնարաւորութիւն կը գտնեն զբաղեցնելու իրենց քաղաքացիները զանազան տօնակատարութիւններով ու հանդիսաւոր յիշատակութիւններով։ Անշուշտ ձեւի եւ կամ սովորութեան համար չեն միայն այս կարգի ձեռնարկները, որոնք նիւթական եւ բարոյական մեծ զոհողութիւններ կը պարտադրեն իշխանութիւններուն. մանաւանդ տնտեսական եւ քաղաքական տագնապներու այս շրջանին։ Անհրաժեշտութիւններ կը թուին ըլլալ։ Մարտական խնդիրներու կարգին, որոնց լուծման համար ոչինչ կարող է արգելք նկատուիլ խորհրդային դրախտին մէջ։ Եւ իսկապէս ալ, եթէ նկատի ունենանք միայն մեր երկրին մէջ անցած տարուան վերջին եռամսեակին յառաջացած տագնապները — տնտեսական զանազան ճիւղերու ծրագրերու թերակատարումը, ներքին կուսակցական իրարանցումները եւ միւս կողմէն բազմաթիւ տօնակատարութիւնները, այդ իսկ շրջանին մարդ ակամայ կը մղուի կարծելու թէ այս ձեւով է որ անոնք կը յաջողին ժողովրդական տրամադրութիւններու մէջ իրենց ի նպաստ ճեղքեր յառաջացնել։

Չէ՞ որ իւրաքանչիւր նոր տօնի առթիւ վարպետութեամբ վարագոյր մը կ'իջեցուի առկէ առաջ գոյութիւն ունեցող օրուան հրատապ խնդիրներու վրայ, թաւցնելով նաեւ այդ առթիւ ստեղծուած Հղագրգռութիւնները։

Այս տեսակէտէն չափազանց բնորոշ է խորհրդային Հայաստանի միլիցիայի եւ պետքաղվարչութեան (Չեկա) *տասնամեակներու յաջորդական տօնակատարութիւնները։ Այսօր երբ աւելի քան երբեք տագնապալի է համայնավար ներքին կեանքը, շնորհիւ աջէն ու ձախէն յառաջացած ալիքներուն, նպատակ մը չունի՞ նորէն, վերեւի տօնակատարութիւնները մանաւանդ Չեկայի։*

Այս տրամադրութիւնը բացայայտօրէն կը տեսնուի բոլոր հրատարակութիւններու մէջ։ Հայաստանի Հ. Կ. (Բ.) Կ. Կեդրոնը այս առթիւ ընդհանուր գիծերով ներկայացնելով երկրի ներքին եւ արտաքին կացութիւնը եւ Չեկայի անցեալի դերը, կ'ըսէ ի միջի այլոց.

«... Եւ վերջապէս, երբ կուսակցութիւնը անխնայ պայքար է մղում երկու ֆրոնտի վրայ, կրակը կեդրոնացնելով էտապի աղէտաւոր վտանգ՝ աջ թեքման դէմ եւ անխնայ ջարդելով «ձախ» օպորտունիստներին, Հպք վարչութիւնը (Չեկայ) այսպէս սոցիալիստական մեր հայրենիքի աննկուն եւ անվեհեր պաշտպան պարծանքով աննկուն յեղափոխական պատուով թեւակոխում է իր պրոլետարական պայքարի երկրորդ տասնամեակը։»

Այս բոլոր արտայայտութիւններէն պարզ էր այս ազդարարութիւնը կ'ուղղուի ամէնէն առաջ իրենց իսկ ընկերներուն, որոնք կը մտնեն աջ եւ ձախ շրջանակին մէջ։

Բայց շահագրգռութիւնը այս տասնամեակի կը վերաբերի նաեւ մեզի համար։ Չէ՞ որ այս հաստատութիւնը մէկն է նորագոյն պատմութեան սեւ էջը, իր այնքան այլանդակ, անբարոյական եւ մարդկային միտքը ամքեցնող արարքներովը։

Դժուար է սահմանաւորել Չեկայի դերը, վերջին տասնամեակին ոչ միայն Խորհրդային Երկիրներու այլեւ բովանդակ աշխարհի մէջ։ Դժուար մանաւանդ, որ այդ հաստատութիւնը կը փոխաբերինէք տապալուող ցարական ոճրագործ բանակայական օճախին մէջ, յանուն ընկերվարութեան շահերու պաշտպանութեան, յանուն բոլոր ճնշուածներու արդար վրէժխնդրութեան։ Այլ խօսքով մարդկութիւնը բոլոր ապօրինի, քմահաճ, վայրագ բռնութիւններէն, կամայականութիւններէն, հալածանքներէն ազատելու համար ստեղծուած կազմակերպութիւն մըն էր, յղացուած եւ ղեկավարուած «յեղափոխական» եւ «ընկերվարական» յայտնի պարագլուխներու կողմէ։

Լէնինը եւ իր ծանօթ անծանօթ «աշակերտներ»ը ժամանակի ընթացքին նուիրագործեցին «Չեկայի» քստմնելի բոլոր արարքները, անոնք մտածուած խնամքով կապեցին անոր գոյութիւնը «սոցիալական յեղափոխութեան ամբողջական» անհրաժեշտութեան հետ։ Տակաւին ռուսական յեղափոխութեան առաջին օրերուն կը յայտարարէր ի լուր աշխարհի.

«Առանց այդպիսի հիմնարկի (չեկա) աշխատաւորների իշխանութիւնը չի կարող կայունութիւն ունենալ, քանի դեռ կան աշխարհում շահագործողներ։»

Վիճելի խնդիր չէ թէ Չեկան անհրաժեշտութիւն էր թէ ոչ։ Որովհետեւ ամէն երկիր իր անխուսափելի «Չեկան» ունի, որ կը ներկայանայ գլխաւոր պաշտպանը օրուան իշխանութիւններուն։ Խնդիրը սակայն «Չեկայի» բովանդակութիւնն է, անոր գործածած զէնքերն ու միջոցները։

Այս տեսակէտով ո՞վ է որ պիտի յաջողէր միջնադարեան շրջանէն սկսած մինչեւ մեր օրերը, մանաւանդ մէկ ալ երկրի մէջ կազմակերպութիւն մը, նման Չեկային։

Ո՛չ ոք։ Կարելի է ըսել համարձակութեամբ։ Որովհետեւ եթէ վանդալականութիւնը, բռնութիւնը, լրտեսութիւնը եւ այս կարգի հազարաւոր քստմնելի արարքներ հին ժամանակներէն սկսած զէնքեր են եղեր բոլոր բռնաւորներուն, իշխանաւորներուն եւ արտօնեալ դասակարգերուն, իրենց կամքը պարտադրելու միլիոնաւոր թշուառ մարդկութեան, տնտեսական երբեք եւ ոչ մէկ տեղ մարդ իր նմանը ոչնչացնելու արուեստը չէ կատարելագործած այնպէս, ինչպէս կատարելագործուեցաւ Խորհրդային երկիրներու մէջ, համայնավար վարդապետներու կողմէ։

Չեկան եղաւ ոչ միայն աննախընթացօրէն վայրագ դէպի մարդ անհատը, այլ նաեւ անբարոյականութեան դարձաւ օջախ մը։ Ան իր արիւնոտ ժանիքներով հեծելով մարդկային միլիոնաւոր կեանքեր, իր գոյութեան առաջին իսկ օրէն կը թունաւորէ ընկերային կեանքը, կ'այլասերէ բարոյական ամէն կարգի ըմբռնումները։

Չարժեր յիշել դէպքեր, որոնք այնքան ծանօթ են այլեւս բոլորին։ Մանաւանդ որ ամէն օր համաշխարհային մամուլը բազմաթիւ յայտնութիւններով կը հրամցնէ այս անիծապարտ հաստատութեան պատմութիւնը։

Ընդհանուր ձեւով յիշենք թէ Չեկան ստեղծեց նոր տիպեր, նոր դէմքեր, որոնց գերագոյն հաճոյքն եւ բերկրանքը եղաւ մարդկային տանջանքը, արիւնը։ Հալը ինչպէս բոլոր տապարէջներու մէջ, հոս եւս իր «արժանի» ներկայացուցիչներն ունեցաւ։ Աթարբէկեանը եղաւ մէկը հանրածանօթ Չեկայի այն նշանաւոր դէմքերէն, որոնց համար մարդկային կեանքը նկատուեցաւ ամէնէն անարժէք նիւթը։ Ունեցանք կիներ ալ, այս դասակարգէն, որոնք բոլոր հաճոյքներէն աւելի նախընտրեցին մարդկային երկարատեւ զալարումներն ու տանջանքները, «տաղանդաւոր» չէկիստներու կողմէ։

Խ. Հայաստանի մէջ «Չեկայի» դերը մասնաւորաբար եղաւ ճակատագրական մեր ժողովուրդի համար։ Որքան թանկագին կեանքեր զոհ գացին հայութեան բոլոր դասակարգերէն (դաշնակցական, համայնավար, անկուսակցական), քաղաքացի թէ գիւղացի։ Քանի քանի՜ տուներ քանդուեցան, քանի օջախներ մարեցան։ Ի հարկէ «յանուն յեղափոխութեան ամբողջականութեան» դէմ իրենց գործած «հակայեղափոխական» արարքներու մեղադրանքներով։ Զոհերը [illegible] եղան։

Իսկ այսօ՞ր, անոնք որ տարանց պաշտօնական չեկիստի եւ չեկայի հետ գործ ունենալու, ամէն վայրկեան տարսափը կ'ապրին, անորոշ ու անստոյգ ճակատագիրը։ Մանաւանդ որ ան ամէն տեղ է գիշեր ու ցորեկ։ Ոչ մէկ անկիւն, ոչ մէկ տուն ազատ է Չեկայի տեսողութենէն։ Զաւակը հօրազատ ծնողքի, ընկեր ընկերոջ ամուսինները, փոխադարձաբար Չեկայի լրտեսներ են։

Այսքանը գացէք դարձեալ տանելի ըլլար, եթէ միայն իւրաքանչիւր անհատ պատժուէր երկրի եւ պետութեան դէմ իր արարքներու համար։ Ողբերգութիւնը հոն է, որ մարդիկ թակարդը կ'իյնան իրենց հին մտքերու, նոր մտածումներու եւ շատ աւելի անմեղ արարքներու համար։

Իսկ կեղծի՞քը, գրպարտութի՞ւնը, եւ զանազան փորձութիւննե՞րը, ո՞ ասոնք արդէն նոյնպէս նուիրագործուած միջոցներ են, որոնցմով Չեկան ուզած վայրկեանին կը յայտնաբերէ հազարաւոր «յանցագործներ»։ Աղաբեկովի յայտնութիւնները այնքա՛ն մանրամասնութիւններ տուին այս ստոր խաղերուն։

Այս «հերոսութիւններով» է որ կը պանծացուի տասնամեակը Հայաստանի Չեկային։

Համայնավար տօներու մէջ սակայն, այս մէկը, ինչպէս որ անհանդուրժելի է եւ անըմբռնելի։ Որովհետեւ վերջին հաշիւով կ'ուզե՞ն չեն կրնալ մոռցնել տալ. նոյնիսկ ընտելացնել մարդիկ համայնավար կարգերուն. բայց Չեկա՞ն, — ո՛չ, ո՛չ մէկ միտք կը հանդուրժէ անոր գոյութիւնը։

Մեր երկրի թէ գաղութներու մէջ այս պատգամը կը դառնէ շարունակաբար։ Կռուիլ այս չարիքին դէմ, լաւագոյն յարգանքը պիտի ըլլայ Հայաստանի։ Եթէ երէկ մեր յանցապարտ անտարբերութեամբ ան մտաւ գործեց մեր մէջ կրօնաւորի ադամի (?), եւ «հայրենասէր»ի դիմակին տակ, կեանքը կը պարտադրէ տակաւին վերջ տալ նման այլանդակութիւններուն, յանուն Հայաստանի, յանուն ազգամէջ կեանքի անդորրութեան եւ բարոյական արժէքներու պահպանման։

Այս կարող է ըլլալ տրամաբանական միակ եզրակացութիւնը, այս տասնամեակի առթիւ։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԻՐԱՐՈՒ ԿԸ ՀԱՅՀՈՅԵՆ

«Ըըլվագ» (?) ծանր բառերով կը յարձակի «Հալք Տօթաւ» թերթին վրայ։

«Գիտէ՞ք, որո՞նք կը հրատարակեն այս քուրձի կտորը «Հալք Տօթաւ» որ մեր մասին ստոր զրպարտութիւններ կ'ընէ։ Դաւաճան նախորդ գործավար Մահմուտ Խասմ պէյ եւ Տաշօսս Ֆէրիտ լրտեսական կազմակերպութեան նախագահ Գաթի անուն անձ մը...։ Այո՛, Տաշօսս Ֆէրիտ որ կ'ուզէր խեղդել միլլի շարժումը եւ հայրենիքը ծախել, չյաջողեցաւ։ Ընդհ. Ապահովութեան տնօրէնութեամբ եւ Պապը Ալիի մէջ լրտեսական տունձն կազմակերպութիւն մը ստեղծեց։

«Այդ ժամանակ պետերէն էր նաեւ անոր եղբայրը Գաթի, որ անկախութեան ատեանին կողմէ 10 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ իբրեւ հայրենադաւ։

Մահմուտ Խասմ պէյ եւ Գաթի քով քովի, օր մը ան կը գրէ խմբագրականը, օր միւսը, Գաթի [illegible]։

Դիմակները վա՛ր։ Պարտապանը չէ որ այդ քուրձի կտորը առաջ կ'երթայ անամօթութեան եւ ստորնութեան մէջ»։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԺԸՆԵՒԷՆ

ԶՈՐԵԱՆ

Ռոստոմին աղջիկն է Տիկ. Թագուհի Պէռ-Զորեան։

Համեստ էր ծնողքին պէս, գրեթէ անծանօթ մնացած է ան հայ հասարակութեան։ Հայ թերթերը շատ քիչ անգամ արձանագրած են անոր բարձր արուեստին համբաւը, որ օր ըստ օրէ մեծնալու վրայ է հոս, Զուիցերիոյ մէջ։

Գնահատուած է բոլոր արուեստագէտներէն ու սիրուած իր ինքնայատուկ արուեստին խորհրդաւոր գրաւչին համար։ Ամէնէն դժուարահաճ քննադատներն անգամ չեն զլացած հիացումով արտայայտուիլ Տիկին Պէռ-Զորեանին արուեստին հանդէպ։ Ամէն անգամուան պէս, զուիցերիական մամուլը, դարձեալ խանդավառութեամբ արտայայտուեցաւ անոր վերջին ցուցահանդէսին առթիւ, որ տեղի ունեցաւ դեկտեմբերին, Ժընեւի մեծագոյն սրահներէն մէկուն մէջ։

Անվիճելի է մանաւանդ պաթիքներու արուեստին մէջ։ Եւ այնքա՛ն գնահատուած են անոր աշխատանքները որ, վերջին ամսուն Ժընեւի Ազգային թանգարանը ուրախութեամբ գնած է անոր լաւագոյն «պաթիքներ»էն մին որ «Խաղաղօրհնէք»ը կը ներկայացնէ։

Անուրանելի իրականութիւն մը, որ պատիւ կը բերէ մեր ազգային արուեստին։

Կը բաւականանամ մէկ մասը միայն թարգմանել այն բազմաթիւ քննադատականներէն, որոնք երեւցան զուիցերիական զանազան օրաթերթերու եւ պարբերաթերթերու մէջ։

«La Suisse» *օրաթերթին քննադատը կը գրէ վերջին ցուցահանդէսին համար.*

— *«Տիկ. Պէռ Զորեանին գործին մէջ կը գտնենք քմայք ու ճոխութիւն, որ հաւատարիմ կը մնայ Արեւելքին ուր ծնած է ան։ Ան իսկապէս հաշակ ունի գծելու համար մեծ սրահները* (Tentures) *ուր աշխարհիկ եւ կրօնական տեսարաններ իրարու կը խառնեն զարդական քնքշութիւններն ու նախնական սատակութիւնը, յատուկ բիւզանդացի նկարիչներու։*

Անոր արուեստին մէջ հեռանկարութիւն չկայ։ Ան անվիճելի կարողութիւնը ունի բնական խաղերու, որով այս կինը շատ մեծ դիւրութեամբ եւ վստահութեամբ կը յօրինէ, եւ որ զգայուն ըլլալու միջոցը կը գտնէ մինչեւ իսկ ամէնէն վերացեալ բաղադրութիւններու մէջ։

Այս ձեւերու եւ գոյներու զգայնութիւնը, քողարկուած ու նուազուն յօրինուած մինչեւ իսկ ազրբեջական (?) նիւթերու մէջ, անդրդուած ակնարկութիւնները Արեւելքէն, խիստ զգայուն կալարգեական (?) շարքին մէջ։ Բաժակներու եւ ամաններու արտաքին երեւոյթը արեւմտեան չէ բնաւ։ Եւ գործը ինքնին այնքան յատկանշական է որ ինքզինքդ պահ մը արեւելեան, դիւթական պարտէզ մը մէջ կը զգաս։»

«Le Courrier de Genève»*ի մէջ, Ժէրէմ Փալքէ կը գրէ.*

—*«Զորեան, որուն կաւեղէններուն* (céramique *եւ պաթիքներու գոյնատաղք գեղեցկութիւնը ծանօթ է արդէն մեզի, ցուցադրեց վերջին շաբթուն իր պաթիքները, որոնք կը ներկայացնէին Յիսուսի կեանքէն մաս մը, «Խաչին ճամբան», «Գեթսեմանին եւ Անդրէասին կոչումը. ասոնց խօսելու առթիւն այն բազմաթիւ հրաշալի սրահակներու մասին, որոնց մեծ մասը խորհրդաւոր ու սրբազան դրոշմ մը կը կրեն։*

Անոր գործերը առաջնակարգ են իրենց գեղեցկութեամբը եւ սքանչելի սրակովը։

Այն սրահները ուր Զորեան իր պաթիքները ներկայացուցած էր, կատարեալ սրբավայրի մը կերպարանքն առած էին, եւ ուր կարելի էր տեսնել թէ ինչպէս «Զորեան», Հայուհին, գիտցած է վարպետօրէն միացնել իրենց աւանդութեանց արուեստին երկար շղթան, եւրոպականին։

Հրաշէկ հոգիի մը տեսիլքն է այս, աւանդութիւն մը որ իրապէս քրիստոնէական է։ Ճշմարիտ արուեստագէտ մը արդէն արտաքին երեւոյթներէն աւելի ներքին տեսիլքովը կը զբաղի։ Ահա թէ ինչու անոր պաթիքները արժանի են զետեղուելու գեղեցիկ սրբավայրի մը մէջ, որուն առաջ եւ սուրբ մը պիտի աղօթէր ակնածանքով։ Այն աստիճան լաւ են միացած քնքշութիւնն ու խորութիւնը խորհուրդին եւ նուիրականին։

Աւելի զատ ներկայացուց մեզի նկարչութիւններ, լճեզերքներ, գեղեցիկ ծաղկեփունջեր, նատիւր մորթեր միշտ զգացումով եւ նրբութեամբ գրուած։»

Քննադատը կը նկարագրէ տակաւին մանրամասնօրէն բոլոր պաթիքները... մէկիկ-մէկիկ վերլուծելէ վերջ իւրաքանչիւրը այսպէս կը վերջացնէ իր ներբողական տողերը.

— *«Մէկ խօսքով, Տիկ. Պէռ-Զորեան, արուեստի խորունկ միսթիք մըն է, մեծ բանաստեղծուհի մը, ողբերգակ եւ տեսլական մըն է, որ մեզ կը բերէ Արեւելքին արուեստագիտական աւեզ եւ նուիրական դրոշմը, անբաղդատելի նրբութեամբ ու քաղցրութեամբ»։*

Ահաւասիկ քանի մը տողեր, զուիցերական թերթերու մէջ երեւցած, որոնք ամփոփ գաղափար մը կրնան տալ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն Ռոստոմի աղջկան բարձր արուեստին մասին։

Հիմա հայկական թերթեր արձանագրել միայն կրնան տալ հայ արուեստին, որ օտար մամուլին մէջ մեծապէս կը գնահատուի։ Մինչ՝ հակառակը պէտք էր ըլլար։

Այս միջոցին մեր արուեստագէտներն ու մտաւորականները լայնօրէն կրնան արդարացնել մեր գոյութիւնը օտար երկիրներու մէջ։ Ու Տիկ. Պէռ-Զորեան անոնցմէ մին է։

Սակայն փափաքելի է որ զանազան երկիրներու մէջ գտնուող հայ արուեստագէտները աւելի սերտ յարաբերութեան մէջ մտնեն իրարու հետ, յառաջիկային կարենալ ցուցադրելու համար իրենց գործերը մեծ կեդրոն մը մէջ, ուր հայութիւնը հաճոյքն ու պարտականութիւնը ունենայ, գնահատելու հայ արուեստը, օտար մամուլին հետ։

Անտարակոյս Փարիզը պիտի ըլլայ այդ քաղաքը։

Յ. Գ.

ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ՀԱՅԵՐ
ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԱՆԱՊԱՏՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Հաճընի ամսաթերթին մէջ (նոյ. դեկտ.) Հ. Աթէշեան կը գրէ.—

Նոյեմբեր 8ին ներքին գործոց նախարարութեան պաշտօնական նամակովը Մէնպիճայ Մուսուլ, Թէլաֆար, Սընճար եւ դէպի Տէր-Զօրի անապատը, գտնելու համար 15 տարիէ ի վեր կորսուած զաւակ մը, Կնքահօրս Արթին աղա Թէլեանի որդին Գրիգորը, որու միայն ողջ ըլլալը լսած էի քանի մը տարի առաջ։ Անկարելի եղած էր կառավարական միջոցներով եւ թղթակցութիւններով անոր հետքը գտնել։

Ճամբայ ինկայ բախտս պատուիրելով Մուսուլ ըլլալով մեծամբ փնտռել գիւղէ գիւղ, վրանէ վրան։ 10ին Մուսուլ հասայ, ոչ մէկ լուր եւ յոյսի նշոյլ։ 11ին Թէլաֆար, 12ին Սընճար, 13-14ին շրջակայ բոլոր գիւղերը խուզարկեցի, սակայն յուսահատ կը վերադառնայի Մուսուլ, երբ բարեբախտաբար, Թէլաֆարի մօտ, Ապումարեայ գիւղին մօտերը Արաբի մը հանդիպեցայ Աշգալ-Ասաֆ-էլ-Հինճէյալի աշիրէթէն։

Ցեղէկացանք որ արաբացած
քով պատանի մըն էր
յանձն առաւ մեզ ընկերանալ
Ճամբայ ցոյց տալ
տեղեկագայ որ Մօտաւոր
մը մէջ կը գտնուի Ապու
անունով «Կէօմվուր օղլի»

Այս տեղեկութեանց
հիմնուելով, ուղղուեցանք Տէր
րէն քիչ անդին Շամի
կողմը, Իրաքի սահմանին մէ
տանտակ մը վրանախումբ
եւ շատ հօտերու հօտեր
հարցնելով, վերջապէս
մեր փնտռած Ապտուլլահը
ցած իր ոչխարներուն քով,
մօտը կապած եւ շունն ալ
պառկած։ Երբ բաւական
ցանք, շունը ինքնաշարժի
նալով սկսաւ հաչել եւ Ապ
յսհը արթնցաւ։ Բաւական
հարցաքննութիւններէ
վերջապէս կրցինք հաստա
իսկական անունը եւ ով
ըլլալը։

Երեւակայեցէք
թիւնս, երբ իմացայ
ինքն Գրիգորն էր,
տարագին ներքեւ եւ մահ
կանի անուան տակ ապրող
լաւ։ Մեծ դժուարութ
կրցինք զինքը մեր ինքնա
մէջ առնել եւ համոզել
ընդունել տալու Հայ ըլլա
տալ գտնինք Արաբներու
ըը վերջին հրաժեշտը առնել
նեցանք։

Երկու օր յետոյ,
միեւնոյն վայրը վերադ
եւ Գրիգորին ունեցած 26
ըը 15 ոսկիի ծախելով
Մուսուլ։

Թէեւ բազմաթիւ
ներու, կիներու եւ աղջիկ
հանդիպեցայ անապատ
սակայն քիչերը միայն
ւանին լքել իրենց վրանները
րանց գծքախտաբար 15 տարի
ի վեր ընտելացած են, մանա
զաւակի տէր մայրեր

Հայութեան ծոցը կրկին
րադառնալու փափաքը սն
հետեւեալներուն խոստացա
լով իրենց ազգականներուն
սին լրագրերու մէջ փ
կատարել, հուզամ այդ
մանս իրագործման։

ՀԱՍՑԷՆՑԻՆԵՐ

Գրիգոր (Արթին)
25 տարեկան, Բուռնուզ գիւ
այժմ կը գտնուի մօտ
տատ

Նշան, 25 տարեկան,
կը կոչուի Ապիտ, Տէր
Թուր-Սարգիսեանի զաւակ
Նշիկ Սիս տէրհաւրութեան
է, իր նախկին անունն է
Նշանի անցագրի խնդիրը
կարգադրեցի, մօտ օրէն
Մեծնի Զաշլէ, ձգելով իր
կինը Թէլաֆար։

Ցակոբ Մավլեան, 22
կան, ինքնիրեն եկած է
եւ չափէօրութիւն կ'ուամբ

Զօխանեան աղջիկը,
կոչուի Նուրիյէ եւ ունի 4
րիկներ իր թուրք ամուսին
Այժմ կը գտնուի Հալ
թողը, Մուսուլ։

Փօյաճեաններու աղջիկը
22 տարեկան, եղբօրը
Համբարձում, կը գտնուի
ատլ Գապել Պէշ թողը.
բու մօտ Ամուսնացած չէ
վախեն գալ չուզեր։

Գրպէյրգեանի քենին,
ըը կոչուի Նրաքի մը 4
ծախուած է։ Այժմ կը
Մուսուլ։

Մարիամ, Ցովակիմեան
բաքրոշ աղջիկը, այժմ կը
Սեմէլ գիւղը, իրեն Նախար
ամուսինը խաչիկը մեռած է
մա 3 զաւակ ունի արաբ
ոսնէն։

...ան խուշիկը, այժմ ասնեցեր է ...ը կը ձայ Պատւոյի մօտ Յու...ոց գիւղաքաղաքը։

Աւետիս Գալուստեան, 26 տարեկան, Շատախ, կինը Սրբուհի ... աղջիկը Մարգրիտ։

Հասանքալի մօտ, Սահմա... գիւղը կը ...անուին երկու երիտասարդներ, ...կը Գրիգոր (Արթին) Մշեցեան, ...5 տարեկան, մայրը Արծաթ, ...յրը Մարիամ, միւսը Գրիգոր ...օփուչեան, քոյրերը Գիլոր եւ ...ան Դէզ։

Խոսւ Հանի Գոյաեան, Շատ...ի, 18 տարեկան, կը գտնուի Թէ...ֆորի մօտ գիւղ մը։

Եղիսա, Շատցի, 20 22 տարեկան, կը գտնուի Թէլաֆար գա...Թաղը Սէլչի անուն մէկու մը մօտ Ռուբէն Սարգիս Գարապո...եան, Բուռլուցի, Արամի հետ ...մուսնացած է եւ ունի 4 զա...ակ. Դժուարութեամբ կրցայ ...մօտիկ քոյն Եօթ գայմագա...ին ներկայացնել, վախէն գլխը ...ու եւ վերադարձաւ ամուսնոյն ...ազականներուն մօտ։

Ցիկին Սուլթան Նազար Դալ...մանեանը կը փնտռէ իր քեռին ...կէքրէյին Մելիքեց Եղիան, ...ու հօրեղբօրորդին Գ. Յիան Թա...ուլեանը, որոնք Հաճնոյ 1920ի ...կռիւէն ազատուած են։ Ատանա, ...Թերթի մը մէջ անունները տե...ած է։

...ՑԵՊԱՑԻՆԵՐ

Մանուշակ Մխօ Աւետեան, 20 տարեկան, Գրուայի քիրմաստ ...իւղաթի, այժմ կը կոչուի Հե...իյէ, կը փնտռէ իր եղբայրները Մարտիրոս, Թագւոր եւ Ջաւէն։ ...Թէ գտնէ, հայանալու նպատակ ...ներ։

Զեմքէթէպ, կեսարացի, այժմ կը կոչուի Հերմէզ, իր պարագա...երէն ոչ մէկուն անունը գիտէ։

Ցիկին Իսգուհի Սօֆեան, այժմ Փոլթաեան, կը փնտռէ ...ր աղաքը Գալուստ Սօժեանը եւ ...ր Գրիգոր Փոլթաեանը։ Գալուստը ...Թլեհեմ ունեցած է 8 9 տա...եկ տարի։

Զէյթունցի Սօմընենց Վար...եան, այժմ Ասմէտ, հօրը անու...ը Ղազար, կը փնտռէ իր եղբայր...երը Գասպար, Լեւոն եւ Սեդրակ, ...ու քեռիները, որոնք Հօրաւոտ ...ին Ամերիկա կը գտնուին եղեր, ...գիս, Լեւոն, Աստուր եւ Փարթոս

Վահրամ, Եսլովացի, եղբայ...կը Զարեհ՝ որ Ամերիկա կը գտնուի եղեր։

Դժբախտ բայց քաջ հայ ...աշխոտանի մը բերի հետ։ Սրնձա...ն եւ Թելաֆարի մէջ գտնուող ...իւղէ մը, ոչ իր անունը, ոչ մօ...ունը, ոչ հօրը եւ ոչ ալ մօրը անունը գիտէ, որ տեղայի ըլլայի ալ չի գիտեր։ Բայց որովհետեւ «կեռակուր օղլի» կ'ըսեն եղեր իրեն, հաւատացեր է որ Թուրք չէ, քանի մը վայրկեան հետը խօսելով՝ բացատրեցի իր Հայ ըլլալը եւ ինքնաշարժով Մուսուլ տարի, քահանան նոր անուն մը պիտի դնէ։ Խոստացաւ ետ չերթալ Արաբներուն։

Կարճ ժամանակուան ունեցած փորձառութիւնս զիս համոզեց այն համոզման որ, եթէ Պաղտատի եւ Մուսուլի մէջ ունենանք տեղական իշխանութեան կողմէ ճանչցուած եւ վաւերացուած պաշտօնեաներ, որոնք իբր միջնորդներ շրջին այս երկու մեծ նահանգներուն գիւղաքաղաքներն ու գիւղերը, եւ ազատեն են ստացուած բնիկներու խաղաղ աբրուստը գոնէ ժամանակի մը համար, կրնան հազարաւոր կորսուած որբահասակներ ազատել եւ իրար միացնել։ Միայն Թէլաֆար գիւղաքաղաքին մէջ կայ աւելի քան հազար հոգի։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 4 յունուար — Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս, Հ. Յ. Դ. Ցեղական Ենթակոմիտէն, Նոր Տարուան առթիւ սարքեց ընտանեկան երեկոյթ մը, որ տեղի ունեցաւ 31 դեկտեմբեր «Վարուժան» ակումբին մէջ, ուր լեցուած էր երեւելի բազմութիւն մը։ Օրուան ճոխ յայտագիրն աւարտումէն յետոյ, շատերը մեկնեցան ուշ ատեն եւ երեկոյթը ստացաւ ընկերահամակրական ինքնայքի կերպարանք, սեղաններուն շուրջը հաւաքուեցան ընկերներ եւ համակիրներ, [illegible] գուարթ, սահեցնելով տաքուկ շըրջանակ մը։ Սեղանապետ ընկ. Գուսյումճեան նախ ներկաները հրաւիրեց յանկայս երգել Դաշնակցութեան քայլերգը, յետոյ առաջարկեց խմել կենացը Հ. Յ. Դ. քառասնամեակին, եւ ազատագրութեան համբու վրայ ինկած Հայ հերոսներու յիշատակին։

Ցեղի ունեցան նաեւ հոյ գեղջկական պարեր եւ զանազան ախանձելներ, մինչեւ առաւօտ երեքը։ Ժամանակը ուշ ըլլալով սեղանապետը փակեց այս մտերմական երեկոյթը «Մեր Հայրենիքով»։ Անմիջապէս յետոյ երեք համակիր երիտասարդներ, ինքնաբերաբար փափաքեցան մտնել Դաշնակցութեան շարքերը։ Կոմիտէն արձանագրելով այս երիտասարդները, յառաջիկային կ'ընծ իրենց երդման արարողութիւնը։

Մ. Ազատ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Պաշտօնապէս կը հաղորդուէր թէ Ֆրանսայի նպաստընկալ գործազուրկներուն թիւն էր 640, գործի խնդրանք տուողներուն թիւը՝ 20.038։ Եւ այս՝ 4 դեկտեմբերին։ Ամիսը չլրացած, նպաստընկալ գործազուրկներուն թիւը հասաւ 13,148ի, եւ գործի խնդրանքներու թիւը՝ 56,514ի։

Միայն Սէն նահանգին մէջ այս վերջիններուն թիւը կը հասնի 18.810ի, այսինքն 70 առ հարիւր համեմատութեան։ Այս համեմատութիւնը աննախընթաց է, բաղդատմամբ 1920—1921 եւ 1926—1927 տարիներու գործազրկութեան տագնապին։

Կարելի չէ գործազրկութեան տագնապին մասին ճշգրիտ վիճակագրութիւն մը տալ, եւ այս՝ ամէն երկրի մէջ։ Պատճառները յստակ են։ Ահա թէ ինչո՛ւ։ Ֆրանսայի մէջ եւս գործազրկութեան ներկայ օրերուն վիճակագրութիւնը ամբողջական չէ, այլ նոյնիսկ երբեմն հակասական կը թուի։ Ոմանք (ձախերը) կը մեծցնեն գործազուրկներուն թիւը, աւելի քան 200,000 կը հաշուեն։ Իսկ ուրիշներ (աջերը) քիչ կը հաշուեն։

Որոշ է սակայն, որ գաւառներուն մէջ բազմաթիւ գործարաններ բանուոր կ'արձակեն ներկայիս կամ կը կրճատեն աշխատանքի ժամերը։ Վիէնի մէջ աշխատանքի ժամերը կըրճատուած են հիւսուածեղէնի 17 գործարաններու եւ 2 ձուլարաններու մէջ։ Գործազուրկներուն թիւն է 3693, որոնց 2711ը ֆրանսացի, 982ը օտարական։

Վուարօնի մանարանը, որ ունի 1800 բանուոր աշխատանքի շաբաթական ժամերը կրճատեց այրերուն համար մինչեւ 32 եւ «կիներուն» համար մինչեւ 35։ Ուրիշ մանարան մը, որ ունի 750 բանուոր, աշխատանքը դադրեցուց մինչեւ 15 յունուար։

Լիլի, Թուրքուանի, Ռուպէի մէջ նոր հիւսուածեղէնի գործարանները փակեցին իրենց դուռները անցեալ շաբաթ ամբողջ չորս օր։

Հիւսիսային այս գաւառներու մէջ գործազրկութիւնը աւելի տագնապալից է։ Սամի Ներկի գործարաններունմէջ աշխատանքի ժամերը չափազանց կրճատուած են։ Գործարան մը, որ 220 բանուոր ունի, կը բանի շաբաթը միայն 26 ժամ, ուրիշ մը, որ ունի 400 բանուոր, կը բանի միայն 30 ժամ։

Ֆրանսայի արեւելեան շըրջանակին մէջ քաղաքապետութիւնը ձեռնարկած է հանրօգուտ շինութեանց ծրագրի մը իրագործումին, տեղաւորելու համար գործազուրկները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԴՊՐՈՑԻ ՇԷՆՔԸ

ԿՈՉ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 7 յունուար.— Հայրենակիցնե՛ր,

Հանգանակութեան գործը, դպրոցի շէնքի գնման համար, կը տարուի բաղձացուած եռանդով։

«Ձեր ջանքերը՝ գործը պաշտպանելու զարկով արդիւնաւոր գործելու եւ այն ազնիւ մրցումը՝ որ ի գործ կը դրուի իւրաքանչիւրէն — աւելի շուտ ընելու, աւելի շուտ տալու համար, մեզ կը լեցնեն անհուն ուրախութեամբ եւ, կը կազմեն գրաւական ձեռնարկին կատարեալ յաջողութեան։

Ամէնքս դպրոցի հետ եւ դպրոցի համար, — այս խօսքը նշանաբան պիտի դառնայ բոլորիս, մինչեւ շէ՛նքի տէր դառնալը։

Դպրոցի Հանգ. Կեդր. Յանձնախումբս ներկայիս կուգայ յայտնելու Հայրենակցական Միութիւններուն՝ որ իր վերջին նիստին տրուած որոշման համաձայն, դպրոցին ի նպաստ տրուելիք Ա. հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունուար 25ին։

Հանդէսին տեղը՝ եւ ժամը կը ծանուցուի իր ժամանակին։

Հանդէսին պիտի ցուցադրուին ժողովական լապտերով, Հայաստանի մէջ ո՛րքան սիրելի հնութիւններու, վանքերու՝ եւ պատմական յիշատակարաններու նկարները։ Սրբանկարները՝ որոնցմէ այնքան հեռու ենք նետուած եւ որոնց այնքան մօտ ենք մեր հոգիներով։ Ի սէր այդ հինաւուրց սրբավայրերուն պիտի պահենք մեր էութեան խորքերուն մէջ ամէնը հաւաքս եւ պիտի փոխանցենք սերունդներու, դպրոցին միջոցաւ, [illegible] հողին վրայ, մինչեւ գայ վերադարձի օրը։

Հայրենակիցներ,

Հանգանակիչ կեդր. յանձնախումբս կը խնդրէ ձեր Միութիւններէն որ բարի ըլլան մեզ հասցնել մինչեւ յունուար 18՝ ցուցակը Հայր Միութիւններու կողմէ, դպրոցի շէնքին գնման համար, հանգանակուած գումարներուն հետեւեալ դասաւորութեամբ.—

1·—Գումարը տրամադրուած Միութիւններու գանձանակէն։

2— Գումարը հանգանակուած Միութիւններու անդամները անհատապէս՝ անուններով եւ արձանագրուած գումարներով։

3.—Գումարը հանգանակուած Միութիւններու համաքաղաքացիներէ իրենց անուններով եւ արձանագրուած գումարներով։

Որպէս զի Յանձնախումբս հնարաւորութիւն ունենայ հանդէսի օրը հասարակութեան ծանօթացնելու իւրաքանչիւր Հայր. Միութեան դպրոցի համար կատարած աշխատանքը եւ արդիւնքը իր բոլոր մանրամասնութիւններով։

Առիթէն օգտուելով կ'ուզենք յիշեցնել ձեզ այն որոշումը, բանաձեւուած Հայր. Միութիւններէ կազմուած ընդհ. ժողովէն, որով Հայր. Միութիւնները յանձն կ'առնեն պատրաստել եւ մեզ հասցնել ցուցակը այն համաքաղաքացիներուն, որոնք ոեւէ պատճառով չեն մասնակցած այս հանգանակութեան։ Յանձնախումբս կը սատնձէ իր կողմէ դիմում ընել յիշեալ ազգայիններուն

Վստահ ձեր ազնիւ ջանքերուն, մնանք յարգանօք՝ Ատենադպիր՝ Մ. Կապուտիկեան, Թ. Ատենապետ՝ Կ. Տէր Պօղոսեան։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍՏԱՆՕՁՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՓՈՆՏԼՇԷՐԻ — Ս. Հ. Միութիւնը իր երրորդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպած էր հանդէս մը որ շատ յաջող անցաւ։

Յունուար 4 կիրակի ժամը 2ին օթէլ տը Փրանսի սրահը լեցուած էր։ Վալանս, Ռոմանի եւ Վիենայի Ս. Հ. Միութեան մասնաճիւղերուն ներկայացուցիչները եկած էին, իրենց նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւնը բերելով։

Բեմին երկու կողմը կը ծածանէին հայկական եւ Ֆրանսական եռագոյնները։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով զոր երգեց Միութեան երգչախումբը, եւ որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։

Գրաւոր ուղերձներ կարդացին Միութեան ատենապետը եւ քարտուղարը, Վալանսի եւ Վիենայի ներկայացուցիչները։ Նախագահը Գ. Ս. Թիւրքմէնեան (հիմնադիր եւ նախկին ատենապետ) խօսք առնելով ըսաւ — Երեք տարի առաջ մեր երիտասարդութիւնը ցիրուցան էր եւ սրճարաններու մէջ թափառաշրջիկով կը զբաղէր, իսկ այսօր կը տեսնենք մեր Միութեան երրորդ տարեդարձը տօնել երկրի մէջ։ Պէտք է մեր սիրտերուն մէջ ունենանք յոյս եւ հաւատք որ մեր չորրորդ եւ հինգերորդ տարեդարձները տօնենք մեր միացեալ եւ անկախ հայրենիքի մէջ։

Եղան արտասանութիւններ պարոններու եւ օրիորդներու կողմէ։

Երիտասարդներու կողմէ նուիրուած գեղեցիկ տուփ մը անուշի գրուելով հինգ վայրկեանի մէջ բարձրացաւ 389 Ֆր.ի։ Հանդէսին երկրորդ մասին ներկայացուեցաւ Միութեան Թատերական խումբին կողմէ «Դդումի վաճառականը»։ Եւ կարդացուեցան Միութեան մէկ տարուան հաշիւները։ Երեք տարուան ընթացքին Միութիւնը օգնած է Պուլկարիոյ, Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի կարօտեալներուն եւ 10 000 Ֆր.ի մօտ գումար մըն ալ կը յանձնուի ներկայ վարչութեան։

Ներկայ մը

ԿԵԱՆՔԸ ՑԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՑԵՍԻՆ, 8 յունուար.— Ընդհատ կիրակի S. L. S. A.ի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Զմիւռնիոյ Ն.Հ.Գ. Հայր Միութեան կազմակերպած ներկայացումը «Չար Ոգին», ղեկավարութեամբ դերասան Պ. Կ. Զուլճեանի մասնակցութեամբ կարգ մը սիրողներու Նկատի ունենալով խաղին բարդութիւնը, եւ դերակատարներու անփորձութիւնը, խաղարկութիւնը կարելի է համարել բաւարար։

Լաւ կ'ըլլայ որ կազմակերպիչ մարմինները իրենց ուժերը չափելէն յետոյ կատարեն Թատերախաղի ընտրութիւնը։

* * Հակառակ վերջերս տիրող գործի սուր տագնապին, գաղութիս մէջ նորէն սկսած է ծայր տալ Թղթախաղը։ Ընտանիքի ու զաւակներու տէր հայեր, առանց խղճալու իրենց պարագաներուն, իրենց առած դրամը սրճարանի անկիւնները կը վատնեն Թուղթ խաղալով։

Վ. Հիւսեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՉ ՀԱՃԸՆՑԻՆԵՐՈՒՆ

Ասկէ առաջ, կարգ մը Փարիզաբնակ Հաճընցի սրտցաւ հայրենակիցներէ կազմուած «Ազգասիրաց Հայր. Միութիւնը» որ լռութեան հարկադրուած էր կարգ մը պատճառներով, այս օրերս կրկին ի վերջնականապէս հրապարակ գալով, կոչ կ'ընէ բոլոր տարագիր Հաճընցի հայրենակիցներու, ուր որ կը գտնուին, որպէսզի փութան մեր այս նորակազմ եւ բարենպատակ միութեան շուրջ հաւաքուելու։ Մեր նպատակն է հոգ տանիլ Ֆրանսայի, Յունաստանի, Սուրիոյ եւ այլուր գտնուող տարագիր եւ անօթեւան Հաճընցի հայրենակիցներու նիւթական եւ բարոյական վիճակին եւ զգուշացնել զանոնք սին եւ երեւակայական գաղափարներու հետապնդումէ։

Բոլոր Թղթակցութիւնները ղրկել հետեւեալ հասցէին.— I. Abrazian, 3 Rue Palikao, Paris (20e)։

Ի դիմաց Հաճնոյ Ազգ. Հայր. Միութեան ատենադպիր՝ [illegible], ատենապետ՝ Մ. Գրաճեան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (105)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

«Ես անհամաձայն եմ, որ ...ուիցէ մարդ այստեղից հեռա...այ։ Երկու ընկեր Թող մեզնից ...ախի։ Մեր պահանջներին բա...արարութիւն տալու համար՝ ...Դ'Ժանուր ժողովին գրաւոր ...յտնենք մեր պահանջները։ ...ենք գիտենք, որ 1903ին, կա...ավարութիւնը մեզ միջոց տուաւ ...չեկաւ մեզ վրայ։ 1904ին ալ ...յնպէս կ'ընէ.— Դեռ երկու տա...րէն ձիւն եկած՝ կառավարութիւ...պիտի գայ մեր վրայ, որպէս...ժողովուրդը չկարողանայ գիւ...երէն դուրս հանել ո՛չ իր կոչկա...րիքը, ո՛չ ոչխարը, ո՛չ մանա...ղ ծծկեր երեխան։ Այդպիսով ...ժողովուրդը մեզմէ բաժանէ եւ ...նայ մեր վրայ գայ եւ 24 ...մուայ մէջ մեզ հալածէ»։

Յետոյ, երբ ձայներու մեծամասնութեամբ որոշուեցաւ այս երկուսի գնալը՝ ես մօտեցայ Վաղարշակին ու Թորգոմին, ականջներից բռնեցի եւ ըսի.

— Քանի որ մեծամասնութեամբ որոշուեցաւ ձեր գնալը, ես ոչինչ չունիմ ըսելու։ Բայց լաւ լսեցէ՛ք, ընկերնե՛ր, դուք ալ վկայ եղէ՛ք, Թորգոմ եւ Վաղարշակ, դուք պիտի ազատուած գնաք, բայց երբեք գարունը խումբ չբերէք, որովհետեւ հարիւրին 99ը համոզուած եմ, որ գարունը ոչ մի խումբ չի կրնար մեզ հասնիլ։ Եթէ մենք կատարուելու ալ ըլլանք, պահնէ՛ր, նորէն կ'ըսեմ, վկայ եղէ՛ք, ոչ մի մարդ չվերցնէք ու չբերէք, իսկ եթէ 99ի նման մի կերպ կրցանք անցնել, աչուընը որչափ ուժ ունիք՝ եկէ՛ք։

Նրանք գնացին։ Բոլորս հաւաքուեցինք, գործերը բաժանեցինք։ Մուրատն ու Գէորգը դրկեցինք Գոմաց Գաւառ, որպէսզի հոն կազմակերպեն եւ չախմախը հրացան առնել տան ժողովրդին։

Գոմաց Գաւառը, 15 գիւղ, զուտ հայաբնակ է։ Չորս բոլորը շրջապատուած են քիւրտ գիւղերով։ Հրայրը պիտի երթար Դաշտը։

Հրայրին ըսի

— Մենք քեզնից կ'ուզենք հարիւր լիտր արճիճ, տասը հազար կապսոլ, հարիւր աւելի ռուսական վառօդ, երկու հարիւր պոյդ սօլ, հարիւր Դաշտեցի զինուոր, հարիւրական փամփուշտով եւ հրացաններով, որոնք պիտի ղրկուին մեզ՝ յունուարի վերջը։ Ցարեգլըխին պիտի հաւաքուենք Ցաղըլըներ (պղտնեցին գեղ Ճառցան կար ամիսուկէս։

Հրայրն ալ ինծի ըսաւ.

— Դուն ալ պիտի երթաս Շատախ։ Քեզնից կ'ուզենք երկու հազար կտոր զօրեն, հարիւր յիսուն չախմախը հրացան, եթէ կրնաս՝ նաեւ կոնտաւոր հրացան, բերդանկա։ Հաւատորիկի կողմով փոխադրուելիք ապրանքները բոլորը քո միջոցով պիտի ըլլան։

Վահանն ու Փարհատը մաս մը զինուորներով պիտի ճային Ցողըլընիկ, զինագործներու, փառօզ եփելու, զինուորներու եւ զանազան գործերու վրայ հսկելու։ Վահանը պիտի Թղթակցութիւններ ընէր։

* * *

Ես գնացի Շատախ, առի 180 չախմախլը, 2,000 կտոր զօրեն, 13 բերդանկա, 6 լիտր արճիճ, 7 լիտր ծծումբ։ Հաւատորիկ փոխադրութիւններու համար 300 շալակաւոր մէկէն վերցուցի եւ ամէն բան փոխադրել տուի Սէլինկուզան։

Ցարեգլուխը մօտեցաւ։ Դ. Վահանը գրեց նամակ մը Հրայրին, բայց Հրայրը չեկաւ։ Ընդամ մը եւս գրեց, նորէն չեկաւ։ Աշշակը, քանի մը աղայոց հետ գնաց Հաւատորիկ, ուրկէ նամակ մը գրեց Հրայրին Թէ.

— Կամ կուգաս, կամ ես քովդ կուգամ։

Նա պատասխաներ էր Թէ՝ «Ես կուգամ, դու վերադարձիր»։

Մուրատն ու Գէորգն ալ եկան Գոմաց գաւառէն Առեր էին 15 չախմախլը եւ ժողովուրդն ալ բաւականին կազմակերպեր։ Ժողովուրդը խոստացեր էր ըներ կռուին մասնակցելու։

Հաւատորցիք եւս խոստացեր էին կռուին մասնակցիլ կամ իրենց տեղից զարնել՝ նայելով յարմարութեան։

Բայց ո՛չ Գոմաց գաւառէն կրցան մասնակցիլ, ո՛չ ալ Հաւատորիկէն, ո՛չ ալ կրցան իրենց տեղերու վրայ զարնել։

Ես վերադարձայ Շատախ, գացի Ցափըկ Հայոց մը տուն, անկէ պիտի երթայի Քոփ։

Աշշակը, Վահանի որոշմամբ Առաքել աղայի Ցունան պատահած կռուին օգնութեան պիտի գնար, բայց կռիւն չեր հասած եւ ճամբէն եր Հաւատորիկ, այնտեղից փոխադրեր եր 50-60 լիտր աղ։

Հետը կար հինգ զինուոր, երկուս Դաշտեցի, մի երկու Սասունցի։

Երբ 1903ի աշունը Սալէ աղան եւ Ցափըկոյ ասորկանութիւնը բարձան ու գացին, այնտեղի քիւրտերը ինձ դիմեցին՝ Միրզօն, Ռօմին եւ քանի մը քիւրտեր հետերնին ու ըսին.

— Մեր կառավարութիւնը գնաց։ Ասկէ վերջ մեր կառավարութիւնը դուն ես։ Եթէ մեզ ալ Հայերու նման աչքով նայիս, մենք ալ քովդ կը մնանք Թէ չես նայիր, գոնէ եթէ մեզ չես խղճար, մեր երեխաներին խղճա՛, Աստ՛, հիմակուընէ բռնանք, երթանք, ձիւնի վրայ մի՛ դուրս հանէր մեզ։

(Շար.)

Հնդկաստանի ազատագրումը

Իբրեւ եզրակացութիւն Լոնտոնի համահնդկական ժողովին աշխատանքներուն, անգլիական կառավարութեան սկզբունքով ընդունած է Հնդկաստանի մէջ դաշնակցային վարչաձեւի հաստատումը· դաշնակցութիւնը պատասխանատու է Տէլհիի օրէնսդրական ժողովին։ Սակայն անգլ. կառավարութիւնը իր այս ծրագիրը կը սահմանափակէ ի նպաստ իր շահերուն կարգ մը երաշխիքներով։ Փոխ-արքան պիտի կրնայ հրամանագրերով եւ հրովարտակներով ի պահանջել հարկին, միջամտել օրէնքի եւ կարգերու պահպանման, հնդկական կառավարութեան փոխառութիւնները չպիտի ենթարկուին հնդիկ խորհրդարանի հաւանութեան, գրաւման անգլ. բանակը կախում պիտի ունենայ Լոնտոնէն ինչպէս նաեւ արտաքին քաղաքականութիւնը պիտի վարէ Անգլիա, առեւտրական դաշինք մը պիտի ապահովէ Անգլիոյ շահերը։

Լոնտոնի համահնդկական խորհրդաժողովին մէջ, Տոմինիոններու նախարարը զեկոյց մը տուաւ Հնդկաստանի պաշտպանութեան վերաբերեալ հարցերու մասին եւ խօսեցաւ «հնդկական բանակի հնդկացում»ին մասին, այսինքն այս բանակին մէջ հնդիկ սպաներ ընդունելու մասին։ Արդէն 1918էն սկսեալ, Հնդիկներուն կը տրուին սպայի աստիճաններ։

Նախարարը տեղեկացուց թէ կառավարութիւնը ընդունած է հնդիկ սպաներ հասցնելու համար, Հնդկաստանի մէջ զինուորական վարժարան մը հաստատելու սկզբունքը։ Այս չի նշանակեր թէ կարճ ատենուան մէջ, հնդիկ բանակի բոլոր սպաները հնդիկներ պիտի ըլլան։ 35 տարիի պէտք կայ, որպէսզի հնդիկ բանակը ամբողջովին օժտուի բնիկ մարզիկներով ու վարիչներով։

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Քարաչիի մէջ, ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ երեք անգամ յարձակում գործել հնդիկ կամաւորներու վրայ, որոնք կ'ուզէին հաւաքոյթներ եւ թափօրներ կազմել։ Քանի չափ անձեր ծանրօրէն վիրաւորուեցան։ Ոստիկանութիւնն ստիպուեցաւ նաեւ բռնութեամբ ցրուել հարիւրի չափ կիներ, որոնք հրապարակին մէջտեղը նստած՝ չէին ուզեր շարժիլ, խափանելու համար երթեւեկը։

Պոմպէյի մէջ եւս, Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդի Նախկին կեդրոնատեղիին մէջ ձերբակալուեցան տեղական պատերազմական խորհուրդի նախագահն ու երեք անդամները։

Անգլիական կառավարութեան հետ համախորհուրդ, Հնդկաստանի կառավարութիւնը որոշեց յանձնախումբ մը կազմել քննելու համար հիւսիս-արեւմտեան սահմաններու ցեղախումբերու ըմբոստութեան դէմ՝ պաշտպանութեան միջոցներն ու եղանակները։

Նոր ցոյցեր գերման վարչապետին դէմ

Գերման վարչապետին Պրիւնինկի Պրեսլաւ ժամանման առթիւ նոր ցոյցեր ու խռովութիւններ տեղի ունեցան։ 10,000ի մօտ ամբոխ մը մեծ մասամբ բաղկացած համայնավարներէ, կայարանը հաւաքուած էր եւ կառավարական պատուիրակութիւնն ընդունեց հայհոյանքներով։ Խռովութիւններ եւս ծագեցան քաղաքապետարանին առջեւ, ուր ոստիկանութիւնը բիրի հարուածներով պարպեց հրապարակը։

Անգլիական տագնապը

Անգլիոյ աշխատանքի Նախարարութեան ընդհ. քարտուղարը կը կարծէ թէ 1931—34 տարեշրջանին, պէտք է սպասել որ անգործներու միջին թիւը աւելի բարձրանայ քան 1927—29ի շրջանին։ Եթէ նոյնիսկ տնտեսական ներկայ տագնապը սկսի նուազիլ, անգործներու թիւը աւելի դանդաղօրէն պիտի նուազի, փոխանակ նուազելու ինչ արագութեամբ որ բարձրացաւ։

Անգլիոյ հանքային տագնապին վրայ աւելցած է նաեւ հիւսկեղէնի տագնապը։ Ոստայնանկներու գործատիրական սենտիքան առաջարկած է հարիւրին 20 զեղչ մը կատարել օրավարձքերուն վրայ։ Այս առաջարկը խիստ ընդդիմութեանը բախած է գործաւորներուն կողմէ։

Արտաքին նախարարը Հէնտըրսըն եւ առողջապահութեան նախարարը, Մանչեսթըրի մէջ իրենց խօսած ճառերով բացատրեցին ինչ որ կառավարութիւնն ըրած էր մեղմելու համար անգործութեան տագնապը։

Առողջապահական նախարարը յայտնեց թէ անգործութեան տագնապին վերացումը կը կարօտի միջազգային հիմերու վրայ հաստատուած կազմակերպութեան մը։

Բռնի աշխատանք

Մոսկուայի մէջ գործավարներու խորհուրդին մէկ որոշման համաձայն, բոլոր գործաւորները որոնք որեւէ պատճառով կը լքեն իրենց գործարանային, աշխատանքը, պիտի զրկուին բնակարանէ,

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ կայծակ խումբի ժողովը վաղը Դշ. իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ:

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին գրադարանի սրահը: Նիւթ՝ Հայաստանի անկախութեան գաղափարը եւ Նոր սերունդը. Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ.

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան դասախօսական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ցլորիայի մէջ։ Կը խօսի՝ Պ. Բենօ Սուրմալեանի եւ Կարսի կրիւներու մասին։ Մէկ ժամ սրճէժու

Ա. Ե. Հ. Գ. Խաչի կրընապէ մասնաճիւղին պարգեւներէն շահած են հետեւեալ թիւերը.

302՝ 198՝ Ճական օրինակ Հայ Արի, 303՝ ձեռագործի զամփիւղ, 316՝ ձեռագործէ բարձ, 45՝ հագուստ, 150՝ ծածկոց, 173՝ շաքարի աման, 43՝ կնոջ պայուսակ, 151՝ անուշի աման, 167՝ փողկապ, 58՝ մոխրաման: Ստանալու համար դիմել՝ Miskdjianի, 8bis Route de Gières, Grenoble, (Isère).

ՍԵՐԱՅՑԻՈՑ Դաւրա գիւղի պարգեւները շահած են հետեւեալ թիւերը.

274՝ արդուկ, 572՝ Թաշկինակ, 748՝ փողկապ, 647՝ «Յառաջ» (վեցամսեայ), 459՝ զարթուցիչ ժամացոյց, 813՝ Թաշկինակ, 332՝ փողկապ, 742՝ կնոջ հովանոց, 380՝ ինքնահոս գրիչ, 629 Թաշկինակ, 384՝ Թաշկինակ, 631՝ փողկապ, 705՝ սեղանի ծածկոց 888՝ փողկապ, 623՝ փողկապ, 688՝ գրպանի ժամացոյց, 926՝ գրպանի Ֆրանս.—հայերէն բառարան, 372՝ Թաշկինակ: Ստանալու համար դիմել Պ. Նշան Հայթայեանի, 16 Rue des Fleurs Viroflay, (S. et O.)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սէն Թ'Օպան, Խաչ.— 70.
Ռուան, Գարծ.— 116.
Ալժեր, Գ. Գ.— 140.
Լա Ռոշէլ, Ա. Մ.— 35.
Միլան, Գարծ.— 237 լիր.
Փէլիպին, Գ. Գ.— 25.
Մարսէյլ, Հ. Գ.— 140.
Սավէրն, Մ. Հ.— 35.
Խարպին, Մ. Շ.— 5 տոլար.

«ՕՐՓԱՆ» երկսեռ երգչախումբի փորձերը տեղի կ'ունենան երեքշաբթի իրիկունները ժամը 8ուկէսէն 10. 71, ave. Kléber: Կը խնդրուի նոր երգչուհիներու եւ խումբերու մէջ երգած երգիչներու մասնակցութիւնը: Դիմել՝ փորձերու իրիկունները կամ գրաւոր Sako Hagopianի, 158 Rue du Château Փարիզ (14).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ անհրաժեշտ աղջիկը Բերսէհիրցի Հարիկնազ Թաթարեան, հօր անուն՝ Պչագճի Գէորգ։ 1922ին 9 տարեկան հասակին Ուրիֆի միջոցաւ Պոլսոյ Զէյթէի (Պոլիս) որբանոցէն փոխադրուած է Յունաստան։ Այս թուականէն ի վեր լուր չկայ իր մասին։ Իմացնել Արշակ Տէր Սարգիսեանի, 13 Rue Parpety, La Ciotat, (B. du Rhône), France.

— Սեփաստացի Նշան Գարակէօզեան կը փնտռէ իր մօրեղբայրը եւ երկու զաւակները որոնք 1912ին մեկնած են Ամերիկա, իմացնել՝ M. karagheuzianի 25 Rue Felix-Faure, Sevran, (S. et O.) France: կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել.

— Կը փնտռուի Տրապիզոնցի Մաթի Ուզուրեան, հօր անուն՝ Մկրտիչ, մօր անուն՝ Թագուհի։ 1928ին կը բնակէր Avignon (Ֆրանսա)։ Իմացնել իր եղբօր Հանրի Ուզուրեանի, Collège Arménien S. Moorat, 26 Rue Troyon, Sèvres (S. et O.)

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931
14 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1467 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍԵՒ ՕՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Մեր գաղութներուն մէջ, Հիւսիսային Ամերիկան թերեւս ակն էր որ մուտք չէր անցըներ սեւ օրը, — տատու մը գործ ճնալու եւ փողոցները թափառելու անակնկալը։

Տնտեսական տագնապներ միշտ ալ անպակաս են եղած Մ. Նահանգներուն, ինչպէս ամէն ճարտարարուեստական երկրի մէջ. այց անգործութիւնը երկար ատենէ ի վեր չէր ստացած այնքանի վրդովիչ համեմատութիւններ, ինչպէս ներկայիս եւ մաւանդ մեր աշխատաւորները յանկարծակիի չէին եկած այնան դաժանօրէն, որքան այսօր։

Հնաւասիկ ճիշդ մէկ տարի է, որ ակռայ կը սեղմեն միոնաւոր բանուորներ, ամէն առտու սպասելով «գործերու ցուելուն»։ 1930ի սկիզբը, երբ ծայր տուաւ առաջին իրանցումը, հազիւ մէկ-երկու միլիոն կը հաշուէին գործազուրկրուն թիւը։ Այսօր արդէն կը տատանի 7-9 միլիոնի միջեւ շտօնական շրջանակները ի զուր կը ճգնին վարագոյր քա անողոք իրականութեան վրայ։

Աչքի առջեւ չունինք հայ գործազուրկներուն մօտաւոր ւը։ Վերջերս «Հայրենիք»ն ալ սկսաւ տեղեկութիւններ հաքել հայաշատ քաղաքներու տնտեսական կացութեան րին, որ ոչինչ ունի մխիթարական։

Դժբախտաբար շատ պակասաւոր են տեղեկութիւնները եւ 2 թիւեր կը պակսին։ Բայց եղած հրատարակութիւնները ական են լուրջ մտահոգութիւն պատճառելու։ Հէվրհիլերաթիւ գաղութ մը, որ տնտեսապէս նախանձելի կը հաւուէր, արդէն ջլատուած է։

—«Մանաւանդ վերջին տարուան ընթացքին հայ գործարանի փակուելով, Հայերս եղած ենք պարզ գործաւորները կօշիկի տարարուեստին մէջ։ Բոլոր գործաւորները մնացած են դուրս գիտէք թէ ի՛նչ կը նշանակէ ընտանիք ունենալ եւ ամիսներով գործ մնալ... ցեղացիները շատ կ'օգտուին տեղական նպաստ միններէն, բայց դժուար է Հայերուս համար երթալ եւ նպաստ րել»։

Տագնապի մասին աւելի պերճախօս վկայութիւն կու տայ Հայրենիք»ի մէկ խմբագրականը։ Բացատրելէ յետոյ թէ մեր ղութներէն ոչ մէկը այնքան այլասիրութիւն ցոյց տուած րքան ամերիկահայը, կ'առաջարկէ որ զանազան կազմակերպութիւններ գլուխ գլխի տան եւ քիչ մըն ալ տեղական երու մասին մտածեն...

Գիտենք, տակաւին, որ Ամերիկայէն դուրս, ամերիկահայ տաններով պահուած դպրոցներ եւ ուրիշ ազգային հաստատութիւններ ալ ամիսներէ ի վեր ի զուր կը սպասեն սահնուած վարկերուն։ Ամիսները կ'անցնին եւ չէքերը կ'ուշաւ Վարկերը կը բարդուին եւ հազիւ կարելի կ'ըլլայ մասճարներ հասցնել։

Այս տեղեկութիւններէն կարելի է եզրակացնել թէ ի՛նչ ութեան պիտի մատնուին նպաստընկալ հաստատութիւններ, եթէ աւելի երկար տեւէ տագնապը։ Մանաւանդ Յունաստանի, Սուրիոյ, Միջագետքի եւ Պարսկաստանի մէջ։

Եւ դժուար է որոշապէս նախատեսել տագնապին տեւութիւնը։ Ամենալաւ պարագային, պէտք է աչք առնել 4-5 ա․․․

Կը հետեւի թէ՝ այդքան ժամանակ, եթէ ոչ աւելի, իրենց ․․ը տապկուելու հարկադրուած են այն հաստատութիւնները որոնք ամերիկեան չէքերով կը գոցէին իրենց բացը, կամ չէքերուն կը կարօտէին, աւելի բարգաւաճելու համար։ Ամերիկահայ գաղութն ալ իր սեւ օրը կ'ուլայ, եւ անխուսափ է կել դժբախտ իրականութիւնը։

Այս բոլորէն կը հետեւի, նաեւ, թէ այն գաղութները որ ղստարար ատնելի վիճակ ունին, պէտք է պարտականութիւն համարեն մտածել աւելի դժբախտ եւ անճար կայաններու մասին։

Ամերիկայէն յետոյ, Ֆրանսան է այն գաղութը որ կրնայ մը լայն շարժել իր ձեռքերը, ի նպաստ հեռաւոր կայաններու։

Այստեղ գործազրկութիւնը տակաւին չունի համատարած, ․․վիչ հանգամանք, եւ հաւանաբար կը դադրի քանի մը րուէն, երբ ձմեռն անցնի եւ գործերը բացուին։ Մանաւանդ տեղ ունինք հաստատութիւններ, որոնց համար դժուար անի մը տասնեակ հազար ֆրանք աւելի ծախսել, վասն ․․ելու համար Յունաստանի, Սուրիոյ, Միջագետքի եւ Պուլկարիոյ մէջ բացուած կրթարաններ։

Նոյն պարտականութիւնը կ'իյնայ, օրինակ, Լոնտոնի գաղութին վրայ, որ չունի ոչ տեղական հոգեր, ոչ ալ գործազրկութեան դատապարտուած կամ տեղաւորման կարօտ բազմութիւններ։ Սթերլինը իր բարձր արժէքով, փոխանակութեան երբերութեամբն իսկ օրհնութիւն պիտի դառնայ գաղթականներու համար։ Դպրոցներ եւ մանկապարտէզներ ունինք որ տարեկան 4—5 սթերլինի «առատաձեռնութեան» մը կը ․․ստին, այլապէս պիտի փակուին։

Դուք գտնեցէք թէ ի՛նչ իրական սփոփանք պիտի պատճառէր քանի մը հարիւր սթերլինը։

Վարժարանները, վերջապէս, աչքերը քիչ մը ուրիշ կողմ յառ․․․ Գոնէ մինչեւ այն ատեն, երբ ամերիկահայ գաղութը, ․․ռմութեան յանձնելով իր սեւ օրը, կարենայ վերսկսիլ իր ․․յրական աջակցութիւնը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ԾԱԻԱԼՆ ՈՒ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

«Հայրենիք» անդրադառնալով Թուրքիոյ վերջին դէպքերուն կը գրէ (1 յունուար)։

— Եկած տեղեկութիւններու համաձայն, քէմալական ռէժիմին դէմ բռնկած ներկայ շարժումը հետեւանք է երեք հիմնական պատճառներու՝ տնտեսական, քաղաքական եւ կրօնական։ Քաղաքական եւ կրօնական պատճառները նոր չէ որ կը գրգռեն Թուրք ժողովուրդը էնկիւրիի իշխանաւորներուն դէմ։ Խալիֆայութիւնն ու սուլթանութիւնը ջնջուելէն սկսած մինչեւ լատինական այբուբենի բռնի ներմուծումը խորունկ դժգոհութիւն առաջ բերած են երկրին մէջ։ Սակայն, որքան ալ այդ դժգոհութիւնը խորունկ ըլլար, Թուրք զանգուածները շարժման ընդունակ պիտի չըլլային, որքան ատեն որ տնտեսական ազդակը սկսած չէր գործել իր ամբողջ ուժգնութեամբ։ Ու կ'երեւի, թէ միայն հիմա է որ տնտեսական դանակը հասած է Թուրք զանգուածի ոսկորին։

Լօզանէն յետոյ քանի մը տարի Թուրքերը յաջողեցան իրենց գլուխը պահել՝ օգտուելով կոտորուած կամ վտարուած Հայերու եւ Յոյներու ձգած հարստութենէն։ Սակայն, տարուէ տարի Հայերու եւ Յոյներու չինարար աշխատանքին բացը աւելի զգալի դարձաւ Թուրքիոյ տնտեսական կեանքին մէջ, որովհետեւ Թուրքերը ոչ պատրաստ էին եւ ոչ ալ ընդունակ լեցնելու զայն գէթ ներկայ սերունդի օրով։ Բայց երբ տնտեսական փլուզումի ներքին պատճառներուն վրայ աւելցան նաեւ արտաքին պատճառներ, կացութիւնը սկսաւ դառնալ ծայր աստիճան սպառնալի։

Քէմալի եւ ընկերներու կառավարութիւնը բանտերով ու կախաղաններով կ'ուզէ ճզմել ըմբոստ տարրերը։ Սակայն, բանտերն ու կախաղանները ելք մը չեն ներկայ տնտեսական տագնապէն, որ օր աւուր աւելի կը սաստկանայ։

Թուրքերը սկսած են կրել բնական պատիժը իրենց գործած բարբարոսութեանց համար, որոնք քայքայեցին երկրի տնտեսական հիմերը։ Որքան աւելի ժամանակը կ'անցնի Լօզանի օրերէն, այնքան աւելի կը պարզուի, որ Թուրքերու զէնքի յաղթանակը վաղ թէ ուշ պիտի վերածուի տնտեսական պարտութեան մը, որ կարող է Թուրքերու ձեռքէն խլել իրենց զէնքի պտուղները։

ԹՈՒՐՔ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՇՏՊԱՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Էնկիւրիէն կը հաղորդուի թէ կառավարութիւնը կարեւոր միջոցներ ձեռք պիտի առնէ, հանրապետութիւնը պաշտպանելու համար։ Այս նպատակով կը պատրաստուի «հանրապետութեան պաշտպանութեան» օրէնքը։ Նկատի առնուած է որ մինչեւ հիմա երկրին մէջ ծագած բոլոր յետադիմական շարժումները շէյխերու եւ աղանդներու կողմէ եղած են։ Այսպէս եղած են մարտ 31ի, Պիթլիսի ըմբոստութեան, Շօգքըրիի ապստամբութեան, Կէնճէի ըմբոստութեան, Արարատի ապստամբութեան եւ վերջապէս Մէնէմէնի դէպքերուն մէջ, որոնց պարագլուխները շէյխեր են։

Նոր օրէնքով վճռական կարգադրութիւններ պիտի ըլլան աղանդներուն եւ շէյխերուն դէմ որոնց գործունէութիւնը օրէնքով արգիլուած է արդէն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ՊԱՇԱՐՄԱՆ ՎԻՃԱԿԻ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐԸ

Գործավարներու Խորհուրդին մէջ որոշուեցաւ պաշարման շրջանի իշխանութեան իրաւասութիւնը։ Որոշմնագրին համաձայն, պաշարման շրջանին մէջ առժամաբար դադար կ'առնեն սահմանադրութեան եւ քաղաքային այն կանոնները որոնք պաշարման վիճակի կարգադրութեան հակառակ են։ Ոստիկանութեան պարտականութիւնը զին․ իշխանութեան կը փոխանցուի։ Պետութեան ներքին եւ արտաքին ապահովութիւնը խանգարողները պատերազմական ատեանին կողմէ կը դատուին։

Որոշմնագրին համաձայն, զինուորական կառավարութիւնը իրաւունք ունի խուզարկել որեւէ անձի ցերեկայ թէ գիշերային բնակարանները, կասկածելի անձերը շրջանակէն դուրս արտաքսել, բնակչութեան զէնքերը հաւաքել, գրգռիչ հրատարակութիւն ընող թերթերը փակել եւ ամէն տեսակ հաւաքոյթներն արգիլել։

Սովորական գործերու եւ յանցանքներու դատերը քաղաքային ատեաններու առջեւ կը տեսնուին։ Բայց եւ այնպէս, ընդհ. բարօրութեան հետ կապ ունեցող յանցանքներն ալ կրնան պատերազմական ատեանին առջեւ հանուիլ։

.՛. Իզմիրի մէջ պաշարման վիճակի կանոնագիրը մունետիկներով ծանուցուեցաւ ժողովուրդին։ Գիշերը ժամը 8էն վերջ, ոչ ոք տունէն դուրս պիտի կարենայ ելլել։

Մէնէմէն կարելի է մտնել զայմագամութենէն առնուած արտօնագրի միջոցով միայն։ Մէնէմէնէն մեկնումն ալ նոյն պայմանին ենթակայ է։

Մաղնիսայի եւ Պալըքէսիրի մէջ ալ այս գրութիւնը կը գործադրուի։

.՛. Մէնէմէնի պաշարման շրջանակի հրամանատարը 9 յօդուածնոց գրաքննութեան եւ 4 յօդուածնոց պաշարման վիճակի յայտարարութիւն մը հրատարակեց։ Թղթակցութիւնները եւ դրամը, ծրարներու առաքումը գրաքննութեան ենթակայ են։ Կայարանի նամակատունը գոցուած է։ Նամակները կարճ պիտի ըլլան, Թուրքերէն գրուած, եւ բաց պիտի յանձնուին նամակատան։ Գրութիւնները պարզ, առանց նշանի եւ թիւի պիտի ըլլան։ Հակառակ շարժողները հետապնդումի ենթակայ են։

Ժամը 8էն վերջ ամէն տեղ պիտի գոցուի, փողոցները պահակներէն զատ ուրիշ ոչ ոք պիտի գտնուի, փողոցը գտնուողները եթէ տեսնուին եւ պահակներու չհնազանդին, հրացանի պիտի բռնուին։ Հարսնիք, թլփատութիւն, հանդէս եւ այս կարգի հաւաքոյթներ արգիլուած են։

Կայարանին մէջ, ոստիկանները եկող գացողներուն անձնագրերը կը քննեն։

Հակաքէմալական 150նոցները

Թուրքիոյ 150նոց ցանկին մէջ գտնուող Կիւմիւլճինալը Իսմայիլ Հաքքը, որ 7—8 ամիսէ ի վեր Կիւմիւլճինա կը բնակէր, հելլէնօ-թուրք ծանօթ համաձայնութեան եւ հելլէն կառավարութեան կտրուկ հրամանին վրայ, Աթէնքի ճամբով Նիս մեկնած է։

Այս օրերս ճամբայ կ'ելլեն նաեւ միւս հակաքէմալականները, որոնք մինչեւ յունուար 16 Յունաստանէն հեռանալու հրաման ստացած էին։

Պուլկարիա կ'երթան, բայց...

Պուլկար թերթերը կը գրեն թէ, երկար ատենէ ի վեր Յունաստան ապաստանած հակաքէմալական պարագլուխները, սկսած են Պուլկարիա գալ։

Թերթերը կ'աւելցնեն թէ, այս հակաքէմալականները, Պուլկարիոյ մէջ ալ պիտի գտնեն միեւնոյն ընդունելութիւնը, տրուած ըլլալով որ, բարեկամական լաւագոյն յարաբերութիւններ գոյութիւն ունին Պուլկարիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ։

Երկրաշարժ Թուրքիոյ մէջ

ՊՈԼԻՍ, 12 յունուար.— Նախորդ գիշեր ուժգին երկրաշարժ մը ցնցեց Ճապաղջուրի եւ Արղնիի շրջանները, ուր բազմաթիւ գիւղեր քանդուեցան։ Մանրամասնութիւնները կը պակսին, որովհետեւ հեռագրական եւ հեռաձայնական հաղորդակցութիւնները ընդհատուած են, բայց վախ կայ որ զոհերու թիւը բաւական մեծ ըլլայ։

Մոսկուա կը գործէ Արաբներուն մէջ

Մոսկուայէն Լոնտոն ստացուած լուրերու համաձայն, Գ. Միջազգայինի Գործադիրը հրահանգած է համայնավար կուսակցութեան նոր խռովութիւններ գրգռել Արաբներուն մէջ։ Պաղեստինի համայնավարները ընդհ. ժողով մը գումարեցին Երուսաղէմի մէջ, ուր նոր պետեր ընտրեցին, որոնց գործը պիտի ըլլայ աւելի կորովով ընթացք տալ Մոսկուայի հրահանգներուն, քան նախորդ պետերը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՔԻՉԸ Կ'ԱՌՆԵՆ ՄԷԿ ՁԵՌՔՈՎ՝ ՇԱՏԸ ԿՈՒՏԱՆ ՄԻՒՍՈՎ

Բարեգործականի վերջին զեկոյցէն քաղելով, հաղորդեր էինք թէ Բրոքականտի համբաւաւոր յանձնախումբը ջնջուած էր եւ թէ այդ յանձնախումբի անդամները յանձն առած են «անձնուիրաբար սատարել Միութեան բրոբականտին»։

Կը լսենք թէ 1000ական ֆր. ամսականով յիշեալ բրոբականտիստները պաշտօնի կոչուած են Փարիզի Համալսարանական Ոստանի հայկական բաժնին մէջ։

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պաշարման վիճակի հրահանգը Մէնէմէն հասած եւ գործադրուիլ սկսած է։

Շրջակայ գիւղերուն մէջ ձերբակալուած կասկածելի անձերը Մէնէմէն կը տարուին։ Մէնէմէն տարուած է նաեւ Մուսթաֆա օղլու Իսմայիլ անուն մէկը որ բանուորներու մէջ գրգռութիւն ընել փորձած եւ կառավարութեան հասցէին հայհոյած էր։

Այաշէհիրի մէջ 21 հոգի ձերբակալուած են, գաղտնօրէն թէքքէ բանեցնելու յանցանքով։ Ասոնց մէջ կը գտնուէր նաեւ Հիլմի անուն բժիշկ մը, որ սակայն ազատ թողուած է, անմեղ ըլլալով։

Հէնտէքի մէջ այս շարժման հետ կապ ունենալու յանցանքով, ձերբակալուած են ծխախոտի հինգ պաշտօնեաներ, տեղւոյն մուէզզինը, քարոզիչը, հօճաներ եւ կիներ՝ ընդամէնը 15 հոգի։ Ասոնցմէ Թէվֆիք անուն մէկուն գրպանէն Շէյխ Էսատի պատկերը գտնուած է։

Գոնիայի մէջ քանի մը մէվլէվի շէյխեր ձերբակալուած են։

Նալըը Ցէրէի մէջ ձերբակալուած շէյխ Սէյյաթ առջի օր Իզմիրի կուսակալ Քեազըմ փաշային կողմէ հարցաքննուած եւ Մէնէմէն ղրկուած է։ Շէյխ Էսատի ընկերը յետադիմական դէպքի հեղինակներուն հետ դէմ առ դէմ բերուած են եւ հարցաքննութիւնն աւարտած է։ Շէյխ Էսատ հիւանդ է եւ միայն կաթ կը տրուի իրեն։

ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ ՆՈՐ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սպանիոյ ներքին կացութեան մասին հակասական զրոյցներ կը շարունակեն շրջիլ։ Կ'ըսուի թէ ուսանողները որոշած են մեծ եւ ընդհանուր դասադուլ մը յայտարարել, իրենց ուժ պիտի տան երկաթուղիի բոլոր գիծերուն պաշտօնէութիւնը եւ բազմաթիւ ընկերակցութեանց անդամները։

Կառավարութիւնը գիտնալով թէ ծայրայեղ տարրերը կը շարունակեն գրգռել, կը պատրաստուի խիստ միջոցներով զսպելու թէ փողոցային ցոյցերը եւ թէ զօրանոցներու մէջ տեղի ունեցած խռովութիւնները։

Գալով վերջին յեղափոխական շարժման, կառավարութիւնն այդ մասին որեւէ յայտարարութիւն չուզեր ընել, որովհետեւ կը սպասէ յարմար ատենին, հրապարակելու համար կարգ մը փաստաթուղթեր, որոնք հայհոյաբանութեան թոյլ պիտի տան դատելու ըմբոստներու նպատակը։ Այս փաստաթուղթերը պիտի ներկայացուին խորհրդարանին։

Ընտրութիւնները պիտի կատարուին որոշուած ժամանակին, մարդահամարը արդէն վերջացած ըլլալով։

ՆՇԱՆ ՏԷՍՏԷԿԻՒԼ

Ջղային կաթուած մը սգացուց Ամերիկայի հայութիւնը Նշան Տէստէկիւլի մահով։ Հարուածը աւելի ծանր զգաց Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որուն այս շրջանի ականաւոր ներկայացուցիչներէն մէկն էր հանգուցեալը։ Վեց ամսուան ընթացքին զրկուիլ երկու պատրաստուած եւ դեռ երիտասարդ ու գործելու կարելիութիւններով օժտուած այնպիսի ուժերէ, որպիսիներ էին Ա. Վռացեան եւ Ն. Տէստէկիւլ, ծանր, շատ ծանր է այս գաղութին եւ անոր մեծագոյն կազմակերպութեան համար։

Քսան տարիէ ի վեր զինքը կը ճանչնայի անձամբ։ Գիտէի որ իր առողջութենէն գանգատելու պատճառներ ունէր։ Փափուկ էր կազմուածքով եւ հարկադրուած էր զգուշութիւններ ձեռք առնել, որպէսզի թեթեւ պատճառով մը չհիւանդանայ։ Բայց երբեք միտքէս չէր անցներ որ այդ հաստատուն, կենսունակ, գործունեայ անձին կեանքը այնքան արագ կը մօտենայ իր ճակատագրական վախճանին։

Ծնած 1889ին Բալուի Հաւհաւ գիւղը, շատ պզտիկ տարիքին հօրեղբօրը հետ կը փոխադրուի Խարբերդ, ուր կը յաճախէ ու 1903ին կ'աւարտէ Մէզրէի համբաւաւոր կեդրոնականը, աշակերտելով Ռ. Զարդարեանին եւ հանրային կեանքի համար հասակ նետելով անոր շունչին տակ։ Երկու տարի նոյն հաստատութեան մէջ ուսուցչութեամբ զբաղելէ յետոյ, 1910ին կուգայ Ամերիկա, այս գործնական աշխարհին մէջ ալ չմոռնալով իր մտքի մշակումը։ Կը յաճախէ Փրովիտէնսի համալսարանը, կը հետեւի ընկերաբանական ու գրական ճիւղերուն, եւ 1917ին շրջանաւարտ կ'ըլլայ Master of Artsի վկայականով։

Թէ՛ 1917էն առաջ եւ թէ մանաւանդ յետոյ՝ Ն. Տէստէկիւլ կը նուիրուի հանրային կեանքի։ Ան եղած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործիչ, անդամ Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէին, խմբագիր «Հայրենիք»ի, ինչպէս նաեւ «Փիւնիկ» գրական հանդէսին։ Գրած եւ հրատարակած է «Պատկերազարդ Հայոց պատմութիւն» երկհատոր աշխատութիւնը, նպատակ ունենալով հայ լեզուն եւ պատմութիւնը ծանօթ պահել այս գաղութի հայութեան, մանաւանդ այստեղ ծնող նոր սերունդին։ Աւելի յառաջացած եւ հայ գրականութեամբ զբաղելու տրամադրութիւն ունեցող տարրերու համար պատրաստած է «Գրելու Արուեստը» և «Գրագիտութեան երեք պրակները», որոնք իր աւանդած ժամանաւոր դասերու ընթացքին ենթարկուած են փոփոխութիւններու եւ ապա հրատարակուած։ «Ամերիկահայ Ճարտնցուն» և «Օխտը շիշ կամ Մալոյի փեսան» թատերական գրուածքները, որ մինչեւ հիմա ալ կը ներկայացուին ամերիկահայ համայնքներուն մէջ, կը մատնանշեն իր ձգտումներուն մէկ տարբեր կողմը։ Իբր գրական քննադատ՝ իր տեսութիւններն ու դիտողութիւններն երեւան բերած է «Ցիրոց Ագիին մէջ» յօդուածաշարքով։ Եւ ֆրանսական գրականութեան նոր արտադրութիւններուն զուգընթաց՝ եռանդով կը հետեւէր նաեւ հայ գրականութեան, ցոյց տալով մասնագիտական հասուն ընթերցասիրութիւն մը։ Կը սիրէր նեղ շրջանակի մէջ խօսիլ հայ գրականութեան մասին, որուն հանդէպ անկախ ու լայնախոհ քննադատի գնահատանքը մը կը յայտնէր։ Վերջին տարիները Ն. Տէստէկիւլ սիրուած մէկ աշխատակիցն էր Պոստոնի «Christian Science Monitor» թերթին, որուն էջերէն հայ ականաւոր գրողները կը ծանօթացնէր Ամերիկացիներուն, յաճախ տալով հայ լաւագոյն արտադրութիւններու մասին վերլուծումներ։

Հայ նոր սերունդին հայեցի կրթութիւն տալու անհրաժեշտութիւնը միշտ կը շեշտէր եւ գործով ալ կը նպաստէր այդ գաղափարի իրականացումին։ Վերջին Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն Ուինթրթաունի մէջ այդ ուղղութեամբ առաջ եկած շարժումին մէջ ուժերէն մէկն եղաւ ինք։ Հեռու ամէն կարգի նեղմտութենէ՝ ինք ջատագովներէն մէկն եղած է բոլոր հոսանքներու գործակցութեան, որ շատերուն կողմէ անկարելիութիւն մը կը նկատուի զէթ Ամերիկայի մէջ։ Ուինթրթաունի յաջողութիւնը կոտրեց այդ կանխակալ յոռետեսութեան մէջքը, եւ այս եղաւ շնորհիւ նաեւ Տէստէկիւլի։ Այսօր Ուինթրթաունը ունի հայերէն սորվեցնելու համար կեանքի կոչուած յետմիջօրեան դասընթացք մը, որուն կը հետեւին մօտ 160 երկսեռ մանուկներ։

Դպրոցական այս խնդիրը զինքը ժողովրդական դարձուց մանաւանդ Ուինթրթաունի մէջ, որուն հայութիւնը, առանց հոսանքի եւ դասակարգի խտրութեան, կարճ ժամանակուան մէջ սկսաւ հանգուցեալին հանդէպ ցոյց տալ մտերմիկ համակրանք մը, որ իր արտայայտութիւնը գտաւ թաղման օրը, Դեկտեմբեր 28ին, իր մահէն շաբաթ մը յետոյ։

Քաղաքական թէ մշակութային խնդիրներու մէջ ունէր իր սրբազան համոզումները, որոնք ձեռք բերուած էին լուրջ ուսումնասիրութեամբ եւ անկախ դատողութեամբ։ Ունէր խստաթափանց միտք, որուն շնորհիւ շատ կարճ ատենէն կը մտնէր խնդիրներուն խորը եւ խօսակցութեանց միջոցին կը կատարէր առաջնորդող դեր։ Իր այս առաւելութեան հակառակ՝ Տէստէկիւլ չափազանց համեստ էր. հաճոյքով կը վիճէր ամէնուն հետ։ Երբեմն իր դիմացիններուն վրայ կը ձգէր ծայրայեղութեան մէջ ինկողի տպաւորութիւն։ Իր համոզումներն ու տեսակէտները կը պաշտպանէր առողջ, յաճախ ջղուտ արտայայտութեամբ։ Կը գործածէր խիստ արտայայտութիւններ, բայց վէճը վերջանալէ յետոյ կը մոռնար այդ ամէնը եւ ցոյց կուտար իր մաքուր հոգիին քնքուշութիւնը։ Ամէն մէկ խօսքը, որ կ'ելլէր իր բերնէն կամ գրչէն, անկեղծ էր, պարզ ու յստակ, կը բխէր իր առողջ հոգիէն, որ երբեք չէր ազդուեր իր տկար մարմինէն։ «Առողջ հոգին առողջ մարմնի մէջ» ընդհանուր օրէնքէն բացառութիւն մը կը ներկայացնէր ինք։

Այս ամէնուն վրայ կ'աւելնար իր շիտակութիւնը։ Երբեք չգիտցաւ տեղին, անձին եւ պարագաներուն համեմատ խօսելու եւ շարժելու, մէկ խօսքով հոսանքին հետ երթալու ասմկական իմաստութիւնը։ Միեւնոյն անձին կամ մարմնին լաւ մէկ գործը լաւ էր իրեն համար, վատը՝ վատ։ Չճանչցաւ անպայման հեղինակութիւն եւ իր առողջ էութեամբը պայքարեցաւ կոյր արժաններուն եւ մեծամէջ յաւակնութիւններուն դէմ։ Նկարագրի այս գիծը հաճելի չէր ամենուն, յաճախ մեծամասնութիւն կազմող շատերու, բայց այդ իր փոյթը չէր. ինք կը նախընտրէր սակաւաթիւ եւ իրական մտերիմները՝ բազմաթիւ տարբեր տեսակ բարեկամներէ, որոնք փոխադարձ հաշիւ, իրաւախոհութիւն կը փնտռէին։ Ըմբոստ ոգին էր ան։

Նուիրուած մըն էր հանրային շահերուն, առանց նիւթական ակնկալութիւններ կապելու իր այս կամ այն քայլին։ Պարտականութեան զգացումը էր դարձած, յաճախ մոռնալով իր անձն ու իր անմիջական շրջանները։ Կուսակցական թէ գրական աշխատանքներուն կը մօտենար առաքելութեան մը երկիւղածութեամբ։ Ասոնք եղան իր մարմին եւ հոգիին սնունդը։ Իր այս ըմբռնումը եղաւ նաեւ իր միակ փառասիրութիւնը։

Ահա թէ ինչո՛ւ Տէստէկիւլի կորուստը կը զգան իր այրին, 10 տարեկան զաւակէն ու ազգականներէն զատ՝ նաեւ համակիրներ ու համախոհներ, ինչպէս կը ցուցնեն ընտանիքին Ուինթրթաունի Կոմիտէին եւ Կեդր. Կոմիտէին հասնող ցաւակցական հեռագիրները։

Մինչ որ շուտ կորսնցուցինք այսպիսի մէկը։

ՏՈՔԹ. Ա. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ՌՈՒՍԻՈՅ ԵՐԱԶԸ

1000 ՄԻԼԻՈՆ ԱՍԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ԲՈԼՇԵՒԻԿԱՑՈՒՄԸ

Այս խորագրերուն տակ, Intransigeant Մոսկուայէն կը հրատարակէ հետեւեալ թղթակցութիւնը.—

Թոքիօ փոքրիկ ճեպընթացով աշխարհէն դէպի հոս դարձ մը։ Ռուսիա կը սկսի Չանչունէն, հոն հարաւային Մանչուրիոյ երկաթուղիին վերջին հանգրուանը։ Ռուսիա անկից կը սկսի ոչ սահմանով, այլ իր նկարագրով։ Ահա ռուսական երկաթուղիին պաշտօնէութիւնը, ջերմեռանդ, կամակատար, նուէրի խենթ։

Արեւելքի չինական երկաթուղին Ռուսերու վարչութեան տակ կը գտնուի— Չինացիներու սեփականութիւնը մնացած է հակառակ կասարելու։ Բուն տեղը Ռուսիան է, ինչպէս հոս ամէն տեղ...

Այս սահմանակից երկիրներուն մէջ սեւական, վիթխարի, բայց լաւ կռիւ մը կը մղուի։ Ճափոն, Չինաստան, Ռուսիա, Ամերիկա կը կռուին ամէն մէկ թիզ հողի համար։ Որովհետեւ այստեղ մեծ ապագայի մը կարելիութիւնը կայ, սահմանային շուկաներ շահագործելու կարելիութիւնը։ Ռուսիա յաճախ կը յաղթէ, որովհետեւ խափանարարներու, քարոզչականախմբերու եւ լրտեսներու աշխոյժ կազմակերպութիւն մը ունի։

1930 Փետր. 4ին, Ռուսիոյ արտաքին գործոց ու Չինաստանի նախարարը ստորագրեցին տնտեսական դաշնագիր մը, որուն ամէն մէկ մանրամասնութիւնները կը պահուին ծայրայեղ խնամքով։ Եւ այս թուականէն ի վեր, խորհրդային հսկայ կազմակերպութիւնը, որ Ասիոյ մէջ խորհրդ. քարոզչութեամբ կը զբաղի, աւելի մեծցաւ —

Բուն կեդրոնը, բնականաբար, Մոսկուայի մէջ է, ուր ասիական ճեմարան մը կը համախմբէ 2114 ուսանողներ։ Ասոնք եկած են Ռուսիոյ բոլոր կողմերէն, Ճափոնէն, Չինաստանէն, Փորմոզայէն՝ իբրեւ ջերմեռանդ գործիչներ։

Ասիոյ Խորհրդ. Միութեան ապագան եւ Ասոր համար չէ՞ որ Թուրքեստանի մէջ, բամպակի անհուն արտեր մշակեցին եւ որովհետեւ ասոր գիւղացիները անյարմար են այս աշխատանքին, Չինաստանէն բերին բամպակի մշակութեան 21,000 մասնագէտներ։

Սակայն, մեծ պետը ծնած է Կովկասի մէջ, գիտէ այս ասիական ընդարձակ գաղութներուն առաւելութիւնները։ Ան նախապէս կը կոչուէր Ջուկաշվիլի. իր անունը փոխեց 1902ին։ Եւ այս ասիական անունը կը նշանակէ «պողպատէ մարդը»... Իրօք, այս մարդուն ջիղերը երկաթէ են..

* *

Շոգեկառքին մէջ, որով կը ճամբորդէ, կար նաեւ Մոսկուայի մէկ համագումարին գացող պատանի երիտասարդութիւն մը՝ բաղկացած 25 հոգիներէ։ Սիպերիացի գեղջուկներ են, գոյնի աշխատաւորներ, ուժեղ, գեղեցիկ, ամուր ոսկորով. փայտի վրայ քանդակուածի նման դէմքերով։ Ռուս, թաթար եւ խառնուրդ կիներ։ Իրենց ձեռքով հիւսուած շրջազգեստներ կը կրեն. իրենց գլխուն վրայ մէկ մէկ թաշկինակ՝ գոյնզգոյն եւ մեծ արտակոշիկներ։

* *

Անոնց խօսակցութիւնը միօրինակ է.— Ըսել է, կը յարէ պատանի մը, մեզ Մոսկուա կը տանին, որպէս զի ձեռքեր կարգենք։ Ի՞նչ բանի մասին կ'ուզեն որ խօսինք։

Անկից առաջ, կ'ըսէ թաթարուհի մը, երբեք արեւէ ինկած մասին մեր կարծիքը չէին հարցներ։ Բայց հիմա, գոյն պիտի տանք իրենց ինչ որ կիները գիտեն, թէ անոնք ալ խօսիլ գիտեն…

— Ո՞վ մտքէն պիտի կրնար անցնել այս տեսակ բան մը, գիտել կուտայ խարխուլ կին մը։ Ահա յանկարծ ճերմակ բարձերու վրայ կը նստին մեզ եւ դէպի Մոսկուա կը երթենք։ Բայց հոն պիտի դառնա՞նք։ 15 օր է որ կը ճամբորդենք…

— Կ'ուզեն որ մեր ազգը գայ երթան, կ'ըսէ պատգամաւորուհիներէն մէկը եւ 8 տարեկանէն սկսեալ... Այդ դպրոցէն լաւ բան չելլեր… աղանդութիւն միայն…

— Անոնք, աւելի ցերեկ պէտք ունին, քան թէ դպրոցի, կը լրացնէ թաթարուհի մը։

— Բժիշկները, կամ ինչպէ՞ս կ'ըսեն այդ մարդոց, ձեր գիւղերն ալ կուգան, կը հարցնէ թուրքեստանցի պատգամաւորուհի մը։

— Խորհուրդները մէկը ղրկեցին մեր գեղն ալ։ Սատանային մէկն է։ Երբ այդ մարդը հասաւ, պզտիկս հիւանդ էր։ Հիւանդ կովու պէս պառկած կը մնար, աչքերը գոցած, [illegible] եւ գեղահասար տուաւ ինչպէս նաեւ [illegible] մէջ բաներ մը։ Աղջկանս նեղացի այդ աղանդութիւններէ։ Քիչ մը օրհնած ջուր քսեցի հիւանդին ճակատին եւ ոտքերուն, եւ շատ չանցած, տղաս աղէկ բժշկուած էր։

Պատգամաւորուհիները աւասեղ կը խօսին ամէն տեսակ բաներու վրայ։

Երիտասարդ ուսուցչուհի մը քով նստած, յանկարծ մտիկ կ'ընէ… Այսպէս են ռուսական գաղութներու միլիոնաւոր մարդերը, Ասիոյ անթիւ միլիոնները։ Եւ ասոնք են որ կուգան հեգամետայ երազով մը, բժիշկներով, նոր աշխարհով մը։ Բան չեն հասկնար ու նոյն խօսք ընտրանին, պատգամաւորուհիները։

Այս կիները, ինչ ըսելու կ'երթան Մոսկուա։

Ուսուցչուհին 22 տարու է, խանդավառ համայնավար։ Ասիական գիւղէ մը կուգայ, Օնկուսէ։ Կը պատմէ թէ շրջանի ուսուցչուհիները պարտաւոր են նաեւ կուսակցութեան համար քարոզանամէկ, ինչ որ յաճախ, պատճառ կը դառնայ իրենց մահուան, հակառակ ատոր, Ռուսիա, երկարատեւ առողջապահութիւն մը ծրագրեր կը հետապնդէ։ Կարմիր Կրեմլինը լաւ գիտէ թէ Ասիան կ'եռայ, թէ շարժում մը կը յուզէ այս ժողովուրդները, թէ այդ շարժումը՝ հեռու թշնամական ըլլալէ Ռուսիոյ հանդէպ, թշնամական է հանդէպ Եւրոպայի։

Լենին մեռաւ պոլշեւիկացնելով 170 միլիոն Ռուսներ։ Ասոնք չպիտի կրնա՞ն պոլշեւիկացնել 1000 միլիոն Ասիացիներ։

«Արեւմտեան պրոլետարներու միութեան՝ Արեւելեան ճնշուած ժողովուրդներու հետ», այս է անունը գրքին, զոր կը կարդայ դպրոցուհին։

11000 աւելի շրջուն ուսուցիչներ եւ ուսուցչուհիներ նոյն աշխատանքը կը կատարեն։ Տարածելու եւ կատարելագործելու համար Մոսկուայի ճեմարանը, դեռ վերջերս, Վլատիվոստոքի եւ Թաշքէնդի մէջ հաստատեցին «Ասիական ճեմարան»ներ, ուրկէ ամէն շաբաթ դուրս կ'ելլեն 100 օտար քարոզիչներ, սեւ, դեղին, կամ կարմիր։ Ասոնք գիտակցօրէն կը մարզուին, իբր գաղթային բոլշեւիկեան մշակներ։ Ասոնք աւելի վտանգաւոր են քան բոլշեւիկեան ռումբերն ու քարոզականները Եւրոպայի մէջ։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԻ ՄԸ ՇՈՒՐՋ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղը, շաբաթական դասախօսութիւններու իր շարքը վերսկսելէ առաջ, թէյասեղան մը տուաւ կիրակի երեկոյ Փլորիայի մէջ։ Հրաւիրուած էին մտաւորականներ եւ որբերու դասախօսները։

Սեղանապետ ընտրուեցաւ Կարօ Սասունի, որ խօսք հիւրերուն առաջ, հրաւիրեց որբերը [illegible] եւ որբերը ցոյց տուին իրենց չէնչող նկարագիրը, խաղեր, արտասանութիւններ։ Բարգէն Քէշիշեան սինեմա դարձուց։ Չարլի Չէփլինն էր, որ պահ մը երեւաց վարագոյրին վրայ, զուարճացնելու համար ներկաները։ Յետոյ Ն. Գրիգորեան արտասանեց Զարենցը, Հ. Ակնունեան երգեց «Դլէ Եաման»ը։

Սեղանապետը խօսք տուաւ Գ. Ա. Խաչիկեանի։ Ան վերյիշեց մեր անցեալի տառապանքները ժողովուրդին (Թուրքին) բարբարոսութիւններուն, ամայացուած թրքահայաստանին, եւ որբացած հայ երիտասարդներու բազմութեան։ Հակառակ այս բոլորին, ըսաւ ան, առեղծուածն եւ այսօր գոյութիւն ունի հայրենիք մը, ուր ժողովուրդը իր հոգին կը պահէ այնպէս ինչպէս կը ներշնչեն իր աւանդութիւնները։ Անոնց կայ մէկ միլիոն հայ ժողովուրդ, որ բոլորովին ձեր զգացումներն ունի, եւ ձեր հոգին։

Յետոյ խօսք առաւ Գ. Շ. Միսաքեան, որ շարժանկարի պէս պատկերներ տուաւ Մակեդոնիոյ գիւղերէն, ուր կ'ապրին 800 հայ որբեր։

«Յետոյ գիւղեր, ըսաւ, ուր հայ որբը բացած է առաջին ճաշարանը կամ սրճարանը, կամ սափրիչի խանութը։ Ցանկալի հայ որբն է, որ Յունաստանի խորերը, մոռցուած գիւղերը տարած բարիքը արդի քաղաքակրթութեան։ Հայ որբերն են որ ինքնաշարժ վարելով, ճամբաներու հաղորդակցութիւնը կ'ապահովեն այդ հեռաւոր գիւղերուն միջեւ։ Եւ գիւղեր կան ուր յոյն գիւղացին առաջին անգամ հայ որբին շնորհիւ է, որ կը տեսնէ ինքնաշարժը։ Սերէսէն դէպի Սելանիկ, լեռներուն մէջ, ամայի ճամբուն վրայ, ժամերէ ի վեր խանգարուած եւ անշարժութեան դատապարտուած էր յոյն սափրիչապետ մը ինքնաշարժը։ Եկող գացող չէր յաջողած բանեցնել մեքենան։ Ինքնաշարժը գամուած կը մնար գետնին։ Մութը էր արդէն, Եւ ահա օգնութեան հասաւ մեր ինքնաշարժին վարիչը, որբ մը, մեքենան քննեց, քրքրեց, վերջապէս վառեց լոյսը եւ ինքնաշարժը սկսաւ քալել։

Սափրիչապետը, որ ինքնաշարժին տէրն էր, յորդորով ուզեց հայ որբին ձեռքը։ Այսպէս է, որ հայ որբը իր լոյսը կը պարզէ Յունաստանի գիւղերուն մէջ։ Եւ ամէնուն հոգին մէջ վառ կը մնայ հայրենիքին սէրը։ Կը հարցնէք շատերուն,— Ֆրանսա կ'ուզէ՞ք գալ։ Կը պատասխանեն — Ի՞նչ ընենք Ֆրանսայի մէջ, ըսէք, Ֆրանսան ալ օտար երկիր մը չէ՛ Յունաստանի, Բոլորը կը զգան օտարութիւնը եւ ամէնուն աչքը վառ հայ հայրենիքին»

Ցրուած պատկերները յայ ցին թէ ինքը եւ թէ ներկա

Կարօ Սասունի խօսք Գ. Ռուբէնի, որ պատմեց իր մութիւնը որբական կեանքին ներկայացուց հայ որբին նական ոգին, — Հայ որբը տեր բազմատեսակ գիտութիւն բայց ան գիտէ եռանդը, պէտք է աշխարհի մէջ պետ մը կը հարցնէ անշուշ բորդի մը, — ատաղձագործութի գիտե՞ս, աշխարհագրութիւն տե՞ս, երկրաբանութիւն Ո՛չ կը պատասխանէ ճամ Այն ատեն, կ'ըսէ նաւա խորտակուած է ապագա բորդն իր կարգին կը հարց Լողալ գիտե՞ս։ Ո՛չ, կը պատա նէ խօսակիցը։ Այն ատեն, ճամբորդը, ապագադ խորտա է։ Այսպէս նաեւ որբերը գիտեն աշխարհի մէջ, ինչ իրենց զանազան գիտութի

Յետոյ խօսեցաւ Ցարք մանեան, որ իր ուրախ յայտնեց հայ որբին հա սիրութեան, ազգային զգ ներուն անեղծութեան այս կերին առթիւ։ Եւ իր ուրա թիւնը յայտնեց նաեւ հայ քերու շարժման համար, նելով մշակել համամար զգացումները։

Խօսեցաւ նաեւ Գ. ըսաւ թէ հայ որբերը կը յացնեն Թրքահայաստանը իր պատմական աւերակներ պուած կը մնայ ան, հայ չեն կրնար անգործ նստիլ պիտի պահենք. — պատ եւ միացեալ Հայաստանը։

Գ. Օհան Կարօ խօսեցաւ բերուն ընդհ. կազմակերպ մասին, եւ թելադրեց աւելի ներ քան թէ խօսիլ. Գործե տեսէ յուսախաբ խօսքը կը թողէ։

Գ Սաքօ Յակոբեան թելադ որ որբերը յաճախակի տան պիսի երեկոյթներ, եւ խօսեցնելէ աւելի, իրենք գա պարապ, ներկայացնելու իրենց գործունէութեան Այս առթիւ իր ուրախ յայտնեց որբերուն կազմ պութեան առաջնորդ

Օր. Ա. Թորոսեան եւ լոգրեց գործել, շարունակ նել, անշշուկ եւ անմռունչ։

Գ. Ա. Շահխաթունի գաւ խօսիլ ուրիշ առթիւ աւելի լայն ժամանակի Տէր Անդրէասեան գրու մը կ'իմացնէր թէ հիւ թեան պատճառաւ չէ կրցա կայ ըլլալ, եւ կը յայտնէ սիրով հետ է որբերուն։

Որբերուն կողմէ խօ Տէր Յովհաննէսեան եւ գուեն։ Այս վերջինը, ընդ որ հայրենիքը ամէն բան է հայ որբերուն համար, թէ հեքեաթի խնձոր չէ կինքէն իյնայ, այլ անհրա է պատրաստութիւն՝ բան սիրանալու համար։ իրենց խանդավառութեան զգացումներով կը հաստա կը պատրաստուին տար եւ եթէ ժամը հնչէ, պիտի ըլլան կոչին պատաս ներուն։

Սեղանապետը, Կարօ Ս փակման խօսքին ատեն մեր պատմութիւնը կը հեքեաթի մը, հայկական դութիւնն է այդ, որ նակուի եւ որբերը կը ներ գնեն հեքեաթին Մհերը։

Մեկնելէ առաջ, Ֆէդ սանկարեց ներկաները։

[Գործազրկ]ՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

[Ն]ախորդ Թուով սեւ պատ[կեր մը] տուեր էինք Ամերիկայի [գործազրկ]ութեան եւ [...]ութեան մասին կը շա[րունա]կենք.—

[...]ման մը խորհելու հա[մար] [...] կացութեան որ նոյնն [...] քաղաքներուն ու Մի[ացեալ] Նահանգներու բոլոր կա[յանն]երուն մէջ, ինչ [...] կառավարութիւնն ու [...]ութեան ձեռ[...] ինչ մասնակի ձեռ[...] կը կատարուին։ Ինչ [...] ձեռք ձգած են կամ կը [...]:

[...]րակայութ ու Խորհրդարան[...] նոյնն է այսօր բոլոր [...]ներու մէջ, ուր քաղաքա[...] ժողովները կը գոր[ծեն] [...] Հուվըրի ուժեղ մէկ [...]ութեան, այսքան մեծ [...]կացութեան հանդէպ նախ [...]ականութիւն խաղա[...]

[...] յիշուի թէ, վերջին դեկ[տեմ]բ[եր] 9ին, Միացեալ Նա[հանգ]ներու նախագահը կարծեց [...] է որ բաւական Ֆոն[...] [...]ուն կը մեղադրէր [...] մասնագիտութիւն[...] կը շարժի, թէ եւ մարդկա[...] [...]ութեան հաշուոյն [...]կանութիւն կը խա[...] Այս յայտարարութիւնն [...]ալէս Ներսակայոյն մէջ [...] քերթ քուեն հակադ[...]թիւն մը եւ ոչ մէկ ձայն [...] պաշտպանելու նա[...] Իր կարգին Հուվըր [...] թէ կեղծած է [...]ութեան մասին տրուած [...]կագիրը, թէ կէս ու կէս [...] է անգործներու թիւը և [...] նկատումներով՝ լա[...]թիւն է ծախած։

[...] ասոր, անգործներու [...] վրայ մղուած կռիւը [...] առաջնեցաւ Դեկտեմ[բեր] 30ին, Ամերիկեան Խորհր[դարա]նի փակումէն առաջ, եր[եսփոխ]աններ քուէարկուեցան 116 [միլիոն] տոլար, հանրօգուտ մեծ [գոր]ծեր կատարելու համար, [ն]աեւ 5 միլիոն տոլար, հողագործ[ներու] [...] փոխառութեան [...]կներ հատատելու համար։ [...] խնդրին մէջ հեղինակու[թիւն] [...]նեցող մարդոց կարծի[քով] [...] եւ անբաւարար [...] են ասոնք։ Խնդիրը [...] կը մնայ տակաւին եւ [...] կարող՝ խորհրդարանին [...] վերաբացումը [...] յունուար 5ին։ [Միա]ցեալ Նահանգներն աղ[...] ափառած են 600 միլիոն [...] զանազան ձեռնարկներու [...] որոնց բոլորին ալ նպա[տակ]ն էր անգործութիւնը նուա[զեց]նել։

[Ա]յս անգործութիւնը ոչ [...] չմեղմացաւ, այլ աւելի [...] ամէն օր։ Վերջին լուրե[րու] համաձայն, անգործներու [թիւ]ը արդէն 8 միլիոն է։

Գալով մասնաւոր ձեռնարկներուն, — բացի գթութեան գործերէն եւ անմիջական օգնութիւններէն, որոնք բազմաթիւ են — անոնք կը կայանան մանաւանդ անգործութեան դէմ ապահովագրութեանց հաստատումով։ Պէտք չկայ նոյն իսկ դիտել տալու թէ այս ապահովագրութեանց սկզբունքն ու կազմակերպութիւնը շատ լաւ են։ Բայց անոնց արդիւնքը շատ ուշ յայտնի կ՚ըլլայ։ Ուշ մնացած են։

Ճշմարտութիւնն այն է որ բոլոր առաջարկուած — կիրարկուած դարմանները կէսմիջոցներ պիտի մնան։ Չարիքին պատճառները աւելի վերբերն են։ Բազմաթիւ են լայնամիտ Ամերիկացիները, որոնք նշմարած են թէ ո՛ւր է վտանգը եւ շատ առաջ, անոպանգը հընչեցուցած։

Աշխարհի Անցեալ մասին հանդէպ, Միացեալ Նահանգներու աւանդական քաղաքականութիւնն է որ փորձի եւ դատաստանի ենթարկուած է։ Բանի Ամերիկա կը պահէ անտարբերութեան քաղաքականութիւնը հանդէպ Եւրոպայի, որ տընտեսապէս անարիւն դարձած է, ջանի մաքսային արգիլիչ օրէնքներով՝ իր առջեւ կը փակէ արտաքին շուկաները։ Նուազեցնելով Եւրոպայի գնման կարողութիւնը, եւ այնքան ատեն որ մեքենականօրէն կը կազմակերպուի տնտեսա գերարտադրութեան մը համար, անխուսափելի է որ արտադրութիւնը այնտեղ պիտի դանդաղի հետզհետէ, իրարու ետեւէ մեքենաները պիտի դադրին գործարաններուն մէջ, գործաւորական խումբերու թիւը երթալով պիտի նուազի, խնայողութիւնները պիտի քաշուին դրամատուններէն, եւ դրամատուններու սնանկութիւնը համաճարակ պիտի դառնայ եւ ընդհանրանայ եւ վերջապէս, անգործներու եւ տառապողներու թիւը պիտի բազմանայ։ Միւս կողմէ, ժարդկային իրողութիւն է թէ Թըլուստութիւնը վատ խորհրդատու է եւ գիտենք թէ Մոսկուայի կառավարութիւնը մասնաւորապէս ճարպիկ է դժնդութիւնները շահագործելու մէջ, եւ Ամերիկայի մէջ, ինչպէս ամէն տեղ, վարպետ գործակալներ ունի։ Կացութիւնը անշուշտ, շատ լուրջ է:

ՀԱՒԱՍԱՐՈՒԹԻՒՆ

Սպանիական կառավարութիւնը հրովարտակով մը կ՚ընդունի տեղացի թէ օտար բանուորներու աշխատավարձի հաւասարութիւնը։ Առաջին երկիրն է, որ օտար բանուորները կը դնէ հաւասարութեան նոյն աստիճանին վրայ։

ՖԻԼԻՊԷԻ ՎԱՀԱՆ ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆ ԳԵՂԱՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ 25ԱՄԵԱԿԸ

Դեկտ. 28ին Ֆիլիպէի մէջ հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ «Վահան Մանուէլեան Գեղարուեստասիրաց Միութեան» 25 ամեակը։

Այս օրերուս «Յառաջ»ի մէջ Անդրանիկի յուշերուն շարքին՝ կը կարդանք յանախակի յիշատակութիւնը Վահան անունին։

Ահա այդ «Պարոն Վահանն» է, որուն անունով Ֆիլիպէի երիտասարդութիւնը ոգեւորուած եւ խանդավառուած կը գործէ 25 տարիէ ի վեր։

Վահան Մանուէլեան, բուն անունով կարապետ Ցօցրամաճեան, ծնած է Պրուսայի Մեծ Նոր գիւղին մէջ 12 Նոյեմ. 1865ին։ Բարեկեցիկ ընտանիքի զաւակ, նախնական կրթութիւնը կը ստանայ, յետոյ ինքնօգնութեամբ մասնաւորական որոշ պաշարի մը կը տիրանայ, պահ մը Պոլսոյ մէջ ուսուցչութիւն կ՚ընէ, եւ այդ օրերուն կը մտնէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ։ Թէ գիւղին, թէ Պոլսոյ մէջ զբաղեցաւ նաեւ գրականութեամբ, եւ վիպակներ գրեց գիւղին կեանքէն։ Իր գրութիւններէն կարեւոր մաս մը 1907ին ամփոփուեցան «Երգչախարներ» խորագիրով հատորի մը մէջ, սաներուն կողմէ։

Պանքոյի դէպքէն յետոյ անցաւ Պուլկարիա։ Բնակեցաւ Ֆիլիպէ, Հայ յեղափոխութեան օջախը։ Յեղափոխականի իր նկարագիրը զինք նետեց դէպի երկիր, 1902ին ձգեց Պուլկարիան, եւ ծնողքին գրեց յետոյ թէ Ամերիկա կը մեկնի, մինչ Հայաստան։ Անդրանիկի յուշերուն մէջ կը կարդանք արդէն թէ ի՛նչ կ՚ընէր գաւառներուն մէջ։ 1904ին, երբ կ՚երթար իր զէնքի ընկերներուն հետ միանալու Անդրանիկին, սպաննուեցաւ։

Մեկնած ըլլալով Ֆիլիպէէն, քաղաքին Հայ վարժարանին աշակերտութիւնը իր գեղարուեստասիրական Միութիւնը կնքեց Վահան Մանուէլեանի անունով, երբ յանկարծ լուր եկաւ թէ ան, իրենց նախկին ուսուցիչը քիւրտի գնդակներով ծակծկուած, նահատակուեր էր Սասնոյ ձորերուն մէջ։

Այս Միութիւնը հիմա ունի երգչախումբ մը, գրական խումբ մը, նուագախումբ մը, թատերախումբ մը եւ նիւթապէս մեծ օժանդակութիւններ կատարած է ազգային ձեռնարկներու։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՄԻ ՇԱՐԺԻՔ ՁԵՐ ՏԵՂԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մարսէյլի մէջ ալ անգործութեան տագնապը օրէ օր կը սաստկանայ։ Դժբախտաբար լաւատեսներու յոյսերը չեն իրականանար, թէ տագնապը Նոր Տարուան աւթիւ է, եւ զանակի արդիւնքն է եղեր։

Մարսէյլի գործերու չերմաչափը նաւահանգիստն է, ուր կ՚աշխատին նաեւ բազմաթիւ հայ բանուորներ։ Նաւահանգիստի գործերը շատ թուլցած են։ Ահագին բազմութիւն ծովու ալիքներու նման պետերու եռեւէն կը խուժեն գործի համար։ Բոլոր գործարաններու դրան առջեւ կարելի է տեսնել 50էն 100 բանուորներ՝ որոնք առտուան ցուրտին ի զուր կը սպասեն «ամպօշ»ի։

Արհեստաւորներն ալ գործ չեն, գերձակներն — կօշկակարները շատերը պարապ են, ու ամանք ալ շաբաթը 3 - 4 օր միայն կ՚աշխատին։ Տագնապէն տուժողները առաւելապէս օտարականներն են, ընդհանրապէս Հայերը եւ մասնաւորապէս նորեկները։

Պուլկարիայէն, Ռումանիայէն, Յունաստանէն եւ Սուրիայէն եկած Հայերու թիւը բաւական մեծ է։ Ասոնք նախ անծանօթ են լեզուին ու տեղին։ Ցեղոտ ինքնութեան թուղթ չունին, եւ եթէ ունին կանոնաւոր չեն, թէեւ անխիղճ «ռըժսարօ»ցերը պարպած են իրենց քսակը։ Շատերը երկրագործ ենք ըսելով եկած են, շատերը իբրեւ թրանզիթ, օդափոխութեան եկյլն.։ Բոլորն ալ կը բախին ահագին դժուարութիւններու։ Ինքնութեան թուղթերու խնդիրը կարծուածէն աւելի խառնացած է՝

Ուրեմն, թող մեր հեռաւոր հայրենակիցները իրենց բեռերը չկապեն Ֆրանսա գալու անոնց պայմանագրի, ըսելով թէ «հոն բան մը կ՚ընենք»։ Օրինակ մը տանիլ համոզուելու համար խնդրին ծանրութեան։ Տարի մը առաջ Պիրէանէն Կեսարիացի 70նոց ծերունի մը ընտանիքին հետ 3 ամսուան համար Ֆրանսա կուգայ, ու երկուքին ինքնութեան թուղթին համար «սըժ-ճուրի» մը հազար ֆրանք կը վճարէ։ Վեց ամիս վերջ, ոստիկանութեան հետ գործ կ՚ունենայ եւ... Ինքնութեան թուղթը ձեռքէն կ՚առնեն «խարդախ» ըսելով։ Ցեղոյ անցագիրը կը պահանջեն, որուն վիզէն միայն 3 ամսուան համար էր ու վերադարձը պարտաւորիչ։ Խեղճ Հայը հիմա գլուխը առեր անդին կը զարնէ, ինքնութեան թուղթ առնելու համար բայց անօգուտ։ Ֆրանսայէն պէտք է մեկնիս, կ՚ըսեն։ Ո՞ւր երթայ, որո՞ւ դիմէ։ Եւ խեղճ ծերունին երախային նման կուլայ ու կ՚անիծէ ժամարաններ[ը]։ Այո՛, կուլայ «ինծի ծով նետեցէք» երթալիք տեղ մը չունիմ ըսելով։

Հա՛ց ծերո՛ւկ, լա՛ց։ Այս աշխարհի մէջ գլուխդ դնելիք տեղ մը անգամ չունիս։

Պանիկ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՑԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՑԵՍԻՆ, 3 յունուար.— Կ՚արժէ ակնարկ մը նետել անցնող տարուան վրայ, կարենալ չափելու համար կատարուած աշխատանքներու արժէքն ու դերը Ցեսինի հայ գաղութին մէջ։ Մեր գաղութը 6—7 տարուան անցեալ մը ունի։ Ո՛ր դարգացման եւ բարգաւաճման շրջանը գրեթէ կը սկսի 27—28ի շրջաններէն։ Հակառակ գաղութին մէջ համբուող բազմաթիւ հայրենակցական միութեանց, եւ զանազան տարրերու, տակէ հաւաքական ճիգ եղած չէ ազգային մանկապարտէզ մը բանալու եւ այդպէսով կարենալ փրկելու համար նորահաս սերունդին սպառնացող ճերմակ ջարդէն։ Հ. Յ. Դ. տեղական կոմիտէն անցեալ տարի ձեռնարկեց ակումբի մը շինութեան, որ միանգամայն պիտի ծառայէր մանկապարտէզի։ Սակայն դաւօք սրտի կարելի է ըսել որ շէնքի շինութիւնը տակաւին կը մնայ անաւարտ։

Երկրորդ, ձեռնարկը որ նմանապէս պիտի ծառայէր մանուկներու դաստիարակման գործին, Ցիկնանց Միութիւնը եկեղեցիի շինութիւնն էր, այս ալ նմանապէս կը մնայ կիսատ։ Ցիկնանց Միութիւնը եթէ ինքնագլուխ չգործէր եւ նախօրօք համաձայնէր գաղութիս մէջ գործող տարրերուն, մենք վստահ էինք որ ի սպառ կ՚աղատէին։ Կան 6 7 Հայրենակցական Միութիւններ, Ա. Ե. Հ. կարմիր Խաչը որոնք հակառակ իրենց կոչման, ծրագրին եւ գործելակերպին, ազգային մանկապարտէզ մը բանալու որեւէ ճիգ չեն ըրած։ «Յառաջ»ը քանիցս արձագանգ եղաւ Մարսէյլի մէջ գործող զանազան հայրենակցական Միութեանց կատարած աշխատանքներուն։ Այս ըսելով, մենք ըսել չենք ուզեր թէ Ցեսինի Հայրենակցական Միութիւնները բոլորովին ապարդիւն շրջան մը բոլորած են նախորդ տարիներուն, ո՛չ, այլ անոնք կատարած են բաւականաչափ աշխատանք այն է, սարքել հանդէս-ներկայացումներ, օգնել կարօտ հայրենակիցներու, առաջ բերել անտովոր հետաքրքրութիւն մը երիտասարդներու մէջ։ Միայն Հայրենակցականներու մեղքը այնտեղ է, որ անցնող տարիներու ընթացքին կողք կողքի, հաւաքաբար գործած չեն փոքրիկ կրթարան մը բանալու։

Այս գործին նախաձեռնութիւնը առաւելապէս իրենց կ՚իյնայ։ Կուսակցութիւնները այս ուղղութեամբ չեն կրնար գործել, քիչ բացառութեամբ ուրեմն հայրենակցականներու կ՚իյնայ ասպարէզին մէջ գործելու պարտականութիւնը։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Ցեսինի հայ գաղութին մէջ այն միակ զօրեղ ու գործունեայ կազմակերպութիւնն է որ ինչպէս անցնող տարրերու երիտասարդ ու թարմ ուժերու փաղանգ մը համախմբած էր յեղափոխական դրօշին շուրջ. կը մնայ՝ զանոնք համբուն մօր մը հոգածութեամբ։ Նոյն խանդավառութեամբ եւ օգտակարութեամբ կը գործէ նաեւ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւնը։

Ահա պատկերը Ցեսինի հայ գաղութին։ Հայրենի պէս երեւցող մեզի, որ գաղութիս կազմութենէն մինչեւ այսօր ճիգերու համագրութիւն մը եղած չէ, ընդհանուր առմամբ գաղութը նորէն մխիթարական երեւոյթներ ունեցած է, իր լումաններով մասնակցելով մեր հայ աղէտեալ եղբայրներուն։

Կը սիրենք յուսալ թէ նոր տարին Ցեսինի գաղութին համար պիտի դառնայ համազգային աշխատանքի շրջան մը, որպէսզի համագրուած ճիգերով, կարենանք գոհացում տալ բոլոր պահանջներուն, այլասերման, ճերմակ ջարդի դէմ, ազգային դաստիարակութեան եւայլն։

Նոր տարուան առթիւ Հայրենակցական Միութիւնները անդամագին աշխատանքի լծուած են, հանդէս, խնջոյք, ներկայացում, պարահանդէս եւայլն իրարու ետեւէ։

* *

Նախորդ թղթակցութեամբս գրած էի գործաւորական տագնապի մասին, կարելի է ըսել որ գործերը նոյնքան աւելի վատ եւ մռայլ կացութիւն մը կը պարզեն, գործատէրերն սկսած են արդէն մեծ չափով գործաւորներ արձակել, ընդհանրապէս մետաքսի գործարանները։

Հայ երիտասարդները խումբ խումբ կը դիմեն գործ ուզելու։ Սակայն գործ չկայ։ Եթէ այսպէս շարունակուի Հայ աշխատաւորները մեծ տագնապի պիտի մատնուին։

Լ. Փուլիկեան

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (106)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

[...] պատասխանեցի

— Եթէ խելօք մնաք, ֆեսա[...], մտածութիւն չընէք, [...]ք ձեր տեղերը, մի՛ գնաք։ [Ե]թէ խելօք չէք մնար, այն [...] վա՛յ ձեզ. յետոյ ձեր եւ [...]ների մեղքը ձեր վիզը։

[...] այսպիսով Ցափըլեցիք մնա[ցին] [ի]րենց տեղը։ Սակայն, գոր[...] [...]յարմար առիթի կը սպա[սէին], [...] որ ետանց եա տեղից հա[...] [...] որովհետեւ մենք կը վախ[...]ք, թէ մի գիշեր պօռքը կը [...]ակի Ցափըլկայ վրայ, կը [...] ու Ղասաբը կը բաժնեն [...]իգ եւ, ինչպէս 94ին, կ՚ու[...] կը խմեն Հայերու հաշուին [...] յարձակուին Հայերու վր[այ].

[Ի]նչպէս վերը յիշեցի, մի ի[...]րիկուն, կը գտնուէինք Ցափըլ, մի հայի տուն։ Ցերեկը քնեցին, ինծի քուն չեկաւ։ Կէս գիշերին առնիքի վրայէն ձայն մը եկաւ։ Հրացանս առի, եղեկի ծակէն կամաց նայեցայ, ոչ ոք չերեւցաւ։

Ես ինքս ինծի ըսի.— «Կ՚ե. րեւի դա ոտքի ձայն չէր»։

Մէկուկէս ամիս առաջ, ինծի ի՞ռուցփի տնէն քիւրտ մը լուր զրկած էր թէ «Ցափըլկայ Քրտերը թող իրեն բարեկամ չգիտնայ, թող զգոյշ ըլլայ նրանցից»։ Ես նշանակութիւն չտուի, որովհետեւ այդ երկու աշիրէթները միշտ թշնամի են իրար եւ որ Բաղըքցիք մեզ բարեկամ են։ կարծեցի թէ կ՚ուզէ խռովութիւն գցել մեր մէջ:

Պ. Վահանը դեռ չեկած, երբ Սալէ աղան Ցափըլ կը գտնուէր, խիանցի քիւրտ մը, որ Ցափըլկոց աղջիկն առած էր եւ նրանց մէջ հաստատուեր էր, կը թալանէր Կորեկայ աղբիւրի մօտ, հինգ կէլիէկուզանցի ողաներու ձեռքով։

Թալանողները կ՚առնեն մէկ արջառ, մէկ իշլիկ (շապիկ), մի չիթ, չուխա, ծխախոտի տուփ մը եւ երկու արծաթ դրամ։ Քիւրտը կ՚երթայ Սալէ աղային կը գանգատի, թէ Սասունցի Հայերը զիս թալանեցին։

— Է՛, ի՞նչ ընեմ,— կ՚ըսէ աղան,— Թալանեցին, թալանեցին Սասուած էնոնց մէկ հոգի տուած է, չի կրնար առնել, ես կրնա՞մ առնել։

— Դէ՛հ, չես կրնար առնել, — կ՚ըսէ քիւրտը — ես կ՚երթամ Անդրանիկ փաշայի քով, վերջը չըսես թէ՝ ինչո՞ւ գնացիր։ Երկու ամիս արեւի դէմ աշխատեր եմ, հագիւ վաստկեր եմ արջառ ու այդ երկու արծաթը։ Ես կ՚երթամ անոր քով, կամ մալս կ՚առնէ կուտայ կամ գիս կը սպաննէ։

Քիւրտը կուգայ Սեմալայ ճամբով, կին մը հետը, կը հարցնէ ինծի։

Նրանք կ՚ըսեն.

— Մենք տեղեկութիւն չունինք։

Ես Սեմալ կը գտնուէի։ Եկան ըսին, թէ այսպիսի քիւրտ մը քեզի կը հարցնէ։ Մեր տղաներէն երկու հոգի, լաւ քիւրտերէն գիտցող, ղրկեցի որպէսզի իմանան, թէ ի՞նչ կ՚ուզէ քիւրտը։

Քիւրտը կը պատմէ իրեն թալանուիլը, կուլայ, ըսելով

— Ցարէք զիս, անպատճառ, Անդրանիկ փաշայի քով։

Տղաները կ՚ապահովցնեն, կ՚ըսեն, որ «քու ապրանքներդ անպատճառ կը ստանաս»։

Եկան պատմեցին ինծի։ Զօնւած 24 ժամ, տղերը գտանք, արջառ ու շորերը առանք. բայց երկու արծաթ դրամը ծախսեր էին։ Երկու արծաթ իմ կողմէս դրի, յանձնեցի Հայու մը, որ Քիւրտին տանի։

* *

Ցափըլ գտնուած օրս, երկու Հայու միջեւ կնճռոտ դատ մը պատահեց, շէնցալ վերջ տալ, երկու կողմէն ալ կ՚երդուէին։ Այդ գործէն շատ լաւ ծանօթ քիւրտ Միրուզօն էր։ Կանչեցի նրան։ Եկաւ, շատ վախի մէջ, երեսը քրտնած։ Նրա տուած բացատրութիւններով, վկայութիւններով ու երդուելովը, խնդրին վերջ տուինք։

Միրուզօն ինծ ըսաւ —

— Մեզ՝ ա՛լ առաջուան աչքով չես նայիր, ա՛լ մեր տունը չես գար։

Այնտեղից գնացի Քոփ, անկէ՝ Ալտիարմը։ Իւսուֆի ատն Ալին ու ու իրեն եղբայրը ինծ զրկեր էին երկու բերդանկա, բայց դեռ փողը չէր զրկուած։ Դրանք խալիլին հետ Հօրեղբայրկուզային։ Քանի մը անգամ գիւղացոց խնդրեր էին, թէ՝ «տարէք մեզ էօ մարդու քով. ծանօթանանք ու բարեկամանանք. հերի՛ք է այսչափ խռովութիւնը»։

Ես ըսի.

— Թո՛ղ գան։

Ցէր Գարեգին ու Ալօ Սանփանը գացին բերին էօ Քրտերը

Երկար բարակ խօսելուց վերջը, հանեցի, տուի եօթն բերդանկաների փողը, 16ուկէս ոսկի։

Իրենց սովորական երդումներն ըրին, հազ կարծեցինք եւ մի կտոր բաժանեցի՛ք իրարու հետ։ Այդ բանով մեր բարեկամութիւնը հիմնուեցաւ։

Ես առաջարկեցի.—

— Ալի՛, քո մէկ հատիկ եղբայրդ խելք չառնես, եթէ ուզիդ չխօսես. ո՛չ աւելացրու կէս մը, ո՛չ պակասցրու, ինչ որ լսեր ես, է՛ն ըսէ։ Ցափըլցիք ձեզի ի՞նչ լուր էին ղրկած։

Նա քմծիծաղով ըսաւ.

(Շար.)

Հնդկաստանի ազատագրումը

Կը յուսացուի որ Լոնտոնի համահնդկական խորհրդաժողովը պիտի կրնայ լիակատար նիստ գումարել այս ուրբաթ օր եւ յառաջիկայ երկուշաբթի օր, վերջին նիստ մը եւս ունենալ եւ յետոյ ցրուելու: Դեռ յայտնի չէ թէ ո՞ր նիստին՝ Անգլիոյ վարչապետը պիտի յայտնէ կառավարութեան տեսակէտը հնդկական խնդրին մասին, սակայն դաշնակցային կազմակերպման յանձնախումբին նախագահ լորտը արդէն իր տեղեկագրով հետեւիլ կարեւոր կէտերը կը թելադրէ.— Վերապահելով պաշտպանութեան, արտաքին յարաբերութիւններու եւ ելեւմուտքի վերաբերեալ կարգ մը իրաւասութիւնները, կարելի է հետեւիլ այն եղանակին որ նախապէս կիրարկուած է հանդէպ Տոմինիոններու եւ Հնդիկներուն վստահիլ հնդիկ դաշնակցային կառավարութեան մը պատասխանատուութիւնը: Գործադիր իշխանութիւնը եւ վեհապետական իրաւունքները կը մնան Անգլիոյ Թագաւորին կամ անոր ուղղակի ներկայացուցիչին, այսինքն Հնդկաստանի ընդհ. կառավարիչին: Այս վերջինն է որ կը նշանակէ նախարարները:

Այսքան ներկային համար: Իսկ փոխանցման շրջանին համար, տեղեկագիրը կը յանձնարարէ.— Հարց չի կրնար ըլլալ մէկ անգամէն Հնդկաստանի տալու համար այն իրաւասութիւններն ու պատասխանատուութիւնը որոնք ցարդ կը պատկանէին անգլիական խորհրդարանին: Փոխանցման շրջանին, ընդհ. կառավարիչն է միայն՝ որ կը վարէ արտաքին յարաբերութիւնները, ինչպէս նաեւ հնդիկ պետութեանց հետ յարաբերութիւնները եւ պաշտպանութեան գործը: Ան կրնայ նախագահել նախարարաց խորհուրդին, վարչական եւ ելմտական խնդիրներու մէջ, ան կախում չպիտի ունենայ օրէնսդիր խորհուրդներէն եւ պիտի կրնայ ինքնագլուխ ուզած միջոցներուն դիմել կարգի եւ օրէնքի պահպանման համար: Միջազգային շուկաներուն մէջ, Հնդկաստանի վարկը պահպանելու համար, ընդհ. կառավարիչը պիտի կրնայ միջամտել ելմտական եւ ելեւմտացուցային խնդիրներու: Այս նկատումով ալ տեղեկագիրը կ'առաջարկէ հիմնել պահեստի դրամատուն մը, որ զբաղի դրամի եւ դրամափոխութեան հարցերով: Գալով օրէնսդրութեան, տեղեկագիրը կը նախատեսէ Ծերակոյտ մը 100 կամ 150 անդամներով եւ Խորհրդարան մը:

Անգլիական Հնդկաստանը ներկայացնող ծերակուտականները պիտի ընտրուին նահանգային ժողովներու կողմէ: Ծերակոյտը չի կրնար լուծուիլ, սակայն պիտի կրնայ փոխուիլ մաս առ մաս, վերընտրութիւններով:

Խորհրդարանը պիտի բաղկանայ 250 անդամներէ: Պիտի ընտրուի հինգ տարուան համար եւ այս շրջանին լրացումէն առաջ, ընդհ. կառավարիչը պիտի կրնայ զայն լուծել:

Մեծ խռովութիւններ Հնդկաստանի մէջ

Մեծ խռովութիւններ ծագեցան Պոմպէյի, Փունահի եւ Քարաչիի մէջ: Պատճառն է Փունահի բանտին մէջ, չորս անձերու դէմ տրուած մահուան վճռին գործադրութիւնը: Ասոնք մասնակցած էին, անցեալ ամառ, Շոլափուրի մէջ մեծ խռովութեանց ընթացքին, երկու ոստիկաններու սպանութեան:

Մահապատժի գործադրութեան լուրը մեծ յուզում առաջ բերաւ նահանգներուն մէջ, մանաւանդ սաստկութեամբ, վերոյիշեալ երեք քաղաքներուն մէջ:

Պոմպէյի մէջ, ամբոխը քարկոծեց հանրակառքերն ու խափանեց երթեւեկը, եւ յարձակեցաւ ոստիկաններուն ու ոստիկանատունին վրայ: Ոստիկաններն ստիպուեցան քանիցս յարձակումներ գործել, ցրուելու համար ցուցարարները, վիրաւորելով 150 հոգի:

Փունահի մէջ, հսկայ ամբոխ մը քալեց բանտին վրայ, ուր գործադրուեր էր մահապատիժը, բայց հանդիպեցաւ ոստիկանական ուժեղ խումբերու ընդդիմութեան:

Քարաչիի մէջ, բախումներ տեղի ունեցան ոստիկաններուն եւ հազարաւոր ցուցարարներու միջեւ, որոնց խառնուած էին բազմաթիւ կիներ: 200ի մօտ ցուցարարներ վիրաւորուեցան:

Ուրիշ քաղաքներու մէջ եւս, նման դէպքեր պատահեցան:

Պատասխան մը Փուանքարէի

«Տէյլի Մէյլ» կը գրէ թէ խորհրդային իշխանութիւնները որոշած են շինել պատերազմական ռմբաձիգ 12 մեծ օդանաւեր: Անոնցմէ մէկը պիտի կոչուի «Մեր պատասխանը Փուանքարէի»:

Ասկից զատ, մտադրութիւն կայ նաեւ կազմելու ղեկաւոր օդանաւերու զօրեղ տորմիղ մը: Մասնագէտներուն հրաւէր ուղղուած է յատակագծեր պատրաստել ու ներկայացնել փութով:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ "ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԾԱԳՈՒՄՆ ՈՒ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ" ԳԻՐՔԸ

Հրատարակութիւն «Նոր Օր»ի. Պատկերազարդ 356 էջ. Գին՝ Ֆրանսա եւ գաղութներ 40 Ֆր., արտասահման փոստի ծախքով 47 Ֆր.: Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը Լ. Գեւոնեանի:

ՕՐ. ՄԱՌԻ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
ԵՒ
ԼԵՒՈՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ
Նշանուած
Փարիզ 4 Յունուար 1931

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Լիոնի կայծակ խումբի ժողովը վաղը Դշ. իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ:

ԼԻՈՆԻ Պատ. միութեան վիճաբանական ժողովը այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Նիւթ՝ Հայաստանի անկախութեան գաղափարը եւ նոր սերունդը: Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան դասախօսական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ: Կը խօսի՝ Պ. Բանօ, «Սուրմալուի եւ Կարսի կռիւներու մասին»: Մէկ ժամ տեւէ:

ԼԻՈՆԻ Զ. Ե. Ռ. Միութեան վարչութիւնը անյապաղաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, 181 Cours Lafayette, Café de la Gareի ներքնասրահին մէջ: Օրակարգ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վիէն, Մ. Մ. - 35:
Միլան, Ս. Ս.— 255:
Շոլէթ, Խ. Ս.— 150:
Լը Ման, Տ. Զ.— 140:
Վիէն, Յ. Զ.— 35:
Մեց, Ս. Պ.— 70:
Ռէթէլ. Սար.— 175:
Լիոն, Գ. Գ.— 35,
Տիկուան, Ս. Ա.— 20:
Նիս, Պ. Պ.— 50:
Լը Ռէնսի, Ա. Ն.— 140:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Կիւլիզար Հօրթիկեան կը փնտռէ իր քրոջ Մարաշցի Արթին Մազըեան որ 1923ին Հալէպի մէջ կօշկագործութեամբ կը զբաղէր եւ կը բնակէր Պաղըլվարոսը: Իմացնել Guluzar Hortikianի, 40 Doches Lyonnais, Fontaines sur Saône, (Rhône), France.

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռեմ անհրաժեշտ աղջիկը Պէրչէնիրցի Հարիկնազ Թաթարեան, հօր անուն՝ Պչաքճի Գէորգ: 1922ին 9 տարեկան հասակին Ռըլիֆի մէջ Գուլբու Չէշմէի (Պոլիս) որբանոցէն փոխադրուած է Յունաստան: Այս թուականէն ի վեր լուր չկայ իր մասին: Իմացնել Աբրահամ Տէր Սարգիսեանի, 13 Rue Parpety, La Ciotat, (B. du Rhône), France.

— Սեփաստացի Նշան Գարակէօզեան կը փնտռէ իր մօրեղբայրը եւ երկու զաւակները որոնք 1912ին մեկնած են Ամերիկա: Իմացնել՝ M. karagheuzianի 25 Rue Felix-Faure, Sevran, (S. et O.) France: Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Տրապիզոնցի Մամի Ուզուրեան, հօր անուն՝ Մկրտիչ, մօր անուն՝ Թագուհի: 1928ին կը բնակէր Avignon (Ֆրանսա): Իմացնել իր եղբօր Հայկ Ուզուրեանի, Collège Arménien S. Moorat, 26 Rue Troyon, Sèvres (S. et O.)

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵւՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
C. C. SEINE 276 280

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
15
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1931
15 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1468 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ԿԼՈՐ ՍԵՂԱՆ»ԻՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼԸ

Մեծ պատերազմէն ի վեր, արագօրէն կը փոխուի բրիտանական աշխարհակալութեան դիմագիծը։

Արթնցա՛ծ են ժողովուրդները։ Ասիոյ եւ Ափրիկէի ամէնէն անապակուռ գաղթավայրին մէջ ալ, ազգային գիտակցութեան կայծեր կ՚երեւան։ Խլրտումներ եւ խմորումներ իրարու կը յաջորդեն։

Աւելի զարգացած երկրամասերու մէջ, ամէն օր կը շեշտուի ազգային ինքնորոշման, անհատականութեան ձգտումը։ Հին յանձնեւրը այլեւս կորսնցուցած են իրենց արժէքը։

Բուն բրիտանական գաղթապետութիւններէն Քանատան, Աւստրալիան, Նոր Զելանտան, Հարաւ. Ափրիկէն պատերազմէն առաջ ալ, որոշապէս կը հասկցնէին թէ կ՚ուզեն իրենք ըլլալ տանտէրը իրենց սեփական տան մէջ։ Եւ պատերազմի աւելին ճակատագրական պահուն իսկ, ճիշդ այն օրերուն երբ Թուրք ծերն կը փորձէր վերսկսիլ կռիւը, կասեցնելու համար Մ. Քէմալի յառաջխաղացութիւնը, այդ գաղթապետութիւններէն առնուազն երկուքը մերժեցին նոր բանակներ ղրկել։

Այսպէս դիրք բռնելով, եւ հետզհետէ աւելի բարձրացնելով իրենց ձայնը, այդ գաղթապետութիւնները այսօր հասած են աստիճանի մը որ եթէ հաւասարէ հաւասար չէ Լոնտոնի հետ, ամէն պարագայի մէջ խորապէս խախտած է անոր միահեծան իշխանութիւնը։

Խօսինք աւելի պարզ.— Մեծն Բրիտանիան այսօր չի կրնար որոշումներ տալ քաղաքական, անտեսական եւ ուրիշ կարեւոր խնդիրներու մէջ, առանց նկատի առնելու իր գաղթապետութեանց կարծիքը։ Եւ հարցեր կան ուր անհրաժեշտ է անոնց հաւանութիւնը։

«Իշխէ՛, Բրիտանիա» առգմերգը իր ուժը կորսնցուցած է նաեւ ասիական ժողովուրդներու աչքին։ 1922էն ի վեր, Մեծն Բրիտանիան իր ահղանին վրայ ունի Եգիպտոսի, Իրաքի եւ Պաղեստինի խնդիրները, իբրեւ անմիջական օրակարգ։ Եկողացող դահլիճները սպառեցին իրենց դիւանագիտական պաշարը, կարելի եղածին չափ քիչ տեղի տալու համար։ Բայց, փոխուա՛ծ էին ժամանակները։ Փոխուեցան մարդիկն ալ։ Եւ դիրքը, թէեւ ենթակայ հոգատարութեան, աւելի շուտ առաւել այն ինչ որ կը սպասէր։ Եգիպտոսին շատ բան չի պակսիր հասնելու համար կատարեալ անկախութեան, իսկ Պաղեստինի հանդէպ աշխատաւորական դահլիճն իսկ շուարման մատնուած է։

Տակաւին չենք խօսիր Իրլանտայի մասին, որ անողոք եւ յարատեւ պայքարի մը շնորհիւ, դարձաւ Ազատ Պետութիւն։

Եւ ահա կարգը եկած է Հնդկաստանի։

Անցեալ տարի, երբ Գանտի կրաւորական դիմադրութեան, քաղաքացիական անհնազանդութեան պատերազմը հռչակեց, շատեր ծիծաղեցան։ Տարիներէ ի վեր կուտակուած դժգոհութիւնը, բողոքը, կիրքը ձեւ ու մարմին առած էին արդէն։ Կանխին տառապանքի եւ գոյութեան արտայայտութեան մամնաւոր ձեւ մը գտած էր, իբրեւ փիլիսոփայ եւ տեսանող։ Իսկ իրական կեանքին մէջ, իսկապէս յեղափոխական շարժում մըն էր որ կը զարգանար ու կը սպառնար։

Եւ ինչպէս տարբեր պարագաներու մէջ, այս ծանրակշիռ կացութեան հանդէպ ալ, Մեծն Բրիտանիոյ վարիչները կը փորձեն կանխել վտանգը, որոշ զիջումներ կատարելով։

«Ցառաջ»ի մէջ հրատարակուեցան առաջադրուած փոփոխութեան գլխաւոր գիծերը։ Հնդկաստանը պիտի դառնայ դաշնակցային պետութիւն (կամ Միացեալ Նահանգներ), իր առանձին խորհրդարանով։ Ծերակոյտը պիտի ունենայ 100—150 անդամ, նշանովակի, իսկ երեսփ. ժողովը՝ 250 անդամ, ուղղակի ընտրութեամբ։ Փոխարքան ինք պիտի նշանակէ վարչապետութեան թեկնածուն, իսկ դահլիճը պատասխանատու պիտի ըլլայ հնդիկ խորհրդարանին առջեւ։

Մեծն Բրիտանիա կը պահէ իր վեհապետական իրաւունքը, ինչպէս եւ արտաքին քաղաքականութեան, ելեւմուտքի ու ազգային պաշտպանութեան ղեկավարութիւնը։ Բանակը աստիճանաբար «հնդկացնելու» համար, պիտի բացուի զինուորական վարժարան մը, որ հնդիկ սպաներ պիտի պատրաստէ։

Այս մասին պաշտօնական յայտարարութիւններ պիտի ընէ վարչապետ Գ. Մաքտոնըլտ, յառաջիկայ շաբթու։ Կարելի է ըսել թէ ապահովուած է ծրագրին քուէարկումը, որովհետեւ աշխատաւորականներուն հետ, անոր համամիտ են նաեւ ազատականները։ Արդ, առաջինները երեսփ. ժողովին մէջ ունին 287 անդամ, իսկ վերջինները՝ 58, գումար՝ 345. (պահպանողականներուն թիւն է 261)։

Այս ծրագրով, միւս գաղթապետութեանց հաւասար իրաւունքներ չէ որ կ՚ունենայ Հնդկաստան։ Եւ նախատեսուած առաւելութիւններն ալ հետզհետէ պիտի տրամնայ, փոխանցման շրջանի փոթորիկը մեղմելու համար։ Բայց եղած զիջումը շատ աւելի մեծ է, քան կը նախատեսուէր հռչակաւոր Սիմոնի տեղեկագրով, որուն հիման վրայ գումարուեցաւ «Կլոր Սեղան»ի ժողովը։

Պահպանողականները ո՛րքան ալ քրթմնջեն, լաւ կ՚ըմբռնեն որ անցած է իրենց օրը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Արդէն հաղորդեցինք Ամերիկահայ մտաւորական ընկերոջ մը, Նշան Ցէստէկիւլի մահը, իսկ աշխատակից մը, երէկ, առիթ ունեցաւ ներկայացնելու անոր կեանքին գլխաւոր գիծերը։

«Հայրենիք» խմբագրականի մը մէջ գիտել կուտայ, այս առթիւ առթիւ (27 դեկտ.)

— «Արդարեւ դժուար թէ գտնուի ժողովուրդ մը, որուն համար աշխատող մտաւորականները այնքան զրկանքներու ենթակայ ըլլան, այնքան ողբերգական վիճակ ու վախճան ունենան, որքան սովորաբար կ՚ունենան հայ քաղաքական, գրական, մշակութային եւ մանաւանդ յեղափոխական կեանքին նուիրուած մեր գործիչները։ Դժուար թէ գտնուի աւելի ապերախտ աշխատանք մը, քան հայ մտաւորականի աշխատանքն է հայ դատի, հայ մշակոյթի հայ գրականութեան համար։

Ընկեր Նշան Ցէստէկիւլ մէկն է այն դժբախտ հայ մտաւորականներէն, որոնք հայ կեանքի մէջ փնտռեցին իրենց առաքելութիւնը, իրենց ոգեւորութիւնը, իրենց ուրախութիւնն ու մխիթարութիւնը, իրենց իտէալներն ու կեանքի նպատակները եւ ցցմուեցան ճակատագրի անողոք անիւներուն տակ՝ առանց կեանքի հրապուրիչ կողմերը ճաշակելու, առանց իրենց նուիրական իղձերէն որեւէ մէկուն իրականացումը տեսնելու։

Այն մեծ աղէտը, որ աւերիչ փոթորիկի մը նման անցաւ հայ կեանքի վրայէն, չէր կրնար հարկաւ իր խորունկ կնիքը չդնել մեր վերապրող մտաւորականութեան վրայ՝ խորտակելով ոմանց հոգեկան հաւասարակշռութիւնը։ Ընկեր Նշան Ցէստէկիւլ ունենալով ֆիզիքական փխրուն կազմուածք մը, շատերէ աւելի շուտ ընկճեցաւ հայ մարդուն եւ մանաւանդ հայ մտաւորականին վիճակուած չարաշուք կեանքի ցնցող հարուածներէն ու ձախորդութիւններէն։

Եթէ մեր իրականութեան պայմանները նուազ դժնդակ եւ աւելի բնականոն ըլլային, ընկեր Ցէստէկիւլ անկասկած ոչ միայն անձնապէս աւելի բախտաւոր ու աւելի երկար կեանք մը պիտի ապրէր, այլ եւ անհամեմատ աւելի պիտի կարենար օգտակար ըլլալ իր ազգին։

Սակայն, Նշան Ցէստէկիւլ, ինչպէս եւ հայ մտաւորականներէն շատեր, ոչ նիւթական բաւարար միջոցներ ունեցաւ իր առողջութիւնը պահպանելու, ոչ ալ հոգեկան նպաստաւոր պայմաններ ունեցաւ զարգացնելու իր ստեղծագործական կարողութիւնները եւ ընելու իր առաւելագոյնը գրական ու հանրային այն ասպարէզին մէջ, որուն մէջ կը տեսնէր իր կոչումը։ Եւ վաղաժամ մահը եկաւ վերջ դնելու այն սահմանափակ կարելիութիւններուն իսկ, զոր իր անձնական եւ ազգային ձախորդ պայմանները թողուցած էին իրեն.»

ՄԻՍ ՔԻՒՇՄԷՆԻ ՄԱՀԸ

Երեսուն տարիէ աւելի Հայ ժողովուրդին մէջ գործող Ամերիկուհի Միս Էմա Ցարլինկ Քիւշմէն, որ միաժամանակ Մ. Ա. Ն.ի որբանոցներու վարիչներէն մին եղած է, Յունուար 1ին մեռած է Գահիրէի մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յունուար 3ին, Ամերիքըն Միշընի բողոքականաց եկեղեցիին մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԵՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Զինուորական ատեանը կը գործէ

Մէնէմէնի դէպքին քննութեանց թուղթերը պատրաստուած եւ բոլորն ալ յանձնուած են պատերազմական ատեանին, որ կիրակի օր սկսաւ գործել։

Գլխաւոր ամբաստանեալին Շէյխ Էսատի հիւանդութիւնը շատ ծանրացած է։ Մէնէմէնի եւ Իզմիրի միջեւ յարաբերութիւնները օր մը ամբողջ կտրուելէ վերջ, կրկին հաստատուեցան։ Ժամբորդական արտօնագիրները մէկ անգամի համար միայն կը տրուին։ Ճամբան բացուելէն վերջ, միայն մէկ ինքնաշարժ եկած է Իզմիր։

∴ Ամբաստանեալներու քննութեանց թուղթերը երկու հազարական էջնոց 9 թղթածրարներ են։ Իզմիրէն եւ Էսկիշէհիրէն եկած պատերազմական ատեանին քննիչ դատաւորները թղթածրարները կը քննեն։ Կարելի չէ եղած կարճ ատենի մէջ կարդալ այս թղթածրարները եւ աւելի շուտ սկսիլ դատավարութեան։

∴ Պատերազմական ատեանին մահավճիռները Ազգ. Ժողովին վաւերացման ենթակայ պիտի ըլլան։ Պէտք չէ տեսնուած հիմնական օրէնքին այս տրամադրութիւնը փոխելու։

Հաւանական է որ պատերազմական ատեանը մէկ ամիսէն աւարտէ իր գործը։

∴ Իզմիրէն չորս հոգի եւս հսկողութեան տակ առնուեցան։ Ասոնց մասին քննութիւններ կը կատարուին։ Մէկը ճաշարանատէր է, երկուքը բանուոր են եւ չորրորդն ալ շրջուն վաճառորդ մըն է։

∴ Իզմիրի մէջ բռնուած շէյխ Սէյեահ պէկթաշի է։ Ըսիշեալը Մէնէմէնի դէպքին հետ կապ չունի թէեւ, բայց կասկածներ կան որ գաղտնի թէքքէ կը բանեցնէ։

Ձերբակալուած է նաեւ Մուսթաֆա Օղլու Իսմայիլ անուն բանուոր մը, որ ամբաստանուած է թէ բմբոստներու գործը պաշտպանած է։

Թեվֆիք Րիւշտի Պուլրէշ կ՚երթայ

«Թայմզ» կ՚իմանայ թէ Թուրքիոյ արտաքին գործավարը Թեվֆիք Րիւշտի հաւանած է Պուքրէշ երթալ, ուր իր միջնորդութիւնը պիտի առաջարկէ Պեսարաբիոյ սահմանային խնդրին առթիւ, ռուսեւռումանական բանակցութեան մէջ։

Ֆրանսերէնի ուսուցման դէմ

Թրքական «Միլլիյէթ» թերթը հրատարակած է երեսփոխանի մը Ֆալիհ Րըֆքըի մէկ յօդուածը, որով կը թելադրէ Թուրք դպրոցներուն մէջ դադրեցնել ֆրանսերէնի դասաւանդութիւնները եւ անոր տեղ աշակերտներուն ուսուցանել գերմաներէն ու անգլերէն։

Յօդուածագիրը հիմնաւորելու համար իր թելադրութիւնը կը յայտնէ թէ Թուրք ժողովուրդը աւելի շատ կապեր ունի անգլօսաքսոն եւ հիւսիսային ցեղերուն քան թէ լատիններուն հետ։

Քաղաքական ոճիրներ Պուլկարիոյ մէջ

ՍՕՖԻԱ, 13 յունուար.— Սօֆիայի մէկ սրճարանին մէջ, այս առաւօտ Փրոթոկէրոֆի կուսակցութենէն երկու Մակեդոնացիներ յարձակման ենթարկուեցան. մէկը սպաննուեցաւ, միւսը վիրաւորուեցաւ ծանրօրէն։

Ոճրագործները, որոնք Իվան Միխայլովի կուսակցութեան կը պատկանին, յաջողեցան փախիլ, սակայն, ոստիկանութիւնը արդէն կը ճանչնայ զանոնք։

Նոր տուրքեր Ռուսիոյ մէջ

«Թայմզ» կը գրէ թէ Մոսկուայէն առնուած լուրերու համաձայն, խորհրդ. իշխանութիւնները հետեւեալ յաւելուածական տուրքերը ծանրացուցած են գիւղացիներուն վրայ։ Առաջին դասի պատկանող գիւղացիները, այսինքն անոնք որ համայնացած չեն, պէտք է կրկին տուրք վճարեն հիմ բռնելով 1930ի տուրքերու սակը։ Երկրորդ դասի գիւղացիները հարիւրին 65 աւելի։ Իսկ բոլոր երկրագործները որոնք սեփական հող չունին եւ ամսական 30 ռուբլիէն աւելի չեն շահիր, պիտի վճարեն 5-10 ռուբլի։

Գերմանիւլեհական վէճը

Լեհական կառավարութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան քարտուղարութեան յանձնեց իր պատասխանը ընդդէմ Գերմանիոյ այն ամբաստանութեանց թէ լեհական երկիրներու մէջ գերման փոքրամասնութիւնները ենթարկուած են հալածանքներու, վերջին ընտրութեանց ընթացքին։ Լեհաստան իր պատասխանին մէջ նախ բուռն կերպով կը հերքէ Գերմանիոյ վերագրումները եւ կը պնդէ թէ Գերմանիոյ միջամտութիւնը դուրս կը մնայ փոքրամասնութեանց վերաբերեալ դաշնագրերու շրջանակէն։ Լեհական կառավարութիւնը կը ջանայ փաստել գերմանական բողոքներուն քաղաքական բնոյթը։ Գերմանիա իր բողոքներով, ո՛չ թէ կը ձգտի փոքրամասնութիւնները

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ԽԱԼՔԻ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Թրք. Խալք կուսակցութեան համաժողովը մարտին պիտի գումարուի, կ՚ենթադրուի որ ժողովը շատ տենդագին ըլլայ եւ շատ կարեւոր որոշումներ տայ, երկրին պետքերը մի առ մի վիճաբանութեան դնելէ եւ ծրագրին մէջ կարգ մը փոփոխութիւններ մտցնելէ վերջ։

Մէնէմէնի խնդիրը կուսակցութեան շրջանակին մէջ քննուած միջոցին, յայտնի եղած է որ երկու հոսանք առաջ եկած է։ Մէկ մասը ուզած է որ Անկախութեան ատեանները վերահաստատուին, միւս մասը պէտք չէ տեսած։ Ի վերջոյ կառավարութեան ուժին վրայ վստահութիւն ներշնչուած ըլլալով, պաշարման վիճակի յայտարարութիւնը բաւարար նկատուած է։

ՆԱԽՇԻՊԷՆՏՆԵՐՈՒ ԹԷՔՔԷՆ

Շէյխ Էսատի ղեկավարած Նախշիպէնտներու Թէքքէին մասին նորանոր մանրամասնութիւններ երեւան կ՚ելլեն։ Ինչպէս գրած էինք արդէն, այս աղանդը ոչ միայն ամէնէն բազմանդամն ու հարուստը եղած է, այլ ամէնէն հովանաւորեալը, որովհետեւ սուլթաններ անդամակցած են անոր՝ Շէյխ Էսատ, իր աղանդապետի հանգամանքով, Ապտիւլ Համիտի շրջանին կարեւոր դէմք մը եղած եւ քաղաքական անձեր իր ազդեցութեան տակ պահած է։

Շէյխին վերջին Թէքքէն, մինչեւ քանի մը տարի առաջ, Ջափայի կողմը կը գտնուէր եւ այնտեղ կը յաճախէին դիրքի տէր, զարգացած ու հարուստ այրեր եւ կիներ։ Բարոյականի տեսակէտով շատ նախանձախնդիր եղած են շէյխն ու իր տղան։

Թէքքէին մէջ պաշտօնական եւ ընկերական շքեղ հաւաքոյթներ եւ թէյասեղաններ կը տրուէին, որուն մասնակցողները արդիական կենցաղի միտում ունեցող անձեր եղած են, ներկայ ըլլալով եւրոպական զգեստներով. կիներն ալ պարահանդէսի բաց հագուստներ կը կրէին այս հաւաքոյթներուն։

Շէյխին ու իր Թէքքէին երկրին ու արտասահմանի զանազան կողմերէն միշտ նուէրներ կը հասնէին, ծանրագին նուէրներ որոնց ամէնէն փոքրը, կ՚ըսուի, հազար ոսկի կ՚արժէր։ Ոստիկանական խուզարկութեան մը միջոցին տեսնուած են այս թանկագին իրեղէնները որոնք չէին փախցուած, հակառակ անոր որ Թէքքէին մարդիկը օր առաջ տեղեկութիւն ստացեր էին։

Միայն փախցուցած են սընտուկ մը որուն պարունակութիւնը խորհրդաւոր կը նկատուի։

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Այս վերջերս, Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը տեսակցութիւններ ունեցաւ Զուիցերիոյ ներկայացուցիչներուն հետ, զինաթափութեան համագումարին վայրի մասին։ Զուիցերիական իշխանութիւնները ապահոված են որ Ժընեւ քաղաքը պիտի կրնայ պարտկել համագումարին բոլոր պատուիրակութիւնները եւ գոհացնել անոնց պէտքերը, կը կարծուի թէ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը իր տեղեկաբերին զեկոյցին վրայ, համագումարի համար թուական պիտի նշանակէ փետր. 15ը։

ՕՐՈՒԱՆ ՄԵԾ ՀՈԳԸ - ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊ

Հինին տեղ երբ Նորը կը գրուի՝ բնականաբար այդ առթիւ բոլոր ներկաներու առաջին մտածումը կ'ըլլայ շնորհաւորութեան եւ մաղթանքի խօսքեր ըսել։ Այսպէս ալ, 1930ի ընթացքին պատահած անակընկալները կրելէ կամ վայելելէ վերջ՝ երբ զայն պատմութեան կը յանձնենք, Նորը 1931ը սկսելու, անտարակոյս մեր առաջին իղձը կ'ըլլայ տեսնել այս վերջինս ամէն տեսակէտով աւելի երջանկաբեր քան նախորդը։

Ինչպէս կարելի է սակայն երջանկութիւն սպասել տարիէ մը որ (յանուն չերեւալու համար) 1930էն եթէ ոչ անուղղայ դիւանագիտական քայլեր՝ իբրեւ բարիք ալ 1930ի վերջաւորութեան գերայէն աւելի բան մը ժառանգած չէ։ Քաղաքականապէս ոչ մէկ ցայտուն դէպք միջազգային կեանքը բարւոքող, իսկ անտեսականին մասին դժուար է գտնել բառեր, զայն իր բազմաթիւ պատճառներով ներկայացնելու համար։

Իբր իրականութիւն՝ ստիպուած ենք ընդունիլ որ առանց արիւնահեղութեան դեռ մինչեւ այսօր պատերազմը կը շարունակուի, հոգ չէ թէ փոխած ըլլայ իր անունը, քանի որ ինչպէս 13 տարիներ առաջ ներկայի համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամն ալ իր մօտակայ թէ հեռաւոր անծանօթներով դամոկլեան սուրի մը պէս կախուած կը մնայ իւրաքանչիւր կառավարութեան գլխուն վերեւ։

Այս տարաբախտ վիճակին ուղղակի հետեւանքն է գործազրկութիւնը, որ տարիներէ ի վեր կը տիրէ ամէն տեղ, եւ մինչեւ իսկ ամէնուն նախանձը շարժող Ֆրանսայի մէջ, փոխանցիկ հիւանդութեան մը պէս սկսաւ ծայր տալ։ Յիշենք կարգ մը թուանշանները, որոնք կը պարունակեն ամէն բացատրութիւն։

Նոյեմբերի վերջերը՝ Անգլիա իր 44 միլիոն բնակչութեան վրայ աւելի քան 2,300,000 անգործ ունէր. Գերմանիա 63 միլիոնի վրայ աւելի քան 3 միլիոն 760,000, Չեխոսլովաքիա 14 միլիոնի վրայ շուրջ 300,000, Միացեալ Նահանգները, հակառակ իրենց տոլարներու հրաշագործութեան 113 միլիոն բնակչութեան վրայ գրեթէ 7,000,000, իսկ Իտալիա՝ ըստ վերջին պաշտօնական յայտարարութեան շուրջ 534,000 անգործ ունի։ Դժբախտաբար այդ կացութիւնը բոլորին համար ալ երթալով կը վատթարանայ։ Ո՞ւր պիտի հասնինք... ի՞նչ հակասութիւն, երբ բաղդատելու ըլլանք այս իրական տխուր կացութիւնը շռայլուած շատ մը մարդասիրական բառերու հետ։

Եթէ ուզենք համաշխարհային ներկայ տնտեսական տագնապը աւելի բացորոշապէս սահմանել, պէտք է քանի մը տարի ետ երթալով, մեր ուսումնասիրութիւնը սկսինք այն թուէն երբ պատերազմի յաղթութենէն վերջ, Միացեալ Նահանգները, համոզուած թէ Եւրոպայի գոյութիւնը միայն եւ միայն իրենց բարգաւաճութենէն կախում ունի, սկսան անհամեմատօրէն բարձրացնել երկրին արտադրութեան մակարդակը, մանաւանդ բամպակի, ցորենի եւ ուրիշ ուտեղէնի ու նախանիւթերու մէջ։

Հետեւանքը այն եղաւ որ երբ Եւրոպա քիչ շատ ինքզինքը գտնելէ յետոյ, սկսաւ իր կարգին արտադրել աւելի մեծ քանակութեամբ քան ինչ որ պէտք էր իրեն, անդրատլանտեան առեւտրական հանրապետութիւնը իսկոյն զգաց հակազդեցութեան բոլոր ծանր հետեւանքները։ Ասոր վրայ բարդենք նաեւ այն ոսկիի գետը որ ժամանակէ մը ի վեր պատերազմի պարտք անունին տակ, Եւրոպայէն դէպի ամերիկեան դրամարկղները կը հոսի եւ անտնտեսական վիճակի հաւասարակշռութիւնը կատարեալ է...

Ընդհանուր առումով՝ Ամերիկաներու եւ մանաւանդ Միացեալ Նահանգներու, 1920էն սկսուած աննախընթաց բարգաւաճումը անվերջ տեւողութիւն մը չէր կրնար ունենալ, քանի որ աւազի վրայ շինուած տան մը պէս ան իր հիմերը դրած էր Եւրոպայի յետպատերազմեան վիճակին վրայ։ Կացութիւնը ատրինանաբար իր բնական ընթացքը վերստանալով, մասամբ խափանեց Ատլանտեանի ճամբով դէպի Եւրոպա խուժող ամերիկեան ապրանքներու ճանապարհը։

Առեւտրական փոխյարաբերութեանց մէջ տիրող այս անհաւասարակշիռ վիճակը, ամերիկեան հրապարակներու վրայ իր ծանրակշռութիւնը ունենալէ վերջ՝ արտասահմանի միւս մեծ հրապարակներն ալ ցնցեց (Ճափոն, Հնդկաստան, Եգիպտոս իսկ Չինաստանը աւելի քան երբեք ներքին քաղաքական հարցերով զբաղած)։ Եւ բնականաբար Անգլիան չորս ակիտաններու մէջ ցրուած իր հսկայ կայսրութեամբ, տնտեսական տագնապի ենթականերուն առաջիններէն եղաւ։

Գալով Իտալիոյ, կ'արժէ գիտնալ թէ այս կացութեան առջեւ ի՞նչ ընթացք բռնած է։

Ինչպէս միւս պետութիւններու, Իտալիոյ համար ալ ներկայ շրջանը՝ դիմադրութեան եւ ինքնապաշտպանութեան շրջան մըն է։ Դրամական տեսակէտով՝ արտածութիւնը բարւոքիչ միջոց մը նկատելով, ամէն ջանք կը թափուի առեւտրական նոր հրապարակներ ձեռք ձգելու համար։ Այդ մէկ պատճառը Իտալիոյ Պալքանեան ու Փոքր Ասիոյ նոր քաղաքականութեան, ինչպէս եւ Մոսկուայի հետ կնքուած առեւտրական դաշնագրին։ Վարչապետ Մուսոլինի դեռ անցեալները այս իրողութիւնը կը բացատրէր Միացեալ Նահանգներու բնակչութեան, անգլիերէն ճառով մը։

Իտալիոյ մէջ, գործազրկութեան առաջքը առնելու համար նախ կը ձեռնարկեն շինութեանց. իսկ երկրորդ, կառավարական նոր կարգադրութեան մը համաձայն, մեծաքանակ ապրանքներու գիներու անկման հետ փոքրաքանակ վաճառքի գիներն ալ համեմատաբար նոյնացնելու գիտումով, ամէն տեսակ ապրանքի գին ենթարկուած է 10 առ 100 զեղչի մը։ Այսպէս պետական պաշտօնեաներէն սկսեալ ամէն դասակարգի պաշտօնեաներու եւ գործաւորներու վճարները ենթարկուած են համեմատական զեղչերու։

Թոշակներու վրայ կատարուած այս զեղչերը՝ մեծաքանակ ապրանքներու գիներու անկման հետ ուղղակի պիտի ազդեն ու պարտադրեն փոքր վաճառականին որ իր գինը յարմարցնէ օրուան կեանքի պայմաններուն եւ մանաւանդ իտալական լիրէյի ներկայ արժէքին, որ տոլարի բաղդատմամբ ֆրանսականէն աւելի կ'արժէ։

Առկէ զատ Ֆաշիստ վարչաձեւի կազմութեան շնորհիւ, արհեստակցութեան նախարարութեան ուղղակի հսկողութեան ենթակայ կազմուած բոլոր սենտիքաները ստիպուած են համակերպիլ նոր կարգադրութեան։ Մէկ խօսքով, օրուան նշանաբանն է «Գինները համաձայնացնել լիրէյի ներկայ արժէքին հետեւեալ համեմատութեամբ. նախապատերազմեան 1 լիրէդ ոսկի = այժմու 3,66 լիրէդ թուղթ»։

Իտալիոյ ազատարարները 1870ին ըսին «Իտալիան ստեղծեցինք, այժմ ստեղծենք Իտալացիները»։ Ներկայ կառավարութիւնն ալ վճռական քայլերով կը ջանայ զօրացնել այդ կտակին տրամադրութիւնը, իր հասկացողութեամբ։

ՆԱՀԻՐ

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼ

ԿԱԶԻԻՆ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Journal de Genève»ի յունուար 8ի թիւին մէջ կը կարդանք.—

Մուսթաֆա Քէմալ, այս միջոցիս մէջ դժուարութիւններու առջեւ կը գտնուի։ Հակառակն է որ զարմանալի պիտի թուէր։ Այստեղ չենք կրնար նոյնիսկ համառօտակի, գծել Թուրք յեղափոխութեան պատկերը։ Աւելի շիտակ պիտի ըլլար ըսել Թուրք յեղափոխութիւններուն։ Որովհետեւ Թուրքիա, լոկ քաղաքական յեղափոխութիւն մը չէր որ կատարեց՝ ինչպէս Գերմանիա, կամ ինչպէս Ռուսիա՝ ընկերային յեղափոխութիւն մը, կամ Չինաստանի նման ազգային յեղափոխութիւն մը։ Միանգամայն, անոր յեղափոխութիւնը ազգային էր, քաղաքական, ընկերային, կրօնական, մտաւորական, հոգեկան եւ տնտեսական, ինչ որ Ֆաշիստները պիտի կոչէին ամբողջական յեղափոխութիւն։

Կրօնական յեղափոխութիւնն էր որ ամէնէն աւելի հարուածեց Արեւելքցիները։

Թերեւս, քաղաքական մարզի վրայ էր որ յեղափոխութիւնը նուազ կատարեալ եղաւ։ Որովհետեւ ինչ որ ժողովրդավարութեան եւ խորհրդարանական ձեւերու տակ Կազին կատարեց, ուրիշ բան չէ եթէ ոչ տկար մենատիրութեան մը տեղը դնել զօրեղ մենատիրութիւն մը։ Մուսթաֆա Քէմալ՝ աւելի բացարձակ, աւելի անվիճելի եւ շատ աւելի զօրաւոր վեհապետ մըն է քան վերջին սուլթաններէն որեւէ մէկը։

Բայց, շատ դժուար է հակադրութեան վրայ հիմնել քաղաքական վարչաձեւ մը։ Թուրքիա որդեգրելով մէկտեղ Արեւմուտքի հաստատութիւնները, զանոնք կը կիրարկէ արեւելեան եղանակով։

Այս հակադրութիւնը միակը չէ։ Տնտեսական մարզի մէջ ալ նոյնը կը տեսնուի։ Իր ազատագրումէն ի վեր, Թուրքիա մեծ ջանք կը թափէ արեւմտանալու, բոլոր մարզերուն մէջ։ Ան միայն արեւելեան մշակոյթն ու եղանակները չէր որ արգիլեց։ Գիտակցօրէն կը կիրարկէ նաեւ արտաքին քաղաքականութիւն մը, որ ուղղուած է դէպի Արեւմուտք։ Ինքզինքը կը նկատէ Միջերկրականեան պետութիւն մը։ Անոր արտաքին նախարարը փառասիրութիւնը կը սնուցանէ Պալքաններու մէջ հաշտարարի դեր խաղալու։

Արդ, այս քաղաքականութեան զուգընթաց, Թուրքիա, ուրիշ մըն ալ կը կիրարկէ որ տնտեսական եւ ելմտական մեկուսացման քաղաքականութիւն մըն է։ Այս երկիրն ուր ամէն ինչ պէտք է ծայրէն սկսիլ, նորէն շինել, ստեղծել, ուր դրամ չկայ, ոչ ալ արհեստագէտ եւ որ, շատ մեծ օժանդակութեան պէտքը ունի, փակուած կը մնայ օտար դրամին առջեւ, մարդերու եւ դրամագլուխներու մուտքին առջեւ։ Այս քաղաքականութիւնը սակայն կը նախընտրէ Դուրսը՝ ծանրօրէն կը ճնշէ Թէվֆիք Րիւշտիի քաղաքականութիւնը։ Իսկ ներսը՝ ժողովուրդին կը պարտադրէ զրկանքներ եւ տառապանքներ որոնք աւելի կը ստուարանան համաշխարհային տնտեսական տագնապին հետեւանքով, որ ի վերջոյ, դժգոհութիւններու տեղի պիտի տայ։

Ինչ որ պատահեցաւ, Քիւրտերու ըմբոստացման, Ֆէթհիի ընդդիմադիր կուսակցութիւն մը կազմելու փորձին եւ Մէնէմէնի դաւադրութեան միջեւ նշմարելի կապ չկայ։ Մէկը զուտ ազգային բնոյթ ունէր, միւսը ներքին քաղաքական երեւոյթ մըն էր, իսկ երրորդը կը թուի թէ յետադիմութեան եւ իսլամութեան յարձակողական վերադարձ մըն է։ Միակ կապ մը կը միացնէ այս իրողութիւնները,— խորին դժգոհութիւնները զորս կը ծածկեն։

Յունաստանի վարչապետին Վենիզելոսի վերջին այցելութիւնները՝ Էնկիւրիէն յետոյ դէպի զանազան մայրաքաղաքներ, մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուցած են Եւրոպայի քաղաքական շրջանակներու մէջ։

Թերթերը երկարօրէն զբաղեցան այս ճամբորդութիւններով։ Ստորեւ կուտանք մէկ քանի կարծիքներ։

ՎԵՆԻԶԵԼՈՍ ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

Վենիզելոսի Հռոմ այցելութեան առթիւ, «Թան» կը գրէ.— Իրականութեան մէջ, պատճառներ կան մտածելու թէ Պ. Վենիզելոս չի մտածեր Յունաստանը մտցնել պետութեանց որեւէ խմբակցութեան մը, որոշ նպատակներ հետապնդող որեւէ կազմի մէջ։ Իր նոր քաղաքականութեան տրամադրութիւնը կը պահանջէ ազատ պահել ձեռքերը, ազատ մնալ իր գործին։ Հասկնալի է թէ Յունաստան կ'ուզէ բարեկամ մնալ բոլորին, երբ ստիպուած է ապրիլ ինքնամփոփ, իր բոլոր ուժերն ու աղբիւրները յատկացնել իր բարձրացման։ Որովհետեւ, միանգամայն, պէտք ունի ապահով ըլլալու, հասկնալի է թէ ուզած է բարեկամութեան եւ իրաւարարութեան դաշինքներով երաշխաւորել լաւ յարաբերութիւններ բոլոր պետութիւններուն հետ, որոնք ազդեցութիւն ունին Պալքաններուն եւ արեւելեան Միջերկրականի մէջ։ Իտալիոյ հետ համաձայնութիւնը, Եուկոսլաւիոյ հետ դաշինքը, Թուրքիոյ հետ կարգադրութիւնները ասով կը բացատրուին։ Առ այժմ գոնէ, անշուշտ, պէտք չէ այդտեղ ուրիշ բան փնտռել։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ

Միջերկրականեան իր ազդեցութիւնը պահպանելու համար է որ Յունաստան կը դաշնակցի Իտալիոյ, կը գրէ «Փարի-Սուար».—

Պ. Վենիզելոս, մեղրի անուշով մարդը, ճկուն եւ փափկանկատ պետական մարդը որ Յոյները կը կառավարէ, դիւանագիտական ամուր համբաւ մը շինած է Եւրոպայի մէջ։

Խորամանկ, նրբամիտ եւ մտքի ու մարմնի աննման թարմութեամբ, այս կայտառ ծերունին որ այնքան ինկած և այնքան ալ բարձրացած է, Յունաստանի մէջ կրկին ձեռք առած է իշխանութիւնը։ Կ'երեւի թէ մինչեւ կեանքին վերջը այդպէս պիտի ըլլայ, որովհետեւ, ընդդիմութիւնը որուն կը հանդիպի, այն տեսակ չէ որ վախ պատճառէ։

Աթէնացի քաղաքագէտները իրեն պարապ ժամանակ կը ձգեն, զոր երիտասարդի յանդգնութեամբ կը գործածէ իր երկիրը հաշտեցնելու Աստուծոյ եսատանային հետ։ Երբ վերսկսաւ կառավարել, Յունաստանը գտաւ գրեթէ եղերական մեկուսացման եւ թշուառութեան վիճակի մէջ։

Իր նախորդներուն կողմէ, Կաֆիրինթուրքերուն դէմ մղուած ձախորդ պատերազմը, զայն անդամատած էր հարուստ նահանգներէ։ Փանկալոսի վարչութիւնը գրեթէ կործանած էր Յոյները։ Դահին թեկնածուները, որոնք դառնացած էին որ աքսորուած են Աթէնքի մէջ կը հաւաքէին բազմաթիւ զօրծօն ուժեր։

Սելանիկի կայաններուն մէջ ճանճերու պէս մեռնող Փոքր-Ասիոյ յոյն գաղթականներուն հարցը, ո՛չ միայն կը մտահոգէր երիտասարդ հանրապետութիւնը, այլեւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը։

Վենիզելոս լծուեցաւ գործի, այնքան լաւ գիտկավարեց որ յաջողեցաւ վարկեր ստանալ Անգլիայէն, Ֆրանսայէն, բարեկարգեց ազգային ելեւմուտքը, հեռացուց արքայականները եւ փանկալիստները։

Սրէկ ձեռնարկեց բարեկամական ճամբորդութեան մը, սկսելով Էնկիւրիէն։ Ժառանգական թշնամին, Վենիզելոս որ բարեկամի փոխակերպուած էր, միշտ ժպտուն, միշտ ճկուն, միշտ խորամանկ, այցելեց Պալքանները, կեդրոնական Եւրոպան եւ Իտալիա։

Պալքաններու մէջ՝ քարոզել համապալքանեան միութիւն։

Կեդրոնական Եւրոպայի մէջ, չծածկեց իր նպաստաւոր տրամադրութիւնները դէպի Փոքր համաձայնութիւն։

Իտալիոյ մէջ... Իտալիոյ Մուսոլինիին հետ համաձայնելէ յետոյ, կը փութայ հաւաստել թէ Պալքանեան Միութիւնը չի թուիր որ կրնայ կեանք ունենալ, թէ Յունաստան անտարբեր է Փոքր Համաձայնութեան հանդէպ եւ թէ միայն, Միջերկրականի վրայ, իտալօյունական ազդեցութիւնն է որ զայն կը հետաքրքրէ եւ թէ նաեւ յանձնարարած է Հռոմի։

Այսպէս է որ այս պետական ճամբորդ մարդը կը պաշտպանէ իր հայրենիքը, անոր շուրջ ստեղծելով համաձայնութիւններու եւ դաշնակցութեանց ցանց մը որոնք Հին Ելլադան պիտի վերածեն ուժեղ ազգի մը, զոր, շատ չանցած պէտք պիտի ըլլայ նկատի առնել։

ԼԻՈՆԻ ԳԱՂՈՒԹԸ 1930ԻՆ

Լիոն ըլլալով ճարտարարուեստի կեդրոն, մանաւանդ մշակոյթի տեսակէտով Եւրոպայի առաջնակարգ քաղաքներէն մէկը, շատերը պիտի կարծեն թէ Հայ գաղութը տարուէ տարի կը յառաջդիմէ։

Դժբախտաբար պատկերը աղխուր է։ Աչքի առջեւ ունենալով անցեալ տարուան շրջանը, պիտի տեսնենք որ փոխանակ յառաջդիմելու, քայլ մը ետ ետ ենք գացած, շնորհիւ մեր քաջ անտարբերութեան։

Գաղութը՝ ազգային տեսակէտով

Կրթականը՝ բացարձակապէս ոչինչ։ 1928-29ի շրջանին հազար տեսակ զոհողութիւններով մանկական դպրոց մը բացուեցաւ, որ պիտի ծառայէր գեռահաս մանուկները փրկել այլասերման վտանգէն։ Կը կարծուէր թէ այս ձեռնարկը գրկաբաց պիտի ընդունուէր հասարակութեան կողմէ, մինչդեռ 6000նոց գաղութէ մը հազիւ 20 աշակերտներ եկան։ Ծնողքներու անտարբերութենէն զատ, աջէն ձախէն տարքուած գաւեր պատճառ դարձան որ դպրոցը փակուի...

Ինքնակոչ Ազգ. Միութիւնը կը շարունակէ գործել իր սովորածին պէս, առանց հակակշռի եւ առանց որեւէ կենդանի գործի։ Տարին անգամ մը թերեւս հանդէս մը... Երբեմն կիրակի առաւօտները ժամերգութիւն ու... համրիչ քաշել։ Միութեան ելեւմուտքին վրայ գաղափար ունեցող իսկ չկայ։

Գաղութը տնտեսական տեսակէտով

Բոլորին քով ծիգ մը կայ գործարաններէն ազատելու եւ ինքնուրոյն դառնալու, ինչ որ բաւական մխիթարական է։ Շատեր անհատական տուներ շինելով ազատած են բնակարանի հարցէն, ոմանք հողեր են առած յառաջիկային տուն շինելու համար, իսկ ուրիշներ վարձած են եւ կը շահագործեն, խանութ բացողներու թիւն ալ կրկնուած է։

Դժբախտաբար այս տարի գործերը կայուն վիճակ մը ունին։ Շատ դժուար է գործ գտնել։ Կան գործարաններ որոնք սկսած են պակաս ժամեր աշխատցնել, իսկ այս վերջին շաբթուան մէջ կարգ մը գործարաններ բաւական գործաւորներ համբուն գրին, աւելցնելով պարապ պատողներու թիւը։

Այս պարագան գործի հ... Լիոն գալ հաստատուիլ ուզող հայրենակիցներու նկատողութ... կը յանձնենք, մանաւանդ... որոնք բնակուտուած ենընտ... ծանր հոգերով։

Հայրենակցական Միութիւն...

Ղասեր կէս-կազմակերպուա... են։ Երբեմն ալ նորեր կը կազմ... հանդէս-խնճոյքով մը հրապար... կուգան, յետոյ կ'ընկղմին... քունի մէջ։ Հայրենակցական... Միութիւնները եթէ իրենց... շարժին ու գործեն, մեր ներ... պայմաններուն մէջ մեծ... վիճակուած է իրենց, գա... գործեր գլուխ հանելու հա...

Զանազան Մոլութիւններ

Կարգ մը երիտասարդ... կարծես պայմանագրութիւ... քած ըլլային պարահրապարակ... կալներուն հետ, կիրակին չմնար... ցներ։ Անգործ չեն, բայց... ալ չունին։ Ո՞ւր պիտի... արդեօք։

Բախտախաղի հետեւող... բաւական թիւ մը կը կազմ... նիւթականէն զատ կը... նաեւ իրենց բարոյականի... ամբողջ շաբաթ մը աշխատ... խաղէ, ու մէկ իրիկուան մէջ... տուր ու դուրս ելլել։ Իսկ... յայտնի է, ինչպէս որ առնել... պէս ալ կը ծախսէ։

Թրքախօսներէն շատ... յերէն գիտնալով հանդերձ... քերէն կը խօսին։ Միւս... թրքաբարբառ փօ'օկրո... տիրապետէ ընտանիքներու... Ի՞նչ հաճոյք կը զգան մ... նելով մեր ազգին ու գաղ... ութին ու մշակոյթին թշնամ... գի մը երգերը։ Մեր երգ... ներն ու երգիչները մեծ... կրնան կատարել այս կէտի... պատշաճ եղանակներ յօր... ժողովրդական երգերուն եւ... յարաբերութիւն հաստել հայ... տանի երաժշտանոցին հետ, ... ղովուրդին մէջ տարածելու... մար մեր երգերն ու եղ... ները։

Ընկերային կեանք

Ամէն շաբթու մէկ հայ... կամ նշանտուք մը կայ, ... տարբեր անյարմար կարգ... թիւններ ալ պակաս չեն... կը լուծուին։ Դրամը հազիւ... 5000 ֆրանք ունեցող մը... ֆրանքի հարսնիք մը կը... բաստէ։ «Հարսանիք» է կ'ը... ծախսեն, 200ի տեղ 6—8... սրահ կը վարձեն եւն.։

Քեր գայթակղութիւ... ձած են մեր ինքնութեան... թերը։ Մէկ եղբօր ինքնա... թուղթին մէջ գրուած է de... tionalité Arménienne միւս... Turque։ Փոխած տանը... սիս, կը փաստե որ գուն... չեն, ապաւ չեն կախեր... գամ գործարանատէրեր... Թուրք ես ըսելով գործի չ... ներ։ Չենք գիտեր թէ ինչ... բարձրագոյն մարմինները... խնդիրի մասին կարգադր... չեն ըներ։

*** Լիոնի մէջ շատ մը... գանգներ կան, ուր անպ... հայու մը պիտի հանդիպի... գի թողունք արկածի, ծերու... եւ ուրիշ հիւանդութիւններ... նկատի առնենք միայն թոք... տառապողները, որոնց թիւը... բախտաբար երթալով կ'աւ... Մեծ մասով երիտասարդ ու... տասարդուհիներ են եւ... լով նիւթական լայն մի... ստիպուած են իյնալ հիւ... նոցներու անկիւնը։ Վերջին... մը ամիսներու ընթացքին... ցած ենք 6 հայ թոքախ... ներ...

...ենք շատ խնայասէր ենք, յաճախ ...Հոգ։ Կարեւորութիւն չենք տար ...ազան ակարութիւններու, եւ. ...մաներ, պարապորդներ չենք ...ենք, մինչեւ որ Թոքախտը ...բոլոր զարհուրանքներով յար- ...եւ ներս։ Հիւանդանոցի ...երէն ներս... Կրկին անգամ ...կը խնդրենք Փարիզի բժշկական ...թիւնէն որ գաւառներու Հա- ...ալ առողջապահական Թատ- ...ներ գրէ, ինչպէս կ'ընէ փա- ...մէջ։

*** Ուրեմ պանդոկ մը, այն ...ուէն ուր շատ մը երախաներու ...ներ կը լսէք, անպատճառ Հայ ...բնակի։ Դժբախտաբար այստեղ ...անհոգութեան կամ ... ...Հեռաւոր մեր երախա- ...մէջ մահերը յաճախադէպ ...Արեւմի Հեռաւոր ալ մա- ...մինչ կ'ունենանք։

*** Հայութեան մեծամաս- ...թիւնը ապրում է բնակիլ ...մէջ։ Ան- ...թիւնը, միւս կողմէ ...կատարեալ խառնութիւնը ... ...փոքր սենեակ մը չարժե- ...չէ, ապրում են բնա- ...4 5 Հոգի, այդ սենեակը ...է, եւ ննջարան, եւ խո- ...եւ Հիւրանոց։ Եւ մինչ ա- ...Համար է որ ... ...ընտանիքներ, առաջին ...կը դիմեն։ Երբեմն Հայ ...ներ ալ կան որոնք նոյն ...կը վարուին ... ...իրենց Հայ վարձակալ- ...Հետ։

*** ...մը մը մասնաւորական- ...Հասանութիւն յայտնած են ...նորակազմ Միութիւն ...րութեան, որուն գլխաւոր նպա- ...պիտի ըլլայ իր շուրջը Հա- ...դրասեր տարրերը։

*** Քանի մը մարզական մի- ...թիւններ կան Լիոնի մէջ. Մեր- ...Արեւելքի Որբերու Միու- ...ն, Զաւահան Ոսկեր, Ֆութ- ...Գիւղ. Մոնշաւ խումբ, Հ. ...Մ. (որ նոր կազմուեցաւ)։ ...ալ Ֆութպոլի ... ...խումբեր ունին. Կայ ...ներու խումբ մը. Մօտա- ...20 Հոգի, Պ. Սարգիս Ա- ...քանքերու շնորհիւ. Եթէ ...չորունակուի քիչ ատե- ...խումբին թիւը կրնայ կրկնա- ...կուիլ։

Քաղաքական
...մակերպութիւններ

...Հաւաքերպութեան մէջ ...նելու, ընենք որ Ռամկավար- ...ական կուսակցութիւն գո- ...թիւն չունի Լիոնի մէջ։ Կան ...10 ամ կովարներ։ Իսկ Հն- ...կեաններ երեք ատեակ են—

Նոր Երկիրեաններ, Հնչ. Մամուլականներ եւ Վերակազմեալներ, որոնք իրարու դէմ կը պայքարին։ Եթէ այսպէս շարունակուի, կրնայ չորրորդ թեւ մըն ալ կազմել։ Խեղճ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը միայ միակը իր գործունէութեամբ, որակով քանակով. Ամէն ատեն աշխատաւոր եւ առոյգ եռ ռիտասորդներ գիմում կը կատարէն մաներու Համար Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ։ Նորեկներուն Հարցում կ'ընեն. Ինչո՞ւ չէք ուզեր արձանագրուիլ ուրիշ կուսակցութիւններու մէջ։ Կը պատասխանեն. Մենք սիրած ենք բոլորին ալ ծրագիրը, լսած ենք բոլորին ալ բանախօսութիւնը, կարդացած մամուլը, եւ եկած ենք այն եզրակացութեան որ Դաշնակցութիւնը միայն կրնայ գործ տեսնել, Հայ ժողովուրդի ազատագրական խնդիրներուն մէջ։

1927ին որոշուած էր կազմել Պատանեկան Միութիւն մը։ Քով քովի եկան տասնեակ մը պատանիներ ու անոնց Համար մշակուեցաւ որոշ ծրագիր-կանոնագիր։ Պատանիները կարծես խօսք մէկ ըրած չէին ուզեր արձանագրուիլ, եթէ Միութիւնը չկոչուէր Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւն։

Պատանեկան Միութիւնը բեղուն շրջան մը ունեցաւ 1930ին, դասախօսական ու վիճաբանական ժողովներ։ Ցնած է Գամառ Քաթիպայի ու Միքայէլ Նալբանդեանի Հարիւրամեակները։ Վերջին շաբթուան ընթացքին քանի մը Հոգի գիմում կատարեցին արձանագրուելու Պատանեկան Միութեան շարքերուն մէջ։

Կարմիր խաչ

Կարմիր Խաչը իր Հիմնուած առաջին տարիներուն ունեցած է գնահատելի գործունէութիւն մը, Լիոնի դպրոցը բացուած էր Կարմիր Խաչի օժանդակութեամբ, Հակառակ անդամուհիներէն շատեր մեկնած ըլլալուն, քանի մը տիկիններ կըցած են պահել Կարմիր Խաչի գոյութիւնը, շնորհիւ իրենց կորովին։ Ներկայիս միշտ կանոնաւոր ժողովներ կ'ընեն, եւ անդամուհիներուն թիւը սկսած է գարձեալ աւելնալ։ Գործունէութեան մեծ ասպարէզ կայ իրենց առջեւ։

Կարմիր Խաչը պէտք է գիտնայ օգնել ու օգտուիլ։

ՄԱՆԻՇԱԿ

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՁԱՐՄԱՆԱՑԱԳՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԼԻՈՆ, 6 յունուար.— Զ. Հ. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի նոր տարուան Հանդէս-ցերեկոյթը տեղի ունեցաւ 4 յունուար կիրակի կէսօրէ վերջ, Էմիլ Զոլայի փոքր սրահը։

Նախագահին բացման խօսքէն յետոյ երգուեցաւ Մեր Հայրենիքը։ Ցետոյ լսուեցան Հայրենաշունչ երգեր եւ արտասանութիւններ։ Փոքրիկն Խաչատուր Մարտոյեան եւ Մագրուհի Բարսեղեան, 7 տարեկան, իրենց անուշ եւ յստակ առոգանութեամբ արտասանեցին Հայ եմ ես եւ կամաւորը, ներկաները զարմանքի մատնելով։ Ֆրանսերէն արտասանեցին Նազլը Նշլպանեան եւ Ազատուհի Բարսեղեան։ Օր. Կիւզէլ Պետրոսեան արտասանեց կարօտի Նամակը Դանիէլ Վարուժանի, նոյնպէս Օր. Խաթուն Պետրոսեան Հայրենի ծովիկ։

Ցետոյ վարչութեան կողմէ կարդացուեցաւ կազանդչէք մը, որ իւրաքանչիւր Հայրենակիցի մէկ մէկ ածական կուտար։

Անուրջի դրուեցաւ Կաղանդի ծառին կնքահայրութիւնը զոր շահեցաւ Տիկ. Նալպանտեան։ Ներկայացուեցաւ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը «Դղուսի վաճառականը» գեկավարութեամբ Մանուկ Միքայէլեանի եւ մասնակցութեամբ Խ. Մինասեանի, Ա. Մարտիրոսեանի, Միհրան Կարապետեանի։ Անցաւ շատ յաջող։ Ա.

ՎԻԷՆԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

ՎԻԷՆ, 9 Յունուար.— Երեք ամիսներէ ի վեր, գաղութս ունի փոքրերու յատուկ դաստանդութիւն, երեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերը։ Այս կերպով կը դաստիարակուին 48 50 երկսեռ փոքրիկներ, տեղւոյս Դ. Հ. Յ. «Խաժակ» լսարանին մէջ, որ սիրայօժար տրամադրուած է տեղւոյս Կոմիտէին կողմէ։

Նոր Տարուան առթիւ պատրաստուած էր դպրոցական Հանդէս մը։ Ժամանակէն առաջ արդէն սրահը լեցուած էր կոկիկ բազմութեամբ։ Պ. Յ. Մկրեանը Հանդէսը բացաւ կանգ առնելով այլասերման վտանգին եւ դաստիարակութեան օգուտներուն վրայ։ Ինչպէս յուսացուած մեթոտով մը տեղծեցին փոքրիկները իրենց Հայրենաշունչ արտասանութիւններով, գորս սորված էին շատ կարճ ժամանակի մը մէջ։

Արտասանութիւններէն վերջ ընթերցանութիւն փոքրիկներուն կողմէ։

Այս ուրախալի յաջողութենէն քաջալերուած ու խանդավառ՝ մէկ քանի ծնողներ՝ ինքնաբերաբար նուէրներ ըրին փոքրերու սեղանին։

Կ'արժէ քանի մը գնահատական խօսքեր ընել գաղութիս Ազգ. Միութեան ժրաջան անդամներուն, որոնք այս գեղեցիկ ձեռնարկին լծուած են, անշահախնդրութեամբ ու զոհողութեամբ։

*** Այստեղ եւս գործերու Թուլութիւն կը տիրէ։ Կարգ մը գործարաններ սկսած են աշխատանքի սովորական ժամերը կրճատել։ Մինչ օրս սակայն բանուոր չէ համբուած գործարաններէն, բայց նոր գործաւոր ալ չեն առներ։ Լաւ է որ մեր Հայրենակիցները փարած մնան իրենց գործերուն եւ չլքեն իրենց տեղերէն։

Թղթակից

ԹՈՒՐՔԻԱ

«Ո՞Վ Է ՀԱՐԱԶԱՏ ԹՈՒՐՔԸ»

Դատական Նախարար գործավար Մահմուտ Էսատ պէյ, քանի մը օր առաջ «Հալք Տօսթու» թերթին մէջն ալ վերսկսաւ հրատարակել իր ծանօթ յանկերգը, զոր վերջին անգամ Էօտէմիշի մէջ կրկնեց.— Այս երկիրը Հարազատ Թուրքինն է, ոչ-Հարազատ Թուրքերը տեղ չունին Հոս...։ Վերի վերնագրով քրոնիկի մը մէջ, «Հիւր Ատամ» Հետեւեալ պատասխանը կուտայ յանկերգի Հեղինակին.—

«Մարդ մը յանկերգ մը բռնած կ'երթայ։ Երեսփոխանութեան ալ, գործավարութեան շրջանին ալ, Հիմա ալ երբ լրագրող Հ. անդամ կը կրկնէ. «Հարազա՛տ Թուրք, Հարազա՛տ Թուրք»։

«Բայց ո՞վ է Հարազատ Թուրքը։ Ասիկա որեւէ ձեւով չի կրնար բացատրել։ Այս երկիրը Հարազատ Թուրքինն է, ամէն բան անոր ըլլալու է: Շատ աղէկ, այս Հաշուով մե՛նք կը շահինք։ Բայց մարդ Աստուծոյ, եկուր լաւ մը բնորոշէ, որպէսզի գիւտ Թուրքերը ամբողջովին դատորոշուին, եւ Հրապարակը մնայ Հարազատ Թուրքերուն առջեւ...։

«Բայց ոչ, կը ծամէ կը ծամծմէ ու չի կրնար բակլան բերնէն Հանել։ Հարազատ Թուրքը, — կ'ըսէ, գրպանը անձնագիր ունեցողը չէ...։ Շատ աղէկ, յետո՞յ....

«Սիրելի՛ս, քիչ մը աղէկ մտածէ, գիւտ մը ըրէ եւ ատրազ մը գտիր...։ Հարազատ Թուրքերը Հասկնալու Համար, սիրտե՞րը պիտի քննենք, Թէ՞ ոչ ուղեղները Ռէօնթկէնեան ճառագայթներէ պիտի անցընենք։ Բան մը ըրէք, եւ Հասկնանք։

«Մնացածը գիւրին է։ Նայինք քանի՞ Հոգի կը մնանք. գործերը, պաշտօնները եւ Հարստութիւնները կը բաժնենք մէջերնիս։

«Այդ գալիք երանելի օրերուն Համար, Աստուած խնյէ տայ քեզի՝ ալ, ինծի՝ ալ....»

ՆՈՐԷՆ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅԵՐԸ

Անդրադառնալով Մէնէմէնի դէպքին, «Հալք Տօսթու» կ'ըսէ թէ ուշադիր դտնուելու եւ չափազանցելու չէ զայն, որովհետեւ թշնամիները կը շահագործեն այս պարագան ու երկիրը իբր խառնակ կը ցուցնեն։

«Արտասահմանի մէջ շատ են մեր թշնամիները։ Մեզ դէմ Հազար ու մէկ ծուղակ լարելով զբաղած են փոքրամասնութեանց պատկանող Համայնքները, ինչպէս նաեւ որեւէ պատճառով արտասահման մեկնողները։ Ամերիկայի Հայ երիտասարդները որոնք ոտակով կարեւոր ուժ մը կը ներկայացնեն, չեն դադրիր թրքութեան դէմ ամէն տեսակ դրգռութիւն ընելէ։ Մեր այս անարգ թշնամիներուն ծրագիրն է միշտ պղտոր ցուցնել մեր երկրին կացութիւնը եւ այս ձեւով արգելք Հանդիսանալ առեւտրական յարաբերութեանցս։

ՏԱՐԻԻԼՊԷՑԱՑԻՆ ԵՒ ՄՆԱԿԵԱՆԸ

«Ազդակ»ի թատերական քննադատ Սէլամի Իզզէթ պէյ, Տարիւլպէտայիի մասին քննադատութեան մը մէջ Հետեւեալը կը գրէ.— Անցեալները յարգելի Ֆալիհ Ռըֆքըի Հետ Տարիւլպէտայիի մասին կը խօսէինք։ Կարծիքը Հարցուցի, ըսաւ.

— Տասնըմէկ տարիէ ի վեր չէի գացած։ Անցեալ իրիկուն գացի տեսայ։ «Օրթա օյինու» բաւական կատարելագործեր են։ Տասնըմէկ տարի յետոյ եթէ դարձեալ երթամ, թերեւս Մընակեան էֆէնտին կը գտնեմ։

ՇԷՅԽ ԷՍԱՑԻ ԵՂԱԾ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գասթէմունիի երեսփոխան Հասան Ֆէհմի պէյի Համար ըսուած էր թէ Շէյխ Էսատ էֆէնտիի Հետ կապեր ունի։ Խալքի Հասուածի ժողովին մէջ, Հասան Ֆէհմի պէյ բացատրութիւն տուած է այս մասին եւ ըսած է թէ Էրէնգիւղի մէջ շէյխին գրասի ըլլալուն առթիւ միայն քանի մը անգամ այցելած է անոր։ Երեսփոխանը ըսած է նաեւ թէ իր ուշադրութիւնը գրաւած են շէյխին եղած բազմաթիւ այցելութիւնները. այս մասին գիտել տուած է Էրէնգիւղի ոստիկանապետին, որ իր քեռայրն է։ «Այս մասին օրը օրին կիզրոնին տեղեկութիւն կուտամ» պատասխաներ է ոստիկանապետը։

*** Շէյխ Էսատ այցելած է նաեւ Մուշի երեսփոխան Իլիաս Սամի պէյ։

ԻԶՄԻՐԻ ՕՐԷՆՔԻՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄԸ

Իզմիրի օրէնքին յանձնաժողովին տեղեկագրին Համաձայն, վճ.ագիրի վրայ Հիմնուած եւ չհիմնուած պարտքերը զատուած են։ Առաջինները կարելի չպիտի ըլլայ յետաձգել, առանց Հրամանի։ Պահանջատէրերը սակայն իմիրայի պաշտօնատուն պիտի կարենան դիմել։ Առանց վճռագրի պահանջատէրերը պարտաւոր են իրաւասու պաշտօնատուներուն միայն դիմել։

Պարտքի Համար բանտարկութիւն չկայ Միայն մինչեւ 3 ամիս բանտարկութեան կը դատապարտուին անոնք որ իրենց պարտքին փոխարէն բաւող գոյք ու շահ ունենալնին չեն յայտներ։

Ջնջուած է այն յօդուածը որուն Համաձայն Համգէն օր մը առաջ պահանջատիրոջ լուր կը տրուի։ Նոր պայմաններ գրուած են նաեւ պարտականին կողմէ իր գոյքերը փախցնելը արգիլելու մասին։

«ԵՐԳՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ»

Մեզի կը տեղեկացնեն թէ «Երգն Հայաստանի» շարժանկարին ցուցադրութիւնը Փարիզի մէջ առ այժմ վերջացած է։ Ֆիլմը ներկայացուեցաւ 15 անգամ, ուրիշ երկու օտար շարժանկարներու Հետ միասին։ Այնպէս որ, Ֆրանսացի եւ ռուս Հասարակութիւնը առիթ ունեցաւ տեսնելու մեր անցեալ եւ ներկայ կեանքի զանազան դրուագները։ Ա. Կորգանեան, շարժանկարին սեփականատէրը, այժմ կը պատրաստուի ներկայացնել զայն գաւառներու մէջ, Լիոն, Մարսէյլ եւն։

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Երիտասարդ երգչուհի Օր. Լուիզ Աղապէկեան, Ցունվար 20ի գիշերը ժամը 8 15ին Տրանսիի մէջ (Cinema Kursal) Հռչակաւոր թէնոր Enrio di Mazéiի Հետ (Opéra Comiqueէն) պիտի տայ իր անդրանիկ ներայացումը, խաղալով Toscaի դժուարին եւ պատասխանատու դերը։

Կ'արժէ քաջալերել երիտասարդ երգչուհին։

ՌԱՄԻՇՎԵԼԻԻ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ

Վրացական թերթ մը Պաթումէն կ'իմանայ թէ Ասորախանի մէջ ձերբակալուած եւ բանտ նետուած է Ռամիշվիլիի Հօրեղբայրը, Իւիտոր, Հակառակ անոր յառաջացած տարիքին։

ՏՐՈՑԿԻ

1916ին Տրոցկի վտարուած էր Ֆրանսայէն, եւ ապաստանած Սպանիա։

Սպանիոյ մէջ եւս վտանգաւոր խռովարար մը համարուելով, ձերբակալուեցաւ։ Քաջ մը ազատ արձակուեցաւ։ Սպանիոյ վարչապետը յետոյ վտարեց զայն իր երկրէն։ Ան ատեն Տրոցկի մեկնեցաւ Ամերիկա։

Սպանիոյ Նախկին վարչապետը կը ցաւի, որ չբանտարկեց զայն, արգիլելու համար ռուսական յեղափոխութիւնը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (107)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՑՈՒՑԵՐԸ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

— Հապա՞, մատնութի՞ւն ըրեր։

— Չէ, մատնութիւն ընելու բան չկայ։ Չէ որ դու բարեկամս ես։ Որ բարեկամս ես, բարեկամութիւնդ պիտի ցուցնես։

— Իմ լսածներս ահա՛ այս պատմեմ քեզի։ Անոնք ըսին, Անդրանիկը ուժը ընկերներով ... կը գտնուի, իրեն Հետ ... ընկեր, Միւրայի Թաւլան, ... Հոգի գրեթէ ատելու։ Լաւ գըլ... էին մեր քեռայրոջ աղային, ...կող, թէ՝ Գաւաք ձեր աչերով ... Դոռել, մենք ալ խու... կ'երթանք Անդրանիկին ..., բոլորին կը սպաննենք եւ ... կ'ունենանք կառավարու...ան մօտ։

...ծլիկցող աղան պատասխաներ

— Եա մարդու ձեռքերն էլ կապած ըլլան, եւ մենակ ալ ըլ՞լայ, տար Հետ գործ չունեմ։

Մեր քեռայրոջ աղան ալ դարմացաւ եւ ըսաւ.

— Ի՞նչպէս եա մարդիկ բարեկամութիւն կ'ընեն եւ Հիմա ալ էապէս կը վարուին։ Քեռայրոջ աղան մերժեց։ Ահա՛ այս են իմ լսածներս կ'ուզես՝ Հաւատա, կ'ուզես մի Հաւատար։

Լուսաբաց էր։ Եա մարդկանց ճանապարհ դրինք։ Այդ օրը, գիշերուայ ժամը 9ին, երկու աղայ քովէն եկան, ըսին

— Քեզ աչքալս (աճապարանոք) կը կանչեն ահս կարեն եւ Բորթօն։

Աւգարցիք ըսին.

— Միթէ մենք Հայ չենք, որ մի երկու օր ալ մեր քով չմնայ։ Մեր գեղէն 40 Հրացան կ'ըլլայ, մինչեւ բոլորս չսպաննուինք, իրեն մազին մէկ չկայ։

Ցերեքը վերադարձան։ Մի ժամ չանցած, ահս կարեն իրան աղան եր ղրկեր եւ ըսեր թէ՝ «Թո՛ղ Հոն դըլուխ Թագէ, Հոս կնունի (ածխլուիւ)»։

Վեր կացայ, ընկերներովս գնացի քովս։ Ցորեն եւ Բորթօն զիս կանչեցին առանձին տեղ մը եւ ըսին թէ՝ «Խիանգի քիւրտը, որ Ցափրէ ամուսնացած է, որուն դու գողերուց առած չորեր եւ երկու արծաթ առած ես իրեն, երկու ժամ առաջ մեր քով եկաւ։ Սուրբ Առաքելի վանքի վրայ երդումնեց, որ բացի քեզնից ուրիշ ոչ ոքի չյայտնենք։

Ահա նրա ըսածները.—

«Երեք օր առաջ, երբ Անդրանիկը 4-5 ընկերներով, Ցափրէ Հայու տան կը գտնուէր, Բոմի եղբայր Չաւոն եւ երեք ալ ուրիշ քրտեր գացած են եա տանիքի վրայ, ուր Անդրանիկ կը գտնուէր, որ զարնեն, սպաննեն։ Այս ինչ քիւրտն ալ իմացած է, գացած զարկած է իրենց եւ արգիլած։ Ասա իմ լսածս ու պատմածս։ Ասոր սիրուն, բացի իրենից, ոչ ոքի չըսէք»։

Այս լուրը լսելու, շատ նամակ գրեցի Հաւատարիկ գտնուող Արշակին ու ընկերներուն, որ շուտ վերադառնան։ Նամակս կէս ժամ չանցած, տղերքը, ճանապարհին կը պատահին, կ'առնեն ու կուգան քովս, քովս նամակ մը եւս գրեցի այդ Հայի վերաբերմամբ, Պ. Վահանին։

Մենք կ'ըլլայինք 15 զինուոր։ Վերցուցի 10 աղայ Աւգարմէն, 10 աղայ քովէն։ Իրիկուայ մութը լուսը խառն, Հասայ Ցափրէ։ Չախմախլըները օդի մէջ դատարկել տուի, որպէսզի տեսնեմ քիւրտերը դիմադրութիւն պիտի ընե՞ն։ Ոչ մի դիմադրութիւն չեղաւ իրենց կողմէ, մէջերնին, միայն Չաւոն էր Հրացանը վերցուցեր որ զարնէ, միւսները, բարկացած, Հրացանը անկէ վերցուցեր էին։

Տաս մը գիւղացի դրկեցի, որ յանցաւոր Հինգին բերեն։ Ցերեքը գնացին, աչքացան։ Ղրկեցի քոփերեք եւ Աւգարմեցիք։ Ցափըկոյ Հայերու Թաղէն մինչեւ քրտերու Թաղը 300 քայլ է։

Զիս սպաննել ուզողներէն երկուքը փախեր էին Մուշ. երեք Հոգին մնացեր էին Հոն։

Հոն կը գտնուէին 18 տուն քիւրտ Հինգ տուն երեք յարկանի քեօշկեր են, որոնց վրայ բազմաթիւ ծակեր կան կռուելու Համար։ Բոլոր տուները դատարկել տուի եւ ղրկեցի Հայերու Թաղը, բացի քեօշկերուց։ Մնացած բոլոր տներու դռները կնքեցի, պահակներ կարգեցի եւ ձերբակալեցի Հինգ քիւրտ՝ Բոմէն, Հասանօ, Չաթօն, ուրիշ քիւրտ մը եւ Միրզօ։ Դրանց մի տեղ բանտարկեցի։

Երբ իրիկուան, Հրացաններուս ձայնը կ'երթայ Հարիւան գիւղերը՝ Շուշանամերկեր, Կէլիեր, Սեմալէր, Կիւզաշէնցի, Շէնքցիք, Աճպեցի 300 Հոգի, լսուեցան Հոդ, թէ «Անդրանիկի վրայ կռիւ կայ»։

Պ. Վահանից նամակս պատասխան առի թէ՝ «Այդ դաւադրութեան մասնակցող յանցաւորները խիստ պիտի պատժուին, աշխատիր ժողովրդի Համաձայնութեամբ ընել»։

Այդ գիշերուընէ մինչեւ միւս իրիկուն տեւեց մեր քննութիւնը, ժողովրդի ներկայութեամբ։ Բացարձակ յայտնի էր, որ ձերբակալուած Հինգ քիւրտն ալ յանցաւոր էին։

Սասունի իշխանները, ինչպէս նաեւ քիւրտերը, կանայք եւ աղամարդիկ, միայն Չաթօն գտան յանցաւոր։

(Շար.)

պաշտպանել, այլ դաշնագրերու վերաքննութեան հող պատրաստելու։ Վերջոյլենհասատն զարմանք կը յայտնէ թէ Գերմանիա լռութեամբ կ'անցնի բազմաթիւ հայածանքներուն վրայէն, որոնց ենթարկուած են իր հողին վրայ բնակող լեհական փոքրամասնութիւնները։

Ռուսիոյ սննդեղէնի պակասը

Հակառակ հնգամեայ ծրագրի յաջողութեան շուրջ աղմուկներուն, Ռուսիա կը նեղուի սննդեղէնի պակասէ։ Այսպէս Ստալինի բերանը «Փրավտա», յունուար 10ի թիւին մէջ կը գրէ.— Ըստ նախատեսուած ծրագրի, դեկտեմբերի ընթացքին, Մոսկուա պիտի ստանար 28.660 թոնօ միս։ Արդ, միայն 9818 թոնօ միս մտաւ մայրաքաղաք, ուրիշ խօսքով ծրագիրը իրականացաւ միմիայն հարիւրին 34.2 համեմատութեամբ։ Լէնինկրատ ստացած է հարիւրին 36.4 համեմատութեամբ, իսկ միւս կեդրոններն ալ հարիւրին 36.2։ «Փօփիւլէռ», մեկնաբանելով այս լուրը, կը գրէ.— Կրնաք երեւակայել կեանքը այս գործաւորներուն, որոնք հազիւ մսեղէնի իրենց պաշարին 1)3ը կը ստանան։

«Այս կացութիւնը կը բացատրուի այն կերպով որ «հողագործութեան ամբողջական համայնացումը» սկսան հետապնդել աւելի սաստկութեամբ։ Եւ ինչպէս անցեալ տարի, գիւղացիները իրենց ունեցածները չյանձնելու համար կառավարութեան, երբ կը պարտադրուին բանի մտնել կոլխոզներուն մէջ, նախ քան իր մուտքը կը մորթէ եւ կ'ուտէ իր արջառը։

Պուլկարեւսերպ մերձեցում

ՊԵԼԿՐԱՏ, 13 յունուար.— Զագրէպի «Նովոստի» թերթը կը հրատարակէ Սոֆիայի իր թղթակցին մէկ լուրը, որուն համաձայն, Պելկրատի պուլկար պատուիրակութեան գործակատարը որ Սոֆիա վերադարձած է, երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցած է Պուլկարիոյ վարչապետին եւ արտաքին նախարարին հետ։ Խօսակցութեան գլխաւոր նիւթն եղած է Պուլկարիոյ հանդէպ սերպ ժողովուրդին եւ քաղաքական շրջանակներու տրամադրութիւնները։ Գործակատարը հաւաստած է թէ Պելկրատ կը փափաքի հարթել երկու երկիրներուն միջեւ առկախ մնացած բոլոր հարցերը եւ մշակել բարեկամական յարաբերութիւններ։ Իբր առաջին քայլ, սերպ կառավարութիւնը կը մտածէ առեւտրական դաշնագրի մը կնքումը առաջարկել։

Բանակցութիւնները սկսելու համար, կ'ըսուի թէ դիմումներ պիտի կատարուին նաեւ Սոֆիայի սերպ պատուիրակութեան։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Պոլիս մշուշի մէջ.— Յունուար 4ին, խիտ մշուշ մը կոխած է Պոլիս, այնքան թանձր, որ 5-10 քայլ անդին, կարելի չէ եղած որ եւ է առարկայ նշմարել, ինքնաշարժներն ու հանրակառքերը դժուարութեամբ կրցած են երթեւեկել։ Իսկ շոգենաւային սպասարկութիւնները դադրեցուցած են երթեւեկը։ Այդ պատճառով ալ շրջակայ գիւղերէն ու կղզիներէն շատեր չեն կրցած իրենց տունները վերադառնալ։

Մշուշին պատճառաւ *Կիւլ Ճէմալ* նաւը խրած է Հօրա Ցէներիի առջեւ։ Ճամբորդները, օգնութեան փութացող ուրիշ նաւ մը փոխադրուած եւ տարուած են Իզմիր։ Նաւը կարելի եղած է փրկել։

Ֆէս կը դրկեն.— Մէնէմէնի վերջին դէպքերէն քաջալերուած եւ մեծ գործերու յոյսով լեցուած, Վիեննայի եւ Փէշթայի գործարանները պատրաստուած են Թուրքիա մտցնել մեծ քանակութեամբ ֆէս։ Նոյն իսկ մաս մը ապրանք ալ ղրկեր են Պոլիս։

Անգլիոյ անգործները.— Յունուար 6ին հրատարակուած վիճակագրութեան մը համաձայն, անգործներու թիւին վրայ վերջին շաբթուան ընթացքին 25.500ի նուազում մը կ'արձանագրուի։ Անգործներու թիւն է ներկայիս 2 միլիոն 617.000, մէկ միլիոն 138.000 աւելի քան անցեալ տարի նոյն շրջանին։

Ռումանիոյ հակասեմականները.— Ռումանիոյ Թունդ հակահրէական կազմակերպութեան «երկաթէ պահակի» պետերէն 7 անձեր, յանձնուեցան Պուքրէշի դատական իշխանութեանց տրամադրութեան։ Ասոնք մեղադրուած են երկրին հանդարտութիւնը խանգարած ըլլալու ամբաստանութեամբ։

Յեղափոխութի՞ւն թէ ոճիր.— Լահորի մէջ հնդիկ ազգային խորհուրդին պատկանող անդամ մը, մտաւ անգլիացի հարիւրապետի մը տունը եւ յարձակեցաւ սպային կնոջն ու երկու աղջնակներուն վրայ։ Սպային կինը չկրցաւ տոկալ ստացած վէրքերուն, երկու փոքրերուն վիճակը ծանր է։

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Պիյեանքուրի Զ. Ե. Ռ. Միութեան Գրադարանի բացման հանդէսը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 186, Avenue Verdun, Իսի-լէ-Մուլինօ։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղին կողմէ, 7 Փետր. Շաբաթ գիշեր Harolaի սրահներուն մէջ։

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն, նկատի ունենալ այդ թուականը։

ՕՐ. ԼԷՕՆԴԻՆ ԲԱՇԱԵԱՆ

եւ

ԺԷՐՄԷՆ ԱՆՈՒԱՆԵԱՆ

Ամուսնացած

Ժուանվիլ Սէն Մօր

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Նիւթ՝ Հայաստանի անկախութեան գաղափարը եւ նոր սերունդը։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ, պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէի ժողովը, այս Կիրակի ժամը 3ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 2.30ին Գրադարանի սրահը, 11 Rue Dunoir.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան դասախօսական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Պելլըվիլի մէջ։ Կը խօսի՝ Պ. Բ. Նօ. «Սուրմալուի եւ Կարսի կռիւներու մասին»։ Մէկ ժամ սինէմա։

ԼԻՈՆԻ Զ. Ե. Ռ. Միութեան վարչութիւնը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, 181 Cours Lafayette, Café de la Gareի ներքնասրահին մէջ։ Օրակարգ։

ԳՐԻՒՔՍԷԼԻ Սէն Ռեմի եկեղեցին մէջ (Eglise St. Remi, Boulevard du Gubilé) յունուար 18ի կիրակի ժամը 11ին. իսկ յաջորդ կիրակի 25 յունուար ժամը 10ին Անվերսի Սէնթ Անտրէ եկեղեցիին մէջ (Eglise St. André, Rue St. André) հայկական արարողութեամբ հանդիսաւոր Ս. պատարագներ պիտի մատուցանէ հայ կաթողիկոյ հոգեւոր հովիւ Յովհ. վրդ. Նալպանտեան։ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ երգեցողութիւնքն եռաձայն եւ ըստ Եկմալեանի պիտի կատարուին Գրիւքսէլի մէջ Սէն Ռեմիի, իսկ Անվերսի մէջ Սէնթ Օկիւսթէնի պելժ երգչախումբերուն կողմէն։

ՇԱՎԻԼԻ Երիտ. Երկսեռ Միութեան ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ գիշեր ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ, վարչութեան ընտրութիւն։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 71 Ave Kléber. Նիւթ՝ շարունակութիւն մաքերի փոխանակութեան Պ. Վրացեանի «Խորհուրդներէ» տասը տարին բանախօսութեան։ Ազատ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Տէօրին, Զ. Ռ.— 35։
Օրուզ, Պ. Տ.— 35։
Փարիզ, Հ. Զ.— 140։
Քուզան, Մ. Շ.— 35։
Քլամառ, Հ. Թ.— 70։

Պէտք է տեսնել Փարիզի ամէնէն գեղեցիկ զգեստները F. SORBIERի մօտ, 11 Rue Lafayette. անմրցելի գին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30—10.15։ Մրցագրի մեկնաբանում (Ընկ. Պ. Հիւսեան), պատմութիւն նախայեղափոխական շարժման (Ընկ. Յ. Թադօեան)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Կիւլիւզար Հօրթիկեան կը փնտռէ իր քեռին Մարաշցի Արթին Մազըեան որ 1923ին Հալէպի մէջ կօշկագործութեամբ կը զբաղէր եւ կը բնակէր Պազըլվարայ։ Իմացնել Guluzar Hortikianի, 40 Doches Lyonnais, Fontaines sur Saône, (Rhône), France.

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Սեփաստացի Նշան Գարակէօզեան կը փնտռէ իր մօրեղբայրը եւ երկու զաւակները որոնք 1912ին մեկնած են Ամերիկա։ Իմացնել՝ M. karagheuzianի 25 Rue Felix-Faure, Sevran, (S. et O.) France։ Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Տրապիզոնցի Մարի Ուզունեան, հօր անուն՝ Մկրտիչ, մօր անուն՝ Թագուհի։ 1928ին կը բնակէր Avignon (Ֆրանսա)։ Իմացնել իր եղբօր Հանրի Ուզունեանի, Collège Arménien S. Moorat, 26 Rue Troyon, Sèvres (S. et O.)

Ս. Փ. ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ

Ճոխ եւ հետաքրքիր բովանդակութեամբ ունի տնտեսական, վիճակագրական, պատմական, ազգային, բանասիրական, գրական, գեղարուեստական եւ գիտական բաժիններ։ Մասնակցած են 60 գրիչներ, բազմաթիւ գեղարուեստական նկարներ, 10 հատ գունատիպ պատկերներ փայլուն թուղթի վրայ, 480 էջ, գին 200 դուրուշ, արտասահման 60 ֆրանք։ Դիմել Հայոց եկեղեցին կամ Կարինէ Խաչին, 15 Rue Jean Goujon, Paris (8).

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան «ԳՈՅԱՄԱՐՏ» օրացոյցը, ճոխ բովանդակութեամբ եւ հերոսներու նկարներով։ Դիմել ճարպիկեանի, 14 Rue de la Fare, Marseille. կամ Ցառաջի վարչութեան։

Գին՝ 6 ֆրանք, փոստի ծախքով 6.50 ֆր.։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԴՐՈՒԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 274 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
16
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1931

16 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1469 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՈԽԱՆՑՄԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Մեր առօրեայ հոգերուն հետ, կ'անցընենք լուռ տագնապ մը, որ ուշադրութիւն չի գրաւեր։ Կամ գոնէ շատ քիչերու աչքին կը զարնէ։

Թուրքիայէն գաղութները փոխադրուած փորձ, վարիչ կամ ժողովրդական տարրերու բազմութիւն մը ունէինք, որ հետզհետէ կը հատնի։ Թերեւս աւելի սրընթաց, քան կը նախատեսէինք։

Գործածենք ամէնէն տափակ բառերը — ազգային գործունէութեան զանազան ճիւղերը վարող մարդիկ, ուսուցիչներ, ժողովականներ եւլն.։ Վերջապէս մարդիկ որ վարժուեր էին վարել մեր հանրային կեանքի մեքենան։

Ինչպէս ըսինք, այդ սերունդը կը հատնի արագօրէն։ Կամ ծերացած, պարպուած, քաշուած են։ Կա՛մ կը մեռնին, տարիքները լեցած ըլլալով։ Կա՛մ ասպարէզ փոխած են։ Եւ կամ, այլեւս անպէտ եւ անարժէք դարձած, մեր նոր կեանքի, թափառական կեանքի պահանջներուն հանդէպ։

Նոյն կացութեան առջեւ կը գտնուի նաեւ մեր կուսակցութիւնը, որ այնքան ընդունակ է բազմազան ուժեր արտադրելու։

Թուրքիոյ մէջ կորսնցուցինք յիսուն տարուան արտադրութիւն։ Անհամար զոհեր տուինք թրքական խաթաղանին։ Ինչ որ ողջ մնաց եւ արտասահման ապաստանեցաւ, ցիրուցան կը մնի եօթն անգամ եօթանասուն երկրի մէջ եւ եօթանասուն ուղղութեամբ, — լեցնելու համար անհաւոր պարապը։

Գաղութներ կան որոնք խճողուած են «ուսումնական»ներով (այսօրուան «մտաւորական»ը)։ Ուրիշներ կը տառապին սակաւարիւնութենէ, — եթէ կարելի է գիտականօրէն բացատրել երեւոյթը։

Խոնարհ, կէս-արեւելեան գաղութներու մէջ, եղած-չեղած տարրերը, երիտասարդ կամ տարէց, կը ծիւրին ծաղկոցներու, նախակրթարաններու տախտակներուն առջեւ։ Ուրիշներ նախընտրած են իրենց գլխուն ճարը նայիլ աւելի շահաբեր գործերու մէջ։ Անգամ մըն ալ չնայելու համար ազգային շրջանակներէ ներս։

Իսկ սա լուսացնցուղ պողոտաներուն վրայ, Ֆրանսայէն մինչեւ Մ. Նահանգները, ունինք բազմաթիւ եւ բազմազան տարրեր, որոնք այլապէս կը մաշին։ Կամ, լաւագոյն պարագային, ամուլ շքեղութիւններ են։ Ցանցառ գոց գիրքեր։ Կամ սուղ, անմատչելի արժէքներ՝ մեր համեստ իրականութեան համար...

Միօրինակութիւնն ու լճացումը, յոգնութիւնն ու տաղտուկը թոյլ չեն տար որ նորացուի, նոր աւիշ եւ արիւն ստանայ մեր ընկերային եւ հանրային կեանքը։

Մանաւանդ որ, ինչպէս դիտել տուինք, այսօր կը գտնուինք բոլորովին տարբեր պայմաններու մէջ։ Ոչ միայն հեռու՝ մեր հայրենի հողերէն, այլեւ յարափոփոխ աշխարհի մը յորձանքին մէջ։

Տակաւին խնդիր է թէ, պիտի կրնայի՞նք նոյն կոխուած արահետներուն կառչիլ, նոյն նշանատախտակներուն նայիլ անքթիթ, նոյնիսկ մեր հայրենիքին մէջ։

Ահաւասիկ, իբրեւ օրինակ, մեր հայրենիքին մանրանկարը, այսօրուան Երեւանը, որ կը գտնուի յորձանուտի մը բերանը։

Իբրեւ ակադեմական քանավէճի նիւթ չէ որ կը դնենք այս խնդիրը, այլ իբրեւ գործնական հարց։

Մասնաւորելով երեւոյթը — փոխանցման շրջանի տագնապը — կը կարծենք թէ անոր լուծման գլխաւոր մէկ միջոցն է՝ շարժման մէջ դնել ընդունակ ուժերը։ Կատարել տեղափոխութիւններ՝ գաղութէ գաղութ։ Նոյն իսկ պարբերական արշաւներ։

Վերջին կէտը՝ աւելի դժուար է քան առաջինը։ Կը պահանջէ նիւթական լայն միջոցներ։

Առաջինը՝ տեղափոխութիւնը, կը հասկնանք այն իմաստով, որ շքեղ ոստաններու մէջ հասած երիտասարդներ իրենց աչքերը, աւելի ճիշդ՝ ոտքերը կամաց-կամաց ուղղեն դէպի արեւելք։

Դէպի Պալքանները եւ մանաւանդ Յունաստան։ Դէպի Սուրիա եւ Միջագետք, ուր ունինք համախմբուած եւ գործօն աշխատանքի հնարաւորութիւններ։

Այս տեղափոխութիւններով պիտի շահի ոչ միայն տեղացին, այլեւ գացողը։ Ոչ միայն հանրութիւնը, այլ եւ անհատը, զարնուելով իրական կեանքի ժայռերուն, եւ ապացուցանելով իր դիմադրական կարողութեան եւ արժէքին զանազան երեսները։

Եւ պիտի օգտուի նաեւ տեղին վրայ աճող, տարիներու տառապանքը ծծած ուսումնականը — յաճախ նոյն սերունդէն երիտասարդ մը — շունչ առնելով եւ շունչ տալով։

Նոր եւ հին միջավայր։ Շարժում։ Շփում։ Կենդանի գործ. — այս բոլորը կը ծառայեն սրբելու, շարժելու եւ պնդացնելու բոլոր ընդունակ տարրերը։ Եւ կ'ունենա՛նք ոչ միայն հասակ նետած, այլ եւ «հասած» ուժեր, փոխանցման շրջանին համար։

Եւ մանաւանդ վաղուան համար։

Չէ՞ որ մեր բոլոր տառապանքն ու տքնութիւնը կը բխին վաղուան հոգերէն։

Փոխանցման շրջանը միեւնոյն ատեն քննութեան շրջան մըն է, գացողին եւ մանաւանդ եկողին համար։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՐՏՈՒԱԾ ՔՆԱՐԸ

«Ցուսաբեր» կը խորհրդածէ «Հայկական Քնարի» լուսեթեան վրայ (3 յունուար).

— «Մոլորանք է կարծել, թէ բանաստեղծը ճայրային յուզում ներէ, ճանրային տենչերէ ու երազներէ տարբեր երգ ու ներշնչում տարբեր ակունք ունի։ Մեծագոյն բանաստեղծները, որոնք վկայեալ քնարերգակի ճամբաւը ունին, ամէնէն աւելի ազդած են ո՛չ-քնարերգակ բազմութեանց վրայ, վերջին ճաշուով ամէնէն ճասարակական դէմքերը դառնալով, բազմութիւնները — անդէմ ու անանուն, ու յաճախ դարերով — երկիւղածութեամբ ճետաքրքրուած են անոնց կեանքի վերջին մանրամասնութեամբ, յուզուելով ճետեւած են անոնց լարի բոլոր թրթիռներուն, յուսացած անոնց յոյսի վերջին նշոյլով ու լացած անոնց վերջին արցունքով։ Բաւական է, որ բանաստեղծը իր երգը կատարելութեան կատարին տանի, ճոնկէ, աննկատ, բազմութեանց յուզումներուն խառնուելու ճամար։ Ուրվէտեւ ճոն, այդ երկնածիգ բարձունքին վրայ, կայ կէտ մը իրապէս, ուր «խօսքը — Աստուած է», ուր մարդկայինը՝ մարդկութեան եւ անձնականը ճանուրի սեփականութիւնը կը դառնայ։ Քաղաքագէտ չէ գեղագէտը. սակայն անոնք երկուքն ալ վերջին ճաշուով ուխտաւորներն են միեւնոյն խաչափին. Նոյնն է — վերջին կայանը, սակայն տարբեր են — դէպի ճոն տանող ճամբաները։ Բանաստեղծը — իրականն ու ճշմարիտը, մեծն ու անմաճը — ան որ դարերով կ'ապրի ու բազմութեանց սեփականութիւնը կը դառնայ, պէտք է կարողանայ իր քնարով կապուիլ դարերուն ու շաղախուիլ բազմութեանց։ Բնաւ պայման չէ, որ ան բազմութեանց վիճակը երգէ. անթիւ են այն «բանաստեղծները», որոնք զանգուածի ճուրէն վառուելով՝ մաքեր են նոյն զանգուածի բոյնին մէջ։ Ծաղուեր են ճանրութեան իսկ ծեռքով, ճակառակ անոր, որ ապրեր ու երգեր են ճանրութեան ճամար։ Ու քիչ չէ թիւը այն միւս բանաստեղծներուն, որոնք ժխտեր են գոյութիւնը բովանդակ աշխարհի, որոնք վերացեր են մեր մոլորակէն ու կապուեր Աստծոյ՝ իրենց ճետ դէպի վեր քաշելով նաեւ մարդկային ճսկայ զանգուածներ։ Ընխարդախօրէն երգուած անձնական երգը՝ ինքնին ճանրային երգ է արդէն, որ կ'ապրի դարերով ու կ'ապրի բազմութեանց ճամար. կեղծ քնարի վրայ երգուած ճանրային երգը գերազանցօրէն անձնական ելք է ինքնին, որ կը մեռնի նոյն անձի մաճով. կամ յաճախ այդ մաճէն առաջ։ Սակայն մէկի երգը բոլորին դարձնելու եւ անձնականի մէջ ճանուրի անեզր ովկիանոսը բանալու ճամար՝ պայման է, որ բանաստեղծը կարողանայ կապուիլ մեծ Համրին այն նրբին գործիքով, որ քնար կը կոչուի. պայման է՝ որ ան կարողանայ ճզօր թռիչքով ճասնիլ այն անվերծանելի կէտին, ուր անձնականն ու ճանրային ներդաշնակօրէն զօդուած են իրարու։ Ու որքան ճանճարօրէն ներանձնական է քնարերգակը, այնքան աւելի ճանրային է ան. որքան մեծ է անոր տաղանդը, այնքան խոր է անոր կապը իր ժողովուրդին, իր սեփական ճայրենիքին ու նաեւ ճամայն մարդկութեան ճետ»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԵՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՕՏԱՐ ՄԱՐՏԿԱՑ

Պաշարման վիճակի պայմանները խստօրէն կը գործադրուին Մէնէմէնի մէջ, փողոցներուն մէջ գիշեր ցորեկ պահակներ կը շրջին, գաւառակը ամբողջութեամբ խիստ կարգապահութեան մը տակ առնուած է։ Մէնէմէնի շաբաթական տօնավաճառը տեղի չունեցաւ, երթեւեկի սեղմումին հետեւանքով։

Պաշարման վիճակին հակառակ, առանց արտօնագրի Մէնէմէն մտնել ուզած ըլլալով, ութ Պէրկամացիներ սահմանին վրայ ոստիկան-զինուորներու կողմէ բռնուած եւ պատերազմական ատեանին յանձնուած են։

Մէնէմէնի ծերոց ժողովէն Իսմայիլ Հագգը էֆէնտի ձերբակալուած է, պարսկահպատակ Շիւքրիւյէ անուն մէկուն իբր թրքահպատակի ճամբորդութեան արտօնագիր տուած ըլլալուն համար։ Իսմայիլ Հագգը պատերազմական ատեանին յանձնուած է։ Ձերբակալուածներուն թիւը 168ի հասած է։

Ճամբորդութեան արտօնագիր տրուելէ առաջ, ոստիկանութիւնը մանրակրկիտ քննութիւն կը կատարէ ենթականերու մասին։ Մինչեւ հիմա Մէնէմէնի մէջ 112 հոգիի ճամբորդութեան արտօնագիր տրուած է։

Այսօր նոր ձերբակալուածներ բերուած են Մէնէմէն։ Շարժման հեռաւոր թէ մօտաւոր բոլոր կեդրոնները երեւան կը հանուին եւ մեղսակիցները կը բռնուին իրարու ետեւէ։ Կասկածներ կան որ գործին մէջ օտար մատ կայ, քանի որ Շէյխ Էսատի մէկ տղան Մուսուլ կը գտնուի։

Հաւանական է որ դատավարութիւնը երեք շրջանի վերածուի։ Առաջին շրջանին մէջ պիտի դատուին Մաղնիսայէն Մէնէմէն եկող ոճրագործներն ու անոնց միացողները։ Մէնէմէն գտնուող Սավֆէթ Հօճան ալ ասոնց մէջ կը գտնուի։ Այս հօճան, «մէհտի» Մէհմէտը իր տունը ընդունելէն վերջ, պատուհաններուն երկաթ փեղկերը գոցած եւ դէպքին արդիւնքին սպասած է իր տան մէջ։

∴ Շէյխ Էսատն ու տղան՝ Ալի հարցաքննուեցան. երկուքն ալ կարեւոր յայտնութիւններ ըրին։ Միւս ձերբակալուածներն ալ կը հարցաքննուին։

Շէյխ Էսատի հիւանդութիւնը թեթեւցած է եւ տաքութիւնը իջած։ Ըմբոստները ծածահարելու յանցանքով ձերբակալուածներուն թիւը 45ի հասած է. ասոնցմէ տասնըհինգ հոգի հարցաքննուելէ վերջ ազատ թողուած են։ Երեսունի մասին ձերբակալման հրամանագիր հանուած է։ Ասոնք Պատերազմական ատեանին յանձնուեցան։

Երեսուն հոգի են այն ձերբակալուածները որոնք Մէնէմէնի մէջ առանց գլխարկի եւ չինծու գլխանոցներով կը պտտէին։ Ասոնցմէ զատ, Մէնէմէնի մէջ երեւան ելած են առանց արտօնութեան փաթթոց կապող եւ հօճայի տարազ կրող անձեր. այս պատճառով ալ երեք հօճաներ ձերբակալուած եւ պատժական յանձնուած են։

Ըմբոստները ի՛նչպէս կը գործէին

Կատարուած քննութեամբ հետեւեալ իրողութիւնը պարզուած է. — Շէյխ Էսատի նախագահութեան տակ նախապէս 40 հատ թէքքէներ կային։ Այս թէքքէներէն Մաղնիսա եւ շրջակայքը գտնուողներուն ընդհանուր փոխանորդութիւնը յանձնուած էր Մաղնիսայի թապուր իմամը Րիզգէթ Իպրահիմի։ Մէհտի Մէհմէտ Րիզգէթ Իպրահիմին աշակերտն էր, զայն մարգարէ կը կարծէ եղեր եւ ըստ այնմ կը սիրէր։

Րիզգէթ Իպրահիմ Պոլսոյ եւ Մաղնիսայի միջեւ թղթակցութեան իբր միջոց կը գործածէր Նալընճը Հասան անուն մարդ մը։ Այս մարդը դէպքի միջոցին փախած, յետոյ Ահիլէր գիւղին մէջ բռնուած է։ Պոլսոյ եւ Մաղնիսայի միջեւ սուրհանդակի գործ կատարելու միջոցին, Նալընճը Հասան քանի անգամ կնքամոմով փակած նամակներ տարած բերած է։ Մաղնիսայէն Րիզգէթ Իպրահիմ միջոց մը Պոլիս եկած եւ Մաղնիսայի մէջ իրեն փոխանորդ ձգած է Շէյխ Ճէմալ անուն մէկը։

Ֆոչայի սանձափորձը

Ֆոչայի գայմագամին վրայ մահափորձ կատարելու ամբաստանութեամբ ձերբակալուած 15 հոգին Մէնէմէն ղրկուեցան։ Այս գործին քննութիւնն ալ Մէնէմէնի մէջ կը կատարուի։ Քննութեանց մասին գաղտնապահութիւն կը տիրէ. շուտով յայտնի պիտի ըլլայ թէ այս դէպքը կապ ունի՞ հակաքեմալական շարժումի հետ թէ ոչ։

Ձերբակալուածներէն մէկը յայտարարած է թէ Ֆոչայի նախակրթարանին մէջ ժողով գումարելով որոշեր են գայմագամը սպաննել, որովհետեւ անիկա փակել տուեր է Սէրպէօթ կուսակցութեան օճախը։

Թուրքիա կը պահանջէ Փոքր Մասիսը

Թէհրանի գեսպան Թուսրէվ պէյ երեքշաբթի իր պաշտօնատեղին պիտի մեկնի։ Դեսպանը հրահանգ ունի յայտնելու պարսիկ կառավարութեան որ Փոքր Մասիսի պարսկական մասը անպայման Թուրքիոյ թողուի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԳՆԷԼ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԵՌԱԾ

Պոլիս, Գատը գիւղի մէջ յունուար 9ին մեռած է Գնէլ եպիսկ. Գալէմքեարեան։ Արդէն 6—7 տարիէ ի վեր անդամալոյծ էր. ծնած էր 1871ին Պոլիս։ Ձեռնասուն Օրմանեանի, առաջնորդութեան պաշտօններ վարած է Մուսուլի, Սամսոնի եւ Սվազի մէջ։ Իր հիւանդութենէն առաջ քարոզիչ կարգուած էր Գատը գիւղի։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՄԸ ՄԱՐԱՁԱԽՏ Տ'ԷՓՐԷԻ

Ընթերցողները կը յիշեն մարաջախտ տ'էփրէի աննպաստ յայտարարութիւնները Թուրքիոյ մասին, Թրքական «Ֆօլիթիքա» թերթը հետեւեալ պատասխանը կը փորձէ տալ մարաջախտին.

Մարաջախտը ի միջի այլոց ըսած է.— Թուրքիա տնտեսական մեծ սագնապ մը կ'անցընէ, քրտական ըմբոստութիւնը դեռ չէ զսպուած, Թուրք զինուորներուն վիճակը նուազ փայլուն է...։

Կարելի չէ չզարմանալ թէ մարաջախտը ի՞նչպէս կրցած է այսքան ծանօթութիւն ունենալ, երբ ընդամէնը 6-7 ժամ միայն մնաց Պոլիս։ Ասիկա վերագրելու է իր սուր ուշիմութեան !։

Ցդամարդու գործ չէ ըսել թէ «քրտական ըմբոստութիւնը դեռ չէ զսպուած», երբ բաւական ատեն անցաւ Արարատի քրտական շարժումի զսպումէն ի վեր. կամ մարաջախտը անտեղեակ է աշխարհէն. եւ կամ, Սուրիայէն անցած միջոցին, իմացած է մեզի անծանօթ նոր մեքենայութիւն մը։ Առաջին ճաւանականութիւնը կը մղէ մեզ կասկածիլ մարաջախտին ծանօթութեան մասին, երկրորդն ալ՝ Ֆրանսայի քաղաքականութեան մասին կասկած կը ներշնչէ։

Գալով Թուրք բանակին մասին իր ըսածներուն, վիճակի տեսակէտով, ներկայ զինուորներէն շատ վար կը գտնուէին այն զինուորները որոնք Ջանագ-Գալէի մէջ ծովը թափեցին դաշնակից ուժերը, ճակառակ անոր որ 70 կտոր մարտանաւ կար անոնց ետին։

Բայց եւ այնպէս խնդիրը ասոր վրայ չէ, այլ անոր, որ մարաջախտը պարզ ճամբորդի մը նման խօսած է, մոռնալով իր պաշտօնական ճանգամանքը։ Ասիկա դէմ է տարրական փափկանկատութեան։

Մարաջախտը կրնայ լաւ կարծիք չունենալ մեր մասին, ինչպէս ալ մենք լաւ գաղափար չունեցանք այս առանց պատերազմի յաղթական ճերոսին մասին, երբ ան ձերմակ նժոյգը ճեծած կ'անցնէր Բերայի փողոցներէն։ Միայն, այս զգացումը յայտնելու տեսակէտով, կան կարգ մը պայմաններ, որոնց մէջ թերացած է մարաջախտը. Ֆրանսական առածը կ'ըսէ.— Լռութիւնը ոսկի է։ Աւելորդ խօսքեր ընելով, մարաջախտը անգամ մըն ալ ճաստատեց այս առածին ճշդութիւնը։

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՏՔԵՐԸ

Հանրային Պարտքի Թուրք բաժնետէրերու պատուիրակ Ջէքիայի պէյ, որ Փարիզ պիտի մեկնէր, մեկնումը յետաձգած է անորոշ ժամանակով։ Ջէքիայի պէյ կառավարութենէն ճրաճանգի կը սպասէ, անկէ յետոյ երթալու ճամար Փարիզ ուր անմիջապէս շփումներ պիտի ունենայ օտար բաժնետէրերու պատուիրակներուն ճետ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՊՐԱԶԻԼԻԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

Վերջին կռիւները որոնք ալեկոծեցին ամբողջ Պրազիլիոյ այսպէս կոչուած Միացեալ Նահանգները, առիթ տուին որ միջազգային մամուլը առաւել կամ նուազ չափով զբաղի այս ընդարձակ հանրապետութեան գործերով։

Եւ որովհետեւ այստեղ ալ ունինք ցիրուցան բազմութիւններ, պիտի ջանամ տալ այդ երկրին իրական պատկերը:

ԿԼԻՄԱՆ

Պրազիլիոյ դաշնակցային կառավարութիւնը Հարաւային Ամերիկայի ամենէն կարեւոր մասը կը կազմէ, տարածուելով ութ եւ կէս միլիոն քառակուսի քիլոմեթր ծաւալի մը վրայ։ Երկրի մակերեսը ծածկուած է հրաբխային ու այլազան լեռներով, ձորերով, գետերով եւն. եւն.։

Պրազիլիոյ մեծ ինը տասներորդ մասը կը գտնուի արեւադարձային գօտիի վրայ։ Բնական է, որ համեմատաբար աւելի մեղմ կլիմայ մը ունենան հարաւային այն նահանգները որոնք հասարակածէն բաւական հեռու կ'իյնան։ Այս տեղերը, թէեւ հազուագիւտ, բայց եւ այնպէս երբեմն բարձրաբերձ լեռներու կատարներուն վրայ կարելի է նկատել ձիւնի հետքեր։

Պրազիլիոյ տաքութեան միջին աստիճանը կը հաւասարի Ցելսի 25-26 աստիճանին, իսկ ամենացուրտ ամիսը, որ յուլիսն է, տաքութեան աստիճանը կ'իջնէ իր նուազագոյն չափին, այսինքն նոյն չափանիշի 21-22 աստիճանին։ Յունուար ամիսը ամենէն հեղձուցիչ շրջանն է։

Բնական է սակայն, որ կեդրոնական մասերու մէջ կլիման աւելի անտանելի ըլլայ քան ծովեզերեայ շրջանները։ Այնուամենայնիւ, մինչեւ այսօր յալ կարելի չէ եղած պէտք եղածին պէս ուսումնասիրել կեդրոնական մասերու տաքութեան զանէ միջին չափը։

Հսկայական ապառաժներու ու մերկութեանց կողքին, կը տեսնես նաեւ այնպիսի հարուստ ու ճոխ բուսականութիւն մը, որու համար մարդիկ սովորուած են, յաւիտենական պայքար մղել։ Նշանաւոր են մանաւանդ Պրազիլիոյ լայնածաւալ կուսական անտառները ուր կը գտնուին աշխարհի ծառերու ամէնէն նշանաւոր տեսակները։ Ի՜նչ խօսք, որ անսահման հարստութիւններն են ասոնք, բայց տակաւին կարելի չէ եղած լայնօրէն օգտագործել։

Պրազիլիոյ տնտեսութեան գլխաւոր աղբիւրները կը կազմեն սուրճ, շաքար, բամբակ, եգիպտացորեն, քաքաօ եւ ուրիշ քանի մը գիւղատնտեսական նիւթեր։

Երկիրը հարուստ է մանաւանդ բազմաթիւ կենդանիներու տեսակներով։ Միայն քան տեսակ կապիկներ կը գտնուին, անհաշիւ աղաւնիներ՝ մանաւանդ ծեր մաղձոններ, կրիաներ եւ ամերիկեան կոկորդիլոսներ։ Իսկ թռչնական աշխարհը կատարեալ թագաւորութիւն մըն է իր բազմահազար տեսակներով։

Չափազանց տարածուած են մանաւանդ միջատներու բազմաթիւ տեսակները, որոնց ուրիշ բան չեն, եթէ ոչ մալարիայի ձրի տարածիչները։

Պրազիլիոյ գետերը հարուստ են իրենց ձուկերու բազմաթիւ տեսակներով։ Միայն Ամազոն գետին մէջ մինչեւ հիմա գտնուած են ձուկերու մօտաւորապէս երկու հազար տեսակներ, այսինքն երկու անգամ աւելի քան ամբողջ Միջերկրական ծովուն ձուկերը։

Նշանաւոր են նաեւ հանքային հարստութիւնները որոնց մէջ առաջնակարգ տեղ կը բռնեն երկաթի հողերը իրենց լաւ տեսակով, շատ մը տեղեր հարիւրին 20 մաքուր երկաթ կուտան։

Վստահօրէն կարելի է ըսել որ այս հարստութիւններէն շատերը տակաւին մինչեւ այսօր ալ պէտք եղածին պէս չեն ուսումնասիրուած։ Այն ինչ որ դիւրամատչելի ու պատրաստ է եղած, Եւրոպացիները առաջին առթիւ շահագործած են։ Մնացեալը, հանքային հսկայ հարստութիւն մը, տակաւին անձեռնմխելի կը մնայ։

ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Ըստ 1920ի վիճակագրութեան, Պրազիլիոյ բնակչութիւնը կը հասնի 30.635.605ի։

Երբ երկիրը կը գտնուէր Փորթուկալի գերիշխանութեան տակ, բնակչութիւնը շատ դանդաղ աճած է։ Օտարներու մուտքը բացարձակ պայմաններու տակ առնուած, իսկ բնիկ հնդկական ազգաբնակչութիւնը անհետացման մատնուած։

19րդ դարու սկիզբները, այսինքն 1808ին, որ հռչակուած է իբրեւ Պրազիլիոյ գաղթային շրջանի վերջաւորութեան թուականը, Պրազիլիա ունեցած է մօտաւորապէս երկու-քուկէս միլիոն բնակչութիւն։ Մեծ մասը կազմած են սեւամորթները, զոր Փորթուկալցիները իրենց հետ էին բերած Ափրիկէէն։ Նոյն ժամանակներու Հնդիկներու թիւը հաւասար է եղած եօթը հարիւր հազարի, իսկ Ճերմակներու թիւը միայն 430 հազարի։

Սեւամորթերու ներգաղթը շարունակուած է մինչեւ 19րդ դարու կէսերը, իսկ եւրոպական գաղթականութիւնը սկսած է այն ժամանակ միայն, երբ Պրազիլիան կատարելապէս կրցած է ինքզինքը ազատել օտար լուծէն, որ վերջ է գտած 1889ի յեղափոխութեամբ։ 1895էն, մէկ տարուան մէջ արդէն, Պրազիլիա մտած են 164.371 նորեկներ, իսկ 1887—1922 թիւերը երկիր մտած են 3648374 հոգի։

Ազգային տեսակէտով գաղթականութեան մէջ առաջին տեղը կը բռնեն Իտալացիները, Փորթուկալցիները միայն երկրորդ տեղն են։ Երրորդ տեղը Սպանիացիներունն է։ Մնացեալ եւրոպական ազգերու մէջ ուշագրաւ թիւ մը կը կազմեն Գերմանները։

Ընդհանրապէս Նորեկները չեն կրնար տոկալ տեղական կլիմային ու այս է պատճառը որ ազգաբնակչութեան գլխաւոր տոկոսը խռնուած է հարաւ. նահանգներու մէջ, ուր կլիման համեմատաբար քիչ մը տանելի է։

Մինչ հարաւային նահանգներուն մէջ ամէն քառ. քիլոմեթրի վրայ ազգաբնակչութեան թիւը 22.6ի կը հաւասարի, Պրազիլիոյ Միացեալ մասերուն մէջ, նոյն տարածութեան վրայ հազիւ 0.154 հոգի կը բնակի։

Քաղաքներէն ամէնէն բազմամարդը Ռիօ տը Ժանէյրօն է, որ միեւնոյն ժամանակ Պրազիլիոյ մայրաքաղաքը կը հռչակուի։ Յետոյ համեմատական հաշուով կուգան, Սան-Փաուլօ, Պահիա, Նէսիֆէ (Փերնամպուկօ), Պելեմ, Փորթօ-Ալեկրէ, կան կարգ մը ուրիշ քաղաքներ։

Հակառակ ազգաբնակչութեան այլազանութեան, Պրազիլիոյ մէջ, տիրող կրօնքը կը համարուի կաթոլիկութիւնը։ Միւսները աննշան տեղ կը բռնեն։

Իբրեւ պետական ու օրինական լեզու, բոլորի համար ալ ընդունուած է փորթուկալերէնը։

Պրազիլիոյ ազգաբնակչութեան յաւելման նպաստած է մասամբ ալ վերջին համաշխարհային պատերազմը, իսկ անկէ վերջ հիւսիսային Ամերիկայի ներգաղթային սեղմումները։ Յետոյ Պրազիլիան ինքն իր կողմէ միջոց չէ խնայած դէպի իրեն քաշելու աշխատող ու առողջ ուժերը: Այս ուղղութեամբ օգտուած է մանաւանդ, յետպատերազմեան համաշխարհային տնտեսական տագնապէն, որու առթիւ ժամանակ մը տեղի է ունեցած զանգուածային ներգաղթ։

Այժմ այս հոսանքը դադրած է. որովհետեւ առուգուեցաւ որ եկողներու խոշոր մասը չի կրնար տոկալ տեղական պայմաններուն, գլխաւորապէս Պրազիլիոյ կլիմային։

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Ինչպէս գրած էի, Աղաբեկովի յայտնութիւնները Մոզլըմեան եղ.ի մասին, խորապէս յուզած են հանրային կարծիքը։ Զանազան հայրենակցական Միութիւններ բերանացի կամ գրաւոր պահանջեցին Ազգ. Կեդր. Վարչութենէն, որ զբաղի այս հարցով։ Կեդր. Վարչութիւնը ընդ առաջ երթալով ժողովրդական յուզումներուն եւ մամուլարաբար մամուլին իրաւացի եւ փաստացի արտայայտութիւններուն, խնդրեց Նոր Օրէն դադրեցնել իր քննադատութիւնները, որպէսզի իրենք ժամանակ ունենան մտանաւոր կերպով զբաղելու։

Նոր Օր ընդառաջ գնաց եղած խնդրանքին, իրեն վերապահելով յառաջիկային կրկին արտայայտուելու իրաւունքը։

Կը տեղեկանամ թէ, Կեդր. Վարչութիւնը երկարօրէն զբաղած է այս հարցով եւ ի վերջոյ որոշած է յառաջիկայ Պատգամաւորական ժողովին տանիլ զայն, իբրեւ առաջին օրակարգ։

Միւս կողմէ Կեդր. Վարչութիւնը վերջերս գումարեց լայն խորհրդակցական ժողով մը, մասնակցութեամբ բոլոր կուսակցութեանց, յարանուանութեանց եւ հայրենակցական միութեանց, զբաղելու համար հպատակութեան խնդրով։ Ուրախառիթ է, որ այս ժողովին մասնակցող բոլոր հոսանքներն ալ միաձայնութեամբ փափաք յայտնած են զանգուածային հպատակութիւն խնդրելու։

Առ այժմ կանխահաս է կարծիք յայտնել, քանի որ չենք գիտեր թէ ի՛նչ ընդունելութեան պիտի հանդիպի մեր փափաքը կառավարութեան կողմէ։

∴ Հայ Կարմիր Խաչը նոր շրջան մը կը բոլորէ։ Ինչպէս կը հաղորդուի, յունուար 20ին պիտի գումարուի պատգ. արտակարգ ժողով մը, նոր Վարչութիւն մը ընտրելու համար։ Բոլորն ալ կիներէ, ինչպէս կը տրամադրէ Կանոնագիրը։ Մինչ այդ՝ շրջանները լծուած են մեղուաջան աշխատութեան մը։ Մանաւանդ Նոր Տարւոյ եւ Ծնունդի առթիւ, բոլոր մասնաճիւղերը ունեցան իրենց աւանդական տօնածառի հանդէս-խնջոյքները, ապահովելով կոկիկ հասոյթներ։ Այն պահուն, որ այս կազմակերպութիւնը կ'անցնի բոլորովին նոր տարրերու եւ մանաւանդ կիներու ձեռքը։ Կարմիր Խաչը կը դառնայ աւելի կենսունակ։

∴ Հելլէնա-թուրք դաշնագիրը, ինչպէս կը նախատեսուէր, պիտի վաւերացուի արդէն։ Բոլոր ընդդիմադիր կուսակցութիւններու Խորհրդարանի բեմէն խօսած երկարաշունչ ճառերը տարբեր արդիւնք մը ենթադրել չեն տար։ Բոլորն ալ գլխաւոր գծերով համաձայն են սահմանուած իրականութեան, ունենալով հանդերձ մասնաւոր դիտողութիւններ, վերապահութիւններ, նոյն իսկ երբեմն կծու քննադատութիւններ։

Գալով երկրին տնտեսական վիճակին, պէտք է ըսել որ տագնապը կը շարունակուի հրապարակին վրայ։ Անգործներ շատ կան եւ ապրուստը սուղ է։ Հակառակ ձեռք առնուած մասնաւոր միջոցներուն, տակաւին զգալի փոփոխութիւն մը չի տեսնուիր։

∴ Վարժարանները կը գործեն, տապալուելով նիւթական դժուարութեանց մէջ։ Հիմա, որ անձրեւները սկսած են, կարելի է երեւակայել վիճակը մեր դպրոցներուն, որոնց տանիքները ժանգ-լաթերով ծածկուած են, ու ժանգ-լաթերը քանի մը ուժգին անձրեւներէ վերջ կակուղնալով՝ անձրեւը կը սկսի ներս վազել։

Արտասահմանը շատ մեծ դեր կրնայ կատարել այս ուղղութեամբ։ Ի՛նչ հարուստներ ունինք, որոնց փոքրիկ մէկ նուիրատուութիւնը կրնայ փրկել մեր գաղութին կրթական արդիւնաւէտ գործը։ Ժամանա՛կ է որ բախտաւոր գաղութներու աչքերը անկեղծօրէն դառնան «Դէպի արեւելք», «Դէպի արեւելեան նահանգները», ինչպէս խորհրդանշած էր Յառաջի խմբագիրը իր մէկ խմբագրականին մէջ։ Պէտք է օթափել, պէտք է լրջօրէն փարիլ կրթական ճակատին, եւ գործել ամուր հաւատքով: Մեր գաղութը, կրթական գործին նիւթապէս օգնելու տեսակէտէն, շատ բանի կը սպասէ Ֆրանսայէն։

∴ Կուսակցական կեանքը գեղեցիկ նուաճումներ կ'արձանագրէ ամենուրեք։ Շաբաթ չանցնիր որ նորագիր ընկերներ չունենան բոլոր շրջանները։ Նորագիրները կը բաղկանան որբերէ եւ երիտասարդներէ, բոլորն ալ անապատներէ եւ արիւնոտ ճամբաներէն հասած, ցեղին մաքրամաքուր իտէալներուն համար մեծցած, հաւատաւոր եւ աննենգ տղաք։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Յունաստանի մէջ ունի մագնիսական ուժ եւ իրեն կը քաշէ տարուէ տարի հայ բազմութիւններն ամբողջ։ Նոյն իսկ երէկի մեր հակառակորդները։ Այս շօշափելի երեւոյթը փաստաւոր ապացոյց մըն է բոլոր անոնց, որոնք փորձ ցաւերու հետ շփոթելով գաղափարը իրենց զիրենք ծաղրելի կը դարձնեն յաչս շրջապատին եւ ժողովուրդին։

Մեր արհամարհանքը բոլոր այդպիսիներուն, ու նաեւ այն միւսներուն, որոնք Դաշնակցութիւնը «հնցած» ցոյց տալու փութկոտութեամբ, կը փորձեն աղմկել եւ արիւն պղտորել։

ԹՂԹԱԿԻՑ

Փախստականի Մը Պատմածները

ԵՐԵՒԱՆԷՆ ԽԱՐՊԻՆ (ՉԻՆԱՍՏԱՆ)

ԽԱՐՊԻՆ, 26 դեկտ.— Սրանից մի ամիս առաջ ապօրէն կերպով ես հասել եմ Խարպին քաղաքը, ինքս Դարալագեազի Ազգուտ գ., թողել եմ սովետական իշխանութեան «արքայութիւնը». եւ ուզում եմ «Յառաջի» հաղորդել մի քանի տեղեկութիւններ դժոխային երկրից։

1924 սեպտեմբեր 11ին, Արմաւիրում (կուբ. շրջան) բանտարկեցին մի խումբ Հայերիս, բաղկացած ինը հոգուց։ Մեղադրելով մեզ իբրեւ Դաշնակցութեան պատկանող անձինք, չորս ամիս պահելուց յետոյ՝ մեզ աքսորեցին երեքական տարով աքսոր Հեռաւոր Սիպերիա։

Այդ չորս ամսուան ընթացքում մեր ներկայութեամբ գնդակահարեցին Չեկայում 900 գիւղացիների եւ մտաւորականների։ Բոլոր բանտարկեալների թիւը միշտ լինում էր 500ից մինչեւ 600 հոգի. մի կողմից գնդակահարում էին եւ, անմիջապէս խցիկները լցնում էին նորերով։ Ամեն փոքր կամերում (խցիկ) լինում էր միշտ, ոչ պակաս 80 հոգի։ Եւ կամերը այնքան փոքր էր որ գիշերը պառկելիս անպատճառ պիտի կողքի վրայ պառկէինք, եթէ ոչ չէինք տեղաւորւի. խոնաւութիւնը կեղտոտութիւնը անհամբերելի էր, կերակրում էին շատ վատ։

Մեր կողքին կամերում, որ պատուհանից ամբողջապէս երեւում էր, լցրած էր կիներով որոնց թիւը միշտ 90ի էր հասնում։

Երեկոները մութը ընկնելուն պէս բոլորը լուռ ու մունջ գունատ դէմքերով սպասում էին իրենց դահիճներին։ Համարեա բոլոր կամերներում բանտարկուած թէ մարդիկ եւ թէ կիներ չէին պառկում, այլ սպասում էին կէս գիշերին, որովհետեւ անպատճառ այդ ժամանակը ամէն օր գալիս էին դահիճները դուրս հանում. եւ այդ ժամին բոլորը ոտքի կանգնում, շատերն էլ չոքած ձեռները դրած կրծքերին սկսում էին աղօթել։

Իսկ ժամը 12ից սկսւում էին սարսափելի եւ աննկարագրելի լացը, հառաչանքը, աղերսանքը եւ հայհոյանքը...

Իմ յիշողութեանս մէջ մնացել է մի սարսափելի պատկեր. Երկու երիտասարդ տիրուհի կիներ, Զինա եւ Նուշիա, առաջին գիշերը չեկիստները խցիկից տարան եւ ամբողջ գիշերը բանտարկել էին։ Առաւօտեան խեղճերը ոտքի վրայ չէին կարողանում կանգնել, իսկ երկրորդ գիշերը տարան գնդակահարեցին։

Եկատերինոդարից երբեմն բանտարկեալներ էին բերում մեր կամերներում, հարց ու փորձ էինք անում։ Պատմում էին որ այնտեղ աւելի շատ են գնդակահարում եւ սպանում են ուղղակի բանտի շրջափակում, գնդացիրով։ Զոհերի աղաղակները եւ գնդացիրի ձայնը չլսելու համար երկու կամ երեք օտոմոպիլ են աշխատեցնում անընդհատ։

Բայց Արմաւիրում ցերեկը ամէն օր պատրաստում էին 3 կամ 4 Փուրգոններ, բահեր եւ «Քըլլունգ»ներ. գիշերը ժամը 12ից անց դուրս էին բերում կամերներից զոհերին, բակում աչքերը ձեռքերը կապում էին, քցում էին Փուրգոնների մէջ եւ չորս կողմ շրջապատուած հեծեալ եւ թէ հետեւակ չեկիստներով քշում էին քաղաքից դուրս եւ այնտեղ գնդակահարում էին։ Այդ բոլոր դրաման ամէն օր կատարւում էր մեր աչքի առաջ մինչեւ բակից դուրս բերելը։

Ահա այս էր պատկերը մեր չորս ամսուան բանտարկութեան ժամանակ Արմաւիրում։ 1925 յունուարի 5ին, մեր բոլորիս էթափով ուղարկեցին մեր նշանակուած տեղը, բայց Ռոստովում ինչ որ պատճառով մեզ պահեցին։ Երեք ամիս պահելուց յետոյ ազատեցին, բաց թողեցին եւ տուեցին «Մինուսովկա», որ այդ վեց մեծ գաւառներում իրաւունք չունենանք ապրելու։ Այդ ժամանակւանից ես որոշեցի իմ ապրելու տեղը Ցիխորեցկի քաղ. (Կուբանի շրջան), բայց միշտ գնում էի Երեւան եւ Դարալագեազ իմ ծննդավայրում։

1930ի սկիզբից մինչեւ ապրիլ ամիսը Դարալագեազի շրջանի գիւղացիութիւնը ապստամբեց կառավարութեան դէմ, չկարողանալով համբերել սովետական իշխանութեան ներկայացուցիչների աւազակային թալանների եւ բռնագործութիւնների առաջ։ Բաւականին յաջող մաքրեցին ամբողջ շրջանից, բայց յետոյ ահագին քանակութեամբ զօրք, թնդանօթներով գնդացիրներով բերել աւեցին եւ ճնշել կարին. որովհետեւ գիւղացիք համարեա անզէն էին եւ դուրս էին եկել չիչերով, դաշոյններով եւ փայտերով. ասկէ եւ պարտուեցին։ Շատ գիւղացիների գնդակահարեցին եւ շատերին էլ աքսորեցին ամբողջ իրենց ընտանիքներով. Մնացած գիւղացիներին համարեա բոլորին թ[...]ցին։ Գիւղացութիւնը այժմ [...] ժողովուրդը մերկ է, չքաւոր եւ կատարեալ սովի բռն. նշանակութեամբ։ Ճորտն էլ մի կողմից վրայ աւելանում է։

Երեւանում եւ շրջակներում կացութիւնը նոյն[...] որ վերեւում գրած է, [...] մեղէն, կօշիկեղէն եւ [...] ապարեզ՝ց չքացել են, [...] վուրդը առաւօտ լոյսը [...] լուց մինչեւ երեկոյ. [...] շարի յետեւից է վազ[...] թի սպասելով։ Աւելի վա[...] թեան մէջ է գտնուում բնակչութիւնը։

Մի ձի եւ մի կով [...] համարւում է ունեւոր եւ [...] քական իրաւունքներից [...] է իբրեւ բուրժուա կամ [...]

Յաճախ քաղաք[...] թալանում են եւ [...] հեռաւոր կերպով — [...] իշխանութիւնը յայտար[...] երեքայեան ժողով. [...] ներկայ պիտի լինին [...] ները, արհեստական մի[...] բանուորներ եւ որոշ [...] թիւնների ներկայացուցիչներ։ [...] տեւում է մի քանի ժամ[...] կարծ ժողովատան դանդ[...] պում են եւ Չեկայի [...] յայտարարւում է որ [...] պէտք է բոլոր ձայնագ[...] եւ կուլակների անունը. [...] կ'ըլլ գրաւել աւելորդ հ[...] դէնը, մթերքը, իսկ աւել[...] ւորներին ձերբակալել։

Ամէն մի խուզարկ[...] համար նշանակւում էր [...] գի, որոնց մէջ անպատճառ [...] նում է Չեկիստ Հրամանատար [...] գաները բանալ ու գնալ [...] Վա՛յն եկել է այն ընտանի[...] ւորին՝ որ համարձակւում [...] առարկել։ Իսկոյն տեղն [...] բանտարկւում է եւ Աստուած [...] տէ որ աշխարհն է ուղարկ[...]

Գիւղացիները լաւ իմա[...] են որ այդ բոլոր եղեռնագ[...] թիւնը կատարւում են գիշ[...] րը։ Ուստի մթնելուն պէս [...] դուրս են գալիս դաշտերը [...] չելու։

Ահա հազարաւոր դէպ[...] մի օրինակ։ Ցիխորեցկի քաղա[...] երեք վերստ հեռաւորութ[...] ապրում էր [...] ուցիչ։ Պարապում էր պա[...] պանութեամբ եւ մեղուա[...] թեամբ։ Լաւ էր ճանաչում [...] կիրակի օրերը շուկայ [...] րում էր տեսակ տեսակ ծ[...] եւ վարգեր վաճառելու. մի [...] վերոյիշեալ խմբակներից [...] 12ին գնում են այդ ու[...] տունը եւ դուռը բախում [...] ուցիչը դուռը չէ բաց անում [...] ներքեւից ասում է.— Գի[...] մանակ վախում եմ, չեմ [...] բաց անել։ Ո՞վ գիտէ գու[...] մարդիկ էք. մի գուցէ կա[...] րութեան պաշտօնեաներ [...] աւազակներ էք, իսկ աւ[...] խնդրեմ համբերէք։

Այդ ասելուց յետոյ, [...] են գնդակներ արձակել հ[...] ներից ուղիղ դէպի դուռ եւ [...] ջարդում են դուռը, ներս [...] մտնում, տեսնում են դուռ[...] առաջ վիրաւորուած ընկած [...] ուցիչը։ Առանց ուշադրու[...] դարձնելու վիրաւորի վրայ, [...] են խուզարկել տունը։ Ցան[...] բոլոր հագուստեղէնը եւ մ[...] ները լցնում են Փուրգոնի [...] վիրաւորածին էլ գցում են [...] բանտարկելով 15 տարեկան [...] խոյին, բերում են քաղաք [...] ճանապարհին ուսուցիչը վերքե[...] հանում է. բաւական չէ որ [...] ւում [...]

...րենդն էլ բանտարկուած են։ Մ. որ Ըրմաւերից գնացքով. անցնելիս կայարանում տեսայ աՀագին բազմութիւն շրջապատուած չեկիստներով եւ զինուորներով որ լցնում են վագոնները։ Հարցրի մի քանի Հոգուց.— Արգելոց քանի Հոգի կը լինի. պատասխանեցին 800 Հոգուց աւելի է, եւ այդպէս ամէն մի մեծ կայարանից միշտ անասունների ձեւով սոված, տկլոր ցուրտ սառնամանիք ձմրան օրերին լցնում են բեռնատար վագոնները 30-40 Հոգի եւ ուղարկում են Հեռաւոր Սիբերիայի խորքերը։ Ի Հարկէ, որոնցից կէսից աւելի տեղը չէ Հասնում։ Ճանապարհին մահանում են։

Սեպտեմբերի վերջերում Ռոստովից ճանապարհւեցի Մոսկուա։ Այն տեղից մինչեւ Վլադիվոստոկ 11 Հանգրուանով պիտի Հասնէինք, բայց Հասանք 13ով։

Օկտեմբեր 15ին, Վլատիվոստոկից մինչեւ Խորւաս կայարան գնացքով եկանք։ Ընդամէնը 6 Հոգի էինք. 4 Հոգի էլ չինացի ...ներ։ Երկու գիշեր առանց ... առնելու քայլեցինք սարերով եւ անտառներով։ Ցերեկները թաքնւում էինք սարերի գագաթներում։ Նոյեմբերի 17ի առաւօտեան ժամը 8ին Հասանք չինական կայարան մը. այստեղից գնացքով Խարբին քաղաքը Հասանք ես, կինս եւ չորս ընկերներս։ Ահա մեր ճանապարհորդութիւնը Երեւանից մինչեւ Վլատիվոստոկ-Խարբին, մօտաւորապէս 13,000 վերստ։

Գրիչը չէ կարող պատկերացնել այն ինչ որ կատարւում է այդ Խորհրդային երկրում։

ՄԿՐՏԻՉ Շ. ...ՈՑԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութիւնը յառաջիկայ Հորեքշաբթի կը գումարէ իր տարեկան ժողովը, ուր պիտի կատարուի ատենապետութեան վարչութեան գործունէութեան եւ պիտի ընտրուի նոր վարչութիւնը։ ...ան սեղանին վրայ դրուած են օրուան Հարցերը։

Թոքախտաւորներու Հարցը.— Փարիզի Հայ բժիշկները նկատած են, որ օր ըստ օրէ կ'աւելնայ Հայ Թոքախտաւորներու թիւը։ Պիտի կազմուի մասնաժողով մը, որ պիտի մշակէ Թոքախտի դէմ պայքարելու անհրաժեշտ միջոցները։ Աշխատակցութեամբ զանազան ազգային մարմիններու։

Այս Հարցը քանի մը տարիէ ի վեր կը զբաղեցնէ բժշկական միութիւնը։ Կարելի է յիշել ծրագիր-աշխատութիւնը բժիշկներ Գոլօլեանի եւ Գրիգորեանի, Հրատարակուած Յառաջի մէջ։ Դժբախտաբար դեռ կարելի չէ եղած իրագործել, եւ գաղութը, որ ամէն օր նոր անասակ միութիւններ կ'ողջունէ, ... այդ ծրագրին, որպէսզի իրականանայ։ Կը յուսանք, որ Բժշկական Միութիւնը այս անգամ, ստանձնելով այդ ծանր բեռը, կը փորձէ յաջողցնել անկարելին։ Պէտք է որ բոլոր միութիւններն ալ միանան Բժշկական Միութեան, յաջողցնելու Համար անոր ծրագիրը։ Գործը մեծ է, եւ դժուարութիւններն ալ նոյնքան մեծ, եւ նիւթական անհրաժեշտը ալ աւելի մեծ։

Առողջապահական դասախօսութիւններ.— Բժշկական Միութիւնը ծրագրած է վերսկսիլ այն ժողովրդական առողջապահական դասախօսութիւնները, զորս կը կատարէր քանի մը տարի առաջ։ Անհրաժեշտ գործ մը եւս, որովհետեւ բժշկական այս լսարանը իր փոքրիկ խորանարդով կրնայ կանխարգիլել մեծ վտանգներ։

Ու գրքոյկներ.— Ինչպէս երէկուան թիւով Լիոնի մեր թղթակիցը կը թելադրէր, լաւ կ'ըլլայ, որ այս առողջապահական դասախօսութիւնները, ժողովուրդին Համար պատրաստուած ըլլալով, 8 էջնոց տետրակներու ձեւով Հրատարակուին եւ ղրկուին գաւառները, Հայ գաղթականներուն։

Այսպէս ըրած է արդէն Փարիզի Հայ Կարմիր Խաչը, որ Հրատարակած է բազմաթիւ առողջապահական ժողովրդական տետրակներ, հիւծախտի, ալքոլամոլութեան, վեներական հիւանդութիւններու մասին։ Լաւ կ'ըլլայ, որ չ բաւականանք այս Հրատարակութիւններուն շարքը։

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Դեկտ. 10ին Նիւ Եորքի ատենականին մէջ Հայ Ազգային Երաժշտական Միութեան երգչախումբը երգեց Հայկական կտորներ, մինչ գործեր նոյն երեկոյեան Պ. Ալթիի Թուքուեան Մէթրոփոլիթըն օփերայի մէջ կը կատարէր կարեւոր դեր մը։ Երկուքն ալ կարեւոր, որովհետեւ առաջնակարգ գիրքերու մէջ է որ կը ներկայանար Հայ երաժշտութիւնը։

Ռատիօ կայանը Հայ երաժշտութիւնը փոխադրեց 39 գլխաւոր քաղաքներ, մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով, ինչպէս կը Հաստատեն շնորհաւորական նամակները, ուղղուած թէ կայանի տնօրէնութեան եւ թէ երգչախումբի վարչութեան։

Երգչախումբը սախպուեցաւ պայմանաւորուիլ երգելու Համար երկու օր եւս։ Երբ այսքան սիրուեցաւ Հայ երգը, անհաւանական չէ որ կայանին մէջ նշանակուի ձայնին, ժամ մը Հայկական երաժշտութեան Համար։

Երգչախումբին սոլիստներն էին Տիկին Արթգեան եւ Պ. Խոկենտերեան։

Երգչախումբին ղեկավարն է Պ. Ց. Մեհրապեան։

Մեծ տպաւորութիւն ձգած է նաեւ Թուքաթեանի մասնակցութիւնը Նիւ-Եորքի Օփերային մէջ։ Ցեղական թերթերը գովասանք կը խօսին իր մասին։ Միշտ յաջողութիւններ ունեցած է ամերիկեան բեմերու վրայ, բայց այս անգամ իր յաջողութիւնը բոլորովին տարբեր էր, որովհետեւ փոխարինելու Համար Հիւանդ արուեստագէտ մը չորս ժամ էն առած էր անոր դերը եւ երգած կատարեալ յաջողութեամբ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆ, 13 յունուար.
— 1930 թուականը, Սէն Շամօնի գաղութին Համար եղաւ չոր ու ցամաք տարի մը, անգամ մը եւս չեշտելով այդ գաղութին անփութութիւնը՝ ազգ. գործերու Հանդէպ. փորձենք պատկերը տալ մեր կեանքին։ Ցեղիս Հ. Յ. Դ. Ն. Թադէոսեան ամէն տարուան պէս լծուեցաւ աշխատանքի, ջանալով առաւելագոյնս այս գաղութին մէջ վերարծարծել, ազգային զգացումն ու ազատագրութեան սէրը։

Կրթասիրացը.— Այս տարի եւս, ալ աւելի անտարբեր ձայ, առանց արդարացնել ջանալու իր անունը։ Գիտակցաբար աչքերը գոցեց չտեսնելու Համար, անդ... եւ ու պզտիկ փողոցները Թափառող վարդի պէս Հայ մանուկներու խումբերը։ Սակայն, միւս կողմէ զրոյց կը շրջի թէ 1931ի ընթացքին, Կրթասիրացը անպայման անկիւն մը պիտի ընէ, Մեսրոպեան տառերու կարօտ Հայ մանուկներուն։ Եթէ իրականանայ, պատիւ կրթասիրացին։

Եղբայրակցական Հ. Միութիւն.— Ազգային խմբով շաղուած, կ'ուզեն ազգային թոնիրին մէջ ալ եփիլ, Հրապարակը չեն աղմկեր, տարին մէկ անգամ Հազիւ աղջանշան մը կուտան, Հանդէս մը սարքելով։ Այս Միութեան երիտասարդ անդամները լաւ կ'ընէին լծուելով աւելի աշխատանքի։

Մէկ ակնարկով, Սէն Շամօնի գաղութը այս տարի ալ անգութ, առանց գոհացում տալու Համերաշխութեան, Համագործակցութեան պէտքը։

Ս. Ընտրիկեան

ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ ՍՆՆԴԵՂԷՆԻ ԲԱՇԽՈՒՄԸ

Հրատարակուած Հրամանագիր մը Համաձայն, Խորհրդ. Ռուսիա կը վերաքննէ երկրի կենսամթերքի բաշխման գործը։

Այս Հրամանագիրը խիստ կերպով կը դատապարտէ պարենաւորման գործավարութիւնը, գտնելով գործունէութիւնը անգոհացուցիչ եւ մսի ու բանջարեղէնի Համագործակցականի մեքենան խճողուած Հակախորհրդ. գործակալներով, որոնցմէ 48 Հոգի վերջերս գնդակահարուեցան։

Հրամանագիրը կը պահանջէ ոչ միայն մաքրել կենսամթերքի բաշխման մեքենան Հակապետական տարրերէ, այլեւ բաշխումը դնել այնպիսի դրութեան մը վրայ որ Հեռաւոր մասերը բաւարար չափով կեր ստանան։

Կենսամթերքի բաշխման մէջ պիտի կիրարկուի դասակարգային սկզբունքը։ Այս կը նշանակէ թէ պիտի ուտեն միայն անոնք, որոնք կը գործեն, եւ լաւ պիտի ուտեն միայն անոնք որոնք իրենց ամբողջ Հոգիով կ'աջակցին Համայնավարական ծրագրի իրականացման։

Ընդունուած է «փակ խանութ»ներու դրութիւնը։ Այս «փակ խանութ»ներուն մէջ գնումներ կատարելու իրաւունք ունին միայն առանձնաշնորհեալ դասեր։ Բոլոր ճաշարանները պիտի դրուին բանւորներու Հսկողութեան ներքեւ։ Կերակուրները պիտի բարելաւուին, գինները պիտի կրճատուին ժամանակը պիտի անտեսուի։

Խորհուրդներու Համագործակցական Ընկերութիւնը 1930ի ընթացքին 12,000,000 900 ռուբլիի գործառնութիւն ունեցած է, ինչ որ երկրի ներքին առեւտուրի 66 առկոսին Հաւասար է։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԻՊՔԵՐԸ ԵՒ ԳԱԶԻՐԷԻ ԹՈՒՐՔ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԶԵԿՈՅՑԸ

Գաճիրէի թրքական դեսպանատունը Հետեւեալ զեկոյցը ղրկած է թերթերուն.

Դեկտ. 26ին, կիրակի օր, Ճ... Դերվիշ Մէհմէտ, նախկին Նախշիպէնտի շէյխ մը Մաղնիսայէն իր Հինգ Հետեւորդներուն Հետ կուգայ եւ Մէնէմէնի մզկիթը մտնելով առաւօտեան աղօթքի պահուն, փորձեց ամբոխ Հանել ժողովուրդը։ Անոնք դուրս ելան յետոյ դրօշակով մը, որուն վրայ արձանագրուած էին Ղուրանէն տուներ եւ ճառեր խօսեցան ամբոխին Հրապարակին վրայ, առանց յաջողելու զայն գրգռել։

Պահեստի սպայ մը որ ներկայ կը գտնուէր այս տեսարանին, փորձեց Համոզել զայն եւ կասեցնել անոնց գործերը, բայց գործը սպանուեցաւ եւ գլխատուեցաւ եւ իր գլուխը դրուեցաւ դրօշակին ծայրը։ Այս պահուն ոստիկան-զինուորներու խումբ մը Հասաւ, որ երեք խառնակիչներ սպաննեց եւ երկու Հոգի ձերբակալեց։

Այս յետադիմական ըմբոստութիւնը ընդունուած է ժողովուրդին կողմէ տխրութեամբ եւ արհամարհանքով եւ ըմբոստութեան բոլոր փորձերը խեղդուած են մեծ եռանդով եւ կորովով։

Ոստիկանութիւնը եւ արդարադատութիւնը կը շարունակեն իրենց քննութիւնը, ուրիշ յանցաւորներ երեւան Հանելու Համար եւ Հանդարտութիւն կը տիրէ ամբողջ երկրին մէջ։

ԿՈՒՏԷՊՈՎԻ ՅԱՋՈՐԴԸ ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ...

Զօրավար Միլլէր, որ Կուտեպովի առեւանգումէն յետոյ, անցած է Եւրոպա ապաստանած ռուս նախկին պատերազմիկներու գլուխը, վերջերս տեսակցութիւն մը ունեցած էր Լոնտոնի «Ըվնինկ Սթանտըրտ» թերթի թղթակցին Հետ։ Նկատելով որ անգլիացի լրագրողը տարբեր մեկնութիւններ տուած է իր յայտարարութեանց, կարգ մը ճշտումներ ընելու Համար, Միլլէր նոր տեսակցութիւն մը ունեցած է փարիզ Հրատարակուող ռուսական թերթի մը խմբագրին Հետ եւ անոր ըրած է Հետեւեալ յայտարարութիւնները.

— Արտասահմանի ռուս զինուորական կազմակերպութեան նպատակն է անվթար պահել «Սպիտակ» զինուորական կազմակերպութիւնը, որպէսզի կարենայ կռուիլ կարմիրներուն դէմ, Ռուսիոյ փրկութեան Համար։

«Երբեք չեմ ըսած անգլիացի օրագրողին թէ կրնայ մէկ գիշերուան մէջ, ոտքի Հանել բանակ մը։ Ըսի միայն թէ մեր կազմակերպութիւնը շաղախուած է ուժեղ կարգապահութեամբ մը։ Ըսի նաեւ թէ Հրամանները իրենց տեղը կը Հասնին նամակի մը կամ Հեռագրի մը արագութեամբ եւ կը գործադրուին վայրկենապէս։ Անգլիացի լրագրողը գրեր է թէ մեր կազմակերպութիւնը իր մէջ կը Համրէ բազական մասնագէտներ։ Կատարելապէս ճիշդ է եւ ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ։ Մեր զինուորական կազմակերպութիւնը բաղկացած է զինուորներէ եւ սպաներէ որոնք ժամանակին ծառայած են մասնագիտական գորախումբերու մէջ։

«Ըվնինկ Սթանտըրտ յօդուածը կը Հաստատէ թէ Եուկոսլաւիոյ մէջ բնակութեանս ընթացքին, ձեռնարկեր եմ Պալքաններու մէջ գտնուած «խումբերու» քննութեան։ Բացարձակապէս սխալ է։ Ես միայն, այն տեղ գտնուած մասնաճիւղերուն պետերուն Հետ յարաբերութեան մտայ։ Սխալ է նաեւ այն Հաւաստումը թէ բոլշեւիզմի անկումը ուղղող պետութիւն մը նիւթապէս մեզ պիտի օժանդակէ Ռուսիոյ ազատագրման գործին մէջ։ Շատ կ'ուզէի որ ճիշդ ըլլայ։ Դժբախտաբար ներկայիս, որեւէ մէկուն վրայ չենք կրնար կռթնիլ։

«Ըսուած է նաեւ թէ, այն պարագային որ բոլշեւիկներուն վրայ քալելու ըլլենք, կէս միլիոն Ռուսեր պիտի միանան մեր բանակին։ Համոզուած եմ որ ներկայ պայմաններով, ո՛չ թէ կէս միլիոն, այլ ամբողջ Ռուսիան է որ պիտի ելլէ Խորհրդ. իշխանութեանց դէմ։

ՍԱՍՏԻԿ ՑՈՒՐՏ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

«Քրասնայա Կազէթա»կը Հաղորդէ թէ ամբողջ Ռուսիոյ մէջ սաստիկ ցուրտ կ'ընէ։ Կարգ մը տեղերու մէջ ջերմաչափը զերոյէն վար 30 աստիճան կը ցուցնէ։ Խրիմի մէջ իսկ ջերմաչափը զերոյէն վար 10ի իջած է։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (108)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ես ըսի Սասունցիներուն.

— Այս բանը կազմակերպողը միայն Զաթօն չէ եղած. Զաթոն միայն ոտքերն է, իսկ միւսները՝ գլուխն են։ Եթէ որոնք ...ուին, յետոյ ձեզնից մարդ ... սպաննուի, ... չեն կըրնալ ընել։ Միայն Զաթօն սպաննել, մի զարմանալ Հոգի։ Ան ... Թողնենք՝ թո՛ղ երթայ, ... է որ չէրցուց զէս սպաննել։ Նրանք ըսին.

— Եթէ Զաթօն դուն չսպաննես, մենք կը սպաննենք. իսկ ...ները անմեղ են թէ մեղաւոր, մենք չենք ուզեր, որ սպաննուին։

Սասունցի ամբողջ երիտասարդութիւնը կ'ուզէր որ Հինգն սպաննուին, բայց իրենց Գլխաւորները թող չտուին։

...Հօրեղբօրորդիք, իմացան այդ բանը։

— Եթէ կարելի է մենք ալ ներկայ լինենք եդ գործին։ Եթէ յանցաւոր են, մեր ձեռքով սպաննենք մեր մարդիկ։

Սասունցիք թոյլ չտուին դըրանց՝ գործին ներկայ լինելու։

Մեր քննութիւնը գրաւոր էր։ Վճիռը կայացուցին Զաթոյի վերայ, վկաները ստորագրեցին եւ Թո գծը ուղարկեցի Պ. Վահանին։

18 տուն մէկ, մօտաւորապէս 200 անձեր կը գտնուէին։ Կանանց, երեխաներու ու մի զարգին չդիպանք, բոլորը իրենց տուինք։ Նաեւ իրենց տուինք բոլոր անկողինները, 400 կտոր կարպետ, ալիւր, ապրուստներուն չորսը եւ թաթ։ Եւ 300 չոլախուր մէկէն Հայերուց Հանելով զրկեցինք իրենց Հօրեղբօրորդիներուն քով։

Կառավարութիւնն ու Հարեւան քիւրտերը իմացան այդ բանը։ Մէջերնին կային քանի մը որբ երեխայ եւ այրի կին։ Նրանց ալ տաքի տեղաւ Հագցուցինք։ Երկու արծաթ Հալք փող տուի, 3-4 տղայ առաջ ձգեցի, ղրկեցի Մուշ։ Մուշ Հասնելուն՝ կառավարութիւնը քննութեան ենթարկեց այդ կիները։ Նրանք իրողութիւնը ճիշդ ըսեր էին՝ աւելցնելով.

«Եթէ ուրիշ մը ըլլար, բոլորս կը կոտորէր, որովհետեւ մարդուն պիտի սպաննէին։ Մեր եղբայրները ինչպէս կը վարուէին մեզ Հետ, նոյնպէս նրանք վարուեցին։ Ալիւր տուաւ, 300 չոլախուր դրաւ նրանց զրկեց Պեղիկանք, մեզ ալ զրկեց Մուշ։ Որովհետեւ մենք չունէինք ոչինչ, երկու արծաթ տուաւ մեզի»։

Կնանց այդպէս պատմելը, մեզ իմացուց Սալէ աղան, որ Հոն էր։

Այդ բոլորը կարգադրելէս յետոյ, Զաթօն կանչեցի, խաբելով ըսի թէ՝ Ցովսէփին պիտի ղըրկեմ քեզ։ Երկու ժամ առաջ Հավեւ մը տեղ պատրաստած էր։

Զորս զինուոր առի։ Իրիկունը մութին, տարած եւ ողջ-ողջ գերեզման իջեցուցած էին, ըսելով.

— Քեզի՞ էր ձգեր Անդրանիկին սպաննելու։ Աէմալալ թիւլ-թիւլի ... թոռն էր, որ քնացած տեղը կ'երթայիր կը սպաննէիր։

Կը զարնեն քանի մը Հրացան, քանի մը խանչալ, Հողը կուտան վրան, կը ծածկեն, կուգան։

Մեզ ձայ 350 ոչխար, 350 կտոր կարպետ, 350 կտոր ցորեն, ... 100 կով ու եզ, 150 օխայի չափ պղնձեղէն։ Այս ապրանքներէն շատերը Սասունցիներուն էին, զանազան ժամանակ թալան էին բերած։ Սասունցիները կը ճանչնային իրենց ապրանքները։ Քոփօ կը գտնուէր 26 զինուոր, որոնց բաժնեցի չորս քեօշկերու մէջ եւ Հոգ ձգեցինք մինչեւ կռուի սկսուելը։

Ուխտերներուն, տատերներուն Համար, 25 Հայ Հովիւ վարձելով բանեցինք։ Եղածը ցուեցինք աղքատ Սասունցիներուն եւ ձգածը փոխադրեցինք Կէլիէկուզան։

Քոփօ ձգեցին երկու տուն քիւրտ։ Շաքրօն եւ Հասանօն ըսին.

— Մենք ուրիշ տեղ չենք կրնայ գնալ, մեզի պիտի սպաննեն, դուն քու ձեռքովդ մեզի սպաննէ, կամ տեղ մը տուր քովդ մնանք։

Հայերու թաղի մէջ երկու տուն տուինք իրենց, ուր ձգեցին մինչեւ կռուի սկիզբը։

Անցաւ քանի մը օր։ Եկաւ Հօտայը։ Ոչ վառօդ բերեց, ո՛չ կապսոլ, ո՛չ արճիճ, ո՛չ ուրիշ բան։ Նրա Պոլսոյ գնալն ու վերադառնալը տեւեց երկու ամիս։ Բայց ուզածս 100 զինուորէն մէկն ալ չէր կըցեր բերել։ Պոլսի մէջ ունեցած էր Հանդանակութիւն եւ Հաւաքած էր 1300 ոսկի. մաս մը զրկած էր Խնուս, մաս մը Վարդօ։ Այդ փողը Մշու Պոլսի ժողովրդին էր, որպէսզի այդ տեղերու մարդկանց Համար զէնք ու փամփուշտ առնուէր։ Այդ փողը օգուտ մը չտուեց, ոչ մէկ զէնք չառնուեցաւ, եւ մինչեւ օրս ալ փողը կորած է։

Երբ Հօտայն եկաւ, երկու-երեք կռիւներ (Հեղին, Ցափրէ, Լաշխանդիք) արդէն տեղի էին ունեցած։

Մինչեւ եդ տաեն, Պ. Վահանը Հինգ նամակ էր գրած Հօտային, որ գար։ Ես նոր միայն եկաւ։

Իմ պահանջած 100 զինուորներու վերաբերեալ, միայն մարտի 15ին, նոր պաշտօնական թըղթեր գրեցին գիւղերը, որ զինուորներ տան, բայց ոչ ոք չեկաւ։ Երեք անգամ գրեցին, միայն մօտաւորապէս 15 Հոգի Մուշէն, 15 ալ Պոլսէն եկաւ։ Բայց երբ նըրանք եկան, կռիւը արդէն սկսուած էր եւ այդ նոր զինուորները ո՛չ Սասունի եւ ո՛չ ալ իրենց զէնքերու Հետ ծանօթութիւն ունէին։

Աչքի առաջ ունենալով, որ կառավարութիւնը մեզ Հանգիստ չպիտի թողնէր, ես առաջարկեցի Վահանին եւ Հօտային, որ յարձակուենք Աստղ գիւղի վրայ, ուր կային 60 զօրք. 40 սնտուկ փամփուշտով։ Դրանք մեզ չէին կրնայ դիմադրել։ Նաեւ Վարդենիսէն լուր առացանք, թէ Հոն 40 զօրք կայ, 30 սնտուկ փամփուշտով։ Եթէ յարձակուելու ըլլանք, մենք մեր ընելիքը կ'ընենք։

Եթէ մենք այդ երկու տեղի վրայ յարձակուէինք՝ մեզ չպիտի կրնային դիմադրել եւ փամփուշտը մեզ պիտի մնար։

Բայց Վահանն ու Հօտայը մերժեցին՝ ըսելով.

— Նախայարձակ ըլլալը մեզ ձեռնտու չէ։

(Շար.)

Ռուսիոյ թունաւոր կազի գործարանները

ԼՈՆՏՈՆ, 14 յունուար.— Ռիկայէն կը հաղորդեն թէ Միւնիխի մէջ պատրաստուած մեծ քանակութեամբ ամոնեաք հասած է Ռիկա, Ռուսիա ղրկուելու համար։

Թունաւոր կազի արտադրութեան յատուկ մեծ գործարան մը պիտի կառուցուի մօտերս, գերման ճարտարագէտներու եւ արհեստագէտներու հսկողութեան տակ։ Անոնք արդէն Մոսկուա հասած են։ Գործարանին վայրը գաղտնի կը պահուի։

Պաղեստինի Արաբները կը պահանջեն

Պաղեստինի արաբական գործադիր կոմիտէն Լոնտոն եւ Ժընեւ ղրկուելու համար, Պաղեստինի անգլիական Մարզպանին յանձնեց Պաղեստինեան հարցին մասին՝ անգլիական Սպիտակ Գիրքին իր պատասխանը։

Նամակով մը, արաբական Գործադիր Կոմիտէին Նախագահը հետեւեալ կերպով կ'ամփոփէ Արաբներու պահանջները.

1,— Ջնջում Պալֆուրի յայտարարութեան եւ վերացում հոգատարութեան որովհետեւ յայտարարութիւնը հակառակ է հոգատարութեան, պայմանագրութեան 22րդ յօդուածով՝ Արաբներուն տրուած խոստումներուն. իսկ հոգատարութիւնը հակառակ է Արաբներու ազգային եւ բնական իրաւունքներուն։

2.— Պաղեստինի մէջ հաստատել կառավարութիւն մը, որ պատասխանատու ըլլայ ընտրովի խորհրդարանի մը։

3.— Արգիլել հրէական ամէն նոր ներգաղթ եւ Արաբներէ դատ ուրիշ որեւէ հողատէրերու հողային փոխանցումներու յատուկ կանոնագրութիւն մը հաստատել։ Նախապէս իրենց հողերէն իրաւազրկուած Արաբները պէտք է ուրիշ հողեր ստանան։

Արաբական կոմիտէին Նախագահը իր նամակին մէջ կը շեշտէ նաեւ թէ թրքական կառավարութեան օրով, Պաղեստինի Արաբները լայն չափով կառավարական ինքնավարութիւն կը վայելէին. թէ Թուրքերուն հետ հաւասարապէս ստանձներ էին վարչական բոլոր պատասխանատուութիւնները եւ թէ Թաղապետական եւ վարչական ընդհանուր խորհուրդներ ունէին։

Սպանիոյ խռովութիւնները

Նախորդ օր Մատրիտի մէջ գրոյց շրջեցաւ թէ կառավարութիւնը կը մտածէ կրկին վերահաստատել միմնատիրական վարչաձեւ մը՝ նման Փրիմօ տէ Րիվերայի վարչաձեւին, վերջ տալու համար յեղափոխական խմորումներուն։

Ազնուական դասակարգէն բազմաթիւ անձեր, այս նպատակով աջակցութիւնը խնդրած են զօրավարի մը, որ ձեռնարկը դէմ նկատելով զին. կարգապահութեան մերժած է։

Այս գրոյցները կը հաստատուին լաւատեղեակ թերթի մը մէկ գրութեամբ։ Թերթը կը գրէ, թէ յեղափոխական խռովութեան գրոյցներու դէմ բնական հակազդումով մը, ոմանք կը հաւատան թէ մօտ ատենէն միմնատիրական վարչաձեւ մը պիտի հաստատուի։ Ըստ այդ թերթին, կառավարութիւնը ուրիշ հոգեր ունի. միապետականներէն պէտք եղած աջակցութիւնը չի գտներ պահպանելու համար ներկայ վարչաձեւը։

Քրուփի ընդհ. տնօրէնը Էնկիւրիի մէջ

Գերման ծսկայ գործարանին՝ Քրուփի ընդհ. տնօրէն վանտէրթման Պոլսէն Էնկիւրի գնաց։ վանտէրթման վեց օր պիտի մնայ Էնկիւրի եւ յետոյ Պոլիս պիտի գայ։

Մեծ կարեւորութիւն կը տրուի այս ճամբորդութեան եւ կը կարծուի թէ կապ ունի Թուրքիոյ կողմէ զինուորական պիտոյքներու մեծ յանձնարարութեան մը հետ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Կ. Կ.ի խորհրդակցական ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին պատուիրակութեան մէջ 71 Ave. Kléber.

Ժամը 7.30ին կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ Փարիզի, Պոււ.-Բոլոնյի, Գիյեանքուրի կոմիտէութեանց եւ Ալֆորվիլի ու Արնուվիլ-Սարսէլի ենթակոմիտէութեանց ներկայացուցիչները։

ՇԱՎԻԼԻ Արդութեան խումբի ընկերներն ու ընկերուհիները ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի ժամը 4ին ընկ. բժ. Տէր Դաւթեանի բնակարանը 27 Ave. Bellevue. Առանց կարեւոր պատճառի բացակայողները պատասխանատուութեան կ'ենթարկուին։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ, պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէի ժողովը, այս Կիրակի ժամը 3ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 2.30ին Գրադարանի սրահը, 11 Rue Dunoir.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30—10.15, Տրագրի ժեկնաբանում (Ընկ. Գ. Հիւսեան), պատմութիւն նախայեղափոխական շարժման (Ընկ. Տ. Թագոեան)։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՎԻԼԻ Երիտ. Երկսեռ Միութեան ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ գիշեր ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ. վարչութիւն ընտրութիւն։

ԳՐԻՒՔՍԷԼԻ Սէն Ռեմի եկեղեցին մէջ (Eglise St. Remi, Boulevard du Gubilé) յունուար 18ի կիրակի ժամը 11ին. իսկ յաջորդ կիրակի 25 յունուար ժամը 10ին Անվերսի Սէնթ Անտրէ եկեղեցիին մէջ (Eglise St. André, Rue St. André) հայկական արարողութեամբ հանդիսաւոր Ս. պատարագներ պիտի մատուցանէ հայ կաթողիկոյ հոգեւոր հովիւ Յովհ. վրդ. Նալպանտեան։ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ երգեցողութիւնքն եռաձայն եւ ըստ Եկմալեանի պիտի կատարուին Գրիւքսէլի մէջ Սէն Ռեմիի, իսկ Անվերսի մէջ Սէնթ Օկիւսթէնի պէլժ երգչախումբերուն կողմէն։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

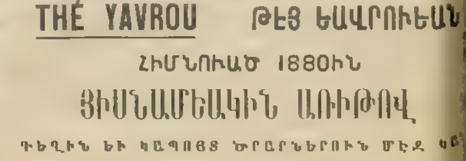
ՍՏԱՑԱՆՔ

Մ. Տ. Պ.— Զուրիխ,
Թարար, Լ. Ք.— 70,
Մարսէյլ, Մ. Մ.— 70,
Սէն Շամոնէն, Զ. Գ.— 130,
Լիոն, Ս. Յ.— 268,
Վալանս, Գործ.— 553.05,
Լիոն, Գործ.— 1200։
Մարսէյլ, Գործ.— 1090,
Մարսէյլ, Տքթ, Ռ.— 70,

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է
Ռուբէն Որբերեանի մահուան առթիւ՝ Ազգատախնամի Օրիորդաց Օժանդակ Միութեան պարահանդէսը որ տեղի պիտի ունենար Յունուար 25ին յետաձգուած է փետր. 15ին։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԸ
Նախաձեռնութեամբ «Սիփան» երգչախումբի 14 փետրուար շաբաթ իրիկուն Salle Géographieի մէջ։ Կը նախագահէ Գեր. Վռամշապուհ Սրբազան։
Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։
«Սիփան» Երգչ. Վարչութ.

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ
ԻՐԱՔ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 280

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 17 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931
17 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1470 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒՐԻՇ ԵԼՔ ՄԸ, ՆՈՅՆ ՃԱՄԲՈՎ

Երէկ, մատնանշելով փոխանցման շրջանի տագնապը, կը յեղագրէինք անհրաժեշտութիւն մը.— Երիտասարդ, մասնաւորաբար աշխատաւոր ուժերու տեղափոխութիւն եւ տեղաւորում՝ գաղութէ գաղութ. «Ուսումնական» կեդրոններէն դէպի խոնարհ այլ բազմահայ գաղթաւաններ. Գաղտաններէն դէպի հիւղակները։

Նոր օրերու սպէպի Երկիրը»։

Սերունդ շաղուելու, «եփելու» տեսակէտով, ունինք ուրիշ ելք մըն ալ, աւելի տարրական եւ անմիջապէս իրագործելի։

Բախտաւոր թէ անբախտ գաղութներու մէջ, ինչ որ ունինք պիտանի, առհասարակ փակած է կեդրոն քաղաքներու։ Յան ուրիշներ ալ — մասի համրանքով — որ ինկած են գաւառական քաղաքներ։

Առաջինները չեն կրնար իրենց ընդունակութեանց համար ասպարէզ գտնել մեծ քաղաքներու ժխորին մէջ։ Եւ ընդհանրապէս կը ներկայացնեն անարմատ, օդին մէջ կախուած վիճակ մը։

Իսկ միւսները, գտնուելով յետամնաց եւ անձուկ միջավայրերու մէջ, կամ առանձին տանելով խոշոր հոգեր, կ՚ընդարմանան կամ կ՚ընկճուին, եթէ ժամանակէն առաջ չմաշին։

Առաջինները կարօտ են խիտ, արգասաւոր եւ մտերիմ միջավայրերու։ Իրենց հոգին պէտք ունի լենալու, իսկ միտքը՝ ... Միւսները՝ կը ներշնչուին ու կը սրտապնդուին, երբ ... տեսնեն որ մինակ չեն։

Յաճախ հեռաւոր գիւղաքաղաք մը ապաստանած ուսումնականը աւելի արժէք ունի, քան իր հինգ դասակիցները՝ մեծ քաղաքի մը մէջ։ Բայց այդ մեկուսացած ուժէն միշտ ալ պիտի զրկուին հարեւան քաղաքներ, թէ մենք միջոցներ չգտնենք ... արծման մէջ դնելու զայն։ Հաղորդելու եւ հաղորդուելու։

Այստե՛ղ է երկրորդ ելքը, պատրաստ կամ «ի լինելութեան» ... տարրերը գործի մղելու։

Ամէն գաղութի մէջ, Ֆրանսայէն մինչեւ Մակեդոնիա եւ ...ուրիայէն մինչեւ Մ. Նահանգները,— հայաբնակ, հայաշատ քաղաքները ընդհանրապէս իրարմէ հեռու են մէկ, երկու, ...երեք-չորս կամ տասը ժամ (Շոգեկառքով, շոգենաւով կամ ինքնաշարժով)։

Ինչո՞ւ չսարքել փոխադարձ այցելութիւններ, մանաւանդ ...ամակերպութեամբ եւ ծրագրով։ Պարբերական արշաւներ՝ ...ամբերով։

Այսպէս, Փարիզէն Լիոն եւ Մարսէյլ եւ փոխադարձաբար։ ...թէնքէն Սելանիկ. Սելանիկէն Գավալա, Տրամայէն Տէտէ-Աղաճ։ Պէյրութէն Հալէպ կամ Տէր-Զօր։ Հալէպէն Դամասկոս։ ...գիպտոսէն Սուէտիա. Սոֆիայէն Ֆիլիպէ. Վառնայէն Պուրկազ. Պուքրէշէն Կոնստանցա եւլն.։ Միշտ փոխադարձաբար։

Դաշնակցութիւնը, իր ժողովներով, բանախօսութիւններով, ... ամենօրեայ գործունէութեամբ միշտ պատեհութիւններ ...ընծայէ տեղափոխութեանց։ Բայց քաղաք քաղաք ուժեր միշտ ...արժման մէջ են։

Բայց, եղած կացութեան մէջ, այս իրողութիւնը բաւական ...է բուն պահանջին։ Յաճախ պատահական երթեւեկներ են որ ...ը կատարուին, որոշ գործի մը համար, եւ սահմանափակւ կ՚այն ...աւերը կ՚օգտուին երբ հրապարակային հանդէս մը կամ բանախօսութիւն մը սարքուած է։ Հանդէսին հետ ալ կը վերջանայ հաղորդութիւնը։

Առաջարկը մէջտեղ դրած ատեն, գիտենք որ նորութեան ...ը հրապոյրը չունի ան։

Տեղ տեղ, մանաւանդ խոնարհ գաղութներու մէջ, կը գործադրուի ան, կուսակցական կամ տարբեր հողի վրայ։ Մակեդոնիոյ մէջ, իրարու մօտ քաղաքներ, Գավալա, Տրամա, Քսանթի, յաճախ կը կատարեն փոխադարձ այցելութիւններ, խումբումբ շոգեկառք նստելով կամ բեռնատար ինքնաշարժներ ...արձելով։ Եւ երբեմն կ՚երթան մինչեւ որբաշատ գիւղերը։ Իսկ ...երբն ալ, փոխադարձաբար, կը հանդիպին կեդրոն քաղաքները, 1—2 ժամ ճամբայ քալելով։

Մեր թելադրանքն այն է, որ պատահականը դառնայ տեւական մը դրութիւն։ Անշուշտ համաձայն տեղական պայմաններուն։

Եւ մանաւանդ, այս `արշաւներուն խառնուին, անոնց ...ուլին անցնին մտաւոր ուժերը. թէ իրենց եւ թէ ընդհանուրի ...արիքին համար։

«Ուսումնականներու զօրաշարժ»։

Այս կերպով, խնդիր չի մնար վերի եւ վարի արաւ։ Կըդ...ացման չեն դատապարտուիր սահմանափակ միջավայրերու ...էջ հաստատուած ընդունակ ուժեր։ Եւ անզգալաբար, տեղի ...ունենայ հաղորդութիւն մը։ Խմորում մը, որ պիտի լեցնէ ...ոխանցման շրջանի շատ մը պակասները։

Նոյնիսկ ծախքը ինքն իրմով կը ճարուի, շատ մը վայրերու մէջ։

Երբեմն աւելի շատ դրամ կը մսխուի մէկ տեղի մէջ կազմակերպուած հանդէսի մը առթիւ, քան եթէ մեր առաջարկած ...կանակով պտոյտներ սարքուին քաղաքէ քաղաք։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԹՍ ՍԵՄԻՆ

Ցուսաբերի խմբագրական յօդուածէն (31 դեկտ.)

— «Մեր ցեղային գոյութեան, մեր դատի ու մեր ճզօրութեան միակ կռուանը կայ ու կը մնայ Թրքահայաստանը։ Ցաւիտենապէս ու ազգովին կորսուած պիտի ըլլանք մենք ու մեր դատը, եթէ երբեք տէրը չդառնանք այն հողերուն, ուր քառասուն դար անընդհատաբար արիւն ու քրտինք քամեցինք, ի՛ր չորս կողմէն մերկացած ու թզկտուած մեր որբ ու թոյլւեւ հայրենիքը օթեւան չէ՛ իր զաւակներուն համար։ Ապացոյց — մեր այսօրուան վիճակը. մէկ միլիոնը՝ հայրենիքի մէջ, իսկ երկու միլիոն՝ անոր սահմաններէն դուրս։ Ու մէկ միլիոնը — տիւ եւ գիշեր ցեղային բնաջնջումի ահաւոր սպառնալիքին տակ։ Մեր մահը Թուրքիոյ հզօրութեան մէջ է։ Մենք կորսուած ենք ի սպառ, եթէ երբեք խաղաղի, ամրանայ ու բարգաւաճի Թուրք երկիրը։ Ճշտապէս գերեզմանած պիտի ըլլայինք մեր յարութեան երազը, եթէ երբեք այս տասնհինգ տարիներու ընթացքին ան եկած ու զանգուածաբար տեղաւորուած ըլլար մեր հողերուն վրայ։ Պատմութիւնը այս ոճիրը խնայեց մեզ։ Եւ այն, ինչ որ բոլենին չկրցաւ ընել 1915էն ասդին, ասկէ ետքը ան բնաւ կարող պիտի չըլլայ ընել, մեռելներն իսկ արդէն սկսած են շարժիլ Թրքապատկան Հայաստանի մէջ։ Ահաւոր պարապութիւնները ոգի ու կրով ներշնչած են նաեւ քիւրտին, որ տակաւին երէկ քրտական բացուկով Թրքական գործեր կը տեսնէր։ Միակ օտարացեղ հպատակն իսկ — կրօնակից ու ցինակից քիւրտը — ազգովին ու հաւաքաբար կը շարժուի ու կը կազապարուի մեր գոյութեան ահաւոր ոսոխին դէմ։ Ու քիւրտէն բացի — ու անկէ թերեւս շատ աւելի վըտանգաւոր — կայ միւս թշնամին, բուն իսկ Թուրքը, որ օր մը իր եաթաղանը պիտի քաշէ Թուրքին դէմ։ Եթէ մենք քաղաքականապէս հասուն եւ ազգովին համերաշխ ու կազմակերպուած ըլլայինք, եթէ *համազգային* ճիգերով *ազգային* դատ վարէինք, փոխանակ պառակտուած ուժերով խմբակցական կռիւներ մղելու, — այսօր իսկ բոլորովին տարբեր կ՚ըլլար մեր ճակատագիրը։ Մեր պառակտումէն ու մեր ժողովուրդի քաղաքական տհասութենէն բարիք կը քաղէ Թուրքը, մերթ իր օրհասը երկարելով ու մերթ նոր, ահաւոր սպառնալիք դառնալով»։

ՍԵՒ ԾՈՎԻ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԸՆԴԾՈՎԵԱՆԸ

Փարիզի ռուսական թերթերէն մէկը կը յայտնէ թէ Իտալիա եւ Գերմանիա կը գործակցին ռուսական ընդծովեայ եւ օդանաւային երկու զօրեղ տորմիղներ կազմելու համար։ Բոլշեւիկեան կառավարութիւնը Իտալիոյ յանձնարարած է ընդծովեաներ, որոնց յատակագիծը պատրաստուած է Գերմանիոյ մէջ, խորհրդային ընդծովեայ նաւատորմի կայանը պիտի ըլլայ Նիքոլաչեֆ եւ պիտի կազմուի 100-120 ընդծովեաներէ, որոնց բաղկացուցիչ կտորները կը գտնուին Ռուսիոյ մէջ։

Սեւ Ծովու մէջ ներկայիս գտնուող երեք ընդծովեաններու սպաները Գերմաններ են եւ Սեւ Ծովու նաւատորմին հրամանատարն է գերման նախկին ծովակալ Քոլման։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Պատերազմական ատեանը կը դատէ

ԷՆԿԻՒՐԻ, 15 յունուար.— Մէնէմէնի խռովութեանց ընթացքին ձերբակալուած 200 անձերը դատելու պաշտօն ունեցող պատերազմական ատեանը իր առաջին նիստը գումարեց այսօր։

Յունուար 1ին, Մէնէմէնի, Մանիսայի եւ Պալըքէսիրի մէջ՝ մէկ ամսուան համար յայտարարուած պաշարման վիճակը պիտի տեւէ ամբողջ դատավարութեան ընթացքին։ Հաստատուած է թէ խռովութիւններէն առաջ, խռովարարներուն պետը տէրվիշ Մէհմէտ որ սպաննուեցաւ դէպքերուն միջոցին եւ իր ութ ընկերները, ծոմ պահեցին 40 օր եւ 40 գիշեր։ Ասոնք բոլորը Մէհմէտի տան մէջ արգելափակուեցան եւ միայն ջուր ու արմաւ առին ուտելու եւ խմելու համար։ Առաջին օրը անոնցմէ իւրաքանչիւրը կերաւ 40 արմաւ եւ խմեց առատ ջուր. երկրորդ օրը, նուազ ջուր խմեցին եւ կերան 39 արմաւ։ Յետոյ, աստիճանաբար իրենց օրական պաշարը նուազեցուցին, մինչեւ այն օրն ուր ոչ ջուր մնաց, ոչ արմաւ։ Այն ատեն անօթի ծարաւ եւ կէս մը խենթ, դուրս նետուեցան տունէն եւ քալեցին դէպի Մէնէմէն, համոզուած որ Աստուծմէ ներշնչուած առաքելութիւն մը կը կատարեն։

Ֆէթհիականներու ընտրութիւնները ջնջուած

ԷՆԿԻՒՐԻ, 15 յունուար.— Մէնէմէնի թաղապետական ընտրութիւնները, որոնք վերջացեր էին ֆէթհիական թեկնածուներու յաղթանակով, բոլորն ալ անդամ ազատական կուսակցութեան, ջնջուեցան կառավարական հրամանով։

ՊԱՇԱՐՄԱՆ ՎԻՃԱԿԻՆ ՇՈՒՐՋ

Պաշարման շրջանակի ընդհ. հրամանատար Ֆախրէտտին փաշա Մէնէմէն մեկնելէ առաջ, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ Պոլսոյ լրագրողներուն.

— Էնկիւրի գտնուած միջոցիս, պաշարման շրջանակի գործերուն մասին որեւէ նոր որոշում չորուեցաւ։ Մասնաւոր հրահանգի պէտք չկայ. պաշարման շրջանակի հրամանագիրներ կան։ Արդէն այս մասին կանոններ ալ կան որոնց հիման վրայ պիտի գործենք։ Օրինական բացորոշ տրամադրութեան համաձայն, տրուելիք մահավճիռները Ազգ. Ժողովի վաւերացման պիտի ենթարկուին։ Պատերազմ. ատեանի դատավարութիւնը հրապարակային է, եթէ հարկ ըլլայ դռնփակ կը կատարուի։

«Պաշարման շրջանակը իմ նախագահութեանս տակ երեք մասի բաժնուած է։ Առաջին շրջանակն է Պալըքէսիրը։ Երկրորդը Մանիսայի շրջանը։ Երրորդը Մէնէմէնի շրջանը։ Այս շրջաններու հրամանատարները իրենց հարկ տեսած կարգադրութիւններու մասին պիտի խորհրդակցին կուսակալներու հետ եւ ի հարկին ինծի պիտի հարցնեն։

«Առ այժմ խնդրոյ առարկայ չէ պաշարման վիճակի ուրիշ շրջաններու վրայ ալ տարածումը։ Ցայտնի չէ թէ պաշարման վիճակի դրութիւնը որքան պիտի տեւէ. ասիկա կախում ունի գործերու ընթացքէն։

«Երբ Զինուորական Խորհուրդը կարեւոր խնդիրներու քննութեան սկսի, Էնկիւրի պիտի երթամ, բայց դարձեալ Մէնէմէն պիտի դառնամ։ Դատավարութիւնն է որ ցոյց պիտի տայ թէ Մէնէմէնի ժողովուրդը ի՞նչ կապ ունեցած է յետադիմական շարժումին հետ։ Ծանօթ է միայն որ ժողովուրդին մէկ մասը դէպքը ծափահարած է, եւ ծափահարողներու թիւն ալ ճշդուած է դատարանին կողմէ։ Միակ տգեղ պարագան այն է որ երիտասարդ մը բազմաթիւ անձերու ներկայութեան կը մորթուի, եւ ժողովուրդը անտարբեր կը մնայ, երբ կարելի էր զայն փրկել։ Բնականաբար այս ընթացքը բռնողները պիտի կրեն իրենց պատիժը։

Հարցաքննութիւնները կը շարունակուին

Պատերազմական ատեանի քննիչ մարմինը հարցաքննած է Շէյխ Էսատ ու ազատ։ Երկուքն ալ կարեւոր խոստովանութիւններ ըրած են։ Միւս ձերբակալուածներն ալ կը հարցաքննուին։ Կ՚ըսուի թէ Շէյխ Էսատի տունէն գտնուած թուղթերն ու նամակները կարեւոր հետքեր երեւան հանած են։ Հետզհետէ կը պարզուի հակաքէմալական շարժման տարածութիւնը։ Հարցաքննուեցան նաեւ վիրաւոր վիճակի մէջ ձերբակալուած Շէյխ Մէհմէտ Ջէքի եւ սպաննեալ Տէրվիշ Մէհմէտի հօրեղբօրորդի Պէտավաճի Հասան, Նալընճը Հասան եւ Շէյխ Անժէտ։

Շէյխ Էսատի հիւանդութիւնը կը շարունակուի։ Հիւանդութիւնը վտանգաւոր հանգամանք մը չունի, բացի ծերութեան պարագայէն։

ՆՈՐ ԱՂԱՆԴ ՄԸ

Ստուգուած է որ Ազհիսարի մէջ «Ուշագի» կոչուած աղանդ մը գոյութիւն ունի։ Քննութիւնը երեւան հանած է որ այս աղանդին կը պատկանին Սաուրք, Լութֆուլլահ հօճա եւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

Մէկը միւսին ետեւէն...

Խորին վշտով կը գուժենք մահը մեր աշխատակից ընկ. Վ. Իրանեանի (Վաղինակ Սարգսեան)։

Ոչ եւս է այն երիտասարդ եւ անխոնջ գրիչը, որ «Նամակներ Պարսկաստանէն»էն խորագրին տակ, այլ եւս դարձած էր մէկ անդամը *Յառաջի* խմբագրութեան։ Պարսկաստանի արդի կեանքը գաղտնիք չունէր իրեն համար, եւ Վ. Իրանեան պարտականութիւն կը սեպէր ներկայացնել ոչ միայն առօրեայ քաղաքական - ընկերային - տնտեսական կեանքը, այլ եւ գրականը, որքան կը ներէին իր ուժերը։ Եւ ոչ միայն *Յառաջի*, այլ եւ ուրիշ թերթերու։ Բոլորովին տարբերապարէզիմըմէջ, ամբողջովին նուիրուած էր հայ մամուլին։ Երկար ատենէ ի վեր կը տառապէր հիւծախտէ։

Կը թողու երկու անչափահաս զաւակներ. տղայ մը՝ Արօ, 13 տարեկան, եւ աղջիկ մը՝ Սեդա, 11 տարեկան։

Իր կեանքի եւ գործի մասին աւելի յայն տեղեկութիւններ՝ յաջորդով։

ՀԱՄԱՀՆԴԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Կը կարծուի թէ Հնդկաստանի վարչաձեւին մասին իր ճառին մէջ, զոր պիտի արտասանէ Լոնտոնի խորհրդաժողովին յառաջիկայ լիակատար նիստին մէջ, Անգլիոյ վարչապետը պիտի առաջարկէ Հնդկաստան ղրկել անգլիական երեսփոխանական յանձնախումբ մը, տեղին վրայ քննելու համար թէ ինչ պայմաններով Անգլիա կրնայ ընդունիլ Հնդկաստանի մէջ, դաշնակցութեան մը հաստատումը։ Այդ պարագային հնդիկ կարգ մը պետերու հետ նաեւ Կանտի, որոնք ներկայիս բանտարկուած կը մնան, ազատ պիտի արձակուին, յանձնախումբին անձամբ ներկայացնելու համար իրենց պահանջները։ Իսկ համահնդկական խորհրդաժողովը, կարելի պիտի ըլլայ կրկին նիստի հրաւիրել յառաջիկայ աշնան։

Առ այժմ, սակայն, մահմետականներու պահանջները կը վըտանգեն համաժողովին յաջողութիւնը։ Մահմետական համբաւաւոր պետը, Աղա Խան երկու ուրիշ պատգամաւորներու ընկերակցութեամբ, ներկայացաւ Անգլիոյ վարչապետին եւ անոր յայտարարեց որ, եթէ մահմետականները գոհացում չստանան ընտրական եղանակի իրենց պահանջներուն, իրենց կրօնակիցները պիտի մերժեն ընդունիլ Լոնտոնի խորհրդաժողովին եզրակացութիւնները։

ԴԷՊԻ ՀԱՄԵՒՐՈՊԱ

Երէկ Ժընեւի մէջ գումարուեցաւ Համեւրոպայի ուսումնասիրական առաջին յանձնախումբը։ Նախագահութեամբ Ֆրանսայի արտաքին նախարարին՝ Պրիանի։ Յանձնախումբը՝ մասնաւորաբար պիտի ուսումնասիրէ տնտեսական հարցերը եւ մշակէ աշխատանքի ծրագիր մը։ Յանձնախումբին կը մասնակցին 27 պետութեանց ներկայացուցիչներ։ Յանձնախումբին աշխատանքները պիտի տեւեն չորս օր, մինչեւ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին բացումը որ տեղի կ՚ունենայ երկուշաբթի օր։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՊՐԱԶԻԼԻԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

ՔԻՉ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ամբողջացնելու համար Պրազիլիոյ պատկերը, աւելորդ չեմ սեպեր ակնարկ մըն ալ անոր անցեալ պատմութեան վրայ նետել։

Պրազիլիան առաջին անգամ գտնուած է 1499ին, սպանիացի ծովագնաց Վիցենտ Պինսոնի կողմէ, որ առկէ առաջ մասնակցած էր Քրիստափոր Գոլոմպոսի առաջին համբորդութեան։ Յետնաբար, Պրազիլիան թէեւ սպանիական թագաւորութեան մասը կը յայտարարէ, բայց այս ուղղութեամբ առանց սեւէ գործնական քայլ մը առնելու կը վերադառնայ իր երկիրը։

Յաջորդ տարին, պատահական փոթորիկի մատնուելով, Պրազիլիա կուգայ Փորթուկալցի ծովագնաց Փետրօ Գապրալը, որ անմիջապէս հայրենիք վերադառնալով թագաւորին կը տեղեկացնէ պէտք եղածը, իսկ վերջինն ալ, մասնաւոր ուսումնասիրութեան համար անմիջապէս Պրազիլիա կ'ուղարկէ Ամերիկօ Վիսպուչին։

Հակառակ Ամերիկօ Վիսպուչիի բարենպաստ տեղեկութեան, Պրազիլիա երկար ժամանակ Փորթուկալի կառավարութեան համար կը ծառայէ իբրեւ աքսորավայր զանազան ոճրագործներու։

16րդ դարու երեսնական թուականներուն առաջին անգամ ըլլալով, այս հողամասը կը բաժնուի կարգ մը նահանգներու։ Իսկ 1548 թուականներուն Փորթուկալի հաւատաքննութիւնը պատճառ կ'ըլլայ հրէական թուով հրեաներու աքսորին այստեղ։ Մոլեռանդութեան այս զոհերը Պրազիլիոյ ապագայ ազդակները կը դառնան, միեւնոյն ժամանակ ծառայելով իբրեւ ներգաղթի կամաւոր ռահվիրաները, դէպի իրենց քաշելով աշխարհի չորս հովերուն ցրուած իրենց ցեղակիցները ու հայրենակիցները։

Երկար ժամանակներ, կացութեան տէր դառնալու համար, տեղի կ'ունենան շարունակական պայքարներ, Ֆրանսացիներու, Անգլիացիներու, Հոլանտացիներու, Փորթուկալցիներու միջեւ։

Ժամանակ մը կացութեան տէր կ'ըլլան Հոլանտացիները, օժանդակութեամբ Հրեաներու, բայց վերջ ի վերջոյ այս կռիւները կը վերջանան Փորթուկալցիներու յաղթանակով։ Ասոնք իրենց կարգին խիստ պատիժներու կ'ենթարկեն հակառակորդները գլխաւորապէս Հրեաները, որոնք իրենց կեանքի փրկութեան համար կը ստիպուին փախչիլ մինչեւ Հարաւային Ամերիկայի հեռաւոր մասերը։

1662ին Հոլանտան վերջնապէս պարտութեան մատնուելով կը հրաժարի այլեւս Պրազիլիոյ մէջ որեւէ իրաւունքէ մը։

1710-1711 թուականներուն ծանր ընդհարումներ տեղի կ'ունենան Փորթուկալցիներու ու Ֆրանսացիներու միջեւ, երբ վերջիններս բռնագրաւել կ'ուզեն Պրազիլիոյ կարեւոր նաւահանգիստներէն մէկը, Ռիօ տը Ժանէյրօ։ Այս կռիւն ալ, սակայն, կը վերջանայ Փորթուկալցիներու յաղթանակով։

Հիւսիսային Ամերիկայի ազատագրական պայքարը ու մանաւանդ անգլիական գաղութներու անկախութիւնն ու առաւել կարգերու հաստատումը իրենց վարակիչ հոսանքը կը տարած են մինչեւ հեռաւոր Հարաւային Ամերիկան։

Հարաւային Ամերիկան եւս կ'արթննայ ազատութեան ու հաւասարութեան տենչով։

Պրազիլիոյ մէջ ակիզբ կ'առնեն յեղափոխական շարժումները։

1807ին Փորթուկալի մէջ տեղի ունեցող դէպքերու պատճառաւ թագաժառանգն ու թագուհին կը ստիպուին իրենց գահը Պրազիլիա տանիլ, որով 1808ին յունուար 21էն ի վեր, Պրազիլիան, փաստօրէն կը դադրի գաղթավայր ըլլալէ եւ կը վերածուի մասնաւոր թագաւորութեան։

Բայց այն ժամանակուան թագաւորական մասնաւոր կենցաղը, շռայլութիւնն ու զեղխութիւնը, տեղի կուտան ժողովրդական դժգոհութիւններու։ Կը ծագին ապստամբութիւններ եւ հանրապետական շարժումներ։

Յեղափոխական գաղափարի սերմերը այլեւս կը սկսին ծիլ տալ, ու կարճատեւ ժամանակամիջոցէ մը վերջ, 1822 հոկտեմբերի 12ին Պրազիլիոյ ամբողջ հողամասի վրայ կը ծածանի ապստամբութեան դրօշը։ 1825ին Փորթուկալ հրաժարելով իր բոլոր փորձերէն, կը ստիպուի ձեւականօրէն ճանչնալ Պրազիլիոյ անկախութիւնը։

Այստեղ պատմութիւնը չիվերջանար։ Երկար, շատ երկար ժամանակներ, ամբողջ Պրազիլիան տեսակ մը քաղաքական հնոցի կը վերածուի, մատնուելով քաոսի։

1853ին կ'արգիլուի այլեւս ստրուկներու ներածումը. իսկ 1888ին Մայիս 13ին ամբողջ Պրազիլիոյ մէջ բնակող ստրուկներուն կատարեալ ազատութիւն եւ անկախութիւն կը շնորհուի։ Այս խնդիրը մեծ դժգոհութիւն առաջ կը բերէ դերեվաճառներու եւ կարգ մը յետամնաց տարրերու մէջ, որոնք կռթնելով բանակի ծայրայեղ տարրերու ուժին, կը տապալեն այն շրջանի ազատական գաղափարներ ունեցող թագաւորութիւնը եւ կ'աքսորեն երկրէն։

1891 Փետր. 24ին կը հրատարակուի նոր օրէնք, որով նախկին Պրազիլիական թագաւորութիւնը կը վերածուի դաշնակցային ռամկավար հանրապետութեան մը, «Պրազիլիոյ Միացեալ Նահանգները»։

Իբրեւ օրինակ ծառայած է Հիւս. Միացեալ Նահանգներու սահմանադրութիւնը։ Բոլոր նահանգներն ալ իրենց ներքին գործերուն մէջ անկախ են։ Ունին իրենց առանձին օրէնսդիր մարմինը, կառավարութիւն, խորհրդարան, դատարան եւն.։ Միայն ընդհանուր խնդիրներն են, որ առանձին, նահանգները չեն կրնար լուծել, ինչպէս օրինակ արտաքին քաղաքականութիւնը, բանակը, նաւատորմիղը, պետական գանձարան, թղթատար, հեռագիր եւն.։ Ժողովրդական կրթութեան աշխատանքները, տեղական ու կեդրոնական կառավարութիւնները կը տանին զուգընթաց։ Նոյնը նաեւ կարգ մը տուրքերու համար, բացի հողի եւ եկամուտի տուրքերէն, որոնց իրաւունքը վերապահուած է նահանգներուն։

Պրազիլիոյ դաշնակցային կառավարութեան բոլոր գործադիր մարմիններու ընդհանուր վարիչն է Հանրապետութեան նախագահը, որ կ'ընտրուի չորս տարին անգամ մը, ուղղակի ժողովրդական քուէարկութեամբ։

Երկրի Օրէնսդիր Մարմինը կը համարուի Խորհրդարանը, որ կազմուած է Երեսփ. Ժողովէն եւ Ծերակոյտէն։ Խորհրդարանին բոլոր անդամներն ալ կ'ընտրուին ուղղակի քուէարկութեամբ։ Երեսփ. Ժողովի անդամներու թիւն է 212, իսկ Ծերակոյտի անդամներուն թիւը 73։ Առաջինները կ'ընտրուին երեք տարի պայմանաժամով, իսկ վերջինները ինը տարի։

Պրազիլիոյ Դաշնակցային կառավարութեան օրէնսդրութեան մէջ ուշագրաւ տեղ կը բռնէ եկեղեցիի բաժանումը պետութենէն։ Հռչակուած է ազատութիւն կրօնի, խօսքի, մամուլի, միութիւններու։ Մահուան պատիժը ջնջուած է։ Ուսումը պարտաւորիչ է։

Սակայն, հակառակ այս շողշողուն խօսքերուն, իրականին մէջ Պրազիլիոյ պետական կազմը տակաւին շատ հեռու է իսկական ժողովրդապետութենէ։

Պրազիլիան փոխանցման ժամանակաշրջանին մէջ է։ Զինուորականութիւնը կը կատարէ վճռական դեր։

Զինուորականներ են եղած Պրազիլիոյ յեղափոխական շարժումներու ղեկավարները։ Սկզբնական, երիտասարդ հանրապետութեան ղեկավարներն ալ զինուորականներն են եղած։ Ժամանակաւոր կառավարութեան ու Պրազիլիոյ հանրապետութեան առաջին նախագահը զինուորական է եղած, եւ այսպէս շարունակ մինչեւ վերջի յեղափոխութիւնը ուր գլխաւոր դերը զինուորականները կատարեցին։

1917ին Պրազիլիան կը միանայ դաշնակիցներուն, խզելով իր դիւանագիտական կապերը Գերմանիոյ հետ։ Մասնակցած է, 1919ին Փարիզի խաղաղութեան խորհրդաժողովին։ Կը համարուի Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ-հիմնադիրներէն մէկը։ Այս իրողութիւնը պատճառ եղած է որ Պրազիլիան, աւելի սերտ կապերով միանայ Միացեալ Նահանգներու, Անգլիոյ ու Ֆրանսայի հետ։ 1924ին յիշեալ պետութիւններու հետ կնքուած համաձայնագիր մը համաձայն, Միացեալ Նահանգները յանձն առած են կազմակերպել Պրազիլիոյ ծովային ուժերը, Ֆրանսան՝ զինուորական ուժերը, իսկ Անգլիան դրամականը։

ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Ինչպէս Հարաւային Ամերիկայի միւս հայ գաղութները Պրազիլիոյ հայ գաղութն ալ տակաւին անկազմակերպ վիճակի մը մէջ է։

Հակառակ քանի մը կարեւոր ու կարող ուժերու ներկայութեան, մինչեւ հիմա կարելի չէ եղած ստեղծել մէկ ընդհանուր ազգային մարմին։ Ասոր հակառակ պէս-պէս Հայրենակցականներու, Միութիւններու ու կազմակերպութիւններու թիւը անպակաս է։

Սան-Փաւլոյի գաղութը, ուր հաւաքուած է Պրազիլիոյ հայութեան գլխաւոր մասը կը հաշուէ 2000-2500 հոգի։ Ասոնց թիւեր կը պակսին արժէներու(?) այս ուղղութեամբ ոչ որ փորձած է գործնական քայլ մը առնել։ Գլխաւորապէս Մարաշցիներ, Խարբերդցիներ, Պոլսոյ ու Հալէպի գաւառներէն եկած հայրենակիցներ են։

Համաշխարհային պատերազմի ու Իզմիրի աղէտներու թըշուառ զոհերը։

Հիները ընդհանրապէս ալեւորած են ու հայ կեանքէն քաշուած, հեռացած։ Կան քանի մը ազնիւ դէմքեր որոնք հակառակ իրենց տարիքին(?), ձեւով մը կապ կը պահեն իրենց մայրենի կեանքին հետ։ Այս կարգէն է երկաթի գործարանատէր Գ. Ճօրճ Ռօզզալ(?), որ հակառակ մայրենի լեզուն մոռցած ըլլալուն, միշտ կ'աջակցի ազգային ձեռնարկներուն։ Հայ Տիկնանց Միութեան վարժարանը, ուր 90-100 աշակերտներ կը յաճախեն, այս հայրենակիցը ամսէ ամիս որոշ գումար մը կը վճարէ։

Յիշեալ դպրոցէն զատ կայ նաեւ Մարաշցիներու հայրենակցական Միութեան դպրոցը ուր շուրջ հարիւր հայ մանուկներ ազգային դաստիարակութիւն կը ստանան։

Գաղութին մէջ իր բարեխնամ վերաբերմունքով աչքի կ'իյնայ նաեւ կերպասի գործարանատէր Գ. Վահրամ Քէօթէկեան։ Կան ուրիշներ ալ որոնք, սակայն(?) ներկայանալու(?) չեն խնայեր պէտք եղած օժանդակութիւնը։

Եկեղեցական արարողութիւններուն համար Սան-Փաւլոյի հայ գաղութը իր մասնաւոր սրահն ունի։

Թէեւ սուղ, տեղական ու մասնաւոր տեղի կ'ունենան նաեւ ներկայացումներ ալ։

Սան-Փաւլոյի հայ երիտասարդութեան գիտակից տարրը Հ. Հ. Դ. դրօշին տակ է հաւաքուած։ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն ունի իր սեփական ակումբը, եւ մեր ընկերները, գաղութի ազգային կեանքի մէջ ու գործօն ուժերն են։ Մօտաւորապէս երկու տարի առաջ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իբրեւ քաղաքական գործօն կուսակցութիւն պաշտօնապէս ճանչցուած է Պրազիլիոյ կառավարութեան կողմէ։

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԿՈՏՈՇ

Կոտոշն ի՞նչ բան ունի բժշկութեան մէջ, ո՛վ քեզ աքթէօր։

Մե՛ծ է գործը կոտոշին, մանաւանդ հիմա, երբ ամէն մարդ, փողոցն ի վեր փողոցն ի վար Թոխ-Թոխ կը հազայ։ Այս ուրիշ կոտոշ է, ըսեմ։ Հայաստանցի կին մըն էր, որ մեզի կը հարցնէր թէ կոտոշը օգտակար չէ՞ հազին։ Մենք ալ ձեզի պէս, հազին պատմութենէն յետոյ միայն հասկցանք, որ այս կոտոշը ամէնուն ծանօթ շիշէն է, կոմպլիկէ ֆրանսերէնը՝ վանթուզ։

Կոտոշ ըսել խեղճուկս գեղեցիկ է, եւ հայկական։ Մասնաւոր շինուած վանթուզներ կան, փոքրիկ գաւաթներ, որոնք կը նմանին հորթի մատղաշ կոտոշներու։ Եւ դեռ աւելի մեծ վանթուզներ, զանգակի ձեւով, որոնք կը նմանին եզի կոտոշներու։ Ձեմ գիտեր, Հայաստանի մէջ իսկական կոտոշն ալ գործածուա՞ծ վանթուզի տեղ, միայն սոսկ գիտեմ, որ մեր գիւղերուն մէջ մեքենայի իւղի աման կը շինէին զամէզին կոտոշները։ Դիցաբանութիւնը եւս առատութեան եւ հարստութեան անօթ էր շինած կոտոշը (ամալթէա)։ Ուրեմն, թող որ հայ ժողովրդական բժշկութիւնն ալ կոտոշը շինէ բժշկական գործիք։ Մանաւ որ, բժշկական նոյն նպատակին ծառայելու համար, կը բաւէ առնել ոչ միայն կոտոշը, այլ նաեւ լայնաբերան կաղամար մը, ջուրի գաւաթ մը, քաղցրաւենիքի փոքրիկ անօթ մը, եւայլն։

* * *

Հազի, հրիփի, Թոքերու բորբոքման եղանակն է։ Ամէն տուն հիւանդ մը կայ, որ կը տանջուի կրծքներու մէջ։ Ուրեմն կոտոշ զարնելու առենն է։ Չափազանց օգտակար, չափազանց ժողովրդական, գիւղին մեթոտ մը, զոր պէտք է լաւ սորվիլ։ Որովհետեւ ամէն զարնուած կոտոշ չի կրնար օգտակար ըլլալ։ Նոյն իսկ հակառակն ալ կը պատահի։ Ամէն տանտիկին, որ կոտոշ կը զարնէ, պէտք է գիտնայ հիմնական բոլոր կէտերը կոտոշ զարնելու մեթոտին։

Ահա՛ թէ ինչո՞ւ այս դասը։

Կոտոշին նպատակն է քաշեցնել ու արտաքնել թոքերուն մէջ խըռնուած արիւնը։ Դէպի մակերես քաշել արիւնը։ Ասոր համար ալ, անհրաժեշտ է համապատասխան տեղ մը կոտոշ փակցնելով, եւ կոտոշին տակը օդը պարպելով, դէպի դուրս, դէպի պարապութիւն քաշել արիւնը։ Գաւաթի մը մէջ բոց մը պլպլացուցէք, անմիջապէս կ'ընդլայնի օդը եւ դուրս կ'ելլէ։ Ու երբ գաւաթը կը պաղի, օդը կ'աշխատի(?) գրաւել իր նախկին դիրքը։ Սակայն եթէ գաւաթը այնպէս մը փակուած ըլլայ, որ օդը չկարենայ մտնել, ներսի անօսրացած օդը պարապ մը կը ձգէ։ Ահա այդ պարապն է, որ քաշելու որոշ ուժ կը ստանայ։

Կոտոշն ալ հիմնուած է այս սկզբունքին վրայ։

Նախ ջերմութեամբ կը նօսրացնէք կոտոշին պարունակած օդը։ Յետոյ երբ կոտոշը կը փակչի մորթին եւ կը պաղի, ներսը կը գոյանայ պարապութիւն մը, որ կը քաշէ մորթը եւ մորթին ծակտիքներուն մէջ գտնուած օդը։ Մորթը եւս ընդլայնելով, արեան փոքրիկ երակները կ'երկարին ու կը պայթին։ Այն առեն արիւնը կը հոսի մորթին տակ, որ նախ մանիշակ, յետոյ կապտորակ գոյն մը կը ստանայ։

Արիւնը այսպէս քաշեցնելով, դուք հանգստութիւն մը կը պարգեւէք հիւանդին, որ շնչահեղձութիւն կը զգար, թերեւս կարգ մը ջիղերու պրկումին հետեւանքով ցաւ կը պատճառէր, եւայլն։

Հիմա ըսենք թէ ի՛նչպէս պէտք է կոտոշ զարնել։

Գործիքը.— Կոտոշի տեղ կարելի է գործածել, ինչպէս ըսինք, ամէն փոքրիկ անօթ, լայն բերան ունի եւ աւելի լայն փոր մը։ Սակայն պայման է որ,

1.— Թափանցիկ ըլլայ։

2.— Բերանը թանձր շրթներ ունենայ։

3.— Փորը բերնէն քիչ մը աւելի ուռած ըլլայ։

4.— Թեթեւ ըլլայ (չփրթելու համար)։

5.— Մաքուր ըլլայ (չվարակելու համար)։

Այս ամանին յատակը կը դնէք քիչ մը քըքըուած(?) բամպակ, կամ սիկարի թուղթ։ Բոցը (լուցկի կամ մոմ) կը մօտեցնէք եւ կը բռնկցնէք։ Անմիջապէս կը կոխէք մորթին վրայ կէս վայրկեան։ Բոցը կը մարի եւ կոտոշը կը փակի մորթին։ Ուշադրութիւն ընել, որ կոտոշին շրթները չտաքնան։ Մորթը շատ զգայուն է, տաքութենէն կը խրչի եւ կոտոշը չի բռներ։ Յետոյ քիչ դնել բամպակը, որպէսզի մորթը չայրի։ Պզտիկ այրուցքները մանրէի մուտքի դուռ կը դառնան։ Շատ չտաքցնել գաւաթները, որովհետեւ կը ճաթին ու կը կոտրին։

Կոտոշ զարնելէ առաջ, լաւ է այլքոլ թաթխուած բամպակով մը սրբել մորթը եւ յետոյ չորցնել։

Դիտողութիւններ.— Կոտոշը չի բռներ, երբ մորթը ոսկորոտ տեղ մը կը ծածկէ, երբ ենթական շատ նիհար է կամ շատ մազոտ, (որպէսզի մազերը չայրին, ածիլել)։ Երբ կոտոշը չբռնէ, կարելի է քիչ մը իւղոտել մորթը կամ թրջել կոտոշին շրթները։ Պէտք է գիտնալ, թէ մարդիկ կան, որոնց մորթը կոտոշ չի բռներ, սակայն անհասկնալի կը մնայ (մորթը շա՞տ ծակոտկէն է արդեօք) բայց որեւէ նշանակութիւն չունի, կարելի է ուրիշ միջոցներու դիմել։ Արեւմտական ձեւով, մեքենայի նման «վանթուզներ ալ կան», բայց ժողովրդին ճոխ(?) չամբը բաւական է։

Ո՞ւր կոտոշ զարնել.— Թոքային բոլոր բորբոքումներուն առեն, շնչահեղձութեան պարագային, կուշտի ցաւերու վրայ, եւ ամէն ցաւի առթիւ, հազի դէմ, եւայլն։ Որեւէ անպատեհութիւն չունի կոտոշը։ Կարելի է զարնել 30-40 հատ, եւ ամէն օր։ Հազի, ցնցղատապի պարագային, կը բաւէ իւրաքանչիւր թոքի վրայ զարնել 8 կոտոշ։ Եւ թողուլ որ մորթը լաւ մը դուրս ցցուի, անկուի գաւաթին մէջ, եւ կակոշ դառնայ (5-6 վայրկեանէն)։ Ենթական կարելի է պառկեցնել երեսի վրայ, քամակի, կամ նստեցնել՝ գլուխն առաջ ծռած։ Սակայն այնպէս մը ընել, որ յանկ…
կի փրթած կոտոշ մը գետ…
նայ եւ չկոտրի։

Կոտոշները հանել.— …
չէ քաշել փրցնել, այլ …
ծայրովը կոտոշին եզերքէն …
մորթին մէջ, որպէսզի օդը …
մանէ։ Անմիջապէս կը փրթի …
տոշը։ Կոտոշին ձգած հետքը …
տեւեն քանի մը օր, յետոյ …
կորսուին։

Արիւնոտ կոտոշ.— Երբեմն …
հրաժեշտ կըդառնայ արիւն …
միայն քաշել դէպի մորթը …
դէպի դուրս։ Ասոր համար …
զարնելէ յետոյ, մաքուր …
լիով մը երկու զուգահեռ …
գիծ կը քաշէք կակոշ …
մորթին վրայ, յետոյ երկու …
ալ անոնց ուղղահայեաց …
թեթեւ։ Յետոյ վրայէն …
կը փակցնէք կոտոշը։ Արիւն …
անգամ կը սկսի հոսիլ …
մէջ։ 3-4 կոտոշը բաւական …
կը քաշէ։

Յարափոփոխ հիւանդ…
ներու, թոքերու բորբոքմ…
բազմաներու եղանակն ըլլա…
յանձնարարենք ենթակ…
կռնակին վրայ 10-12 կո…
կել։ Նոյն առեն յաջող …
պիտի ներկայացնեմ …
մեթոտները, որոնք կ…
կը բռնեն եւ իբրեւ …
ծանօթ են թէ հիւանդ…
մէջ, եւ թէ ժողովուրդին …

Բժ. Շ. ԱՅՎԱ…

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Ե. Ն. (Վալանս).— Ձե…
ճամար առէք Bi-Citrol …
ճաշերէ առաջ, ցերեկ …
կուն, մէկ մէկ սուրճի …
Առայժմ կարելի չէ ուրի…
տալ։ Ձեզի ճամար առէք …
éthéré fougère mâle en ca…
10 ճատ, յետոյ Sulfate de …
40 կրամ։ Առաջին դեղը ա…
կ'առնէք մէկիկ մէկիկ, …
5 վայրկեան։ Լրացնելէ 3 …
ետքը, խմեցէք «ինկլիզ ա…
(փոշի է, ճալեցուցէք)։ Ձե…
երբ կը թափի, երբ այս …
կ'առնէք, յաւ է որ ծոմ …

Վ. Զ. (Օդնա).— Մեր …
մէջ «տէրտէրին խմորը գ…
կը կոչուի ատիկա «ուրիշ …
կը կոչուի «ճոգոց …
«սիրտը եա գալ», …
հէքքըրըք՝ Ստոծանիին մէ…
է (nerf phrénique), որ …
կուի, եւ կոկորդէն տար…
ձայն մը կ'ելլէ։ Քանի մը …
ջուր խմեցէք, կ'անցնի …
նական։

ԱՄԷՆՈՒՆ.— Յարափոփ…
ւանդութիւններ շատ կան …
Ուստի կը յանձնարարեմ …
եւ չափազանց կարեւոր …
եալ միջոցները, իբրեւ ն…
գուշութիւն.— Ջաշելէ …
անպայման ձեռք լուալ …
եւ կոկորդը ցողուել …
ւած ջուրով, որուն մէջ …
պէտք է ըլլայ մէկ դգ…
oxygénée. Ռունգերուն մէջ …
line goménolée դնել, ակ…
լուալ eau oxygénéeով։

ՀԱՅ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍ…

Մարսէյլէն կըգրեն — …
Յունուար 8ի հինգ…
գիշեր Լեւոն Շահպազեան …
րեկան, իր բնակած սենեակ…
փակուելով ատրճանակի …
մը պայթեցուց գանկին …
անձնասպան եղաւ։

Ոստիկանները դուռը …
ներս մտան եւ հաստատ…
հը։ Ոստիկանութիւնը կը …
թշուառութիւնն է եղած …
նասպանութեան պատճառ…
զինք ճանչցողները կ'ըսեն …
րելի չէ հաւատալ այդ վա…
Շահպազեան աւելորդ…
նորդ էր եւ Սինկերի ընկեր…
ալ ներկայացուցիչ։

Կարդացէք և Տարած…

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱՅԻ ՃԱՌԸ

…նկիւրիի մէջ Իսմէթ փաշայի …ոց լոյս տեսնելէ վերջ, Ազգ. Ժողովը …ամիութեամբ ընդունած է …ի ամիս Մէնէմէնի մէջ պա… …մամբ վիճակ հռչակելու ա…ջարկը։

Անոր ճառին գլխաւոր մասե…րը

Մէնէմէնի դէպքը պատա…ցաւ գեղը. Յետ. Առաջին տե…կագրին վրայ այս տպաւորու…թիւնը կրեցինք.— Երեք-չորս …գի. պետական օրէնքին դէմ …րժած ըլլալով, անմիջապէս …մեց պատիժը կրած են։ Ցա…գ տեղեկագիրները յայտնե…ին թէ. Բուլղար պէտը վերա…քէլ լեռայ, աւազակները յար…կած են անոր վրայ եւ զայն …տած վայրագ ձեւով մը …ն արդէն ծանօթ մանրա…նութիւնները չեմ հաղորդեր …ր ցաւը չթարմացնելու համար։

Մինչեւ այսօր մեր ուշա…ութիւնը զբաղեցուց այն պարա… որ ներկայ ժողովուրդը ան…րբեր եւ անզգայ մնացած է …ային առջեւ։

Այսքան տեղեկութիւն իսկ …բաւէր պարզելու թէ վայրա…ութիւնը ինչ աներեւակայելի …ով արմատացած է աւա…կներուն մօտ, եւ թէ ներկայ …ովուրդը, անհասկնալի հա…ութեամբ մը, անտարբեր …ցած է։ Եւ ժողովուրդին ի … մեկնութիւն մը տալու …մար. ըսինք թէ ան չուզեր …ճակ մը ունեցած է։ Այսքանն … կը բաւէ մեր ուշադրութիւնը …ւելու։

…րօնական վարագոյրը.

Դարձեալ տեսանք որ չար…մին մէջ կրօնքը իբր վարա…ր եւ գործիք գործածուած է։ …ականաբար, կրօնական այս …րագոյրին ետին աւելի նպա…կներ ալ կային։

Հիմա գանք անմիջական եւ …ջարդական միջոցներու։ Իբ… անմիջական գործ, կառա…րութիւնը կատարեց իր պար…ականութիւնը։ Հիմնական օ…նքը անոր իրաւունք տուած է …կ ամիս պայմանաժամով պա…րժան վիճակ հռչակելու։ Դա…ական իշխանութիւնը կրնայ …յս խնդիրը քննել եւ վերջա…նել։ Բայց նախ, կար արագ …ցնելիք պարագան։ Յետոյ, են…ականներուն մէջ կան թէ՛ զին…որականներ եւ թէ՛ քաղաքա…ին անձեր, ինչ որ անհրաժեշտ … դարձնէր բոլորը մէկ դատա…նի առջեւ դատել։ Եւ վերջա…ն, հարկ էր անմիջապէս ար…գիլել միւս քաղաքներու մէջ …ուրասատուող շարժումները. …նի անոնք չէին իրականա…ծ։ Անոր այս պատճառներով …հրաժեշտ դարձաւ պաշար…ման վիճակ հռչակել երեք գա…առակներու (գազա) մէջ։

Այս առթիւ կ'ուզեմ խնդիրը վերլուծել քիչ մը։ Կարգ մը անձերու ներարկած թոյնին հետեւանքով, դէպքին մասնակցողները «կրօնքը ձեռքէ կ'ելլէ» պոռացած եւ յարձակողական դիրք մը բռնած են։ Ասիկա դաւաճանութիւն է հանրապետութեան դէմ։ Աշխարհիկ վարչութեան մէջ ամէն մարդ ազատ է իր համոզումներուն մէջ. բայց ասիկա չի կրնար իբր զէնք գործածուիլ պետութեան դէմ։

Միւս կողմէ, Թէքքէները ինչպէս կրնան գործել Մէնէմէնի նման առաջադէմ եւ զարգացած շրջանի մը մէջ, ասիկա է որ ցաւ կը պատճառէ։ Յետոյ, աղանդաւորական կազմակերպութիւնները որքա՛ն վայրենութիւն եւ ցնորութիւն կրնան եղեր ներշնչել իրենց զինուորագրած մարդոց։ Անոնց նպատակը ինչո՞ւ այսքան անիծապարտ է։ Քննադատութիւնը եւ կառավարութիւնը

Պէտք է գիտնալ թէ, երբ այն մթնոլորտը ստեղծուի թէ կառավարական ուժը կրնայ մաշիլ, մաշած է, այն ատեն խառնակիչները կը փորձեն օգտուիլ այս մթնոլորտէն։ Հետեւաբար, ամէն միջոց ձեռք առնուած է պետական օրէնքները եւ ուժը զօրաւոր ու յարգելի դարձնելու համար։ Եթէ Մէնէմէնի յանցաւորները այս աստիճան յանդգնօրէն շարժեցան, պատճառը այն է որ կարծեցին թէ պետական ուժը տկարացած է։

Ընկերն՚ր. կուսակցական կամ այլ նկատումով կառավարական գործունէութեան դէմ. եղած քննադատութիւնները կարգ մը մարդոց այն տպաւորութիւնը կուտան թէ կառավարութիւնը տեղէն չշարժելու չափ տկարացած է։ Բայց սատ ըսել չեմ ուզեր թէ կառավարութիւնը անսխալական նկատելու է եւ զայն քննադատելու չէ, պարզապէս այն մտահոգութեամբ թէ ասիկա կրնայ կառավարութիւնը տկարացնել եւ խառնակութեանց տեղի տալ։ Ո՛չ, այս տեսակ մտայնութիւն մը առնուազն խառնակութեանց տուած վնասներուն չափ վնաս պիտի պատճառէ։

Խնդիրը՝ երկու ծայրերուն մէջտեղը գտնելուն վրայ է։ Երեսուն տարիէ ի վեր չլուծուած գաղտնիքն ալ այս է։ Երկիրը այլեւս չի կրնար հանդուրժել։ Ամէն տեսակ սահմանափակում եւ սեղմում դնելու համար, պատճառաբանութիւն մը կրնանք գտնել։ Բայց այս պատճառաբանութիւնը միւս կողմէ կրնայ անհաստատելի կացութիւն մը ստեղծել։

Մեր ցաւը՝ չահագործումն է, ինչպէս որ իշխանութեան գլուխը գտնուողները ընդունած են իրենց դիրքին անսխալականի դիրքին մէջ դնելու, այն պարագաւով թէ երկիրը քննադատութեան չի կրնար հանդուրժել նոյնպէս ալ քննադատը կրնայ անել սահման չճանչնալ եւ առաջ տակ առնել պետական ուժերը եւ վարիչները։ Այս երկու ծայրերուն մէջտեղը գտնելու է։ Ասիկա ալ փորձով եւ ժամանակի հետ կրնայ գտնուիլ։ Հայրենակից մը, երբ սեւէ խնդրի առթիւ կառավարութիւնը քննադատէ, պէտք է գիտնայ թէ իր խօսքերը ո՞ր սահմանին հասած ատեն կրնան վնասակար ըլլալ երկրին։

Մամուլի ազատութիւնը

Եթէ կշռենք օրինական տրամադրութիւնները, մեզ կը գտնենք այնպիսի դէպքերու առջեւ, որոնք պատասխանատուութիւն կը հրաւիրեն մեր վրայ։ Այս տեսակէտով, կառավարութիւնը սեւէ անմիջական միջոց ձեռք չառաւ հրատարակութեանց դէմ։ Ընդհակառակն յոյս ունինք թէ բոլոր հայրենակիցները լաւ պիտի օգտուին դէպքերուն տուած դասէն։ Մանաւանդ կը յուսանք թէ ցարենի վաճառականութեան, չանթամի եւ պետական վարկին վերաբերեալ հրատարակութիւններու հանդէպ, հայրենակիցները պիտի գիտնան բռնել հարկ եղած ընթացքը։

Բանակին միջամտութիւնը

Ուրիշ պարագայ մըն ալ կ'ուզեմ ձեր ուշադրութեան յանձնել։ Երբ դէպքի մը առթիւ նոյն իսկ բանակին կը դիմուի, հայրենակիցները նորէն անտարբեր կը մնան։ Պատճառն ալ այն է որ յաճախ պէտք կը տեսնուի բանակին միջամտութեան դիմելու։ Այսինքն քաղաքային իշխանութիւնները պէտք կը տեսնեն բանակին դիմելու, իրենց տրամադրելի միջոցները չգործածած։

Զինուորական ջոկատ մը երբ դէպքի մը կը կանչուի, չի կրնար խորհիլ թէ ինչպէս պիտի վարուի ծայրայեղներուն հանդէպ։ Այս պարտականութիւնը պէտք է կատարել առաջուընէ։ Ծայրայեղները համոզելու պաշտօնը կ'իյնայ քաղաքային իշխանութեանց։ Պէտք է զգուշանալ զօրքը գործին խառնուելէ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՆԱՍՆԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

«Խորհ. Հայաստան» կը գրէ (դեկտ. 13) —

Անասնապահութեան ճիւղերէն ոչխարաբուծութիւնը Հայաստանի մէջ քանակական տեսակէտով կը բռնէ առաջին տեղը։ Միսի եւ կաթի առատ պահանջին բերումով, ինչպէս նաեւ հիւսուածեղէնի ճարտարարուեստին հեռանկարներուն տեսակէտով, ոչխարաբուծութիւնը կարեւոր տեղ մը պիտի գրաւէր մեր գիւղատնտեսական ձեռնարկներուն մէջ, սակայն մինչեւ հիմա երկրորդական դեր մը կը խաղայ։

Պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն, ոչխարներուն թիւը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէր՝

1913ին՝ 1,765,700,
1925ին՝ 1,212,400,
1928ին՝ 1,830,200,
1930ին՝ 1,626,500,

Ուրեմն, կը նշանակէ թէ դեռ մինչեւ այսօր Հայաստանի մէջ ոչխարաբուծութիւնը չէ հասած նախապատերազմեան չափերուն։ Ոչխարներուն քանակին նուազումը արդիւնք է անցեալ ձմեռ կատարուած խափանարարութեան, երբ գիւղացիները, կենդանիները համայնացումին առթիւ սկսան անխնայ մորթել։

Ոչխարաբուծութիւնը զարգացման լայն կարելիութիւններ ունի Հայաստանի մէջ։ Շատ փոքր թիւ մը կը կազմեն այն ոչխարները, որոնք անարժէք բուրդ ունին։ Մնացեալը կուտայ բազմազան արժէքով բուրդ մը։

Ոչխարներու խումբ մը կայ (բալբաս), որ ազնիւ բուրդ մը կուտայ, ուրիշ խումբ մը (բուռլախ)՝ համեղ միս, երրորդ խումբ մը (մաշեխ)՝ առատ կաթ, իսկ բոլոր տեսակները կուտան թէ բուրդ, թէ միս եւ թէ կաթ։

Դժբախտաբար մեր ոչխարները կ'օգտագործուին ու կը պահպանուին անշնորհք եւ նախնական ձեւերով։ Գէշ կը սնանին, խնամքէ զուրկ կը մնան։

Զանազան շրջաններու եւ գիւղերու մէջ կան ոչխարի տեսակներ ալ, որոնք լաւ կաթ կուտան։ Նկատելով որ զանազան ազնիւ ցեղեր կան, կարելի է աշխատիլ ցեղերու ազնուացման համար տեղական միջոցներով։

Ոչխարաբուծութեան հարցին կարգադրութեան ատեն կը ներկայանայ առաջին առթիւ քոչուորութեան խնդիրը։ Ամառնային եւ ձմեռնային արօտները երթալու համար ոչխարները տասնեակ քիլոմեթր ճամբայ կը կտրեն, ինչ որ բացասական ազդեցութիւն կը գործէ։ Աւելի լաւ է քոչուորութիւնը արգիլել բայց քաջալերել ալպիական անասնապահութիւնը։

Կերի խնդիրն ալ կարեւոր է։ Այդ նպատակով պէտք է բարելաւել արօտները, մարգագետինները եւ խոտի ցանքը։

Պանրագործութիւնն ալ կը պահանջէ հիմնական փոփոխութիւն պատրաստութեան եղանակներու մէջ։ Օր. Քոլանթարի կարծիքով, երբ մեր ոչխարները լաւ խնամուին եւ լաւ կթուին, մէկ տարուան մէջ ոչխարին կաթնատուութիւնը կարելի է հասցնել 50 լիթրի։ Այսպէս ամբողջ Հայաստանի մէջ կը ստանանք 46,720 թոնո կաթ, կամ 11,680 թոնո պանիր, մօտ 14 միլիոն րուբլի արժէքով։

Հակառակ այն իրականութեան, որ ոչխարները երկու անգամ աւելի շատ են եղջիւրաւոր կենդանիներէն, դարձեալ ոչ մէկ աշխատանք կը կատարուի անոնց ազնուացման համար։ Մինչեւ հիմա չեն քննուած թէ մեր երկրին ցեղային, բուսական եւ կլիմայական ո՞ր պայմանները կը համապատասխանեն ոչխարներու այս կամ այն տեսակին։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՃԱԳՆԱՊԸ

(Պատասխան Յառաջի հարցարանին)

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ինչպէս ուրիշ տեղ, նոյնպէս հոս, գործերը չափազանց թոյլ են։ Մանաւորապէս կերպասի գործարաններուն մէջ։ Արդէն փոքրիկ գործարանները փակեցին իրենց դռները, դուրս թափելով բազմաթիւ աշխատաւորներ։ Փաքալի կերպասի ամենամեծ գործարանը մօտ հինգ ամիս է որ շաբաթը հինգ օր կ'աշխատցնէ։ Հոս ալ կան բաւական թիւով անգործներ. ի հարկէ բոլորն ալ օտարական. բարեբախտաբար հայեր չկան. բացի մէկ քանիներէ միայն, որոնց մէկը նպաստ կը ստանայ տեղւոյս Մէրիէն։ Իսկ կօշիկի գործարանը ընդհակառակն աւելի ժամեր կ'աշխատցնէ. բարեբախտաբար հայերուն մեծամասնութիւնը կօշիկի գործարանը կ'աշխատին։

Ինչպէս վերեւ ըսինք ներկայիս անգործներ չունինք։ Բայց մեծ վախ կայ, ու շատ պարզ է որ ամենամեծ թշուառութեան պիտի մատնուինք մենք հայերս, մանաւանդ որ բազմանդամ ընտանիքի տէր ենք մեծամասնութեամբ։

Ց. Ռ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, 10 յուն —Ազգ. կեանքը գրեթէ մարած է. ինչպէս քանիցս գրուած է «Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ։ Երկու Ազգային Միութիւններէն միայն մէկը իր գոյութիւնը կը պահէ, շաբաթը երկու օր. երեքշաբթի եւ ուրբաթ երեկոները փոքրիկներուն հայերէն դաս տալով, Հ. Յ. Դ. «Խամակ» ակումբին մէջ։ Նոր Տարուան առթիւ փոքրիկ հանդէս մըն ալ տուաւ, ու բոլոր փոքրիկներն ալ առանց բացառութեան երգեցին ու արտասանեցին հայերէն ու ֆրանսերէն, եւ յետոյ փոքրիկներուն նուիրաբաշխութիւն մըն ալ տեղի ունեցաւ։ Միթէ՞ այսքանով կատարած կ'ըլլան իրենց պարտականութիւնը. բայց ցաւալի է ըսել որ փոքրիկներուն ծնողքները բոլորովին անտարբեր կը մնան մեծամասնութեամբ, փոխանակ ուժ տալու, որպէսզի երկու օրուան դասաւանդութիւնը չորս օրուան վերածուի, կարծես պատճառներ կը փնտռեն այս գեղեցիկ ձեռնարկը քանդելու, հակառակ որ դասագրքերն ալ ձրի տրամադրուած են։

Գ. օլով Հայրենակցական Միութիւններու, ուրախութեամբ պէտք է ըսել որ շաբաթ եւ կիրակի օրերը պարապ չեն անցներ, հանդէսներ, երեկոյթներ, հարսանիք եւ նշանախօսութիւններ։

Կ'արժէ գիտնալ նոր Տարուան առթիւ Հայր. Միութիւններու վոգքը իրարու ետեւէ, ի հարկէ բարի նախանձով. Տիկնանց Միութիւնը իր լրիկ աշխատութեան շնորհիւ ունի իր ձեռքին տակ եկեղեցի մը, որուն շէնքը տրամադրուած է գործարանատիրոջ մը կողմէ։

Կարելի է եկեղեցիին մէջ մանկապարտէզ մըն ալ հիմնել։ Բայց Տիկնանցը կ'երեւի ի վիճակի չէ այդ գործը ստանձնելու. պատճառն է նոր կազմուած ըլլալը եւ ժողովուրդին մէջ լայն համակրութիւն չվայելելը։

Կէմէրէկի, Մարաշի եւ Եօզղատի Հայրենակցական Միութիւնները կը գոհանան միայն հանդէսներ կազմակերպելով, հակառակ որ լաւ դրամագլուխ ունին. մանաւորապէս Կէմէրէկի Հայրենակցական Միութիւնը որուն կը պակսի պէտք եղած կորովը ու կամքը։

Ինչպէս վերը յիշեցի Նոր Տարուան առթիւ Եօզղատի, Կէմէրէկի եւ Մարաշի Հայրենակցական Միութիւններու տուած հանդէսները գնահատելի աշխատանք են, մանաւանդ փոքրիկներուն երգերն ու արտասանութիւնները եւ նուիրաբաշխութիւնները։ Ինչ լաւ կ'ըլլար որ բոլորը քով քովի գային ի սէր իրենց փոքրիկներուն, զանոնք փրկելու համար ստարացման վտանգէն։

Սարի տղայ

ՉԵԽՕՍԼՕՎԱՔԻԱ ԿԱՅԻ

Վերջին վիճակագրութիւնների համաձայն, չեխօսլովաքիոյ բնակչութիւնը հասած է 14.725.000ի, ինչ որ կը նշանակէ 7ուկէս առ հարիւր յաւելում։ Մէկ քառակուսի քիլոմեդրի վրայ 100 բնակիչ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (1)

ՄԱՐԴԸ ՄԱՐԴ Է

I

Նրան ամէնքը ծաղրում էին. …ամէնքը արհամարհում եւ ազեղ …ատակներ էին անում նրա …։

Շուկայից անցնելիս, հացա…րծի տղան իր ալիւրոտ ապա…կն էր զարկում նրա մէջքին. …պրող ժպիտը դէմքին կանգ…ում էր նա, գլուխը թափ տա… …ա պատառոտ վրայ, ապա թե… …ծայրով … …ում ու շարունակում իր ճամ…բան։

Թաք ու փոր … …ր արիւնոտ ձեռներով նրա փշի …ւ փունջ-փունջ պեխերից էր …աշում ուրիշների առաջ, բայց …ա երբեք, այդ վարժում … …աշած, իր հոգու … էր արտայայտում, չէր բար…անում։ Միայն քիչ յետոյ … …անձին մալու ժամանակ. … …ում էր գրպանի կապոյտ թաշկինակը. ծայրը թքոտելով մաքրում էր պեխերը. որպէսզի կինն ու երախաները չտեսնեն։

Շատ անգամներ, սափրիչի խանութում հերթի սպասող յաճախորդները, իրենց ձանձրոյթը փարատելու համար, զանազան զուարճութիւններ էին յարում նրա դէմ. գլխարկը թռցնում, մազ եւ բանջարեղէնի կապոցները դատարկում. փոխարէնը այլեւայլ բաներ լցնում, որպէսզի նրա փնտռտուքի ժամանակ մի քիչ խնդան … … բայց. կամ թէ նրա երկար հագուստների ծայրերը իրենից թաքուն աթոռի յենարանին էին կապում, եւ մարդը ոտքի կանգնելիս, աթոռն էլ իր հետ վեր հանում, եւ խնդուքը ու ծիծաղով սափրիչի խանութը թնդում էր։

Եւ միշտ, այս բոլոր փորձութիւնների շնորհիւ յաղթած ու քրտնած, զուարճացողների հետ միասին ինքն էլ ծիծաղում, իր հոգու խռովքը թաքցնելու համար։

Ու այսպէս անցնում էին օրերը, իր նոր ծանօթների հետ նոր փորձանքներ էին աւելանում նրա համար, որոնցից ազատուելու համար, առանձին եղած ժամանակ միշտ ելքեր ու հնարքներ էր փնտռում։

«Չէ՛, էլ սափրիչ Յակոբի մօտ չպիտի գնամ, համը շատ են հանում», մտածում էր նա, ինքն իրեն, փողոցից անցնելիս. բայց ահա օղի ծախող Սահակի խանութին հասնելիս, ներսից վարպետ մէկը նկատելով նրան, դուրս էր գալիս խանութից եւ մի քանի հարց ու փորձից յետոյ, մէկ գաւաթ գինու հիւրասիրութեան պատրուակի տակ, յաջողում էր ներս մտցնել նրան ու սեղանակից իր բարեկամներին զուարճութիւն պատճառել։

Ամէն անգամ նա տուն վերադառնալիս աշխատում էր այդ բոլոր փորձանքների հետքը ջնջել իր վրայից, որ կինն ու երախաները ոչինչ չիմանան։

Ամէնից առաջ նա լաւ զննում էր իր հագուստների բոլոր կողմերը, որ չլինի թէ տղերքը իրենից ծածուկ որեւէ բան փակցրած լինին նրանց վրայ. յետոյ կապոյտ թաշկինակով երեսն էր սրբում. քսուքէթը շտկում, ապա ճամբան երկարացնում, որպէսզի գինու թրջած իր հագուստները չորանան։

Դրանք հասնելուն պէս ըմբռնում էր չչւացնել, որ գէմքի եւ հոգու խռովքը մասնութիւններ չունեն։ Սենեակի դուռը բանալուց առաջ «բարի երեկոյ»ի թոնն էր գտնում, որ ձայնը չխզուի, չդողայ եւ կինը որեւէ բան չկասկածի դրանից։

Ընտանիքի հայր էր, մեծից փոքր ակնածում էին իրենից. տան մէջ ամէն մարդ իր տեղն ունէր. իր կարգը. վարպետ Մինասի իւրաքանչիւր մի խօսքը իր ընտանիքի մէջ օրհնած օրէնք էր։

II

Աստուածածնի տօնն էր։

Ամէնքը իրենց մեծ ու պզտիկով. հացով ու թէյով ուխտի էին գնում Ս. Աստուածածնայ մատուռը։

Ոմը ոտքով, ոմը կառքով կամ ինքնաշարժով, շտապում էին, ժամ առաջ խաղողի օրհնութեան հասնել, որ պատը սուրբ տաճարի օրհնած խաղողով բացին։

Տասնուհինգ տարի էր, որ վարպետ Մինասը ամուսնացել էր, սակայն մի անգամ չէր յաջողել իրեն, ընտանիքի հետ միասին որեւէ մէկ տեղ դուրս գալ։

Կինը յաճախ կը գանգատուէր, որ այս մարդուն հանդիպելուց ի վեր, Աստծու արեւին կարօտ է մնացել։ «Մինչդեռ ուրիշ բախտաւորները, բարեկամ ու դրացի, տարին տասներկու ամիս ուր որ ասես կ'երթան, ման կըգան, կ'ուրախանան ու կը լիանան, ինքը չորս պատի արանքում բուի պէս գերի է մնացել», եւ էն մեռելի տունը, որ մեռելի տուն է, այնտեղ էլ չի երեւայ»։

ԱՐԱՄ-ԳԱՌՕՆԷ

(Շար.)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ե. Ե. Մ. ՇԱՎԻԼ

Անցեալ կիրակի, Վերսայլի մէջ տեղի ունեցաւ L'Escouade Versaillaise (1) եւ Շավիլի Երկ. Երիտ. Միութեան գնդախաղի մրցումը։ Խաղը վերջացաւ հայերու պարտութեամբը 4—0։ Շնորհաւորելի են հայ մարզիկները իրենց պաշտպանողականին համար։ Իրենց մէջ կը բացակայէին 4 լաւ խաղացողներ հիւանդութեան պատճառաւ։ Կը յուսանք թէ E. S. Gentilly (1)ի հետ մրցումին որ տեղի պիտի ունենայ վաղը հակառակորդին դաշտին վրայ, հայ մարզիկները աւելի լաւ խաղարկութիւն մը կ'ունենան։

Ժամադրավայր մարզիկներու. կիրակի առաւօտ ժամը 12ին «Au Puits sans Vins»։

Կ. Թ.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

Հալիլ Օղլու Քեամիլ անուն երեք անձեր, որոնք ձերբակալուած եւ Մէնէմէնի պատերազմական ատեանին ղրկուած են։

ԶԷՆՔԵՐԸ ԿԸ ՀԱՒԱՔՈՒԻՆ

Մէնէմէնի շրջանակին ժողովուրդը հրաւիրուեցաւ իր զէնքերը յանձնելու։ Մինչեւ յունուար 15 պայմանաժամ տրուած էր։ Մինչեւ հիմա 50 մաւզէր, 100 ատրճանակ եւ բազմաթիւ փամփուշտներ յանձնուեցան։ Հրամանին հակառակ շարժող եւ զէնքերը պահողները պատերազմական ատեանին պիտի յանձնուին։ Գիւղացիներն ալ պատրաստ են իրենց զէնքերը յանձնելու։

Ֆոչայի մահափորձին մեղսակները

Ֆոչայի մահափորձի դէպքին առթիւ ձերբակալուածները 20 հոգի են։ Ասոնց մէջ կը գտնուին «Հիզմէթ» թերթին Ֆոչայի թղթակից Հասան Գասրի, ուսուցիչ Ճէմալ եւ ուսուցիչ Սապիր Ահմէտ։ Հաստկցուած է որ Ֆոչայի դէպքին առիթ տուած է գայմագամին այն ընթացքը, որով դրամական տուգանք առնուած է ժողովրդ՝ զըպրոց չյաճախողներէն։

Ձերբակալուածները պիտի դատուին Իզմիրի եղեռնադատ ատեանին առջեւ, ոչ թէ Մէնէմէնի պատերազմական ատեանին։

Թուրք-Չեխօսլովաք դաշնագիր

Թուրքիոյ եւ Չեխօսլովաքիոյ միջեւ, առեւտրական դաշնագիր մը կնքելու մտադրութեամբ սկսուած բանակցութիւնները վերջացան յաջողութեամբ։ Բոլոր կէտերուն վրայ երկու կողմերն ալ համաձայն են։ Դաշնագիրը պիտի ստորագրուի յառաջիկայ շաբաթ օր։

Վէնիզէլոսի ճամբորդութեան վերջ

Յունաստանի վարչապետը Վէնիզէլոս, Նախարարներու խորհուրդին տուաւ մանրամասն զեկոյց մը իր վերջին ճամբորդութեան մասին։ Վէնիզէլոս կը հաւաստէ թէ դէպի Վարշաւիա եւ Վիեննա իր ճամբորդութիւնները ոեւէ քաղաքական բնոյթ չեն ունեցած։— Աւստրիա, կ'ըսէ Վէնիզէլոս, յունական ծխախոտի լաւագոյն յաճախորդն է. Լեհաստան նոյնպէս կրնայ նպաստաւոր շուկայ մը դառնալ նոր արտադրութեան համար։

«Միւս կողմէ, համոզուած եմ որ Յունաստանի եւ Լեհաստանի միջեւ, շատ չանցած, բանակցութիւններ պիտի սկսին բարեկամութեան եւ իրաւարարութեան դաշինքի մը կնքման համար»։

Գալով Պելկրատ տուած իր այցելութեան, Վէնիզէլոս կը յայտնէ թէ երկու երկիրներուն միջեւ որեւէ տարակարծութիւն չկայ եւ թէ Պելկրատի իշխանութիւնները համոզուած են որ Յունաստանի համար անհրաժեշտ է բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել Իտալիոյ հետ։ Ամէն ուր որ գացած է Վէնիզէլոս ուժգնօրէն յայտնած է թէ դաշնագրերու վերաքննութեան մասին Յունաստանի հանդէպ եղած վերագրումները անհիմն են։

Ռուսիոյ պարենաւորման հարցը

Համաձայն պարենաւորման նոր կարգադրութեան, ժողովուրդը բաժնուած է չորս դասի. երրորդին մէջ կը գտնուին կառավարական պաշտօնեաները եւ այդ պատճառով ալ փեթրոկրատի պաշտօնեաներուն մեծագոյն մասը անօթի կը մնան։

Ռուսական թերթի մը փեթրոկրատի թղթակիցը կը գրէ թէ քաղաքը բաժնուած է զանազան թաղամասերու եւ թէ ուտելիքները նախ կը ղրկուին այն թաղերը ուր կեդրոնացած են գործարաններն ու արհեստանոցները։ Կեդրոնի թաղերուն մէջ, ուր գործաւորները ցանցառ թիւ մը կազմեն, շատ ուշ ուտելիք կը ղրկուի եւ նոյն իսկ, կարգ մը նիւթեր, ինչպէս կարագ, օճառ, միս, բնաւ չի գտնուիր։ Հետեւանքը կ'ըլլայ այն որ պաշտօնեաները որոնք կեդրոնի թաղերը կը բնակին, զրկուած են ամէն բանէ։

Ռուսիոյ գերման աշխատաւորները

Պերլինի մէջ հրատարակուող ռուսական թերթ մը «Ռուլ» կը գրէ թէ Ռուսիոյ մէջ աշխատելու հրաւիրուած գերման գործաւորներն ու արհեստագէտները պայմանագրութիւն մը կնքած են պոլշեւիկ կառավարութեան հետ։ Այդ պայմանագրութեան համաձայն, կառավարութիւնը պարտաւոր է անոնց ամսաթոշակին կէսը օտար դրամով ղրկել անոնց ընտանիքներուն։ «Ռուլ» կը հաւաստէ թէ Ռուսիոյ դրամական տագնապը նկատի ունենալով, կառավարութիւնը առաջարկած է գործաւորներուն որ կամովին հրաժարին այդ պայմանէն։ Բայց անոնք, համաձայնվար ըլլալով մէկտեղ, ականջ չեն կախեր եւ կը սպառնան հեռանալ Ռուսիայէն, եթէ այդ պայմանը չյարգուի։

Զինովիեվ գործի վրայ

ՄՈՍԿՈՒԱ, 15 յունուար.— Զինովիեվ նշանակուեցաւ խորհրդական Գ. Միջազգայինի։ Մոսկուա պիտի մեկնի արտասահման, Գ. Միջազգայինի օտար գործակալներու կարգ նըրշնչեու մանաւոր առաքելութեամբ....։

Հնդիկ խռովութիւնները կը շարունակուին

Կալկաթայէն տրուած տեղեկութեան մը համաձայն ճամբորդական կառախումբ մը գծէն դուրս ելաւ Ռանկփուրի եւ Շամփուրի միջեւ։ Արկածէն երկու ժամ յետոյ, այդ գիծով պիտի ճամբորդէր Հնդկաստանի փոխարքան. Տէլհի երթալու համար։ Մանրամասնութիւնները կը պակսին, սակայն կը կարծուի թէ դիտումնաւոր կերպով պատրաստուած ոճիր մըն է։

Շօլափուրի մէջ բախումներու ընթացքին սպաննուած կամաւորներու ի յիշատակ, Պոմպէյի մէջ յեղափոխականները կը պատրաստուին սուգի օր մը յայտարարել։ Տեղական իշխանութիւնները չափազանց մտահոգ են եւ զինուորական մեծ ուժեր բերել կուտան։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Գիյեանքուրի Զ. Ե. Ռ. միութեան Գրադարանի բացման առթիւ այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին,
186, Avenue Verdun, Իսի-լէ-Մուլինօ։

RÉCITAL DE VIOLON ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պ. ԺՈՐԺ ՍԻՆԱՆԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

21 Յունուար Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Salle Messerer 74—76 Rue Saint Ferréol.

Տոմսեր՝ 10, 15 եւ 20 ֆրանք։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Տարօն-Տուրուբերանի Հայր. Միութեան Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղին կողմէ 24 Յունուար Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Harolah սրահներուն մէջ։

ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ այս իրիկուն ժամը 8.30ին 84 Րիւ Շափ, Սայոն Շափի մէջ։ Կը ներկայացուին՝

ՍՍՄԱԹԻԱՅԻ ԱԲԻԿ ԱՂԱ եւ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Մուտքը ազատ է

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ

"ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԾԱԳՈՒՄՆ ՈՒ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ,, ԳԻՐՔԸ

Հրատարակութիւն «Նոր Օր»ի Պատկերազարդ 356 էջ

Գին՝ Ֆրանսա եւ գաղութներ 40 Ֆր., արտասահման փոստի ծախքով 47 Ֆր.: Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը Լ. Գեւոնեանի:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Կ. Կ.ի խորհրդակցական ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին պատուիրակութեան մէջ 71 Ave. Kléber.

Ժամը 7.30ին կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ Փարիզի, Պուա.Քոլոմպի, Պիյանքուրի կոմիտէութեանց եւ Ալֆորվիլի ու Արնուվիլ-Սարսէլի ենթակոմիտէութեանց ներկայացուցիչները եւ գանձապահները անպատճառ իրենց տետրակներով նոյն տեղը։

ՇԱՎԻԼԻ Ազատութեան խումբի ընկերներն ու ընկերուհիները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիրակի ժամը 4ին ընկ. բժ. Տէր Դաւթեանի բնակարանը 27 Ave. Bellevue. Առանց կարեւոր պատճառի բացակայողները պատասխանատուութեան կ'ենթարկուին, կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Անիէռ-Պուա Քոլոմպի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8 30ին 79 Rue Chambards (Bois Colombes)ի սովորական հաւաքատեղին, Շատ կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին, Օրակարգի սպառումէն վերջ տեղի կ'ունենայ վիճաբանական ժողով:

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ, պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէի ժողովը, վաղը կիրակի ժամը 3ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գատ. միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2ին, ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը 21 յունուար Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական վայրը, կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն, ներկայանալ անդամատետրով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ընկեր Կարօ» խումբի ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Բացակաները նկատողութեան պիտի առնուին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՎԻԼԻ Երիտ. Երկսեռ Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ գիշեր ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ, վարչութեան ընտրութիւն։

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Ուսանողական Միութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած բոլոր ուսանողները Միութեանս ընդհ. ժողովին այս կիրակի առաւօտ ժամը ժամը 10ուկէսին, Cité Universitaireի հայկական բաժնին մէջ, 41 Bd. Jourdan, Paris.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ լէ կոնէսի երիտասարդութեան փափաքով, Պ. Սաքօ Յակոբեան սիրայօժար ստանձնած է տեղւոյս մէջ երգչախումբ մը կազմել: Երկսեռ երիտասարդութիւնը կը հրաւիրուի 22 յունուար Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Պ. Նիկողոսեանի սրճարանը, 121 Ave. de l'Union. Առնուվիլ լէ կոնէս։

Տէր եւ Տիկին Բարունակ Պուլճեան, Պ. Տիրան Պուլճեան, Տէր եւ Տիկին Ժօռժ Պուլճեան, ինչպէս նաեւ Պուլճեան եւ Խոմէրեան ընտանիքները մեծ ցաւով կը ծանուցանեն

ՌՕՊԷՌ ՊՈՒԼՃԵԱՆԻ

զաւակնին մահը՝ որ տեղի ունեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան, 24 տարեկան հասակին մէջ, խոր սուգի մատնելով իր ծնողքը, եղբայրները, ազգականները եւ իր բոլոր բարեկամները։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր Շաբաթ ժամը 2.30ին Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 Rue Jean Goujon, եւ ուրկէ հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի Vaucressoneի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար, Պուլճեան ընտանիքին դամբարանին մէջ։

Պ. Սարգիս Միրիճեան եւ զաւակունք, Այրի Տիկ. Հայկանոյշ Թահմաճեան, Տէր եւ Տիկ. Օննիկ Թահմաճեան, Տէր եւ Տիկ. Ռուբէն Կարապետեան, Տէր եւ Տիկ. Մ. Միրիճեան Պէյրութ) Տէր եւ Տիկ. Կ. Միրիճեան (Արժանթին), Տէր եւ Տիկ. Կ. Թաթիեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկ. Կ. Յովհաննէսեան (Արժանթին) ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօրը, զաւկին, քրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿ. ԼՈՒԻԶԱ ՄԻՐԻՃԵԱՆԻ

զաւակնին մահը, որ տեղի ունեցաւ յունուար 13ին, Juvisyի իր բնակարանին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ երէկ առաւօտ ժամը 10ին, տեղւոյն գերեզմանատան մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

20 Յունուար Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30—9.15, Ներքին կանոնագրի մեկնաբանում (ընկ. Պ. Հիւսեան), 8.30—10.15 պատմութիւն հայ գրականութեան (ընկ. Պ. Մինասեան):

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Իսի լէ Մուլինօ, Կ. Գ.— 35:
Պարժոլ, Ե. Կ.— 35։
Մարսէյլ, Ա. Ա.— 140։
Փավիյեօն սու Պուա, Ս. Տ.Մ.—85:
Ժանթիյեի, Օ. Ժ.— 35։
Լը Քանէ, Գլուզ.— 105:

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 71 Ave Kléber. Նիւթ՝ շարունակութիւն մաքերի փոխանակութեան Պ. Վրացեանի «Խորհուրդներէ տասը տարին բանախօսութեան» առթիւ։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	0ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տլ.	10 տլ
ԻՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 375 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 18 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931
18 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1471

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՅՈՒՍԱՏՈՒ ԽՄՈՐՈՒՄՆԵՐ

Կը լսենք թէ Փարիզի մէջ երիտասարդ գրողներու ընտիր խումբ մը, լծուած է նոր փորձի մը, յստակ ու մտածուած դրութեամբ՝ իր խօսքը կանչելու հայ հանրային ու գրական ասպարէզին մէջ։

Մօտէն կամ հեռուէն, կը ճանչնանք բաղկացուցիչ տարրերը եւ իրաւունք ունենալ կը կարծենք ենթադրելու թէ «Յարդ[illegible]»ի անվերջ եւ յաճախ անպէտ խօսակցութիւններու ձախողութենէն յետոյ, գտած են թելը որ պիտի կրնայ նոյն ճամբուն վրայ, համերաշխութեան ու ամուր ներդաշնակութեան մթնոլորտի մը մէջ՝ դէպի հուսկ կայանը քաշել խառնուածով, կրթութեամբ, ըմբռնումով եւ ճաշակով այլազան՝ երիտասարդ ու զգօն այս կորովները։

Յստակ գաղափար մը կազմելու եւ կշռուած գնահատման ենթարկելու համար երիտասարդներու այս նոր կազմն ու նոր ձգտումը, պէտք է անշուշտ սպասել առաջին երեւումի — եւ լոյս մը հաւանաբար — հայ գրական բեմին վրայ, բնանացի թէ գրաւոր յայտարարութիւն մը, որ անշուշտ չունենար։

Բայց առանց ատոր ալ, առենն եկած էր կը կարծենք, որ Փարիզի հայ երիտասարդ գրողները համախումբ ուժով, առաջին քարը գլորէին յարաճուն շարժումի մը, որուն արձագանգը գաղութներու մէջ — թէր կամ դէմ — փրկարար միայն պիտի ըլլար։ Թող պտտան իրենց զգալուած հոգիներուն զայրոյթը, նոյնիսկ կարելի կոպտութեամբ, անխնայ, անվարան եւ անընկճելի, եթէ այդ է որ կը փնտռէին ու չէին գտներ։ Թող բողոքան ու պարպեն մինչեւ յատին շիթը՝ իրենց մէջ կուտակուած դառնութիւնները, եթէ այդ էր որ կը կաշկանդէր անոնց ստեղծագործ ազատութիւնը։ Մէկ քանին անոնցմէ զորս կը ճանչնանք մօտէն կամ հեռուէն, փոթորիկ կ'ուզէին եւ կը նեղուէին աջ ու ձախ կաշկանդումներէն։ Ատեն է որ թոյլ տան իրենց զայրոյթին կամ քինավար մաղձին պարապութիւնը կամ փաստեն անոնց ծանրութիւնը։ Որովհետեւ փոթորիկ մը կամ պոռթկում մը կ'ըսենք, անհրաժեշտ է կ'երեւի, յըստակօրէն քաշել կարենալու համար մեր գրական անդաստանին չէք ցցուած գիծերը։

Արդար կամ անհիմն, շատ են գաղթահայ երիտասարդ գրիչներու ուղղուած մեղադրանքները։

Հիմնաւոր կամ նոյնիսկ դիտումնաւոր, կծու եւ այլազան են գրական վաստակաւորներու չեշտուած ալաքները։

Թող ուրեմն, շարժումը ծայր տայ, եւ իւրաքանչիւրը գիտնայ բազմիլ իրեն արժանի աթոռին վրայ, եթէ այդ է որ գաղթահայ նոր գրողները կը փնտռեն՝ իբր մէկը իրենց նպատակներէն։

Հիներու մասին չենք խօսիր։ Տուած են իրենց առաւելագոյնն ու թերեւս նաեւ լաւագոյնը, պայմաններու մէջ՝ որոնց անժամութիւնը ընդունիլ եւ հաստատել գոնէ մէկ քանիներու համար, պարտք է նուազագոյն արդարութեան։

Իսկ նորերը առհասարակ, բացի մէկ քանի բախտաւորներէ, գիտենք թէ կ'ապրին, այսինքն՝ արագօրէն կը մաշին նիւթական ու հոգեկան տխրութեան մը մէջ, ուր ստեղծագործ մտքի վարանումներուն կը խառնուին ամէնէն գռեհիկ, առօրեայ եւ եղկելի հոգերը։ Տխրութիւն՝ որ մինակը պիտի բաւէր ամէնէն ամուր հոգիներն իսկ ցնցելու եւ լքելու դառնութեամբ որ անշուշտ կը շեղէ նայուածքը ու կը մղէ շրջապատն ու աշխարհը դիտելու սեւ թելադրութիւններով։

Այս չէ՞ արդեօք մէկը պատճառներէն, որ ի միջի այլոց, հիներ ու նորեր կապերուն վրայ, պաղ կը փչէ։ Բնական ու մարդկային, որուն դէմ անհատը միայն պարտաւոր է ծառանալ ու համայնութեան ներկայ դժնդակ պայմաններուն մէջ, հիմնական չ մէկ դարման փնտռել հաւաքական միջոցներէ։

Բայց, ինչ որ մանաւանդ տուն կուտայ նորերու դժգոհութեան եւ զանոնք իբր զգացուած ըմբոստներ կը ցցէ հիներուն դէմ, արտայայտուելու կաշկանդումն է։ Յաճախ կը գանգատին թէ ազատութիւնն իսկ չունին լոյսին բանալու իրենց ստեղծագործական յանդգնութիւնները։

Շիտակ է թէ գաղթահայ նոր գրականութիւնը տակաւին չէ գտած իր օրկանը՝ հակառակ թերթերու եւ հանդէսներու արտասովոր, խայտաբղէտ բազմութեան։

Հայ մամուլը իր ընդհանուր գիծերուն մէջ ենթարկուած կուսակցական կամ անհատական անհրաժեշտութիւններու, ինչ որ անշուշտ տեսակ մը գրաքննութիւն կը պարտադրէ։ Պէտք չէ մեղադրել։ Որովհետեւ իբր օրաթերթ, ան ստիպուած հպատակելու իր օրէնքին։ Պիտի սնուցանէ եւ գոհացնէ այլազան ճաշակներու եւ ըմբռնումներու տէր բազմութիւն մը, որ ամէնէն առաջ՝ իր ընթերցումին մէջ կը փնտռէ իր անձնական խառնուածքին նկարագիրը։ Օրաթերթը եթէ վէճի եւ որ հոսանքի բերան չէ, այդ պարտականութեաննուն իսկ առհասարակ, տարբեր չէ նաեւ պարբերական մեր գրական մամուլին, որ կը քալէ գրական աւանդութեան ճամբէն։ Նոր օրերու, մեր գաղթային մարզանքներու, դիտողութիւններու եւ իւրացումներու ոգին, կը պակսի անոր, որովհետեւ, կը պակսի նաեւ անոր համապատասխան հանրութիւնը, որ նոր սկսած է հասնիլ։

Նոր գրողին առնելիքն ու տալիքը, ահա այդտեղ կը սկսին։ Պիտի առաջնորդէ վաղուան հասարակութիւնը, վաղուան հիները, այսօր տակաւին անփորձ, վարանոտ, հինի եւ նորի ընտրութեան մէջ շփոթ, թերեւս նաեւ անճաշակ ու հատուածական իր առաքելութեան ճամբուն վրայ, անշուշտ պիտի հրմշտէ ու տապալէ քանի մը կուռքեր։ Հոգ չէ։ Որքան ալ ցաւալի ըլլայ, իր իրաւունքն է, կը բաւէ որ կարենայ քանդումէն յետոյ, կամ անոր զուգընթաց կերտել, հինին տեղ հպարտ ու արժանայեղ կանգնել նորը, ինքզինքը։

Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԵՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ՔԷՄԱԼ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՑՆԷ ԲՌՆԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

Աթէնքէն կը հեռագրեն.— Այն պահուն, երբ կը սկսի Մէնէմէնի դէպքերուն հետեւանքով ձերբակալուածներուն դատավարութիւնը, Թուրքիայէն ստացուած լուրեր ցոյց կուտան թէ, ըստ լաւատեղեակ շրջանակներու, Մէնէմէնի դէպքերու արժէքը դիտումնաւոր կերպով կը չափազանցուի Քէմալի կառավարութեան կողմէ։ Կառավարութեան նպատակն է այդ պատրուակով հաստատել ահաբեկման վարչաձեւ մը, բնաջնջելու համար ընդդիմադիր տարրերու խլրտումները, որոնք կը յայտնուին մերթ ընդ մերթ Ֆէթհիի կուսակցութեան կազմալուծումէն ի վեր։

Կը յիշուի թէ Ֆէթհի երբ հիմնեց իր ազատական կուսակցութիւնը, երկրին բոլոր կողմերը բազմաթիւ կուսակիցներ շահեցաւ, դժգոհներ էին, որոնք Մուսթաֆա Քէմալի մասին վստահութեամբ տոգորուելէ վերջ, տեսեր էին թէ անզօր է առաջքն առնելու տնտեսական եւ ելմտական տագնապին։

Շատ չանցած ներքին ճնշումներու ազդեցութեան տակ, Ֆէթհի ստիպուեցաւ լուծել իր կուսակցութիւնը, որ իր գտած մեծ յաջողութեամբ, լուրջ սպառնալիք մը կը դառնար Խալքի գլխուն, որուն նախագահն էր Մուսթաֆա Քէմալ։

Սակայն, հակառակ ազատական կուսակցութեան լուծման, անոր անդամները ջանացին նոր ընդդիմադրութիւն մը կազմակերպել, անշուշտ ընդդէմ Խալքի եւ անոր նախագահին՝ Մ. Քէմալի, որ ցարդ վարժուած էր կառավարելու առանց ընդդիմութեան։

Ահաբեկման քաղաքականութիւնը որ կը ճնշէ այսօր ընդդիմադիրներուն վրայ, արդէն տուած է իր արդիւնքը, որովհետեւ լուր կը տրուի թէ՝ ազատական կուսակցութեան նախկին բազմաթիւ անդամներ, որոնք կը վախնան ճնշուելէ եւ հալածուելէ, դիմում կը կատարեն մտնելու կազիին կուսակցութեան մէջ։

Պատերազմական ատեանը կը գործէ

Պատերազմական ատեանի դատավարութիւնները դռնփակ պիտի ըլլան։ Զանազան տեղերէ ղրկուած ձերբակալեալները փութով կը հարցաքննուին։ Կին ձերբակալուածները 14 հոգի են, որոնք կառավարական շէնքին գետնայարկի սենեակները դրուած են։ Ֆոչայի դէպքին քննութիւնն ալ պատերազմական ատեանին յանձնուած է։

Զէնքերու հաւաքումը կը շարունակուի։ Մէնէմէնի ենթակայ 27 գիւղերէն եօթնին մէջ խուզարկութիւն եղած եւ 80 մաւզեր ու 30 ատրճանակ գտնուած է։ Խուզարկութիւն պիտի ըլլայ Էմիրալէմ, Գուզլիճէ եւ Ալի Աղա գիւղերուն մէջ։

Մէնէմէնի դէպքը այնքան գէշ ազդած է Իզմիրցիներուն վրայ որ կարգ մը պանդոկներ Մէնէմէն եկողներուն պառկելու տեղ չեն տար։

Ըմբոստներուն ազդարիչներուն համար զինուորական պատժական օրէնքը պիտի գործադրուի։

Եթէ այս տեսակ յանցանքներու համար զին. օրէնքին մէջ տրամադրութիւն չգտնուի, պատժական օրէնքին 146րդ յօդուածին համաձայն մահապատիժ պիտի պահանջուի։ Ամբաստանեալները փաստաբան չեն կրնար վարձել։

Սարզ, Լութֆուլլահ եւ Քեամիլ անուն 3 հոճաներ ձերբակալուած են։ Ասոնցմէ Քեամիլ եւ Լութֆուլլահ ժամանակին Պալըքէսիրի եւ Պերղամիչի գիւղերը ճամբորդած եւ բազմաթիւ հետեւորդներ ունին այնտեղ։

Պատերազմական ատեանին հրամանով, Իզմիրի մէջ հարցաքննուեցան «Հիզմէթ» թերթին խմբագիրները։

Հաստատուած է որ Ագհիսարի Միւտիւր գիւղին Սէրպէսթ կուսակցութեան նախագահ Համտի Ապտուլլահ օղլու Նաքշիպէնտի աղանդին կը պատկանի, եւ կարգ մը շէյխերու հետ յարաբերութիւն ունեցած է։ Յիշեալը, չորս ամիս առաջ, սրճարանի մէջ ժողովուրդին ըսեր է. «Եթէ Ֆէթհի պէյ ընտրութեան մէջ չյաջողի, մենք պիտի ըմբոստանանք կառավարութեան դէմ եւ պիտի տապալենք զայն մօտերս, կը տեսնէք»։ Տեսնուած է որ չորս ամիս առաջ ըսած այս խօսքերը կապ ունին յետադիմական շարժումին հետ։ Յիշեալը մօտերս Մէնէմէն պիտի ղրկուի։

Մուսթաֆա Քէմալ գործի գլուխ

Մէկ քանի օր առաջ գրեր էինք թէ Մ. Քէմալ որոշած է քաղաքական գործօն դեր կատարել։ Այս մասին «Միլլիէթ» հրատարակած է հետեւեալ լուրը.—

«Վերջին շաբաթներու ամէնէն յատկանշական դէպքը սա է.— Հանրապետութեան հիմնադիրը եւ մեծ Ազատարարը, Մուսթաֆա Քէմալ, դուրս ելլելով պետութեան ղեկավարի անպատասխանատու դիրքէն, գործի գլուխ անցած է»։

∴ «Աքշամ», արտատպելէ յետոյ լուրը, հետեւեալ խորհրդածութիւնը կ'ընէ.—

«Բացորոշ չըլլալուն համար՝ այս լուրը շատ մը մեկնութիւններու տեղի տուաւ։ Խնդիրը Էնկիւրիի հարցուցինք եւ իմացանք թէ կացութեան մէջ որեւէ փոփոխութիւն չկայ։ Միայն, իր վերջին ուղեւորութեան ընթացքին կրած տպաւորութիւններուն վրայ, Կազի փաշան աւելի շատ կը շահագրգռուի երկրին գործերով։ Այս առթիւ Խալքի կազմակերպութիւնն ալ կը զօրացուի»։

∴ «Սօն Փօսթա» ալ Էնկիւրիի իր թղթակցին հետեւեալ մասնաւոր հեռագիրը կը հրատարակէ.

«Վերջին շաբաթներու ամէնէն ուշագրաւ դէպքը այն է որ, Կազի փաշան դուրս ելած է պետական վարիչի անպատասխանատու դիրքէն եւ գործին գլուխը անցած է, Կազի փաշային ուղեւորութեան հետեւանքով պատրաստուած բարենորոգման ծրագիրը պիտի ենթարկուի իր հաւանութեան, եւ երկիրը պիտի օգտուի Հանրապետութեան Նախագահին գծելիք ուղղութիւններէն, յայտնելիք կարծիքներէն եւ ընելիք պահանջներէն»։

Թուրքիա Ֆրանսայի դէմ

Պոլսոյ թրքական «Փոլիթիքա» թերթը կը գրէ.— Որովհետեւ Հանրային Պարտուց խնդիրը չի կարգադրուիր համաձայն ֆրանսական դրամատէրներու փափաքին, որովհետեւ Թուրքիա հաստատուած ֆրանսական ընկերութիւնները իրենց դիրքը կը կորսնցնեն իրարու ետեւէ, որովհետեւ Ֆրանսա դժգոհ է քաղաքական ճոճանակին ուղղութենէն, որովհետեւ Թուրքեւյոյն դաշնագրին կնքումէն յետոյ, շնորհակալութեան հեռագիր մը ուղղուեցաւ Մուսոլինիի, Թէվֆիք Րիւշտի Հռոմ այցելեց, մինչ միեւնոյն պահուն Ռուսիոյ արտաքին գործավարը Միլան կ'երթար եւ տեսակցութիւն մը կ'ունենար Կրանտիի հետ, Ֆրանսա կը կատղի բոլոր այս դէպքերէն եւ կը կասկածի թէ Իտալիա եւ Թուրքիա կարեւոր դեր մը պիտի խաղան նոր խմբակցութեան մէջ, որ պիտի կազմուի։

Համեւրոպայի յանձնախումբը

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ ՊԻՏԻ ՄԱՍՆԱԿՑԻ՞Ն

Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբը իր առաջին նիստը գումարեց ուրբաթ առաւօտ, Ժընեւի մէջ։ 23 պետութիւններ ղրկած էին իրենց ներկայացուցիչները։ Առաջին նիստին մէջ լսուած բոլոր ճառերը գլխաւորաբար կ'անդրադառնան տնտեսական համաշխարհային տագնապին։ Գերմանիոյ ներկայացուցիչը Քուրթիուս առաջարկեց որ ընդունուի խորհրդ. կառավարութեան մասնակցութեան սկզբունքը, որուն ժառաւ Իտալիոյ արտաքին նախարարը եւ պարզեց իր կառավարութեան տեսակէտները Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ մասնակցութեան մասին. Կրանտի յայտնեց թէ չի կրնար ըլլալ եւրոպական միութիւն առանց բոլոր երկիրներու եւ մասնաւորաբար Ռուսիոյ մասնակցութեան։ Անգլիոյ ներկայացուցչին Հէնտըրսընի առաջարկին վրայ, կազմուեցաւ յանձնախումբ մը, որ պիտի պատրաստէ ժողովին օրակարգը եւ քննէ Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ մասնակցութեան հարցը։

Անգործութիւնը Ֆրանսայի մէջ

Ֆրանսա ամէնէն վերջը ազդուեցաւ համաշխարհային տնտեսական տագնապէն։ Ուշ կանուխ, ինկաւ սակայն ցանցին մէջ եւ ժողովուրդէն յետոյ, պաշտօնական շրջանակներն ալ կը մտահոգուին հետզհետէ աճող անգործներով, որոնց մեծագոյն մասը առայժմ օտարներ են։ Յունուար 3ի վիճակագրութեան մը համաձայն պաշտօնապէս արձանագրուած անգործներու թիւն էր 13,149, որոնց 10,801ը այրեր եւ 2348ը կիներ։

Ատկից մէկ շաբաթ առաջ նպաստընկալ անգործներու թիւն էր 11,952։ Մէկ շաբթուան մէջ ուրեմն 1197 անգործներու յաւելում մը։

Յունուար 10ին վիճակագրութիւնը, ամբողջապէս անգործ բանուորներու թիւը ցոյց կուտայ 17,499 (որոնց 13981 այր)։ Ուրեմն մէկ շաբթուան մէջ 4350ի յաւելում մը։ Անցեալ տարի նոյն շրջանին, անգործներու թիւն էր 1100, մէկ տարի վերջ ուրեմն, նոյն օրը, 16,399ի յաւելում մը։ 1926-27ի մեծ տագնապին, 1927 մարտ 10ին, ամբողջ Ֆրանսայի անգործներու թիւն էր 81916։

Տագնապին զարգացումը.— 1930ի սկիզբէն ի վեր, արձանագրուած անգործներու թիւը ցոյց կուտայ հետեւեալ ելեւէջը.— 25 յունուար՝ 1484,— 26 ապրիլ՝ 1203,— 26 յուլիս 856, 27 սեպտ. 988։ Այս թուականէն կը սկսի բարձրանալ. 31 հոկտեմբեր՝ 1663,— 29 նոյեմբեր՝ 4893,— 27 դեկտեմբեր՝ 11952,— 3 յունուար 1931ին թիւը բարձրացած է արդէն 13149ի։

Վտանգուած ճիւղեր.— Ո՞ր ճիւղերուն մէջ ամէնէն աւելի երեւան կուգայ գործի տագնապը։ Ամէնէն աւելի անգործներ կը համրուին մետաղագործութեան շինութեան, առեւտրական գրասենեակային մեծաքանակ նպարեղէնի փայտի ճարտարարուեստի, զգեստեղէնի, փոխադրութեան, կաշիի, մորթի եւ գրքի գործերու մէջ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՄԵՔՍԻՔԱՅԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ.— Մեքսիքօ քաղաքին մէջ մեծ յուզում կը տիրէ ուժգին երկրաշարժի մը հետեւանքով, որ տեւեց աւելի քան երկու վայրկեան։ Երկրաշարժի պահուն, երկինքին վրայ նշմարուած է դեղնորակ լոյս մը, փայլակներով, որ ժամ մը տեւած է։

ՆՈՐ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ.— Մանչեսթըրէն տրուած տեղեկութեան մը համաձայն, գործատէրերու եւ գործաւորներու ներկայացուցիչներուն մէջ, բանակցութիւնները խզուած են, գործաւորներու առաջարկը մերժուած ըլլալով գործատէրերու կողմէ։ Այս խզման հետեւանքով, երէկուընէ սկսեալ 250,000 բանուորներ անգործ կը մնան։

ԼԵՀԵՒՌՈՒՄԷՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— 1926ին Լեհաստանի եւ Ռումանիոյ միջեւ կնքուած փոխադարձ ապահովութեան եւ երաշխիքի դաշնագիրը որ կը վերջանար այս տարուան մայիսին, վերանորոգուեցաւ Ժընեւի մէջ, երկու պետութեանց ներկայացուցիչներուն կողմէ։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎՐԱՅ

Ժամանակին, մարդիկ մասնաւոր դողով մը կը խօսէին սահմանին «այն կողմին» մասին։

Իգդիրցիներն էին անոնք, որ Երասխ կը մօտենային, եւ, կարծես խօսքը սգաւոր տան մը մասին ըլլար, տխուր եւ հառաչագին բաներ մը կը պատմէին այն ժողովուրդին մասին, որ սահմանին միւս կողմն էր, «զուլումի» երկրին մէջ։

Օ՛ դաժան խաղ.— դիրքերը փոխուած են հիմա։ Այսօր հառաչագին նոյն շեշտով մարդիկ կը խօսին սահմանին միւս կողմին մասին։ Երէկ անց զուլումին մասին կը խօսէին, այսօր կարմիր զուլումին։ Սգաւոր բան մը կայ այն խօսակցութիւններուն մէջ, որոնք կը վերաբերին Հայաստանին։ Խոստովանինք, որ ուրիշներ, Ռամկավարները,— [illegible] պէս կը խօսին նոյն այդ Հայաստանին մասին։ [illegible]

[illegible] կավարները՝ արտասահմանի մէջ։ Այդ թշնամին, քանի կը մնայ Արարատեան դաշտին վրայ, երբեք թոյլ չպիտի տայ երկրին բարգաւաճման՝ անկախ հայրենիք մը, հայկական ու ազգային տուն մը դառնալու հեռանկարով։ Հետզհետէ հողն ու մարդիկ պիտի ռուսանան, («ամենապետական շովինիզմ» կը կոչուի հիմա այս ցանկութիւնը որ արդէն ցոյց կուտայ իր գիմագիծը Երեւանի «Հանրապետութեան» մէջ)։

Ահա թէ ինչո՛ւ միամտութիւն է ըսել, թէ «հայրենիք մը ունինք այնտեղ, որ մերն է»։ Ո՛չ, խլեցին մեզմէ, եւ մենք տէրը չենք հիմա։ Այդ «հայրենիքը», եթէ այսպէս երթայ, շատ դժբախտ ճակատագիր մը ունի։ Պիտի ռուսականանայ։ Երէկ դժբախտութիւն մը եղաւ մեզի համար մեր ռուսասէր մտաւորականները [illegible]

[illegible] 32 68 [illegible] 591 [illegible] 2.7 [illegible] 18-30 [illegible]

ՇԱՀԷՆ

ԱՐՇԱԿ ԷՋԵՐ

ԱՄԲՈՒԷՆ ՀԵՌՈՒ...

[illegible]

Մ. Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Աթէնք

ՆՈՐԷՆ ՀԱՅԵՐԸ

Աթէնքի Էֆիմէրիս Թոն Խրիմաթիսթիրիու թերթը, այսինքն «Սակարանի լրագիրը» կը գրէ.

«Վէնիզէլոսի կառավարութիւնը ցարդ եւ ոչ մէկ միջոց ձեռք առաւ այն քանի մը տասնեակ հազարաւոր Հայերուն համար, որոնք Յունաստան մնալով մեզի դէմ կը մրցին եւ ապաօրինականօրէն կամ գողութեամբ եւ կամ մաքսանենգութեամբ կը զբաղին։

Չի պատահիր դատ մը, ինչպէս Աթէնքի, նոյնպէս եւ Յունաստանի մէջ, նախնական դատարաններու առջեւ, որոնց ցանկին մէջ Հայու մը անունը չգտնուի։ Անանկութիւններու մէջ Հայերը իրարու հետ կը մրցին թէ ի՛նչպէս կարենան ամէնէն առաջ Հելլէններու դրամը ուտել։ Գողութիւններու, մէծերու, դրամանենգութեանց մէջ ամէն տեղ հայկական անուններ կը տեսնենք։ Վերջապէս ե՞րբ արդեօք, Պ. Վէնիզէլոսի կառավարութիւնը մեզ պիտի փրկէ այս հայկական աղէտէն»։

ԹԱՒ ՋՈՒԹԱԿԻ ՎՐԱՅ

ԱԶՔԵՐԸ

Մելամաղձոտ շատրուա՛ններ սիրածոր,
Որոնց երգը դանակի պէս կը կտրէ...
Եւ անդնդալից ակերուն քով այդ աչքերուն՝
Սիրո՛ւն սիրտս, կարծես մանո՛ւկ կ'ըլլաս դուն,
Հէքեաթներու Նայեադին պէս երբ կը տանին քեզ ծեռո՛ւն.

Թարթիչներուն խոյանքը՝ անտառի մը խորհուրդին պէս՝
Ներշնչումս կը կրծէ...
Եւ եզերքներուն վրայ՝ երկրպագուած այդ աչքերուն՝
երկու ողկոյզ մշկաբուրեան՝ իր հայրենի այգիներէն,
կարծես, այս պահուս, ձեռքերն ի վար շուշանաթո՛յր՝
Սրտի՛ նման, սրտի՛ նման կը ճմլուին...:
Լեցուն սկի՛հ, սիրո՛ւն սիրտս, արբէ՛, արբէ՛
Ընապական այս նեկտարէն՝ անմահութեամբ առլցուած,
Սրբութիւնով պարպէ զայն՝ արիւնին պէս փրկչական.
Եւ յետոյ, խոնարհութի՛ւն, խոնարհութի՛ւն աչքերուն...:

Եթէ նայի՛ն՝ հայրենիքիս դաշտերո՛ւն չափ անհունութիւն
Եթէ շարժի՛ն՝ սիրո՛ւն սիրտս, անուրջներուդ որորանը կը [illegible]
Նազելաճեմ առագա՛ստ է, թո՛ղ տանք քեզ.
Ինչո՞ւ մնաս ներքնամռո՛ւնչ, մենակեա՛ց...:

Եթէ խօսի՛ն՝ Տիգրան Մեծի մականն է կը կարծես,
Եօթն աշխարհներ արքայօրէն գերեվարող,
Սիրո՛ւն սիրտս, դուն ե՞րբ եղար անպարտելի.
Փրփրոտ բաժակ, ա՛ռ, ըմբոշխնէ՛,
Ու յետոյ, խոնարհութի՛ւն, խոնարհութի՛ւն աչքերուն...

[illegible]

Պ Ա Լ Թ

Ա. ԳՈՒԳՐԻՆ

[illegible]

ձմրան սառն ծովէն, ու գրուած է կեանքէն խոկ։

Պէտք է աւելցնենք նաեւ որ շուներ ու մարդը տառղ են ու կենդանի՝ այսօր նոմէր մէջ։

Ծնողքան յիշատակարան մը կանգնեցին հոն,— գոլթին պրօնզէ մէկ արձանը։ Քաղաքին բնակիչները ուզեցին անմահացնել նաեւ շունին ալ, բայց ան վերջապէս մեռաւ։

— Ընծիմ թան է, ըսաւ,— ամէն արժանիք գոլթին կը պատկանի, եւ չէ՞ մոռցած կատարել իմ ամբողջ պարտականութիւնս։

Հիմա լրագիրներու մէջ կը տարուի այս արձանին ծիրը։ Վերը պրօնզէ գոլթը, իսկ վարը նոյն գոլթը միսով եւ ոսկորով, եւ հոն ալ իր ամբողջ հետ արձանին առջեւ կը նստի իր բարեկամին արձանին, իսկ գոլթը իր ափսոսած է այլուր, բոլորովին անտարբեր՝ աշխարհային փառքի հանդէպ։

Այժմ համեստութիւնը զօրաւոր...

Գիտեմ աւելի պատմուածք մը ...Զափազանց շատ քաղաքաւոր... քաղաքի մէջ, երկու արձաններ կանգնեցին ամբողջ աշխարհի վրայ հաշուած հանած երախտաւորութիւններու համար, որոնք գեռ կենդանի էին ... կատարելապէս առողջ։ Ամէն առաւօտ այս մարդիկ կուգային հրապարակը եւ լուռ կը դիտէին արձանները — իւրաքանչիւրը իր արձանը անշուշտ։ Ցետոյ, կարծես ... վրայ, երբ կը նայէին ... ու նախատական ... կով մը, եւ կանաւ գործնելով ... կամացուկ մը կը քաշուէին հրապարակէն։

Ես գոլթը աւելի՛ կը գերադասեմ։

Թարգմ. ռումաներէնէ

Ե. Պ. ԼԱԼԷ

ԵՐԿՈՒ ԿԱՐՄԻՐ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐ

ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ

Ֆրանսական խորհրդարանի ... նստաշրջանի բացումը տեղի ունեցաւ նախորդ օր։ Նախապէս վերընտրուեցաւ ընկերվարականներու Թեկնածուն Պուիսոն, որու բացման ճառէն յետոյ ... առաւ համայնավարներու ... Քաշէն պահանջելու համար որ Թոյլ տրուի երկու համայնավար երեսփոխաններու ... ազատութիւնը Նիւտերան, ... Մարթի, այժմ բանտարկուած, միւսը՝ Տիւքլօ, փախուստական, երկուքն ալ փախստական համայնավարական քարոզչութեան համար։ 258ի դէմ 270 ... ընդունուեցաւ Քաշէնի առաջարկը։

ՌՈՒՍԻՈՅ ԵՐԱԶԸ

1931ԻՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ 1953ԻՐՆԴՀ. ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ

Օտար Թերթի մը Թղթակիցը կը գրէ.—

Համաձայն պաշտօնական վիճակագրութիւններու, 1924էն առաջին, գիւղական աշակերտներու Թիւը եռապատկուած է։ Այսօր, այդ Թիւը կը հասնի 11 միլիոնի, 175 միլիոն բնակչութեան վրայ։ Եւ այս 11 միլիոնին համար, ներկայիս, անոնք կ'աշխատին նոր ծրագրի մը մշակման։

Եւ մինչդեռ, ռոհերն, հինգամեայ պայքար կը մղուի հնգամեայ ծրագրի իրականացման համար, կառավարութիւնը դարձեալ պաշտօն յանձնեց յատուկ յանձնախումբի մը՝ որ 15 տարուան եւ 30 տարուան երկու առանձին ծրագրեր մշակէ։ 1400 գիտնականներ, արհեստագէտներ, եւ բարոյականագէտներ, օտար Թէ ռուս, կ'աշխատին առոր։ Ծրագրին «Ռուսիոյ ապագային» յատուկ գլուխը կը բաղկանայ 1800 էջերէ։ Գործունէութեան գլխաւոր կէտ ընդունուած է Սիպիրիան, երկրորդ կէտ՝ գծման ... զարգացումը։

* *

Ցանհնգամեայ նոր ծրագիրը կը ձգտի ռուս ազգային հասոյթները մինչեւ 1933 բարձրացնել 5 միլիառ 610 միլիոն ֆրանքի։ Ներկայ գումարն է 3 միլիառ միայն։ Մինչեւ 1933, մարդ գլուխ հասոյթը պէտք է բարձրացած ըլլայ 3600 ֆրանքի, ներկայիս 2 հազար է։ (Գերմանիոյ մէջ այդ գումարն է 7120, Եւրոպայի մէջ 5650, Ամերիկայի մէջ 19 հազար մարդ գլուխ եւ տարեկան)։ Նոր ծրագիրը պէտք է Թոյլ տայ որ 1944ին, ամէն մէկ ռուսի անհատական հասոյթը հաւասարի գերմանիոյ միջինին, եւ 1953ին, Ամերիկայի։ Իսկ 1953ը պէտք է ըլլայ համաշխարհային յեղափոխութեան տարի…

* *

Ցանհնգամեայ ծրագրին մէջ, կը յիշեն Ռոմէքի մէկ խօսքը — «Կը բաւէ որ ռուս գիւղացին իր հողը մշակէ երկու ամերիկեան ավելի արագ, որպէսզի կարենայ ամբողջ աշխարհը իրար անցընել գործնի ժխտողութեամբ…»։

Բայց ռուս գիւղացին, ա՛լ չի քալեր, չի կրնար։

Արդ, պէտք է որ՝ ծնանի խորհրդային պետական հսկայ սեփականութիւններ կը փոխարինեն փոքր սեփականութիւնները, որոնց Թիւը ատենօք, 25 միլիոն էր։ Մնքենան այնտեղ, ամէն ինչ կ'ընէ, ալ պէտք չկայ փոքր սեփականատէրերու, ատանդամոլ գաղափարներով գիւղացիներու։

Այսպէս, նոր ծրագիրը կը նախատեսէ եւ կը հաստատէ 1936ի համար, 100 միլիոն հեկտար մշակելի հողերու տարածութիւն մը եւ միջին, գլխաւորաբար ափական շրջաններու մէջ։ Այսօր 88 միլիոն է։ Եւրոպայի մէջ ընդամէնը 93 միլիոն է մշակելի հողերու տարածութիւնը։

Այս հսկայ հողերը պիտի բաժնուին պետական 1200 կոլեկտիվներու եւ 3600 սեֆխոզներու։ 21 միլիոն ռուս գիւղացիներ յաջորդաբար, մինչեւ 1933, «պիտի ազատ արձակուին», գործաւոր պիտի դառնան։ Բոլոր Թիւերն ուրեմն միլիոններով են. միլիոններով հեկտար, միլիոններով մարդ. միլիոններով դրամ. Պայքարը վիթխարի է։

Այս 21 միլիոն գիւղացիները պիտի սորվելին չինել երկրագործական մեքենաներ։ Որովհետեւ, երկրագործական մեքենայ արտադրող գործարանները անբաւական են. կ'արտադրեն տարեկան միայն 50 հազար մեքենաներ, որոնց կէսը անգործածելի։

Ներկայիս գործող խորհրդային 1200 համայնատութիւններէն մէկը միայն շահ կը ձգեւմնացեալ բոլորը անընդհատ նոր նպաստներ կը պահանջեն, իրենց բացը գոցելու համար։

Եւ հակառակ բոլոր ծրագրերուն եւ բոլոր նախատեսութիւններուն, անմշակ հողերը հետզհետէ աւելի կը շատնան։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ ուրեմն այս 175 միլիոն ռուսերու ապագան։ Ի՞նչ պիտի ըլլայ Ասիոյ ապագան, եթէ Ռուսիոյ արեւելեան ծրագրերը յաջողին։ Եւ ի՞նչ պիտի ըլլան բոլշեւիկները՝ իրենք իսկ։

Նովօ-Սիպիրսքի մէջ, խելացի աչքերով գիւղացիի մը հետ խօսեցայ։ Ատենօք փոքր-սեփականատէր էր։ Այսօր սեփականազուրկ եղած է։ Ողմկանեան ըմբոստութիւններու մասին կը խօսէին։

— Եթէ ըսաւ, մեր գիւղացիները գէնք ունենային, զանոնք բոլորը կը սպաննէին։

— Որո՞նք, բոլշեւիկնե՞րը, հարցուցի։

— Ինչո՞ւ միայն համայնավարները, ըսաւ։ Ամէն ինչ որ մեր ձեռքը պիտի իյնայ։ Մեր ժողովուրդը չի մոռներ։ Ռուս գիւղացիները կուրօրէն կը զարնեն։

Եւ յանկարծ ըսաւ.— Թող Աստուած պաշտպանէ բոլշեւիկները. ու խաչ հանեց։

Համարակ գիւղացի եւ Թէեւ Մոսկուայէն շատ հեռու, բնազդօրէն հողը կ'առնէ մեծ վտանգին։ Ան ամբողջ ներկայ Ռուսիոյ նման կը զգայ։ Ան միայն այս զարհուրելի քառին մեծ անդոհանքը կը ճանչնայ, այս արեան ծովուն, որուն մէջ պիտի խեղդուէր Ռուսիան, եթէ երբեք վարչաձեւը տապալէր։

Գիւղացին որուն հողերը խլեցին խորհուրդները, խորապէս կ'ատէ պետութեան արտակարգ ուժը։ Բայց կ'ազօթէ որ այդ ուժը ճնշէ, որովհետեւ, եթէ տապալի, դժոխք մը պիտի ճայթի, քանզի դեռ շատ քիչերը կրնան երեւակայել որովհետեւ շատ քիչերը կը ճանչնան Ռուսիոյ անհունութիւնը։

ՄՈՒՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՔԼՕՑ ԱՆԷ

Անցեալ շաբթու մեռաւ Քլօտ Անէ։

Զուիցերիայէն կուգար այս վիպագիրը։ Հայրը Զուիցերիացի, մայրը Անգլիացի։ Բուն անունով Ժան Շոփֆեր։

Առաջին անգամ տուաւ նորավէպեր, յետոյ ճամբորդական նօթեր եւ սիրոյ տպաւորութիւններ։ Գրագէտ մը կէսլրագրող։ «Փըթի Փարիզիէնի» կողմէ ղրկուեցաւ Ռուսիա, երբ յեղափոխութիւն ծագեցաւ այնտեղ։ Վերադարձին տուաւ Ռուս Յեղափոխութիւնը, 4 հատոր եւ քանի մը վէպեր։ Այս վէպերուն մէջ, Անէ յաջողած է տալ ռուս կիներու գեղեցիկ տիպարներ. (Սէրը Ռուսիոյ մէջ, երբ երկիրը զարմացաւ, Արիան՝ ռուս մանկամարդ աղջիկը)։ Ունի նաեւ Թուղթեր Պարսկաստանէն։ Իր վերջին գործն եղաւ Մէյէրլինկը։ Կը սիրէր Սթանտալը։ Ու մանաւանդ սիրոյ դրուագները, արոնցմով հիւսուած են իր վէպերը։

Առիկա՞ է արդեօք բացատրութիւնը իր պատասխանին, զոր տուաւ երբ հարցուցին իրեն.

— Ո՞ր զարդը ամէնէն աւելի գեղեցիկ կը համարես։

— Աղջիկաս արեւու պէս գեղեցիկ է ան։

Արդարեւ հրաշալի աղջիկ մը ունի, քննադատները չպիտի կարենան ուրանալ առիկա, երբ վաղը մոռացութեան մէջ նետեն Անէի վէպերը։

ՎԻԼԼԻ

Մեռաւ նաեւ Վիլլի։

Աշխոյժ եւ մտացի, վիպագիր, երգիծաբան, քննադատ եւ համայնագէտ։ Զափազանց շատ կը կարդար, խոր հմտութիւն ունէր եւ հրաշալի յանկարծ գիտէր։ Առաջինը միջամնացներու մէջ։

Ու լաւ ռուսերամարտ մը։ Կը ժխտամարտէր առանց բարակը փնտռելու։

Մարդ մը, որ մէկ ձեռքը գըրիչ ունէր, միւս ձեռքը՝ սուր։

Առատ արտադրող մըն էր նոյն ատեն։ Եւ կարելի չէ հաշուել իր ծածկանունները, որոնց տակ պահուած կը մնան իր յօդուածները։ Երաժշտական քըննադատութեան նուիրուած իր յօդուածները, ուր յաճախ ցոյց կուտար նոյնիսկ ամէնէն նշանաւոր երաժիշտներուն սխալները, կը կազմեն տասը խոշոր հատորներ։

Ամուսինն է Քոլէթի, այս տարօրինակ կնոջ, որ ջուրի պէս առհաւն, իժի պէս կծան ձեւ մը ունի։ Վիլլին էր, որ Քոլէթը հրապարակ բերաւ։

Քաղքենի ընտանիքի զաւակ, գժտուեցաւ իր զաւակարգին հետ։ Կրեց ամէն տեսակ Թշուառութիւն, պահ մը ծառայելիներու թաղաւորը, եղաւ եւ մնաց մինչեւ վերջը ժպտուն։ Ունի պատմական գործ մը, Լուդովիկոս ԺԵ-ի ամուսնութիւնը, Նամակներ Թատրոնի սպասուհիին, եւ կնոջը հետ՝ Քլոտինը, որ կարծես իրենց կեանքն է։

ՄՕՓԱՍԱՆ ԵՒ ԲԺԻՇԿՆԵՐԸ

Մինչեւ այժմ չէին գիտեր Թէ Մ'օփասան եւս երգիծական գործ մը ունի բժիշկներուն վրայ («Տիկին Լոքիւսի»)։

Մ'օփասան paralysie générale ունէր, եւ բժիշկները ոչինչ կըր նային ընել՝ դարմանելու համար իր ցաւը։ Գլխու անհաւասար յաճախ յուսահատութեան կը մղէր զինք։ Մեծ չափերով դեղ կը գործածէր ի զո՛ւր բոլորը։ Մնաց որ ոչ մէկ հաւատք ունէր բժիշկներուն վրայ, որոնց կը դիտէր դատապարտուածի մը պէս։

Ի վերջոյ գրեց խիստ երգիծական վէպ մը, խոցելու համար բժիշկներուն սիրտը։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

(Պատասխան Ցառաջի հարցարանին)

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ,— Մեր քաղաքը, Ճարտարարուեստի ամենամեծ կեդրոններէն մէկը, այնքան ազդուած չէր մինչեւ հիմա։ Բայց այս վերջին մէկ երկու շաբաթները բաւական են մտածել տալու Թէ խիստ ծանր կացութեան մը առջեւ կը գտնուինք։ Շատեր կը կարծէին որ քանի մը փոքր գործարաններու փակուիլը, 1-2 հարիւր գործաւորներու արձակուիլը հետեւանք ենթարեմուտի հաշուեյարդարին։

Լիոնի բոլոր մեծ ու փոքր գործարանները — մէկզի գնելով մէկ երկու բացառութիւններ, կ'արձակեն գործաւորներ պատճառով կամ առանց պատճառի եւ կամ կը կրճատեն աշխատանքի ժամերը եւ օրերը։ Ամբողջ է ըսել որ ճամբուածները ընդհանրապէս առօրական մարդիկ են եւ առաջին կարգին՝ Հայեր։

Ինչո՞ւ առաջին կարգին Հայեր, երբ մեր հայրենակիցները խոկապէս գործաւորներ են, հէրւ, հնազանդ, քիչով գոհացող։ Այս հարցին կարելի է պատասխանել մէկ բառով, իբրեւ պատճառներէն մէկը.— մեր հայրենակիցներու անվերջ տեղափոխութիւնը, ցեղափոխութիւնը քաղաքէ քաղաք եւ գիւղէ գիւղ, գործարանէ գործարան, տաքի, պաղի, աղափ, իւղի խնդիր յարուցանելով ու առանց օրին մէկին ալ Թողլով փողոցը։ Ինչո՞ւ ծածկել, անոնք որ 2-3 տարուան գործաւոր են, ընդհանրապէս կը վայելեն լաւ ընդունելութիւն հակառակ օրուան տագնապին։ Բայց չարունակ տեղ փոխելու հետեւանքին երեւոյթը պղտորած է միտքերը։

Քանիներ այս ձիւնին ու բուքին կարգի կը սպասեն գործարաններու դռներուն առջեւ։ Միւս կողմէ ապրուստը օրէ օր կը սղէ, ուտեստի գիները օրէ օր կը բարձրանան։ Լիոնի հանրակառքի գինները 3 սու եւս բարձրացան (50 սանթիմէն 60ի)։

Այս բոլոր դժբախտութիւններուն վրայ այժմ աւելցած է կրիտի համաճարակը որ մեծ համեմատութիւններ առած է վերջին ցուրտերու հետեւանքով։ Ընտանիք կայ որու բոլորանդամները պառկած են, ուրիշներ մասամբ կը գործեն։

Միսաք Ղազարեան

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՇԱՍԻ ՄԷՋ

ՇԱՍ, 10 յունուար.— Վերջապէս Շասն ալ ունեցաւ իր մանկապարտէզը։ Առ այժմ, Թէեւ յաճախող մանուկներու Թիւը փոքր է, եւ սակայն յուսալի է որ հետզհետէ շատնայ եւ ծնողները՝ գիտակցելով իրենց զաւակներուն օտարանալու այլասերման վտանգին, փութան իրենց մանուկներուն տալ ազգային դաստիարակութիւն եւ իրենց կարելի օժանդակութիւնը չխնայեն մանկապարտէզին։

Այս փոքրիկ գաղութը՝ իր այս քայլով օրինակ կուտայ աւելի մեծ ու բարգաւած գաղութներու, որպէսզի շարժին եւ ժամ առաջ ապահովեն իրենց մանուկներուն փրկութիւնը օտարացման վտանգէն։

Գայա

ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (2)

ՄԱՐԴԸ ՄԱՐԴ Է

— Ինչո՞ւ ես այդպէս տռուած ... մինչ կը կրծէր վարպետ Մինասը,— ժամն էլ ա ... ամէնը, հարսնիքն էլ, կնունքն էլ, տաւն էլ։ Քեզ հօ ... չկայ։ Զնա, ինչո՞ւ չես ...

— Չէ՛, ես ինքնագլուխ, ինքնաբերած չեմ, որ վեր կենամ, ... որ սիրտս ուզի երթամ։ ... մարդս գուն ես, զուն պէտք է ինծի մարդու մէջ հանես, ինծի ...

Ու ահա այս անգամ, Աստուածածնի տօնին, կնոջ եւ երեխաների Թախանձանքը վարպետին առնիպել էին, որ ինքն ... հացու կապոցով, կին ու երեխայով, տարուայ այդ մէկ ... մարդու մէջ դուրս գայ։

... շատ դժուար էր վարպետ Մինասի համար, ... երեխաներով այդքան ... առաջ գնալ։ Միւսները չէին նեղուում, որ ինքն էլ մէկ կառք վարձէր, ուրիշներին պէս «առօջ-փառօջ» հասնէր մինչեւ ... Սուրբ Աստուածածին կապոցը Թեւը ձգեց, կնոջ ու երեխաների հետ միասին գնաց դուրս ելաւ։

Մինչդեռ կինը մտածում հարեանի դրան, որպէս զի յանձնարարէ լաւ մտիկ անեն տանը եւ հաւերին, Մինասը դուռը կողպած, ինքն իրեն Աստուած էր աղօթում, որ այսօր իր ծանօթներին չհանդիպէր փողոցներում եւ «սիրտ պղտորութիւն» չունենայ։ Նա գիտէր, որ այսօր ամենաթեթեւ մի կատակ, ամենահասարակ մի խօսք կարող էր իրեն համբերութիւնից հանել եւ ո՜վ գիտէ էլ ինչեր կարող էր պատահել։ Չէ՞ որ ինքը Մինասն չէր, կի՛ սը, երեխաները որոնց հետ առաջին անգամն էր, որ հասարակութեան մէջ էր դուրս գալիս։

«Ցեր Աստուած, Սուրբ Աստուածածին, ձեզ եմ խնդրում», մամրում էր Մինասը, երբ կինը վրայ հասաւ։

— Շատ ուշացայ, հա՞ Մինաս, նայելու քոյրիկին խնդրեցի, որ աչքը տան ու հաւերի վրայ պահի. հ՛ն, բախտ չունինք, արդէն արեւով գնում ենք, չվերադառնանք չտա տեսնենք։

Եւ վարպետ Մինասը առանց լսելու կնոջ խօսքերը, առաջ շարժուեց, կինն ու երեխաներն էլ հետեւեցին իրան։

III

Չէ՛, կարծես Թէ Աստուած Մինասի հետ էր, փողոցը գրեթէ դատարկ էր, մարդ չկար, ձայն ոչ էլ չէր հանդիպում։ Մտածում էր նա, «ամէնքն էլ այսօր Աստուածածին են գնացել»։ Այդ լաւ է, դժուարն տեղ հասնելն էր, որից յետոյ Մինասը կարող էր մէկ անկիւն գտնել, բոլորից ծածկուել, Թեկուզ մինչեւ երեկոյ, երեկոյեան էլ մութը կոխելուն պէս ծածուկ կ'ընկնէր եւ ոչ ոք չէր հանդիպել իրեն։

Հացագործի խանութից անդնելիս նա գաղտագողի, աչքի տակով նայեց, տղան այնտեղ չէր, անշուշտ հաց բաժանելու էր գնացել։

Օղի ծախող Սահակի խանութն էլ փակ էր. նա էլ անպայման երեկ իրիկուանից իր շէշերը Աստուածածին է փոխադրել։ Ի հարկէ, այսօր նա մեծ առեւտուր կ'ունենայ այնտեղ։

«Էհ, գործերը լաւ են գնում», մտածում էր ինքնիրեն եւ քայլերն արագացնում, յետեւ մնացած կինն ու երեխաները։

— Մինա՛ս, Մինա՛ս, քեզ են կանչում,— լսեց յետեւից կնոջ ձայնը եւ յետ նայեց…

Ցէ՜ր Աստուած, ի՞նչպէս էր մոռացել սատանայի բունը…։

Սափրիչի խանութի առաջ հաւաքուած իր բարեկամներն էին, իրեն կանչում…

Մինասի Թուքը կտրիկը Թըռաւ։

Մի րոպէ յետոյ պատրաստուող երեխայի պէս Թաց տեղն ու տեղը քարացաւ։ Ի՞նչ անէր. մօտենա՞ր նրանց, Թէ՞ ուղղակի ճամբան շարունակէր. վայ Թէ անպիտաններ հասնէին յետեւից եւ կնոջ ու երեխաների մօտ մի անպատիւ կատակ անէին. չէ՛, մօտենալը աւելի լաւ էր. միայն Թէ փողոցում, կնոջ առաջ ոչինչ չպատահէր։

— Արի՛, արի՛ վարպետ Մինաս, տես, էս կօշիկները ինչպէս են, բանի կը նմանի՞ն, երեկ առի, անիծածը շատ էլ Թանգ ծախեց։

— Դէ՛, գնա՛, Մինաս, մենք այստեղ կը սպասենք,— չլինէր կինը կամացուկ, բայց գոհ արտայայտութեամբ, որ ամուսնու ծանօթներն ու բարեկամներն էլ հանդիպեցին ու տեսաւ իրենց այս պախարակը օրը.— Շատ չուշանաս, արեւը տաքանում է, երախաները արեւով կ'ընկնին կը հիւանդանան։

Մինասը առաջացաւ, դէմքի վրայ ձեւացնելով կեղծ ժպիտ, մօտեցաւ խանութի առաջ սպասող իր ծանօթներին, բոլորին էլ ժպտաց ու սիրալիր գլխով բարեւեց եւ Թաքերի մէջ հաւաքած շուները մէկ հազով դուրս հանելով, չիտակ մտաւ սափրիչի խանութը, նրա յետեւից մէկ-մէկ ներս խցեցին դուրսը եղողները եւ Մինասը դատապարտեալ սպասող մեղադրեալի պէս Թաց խանութի մէջտեղը կանգնած։

— Հը՞, վարպետ Մինաս, արիենց տեսել պառայի ես գնում, մեզ էլ մարդու տեղ չես դնում հա՞, մէկ «բարի լուսն» էլ չես ասում, սա՛, անաշէն, ո՞ր օրուանից այդպէս քիթդ վեր ցցեցիր.— ասաց նրանցից մէկը, կողքինին քթելով ու միւսներին աչքով անելով։

ԱՐԱՄ-ԳԱՌՕՆԷ

(Շար.)

Կ. Կ. Խ.? ԴԱՀՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ վաղը երեկոյեան ժամը 8.30ին պատուիրակութեան մէջ 71 Ave. Kléber.

Ցիմոն Գետիկեան եւ զաւակը Ռուբէն, Տէր եւ Տիկ. Հաճի Յակոբ Թորիկեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկ. Հաճի Յովհաննէս Թորիկեան (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկ. Հաճի Յովնան Թորիկեան (Պէյրութ), Օրիորդ Տիկ. Նորիկ Թանձեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկ. Մկրտիչ Օրմանեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկ. Մանուկ Հալպեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկ. Վահագն Թանձեան, Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Գետիկեան, Տէր եւ Տիկ. Աշոտ Գետիկեան, Տէր եւ Տիկ. Յովհաննէս Աթէշեան, Տէր եւ Տիկ. Նուպար Սապունճեան եւ համայն ազգականք սրտի դառն կսկիծով կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց կնոջ, աղջկան, քրոջ եւ ազգականին

ՏԻԿԻՆ ԱՂԱՒՆԻ ԳԵՏԻԿԵԱՆԻ

որ կնքեց իր մահկանացուն 5 Յունուար երկուշաբթի 27 տարեկան երիտասարդ հասակին մէջ:

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Հինգշաբթի 8 Յուն. 1931 առաւօտեան ժամը 8.30ին, Hôpital Charitéի մէջ, Հանգուցեալին մարմինը ամփոփուեցաւ Cimitière de Thiais.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում աչքեր եւ կանանց մոցթի, արիւնի եւ վեներական հիւանդութեանց (ֆրանկապոս, [illegible]) եւ [illegible]: [illegible]: Խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 [illegible] 9—12.

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ—ԲԺԻՇԿ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Առանց ցաւի կը քաշէ եւ կը դարմանէ ակռաները: Ոսկիէ ատամնաշար, ոսկորէ ակռաներ: Զափաւոր գին: Խորհրդակցութիւն ամէն օր ժամը 9էն 8: 3 Bld. Belleville, Métro Ménilmontant.

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Կատարեալ վստահութեամբ դիմեցէք մասնագէտ բժիշկներուն, 123 Boul. Sébastopol մէթ. Սէն Տընի, Ռեօմիւր: Վեներական ախտեր, ջերմաժիզութիւն սուր եւ հինցած, անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութիւններ, արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր: Դարմ. Ելեկտրականութեամբ, Ռէօնթկէնեան եւ ամէնաժամանակեայ ճառագայթներով: Խորհրդակց. ամէն օր 9-12 եւ 2-8: Կիր. 9-12: Անվճար.— Խորհրդակցութիւն եւ դարմանում, ամէն օր 9.12:

Docteur ès-sciences occultes

Դուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիր. ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է: 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ. METRO PIGALLE

ԷՄՊԻՐԻ Սինեմա 5? Av Wagram

BRASSERIE HAROLA

3 Rue la Vieuville
Place des Abbesses
Métro: Abbesses. Tél. Marc. 39-88

ՎԱՐՁՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ

Պարահանդէսի, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւայլնի համար: Մասնաւոր գին Հայերու

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ԾԱԽՈՒԻ ՀՈՂԱԲԱԺԻՆՆԵՐ 120 ՄԵԹՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Փարիզէն 15 վայրկեան եւ կայարանէն 4 վայրկեան հեռու, հաղորդակցութեան բազմաթիւ եւ արագ միջոցներ: Վճարելի 5 տարիէն, կարելի է պայմանաժամը երկարաձգել: Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ կոյուղի պատրաստ: Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր ժամը 9—12 եւ 2—6.30, իսկ կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր Գ. GUERYի, 1 ROUTE D'ORLÉANS, CACHAN.

Հաղորդ. միջոց.— փորթ տ'Օրլէանէն առնել 88 թիւ Թրամուէյը եւ իջնել GRANGE ORY կայարանը: Ձեր տրամադրութեան ներքեւ կը գտնուի հայ թարգման մը պէտք եղած բացատրութիւնները տալու համար:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու Պատուոյ մետալ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3.50էն 7.50: Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12: Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ Ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, եւ արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:

Թոքախտաւորներու դէմ pneumothoraxի գործողութիւն: Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, թեւաղրական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց, ծննդաբերական եւ վեներական հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:

Դարմանատան ատամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն:

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ գրոհ հիւանդներուն:

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07—42
Métro: Place de Clichy—La Fourche. Autobus H. R. Rbis.
Tramway 39, 40, 42, 5

ԾԱՆՕԹ ԲԺԻՇԿ ՏՕՔԹ. Կ. ԽԱՆՃԵԱՆ

Թէլէֆօն Gut. 03—81: Հաստատուած է՝ 21 Rue Pronchet, Paris (8). Ա. յարկ, աջ կողմի դուռը, ուր իր հիւանդները կ'ընդունի ամէն օր ցերեկէ վերջ ժամը 3էն 6 (բացի կիրակիէ) եւ ժամադրութեամբ:

ՌԱՏԻՕ ՄԱՍՆԱԳԷՏ Պ. Ա. ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ
2 rue des Fossés St. Jacques. Paris (5)

ՖԷՐՄԻՒՍ, իրաւագիտական գրասենեակ Ե. Ր. ԽՐԼԱԳԵԱՆ

33 Rue Rivoli, Tel. Archives 68—23, մէթրօ՝ Chatelet

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ քաղաքային, առեւտրական, պատժական, [illegible], ինքնութեան թուղթերու, ամուսնութեան օրինական գործողութիւններու, [illegible], շէնքերու եւ հողերու առուծախ: Փոխառութիւն: Դիմել ամէն օր բացի չորեքշաբթիէ առաւօտեան ժամը 10—12:

ՃԱՇԱՐԱՆ ԳԱՌԼՕ

34 Rue St. Lazare. PARIS

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ԱՆԱՐԱՏ ԿԱՐԱԳՈՎ.

ԱՆՈՒԱՆԻ ԵՆ ԻՐ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ ՄԱՆՏՈՒՆԸ ԵՒ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐԸ:

ՋՐԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ, ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՋԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ցոյց կը տրուին մեր գրասենեակին կողմէ՝

1.— Փարիզի շրջակաները ամէն ուղղութեամբ հողամասեր գնելու,
2.— Ամսավճարով տուն շինելու ամբողջութեամբ կամ մասամբ վճարուած հողամասերու վրայ
3.— Վիլլաներ, տուներ եւ բնակարաններ գնելու եւ ծախելու,
4.— Տուներու եւ ամէն տեսակ fonds de commerceի վրայ գրաւականով փոխառութիւն ստանալու:
5.— Ամէն տեսակ ապահովագրութեանց մասին դիմել

ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opéra Chaussé d'Aantin. ամէն օր ժամը 10—12 առաւօտները 4—7 կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը 10—1: Հեռախօս Provence 87—32 եւ 82—48.

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

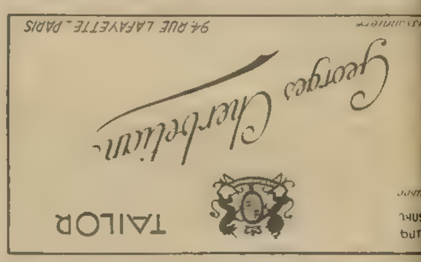
Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին թոյլներով:

Տիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DENIS Tél. Nord

(կառ. տիւ Նօռի եւ կառ. տը լ'Էսդի մէջտեղը)

CHAUSSURES «DANEL»

69 rue d'Angoulême, Paris (11)

Դանիէլեան վաճառատան մէջ պիտի գտնէք, տոկուն, շքեղ եւ ամէն ձեւի յարմար կօշիկներ պատրաստուած իր արհեստանոցին մէջ:

կիրակի մինչեւ կէսօր բաց է,

Tél. Ménilmontant 76—71 Autobus: AY
Métro: Couronnes ou Parmentier

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԲՈԼՈՐ ՑԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒՍ

Ստացած եմ մեծ քանակութեամբ զանազան տեսակի սուրճեր

Քաֆէ Մատակասքար Ա. տեսակ	12.75	Բ. Գ. տեսակ աժան
» Սանթոս Good Ա. »	14.25	» » »
» Santos supérieur »	18	» » »
» » Domincul	20	
» » Caracoli	22	
Քաֆէ Mocca Hodeldao	24	խակակալը եւ ոչ...
» Godlup	25	
» Ceylan	28	
» Margajid	31	

Կը յայտարարեմ յաճախորդներուս թէ սուրճի գինը տարբերին համաձայն իրենց տեսակին: Զգուշացէ՛ք կեղծ սուրճերէն: Այցելեցէք մեր գործատեղին գաղափար կազմելու համար սուրճի տեսակներու մասին,

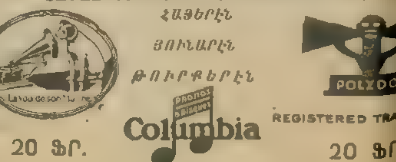
ՀԱՍՑԷ՝ "CAFÉ SULTAN,,
TOROSSIAN
92 Rue d'Angoulême Métro: Couronnes, Tél. Ménil.

ՀԱՅ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒՆ ԱՄԷՆԷՆ ՀԻՆԸ ԵՒ ԱՄԷՆԷՆ ԱԺԱՆԸ
Մ. ՀԱՊԵԱՆ

31 rue Cramme 31 Bois Colombes Tél. Charlebourg
Ամէնէն ընտիր եւ աժան արեւելեան նպարեղէնները վաճառատան մէջ է որ պիտի գտնէք
Նոր տարւոյ եւ Ս. Ծնունդի առթիւ ձեր բոլորովին թարմ ապրանքները
% 10 ԶԵՂՉՈՎ
Ապսպրանքները արագ կը յանձնուին բնակարաններ

SEULE AGANCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ
ՅՈՒՆԱՐԷՆ
ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

20 ՖՐ. 20 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil.

Մեր փլաքներու նոր մթերանոցին մէջ կը գտնուին ամէն վաճառանիշէ ֆաներ,— DECCA, COLUMBIA, PA... POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, եւն., Գիները՝ 120, 300, 450, 525, 750, 800, 1000 եւ մինչեւ 2,800 Նպարեղէններուն լաւը, [illegible] է ամէն

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ֆրանսական տուրքի օրէնքները խիստ բարդ են: Տուրքի յայտարարութեանց, ձեր վրայ դրուած տուրքերու ստուգման եւ անհամաձայնութեանց համար դիմեցէք հարկային պաշտօնատան նախկին քննիչ Պ. ԱՌՄԱՆՍԻ,

167 Rue de Montmartre, PARIS (9)

կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ բացի Ուրբաթէ

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE
Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29 Rue (Place) des Fétes, Paris, XIX, Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ., եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6. Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2-3. ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 12.

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince. PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՁՈՒԱՐԹ ԵՒ ՀԱՃԵԼԻ ՆՈՒԷՐԸ

ԱՄԷՆԷՆ ՇՔԵՂ ՖՈՆՈՆ ՈՐ ՄԻԱԺԱՄԱՆԱԿ ՍԻՐՈՒՆ ԿԱՐԱՍԻ Է ԵՒ ՓՈԽԱԴՐԵԼԻ

APPAREIL DÉPOSÉ

ՄԻԱԿ ՖՈՆՈԿՐԱՖԸ ՈՐ ԶԱՐՄԱՑՈՒՑ ԱՇԽԱՐՀԸ

REGISTERED TRADE MARK

ՓՆՏՌԵԼ ԲՈԼՈՐ ԼԱՒ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԿԱՄ

MANUFACTURE GÉNÉRALE DE MACHINE PARLANTE

206, RUE LAFAYETTE, 206, PARIS, Մէթրօ՝ LOUIS-BLANC

Հաստատութիւնը բաց է ամէն օր ժամը 9էն մինչեւ 18. փակ է Շաբաթ կէսօրէ վերջ եւ կիրակի օրերը

AGENT PARTOUT LA MARQUE RÉPUTÉE

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
20
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1931
20 JANVIER 1931

Տ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1472 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԵՒՐՈՊԱՆ ԻՆՔՆ ԻՐ ՄԷՋ

...ռաջին օրէն իսկ, յոռետես են շահակիցները, համեւ...ան դաշնակցութեան կամ Եւրոպայի Միացեալ Նահանգ... ծրագրին իրականացման մասին։

...րագիրը քալեցնելու համար, կազմուած է արդէն «ու... ասիրական յանձնախումբ» մը, որ այս միջոցին ժողով... ը գումարէ Ժընեւի մէջ։ Քսաներեք պետութիւններ փու...ացած են իրենց ներկայացուցիչները։ Կը բացակայի հզօր ...ր, Խորհրդային Միութիւնը, իրեն հետ քաշելով քէմա...ն Թուրքիան։

...ամաւոր չէ այս բացակայութիւնը։ Մոսկուայի համար ...ագին առիթ մը պիտի ըլլար այս ժողովն ալ, շահագործ...ներ կատարելու եւ իր նշանախօսքերը հնչեցնելու հա... /նչպէս եղաւ զինաթափութեան խորհրդաժողովին մէջ։ ...նի պետութիւնները մասնաւոր հրաւէր չէին ուղղած, ...մա բանաձեւ մը կը փնտռեն, որպէս զի Ռուսիան եւ Թուր... ալ կարենան մասնակցիլ։

...գ երկու պետութիւններուն մասնակցութեան անհրա...ւթիւնը յիշեցուցին, կ՚ըսեն խօսք մէկ ընելով, Իտալիոյ ...մանիոյ պատուիրակները։ Այս երկու երկիրները յաճախ ...կը գիմաւորեն միեւնոյն ճամբուն վրայ, ինչ որ ոչ մի...աննաւոր ուշադրութիւն կը գրաւէ, այլեւ մտահոգու... կը պատճառէ երէկուան յաղթականներուն, մանաւանդ ...սայի։

...նչպէս տարբեր պարագաներու մէջ, համեւրոպեան միու... այս ձեռնարկին հանդէպ ալ, որուն գլուխը կանգնած է ...ան, ամէնէն բացասական դիրքը բռնած են ծայրագոյն ...ն ու ծայրագոյն աջերը։

...անսայի քաղքենի-ազգայնական մամուլը հեռզհեռէ ...ուժգնութեամբ եւ չկամութեամբ կ՚արտայայտուի այս ...։ Ան ոչ միայն չի հաւատար ծրագրին լրջութեանը եւ ...ութեանը, այլեւ զայն կը համարէ նոր հարուած մը ...ւէ դաշնագրին դէմ։

...րականին մէջ, կասկածամտութիւնը, վաղուան երկիւղը ...էն բոյն դրած են Ֆրանսայի ազգայնական շրջանակ... մէջ։ Եւ շատ հիմնական պատճառներով։

...19ի յաղթանակին աւարները կ՚ըսեն.— Քանի գի... ...րինք պարտուած Գերմանիոյ, այնքան բացուեցան ա...ւնները։ Տարուէ տարի, Գերմանիան աւելի անհամբեր ...նայ, եւ միշտ գիտեր կ՚ընէ, յաղթանակին կաշկան...րէն ազատելու համար։ Եւ դեռ աւելին.— իր պատաս...տու կամ անպատասխանատու նախարարներուն եւ պաշ... ...տարներուն բերնով կը պահանջէ Վերսայլի դաշնագրին ...ննութիւնը։ Եւրոպական միութեան այս ծրագրին մէջ ...րձեալ ա՛ն է որ պիտի շահի։

...ս կասկածամտութիւնը զօրացնող պարագայ մըն է, Իտալիոյ բռնած դիրքը։

...ւ շապիկաւորներու իշխանապետութիւնն ալ պարբե... կը յիշեցնէ դաշնագիրներու վերաքննութեան պէտքը։ ...ինքն ինք, տակաւին քանի մը ամիս առաջ, կը շեշտէր ...ահանջը։

...գիտենք որ, եթէ Գերմանիան պարտեալի դառնութիւնն ...ւ միշտ ակռաները սեղմած կը խօսի Ֆրանսայի հետ, ...ուան Իտալիան նոյնքան եւ աւելի քէն կապած է Ֆրան...էմ, ստացած չըլլալով իր աւարը՝ Մեծ Պատերազմի ...նակէն։ Միասին կուեցանք,— բայց ո՞ւր է մեր բա...

...հետեւի թէ՝ համեւրոպեան դաշնակցութեան ծրագիրը ...ի վրայ գրուած է ամէնէն աննպաստ մթնոլորտի մը մէջ։ ...ակռաները փոփոխական են միշտ, բայց բաւական լուրջ ...ր կան կասկածելու իտալեւգերման գործակցութենէ մը, ...այս հարցին մէջ։ Հռոմ և Պերլին յայտնապէս կը զգացնեն ...րելի չէ ապառազինութեանց կրճատում կամ խաղաղու... ամրապնդում սպասել, առանց վերաքննելու դաշնագիր...։ Զինաթափութեան հարցին մէջ, Գերմանիա կառչած է ...մուր կէտի մը, — յիշելով Ազգերու Դաշնակցութեան ...ին համապատասխան յօդուածը, կը յայտարարէ թէ ինք ...ափ եղած է արդէն, հետեւաբար միւս պետութիւններն ...տք է իրենց սպառազինութիւնները իջեցնեն իր աստի...։ Եթէ անկեղծ են։ Եւ կամ թող տան որ ինքն ալ սպա...ուի այնքան որքան միւսները...։ Իսկ Իտալիան շատոնց ...րին սկզբունք ընտրած է իր սպառազինութիւնները ...նել Ֆրանսայի աստիճանին։

...ւս յատկապէս, ուրիշ հեռանկար մը, նոյնքան մռայլ՝ ...աւորապէս Ֆրանսայի համար։

...է սպառազինութեանց կրճատման եւ թէ դաշնագիրներու ...քննութեան հարցին մէջ, Գերմանիան եւ Իտալիան իրենց ...ունին Խորհրդային Միութիւնը։ Գերմանիան մինչեւ այսօր ...ւ ճարտարութեամբ օգտագործել այս կացութիւնը, ի հար... ...ուսեւգերման համաձայնութեան մը ուրուականը ցցելով։ ...ւգրակցութիւն.— Եւրոպան ինքն իր մէջ այնքան է ...ակտուած, որ համեւրոպական միութեան ծրագիրը կը ...թանձր մշուշի մը տակ։ Գոնէ առ այժմ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

«Նոր Օրի» խմբագրականէն (11 յունուար).

— «Հակադաշնակցական քինախնդրութեան կը զոհուին բարոյական բոլոր սկզբունքները, որոնցմով յարատեւած ու գոյութիւնը ամրապնդած է հայ ժողովուրդը։

Կուսակցական հակառակութիւնը այն աստիճան թունաւորած է հակադաշնակցականներու դատելու եւ դիտելու կարողութիւնը, որ սեւը ճերմակ եւ ճերմակը սեւ տեսնելը դարձած է տեսակ մը անբուժելի մոլութիւն։

Կուսակցական վէճերն ու տարակարծութիւններն ալ սահման ունին, այդ սահմանէն դուրս վէճը կը դառնայ աննպատակ եւ կը դադրի հանրային կարծիքը լուսաբանելու միջոց ըլլալէ։

Երէկուան թշնամիները, արոնցներքին դաւաճաններնկատուած էին, մոգական այլափոխութեամբ եղած են պատուաւոր, մաքուր, ազգասէր Հայեր։

Եւ այս հրաշքը՝ որուն հաւատալու չափ միամտութիւն ունի Ռամկավար կուսակցութիւնը՝ կը կատարուի մէկ օրէն միւսը, առանց հիմնաւորման եւ առանց հաւատքի։

Կարեւորը այն չէ թէ հաւատափոխները ինչ շեփոր կը հընչեցնեն կամ ի՛նչ թմբուկ կը զարնեն, այլ այն ընդունելութիւնը՝ որ կը գտնեն Ռամկավարներու մօտ եւ այն հովանաւորութիւնը՝ որ կը վայելեն Ռամկավար մամուլին մէջ։

Բարոյական հասկացողութեան ի՛նչ աճաւոր խեղաթիւրում եւ բարքերու ի՛նչ անկում՝ թէ պաշտպանեալներուն եւ թէ պաշտպանողներուն մօտ։

Ցանուն կուսակցական քինախնդրութեան՝ հրապարակաւ ցուցադրուած այս գարշելի անբարոյութիւնը կրնայ վարակել մեր հանրային կեանքը, եթէ Ռամկավարները չանդրադառնան իրենց ընթացքին։

Ու ասիկա ընողը կուսակցութիւնն է՝ որ կը ճառէ առաքինութիւններէ եւ սկզբունքներէ, որոնց նշոյլն անգամ չի տեսնուիր իր գործունէութեան մէջ։»

ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԻՈՐ. ԶՕՐԱՇԱՐԺ

ՄՈՍԿՈՒԱ, 18 յունուար՝— Աշխատանքի գործավարը այսօր տարածած հրամանագիր մը, որուն համաձայն, աշխատանքի գործավարութեան բոլոր նախկին պաշտօնեաները՝ որոնք ներկայիս տարբեր կազմակերպութեան մէջ կ՚աշխատին, մինչեւ 10 օր շաբթուան մէջ պիտի գրուին եւ զրկուին շոգեկառքի գիծերուն վրայ։ Նախկին հնագանդները, մեքենավարներն ու երկաթուղային պաշտօնեաները գործ պիտի առնեն, հոն ուր մարդու պէտքը կը շեշտուի։

Միւս կողմէ, գործարաններու եւ տնտեսական տեսիլներու տնօրէնները պարտաւոր են անմիջապէս ճամբու դնել իրենց բոլոր պաշտօնեաներն ու գործաւորները, որոնք նախապէս ծառայած են խորհրդային փոխադրութեան սպասարկութեանց մէջ, հակառակ պարագային, բանտարկութեան պիտի դատապարտուին։

Աշխատանքի գործավարը կը հաւատայ թէ երկաթուղային աշխատաւորներու այս շարժը անհրաժեշտ է հնգամեայ ծրագրի յաջողութեան համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Նոր եւ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ

ՊՈԼԻՍ, 18 յունուար.— Թուրք ոստիկանութիւնը կը շարունակէ ձերբակալել կիներ եւ այրեր, որոնք Մէնէմէնի դէպքերուն մասնակցած ըլլալու մեղադրանքին տակ կը գտնուին։ Այս տարուան սկիզբէն ի վեր, 500 անձեր, որոնց 50ը կիներ, արդէն ձերբակալուած են այս պատրուակով։ Թուրք կառավարութիւնը վճռած է այս պատճառով ցարդ բոլոր ձերբակալեալները յանձնել Մէնէմէնի պատերազմական ատեանին, եւ հակառակ Թուրք սահմանադրական օրէնսդրութեան, դատարանին նիստերը գոնփակ տեղի պիտի ունենան, եւ ամբաստանեալները չպիտի կրնան պաշտպան փաստաբան ունենալ։

Մէնէմէնի շրջանին մէջ, ուր պաշարման վիճակ յայտարարուեցաւ դէպքին յաջորդ օրն իսկ, արգիլուած է Թրքական թերթերու վաճառումն ու ընթերցումը։

Այս վերջին օրերս Անատոլուի զանազան շրջաններուն մէջ, հարիւրաւոր անձեր ձերբակալուեցան բաց գլխով կամ ֆէսով պտտած ըլլալու յանցանքով։ Բոլոր մեծ քաղաքներուն մէջ, բոլոր անոնք որ լուծուած ազատական կուսակցութեան անդամագրուած էին, նաեւ շատեր որ չէզոք մնացեր էին, կը փութան մտնել Խալք կուսակցութեան մէջ, կառավարութեան կողմէ իբր յետադիմական կամ հակասահմանադրական չնկատուելու համար։

Աք-Հիսարի մէջ, ոստիկանութիւնը ձերբակալեց հարիւրի մօտ անձեր, որոնք Ուշաքի կոչուած նոր աղանդի մը կը պատկանէին, եւ իբր թէ հեթանոսական տեսարաններ պարզող արարողութիւններ կը կատարէին շուայտութեամբ ու կերուխումով։

Պատ. Ատեանը ի՛նչ դատեր պիտի վճռէ

Պոլսոյ Թրքական Թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն հակաքէմալական կազմակերպութեան շարժման մասին.—

Պատերազմական Ատեանին կողմէ վճռելի դատերը երեք մասի կը բաժնուին.—

1.— Ցետադիմական դէպքին ուղղակի կերպով մասնակցող անձերուն եւ անոնց մեղսակիցներուն դատավարութիւնը։

2.— Հակաքէմալական դէպքին ուղղակի մասնակցութիւն չունեցող այն անձերուն՝ որոնք սպայ Քուպլայի սպանութեան միջոցին հանդիսատեսի դիրքի մէջ մնացած կամ դէպքը ծափահարած են։

3.— Ֆոչայի գայմագամին դէմ մահափորձ պատրաստողները։

Քուպլա պէյի սպանութեան դէպքը ծափահարողներուն համար, ընդհ. դատախազը իր պահանջնագրին մէջ կը պահանջէ որ Պատժական Ատեանին 149րդ յօդուածին տրամադրութիւնը գործադրուի։

Յիշեալ յօդուածը 15 տարի բանտարկութիւն եւմահապատիժ կը տրամադրէ։

Ցանցին տարածութիւնը

Անկարելի կը նկատուի որ պատերազմական ատեանը մէկ ամիսէն աւարտէ իր գործը։ Այնպէս որ, հաւանական է որ պաշարման վիճակի ժամանակամիջոցը ամիս մը երկարաձգուի։ Շարժումին հետ կապ ունեցող նոր ամբաստանեալներ ճշդուած են, որոնք Էնկիւրի, Գոնիա եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ կը գտնուին։ Քննութեանց արդիւնքին համաձայն պիտի ձերբակալուին նաեւ այս անձերը եւ Մէնէմէն բերուին։ Այս մասին հրահանգներ տրուած են տեղական կառավարութեանց։

Այլեւս ոչ մէկ տարակոյս մնացած է թէ հակաքէմալական կազմակերպութիւնը շատ լայն ցանց մըն է։ Բացայայտ է որ դատավարութիւնը դեռ անծանօթ շատ ճշմարտութիւններ երեւան պիտի հանէ։ Հաւանական է որ երեւան ելլէ նաեւ թէ հակաքէմալական կազմակերպութիւնը ոչ միայն հարիւրյիսուններուն, այլ ամբողջութեամբ օտար եւ քաղաքական կարեւոր լրտեսական ցանցի մը հետ կապ ունի։

ԳԼՈՒԽԸ ՇԷՅԽ ԷՍԱՏՆ Է

Պատերազմական ատեանին քննութեանց ամէնէն կարեւոր փուլը աւարտած կը նկատուի։ Այս մասը կը պատկանի շարժումի ցանցին։ Քննութեամբ հաստատուած է որ Մէնէմէնի մէջ ծայր տուած այս շարժման գլխաւոր ներշնչողը Շէյխ Էսատը եղած է։

Հաստատուած է որ Շէյխ Էսատ, ամէն տեղ խալիֆա (փոխանորդ) անուանուած մարդոցմով ցանց մը հիւսելու ջանացած է։

Քրուփի տնօրէնը Էնկիւրիի մէջ

Անցեալ օր գրած էինք թէ Քրուփի գործարանին ընդհ. տնօրէնը Էնկիւրի գացած է։ «Սօն Փօսթա» կ՚իմանայ թէ այս ճամբորդութիւնը կապ ունի այն պայմանագրութեան հետ որ անցեալ տարի կնքուեցաւ կառավարութեան կողմէ, Գերմանիայէն քսան միլիոն ոսկիի երկաթուղիի կազմած բերելու համար։ Նոյն թերթին տեղեկութեանց համաձայն Ըսմէթ փաշա լուրջ քննութիւն մը կը կատարէ այս պայմանագրութեան

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՅՈՅՆ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱՌԱԿՏԻՆ

Սելանիկի երեսփոխական ընտրութիւնը օրուան մեծագոյն հարցը դարձած է կառավարութեան համար։ Հակակառավարական կուսակցութիւնները ընդհ. փափաք յայտնած էին մէկ թեկնածու ցոյց տալու։

Պ. Քաֆանտարիսի նախաձեռնութեամբ, ընդդիմադիր կուսակցապետներու կարծիքները շօշափուեցան։ Սկզբունքով համաձայն էին։ Կը մնար ճշդել գործակցութեան գլխաւոր պայմանները։

Ընդդիմադիր պետերը խորհրդակցութիւն մը ունեցան։ Հանրապետական Միութեան կուսակցութեան պետ Պ. Փափանաստասիու, իբր սկզբունք, դրած է հետեւեալ պայմանները. Եթէ թեկնածու ընտրուի, պիտի աշխատի 1.— Հաւատարմօրէն գործադրել սահմանադրութիւնը, 2.— Խորհրդարանական կարգերը ամրապնդել։ 3.— Խնայողական քաղաքականութիւն հետապնդել, 4.— Համեմատական ներկայացուցչութեան դրութիւնը հաստատել։ 5.— Գաղթականներու զետեղումը աւարտել, 6.— Երկրագործութեան զարկ տալ։ 7.— Ընկերային ապահովութեան օրէնքներ քուէարկել։ 8.— Պետութեան խաղաղասիրական քաղաքականութիւնը երկարաձգել, 9.— Ընտրական պայքարի օրերուն հեղինակութեան ...համաձայնութեան մասին չխօսիլ։

Քաֆանտարիս իր համամտութիւնը յայտնած է վերի սկզբունքներուն։ Պ. Պ. Զավիցիանոս եւ Գոնտիլիսեւս համաձայն գտնուած են։

Պ. Ցալտարիս հիմնական առարկութիւններ ըրած է, յայտնելով թէ իր կուսակցութիւնը ինչ ինչ վերապահումներ ունի Սահմանադրութեան մասին, մանաւանդ ինչ կը վերաբերի վարչաձեւին։

«Բազմաթիւ առիթներով յայտարարած եմ թէ, եթէ օր մը իշխանութեան գլուխ անցնիմ, ռէժիմի խնդիրը պիտի ենթարկեմ հանրաքուէի։ Մեզի համար դեռ լուծուած չէ այդ հարցը։ Հետեւաբար, ընդդիմադիրներու կողմէ ներկայացուելիք թեկնածուն պէտք չէ դնել գէշ կացութեան մէջ»։

Ասոր ի պատասխան, Պ. Փափանասթասիու ըսած է թէ յեղափոխական ըմբռնում է ասիկա, որ հանդուրժելի չէ։

Բոլոր կուսակցապետերը այս առիթով, կը սկսին վիճաբանիլ ու ի վերջոյ բանակցութիւնները կը ձախողին վերջնականապէս։ Վերջին պահուն յայտարարուած է թէ նոր ճիգ մը եւս պիտի փորձուի գործակցութեան գետին մը գտնելու համար։

Վարչապետը Պ. Վենիզելոս մամուլի ներկայացուցիչներուն հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ.

— Կառավարութիւնը բացարձակ կարեւորութիւն կուտայ Սելանիկի երեսփոխի ընտրութեան։ Ճիշտ է որ կառավարական թեկնածուին պարտութիւնը կրնայ ծախողանք նշանակել եւ կառավարութեան դիրքը խախտել, բայց պէտք չէ մոռնալ որ յաւելուածական ընտրութիւնները չեն կրնար արտայայտել հանրային կարծիքը։ Կառավարութեան թեկնածուն եթէ պարտուի, հրաժարման խնդիր չի կրնար ըլլալ։ Կառավարութիւնը ժողովուրդին կողմէ յայտնուած վստահութեան յենլով, պիտի շարունակէ իր գործը։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԽԱԽՈՒՏ ՑԵՆԱՐԱՆ

Համայնավար կուսակցութիւնը, խորհրդային երկիրներու վրայ իր մենատիրական իշխանութիւնը հաստատելէն ի վեր, անսպառ զոհողութիւններու գնով կը ձգնի պատրաստել նոր ուժեր, անխախտելի դարձնելու համար «Լենինեան մարտիկներու» բանակը:

Ինքնապաշտպանութեան բընական մղումէն զատ, կարեւոր շարժառիթներ ալ շատ կան, այս աշխատանքը «մարտական կարգով» առաջ պահելու շարունակական թելադրանքներուն մէջ:

Լենինի մահով «կուսակցութեան միասնականութիւնը» մընաց իբրեւ լաւ օրերու յիշատակ: Հոսանքական սուր, կրքոտ պայքարները, տկարացուցին ոչ միայն կուսակցութեան ղեկավարութիւնը այլեւ պատճառ դարձան կարեւոր դէմքերու անկումին:

Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան մեղրալուսնի օրերուն առաջնակարգ դիրքերու վրայ գտնըւողներէն Տրոցկին, Զինովիեւ, Ռադեկ, Ռիկով, Պուխարին եւ ուրիշներ աստիճանաբար քշուեցան հրապարակէն: Անոնցմէ նոյն տարբեր ձեւով, Ստալինը շարունակեց իր պայքարը այլ եւ ձախ հոսանքներու դէմ, որ այլեւս ձեւ ու մարմին կը ստանար տարիներու ընթացքին:

Ըսանց տարր ալ, իր գոյութիւնը բիրտ ուժին վստահած դժուար էր կառավարել հսկայական աշխարհամաս մը, բազմամիլիոն եւ բազմալեզու ազգերով: Մանաւանդ, որ վերջին հաշւով բռնութիւնը անզօր միջոց էր այլեւս գաղափարական որ եւ է կապ հաստատելու համայնավար իշխանութեան եւ ենթակայ ժողովուրդներու մէջ:

Շարունակելով ահ ու սարսափի իր ծանօթ քաղաքականութիւնը, բնական էր Ստալինեան մենատիրութեան ծիրը՝ փնտռել նոր յենարաններու.

Կեանքը, սակայն, միշտ չէ ժպտիր իրեն հետ խաղի բռնուողներուն:

Համեմատաբար հեշտութեամբ պայքարելով իր բոլոր գաղափարական հակառակորդներու դէմ, Ստալինը նոյն յաջողութեամբ չի կրնար իրեն քաշել նոր ուժեր:

Խորհրդային Միութեան իւրաքանչիւր հանրապետութեան մեծ ու փոքր հաստատութիւններ միայն իր հաւատարիմներուն ղեկավարութեան յանձնելով, դըժուար է տոկալ բոլոր ցնցումներուն:

Այս տեսակէտէն խիստ հետաքրքրական է դիտել մեր երկրի ղեկավարութեան օրուան պատկերը: Ներքին այն ցնցումները, որոնք կ'ալեկոծեն ներքին կեանքը, վերջին ամիսներուն մանաւանդ, ապացոյց է այն իրողութեան, որ Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան ուժը ինկած է աննախընթաց չափերով: Օրուան ղեկավարութիւնը զուրկ է բարոյական լուրջ արժէքէ, հարցերի միջակութիւններու եւ բազմաճակ ագէտներու մենամասնութեան: Բոլոր աչքի զարնող, մըտաւորական պաշարով օժտուած արժէքները քշուած են Հայաստանէն եւ չէզոքացուած:

1927ին մասնաւորապէս կը շարունակուի ներքին անզգամաշտաման այս գործողութիւնը: Եթէ օրուան իշխանութեան ամրապնդման պիտի ծառայէ այս աշխատանքը, չէ՞ որ այդ աշխատանքը չէ՞ որ այդ աշխատանքը տեւականացնելու համար նոյնպէս անհրաժեշտ են նոր ուժեր, որպէսզի լեցուի մեկնողներու ձգած բացը:

Միակ կարեւոր աղբիւր այս տեսակէտէն կը ներկայանայ նոր սերունդը, որու վրայ կեդրոնացած է նաեւ օրուան իշխանութիւններու ուշադրութիւնը:

«Հայաստանի կոմսոմոլը» կոչուած «անկուսակցական» կազմակերպութիւններէ, այսօր իր մէջ կը հաշուէ քսանուհինգ հազար պատանիներ եւ երիտասարդներ: Այս պատկառելի բանակը, սակայն, հակառակ բոլոր աշխատանքներուն, չիրականացներ համայնավար ղեկավարներու բոլոր յոյսերը:

Անցած դեկտ. 20ին իրենց 7րդ համագումարի նախօրեակին «Խորհրդային Հայաստան» յատուկ խմբագրականով մը կը մատնէր արդէն իր կուսակցութեան կրած յուսախաբութիւնները:

Ընդհանուր բառերու տակ, քանի մը փաղաքշական արտայայտութիւններով «Խորհր. Հայաստան» կը ջանայ նախ հաստատել թէ՝

«Հայաստանի կոմսոմոլը կուսակցութեան ղեկավարութեամբ խոշոր նուաճումներ է ձեռք բերել աշխատանքի եւ պայքարի բոլոր ֆրոնտներում» («Խորհ. Հ.» դեկտ. 16)

Գաղափ երիտասարդական կազմակերպութիւններէն ուզէր իր տերերուն (կուսակցութեան ղեկավարութեան, հաճոյանալու միտումով գրուած այս տողերուն կը յաջորդեն արդէն մատնանշումներու շարքը «Կոմսոմոլի» թերութիւններուն:

Օրուան գլխաւոր վտանգին (աջ եւ ձախ պայքարներ) համայնավար ղեկավարութեան մղած պայքարի ընթացքին.

«Կոմսոմոլի առանձին թոյլ եւ անկայուն օղակները տեղի տալով սոցիալիստական յարձակողականին կատաղի դիմադրութիւն ցոյց տալ դասակարգային թշնամու ճնշմանը, դրսեւորել են պարտւողական տրամադրութիւններ: Աջ եւ «ձախ» պրակտիկան իրենց կոնկրետ արտայայտութիւններ են գտել կոմսոմոլի որոշ միաւորներում:»

Մինչդեռ այս ուղղութեամբ է որ այս կազմակերպութիւնը թեւ ու թիկունք պիտի հանդիսանար համայնավար տիրող ղեկավարութեանը, մանաւանդ Սիրցով Լոմինաձէ խմբակին դէմ, իրողութիւնը կը ստիպէ տարբեր խոստովանութիւններ ընել:

«Անժխտելի փաստ է, որ կոմսոմոլի կենտկոմը ոչ միայն լիառատ տուրք տուեց քաղաքական անշրջահայեացութեանն ու շփոթածութեանը.. այլ եւ բաւականին ուշ ընդունեց իր այդ ըստ էութեան ծաշտւողական սխալները»:

Այնքան պերճախօս այս խոստովանութիւններուն մէջի կը մնայ աւելցնել, այն որ առաջ տարուած աշխատանք, հայ պատանին ու երիտասարդութիւնը դաստիարակելու իրենց (համայնավար) քաղաքական եւ ընկերային ըմբռնումներով, տուած է բոլորովին հակառակ արդիւնք: Այսօր փաստօրէն այս երիտասարդութիւնը կը մերժէ համայնավար արդի ղեկավարութեան կուրօրէն հնազանդելու հրամանները: Այս իրողութիւնը երեւան եկած է մասնաւորապէս գործնական աշխատանքներու ընթացքին:

Արդիւնաբերական բազմազան ձեռնարկներու մէջ ալ «կոմսոմոլն ունի իր թերացող օղակները, կան գործալիքներ ու աշխատանքային այլ տեսակի դասալիքներ»

Այս պաշտօնական ընդհանուր խոստովանութիւնէն յետոյ աւելորդ են նոր փաստեր: Մանաւանդ որ ընթերցողները մեր թերթէն այնքան շատ փաստեր գիտեն այս առթիւ:

«Կոմսոմոլ»ի համագումարի առթիւ Համայնավար ղեկավարութեան արտակարգ հետաքրքրութիւնը հաստատելով բոլոր ենթադրութիւնները, նոր սերունդին մէջ յառաջ եկած հակահամայնավար տրամադրութիւններու մասին, անգամ մը եւս ցոյց կուտայ այդ կուսակցութեան իրական ազդակը իր կազմակերպական մարմինը պահպանելու մասին:

Նոր սերունդին այս դիրքը կարեւոր է նաեւ մեր երկրի շահերու տեսակէտէն: Չէ՞ որ այս ձեւով միայն հնարաւոր է սանձել բոլոր խելօքութիւններ, մանաւանդ «յեղափոխական» քայլերը, որոնցմէ ո՛չ մէկ շահ կ'ակընկալէ Հայաստանի նոր սերունդը:

Այս իրողութիւնէն դաս մը քաղելու տրամադիր չե՞ն վերջապէս, մեր զարդին Ստալինականները…

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀԸ

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՄԵՐ ԱՇԽԱՏԱԿԻՑԸ ԿԸ ԹԱՂՈՒԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀԱՄԱԿՐԱՆՔԻ ԵՒ ԱՐՑՈՒՆՔԻ ՄԷՋ

ՍՈՒԼԹԱՆԱԳԱՏ, 30 Դեկտ. (Սեփ. Թղթ.).— Ոչ եւս է Վ. Իրանեան, իսկական անունով Վաղինակ Սարգսեան, որ դեռ մի քանի ամիս առաջ այս էջերից իր գողտրիկ թղթակցութիւններով, առհասարակ ... հաճելի էր բոլորին: Կորցրինք մի լաւ դաշնակցական: Հիւանդ էր արդէն: Իր անտեսական ծանր պայմանները ստիպեցին նրան իր բազմանդամ ընտանիքի համար՝ Քաշան տեղափոխուելու Ա. եւ Մ. Գարագէօզ կամ առեւտրական տան կառավարիչի պաշտօնով:

Պարտաճանաչ եւ բծախնդիր Վաղինակը չկարողացաւ դիմանալ Քաշանի դժոխքին՝ կիզիչ արեւին: Ընկերների քանիցս դիմումները՝ թողնել Քաշանը եւ անցնիլ Սուլթանապատ, անհետեւանք մնացին: Միայն վերջին ամիսը՝ երբ թոքախտը իր ուժը գործել եւ կմախացած Վաղինակն էր մնացել, Սուլթանապատ տեղափոխւեց: Յարմար եւ մաքուր օդային թողնելով նրա մանրամասն կենսագրականը որ մի կատարեալ ողբական է, այժմ կը բաւականանամ միայն համառօտ գիծերով եւ մահուան սեւ թաղման նկարագրութեամբ:

Վ. Իրանեանը ծնած է 1890 մարտ 13ին, Թաւրիզում: Նախնական կրթութիւնը ստացել է նոյն քաղաքի ծխական դպրոցում մինչեւ 5րդ դասարան: Բայց շնորհիւ իր ճկուն մտքին, անսպառ ընդունակութիւնների, ինքնազարգացմամբ իր 40 տարեկան հասակին՝ որ եւ է համալսարանականից՝ իր պատրաստութեամբ չէր տարբերւում: Տիրապետում էր հայերէնին, ֆրանսերէնին, պարսկերէնին և ռուսերէնին: Էսպէրանտօ լեզւի Պարսկաստանի առաջին ներկայացուցիչն էր. գիտէր նաեւ թուրքերէն եւ քիչ մը անգլերէն: Դեռ պատանի հասակից մտել էր մեր կուսակցութեան շարքերը, կարգապահ, անձնազոհ եւ ընկերասէր: 1910 թւականին հրատարակւում էր Ղարադաղ ամսագիր եւ ինքն կեղծանունով թղթակցում Թիֆլիսի Հորիզոնին: Թաւրիզի յետաշըրջութեան շրջանին, երբ պարսկական Ռուստամը անխնայ իր հաշիւներն էր մաքրում պարսիկ եւ հայ յեղափոխականների հետ, Վաղինակին էլ հետապնդւում էին, ձերբակալեցին, բանտարկեցին, եւ հազիւ կախաղանից ազատուելով անցաւ Թուրքիստան: Մէշէդ եւ այլ տեղ, դառնալով օգտակար իր շրջապատին, եւ մեր կուսակցական աշխատանքներին:

Թեհրանում, 1919 թւականներին, շփումներ է ունենում պարսիկ մտաւորականների հետ, եւ մեծապէս օգտակար դառնում հայկ. դեսպանատանը, հանգուցեալ իշխան Արղութեանի աշխատանքներին:

Մէջլիսի ընտրութիւնների ժամանակ, ուղարկւում է՝ Սուլթանապատ՝ պրոպագանդի գործով: Իր բնաւորութեան պայծառութեամբ, հմայում է շատերին, մանաւանդ պարսիկ շրջանակներին. հրաւիրւում է իբրեւ Օսմ. դրամատան պաշտօնեայ, եւ Ա. եւ Մ. Գարագէօզեանների գործին անցնելով 11 տարի հաւատարմութեամբ ծառայում է այդ Տան, դառնալով նրանց ամենալաւ, աշխատասէր եւ կարգապահ պաշտօնեան: Երիտասարդութիւնը, եռանդը թողնում է այդ հիմնարկութեան մէջ: Ինչ կասկած, որ պիտի գնահատեն նրա աշխատանքները, եւ թողած երկու որբերի՝ 13ամեայ՝ Աբօի եւ՝ 11ամեայ Սեդայի կրթութեան եւ ապրուստի հոգն իրենց վրայ կը վերցնեն:

Դժբախտ եղաւ իր ամուսնական կեանքում, եւ թողեց կնոջը, որից յետոյ, տենդագին նուիրեց՝ գրչին: Ուսումնասիրում էր պարսիկ բանաստեղծներին, կապեր պահում պարսիկ քաղաքական գործիչների հետ: Սուլթանապատի պետական շըրջանակներում, սիրւած անձնաւորութիւն էր: Ջերմեռանդ էսպէրանտոյի դասեր էր տալիս պարսիկներին: Սուլթանապատի դըպրոցի շէնքի հիմնադիրներից էր: Շարունակ եղել է կոմիտէի անդամ, եւ վարել է պատասխանատու պաշտօններ:

Անվերապահ կարող ենք յայտարարել, որ պարսկահայ իրականութիւնը Իրանեաններ դըժբաէ չէր ծնել: Նա մեզ շատ օգտակար պիտի լինէր դեռ, միակ շաղկապիչը պարսիկ մտաւորականութեան, միակ կամուրջը: Սպասելիքներ շատ ունէինք, բայց, դժբախտաբար, կորցրինք: Իր պարտականութեան բծախնդրութեան զոհը դարձաւ: Անկողնում անգամ գրած էր. Բայց թոյլատրուած չէր. իր յուշերն է գրեր: Ուրախ էր բնաւորութեամբ եւ ժպիտը դէմքին, դեկտեմբեր 25ի հինգշաբթի երեկոյեան, ժամը 7ու կէսին իմ եւ ընկեր տաքթ. Տ. Մնացականեանի ներկայութեամբ աչքերը փակեց յաւիտենապէս:

Անկողնում, շարունակ ափսոսում էր, որ թղթակցութիւններ ուղարկել չի կարողանում դաշնակցական թերթերին:

Խնդրում էր ինձ, գրել, թըղթակցութիւններ ուղարկել, թող տեղեակ լինեն անցուդարձից: Իմ պատասխանը մխիթարական էր նրա համար. «Իրանեանի համով-հոտով յօդուածներից յետոյ, Աստղունու թղթակցութիւնները չեն կարդացւի»: Փախչում էր գովասանքներից, բայց, դէպի ինձ՝ մի առանձին հաւատ ունէր, գիտէր, որ շաղակրատութեան չեմ կարող:

⁂

Մահւան լուրը կայծակի արագութեամբ տարածւեց ամբողջ քաղաքում:

Հ. Յ. Դ. Արազի կոմիտէն, որ շարունակ տեղեկութիւններ էր հաղորդում նրա առողջութեան մասին կեդր. կոմիտէին, Թաղման հանդիսութիւնները կատարելու համար կարգադրիչ յանձնախումբ նշանակեց:

Թաղումը շքեղ կատարելու համար, յետաձգւեց դեկտ. 28ին: Մահւան գոյժը հաղորդուեց գաւ. Կեդր. Կոմիտէներին: Բոլոր խումբերը լուծեցին աշխատանքները, եւ պաշտօններ պատրաստեցին: Բոլոր ընկերները պահանջեցին դիակը տեսնել, իրենց ուսերի վրայ պիտի տանեն սիրելի Վաղինակի աճիւնը: Նշանակւեցին խօսողներ:

Մի պայծառ օր էր: Եկեղեցին լեցուն էր բազմութեամբ. Ներկայ էին իր պարսիկ բարեկամները, էսպէրանտիստները՝ իրենց պսակով, կրթական նախարարութեան Սուլթանապատի ներկայացուցիչը, բոլոր առեւտրական տուներու կառավարիչները՝ իրենց պաշտօնեաներով, գիւղացիներ, քաղաքացիներ: Սուլթանապատը նման թաղում չէր տեսել: Պսակներ էին դրւած Հ. Յ. Դ. Շահ. Կեդր. Կոմիտէից, Արազի Կոմիտէից, խմբերից, իր բարեկամների (պարսիկ եւ հայ) ծանօթներից, իսկ փոխան ծաղկեպսակի, իր ամենալաւ բարեկամը, իր նախկին կառավարիչը, որին անկեղծօրէն պաշտում էր, Գ. Հր. Գաբրիէլեանը՝ 100 դռան էր ուղարկել յօգուտ «Իրանեան» գրադարանի:

Պատարագից յետոյ, եկեղեցու բակում, Հ. Յ. Դ. Արազ Կոմիտէի կողմից, ընկ. Վ. Յովհաննիսեանը, յուզուած հրաժեշտի դամբանականը ասաց, տալով նրա համառօտ կենսագրութիւնը, եւ յայտնելով թէ, ի՛նչ պատասխան պիտի տանք մեր բարձրագոյն մարմիններին, Յառաջին, Յուսաբերին, Հայրենիքին: Ափսոսանք յայտնեց, որ մեր կուսակցութիւնը կորցրեց իր լաւագոյն ընկերների մէկին: Հայաստանի գանձերից հեռու, սակայն ի մխիթարութիւն իր ծնողների, քոյրերի, եղբայրների զաւակների յայտնեց, որ Վաղինակի անունը եւ յիշատակը միշտ թարմ կը մնայ Դաշնակցութեան Պանթէոնում, եւ պարտականութիւն դրեց իր տղայի վրայ՝ շարունակելու նրան իր կիսատ թողած գործը՝ Պարսկերէնից - հայերէն բառարանը: Սուգը ընդհանուր էր, եւ բոլորը արտասւում էին: Առաջին անգամ, ներկայ էին նաեւ պարսիկ կանայք. իր բարեկամների տիկինները:

Խուռն բազմութեամբ, բազ- [illegible] դեկցութեամբ, ընկերների ձեռքերի վրայ, մարմինը փոխադրւեց գերեզմանատուն, ճանապարհին մի քանի տեղ պատշաճ եկեղեցական արարողութիւն կատարելուց յետոյ:

Գերեզմանատանը՝ ընկ. Ար. Աղաբէկեանը, վեր հանելով հանգուցեալին բնաւորութեան դրական կողմերը, շեշտեց նրա հասարակական, կուսակցական գործիչի անձնազոհութեան չափը, եւ յատկապէս կանգ առնելով, Իրանի եւ հայ ժողովրդի միակ շաղկապ այս անդառնալի կորուստի վրայ, որպիսին ներկայանում էր Իրանեանը:

Ընկ. Ար. Երիցեանը վեր հանեց նրան ընկերասիրութիւնը, եւ արցունքոտ աչքերով, հանգի՛ստ մաղթեց նրա ոսկորներին: Ամենից յուզիչը՝ պարսիկ մտաւորական՝ Գ. Թահիրու դամբանականն էր: Յուզումից խօսել չէր կարողանում:

«Ազիզ Վաղինակ, հայերից ո՞վ պիտի փոխարինի քեզ. չէ՞ որ մենք դեռ ծրագիրներ ունէինք»:

Էսպէրանտիստների կողմից իր յարգանքը յայտնելով, դամբանականը շարունակել չկարողացաւ:

Գ. Կարապետ Աղաջանեանը դիմելով կուսակցական ընկերներին, յայտնեց, որ չպիտի ընկճւէք եւ յուսահատւէք. ձեր կուսակցութիւնը վարժ է նոր Վաղինակներ ծնելու:

Թաղումից յետոյ, Սուլթ. Ազգ. դպրոցի սրահում, Կարգադրիչ Յանձնախմբի կողմից յուղարկաւորները հիւրասիրւեցին սուրճով:

Թողեցինք Վաղինակին, բայց նրա կենսագրութիւնը չվերջացրինք. համեստ էր նա, բայց մենք հանգիստ չպիտի տանք նրա հոգուն. պիտի քրքրենք: Ցաւում եմ, որ երկար լռութիւնից յետոյ, այսօր, մեր ամենից սիրւած ընկերոջ՝ Վաղինակի մահւան մասին եմ գրում Յառաջին:

Սիրելի Վաղինակ, կարող էի՞ր երեւակայել այդ մասին: Նրանի՛ գրիչս կոտրւէր:

Վ. ԱՍՏՂՈՒՆԻ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՐԵՒԻՆ ԵՒ ԱՍՏՂԵՐ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ

Ինչպէս գիտենք,
մէկ մէկ արեւներ են,
իրենց սեփական լոյսով
րակներով: Անոնց թիւը
ուելի է. պայծառ ու
պարզ աչքով կարելի է
բայց հինգ հազար աստ
րել ամբողջ երկնակամար
Երբ աստղերը իրարու
ըլլան, ճերմակ բիծեր կը
եւ միգամած աստղ կամ
անունը կ'առնեն: Միգամ
ամբողջ խմբաւորումը
կամ յորդգող կը կոչուի

Աստղերը մեզմէ ան
հեռաւորութիւններու
գտնուին: Երկրին ամէնա
գտնուած աստղերը իրենց
3-4 տարիէն կը ղրկեն մ
տենք թէ լոյսը երկվա
մէջ երեք հարիւր հազ
մէթր ճամբայ կը կտրէ
կան որոնց լոյսը քանի
տարուան մէջ մեզի կը
որմէ կարելի է հետեւ
նոնց անսահման հեռաւ
երկրէն:

Աստղագիտական
տեսութիւններու համա
րեւը իր ուղեկից մոլ
եւ պոչաւոր աստղերով
բորգէ անջրպետին մէջ
կեանի մը մէջ քան
արագութեամբ, ուղղ
երկնակամարին մէկ
գտնուող Էէհերակլէ
հեռաւոր համաստեղութ
մէջ:

Այս արագընթաց
մէջ աւելի քան հաւ
որ արեւը հանդիպի
մարած ուրիշ աստղեր
այս հաւանականութի
վախ չի պատճառեր, ո
արեւին ամենէն մօտ
աստղը այնքան հեռաւ
որ վարկեանին մէջ 20
արագութեամբ ընթանալ
գիւ 60,000 տարուան
կարենար անոր հանդիպ

Սակայն միայն
այդ երկնային ճամբա
կը կատարէ անջրպետին
րիշ աստղեր ալ կ'ընկեր
միեւնոյն ճամբան կը
միեւնոյն արագութեամբ
թանան, առնք թուա
են՝ Ալկոլ (պերսէօս համ
թենէն), Միրֆագ (նոյ
ակեա համաստեղութեն
թարէս (կարիճ համ
եէն), Սատր (կարապ
(պեգասոսէն) եւ Մարք
պէս պեգասոսէն:

Այս վեց աստղերը
եւ երկրորդ մեծութիւ
աստղերուն կը պատկան
րենց խիստ փայլուն
պացուցանէ նաեւ թէ
մեծամասնար աւելի մօ
արեգակնային աշխարհ

Արեւին ուղեկից այ
րուն գիտը կը պարզ
աստղագէտ Սթրուպան
րինակին հետեւելով
ղագէտներ ալ հետամտ
գտնելու թէ այդ ուղեկ
ղերէն զատ կա՞ն նա
ճամբորդ աստղեր: Արդ
նոնց կատարած հետազօ
ները յաջողութեամբ
ցան, եւ կարելի եղա
հանել գոյութիւնը
ուեթ շարժուն աստղերու
մեր արեւին զուգահեռ
ղութեամբ կ'ընթանան
կից աստղերուն ընդհան
14ի կը բարձրանայ:

Երբեմնի աստղագ
թէ յնի ենթադրութիւնը

...ին ասողներու խմբական շարժում... ներու գոյութեան, կուգայ վեր... քալես մանել իրականութեան ... մարդուն մէջ, շնորհիւ ժամանակակից աստղագէտներու ան... հանդէպ հետաքրքրութեան եւ ասա... պարաշիական գործիքներու ... մեծ նախկին կատարելութիւններուն։

Հին ատեն կը կարծուէր թէ ... երկնակամարը անշարժ է ժամանակներու անհունութեան մէջ, եւ թէ կարելի է զայն բաղդատել ... գմբէթի մը հետ, որուն ... երկին երեսին վրայ աստղերը ... անցումներու պէս ... լուսաւոր կը ծնին անշարժ։

Սակայն վերջին գարուն կարելի եղաւ գտնել թէ աստղերուն ... անշարժութիւնը երեւոյթական է միայն եւ արդիւնք իրենց ... անսահման հեռաւորութեան, եւ ... թէ կարելի է նոյնիսկ չափել ... անոնցմէ մէկ քանիին տեղափոխութիւնը։

Վերջին երեսուն տարիներու ընթացքին, ամէն ազգերու աստղագիտարաններուն մէջ ... կատարուած լուսանկարչական գործիքներու եւ ամենախոշոր հեռադիտակներուն շնորհիւ կարելի եղաւ ... աստղերուն շարժումները, որոնք բացառութիւններ ... շատ հեռու, ընդհանուր համար ... կը ներկայացնեն։

Ասկէ զատ, աստղագէտները ... չի ուզեր քննելով իրենց քաշած լուսանկարչական հրաշալի քլիշէները, յաջողեցան ապացուցանել թէ այդ շարժումները կը հետեւին ... որոշ ուղղութիւններու, որոնք երկնային լուսեղէն ... մէջ կը կազմեն երկու ... գնացքներ։ Հետեւաբար, ... բնաւ չէ որ աստղերը կը ... որոշ օրէնքներու։

Արդարեւ, ի՞նչպէս կարելի է ... վերագրել տիեզերքին մէջ ... անթիւ ու անհամար ... գոյութիւնը, անոնց ... մեքենականութիւնն ու ... շարժումները, տիեզերքի այն ... որ հաւասարակշռութեան մէջ ... բոլոր մոլորակները, արեւները ու աստղերը, եւ որուն կը ... մոլորակները, արեւները ու աստղերը, եւ որուն կը ... տիեզերքի եւ բնութեան բոլոր ուժերն ու զօրութիւնները։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԵԱՆ

Կը խնդրուի թղթակիցներէ յօդուածագիրներէ իրենց ... գրութիւնները գրել թուղթին ... երեսին վրայ եւ մելանով։

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ԴԱՇՆԱԿ ՊԵՏ ՄԸ»

Սօն փօսթա այս խորագրին տակ, Հալէպէն ստացած հեռագիր մը կը հրատարակէ.— Կառավարութիւնը հրաւիրած է որ խուզարկուն Հալէպէն մեկնի հայ դաշնակ կուսակցութեան պետ Միհրան Աղազարեանը որ խռովարարական կազմակերպութիւններով զբաղած էր։ Միհրան ոստիկան զօրքերու հսկողութեան տակ սահմանէն դուրս հանուած է։

(«Յառաջ».— Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, Միհրան Աղազարեան վտարուած է, որ Հալէպէն վտարուեցաւ կառավարական որոշումով։ Իսկ գիտենք թէ, թուրքերուն համար, թուրքերէն դուրս գտնուող ամէն հայ Դաշնակ է)։

«ԿՕՍՄՕՓՈԼԻՏ ԱՂԱՅԵՓ...»

Ս. Մ. ծածկանունով յօդուածագիր մը, որուն համար կ'ըսուի թէ ճէլալ Նուրին է, «Իքդամ»ի մէջ կը յարձակի կարսի երեսփոխան Աղա Օղլու Ահմէտի վրայ, ըսելով թէ օտար է եւ հետեւաբար չի կրնար երեսփոխան ըլլալ։

«Արդարեւ, Աղաջէֆ էֆէնտի ժամանակին պաշտօն ստանձնած է Ազրպէյճանի կառավարութեան դարսկաստանի եւ Ռուսիոյ հաշուին։ Այս վերջին պատճառով, զինքը կը կոչենք կօսմօպոլիտ (պարոն) Աղաջէֆ։ Պոլսոյ մէջ նախագահն է «Էնճիւմէնի սաատէթի Իրանիան» ընկերութեան, որ օտար կազմակերպութիւն մըն էր։ Ցետոյ գացած է փարիզ, խօսած է Շահին հետ, անոր ըսած է թէ ինք Պոլսոյ Պարսիկ ընկերութեան նախագահն է, շատ կը սիրէ պարսիկները, եւ վերջապէս պաշտօն մը խնդրած է Պարսկաստանի մէջ ծառայելու։ Բայց Շահը անվարան մերժած է։

«Ահա այս տեսակ անձ մը ի՞նչպէս կրնայ թրքահպատակ ճալ եւ մանաւանդ երեսփոխան ըլլալ։ Մնաց որ, Ազրպէյճանցիները ալ չեն սիրեր Աղաջէֆը եւ ժամանակին վտարեցին զայն»։

ԽԱԼՖԻ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Խալք կուսակցութեան 40 հոգինոց բարեկարգիչ մարմինը կրկին նիստ գումարած է Էնգիւրիի մէջ եւ զբաղած է զանազան նահանգներու պատուիրակութեանց զեկուցումով։ Զրոյցի մը համաձայն, նահանգային կազմակերպութեան մէջ գտնուողներուն պիտի արգիլուի բազմաթիւ գործերու գլուխը անցնիլը։ Օրինակ, նոյն անձը չպիտի կրնայ միեւնոյն ատեն թէ Առեւտրական Սենեակի եւ թէ Սաւառնակի Միութեան նախագահ ըլլալ։

Խալքի բարեկարգութեան ծրագիրը նախ Մ. Քէմալին պիտի ներկայացուի, եւ անոր արուած ուղեգծին վրայէն պիտի առաջանայ կուսակցութիւնը։

*** Խալքի մէջ մտած են Մանիսայի Սէրպէսթի կուսակցութեան անդամներէն բազմաթիւ անձեր։

ՄՈՒՏԱՆԻԱ ՊՐՈՒՍԱ ԳԻԾԸ

Մուտանիա-Պրուսա երկաթուղին կառավարութեան կողմէ կը բանեցուի Յունուար 1էն իվեր։ Այս գիծը բանեցնող ընկերութիւնը միաս կ'ընէր։ Պայմանագրութեան համաձայն, ընկերութիւնը վեց ամիս յետոյ գիծը դարձնել անուրդի պիտի հանէ, եւ եթէ այս անգամ ալ գնորդ չներկայանայ, կառավարութիւնը գիծը պիտի գրաւէ։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ ՎՆԱՍԸ

Գոնիայի երկրաշարժին կեդրոնը Չավա չճու գիւղը եղած է, ուրուն հարիւր տուներէն վաթսունը ամբողջութեամբ կործանած են։ Գաւառակներէն մարմին մը խոկոյն դէպքին վայրը գացած եւ բացը ձգողները մօտակայ գիւղերը զետեղած է։

Այս վայրը հրաբխային կազմութիւն մը ունի. թեթեւ ցնցումներ իրարու կը յաջորդեն եւ ժողովուրդը սարսափի մէջ կը գտնուի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՌՔԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

Երեւանի հանրակառքի (autobus) եւ ելեքտրակառքի (tramway) ծրագիրը վաւերացուած ըլլալով Մոսկուայի կողմէ, շուտով պիտի սկսին շինութեան աշխատանքները։

Ելեկտրակառքի նոր գիծերը պիտի գրաւեն Երեւանի ամբողջ հողամասը։ Պիտի շինուի երեք գիծ, առաջինը պիտի կապէ քաղաքին շրջակայ արդիւնաբերական ձիւղերը կեդրոնական եւ համալսարանական քաղաքամասերուն հետ։ Երկրորդ գիծը պիտի կապէ բամպակի գործարանն ու կայարանը քաղաքին հետ։ Երրորդ գիծը, օղակ կազմելով քաղաքին շուրջ, պիտի միացնէ արուարձանները իրարու հետ։ Այդ բոլոր գիծերուն երկարութիւնը պիտի ըլլայ 15,4 քիլոմեդր։

Ելեկտրական ուժը պիտի տրուի Երեւանի ելեկտրակայանէն, որ պիտի ունենայ մասնաւոր ենթակայան մը։ Այս շէնքը կառուցուած պիտի ըլլայ ճարտարապետական եւ գեղարուեստական նոր պահանջներու համաձայն։

Ելեկտրակառքին ուղին պիտի պիտի ըլլայ զոյգ։ Կառքերը պիտի ունենան 26 նստուկ եւ 14 կանգնուկ տեղեր։ Ամառը երեւանի ծանօթ փոշիին դէմ պաշտպանուելու համար, փակ եւ ապակեպատ։

Կառքերուն ընդհանուր կայանը եւ ելեկտրակառքի վարչութեան շէնքը պիտի գտնուի Ղամարլուի խճուղիին մօտ, բերդին եւ գերեզմանատան միջեւ։

ՏԷՐՏԷՐՆԵՐԸ

Դիլիջանի շրջանէն կարմիր գիւղին խորհուրդներու ընտրութեան ժամանակ, ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունքէն զրկուեցան տէրտէրները։ Կոմունիստ երիտասարդներու միութեան նախագահը, Գոլովաչով, խնդրագիր մը ալ կ'ըսէ.

—«Մենք գտնում ենք, որ տէրտէրները, թէեւ կղերականներ են բայց նոյնպէս հաւասարներ են, ինչպէս միւսները, ուստի չեն սատար, խնդրում ենք ընտրական յանձնաժողովից վերացնել քուէզրկման որոշումը» («Խորհրդ. Հայաստան» 28 դեկտեմբեր)։

ՄՈՒՍՈՒԼԻ ՔԱՐԻՒՂԻՆ ՇՈՒՐՋ

Անցեալ օր, Մուսուլի քարիւղին մասին դասախօսութիւն մը տուաւ Պ. Փիէր Լիօթէ, հովանաւորութեամբ Փրանս-Օրիան կոմիտէին եւ նախագահութեամբ Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ Ֆրանսայի պատուիրակի Պ. Լընայլի։

Ըստ Պ. Փիէր Լիօթէի Սուրիա որ առանին «Ասուեղէնի եւ համեմի ճամբուն» վերջին կայանն էր, շատ բան կորսնցուցեր էր Սուէզի ջրանցքին բացումով։ Բայց ահա նոր իրողութիւն մը։ Մուսուլի քարիւղին խողովակը կանգ պիտի առնէ Տրիպոլի, սուրիական նաւահանգիստ՝ ֆրանսական հոգատարութեան տակ եւ ոչ Հայֆա, Պաղեստինեան նաւահանգիստ անգլիական հոգատարութեան տակ։ Ցոյս մը կը ծագի Սուրիոյ համար, որ մինչեւ գերի եղած էր, Ֆրանսայի հոգատարութենէն առաջ։ Փոխանցման երկիրը պիտի ըլլայ Եւրոպայի եւ Ասիոյ միջեւ, շնորհիւ երկաթուղիին, օդանաւորդութեան եւ քարիւղին։

Այս ընդհանուր գիծերով, Պ. Լիօթէ զարգացուց իր դասախօսութիւնը։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Լոնտոնի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ, մտահոգութիւն կը տիրէ Հնդկաստանի վերջին խառնակութեանց հետեւանքով։ Մինչդեռ կը կարծուէր թէ մըտքերը խաղաղած են, պոմպէյէն տրուած լուրերու համաձայն, գրգռութիւններն սկսած են սաստկանալ եւ կամաւորական թափօրներու եւ կառավարական ուժերու միջեւ արիւնահեղ բախումներ տեղի կ'ունենան։

Ահմէտապատի մէջ, հսկայ թափօրներ շրջեցան փողոցէ փողոց, բողոքելով փունահի մէջ գործադրուած մահապատժին դէմ։ Ոստիկանութիւնը միջամտեց ցրուելու համար ամբոխը, երկու կողմէ հրացան գործածուեցաւ, բազմաթիւ վիրաւորներ կան։ Նոյն օրուան մէջ, մէկէ աւելի անգամ նման բախումներ տեղի ունեցան եւ աւելի քան 150 ցուցարարներ ծանրօրէն վիրաւոր՝ փոխադրուեցան հիւանդանոց։

Իսկ Պօմպէյի ոստիկան զօրքերը, մօտ 5000 հոգի, պատրաստ վիճակի մէջ դրուեցան, արգիլելու համար որ խռովութիւններ չպատահին։ Ցեղին ազգայնական կոմիտէն որոշած էր սուգի օր յայտարարել եւ ցոյցեր կազմակերպել։ Որոշումը գործադրուեցաւ մեծ խռովութեան մատնելով ամբողջ քաղաքը։ 140 հազար բանուորներ գործադուլ յայտարարեր էին, մասնակցելու համար փունահի բանտին մէջ գործադրուած մահապատիժներուն դէմ ցոյցերուն։ Քաղքին ոստիկաններն սահպուեցան միեւնոյն ժամուն հրապարակ գալ, եւ բազմաթիւ յարձակումներ գործել ցրուելու համար ամբոխը։ 260 հոգի վիրաւորուած են։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԴԷՄ

Ֆրանսայի անգործութեան յարաճուն տագնապին դէմ, կառավարութիւնը կը փորձէ ձեռք առնել կարգ մը միջոցներ, որոնց մասին աշխատանքի նախարարը կրենա հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.—

«Երեւոյթը համաշխարհային է։ Մեր երկրին մէջ երեւան եկաւ աւելի ուշ եւ նուազ սաստկութեամբ քան ուրիշ երկիրներու մէջ։ Անոր հետեւանքներն ու ազդեցութիւնները մեղմեղէն վերցնել անկարելի կը թուի։ Բուն լուծումը կախում ունի միջազգային եւ երկարատեւ ձեռնարկներէ։ Կը մնայ անոր աւերները սահմանափակելու մասին մտածել ի՞նչ միջոցներով։

«Նախ, կայ ամէն ազդիւրէ զուրկ անգործներուն սահմանուած նպաստները։ Կառավարութիւնը հրամաններ լսուաւ, որպէսզի նպաստները բաշխուին կարելի առատաձեռնութեամբ եւ արգարութեամբ։ Ասկէց զատ, աշխատանքի նախարարութեան քննիչներուն միջոցաւ, թելադրած է գործատէրերուն թէ թեթեւ աւելի լաւ է ամբողջ գործաւորներուն համար՝ աշխատանքի ժամերը կրճատել, քան թէ գործաւորները բոլորովին զրկել աշխատանքէ, մաս մաս զանոնք ձամբելով։ Մասնակի գործազրկութիւն բոլորին եւ ոչ թէ լրիւ գործազրկութիւն փոքրամասնութեան մը համար։ Այս է քարոզուած բանաձեւը։

«Ասկէց զատ, միջոցներ ձեռք առնուեցան, որպէսզի օտար աշխատաւորութիւնը չմրցի ազգային աշխատաւորութեան հետ։ Փակել սահմանները այն օտար գործաւորներուն առջեւ, որոնք մեր կողմէ փնտռուած մասնագէտներ չեն, իրենց նախկին գործերուն վերադարձնելու համար, փնտռել այն աշխատաւորները, որոնք երբ երկրագործական բանւոր Ֆրանսա մտնելէ վերջ, ճարտարարուեստի մէջ աշխատելու միջոցը գտած են. իրենց երկիրները վերադարձնել բոլոր այն օտարները, որոնք Ֆրանսա մտած են գաղտնի եւ առանց իրաւունքի աշխատելու համար։

«Միւս կողմէ, աշխատանքի նախարարութեան քննիչները հրահանգ ստացան կապ հաստատելու աշխատանքի տեղաւորման զանազան գրասենեակներուն հետ, որպէսզի կարենան հրապարակի խճողումը մեղմել, թեթեւցնել հոն ուր խնդիր կայ եւ շրջաններու եւ արհեստներու կամ գործերու մէջ կարելի չափով հաւասարակշռութիւն ստեղծել համաձայն արամադրելի ուժերուն եւ պահանջներուն։ Ահա նպատակը։

«Կառավարութիւնը կը մտածէ նաեւ բացի պետական ձեռնարկներու ծրագրին, որուն արագ քուէարկումը պիտի պահանջէ խորհրդարանէն, հրաւիրել համայնքները, նահանգները եւ առեւտրական սենեակները որ անյապաղ սկսին տեղական կամ ընդհանուր ձեռնարկներուն, զորս որոշած են կատարել։

«Ընդհանուր, ասոնք մասնակի միջոցներ են, որոնք ինչ ալ ըլլայ կը նպաստեն մեղմելու անգործութեան տագնապը, եթէ աւելի մտահոգիչ համեմատութիւններ ստանայ»։

ԿՐԻՓԸ

Ամբողջ Եւրոպա կրիփի համաճարակ մը կ'անցրնէ, բարեբախտաբար թեթեւ։ Այսուհանդերձ Անգլիոյ մէջ կրիփը բազմաթիւ մահերու պատճառ դարձաւ անցեալ շաբթուներուն։

Գերմանիոյ մէջ եւս կրիփը մահացու դարձած է։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (3)

ՄԱՐԴԸ ՄԱՐԴ Է

— Այդպէս է, այդպէս է,— ... բերեցին այս եւ այն կողմ... — Մինասը խաղէյին է գա... հիմա, ու մեզ ել մարդու ... չի գնում, բարեւ չի տալիս։ — Չէ՛, Աստուած վկայ Աստուծոյ, հաւատա որ չտեսայ, դու ... ինձ լաւ ես ճանաչում, հապա ... տայ։ Երեխէքը շատ զօ... , ես օր Աստուծածին ուխտաներ իրենց ես էլ հետը ... չկարողացայ։

— Հա, հա՛, շատ լաւ ես ..., ուխտ ես գնում, ուխտդ ... լինի. բայց անշնորհք, ... անէիր, մի զոյգ մոմ էլ ... մայր հօրս հոգին լուսա...

Ըստած ոգորմի, հորդ... ին լուս է, քանի որ քեզի նը... լաւ տղայ ունի.— պատասխանեց Մինասը միշտ ժպտալով ու միւսների երեսին նայելով։

— Յօ՛, Մինաս, Աշմարխան տաս, դու ուխտի ես գնում, թէ տիկնիդ հետ քէֆ անելու, մէկ լաւ նայիր աչքերիս, կարմիր արիւն ու անուշ օղը արիւնդ եռացրել են հա՛...

— Իրաւ որ, ճիշդ ասացիր Յարութիւն, Մինասը կանաչ խաղողի կարպետներից փախուել է գըտել... Էս ի՞նչ է տօ՛, ոչ մէկս չնկատեցինք, նոր շալւա՞ր, էս լաւ է, տղերք, տեսնենք Մինասը ինչով պիտի թրջել տայ։

— Աստուծու սիրուն Աստուր, թող որ գնամ, երեխաները դուրսը սպասում են, ուշ է։

— Գնաս, չէ՛, գնալ-ճալ չկայ Մինաս, այդ անկարելի է, պէտք է որ նոր շալւարդ թրջենք։ Ու... դարձէ կէս աման օղի գայ, թէ չէ օծիքդ ձեռքս է ու բաց չպիտի թողնեմ։

— Ուրիշ անգամ, քո արեւ, ուրիշ անգամ, հիմա ուշ է, թող որ գնամ, երեխաները արեւի տակ մնացին։

— Քեզ սպասում չկայ Մինա՛ս, կամ թէ, կէս աման օղի պիտի բերել տաս, կամ թէ չէ շալւարդ պիտի հանեմ, խօսքս խօսք է։— Ասաց Աստուրն անպատկառ ծիծաղով եւ ձեռքը տարաւ Մինասի տաբատի կոճակներին։ Ամէնքը ծիծաղելով խմբուեցին Մինասի շուրջը։

— Է՜հ, դրամ ի՞մ հանում թէ չուտարդ։

Տաք քրտինքը Մինասի ամբողջ մարմինը պատեց, բայց նորէն ինքն իրան զսպեց։ Երանի թէ գրպանում դրամ ունենար, վճարէր կէս աման օղին եւ ազատուէր երեսի պատիւով։ Բայց որ չկար, ի՞նչ անէր։

Ու կրկին փորձեց մի կերպ, քաղցր ձեւով, խրատով ազատել «պահանջատէր» Աստուրից։

— Ամօթ է Աստուր, երեսիդ մազ կայ, երախայի տէր մարդ ես, կին ու երախաս փողոցում սպասում են, ուրիշ անգամ, պարտքս լինի, չեմ ուրանում, դու հօ ինձ լաւ ես ճանաչում, որ քո խօսքը կոտրող չեմ, թող որ երթամ, պարտքս լինի։

— Իմը կանխիկ է Մինա՛ս, պարտքի դէպքում շալւարդ մասը գրաւ պիտի ճայ, քո արեւը վկայ, սպասում չկայ, հիմի ու գիտես, ես իմը տուի։

Շրջապատողները աւելի եւս մօտեցան եւ կարծես օղը աղմուկ, աղմուկ եւ իր մէջ սկսեց ծըմել Մինասի ամբողջ մարմինը։

— Թո՛ղ ինձ Աստուր, բաց թող ինձ։

— Դէ՛, տղերք, համբերութիւն հասաւ, յանցանքը իմը չէ, պէտք է որ հանեմ էս ջհուտի տղի շալւարը, որ դաս լինի իրեն, ուրիշ անգամներ ծանօթ-ընկերոջ սիրտը չի կոտրի։

— Բաց թո՛ղ ասում եմ Աստուր, բաց թող ինձ։

— Խօսքս խօսք է, չեմ թողնի։

— Դէ՛ առ քեզի, շուն շան որդի,— գոռաց Մինասը կատաղութիւնից եւ բռունցքի մէկ ուժեղ հարուած հասցրեց Աստուրի կրծքին։

— Վայ Մինա՛ս, դու ինձ զարկե՞ս,— ասաց նա, եւ երկու ձեռքերով Մինասի գօտիկից այնպէս վար քաշեց, որ մարդու տաբատը իջաւ մինչեւ ծնկները։ Փողոցային անպատճառ ծիծաղ բարձրացաւ եւ ամէն կողմից սկսեցին ձեռքեր երկարել դէպի Մինասը։

Մինչ սափրիչ Ցակոբը ծիծաղը դէմքին աշխատում էր հանգստացնել խանութի աղմուկը, մտահոգուելով, որ նոր յաճախորդներ կը մտնեն ներս, ամօթ է, այն կողմ, Մինասը գայլոյթից թուլացած եւ անկարող վեր բարձրանալու թաւալւում էր գետնի վրայ, գոռում, հայհոյում, սպառնում...։

IV

Մինասի կինն ու երախաները դրսում սպասելուց յոգնեցին ու ձանձրացան։ Արեւը բաւական տաքացել էր, իսկ իրենք մինչեւ մատուռ, աճոյին ճանապարհ ունէին քայլելու։

— Արի Արշակ ջան, քիթդ սրբեմ, գնա տես հայրիկդ ինչու ուշացաւ— ասաց կինը, յետոյ դառնալով ինքն իրեն աւելցրեց— Զարմանալի մարդ է, մի տեղ որ մտնի, այլեւս դուրս գալ չի ուզի, էլ չի սաւում, որ օրը կէսօր դարձաւ, երախայի առվանդ պիտի գնայ։ Դէ՛ գնա Արշակ ջան, արեւիդ մեռնեմ։

ԱՐԱՄ ՓԱՌՕՆԷ

(Շար.)

շուրջ, եւ թէ այս քննութիւնը կը վերաբերի ժամանակաւորապէս այս գործին մէջ կարգ մը հեղինակաւոր անձերու միջնորդութեան։

Միւս կողմէ, կարգ մը գերման գործարաններ ուղղակի դիմումներ կատարած են Պետական Երկաթուղիներու Վարչութեան, յայտնելով թէ քսան միլիոնի պայմանագրութեան պայմաններէն աւելի նպաստաւոր գիներով կը հայթայթեն իրենք։

Այս կացութեան հանդէպ, պայմանագրութիւնը ջնջուելու պարագան կը ներկայանայ։ Ահա ասոր համար է որ Քրուփի ընդհ. տնօրէնը Էնկիւրի գացած է։

Այս պայմանագրութեան համաձայն, գերման գործարանները Թուրքիոյ պիտի յանձնեն 30 վայրաշարժ, 1500 վակոն, 70.000 թոնօ երկաթագիծ, կամուրջի մետաղեայ մասեր եւ երկաթուղիի զանազան առարկաներ, բոլորը 20 միլիոն թրք. ոսկի արժէքով, որուն վճարման համար Թուրքիա պիտի ստանայ փոքր տոկոսով երկարատեւ վարկ։

Թուրքիա կը վերակազմէ իր տորմիղը

Թուրքիոյ կողմէ Իտալիա ապսպրուած երկու Թորփիլահալածներուն շինութիւնը աւարտած է։ Մարտանաւերը կոչուած են «Գոգաթէփէ» եւ «Ատաթէփէ»։

Նոր Թորփիլահալածները չորսական մեծ, երկերկու փոքր եւ մէյմէկ ալ սաւառնակի դէմ թնդանօթներ ունին։ Նաւերը խիստ լաւ զրահուած եւ շատ արագընթաց՝ վերջին դրութեամբ շինուած են,

Իտալիա ապսպրուած բոլոր նաւերը երբ լրանան, Թուրք ծովային ուժը արդիական զէնքերով օժտուած բոլորովին նոր տորմիղ մը պիտի ունենայ։

Կովկասի խռովութիւնները

Վարշաւիոյ ճամբով հետեւեալ տեղեկութիւնները կը տրուին Մոսկուայէն, Կովկասի ըմբոստութիւններու մասին.— Կովկասի հիւս. շրջաններուն մէջ՝ խորհրդ. իշխանութեանց դէմ շարժող ըմբոստներու գործողութիւնը չէ մեղմացած։ Թիֆլիսի խորհրդ. աղբիւրներէ իսկ քաղուած վիճակագրական տեղեկութեանց համաձայն, 1930 Նոյ. 1էն մինչեւ 1931 յունուար 10 ըմբոստներն սպաննած են կոլխոզներու 7 կազմակերպիչներ, համագործակցական 5 տնօրէններ եւ քննիչներ, 8 տեղական խորհուրդի նախագահներ եւ համայնավար 12 յատուկ պատգամաւորներ։ Ատկէց զատ, 12 անգամ զինեալ յարձակում գործած են գիւղական խորհուրդներուն վրայ, մեծ վնասներ հասցնելով։ Թիֆլիսի կրանէֆթի քարիւղային թրըսթի պաշտօնատարներն ալ յարձակման ենթարկուած են։

Բոլշեւիկները կը սպառնան

ԼՈՆՏՈՆ, 18 յունուար.— Փրոֆ. Ուլյամ Հարթ որ վերջերս բոլշեւիկեան վայրագութեանց դէմ բողոքելու համար կազմուած կոմիտէի մը ամէնէն գործօն անդամն է, կը յայտնէ թէ սպառնալիք ստացած է առեւանգուելու, եթէ վերջ չտայ իր հակախորհրդային գործունէութեան։ Սպառնալիքը իրեն ուղղուած է մեքենագրուած նամակով մը։ Առաջին անգամը չէ որ փրոֆ. Հարթ նման սպառնալիքներու կ'ենթարկուի։ Ասկէց առաջ արդէն, անծանօթ մը որ կրցեր էր փախուստ տալ, փորձած էր զինքն սպաննել հրազէնով։

Ամերիկա համայնավարներուն դէմ

Համայնավար գրգռութիւնները քննելու համար կազմուած խորհրդարանական յանձնախումբը իր տեղեկագրին մէջ, զոր ներկայացուց ամերիկեան խորհրդարանին, հետեւեալ արմատական միջոցները կ'առաջարկէ.— 1) ապօրէն յայտարարել ամերիկեան համայնավար կուսակցութիւնը,— 2) նոր տրամադրութիւններ աւելցնել գաղթային օրէնքին վրայ, որպէսզի կարելի ըլլայ արգիլել համայնավարներու Ամերիկա մուտքը եւ անմիջապէս երկրէն արտաքսել օտար համայնավարները,— 3) բարեփոխել հպատակութեան օրէնքը, որպէսզի համայնավարները զրկուին ամերիկեան քաղաքացիի իրաւունքներէն,— արգիլել համայնավար քարոզչական գրականութեան մուտքը Ամերիկա, ու դեռ կարգ մը խստութիւններ։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի. ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական վայրը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ, 11 Րիւ տիւ Տիւնուա։

ԼԻՈՆԻ Պատանեկան միութեան գրական երեկոյթը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբի սրահը, 11 Րիւ Տիւնուա։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ լէ կոնէսի երիտասարդութեան փափաքով, Պ. Սարգօ Ցակոբեան սիրայօժար ստանձնած է տեղւոյս մէջ երգչախումբ մը կազմել։ Երկսեռ երիտասարդութիւնը կը հրաւիրուի 22 յունուար Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Պ. Նիկողոսեանի սրճարանը, 121 Ave. de l'Union. Առնուվիլ լէ կոնէս։

Հ. Ձ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ձլորիայի մէջ։ Կը խօսի Պ. Ա. Շահխաթունի։ Մէկ ժամ սինէմա։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Քոլոլէն, Մ. Թ.— 140։
Մէքնէս, Պօլ.— 143։
Լէգարնա, Մ. Ա.— 100։
Մարսէյլ. Անտ.— 95։
Իզէօ, Սող.— 35։
Փարիզ, Ա. Պ.— 100։
Նէօյիի, Իշխ. Ա.— 35։
Պուա Քոլոնպ, Կ. Տ.— 70։
Վիլֆրանշ, Ա. Խ.— 35։
Փորթլէնտ, Տէր. Ա.— 5 տոլար։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Վաղարշապատ Մարտիկեան կը փնտռէ իր մայրը Զապէլ (Երզնկացի, ծնեալ Շաւարշեան) ամուսինը Գէորգ, մեծ զաւակը Երուանդ՝ աղջիկը Իսգուհի։ Կը կարծուի թէ 5 տարի առաջ կը գտնուէին Հալէպ։ Դիմել՝ Karagueussian Home, La Gaudiniere, la Ville-aux-Cleres, Loir et Cher, France.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ 20 շլ. 40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ
ՍՈՒՐԻԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
21
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1931
21 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1473 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒՐԻՇ ԽՄՈՐՈՒՄՆԵՐ

Եւրոպան ինքն իր մէջ կը գալարուի, կը խմորուի նաեւ ուղղութեամբ: Մանաւանդ Պալքանեան երկիրներու մէջ: Նորագոյն ապացոյց՝ Վենիզելոսի անվերջ պտոյտները երկիր, Լեհաստանէն մինչեւ Իտալիա:

Մինչեւ այսօր ալ, շատեր կը զարմանան որ Կրետացի յեղափոխականը այնքան առաջ գնաց իր դիւանագիտական պըրպտումներուն մէջ: Կը զարմանան որ ան գիջանեցաւ երթալ իւրի եւ համբուրուեցաւ Ըսմէթի հետ: Եւ այս՝ ճիշդ այն ուն երբ տակաւին արիւն կը կաթի պարտուած Յունաստանի սրտէն, երբ մէկ միլիոն գաղթականներ չեն մարսած անակութեան տառապանքը, եւ չեն հաւատար նոր քաղաքանութեան բարիքներուն:

Ծայրայեղութիւններու մարդն է Վենիզելոս: Կամակոր եւ որմէ: Գիտէ պարտադրել իր համոզումները:

Էնկիւրի երթալով հանդերձ, ինքն էր որ Աթէնքին մէջ, չայժմայել թաղում կատարել տուաւ Կոստանդին թագաւորին, մինչեւ գերեզման հետեւելով թափօրին:

Հակառակորդները համակերպեցան օրուան քաղաքականութեան պահանջներուն, բայց չներեցին Էնկիւրի երթալու ը: Եւ սակայն, ան դիմացաւ եւ կը դիմանայ բոլոր ալեքն, իր սրտին ուղղուած խոցերուն: Եւ կը շարունակէ իր ը: Համոզուած՝ թէ ներկայ պարագաներուն մէջ, Յունաստան չունի ուրիշ ելք, եթէ ոչ ներգնել ճակատները, պակսել թշնամիներուն թիւը, կամ սանձել անոնց ախորժակը:

Ոչ միայն յաղթուած, այլեւ ուժասպառ եղած էր Յունաստանը: Փոքր Ասիոյ ծանօթ աղէտէն յետոյ: Եւ Կրետացին կը առայ թէ իր բռնած ճամբով միայն կարելի է դարմանել երը, ապահովել ներքին խաղաղութիւնը եւ տնտեսութեան ացումը:

Բայց Էնկիւրիի համաձայնութիւնը (30 հոկտ. 1930) բարդ յցի մը մէկ օղակն է միայն: Ամէնէն աչքի զարնողը ամը:

ուն հանգոյցը կ'երկարի մինչեւ Հռոմ, որ Մուսոլինիի նապետութենէն ի վեր, կը ձգտի նախկին Աւստրիա-Հունգարիոյ տեղը բռնել՝ Պալքաններու եւ Միջերկրական Արեւելքի Եւ բանգէտներ կը պնդեն թէ Հռոմն էր որ մինչեւ Էնկիւրի ղրկել տուաւ Յունաստանի վարչապետը:

Յունաստան լուրջ կասկածներ ունի իր անմիջական դրացիներէն: Պուլկարիա, թէեւ պարտուած եւ կաշկանդուած, չէ հրաժարած դէպի ծով ելքի պահանջէն: Աթէնք դեռ քանի տարի առաջ տրամադիր էր գօտի մը յատկացնելու Տէտէաղաճի կամ Գավալայի ծովափը, առանց ներքնաշխարհի, իսկ ր կը խօսի միայն Սելանիկի մասին: Եուկոսլավիան, թէեւ ազատ գօտի մը Սելանիկի մէջ, բոլորովին ինքնավար, միշտ կը տրտնջայ: Եւ պարապ տեղը չէ որ Յունաստան բանակին լաւագոյն մասը կեդրոնացուցած է Մակեդոնիոյ րուն եւ քաղաքներուն մէջ:

Ուրեմն, Վենիզելոս ամէն բանէ առաջ երկրին ամբողջութեան, ապահովութեան հոգը ունէր աչքի առջեւ, երբ, սրտին քար դրած, բարեկամութեան դաշնագիր կը ստորագրէր նոյն իսկ Թուրքին հետ, որուն դէմ հերոսական մարտնչում մը եղած է իր ամբողջ կեանքը: Ունէր, նաեւ, տնտեսական հեռանկարներ, որոնք երկրորդական են:

Բայց, ինչպէս ըսինք, իր թափառումները կանգ չառին Էնկիւրիի մէջ:

Դրացիներու հետ յեղու գտած, փոխադարձ կասկածները տելու ճգնած տան, ահա պաղ հով մը կը փչէ Փարիզէն դէպի Աթէնք:

Այստեղ կը կարծեն թէ Վենիզելոս այլեւս երես դարձուց արեւմտեան Եւրոպային, եւ մանաւանդ Ֆրանսային կասկածին, նոյն իսկ, որ ամբողջովին յարած է Իտալիոյ րդ. Եուկոսլավիա հովանաւորեալն է Ֆրանսայի, իսկ փուշ՝ այսօրուան Իտալիոյ համար:

Վիեննայի առեն՝ անեւեւ մրցակիցներ են Ֆրանսան եւ Իտալիան: Աւելի ճիշդ՝ Հռոմը այլեւս չի հանդուրժեր Փարիզի շռութեան:

Եւ Կրետացին հարկ դատեց Մուսոլինին տեսնելէ առաջ, այցելել Լեհաստան, որ նմանապէս Ֆրանսայի մանաւոր ուրանքն ու աջակցութիւնը կը վայելէ: Յունաստանի ուտին համար շահաստան գտնելու համար է, ըսին իրազեկներ: Իսկ ուրիշներ, նոյնքան իրազեկ, պնդեցին թէ Ֆրանսա նայ իր վրէժը լուծելու համար Յունաստանի դէմ հանել Եուկոսլավիան: Ուրեմն անհրաժեշտ էր բարեխօսութեան փորձ տարել...

Խմորումներ, խմորումներ որոնք բոլորովին խոտոր կը հատին խաղաղութեան անունով արտասանուած բոլոր ճառերուն, գաղտնի դիւանագիտութեան դէմ արձակուած անէծքներուն հետ:

Թոլորոր Քանձրացման, մութ խաղերու ամէնէն պերճ պատկերը կը ներկայացնէ եւրոպական դաշնակցութեան ուսումնասիրական ժողովին այսօրուան վիճակը:

Մասնակցողները այնքան թունաւորուած են փոխադարձ կասկածներով, այնքան կը զգուշանան ընդհարումներէ, որ ութիւն համարեցին խորհրդակցութիւնները սահմանափակել միայն տնտեսական հարցերու շուրջը:

Իսկ ամէնէն համբակներն ալ գիտեն որ, այս օրուան աշխարհին մէջ, տնտեսական ո՛ր եւ է խնդիր չի կրնար արմատական լուծում գտնել, առանց քաղաքական փոփոխութիւններու:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵԹԷ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԾԱԳԻ

Պէյրութի «Լէ Նիտայ» արաբական թերթը կը գրէ խմբագրականի մը մէջ.

— «Պատերազմի շեփորը հնչելուն պէս, աշխարհը երկուքի բաժնուած պիտի տեսնենք. մէկուն գլուխը Ֆրանսա, միւսին Իտալիա: Վերջը կը տեսնենք որ այդ սրբազան գրքերը՝ Վերսայլի եւ Լօքառնոյի, անօգուտ են խաղաղութիւն հաստատելու համար. արդէն այդ դաշնագրերը պարզ գինադադարի մը համար մշակուած եղան եւ մարդիկ մինչեւ հիմա բոլորովին մոռցան այն պրինսիպները ու աւերները:

— «Նոր պատերազմ մը եթէ պայթի եւ նոյն իսկ եթէ մենք որեւէ մասնակցութիւն չունենանք անոր, տեսնենք թէ ի՞նչ վնաս պիտի կրէ մեր երկիրը եւ այժմէն պատրաստուինք:

Մեր երկիրը, շատ տարիներ անցան եւ ամէն անգամ յաղթականներուն աւար կը դառնար: Իտալիա հիմա կարելի է կ'ուրանայ թէ՝ մեր երկրին հանդէպ որեւէ ծրագիր կամ դիտում չունի. բայց մենք կ'ըսենք թէ՝ Իտալացիները կարելի է Թուրքերուն հետ համաձայնած են մեր երկիրը Ֆրանսացիներու հոգատարութենէն առնելու համար: Իտալացիները մեր երկրին արեւմտեան կողմերը եւ Թուրքերն ալ հիւսիսային կողմերը պիտի առնեն: Ի հարկէ ոչ պիտի ըսեն անոնք հիմա, սակայն մենք պէ՞տք է հաւատանք անոնց խօսքերուն:

Դաշնակից պետութիւնները պատերազմէն առաջ կ'ուրանային իրենց մեր երկրին հանդէպ որեւէ ծրագիր ունենալը. սակայն բոլշեւիկներու ցոյց տուած գաղտնի ծրագիրներէն կը հասկցուի որ անոնք կեղծ եւ սուտ էին: Ահա՛ այդ կեղծ քաղաքականութիւնն է որ կը կրկնուի այժմ: Սակայն այդ չի կրնար երկար տեւել. օր մը ամէն բան երեւան կը հանուի:

Եթէ մօտ օրէն իրագործուի Մուսոլինիի եւ Լիւտէնտորֆի պատերազմի յայտարարութիւնները, մենք պատրա՞ստ ենք:

Մենք ներկայ կացութիւնը մեր կամքով չընդունեցինք: Ֆրանսացիներու այս երկրին մէջ գտնուիլը անիրաւ կը գտնենք. եթէ ամբողջ աշխարհ այդ իրաւունքը տայ, մենք չենք տար: Բայց եթէ վաղը Իտալացիներն ու Թուրքերը յաղթական ըլլան, պիտի ընդունի՞նք որ անոնք ալ Ֆրանսացիներու պէս իշխեն մեր երկրին վրայ:

Մեր երկիրը բաժնուեցաւ անկախ պետութենէ մը, բայց չանջատուեցաւ դաշնակիցներու իշխանութենէն: Արաբ խորհրդաժողովը Փարիզի եւ առաջ Պոլսոյ մէջ, շատ աշխատեցաւ Արաբներու անկախութեան համար, բայց մենք պատառ մը եղանք որ ուրիշներ կլլեն:

Այժմ ուրեմն մենք շատ աւելի պէտք է աշխատինք որ ուրիշներու կեր չըլլանք»:

ՀՐԴԵՀ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ՊՈԼԻՍ, 19 յունուար.— Նրէկ գիշեր, հրդեհ ծագեցաւ Կալաթայի մէկ շէնքին մէջ, ուր կը գտնուէին շարժանկարի ընկերութեան մը, տեղեկատուութեան սպասարկութիւն մը եւ առեւտրական կարգ մը տուներու գրասենեակները: 7 հոգի մեռան բոցերու մէջ եւ երեք անձեր շնչահեղձ եղան. 4 հոգի պատուհաններէնվար նետուեցան եւ վիրաւորուեցան. ուրիշ 10 հոգի մեքենագիր եւ գրասենեակի պաշտօնեայ կիներ այրուցքներ ստացան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Պատերազմական Ատեանին առջեւ

Պատերազմական Ատեանին առջեւ, առաջին անգամ դատուելիքները 165 հոգի են: Ասոնք Մէնէմէնի դէպքին հետ ուղղակի կապ ունեցողներն են: Դատարանին մէջ ընդարձակ տեղ շինուած է որպէս զի բոլոր ամբաստանեալները միասին կարելի ըլլայ ներկայացնել:

Պատժական Ատեանի Նախագահ Մուսթաֆա փաշա Անատոլու Գործակալութեան հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է.

— 165 հոգիի համար դատի որոշում տրուած է առ այժմ: Նախ պիտի դատուին այն անձերը որոնք Մաղնիսայի մէջ պատրաստուելէ վերջ, Փաշաքէօյ, Անկէ ալ Պօզալան հանդիպելով, այստեղ երկու շաբաթ մնալով ժողովուրդը դաւաճանութեան հրաւիրելէ վերջ, Մէնէմէն եկած եւ խռովութիւններ գործած են: Ասոնցմէ յետոյ պիտի հարցաքննուին դաւադրական արարքին հետ կապ ունեցողները:

«Կրօնքէ դատ իրենց անձնական դիտումներուն եւ շահերուն ծառայելու նպատակով, աղանդի վարագոյրին տակ գաղտնի կազմակերպութիւն կատարողներուն կծիկին ծայրը ամբողջութեամբ ձեռք անցուած է ու այս հետքին վրայ առաջ կը տարուին հիմնական քննութիւնները»:

Պոլսէն հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն ֆրանսական թերթի մը.—

Մէնէմէնի զինուորական ատեանը կը բաղկանայ նախագահէ մը եւ չորս խորհրդականներէ: Դատավարութեան կը մասնակցին փոխ-դատաւորներ: Ատեանը նախ սկսաւ լսել անոնք որ ամբաստանուած են Քուպլա պէյի սպանութեամբ: Ամենէն վերջ պիտի լսուի Շէյխ Էսատը:

Դատական քննութիւնը հաստատեց թէ Նախշիբէնտի աղանդին պետը Շէյխ Էսատն է որ հոգին եղած է հակաքէմալական շարժման: Այս շէյխին քարոզչութեան հետեւանքով է որ հօտանները յաջողած են Անատոլուի եւ Պոլսոյ մէջ շարժում մը կազմակերպել:

Ամբաստանեալներուն մէջ կան 14 կիներ: Մնացեալ ամբաստանեալներուն թիւը կը հասնի 140ի. բայց ենթադրողներ կան թէ այս թիւը քիչ ատենէն պիտի բարձրանայ:

Պոլսոյ մէջ կատարուած խուզարկութեանց ընթացքին ոստիկանութիւնը ձեռք ձգեց Շէյխ Էսատի եւ ուրիշ տէրվիշներու միջեւ փոխանակուած թղթակցութիւններ, ինչպէս նաեւ Շէյխ Էսատի կտակը ուղղուած իր զաւկին, որուն խրատ կուտար հաւատարիմ մնալու Գուրանի եւ իսլամական օրէնքին:

Անթալի մէջ, Հայիֆի Պապա կոչուած շէյխ մը, որ գաղտնի թեքքէ մր կը բանեցնէր, իր ութ աշակերտներուն հետ ձերբակալուեցաւ եւ պատերազմական ատեան յանձնուեցաւ:

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Իզմիրի մէջ ձերբակալուածները Աֆիոնի ճամբով Մէնէմէն տարուեցան: Մաղնիսայի մէջ ձերբակալուած է Իլիաս անուն մէկը, որուն տունէն ֆէս մը, կանանչ փաթթոց մը եւ ուրիշ փաթթոց մը գտնուած են:

Ֆոչայի գայմագամ Լութֆի պէյի դէմ մահափորձ կազմակերպողներէն 9 հոգի ազատ թողուած են, հարցաքննութենէ յետոյ: Մէնէմէնի Հարմանտալը գիւղին մէջ ձերբակալուած է հօճա մը, առանց արտօնութեան փաթթոց կրելուն պատճառով: 14 հոգի ձերբակալուածներ ալ բերուեցան Մէնէմէն, որոնք կը հարցաքննուին: Այտընէն հօճա Իսմայիլ անուն մէկը բռնուած է: Այս մարդուն տունէն ֆէս, փաթթոց, կանանչ փաթթոցներ գտնուած են որոնք կը ծախէ եղեր: Առանց արտօնութեան իմամութիւն ընող երկու անձեր ալ բռնուած են:

Հնդկական Խորհրդաժողովը վերջացաւ

Տասն ամիսներ տեւող խորհրդակցութիւններէ եւ վիճաբանութիւններէ վերջ, Լոնտոնի հնդկական Խորհրդաժողովը փակուեցաւ առջի օր, Անգլիոյ վարչապետին Մաքտոնալտի յայտարարութիւններով, առանց սակայն վերջապէս լրացուած ըլլալու իր աշխատանքները:

Ահա Անգլիոյ վարչապետին ըսածին գլխաւոր հատուածները.—

«Անգլիական կառավարութիւնը այն կարծիքն ունի թէ Հնդկաստանի կառավարութեան պատասխանատուութիւնը պէտք է յանձնուի կեդրոնի եւ նահանգներու Խորհրդարաններուն, սակայն այն տեսակ վերապահումներով, որոնք անհրաժեշտ են փոխանցման շրջանին համար: Սահմանափակ իրաւասութիւններու այս պայմանը անհրաժեշտ է եւ ամէն նախազգուշական միջոցներ պէտք է ձեռք առնել, այդ իրաւասութեանց կիրարկման պայմանները զարգացնել կարենալու համար: Կառավարութիւնը պարտաւոր պիտի ըլլայ հսկելու որ այս իրաւասութիւնները յստակ ըլլան եւ այն ձեւով կիրարկուին որ չարգիլեն Հնդկաստանի զարգացումը՝ դէպի իր յատուկ կառավարութեան լիակատար պատասխանատուութիւնը»:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԳԱՂՏՆԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՄԸ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՄԷՋ

Սելանիկի յունական թերթերը կարգ մը տեղեկութիւններ կը հաղորդեն Սելանիկի մէջ համայնավարներու գործունէութեան եւ համայնավար գաղտնի դպրոցի մը մասին:

«Թախիտրոմոս» կը գրէ հետեւեալը.—

Յունական թերթերը կը գրեն թէ ընդհ. ապահովութեան կեդրոնը, երկարատեւ հետապնդումներու շնորհիւ յաջողած է երեւան հանել համայնավար գաղտնի դպրոցի մը գոյութիւնը Սելանիկի մէջ: Այս դպրոցը կը յաճախէին կիմնազիոնի եւ համալսարանի զանազան ուսանողներ եւ ուսանողուհիներ, որոնք հոն կ'ուսանէին մարքսիզմի եւ համայնավար գաղափարականութեան սկզբունքները:

Անակնկալ խուզարկութիւն կատարելով համայնավար այս օճախին մէջ, որ կրցած է տարիէ մը ի վեր գոյութիւն ունենալ առանց որեւէ կասկած ներշնչելու, ձերբակալուեցան եւ բանտարկուեցան բազմաթիւ անձեր որոնց մէջ՝ համալսարանի Ցրդ կիմնազիոնի եւ աղջըկանց ուսուցչանոցի ուսանողուհիներ, ինչպէս նաեւ շատ մը համալսարանական եւ կիմնազիոնի ուսանողներ:

Այս գաղտնի հաստատութիւնը միւս կողմէն գաղափարական պարզ կեդրոն մը չէր, այլեւ միաժամանակ ապականութեան վայր մը:

Հետեւեալ պարագաներու տակ երեւան եկած է այս դպրոցը:

Այա Ֆոթինի թաղամասին մէջ ամիսէ մը ի վեր կը նշմարուէր համայնավարներու շարժում մը, որ կը հրաւիրէ ոստիկանութեան կասկածները: Պաշտօն կը տրուի ոստիկանապետի մը, որ գաղտնի հետապնդումի կը ձեռնարկէ ամբողջ 15 օր: Հետապնդման շնորհիւ երեւան կուգայ որ, բազմաթիւ երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ, այս վերջինները՝ մեծ մասով ուսանողուհիներ, ամէն չորեքշաբթի գիշեր կանոնաւորաբար եւ դաւադրական ձեւով կը հաւաքուէին այդ թաղը, տան մը մէջ: Ասոր վրայ, ոստիկանութիւնը կ'որոշէ գիշեր մը կոխել այդ տունը:

Եւ այսպէս, է որ, ոստիկանները մէկէն ի մէկ կը մտնեն Այա Ֆոթինի այդ տունը, կը ձերբակալեն հոն գտնուող համայնավարները եւ բոլորը մէկէն կ'առաջնորդեն ընդհ. ապահովութեան կեդրոնը:

Կռիւներ Գերմանիոյ մէջ.— Գերման կայսրութեան հիմնարկութեան 60րդ տարեդարձին առթիւ, Բրեսլաւի քաղաքին մէջ՝ հանդէս մը սարքած էին «Պողպատէ Սաղաւարտները»: Կռիւ ծագեցաւ հանդիսականներուն մէջ, բազմաթիւ վիրաւորներ կան, որոնց եօթը ծանր:

Ամերիկա խմել կ'ուզէ.— Համբաւաւոր մաքսանենգ Քափոն, Ամերիկեան թերթի մը թղթակցին հետ տեսակցութեան մը ընթացքին, յայտնեց թէ, ոգելից ըմպելիի դէմ տրուած արգելքը շատ շատ հինգ տարի եւս կրնայ դիմանալ:

Ժայռեր կը փլին.— Շարիւարոր Թոնօ ծանրութեամբ ժայռի կոյտեր գլորեցան Նիակարայի ջրվէժը, փլուզումէն գոյացած ճեղքը 50 մեդր լայնք եւ 66 մեդր խորութիւն ունի:

ՀԱՐԵՒԱՆՑԻ ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ՏԽՈՒՐ ՊԱՏԿԵՐԻ ՄԸ ՎՐԱՅ

«Յառաջ» լման տարիէ մը կ'ունենայ յօդուածներով եւ լուրերով անդրադառնալու անտեսական համաշխարհային տագնապին, որ իր տեւականութեամբ, կոչուած է ցամքեցնելու ենթակայ երկիրներու տնտեսութիւնը, մինչեւ թերեւս այն պահը, ուր կիսաքաղց ու ըզզգրգիռ զանգուածները փորձուին լաւագոյն օրերու յոյսը փնտռել ընկերային ցնցումներու եւ վերիվայրումներու մէջ։

Դրամական անհաւասարակշռութիւնն ի զուր կը փորձէ տագնապին լուծումը փնտռել իր օրէնքներուն մէջ, ու կը գոհանայ ամէն մէկ երկրի ձգելով իր դրամին դժբախտութեամբ մխիթարուելու գոհունակութիւնը...։ Պաշտօնական բերանները որոնք տարիներու վարժութիւնն ունին օրօրելու ժողովուրդներու համբերութիւնն ու միամտութիւնը, ստիպուած են խոստովանելու իրենց բոլոր միջոցներուն պարտութիւնը եւ դարման փնտռելու միջազգային գործակցութեամբ, ինչ որ նոյնիսկ եթէ ազդու միջոցներու աղբիւր մը նկատուի, կոչուած է ձախողելու քաղաքական շահերու բախումին ու խաղերովը։

Քաղաքականութիւնը չէ որ պիտի կրնայ փրկել ներկայ տագնապը եւ անոր ընկերային դժնդակ հետեւանքները։ Սովորական պայմաններու մէջ, անշուշտ կարելի կը դառնար քաղաքական յաջողութեամբ կասեցնել ու անհետացնել սահմանափակ ճգնաժամերը, բայց ներկայ տագնապը իր վիթխարի մեծութեամբ կը գլէ դիւանագիտական իմացականութեան ամէն տարողութիւն ու կը փակէ ամէնէն լաւատես քաղաքագէտին իսկ բերանը։

Ու բոլոր երկիրներու վարիչներն ստիպուած՝ կը հրաժարին սեփական միջոցներով տագնապը կասեցնելու հպարտութենէն եւ իրարմէ թեւ թիկունք կը փնտռեն... Ահա մէկ քանի օր առաջ, Ֆրանսայի աշխատանքի նախարարը կը յայտարարէր թէ տագնապին դէմ կառավարութեան կողմէ ձեռք առնուած միջոցները կէս արդիւնք միայն կրնան տալ եւ թէ փրկութիւնը պէտք է փնտռել միջազգային ձեռնարկներու մէջ։ Եւ ա՛յս՝ երկրի մը համար, որ դեռ նոր ինկեր է ցանցին մէջ եւ տոկալու շատ աւելի ուժ ունի, քան որեւէ երկիր։

Եթէ հաւատայինք թէ պիտի կարենան, եթէ ոչ բոլորովին անհետացնել, գոնէ ուժեղ թումբ մը կանգնել յարաճուն տագնապին առջեւ, պիտի ըսէինք թէ ուրախալի է որ՝ մտահոգութիւնը բռնած է աշխարհի ղեկավար գանկերը։

Պարտուածի եղերական շեշտ մը կայ խօսքերուն մէջ, զորս գերման արտաքին նախարարը Քուրթիուս արտասանեց Համբուրգի աւստրիական յանձնախումբին մէջ։

— Չորս միլիոն, 300 հազար անգործ ունինք։ Մեր վիճակը ողբերգական է։ Դրամագլուխ կ'արտածենք առանց որեւէ փոխարինութեան։

Իսկ Հոլանտայի ներկայացուցիչը համբաւաւոր տնտեսագէտ Պ. Քոլին որ յաճախ նախագահ կամ մասնակից է տնտեսագիտական միջազգային խորհրդակցութեանց 1925 է վեր, առանց քաշուելու կը յայտարարէր.

— Գրեթէ չորս տարիներու ծանր աշխատանքէ յետոյ, պէտք է հաստատենք այսօր թէ ներկայ կացութիւնը շատ աւելի վատ է քան 1927ին։ Ոչ միայն նուազագոյն բարելաւում իսկ չունեցանք. այլ ընդհակառակն, աստիճանօրէն դէպի ետ կ'երթանք։

«Միակ՝ ապրելու համար» կ'եզրակացնէր ութ ամիս առաջ Ֆրանսական կառավարութեան յիշատակագիրը, երբ Համեւրոպայի ծրագիրը կ'ենթարկէր քննութեան։

Այսօր, նշանաբանը աւելի քան այժմէական կը ձայնայ անգործներու հսկայական փաղանգին առջեւ որ ինքն իր մէջ, իր ներքին դրդապատճառներով իսկ, առանց արտաքին թելադրութեան, գրգռութեան կամ ազդեցութեան, կը պատրաստէ համաշխարհային յեղափոխութեան իբր ահաւոր, գաժան ու վրէժխնդիր գործիք մը։

Որովհետեւ, ժողովուրդը որքան ալ փորձէ աչքերը փակել հետզհետէ մօտեցող վտանգին հանդէպ որքան ալ աշխարհի հզօրները ջանան վայելքի եւ հաճոյքի ժամանցներու հեշտանքին մէջ խեղդել մղձաւանջին, որուն կարելի չէ չլսել միլիոնաւոր բազմութիւններու թշուառութեան եւ անօթութեան կանչերը — 7 միլիոն Ամերիկա, 4 միլիոն Գերմանիա, 2ուկէս Անգլիա, եւայլն, եւ միշտ յաւելման ու տարածման սպառնալի հեռանկարներով։

Ակնարկ մը այս երկիրներուն վրայ։

Գերմանիոյ մէջ 1928ին անգործներու թիւը 9 հարիւր հազար էր։ Այսօր արդէն, համաձայն վերջին վիճակագրութեան, 4 միլիոն 3 հարիւր հազար է։ Ամբողջ գերման աշխատաւորութեան մօտ՝ հարիւրին 40ը։

Պատճա՞ռը այս անգործութեան։ Գերման անտեսագէտները զանազան պատճառներ ցոյց կուտան։ Մէկ մը, բնակչութեան թիւին աճումին կը վերագրէ։ Գերմանիոյ մէջ, 18 տարին լրացնող եւ գործի պակասէ տառապող երիտասարդ բազմութիւնը իսկական վտանգ մը կը կազմէ։ 1925ին, 19 միլիոն կը հաշուուէր գերման աշխատաւորութիւնը, իսկ 1930ին, այդ թիւը բարձրացած էր 22 միլիոն 100 հազարի, ինչ որ իր գաղութներէն զրկուած երկրի մը համար մանաւանդ, կը ծառայէ խճողելու աշխատանքի շուկան։

Ուրիշներ, աւելի, տագնապը կը վերագրեն Գերմանիոյ ելեւմտական եւ անտեսական վիճակին քան թէ բնակչութեան աճման։ Դրամագլուխի պակասը գլխաւոր արգելք կը նկատեն ձեռնարկութեանց եւ առեւտրական մեծ ձեռնարկներու զարգացման։

Ուրիշ կարեւոր կը նկատեն այն կարծիքը թէ ճարտարարուեստի բոլոր ճիւղերուն գիտական կազմակերպման ձգտումն էր որ սկզբնական պատճառը դարձաւ անգործներու այսօրուան բազմութեան։ Գերման դրամի անկումէն յետոյ, գերման գործատէրերը անընդգլին ինկան արտադրութեան եւ աշխատանքի գիտական կազմակերպման ետեւէն։ Փորձուած իրողութիւն է թէ որքան արագօրէն գործադրուի եւ յաջողի այդ ձեռնարկը, այնքան դժուար կը դառնայ [illegible] գործաւորներու տեղաւորումը։

Այս տեսակէտին շուրջ տարակարծութիւնները շատ են։ Մեքենականութեան տեւական զարգացումը միակ պատճառը չի կրնար ըլլալ իսկական տագնապի մը. այլ անոր պատճառներէն մէկը, թերեւս գլխաւորը։ Տարգնային աշխատանքի գիտականացումը եւ ճարտարարուեստի գիտական կազմակերպումը մասնակի եւ ժամանակաւոր կերպով կրնայ տագնապ առաջ բերել։

Այսպէս, մինչդեռ տեսաբաններ՝ առաջուն սենեակներու մէջ բազմած, կը խօսին ենթադրութիւններու եւ տեսութիւններու հետ, անդին, քաղաքական նաւուն ղեկավարները կը քրտնին դարմաններու ազդուն փնտռտուքով։

Անգործութեան հետեւանքները մեղմելու համար ձեռք առնուած միջոցները ամէնէն առաջ կը հարուածեն արտադրութիւնը՝ բարձրացնելով արտադրութեան գիները եւ այսպէս, ճնշելով նախ սպառողներուն։ Գերմանիոյ մէջ, ընկերային ապահովագրութեան տուրքը բարձրացուցին հարիւրին 6,5ի, ինչ որ մեծ օգուտ մը չունեցաւ տագնապը մեղմելու տեսակէտէն ընդհակառակն, այդ կելպ-վ. ապահովագրութեան սնտուկը չկրցաւ խուսափիլ նոր բացերէ եւ անընդհատ դիմեց կառավարութեան, նոր փոխառութիւններու համար, որոնք աւելի ծանրացուցին հարկատուներու բեռը։

Կառավարութիւնը ինչ միջոցի որ դիմեց, ձախողեցաւ։ Անգործներու թիւը նուազեցնելու համար, ձեռնարկեց հանրօգուտ շինութեանց, փորձեց գործաւորները հողին կապել ինչ որ գոյզն արդիւնք մը միայն տուաւ։

Կէս միջոցներ, որոնք կը ծառայեն խնդրին եղերական երեսը պահ մը եւս յետաձգելու։ Այս կարգէն է դպրոցականներու շըրջանը տարի մը եւս յետաձգելու ծրագիրը, հինգ հարիւր հազարի չափ դպրոցականներուն համար, որոնք իրենց շրջանը կ'աւարտեն 1931ի Զատկին եւ անշուշտ անմիջապէս կը մտնեն աշխատանքի շուկան՝ գործ ճարելու։

Իսկ բանուորական սենտիկաներու ընդհ. դաշնակցութիւնը կը պահանջէ աշխատանքի ժամերու ընդհանուր կրճատում մը ճարտարարուեստի բոլոր ճիւղերուն մէջ, որպէսզի իւրաքանչիւր գործատուն արտադրութեան ժամերու կրճատումը փոխարինէ [illegible] աշխատող բազուկներով։

Իսկ կառավարութիւնը իր կարգին տարբեր եղանակ մը կը քարոզէ ու կը հետապնդէ։— Նուազեցնել արտադրութեան արժէքը, գիները իջեցնելու եւ վաճառումը շատցնելու համար»։ Անոր զուգընթաց «Նուազեցնել օրավարձերը՝ արմտիքի շուկային վրայ՝ գիներու անկման համեմատութեամբ»։

Կը յաջողի՞ն եւ ի՞նչ արդիւնք ձեռք կը բերեն։

(1) Մ. ԱՐՍԷՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ՅՈՅՆ ԵՒ ՀԱՅ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Զանազան երկիրներու մէջ հաստատուած — նոյնիսկ առժամեայ — մեր հայրենակիցները, իրենց առաջին հաւաքական գործերէն մէկը պէտք է նկատեն ուսումնասիրել իրենց գտնուած երկրին քաղաքական-տնտեսական պայմանները, ծանօթանալ լեզուին ու մշակոյթին, բարեկամական յարաբերութիւն հաստատել բարձրագոյն օրկաններու հետ, եւլն.։ Այս ուղղութեամբ կազմակերպուած եւ կատարուած աշխատանքը օգտակար անդրադարձում կ'ունենայ գաղութին վրայ, եւ շատ մը ցաւալի թիւրիմացութիւններ կը կանխէ։

Արդ, ի՞նչ ըրած է յունահայ գաղութը այդ ուղղութեամբ։ Մասնաւորելով խօսքս Սելանիկի հայ գաղութի մասին, կարելի է ըսել թէ ոչ մէկ լուրջ ձեռնարկ եղած է այդ նպատակին համար մինչեւ հիմա։ Թէեւ տարիներ առաջ շարժում մը ծայր առաւ, սակայն շուտով վերջ գտաւ առանց արդիւնքի։ Ամիս մը առաջ ալ կարգ մը անպատասխանատու անձեր ազդակ մը փրցուցին, յունահայ լիկայի մը կազմութեան շուրջ որ սակայն այսօր մարած է, դեռ արձագանգ՝ չտուած ժողովուրդին մէջ, ու լքուած՝ նոյնիսկ ձեռնարկողներուն կողմէ։ Ուրեմն հեղինակաւոր մարմին մը ստեղծումը կը կարօտի մշակուած աշխատանքի եւ արագ՝ որքան կարելի է։

Յունահայ գաղութի գլխուն վրայ անցեալի մէջ, ծանրակշիռ դէպքեր պատահած են. ու կրնան ալ պատահիլ ապագային, եւ որպէսզի դարձեալ չանձրկինք, հարկ է պատրաստուիլ ու լաւ կերպով։ Անհատական դիմումներ եւ մեր մամուլի արտայայտութիւնները դեռ բաւական չեն զօրաւոր հակազդեցութիւն ընելու որեւէ վտանգի դէմ. իսկ տարին քանի մը անգամ հայ համայնքի ներկայացուցիչներուն պաշտօնական այցերը, ձեւակերպութենէ անդին չեն անցնիր ու դատապարտուած են շուտով մոռցուելու։

Ստիպողաբար լուծման կարօտող հպատակութեան ցաւոտ հարց մը ունինք։ Հակառակ տիրող ցանկութեան, պատկան իշխանութեանց մօտ լուրջ դիմում չէ եղած լուրջ մարմնի մը կողմէ։ Թաղական խորհուրդներու իրաւասութեան սահմանը դպրոցին եւ եկեղեցիին շուրջ կը դառնայ, եւ անոնց դիմումները բնականաբար անհետեւանք պիտի մնային այդ հարցին շուրջ։

Հպատակութեան օրէնքի պայմանները լրացնողներ մինչեւ այսօր չեն կրցած քաղաքացիի պաշտօնաթղթերը ձեռք բերել. բացի քանի մը անհատներէ, որոնք զանազան ձեւերով ու մեծ զոհողութիւններով հազիւ ձեռք ձգած են օրէնքով արդէն իրենց տրուած իրաւունքները։ Բացարձակ մեծամասնութիւնը որ զուրկ է հաւաքական դիմումի մը հնարաւորութենէն, կը սպասէ կարգի, մնալով առկախ, անորոշ ու անհաճոյ դրութեան մէջ։ Իրաւական դրութեան բացակայութիւնը սուր կերպով ի յայտ կուգայ երկրին մէջ գործ փնտռելու եւ ճամբորդութեան մը պարագային։ Ընկերութեանց մօտ եղած որեւէ դիմում անհետեւանք կը մնայ, եթէ դիմողը չունի քաղաքացիի թուղթը։ Հայ բազմաթիւ գործաւորներ շատ անգամ գործէ հանուած են, որոնք յանցանքը ունեցած են Նանսէնեանին ապաւինելու։ Ծխախոտի գործատուններու մէջ աշխատող հայերը միայն զերծ են այս կաշկանդումէն։ Ճամբորդութեան մը պարագային, հիւպատոսարանները կը դժուարացնեն Նանսէնեանի վրայ վիզէ ընելու, մինչ եթէ յունական անցագիր ներկայացուի, դիւրութեամբ գործողութիւնները կը լրանան։

Ոչ յունահպատակ մը իրաւունք չունի ոեւէ տեսակի կալուածի տէր ըլլալու։ Իրաւունք չունի նաեւ իր մասնագիտութիւնը օգտագործելու այս երկրին մէջ։ Ուրեմն, համեմատաբար աղքատ, գաղթականներով լեցուն, տեւականօրէն անտեսական տագնապի մէջ եղող այս երկրին մէջ, ինչպիսի դժուարութեամբ իրենց կարիքներուն կը հասնին ոչ-յունահպատակ հայ գործաւորը, պաշտօնեան եւ մասնագէտը, եւ եթէ ժամանակին յունահպատակ եղած ըլլային, կամ ձեռնհաս մարմին մը գոյութիւն ունենար այդ խնդիրը լուծող, այսօր մեծ անպատեհութիւններ խնայուած կ'ըլլային։ Այս տեսակ պարագաներու մէջ սովորութենէ չշեղելով, կը կրկնեմ ըսել է ուշ քան երբեք, սակայն քանի շատ ուշ չէ, հարկ է շուտով ստեղծել այդ կարեւոր մարմինը։

Տրամաբանական է որ ամէնէն աւելի անոր պակասէն տառապողները նախաձեռնարկ ըլլան ու հիմը դնեն։ Մօտաւորապէս 2000 է հպատակներու, երեք տարիէն աւելի սպասողներու եւ հպատակութեան թեկնածուներուն թիւը այս քաղաքին մէջ։ Բոլորը նոյն ցաւէն տառապուած՝ շուտով կրնան իրենց բաղձանքները ձեւաւորել ու ընտրել գործադիր մարմին մը, «Յոյն եւ Հայ Ընկերակցութիւն» անուան տակ։ Ընկերակցութեան մէջ կարելի է ապահովել նաեւ պետական պաշտօնատարներու մասնակցութիւնը որ իր կարգին կ'ունենայ մեծ օգտակարութիւն։

Ընկերակցութեան ծրագիրը կարելի է հետեւեալ կերպով խտացնել՝— Հայերու հպատակութեան խնդրին մասին ազատ կերպով դիմում ընել ուղղակի պատկան իշխանութեան, անոր լուծումը արմատապէս ապահովելով։ Կտրուկ կերպով միջամտել պարբերաբար յոյն մամուլին մէկ մասին մէջ երեւցող հակահայ բրբրականներին դէմ, վերջ տալով անոնց պղտոր աղբիւրին։ Քուէարկութեանց ժամանակ կեդրոնացած եւ միախումբ հրապարակ իջնել, արժեցնելով հայ քուէարկողներու ուժը, եւ վերջապէս, ըլլալ այն արտաքին կէս քաղաքական օրկանը, որ գաղութիս շահերը արժանաւորապէս պաշտպանէ կառավարութեան մօտ, հեղինակաւոր կերպով իր խողովակէն անցընելով գաղութիս հետաքրքրող խնդիրները։

Այսպիսի բարձր մարմնի մը կազմութիւնը բախտորոշ դեր կատարելու կոչուած է Սելանիկի հայ կեանքին մէջ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Գեղէն Տէր Մինասեանը ծընած է Զանգեզուրում. աւարտել է Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանը, տասն եւ հինգ տարի հայկական դպրոցներում ուսուցչութիւն է արել, համաշխարհային պատերազմից եւ ռուսական յեղափոխութիւնից յետոյ, աշխատել է Զանգեզուրի ազգային եւ պետական մարմինների մէջ, իսկ Անդրանիկի օրով, ազգային խորհուրդի պատասխանատու անդամներից մէկն է եղել։

Գեղէն Տէր-Մինասեանը իր բնաւորութեամբ յայտնի է եղել թէ բուն Զանգեզուրի ժողովրդին եւ թէ նորեկներին։ Յիշում եմ երբ 1918 Թուականին մենք Զանգեզուր էինք Անդրանիկի հետ, հանգուցեալը առաջին անգամ Գեղէնի դէմքին նայելով «խոբամանկաղուէս» տիտղոսը տուաւ։ Նժդեհի տիրապետութեան ժամանակ եղել է Լեռնահայաստանի իշխանութեան վարչապետ իսկ երբ Հայաստանը ընկնում է բոլշեւիկեան լծի տակ եւ կառավարութիւնը զինուորական իշխանութիւնը եւ աւելի քան 7-8 հազար ազատարդ անցնում են Լեռնահայաստան, այն ժամանակ (1921 թ. ապրիլին) Տաթեւի համագումարում Գեղէն Տէր Մինասեանը ընտրւում է Լեռնահայաստանի պետական քննիչ։

Սակայն երբ Յուլիսին Լեռնահայաստանի իշխանութիւնը ռուսական կարմիր բանակի գերազանց ուժերի ճնշման տակ թողնում է Զանգեզուրը. Գեղէն Տէր Մինասեանն էլ է… Պարսկաստան։

Այսքան նրա երկրա… բած հանրային գործն… մասին։ Այժմ անցնի… կատտան։

Տարագիրների… տան անցնելուց յետոյ, Տէր Մինասեանը իր… կան պատասխանատու… նաւորութիւն, նորէն… պաշտօն է ստանում… Հայաստանի հանրապե… հաշիւները քննելու… պետական պաշտօնեա… տասխանատու… թիւն, նա ստանում… կան 300 դրամ ռոճիկ… րերին (1921-23… 300 դրամով ամսական… մամբ ընտանիք էր… իսկ Գեղէն Տէր-Մի… այդ գումարը ստանալ… ժամանակ վայելում… հիւրասիրութիւնը Ասպ… Հայոց Թեմական… Ներսէս Մելիք Թանգեան… հետ դասընկեր,… ուսուցիչ եւ երկար… մտերիմ է եղել։ Ա… յիշել, որ այդ օրերին… եալ վարչապետը իր… ամբողջ ատամները… կառավարութեան… շինել տուաւ, որպէսզի… յին այդ նոյն ատամներ… շեւիկներից անպատիւ… ստացած մի կտոր հաց…

Երբ կամաց-կամաց… տանի կառավարութեան… թական միջոցները սպ… Գեղէն Տէր Մինասեան… իրեն համար մի ապա… ծել։ Այդ իսկ նպատակ… գնաց Թաւրիզի բոլ… ակումբը և գիտնալով… հաւաքից. ապա անց… տաղ, մի կողմից մ… գութեամբ, վաշխառ… պարապելով, միւս կողմ… խորամանկութեամբ թէ… տազի հայ գիւղացին… թէ բոլշեւիկներին խա…

Այսպէս իր գաղտնի… գաւառից յետոյ,… բանում բժ. Արշակ Կ… բոլշեւիկեան դրամով… հրատարակել «Գաղափ… թը (տես նախկին չեկի… բեկովի յուշերը) Գեղէն… խակոյն օգտւում է այդ… եւ Թումանեանների հե… փակելու անուան տակ… գեց գալիս է Թեհրան… կատարւում է նրա… ձեռնադրութիւնը՝ ձեռամբ… Ա. Ղազարեանի։ Այսպէ… բանում այդ երկու… գիր եւ, անբարոյ… չէկիստ Ազաբեկովի… բարութիւնները լրի… լինելու համար, Գեղ… Մինասեանի ստորագր… մի յայտարարութիւն… որով խորհրդային իշխ… եւ վարչաձեւը փառ… յետոյ, հակախորհրդա… քայլ համարում են… նութիւն եւ վնասակար… ղովրդի շահերին։

Այնքանը լոյս ընծ… Բժ. Ղազարեանից յառ… ձնարարութիւններ… յետոյ, հանգիստ խղճ… բաման աղուէսը վեր… է Թաւրիզ եւ ամբողջ… լում Թաւրիզի բոլ… գիրկը, դառնալով նրան… կայր, բայց ապիկար… որին ի վարձատրութի… Ջին հերթին «Արօր»… տիւում իր նախկին… պաշտօնն է ստանում… ժամանակից յետոյ… «բարեխիղճ» պաշտօն… իրենց գործակալի իր… կում են Ուրմիա, որ… միացած իրեն նման… տիք Մկրտիչ Զարդ… սկսում են իրենց… ները կատարել։ Արդի… նակ չէկիստ Մինաս… յայտնի։

Այդտեղ էլ այս ի… դուկը իր աշխա… «բեղմնաւոր» կերպով… նալուց յետոյ, տեղափ… Ջուլֆա, իբրեւ «Արօր… տօնեայ։ Մի ամիս… տեղ է մնում եւ ոչ գի…

...ա ոչ միայն իրենց յանձնուած ...երծերով է զբաղւում, այլ եւ ...ինչպէս Կովկասից Պարսկաստան ...ցնող ճամբորդներն էին պատ...ւած, Գեղէոնը Պարսից Ջուլ...ւսում զբաղւում էր նաեւ գրա...ական չարաչահութեամբ։

...Նա որքան խորամանկու...թեամբ էր իր աշխատանքները ...տանում, որ ոչ մէկի ալքին չէր ...թափանցում, նոյնիսկ շատերը պատ...ւում էին, որ նա կապեր էր ...ունեցել միւս ափի պաշտօն...եաների հետ եւ այդպիսով, ...վերլինի, ալաւերի եւ չէրվոնէցի ...ութեամբ էր զբաղւած։ Մեզ ...յայտնի չէ, թէ բոլշեւիկները ...ն որպէս հակայեղափոխական ...ուցքին Ջուլֆայից, թէ որ...ւես ռեցարիվ գործիչ նորից ...ուրերցին Թաւրիզ. սակայն ...յաստ է, որ նրան չարունակ ...ակի մի տեղից միւս տեղն էին տե...ղափոխում։

Եւ ահա Թաւրիզում նա իր ...աճանդուհու գործունէութեամբ ...ի «պաստանեկանի» ոգեւորու...թեամբ ալքի է զարնում բոլ...շեւիկեան շրջաններում իբրեւ ...իրենց ամենահաւատարիմ աշ...խատող գործակալներից մէկը, ...երի պատճառով էլ «Իւնի պիօ...ներ» (երիտասարդ պիոներ սխա...) ...ութեան է արժանանում։ Նա այն...քան մեծ վստահութեան է ար...ժանանում, որ մինչեւ անգամ ...Հայաստանի 10րդ տարե...դարձի տօնակատարութեանը ...ներկայացուցիչ է գնում Թաւ...րիզի բոլշեւիկների կողմից։

Այս անորակելի մարդը նախ ...քան Թաւրիզից մեկնելը, տե...ղի բոլշեւիկեան հիւպատոսին ...Հայաստանի Ցեկային զեկու...ցելու համար, գտնում է իր ...պաշտօնեաներ եւ նրանց միջո...ցով կազմել է տալիս մի համա...ձայնական (համայնքական), որով ...միաձայն Գերագոյն Խորհրդից ...Խորհ. Հայաստանի կառավա...րութիւնից պահանջում են հեռա...ցնել Ատրպատականի առաջնորդ ...Սեբէոս Թանգեան արքեպիսկո...պոսին։

Հէնց միայն այս փաստը ա...պացուցանում է, թէ Գեղէոն Տէր-Մինասեանը որքան ապե...րախտ եւ անարգ մէկն է։

ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ

ԺԱՆՏԱԽՏԸ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ներքին գործոց նախարարու...թիւնը կը հաղորդէ.—

Վերջերս գրուեցաւ թէ ժան...տախտի համաճարակ մը ծագած է Ալճերիոյ մէջ։ Իրականութիւ...նը այն է, որ միայն քանի մը ...դէպքեր պատահած են, բայց ...ձեռք առնուած միջոցներու ...պատճառաւ, ոչ մէկ վտանգ կը ...ներկայացնէ ազատ հաղորդակ...ցութիւնը երկրին մէջ։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

(Պատասխան Յառաջի հարցարանին)

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, 17 յունուար.— Աշխատանքի տագնապը որ հետզհետէ կը ծաւալի Ֆրանսայի գլխաւոր քաղաքներուն ու գիւղերուն մէջ, արդէն իսկ սկսած է անուղղակի մասնել աշխատաւոր դասակարգը ընդհանրապէս, իսկ Հայերը մասնաւորապէս. վերջին վիճակագրութիւններն ալ ցոյց կուտան թէ երթալով կը շատնայ թիւն անոնց՝ որ նպաստ կը ստանան կամ գործ կ'ուզեն։ «Յառաջ»ի ԷըԹակից-ները իրենց շրջաններուն արդի կացութեան մասին գրեցին մանրամասնօրէն, մանաւանդ Մարսէյլի Թղթակիցը որ լայնօրէն նկարագրած էր մեր աշխատաւոր հայրենակիցներուն կեանքը։

Իբրեւ պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին, առարկ կուտամ քանի մը լրացուցիչ տեղեկութիւններ մեր շրջանի գործերուն մասին։

Սօսիէթէ Լիոնէզ (մետաքսի գործարան).— Այս գործարանը երկու ճիւղեր ունի, Մօնշա (Լիոնի արուարձան) եւ Սէն Մօրիս (նոր բացուած)։ Տեսինեան հայերէն գրեթէ մեծ մասը Լիոնէզի մէջ կ'աշխատին։ Այս գործարանը 1927ի տագնապէն չազդուեցաւ այնքան որքան ուրիշ գործարաններ, ընդհակառակն նոր բանուոր ալ կ'առնէր, բայց այս տարի գործազրկութեան տագնապին առաջին ազդանշանը տուող եղաւ։ Մինչեւ հիմա արձակած է բաւական թիւով գործաւորներ, եւ դեռ կը ճամբէ։ Առայժմ շաբաթը չորս-ուկէսօր կը գործէ, Օրականները զոհացուցիչ են համեմատ աշխատանքի ստորաբաժանումներուն։ Ֆիլաթիւր (մանարան) ուր արուեստական մետաքսներու հում նիւթեր կը պատրաստուին, աշխատողները կը ստանան ժամը 4 4.50 եւ աւելին։ Հոտը շատ գէշ է եւ ֆիզիքապէս կը վնասէ։

Լավաժի ճիւղը, ուր լուալու վերաբերեալ գործերը կը կատարուին։ Աշխատանքը հանգիստ է բաղդատմամբ Ֆիլաթիւրի եւ օրականները պակաս։ Գլանջիսըմանի ճիւղին մէջ, ուր ճերմկցնելու գործեր կը կատարուին, օրավարձերը գոհացուցիչ են։ Այստեղ կիները à la caisse կ'աշխատին, ստանալով 20, 25 ֆրանք եւ աւելին։ Գործատէրը իր աշխատաւորներուն յարմար տուներ տրամադրած է ամսավճարով, 2-3 սենեակ, ջուր, լոյս եւայլն։

Ժիլէ.— Լիոնէզէն 20 վայրկեան (ոտքով) հեռու, տափարակ գետնի վրայ՝ արտաքին երեւոյթով գեղեցիկ գործարան մըն է։ Հոս ալ բաւական թիւով Հայեր կ'աշխատին։ Տագնապը հետզհետէ զգալի կը դառնայ, Արձակած է բաւական թիւով բանուոր եւ բանուորուհիներ, որոնց մէջ կան Հայեր ալ։ Մետաքսեղէնի նիւթեր կը պատրաստուին այստեղ։ Գործարանը ունի ներկի գործ, մանածի բաժին՝ մետաքսի կամերու մաքրագործում, զատում եւայլն։ Աշխատանքի համապատասխան դրամ կը վճարուի։ Տէսինէն, Լիոնէն եւ այլ վայրերու Հայերն ալ հոս կ'աշխատին, Այս գործարանն ալ տուներ տրամադրած է իր բանուորներուն ամսավճարով։ Շաբաթը 48 ժամ կ'աշխատին, սակայն գրոյց կը շրջի թէ՝ պիտի կրճատեն աշխատանքի ժամերը։ Օրավարձ այրերու 26, 28, 30 եւ 35 ֆր. եւ կիներու՝ 18, 20 եւ 25 ֆր.։ Անոնք որ կտորով կ'աշխատին, կը ստանան 20, 25 ֆր. է աւելի։

Ժինիօ.— (Խմելիքի, ներկի եւ այլ գործերու գործարան).— Փոքրիկ գործարան մըն է ուր հազիւ 4—500 բանուոր կ'աշխատին։ Այս գործարանը ամէն տարի պայթում կ'ունենայ, դեռ անցեալ տարի երկու հոգի մեռան։ Հոս եւս Հայեր կ'աշխատին։ Օրավարձերը քիչ են։ Գործաւոր արձակած չէ մինչեւ հիմա։

Վիլէօրպանի գործարաններ.— Տեսինէն քառորդ ժամ է, հանրակառքով Լիոնէն կէս ժամ։ Մօտ ըլլալուն համար Տեսինէն բաւական Հայեր կուգան աշխատելու։ Կան որ հեծանիւով կուգան։ Շիւզել, Պօնքուան, (Վիլէօրպանի շրջան) երկաթի եւ ելեկտրական լամբի գործարան, այս տեղ կան բաւական հայ բանուորներ, որոնք կուգան Լիոնէն, Տեսինէն, Միզիոյէն։ Հոս ալ մտած է անգործութեան վախը։ Գործատէրը սկսած է բանուոր ճամբելու։ Դեռ անցեալ օր արձակեց խումբ մը որուն մէջ կան 3—4 Հայեր։ Երկաթի գործարանները այնքան բանուոր չեն հաներ որքան մետաքսի գործարանները։ Կարելի է ըսել որ ներկայիս բոլոր գործարաններն ալ բանուոր կը ճամբեն։ Կան քիչ բացառութիւններ։ Օրավարձ՝ 20, 30, 32, 35 եւ աւելի։ Այստեղ շաբաթը 48 ժամ կ'աշխատին։

Ծաղիկի գործարան.— Փոքրիկ գործարան մըն է։ Հայերու թիւը շատ էր առաջ, սակայն նախ քան գործի տագնապը շատեր հեռացան։ Մեծամասնութիւն, Թաւիշի եւայլ կեդրոնակայաններու վրայ զանազան ձեւի ծաղիկներ կը զարնեն, յատկապէս պատրաստուած կաղապարի գործիքներով։ Օրական 6-7 ժամ կ'աշխատին։ Բանուոր չէ արձակած։ Օրավարձ, 24, 28, 30։

Թելի գործարան.— Մօտ 700 աշխատաւորներ, որոնցմէ փոքր թիւ մը կը կազմեն Հայերը։ Թաղած տեղեկութիւններուս համաձայն, շատ բանուորներ արձակած չէ։ Բայց հոս ալ զգալի է տագնապին ազդեցութիւնը։ Օրավարձ՝ 30, 35 մինչեւ 40 ֆր. առնող կայ համաձայն աշխատանքի տեսակին։

Մուշտակի գործարան.— Այս տեղ աշխատողներու մեծ մասը կիներ են։ Հոս ալ Հայեր կան։ Գործարանը, պէտք եղած ատեն բանւոր կը վարձէ, ուրիշ ատեն թիւ զուրս կը թափէ։ Այս տագնապէն տակաւին ազդուած չէ։ Հոս կը պատրաստուին գեղեցիկ մուշտակներ՝ զանազան կենդանիներու մորթերէն։ Կան արհեստանոցներ որոնց գործը աղտոտ եւ վնասակար է։ Շատ մը կիներ կը վարակուին այդ աղտոտութենէն։ «Ամպօշ»ը 3.25ի։ Օրավարձերը այնքան ալ գոհացուցիչ չեն, բաղդատմամբ աշխատանքին։

Լիոնէզ (Տեսինի Լիոնէզին ճիւղը մետաքսի).— Հոս աշխատող տարրը կը կազմեն կիները։ Շատ քիչ է այրերու թիւը։ Գործազրկութեան տագնապը հոս ալ մտած է, եւ կասեցուցած աշխատանքի թափը։ Այստեղ ալ Հայեր կան, ոչ այնքան շատ, որոնք կուգան Տեսինէն, Լիոնէն եւ այլ տեղերէ։ Մինչեւ հիմա բանուորուհիներ ճամբած չէ գրեթէ։ Առ այժմ օրը 7 ժամ եւ շաբաթը 5 օր կ'աշխատին։ Օրականներ՝ 18—20— 25։ Հոս ալ caisseով կ'աշխատին։

Ժիլէ Էֆիզ, մետաքսի գործարանը Վիլէօրպանի ամենամեծ գործարանն է ուր մօտ 6000 գործաւոր եւ գործաւորուհիներ կ'աշխատին։ Տագնապը հոս ալ ազդած է։ Մինչեւ հիմա արձակած 100ի չափ գործաւորներ եւ ամէն օր կը ճամբէ։ Առայժմ շաբաթը հինգ օր կը բանի։ Կան արհեստաւորներ որոնք 48 ժամ կ'աշխատին։ «ամպօշ»ը 3.25է։ Օրավարձեր 26 35 առնող կայ։ Հոս որքան հիննայ բանուոր մը այնքան շատ կ'առնէ։

Ահա քանի մը տեղեկութիւններ Տէսինի և Վիլէօրպանի գործարաններուն մասին։ Ինչպէս տեսանք, մռայլ է պատկերը։

Կը ջանամ աւելի լայն տեղեկութիւններ տալ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն։

Լ. Փուլիկեան

ԹԻՒԵՐՈՒ ՊԵՐՃԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Բարեկամի մը հարցուցի թէ քանի՞ մարդ կրնայ պարունակել մէկ խորանարդ քիլօմեթր տարածութիւնը, պայմանաւ որ մարդիկը սեղմելով շարենք մէջը, առանց սեւէ պարապութիւն ձգելու։

Բարեկամս մտածեց, խորհեցաւ, մտքով չափեց, հաշուեց եւ վարանոտ կերպով վախնալով որ կրնան չհաւտալ, «մէկ միլիոն», պատասխանեց։

— Աւելցո՛ւր, ըսի,
· Երկու միլիոն, ըսաւ։
— Քիչ մըն ալ, ըսի։
Առառաւելն երեք միլիոն, ըսաւ։
— Ծիգ մը եւս ըրէ, ըսի։
Աւելին անկարելի է, ըսաւ Յաղթական շեշտով մը։

Եւ սակայն, սիրելի ընթերցող, գիտե՞ս թէ որչափ մարդ կրնան սեղմել այնտեղ։

Աշխարհի վրայ գտնուող երկու միլիառ մարդիկը մէկ քառորդն իսկ չեն կրնար լեցնել. պէտք է այնտեղ նետել նաեւ երկրի մակերեւոյթին վրայ շնչող բոլոր անասունները, ծովերուն մէջ լողացող բոլոր ձկները, օդին մէջ ճախրող բոլոր թռչունները եւ սաւառնակներն իրենց օդանաւորդներուն հետ եւ դարձեալ չենք կրնար լեցնել այդ ասկաւիթխար մեծուկը։

Մի՛ խնդաք. լուրջ է ըսածս. չափեցէք եւ հաշուեցէ՛ք, մէկ խորանարդ քիլօմէթրը մէկ միլիառ խորանարդ մեթրի հաւասար է, այսինքն 1000 անգամ 1000 մեթր եւ մէկ խորանարդ մեթրին մէջ իրարու վրայ ճզմելով 10 մարդ կարելի է զետեղել։

Լուրջ է ըսածս, շատ լուրջ. բանաստեղծութիւն չէ, այլ թիւ, որ կատակ չի վերցներ։

Միեւնոյն ձեւով, գիտէ՞ք թէ բաղադրեալ տոկոսով ինչ գումարի կը հասնէր այսօր եթէ Քրիստոսի ժամանակ ապրող մեր Թագաւոր Աբգարը այն ժամանակուան մէկ դրամատան մէջ հայ ազգին համար մէկ ֆրանք ձգած ըլլար տոկոսով։

Տարակոյս չունիմ թէ չպիտի գիտնաք։

Այդ, գիւտութեան համար ընդունելով թէ իւրաքանչիւր գումար 10 տարիէն կը կրկնապատկուի, մէկ Ֆրանքին 1900 տարուան մէջ տալիք գումարը գտնելու համար 190 անգամ պէտք է կրկնապատկել մէկ Ֆրանքը, այսինքն գրել 1, 2, 4, 8, 16, 32, եւն. 190 անգամ։ Ամէն մարդ կրնայ փորձել եւ համոզուիլ թէ կը հասնինք գումարի մը որով ոչ միայն Հայաստանը, ոչ միայն ամբողջ Ասիան, այլ ամբողջ երկրագունդը կրնանք գնել, եւ այն ալ ոչ թէ մեր հողէ խեղճ երկրագունդը, այլ ընդունելով որ ան մաքուր ոսկեղէն ճպատով մը յանկարծ ոսկեգունդի մը վերածուած է։

Գրեցէք եւ վրան նայեցէ՛ք։

Վ.Արդ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՏԱԿԱՒԻՆ ՀԱԼԱԾԱՆՔ

Հայաստանի տիրակալը, Խանջեան, կը շարունակէ հալածանքները այն բոլոր կոմունիստներուն դէմ, որոնք իրեն վստահութիւն չեն ներշնչեր։

Շնորհազուրկներու ցանկին մէջ «Խորհ. Հայաստան» (31 դեկտ.) կը դնէ Առաքել Յովհաննէսը, Գիւլիջանեան Արտաշէսը, Աղասի Ալեքսանեանը, Գուրգէն Միրզոյեանը, Դր. Ղազարեանը, Սարգիս Սարգսեանը, Շաւարշ Յակոբեանը, որոնք ոչ միայն վտարուեցան կուսակցական շարքերէն, այլ նաեւ ենթարկուեցան «կուսակցական տուժանքի» (պատիժ)։

Այս խումբը իրեն հետ ունի համակիրներու բազմութիւն մը։ Կան նաեւ կոմունիստներ, մեծ մասամբ բարձրագոյն դպրոցներու ուսանողներէն, որ կոչ կ'ընեն անվստահութեամբ նայիլ այն բոլոր փաստերուն, զորս ցոյց կուտան կուսակցական վերին մարմինները։

Նոյն թերթը կը պատմէ թէ Ն. Ախտայի շրջանային կուսակցական ժողովին մէջ շրջանային գործավար Հայկ Մկրտչեան կը քննադատէ գիւղական խորհուրդը եւ պետական կազմակերպութիւնը։ «Կուրացած օպորտունիստը ոչ մի տարբերութիւն չի տեսնում մեր գիւղխորհուրդների եւ նախկին ռէյսների ու քէօխվաների միջեւ։ Նա այդ ապարատների հասցէին շպրտում է Լոժինաձէի բամբասանքը, զրպարտութիւնը, յայտարարելով նրանց ներքեւից մինչեւ վերեւ քեալլագէօզներ»։

Խանջեան անշուշտ ասոր օձիքէն ալ կը բռնէ։

ԳՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Երեւանի պրոլետ գրողները մեծ գործունէութեան մէջ են։ Շարունակ կը խորհրդակցին։ Ու գրողներու կարգին եւ անոնց վերեւ՝ փոլիթիքցաներ.— Ա. Եղիազարեան, Տ. Մուշեղեան, Սիմակ, Համօ Յովհաննէսեան, Վահանեան։ Դիւլիքջօխվեան, Մակինց Նշան, Դղնունի, Շիրոյեան, Պետրոսեան եւ ուրիշներ ժողովի են նստած, պրոլետ երգեր երգելու համար։

— Ջէններնիդ երկա՜ն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (4)

ՄԱՐԴԸ ՄԱՐԴ Է

Երախան Մօսեգու խանութին, գուռը բացեց եւ ազատ Յոց, սեղմելով հայրը գետնին փռուած հուլայ ու կը հայհոյէ. վախեցած ինքն էլ սկսեց լալ եւ դուրս գալով վազեց փաթաթուեց Մօր փէշերին եւ սկսեց անվերջ հեծեծալ։

— Մամա՛, մամա՛, հայրիկին ծեծել են, ձգել են գետին, հայրիկը լալիս է։

Տէր Աստուած, զարմացաւ խեղճ կինը եւ Մօսեգու խանութի պատուհանին, գաղտագողի նայեց։ Իրաւ որ ամուսինը գետին ընկած կը գոռար ու կը հայհոյէր։ Այլեւս չհամբերելով համբերել, խանութի գուռը բացեց եւ գլուխը ներս մտցնելով կանչեց.

— Մինա՛ս, հողը գլխիս, ինչ է պատահել.— Եւ կրկին գուռը ծածկելով Յոյ դուրսը եւ սկսեց լաց լինել. դրանից աւելին անկարելի էր, չէր կարող ներս մտնել, կնոջ համար դա կը լինէր ամենահամարձակ քայլը, որ Մինասը երբեք չէր սիրում. Մօր արցունքները տեսնելով երախաներն էլ սկսեցին լաց լինել եւ անցուդարձողների ուշադրութիւնը գրաւեր Սափրիչի խանութից մի խումբ մարդիկ դուրս եկան եւ ուղղեցին գէպի ցած. Մինասը նրանց հետ չէր, նա գեռ ներսն էր. ո՞վ գիտէ թէ ինչի վրայ խօսքերը հաքառակել է եւ իրարու հետ ծեծկռտել են, մտածում էր կինը եւ միեւնոյն ժամանակ հանգստացնում երախաներին։

— Վեր կաց Մինա՛ս, լաւ, կատակ էր արածները, ընկեր աղերք են, նեղանալ չի լինի, երախաներդ դուրսը պասում են, վեր կա՛ց գնա։

Խօսողը վարպետ Յակոբն էր։

Մինասը կարծէք թէ քնից սթափուեց, իրաւ, քիչ առաջ իր աղան ներս մտաւ ու վախեցած դուրս վազեց, յետոյ կնոջ դէմքը երեւաց դրան ճեղքից, որ իրեն կը կանչէր։ Տէր Աստուած, արիւնը կրկին գլխին զարկեց, բայց շուրջը նայեց, ոչ ոք չկար. միայն վարպետ Յակոբն էր, որ խանութը փակելու էր պատրաստւում։

Շտապով ինքնիրեն շտկեց, եւ դուրս գալով, բարկացած, գրեթէ գոռալով կնոջը հրամայեց, որ երախաներն առնի ու տուն գնայ։

Խեղճ կինը առանց բառ արտասանելու երախաները առաջը ձգեց, իր հոգու խորքում իր սեւ բախտն անիծելով, տուն գարձաւ։ Մինասը մէկ վայրկեան դուրսը կանգնելուց յետոյ կրկին մտաւ խանութ եւ գլուխը երկու ձեռներին մէջ առած Յոց աթոռի վրայ։

— Կը պատահի Մինաս, կը պատահի, ասում էր Յակոբը,— աղերք են, կատակ են անում, պէտք չէ որ նեղանաս, դու ինքդ Աստուծոյ բնաւորութիւնը լաւ գիտես, առաջինը չէ, եւ վերջինն էլ չպիտի լինի։

— Վարպե՛տ Յակոբ, լաւ ես խօսում. ընկեր աղերք են, ես էլ այդպէս մտածեցի այսքան ժամանակ, եւ ինչ որ արին, ինչ որ ասին ձայն չհանեցի, եւ հակառակ այն բանի, որ ներսից ինքս կերայ, բայց դրսից ոչ ինչ էլ ցոյց չի տւի, քանի որ յաճախորդ են, իրենց ծակ կօշիկները ինձ են կարկատել տալիս, . ասի, թող սիրտները չկոտրեմ, բայց այսքան էլ չէ, վարպետ Յակոբ։

Տէր Աստուած ես միսն ու ոսկորը որ սաղցել է, նրա մէջ մի քիչ զգալու, մի քիչ էլ հասկանալու բան է դրել ց'ցդ է, ես աղքատ կօշիկ կարկատող եմ, անուս եմ աղէտ եմ, բայց ես էլ մարդ եմ ինչպէս ուրիշները։

Վարպետ Յակոբ, մարդը մարդ է, կ'ուզէ նա կօշիկ կարկատող լինի, կ'ուզէ նա մեծ վաճառական լինի, կ'ուզէ Թագաւորի գռանը ծառայող վազիր լինի կամ թէ նազիր, մարդը մարդ է։ Հերիք է, որ նա իր ցաւին ու կրակին, իր տունին ու տեղին տէրն է, ուրիշին ձեռք չի մեկնում, ուրիշին չի գողանում, ուրիշին չի սպանում։

Մարդ կայ աշխարհներ կը կառավարի, մարդ կայ ազգի բեռանը կը լինի, մարդ էլ կայ, վարպետ Յակոբ, որ իր տան փաշան ու սուլթանն է, մեծից մինչեւ փոքր նրան մարէ կ'ընեն, նրանից կը վախենան ու կը քաշուեն։

Ով կ'ուզես եղիր դու ինձի համար, հեռու՛ երեսից, մէկ շուն, բայց քո առնը մէջ մեծ ես, իշխան ես։

Ամէն ինչ արիք ինձ չխօսեցի, քաշքր քաշքր ես էլ ձեզի հետ խնդացի ու ծիծաղեցի, բայց այսօր դուք ինձ գետնին հաւասար արիք, անպատիւ արիք, կին ու երախաներիս մօտ սեւերես թողիք ինձ, վարպետ...։

— Ի՞նչ եմ էլ կը խօսես, հեռը Մինաս.— սաստ սափրիչը ընկճված ձայնով։

— Քեզ էլ, վարպետ, քեզ էլ։ Չէ՞ որ դու ուզէիր, քո՛ խանութիդ մէջ մի քիչ կը սաստէիր նրանց, մի քիչ կը խրատէիր... է՛, որքան էլ որ չլինի, նրանց մօտ քո խօսքը կ'երթայ. բայց այդպէս չարիր. դու էլ խնդացիր նրանց հետ ու ես դարձայ ցեխի կտոր, ես եղայ մէկ շուն, եւ այսօր երես չպիտի ունենամ տունս երթալու։

— Մի խօսիր այդպէս Մինա՛ս, մի քիչ առաջ դու մէկ ճիշդ խօսք ասացիր, որ նրանք իրենց ծակ կօշիկները քեզ էին կարկատել տալիս եւ դրա համար սիրտները չէին ուզի կոտրել։ Հէնց այդպէս էլ է, քանի որ երեխի տէր ես, նրանց հացի համար պարտաւոր էիր այդպէս անելու։ Ես էլ նոյն եմ վարպետ Մինաս։ Էս ածելին ու էս սրկրատը ինչպէս պիտի շարժեմ, որ ոչ ոք չասի, թէ նրանց ձայնից գլուխս ցաւեց, ինչ էլ որ լինինք Մինա՛ս, նորէն ամէնքս էլ մի կտոր հացի ծառան ենք, էդ մի կտոր հացի երեսից շատ անգամ ստիպուած է լինում մարդ իրենց հազար անգամ վար մարդու թոյնից էլ թունաւոր խօսքերը կուլ տալ։ Այդպէս է Մինաս, արհեստաւոր մարդու լեզուն յաճախորդի առաջ միշտ կարճ է, քանի որ մեր մի կտոր հացը, Աստուած նրանց ձեռքով է մեզ տալիս։

Էնպէս ես խօսում, վարպե՛տ, որ ով իմանայ, ինչ մարդիկ են նրանք, փառք Աստծոյ, բոլորին էլ լաւ ես ճանաչում, կնկայ հաց ուտող, որս նրա յետեւից քարշ եկող, մէկ գաւաթ գինու համար քուր ու կին խառնող։ Եւ էդ անպիտաններին կանգնել ես էսօր դու մարդու տեղ ես դնում, եւ ինքդ էլ քեզ արդարացնում։

Թո՛ղ լինի, ես քեզնից բան չեմ ուզում, բայց ասեմ այն է, որ մարդս ինչ էլ որ լինի, մարդ է եւ իր պատիւն ունի։ Եթէ իր նստուածը մի կտոր հացի համար է, թքել եմ էն հացի էլ, էն նամուսի էլ, էն մարդավարութեան էլ վրայ։ Ասաց Մինասը եւ դուրս ելաւ սափրիչի խանութից առանց մնաս բարեւ ասելու։

* *

Այն օրուանից յետոյ էլ ոչ ոք չտեսաւ Մինասին, ոչ ոք չհանդիպեց նրան։

Նրա փոքրիկ խանութը շաբաթներով փակ մնաց եւ փողոցի շունը նրա շէմքի քով սանդուխի տակ իր ձագերը ծնեց։

Յետոյ իմացան, որ Մինասը տունն ու տեղը ծախել, քաղաքից հեռացել է ընտանիքի հետ միասին։

ԱՐԱՄ-ԴԱՌՕՆԷ

(Վ Ե Ր Ջ.)

Գալով ապագայ սահմանադրութեան, Անգլիոյ վարչապետը յայտնեց.— Կառավարութիւնը իր տեսակէտը հիմնած է մեկնելով բոլոր հաստատածներուն կողմէ ընդունուած հիմերը, այսինքն թէ՝ կեդրոնական կառավարութիւնը պէտք է որ ըլլայ համահնդկական դաշնակցութիւն մը, որ իր մէջ բովանդակէ անկախ պետութիւններն ու անգլիական Հնդկաստանը՝ ծերակոյտով եւ խորհրդարանով։ Նոր կառավարութեան կազմն ու ձեւը պէտք է կրկին խորհրդակցութեան ենթարկուին իշխաններուն եւ անգլիական Հնդկաստանի ներկայացուցիչներուն կողմէ։

Ելմտական տեսակէտով, Անգլիոյ վարչապետը անհրաժեշտութիւնը յիշեց կարգ մը երաշխիքներու, պահպանելու համար Հնդկաստանի ելմտական վարկն ու կայունութիւնը։ Նաեւ, յայտնելէ վերջ թէ փոքրամասնութեանց իրաւունքները պէտք է որ յարգուին, առաջարկեց որ զանազան հատուածներ իրենք իսկ իրենց մէջ կարգադրեն տարակարծութիւնները։

Ռուսիա եւ Թուրքիա Ժընեւի մէջ

Ժընեւի մէջ գումարուող Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբը զբաղեցաւ տնտեսական հարցերու քննութեամբ, առանց սակայն որեւէ գործնական դարման մը գտնելու տագնապին դէմ։

Ժողովը վերջացաւ վեց հոգինոց յանձնախումբին առաջարկովը՝ Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ մասնակցութեան մասին։ Ահա բանաձեւը որ այդ առթիւ ներկայացուեցաւ եւ ընդունուեցաւ. — Եւրոպայի Միութեան ուսումնասիրական յանձնախումբը՝ ի նկատի ունենալով Ազգերու Դաշնակցութեան 1930 սեպտեմբեր 17ի որոշումը, կ'որոշէ համաշխարհային տնտեսական տագնապը ուսումնասիրել այնչափով որ կը հետաքրքրէ եւրոպական պետութիւնները եւ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան միջոցով հրաւիրել Իսլանտայի, Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ կառավարութիւնները որ մասնակցին այս ուսումնասիրութեան։

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդի 62րդ նիստը բացուեցաւ Ժընեւի մէջ, նախագահութեամբ Անգլիոյ արտաքին նախարար Հէնտըրսընի։ Ժողովը նախ զբաղեցաւ իր օրակարգի մշակումով։ Առաջին առթիւ պիտի զբաղի զինաթափութեան յանձնախումբի տեղեկագրով եւ ապա Վերին-Սիլեզիոյ մէջ, գերման փոքրամասնութեանց պաշտպանութեան հարցով։ Խորհուրդը պիտի զբաղի նաեւ զինաթափութեան խորհրդաժողովի նախագահութեան, վայրի եւ թուականի հարցերով։

Երկու միլիոն գործաւոր կը պատրաստեն

Բոլշեւիկեան «Իզվեստիա» թերթը կը հրատարակէ կառավարական հրովարտակ մը, «որակեալ բանուորներու պատրաստութեան վերաբերեալ»։

Այս հրովարտակը կը հրահանգէ Աշխատանքի գործավարութեան 1931ի ընթացքին ապահովել 2 միլիոն նոր գործաւորներ եւ պաշտօնեաներ՝ պետութեան տնտեսական ձեռնարկներուն համար։

Առաջին առթիւ, պատրաստուած բանուորները պիտի գործածուին ծանր ճարտարարուեստի, փոխադրութեան, շինութեան եւ երկրագործութեան կարեւոր ճիւղերու մէջ։

Նոր գործաւորները պիտի առնուին գործաւորներու, պաշտօնեաներու, աղքատ եւ միջակ գիւղացիներու, երկրագործներու ընտանիքներէն։

Խորհրդային ճարտարարուեստը կը նեղուի ձեռքի պակասէն. որովհետեւ օրավարձքերու նուազման եւ սննդեղէնի պակասին պատճառով, ռուս գործաւորները կը հեռանան գործարաններէն եւ հանքերէն, գիւղերն ապաստանելու համար։

Գործաւորներու այս փախուստը արգիլելու համար, խորհրդային կառավարութիւնը ասկից մէկ քանի ամիսներ առաջ ջնջեց անգործութեան նպաստը եւ հրահանգեց որ անգործները ստանձնեն ինչ գործ որ իրենց տրուի, առանց նկատի առնելու անոնց արհեստներն ու ընդունակութիւնները։

Նոր հրովարտակը նոր ձեւ մը կը նկատուի աշխատաւորները ճնշելու։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական վայրը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ, 11 Ռիւ տիւ Տիւնուար։

ԼԻՈՆԻ Գատանեան միութեան գրական երեկոյթը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը, 11 Ռիւ Տիւնուար։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիտի մէջ։ Կը խօսի Պ. Ա. Շահխաթունի։ Մէկ ժամ սինեմա։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Զ. Ե. Ո. Միութեան Եփրատ նուագախումբը որ մէկ տարիէ ի վեր կազմուած է, կը ստանձնէ նուագել հայկական, եւրոպական եւ կովկասեան եղանակներ երեկոյթներու, հարսանիքներու, նշանախօսութեանց եւն.ի մէջ։

Պայմաններու համար դիմել՝ D. Onossianի 77-75 Allée de la Seine Issy-les-Moulineax, (Seine)։

Ծանօթ: «Եփրատ» նուագախումբին անդամագրուիլ փափաքողներէ կը խնդրուի դիմել անձամբ կամ նամակով վերի հասցէին։

ՆԵՐԿԱՑԻՒՍ կը յայտարարուի թէ Հ.Բ.Ը.Մ. Միութեան Հուլյ-Կարիէրի էսմէրեան կալուածին մէջ 7 բնակարաններ տրամադրելի ըլլալով, փափաքողները կրնան դիմել Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը, 11 Սքուար Ալպոնի, տեղեկանալու համար վարձակալութեան պայմաններուն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Վռամշապուհ Մարտիկեան կը փնտռէ իր մայրը Զապէլ (Երզնկացի, ծնեալ Շաւարշեան) ամուսինը Գէորգ, մեծ զաւակը Երուանդ՝ աղջիկը Իսգուհի։ Կը կարծուի թէ 5 տարի առաջ կը գտնուէին Հալէպ։ Իմացնել՝ Karagueussian Home, La Gaudiniere, la Ville-aux-Cleres, Loir et Cher, France.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

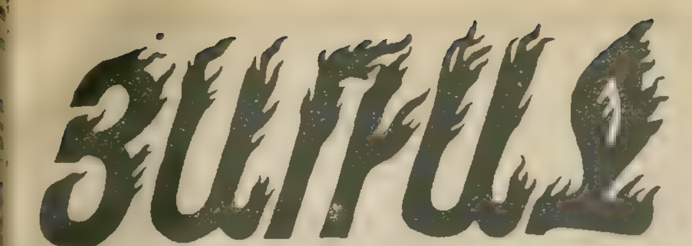
Le Gérant H STEPHAN

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Քրայովա Մ. Ս.	500 ֆր.
Մարսէյլ Ա. Ս.	70
» Մ. Լ.	20
Վիրոֆլէ Մ. Զ.	70
Թուր Ա. Պ.	100
Մարսէյլ Հ. Ս.	280
Լիոն Ս. Թ.	20
Ճաս Գ. Տ.	35
Լա Սիոթա Ղ. Ա.	105
Թուլոն Կ. Փ.	70

EMPIRE մէթրօ՝ 37 Av Wagram

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹ. (ԵՒՐՈՊԱ)		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 876 256

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 22 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931
22 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1474 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԱՊԸ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Ուշագրաւ երեւոյթ մը,— քանի կ'անցնին տարիները, այնքան իւրաքանչիւր գաղութ կը կծկուի ինքն իր մէջ։

Մամուլն ալ, կարծես, հետզհետէ աւելի կը տեղականանայ։

Կա'մ շատ բարձրէն կը թռին, ճախրելով միջազգային դիւանագիտութեան ոլորտներուն մէջ։ Եւ կամ, այլանդակ համեմատութիւններ կուտան տեղական ոչինչ պիտոյքներու։

Ռումանահայ գաղութը պատահաբար կը հետաքրքրուի հարեւան Պուլկարիայով։ Ցունաստանի մէջ, Աթէնքն ու Սելանիկը հարեւանցի կը նային իրարու։ Եգիպտոսը վերջերս միայն սկսաւ աչքը արթուն պահել Սուրիոյ վրայ։ Ամերիկան հետզհետէ կ'ամփոփուի ինքն իր մէջ, մանաւանդ հիմա որ աննախընթաց գործազրկութեան մը շքմեղանքն ունի։ Իսկ մեր հրաշափառ Փարիզը կարծես Էյֆէլի կատարէն կը դիտէ ուրիշ գաղութներու անցուդարձը։

Չխօսինք Մանչեսթըրի, Լոնտոնի, Պրիւսէլի, Պերլինի, Վիեննայի կամ Միլանի մասին, որոնց մէկ մասը կը գոհանայ աւանդական կապերով, իսկ միւս մասը ինքզինքը որոշ յանձնառութենէ ազատ կը զգայ, ապաւինելով իր փոքրութեան։

Աւելորդ պիտի ըլլար քրքրել պատճառները։ Գլխաւորը, անշուշտ, այն է որ չունինք ո'եւէ կեդրոնական շաղկապ։

Եւ պիտի չունենանք այս ընթացքով։

Կը թուի թէ սիրտերը մամուռ կապած են եւ միտքերը' ժանգ։ Մարդիկ որ 1922էն ի վեր ամէն ստորնութեան գիջանեցան, վիժեցնելու համար համագաղթային ընդհ. կապի մը հաստատումը, այսօր իրենց մեղքերը կ'ուրանան, «անգործադրելի» հռչակելով զայն։

Մեր պարտքն է, կուսակցական միջոցներով եւ մամուլով այս չարիքը դարմանել այնքան որքան կարելի։ Փոխադարձաբար տեղեակ պահել գաղութները։ Ուշադրութիւն հրաւիրել կարօտին ու անճարին վրայ։ Հօծ, խոնարհ բազմութիւններու յաճախ հերոսական ճիգերուն պատմութիւնը հնչեցնել փարթամ պողոտաներու վրայ, մինչեւ թաւշապատ սրահներէ ներս, եւ արթնցնել քնացած խիղճերը։

Ձենք ծածկեր, կիսկատար միջոցներ են ասոնք։ Բայց երբ ցանկալին կը խուսափի, չարհամարհենք մարդկօրէն կարելին։ Այլապէս, շատ չանցած, մենք մեզ պիտի գտնենք աւելի անհաւոր հարցականի մը առջեւ, քան կը տեսնենք այսօր։

Եւ թող պատմութիւնը արձանագրէ որ, նոյն իսկ ազատ պայմաններու մէջ, արեւմտահայ մտաւորականութիւնը իսկապէս անընդունակ եղաւ իր տան գործերը կարգի դնելու։

Թող անգամ մըն ալ հաստատուի թէ' այսօրուան սերունդը շատ ու շատ վար կը մնայ 1860ի սերունդէն։

Հրապարակի վրայ կը վխտան խելքի մանրավաճառները, սարքըն մալ ալանի վերածելով գաղութներու կեանքը։ Իսկ երբ խօսքը գործի մասին է, ստիպուած ենք մունետիկ պտտցնել...

Թերթերը գրեցին, վերջերս, թէ համաձայնութիւն գոյացած է Մուսուլի նաւթահորերու քարիւղատար խողովակներուն շինութեան համար։

Գիծը պիտի երկարի մինչեւ սուրիական Տրիպոլիս եւ Հայֆա։ Պիտի ծախսուի տասը միլիոն անգլիական ոսկի։ Շինութիւնները պիտի տեւեն հինգ տարի, գործ հայթայթելով 30,000 բանուորներու։

Կը նշանակէ թէ աշխատանքի շուկայ մը պիտի բացուի Սուրիոյ եւ Լիբանանի անտուն բազմութիւններուն համար, որոնք տարիներէ ի վեր կը տառապին անգործութենէ։ Հոգատար պետութիւնը ինքն ալ ունի հանրօգուտ շինութիւններու ծրագիրներ։ (Ճեռուղի, ոռոգում, երկաթուղի եւլն.)։

Յուսադրելով հանդերձ վարդագեղ լաւատեսութենէ, չպիտի կրնանք մխտել իրողութիւն մը,— նոր հեռանկարներ կը բացուին այդ աշխարհամասին մէջ, մեր չարավաստակ աշխատաւորներուն համար։

Գիտենք որ հազարաւորներու աչքերը պաղած են սպասումէն։ Ամբողջ բազմութիւններ տարիներով տառապած են չորաբեկ հացի մը համար։ Այսօր-վաղը' կտրած է շատերուն կորովը։ Ու կարաւաններ ալ, ճարահատ, ճամբայ ելած են մինչեւ Հարաւ. Ամերիկա։

Հարկ է արժեցնել տրուած լուրերը եւ փարատել շուարումը։ Մանաւանդ որ, անգամ մը հեռացողը իր մորթին վրայ կրեց Ֆրանսայի, Արժանթինի կամ Պրազիլիոյ քաղցրութիւնները։

Մեզի համար տասն անգամ աւելի նախընտրելի էր որ մեր աշխատաւոր բազմութիւնները խմբովին կապուէին հողին, փոխանակ դառնալու վարձու աշխատաւոր, աշխարհի կրկէսներուն համար։ Եւ ճիշդ այս պատճառով ալ, մենք բարիք մը կը համարենք Պէյրութի գաղթակայանի հիւղակներուն քանդումը։

Բայց, այստեղ ալ ցանկալին չէ որ պիտի առաջնորդէ մեզ, այլ կարելին։ Եւ երբ հինգ տարի կանոնաւոր աշխատանք ապահովելով, մեր աշխատաւոր բազմութիւնները ազատին գաղթակայաններու թշուառութենէն, կը կարծենք թէ այլ եւս պէտք չպիտի զգան բախտ փնտռելու դէպի հեռաւոր եւ անծայրածիր տափաստաններ։

Այս լուրերը արժէք ունին, նաեւ, գաղութէ գաղութ կապը ամրապնդելու տեսակէտով։

Եւ մէկուն եւ' միւսին համար բարերար է, եթէ լաւ լուրն ալ շրջան ընէ գաղութէ գաղութ։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՆԱՄԻՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

«Բանուոր», Ամերիկայի հայատառ շաբաթաթերթը, որ կը հրատարակուի իբրեւ օրգան «Միացեալ Նահանգաց կոմունիստ կուսակցութեան», լուրջ կռիւի մը բռնուած է ռամկավարներուն հետ։ Հատուած մը' յունուար 10ի խմբագրականէն.

—«Պայքար» Հօկի եւ պետական կարմիր խաչի գործը սահմանափակելով պարզապէս դրամահաւաքութեան ասպարէզին մէջ, կ'աւելցնէ «անկէ քայլ մը անդին' անհաւատարմութիւնն ու կեղծիքը կը սկսին»։

Մենք պէտք կը տեսնենք յիշեցնելու «Պայքար»ի խմբագրին, որ այսօրուան Հայաստանը սովահարներու եւ ժանտախտաւորներու երկիրը չէ, այլ հայ աշխատաւորութեան սոցիալիզմը կառուցանող հայրենիքը։ Հետեւաբար, անոր անունէն խօսող ամէն մէկ կազմակերպութեան պարտքն է սատարել սոցիալիզմի կառուցման եւ պաշտպանել զայն։

Իսկ պետական կարմիր խաչի կեդրոնական վարչութեան գիծը իր բովանդակութեամբ բնաւ տարբեր չէ դաշնակներու սեւ խաչէն եւ փոխանակ կռուելու անոր հակախորհրդային վտանգաւոր գործունէութեան դէմ, ինք կը փորձէ լրացնել անոր թերի ձգած գործը աշխատաւորական այն հսկայական զանգուածին մէջ, որ երբեմն դարձուցած է դաշնակ-ռամկավար բանւորադաւերէն։

Իր ռամկավար նոր քարտուղարի օրով, «Պկխ կեդ. վարչ»ը իր առաջին շրջաբերականին մէջ մինչեւ անգամ կատարեալ մոռացութեան տուաւ Խորհրդային Հայաստանի 10րդ տարեդարձը եւ մինչեւ անգամ մերժեց թրաքտորայի հանգանակութեան յանձնախումբի մէջ մտնել։

«Նպատակի չարափոխութիւնն ու կեղծիքը առաջ կը բերեն ձեռնպահութիւն եւ ցրտութիւն դէպի իսկական նպատակը» կը յայտարարէ «Պայքար»,

Իսկական նպատակը Խ. Հայաստանի մէջ սոցիալիզմի կառուցման սատարելն է, եւ հենց այդտեղ պէտք է փնտռել ռամկավարներու ոչ միայն ձեռնպահութիւնն ու ցրտութիւնը Հօկի հանդէպ, այլ անոնց ամենագործօն մասնակցութիւնը Հօկի աճումը ձախողեցնելու Ամերիկայի մէջ։ Հենց այդտեղ պէտք է փնտռել քառասուն ձեռքերով «Պկխ»ին կառչելու եւ զայն խորհրդային իսկական աշխատանքներէ հեռու պահելու ռամկավարներու ջանքերուն գաղտնիքը։

Եւ ամէն անգամ, երբ պետական կարմիր խաչի մէկ կամ միւս կազմակերպութիւնը յօգուտ Խորհրդային կարգերու եւ սոցիալիզմի կառուցման նիւթ մը ունենայ, ռամկավարները հրապարակը կ'աղմկեն «օգնութիւն, բոլշեւիկները «Պկխ» կը «[illegible]»

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՊԱՐՍԻԿ ԴԵՍՊԱՆԸ

Պարսիկ կառավարութիւնը Էնկիւրիի դեսպան կարգեց Միրզա Եարէք խանը։

ՊՈՒՐՈՖ ԷՆԿԻՒՐԻ Կ'ԵՐԹԱՅ

Վիէննայէն ստացուած հեռագրական լուրի մը համաձայն, Պուլկարիոյ արտաքին նախարարը Պուրոֆ Էնկիւրի պիտի երթայ յունուարի վերջերը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Առաջին դատավարութիւնը

ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՎՐԱՅ ՊԻՏԻ ՔԱԼԵՆ ԵՂԵՐ

Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան Մենէմէնի առաջին դատավարութեան մասին։

Ամբաստանեալներէն 124 հոգի դատասրահ բերուած էին։ Դէպքին հեղինակներէն քիւլահտար Մէհմէտ, Թիւչիւք Հասան եւ Նալընճը Հասան առջեւի շարքին վրայ դրուեցան։ Շէյխ Էսատ բանտապահներու օգնութեամբ սրահ բերուեցաւ։

Ատեան քաշուած ամբաստանեալներուն մէջ հինգ ալ կիներ կային։ Ասոնցմէ երկուքը իրենց գիրկը կը կրէին խանձարուրով մանկիկներ։

Կարդացուեցաւ ընդարձակ ամբաստանագիր մը որ դէպքը բոլոր մանրամասնութիւններով կը քննէր եւ կը ճշդէր, պատմական տրամադրութիւններ ցոյց տալով։ Որոշմնագրին մէջ կը շօշափուէին պատժական օրէնքին 146, 46 եւ 64րդ յօդուածները։ Կը յիշուէր թէ գործին գլուխը կը գտնուէին Շէյխ Էսատ, տղան' Մէհմէտ Ալի եւ Հօճա Լազ Իպրահիմը։

Ամբաստանեալներէն Մէհմէտ Էմին, իր յայտարարութեան մէջ ըսած է թէ երկու տարի առաջ Լազ Իպրահիմ գլխարկի դէմ քարոզ խօսած է Մաղնիսայի մէջ, խորունկ սէր մը ունի Նախշի շէյխին հանդէպ. Լազ Իպրահիմ հինգ ամիսէ ի վեր յափշտակութեան մէջ ըլլալով ինքզինքը կորսնցուցած է եւ թէ տէրվիշ Մէհմէտ հաշիշ ծխելով յիմար մը դարձած էր։

Մէհմէտ Էմին ըսած է նաեւ թէ Տէրվիշ Մէհմէտ ինքզինքը իբր մեհտի ճանչուցած էր, Մենէմէնի մէջ հիւր մնացեր են շէյխ Սավֆէթի տունը որուն միջոցով բոլոր Նախշի շէյխերը շարժումի մէջ պիտի դնէին, Մենէմէնէն վերջ Մաղնիսա, Էնկիւրի, Պոլիս պիտի երթային եւ կառավարութիւնը տապալելով առաջուան պէս թէքքէները պիտի բանային։ Ամբաստանեալը խոստովանած է թէ Տէրվիշ Մէհմէտ տարճանակ մը տուած է իրեն եւ աւելցուցած է թէ դէպքէն առաջ Մենէմէնի մէջ Տէրվիշ Մէհմէտ տեսնուած է շէյխ Սավֆէթի հետ։

Նալընճը Հասան ալ խոստովանած է թէ Մաղնիսայի վերջին հաւաքոյթին միայն գտնուած է։ Մենէմէնի մզկիթին դրօշը ինք առած է և իր ձեռքի դանակով էր որ Քուպլայիլը կտրուած է։ Ան ալ ըսած է թէ հաշիշով ու յափշտակութեամբ խենթ վիճակի մը հասած էր։ Տէրվիշ Մէհմէտ Սավֆէթի հետ տեսնուած է, թէ Տէրվիշին նպատակն էր Հանրապետութիւնը տապալել Մենէմէնէն յետոյ Մաղնիսա, Էնկիւրի եւ Պոլիս երթալով։ Ըսած է նաեւ թէ Տէրվիշ Մէհմէտը Շէյխ էլ Իսլամ պիտի ընէին։

Յիշեալը խոստովանած է նաեւ թէ ինչպէս սուրհանդակի դեր կատարած եւ նամակներ փոխադրած էր Մենէմէնի, Մաղնիսայի եւ Պոլսոյ միջեւ ճամբորդելով, ու Պոլսոյ մէջ ալ Շէյխ Էսատի տունը տասնըմէկ օր հիւր մնացած էր։

Մենէմէնի դէպքին էութիւնը

ԷՆԿԻՒՐԻ ՈՒՇԻ ՈՒՇՈՎ ԿԸ ՀԵՏԵՒԻ

Թրքական Անատոլու գործակալութիւնը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.—

Էնկիւրիի մէջ մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւին Մենէմէնի դատավարութեան։ Մինչեւ հիմա կատարուած քննութիւնը չէ կրցած հաստատել թէ Մենէմէնի դէպքը քաղաքական յեղաշրջական շարժում մըն է։ Ուղղակի կապ ունի երկրին մէջ գոյութիւն ունեցող դաւադրական կազմակերպութեան մը հետ։ Միայն հաստատուած է թէ կայ յեղաշրջական տարր մը, որ պատրաստ է ամէն ատեն բռնկելու եւ շարժելու։

Տէրվիշ Մէհմէտ եւ արբանեակները, ժամանակը եւ գետինը թոյլատու նկատելով, շարժիլ սկսան։ Յեղաշրջական տարրերուն գլուխը կը գտնուին կարգ մը շէյխեր, իսկ կարգ մը տգէտ ու մոլեռանդ մարդիկ «միւրիտ» (աշակերտ) անունով կուրօրէն հետեւած են անոնց։

Այս տեսակէտով ամէնէն աւելի Նախշիպէնտ աղանդը գրաւած է կառավարութեան ուշադրութիւնը։ Եւ Մենէմէնի դէպքը արդիւնքն է այս աղանդին շէյխերուն կատարած գրգռիչ քարոզութեանց։

Պատերազմական ատեանը արժանի պատիժը պիտի տայ, իսկ կառավարութիւնը նոր օրէնքով մը խստօրէն պիտի պատժէ այդ տեսակ կազմակերպութեանց հետեւորդները։

Հօճաները կը զգուշանան

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Ռամազանի տօնին առթիւ, կրօնական իշխանութիւնը մեծ զգուշութիւններ ձեռք առած է, անախորժ դէպքեր կանխելու համար։ Քարոզները ուշադրութեամբ քննութեան ենթարկուած են եւ քննիչ յանձնախումբեր պիտի այցելեն մզկիթները, որպէսզի հօճաները չշեղին տրուած հրահանգներէն։ Կառավարութիւնը որոշած է թոյլ չտալ որ քաղաքական խնդիրներ յուզուին կրօնական քօղի տակ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄՈՒՍՈՒԼԻ ՔԱՐԻՒՂԻՆ ՇՈՒՐՋ

Մեր ընթերցողներուն ծանօթ է թէ Մուսուլի քարիւղի խողովակները որոնք պիտի երկարին Թրիպոլի եւ Հայֆա, պիտի արժէն 10 միլիոն անգլ. ոսկի։ Զետեղման եւ այլ աշխատանքները պիտի տեւէն հինգ տարի, գործ հայթայթելով 30.000 անձերու։ Այս առթիւ Սուրիացի մասնագէտ մը Էտմոն Պէշարա, «Լ'Օրիան» թերթին մէջ յօդուածով մը կը շեշտէ այս ձեռնարկին բարիքները։

Պ. Պէշարա ըսելէ յետոյ թէ, քանի մը տարիէն, Պարսկաստանի մայրաքաղաքը ուղղակի հաղորդակցութիւն պիտի ունենայ, երկաթուղիի միջոցաւ, Թրիպոլիի ու Պէյրութի հետ,

«երբ ազատ-նաւահանգիստի ծրագիրը իրագործուի, երբ երկաթուղին միացնէ Պէյրութը եւ Թրիպոլին Պարսկաստանի կեդրոնին, երբ «Բայբլայն»ը քարիւղը բերէ Քէրքուքէն մեր նաւահանգիստներն ու օդակայանները ջրասաւառնակներուն ու օդանաւերուն համար շինուին, մենք կրնանք այն ատեն ձգտիլ պարտութեան մատնելու Սուէզի ջրանցքը ու ըսել ամբողջ աշխարհին.— Լէսէպսի պէս.«Բոլոր երկիրներու վաճառականները վստահութեամբ մտէք մեր նաւահանգիստներէն ներս գործածեցէք մեր երկաթուղիները, Ասիոյ սիրտը տանող ապահով ճամբան այլեւս երազ մը չէ։»

ՖՐԱՆՍԱ Կ'ԱՇԽԱՏԻ ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Սուրիոյ Ֆրանսական մարզպան Պ. Փոնսոյի Փարիզէ դարձէն վերջ, Սուրիոյ քաղաքական հորիզոնին վրայ նոր փոփոխութիւններ սկսած են տեղի ունենալ եւ մշակուիլ քաղաքական նոր ծրագրեր, կը գրէ «Ազդակ»։

Այդ փոփոխութիւնը կը հաստատուի նաեւ անով որ Բ. Գոմիսէրութեան պաշտօնեաներու մէջ մեծ փոփոխութիւններ սկսած են տեղի ունենալ։

Անցեալները Բ. Գոմիսէրութեան մէջ գումարուած պատուիրակներու ժողովը, կարգ մը տարածայնութեանց համաձայն, որոշած է ջնջել հիմնականորութեան ներքեւ գտնուող տեղեկատու դիւանները եւ անոնց տեղ զուտ զինուորական կազմակերպութիւններ հաստատել։ Պէյրութի տեղեկատու դիւանին գրասենեակի անունը արդէն փոխուած է։

Մարզպանութեան տեղեկատուութեան դիւանի պետ գնդապետ Մօրթիէ, որուն պաշտօնին վերջ տրուած կ'ըլլայ այս նոր կարգադրութեամբ, կ'ըսուի թէ' շատ կարեւոր պաշտօնի մը կոչուած է Մարզպանութեան մէջ։ Կ'ըսուի նաեւ որ ան Ֆրանսա պիտի ճամբորդէ մօտ օրէն, որոշ պաշտօնով մը' Մարզպանութեան կողմէ։

Ամերիկայի սնանկութիւնները.— 1930ի ընթացքին, Ամերիկայի մէջ սնանկացած դրամատուններու թիւն է 1326։ Յաճախորդներու կողմէ այս դրամատուններու մէջ աւանդ դրուած դրամներու գումարը կը հասնի 900 միլիոն տոլարի։

Պաղեստինի փոթորիկը.— Բուռն փոթորիկ մը որուն նմանը չէր տեսնուած տարիներէ ի վեր, կը տիրէ Պաղեստինի մէջ, մէկ քանի օրէ ի վեր։ Ծովը այնքան ուժգին կը փչէ որ, ծովուն ջուրերը նուաճած են Թել-Ավիվի փողոցները։ Եոգենեւս մը չկրցաւ Եաֆայի նաւահանգիստը մտնել եւ ճամբորդները տարաւ Պէյրութ։ Նարնջենիները մեծապէս վնասուած են ամբողջ երկրին մէջ։ Աւազի մրրիկ մը 10օրուշացուց Եգիպտոսի ճեպընթացը, իսկ Պաղեստինէն Եգիպտոս շոգեկառքը դադրած է։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՊԱՐՊՈՒՄԻՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Յունուար 5ին, Պոլսոյ Թիւրք Օճաղըի կեդրոնին մէջ հանդիսաւորապէս տօնուեր է «Ատանայի ազատագրութեան» տասնամեակը: Հանդէսին ներկայ գտնուեր են կիլիկեցի Թուրք երիտասարդներ, Ուրֆայի երեսփոխան Ֆէրիտ Ճէլալ, ուսուցիչ Մուսա Քեազիմ պէյ եւ ծանօթ Ատանացիներ: Այս առթիւ ճառեր խօսեր են Տարսոնցի Նիւզրիւ Սալիպ պէյ, բժշկական համալսարանէն Բասըմ, իրաւաբանականէն՝ Թահա եւ Իհսան պէյերը: Մանաւորաբար ջերմ ծափեր խլեր են իրաւաբանականի շրջանաւարտներէն Իհսան Շէվքէթ եւ Ուրֆայի երեսփոխանը՝ իրենց շատ յուզիչ ճառերուն համար:

Ճիւմհուրիէթ, որ այս տեղեկութիւնները կը հաղորդէ, կ'աւելցնէ թէ Ատանայի եւ շրջանի երիտասարդները որոշած են կազմել նոր ընկերակցութիւն մը՝ Toros gencler birligi (Տաւրոսի երիտասարդներու Միութիւն) անունով:

Եթէ Թուրք մամուլը չյիշեցնէր, կ'երեւի թէ հայ թերթերը բոլորովին մոռացութեան պիտի տային այնքան կարեւոր դէպք մը, որպիսին է Կիլիկիոյ պարպումին տասնամեակը:

Եւ սակայն ի՞նչպէս կարելի է մոռնալ զայն: Ի՞նչպէս աւելի պատեհ առթիւ չյիշեցնել Թափառական հայ բազմութիւններուն մտքին անցեալի անցուդարձերը: Ի՞նչպէս չթելադրել անոնց՝ այդ դէպքերէն խրատուելու, դաս առնելու անհրաժեշտութիւնը:

Ներկայ սերունդին, մանաւանդ արեւմտահայութեան համար Կիլիկիան շատ քաղցր ու միանգամայն շատ դառն, եղերական յիշատակներ ունի:

Մեծ պատերազմին, մինչ կովկասեան ճակատին վրայ մեր եղբայրները հերոսական կռիւ կը մղէին՝ յանուն Թրքահայաստանի ազատագրութեան, թիւ չէր թիւը այն քաջարի հայ երիտասարդներուն, որոնք մինչեւ հեռաւոր Ամերիկաներէն եւ արտասահմանի գաղութներէն կը փութային զինուորագրուիլ՝ ուրիշ ճակատ մը գրաւելու համար դարաւոր ու պատմական թշնամին: Ի՞նչպէս մոռնալ զոհողութիւնը այս հազարաւոր երիտասարդներուն, որոնք իրենց հարստութեան ամէնէն թանկագինը՝ կարմիր արիւնը տալու ուխտ ըրած էին, որպէսզի հայը ստրուկ չըլլայ այլեւս, որպէսզի ան ալ ունենայ իր սեփական երկիրը, հարազատ հայրենիքը:

Ժամանակ մը՝ Հայկական Լէգէոնի ցիրուցան զինուորները կը տօնէին Արարայի յաղթանակին տարեդարձը, ամէն տարի սեպտեմբեր 19ին: Սակայն հիմա յիշատակի այդ տօնն ալ գրեթէ մոռացութեան տրուած է եւ ամէն մարդ քաշուած իր անկիւնը՝ տառապելու համար չոր հացի մը հոգով:

Այսօր, բոլորս ալ կը ծիծաղինք ամենէն ծաղրի գաղափարին վրայ. որ դեռ տասը տարի առաջ բերնի ջուրերը կը վազցնէր պահպանողական-հեղափոխական տարրերուն, ռամիկ ժողովուրդին, զգացում տարուող եւ քաղաքականապէս տհաս հայրենակիցներուն: Այս վերջինները չէին վարաներ «դաւաճան» մակդիրը տալու այն անհատներուն եւ կազմակերպութեանց, որոնք իրենց պէս չէին մտածեր, մանաւանդ զիջող կը ձեւանային Կիլիկիոյ հանդէպ: Շատ շուտ «անցուկը մոռցուեց» եղաւ: Ու այսօր ոչ ոք ձայն ծպտուն կը հանէ: Մարդիկը բոլշեւիկեան իշխանաւորները փառաբանելու զբաղած՝ ժամանակ չունին այլ բաներու վրայ մտածելու:

Տասը տարի առաջ Կիլիկիան հայկական էր. իսկ այսօր մէկ մէկ հայ սիրտ կը բաբախէ Ուսրիննաններու երկրին մէջ: Սուրիոյ եւ Միջագետքի անապատները տարագրուած հայութիւնը Կիլիկիոյ մէջ կը կարծէր գտած ըլլալ հայրենի օճախը: Ու 1918—20 Մէրսինէն մինչեւ Ատանա, Չուքուր օվայի բարեբեր դաշտին թէ լեռնային Կիլիկիոյ մէջ — Մարաշ—Զէյթունէն մինչեւ Սիս—Հաճըն — լեցուած էր հայկական խանդավառ բազմութիւններով: Խարբերդցին, Տիգրանակերտցին, Սեբաստացին, Կարնեցին կամ Երզնկացին տեղ կ'ըլլային Ատանայի մէջ, չուզելով վերադառնալ իրենց հնաւոր ծննդավայրը: Կիլիկիոյ Թագաւորութեան կործանումէն՝ 1375էն ի վեր, առաջին անգամ ըլլալով Ատանայի, Տարսոնի եւ Մէրսինի փողոցներուն մէջ մեսրոպեան լեզուն կը տիրապետէր, հայ երգը կը հնչէր բարձրաձայն՝ նոյնիսկ քաֆէ շանթաններու մէջ: Եգիպտոսէն, Ամերիկայէն, նոյնիսկ Պոլսէն ու Իզմիրէն քանիներ հաշուեյարդարի ենթարկեցին իրենց գործերը՝ հաստատուելու համար «ցանկալին» Կիլիկիոյ մէջ, ուր դուռներու բացուելուն կը սպասէին հայրենակարօտ հայերը հինգուկէս դարէ ի վեր:

Ինչպէս հայկական շունչ մը սկսած էր փչել Թրքախօս Կիլիկիոյ վրայ, եւ հոգատար պետութեան հովանիին տակ գեղեցիկ յոյսերու նոր հորիզոններ կը բացուէին: Հայ զինուորն ու հայ սպան կ'երթային պաշտպանելու համար Մարաշն ու Հաճընը, ուր ֆրանսական եռագոյնին հետ միաժամանակ վըտանգի ենթարկուած էին հայ բնակիչները:

Դեռ շատ կանուխ է՝ տասնամեակի առաջուան դէպքերուն մասին պաղարիւնով դատաստան ընելու համար:

Դժուար է պատասխանատուութիւնները ճշդել եւ յանցաւորները անարգութեան սիւնին գամել:

Ի՞նչ որ կարեւոր է ներկային, դառն իրականութիւնն է, ա՛յն թէ՝ հայութիւնը զրկուելէ վերջ Արարատեան անկախ հանրապետութենէն, զրկուեցաւ նաեւ «ազգային օճախ»էն, ու այսօր տասը տարիէ ի վեր կը տառապի աստանդական, ամէն տարի քայլ մը աւելի հեռանալով իր հայրենի երկրէն, աստիճան մը աւելի տեղ տեղ ըլլալով իր ապաստանած օտար հորիզոններուն տակ, ու հետզհետէ համակերպելով կարծես կատարուած իրողութեան:

Այս սեւ տարեդարձը պէտք է դառնայ լուրջ խորհրդածութեան եւ ինքնամփոփումի առիթ բոլոր հայրենազուրկ ([illegible]) գաղթականներուն համար: Բոլոր անոնց համար, որոնք ի վերջոյ կ'ուզեն հէք մը գտնել ներկայ անստոյգ կացութեան եւ գլուխը դնելիք թիզ մը հող ապահովել վտարանդի արեւմտահայութեան:

Կիլիկեցի Թուրքերը Պոլսոյ մէջ կը տօնեն իրենց ազատագրութեան տարեդարձը: Զինադադարէն ասդին նոր Թուրքերը ո՛րքան տարեդարձներ կը տօնեն, որ այս մէկը զարմանք չի պատճառեր մեզի:

Բայց ինչ որ յատկանշական է, կազմութիւնն է «Տաւրոսի երիտասարդներու Միութեան»: Զենք գիտեր թէ ի՛նչ նոր բան մղած է Թուրք համալսարանական երիտասարդութիւնը՝ նման կազմակերպութիւն մը ստեղծելու եւ թէ ի՛նչ է իրենց ծրագիրը: Մենք կ'արձանագրենք միայն փաստը եւ դառն լուրջ ուշադրութեանը կը յանձնենք մեր հայրենակիցներուն:

Ժամանակ է որ գտնենք ճամբայ մը մեզ համար, յստակ ու պայծառ, առանց վազելու սին երազներու ետեւէն:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՍՊԱՌԱԶԻՆՈՒՄԸ

Բոլշեւիզմը ծնաւ արիւնից, սնուած է արիւնով, բայց պիտի խեղդուի արեան մէջ: Այս է անխուսափելի վախճանը բոլոր տեսակի բռնապետութիւնների:

Նա իր գոյութեան ամբողջ ընթացքում կոկորդիլեան արցունքներ է թափում խաղաղութեան համար, բայց անընդհատ պատրաստուում է պատերազմի, ստեղծում է նորանոր կռիւներ ու խռովութիւններ, իրար դէմ է լարում ազգերն ու ժողովուրդները, եւ այս ամէնը յանուն ընկերվարութեան եւ խաղաղութեան:

Աւելորդ անգամ կրկնենք, որ բոլշեւիզմը կայ եւ մնում է որպէս իրապէս իրական աւանդապահը ցարերի քաղաքականութեան թէ՛ ներքին եւ թէ՛ արտաքին ճակատներում:

Երեւութապէս ուժեղ եւ անպարտելի ցարական Ռուսաստանը ազատ շուկայ եւ մարզի դաշտ էր Գերմանացիների: Վերջիններս պատասխանատու պաշտօններ էին վարում ներքին, վարչական գործերում, պատասխանատու դեր ունէին բանակում, իսկ արքունիքը ուղղակի կամ անուղղակի շարժւում էր Գերմանացիների խորհուրդով:

Գերմանական ազդեցութիւնը այնքան մեծ էր Ռուսաստանի վրայ, որ ցարապաշտ Պետական Դումայի միապետական անդամները, առանց քաշուելու, բացէբաց յայտարարում էին, որ Ռուսաստանը գտնուում է գերմանական ճնշման տակ: Այսօր կացութիւնը ոչինչով չէ փոխուած խորհրդային միութեան մէջ:

Գերմանացիները դարձեալ գործի վրայ են, խաղաղ կերպով նրանք նորից թափանցել են Ռուսաստանը, իրենց մասնագէտներով եւ զինուորական մարզիչներով: Թէ մինչեւ ո՞ւր կը հասցնեն իրենց ազդեցութիւնը Գերմանացիները, յայտնի չէ, բայց մի բան պարզ է, որ նրանք կործանեցին ցարական Ռուսաստանը, հաւանաբար պիտի կործանեն նաեւ բոլշեւիկեան Ռուսիան:

Գերմանացիների եւ խորհրդային միութեան սիրաբանութիւնը նոր չէ, բայց նրանց յարաբերութեան արդիւնքը անմիջապէս զգացւում է սպառազինման եւ նոր պատերազմ ստեղծելու մէջ:

Մի յայտնի անձնաւորութիւն, լաւատեղեակ Եւրոպայի քաղաքական գաղտնի անցուդարձին, Փարիզում հրատարակուող ծայրայեղ աջ «Վերածնունդ» ռուս թերթի խմբագրին մի շարք յայտարարութիւններ է արել: Թոյլատրելով իր յայտարարութեան միայն մի մասի հրատարակութիւնը, որի գլխաւոր մասերը առաջ ենք բերում:

Գերմանիայի եւ Իտալիայի միջեւ, — ասել է անյայտ քաղաքագէտը, — գոյութիւն ունին մի շարք համաձայնութիւններ, որոնք որոշում են նրանց ընդհանուր քաղաքականութիւնը Արեւելեան Եւրոպայում: Այդ համաձայնութիւնները, հնարաւորութիւններ են ստեղծում իւրաքանչիւր կողմէն վարելու իր սեփական քաղաքականութիւնը Խորհրդային Միութեան հանդէպ: Իսկ պատերազմի վերաբերմամբ նրանց միջեւ գոյութիւն ունի խիստ կարեւոր պայմանագրութիւն եւ նոյնիսկ՝ սերտ աշխատակցութիւն:

Այդպիսով, թէ՛ Գերմանացիները եւ թէ Իտալացիները միասնաբար աշխատում են Խ. Միութիւնն ուժեղացնել ռազմանաւերով եւ օդատորմիղով:

Իտալիան Խ. Միութիւնից ստացել է մեծ պատուէրներ, պատրաստելու ընդծովեաների մասեր եւ մեքենաներ: Բոլոր գծագրութիւնները նախապատրաստուած են Գերմանիայում, իսկ ելեկտրատեխնիկ մասերը պատրաստուած գերմանական գործարաններում: Պատրաստի բաղը մասերը գրկուած են ծովային ճանապարհով, գլխաւորապէս Սեւ ծովու նաւահանգիստները: Խ. Միութեան գլխաւոր ընդծովեաների գլխաւոր կայանը գտնուում է Նիկոլայեւում:

Դեռ անցեալ տարի, 1929 թւին, վերոյիշեալ կայանում ծով են իջեցուած երեք սուզանաւեր, որոնց վրայ կատարուում են հրամանատարական կազմի վարժութիւնները: Այդպիսի ընդծովեաների թիւը հասնում է 100-120ի, որոնք կարելի է պատրաստել եւ պատերազմի հանել մի քանի ամսուայ մէջ: Այսպիսով, բնաւ զարմանալի չէ, որ օրինակ, մի օր, Լեհաստանի եւ Խ. Միութեան պատերազմի պարագային, կարմիր ընդծովեայ նաւատորմիղը յանկարծ երեւայ Բալթիկ ծովում, թշնամու նաւերը խորտակելու համար:

Ծով նետուած երեք սուզանաւերից մէկի ամբողջ կազմը Գերմանացիներ են, սպաները փորձուած եւ աչքի ընկած են դեռ համաշխարհային պատերազմի մէջ:

Գերմանացիների եւ բոլշեւիկների գործակցութիւնը, ուժեղ նաւատորմիղ ստեղծելու սկսել է 1924 թւից:

Սկզբում ենթադրուած էր մեծ նաւատորմիղ ստեղծել խոշոր ռազմանաւերից, բայց յետոյ որոշուած է գլխաւոր ուշադրութիւնը դարձնել բացառապէս ընդծովեայ նաւատորմիղի վրայ: Այս ծրագրին հզօրապէս հակառակ է եղել Տրոցկի եւ իրագործուել սկսել 1926 թւականից:

Սեւ Ծովի ամբողջ նաւատորմիղի կազմակերպութեան գլուխը կանգնած է գերման նախկին ծովակալ Կուլմանը, որ իր պաշտօնը ստանձնել է 1925ին: Այս մարդուն է յանձնուած այն ամէնը, ինչ որ կատարուում է Սեւ Ծովում: Բացի գերման սպաներից նրա տրամադրութեան տակ գտնուում են մեծ թիւով գերման մասնագէտ բանուորներ եւ հմուտ նաւաշինարարներ: Տարբեր երկիրների առեւտրական նաւերի տուած տեղեկութիւնների համաձայն, Սեւ ծովում, երկար ժամանակ, նկատելի են եղել խորհրդաւոր հրձիգներ եւ պայթումներ: Այժմ պարզւում է, որ բոլշեւիկները, Գերմանացիների ղեկավարութեամբ, գաղտնաբար եւ խնամքով ռազմափորձեր են կատարել, գլխաւորապէս Անատոլուի ափերի մօտ, որոշ հեռաւորութեան վրայ, եւ, ի հարկէ, ոչ ծածուկ Թուրքիայից: Իրենց օդատորմիղը ուժեղացնելու համար, Գերման եւ բոլշեւիկեան գործակցութիւնը որոշ արդիւնքների է՛ հասել: Այս ճիւղում խորհրդային միութիւնը մեծ օժանդակութիւն է ստանում նաեւ Իտալիայից, ի հարկէ, գերմանացիների հաւանութեամբ: Գլխաւորապէս օդաչուատորմիղի մեքենաները հայթայթւում է Իտալիան, բայց ռազմա-տեխնիկական մասերի պատրաստութիւնը գտնուում է Գերմանացիների ձեռքը: Խ. Միութեան օդաչուների կազմի մէջ այժմ ծառայում են 60 գերմանացի մարզուած եւ համաշխարհային պատերազմին փորձուած օդաչուներ:

Օդաչուների անցեալ մեծագոյն մասը ծառայութեան [illegible] առնուած բացառապէս բանուորներից եւ գիւղացիներից, որոնք կիսագրագէտ եւ ոչ ինքնուրոյն լինելով, աւելի հաւատ եւ վստահութիւն են ներշնչում մեծամասնականներին:

Վերջերս Ջրա օդատորմիղի կայանում կատարուած հրձիգ ռումբերի փորձերը յաջող են անցել: Այդ նոր եւ առաւօրինակ ռումբերը պատրաստուել են Գերմանիայում: Թողնելու ժամանակ ձգուած այդ նոր տեսակի ռումբերը, դեռ գետին չընկած, արձակում են մեծ քանակութեամբ ուրիշ մանր, հրձիգ ռումբեր:

Արհեստագիտութեան նոյն կատարելագործութիւնն է նկատուում նաեւ հրետանիներ պատրաստելու մէջ, որ նոյնպէս կատարուում է օտարների ձեռքով եւ բոլշեւիկեան կառավարութեան դրամական հսկայական վարկերով:

Դարձեալ Լենինն էր, որ երեւան բերաւ մեծամասնականների սպառազինման յատկացուած այն ահռելի գումարը, որ բոլշեւիկեան պաշտօնական գնկոյթի մէջ կրկնակի նուազ էր ցոյց տրուած:

Խ. Միութեան այս տարուան զինուորական նախահաշիւը երկու միլիառ ռուբլի է, այլ խօսքով 200 միլիոն անգլիական ոսկի:

Զուգընթաց այս պատրաստութիւնների, Խ. Միութիւնը 1931ի համար նոր կանոն է հրատարակել: Ըստ որի զինուորական դպրոցներ ընդունուող երիտասարդութեան 80 առ 100ը պէտք է լինեն զուտ կոմունիստներ կամ կոմսոմոլներ (կոմունիստ երիտասարդ): Ըստ արհեստի՝ 6 առ հարիւր պիտի լինեն գործարանի բանուորներ, 15 առ 100 բանուորների եւ զինուորականների երախաներ եւ 20 առ 100 միայն գիւղացիներ:

Ռ.

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՇՈՒՐՋ

Երեւանի հայ տաղանդաւոր երաժիշտներէն Ռ. Թերլեմէզեան փոքրիկ ուսումնասիրութիւն մը գրած էր Կոմիտասի մասին, որուն նուիրուած երեկոյթ մը տրուեցաւ 29 դեկտեմբերին: Այս օրերուն, երբ հասկցող-չհասկցող կ'ելլէ բան կ'ըսէ Կոմիտասի արժէքին մասին, գեղեցիկ է կարդալ այս հեղինակաւոր խօսքը.

—«Կոմիտասի անունը սերտօրէն կապուած է հայ ժողովրդական երաժշտական մշակոյթին, ոչ միայն իբրեւ ժողովրդական երգեր հաւաքողի, ներդաշնակողի, այլ նաեւ այդ եղանակները ուսումնասիրողի եւ մեկնաբանողի: Կոմիտասն էր, որ գիտական լոյսի առաջին ճառագայթը ձգեց հայ ժողովրդական երաժշտութեան վըրայ, եւ ան էր որ մասնագիտական խոր ծանօթութիւններով զինուած, ձեռնարկեց յամառօրէն ուսումնասիրելու, քննելու հայկական ժողովրդական, ինչպէս նաեւ արեւելեան մոթիֆները:

Կոմիտասն իր երաժշտական մասնագիտութիւնն ստացած էր գերմանացի անուանի երգահաններու մօտ: Մէկ կողմէն հայ ժողովրդական երգին խոր ծանօթութիւնը, որ Կոմիտաս ձեռք բերած էր երկար տարիներու յամառ եւ կանոնաւոր աշխատանքով, եւ միւս կողմէ՝ երաժշտական այս լուրջ մասնագիտութիւնը, որ ան ստացաւ Գերմանիոյ մէջ՝ անուանիներ Օսկար Ֆլայշէրի, Քէլլերմանի, Ռիխարտ Շմիտի մօտ, հանդիսացան այն կարեւոր զէնքերը, որոնցմով Կոմիտաս կերտեց գեղարուեստական արժէքաւոր գործեր:

Սկիզբը դնելով եւ զարկ տալով բազմաձայն երաժշտութեան, Կոմիտաս չէր հետեւեր արեւմտեան ձեւին: Անոր ներդաշնակած երգերուն մէջ հանդէս կուգայ երանգներու արտացոլում, կըշռոյթներու կենդանի ցոյցում, գոյներ եւ հակաչեչտներ: Եթէ ճիշդ է, որ գլխաւորապէս արուեստագէտի տաղանդէն է կախուած բազմաձայն երաժշտութեան զարգացումը, ապա այդ տեսակէտէն Կոմիտաս մէկն է առաջիններէն:

Կոմիտաս մեզի ժառանգութիւն ձգած է երաժշտական արժէքաւոր մշակոյթ մը, որ ուսանելի է բազմաթիւ ... ներով: Կոմիտաս գաղբեցաւ ... ծագործելէ այն ժամանակ, ... ան կ'ապրէր իր ստեղծագոր... թեան ամէնէն բեղմնաւոր ... Ան չըսաւ երաժշտական իր ... ջին խօսքը, որովհետեւ վաղ... կորեցաւ ստեղծագործ մ... թելը: Բայց ան լուծեց մի... րաժշտութեան բազմաթիւ ... հարցերը, հետազօտեց, ... սիրեց եւ մեկնաբանեց մե... ղովրդական երգը եւ այդ ... րէն կերտեց արժէքաւոր ... ուեստ մը»:

Le Monde Musicalի մէջ ... Լընորման եւս գնահատական ... կոր յօդուած մը ունի Կոմի... մասին:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԱՇԼԻ... ԵՒ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆ...

Ֆրանսական ընկերվարա... ներու Ազգային Խորհուրդը ... կի օր գումարուեցաւ գաշինքի ... գով: Օրակարգը չափազանց ... բարեռնուած էր առօրեայ ... քական հարցերով:

Այդ հարցերէն յիշենք ...

1 — Ընտրել պիտի ... իբրեւ օգնական ... ղեկավար:

2.— Ի՞նչ պիտի ըլլայ ... իրենց կուսակցութեան հան... դաշինքին, կամ իրենց ... խաններուն դիրքը ներկայ ... քական կացութեան մէջ:

Այս երկրորդ հարցին ... թեր ու դէմ խօսեցան ... Կրումպախ, Էմիլ Քան, ... Ցէա, Ուլնտէլ, Ժան Լոնկէ, ... րինէ, Լէոն Պլում, Լըպա եւ ... րիշներ: Ի վերջոյ Լըպա եւ ... ներկայացուցին հետեւեալ ... նաձեւը —

«Ֆրանսական ընկերվարա... ազգային խորհուրդը ուրա... թարտիոյի յետադիմական ... լիծին անկման համար, որուն ... բոշակի օժանդակեց ընկերվ... կան կուսակցութեան խորհ... րանական հատուածը, հետեւ... պրոլետարներու եւ հանրապե... թեան գերագոյն շահերուն ... աշխատաւորներուն կը յայ... բացնել ու զարգացնել դաշ... Խորհուրդը վստահութիւն ... յայտնէ ընկերվարական հատ... ծին, թելադրելով հետապնդել ... յստակօրէն քաղաքականութ... միջոցով համաձայն կուսակցութ... համաժողովի որոշումներուն ... տահութիւն կը յայտնէ նաեւ ... ան, յանուն կուսակցութեան ... պանման, երբեք չպիտի թոյլ ... այնպիսի դիրքեր բռնել, ... հակառակ են կուսակցութեան ... ւնդութիւններուն, ոչ ալ ... որ քուէարկութիւններ կա... որոնք արգիլուած են միու... դաշնագրութեամբ»:

Ըսնտէլ ներկայացուց ... տեւեալ բանաձեւը —

«Ազգային խորհուրդը ... տահութիւն կը յայտնէ ... ցութեան խորհրդարանական հ... ուածին, որ պիտի պաշտպանէ ... կերվարութեան եւ ժողովրդ... րութեան անբաժան շահերը, ... գիլելով յետադիմական եւ ... շիստ, կղերական գայթ... թեամբ արտաուրուած դա... ծին վերադարձը, առանց ... տալու որ վտանգուին այն ... բունքները, որոնց վրայ հիմն... է կուսակցութիւնը»:

Առաջին բանաձեւը ստա... 2,161 քուէ, երկրորդը՝ 1... քուէ:

Ըսնտէլի դեկոյցին հարցի... գուռ բոլորս ... ուէ յայտարարեց թէ այս ... ալ օգ...

ԲՈՂՈՔ ՄԸ ԲՌՆԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Փարիզի ... ըսկ վրէժ, ... եւ ժիրօ, Թաքս եղբայրներ, փոլ ժերալտի, Թիֆաթան ցէրէն, Ռոլան Ցորժըլէս, փիէր Մաք-Օրլան, Ֆ Քարքօ, փոլ Մորան, Ժորժ Ցինհամէլ, էտմոն Ժալու, եւն.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— 1923—24ին Մարսիլիոյ մէջ հիմը դրուեցաւ Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակց. Միութեան։

Միութիւնը իր բարոյական եւ նիւթական օգնութիւնը բերաւ բոլոր այն հայրենակիցներուն, որոնք տարբեր երկիրներէ Ֆրանսա կու գային գործ փնտռելու համար։ Երբ մեր հայրենակիցներու թիւը շատցաւ Ֆրանսայի մէջ, կազմուեցան շատ մը մասնաճիւղեր, ամէն ուր որ Տարօնցի հայրենակիցներ կը գտնուէին։

1928 նոյ. 4ի պատգամաւորական ժողովին որ գումարուեցաւ Լիոնի մէջ, կը համրէինք 9-10 մասնաճիւղեր, ...

8 Դ— կը տեղեկանանք թէ վեց ամիսէ ի վեր լուծուած է Տարօն Տուրուբերանի Հայրենակցական միութեան Սէնթ Էթիէնի մասնաճիւղը։

Բ. Կարապետեան

ԲԱՐ ԱՆՑԱՐՐԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ 19 յունուար.— Լիոնի Հայրենակցական Միութիւններու ժողովը, 1930ի ...

Kodjabachian Garabed 20 Rue du Béguin Lyon (Rhone).

կարապետ Գօճաբաշեան

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

...

Հ. Վրէժ

ԳՆՉՉԻՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

... «Les Tsiganes» ...

«ԱԼՄԱՍԴԸ» ՕԹԵՍԱՅԻ ՄԷՋ

...

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԱՌԹԻՒ

(ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ԿՈՉԸ)

Ինչպէս յայտնի է, տնտեսական տագնապին եւ գործազրկութեան երեսէն հայ աշխատաւորները սկսած են արձակուիլ քիչ մը ամէն տեղ։

Աղքատախնամը Հոկտեմ. ամսուան մէջ 325, Նոյեմ. ամսուն 584 եւ Դեկտեմբեր ամսու մէջ 695ի մօտ տաք կերակուրի մասնաւոր տոմսեր բաժնած է գործազուրկ հայրենակիցներու եւ վստահ է որ Յունուար եւ Փետրուար ամիսներուն մէջ, անոնց թիւը հազարը պիտի անցնի։

Այս ցաւին դէմ դրական միջոցներ ձեռք առնելու մտադրութեամբ եւ *Առժամեայ Միացեալ Ընկերութիւն* մը կազմելու համար, Աղքատախնամը խորհրդակցութեան կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջականներու բոլոր Հայրենակցական Միութեանց, Բարեգործական եւ Բարեսիրական ընկ.ց ներկայացուցիչները, Յունուար 26ին, կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Աղքատախնամի գրասենեակը, 17, Rue Damesne, Մէթրօ՝ Թօլպիաք։

Կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ։ Ներելի չէ որ եւ է Ընկերութեան համար կրաւորական դիրք բռնել այս առթիւ

(Կնիք)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ամսագրի 9րդ տարուան Յունուարի թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ —

Ա. Ահարոնեան՝ եղջերափող. Ուսանողի օրագիրը։ *Կորիւն Մկրտիչեան՝* Թէ երկնային հրեղէն ձայնով։ *Պերճուհի՝* Հին էջ մը։ *Գ. Ճիզմէճեան՝* Ժառանգ։ *Ռէն՝* Որբերը։ *Դարեհ Օզատեան՝* Գրական ուղիներու վրայ (Ամսական տեսութիւն)։ *Հ. Ցէվլէթեան՝* Ցերեւաթափ։ *Ունատար՝* Փա՛ռք փանդիռին։ *Զարեւանդ՝* Սելիմէն Քէմալ (Թրքական ծրագիրները իրանի նկատմամբ)։ *Շրջիկ՝* Օրմանեանի տեղը մեր պատմութեան մէջ։ *Վ. Տոտովեանց՝* Համագործակցային դասախօսական ուղեւորութիւն դէպի Բուլգարիա։ *Պրոֆ. Ն. Ադոնց՝* Հայերը Բիւզանդական գիտութեանց մէջ։ *Ռուբէն՝* Հայ յեղափոխականի յիշատակները։ *Կարէն՝* Արեւմտահայ գաղութ մը Կովկասի մէջ։ *Վազգէն՝* Ատրպատականի գոյամարտը։ *Արտ. Աբեղեան՝* Թուրքիոյ տնտեսական վիճակը։ *Գ. Ց. Զագմագճեան՝* Դրուագներ Կիլիկիոյ նախընթաց կեանքէն։ *Մ. Գ. Մուրատեան՝* Էջեր Սասնոյ յուշերէն։ *Տիգրան՝* Ճատախի ինքնապաշտպանութիւնը։ *Ա. Աթեան՝* Հայ կեանքը (Ամսական տեսութիւն)։ *Տ.՝* Ամերիկահայ կեանքը։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (1)

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

...

Ա.— ՄԻԱՑԵԱԼ ԹՈՒՐՔԻԱ

...

1921ի Մեծ Պահքին ...

... (30, Հոկտ. 1920 — 13, յունուար 1921) ...

ՎԱՀԷ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

(Շար.)

Փետր. 25ը՝ Յեղափոխութեան օր

Ժընեւի մէջ, Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբը, Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ կարգին հրաւիրեց նաեւ Ռուսիան, ժամանակցելու «համաշխարհային տնտեսական տագնապի ուսումնասիրութեան»։

Ահա թէ ինչպէս՝ Ռուսիա կը բերէ իր մասնակցութիւնը եւ կը լուծէ տագնապը.— Գերմանական «Թէմփօ» թերթին Ռիկայի թղթակիցը կը գրէ թէ քաղքին մէջ ձերբակալուած են Մոսկուայի երկու գործակալներ, որոնք Միացեալ-Նահանգները մեկնելու վրայ էին։ Ոստիկանութիւնը անոնց վրայէն գտած է կարգ մը կարեւոր թուղթեր որոնցմով յայտնուած է թէ Գ. Միջազգայինը փետր. 25ը յայտարարած է «անգործներու միջազգային օր» եւ ամբողջ աշխարհի համայնավար կազմակերպութիւններուն հրահանգած է այդ օր կազմակերպել միթինկներ, ցոյցեր, թափօրներ, փողոցային կռիւներ եւ խռովութիւններ բոլոր մեծ քաղաքներուն մէջ։ Ձերբակալուած երկու բոլշեւիկ գործակալները կը պատկանին 300 հոգինոց խումբի մը որ Մոսկուայէն մեկնած է ցրուելու համար ամբողջ աշխարհի մէջ՝ այդ նպատակով։ Քրէմլինի արդի տէրերը կը կարծեն թէ այս խռովարարական նոր օրը օգոստոս 1ի ձախողութենէն յետոյ, մեծապէս պիտի նպաստէ համայնավար շարժման տարածման։

Սելանիկի համայնավարները

Երէկուան թիւով կարգ մը մանրամասնութիւններ հաղորդեր էին Սելանիկի մէջ համայնավարներու գործունէութեան եւ համայնավար գաղտնի դպրոցի մը մասին։ Աթէնքէն հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ Ընդհ. Ապահովութիւնը Սելանիկի մէջ երեւան հանած է համայնավար կարեւոր կեդրոն մը, զէնքերու, ռազմանիւթի եւ ռումբի պահեստով։ Բազմաթիւ անձեր ձերբակալուած են։

Յունաբուլղար բանակցութիւններ

ԱԹԷՆՔ, 20 յունուար.— Յունաբուլղար բանակցութիւնները ժողովուրդներու փոխանակութեան մասին՝ նոր ուղղութիւն մը պիտի ստանան։ Կը յիշուի թէ խառն յանձնախումբի նախագահին Գ. Ռէնիէյի միջնորդութեամբ, Պուլկարիա վերջերս առաջարկած էր Յունաստանի վերսկսիլ բանակցութիւնները՝ խառն յանձնախումբի մէջ՝ Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչներու հսկողութեան տակ։ Գ. Ռէնիէ եւ գնդապետ Կորֆ իրաւարարի դեր պիտի կատարէին այն պարագային, երբ երկու կառավարութիւնները չկարենային գտնել համաձայնութեան գետին մը։

Լուր կը շրջի թէ այս բանակցութիւնները դիւրացնելու մտադրութեամբ, անգլիական կառավարութիւնը իր միջնորդութիւնը առաջարկած է Գ. Վենիզելոսի, Աթէնքի իր դեսպանին միջոցով։

Համայնավարները Հնդկաստանի մէջ

Անցեալ դեկտ. 25ին Գոմպէյի մէջ ձերբակալուած էին քաղքին մէջ ծանօթ վաճառական մը Քարսոնդաս եւ ուրիշ 24 անձեր, որոնց դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ երկու օր առաջ, Գոմպէյի դատարանին մէջ։ Այս առթիւ յայտնուեցաւ թէ դաւադրութիւն մը սարքուած էր, Հնդկաստանի մէջ հաստատելու համար բոլշեւիկեան կառավարութիւն մը։ Ոստիկանական տնօրէնը յայտնեց թէ ամբաստանեալներուն վրայէն գտնուած են կարգ մը փաստաթուղթեր, յեղափոխական ծրագրի մը վերաբերեալ. պիտի սպաննէին ոստիկանական սպաներն ու կառավարական պաշտօնատարները։ Ասկից զատ գաւառներուն կարգադրութիւններ ըրեր էին կառավարութիւնը քայքայելու համար նիւթապէս, մեծ քանակութեամբ գնելով պետական արժեթուղթեր եւ անոնց փոխարժէքը պահանջելով անմիջապէս որ պայմանաժամը լրանար, ու նաեւ պոյքոթի պիտի ենթարկէին պետական փոխառութիւններն ու խնայողական սնտուկները։

Բռնուած փաստաթուղթերուն մէջ կայ նաեւ Նիւ-Եորքէն ղրկուած նամակ մը որ կը թելադրէ Ամերիկացիները գրգռել Անգլիացիներուն դէմ։

Լոնտոնի խորհրդաժողովէն վերջ

Հնդիկ ազգայնական թերթերը կը նկատեն թէ Լոնտոնի հնդկական խորհրդաժողովին մէջ՝ Անգլիոյ վարչապետին արտասանած ճառը «բառակոյտ» մըն է պարզապէս եւ հնդիկ ազգայնականներու կողմէ տրուած պահանջներուն ո՛չ մէկ գոհացում կու տայ։ Այս պայմաններու մէջ, կը գրեն, ազգայնականներուն կը մնայ շարունակել պայքարը, մինչեւ որ կարենան արժեցնել իրենց ձգտումները։

Նոյն թերթերը ցաւ կը յայտնեն նաեւ որ անգլ. կառավարութիւնը չէ որոշած առանց պայմանի եւ անմիջապէս ազատ արձակել քաղաքական բանտարկեալները եւ այս դանդաղման կը վերագրեն Գոմպէյի սակարանին մէջ գիներու վերջին ընդհ. անկումները։

Գոմպէյի առեւտրական սենեակը, իր կարգին, գեկոյց մը կը հրատարակէ, որով համաձայնութիւն յայտնելէ վերջ Մաքտոնալտի ճառին, կը պահանջէ որ անգլիական կառավարութիւնը ընդհ. ներում շնորհէ քաղաքական բանտարկեալներուն եւ զանոնք անմիջապէս ազատ արձակէ, թոյլ տալու համար որ հնդիկ պետերը կարենան խաղաղ միջոցներու մասին խորհրդակցիլ եւ համապատասխան որոշումներ տալ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Վաղը Ուրբաթ ժամը 8.30—9.15, Հ. Յ. Դ. ծրագրի մեկնաբանում (ընկ. Գ. Հիւսեան), ժամը 9.30—10.15, Հայաստանի աշխարհագրութիւն (ընկ. Ա. Մարտիրոսեան)։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Մարսիլահայ Տրամաթիք Ստուդիայի ղեկավար Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ եւ Հայ Տրամ. Օփերէթ դերասանական խումբի ղեկավար Ս. ՍՈՒՐԱՐԵԱՆԻ։

24 Յունուար Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սալոն Շարի մէջ

կը ներկայացուի՝ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

կը մասնակցին՝ Տիկ. Տիկ. Ազատեան, Մարութեան, Սուրարեան, Մուշկամպարեան, Հ. Գ. Ազարեան, Սուրարեան, Դուրեան, Թորոսեան, եւայլն։

Ռէժիսէօր՝ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ։

Տոմսերու գիները ժողովրդական են

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ — ՏԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սարսէլի մասնաճիւղի կողմէ կիրակի 25 յունուար Սարսէլի Սալ տը ֆէթի մէջ, Rue de Paris.

կը ներկայացուի՝ «ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ» (ողբերգ.)

ԵՒ «ՍԱՏԱՆԱՆ» (զաւեշտ)

կը խօսի՝ Տիկ. ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Մուտք՝ 7 50 եւ 5 ֆրանք։ Շոգեկառք՝ կառ տիւ Նորէն 10.33, 10.40, 11.57, 12.23, 1.41, 1.52։

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Տարօն-Տուրուբերանի Հայր. Միութեան Իսի-լէ-Մուլինօի մասնաճիւղին կողմէ 24 Յունուար Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Harolaի սրահներուն մէջ, 3 Rue la Vieuville, մեթրօ՝ Place d'Abbesses.

Կը նախագահէ՝ Գ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ, կը խօսի՝ ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

կը ներկայացուի՝ ԹՈՐՈՍ ԱՂԲ (զաւեշտ) եւ ՔՆԻՐ ԻՄ ԲԱԼԻԿ (ողբերգ.)

Երգ, արտասանութիւն, եւն.։ Արեւելեան եւ եւրոպական պարեր, թանկօ մրցում եւն.։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՎԱԼԱՆՍԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Բաբկէն Սիւնի եւ Կայծակ ենթակոմիտէներու բոլոր ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ԼԻՈՆԻ Պատանեկան միութեան գրական երեկոյթը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը, 11 Րիւ Տիւնուար։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը խօսի Գ. Ա. Շահխաթունի։ Մէկ ժամ սինէմա։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Եփրատ նուագախումբը որ մէկ տարիէ ի վեր կազմուած է, կը ստանձնէ հայկական, եւրոպական եւ կովկասեան եղանակներնուագել երեկոյթներու, հարսանիքներու, նշանախօսութեանց եւն.ի մէջ։

Պայմաններու համար դիմել՝ D. Onossiani 77-75 Allée de la Seine Issy les Moulineaux, (Seine)։

Ծանօթ։ «Եփրատ» նուագախումբին անդամագրուիլ փափաքողներէ կը խնդրուի, դիմել անձամբ կամ նամակով վերի հասցէին։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Վաղարշապատ Մարտիկեան կը փնտռէ իր մայրը Զապէլ (Երզնկացի, ծնեալ Շաւարշեան) ամուսինը Գէորգ, մեծ զաւակը Երուանդ՝ աղջիկը Իսգուհի։ Կը կարծուի թէ 5 տարի առաջ կը գտնուէին Հալէպ։ Դիմել՝ Karagueussian Home, La Gaudinière, la Ville aux-Clercs, Loir et Cher. France.

— Կը փնտռուի Շապին Գարահիսարցի Գալուստ Քէօրիւքճեան որ քանի մը տարի առաջ Պօրտոէն եկած է Փարիզ իր 3 տարեկան զաւակին հետ։ Մինչեւ այսօր իր հասցէն յայտնած չէ իր ամուսնոյն։ Շապին Գարահիսարի Հայր. միութենէն եւ հայրենակիցներէ աղաչագարար կը խնդրուի վերոյիշեալ կնոջ հասցէն իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ԱՆԳԼԻԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Անգլիոյ մէջ ուսած փորձառու ուսուցչուհի մը կը ստանձնէ անգլիերէնի դասեր տալ տուներու կամ իր բնակարանին մէջ։ Նպաստաւոր գին։ Դիմել՝ Օր. Roseի, 82 Rue de la Mare, Paris (20).

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Կարգ մը հիւանդներ իրենց աշխատելու կարողութիւնը կորսնցուցած են արեան անմաքրութեամբ եւ թունաւորումով։ Արեան թոյները շուտով կը փճանան, եթէ գործածէք Kalenitchenkoի Kalefluide որ կը պարունակէ բուժիչ եւ զօրացուցիչ վիթամիններ, եւ կը վերականգնէ առողջութիւնը, ուժը եւ աշխատելու ընդունակութիւնը. Հիւանդը կ'օգտուի կեանքի քաղցրութիւններէն, ինչպէս երիտասարդ եւ առողջ մարդը։ Բացատրութիւնները կը ղրկուին ձրի։ Դիմել՝ Ste. «Kalefluid Kalenitchenko» 49 Rue Balagny, Bureau 21, Paris (17).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԻՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
23
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1931

23 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1475 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԺԱՄԱՆԱԿ Է ԳՈՐԾԻ ԱՆՑՆԵԼՈՒ

Երէկ (եւ այսօր) հրատարակեցինք Փարիզի Աղքատախնամին մէկ հրաւէրը՝ ժողովի մը համար, որ տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի։

Օրակարգը՝ խորհրդակցութիւն գործազուրկներու վիճակի մասին։ Տակաւին համատարած աղէտի մը համեմատութիւնները չէ առած աշխատանքի տագնապը։ Բայց կացութիւնը հետզհետէ աւելի մտահոգութիւն կը պատճառէ ամէն ամիս։

Աղքատախնամը իր կոչին մէջ կը յիշէ քանի մը թուանշաններ որոնք բաւական պերճախօս են.— Հոկտեմբեր ամսուն 2.., նոյեմբերին 584, իսկ դեկտեմբերին 695 տուն բաժնուած ապ կերակուրի համար։

Անշուշտ տոմսերու թիւը աւելցած պիտի ըլլայ այս ամիս, քանի որ աւելի շեշտուեցաւ տագնապը, նոյն իսկ պաշտօնական վկայութեամբ։ Յունուար 10ի տեղեկագիրը փարիզեան շրջանի գործազուրկներուն թիւը կը հաշուէր 17.499, որոնց՝ 4350 յաւելում։ (Անցեալ տարի նոյն շրջանին անգործներու թիւն էր 1100, ինչ որ կը նշանակէ 16.399 յաւելում մ. մէկ շաբթուան մէջ)։

Որոշ թիւեր չկան բուն հայ գործազուրկներու մասին, այց դէպի Աղքատախնամի գրասենեակը, ժամուն դուռը եւ ...եր խմբագրատունը կատարուած երթեւեկները մօտաւոր գաղափար մը կուտան։ Մեր բացած հարցարանն ալ՝ իր կարգին. ...էեւ աւելի շատ գաւառներէն պատասխաններ եւ տեղեկութիւններ կը հասնին, քան Փարիզէն։ Այստեղ տասն անգամ աւելի տարտղնուած են մեր հայրենակիցները, մանաւանդ աշխատաւորները, եւ իւրաքանչիւր արուարձան կամ գործարան գաղութ մըն է ինքն իր մէջ։

Աղքատախնամին կոչը ուղղուած է բոլոր այն հաստատութեանց որ կրնան օգտակար ըլլալ այսպիսի գործերու մէջ,— հայրենակցական եւ բարեգործական միութիւններ եւն.։ Անշուշտ լռելեայն կը հասկցուի նաեւ Բարեգործականը, որուն ...ագիրը կը թելադրէ օգնել հայ ժողովուրդի գաւակներուն ...իւթական եւ տնտեսական վիճակին բարւոքման։ Անտարբեր չեն կրնար մնալ նաեւ Կարմիր Խաչերը, թէ ազնուապետականը եւ թէ ժողովրդականը։

Կոչը կը թելադրէ կազմել ատաժամեայ միացեալ ընկերութիւն մը։ Անշուշտ բսել կ՚ուզէ յանձնաժողով մը, կազմուած՝ ...իրը մասնակցող միութիւններէն, գարման տանելու համար ...ացութեան։

Ի հարկէ հրաւէրը պիտի գտնէ լայն եւ տաք ընդունելութիւն, քանի որ հասած է գործի անցնելու ժամանակը։ Փոխադարձ օգնութեան կոչեր կը հասնին արդէն, զանազան հաստատութիւններէ։ Մասնաւորապէս հայրենակ. միութիւնները սկսեր են հետաքրքրուիլ իրենց հայրենակիցներով, կամ այս վերջինները ձայն կը բարձրացնեն քնացողներուն դէմ։

Երբեք ներելի չէ բոլորովին հայրենակցական զգացումով տարուիլ, այսպիսի պարագաներու մէջ։ Թշուառութիւնը ...նդամայր չի ճանչնար, իսկ մասնաւորապէս ներկայ տագնապին մէջ, հարուածը ընդհանուր է եւ մարդ չի կրնար ճշդել թէ ...պիրզո՞նցին աւելի կը տուժէ թէ Սեբաստացին։ Ուրիշ խընդիր, եթէ կան Հայրենակցական Միութիւններ որ յանձն կ՚առնեն հոգալ իրենց գործազուրկները եւ բեռ չըլլալ ուրիշին վրայ։

Ամէն պարագայի մէջ, խորհրդակցական ժողովն է որ պիտի ...նայ պարզել ամբողջ կացութիւնը եւ քուէարկել համապատասխան որոշումներ։

Գործին յաջողութիւնը կը պահանջէ փոխադարձ բարեացակամութիւն եւ լուրջ հետաքրքրութիւն։

Անհրաժեշտ է ստեղծել մարմին մը, օրկան մը, որուն կարենայ դիմել առժամապէս տագնապի մատնուած աշխատաւորը։ Եւ, ինչպէս ըսած ենք ուրիշ առիթով մը, սովորական ...ութիւն բաշխելու պաշտօն չպիտի ունենայ այդ մարմինը, այլ պիտի աշխատի գործ գտնել, կամ անգործին թեւը ...նել տեղն մը, կամ տաք ուտելիք մը հայթայթել, կամ հոգալ երախաներուն, հիւանդներուն՝ կաթը։ Չէ՞ որ համաճարակի շրջան է այժմ, եւ ամէն տուն կը տառապի դուժէն (կրիփ)։

Մեր խմբագրական սեղանին վրայ ունինք նամակներ ...ոնք փոխ դրամ կ՚ուզեն, առեւ մը գիմանալու կամ պարտքով շինուած տնակ մը վրայ չտալու համար։ Եւ մենք ոչ ...կ հասցէ մը, նեցուկ մը կրնանք ցուցնել այս քաղաքին մէջ...

Ո՞ր օրուան համար են մեր հայրենակցական աղմուկները, ...թէ չպիտի կրնանք փոխադարձ օգնութեամբ կործանումէ ...րկել 3—4 կամ 5—6 հոգինոց, հազիւ կազմուած բոյներ։

Հանրային մարմինները քննադատած ատեն, գիտենք որ ...ը աշխատաւորներն ալ ունին անխոհեմութիւններ։ Օր աւուր ...պրելու եւ երբեք վաղուանը, սեւ օրուանը չմտածելու մեղքեր։

Նորեկներ չենք վերջապէս։ Ամէն օր կը տեսնենք թէ ինչ ...րագութեամբ եւ խորութեամբ կը մաշին ամէնէն երիտասարդ, պնդակազմ բանուորներն ալ, չարաչար աշխատանքին, ...քենաներու ժխորին, իւղին, աղտուկեղտին մէջ։ Վեց ամսուան արեւը կը շլացնէ մեր. աչքերը եւ կը մոռնանք անխուսափելի ամպերը։

Բայց ներողութիւն։ Խրատի ժամանակ չէ հիմա, այլ ...րծի։ Բոլոր շահակից հաստատութիւնները պէտք է լըս... ...րէն խորհրդակցին, կիրակի օր, եւ գտնեն գործելու, չարիքը սահմանափակելու ձեւեր։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԷՏՔ Է ԲԱՐԵԿԱՐԳԵԼ

«Հայրենիք» գիտել կուտայ խմբագրականի մէջ (9 յունուար).

— «Գ. Գ. Ս. Կիւլպէնկեան, ինչպէս իր պաշտօնը ստանձնելու ատեն, այժմ ալ իր նամակին մէջ կը յայտնէ, ինք՝ «կուսակցական չըլլալով՝ պիտի աշխատի, որ, ինչպէս իր անունն իսկ կը յայտնորոշէ, Բարեգործական Միութիւնը ըլլայ ցունը բոլոր Հայերուն, տուանց կուսակցական կամ կրօնական խտրանքի։»

Մեծապէս ուրախալի եւ ողջունելի է Բարեգործականի նոր նախագահին այս ~~ւզ~~ եւ ոչ-կուսակցական ազգային ոգին, զոր ա՛ն ցրապարակ կը հանէ իր ստանձնած հանրային պաշտօնին մէջ, իր գործունէութեան առաջին իսկ օրերէն։ Սակայն, բարի տրամադրութիւններ ու ցանկութիւններ ունենալը բաւական չէ, որպէս զի այդ ոգին արդիւնաւորուի կեանքին մէջ։ Գ. Ս. Կիւլպէնկեանէն առաջ նոյն կազմակերպութեան ուրիշ ղեկավարներ եւս ազգային լայն ոգիով ներշնչուած յայտարարութիւններ ըրած են, բայց ատիկա երբեք արգելք չէ եղած որ Բարեգործականը իրականին մէջ ըլլայ խտրական, նեղմիտ ու տարամերժ անձերու ձեռքը խաղալիք մը, աւելի ճիշդը՝ գործիք մը ռամկավար կուսակցութեան ձեռքը։

Վերջին տարիներու ընթացքին մենք բազմաթիւ առիթներ ունեցանք փաստերով ցոյց տալու, որ Բարեգործականը, թէեւ մէկ կողմէն միշտ կը յայտարարէ թէ ինք անկուսակցական միութիւն մըն է, բայց միւս կողմէ՝ բոլոր ղեկավար պաշտօնները յանձնած է ռամկավար մոլեռանդ առաջնորդներու, որոնք Բարեգործականի մէջ իրենց գրաւած դիրքերը շահագործած են ու կը շահագործեն շարունակ հայկական մեծագոյն կուսակցութեան՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ կատաղի պայքար մղելու համար կամ խորհրդային կառավարութեան թմբուկը զարնելու համար։

Նորընտիր նախագահը մեծագոյն ծառայութիւն մը մատուցած պիտի ըլլայ թէ՛ իր Բարեգործականին եւ ամբողջ հայ ազգին, եթէ անմիջապէս խօսքէն գործի անցնի եւ ամէն ջանք թափէ օր առաջ մաքրելու իր կազմակերպութեան ղեկավար մարմինները այն բոլոր տարրերէն, որոնք զայն միջոց դարձուցած են ու կը դարձնեն իրենց անձնական, խմբակցական կամ կուսակցական յետին նպատակները իրագործելու համար՝ միաժամանակ արգելք ըլլալով հայկական այդ կարեւոր հաստատութեան ըլլալու իրականին մէջ այն, ինչ որ պէտք է ըլլայ, այսինքն՝ կուսակցական եւ կրօնական խտրական ոգիէ ազատ եւ իրապէս չէզոք համազգային բարեսիրական կազմակերպութիւն մը։»

Լուրեր Թուրքիայէն.— Ենկիւրիի Ազգ. ժողովը ջնջեց լուծուած ազատական կուսակցութեան անդամներէն Հայաստանի երեսփոխանութիւնը, այն պատրուակով որ ան երկու ամիսէ ի վեր չէ յաճախած ժողովի նիստերուն։

— Սեւ ծովը փոթորկած է, երեք նաւեր, յունական, իտալական եւ թրքական խրած են, ինչպէս նաեւ 30ի չափ փոքր փոխադրանաւեր։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Մենեմենի դատավարութիւնը

Պատերազմական ատեանը կը շարունակէ դատավարութիւնը։ Այս անգամ պիտի հարցաքննուին Մենէմէնի դէպքին հետ ուղղակի կապ ունեցողները։ Հաւանական է որ այսօր հարցաքննուին նաեւ շէյխ Էսատ, տղան՝ Ալի եւ Պէյքոզի մէջ ձերբակալուած թաղուր իմամի Իպրահիմ։

Դատավարութեան միջոցին, դէպքին բուն հեղինակները ծանր ամբաստանութիւններ ըրած էին այս անձերուն մասին։ Հետաքրքրութեամբ կը սպասուի թէ շէյխ Էսատ եւ ընկերները ի՛նչ պիտի ըսեն այս ամբաստանութիւններուն։

Մէնէմէնի դէպքին հեղինակներուն դատավարութիւնը լրանալէն վերջ, կարգը պիտի գայ անոնց որոնք ամբաստանուած են զաղտնի թէքքէ բանեցնելու եւ աղանդի քարոզութիւն ընելու յանցանքով։ Այս յանցանքով ամբաստանուած բազմաթիւ անձերէն մէկ մասը Մէնէմէն բերուած են, մնացեալը բերուելու վրայ են։

Պատերազմական ատեանը իբր երկրորդ խնդիր մը պիտի զբաղի Ֆոչայի զայմագամի մահափորձի դէպքով։ Այս խնդրին ամբաստանեալները 20 հոգի են եւ որոնցմէ 16ը ոչ ձերբակալեալ, իսկ 4ը ձերբակալուած վիճակի մէջ կը մնան։

∴ Պատերազմ. ատեանի առաջին դատավարութեան միջոցին, շէյխ Էսատ անհանգստութիւն ունեցած եւ նախագահին թոյլտուութեամբ դուրս հանուած էր զին. բժիշկին հսկողութեան տակ։ Անկէ ի վեր 36 ժամ անցած է, բայց Շէյխը դեռ ապաքինած չէ։ Այնպէս որ յայտնի չէ թէ պիտի կարենա՞յ ներկայ ըլլալ դատավարութեան, ուր ինքն ու ընկերները պիտի հարցաքննուին։

Միակ յանցաւորը Շէյխ Էսատն է

Առաջին դատավարութեան միջոցին, ամբաստանեալ Մէհմէտ Էմին հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է հոճաներուն եւ Շէյխ Էսատի մասին.

— Թէքքէներուն մէջ հոճաները այն տեսակ ներշնչում մը տուած էին մեզի որ կրակը նետուելու պատրաստակամ վիճակի մը հասանք։ Հոճաները կ՚ըսէին թէ Շէյխ Էսատ ծայրագոյն շէյխ է, կրնայ անձրեւ տեղացնել եւ աշխարհի մէջ անկէ աւելի մեծ մարդ գոյութիւն չունի։ Հաճի Իպրահիմ Անատոլուի փոխանորդն էր։ Երբ Փաշաքէօյ եկանք, Մէհտին հետեւորդներուն անունները տուաւ մեզի, քովի շունն ալ «Գիթմիր» (յարալէգ) կը կոչէր։

«Պօզալան եկանք։ Ձեռքերնիս գտնուած գրքերէն հատուածներ կարդալով, ագէտ գիւղացիները կը խաբէինք։ Խորհեցանք Իլիրաբանի ոստիկան զինուորներու պահականոցին վրայ յարձակիլ եւ զէնքեր առնել անկէ։ Բայց յետոյ վախցանք եւ ետ կեցանք»։

Սարը Հասան ալ ալ իր յայտարարութեան մէջ հետեւեալը ըսած է.

«Մէհմէտ Ահմէտ, Շամսան Մէհմէտ, Քաթակոն Մէհմէտ եւ Սիւթճիւ Մէհմէտ խանութս եկան։ Մէհտի Մէհմէտ ըսաւ թէ կրօնքը պիտի բարձրացնէ ինք. Ապտիւլ Համիտի տղոցմէն մէկը գահ պիտի բարձրանայ։ Բոլորը կը համոզեա։ Ես Պոլիս գացի մօրեղբայրս տեսնելու, բայց զայն չգտնելով, Շէյխ Էսատի Էրէնքէօյի քէօշկը գացի։ Հօճա Լազ Իսմայիլ էֆ.ն դրկած էր զիս, նամակ մըն ալ տալով գոր տարի։ Տասնըմէկ օր քէօշքը մնացի, բայց Շէյխը չտեսայ»։

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Փարիզի եւ Ֆրանսայի կեդրոն քաղաքներու մէջ գործուած շատ մը ոճիրներու հեղինակները յաճախ օտարականներ են։ Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդի անդամներէն մէկուն կողմէ այս առթիւ ուղղուած հարցումի մը պատասխանելով, Փարիզի ոստիկանութեան պետը կը պատասխանէ իր կարեւորութեան պատճառաւ, ոստիկանապետին պատասխանը կուտանք ամբողջութեամբ.—

«Ընդհ. ապահովութեան սպասարկութիւնները կը հսկեն որ Ֆրանսա մտնել փափաքող օտարականները ինքնութեան թուղթ եւ անցագիր ունենան, համաձայն օրէնքի եւ ներկայիս կիրարկուող միջազգային պայմանագրութեանց։

«Օտարականներու վրայ հսկողութիւնը կը կատարուի սահմանագլուխին վրայ, յատուկ ոստիկանապետներու կողմէ, որոնք կապ կը պահեն մաքսային եւ ոստիկանական սպասարկութեանց հետ։

«Մեր սահմանագլուխը ընդարձակ է եւ անցքի վայրերը բազմաթիւ։ Այս պատճառաւ, կրնայ պատահիլ որ անբաղձալի տարրեր խուսափին հսկողութենէ եւ գաղտնի մտնեն մեր երկիրը։

«Ահա թէ ինչո՞ւ Ֆրանսա բնակող օտարականները կ՚ենթարկուին նոր հսկողութեան իրենց բնակավայրին մէջ իսկ։

«Բնակութեան իրաւունքը կը տրուի Ֆրանսա բնակելու

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԿԱՐԵՒՈՐ ՆՈՒԷՐ ՄԸ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷԿ ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

«Նոր Օր» կը գրէ թէ Կիւլպէնկեան գերդաստանը հանգուցեալ Պատրիկ Կիւլպէնկեանի յիշատակին համար, Լիփազմայի ազգ. վարժարանին տարեկան 20 հազար տրախմի յատկացուցած է։

ԳԵՐՄԱՆԵՒԼԵՀ ՎԷՃԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը զբաղեցաւ գերմանեւլեհական վէճով։ Գերմանիոյ ներկայացուցիչը Քուրթիուս, երկար ճեկոյցով մը ներկայացուց հալածանքները, որոնց ենթարկուեցան Վերին-Սիլեզիոյ փոքրամասնութիւնները, լեհական վերջին ընտրութեանց ընթացքին։ Այդ դէպքերուն կապուած յիշատակագրեր Ժընեւի ընդհ. քարտուղարութեան ուղղուած են ժամանակին՝ գերման կառավարութեան կողմէ։ Քուրթիուս մեղադրեց լեհական կառավարութիւնը թէ նպաստած է գերման փոքրամասնութիւնները անհաւեկելու այս եղանակին։ Լեհ ոստիկանութիւնը դէպքերուն չէ միջամտած եւ կամ միջամտած է ընդդէմ Գերմաններուն։ Գերմանիոյ ներկայացուցիչը յարձակեցաւ լեհ քաղաքական կազմակերպութեան մը վրայ «Վերին-Սիլեզիոյ Ըմբոստներու Դաշնակցութիւնը» որուն նշանաբանն է «պայքար գերմանականութեան դէմ»։

Ու խիստ պատիժներ պահանջելէ վերջ հանդէպ պարտաղանց լեհ պաշտօնեաներուն, Քուրթիուս, կարճ ակնարկութիւն մը ըրաւ դաշնագիրներու վերաքննութեան որուն կը ձգտի ամբողջ գերման ժողովուրդը միաձայն։ Բայց, աւելցուց, բոլորն ալ կը մտածեն թէ այդ նպատակին կարելի է հասնիլ միայն փոխադարձ համաձայնութեամբ եւ օրինական ճամբաներով։

Լեհաստանի կողմէ, Քուրթիուսի պատասխանեց Զալէսքի, հերքելով անոր վերագրումները.— «Վերին Սիլեզիան սահմանային նահանգ մըն է որուն ժողովուրդը դիւրագրգիռ է եւ անցեալ Օգոստոսի դէպքերուն մէջ, պատասխանատուութեան մեծ բաժին մը ունին գերման նախարար մը Թրէվիրանուս եւ Հիթլեր իրենց գրգռիչ յայտարարութիւններով։ Այսուհանդերձ լեհ կառավարութիւնը պատժած է կարգ մը պաշտօնեաներ եւ այս կերպով փաստը տուած է թէ կ՚ուզէ պահպանել գերման փոքրամասնութեանց իրաւունքները։

ՀՈՒՍԿ ԲԱՆՔ

Համբուրգայի ուսումնասիրական յանձնախումբը իբրեւ եզրակացութիւն իր աշխատանքներուն կոչ մը ստորագրեց ի պաշտպանութիւն խաղաղութեան, մասնակից 27 պետութիւններու կողմէ։ Կոչը կը վերջանայ հետեւեալ բառերով.— Եւրոպական պետութեանց արտաքին նախարարի կամ պատասխանատու ներկայացուցչի մեր հանգամանքով պարտք կը զգանք յայտարարելու թէ աւելի քան երբեք վճռած ենք օգտագործել Ազգերու Դաշնակցութեան կազմը՝ արգիլելու համար բռնի ուժի ամէն ձեռնարկ»

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ՀԱՆՐՕԳՈՒՏ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մէկուկէս տարիէ ի վեր տիրող անտեսական տագնապը Ֆրանսա ալ հասաւ վերջապէս եւ գործազրկութիւնն սկսած է վրդովիչ հանգամանք առնել, նոյնիսկ պետական շրջանակներու համար։

«Ցառաջ»ի հարցարանը շատ կարեւոր պահանջի մը գոհացում կուտայ, որովհետեւ անհրաժեշտ է որ զանազան կողմեր ցրուած մեր հայրենակիցները մօտէն տեղեակ ըլլան իրենց շրջանէն դուրս գտնուած հրապարակներու իրական կացութեան, եւ պանիքը ձգելով շուքի տակէ վաճելու փորձութեան չենթարկուին։ Այլ աշխատին լաւագոյն կերպով օգտագործել իրենց միջավայրի կարելիութիւնները։

Պաշտօնական շրջանակներու տեղեկութեանց համեմատ, առայժմ 20,000էն աւելի չէ անգործ բանուորներու թիւը, բայց եթէ նկատի առնենք նաեւ շաբաթը փոխանակ 48ի 40, 30 մինչեւ իսկ 24 ժամ միայն գործ հայթայթող գործարանները, ինչպէս նաեւ այն օտար բանուորներն, որոնք որեւէ պետական պաշտպանութեան կամ նպաստի իրաւունք չունին, կարծեմ սխալ չըլլար ենթադրելու թէ 100.000ի կը մօտենայ անգործներու թիւը։

Մեր հայրենակիցներն անշուշտ չեն կրնար յոյս դնել որ եւ է հաւաքական գործունէութեան վրայ, որով ամէն մէկն իր գլխուն ճարը պէտք է նայի։ Բայց ի նկատի ունենալով մերիններուն խնայասիրութիւնն եւ աշխատանքի տոկունութիւնը կացութիւնն այնչափ ալ սեւ ներկայացնելու պատճառներ չկան առայժմ, քանի որ Ֆրանսայի տնտեսական վիճակը բաւական զօրաւոր է՝ երկար ժամանակ յաջողապէս դիմադրելու համար։ Մանաւանդ որ, համեմատաբար Ֆրանսա լաւագոյն երկիրն է այլուստի կողմէ։

Տնտեսական տագնապը համաճարակի նման է յաճախ. զօրաւոր կազմութիւն ունեցողները դիւրաւ չեն վարակուիր եւ մանաւանդ անոնք որ ժամանակին կանխարգել միջոցները ձեռք կ'առնեն, կրնան վստահութեամբ նայիլ ապագային։

Պետութիւններու գիրքը գործազրկութեանց պարագային տարբեր է երկրէ երկիր։ Անգլիոյ կառավարութիւնը ամէն գործազուրկի նպաստ կը վճարէ շաբաթական 100էն 200 ֆր.՝ նայելով թէ գործազուրկը ամուրի է թէ ամուսնացած կամ զաւակ ունի թէ ոչ։ Կան երկիրներ որ որեւէ դրամական նպաստ չեն ըներ, այլ կը բաւականանան աշխատութեանց ապահովագիրները միայն օգտագործելով, ինչպէս Գերմանիոյ մէջ։ Ֆրանսա ալ որոշած է մեծածախս հանրօգուտ շինութիւններ քուէարկել գործ հայթայթելու համար անգործ բանուորներուն։

Անգլիական դրութեան թեր ու դէմ.շատ գրուած է եւ դժուար է վճռական եզրակացութեան մը յանգիլ։ Ընկերութեան պարտքն է անշուշտ օգնութեան ձեռք կարկառել ժամանակաւոր նեղութեան մատնուած իր մէկ անդամին։ Մինչեւ այստեղ տարակարծութիւն չի կրնար ըլլալ. բայց այդ օգնութիւնը յաւերժացնել պաշտօնապէս՝ որոշեալ սակագիններով եւ պետական օրինաւոր ծախքի ձեւ տալ այդ նպաստին, ծուլութիւնը քաջալերել չէ՞ արդեօք։ Կան անշուշտ շատ մը բանուորներ որոնց բարեխղճութիւնն ու աշխատանքի փափաքը անկեղծ են եւ անոնք ակամայ միայն բեռ ըլլալու կը դիմեն հանրութեան, բայց քանի քանիներ ալ կան որ գիտակցաբար կը ծուլանան եւ օրինաւոր հասոյթի աղբիւր կը նկատեն պետական նպաստը։

Լաւագոյն դրութիւնն ապահովաբար Ֆրանսայի ընդունած ձեւն է. այսինքն գործ հայթայթել բանուորին։ Անշուշտ նըպաստէն շատ աւելի է վճարուելիք աշխատավարձը, բայց փոխարինութիւն մը կայ կատարուելիք աշխատութեան մէջ եւ մանաւանդ անաշխատ վատնուած պահ մը չէ որ կ'ապահովուի գործաւորին։ Անոր արժանապատուութիւնը նուաստացնող որեւէ պատճառ չկայ։

1927էն ի վեր Ֆրանսայի պետական նախահաշիւը ամէն տարի կարեւոր յաւելուածներ ցոյց կուտար, եւ 1930ին այդ այդ գումարը հասած էր մօտ հինգ միլիարի։ Նախահաշիւը պատրաստելու ժամանակ դիւրին է թուղթի վրայ յաւելուածներ ցոյց տալ։ Դժբախտ մըն է մուտքերը շատ եւ ծախսերը քիչ ցոյց տալ.բայց իրական յաւելուածներ ունենալը ամէն երկրի գործ չէ։ Այս կը նշանակէ թէ Ֆրանսայի վերջին 3-4 պետական նախահաշիւները պատրաստուած են գիտակցօրէն ծախսերը շատ եւ մուտքերը քիչ ցոյց տալով, ինչ որ առողջ ձեւն է եւ արդիւնքը եղած է աւելի փայլուն քան թուղթի վրայ ցոյց տրուածը։

Թարտիէօի դահլիճը Outillage National անունով ծրագիր մը պատրաստեց խորհրդարանին ներկայացնելու համար,որու համաձայն այդ հինգ միլիարդ յաւելուածը պիտի գործածուէր հանրօգուտ աշխատանքներու— ճանապարհներու, կամուրջներու, ջրանցքներու եւայլն շինութեանց։ Այսպիսով թէ գործ պիտի հայթայթուի Ֆրանսացի բանուորներու եւ թէ պիտի բարւոքին երկրի հաղորդակցութեանց միջոցները,զարգացնելու համար ընդհանուր բարօրութիւնը։

Ներկայ դահլիճը բոլորովին համամիտ չէ նախորդին եւ լուրջ պատճառներ ունի վերապահ ըլլալու։ Անցեալ տարիներուն նախատեսուած մուտքերը լիովին գանձուեցան եւ մինչեւ իսկ աւելի քան նախահաշիւը, բայց տնտեսական տագնապին հետեւանքով կասկածելի է որ ներկայ տարին ալ նոյնչափ բախտաւոր ըլլայ։ Ելմտական նախարարի մը պարտքն է նկատի ունենալ յառաջիկայ անպատեհ հաւանականութիւններն եւ ըստ այնմ բաշխել իր ծախսերը։ Երկրի մը տնտեսական զօրութեան խարիսխն իր պետական հաշուեցոյցի հաւասարակշռութիւնն է։ Կրնայ յաւելում չըլլալ եւ վերջին հաշուով պէտք չէ ալ ըլլայ. այսինքն հարկատուները պէտք չէ շատ ճզմել։ Բայց նուազում, բաց (déficit) երբեք պէտք չէ ցոյց տրուի, ինչպէս անհատական կեանքի մէջ պարկեշտ մարդ մը պէտք չէ աւելի ծախսէ քան իր վաստակը, յառաջիկայ յոյսերով՝ որոնք կըրնան չիրականանալ։

Տագնապալի շրջաններու մէջ ոչ միայն կրնան մուտքերու գումարները նուազիլ, այլեւ ծախքերն աւելի կ'ըլլան — հաշուարկ քան նախատեսուածները եւ նուազումը կը դառնայ ապահովելի աղէտ մը։

Հիմնովին փոխուած կացութեան մը հանդէպ, հիմնովին փոխել պէտք է նաեւ յառաջիկայ ելմտական քաղաքականութիւնն եւ հաշուեցոյցի պատրաստութիւնը։

Թարտիէօի դահլիճը որոշած էր վստահութեան քուէ պահանջել հինգ միլիարի գումարը ու մէկ պարագայի մէջ չանցնելու խնդրոյն մէջ։ Այսօր արդէն այդ տատանումը չափազանց մեծ կը թուի դահլիճին եւ հաւանաբար գեղչուի կիսով։ Եւ այն ալ պայմանաւ որ մաս առ մաս գործածուին գումարները։

Այս տեսակ ծրագիրները պէտք է պատրաստուին միայն իբրապէս արտասովորելի գումարներու համեմատ եւ սկսելով առժամապէս աշխատանքներէն։ Պէտք չէ անհաշիւ աշխատանքներու ձեռնարկել եւ վերջն ալ անակնկալ պարագաներու առջեւ կիսատ թողուլ սկսուած գործն եւ իզուր վատնած ըլլալ անհրաժեշտ գումարներ։

Հանրօգուտ ձեռնարկներու այս ծրագիրը պարզ առաջարկ մըն է արդէն եւ քուէարկուելէ առաջ դեռ շատ փոփոխութեանց կրնայ ենթարկուիլ։

Շաբաթ օր խորհրդարանը քուէարկեց արդէն 670 միլիոն ֆրանքի գումար մը, իբր առաջին մաս, ազգային բարեշինութեանց ծրագրին նախատեսուած անմիջական պէտքերուն յատկացուելու համար։ Այս առթիւ տեղի ունեցած վիճաբանութեանց ժամանակ, ելմտական նախարարը յայտարարեց թէ նոր դահլիճը չի մերժեր նախորդը հինգ միլիառ արժող աշխատանքի ծրագիր մը պատրաստած ըլլալուն համար, բայց իրենց պարտականութիւնն է նոր ստեղծուած պայմանները նկատի ունենալ եւ եթէ պետական նախահաշիւը նախորդ տարիներուն նման յաւելուածներ ունենայ, իրենք պատրաստ են չգեղչել այդ գումարը։

Ժողովուրդին գործ հայթայթելու համար առաջարկողներ ալ կան որ Ֆրանսայի դրամատան մօտ հաւաքուած ոսկիներու փոխարէն, հրապարակ հանուած դրամատոմսերը գործածուին նոր ձեռնարկութեանց մէջ։ Այդ դրամատոմսերու քանակը վերջին շաբթուան հասած էր 78 միլիառի անհօլի գումարին, որու փոխարէն սակայն դրամատան նկուղներուն մէջ ամբարուած են 54 միլիառ ֆրանքի ոսկի։

Այդպէս առաջարկողները կը մոռնան որ այդ գումարները Ֆրանսայինն չեն պատկանիր եւ կրնան մէկ օրէն միւսը ետ պահանջուիլ։ Պանք տը Ֆրանս այդքան մեծ շահեր ալ չունի այդ արտասահմանեան ոսկիները պահելուն մէջ եւ առոր համար էր որ դիւրաւ յօժարեցաւ զեղչի սակը հարիւրին 2ի իջեցնել, որպէսզի օտարները չխրախուսուին Ֆրանսա բերելու իրենց տրամադրելի գումարները։ Որովհետեւ այդ ոսկիներն առ հասարակ Անգլիոյ դրամատունէն կը գնուէին Ֆրանսա բերուելու համար, քանի որ Ֆրանսա միայն 0.995 ամբողջաճանի մաքուր ոսկին կ'ընդունէր։ Անգլիոյ դրամատան համեմատ թեթեւելու համար Պանք տը Ֆրանսն որոշեց այսուհետեւ 0.900 ամբողջաճանի ոսկի ալ ընդունիլ քիլօին 30—40 ֆրանք դրամահատման ծախք գանձելով։ Այսպիսով Ֆրանսա ոսկի դրկել ուզողները պիտի կրնան ուրիշ տեղերէ ալ ոսկի հայթայթել, առանց Անգլիոյ դրամատունէն պահանջել ստիպուելու։

Ինչպէս Պանք տը Ֆրանս օրէնքով ստիպուած է ներկայացուած ոսկին գնելու, նոյնպէս ալ Անգլիոյ դրամատունը ստիպուած է այս պահանջուածին չափ ոսկի տալու դրամատոմսերու փոխարէն։ Եթէ Անգլիա չուզեր որ իր պահեստի ոսկին նուազի, պէտք է բարեփոխէ այդ օրէնքը։

Այս բոլոր գործառնութեանց մէջ մեծագոյն դեր կատարողը վստահութիւնն է։ Դրամը գոյն չունի եւ դրամատէրն ալ հայրենիք։ Ֆրանսայի քաղաքական կացութիւնը վստահութիւն կը ներշնչէ դրամատէրին եւ հակառակ ամէն տեսակ զգացումներու եւ ահազանգներու, ամէն շաբաթ քանի մը հարիւր միլիոն ոսկի կուգայ Պանք տը Ֆրանսին։

Մ. Տ.

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ, 19 յունուար — Սովորութիւն է ամէն տարեվերջի յետադարձ ակնարկ մը նետել հետեւաբար, մեր գաղութի ազգային կեանքին համար երկու խօսք։

Ամէն տեղի պէս, հոս ալ չիրականացան այն յոյսերը որ ընդհանուր են.— Հայրենիքէն հեռու միեւնոյնտեղը ապրող իւրաքանչիւր հայ անհատ մէկ ամբողջութեան մը գործօն մասնիկը։ Առիթը չենք կորսնցուցած ըսելու թէ ասիկա ինչ կը նշանակէ, թէ սխալ է բաժան բաժան ապրելու դրութիւնը թէ բաւական չէ միայն ենթադրել ներքին սեր մէկզմէկու հանդէպ. այլ պէտք են յաճախակի առիթներ ազգային կեանքը ամբողջելու համար։

Օրը օրին արձանագրած է արդէն «Ցառաջ» գաղութիս կարեւոր անցքերը, բայց ինչպէս ամէն գաղութ, նոյնպէս մերինէն կը յուսանք աւելին։

*** Միւս կողմէ, ճիշդ այս պահուս կարդալով Լիոնի հայ կեանքի շուրջ «Ցառաջ»ի թղթակիցին տեսութիւնը, ուր կ'ըսուէր թէ 6000 հոգինոց գաղութ մը 20 աշակերտ ներկայացուց դըպրոց եւ տարբերած գաւեր պատճառ դարձան որ դպրոցը փակուի... շատ զաւեշտ, որովհետեւ դպրոցի պէս անհրաժեշտութեան մը մերժումը այս դարուն մէջ՝ աններելի է այլեւս։ Թուրքը, Թաթարը, Քիւրտն ու Աֆղանն անգամ աչքը բացեր են դէպի լոյս եւ գիտութիւն ու մենք կը գոհանանք դեռ գծուծ հաշիւներով, եսն ու զանի վէճերով...

Եւ այս տեսակէտէն Պերլինի գաղութը ունեցած է աւելի կամք։ 400 հոգինոց գաղութէն արդէն 18 աղջ հայերէն կը սորվին։ Հոգեւոր հովիւ Գրիգոր Ծ. Վրդ. Ղահլամեան, աչքի առջեւ ունենալով բնակարաններու հեռաւորութիւնները— Պերլին Եւրոպայի ամէնէն մեծ քաղաքն է տարածութեան կողմէ— յանձն առած է 4 5 տեղ երթալ բերել եւ դասաւանդել։ Այսպէս գաղութս միութեան փորձութիւնը յաջողած է հայերէն եւ հայոց պատմութիւն սորվեցնել մեր աղոց։

Այս տարի ճիշդ օրին տեղի ունեցաւ աղոց տարեկան հանդէսը Ծնունդի առթիւ (կիրակի յունուար 4) իսկ իթման եկեղեցական արարողութիւնը բշ իրիկուն յունուար 5ին։ Երկու հաւաքոյթներուն ալ գաղութը մեծամասնութեամբ ներկայ էր։

Փոքրերու հանդէսը.— Մենք ծօթանաւորի չափ ներկաներ՝ ծնողք եւն. անոնք 25ի չափ դեռակատարներ։ Վառվռուն կոծ ու կրակ բաներ։ Իւրաքանչիւրը մէկմէկ, երկ-երկու բան ունի արտասանելիք եւ մենք պատրաստ ենք ծափահարելու զիրենք։ Որովհետեւ մերն են, մեր հոգին ու մարմինը մեր ապագան։ Ահա հայ դրօշի գոյներով ծրագիրներ գծած կը բերեն մեզի, կ'ուրախանանք, կը հրճուինք որ մանուկներն իսկ գիտեն եւ իրենց մտքերուն մէջ ակօսուած է կարմիր, կապոյտ, նարնջագոյնին պատկերը։ Մինչ անցնող տարուան անկախութեան տօնին չեմ գիտեր ինչ պատճառով, նոյն այդ դրօշը կը բացակայէր բուն իսկ օրին եւ ... մեծներուն մօտ։

Հանդէսը կը սկսի «Մեր Հայրենիք»ով զոր փոքրերը կը նուագեն ջութակի եւ դաշնակի վրայ. մենք յոտնկայս կ'ունկնդրենք։ Ցեռոյ կուգայ շարքը արտասանութիւններուն։ Ամէնքն ալ հայերէն։ Վարդագեղ ուսուցիչը արդէն գիտնալ է ուրիշ արտասանութիւն։ Հայրենաբաղձ տաղաչափեր իսկ բոլորը կը յաջողին։ Զարենցի «Ես իմ անուշ Եւն. եւն.»

Ամէնից սիրուն լաւ տունը որ կայ
Այս հին խրճիթն է

Այլ մանաւանդ աչքի կը զարնէ իր «Մխիթարեան» փայլուն հագուստով փոքրիկ Եղձեանը, որ փորձի Սամուէլ Մուրատեանը կը յաճախէ եւ Ծնունդեան արձակուրդի առթիւ ծնողքին մօտ կը գտնուի։ Դեռ քանի մը ամիս առաջ հայերէն խօսիլ չէր գիտեր ու հիմա երկու աղուոր արտասանութիւն իրարու ետեւէ։ Եւ «Իմ Հայաստան»ը արտասանած ատեն կըզգաս աղաղայ հայ սերունդին ազնուօրէն թնդիւնը որ չպիտի ուշանայ...

Ես չեմ մեռնիր,
Քեզ չեմ մոռնար,

Կ'ըսեն անոնք,երբ հայրենիքէն հեռու գաղթական հայորդիներ։

Ծնողներու խնդրանքին վրայ, Տքթ. Հայկ Եղձեան,
վկայեց թէ իր զաւակը
ամսուան մէջ Փարիզի Մխի
տններուն մօտ կրկին հա
կը խօսի ու կը կարդայ,
բակաւ իր երախտագիտ
յայտնեց Մխիթարեան
րուն, այլեւ մանաւոր
կալութիւն Պերլինի հայ
Միութեան եւ Գր. Վրդ.
Ղահլամեանի որքան քչեր
հայ մանուկները հայ պ
եւ գաղութը իբր ազգայ
ւոր մը պահպանելու.
Ցանձնարարեց ու խրախ
քաջալերել եւ զօրավիգ
սանել։

Ծափահարութեամբ
ցող ճառէն վերջ, «Կաղա
պան» եկաւ եւ նուէրներ
աղոց ամէնուն,— Միր
լիք եւն։ Ու մենք բաժնեցինք
ուրախ եւ ոգեւորուած մ
փոքրիկներէն, որոնք
մանկական ներկայացում
տուեր էին մեզի։

Գ. ՓՐՈՒՆ

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱՆՕՐԻՆԱԿ ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ ՄԸ

Բրիտանական Պետութեան հովանաւորութեան տակ, յունվ. 7ին Լոնտոնի Արքայական Ակադեմիոյ մէջ բացումը կատարուեցաւ համաշխարհիկ կարեւորութիւն ունեցող ցուցահանդէսի մը, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերած են Եւրոպայի գրեթէ բոլոր երկիրները։

Տաղանդաւոր եւ քաղաքակիրթ հին ժողովուրդի մը 60 դարերու արուեստին կենդանի եւ սրտայոյզ պատկերն է որ կը պարզուի Ակադեմիոյ զմբէթներուն տակ։ Արդարեւ, պարսկական արուեստը կենսունակ եւ ներշնչեան դեր մը կատարած է նախապատմական ժամանակներէն սկսեալ, Ցունաստանի զարթօնքի օրերէն ալ առաջ, եւ այսօրուան եւրոպական արուեստին համաշխարհիկ զարգացումի թանկագին օժանդակութիւն մը ընծայած է։

Ցուցադրուած գերազանցօրէն գեղեցիկ առարկաներուն պարզած պէսպիսութիւնը ի հարկէ առատ ներշնչումի մը աղբիւր պիտի ըլլայ արուեստագէտներուն եւ ամէն կարգի գծագրիչներուն համար, ինչպէս նաեւ հրահանգութիւն մը ընդհանուր հանրութեան։

Այսպիսի ցուցահանդէս մը միջազգային միայն կրնար ըլլալ։ Երեսուն պետութիւններ իրենց նպաստը բերած են փայլուն յաջողութեան համար։ Գըլխաւոր «կնքահայր»երը եղած են Անգլիոյ թագաւորը եւ Պարսից Շահը, յետոյ կուգան երեք ընկերութիւններ, ամերիկեան,գերմանական եւ ֆրանսական, որոնք ցուցադրուած առարկաներուն նախաձեռնութիւնը ստանձնած են։

1926 Հոկտ. եւ Նոյեմ. ամիսներուն Փէնսիլվանիոյ թանգարանին մէջ առաջին միջազգային ցուցահանդէսը եղած էր, մի միայն պարսկական արուեստին յատկացուած։ Մէկ միլիոն ոսկիէն արժողութեամբ իրեղէններ ցուցադրուած էին, մօտաւորապէս 1000 առարկայ։ Միեւնոյն ատեն պարսկական արուեստի միջազգային համաժողով մըն ալ կը գումարուէր ամերիկեան նոյն քաղաքին մէջ։ Հոն էր որ որոշուեցաւ երկրորդ եւ աւելի ընդարձակ ցուցահանդէս մը եւ համաժողով մը կազմակերպել եւրոպական մայրաքաղաքի մը մէջ, ինչ որ ահա այսօր տեղի կ'ունենայ Լոնտոնի մէջ։ Համաժողովին ծախքը հոգացած է Ամերիկացի մը, ցուցահանդէսին եւ ուրիշ յարակից ծախքերուն մեծագոյն մասն ալ ամերիկեան աղբիւրներէն կը հոսի։ Բնականաբար անհրաժեշտ դրամի պէտք կար երեսուն երկիրներու մէջ ցիրուցան կամ պատրաստուած առարկաները Լոնտոն
դրելու, դժուարահաճներ
գելու եւ ձեռնարկին մի
յին վայելուչ կերպարա
տալու համար։

Առարկաները հա
ամփոփելու համար հ
է 30 - 40 հազար
ճամբորդել։ Բանակցու
կատարել զանազան կ
րութիւններու եւ անհ
հետ, բան մը՝ զոր կարե
ընել թղթակցութեամբ
պարսիկ կառավարութիւ
գախ ու անվերապահ,
ջերմեռանդօրէն պահպան
նազարեան գանձերը
նորբին առարկաներ
րագնին ուշադրութեամբ
բայ հանեց ծովէ ծով,
դրելու համար գանձեր
աշխարհի, կարծես համ
հիկ մրցումի մը ձայ
ըլլալով։

Ինչպէս ըսինք, ցու
դէսին իրեղէնները հաւ
են երեսուն երկիրներէ
րիւրէ աւելի հաւաքա
ներէ, թանգարան,
դարան, համալսարան,
վարական հաւաքածոյ
սոնցմէ դուրս կան հարկ
անհատ ցուցադրողներ
մէջ հաւաքուած չնաշ
այս իրեղէններուն
երորդը արտասահմանէ
ուած է։ Շատ թանգա
ասոր համար տակնուվ
ղած են, անհրաժեշտ
գումներ ղրկուած են,
կարգ մը դասախօսու
քանի որ արուեստի
թեան իբրեւ նմոյշ
շատ մը առարկաներ
ղրուած են Լոնտոն։
պով, այս պահուս,
ու գեղարուեստական
րութեամբ Անգլիոյ մա
ղաքը միակն է աշխարհ

Պարսից Շահին գլ
ջակիցը եղած է ցուցահ
յաջողութեան համար
րողապետը՝ Թիմուրթա
կական աւանդութիւնն
տեսակէտը բարձր բռնե
մար։ Պարսիկները մէջ
խանձախնդիր արթնու
ընականէն յամառութի
նին իրենց գանձերը
հելու, իրենց տունէ
պարտէզներուն պէս։
նուապետական տար
թիւնը բարեբախտաբար
քան խստապահանջ
այս անգամ։ Նոյն իսկ
ներու առջեւ դոց
պարսիկ գանձատուններ
րոստութիւնը։ Լորտ
անգամ՝ Պարսկաստան
ցելութեան՝ Արքայակա
տենադարանին սեմէն
չկրցաւ երթալ։ Հետ
շատ մեծ դժուարութեամ
րեփ եղաւ Առաջարկի,
եւ Վալմի մեծ խարա

...նաւոր գանձարաններէն բա... ...ր մը դուրս հանել։ Ամէնէն ...անաւոր պարսիկ սուրբերը այս ...ւսերը թաղուած են, եւ դարէ ...ր պարսիկ վաճառականներուն ...ով նուիրուած յոյժ թանկա... առարկաներ անոնց դամբան... ...րուն մէջ զետեղուած են։ Այս ...գանձաթաղոյց եւ խորախոր... ...ուրք մենարաններն են որ Պար...կները շարունակ շփման մէջ ...գնեն երկինքին հետ...։ Բիւ...ւոր ուխտաւորներ սփոփան... եւ ներշնչումի իրենց աղբիւ... կը գտնեն այս սրբավայրե...ն մէջ, որոնց սուրբերը ...րսիկին համար պահած են ...ոյ իրենց մաքուր ու հրա...րդ ազգայնութիւնը։ Ուստի ...րելի է խորհիլ թէ անոր ու...ն ի՛նչ մեծ արբայութիւն ...հեթանոս աչքերու առջեւ ցուց...դրել արդարեւ նուէրները։ ...այց Շահը եւ արդիական մտա...ծ Պարսիկները յաջողեցան ...ռատ առնել տալ իրենց երկ...ին բնական մշակոյթին ցուց...ադրութենէն առաջ գալուն ...։ Նոյն իսկ իբրեւ յայս մը ...ելի լուսաւոր ապագայի մը ...մար։ Ցուցահանդէսին հրա...լիքներէն մին եղաւ Սպահա...ի Արքայական Մզկիթին հո...ւէն ուսայ դրան կաղապարը ...պարսիկ կառավարութիւնը ինք ...ծախքով պատրաստեց. հա...ւոր մասնագիտական եւ ար...եստական բազմաթիւ դժուա...ութիւններու։

Ամերիկա ոչ միայն դրամա...կէս նպաստեց, այլ նաեւ ար...ւեստի իր մասնագէտներուն ա...կցութեամբ թանկագին ա...րկաներու նպաստն ալ բե... ...ւ. Հնախոյզ եւ հնապահ բա...։ ամերիկեան անհատներ եւ ...ւանդներ առատօրէն բերած են ...իրենց մասնակցութիւնը։ գեր...նակր նուէրներով. պարսկական ...րուեստի եւ հնախօսութեան ...ւսակէտով։

Գերման կառավարութիւնը ... առատաձեռնութեամբ վար ... Թացած միւնիքէն, նոյն իսկ ...խնական ծախքերուն ալ ...մասնակցելով։

Եգիպտոս, Ֆրանսա, Լեհաստան, Իտալիա իրենց կարելին ...ած են։ Պարսկական Ցուցահանդէսին արժէքը բարձրացնե...ւ համար, Լոնտոն փութացնե...ով անգերազանցելի առարկա...եր, յոյժ հետաւոր քաղաքա...կրթութեան մը արժէքը ազա...ակող առարկաներ։

Թուրքիա զանցառելի քանա...ութիւն մը չէր կրնար ըլլալ ...յս տեսակէտով։ Պատերազմ...ներու եւ գրաւումներու երկա...ատեւ շրջանի մը մէջ Թրքա...ան հաւաքածոները հարստացած ...են պարսկական արուեստի ...անկագին նմոյշներով։ Թուրք ...առավարութիւնը դժուարու...իւն չհանելով ընտիր առար...աներու ծրար մը փութացուց ...նտոն։ Առանցմէ ամէնէն կա...եւորներն են երեք մեծ ձեռա...իրներ, 14րդ դարէն մնացած, ...ղկեցիկ եւ բազմաթիւ մանրա...կարներով, եւ ո՛րպէս ամբողջ ...ահուած, որ արդարեւ նոր գա...ափար մը կուտան այդ ժամա...ակաշրջանին գոյներու ար...ւեստին վրայ։

Անգլիացի մասնագէտները՝ Սըր Արնըլտ Ուիլսընի առաջնորդութեամբ, ընտիր ու անթերի յօրդորանքով մը անհամար առարկաներուն տուած են իրենց պատշաճագոյն տեղը եւ դիրքը Արքայական Ակադեմիոյ ընդարձակ սրահներուն մէջ, որոնց նմանը ոչ մէկ ուրիշ մայրաքաղաք կրնայ տրամադրել։

Միջազգային գործակցութեան յաջողագոյն ձեռնարկներէն մին ըլլալու կոչուած է այս ցուցահանդէսը։ Այսպիսի գործակցութիւն մը, նոյն իսկ ընդարձակելով նպատակն ու գործունէութեան դաշտը, մեծապէս կրնայ սատարել ժողովուրդներու ընկերահաշտ կենցաղավարութեան, ինչ որ թէ՛ քաղաքական եւ թէ տնտեսական կեանքին համար անհրաժեշտութիւն մըն է։

Ցուցահանդէսին ընտրելագոյն գործերէն մին պիտի ըլլայ Պարսկական Արուեստին նուիրուած եռահատոր ստուար գործը որ այս միջոցիս կը պատրաստուի միջազգային մասնագէտներու կողմէ եւ պիտի տպագրուի Օքսֆորտի մէջ։ Տասը երկիրներէ քառասուն գիտուններ կը մասնակցին այս աշխատութեան, որ իր բնիկ նպատակէն ալ դուրս ելլելով, քաղաքակրթութիւն մը պիտի ըլլայ նորագոյն խնդիրներու լուծման, ինչպէս նաեւ վառարան մը համագործակցութեան եւ միահամագոյն ճիգերու պայծառ գործին։

⁂ Պարսկական Արուեստի այս ցուցահանդէսին մեծ չափով մասնակցած են Պ. Արմենակ Սաղըզ, ինչպէս եւ հետեւեալ վաճառականները.— Պ. Պ. Երուանդ Պէկեան (Լոնտոն), Յ. Ինճէճեան, Վ. Իսպիրեան, Քէլէկեան Խան եւ ուրիշներ։ Ցուցադրուած գորգերուն մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւեն բուն հայկական կտորներ (գուպա)։ Ցուցահանդէսի Կազմակերպիչ Մարմինին կը մասնակցին հայ մասնագէտներ։

ՍՏԱԼԻՆԻ ԿԵԱՆՔԸ ԵՒ ԳԱՐԱԽԱՆԻ ՁԱՅՆԱԳԻՐՆԵՐԸ

Լեթօ՛ն թերթ մը կը հրատարակէ պատմութիւնը գերմանացիի մը, որ 20 տարի Ռուսիա բնակած է։ Գերմանացին արհեստով դաշնակի նորոգիչ էր եւ իր արհեստին բերումով, կը պատահէր որ այցելէ բոլշեւիկ պետերու բնակարանները, նորոգելու համար անոնց դաշնակները։

Օր մը, առաջարկեցին մեքենական երկու դաշնակներ անդաւորել Ստալինի համար, մէկը անոր Քրէմլինի յարկաբաժնին մէջ, միւսը անոր օդափոխութեան յատուկ բնակարանին մէջ։

Ստալին շատ կը սիրէ նուագել. թէեւ երբեք երաժշտութեան դաս չէ առած, սակայն կը գոհանայ մեքենական դաշնակ նուագելով, անոր ամէնէն սիրական երաժիշտն է Շոփէն։

Լենինի յաջորդին երկու բնակարանները վրանի կը նմանին հանգստաւէտ կեանքի բոլոր պայմաններէն զուրկ։

Իբր քանւոր, ամէն մարդ կը փութայ անոր ամենափոքր փափաքին գոհացում տալ, նոյնիսկ գուշակել անոր բոլոր փափաքները հակառակ ասոր սակայն, ան միշտ մռահոգ է եւ վրդով վիճակ ունի, իբր թէ բանէ մը վախնար։ Ան միայն իր տան մէջ ծառայող 35 տարեկան խարտեաշ կնոջ մը պատրաստած կերակուրը կ'ուտէ, Այդ կինը կ'երեւի թէ շատ մտերիմ է անոր։ Բայց եթէ պատահի որ օրը անցընէ իր տունէն դուրս, երբեք ձեռք չի դպչեր իրեն հրամցուած կերակուրներուն եւ միայն իր գրպանի ծխախոտը կը ծխէ։

Եւ իր գիւղական բնակարանին մէջ հաւ կը պահէ, իրեն եւ իր տանտիրուհիին համար։

Ստալին ալ հասարակ քիչ կը խօսի եւ Հրեաները չի սիրեր։ Չեկայի սպաները որոնք դաշնակի նորոգիչին կ'ընկերանային, երբ Ստալինի տունը կ'երթար, համոզուած են իրենց թէ Հրեա՞յ չէ։ Սպաները լսած են թէ Ա փողի մէջ ուր կը գտնուի Ստալինի ամարանոցը, բազմաթիւ Հրեաներ կային, զորս բոլորն ալ հեռացնել տուած է։

Իսկ Գարախան արտաքին գործոց փոխ-կոմիսարը օգնականը մեծ երաժշտասէր մըն է։ 22 ձայնագիր գործիքներ ունի աւելի քան 2000 բոլորակ։ Իսկ իր պետը Լիտվինոֆ ոչ կը նուագէ, ոչ ալ մտիկ կ'ընէ։ Բայց անոր աղջիկը դաշնակ կը սորվի եւ Մոսկուայի երաժշտանոցին ուսուցիչները կանոնաւորաբար անոր տունը կը յաճախեն դաս տալու համար։

ԿԱՐՄԻՐ ՔԱՂՑՐՈՒԹԻՒՆ

«Մորնինկ փոսթ» երեւան կը հանէ բոլշեւիկեան բրոբականտի ճարտար եւ քօղարկուած եղանակ մը։

Ցոյց յատուկ եւ շատ տարածուած անգլիական տարեգրքի մը մէջ, երեք յօդուածներ կան, գրուած Ռուսիոյ մէջ շրջագայութեանց մասին։ Հեղինակն է «Մոսկու Հիւս» շաբաթաթերթի անօրէնուհին Աննա Սթրոնկ։ Այս թերթը կապ ունի բոլշեւիկեան կազմակերպութեանց հետ, քանի որ բառ առ բառ կը հրատարակէ Մոսկուայէն անթելով կատարուած բոլշեւիկեան յայտարարութիւնները, ամէն անգամ որ ուղղուած ըլլան Անգլիոյ աշխատաւորներուն։

Անգլիոյ կառավարութիւնն արդէն քանիցս բողոքած է բրոբականտի այս եղանակին դէմ։

Աննա Սթրոնկի այս յօդուածները Ռուսիոյ մէջ ժողովուրդին կեանքը կը նկարագրեն շատ նպաստաւոր գոյներով եւ կը յայտնեն օրինակ, թէ յեղափոխութենէն ի վեր այս երկրին արտադրանքը կը վայելեն աշխատանքի նոր օրէնքներու բարիքները, թէ անոնք տարին ամիս մը արձակուրդ կը ստանան ճամբորդելու եւ շրջագայութիւններ կատարելու համար եւն.։

Տարեգրքին պատգրիչները կը խոստովանին թէ չեն անդրադարձած այս խաղին եւ խոստացած են յաջորդ տարի աւելի ուշադիր ըլլալ։

ԺԸՆԵՒԻ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ազգ. Դաշնակցութեան խորհուրդը զբաղեցաւ զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնախումբի աշխատանքներուն մասին տրուած տեղեկագրով մը եւ լսեց այդ առթիւ արտասանուած ճառեր։ Յետոյ վաւերացուց, Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին ընդունած բանաձեւը, որով Ռուսիա, Թուրքիա եւ Իսլանտա կը հրաւիրուին մասնակցելու միմիայն անտեսագիտական աշխատանքներուն։ Եօթը պետութիւններ այս սահմանափակ մասնակցութիւնն իսկ կանխահաս գտան։ Խորհուրդը կազմեց 9 հոգինոց յանձնախումբ մը, որ Կեդրոնական եւ Արեւելեան Եւրոպայի տիրող երկրագործական տագնապին առաջքն առնելու համար, վարկային միջազգ. կազմակերպութիւն ստեղծելու յատուկ ծրագիր մը պիտի մշակէ եւ ներկայացնէ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՐԶԱՆՔ ԵՒ ՊԱՐ

Լուսաւորութեան գործավարը նոյեմբերին Երեւանի մէջ բացաւ մարմնամարզական եւ պարային արուեստանոց մը 3 տարուան դասընթացքով։

Այս դասընթացքներուն նպատակը պիտի ըլլայ մարզիչ պատրաստել երկրորդական վարժարաններուն համար։

Մարմնամարզին կարեւորութիւնը հետզհետէ կը շեշտուի արդի կեանքին մէջ։ Սակայն պետական գիտական խորհուրդը, նկատի առնելով կշռոյթին նշանակութիւնը աշխատանքի, հանգստի եւ արուեստի մէջ, ինչպէս նաեւ կարեւորութիւնը ժողովուրդին ֆիզիքական եւ գեղարուեստական դաստիարակութեան գործին մէջ, յանձնարարեց մարմնամարզի դասերուն մէջ աւելցնել կշռոյթի եւ պարի բաժիններ։ Այսպէս մասնաւոր հետաքրքրութիւն մը առնդրուեցաւ պարի, ձեռընկալ կշռոյթներու, գեղասանական շարժումներու մասին։

Ուստի առաջին առթիւ պիտի պատրաստուին դասատուներ, որոնք պիտի մարզեն նախակրթարաններու աշակերտները, սկաուտական եւ երիտասարդական միութիւններու անդամները։ Օփերայի, գեղասանական, շարժանկարչային, պարագրական, արուեստանոցներու մէջ մասնաւոր աշխատանքներ պիտի կատարուին, որպէսզի գիմնաստիկ, կշռոյթի, պարի, ձեռընկալ շարժումներու, գեղասանական խաղերու հանդէսներ տրուին յեղափոխական տօներու ընթացքին։ Պիտի մշակուին ժողովրդական պարերն ու խաղերը։

Արուեստանոց կրնան մտնել 15 տարեկանէն վեր եօթնամեայ վարժարանի շրջանաւարտները, որոնք թոշակաւոր պիտի ըլլան։ 4 տարեկան մանուկներուն համար բացուած է պարի մասնաւոր դասընթացք մը։

Այս արուեստանոցին մէջ ձուլուեցան պարի քանի մը դասընթացքներ, որոնք քանի մը տարիէ ի վեր գոյութիւն ունէին Երեւանի մէջ Դուրինեանի, Սիրունեանի եւ Արիստակէսեանի անուններով։

ԴԷՄ ԴԷՄԻ

Երբեք հայ ժողովուրդը չպիտի սիրէ Երեւանի բոլշեւիկները, չպիտի կապուի անոնց, չպիտի հաւատայ, ինչպէս հաւատաց ու խաբուեցաւ ժամանակին։

«Խորհրդ. Հայաստան» բազմաթիւ ապացոյցներ կուտայ այս մասին։ Ամէն օր կը գրէ եւ կը հաստատէ թէ հայ գիւղացին կարելի քաջութեամբ կը կռուի նոր մարզպաններուն ճնշումին ու բռնութիւններուն դէմ։

Օրինակ մը շատերուն մէջէն—

«Գիւղքեանդի շրջանին քանի մը գիւղերուն մէջ մեր ղեկավար աշխատողներուն դասալքութեան եւ օպորտունիստական գործունէութեան հետեւանքով ձախողման կ'ենթարկեն մեր անտեսական ու քաղաքական կարեւոր պայքարները։ Կոմունիստ ընկերներ, որոնք գիւղի ընկերվարական շինարարութեան ճակատէն դասալիք կ'ըլլան՝ վախնալով անխուսափելի դժուարութիւններէն, կը սկսին անցնիլ մեր դէմ կռուող ուժերու, կուլակներուն կողմը։

Այսպէս Ղըլըճաթ գիւղացի կոմունիստ Վարդան Պօղարեան ամէն ճիգ թափեց եւ քայքայեց կոլխոզը, մահափորձի ենթարկել տալով Արամ Խաչակեանը։

Նորաշէն գիւղին խորհուրդին նախագահը եւս, որ ամէն օր կ'աշխատի խափանել կոմունիստ կուսակցութեան որոշումներու գործադրութիւնը»։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԱՌԹԻՒ

(ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ԿՈՉԸ)

Ինչպէս յայտնի է, տնտեսական տագնապին եւ գործազրկութեան երեսէն հայ աշխատաւորները սկսած են արձակուիլ քիչ մը ամէն տեղ։

Աղքատախնամը Հոկտեմ. ամսուան մէջ 325, Նոյեմ. ամսուն 584 եւ Դեկտեմբեր ամսու մէջ 695ի մօտ տաք կերակուրի մասնաւոր տոմսեր բաժնած է գործազուրկ հայրենակիցներու եւ վստահ է որ Յունուար եւ Փետրուար ամիսներուն մէջ, անոնց թիւը հազարը պիտի անցնի։

Այս ցաւին դէմ դրական միջոցներ ձեռք առնելու մտադրութեամբ եւ Առժամեայ Միացեալ Ընկերութիւն մը կազմելու համար, Աղքատախնամը խորհրդակցութեան կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջականներու բոլոր Հայրենակցական Միութեանց, բարեգործական եւ բարեսիրական ընկ.ց Ներկայացուցիչները, Յունուար 25ին, կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Աղքատախնամի գրասենեակը, 17, Rue Damesne, Մէթրօ՝ Թօլպիաք։

Կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ։ Ներելի չէ որ եւ է Ընկերութեան համար կրաւորական դիրք բռնել այս առթիւ։

(Կնիք)

ՎԱԼԱՆՍ — Շապին Գարահիսարի Արիւնոտ Դաշտի «Արծիւ» Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը տեղի ունեցաւ Յունուար 18ին առաւօտ եւ տեւեց մինչեւ կէս օր։ Տեղի ունեցան ընդհանուր հաշուետուութիւն եւ վարչական կազմին մէջ փոփոխութիւն։

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԱՌՈՂՋ ԿԵԱՆՔ», ամսագիր բժշկական եւ առողջապահական։ Ա. տարի, թիւ 1։ Տէր եւ տնօրէն Տօքթ. Միհրան Կ. Քէչիշեան, 126 Rue Legendre, Paris։ Տարեկան բաժնեգին 40 ֆրանք կամ 2 տոլար։

ՍԱՅԱԹ-ՆՕՎԱ (Տաղեր)։ Մատենաշար «Ջահակիր» թիւ 9։ Տպ. Հրազդան, Պէյրութ, 1931։ Գին 7 ֆրանք։ Հասցէ.—V. Kévorkian, B. P. 409, Beyrouth, (Liban)։

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (2)

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Սեղանակիցները կը կազմէին ...ական մեծ թիւ մը եւ երկ...ն էին։ Հօրս ծոցը կը գրաւէր ...ղանին գլուխը։ Իր աջ կողմը ...նալով Նուրի փաշան եւ ձախը ...լէտտին Արիֆ պէյը։

Թէեւ ես պաշտօնապէս եւ ...մենախօսակցութիւն կը փնտռուէր, ...այց յաղթանակով գինովցած ...երքերը մայրաքաղաքին չկրցան...ն որ իրենց կը սեղանակցէին։ Ա...ռնեւ ի վեր կէս քուշտ կէս ...թէ թուրքերը անխախտ մէկ ...խարմահ ունէին համեղ ու հա...ռօղամ կերակուրները ալ աւելի ...ամեղցնելու իրենց անսպառ ...ռամութիւններով. բայց վերեւ ...պիշուած երկուքը, վերջի վերջոյ, ...արձան ընդհանուր խօսակցութեան հերոսները։

— Ճէլալէտտին Արիֆ պէյը, իր ըսելով, դատական նախարար, հազիւ կրցեր էր գիշերանոցով ինքզինք ձգել նաւակ եւ անցնիլ ասիական ափը, ինքզինքը ազատելով անգլիական հետախոյզներու ճանկերէն։ Բոլէար Էնվերեան պարտութիւնը ան օրէն ի վեր համարեր էր վաղանցուկ բան մը եւ աւելի շուտ՝ վերջնական ազատագրումը թրքական ինքնագիտակցութեան։ Քէմալական շարժումը, ճիշդ այն ժամանակ, երբ սուլթաններու «անպարտ» մայրաքաղաքը «անհաւատներուն» ձեռքն էր, մենագոյն փաստն էր իր մարգարէական շանչին։ Փոքր-Ասիական շարժումը ո՛չ միայն դրական լուծում պիտի տար թրքական հարցին՝ Օսմանեան պետութեան սահմաններուն մէջ, այլեւ նոր ուղի մը պիտի բանար դէպի այն պատմական դերը, որ Թուրքերուն էր վերապահուած, իր կարծիքով անշուշտ։

Դատական նախարարը հսկայ էր մարմնով եւ նոյն համեմատութեամբ երազող եւ ակնկալութիւններով օրօրուն։ Բնականէն զուարթաբարոյ, ան ամբողջապէս լաւատես էր դէպի քէմալական շարժման վերջնական յաղթանակը։

Նուրի փաշան Պոլիս չէր եղած այն ժամանակ, երբ դաշնակիցները զօրքը հանած մտան եւ այդ՝ փոքր ուրախութիւն չէր պատճառեր իրեն, քէմալական յաղթանակի շնորհիւ էր որ վերադարձեր էր Ցաճկաստան, բայց իր եղբօր (Էնվէրի) նման, ինքն ալ սուլթանական գահէ չափաւոր վարչաձեւը կը նախընտրէր հանրապետական կամ այլ կարգի վարչաձեւերէ։

Իր ըսելով, 32 տարեկան էր (1921ին) ինքը, կեանքին կէսը զինուորական ծառայութեան մէջ անցուցած։ Թուխ բայց նուրբ դիմագծով, միջահասակ, աւելի շուտ նիհար տեսք, այլ վայելչակազմ, մազերը արդէն բաւական ձերմկած էին։

Թէեւ խօսակցութիւնը լըրջութեան սահման մտնելուն պէս, Նուրի փաշան իր բաճկոնակի գրպանէն հանելով ադամանդակուռ ժամացոյց մը, բոլոր սեղանակիցներուն ցոյց տալու եւ ըսաւ.

— Ես միաժամանակ երիտասարդ եմ եւ ծեր։ Այս ժամացոյցը նուէր առայ եղբօրս փառքի առաջին օրերուն։ Սուլթան Աբտիւլ Համիտ տուաւ, ի նշան այն գնահատանքին, զոր ունէր Էնվէրի ծառայութեան հանդէպ։ Երազի օրեր էին։ Մեծ յոյսերու օրեր, մանաւանդ։ Թէեւ դեռ պատանի, ես առաջնորդուեցայ զինուորականասպարէզ, որովհետեւ մեր մեծ երազներուն իրագործումը նոր սերունդէն կը սպասուէր։ Ընձնապէս չէի սիրեր սուլթան Համիտը բայց խորին ակնածանք մը ունէի իրեն հանդէպ։ Այս ժամացոյցին պէս, ես անոր անձին մէջ կը տեսնէի մեր ազգային նկարագրին քարերը, որոնք յաւէտպէս մեր ժամանակներուն եւ մեր աշխարհագրական-քաղաքական պայմաններուն մէջ, բացարձակ անհրաժեշտութիւններ կը համարէի մեր ազգին եւ պետութեան համար։ Ինծի հետ այս ժամացոյցը շատ տեղեր եւ շատ պայմաններ տեսաւ։ Ես անկէ բաժնուած չեմ, ոչ այնչափ որովհետեւ սուլթանին նուէրն է եւ կամ ադամանդակուռ է, այլ որովհետեւ տեսակ մը մարմնացում է՝ մեր նոր պայմաններուն եւ հին աւանդներուն։

«Սուլթան Համիտ վատ կող մը ունէր, բայց զինք մօտէն ճանչցողը միա՛յն կրնայ զգալ թէ արտաքին ճնշումները ի՛նչքան հարկադրեցին զինք՝ գիտակցօրէն անխիղճ գործեր կատարելու։ Պետական մարդու յատկանշականութիւնը անոր մէջ անչքացուցած էր անձնական բարի համբաւի արժէքը։ Եթէ մեր ղեկավարներէն բաւական թուով մարդիկ այդ հանգամանքն ըմբռնէին, մենք այսօրուան վիճակին չէինք հասնէր անկասկած»։

Մինչեւ որ ադամանդակուռ ժամացոյցը երկար սեղանին շըրջանն ըրաւ, Նուրի փաշան տաք շունչով մը դուրս բերաւ իր հոգին պատկերը— այնքա՛ն հարազատ, որքան իր նախահայրերուն՝ Թուրքստանի տափաստաններուն մէջ։

Այդ բոլորը սակայն, կը շռայլէր անցեալը, իսկ մենք առանձնապէս կը հետաքրքրուէինք ներկայով— քէմալական շարժման իսկական ձգտումով։

ՎԱՀԷ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

(Շար.)

եկող օտարականին բարոյականին մասին խոր քննութիւն մը եւ անոր ինքնութեանը մասին անհրաժեշտ ստուգումները կատարել վերջ: Ատկից զատ, եթէ օտարականը եկած է իբր աշխատաւոր, բնակութեան իրաւունքը կը տրուի օտար աշխատաւորներու պաշտպանութեան համաձայնութիւնն ստանալէ վերջ միայն:

«Անբաղձալի օտարականներու դէմ հետեւեալ միջոցները կը գործադրուին, 1) կանոնաւոր ինքնութեան թուղթ չունեցողները կը վերադարձուին իրենց երկիրը— 2, Մեր երկրին հանդէպ հաւատարմութեան եւ իրենց անհատական բարոյականին մասին բաւարար երաշխիքներ չներկայացնող օտարականները կը զրկուին բնակութեան իրաւունքէ.— 3 1849 դեկտ. 3ի օրէնքին 7րդ յօդուածին տրամադրութեան համաձայն, Ներքին Նախարարին հրամանագրով, երկրէն կ'արտաքսուին:

«Այս միջոցին կը դիմենք այն օտարականներուն դէմ, որոնց ներկայութիւնը մեր երկրին մէջ, վտանգ մը կրնայ կազմել ընդդէմ հանրային կարգի եւ ապահովութեան: Այս մասին, օրինազանցումները կամ անստատումները կ'ենթարկուին դատական խստութեանց:

«Ոստիկանական տնօրէնութիւնը կը կատարէ բազմաթիւ եւ մանրակրկիտ ստուգումներ, ապահովելու համար խիստ գործադրութիւնը արտաքսման հրամաններուն եւ դատարան յանձնելու համար բոլոր այն օտարականները որոնք դէմ գործած են իրենց մասին տրուած որոշումներուն:

«Այս պատճառով, յանցաւորներու դէմ կատարուած դատական հետապնդումներու թիւը 1929ին եղած է 557 եւ 1930ի առաջին 11 ամիսներուն 511, միայն Փարիզի մէջ:

«Օտարականներու հսկողութիւնը սաստկացնելու համար, որոշուած է որ ոստիկանութեան կեդրոնին մէջ հաստատուած յատուկ սպասարկութենէն զատ, տրուարձանի իւրաքանչիւր ոստիկանութիւն ունենայ օտարականներու յատուկ իր արձանագրութիւնները: Այսպէս, օրը օրին կատարուած քննութիւններ եւ ստուգումներ թոյլ պիտի տան լաւագոյն կերպով հսկելու Փարիզի բնակչութեան ապահովութեան վրայ:

Երկրագործական տագնապին շուրջ

Ազգերու Դաշնակցութեան Եւրոպական յանձնախումբը հետեւեալ տրամադրութիւնները ընդունեց իբր դարման կեդրոնական Եւրոպայի մէջ տիրող երկրագործական տագնապին: Նախարարի մը մէջ, յանձնախումբը կը յայտնէ թէ կեդր. Եւրոպայի մէջ տիրող երկրագործական տագնապի սաստկութեան հետեւանքով, անհրաժեշտ է որ եւրոպական պետութիւնները անմիջապէս սկսին իրարու օժանդակել, առանց սպասելու որենի համաժողովին որոշումներուն, քանի որ ան մարտին պիտի գումարուի Հռոմի մէջ ուսումնասիրելու համար երեւոյթը ամբողջ աշխարհի մէջ:

Յանձնախումբի որոշումները երեք մասի կը բաժնուին. Ա.—1930ի բերքին աւելցուքը սպառել Եւրոպայի ներածող երկիրներուն մէջ, առանց նեղելու անոնց ազգային տնտեսութիւնը:

Բ.— Այս նկատումով յանձնախումբի նախագահը փետրուարի ընթացքին պիտի հրաւիրէ եւրոպական պետութեանց ներկայացուցիչները, անոնց հետ խորհրդակցաբար գտնելու եղանակ մը, որով կարելի ըլլայ ներածող եւ արտածող երկիրներուն միջեւ համաձայնութիւն մը գոյացնել: Գ.— Երկրագործական վարկի հարց: 10 հոգինոց յանձնախումբ մը պիտի նշանակուի, որ Եւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբի մայիսի նիստին պիտի ներկայացնէ երկրագործական վարկային կազմակերպութեան մը ծրագիրը, միջազգային հիմերու վրայ:

Փարիզի թուրք դեսպանը

Թուրքիոյ փարիզեան նոր դեսպանը Միւնիր երեքշաբթի իր լիազօրագրերը ներկայացուց Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. Ս. ՄԻՆԱՍԵԱՆ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ

ընկերահաւաքական ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկեր Լեւոն Ջորմիսեանի բնակարանը 145 Rue Etienne Dolet. Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Այսօր Ուրբաթ ժամը 8.30—9.15, Հ. Յ. Դ. ծրագրի մեկնաբանում (ընկ. Գ. Հիւսեան), ժամը 9.30—10.15, Հայաստանի աշխարհագրութիւն (ընկ. Ա. Մարտիրոսեան):

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան Իսի լէ-Մուլինօի մասնաճիւղին կողմէ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Harolaի սրահներուն մէջ, 3 Rue la Vieuville, մեթրօ՝ Place d'Abbesses.

Կը նախագահէ՝ Գ.ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ, կը խօսի՝ ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ կը ներկայացուի՝ ԹՈՐՈՍ ԱՂԱ (զաւեշտ) եւ ՔՆԻՐ ԻՄ ԲԱԼԻԿ (ոգերգ.)

Երգ, արտասանութիւն, եւն.: Արեւելեան եւ եւրոպական պարեր, Թանկօի մրցում եւն.:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ — ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղի կողմէ կիրակի 25 Յունուար Մարսէյի Սալ տէ Ֆէթի մէջ, Rue de Paris. կը ներկայացուի՝ «ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ» (ողբերգ.)

ԵՒ «ՍԱՏԱՆԱՆ» (զաւեշտ)

կը խօսի՝ Տիկ. ԷԼԷՆ ԲԻԻԶԱՆԴ

Մուտք՝ 7 50 եւ 5 ֆրանք: Շոգեկառք՝ կառ. տիւ Նօռէն 10.33, 10.40, 11.57, 12.23, 1.11, 1.52

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԳԻՑԵԱՆՔՈՒԽԻ Ջաւարեան խումբի վիճաբանական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕՅԻ Մուրատ խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին 186 Ave. Verdun Իսի լէ Մուլինօ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ընկ. Բենօէ կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այս ժողովին:

ԳԱՐԱՌ

ՎԱԼԱՆՍԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Բաքվէն Սիւնի եւ Կայծակ ենթակոմիտէներու բոլոր ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայանալ անդամատոմսով:

ՑՈՒՇԱՏԵՍԻ

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ վարժարանի կազմակերպած տարեկան բանախօսութիւններու երկրորդը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի ժամը 3ին, վարժարանին դահլիճին մէջ, 26 Rue Troyon, Sèvres: կը խօսի՝ Տօքթ. Վ. Թորգոմեան: Նիւթ՝ «Միխիթար աբբահօր կեանքն ու գործունէութիւնը»:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄՏԱՑԱՆՔ

Տէսին, Տիկ.— Ս Թ.— 70:
Վիէն, Ս. Ե. — 35:
Քան, Յ. Ս.— 35:

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.00ին. 71 Ave. Kléber: Կը կարդացուի Տիկին Շ. Խանզադի «Հին Թիֆլիզը եւ Սանդուկեանի տիպերը» աշխատութիւնը, որմէ յետոյ տեղի կ'ունենայ վիճաբանութիւն:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Յուկունեան խումբի կողմէ:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ՆԵՐԿԱՅԻՍ կը յայտարարուի թէ Հ.Բ.Ը.Մ.Միութեան Հուլյ-Դարիէրի Խմբեան կալուածին մէջ 7 բնակարաններ տրամադրելի ըլլալով, փափաքողները կրնան դիմել Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը, 11 Սքուար Ալպոնի, տեղեկանալու համար վարձակալութեան պայմաններուն:

Զ Ե. Ա. Միութեան Եփրատ Նուագախումբը որ մէկ տարիէ ի վեր կազմուած է, կը ստանձնէ հայկական, եւրոպական եւ կովկասեան եղանակներ նուագել երեկոյթներու, հարսանիքներու, նշանախօսութեանց եւն.ի մէջ:

Պայմաններու համար դիմել՝ D Oonssianի 77-75 Allee de la Seine Issy les Moulineaux, (Seine.

Մանօթ: «Եփրատ» Նուագախումբին անդամագրուիլ փափաքողներէ կը խնդրուի, դիմել անձամբ կամ նամակով վերի հասցէին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Վասպուրականցի Մարտիկեան կը փնտռէ իր մայրը Զապէլ (Երզնկացի, ծնեալ Շաւարշեան) ամուսինը Գէորգ, մեծ զաւակը Երուանդ՝ աղջիկը Ինդաբրեր կը կարծուի թէ 5 տարի առաջ կը գտնուէին Հալէպ: Խաբրիլ՝ Karagueussian Home, La Gaudinière, la Ville-aux-Clercs, Loir et Cher, France.

— Կը փնտռուի Շապին Գարահիսարցի Պայծառ Գէօրիւլեան որ քանի մը ամիս առաջ Պորտօէն եկած է Փարիզ իր 3 տարեկան զաւակին հետ: Մինչեւ այսօր իր հասցէն յայտնած չէ իր պետութեան: Շապին Գարահիսարի Հայր. Միութենէն եւ հայրենակիցներէ ստիպողաբար կը խնդրուի վերոյիշեալ կնոջ հասցէն իմացնել. «Յառաջ»ի վարչութեան:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս	6 ամս.	Տար
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 270 266

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 24 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931
24 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1476
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ԴՐԱՄ

Ի նչ խօսք որ գաղութներու մէջ մեր մտահոգութեան գըլ-խաւոր խնդիրը կը կազմէ նոր սերունդին հարազատ կրթու-թիւնը։

Բուն բառով՝ անոր փրկութիւնը։

Իր ժողովուրդէն կորսուած սերունդ մը պերճանք է միայն՝ իրական կորուստ։

Դաշնակցութիւնը, իր քաղաքական եւ յեղափոխական աշ-խատանքներու կարգին, մասնաւոր ուշադրութիւն կ'ընծայէ այս կենսական հարցին։ Սրտանց կը տրամադրէ իր միտքն ու սիրտը։ Իր կորովը ու ճիգը։ Առանց վերապահութեան կ'ող-ջունէ այն բոլոր ձեռնարկները որ կը կատարուին այս ուղղու-թեամբ։

Եթէ միայն այս ճակատին վրայ կարելի ըլլար լուծման տապարտել մեռնի վէճերը, եւ լեզու գտնել լուրջ գործակ-ցութեան համար, ի հարկէ տասն անգամ աւելի արդիւնք պի-տի ունենային թափուած աշխատանքները։

Եւ գլխաւորաբար այս հիմնական հարցն է որ կը զբաղեցնէ մեզ. եթէ այնքան ամուր փարած ենք ցիրուցան գաղութնե-րու միջեւ կեդրոնական կապ մը հաստատելու ծրագրին։

Աթէնքի մեր պաշտօնակիցը կ'աւետէր թէ Միւլպէնկեան հիմնադրամը տարեկան 20,000 տրախմի (մօտ 7000 ֆր.) յատկացուցած է Լիփազմայի ազգ. վարժարանին։

Լիփազման մէկն է Աթէնք-Պիրէոսի այն չորս գաղթակա-յաններէն, ուր ունինք հոծ բազմութիւններ։ Եւ քանի մը խեղճուկ դպրոց։

Ինչ որ ազգ. վարժարան կը կոչենք, յարմարցուած շէնք մըն է, ժամուն հետ խառնուած։ Առաջին անձրեւին՝ պատու-հաններուն պատերը կը ճեղքուին, կը թափին։ Քանի մը գրա-դարան-Նստարան աւելի շինելու համար, ստիպուած են հան-գանակութեան դիմել։ Եւ իբրեւ դպրոցի շէնք, ամենէն խախ-տուածներէն մէկը համարուած է այս փայտաշէն թշուառու-թիւնը... Դպրոցը ունի 165 աշակերտ, որոնց 95ը մանկապար-տէզի սանէր։ Բարեգործականը յատկացուցած է... անուա-նակ, եւ տարեկան բացը կը փակուի զանազան միջոցներով։ Միջոց տեղն է որ կը հանի տարեկան 20,000 տրախմին։

Բայց, ինչպէս ըսինք, Լիփազման մէկն է միայն։ Երբորդը՝ իբրեւ հայաշատ կայան։

Ցաւը վայրկեան անդին ունինք աւելի բազմահայ կայան մը, Քոքինիա, 5-6000 բնակչութեամբ, եւ ազգային եւ մաս-նաւոր դպրոցներով։ Շէնքի տեսակէտով մխիթարութիւն կը պատճառէ միայն Զաւարեանը, զոր շինած է Ամերիկայի Նպաստ Խաչը, եւ ամերիկեան վարժարանի։ Բաւական է պատ-մելը մանկապարտէզին,— մօտ 300 մանուկներ թխմուած տախտակաշէն, մոմլաթով ծածկուած տաղաւարի մը մէջ։ Ենթա-կայ, անձրեւի, արեւի, հովի եւ փոշիի քմահաճոյքներուն։

Եւ տակաւին ունինք Ֆիքսն ու Սինկրուն, ուր գլուխները քարէ քար կը զարնուին, տեղ ճարելու, ամառական բացերը գը-տնելու, անձրեւէն կամ արեւէն պաշտպանուելու համար։

Աւելի քան երկու հազար մանուկներ կը մեծնան տախ-տակներու եւ թիթեղի կտորներու տակ։ Զարհուրելի թշուառու-թեան մէջ։

Եւ մարդիկ ուժ կը զգան դիմանալու այդ բոլոր տառա-պանքներուն, միշտ հաւատալով հեռաւոր եւ բախտաւոր օրե-րու...

Նոյնքան մռայլ է պատկերը Նոր Յունաստանի, մանա-ւանդ Սելանիկի մէջ, որ տակաւին ունի կայանարենակ բազ-մութիւններ։ Եւ հարիւրաւոր բոկոտն, գլխաբաց, ցնցոտիներով պատսպարուած երախաներ, որոնք դպրոց կ'երթան, յաճախ մատիտ մը, տետրակի մը, թաշկինակի մը կարօտ քաշելով։

Ու մռայլ է, նաեւ, Սուրիոյ մէջ, ուր աւելի մեծ համրանք մը տարին 5-6000 աշակերտ կ'արտադրէ։ Այս էջերուն մէջ յաճախ նկարագրուած է թշուառութիւնը այդ սերունդին, որ ամբողջովին կրնայ փրկուիլ, պարզապէս ձեռք ձեռքի տալով։ Աշխատանքով ու դրամով,— երկուքն ալ շատ վար՝ մեր ու-ժերէն։

Ահա երեք տարի է որ անդադար կը ճուան Տէր Զօրէն — սարսափներու անապատէն— ողորմելի գումարի մը, 40,000 ֆրանքի համար, որպէսզի դպրոց եւ եկեղեցի շինեն։ Իսկ Մի-ջագետքի մէջ, Մուսուլի խորերը հաստատուած Նոր գիւղերը (Հավրէզք) ի զուր իրենց աչքերը ուղղած են դէպի Փարիզ եւ Ամերիկա, շատ աւելի ողորմելի գումարներու համար։ Եւ միշտ ի խնդիր Նոր սերունդի փրկութեան։

Հատաչանքները կամ աքլորամարտե՞րն են որ պիտի ա-պահովեն այդ փրկութիւնը...

Տակաւին քանի՞ տարի պէտք է անցնի, որպէսզի համոզ-ուինք թէ ամէն բան այսպէս բախտին ձգելով, մեր սրմատն է որ կը փորենք։

Եթէ չկայ ուրիշ հրաշագործ ուժ մը, գոնէ թող սա հա-զարաւոր մանուկներուն կրակոտ աչքերը խղճահարութեան կանչեն մեզ։

Թող անոնց անմեղ նայուածքը աշխատանքի եւ կազմա-կերպութեան մղէ մեզ։

Շ.

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐԷ ՎԵՑ ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՍՊԱՆԵՐ?

Հալէպ հրատարակուող «Թէ-գատտիւմ» թերթը, հետեւեալ շռնդալից լուրը կը հրատարակէ.

Շատ ստոյգ աղբիւրէ մը կը տեղեկանանք որ Թուրք կառա-վարութիւնը 6 օտար սպաներ ձերբակալած եւ մահուան դա-տապարտած է, հասկցած ըլլա-լով որ անոնք քրտական ապըս-տամբութեան մասնակցած են եւ անոր ընդհ. ղեկավարութիւ-նը վարած։ Այս սպաները կը պատկանին Քիւրտերու օգնող պետութեան մը։

Մինչեւ հիմայ այն կարծիքը կը տիրէր թէ՝ օտար պետութիւն մը (ակնարկութիւնը Անգլիոյ համար է) միայն դրամ, զէնք եւ բարոյական օժանդակութիւն կը տրամադրէր քրտական շարժ-ման. սակայն այժմ որոշապէս հասկցուեցաւ որ ուղղակի ղե-կավարներ ալ տրամադրած է՝ կազմակերպելու ապստամբու-թիւնը։

Մեզի այս լուրը տուողը ըսաւ նաեւ թէ, այդ օտար պետու-թեան Թուրքիոյ դեսպանը յայտ-նած է որ այդ սպաները իրենց կառավարութեան հետ ոեւէ կապ չունին, այլ իրենք իրենցմէ միացած են այդ շարժման, որով Թուրք իշխանութիւնները կրնան ուզած ձեւով դատել զանոնք եւ նկատել լրտես կամ ապստամբ։ Ասոր վրայ սկսած են քննու-թիւնները։ Հակառակ զօրաւոր աշ-խատանքներուն, ձերբակալուած սպաները ոչ մէկ խոստովանու-թիւն ըրած են։ Դատարանը յու-սահատ զանոնք խոստովանեցնե-լու փորձերէն, մահուան վճիռ արձակած է անոնց մասին։ Վճի-ռը չգործադրուած, դարձեալ փորձած են խոստովանցնել, սա-կայն ի զուր։ Անապատ տեղ մը վեց սպաներն ալ գնդակահար-ուած են։

Այս լուրը Թուրքիոյ մէջ շատ գաղտնի պահուած է եւ մամուլն ու հեռագրական գործակալու-թեանց արգիլուած է ար-ձագանգ ըլլալ։ Այս բոլորը պատմողը մեզի ներկայ գտնուած է այդ սպաներու դատավարու-թեան եւ լաւատեղեակ է բոլոր անցուդարձերուն։ Ան կը յայտնէ նաեւ թէ այդ սպաները անգ-լիացի են։

ԽԱԲՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐ

Արնուվիլ-լէ-Կոնէսի մէջ, Նպաբավաճառ հայրենակցի մը Նիկողոս Նիկողոսեանի քողոքին վրայ, ոստիկանութիւնը քննու-թիւն բացաւ, երեւան հանելու համար մէկը, որ իբր ելեկտրա-կան աշխատանքներու ձեռնար-կու, տուներու մէջ կատարուե-լիք կարգ մը աշխատանքներ կը ստանձնէր, տանտէրներուն ստորագրել կուտար մուրհակ-ներ, մաս մը կանխիկ գանձելէ յետոյ կ'անհետանար։

Քննութեան ընթացքին երե-ւան ելաւ որ նոյն գիւղը բնա-կող բազմաթիւ Հայեր զոհ գա-ցած են այս խաբեբային, որ ժօրժ Լէման անուն ֆրան-սացի մըն է։ Մարդը բանտար-կուած է։

ՀԱՅԵՐ Կ'ԱՅՐԻՆ ՊՈԼՍՈՅ ՀՐԴԵՀԻՆ ՄԷՋ

Գրեր էինք թէ յունուար 18ին Պոլիս հրդեհ ծագած է, ո-րուն զոհ գացած են տասնեակ անձեր։ Այրած լէնքն է Կալա-թայի Յակոբեան խանը։ Զոհե-րուն մէջ կան երկու Հայեր, Յա-րութիւն Մրէնկեան մեռած, ծան-րապէս վիրաւորուած է Հայկ Յովակիմեան։ Մնացեալները մեծ մասամբ Թուրքեր են։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍԹԷԿԻ ԴԱՀԼԻՃԸ ՏԱՊԱԼԵՑԱՒ

Ընթերցողները կը յիշեն թէ ի՛նչ դժուարութիւններէ վերջ կազմուեցաւ Սթէկի դահլիճը, որ 7 ձայնի առաւելութեամբ խորհրդարանին առջեւ, յաջողեցաւ փրկել իր կարճատեւ կեան-քը, 41 օրուան համար միայն։ Նախորդ օր հարցապնդման մը առթիւ վարչապետը տոիպուեցաւ վստահութեան հարց դնել, եւ 10 քուէի տարբերութեամբ դահլիճը ինկաւ։ Հարցա-պնդումը ուղղուած էր երկրագործական Նախարարին ցորենի մասին մէկ յայտարարութեան առթիւ, որ սակարանի մէջ շա-հագիտութիւններու տեղի տուած էր։ Նախարարին կողմէ յայ-տարարուած էր թէ ցորենին գինը պիտի բարձրացուի 175ի, եւ թէ հաւանաբար մօտ ատենէն, Ֆրանսա պիտի ստիպուի 6 միլիոն կենդինար ցորեն ներածել։

Նախարարին այս յայտարարութիւնը արդէն մէկ քանի օրէ ի վեր բուռն վէճերու տեղի տուած էր դահլիճին մէջ իսկ, որ Նախորդ կէս օր երկարատեւ եւ փոթորկալից Նիստ մը ու-նեցեր էր եւ կ'ըսուէր թէ երկրագործական Նախարարը հրա-ժարական տուած է։ Ու երեկ, ժողովի վերջին Նիստին, շա-տեր կը սպասէին որ Պ. Սթէկ փրկելու համար դահլիճը, պիտի ներկայանայ երկրագործական Նոր Նախարարով մը։ Զօրեք-շաբթի իրիկուընէ իսկ երեսփոխաններէն շատերը հասկցեր էին թէ դահլիճը չպիտի կրնայ տոկալ հարցապնդման, եթէ պաշտպանել փորձէ երկրագործական Նախարարը։ Այդպէս ալ պատահեցաւ։

Բացուած է ուրեմն Նոր տագնապ մը, որուն ելքը դժուար է կանխատեսել Տեմակոյսի եւ Երեսփ. ժողովի Ներկայ կազմը նկատի առնելով։ Մէկ քանի թերթեր սկսած են դարձեալ մէջ-տեղ Նետել Լուի Պարթուի, Լաւալի եւ Թարտիէօի դահլիճին մէջ առեւտրական Նախարար Ֆլանտէնի անունները։ Սակայն առայժմ ճշդուած ոչինչ կայ։

Պարսկաստանի նոր դահլիճը

Պարսկաստանի դահլիճը հրաժարած ըլլալով, Շահը Նա-խորդ վարչապետը յանձնեց Նոր դահլիճի կազմութեան հոգը։ Ատրպատականի ընդհ. կառավարիչ Ալի խան Մանսուր նշա-նակուեցաւ Ներքին Նախարար։ Պաղտատի դեսպանը Ինայէ-թուլլահ խան՝ ազգ. տնտեսութեան Նախարար։

Իրաք եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը

Երէկ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը զբաղեցաւ հոգատարութեանց մնայուն յանձնախումբի աշխատանքնե-րու մասին Ներկայացուած տեղեկագրով։

Տեղեկագիրը կը յիշատակէ այդ յանձնախումբին կողմէ քննուած հարցերը, մանաւանդ Իրաքի մասին անոր պրպտում-ները թէ հասա՞ծ է այն աստիճանին որ կարենայ հրաժարիլ անգլիական հոգատարութենէն եւ մնայուն ապագայի մէջ ստանձնէ ինքզինքը կառավարելու պատասխանատուութիւնը, առանց որեւէ հոգատար պետութեան մը օժանդակութեան եւ խորհուրդին։

Անգլիոյ արտաքին Նախարարը Հէնտըրսըն այս առթիւ Ներկայացուց քանի մը դիտողութիւններ եւ որովհետեւ հոգա-տարութեանց յանձնախումբը մանրամասն տեղեկութիւններ կ'ուզէր Իրաքի հասունութեան մասին, յայտնեց թէ այդ մա-սին անգլ. կառավարութիւնը ընդարձակ տեղեկագիր մը պիտի ղրկէ։ Անգլիոյ Ներկայացուցիչը յայտնեց թէ Անգլիոյ եւ Իրա-քի միջեւ կնքուած դատական Նոր համաձայնութեան մը մա-սին, Իրաք պիտի կրնայ Ազգերու Դաշնակցութեան Ներկայա-ցնել անհրաժեշտ երաշխիքներ՝ ի նպաստ կարգ մը փոքրա-մասնութիւններու, եւ թէ շահագրգռուող պետութեանց եւ Անգլիոյ միջեւ համաձայնութիւն մը գոյանալու վրայ է անգ-լեւիրաքեան դատական պայմանագրութեան մասին։

Ֆրանսայի արտաքին Նախարարը Պրիան յայտնեց թէ այդ առթիւ անգլեւֆրանսական բանակցութիւնները վերջ գտած են, ֆրանսական կառավարութիւնը հաւանութիւն յայտնած է այդ համաձայնութեան, որ ամէն երաշխիք կը Ներկայացնէ։ Իտալիոյ Ներկայացուցիչը իր կարգին յայտնեց թէ Անգլիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ բանակցութիւնները կը շարունակուին այդ մասին։

Հոգատարութեան մնայուն յանձնախումբի փոխ-Նախա-գահը հարց ուղղեց թէ յանձնախումբին աշխատանքները պէ՞տք է որ սահմանափակուին Իրաքի անկախացման ընդունակու-թեան մասին կարծիք յայտնելով, թէ պէտք է Նաեւ իր կար-ծիքը յայտնէ անոր՝ Ազգերու Դաշնակցութեան իբր անդամ մասնակցութեան մասին։ Տեղեկաբերը Մարինքովիչ պատաս-խանեց թէ Իրաքի մասնակցութիւնը Ազգերու Դաշնակցու-թեան, կախում ունի միմիայն անոր լիակատար Նիստի որո-շումէն։

Զինաթափութեան համագումար

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը երէկ առաւօտ դռնփակ Նիստ մը գումարեց, զբաղելու համար զինաթափութեան հա-մագումարի Նախագահութեան, վայրի եւ թուականին վերա-բերեալ հարցերու քննութեամբ։ Որեւէ որոշում չէ տրուած տակաւին։

ԱԶԳ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԱՌԵՒՏՐ. ՊԱՅՄԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

1930 մարտ 24ի առեւտրա-կան պայմանագրութեան կի-րարկումը այն յոյսը կը ներ-շնչէ Համեւրոպայի յանձնախում-բին թէ պիտի կրնայ վստահու-թեան մթնոլորտ մը ստեղծել։ Պէտքը չեշտուած է որ պայմա-նագրութեան տրամադրութիւն-ները փութով կիրարկուին, որ-պէսզի կարելի ըլլայ համերաշ-խաբար հետապնդել տնտեսա-կան բարգաւաճման գործը։

Համեւրոպայի յանձնախում-բը խնդրած է Ազգերու Դաշնակ-ցութեան ընդհ. քարտուղարու-թենէն որ կանոնաւորաբար տե-ղեկութիւններ հաղորդէ ելմտա-կան յանձնախումբի եւ Աշխա-տանքի դիւանին ձեռնարկներու արդիւնքին մասին, որպէսզի կարելի ըլլայ օրը օրին հետե-ւիլ անգործութեան դէմ պայ-քարին։

Ասկէց զատ, Դանիոյ արտա-քին Նախարարին առաջարկով, մայիսին պիտի կազմուի Նաեւ 12 հոգինոց ուրիշ յանձնա-խումբ մը, որ պիտի ջանայ մի-ջազգային զանազան ձեռնարկ-ներու միջեւ ներդաշնակու-թիւն մտցնել միեւնոյն ատեն ուսումնասիրել հետեւեալ երեք կէտերը որոնց իրականացման կ'աշխատի Ֆրանսայի արտա-քին Նախարարը Պրիան. 1) Եւ-րոպական միակ դրօշմաթուղ-թի մը գործածութիւն, 2) Եւրո-պայի ... երկիրներուն հա-մար՝ միօրինակ անցագիր, 3) Եւրոպական դրամ։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԴԷՄ

Երէկուան թիւով հաղորդե-ցինք Համեւրոպայի ուսումնա-սիրական յանձնախումբին կողմէ տրուած կարգ մը որոշումներ՝ ընդդէմ կեդր. Եւրոպայի երկրա-գործական տագնապին։

Ահա մանրամասնութիւններ. կազմուած է 11 հոգինոց Նոր յանձնախումբ մը, որ եթէ պէտք ըլլայ պիտի լսէ պետութեանց Ներկայացուցիչները, պիտի հե-տեւի հիմնական յանձնախում-բին աշխատանքներուն, որպէս-զի Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդի մայիսի Նիստին Ներ-կայացնէ մշակուած ծրագիր մը։ Մտադրուած է կազմելու վարկի միջազգային հաստատութիւն մը, որ կապ պահէ արմտիք արտա-դրող երկիրներու երկրագործա-կան դրամատուններուն հետ։ Այդ դրամատուններու կանոնա-գրութիւնները պիտի ենթար-կուին անհրաժեշտ փոփոխու-թիւններու, եթէ մայիսին տրուի նպաստաւոր որոշում մը, մի-ջազգային այս դրամատունը պիտի կազմուի անմիջապէս եւ երկրագործական վարկի համար անհրաժեշտ փոխառութիւնները պիտի կնքուին նոյն ամսուան վերջերն իսկ։

ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՓՈԹՈՐԻԿԸ

Քինալխառն կատաղի մրրիկ մը մեծ աւերներ կը գործէ Սեւ ծովու եզերքներուն վրայ։ Բազ-մաթիւ տուներու տանիքները փլած են Գոստանցայի մէջ եւ ծառներ արմատախիլ եղած ու վաճառատուններու ապակիները կոտրած են։ Հեռաձայնական եւ հեռագրական հաղորդակցու-թիւնները ընդհատուած են։ Ե-լեկտրական գործարանը չի բա-նիր եւ քաղաքը թաղուած է մթութեան մէջ։

Շոգեկառքի սպասարկութիւնն ալ ընդհատուեցաւ ձիւնին պատ-ճառով, որ ճամբուն վրայ մին-չեւ երեք մեդր բարձրութեամբ նստած է։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ
ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Այնպէս ողբալի է Ամերիկայի ներկայ տնտեսական վիճակը։ Աշխարհի ամենէն բարգաւաճ նկատուած երկիրը, իր վիթխարի հարստութեամբ եւ արտադրութեան ամենակատարեալ միջոցներով ու ձեւը, գիտականացած աշխատանքով, կը տառապի գործի թերութեան ու գործազուրկներու բազմամիլիոն բանակի մը ձնշումներուն միջեւ։ Այնքան յատկանութիւններէ, աշխարհի իրր տիրական սեղանատար՝ պահ մը հպարտանալէ վերջ, գիտենք չէ մէկ տարուան ընթացքին՝ 1326 դրամատուններու եւ վարկային հաստատութիւններու փակումը եւ բազմաթիւ գործարաններու անշարժութիւնը տեսնելու ինչ որ ուրիշ կը սասանեցնէ Ամերիկայի պարագան եւ աւելորդ անգամ մը եւս կը փաստէ քաղքենի կարգերու փտութեան հետ, նաեւ, ղեկավար դասակարգին անբարոյութիւնը, անփութութիւնն ու կոպիտ ինքնասիրութիւնը, քաղաքական նկատումներն ու խաղերն են, որոնք կուգան աւելի կնճռոտելու անգործութեան տագնապը։ Ցասկանշական է Միացեալ-Նահանգներու Նախագահին Հուվըրի ելոյթը ամերիկեան Կոնգրէսին դէմ։

Նախագահը կը մեղադրէր ամերիկեան Կոնգրէսը թէ անգործութեան տագնապին հանդէպ կը շարժի ընտրական մտահոգութիւններով, թէ մարդկային թշուառութեան հաշւոյն քաղաքականութիւն կը խաղայ։

Իսկ Ամերիկայի անգործ բանուորութիւնը յամրքեցնող թշուառութեան պատմութիւնները սոսկալի ու միանգամայն ըմբոստացուցիչ են։ Ի հարկէ, ուրիշ երբեք չէր կրնար ըլլալ։ Շինուած է թէ ամէնէն յետին աղքատութիւնը կ'ապրի, ամէնէն զայրացուցիչ ու անպէտ ճոխութեան կողքին՝ նախանձի, ըմբոստացման ու վրէժի անխուսափելի բնական անդրադարձումներով։

Անգործութիւնը Ամերիկայի մէջ, յանկարծ, անակնկալ պէտք մը պէս պայթեցաւ անցեալ տարի, երբ դեռ պաշտօնական անգաղամութիւնը անդրադառնալու վայրկեան իսկ չէր ունեցած։ Գործարաններու գանձերը փակուեցան մէկ քանի օրուան մէջ իրարու ետեւէ, փողոց ձգելով բազմահազար բանուորներ։ Ի հարկէ անգործներ կային առջեւէն ի վեր, նոյնիսկ ամերիկեան ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի ամէնէն բարգաւաճ շրջանին, առանց սակայն համեմատութիւններ ստանալու ընկերային մեծ չարիքի մը։

Սակայն թիւ մը արձանագրել անգործներու, դժուար կը թուի, եթէ ոչ անկարելի։ Հրատարակուած վիճակագրութիւնները զանազան են, հակասական թիւեր ցոյց տան։ Սակայն, երբ ստոյգ համար անգործներու, մեկնելով քանի մը վիճակագրութիւններէ կարելի է տանուլ ընդունիլ 7 միլիոն, այսինքն անգործներու ամէնէն հսկայ բանակը, որ գիտնալու պէս մը կը գտնուի մօտ 5 միլիոն ամերիկացի — մեծ մասամբ — համայնավարներու դրդումութեան։ Մօտ ուրիշ հարիւրին 16ը Ամերիկայի վարձուոր աշխատաւորութեան, գործառոլ թէ պաշտօնեայ։

Ասկից զատ, պէտք է ըսել թէ միլիոնաւոր բանուորներ ալ կ'աշխատին կրճատուած ժամերով եւ զեղչուած օրավարձքերով։ Ամերիկա պահ մը փորձուեցաւ չեզոքն օրավարձքերով դիմանալ որեւէ տագնապի դէմ, բայց գործատութեան առաջին հարուածին իսկ, բոլոր գործատէրերն սկսան դէմ կանգնիլ օրավարձքերու յաւելման, որպէսզի կարենան տոկալ եւ մաս մը աշխատանք ապահովել բանուորներուն։

Հակառակ ձեռք առնուած կարգ մը միջոցներու սակայն, անգործութիւնը սաստկացաւ անցեալ տարուան ընդհ. դժգոհութեան, նոյնիսկ խռովութիւններու եւ հետեւաբար ոստիկանական միջամտութեան եւ ձերբակալութիւններու մէկ տարուան մէջ, գործադրութեան հետեւանքով պատահած դէպքերուն գումարը Ամերիկայի զանազան քաղաքներուն մէջ կը հասնի 6000ի... եւ հաւանաբար, դեռ նոյնն ենք ծրարող։

Ի՞նչ են ամերիկեան տագնապին պատճառները։ Մէկ կողմէ երկիրը ենթարկուած է ճարտարարուեստական գերարտադրութեան հետեւանքներու, միւս կողմէ մեքենականութեան զարգացումը եւս նպաստած է տագնապին ծաւալման, որովհետեւ մեքենան թէեւ նպաստաւոր է արտադրողին, մանաւանդ սուղ ժամանակ՝ այս օրերուն, սակայն տագնապի պարագային, աւելի կը ծառայէ անգործութիւնը շեշտելու։

Ամերիկայի մէջ, պարբերաբար ողջութիւնը որ իրր օգտակար հետեւանքներ ունեցող առնուութիւն կը քարոզուէր շատերու կողմէ, մղում տուած է շահագիտութեան։ Ասկից զատ իրր ազդակ բարձր օրավարձքի, եւ պերճասիրութեան, նպաստած է վարկով ապրանքներու արտադրութեան։ Շահագիտութիւնը բռնած է ամբողջ Ամերիկան, ոչ միայն սակաւաթիւը, այլ մէկ անգամէն շատ շահելու յոյսով կը կեդրոնանան դրամագլուխները, այլ նաեւ ճարտարարուեստի մէջ։

Երկրագործական տագնապն եւս յանկարծակի սաստկացաւ, մինչ եւրոպական ժողովուրդները չափով մը կը յաջողէին ապահովել իրենց պէտքը եւ երկրագործական երկիրները շուկայ կը գտնէին աժանագին արտադրութիւններ։ Երկրագործական տագնապին հետեւանքով, գիւղերը կը պարպուին եւ կը խուժեն դէպի ճարտարարուեստ քաղաքները, այնքան որ ամերիկեան ոստիկանութիւնն ստիպուած է կարգ մը միջոցներու դիմել արգիլելու համար մեծ քաղաքներու խճողումը։ Գիւղացիներու կողմը, որոնք դանէ դուռ գործ կը փնտռեն։ Եւ վերջապէս, արտածման յատուկ ապրանքներ արտադրող ճարտարարուեստ ճիւղերն ալ ազդուեցան համաշխարհային տագնապէն, մաքսային պատնէշներու բարձրացումէն, եւն.։ Ամերիկեան անգործութեան պատճառները բազմաթիւ են անշուշտ, որոնց մէջ մեծ տեղ մը պէտք տալ նաեւ ամերիկեան տնտեսական ու մաքսային քաղաքականութեան։

Հետեւանքը մէկտեղն է։

Հակառակ առատ սակայն, Ամերիկայի ղեկավարները այնքան ալ տրամադիր չեն լքելու ուղեգիծը որ այդ երկրին հարստութիւնը կազմեց եւ պատասրեն ընդգրկելու ուղղութիւնը մը, որ զայն փրկէ անելէն, ուր նետուեցաւ դէպքերու մղումով, կը գրէ յօդուածագիր մը։ Գիտական ուժանգակութիւնը հոն կազմակերպուած չէ ինչպէս տարբեր երկիրներու մէջ ուր նպաստի բնաւ մեծ մէկ մասը կը ծանրանայ արտադրողներուն վրայ եւ այդ կերպով կը դժուարացնէ տնտեսական վերականգնումի ճիգերն ու փորձերը։ Անգործութիւնը մեղմացնելու յաջող կառավարութիւնն ու թաղապետութիւնները մեծ գումարներ յատկացուցած են հանրօգուտ ձեռնարկներու, գործ հայթայթելու համար մաս մը բանուորներու։

Եւ այս նպատակով ալ դեռ վերջերս, յատուկ յանձնախումբ մը կազմուեցաւ կանոնաւորութեան եւ միօրինակութեան գծելու համար աշխատանքներուն մէջ։ Առեւտրական նախարարը թելադրեց հանրային ձեռնարկներու մէջ կիրարկել կրճատ օրավարձքերով աշխատանքի դրութիւնը, որպէսզի կարելի ըլլայ աւելի բազմաթիւ մարդոց գործ հայթայթել։ Ասկից զատ, որոշուած է 450 միլիոն տոլարի պարտաթուղթեր հրապարակ հանել այդ ձեռնարկներուն յատկացուելու համար։

Գիներու եւ օրավարձքերու նուազման քաղաքականութիւնը առաւելին չէ հասած իր լրումին։ Ան կ'արտայայտուի ցրուած ձեռնարկներով։ Ամերիկացի ծանօթ տնտեսագէտ մը, լսուած է կատաղօրէն պաշտպանելու վաճառման զարգացումը՝ գիներու նուազումով։ Բարձր օրավարձքերու քաղաքականութիւնը ամուլ է կը գրէ ան, եթէ արտադրողը չկարենայ խոտորեն հաւաքել իր արտադրած ապրանքին վաճառման գինները ու կը կարծէ թէ անգործութիւնը նման տեսակաւ հիւանդութեան մը, կը դարմանուի կարգին միջոցներով՝ արտադրութեան ծագին մէջ իսկ։

Ուրիշ թերթ մը, կարծիք կըպահ կը պաշտպանէ օրավարձքերու անհրաժեշտ նուազումը եւ խնայողութեան սկզբունքը։

Թերեւս կը կարծեն թէ, օրավարձքերու նուազումով կարելի պիտի ըլլայ արտադրութեան ծախքերը իջեցնել եւ սպառողներու գնման կարողութիւնը զօրացնել։ Այս կերպով արտադրութեան եւ սպառման միջեւ ստեղծել հաւասարակշռութիւն մը, որուն հետեւանքով գործերը պիտի վերստանան իրենց բնական ընթացքը եւ անգործութեան մղձաւանջը պիտի փարատի։ Սակայն Ամերիկա, թերեւս իր հպարտ մեկուսացման մէջ, կը մոռնայ թէ աշխարհի մէջ ինքը միինակ չէ եւ թէ Ծովեան երկրամասերու դէմ մրցման հետեւանքով կիրարկուած սկզբունքները չեն որ զինքը պիտի փրկեն տնտեսական փլուզումէն եւ իրր անոր հետեւանք՝ ներքին խռովութիւններէն, որոնք կրնան անդէ անդ շղթայուելով, առնել ներքին բախումի մը համեմատութիւններ։

Մ. ԱՐՍԷՆ

ԱՐՇԱԿ ԲՈԼԷԵԱՆ

Վերջերս միայն ցաւով տեղեկացանք որ մեր հայդուկ ընկերներէն, Արշակ Բոլէեանն ալ զոհ գացած է ինքնաշարժի այն արկածին, որու հետեւանքով մեռած էր Սալմաստի մեր հին ընկերներէն Ս. Սարուխանեանը։ Այդ մասին արդէն ժամանակին գրուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ։

Արշակը ծանր վիրաւորուելէ յետոյ, երկար կը խնամուի, սակայն թոքերու բորբոքում կը ստանայ ու կը մեռնի։ Այս քանի մը տարուան ընթացքին, Պարսկաստանի հաղորդակցական աշխատանքի մէջ զոհ գացին երեք հին ընկերներ, խմբապետ Խեչօ, Ս. Սարուխանեան եւ Արշակ Բոլէեան։

Արշակ Բոլէեան բնիկ Մշոյ Ձորի թաղեցի էր եւ կ'ըլլար մօտաւորապէս 45 տարեկան։ Ցանկալած էր իրենց թաղի նախակրթարանը եւ տակաւին պատանի, մտած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը։ Անոր ընտանեկան մթնոլորտը յեղափոխական էր շնորհիւ իր մեծ եղբօր, Մլէյի (Մկրտիչ Բոլէեան), որ Տարօնի Դաշնակցութեան կարկառուն դէմքերէն մէկն էր։

1903ին Արշակը Մլէյի հետ միասին կը դառնար փախստական եւ երկու եղբայրները կը բարձրանային Սասուն։ Այդ տարին յեղափոխական պատմութիւններու տարին էր։ Կազմակերպութիւնը տիրական դարձած էր ամբողջ շրջանին մէջ եւ հակայեղափոխականները կը հալածուէին անխնայ։ Արշակին եւ ուրիշ ընկերոջ մը բարձրաւանդակի պահ. Մարմինը յանձնարարած էր անհանգստելու Մշեցի Միքայէլ Կարճ. չոյեանը, որ տարիկան էր եւ վատ ընթացքի մէջ կը գտնուէր։ Արշակը յաջողութեամբ գլուխ բերած էր ահաբեկումը եւ նորէն վերադարձած էր Սասուն։

1904ին պայթեցաւ Սասունի ապստամբութիւնը որուն մասնակցեցան Մլէյն եւ Արշակը, ու յետոյ Գէորգ Չաւուշի, Անդրանիկի, Կորիւնի, Մուրատի եւ ուրիշներու հետ իջան Մշոյ դաշտ եւ շարք մը կռիւներէ յետոյ անցան Աղթամար, ապա Պարսկաստան։

Երկու տարի յետոյ Մշոյ բանտին կ'ազատէր իրենց փոքր եղբայրը՝ Գոգոս Բոլէեան եւ կը փախչէր Պարսկաստան ու կը միանար իր ֆետայի եղբայրներուն։ Այսպիսով Բոլէեան երեք եղբայրները, հայրենի լեռներուն վրայ ազատագրական կռիւներ մղելէ յետոյ, կը լքէին հայրենի բնակարանը, կիներն ու երախաները թողլով անօգնական, ու ամբողջովին կը նուիրուէին յեղափոխական կռուին, հեռաւոր հորիզոններուն տակ։

Պարսկական յեղափոխութեան շրջանին, Մլէյն, Արշակը եւ Գոգոսը կռուողներու առաջին շարքին մէջն էին միշտ, առանձնական մեծ կորով ցուցաբերելով։

1908ին երբ հռչակուեցաւ Թուրքիոյ սահմանադրութիւնը, ու բացուեցան երկրի դռները, Արշակը իր եղբայրներուն հետ վերադարձաւ Մուշ, ուր երեք եղբայրներով անցան իրենց հաստատ աշխատանքին, քայքայուած տնտեսը վերականգնելու. բայց միշտ մնացին նուիրուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործին։ Մանաւանդ Մլէյն, որ յեղափոխական ղեկավար դէմք էր եւ միշտ մասնակից Դուրան Բարձրաւանդակի Կ. Կոմիտէին։

Այդ խաղաղ տարիներուն իսկ Արշակը իր անհանդարտ բնաւորութեան հետեւանքով, ձիարշաւի մէջ, կը սպաննէր թուրք մը եւ կը բանտարկուէր։ Բայց երկար ժամանակ չմնաց բանտի մէջ՝ երաշխաւորութեամբ ազատուեցաւ։

1915ին, դարձեալ սկիզբները, Արշակը եւ Գոգոսը Մլէյի գլխաւորած հայդուկներուն հետ, բարձրացան լեռը եւ միացան Սասունի ֆետայիներուն։ Սասունի եւ Մուշի գծնդակ եւ երկար կռիւները սկսան գրեթէ մարտ ամսուն եւ տեւեցին մինչեւ հոկտեմբեր ամիսը։ Այդ 7 8 ամիսներուն Արշակը իր եղբայրներուն հետ միասին կը մասնակցէր կռիւներուն։

Ռուբէնի եւ Կորիւնի հետն էր Մլէյն, եւ կը մասնակցէր ապստամբութեան ղեկավարութեան գործին։ Անշուշտ օր մը ընդարձակօրէն պիտի գրուի Մլէյի մասին, որ գործակցած է Վռամէին, Սերոբ - Աղբիւրին, Անդրանիկին, Գէորգին եւ ամէնէն վերջը Ռուբէնին։ Անատքի պարտութենէն յետոյ 1915ի օգոստոսին Մլէյն եւ Գոգոսը Կուրտիկի հերոսական կռուը կը մղեն, եւ երկու եղբայրներն ալ կը սպաննուէին, մեծ արտասովոր պատճառելով իրենց շրջապատին։ Արշակը կարգ մը կռուողներու հետ կ'անցնէր Քանի լեռները (Բերդակի կեռնակը բարձրացող լեռնաշղթաները) ուր կ'ալին բաւական թիւով կռուողներ Գամոի ղեկավարութեան տակ։

Մէկ ամիս ետք կռիւները շարունակուեցան Սասունի այս բարձունքներուն վրայ։ Վերջապէս, աշնան Ռուբէն շարք մը ֆետայիներու հետ Տալուորիկի շրջանէն վերադարձաւ Քանն, ու 38 ընկերներով, Ներքութի վրայով անցաւ Կովկաս, երբ կարելի բոլոր միջոցները սպառած էին։ Արշակը այդ խումբին հետ անցած էր, եւ հազիւ Երեւան հասած միւս հայդուկներուն նման, մտած էր Անդրանիկի կամաւորական բանակին մէջ եւ վերադարձած էր կռուի ճակատը, ուր վիրաւորուեցաւ, բայց շուտով կազդուրուեցաւ եւ նկաւ Մուշ 1916ին։ Այդ թուականէն յետոյ Արշակը միշտ զինուած խումբ մը ունեցաւ իր տրամադրութեան տակ եւ մասնակցեցաւ բազմաթիւ կռիւներու մինչեւ 1918ի վերջերը։

1920ին Հայաստանի բոլշեւիկեան մայիսեան ապստամբութեան դէմ ուրիշ բազմաթիւ մարդոց կարգին, Արշակն ալ անցաւ ժողովրդական վաշտերուն գլուխը եւ քալեց Ալեքսանդրապոլի բոլշեւիկ բանակայիներուն վրայ։

1920ի աշնան, հայ թրքական պատերազմին Արշակը ունէր ձիաւոր փոքրիկ խումբ մը եւ կը մասնակցէր Կարսի կռիւներուն։

Երբ 1920ի դեկտեմբերին բոլշեւիկները Հայաստան մտան, Արշակը անցաւ Զանգեզուր, ուր մնաց մինչեւ յունիսի սկիզբները եւ անկէ անցաւ Թաւրիզ, ուր կը զբաղէր առանձնական գործերով։

Արշակը քանի տարուան հայդուկային կեանք մը կը բոլորէր խաղալով զէնքի ու կրակի հետ։ Մեր թուած բոլոր փոթորիկներէն կ'անցնէր ու զոհ կը դառնար օթօմօպիլի արկածի մը։ Ինչ որ ամենէն մեծ զաւեշտութիւնը պիտի մնայ այս ֆետայական սերունդին, որու համար պատուաւոր մահը յեղափոխական կռուի մէջ մեռնիլ է, Հանգիստ հին ֆետայի աճիւններուն։

ՐՈՒՎԱՐԷՑ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ԿՈՉԸ

Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ Չեխոսլովաքիոյ եւ Լեհաստանի Համայնավար կուսակցութիւնները կոչ մ'ը հրատարակած են կոմինթերնի (Գ. Միջազգայնական) նշանակած փետրուար 25ի, Անգործներու օրուան ցոյցերու առիթով։

— Դրամատէրները,— ըսուած է կոչին մէջ — փողոց նետած են 25 միլիոն բանուորներ, բայց առավ չբաւականանալով, անոնք փորձեր կ'ընեն պակսեցնելու աշխատավարձը, անգործութեան ազատնալիքով։

Կոչին մէջ կան քանի մը պահանջներ. 1. Անգործներուն պէտք է տրուի այնպիսի միջոցներ, որ անոնք կարենան մարդավայելօրէն ապրիլ։ 2. Արգելել կոյուցանել անգործները բնակարանի վարձքերէն եւ հարկերէն։ 3. Բանուորական աշխատանքի ժամը իջեցնել 7ի, իսկ քանի մը գործարաններու մէջ 6ի, պահելով աշխատավարձի բանակը։ 4. Պայքարիլ պատերազմի դէմ, որ կը պատրաստեն դրամատէրերը ընդդէմ Խորհրդ. Միութեան։

ՄՈՒՍԹԱՖԱ Ք...
ՊՏՈՅՏՆԵ...
ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ...

Թայմզի Թղթակի...
Թուրքիայէն (19 յու...
Կազի Մ. Քէմալ ...
բարգութեան մը ձե...
երկիրը տաւումնաւո...
մար։ Երկու ամիս ...
երկաթուղիով, ինքն...
ծովով, հիւսիսային ...
նական Անատոլուի, ...
Թրակիոյ եւ Մարմա...
գերեայ քաղաքներուն...
տոյ էնկիւրիի դարձա...
լու համար ծափանի...
ցու իշխանը, բայց ...
յին պիտի շարունակէ...
տը, այցելելու հա...
ւային եւ արեւմտեա...
ները։ Մեծ հետաքրք...
կը սպասուի իր ...
թեանց եւ տպաւ...
արդիւնքին, որովհետեւ...
ամէնէն երկար ճամբոր...
է որ կը կատարէ Կա...
ընկերացած են Ներք...
վար Շիւքրի Գայա պէ...
լափ երեսփոխաններ...
վարութեանց խորհրդ...
Լրագրողներուն թոյլ...
ճամբորդել Նախագ...
իսկ պաշտօնական ...
րութիւնները եղած ...
մասին։ Եւ սակայն, ...
հասկնալ այս դէպքի...
ըլ։ Նախագահը մտա...
մտնուած էր այն ...
արտաքնոցներէն որոնց...
հասնէին ամէն կողմ...
տարիներս իր ժամա...
ցուց Էնկիւրիի եւ ...
այնպէս ուր շփում...
երկրի ամբողջ ...
րեւ հիմնադիրը ...
Խալքի, բամին ունի ...
րութեան պատասխան...
թեան մէջ. ուստի ...
քաղաքներէ զինքը ...
մը կատարէ երկրին ...
կեանքը լաւ ընտրուած...
հետեւ յարաբերական ...
կուսակցութեան լուծման...
թութեան մտնուած էր ...
քական շրջանակներ...
նոյն առեն երկիրը ...
պէր եկմտական ու տնտ...
երկարատեւ տագնապ...
հետեւանք էր մասամբ...
քերու ձախողման եւ ...
տնտեսական ու սակարկ...
նութիւններու։ Ժողովրդ...
ած էր կորսնցնել իր ...
թիւնը կառավարութ...
խալքի վրայ եւ կը ...
թէ Կազին երեւումը ...
բարեբար ազդեցութիւն...
հանրային կարծիքին ...
Կազին էնկիւրիէն ...
նոյեմբերի կէսուն։ Իր ...
գութեան առաջին ...
կազմէր կարս պատա...
Անատոլուի մէջ, ուր ...
Կեսարիա, Սըվազ, Թո...
մասիա քաղաքները ...
գիւղերը։ Մեկնելէ առաջ...
հրաման արձակեց որ ...
բակային ցոյցեր կամ ...
լութիւններ չըլլան, որ...
կ'ուզէր որ ազգը իր ...
գործերով զբաղէր։ ...
հրամաններուն ակամ...
գաւ Կարգ մը գաւառն...
գիւղացիները մինչեւ ...
մղոն ճամբայ քալեցին...
լու համար բարի գալուս...
ցող բազմութիւններուն ...
խառնուած էին երկաթուղ...
յարանները, հրապարակ...
փողոցները, լուսալով ...
Ազատարարին երեսը։ ...
Կազին ամէն միջոց ...
տուած, չփման մէջ մտն...
մար ժողովուրդին հետ ...
գանուած է բազմաթիւ ...
րակութիւններ որոնց ...
անտակէտները յայտնած ...
գական հարցերու մասի...
ած է շատ մը ճառեր ...
լով Թրքական յեղափոխ...
նը եւ կառավարութեան ...
քաղաքականութիւնը։ ...
մասնաւոր կոչ մը ...
Թուրք երիտասարդութեան ...
րուն կ'ի յնայ պահպանել...
քան դժուարութեամբ ...
ազատութիւնը։

Ճամբորդութեան երկրո...

[illegible]

Այս կացութեան դարման տալու համար, կառավարութիւնը կը խորհի մեծապէս կրճատել պաշտօնեաներու եւ կառավարչութեանց թիւը։ Փոխանակ 80 վարչական միաւորներու, պիտի [illegible] միայն տասը, որոնց իւրաքանչիւրը պիտի կառավարուի ընդհ. քննիչի մը կողմէ, վարչական լայն իրաւասութիւն-

Ներսով։ Կ գիրն ուշադրութիւնը գրաւած է նաեւ քաղաքային պաշտօնեաներու խղճալի վարկարգակը, ինչ որ զարմանալի չէ, որովհետեւ մեծամասնութիւնը շատ ողորմելի ռոճիկ մը կը ստանայ, իսկ շատ քիչեր կան որ նախնական կրթութիւն ստացած ըլլան։

ԴԱՇՆԱԿ-ՀՈՅՊՈՒՆ

ՈՐՈ՞ՆՔ ԵՆ Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԵՑԻՆ ԱՅՍ ԵՐԿՈՒ ԽՌՈՎԱՐԱՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թրքական «Միլլիէթ» թերթը սկսած է յօդուածաշարք մը հրատարակել այս խորագիրներուն տակ։ Ստորեւ հատուած մը.—

«փաստաթուղթերու վրայ հիմնուելով՝ օգտակար նկատեցինք թէ՛ շահագրգռուողները եւ թէ միջազգային կարծիքը լուսաբանել քրտական խնդրի մասին, որ ընդհ. պատերազմէն յետոյ մէջտեղ ելաւ եւ քանի մը անգամ արիւնոտ դէպքերու տեղիտուաւ։

Թուրքիոյ մէջ ժամանակին, Ալպանացիները կոյր գործիք եղան Աւստրիոյ եւ Իտալիոյ ձեռքը, յետոյ խորտակուեցան։ Արաբները նոյնպէս երկու պետութեանց ձեռքը գործիք եղան եւ նոյն վախճանին ենթարկուեցան։ Եւ այսօր Արաբներու ծննդանքները կը լսենք այն անդունդէն ուր ինկած են։ (Յօդուածագիրը հոս մէջբերումներ կ'ընէ արաբական կարգ մը թերթերէ, որոնք կը գանգատին իրենց վիճակէն, ինչպէս նաեւ Քիւրտերուն Եւրոպացիներէն կրած յուսախաբութիւններէն)։

Օսմանները նոր զոհեր գտան յանձին Հայերուն, Քիւրտերուն եւ Թուրք դաւաճաններուն։ Եւ տարիներով աշխատեցան, այս երեք տարրերը միացնելու եւ խառնակչութեան գործիք մը դարձնելու համար։ Սակայն տեսան որ կարելի չէ Քիւրտերը բաժնել Թուրքերէն, քանի որ այդ երկու տարրերուն տարբերութիւնը միայն անուան մէջ է։ Իբրեւ անյաջող նետեցին նաեւ Թուրք դաւաճանները եւ ձեռք առին Հայերը որոնք իրապէս հատու կացին մը եղած էին Օսմ. կայսրութեան վերջին շրջաններուն։ Մեծ Հայաստանի հեռանկարը կրնար Հայերը հրապուրել։ Բայց Հայերը ուշիմ եւ փորձառու մարդիկ էին եւ կը տեսնէին թէ անկարելի էր հին գաղափարներու իրականացումը։

Բայց Դաշնակցականները որոնք առաջին անգամ ըլլալով մէջտեղ նետած էին Մեծ Հայաստանի գաղափարը, անմիջապէս ընդառաջ գացին այս նոր գրգռութեան։ Իսկ Ռամկավարներու եւ Հնչակեաններու նման ողջամիտ կուսակցութիւններ հեռու մնացին այս արկածախնդրական քաղաքականութենէն։ Այս կուսակցութիւնները չուզեցին Հայերը ցցմել տալ, այլ որդեգրեցին զանոնք աշխատցնելով բարձրացնելու ծրագիրը։ Անոնք մեծամասնութիւն էին Հայերու մէջ։

Եւ որովհետեւ դաշնակները առանձին ի վիճակի չէին Թուրքիոյ վրայ ազդելու, օտար պետութիւնները ուզեցին արտասահմանի Հայերն ու Քիւրտերը միացնել եւ կաշառելով Թուրքիայէն փախած քանի մը Թափառաշրջիկ Քիւրտերը, անոնց բերնին ծամոց դարձուցին «Անկախ Քիւրտիստանի» գաղափարը։

Ահա՛ դաշնակները, որ իրենց ռումբերով, մահափորձերով եւ դաւաճանութիւններով աշխարհի մէջ աժարկու անուն մը թողած են, ինչպէս նաեւ քանի մը փառասէր եւ դաւաճան Քիւրտ պոմպլաճիներ, օտար աջակցութեամբ ընկերութիւն մը կազմեցին եւ պարզամիտ լեռնականներուն աչքը ներկելու համար զայն կոչեցին «Հոյպուն», այսինքն անկախութիւն։

Մինչդեռ եթէ կան տարրեր, որոնք չեն կրնար իրարու միանալ դաւանանքով եւ ցեղով, անոնք ալ դաշնակները եւ Քիւրտերն են։ Յայտնի է Քիւրտերուն ընթացքը Համիտի օրերին, իսկ Սուլթան Ահմէտ հրապարակին վրայ Քիւրտերը «սոփա»ներով կռուեցան Հայոց դէմ, երբ զէնք չգտան»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՐՈՇՈՒՄԷՆ ՅԵՏՈՅ

Արգելք չգիտցող կայ.— Բոլշեւիկները որոշ աշխարհի յայտարարեցին թէ որոշած են կարճ ժամանակուան մէջ գրել-կարդալ սորվեցնել ամէնուն, ուսումը պարտադիր։

Լաւ, որոշումէն յետոյ ահա թէ ի՛նչպէս է կացութիւնը։

Խորհ. Հայաստան (14 Դեկտ.) կը գրէ.—

Օրխեանի շրջանին մէջ պարտադիր ուսման գործը կը գտնուի վատնգի տակ։

Շրջանին ուսուցիչները ոչ բնակարան ունին, ոչ ալ ուտեստ։ Ղարաքիլիսա գիւղին ուսուցիչները կ'ապրին կաթի արհեստանոցին գրասենեակին մէջ կամ դպրոցին թատերաբեմին վրայ, իսկ շրջանին Սայրալու, Շաքի, Մալիքլար գիւղերուն մէջ ուսուցիչներուն վիճակը աւելի եւս գէշ է։

Վերոյիշեալ գիւղերուն մէջ բնակարանի չգոյութեան պատճառով, ուսուցիչները մեկնեցան քաղաք։ Այս բոլորին պատճառը գիւղական խորհուրդներն են, որ պարտադիր ուսման որոշման հանդէպ կրաւորական դիրք մը բռնած են։

Շաքի գիւղին ուսուցիչը կը կանչէ գիւղական խորհուրդի նախագահը եւ կը հարցնէ թէ քանի՞ երախայ կայ որ դպրոցական տարիք ունին գիւղին մէջ (8 տարեկան)։

— Մեր գիւղում 8 տարեկան երախայ չկայ, ուրիշին էլ գործից մոթալ եմ անում։

Յետոյ կը հասկցուի որ 83 հոգի 8 տարեկան երախաներ կան գիւղին մէջ։

Ուրիշ գիւղեր ալ կան, Սայրալու, Ղալաջի, ուր դպրոցի շէնք չկայ։ Սայրալու գիւղին մէջ կան 124 երախաներ։ Կաթի արհեստանոցը դպրոցի վերածած են գիւղացիները, բայց 64 երախայ ընդունելու տեղ չկայ։ Այս արհեստանոցը ոչ միայն չի բաւեր գիւղին բոլոր երախաներուն, այլ նաեւ կիսովին փլած ըլլալով, ձիւնն ու անձրեւը կը թափի դասարաններուն մէջ։ Շէնքը չափազանց խոնաւ է, ինչ որ կ'ազդէ աշակերտներուն առողջութեան վրայ։

Ոչ ոք կը զբաղի երախաներուն ուսման հարցով։ Ոչ Երեւանէն հարցնող փնտռող կայ, ոչ ալ գիւղական խորհուրդները կ'աշխատին բան մը ընել։ Երբ Երեւանէն կուգայ ուսուցիչ մը, գիշերը պառկելու տեղ մը կը պահանջէ։ Ձայն կը զրկեն պանդոկ, կոմունիստ քարտուղարը, Հ. Ցորդեան, կ'արգիլէ.

— Տեղ չկայ, գնա՛ գլխիդ ճարը տես։ Կրակը խոմ չընկանք, որ պարտադիր ուսում յայտարարեցինք։ Ով որ ուղարկել է, գնա, թող նա էլ տեղ տայ քնելու։ Նորեկ ուսուցիչը ստիպուած կը քնանայ պատշգամին վրայ, ցուրտին տակ։

Վաղարշապատի շրջանին մէջ եւս կացութիւնը նոյնն է։ Ն. Խաթունարխի դպրոցը ունի 7 կարգ աշակերտ, 245 հոգի, որոնք ունին միայն 25 նստարան։ Այս պատճառաւ շատերը կը մնան ոտքի վրայ կամ նստած գետինը։ Այսպէս կը սորվին անոնք գրել կարդալը։ «Խորհ. Հայաստան» կը գրէ թէ «կուսակցութեան որոշումները մնացել են թղթի վրայ»։

ԽԵԼՔԷ ՊԱԿԱՍ

Երեւանի կոմունիստները իրենց գլխուն մէջ դրած են ամէն կերպով սեփականազրկել գիւղացիները։

Կը վախնան, որ գիւղացի մը քիչ մը հող կ'ունենայ։ Անմիջապէս կուլակ (ունեւոր, կ'անուանեն զայն, եւ կը զրկեն ամէն տեսակ իրաւունքներէ։ Այսքանով չեն բաւականանար, երբ գիւղացիները կը յայտարարեն թէ ալ ունեւոր չմնաց գիւղին մէջ, — «Հիմի էլ կուլակ չի մնացել, գիտ չքաւոր ենք», — կոմունիստները խափանարարութիւն կը համարին այս խօսքերը եւ կը հալածին զանոնք։ Դիլիջանի շրջանէն Ճամբարակ գիւղին բջիջի քարտուղարը կը յամառի եւ կ'ըսէ։

— Խեղճ գիւղացուց մենք միայն պահանջում ենք, փոխարէնը ոչինչ տալով։

ՄԵՐ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

ՊՈՒԵՆԱՆՔՈՒՐ, 20 *յունուար. — Շաբաթ երեկոյեան տեղի ունեցաւ բացումը Հ. Ե. Ս Միութեան Պիւէանքուրի «Սիամանթօ Վարուժան» գրադարանին, շատ սեղմ բայց մտերիմ ու խանդավառ շրջանակի մը մէջ։ Պարզ թէյասեղանի մը շուրջ մեր բարեկամները ըրին իրենց լաւագոյնը քաջալերելու համար շրջանիս մէջ համախմբուած Հ. Ե. Ս Միութեան մասնաճիւղը։ Նոյն երեկոյեան ներկայ էին մեր լաւագոյն բարեկամներէն պ. պ. Կարօ Սասունի, Շահխաթունի, Շ. Նարդունի, Բենօ եւ ուրիշներ։ Ներկայ էին Փարիզի մեր ընկերներէն շատերը։*

Ընկեր Բ. Քէշիշեան միասին բերած էր Նափոլէոնի եւ Փարիզի հայ որբերու կեանքէն քաշուած ֆիլմերը, զորս ներկայացուց ճառերէն առաջ։ Կազմակերպիչ յանձնախումբի կողմէ ընկեր Հ. Հանտալեան քանի մը խօսքով պարզեց իրենց նպատակը, հայ որբերուն կատարելիք դերը, հայրենիքի հանդէպ իրենց սէրը եւ այդ ճամբուն վրայ գրադարաններու կարեւորութիւնը։ Յետոյ խօսքը տուաւ ընկեր Շ. Նարդունիի, որ մանրամասօրէն պարզելէ յետոյ մեր հետապնդած նպատակը, աւելցուց թէ վերմէ դուրս մնացած հայ որբերու ստուարաթիւ բազմութիւնը մեզի մօտեցնելու համար պէտք ունինք աշխատանքներու լաւագոյնին, զոր պիտի կատարէ այս անկիւնը դրուած համր բայց անխօս դաստիարակը, գրադարանը։

Յաճախ մեզ կը մեղադրեն որ կ'ըսեն ազգայնական ենք, որովհետեւ ուրիշներու պէս մօտայի չենք հետեւիր։ Բայց մեզի համար կարեւորը ազգ դառնալն ու հայրենիք ունենալն է։ Որբը ան է որ ազգ չունի, հայրենիք չունի։ Ունենալու համար մեր հայրենիքը, մենք դարձեալ պէտք ունինք այս գրադարանին, այս դաստիարակին։

Երկրորդ խօսողն եղաւ պ. Շահխաթունի, որ շնորհաւորելէ յետոյ Միութեան հնգամեակը եւ կատարած գործերը, ըսաւ. «Ես ամէնէն շատ կը սիրեմ այս Միութիւնը որովհետեւ անապատին մէջ ինկած ովասիս մըն է, որ կեանք կը սփռէ իր շուրջը»։ Կարճ կերպով պատմութիւնը ընելով Քորսիքացիներու ժողովին, ուր Նափոլէոն կը թելադրէր կապուիլ Ֆրանսայի, եւ հակառակ անոնց թշնամութեան՝ Ֆրանս. դրօշը անկեց Քորսիքայի վրայ, նմանաբար, ըսաւ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եղաւ այն ձեռքը, որ հակառակ բոլոր արգելքներուն եւ թշնամութիւններուն, հայկական դրօշը անկեց Արարատի վրայ։ Դուք, որբե՛ր, դուք հասաք այն ժամանակ, երբ պայմանները թերեւս ձեզի ալ տան այդ դերը, դրօշը տանիլ ու անկել հայրենիքին մէջ։ Մաղթենք, որ այնտեղ տեսնենք իրար, այսպիսի գրադարաններ հիմնելու համար հայկական գիւղերու մէջ։

Կարօ Սասունի. — *Ամբիոն նպատակ մը ունի եւ այդ նպատակը պէտք է արժեցնել։ Կեանքը պէտք է դարձնել արդիւնաւոր։ 15էն մինչեւ 55, մարդը 40 տարուան կեանք մը ունի։ Այդ շրջանին, դարուէն յետոյ ամբան մէջ, պէտք է ձեր պտուղը տաք։ Կը տեսնենք որ դուք այդ նպատակը կը հետապնդէք եւ այդ նպատակին համար կ'աշխատիք։ Ձեր ջանքերը մեզի յոյս կը ներշնչեն, փառք այս օտար, այս փոքրիկ տան (գրադարան) բացումը։*

Պ. Կարօ Սասունի պատմութիւնը ընելով Մշոյ դաշտը նետուած 8 փոքրիկներու (5էն 8 տարեկան), որոնք ընկերովի ապրելով, զորեն քաղելով, իրարու օգնելով, ողջ մնացին մինչեւ վերջ, յոյս յայտնեց թէ այս Միութիւնը պիտի արժեցնէ իր վրայ դրուած յոյսերը։

Ամէնէն վերջը, կէս-գիշեր էր արդէն խօսեցաւ պ. Բենօ — կ'ողջունեմ ձեր այս ձեռնարկը, փոքրիկ գրադարանը, հոգ չէ թէ ըլլայ այս նկուղին մէջ, բայց վաղը անպայման կը մեծցնէք ու կը դառնայ մեր գուրգուրանքին առարկան։ Մենք պէտք է ուժ տանք՝ կանգնելով այս Միութեան կողքին։ Ապագային, Միութեան այս բոլոր մատուռները (գրադարան) կը տեսնենք Հայաստան։

Թէյասեղանը վերջացաւ ուշ գիշերին խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ։

Հ.-Հ.

ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ ՈՐ...

Նկատի չեն առնուիր ՕՐԵՐՈՎ ուշացած նկարագրութիւնները (հանդէս, ժողով եւլն.), մանաւանդ երբ կը պատկանին Ֆրանսայի շրջանին։

Խմբագրութիւն

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (3)

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

[...]այ մեր խօսակցութիւնը դարձաւ վերջին համաշխարհ պատերազմին, Թրքական ձախորդութիւններուն, Հայ Թրքական պատերազմին եւ վերջ ի վերջոյ, [...]ուրքերուն ակնկալութիւններուն [...]րըը։

Նուրի փաշան մեծ հաճոյք կ'զգար մանրամասնօրէն շօշափելու այն բոլոր հարցերը որ մեր [...]մէն կ'ուղղուէին իրեն իբրեւ «կեղծ» եւ նոյնիսկ «ոչ անպա[...]» գիտողներ եւ բարե[...] նկատումներով մինչեւ [...] եկողներ։

Մօտաւորապէս կ'ամփոփեմ [...] գործիչին բառերը։

[...] ընդհ. պատերազմի մասին

— «Շատերը եղբայրս (Էնվեր) եւ իր գործակիցները կը մեղադրեն որ Գերմանիոյ կողմը բռնած ենք։ Քիչերը, սակայն, կրցած են թափանցել վերածնուող Թուրքիոյ ներքին գաղտնիքներուն։ Աշխարհը Թուրք ազգը եւ Սպահիլ Համիտը կը նոյնացնէր՝ անոր ճակատներուն փակցնելով «Մարդկութեան չարիք» որակումը։ 1908ի անարիւն յեղափոխութիւնը փոխանակ բարեացակամ տրամադրութիւն ստեղծելու «քաղաքակիրթ» Արեւմուտքցիներուն մէջ, նոր առիթ ընծայեց մեր հայրենիքը մասն մաս բաժնելու։

Մեր արդիական յեղափոխութիւնը համաշխարհ նախանձ շարժեց։ Մենք որեւէ կարեկից բարեկամ չտեսանք մեր շուրջը։ Այդ խորին գիտակցութեամբ, մեր ղեկավարները աչալուրջ հսկեցին չարիքին փոքրագոյն ընտրելու։ Պատմութիւնը շատ դառն ունէր։ Երբեք ընդհանուր դատաւորումէն պարզ կ'երեւնար որ համաշխարհային պատերազմը անխուսափելի էր։ Աւստրիական գահաժառանգին սպանութիւնը փութացուց ինչ որ անհրաժեշտօրէն պիտի գար։ Պատերազմի ազդանշանը որ կողմէն կամ անկիւնէն ալ տրուէր, ճակատի առաջեան հակառակորդները պիտի հանդիսանային Անգլիա եւ Գերմանիա։ Այս երկուքին պայքարը անհնար պիտի դարձնէր պարզ հանդիսատեսի դերը Պոլսոյ տէրերուն։ Վերջիններուն կը մնար բանելիք կողմին ընտրութիւնը միայն։

Ոչ ոք Թուրքէն աւելի լաւ կը ճանչնայ Օլիմպի զուակները։ Էնվեր եւ իր գործակիցները թերթեւսռով չբռնեցին Գերմանիոյ կողմը։ Թէեւ կեդրոնական պետութիւնները պակաս հաւանականութեան պատճառներ չունէին վերջնական յաղթանակի քան իրենց հակառակորդները, սակայն աւելի շուտ անգլիական թուէտ ձանկերու վախն էր որ մեր գիրքը ճշդեց, քան թէ մեր յաջողութեան հեռանկարը։

Պատերազմը վերջացեր է, մենք կորսնցուցեր ենք աշագին հող ու ժողովուրդ։ Շատերը մեր քաղաքական ճակատագիրը փակուած կը համարեն։ Անգլիան սակայն, այդպէս համոզուած չէ, իսկ մենք՝ Թուրքերս՝ ամէնէն լաւ կը հասկնանք Լոյտ Ճորճի հայրենակիցներուն մաքիավէլական հոգեբանութիւնը։ Գերմանիա մեզ շատ վնաս պատճառեց, բայց այսօր եւ յաւիտեան Թուրք ազգը կը ճանչնայ իր ամէնէն ախերիմ թշնամին,— Անգլիա։ Ո՛չ մենք եւ ո՛չ մեր յաջորդ սերունդները կրնանք ներել այդ անարգ ցեղին։

Թրքական պարտութիւնը

Մեր մեծագոյն կայսրերը այբով միայն պիտի գիտէին երեկուան մեր կացութիւնը։ Երբեմի մեր մեծածաւալ ու աշխարհատարած պետութիւնը ամէն կողմէ բզկտուեցաւ եւ կլլտուեցաւ։ Շատերու կարծիքով մեր գոյութեան գաղտնիքը գրուած էր։ Հարուածը չափազանց մեծ էր։ Եղան բաւական թուով ականաւոր Թուրքեր ալ, որոնք ծայրայեղ յուսահատութեամբ գիտեցին մեր պարտութիւնը։ Արագ դէպքերը, սակայն, եկան անգամ մըն ալ հաստատել, թէ տրուած հարուածը ո՛չ միայն մահացու չէր, այլեւ գործունէութեան նոր եղանակի, ուժերու աւելի լաւ դասաւորումի եւ քաղաքական իտէալի աւելի յստակ ըմբռնումի թանկ, այլ հաւասարապէս իմաստուն առիթ մըն էր ան։ Ու դուք արդէն կը տեսնէք, որ մենք ահա՛, մտեր ենք մեր պատմական առաջընթացութեան շրջանը։

Հայ-Թրքական պատերազմը

Մենք չսխալանք պատերազմը, որ մեզ բերաւ այսօրուան Հայերը մեզ հարկադրեցին եւ պատուն ալ, ի հարկէ, այժմ կը վայելեն Սեւրի ապարդիւնութեան [...]։ Հայերը միայն արտագաղթեցին իրենց կործանումը։ Մենք պիտի գայինք, անոնց ժամանակի խնդիրը որոշեցին։

Չգիտեմ ինչո՛ւ, Եւրոպացիները անպայման կ'ուզեն մեզ արտաքսել Եւրոպայէն։ Այդ հարց է, բայց յաջողութեան պարագային, ի՞նչ պիտի շահին անոնք եւ ի՞նչ պիտի կորսնցնենք մենք։ Պոլիսը, իր շրջապատով, Թուալի կարուստ մը, ի հարկէ, նոր խթան մը պիտի ըլլայ մեր, պատմական առաջընթացութեանը։ Ուշ բայց մենք արդէն մեր պարտքի գիտակցութիւնն սկսած ենք ունենալ։ Թուրք պրոպագանտիսթներու գործը վերջին տարիներու ընթացքին, ապարդիւն անցած չէ։ Վաղորէն մինչեւ Հնդկաստան Թուրքիստան ընդգրկող իսլամ աշխարհը անքակտելի կապով մը իրար է շաղկապած ան։

ՎԱՀԷ ԱՐԾՐՈՒՆԻ
(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՌԻ Ջաւարեան խումբի վիճաբանական ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Դ Ա Ր Ա Ռ

ՎԱԼԱՆՍԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Փրիւսափոր, Բաքվէն Սիւնի եւ Կայծակ ենթակոմիտէներու բոլոր ընկերները վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Բարձր Հայքի Հայրենակց. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին Պար Մօնիւմանթալի սրահը։

Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները։ Օրակարգ.—Հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան։

ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅ Նահանգային Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 3ին, 61 Rue Monsieur le Prince։ Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ-անդամ հայրենակիցները։

Ք. Ե. Ռ. Միութեան Եփրատ նուագախումբը որ մէկ տարիէ ի վեր կազմուած է, կը ստանձնէ հայկական, եւրոպական եւ կովկասեան եղանակներ նուագել երեկոյթներու, հարսանիքներու, նշանախօսութեանց եւն.ի մէջ։

Պայմաններու համար դիմել՝ D. Onossianի 77-75 Allee de la Seine Issy les-Moulineaux, (Seine)։

Սանօթ։ «Եփրատ» նուագախումբին անդամագրուիլ փափաքողներէ կը խնդրուի, դիմել անձամբ կամ նամակով վերի հասցէին։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ
ԸՆԴՀ. 20 շլ. 40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ՍՈՒՐԻԱ 250 ֆրանք
ՀՈՒՆԱՍՏԱՆ 6 տլ. 10 տլ.
ԱՆԳԼԻԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Telephone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 280

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1477 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ՀՈՅՊՈՒՆ" = "ՀԱՅ ՏՈՒՆ"

«Միլլիյէթ» թէ. Ժողովրդական Կուսակցութեան Պոլսոյ կէս-պաշտօնական օրկանը, սկսեր է հրատարակութեան տալ պատմութիւնը «Հոյպուն-Դաշնակ դաւադրութեան»։

Առաջին մասը հրատարակեցինք երէկ։ Շարունակութիւնը պիտի կարդաք երկրորդ էջի եւ յաջորդաբար։

Հրաշապատում «յայտնութիւններ» կան այդ հրատարակութեանց մէջ։ Օրինակ՝ թուրք թերթը բացատրելով քիւրտերէն «Հոյպուն» (անկախութիւն) բառին իմաստը, զայն հոմանիշ կը համարէ... «Հայ Տուն»ի։ Այս գիւտը մտածեր են եղեր «Դաշնակները», գոհացնելու համար թէ՛ Հայերուն եւ թէ՛ Քիւրտերուն։

Խմբագրութեան ձեւէն բացորոշ կ'երեւայ որ, հայկական գրիչներ ալ — անշուշտ եւ տեղեկատուներ — խառնուած են այս քաղաքական վէպը լոյս աշխարհ հանելու։

Երկրորդ նշանաւոր յայտնութիւն մըն է՝ քիւրտ ապստամբներու պարագան։

Իսկ երրորդը եւ ամէնէն կարեւորը — գոնէ առ այժմ — Անգլիացիներու նախաձեռնութիւնը եւ օժանդակութիւնը՝ «Հոյպուն»ի կազմութեան մէջ։

Կանգ առնենք այս կէտին վրայ։

«Միլլիյէթ» ազբիւրներ ալ կը յիշէ։ Բայց երեւի չափազանց կուգան «Հոյպուն-Դաշնակ» պատմութեան հեղինակները։

Այսօրուան աշխարհակալ պետութիւններուն մէջ, եթէ կան երկու նշանաւոր ուժեր որոնք յարակայէս դէմ քրտական շարժման, անոնց մէկը Մեծն Բրիտանիան է, միւսը՝ Խորհրդային Միութիւնը։

Առաջինը՝ միշտ պատրաստ խառնակելու եւ շագանակները ուրիշին ձեռքով դուրս հանելու, Քիւրտերը եւ Ասորիները շահագործելու միտումներ կը ցուցնէր, երբ դատ ունէր Թուրքիոյ հետ, Մուսուլի համար։ Դատը — քարիւղը — շահելէ յետոյ, ուրացաւ թ'ա մէկը թ'ա միւսը, ինչպէս իր ամբողջ պատմութեան ընթացքին։ Իսկ երբ կազմուեցաւ Հոյպունը — բոլորովին ուրիշ տեղ եւ ուրիշ ձեռքերով — յարակայէս դիրք բռնեց անոր դէմ եւ թոյլ չէր փախցներ իր ազդեցութեան շրջանին, Միջագետքի մէջ։

Եւ այդպէս ալ կը շարունակէ մինչեւ այսօր։

Այս չի նշանակեր թէ Լոնտոն չի հետեւիր քրտական շարժման ելեւէջներուն։ Իր գաղտնի ցանցերը եւ տեղեկատու գրասենեակները անդադար կը բանին ինչպէս ամէն տեղ, նաեւ քրտական ճակատին վրայ։ Բայց կը բանին՝ Թուրքիոյ դէմ ծրագրուած շարժումներ խափանելու, ոչ թէ հրահրելու եւ թեւադրելու համար։

Քիւրտերը Իրաքի մէջ ալ ունին երերուն խմբակ մը, «Թաալի Ճէմիյէթի», որ կը յաւակնի թարգմանը ըլլալ քիւրտ ժողովուրդին, բայց իրականին մէջ ո՛րեւէ գործօն կապ չունի անոր հետ, եւ կը վախնայ ասպարէզ նետուելու։ Գոնէ մենք չտեսանք անոր մասնակցութիւնը՝ վերջին տարիներու շարժումներուն մէջ։

Ուրեմն, բոլորովին խախուտ է «Միլլիյէթ»ի պատմութեան այս մասը։

Թերեւս իր տեղեկատուները լաւ չեն հասկցած բուն անցուդարձը։ Կամ ուզեր են գործի վրայ երեւալ, շարք մը անուններ իրար խառնելով։

Բրիտանական աշխարհակալութիւնը բարեկամ չէ որեւէ ակար ժողովուրդի։ Եւ ընդհակառակն, կը փնտռէ զօրաւորներուն, նոյնիսկ իր թշնամիներուն բարեկամութիւնը։ Նարագոյն ապացոյց՝ այն գարհուրելի ողբերգութիւնը որ տարքուեցաւ զինադադարի շրջանին, գարգանալով Լօզանի մէջ եւ շարունակուելով մինչեւ այսօր։

Բայց նոյն Ալպիոնը միշտ պատրաստ է, Թուրքիոյ հետ որ եւ է վէճ ծագած ատեն, նորէն շոյելու բոլոր ակարներն ու անճարները։

Ուրեմն, Լոնտոն ոչ «Հոյպուն»ի հետ գործ ունի, ոչ ալ, մանաւանդ, «Հայ Տուն»ի։ Եւ չկայ մէջոց որ չփորձէ, երկուքն ալ խափանելու համար, յանուն իր աշխարհակալութեան շահերուն։

Եթէ իսկապէս բրիտանական աշխարհակալութեան կռթնած ըլլային մարտնչող Քիւրտերը, անշուշտ բոլորովին ուրիշ ելք պիտի ունենար 1930ի ամրան ապստամբութիւնը։ Եւ թերեւս Քիւրտերը կ'ունենային «Տուն» մը, հակառակ Մոսկուայի Թրքախնդիր, թրքամոլ դաւադրութեան եւ գործօն աջակցութեան։

Այս վերլուծումներէն յետոյ, կը մնայ պարզ իրականութիւն մը, — Քիւրտերը խելքի եկած ըլլալով այս վերջին յիսուն տարուան պատմութեան դասերէն, կը կռուին իրենց ազատութեան համար։ Այդ նպատակով, կազմած են կոմիտէներ եւ հրոսախումբեր։ Անոնք չունին ուրիշ ապաւէն բայց միայն իրենց բազուկին ուժը։ Անոնք ալ, մեզի պէս, չեն հաւատար թէ որ եւ է պետութիւն կրնայ աջակցիլ, բռնել իրենց թեւը, առանց գոհէնիկ շահեր ունենալու։

Եւ Թուրքերը իրենց դէմ ունին քիչ-շատ արթնցած ժողովուրդ մը։ Տարր մը որ իրենց իսկ ձեռքով իբրեւ դաշոյն կը գործածուէր ուրիշներու կոկորդը կտրելու համար, իսկ հիմա կը ճգնի դահիճներուն թեւերը կտրել, բախտակիցներու հետ։

Այսքանը, միայն, կրնայ մէկ տարի բովանդակալից պատմութիւն գրել տալ բոլոր «Միլլիյէթ»ներուն, առանց «Հոյպուն — Հայ Տուն» խեղկատակութիւններ թխելու։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ՄԵՆԵՄԵՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բուռն փոթորիկը խզած ըլլալով Անատոլուի հեռագրական հաղորդակցութիւնները, կարելի չէ եղած մանրամասն տեղեկութիւններ քաղել, պատերազմական ատեանի դատավարութեան շուրջ։ Իր վերջին նիստին պատերազմական ատեանը քննած է ամբաստանեալ մէկ քանի հոճաներ, որոնք ուրացած են իրենց մասնակցութիւնը դէպքին։ Դէպքէն շատ առաջ, Շէյխ Էսատի կողմէ գրուած նամակ մը ձեռք անցուցած է ոստիկանութիւնը։ Այդ նամակը, կ'ըսուի թէ կարգ մը մութ կէտեր կը լուսաբանէ եւ ամբաստանեալներէն շատերը շատ աւելի ծանր մեղադրանքներու տակ կը ձգէ։

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՀՐԴԵՀԸ

Գրեր էինք թէ անցեալ կիրակի օր հրդեհ մը ծագած է Պոլիս Ղալաթիոյ Ցակոբեան խանին, որուն ճիշդ դէմը կը գտնուի «Ազգարար»ի խմբագրատունը։ Հրդեհը ծագած է ֆիլմի մթերանոցէ մը, այրելով 52000 մեդր շարժանկարի շղարշ։ Շէնքահեղձ եղած են 8 հոգի, ֆիլմի այրումէն առաջ եկած թունաւոր կազին եւ մուխին պատճառով։ «Ազգարար» որ հրդեհին պատճառով, օր մը չհրատարակուեցաւ, հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ հրդեհը եւ երեք Հայերու ողբերգութիւնը։

Մեր սեղաններուն վրայ ծիկած կ'աշխատէինք, երբ յանկարծ Ցակոբեան խանի երկրորդ յարկի մէկ պատուհանէն բոց մը նշմարեցինք։ Բոցը անմիջապէս շատցաւ եւ պատուհանէն դուրս խուժեց։ Վայրկեան մը յետոյ ալ ուժգին պայթիւն մը, որ դղրդեց մեր շէնքը, կոտրելով ապակիները։

Գէնզին պայթած է, ըսինք, եւ սարսափահար վար իջանք, դուրս փախչելու համար։ Բայց ահա երկրորդ պայթիւն մը, աւելի զօրաւոր եւ վտանգաւոր։ Միեւնոյն ատեն դուռը բոցերով շրջապատուած։ Հրեղէն սիւներ էին որ կը բարձրանային անընդհատ, եւ երբեմնակի պայթիւններով ահ ու սարսափ կը պատճառէին չորս դին։

Միեւնոյն ատեն ապակիի եւ ուրիշ նիւթերու կտորներու տեղատարափ մըն է որ սկսաւ։ Այնպէս որ բոլորս, խմբագիր, գրաշար եւն., փակուած մնացինք շէնքին մէջ, որուն վերին յարկը արդէն իսկ բռնկիլ սկսած էր։ Ետեւի կողմէն ազատուելով համար փորձեցինք սանդուխ մը իջեցնել պատուհանէ մը, բայց պատուհանը շատ նեղ ըլլալուն անկարելի եղաւ սանդուխը դուրս հանել։

ԵՐԵՔ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Ցակոբեան խանի մէջ էր գրասենեակը հայ-կաթոլիկ փաստաբան Գ. Լազար Օղլու Սէզարի, իսկ քովը իբր գործակատար կ'աշխատէր նախկին ուսուցիչ Յարութիւն Ֆրանկիւլեան։ Քանի վայրկեան առաջ ալ դատի մը համար խորհրդակցութեան եկած էր կապարի վաճառական Գ. Հայկ Ցովակիմեան, որուն փաստաբանն է Սէզարը։

Երբ մուխը իրենց ալ կը հասնի, կը հասկնան թէ հրդեհ կայ։ Գ. Սէզար արագօրէն կ'առնէ իր «տօսիէ»ն եւ դուրս կը խոյանայ։ Նոյնպէս եւ Ֆրանկիւլեանը։ Իսկ Ցովակիմեանը կ'ուզէ նախ հեռաձայնով լուր տալ հրշէջ գունդին եւ ապա մեկնիլ, կը բանայ հեռաձայնը, բայց մեքենան ձեռքը կը մնայ, այնքան որ կազը գէշ ազդած էր իր վրայ։

Առանց գլխարկի եւ վերարկուի, Ցովակիմեան անմիջապէս դուրս կը խոյանայ։ Բայց ի՞նչպէս առաջանալ, երեք նրբանցքներ զինքը կը բաժնէին փողոցի դուռնէն, իսկ մուխը անտեսանելի դարձուցած էր միջանցքը։ Բարեբախտաբար տեղեակ էր նրբանցքներուն եւ կը յաջողի խարխափելով առաջանալ։ Յետոյ կը հասնի դուռի մը եւ կը փորձէ բանալ, բայց ի զուր։ Այդ միջոցին ձեռքէն կը վիրաւորուի։

Վերջապէս, ահագին դժուարութիւններէ յետոյ եւ գրեթէ շնչահեղձ, կը յաջողի փողոց ելլել։ Դէմքը սեւցած եղած էր, եւ վրան փակած էին ֆիլմի կտորներ, այրուցքներ պատճառելով։ Միեւնոյն ատեն շունչը կտրած էր։ Անմիջապէս մօտակայ դեղարան մը կը փոխադրեն զինքը, փսխել կուտան եւ ինքնաշարժով Մանարայի հիւանդանոցը կը փոխադրեն։ Կեանքի վտանգ չկայ, բաւական լաւ է Գ. Ցովակիմեանի վիճակը։

Փաստաբան Գ. Սէզարն ալ կը յաջողի դուրս փախչիլ, բայց աչքերը լրջօրէն կը վնասուին։ Այժմ կը խնամուի հիւանդանոցի մէջ։

Դալով Ֆրանկիւլեանի, հէգ ուսուցիչը չի յաջողիր դուրս ելլել եւ նրբանցքներուն մէջ շնչահեղձ ինկած կը մեռնի։ Յետոյ հրշէջները դիակը դուրս հանեցին։

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

«Սոն Փօսթա» կը տեղեկանայ թէ ոստիկանութիւնն ու դատական իշխանութիւնները քննութիւն կը կատարեն կարգ մը Քիւրտերու մասին, որոնք Պոլսոյ մէջ կազմակերպութիւն ստեղծելու աշխատած են։

Ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, կարգ մը Քիւրտեր խռովարարութիւններ բրած են բարեկամ կարծուած ոստիկանի մը, ըսելով թէ իրենց նպատակն է տապալել Թուրք կառավարութիւնը, որ նորութիւններ կը կիրարկէ, եւ նախկին սուլթաններէն մէկուն տղան Արարատի թագաւոր հռչակել։ Անոնք աւելցուցած են թէ, Արարատի Քիւրտերը գարնան պիտի վերսկսին յարձակումը եւ թէ այժմէն վերջնագիր մը տուած են Թուրք կառավարութեան, որուն պատասխանին սպասելով դադրեցուցած են կռիւները։

Քննութիւնները փութով առաջ կը տարուին եւ կը փնտռուի Համզա անուն քիւրտ մը, որուն բնակավայրը յայտնի չէ։

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Սթէկի դահլիճին անկումէն անմիջապէս յետոյ, Հանրապետութեան նախագահը սկսաւ իր սովորական խորհրդակցութեանց, Ծերակոյտի եւ Երեսփոխան. Ժողովի նախագահներուն, կուսակցութեանց պետերուն եւ քաղաքական ծանօթ անձնաւորութեանց հետ։ Տակաւին յայտնի չէ թէ նոր դահլիճի կազմութիւնը որո՞ւ պիտի յանձնուի, որովհետեւ խորհրդարանական ներկայ պայմաններուն մէջ, այնքան ալ դիւրին չէ գտնել մարդը՝ որ անձնական մեծ հեղինակութիւն ունենալով մէկտեղ կարենայ մանաւանդ հաշտեցնել հակամարտ խմբակցութիւնները եւ ստեղծել ամուր մեծամասնութիւն մը թէ Ծերակոյտին եւ թէ Երեսփոխանական ժողովին մէջ։

Արմատականները օրուան յարմարագոյն մարդը կը նկատեն արտաքին նախարար Գ. Պրիանը որ իր մեծ փորձառութեամբ եւ իր անունին հմայքով, կրնայ թերեւս գոհացում տալ պահանջին։ Սակայն ամբողջովին լծուած ըլլալով Ժընեւի աշխատանքին, զժուար թէ արտաքին նախարարութենէն զատ, ստանձնէ նաեւ վարչապետութեան հոգերը։ Պրիանի մերժման պարագային, կարգ մը շրջանակներ կը կարծեն թէ դահլիճին կազմութիւնը պիտի յանձնուի Փիէր Լավալի։ Ամէն պարագայի մէջ տակաւին ստոյգ ոչինչ կայ։ Կը յիշուի նաեւ Գ. Պարթու։

Անգործներու ցոյցը Ամերիկայի մէջ

Երկու օր առաջ, Ամերիկայի գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, անգործները մեծ ցոյցեր կատարեցին, համայնավարներու առաջնորդութեամբ։ Կարգ մը վայրերու մէջ, այս ցոյցերը տեղի տուին խռովութիւններու եւ վերջացան ոստիկաններու եւ անգործներու միջեւ կատարեալ ճակատամարտներով։

Մէկ քանի օր առաջ, Նիւ-Եորքի մէջ, 60 հազարաւորներ տեղի ունեցան։ Հաւաքուած անգործները հաւանութիւն յայտնեցին համայնավարներու կողմէ պատրաստուած անգործութեան դէմ ապահովագրութեան օրէնքի մը նախագծին եւ ընտրեցին պատուիրակութիւն մը, որ զայն պիտի ներկայացնէ Ուաշինկթընի կառավարութեան։ Բախում մը տեղի ունեցաւ ոստիկաններու եւ ցուցարարներու միջեւ, երբ այս վերջինները կը փորձէին բազմութիւն հաւաքել եւ ճառել անոնց։

Շիքակոյի մէջ 22,000նոց թափօր մը գնաց քաղքին կեդրոնը ցոյցեր կատարելու։ Օքլաքոմայի մէջ անգործները յարձակում գործեցին մեծ նպարատան մը վրայ եւ կողոպտեցին ինչ որ կար։ Հարիւրաւոր ոստիկաններ փութացին խռովութեան վայրը եւ արտասուաբեր ձեռնառումբերու գործածումով յաջողեցան ցրուել անգործներու բազմութիւնը, ձերբակալելով 30ի չափ անձեր։

Իսկ Սանֆրանչիսքոյի մէջ, ոստիկանութիւնը գնդացիրներու սպառնալիքով միայն յաջողեցաւ ցրուել ցուցարարները որոնք «հաց» կը պոռային։

Կոչ կ'ընեն իրենց իրենց

«Յառաջ»ի ընթերցողները օրը օրին հետեւեցան Համեւրոպայի Ուսումնասիրական յանձնախումբի աշխատանքներուն։ Յանձնախումբը որուն կը մասնակցին 27 պետութեանց ներկայացուցիչներ, չորս օր վիճելէ, այսինքն ջուր ծեծելէ յետոյ, պէտք տեսած է կոչ մը ուղղելու ինքն իրեն, եւ կամ պետութիւններուն զորս կը ներկայացնէ՝ ի պաշտպանութիւն խաղաղութեան դատին. — Անհա կոչը ամբողջութեամբ, որմէ հատուած մը տուեր էինք նախապէս։

«Այս վերջին օրերս, մեր միջեւ վիճաբանութեան գրինք եւ քննեցինք այն հարցերը, որոնք մեր պատկան կառավարութեանց առաջեւ դրուած են եւ յատկօրէն տեսանք թէ տնտեսական վերակազմութեան արգելքներէն մէկն է դէպի ապագան վստահութեան պակասը, որ կը բխի քաղաքական կացութեան մասին տիրող մտահոգութիւնէն։ Այս մտահոգութիւնը սաստկացած է միջազգային պատերազմի մը կարելիութեան մասին՝ անպատասխանատու շրջանակներու կողմէ հրապարակուած զրոյցներով։

«Կ'ընդունինք թէ ներկայիս Եւրոպայի մէջ կան քաղաքական դժուարութիւններ, որոնք սաստկացած են ընդհ. տագնապին հետեւող տնտեսական անկայունութեան բերումով։

«Տնտեսական վիճակը բարւոքելու համար լաւագոյն է թոյլ չտալ որ կասկածի տակ մնայ Եւրոպայի խաղաղութեան ամրութիւնը։

«Իբր եւրոպական պետութեանց արտաքին նախարարներ եւ պատասխանատու ներկայացուցիչներ, պարտք կը զգանք յայտարարելու թէ աւելի քան երբեք վճռած ենք օգտագործել Ազգերու Դաշնակցութեան կազմը՝ արգիլելու համար ամէն բռնի միջոց»։

Լենինի մահուան տարեդարձը

Իբր հանգստեան աւանդական օր, կիրակին ջնջուելէն ի վեր առաջինանգամ ազգային օր ընկատուեցաւ Լենինի մահուան 6րդ տարեդարձը՝ ամբողջ Ռուսիոյ մէջ։ 4 ազգային օրեր եւս պիտի բռնուին, Մայիս 1 եւ 2, Նոյեմբեր 7 եւ 8։ Այս առթիւ, բոլոր պաշտօնատուններն ու գործատեղիները փակ կը մնան։

Սեւ ծովու փոթորիկը

Գոստանցայէն կ'իմացնեն թէ ռուսական ժավարիա նաւը որ Օտեսայէն Պոլիս կ'երթար, փոթորիկէն ջախջախուեցաւ Սեւ ծովու մէջ։ Նաւուն 39 աշխատաւորները եւ 14 ճամբորդներ, խեղդուած են։ Կ'ըսուի նաեւ թէ Սինոպի բացերը ուրիշ նաւ մըն ալ ընկղմած է։

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԿԸ ԽՕՍԻ...

ԻՐ ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԱՐՏԱՅԱՅՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ՝

ՀԱՆԴԱՐՏ ՎԱՅՐԿԵԱՆԻ ՄԸ ՄԷՋ

ԽՄԲ. — Երիտասարդ մը մեզի յանձնեց այս գրութիւնը, ստանձնելով ամբողջ պատասխանատուութիւնը:

Ընթերցողները կը յիշեն թէ քանի մը տարի առաջ ալ, վարդապետը, հոգեկան անդորրութեան պահու մը, 45 վայրկեան խօսակցութիւն մը ունեցած էր Թորոսեան քոյրերու եւ Գ. Նաւարեանի հետ:

«Փէռ կոմիտաս»: Այսպէս կը կոչեն զինք: Օրստարոփ կը հետեւինք մեզ առաջնորդող պաշտօնեային:

— Դժուար թէ ընդունի ձեզ... կ'ըսէ պաշտօնեան վարանոտ շեշտով մը: Այցելու չընդուներ...

Կը տրտմինք... բայց մենք զարձեալ կը պնդենք:

Հոգ չէ... գոնէ հեռուէն տեսնենք...

[illegible]

— Մօտ փէռ... կը ձայնէ պաշտօնեան...

[illegible]

— Օրհնեցէք, Հայր սուրբ.

[illegible]

եւ հանգարտ նախադասութիւններով, իմաստալից եւ մանաւանդ տրամաբանական: Զարմացած կ'ունկնդրեմ, կը շօշափէ իրերը թէ առարկայօրէն եւ թէ վերացականօրէն: Կը խօսի արագ, սահուն եւ յստակ ոճով մը: Ոչ մէկ հակասական կամ անկապ խօսք, ո՛չ իսկ ամենափոքր շեղում մը կամ հեռացում մը նիւթէն:

[illegible]

— «Ահա ինչ որ չէ»... Հասկցա՞ք...

[illegible]

գրիտի հարիւրներու պէս հաս հաս կ'իյնային իր շրթներէն, «իր տնակին» (իր իսկ բառով) հանդարտիկ լռութեան մէջ:

— Փարիզի ո՞ր թաղամասին մէջ կը կենաք, կը հարցնէ ալեխառն մօրուքը շոյելով:

*— ***ին մէջ...*

(վերջը յաջորդով)

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅ ՄԷՋ

Պուլկարիոյ ոստիկանութիւնը վառնայի մէջ երեւան հանեց համայնավարական գաղտնի կազմակերպութիւն մը: Անոր պատկանող 15 անձեր ձերբակալուեցան:

[illegible]

Հանդարտ ու զուարթ:

Կը խօսի յափշտակուած, մերթ բարձր, մերթ ցած, մերթ ժըպտուն, մերթ խոժոռ: Կը խօսի կուռ [illegible]

ՑՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆ

Ողջո՜յն գիւղակ, ողջոյն ջուրե՛ր հայրենի.
Ողջո՜յն...: Ահա նորէն կու գամ առանձին
Ձեր ժենաւոր խաղաղութեան յանձնուիլ:
Ողջո՜յն հիւղակ, դո՛ւն որ հրճուիլըս տեսար,
Դո՛ւն որ անշուք հովանւոյդ տակ հողմակոծ՝
Ցարիներով օրօրեցիր իմ հոգին...:
Ողջո՜յն սարեր, դո՛ւք որ վըսեմ ու հըպարտ
Ամպերէ՛ն վեր, Աստուծոյ հետ կը խօսիք.
Դո՛ւք որ հոգիս աստղերուն մէջ նետեցիք,
Երբ դեռ մանուկ, ամառնային գիշերով՝
Ջուրերուն մօտ կ'երազէի մըտայոյզ...:
Ողջո՜յն ձեզի, ո՛վ հայրենի աղբիւրներ,
Չսկայ ժայռեր, եւ ահաւո՛ր անտառներ:
Ողջո՜յն, ողջո՜յն, ես երազո՛ղ պարմանին
Կու գամ դարձեալ ձեր լըռութեան հետ խօսիլ:

... Խորհուրդիդ մէջ, ի՜նչ կը ծածկես, ո՛վ գիշեր,
Հոգիս մինակ էութեանդ հետ կը սարսի...:
Ու այս գանկիս գերեզմանները բոլոր,
Որ աստուածներ իրենց ձեռքովն են կերտեր,
Կամաց կամաց կը քանդըւին գանկիս տակ:
Աչքերուս դէմ, այս ի՜նչ ժըպիտ տեսարան,
Կոյսի կըմախք, դիւցազունի թէ վատի,
Անդրաշխարհեան տեսիլն ինծի կը պարզեն:
Կը դողդըղամ, երակներուս աւիւնն ալ
Ցանկարծակի էութեանս մէջ կը սառի:

Իբրեւ տատրակ մը սըգաւոր ու լալկան
Կը թափառիմ ցոլքերուն տակ լուսնակին:
Մեռեալներու նըւագ մը կայ կուրծքիս տակ.
Դիւցազուններ իրենց սուրերն արփային
Մէկ կողմ նետած, մահուան յոյսի կը սպասեն:
Մեռե՜լ, մեռե՜լ մուսաներու, կոյսերու,
Ո՛չ մէկ Աստուած, ո՛չ մէկ Յիսուս այս գիշեր,
Հայ մարտիկին մահուան համար, ո՛վ ազգեր,
Կ'իջնէ հոգւոյս տաճարին մէջ աղօթել:
Մեռե՜լ, մեռե՜լ...: Արեան գետեր կը հոսին:

Ջա՛րկ ինծի ալ, ի՜նչ կը սպասես ո՛վ երկինք,
Ինչո՞ւ անգութ հարուածներէդ ահաւոր
Զի՛ս զրկեցին, ունայնացա՛ծ երազանք...:
Ինչո՞ւ համար մեռեալներու կոյտին մէջ
Այսպէս շրջիմ. հոգիիս մէջ խեղդելով՝
Ձա՛յնը վշտիս, զոր դուն, Աստուա՛ծ, մեծցուցի՛ր...:
Ինչո՞ւ համար անմեղն իյնայ, ըսէ՛ ինձ,
Ինչո՞ւ համար քեզ պաշտողները չապրին:

Դեռ կ'երկարին հոգեվարքի հառաչներ,
Մանիշակներ դեռ չը ծըլա՛ծ կը թօշնին,
Կ'իյնա՛ն, կ'իյնա՛ն...: Մահուան չիրիմն է խորունկ,
Որուն մըթին անդունդին մէջ վիթխարի
Ազգ մը ամբողջ իր զաւակներն է նետեր...:
Ու դեռ կ'իյնան: Աղօթքը մի՛շտ շըթունքին,
Դեռ հաւատա՜լ Աստուծոյ սին գըթութեան...
Դեռ հաւատքո՛վ կը մեռնին...:

Մոխի՛ր, մոխի՛ր: Ո՞ւր ես հիւղակըս խարխուլ,
Ո՞ւր ես, ըսէ՛, ո՞ւր են պատերըդ մամռոտ.
Ո՞ւր էք ճառեր, ո՞ւր է կոչնակը գիւղին...:
Դռնակըդ բա՛ց, ո՛վ հայրենի իմ հիւղակ,
Օր մը միայն այս իմ յոգնած մարմինին,
Վայրկեա՛ն մը լոկ այս իմ անբախտ հոգիիս...:
Դռնակըդ բա՛ց, դարձեալ ժպտէ՛ քաղցրօրէն,
Դեռ օրօրէ երազանքներըս անբիծ,
Դեռ օրօրէ ո՛վ իմ հիւղա՛կըս բարի...:

Խո՛ր լըռութիւն: Բայց ինչո՞ւ ինձ չես խօսիր,
Ինչո՞ւ չուզեց հովանւոյդ տակ հե՛զ հիւղակ,
Այս իմ հոգին ամփոփել:
Խո՛ր լըռութիւն, ամէն ինչ լռ՛ւռ կը ննջէ,
Մոխիրներուն կոյտերուն տակ ցիրուցան՝
Հիւղակս հանգի՛ստ կը ննջէ...:
Խաղաղութի՛ւն, ամէն ի՛նչ յուռ կը ննջէ:

ՎԻՋԷՆ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՊԱՐՍԿ. ԱՐՈՒԵՍՏԸ

(Լոնտոնի ցուցահանդէսին առթիւ)

Պարսկական Արուեստի Ցուցահանդէսը գեղարուեստական հսկայ երեւոյթ մըն է, իր պատմական առնչութիւններովը ա՛լ աւելի հետաքրքրական:

Ինչպէս տեսնել օր ակնարկեցինք, պատմականօրէն Պարսկական Արուեստը աւելի հին է քան Յունաստանի եւ Չինաստանի արուեստը: Անոր սկզբնաւորութիւնը պէտք է փնտռել Բաբելոնի եւ Ասորեստանի հողին տակ թաղուած փլատակներուն մէջ: Բաղդէկացւոց Ուռ (Խոռան, Ուրֆա) նշանաւոր քաղաքին հավաքներուն վրայ Արուեստին որոնք եղած են Պերսեպոլիս եւ Շօշ Քրիստոսէ 600 տարի առաջ, թէեւ Ցուցահանդէսին մէջ աւելի հին ժամանակներու պատկանող առարկաներ կան, Ասորական, Յունական եւ Եգիպտական տարրերու հետ խառնուած: [illegible]

[illegible] 3000 տարի առաջ [illegible]

[illegible] Աքեմենեան շրջանին [illegible] Դարեհի շրջանը, Քրիստոսէ առաջ 650էն 330, [illegible]

[illegible] Սասանեան շրջանը (226-642) Քրիստոսէ վերջ, [illegible]

[illegible] Սասանեան կերտի օրով (Ե. դար): [illegible] Սելճուքեան (1037-1157) [illegible] Մանի, Մանի [illegible] Շահաբբաս Ա., [illegible]

[illegible]

ՋԱՆ ԳԻՒԼԻՒՄ, ՋԱՆ...

(ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ)

Համակրանքով
ՏՈՔԹ. Ե. ԽԱԹԱՆԱՍԵԱՆԻ

Այն ատենները, հազար հազար տարիներ առաջ, սէրը սարսափելի աղերսագութեան մը պէս էր հայոց բովանդակ աշխարհին մէջ:

Հայ պատանիները, թիթեռնիկներու նման, կ'այրէին սիրոյ բոցէն ու հող կը մտնէին՝ դեռ կեանքը չվայելած:

Ամբողջ երկիրը կը հեծկլտար ու կը կոծկոծէր: Իրիկունները, երբ պլպուլն իր ձայնը կը ձգէր պարտէզներուն մէջ, մէջօրը կը զողար ցաւերի անձրեւահար սրտի մը պէս: Եւ վարդերը արցունք կը թափէին: Աղբիւրները գիւղերուն մէջէն կ'անցնէին թաղման փողերու պէս տխրաձայն: [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

...Հնհաստանի ամէնէն ընտիր ...գրերուն հեղինակները հաւա-...րար պարսիկ գործաւորներ ...: Եւրոպայի զանազան մայ-...քաղաքներուն մէջ գոյութիւն ...նեցող անգուգական կապերտ-...ը ապահովաբար պարսիկ ...հապետներու կողմէ իբրեւ ...կը տրուած կամ յատուկ ...ատուիրակութիւններու միջո-...ւ ղրկուածներն են։ Զոր օրի-...կ. Աբբաս Ա. 1603ին Վենե-...կի գահերէցին (Sod) նուէր ...ց այն հրաշալի գորգը, որ ...սօր Ս. Մարկոս եկեղեցիին ...մասը կը ծածկէ։ Ընդհանուր ...պով մետաքսահիւս, յատա-...տեղ տեղ արծաթահիւս եւ ...եժան։ Գոյներուն եւ նիւթե-...ն շլացիկ խառնուրդը ակ-...նոց է։ Արմաւենի, արաբա-...ղեր, ծաղկի ցօղուններ, ե-...ները բաւղակամեւ չփոթու-...ն մը տողարթահիւս գիծե-...եւ վարդամեւ կոկոններու ...Դանիայ արքունիքին մէջ ...պաղրութեան հանդէսներու ...իւ միայն գործածուած գորգն ...այս գասակարգին կը պատ-...նի։

...Ապա կուգան Հնդկա-Պարս-...կան կոչուած գորգերը, ո-...րմէ սմանք գործուած են Ա-...քեան Պարսկաստանի կամ ...ութի մէջ, բայց մեծագոյն ...որ Հնդկաստանի Լահորի ...յսերական գործարանին մէջ, ...Մօղուլ կայսրները պարսիկ ...այնանկներ կը բանեցնէին։ ...Ա. եւրոպ է հոս յիշել Քաշա-...Շիրազի, Սարաւէնտի, Սէհ-...ի, Մէշէտի եւ Խորասանի ...երը։ Նոր ժամանակներու ...գաշինութեան գլուխը ան-...Կրման քաղաքը, վերար-...ծելով Աքեմենեան շրջանի ...կերներուն դրուագումը։

...արսկական ճարտարապե-...տութեան գլուխ գործոցներն են ...ունական պալատները, ...քներուն գեղարուեստա-...յարդարումը, մեծութիւնը, ...աններու հեշտութիւնը։ ...մենեան շրջանի գործեր ...մասամբ։

... Իբրեւ անկախ Պետութիւն ...կաստանի պատմութիւնը ...կի Քրիստոսէ առաջ 550 ...Պարսկանին, երբ Կիւրոս յաղ-...թ Մարաց եւ Նոր Թագաւո-...րութիւն մը հիմնեց։ Այդ Թագա-...րութեան սկսեալ կայ պարսիկ ...արապետութիւն մը, որուն ...են Աքեմենեան Հարստու-...ն պալատները, եւ յետոյ ...անեան Տան պարանքներու ...րա, Կամբիւս, Քսերքսէս (Ս. ...մէջ Արտաշէս), Աշասուէ-...) եւ Դարեհ ճարտարապե-...ան կոթողներ թողած են ...պոլիսի եւ Շօշի մէջ, եւ ...մինչեւ Միջագետքի դաշ-

տը, Իրանեան բլուրներուն վը-րայ, ուր ծնած էր պարսիկ ազ-գը եւ ուր կանգուն էին երբեմն մեծ քաղաքներ, ինչպէս՝ Բա-բելոն, Նինուէ, Խորսապատ, եւ Ուռ Քաղդէացւոց, ուր քաղա-քակրթութիւնը իր բարձր մա-կարդակին հասած էր Կիւրոսի գալէն առաջ։ Ասոնց եւեւը կը գտնուէին Եգիպտոս, ուր արշա-ւեցին Պարսիկները 525ին (Ք. առաջ) եւ Փոքր Ասիոյ Յոնիա-կան կղզիները, զորս գրաւեցին գրեթէ միեւնոյն թուականնե-րուն։ Եւ ահա՛ այս երեք աղ-բիւրներէն — Ասորեստան, Ե-գիպտոս եւ Յոնիական Յունաս-տան — կը բղխին պարսկական առաջին պալատները եւ արքա-յական դամբանները։ Ամէնէն կարեւոր աղբիւրն է Ասորես-տան, իբրեւ ամէնէն մօտը։ Այս նուաճուած երկիրներուն արհես-տաւորները բանեցուցին Աքե-մենեան վեհապետները, եւ այս-պէս կանգնեցան Պերսեպոլիսի եւ Շօշի պալատները։

Սասանեան Տունը 500 տա-րի կառավարեց Պարսկաստանը մինչեւ իսլամական գրաւումը (641)։ Այս Տունին վեհապետ-ները շարունակ կռուի մէջ էին Հռոմէական պետութեան հետ, որուն մայրաքաղաքն էր Բիւ-զանդիոն, եւ շատ հաւանաբար հռոմէական աղբիւրէ քաղուած են Սասանեան շէնքերուն յա-տակագիծերը։ Ամէնէն նշանա-ւոր յիշատակարանն է Տիզբոնի պալատը (550), այսօր աւե-րակ դարձած մեծ մասամբ։ Տա-կաւին կը մնայ հսկայ կամա-րին մէկ մասը, 85 ոտք բարձր եւ 115 ոտք երկար։ Սարվիստա-նի եւ Ֆիրուզապատի մէջ կան հնագոյն պալատներ։

∴ Գիտական հնախօսութեան համար մեծ արժէք կը ներկա-յացնեն Սասանեան շրջանէն մնացած շարք մը արծաթ սկա-ւառակներ եւ սրուակներ, որոնց մեծագոյն մասը այսօր տակա-ւին կը գտնուի Բեթերսպուրկի Թանգարանին մէջ։ Ասոնց Ռու-սիա գտնուելուն պատճառը շատ պարզ է.— Ռուսական Փէրմ նահանգը ուր կատարուած պե-ղումներէն առաջ եկած են այս պարսկական անօթները, ժա-մանակին կեդրոնն էր հին Արե-ւելքի մուշտակի վաճառակա-նութեան։ Պարսիկ առեւտրա-կաններ իրենց արծաթեայ ա-նօթները կը փոխանակէին ռուսական ընտիր մուշտակնե-րուն հետ։

Այս եւ այսօրինակ ծանօ-թութիւններ փոքր կամ աղօտ գաղափար մը միայն կրնան տալ այն բարձրաթռիչ արուես-տին վրայ, որ հին Պարսկաստանի բնական կամ սոցական ան-մոռանալի ժառանգութիւնն է։ Լոնտոնի ցուցահանդէսը միջա-զգային համբաւը կ'արծարծէ այս կերպով մեր Հայերուս բա-րեկամ հարեւան երկրին, ուր ապրող եւ հալածանքէ ապաս-տան գտնող մեր հայրենակից-ները անզօր ու խաղաղ կեանք կը վարեն՝ մօտակայ ռուսական եւ Թրքական խարոյկներուն դիմաց։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Երեւանի մէջ դեկտեմբերի վերջերը եւ յունուարի սկիզբը տեղի ունեցան քանի մը հանդէս-ներ, Կոմիտասի ծննդեան 60ամ-եակին առթիւ։ Այդ հանդէսնե-րուն հաւաքը պիտի յատկաց-ուի Փարիզի այն յանձնախումբին, որ ստանձնած է Կոմիտասի հոգն ու ծախքերը։

Երեւանի Թերթերը այդ առ-թիւ յօդուածներ նուիրեցին Կո-միտասի արուեստին, պանծացնե-լով հայ ժողովրդական երգերու այս տաղանդաւոր մշակը, ազ-գային երաժիշտը։ Ու Թեքէեմէզ-եան հրատարակեց հատոր մը, որ նուիրուած է Կոմիտասի գործին ուսումնասիրութեան, 112 էջ։

Իսկապէս յուզիչ է այս յար-գանքը կամ հոգածութիւնը Կո-միտասի մասին։

ԿԱՐԱ-ԴԱՐՎԻՇ

Դեկտեմբեր 19ին Թիֆլիսի մէջ մեռաւ Կարա-Դարվիշ, որ ծանօթ է իբրեւ ապագայապաշտ գրող մը։ Պահ մը բաւական հե-տաքրքրութիւն արթնցուցած էր ան իր շուրջը։ Վերջերս պըլշե-գրողներու շարքերին պատճա-ռաւ, քիչ կը լսուէր իր անունը։ Ընդամէ գրական անունին պէս, տէրվիշ էր բնաւորութեամբ, զուարթ եւ անհոգ, հակառակ ապագայապաշտի իր խրոխտ եւ յեղափոխական արուեստին։

ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐԸ ԿԸ ԿԹՈՒԻՆ

Քոյլքոյնելու համար համայ-նական գիւղատնտեսութեան փոր-ձերը, Հայաստանի գիւղացիները ամէն ձիգ կը թափեն։

Զարեհչի մէջ այրեցին կոլ-խոզին շէնք տայլը եւ փախցուցին քանի մը խոզ։ Չիբուխլիի մէջ կո-մունիստները բնտրութիւններու կը ձեռնարկեն։ Գիւղը ունի 800 ընտրելի։ կը մասնակցին միայն 150 հոգի։ Կոմունիստները կ'ը-սեն թէ պատճառը ընտրութեան յատկացուած չէ՛ քին փոքրու-թիւնն էր։ Զարեհչի կուսակցական ժողովներուն շատ քիչ գիւղացի կը յաճախեն։ Պատճառը այն է, որ, կ'ըսեն կոմունիստները, ժողո-վականները ցուրտ են կամ յար-մար չեն։ Ոչ ոք կ'ուզէ մտածել թէ գիւղացին երբեք համակիր չէ իրենց, եւ այս կամ այն մի-ջոցով կրաւորական եղանակներով կը կռուի իրենց դէմ։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԹԱՏՐՈՆ

Կարելի՞ է յաջողիլ պատմու-թիւնը փոխադրելով Թատրոնի մէջ, պէ՞տք է պատմական Թա-տերախաղեր գրել։ Այս հարցումը յաճախ կը ներկայանայ Թատե-րագիրներուն մտքին։ Եւ այս-պիսի հարցումի մըն է, որ կը պատասխանէ Ալֆրետ Սավուար։

Ան կը կարծէ թէ պատմական Թատերգութիւններ դատապար-տուած են ձախողութեան, որովհե-տեւ, կ'ըսէ, պատմութիւնը կ'ար-ձանագրէ իրողութիւնները միայն, իսկ Թատրոնը կը խաղայ պատ-ճառներն այդ իրողութեանց։

Պատմութիւնը կը ներկայա-ցնէ ինչ որ պատահած է, մինչ-դեռ Թատրոնը կ'աշխատի Թելա-դրել գալիքը, պատմութիւնը կ'ուսումնասիրէ յեղափոխութիւն-ները, Թատրոնը կը գծէ եղափո-խութիւնները։ Ընդհակառակն հեքեաթը կատարելապէս կը պատշաճի Թատրոնին, իբրեւ յա-ւիտենական նիւթ։ Պատմութիւնը օրուան դէպքերու հաւաքածոյ մըն է, վայրկենական եւ անցո-ղակի իրողութիւններու։

Եւ յետոյ, կ'աւելցնէ Սա-վուար, հանդիսատեսները չեն կրնար այլեւս հանդուրժել հին օրերու հերոսներուն, որոնք կը ներկայացնեն կատարեալ իրա-պաշտութեամբ մը, ինչ որ կը Թելադրէ բաղդատութեան դնել հին ու նոր կեանքը, գէշ հակա-պատկերի մը ապաւորութիւնը ձգելով։

Պէտք է դիտել հակասու-թիւնը, որ գոյութիւն ունի Սա-վուարի տեսակէտներուն մէջ։

ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ ՈՐ...

Նկատի չենք առներ ՕՐԵՐՈՎ ուշացած նկարագրութիւնները (հանդէս, ժողով եւայլն.), մանա-ւանդ երբ կը պատկանին Ֆրան-սայի շրջանին։

Խմբագրութիւն

ՄԵՆՔ

ԽՄԲ.— Խումբ մը երիտա-սարդ գրողներ կազմած են միու-թիւն մը, այս անունով։

Ստորեւ՝ նոր խմբակին ծրա-գիր-յայտարարութեան գլխաւոր կէտերը։

ՄԵՆՔ, ստորագրեալներս, ե-րիտասարդ գրողներ, Փարիզի մէջ կազմած ենք գրական խըմ-բակ մը, «Մենք», հետեւեալ ա-ռաջադրութիւններով.—

1.— Սերտ ընկերական կապ հաստատել եւ զօրացնել անկեղծ համերաշխութեան ոգին իրա-րու մէջ, այդպիսով աւելի ար-դիւնաւէտ կերպով ծառայելու համար հայ մշակոյթին եւ գրա-կանութեան։

2.— Մեր համերաշխու-թեամբ ու համագործակցու-թեամբ իսկ, որ երբեք չպիտի խափանէ իւրաքանչիւրիս ան-հատականութեան ազատ ու լրիւ զարգացումը, շաղախ հանդի-սանալ չորս ափերով ցրուած երիտասարդ գրողներու միջեւ ու այդպիսով դիւրացնել հայ նորագոյն գրականութեան ա-զատ զարգացումն ու ծաղկումը։

3.— Փնտռելով իւրաքան-չիւրիս մօտ նո՛յն ժողովրդի զաւակներուն յատուկ հասարա-կաց գծեր, ներշնչումներ ու մը-տահոգութիւններ, ճամբայ հար-թել, որոնել եւ կերպարանք տալ, ժամանակի ընթացքին՝ ընդհանուր ճանգանակի մը, որ ազատութիւն տալով հանդերձ իւրաքանչիւրիս անհատակա-նութեան, համապատասխանէ հայ մշակոյթի պահանջներուն,

Առ այս՝

4.— Մենք, գրական խմբակը, կ'ունենայ ա) յաճախակի ընկե-րական հաւաքոյթներ, լոկ իր անդամներուն համար, բ) յետա-գային կը սարքէ երեկոյթներ ու դասախօսութիւններ, գ) կը հրատարակէ երիտասարդ պար-բերական մը, դ) կ'աշխատի տարածուիլ ուրիշ երկիրներու մէջ։

...

17.— Խմբակը կրնայ ան-դամներ ունենալ նաեւ օտար երկիրներու կամ ուրիշ քաղաք-ներու մէջ, որ կ'ընդունուին 11րդ կէտին համաձայն։

18.— Ուրիշ երկիրներու կամ քաղաքներու ընկերները կ'ու-նենան նոյն պարտքերն ու իրա-ւունքները։

Մենքի հիմնադիր անդամներն են

Ղեւոնդ Մելոյեան, Հրաչ Սար-գիսեան, Օհան Կարօ, Ռափայէլ Զարդարեան, Յարութիւն Փրէնկ-եան, Ռստանիկ, Գ. Գեղարքու-նի, Հրանդ Բալուեան, Բ. Թօ-փալեան, Փայլակ Միքայէլ-եան, Արշամ Տատրեան, Զ. Մ. Որբունի, Նիկողոս Սարաֆեան, Շահան Շահնուր, Վազգէն Շու-շանեան, Շաւարշ Նարդունի։

«ՄԵՆՔ»

Պարբերական գրականութեան եւ արուեստի

Լոյս կը տեսնէ մարտ 15ին, եւ յետոյ երկու ամիսը մէկ ան-գամ պարբերաբար, ձեւով արդիական, խնամուած ու յա-ռաջապահ, որոնումներու, գրա-կան պայքարի, անշահախնդիր քննադատութեան եւ երիտա-սարդ սերունդի ամբողջական յայտնութեան մտահոգութիւն-ներով։

Խմբակի իւրաքանչիւր ան-դամ, ամէն թիւի մէջ կ'ունենայ իր տրամադրութեան տակ որոշ թիւով էջեր։ Այդ էջերուն մէջ ան կրնայ լոյս ընծայել ինչ որ ցանկայ, իր ստորագրութեամբ միայն — բանաստեղծութիւն, պատմուածք, հատուած, գրա-խօսական, քննադատական, քրո-նիկ, պարսաւագիր, երգիծանք, եւայլն պայմանաւ որ չխախտէ խմբակին հիմնական առաջա-դրութիւնները, որ ձեւակերպ-ուած են 18 կէտերու մէջ։

Պարբերականը չի յարձակիր ոչ մէկ կուսակցութեան վրայ։ Խմբակի իւրաքանչիւր անդամ կը պահէ սակայն, բացի խմբա-կի անդամներէն, որեւէ մէկուն դէմ գրելու իր իրաւունքը։

ՆՈՐ ԹԵՐԹ ՄԸ ԵԼԻՍ

Կ'իմանանք թէ յունուարի վերջը՝ Փարիզի մէջ լոյս կը տեսնէ շաբաթաթերթ մը Հայ Կեանք, ազգային, գեղարուեստական, մարզական բաժիններով, խմբա-գրութեամբ Տ. Նշանեանի, 221, Rue Lafayette, Paris: Տարեկան բաժնեգին 60 ֆր. կամ 3 տոլար։

...ոզը կ'ըլլայ, շրթները կրակի գոյն եւ մօրուքը մարգարիտով ...ուած։

...ստուած էր, որ օգնութեան կուգար հրեշտակին։

— Զարեւա՛նդ, քաղց Հայկազանց, ըսէ՛, ի՞նչ կ'ուզես։

...այրացկոտ ձին վար դրաւ ոտքերը, գլուխը կախեց։ Զարե-...ւանդ իր ահեղ դրաւ, աչքերը խոնարհեց։ Ու դիտելով պա-...ին փրփրուն արիւնը, ըսաւ.

— Տէ՛ր, քաղէ իմ սիրտս չէ՛ պիտանար, երբ պատանի մը կը ...ուի սուրով եւ այսպիսի անգթութեամբ։ Եթէ, տէ՛ր, կայսը ...ցեր պատանիներն առ ի բերկրութիւն անոնց սիրտերուն, ...խառնել այսքան զանուութիւն անոնց սէրերուն։ Տե՛ս, Հա-...յաշխարհի պատանիները կը հիւծին ու կը հալին, եւ երկիրը ...ուած է տխրութեան ամպով մը...

...ստուած մտածեց իր կարգադրութեան վրայ, եւ համոզուեցաւ ...անգթութիւն մը կատարուած էր։

— Զարեւա՛նդ, եւ թող այսուհետեւ ձեր երկրին պատանիները ...ին սէրը այնպէս ազատ եւ երջանիկ, ինչպէս կը փափաքին։

∴

...ուհետեւ սէրը առուշ հովուերգութեան մը պէս էր Հայոց ...դակ աշխարհին մէջ։

...Թախուեցա՛ն երգերը։

...ները Լովիժելով կ'իջնէին լերանց լանջերէն ու կը կան-...

...Ջա՛ն, ջա՛ն, գիւլո՛ւմ ջան...

...ղեկները կը կարկաչէին ու կը քրքջային.

...անչի՛, կանչերուդ մեռնե՛մ...

...Ջա՛ն, ջա՛ն, ջա՛ն գիւլում...:

...ոճակը պարտէզներուն մէջ զովքը կ'երգէր վարդերուն.

...մ եարը քանց քեզ չիչակ,

...ա՛ն, ջա՛ն, ծաղի՛կ ջան...:

...իփան լեռը քղանցքը կը վերցնէր, տաւիղ կը փոխէր, կ'սո-...էր ու կը պարէր Վանայ ծովուն եզերքը.

...անալ տեղը բաղում եմ,

Պարի միջին խաղում եմ,
կաքաւի պէս սորալով՝
Ցըդանըրին դ'աղում եմ։

Ֆինկէօլը առկի կը նետէր զաշտերուն եւ գինովի պէս կը կանչէր.

Ջա՛ն, ջա՛ն, գիւլո՛ւմ ջան...

Արտարաոը իր հարսին վրայ կը ծռէր ու կը մրմնջէր.

Ձեր բաղի դուռը բաց ա,
Ոտներըս շաղով թաց ա,
Ինծանից հեռացել ես,
Աչքերըս լիքը լաց ա։

Հայոց աղջիկները կը հրճուէին իրենց սէրէն ու կ'երգէին.

Ես աղջիկ եմ, ա՛լ կ'ուզեմ,
Բողչաս ծալեմալ կ'ուզեմ,
Երթոր եարիս տուն երթամ,
Գոտիկս քիրմա շալ կ'ուզեմ։

Ու պատանիները, խնդապարար, կը փոխերգէին.

Կանգնել ես բարձր հովին,
Փրփըռում դօշէդ մովին,
Էրնէկ ծոցըդ քընողին,
Նամամ ծըծերըդ բռնողին։

Ու աղջիկը կը պատասխանէր.

Ես լիաստղ եմ երկնքին,
Շողքըս տըւած գետինքին,
Դու՛ շա՛տ կարօտ ման կըգաս
Էս իմ յալ աչքս կեռ ունքին։

Սիրահար պատանին կ'ողոքէր.

Պուճո՛ւր աղջիկ, լաւ աղջիկ,
Դու ինծ համար ցաւ աղջիկ,
Ես քեզ թաքո՛ւն սիրեցի,
Էս ո՞վ արաւ չա՛ւ աղջիկ։

Վշտոտ աղջիկը կը ծիծաղէր.

Ջափարի տակ չափ կըտամ,
Քիսով ոսկի թափ կըտամ,
Էս իմ պզտիկ տեղովըս
Քեզ պէս շատին խաբ կըտամ։

Պատանին.

Քաքուլիդ կալին մեռնիմ,
Երեսիդ խալին մեռնիմ...

Աղջիկը.

Նախրատափին խընկի ծառ,
Խնծոր գըցեմ, առի՛ տար,
Ուրբաթ-շաբաթ քեզ մօհլաթ,
Լոյս կիրակի առ գիս տար։

Պատանին.

Թուշդ դէմն արա՝ պաչեմ,
Վ,ազի՛, գնա մօրըդ ասա։

Ու երկուքը մէկ բերան.

Գիւլո՛ւմ, գիւլո՛ւմ, գի՛ւլ չիչակ,
Ես-դու մտնենք մի դօշակ,
Մինչեւ լոյսը քըչփըչանք,
Լոյսից յետոյ կըչկըչանք։

Եւ այսպէս ամէն օր հայ գիւղերուն մէջ կը լսուէր սիրոյ երգը դէմ դէմ.

— Ջա՛ն, ջա՛ն, գիւլո՛ւմ ջան...
— Ջա՛ն, ջա՛ն, ջա՛ն գիւլում ...

Այդ օրերէն ի վեր է, որ Հայոց աշխարհին մէջ սէրը ամէնէն քաղցր հովուերգութիւնն է, եւ մեր աղջիկներն ու պատանիները՝ ամէնէն երջանիկ սիրահարները։

Այսպէս է, որ Հայաստան մեր աշխարհը դրախտն է սիրոյ եւ գեղեցկութեան երգին։

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղին կողմէ, 7 Փետր. Շաբաթ գիշեր Harolaի սրահներուն մէջ։

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն, նկատի ունենալ այդ թուականը։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ՌՈՒՐԻՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276 256

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931
27 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1478 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵՐ ՀՆԳԱՄԵԱՆ

Ըսել կ'ուզենք.— Մեր հնգամեայ ծրագիրը՝ գաղութներու մէջ: Անոնց կազմակերպութեան եւ բարօրութեան համար:

Խուսափինք շանդալից յաւակնութիւններէ եւ ձեւակերպենք. հետապնդենք այն ինչ որ կախում ունի մեր ուժէն եւ միջոցներէն:

Հինգ տարին ընդունելով շրջան մը, եթէ կարենանք բանալ մը գտնել եւ գործադրել մաս—մաս, ոչ աւելորդ յոյսեր երշնչած կ'ըլլանք, ոչ ալ պարապ ժամանակ վատնած:

Որո՞ւ համար գաղտնիք են գաղութներու անմիջական պահանջները.—

1. Տեղաւորում ցիրուցան գաղթականութեան (ցիրուցան՝ մինչեւ միեւնոյն վայրին մէջ): 2. Աշխատանք՝ ալլասերման դէմ: 3. Աշխատանք դպրոցական ճակատի վրայ: 4. Աշխատանք՝ երիտասարդութեան մէջ (նոր սերունդ եւ որբունիք):

Այստեղ չենք շօշափեր այն հարցերը որ նախատեսուած արդէն, մեր կուսակցական ծրագրին մէջ, եւ անմիջապէս անցնինք բուն օրակարգին:

1. ցեղաւորման խնդիր.— Զուրինք ո՛րեւէ փաստ, որ համոզէր թէ կարելի է մօտերս գոնէ 5-10.000 որբ եւ աշխատաւոր փրկել պանդխտութենէ, փոխադրելով Հայաստան:

Երեւանցիները աւելի քան երբեք երես դարձուցած են այս հարցին: Եթէ միայն Ֆրանսայի ագարակներուն եւ Մակեդոնիոյ դաշտերուն մէջ վարձու տրուած որբերը ընդունէին, դարձեալ գործ պիտի համարէինք:

Այնպէս որ, փարատենք պատրանքները եւ աշխատինք մեզի, համաձայն իւրաքանչիւր վայրի ընծայած դիւրութիւններուն:

Բաւական բարդ է՝ ցիրուցան որբերու պարագան: Մակեդոնիոյ մէջ՝ անոնք ջախջախիչ մեծամասնութեամբ ծխախոտի մշակուորներ են: Տիրացած՝ գործին բոլոր պահանջներուն եւ թէական յարաչար աշխատանքի: Ֆրանսայի մէջ ալ, հողագործական աշխատանքներն են որ կ'եփեն մեր տղաքը, անոնց ուրիշներու հացուին: Սուրիոյ մէջ կարելի եղած է նոր գիւղեր կազմել այս տարրերէն, բայց Յունաստան եւ Ֆրանսա չեն տար այդպիսի դիւրութիւններ:

Միւս կողմէ կա՛յ տարիքի պահանջը: Օտար լեզուներու եւ աշխատերու վրայ հասակ նետած այդ երիտասարդները սեւ աչքերու կարօտը կը քաշեն ամէն տեղ: Եւ տարուէ տարի աւելի ընձեռութեամբ: «Մեզի աղջիկ չե՛ն տար: Որբին, բանուորին աղջիկ չեն տար»...

Պարզ է որ գաղութին մէջ գործ գտնողը հետզհետէ կը խառնուի ժողովուրդին: Բայց համրուած բախտաւորներ են անոնք եւ բուն զանգուածը կը մնայ օդին մէջ առկախ: Վերը՝ երկինքը, վարը՝ ծխախոտի դաշտը:

Ուսումնասիրութեան նիւթ մը, բոլոր անոնց համար որ յուսխ եւ սիրտ ունին:

Տեղաւորման բուն խնդիրը կը ներկայացնեն կայաններու տախտակներուն եւ թիթեղներուն կառոյած բազմութիւնները:

Այս խնդիրն ալ կը կարօտի լուրջ ուսումնասիրութեան: Յունաստանի մէջ կայաններ ունինք որ արդէն վերջնական ձեւ առած են: Ամայի տարածութիւններ դարձած են քաղաք, Զեռքը - ոտքը բանողը կրցեր է տէր դառնալ տնակի մը, այլ բերով համախումբ, ուրիշ հազարներու հետ: Վայրեր կան որ վէճի տակ չեն: Երնաս ափ մը հող գտնել, բուն կայանէն, սփառանկատներէն եւ քրջապատ բոյներէն ազատելու համար:

Բայց, շատերուն համար բնաւորութիւն դարձած է մնալ եւ հեւալ այնտեղ ուր ինկան առաջին անգամ, 1922ին, շոգենաւէն կամ շոգեկառքէն ցամաք նետուած ատեն: Անոնք նոյնացած են տիրող թշուառութեան հետ: Եւ կը կարծեն թէ ճակատագրուա՛ծ է որ այդպէս ալ մնան:

Նոյն իրողութիւնը՝ Պէյրութի եւ Հալէպի մէջ:

Եւ չզարմանանք որ գրեթէ միշտ ընդդիմութիւն եւ դժուարութիւն կը ծագի ,երբ կայանաբնակին կ'առաջարկուի նորաշէն գիւղ մը հաստատուիլ, կամ փոխադրուիլ ուրիշ հողի մը վրայ: Հոգեբանական է այս ընդդիմութիւնը: Շատերուն վրայ այլեւս կարողութիւն չէ մնացած դիմանալու. տեղէ տեղ բոյն փոխելու, շինելու եւ քակելու ձան ալ որ ընդարմացած են: Կարծես կը նախընտրեն այդ վիճակը, եւ կը տեղափոխուին, երբ կառավարութիւնը գտնէն իրենց դէմ:

Ունինք, տակաւին կայաններ— ինչպէս Միջագետքի մէջ — որոնց բնակիչները, ամէն յոյս կտրած Հայաստանէն, պատրաստ են երդիք մը շինելու հեռաւոր դաշտի մը մէջ եւ արտ վարելու, բայց միջոց չունին: Հազիւ կարելի եղաւ, նահր էլ Օմարի դժոխքէն մօտ հազար հոգի տեղաւորել Մուսուլի սահմանին վրայ, Թափուր գիւղերու մէջ (Հավրէզք): Եւ գործը կանգ առած է արդէն, որովհետեւ դրամ չկայ: Բարեգործական անգամ խուսափեցաւ — անճրկեցա՞ւ— այս տարրական գործէն, որ ոչ միայն համրանքներ կը փրկէ, այլեւ կ'օգնէ Միջագետքի տնտեսական զարգացման:

Ճառերը եւ լրագրական յօդուածները չեն որ պիտի լուծեն այս կենսական խնդիրները, այլ սրտցաւ հետաքքրքրութիւնն ու աշխատանքը՝ իւրաքանչիւր գաղութի մէջ:

Միայն Սուրիոյ մէջ, տեղաւորման այնպիսի հող մը ունինք, որ ամէն բանէ առաջ կը պահանջէ լրջութիւն եւ համակցողութիւն:

Շ.

81 ՀԱԿԱՔԵՄԱԼԱԿԱՆՆԵՐ ԵՒՍ ՊԻՏԻ ՀԵՌԱՑՈՒԻՆ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԷՆ

Քսանթի լոյս տեսնող «Եէնի Ատըմ» թերթը, 16 յունուարի իր թիւին մէջ կը գրէ թէ, իր քաղած ստոյգ տեղեկութեանց համաձայն, մինչեւ յառաջիկայ գարուն, Յունաստանի սահմաններէն դուրս պիտի հանուին Արեւմտեան Թրակիոյ մէջ գտնուող այն բոլոր հակաքեմալական փախստականները, որոնք, ներման արժանանալու համար աղերսագիր չեն յանձնած Էնկիւրիի կառավարութեան: Հելլենեւթուրք կառավարութեանց կողմէ ցցուած են անուններն ու ինքնութիւնները այս կարգի մարդոց, որոնց ամբողջ թիւը, կը կարծուի թէ 81ի կը հասնի:

ՇԷՅԽ ԷՍԱԴ. ՇԷՅԽ ՍԱՅԻԴ ԵՒ ԳՆԴ. ԼՈՐԷՆՍ

Թրքական «Անատօլու» գործակալութեան Իզմիրի թղթակիցը կը գրէ.—

Շէյխ Էսատ կախուած Շէյխ Սայիտին ալ պետն էր: Որովհետեւ Շէյխ Էսատ բոլոր նախշիպէնտներուն ամէնէն մեծն է, ու Շէյխ Սայիտ ալ նախշիպէնտի մը ըլլալը իր կնիքին վրայ գրուած էր:

330 մարդ Պիթլիսի ըմբոստութիւնն ալ նախշիպէնտները սրծարծած են: Պօզքըրի ըմբոստութեան հեղինակներէն Զէյնէլ Ապէտին, Շէյխ Րիֆաթ, Շէյխ Զիա, Շէյխ Թալաթ եւ Աբտուլ Համիտ նախշիպէնտներ են: Կէնճի ըմբոստութիւնն ալ ամբողջութեամբ նախշիպէնտներուն գործն է:

Վերջապէս, ահա Մէնէմէնի դէպքը ցոյց տուաւ որ պէքթաշիութիւնը շատ հեռու է սոֆթայութենէն. եւ ընդհակառակը անոր ամէնէն մօտ աղանդը նախշիպէնտութիւնն է:Այսպիսի սոֆթայի մը կատարեալ տիպարն է Լազ Իպրահիմ, որ Էրէնքէօյի մէջ ծնած նախշիպէնտութիւնը Մէնէմէնի շրջակաները տարածած է: Հակառակ բոլոր փաստերուն, այս մարդն ու միւսները կ'ուրանան իրենց նախշիպէնտի ըլլալը, որովհետեւ այս աղանդին մէկ յատկութիւնը գաղտնապահութիւնն է:

Մէնէմէնի պատերազմական ատեանը նախշիններուն դիմակը պիտի հանէ: Իրաւասու անձ մը ըսաւ թէ զօրաւոր կասկածներ կան որ նախշիպէնտները կապ ունէին սահմանագլուխը գտնուած անգլիացի ծանօթ լրտես գնդապետ Լորէնսի հետ:

Եգիպտական ոսկին.— Եգիպտական կառավարութիւնը որոշեց արգիլել ոսկիի արտածումը: Հաւանական է որ որոշումը վերաքննուի ամբողջովին արգիլելու կամ մասամբ միայն թոյլ տալու համար ոսկիի արտածումը:

Գերմանիոյ անգործները.— Յունուարի առաջին կիսամսեակին, Գերմանիոյ մէջ, անգործներու թիւը աւելցած է 400 հազարով: Յունուար 15ին, անգործներու ընդհանուր թիւն էր 4.765.000:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ.—Լոնտոնի մէջ մեռած հնդկական համագումարին պատուիրակներէն Մէհմէտ Ալիի թաղման նախընթաց օրը, Երուսաղէմի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 35 համայնավարներ: Ձերբակալուածներէն 21 հոգի ազատ արձակուեցան, իսկ 14 հոգի բանտարկուած կը մնան. 7 Արաբ. 7 Հրեայ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԵՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ՄԷՆԷՄԷՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

50 ՀՈԳԻԻ ՀԱՄԱՐ ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋՈՒԻ

ՊՈԼԻՍ 25 յունուար.— Պատերազմական ատեանի դատախազը մահապատիժ պահանջեց 50 անձերու դէմ, որոնք վերջին դեկտեմբերին, Մէնէմէնի խռովութեանց ընթացքին կառավարութեան դէմ դաւած ըլլալու ամբաստանութեամբ դատարան յանձնուած էին: Այս 50 անձերուն մէջ կը գտնուին Շէյխ Էսատ եւ Իպրահիմ, ինչպէս նաեւ ուրիշ բազմաթիւ հոճաներ:

Ընդհանուր դատախազը անպարտութիւնը խնդրեց հինգ կիներու: Իսկ կարգ մը շէյխերու եւ հոճաներու համար ցկեանս բանտարկութիւն պահանջեց: Այս առաջին դատավարութենէն յետոյ պիտի սկսի 200 ուրիշ բանտարկեալներու դատավարութիւնը:

Պատերազմական ատեանը, հաւանական է որ վաղը տայ իր վճիռը, որով վերջ պիտի գտնէ դատավարութեան առաջին մասը:

Անկից յետոյ, պիտի դատուին Իզմիրցի բազմաթիւ լրագրողները, որոնք կը մեղադրուին թէ դիտումնաւոր լուրեր հրատարակած են Մէնէմէնի դէպքին մասին:

Ամենէն վերջ պիտի դատուին Մէնէմէնի ոստիկանութեան հրամանատարն ու 20ի չափ զինուորներ, որոնք մերժած են հնազանդիլ վերին հրամաններուն:

Ամբաստանեալներու հարցաքննութիւնը

Ինչպէս կը հասկցուի Պոլսէն տրուած հեռագրէ մը, Մէնէմէնի դատավարութեան առաջին մասը վերջանալու վրայ է: Պոլսական թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն դատավարութեան մասին:

Ամբաստանեալներէն հոճա Իպրահիմի դէմ վկայութեան կանչուած են Խորոզքէօյցիները:

Երկրորդ դատավարութեան ընթացքին, ամբաստանեալներէն Քիւչիւք Հասանի վկայութեամբ յայտնուեցաւ թէ ըմբոստներէն մէկ քանիին զէնք հայթայթած են զինավաճառ Իտրիս Օղլու Մուսթաֆա եւ Մաղնիսալը Իսմայիլ որոնք նախապէս ուրանալէ յետոյ, ստիպուած են խոստովանիլ:

Շէյխ Էսատի ու տղուն հարցաքննութիւնը

Հարցաքննուեցաւ նաեւ Շէյխ Էսատ: Այս մարդը, որ քիւրտի բարբառով կը խօսի, ուրացաւ թէ Էրէնքիւղի իր տան մէջ ըմբոստները՞ շարունակ ժողով կը գումարէին եւ պնդեց թէ արգելքէն յետոյ թէքքէճիութեան գործերով չէ զբաղած: Էսատի ձայնը կը դողար այս խօսքերը ըսած միջոցին:

Յետոյ լսուեցաւ շէյխին տղան՝ Ալի որ շատ ջղայնոտ կ'երեւար: Խռպոտ ձայնով մը կը խօսէր եւ երբեմն կուլար: Շէյխ Ալի, ըսելէ վերջ թէ Չիպալիի գործարանին մէջ քթախոտի պատրաստութեամբ կը զբաղի, յայտարարեց թէ ինք ոչ թէ կրօնական աւանդութեան, այլ գիտականութեան կը միտի եւ թէ նոյնիսկ բուռն կերպով քննադատած է Լազ Իպրահիմը նախշիպէնտի քարոզութեան համար:

Ալի էֆ.ի բացատրութեամբ, Իպրահիմ հոճա Պալէն աւելի պապական եղած է, եւ անոր ենթակայ մարդիկն ալ իր ուզածէն աւելի առաջ երթալով Մէնէմէնի դէպքը առաջ բերած են:

Շէյխ Էսատ ըսաւ թէ նախշիպէնտութեան գլխաւոր սկզբունքներն են սիրտ, գաղտնիք, հոգի: Նախագահը գաղտնիք բառը գաղտնի կազմակերպութիւն թարգմանեց:

Լազ Իպրահիմ Հոճա պնդեց թէ ինք լուսամիտներէն աւելի հաւատարիմ է հայրենիքին: Նախագահը բացատրեց թէ նախշիները ինչպէս պատմութեան ընթացքին, նոյնպէս մօտաւոր անցեալի մէջ միշտ ըմբոստութիւններու գլուխը գտնուած են:

Քրտական ձեռնարկներ Սուրիոյ մէջ

Դամասկոսէն հետեւեալը կը հաղորդեն «Սօն Փօսթա»յի.— Սուրիոյ Քիւրտերը ոչ մէկ առիթ կը փախցնեն եւ ամէն օր նոր շարժումի մը նշանը ցոյց կուտան, Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի սահմանին վրայ գտնուած իրենց ցեղակիցներուն օգնելու համար կ'աշխատին:

Անցեալ օր մեծ մզկիթի մը մէջ «մէվլուտ» կարդացին, վերջին ըմբոստութեան միջոցին մեռնող Քիւրտերուն հոգիին համար: Յետոյ, Սալահէտտին Էյուպիի գերեզմանին առջեւ հաւաքուելով ճառեր խօսեցան, հանգուցեալներուն աւելի եւ ըմբոստներուն ուղղուած քաջալերական խօսքեր ու ցոյցեր ըրին:

Մ. Քէմալ կը ճամբորդէ

ԷՆԿԻՒՐԻ, 25 յունուար.— Մուսթաֆա Քէմալ մեկնեցաւ Էնկիւրիէն այս իրիկուն, Թուրքիոյ հարաւային նահանգներուն մէջ, քննական պտոյտ մը կատարելու համար:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ էջ)

ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

Սուրիական «Էլ Նիտա»ի Դամասկոսի թղթակիցը կը գրէ.

—Երկար ատենէ ի վեր քաղաքիս մէջ երեւցող համայնավար Թուրքիկները կը զբաղեցնեն ընդհ. ապահովութեան պաշտօնէութեան մտքերը: Մերթ ընդ մերթ երեւցող այս Թուրքիկները կարեւորութեամբ կը հետապնդուին:

Առջի օր բռնուեցան չորս երիտասարդներ, որոնցմէ երկուքը հայ, մէկը քիւրտ եւ մէկն ալ խալիտ Պէկթաշ անուն տեղացի զարգացած եւ գոլէճական երիտասարդ մըն է:

Ասոնք կ'ամբաստանուին իբրեւ հեղինակներ Դամասկոսի մէջ համայնավար բրօբականտին եւ Թուրքիկներուն:

Յետ քննութեան, ոստիկանութիւնը ձեռնակապերով զանոնք փոխադրեց ընդհ. ապահովութեան պաշտօնատունը. հոն անոնցմէ մէկը սկսաւ պոռալ. «Ես կ'ատեմ դրամատիրութիւնը եւ հայրենիքիս կեանքն ու ազատութիւնը կը փափաքիմ, ա՞յդ է պատճառը որ զիս բոլշեւիկ կ'անուանէք. եթէ այդ է համայնավարութիւնը, ուրեմն կեցցէ՛ համայնավարութիւնը»:

Ոստիկանները լսելով այս խօսքերը սկսան ծեծել զանոնք եւ երկրորդ հարցաքննութենէ մը վերջ, փոխադրուեցան բանտ: Խուզարկութիւններ կատարուեցան անոնց բնակարաններուն մէջ, ուրկէ գրաւուեցան քանի մը Թուրքիկներ եւ խմորատիպ մը:

ԿԱՆՏԻ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ

Հնդկաստանի փոխարքային հրամանագրով ազատ արձակուեցան հնդիկ ազատագրական շարժման գլխաւոր ղեկավարները, որոնց մէջ է Կանտի:

Փոխարքան յայտարարութեամբը կը բացատրէ թէ Կանտիի եւ իր ընկերներուն ազատ արձակման նպատակն է թոյլ տալ որ համահնդկական խորհուրդը կարենայ ազատօրէն վիճաբանիլ Անգլիոյ վարչապետին կողմէ՝ Լոնտոնի խորհրդաժողովին մէջ կատարուած յայտարարութեանց մասին:

ԴԷՊԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

Իտալիոյ ծովային սպառազինման ելմտացոյցը այս տարուան համար կը ներկայացնէ 17 միլիոն անգլ. ոսկիի գումար մը, ինչ որ նախորդ շրջանին վրայ մէկ միլիոն ոսկիի յաւելում մը կը նշանակէ:

Նաւային նոր շինութեանց համար, այս տարուան ընթացքին նախատեսուած է 4.300.000 անգլ. իսկ իբր մասնաւոր յաւելում յատկացուած է 3-5 միլիոն ոսկի:

ԻՏԱԼԻԱ ԿԸ ՄԱՐԶԷ ՊՈՒԼԿԱՐ ԲԱՆԱԿԸ

Լոնտոնէն տրուած լուրի մը համաձայն, պուլկար կառավարութիւնը Իտալիայէն ուզած է զինուորական յանձնախումբ մը որ սատանձնէ պուլկար բանակին կրթութիւնը. Կ'ըսուի թէ Իտալիա ընդունած է Պուլկարիոյ առաջարկը:

Անգլիական «Տէյլի Թէլէկրաֆ» թերթը մեկնաբանելով այս լուրը, կը շեշտէ անոր քաղաքական կարեւորութիւնը, ցոյց տալով երկու երկիրներու մերձեցման փորձերը եւ Իտալիոյ յարաճուն ազդեցութիւնը Պալքաններու վրայ: Իտալիա արդէն նաւային յանձնախումբ մը ունի Թուրքիոյ մէջ եւ ոստիկանական յանձնախումբ մըն ալ Յունաստանի մէջ:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

"ՅԱՏՈՒԿ ԵՌԱՄՍԵԱԿԻ ՊԼԱՆԸ"

Տնտեսական այն իրագէտ վիթխարի ծրագիրը, որով համայնավար կուսակցութիւնը կը փորձէ վերահաստատել Խորհրդային Հանրապետութիւններու յետամնաց եւ քայքայուած տնտեսութիւնը, սահմանուած է վճռական դեր կատարել ո՛չ միայն այդ անծայրածիր երկրին, այլեւ համայնավար յեղափոխութեան ճակատագրին վրայ։ Ու ճիշդ այս ենթադրութիւնով ալ պէտք է բացատրել այս արտակարգ իրարանցումը իրենց «հնգամեայ պլանի» շուրջ, որ գլխաւոր առանցքը կը կազմէ երկրին բոլոր կենդանի շարժումներուն։

Պէտք չէ մոռնալ, որ այս ծրագիրը բազմաթիւ արգելքներու շարքին իր դէմն ունի նաեւ համայնավար կուսակցութեան զգալի մէկ հատուածը՝ աջ եւ ձախ» թեւերէն։ Կարմիր գիծէն դուրս, գիտական աշխարհէն ու հասարակ ակզբէն իսկ նոյնպէս վերապահութեամբ ստացուած է այս հռչակաւոր «հնգամեայ պլան»ին, որ պիտի վերահաստատէ ոչ միայն այսօրուան քանդուած տնտեսութիւնը, այլեւ իր զարգացումովը պիտի գերազանցէ Արեւտեան երկիրներն ու Ամերիկան։

Այս բոլորին դէմ, սակայն, համայնավար իշխանաւորները կը սպառնան գործով պատասխանել։

Անցած տարուան հոկտեմբերին արդէն կը լրանար հնգամեակի երկրորդ տարին։ Ժամանակաշրջան մը որ հնարաւորութիւն պիտի տար աւելի հաւաստիօրէն արտայայտուիլ բուն ծրագրի մասին։

Իրականութիւնը իր մանրամասնութիւններու մէջ գաղտնի պահելով մէկտեղ, ժամանակին խոստովանեցան, սակայն «մի շարք լուրջ ճեղքւածներ»։

Խորհրդային Հայաստանի մէջ, մասնաւորաբար երկրորդ տարուան համար նախատեսուած թիւերը շատ հեռու մնացին իրականութենէն։ Մասնաւորաբար ծանր արդիւնաբերութիւնը, մեր երկրին մէջ չիրականացաւ ծրագրի սահմաններու մէջ։

Տակաւին երկրորդ տարուան վերջաւորութեան յառաջ եկած այս աննպաստ անակնկալը, շատերուն ենթադրել տուաւ թէ Ստալինը պատեհ առիթով մը պիտի նահանջէ, ընդմիշտ հրաժարելով հնգամեայ ծրագրէն։ Հակառակորդը չուրախացնելու կամակորութեամբ սակայն նաւը ո՛չ միայն չդիմեց այս տրամաբանական ելքին, այլեւ աւելի անքարտաւանութեամբ հրամայեց խօսիլ իրենց «ձեռք բերած յաջողութիւններուն մասին։

Կարգադրութեան համար միայն օգտակար այս վճռականութիւնը չպիտի փոխէր իրականութիւնը։ Չէ՞ որ երկրորդ տարուան վերջաւորութեան բազմաթիւ բացեր գոյացած էին։ Այդ վիճակով ձեռնարկել երրորդ տարուան ծրագրի գործադրութեան՝ անկարելի պիտի դարձնէր ամբողջական ծրագրի իրագործումը։ Նոր միջոց մը, հանճարեղ՞ գիւտ մը կը ներուի, մինչդեռ սկսուած գործը շարունակելու համար։ Համայնավար ամենագէտ հաշուողները ընդհանուր հրամանագրով մը կը փոխեն տնտեսական տարեշրջանը։ Նախապէս ընդունուած կարգով հնգամեակի երրորդ տարին պիտի սկսէր 1930 հոկտեմբերին, նոր կարգադրութեամբ հոկտեմբերէն մինչեւ դեկտեմբերի վերջը կը յայտարարուի «Յատուկ եռամսեակ», իր առանձին պլանով։

Ծրագրին հեղինակները կը կարծէին թէ երեք ամիսը բաւական լայն ժամանակաշրջան մըն է գոցելու հնգամեակի երկրորդ տարուան ծրագրով նախատեսուած բացերը։ Այս յաջողութեամբ, ուրեմն, հնարաւոր պիտի ըլլար փրկել հնգամեակի ամբողջական ծրագիրը։ Հոգ չէ թէ երեք ամսուան յաւելեալ ժամանակաշրջան մը կը բարդուէր հինգ տարուան վրայ։

Երկու տարի շարունակ աշխարհը խլացաւ այս աղմուկներէն թէ, հնգամեակը կ'իրագործուի չորս տարուան ընթացքին։ Մարդիկ իրենց աղմուկներու եւ տառապանքներուն աւելի ուժ տալու նպատակով, չվարանեցան յաճախ թուղթի վրայ եղած ծրագիրներն իսկ կատարուած աշխատանք ներկայացնել։

Մեր երկրի վարիչները Հայաստանը դրախտի վերածեցին հնգամեակի փրկարա՛ր ազդեցութեան տակ։ Ու սակայն, այս բոլորէն ետք, ինչպէս տեսանք, հնգամեակի երկրորդ տարեվերջին երեւան եկան «լուրջ եւ վտանգաւոր ճեղքւածներ» արդիւնաբերական զանազան ճիւղերու եւ երկրի տնտեսական այլ ձեռնարկներու մէջ։

«Յատուկ եռամսեակը» պէտք էր հրաշագործ դեր կատարէր։ Կուսակցական եւ պետական վարչութիւնները ընդհանուր զօրաշարժի տակ դրին իրենց տրամադրելի բոլոր ուժերը «հարուածային կարգով» իրականացնելու «յատուկ եռամսեակի պլանը», ուրիշ խօսքով անկատար մնացած աշխատանքները։

Մէկ կողմէն իրենց սովորական ամբարտաւան յայտարարութիւններով գովքը հիւսելով իրենց ծրագրերու անպայման յաջողութեան, միւս կողմէն ալ կը խոստովանին սակայն անբաւարար արդիւնքը՝ վերջին շրջանի աշխատանքներուն։

Եռամսեայ յատուկ պլանի գործադրութիւնը սկսուած ըլլալով 1930 հոկտեմբեր 1էն, այս տարուան դեկտ. 19ին «Խ. Հ.» այդ առթիւ կը գրէ.—

«...Յատուկ եռամսեակը, որ ի միջի այլոց նաեւ կոչուած էր հենց յետ մնացող գործարաններին հասցնելու եւ հաւասարցնելու առաջաւոր գործարանների մակարդակին, մեզանում չտուեց այն էֆֆեկտը (արդիւնք) որ կարող էր տալ։ Մեր ձեռնարկութիւնների արդ-ֆին պլանների կատարման նախնական արդիւնքներից, որոնք վերաբերում են 2 եւ կէս ամսին պարզւում է, որ այդ ձեռնարկութիւններից շատերը յետ են մնացել, իսկ մի քանիսն էլ նոյն իսկ լուրջ ճեղքւածներ ունեն պլանների կատարման գործում»։

Այսպէս, ուրեմն, նոր հրաւիրութիւններ, նոր կացութիւններ մնացած ձեռնարկները չեն կրցած նոր ժամանակամիջոցին մէջ ալ իրագործել իրենց ծրագրերը։ Դեռ աւելին. հակառակ բոլոր ճիգերուն եւ «հարուածային» աշխատանքներուն, շատ մը ձեռնարկներ աւելի եւ աւելի ետ են մնացեր։

Այս կացութիւնը լուրջ բացատրելիք մըն է համայնավար «հնգամեայ ծրագրի» իրականացման։ Երկուք եւ կէս ամիսն ալ չօգնեց եւ ընդամէնը 15 օրուան մէջ է, որ մարդիկ կը յուսան յաջողցնել այն՝ ինչ չեն յաջողած երկու տարի, երկուքև կէս յաւելեալ ամսուան ընթացքին։

«Ժամանակը քիչ է մնացել, անհրաժեշտ է լարել բոլոր ուժերը, շարժման մէջ դնել բոլոր լծակները»՝

կը հրամանագրէ Հայաստանի պաշտօնաթերթը։ Ուրեմն. «միայն յատուկ եռամսեակի պլանի լրիւ իրագործումով հնարաւոր է նախապատրաստել 1931 թ. տնտեսական խնդիրների իրագործումը»։

Իրականութիւնը դժբախտաբար ո՛չ մէկ յոյս կը ներշնչէ, որ գանէ Խորհրդ. Հայաստանի մէջ հնարաւորութիւն ունենան տասնըհինգ օրուան մէջ ամբողջացնել անկատար ծրագիրները։

Այս եզրակացութիւնը կը հաստատեն ո՛չ միայն օտար իրենց հրատարակած տեղեկատուութիւններէն, այլ եւ աւելի լուրջ եւ հիմնական պատճառներէ, որոնք բուն հիւանդութիւնը կը կազմեն համայնավար ծրագրի մեքենային։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԿԸ ԽՕՍԻ...

ԻՐ ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԱՐՏԱՅԱՅՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ՝ ՀԱՆԴԱՐՏ ՎԱՅՐԿԵԱՆԻ ՄԸ ՄԷՋ

(Շարունակութիւն երէկի թիւէն եւ վերջ)

— Լսեցի որ փոքրիկ շատ հայեր եկեր են, ի՞նչ կ'ընեն, ինչպէ՞ս կ'ապրին..., չե՞ն ուզեր հայրենիք երթալ եւ իրենց սեփական «տունը» շինել։ Հոս տարօրինակ է. մեծ պետութիւններն իրենց սարսափելի ուժերով չղթայած են ազգերը, իրաւունքը ձնշուած է հզօրի թաթին տակ... մի՞թէ կարելի է օտարի տան մէջ ապրիլ ազատօրէն։ Հայրենիքէն հեռու խօսիլ զգացում է որ կը կրծէ, կը մաշեցնէ մարդուն հոգին։ Պանդուխտը միշտ իր հայրենիքը կը մտածէ. իսկ ան որ իր տան մէջ է, ազատ է։ Ան հանգիստ է ու կ'աշխատի ու իր հայրենիքը կը շէնցնէ։ Աշխատանքը ստեղծագործութիւն է։ Ան կը ստեղծէ իր ազատ հայրենիքը իր աշխատանքով, հայրենիքն ալ զինքը կը պաշտպանէ։ Եսը, մարդուս մէջ բնածին է, բայց զա անհատին կը պատկանի, իսկ այդ եսերու միութենէն կը ծնի ազգային զգացումը որ բոլորինն է եւ մեծ է եւ նուիրական։ Անգլիացի մը չըսեր թէ ինք հայ է, կամ գերմանացի մը՝ ֆրանսացի, այլ ամէն ազգ իր անունով կը պարծի։ Հա՛ն գացէք, ձեր տունը հո՛ն շինեցէք, մարդ իր տան մէջ ազատ է։

— Կը կարծէ՞ք որ մենք ալ պիտի վերադառնանք մեր հայրենիքը, հայր սուրբ։

— Անշուշտ, ոչ թէ կը կարծեմ այլ եւ կը հաւատամ։ Ան որ տուն ունի, հայրենիք կը շինէ, ան որ հայրենիք ունի, ազատ է ու կը ստեղծագործէ։ Ստեղծագործութիւնը արուեստ է..։

— Այո, արուեստ է հայր սուրբ. եւ դժբախտաբար հայ արուեստը շատ փոքր է բաղդատմամբ օտար արուեստներու։

— Ինչո՞ւ կը բաղդատէք մեր արուեստը. մեր արուեստը պէտք չէ զուգադրել ուրիշներու, աշխարհն ականջ ունի կը լսէ, աչք ունի կը տեսնէ։ Եթէ արուեստ մը արժէք ունի ան իր գնահատանքը կը գտնէ։ Մի՛ երգէք ուրիշներու տան մէջ, այլ ձեր տան մէջ, ամէն մարդ իր տան մէջ ազատ է, ինչպէս ես իմ տանս մէջ:

— Բայց ազգը փճանալու վրայ է այս օտար հողերուն վրայ։

— Դուք մի վախնաք այդ փճացումէն, եթէ ամբողջը փճանայ, գէթ անոր մէկէն պիտի գտնուի հատ մը որ կայծի մը պէս պիտի բոցավառէ բոլոր միւսները։ Ինչպէս ցորենի հատիկը հողին մէջ կը մեռնի, բայց անոր մահով կ'առնեն մէկէ աւելի հատիկներ, այնպէս ալ ազգի մը մէկ զաւակը կայծ դառնալ կը կենդանացնէ եւ կը փրկէ թէ ազգը եւ թէ անոր արուեստը։

— Հայր սուրբ, գիտէ՞ք թէ կաթողիկոսը կը բանդարկենք։

— Այո, գիտեմ. կը պատասխանէ տխրօրէն։

— Երուսաղէմի պատրիարքն ալ վախճանեցաւ։

— Այդ ալ գիտեմ, խելացի մարդ էր։

— Վերջին անգամ Գնել եպիսկոպոսն ալ վախճանեցաւ։

— Այդ չէի գիտեր։

— Ի՞նչ ունէր, կը հարցնէ հանգարտ շեշտով մը։

— Վերջերս խօթութեամբ եղած էր։

— Հը՛... տառապանքն ու վիշտը հանգիստ չեն թողուր մարդուն հոգին.. բայց հիմա ան իր յաւիտենական կեանքին մէջ իր հանգիստը գտաւ։

— Մեր մեծ դէմքերը յաջորդաբար կը կորսնցնենք եւ նորեր չկան անոնց յաջորդող, ինչպէս այսօր չունինք կարող երաժիշտ մը հայ երգերը հաւաքելու համար։

Քիչ մը կը մտածէ ու կը պատասխանէ:

— Այս ազգը որ ծներ է այդ մարդիկը, դարձեալ կը ծնի. կը բաւէ որ իր տունը ունենայ եւ իր արժանի գնահատանքը։ Այն հողը որ ինծի այսպէս կոտրած, այդ իմ մարմինս անունով ըլլալէ առաւել բան չարժեր... գնահատանք չէ։ Անհատը պէտք է զարգանայ մեծութեան հասնելու համար։ Երբ այդ զարգացումը մի միայն ի շահ անձին ծառայեցնէ, արժէք չունենար։ Այլ զարգացումով պէտք է ազնուացնէ իր հոգին, իր միտքը ստեղծագործէ ի շահ ազգին.. ահա՛ հոն է հոգիի մեծութիւնը որ իր տունը կը պատկանի... այս է իսկական մեծութիւնը։

— Լաւ, հայր սուրբ... ի՞նչ է երաժշտութիւնը, կը հաճի՞ք բացատրել։

— Երաժշտութիւնը, տղաս, կը պատասխանէ ճիշդ այս բառերով, որոնք խորաքանդակուած կը մնան մտքիս մէջ. Երաժշտութիւնը հոգեկան այն հսկայ ոյժն է որ կը տիրապետէ զգացումներու վրայ։ Երաժշտութիւնը տիեզերական այն լեզուն է որ մարդկային հոգիները առանց թարգմանի ազգային հաղորդակցութեան մէջ կը դնէ, կը լսես, բայց չես տեսներ. կը տեսնես, բայց չես կրնար բռնել, կը զգաս բայց չես հասկնար. ահա թէ ինչ է երաժշտութիւնը։

— Իսկ հայ երաժշտութիւնը, կը հարցնեմ ամէն ինչ մոռցած։

— Ազգային երաժշտութիւնը ազգի մը մեծութեան չափանիշն է, երաժշտութիւնը որքան մեծ է ազգն ալ նոյնքան մեծ։ Հայ գեղջուկն ալ ունէր իր երգը եւ նա կ'երգէր իր տան մէջ։ Մարդ իր տան մէջ ինքզինքը ազատ կը զգայ եւ ազատութիւնը կը ստեղծագործէ։ Գեղջուկը կարդալ չէր գիտեր, բայց երգել գիտէր, ան կ'երգէ իր գիւղը, իր հողը, իր տունը եւ իր հայրենիքը։ Նա այս բոլորը դարձեալ պիտի ունենայ։ Եթէ այժմ փոքր է վաղը պիտի մեծնայ, ինչպէս մի երախայ, որ ինկնելով-ելլելով վերելքներ կը քալէ, կը մեծնայ եւ իր տունը կը կազմէ։

Յանկարծ զանգակը կը հնչէ։

Ոտքի կ'ելլենք։ Ինք ալ կ'ընկերակցի մեզ մինչեւ արտաքին դուռը։

— Հայր սուրբ, բան մը կը փափաքի՞ք. կը հարցնենք թախանձագին։

— Ո՛չ. ո՛չ, ո՛չ, հոս ամէն ինչ կայ, բան մը չեմ ուզեր, ես իմ տանս մէջ հանգիստ եմ, դուք ալ գացէք ձեր տան մէջ հանգիստ ապրեցէք...։

— Հայր սուրբ, արդեօք կ'ընդունի՞ք մեզ եթէ երկրորդ այցելենք

— Ո՛չ, զաւակներս, շնորհակալ եմ, բայց կ'աղաչեմ, զիս անհանգիստ մի ընէք. ես իմ գործերս ունիմ կատարելիք։ Ալ աւելի բան մի ըսէք որ չգան զիս անհանգիստ ընել։

— Ուրեմն մնաք բարով.. Աստուած օգնական, հայր սուրբ։

— Երթաք բարով... Աստուած պահապան զաւակներս.

Կը բաժնուինք տխո՜ւր, լո՜ւռ եւ խորապէս ազդուած։

Իբրեւ ծանօթութիւն աւելցնեմ որ մեր խօսակցութեան ներկայ էին նաեւ Գ. Գ. Սարգիս Ցեօվլէթեան եւ Աւետիս Ցեօվլէթեան:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԻՐԶԱՆԵԱՆ

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԿԱՃԱՌԸ

ՓՐԱԳԱ.— Պարտականութիւն կը սեպեմ «Յառաջ»ի հաղորդել քանի մը տեղեկութիւններ Կարոլոս համալսարանի ուսուցչապետ B. Hroznyի նախաձեռնութեամբ եւ չեխոսլովաք կառավարութեան նիւթական եւ բարոյական աջակցութեամբ կազմուած չեխական Արեւելեան հաստատութեան («Caskoslovensky Orientalni Ustav») մասին։ Այս հաստատութեան հիմը դրուեցաւ երկու տարի առաջ՝ 1928ին Փրակայի մէջ։ Չեխոսլովաքիոյ կառավարութիւնը խոշոր պալատ մը յատկացուց այս գիտական կաճառին եւ բոլոր ծախսերը կը հոգայ։

Արեւելեան Կաճառը անկախ հաստատութիւն մըն է։ Անոր գլխաւոր նպատակներէն մէկն է ճանչնալ գիտականապէս Արեւելքը իր բոլոր կողմերով, զարգացնել եւ պատրաստել նոր արեւելագէտ մասնագէտներ եւ մշակութային ու տնտեսական կապ հաստատել Չեխոսլովաքիոյ հանրապետութեան եւ արեւելեան երկիրներու ու ազգերու միջեւ։ Հաստատութիւնը երկու ճիւղ ունի, մէկը գիտական եւ միւսը տնտեսական։ Կաճառին գիտական բաժինը Արեւելքի վերաբերեալ մշակոյթի գործերով կը զբաղի, մինչդեռ տնտեսական ճիւղը կը ջանայ արեւելեան երկիրներու տնտեսական, առեւտրական եւ ճարտարարուեստական պայմանները ուսումնասիրել եւ անոնց հետ առեւտրական յարաբերութիւն հաստատել։ Տնտեսական բաժինը երեք մասնագիտական պարբերաթերթեր կը հրատարակէ Արեւելքի քաղաքական անցուդարձերու եւ տնտեսական հարցերու մասին։ Այս հանդէսներուն կրնան աշխատակցիլ չեխոսլովաք եւ օտար մասնագէտներ, որոնք Արեւելքը մօտէն կը ճանչնան։

Փրակայի Արեւելեան հաստատութեան գիտական ճիւղը «Արեւելեան Դիւան» (Archiv Orientalni) անունով գիտական հանդէս մը կը հրատարակէ հռչակաւոր արեւելագէտ-հիթիթաբան Պ. Հրոզնիի խմբագրութեամբ, որ միաժամանակ Արեւելեան Կաճառի արժանաւոր նախագահն է։ Այս ուսումնաթերթին մէջ միայն գերմաներէն, անգլիերէն եւ կամ ֆրանսերէն գրուած արեւելագիտական ու լեզուաբանական ուսումնասիրութիւններ կը հրատարակուին, որպէսզի անոնք չեխերէն չգիտցող օտար մասնագէտներուն ալ մատչելի ըլլան։ Archiv Orientalniի խմբագրութիւնը չեխ եւ օտար արեւելագէտ լեզուաբաններէ յօդուած կ'ընդունի, բաւ է որ անոնք համաշխարհային լեզուով մը գրուած ըլլան ու գիտական արժէք ունենան։ Վերոյիշեալ եւրոպական լեզուները գիտցող հայ բանասէրներ ալ կրնան այս ուսումնաթերթին աշխատակցիլ, ղրկելով իրենց ուսումնասիրութիւնները [...] Hrozny (Prague XVII[...] ul. 7)։ Ուսումնաթերթ[...] կան լաւ ալ կը վարձ[...] րեւելեան հաստատութ[...] մեծ գումար մը ունի [...] մագրութեան տակ, [...] գիտութեան հետեւող[...] ներուն նիւթապէս եւ [...] պէս կ'օժանդակէ, [...] նոնք իրենց ուսումն[...] յետոյ ուսումնասիրակա[...] բարդութիւններ կատա[...] Արեւելք։

Անկէ զատ, այս հաս[...] թեան գլխաւոր նպատ[...] զարկ տալ Չեխոսլովա[...] արեւելագիտութեան, [...] տարի առաջ տակաւին [...] նային վիճակի մէջ էր[...] ներ կատարելով երեւ[...] փոքր-ասիական ազգե[...] անծանօթ մնացած [...] բանները, որոնք [...] ափոխ Մօտաւոր Արեւ[...] գոյն պատմութեան [...] չլուծուած փոքր-ասիա[...] գուներու վրայ, [...] թիւններ տալ Արեւել[...] գան երկիրներու ու [...] մասին եւ ծանօթացնել [...] ժողովուրդի լայն [...] նոր աշխատակիցներ [...] խոսլովաքիոյ եւ օտա[...] ներու մէջ, մասնագի[...] կեր հրատարակել [...] մասին ու հարստացնել [...] լագիտական մատենա[...] եւ թանգարանը, որոն[...] գոյութիւն ունին։

Փրակայի չեխ եւ [...] համալսարաններուն [...] գէն վաղուց հետեւ[...] նոր արեւելեան լեզ[...] մշակոյթն.— Եգիպտա[...] մերերէն, ակատերէն, [...] հիթիթերէն կամ նեսի[...] ասա կամ նեշաշ [...] նէն կազմուած է [...] Հրոզնիի կողմէ), [...] եւ նոր արաբերէն, [...] հին հնդկերէն (սանսկր[...]) հին եւ նոր պարսկերէն [...] քէն, տաճկերէն, [...] չինարէն։ Հայերէնի [...] նոր է եւ հաստատուեցա[...] [...] նախաձեռնու[...] եւ չեխոսլովաքեան կ[...] րութեան բարեացակամ[...] 1927ին։

Չեխոսլովաքիոյ Ար[...] Կաճառը ամէն տարի [...] թացքներու շարք մը կ[...] մակերպէ Արեւելեան [...] պատմութեան, վարքու[...] երաժշտութեան եւ [...] մշակութային նիւթեր[...] սին։ Դասախօսութեան [...] շարքը կը պարունակէ [...] բանախօսութիւն մը հ[...] երաժշտութեան ծագմ[...] սին, որ տեղի ունեցա[...] 7ին։ Ներկայ էին աւել[...] 500 հոգի, որոնց մէջ [...] պետական բարձրաստի[...] տօնատարներ, համալս[...] երաժշտանոցի ծանօթ [...] պետներ, Ազգային [...] գերասաններ, կղեր[...] եւ համալսարանի ուս[...] Դասախօսութիւնը [...] յետոյ, մեր հայրենակ[...] Վ. Յակոբեան, Ռ. Կիւզէ[...] Գ. [...] հայկական եղանակներ [...] գեցին, որոնց հասարակ[...] կազմէ մեծ հետաքրքրո[...] յուսեցան։ Չեխոսլովաք[...] [...] երաժշտ[...] Ludvik Kuba հայկական [...] գը լսելէ յետոյ, իր [...] յայտնեց, աւելցնելով թէ [...] հայերս կրնանք հպարտ[...] որ ինքնուրոյն ու զգա[...] րաժշտութիւն մը ունինք [...] Կուպայի, բիւզանդական [...] րեւելեան Սլաւներու եր[...] թիւնը ազդուած է հայկա[...]

ՏՈՔԹ. ՆՇԱՆ ՄԱՐՏԻՐ[...]

ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ԴԷՊԻ Փ[...]

Ութկայի ճամբով, [...] յեն Պերլին զրկուած է [...] նակութեամբ ոսկի։ Ութկա[...] յարանին մէջ, [...] հսկողութեամբ, ոսկին ամ[...] կղի մը մէջ դրուած [...] ուեցաւ Պերլին մեկնող թուղը։

[...]Ե. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ

Մեզ պէս փոքրիկ, տրորուած [...] գեռ ազգային պետականու[...]թիւնից զուրկ ժողովուրդը չունի [...]ազմակերպ աղարկղներ, ուր [...]այ կենը իր ամբողջ կարողու[...]թիւնն ու շնորհքը հրապարակ [...]բերէ հաւասար ազամարդու։

Բարեսիրական եւ մարդասիր[...]ական գործունէութիւնը Յուծ է [...] ազատ դաշտը, որտեղ հայ [...] կարողութիւնը, գովելի ջանասիրութեամբ, [...]զործուած է լուսաւոր արդիւնք[...] [...]երոյ կարմիր խաչը, երբեւ կազ[...]մակերպութիւն, քաղաքա[...]կան ժողովուրդների մօտ, ան[...]ծանօթ է, ժանուանդ պատե[...]րազմների եւ արիւնահեղութիւն[...]ների ժամանակ։ Իսկ մեզ մօտ [...] կենսքի է կոչուած յեղափո[...]խական խմորումների առաջին իսկ [...]օրերին։

Առաւելագոյն պայմանները [...]կրանելուց յետոյ, կարմիր [...]խաչերը մեծ անելիքներ ունեն [...] խաղաղ ժամանակ, մշա[...]կոյթի մարզերում։

Այս տեսակէտից Արեւմ[...]տեան Հայ կարմիր խաչը ան[...]հաւատալի ծառայութիւններ է [...]մատուցել եւ դեռ շարունակում է [...]մատուցել։ Շնորհիւ իր բազմաթիւ [...] մասնաճիւղերի, նա այժմ դարձել [...] մի կազմակերպութիւն, որի [...]երկարօրեայ բազուկը երեւում է [...]ազմերի ժամանակ, բնութեան [...]ղէտների միջոցին, քաղաքական [...] ընկերային դժբախտութիւն[...]ների օրերին, ինչպէս նաեւ չքա[...]ւոր ուսանողներին օժանդակելու, [...]ուլ ու տկար մանուկներին դար[...]մանելու, կազդուրելու գործում։ [...]Ե. կարմիր խաչը իր ուշադրու[...]թիւնը կենտրոնացրել է յատկա[...]պէս մանուկ-սերունդի վրայ, [...]ամանելով «Մանուկների պաշտ[...]պանութեան» գործը, իր ընդար[...]ձակ առումով։

Դեռ մի քանի ամիս առաջ, [...] Պատգամ. ժողովում ընդունեց [...] բանաձեւ, որով հանգես պիտի [...]այ ոչ միայն ֆիզիքապէս դար[...]մանելու ու պաշտպանելու հայ [...]մանուկները, այլ եւ նրան հայ [...]հնելու, հայ դաստիարակելու, [...]ուելով ուծացման ահաւոր վը[...]տանգի դէմ, որ բոլորին մահա[...]ցու Թիւնն է։ Այս բանի համար, [...] այժմ, նա որոշում ունի հրա[...]տարակելու մանկական ամսա[...]գիր, որի իրականացումը ողջունե[...]լի երեւոյթ պիտի դառնայ դաղ[...]ութահայ կեանքում։ Նման լուրջ [...]ւոյն ծրագիրներ եւ ցանկութիւն[...]ներ կատարելու համար, գթութիւն[...], կարմիր խաչը եւ մա[...]

Նուանց նրա մասնաճիւղերը չու[...]նեն բաւարար նիւթական միջոց[...]ներ։

Նա իր նիւթական միջոցները հայթայթում է բազառապէս դաշտահանդէսներից, ներկայա[...]ցումներից եւ պարահանդէսներից։

Այս տարի, յունուար 10ին Կ Խաչը կազմակերպել էր իր տարեկան պարահանդէսը, որի համար առանձին եւ խնամքով պատրաստութիւններ էր տեսել։

Սրահը լեցուած էր երեւա[...]ն բազմութեամբ. այնտեղ էին մեր նոր սերունդը եւ ծանօթ մտաւո[...]րականութիւնը։ Կար ձոխ եւ մաա[...]չելի սեղան։ Կարմիր խաչի անդա[...]մուհիները, զանազան պաշտօնեա[...]րով, հոգում էին, որ հանդէսը ու[...]րախ լինի եւ հասարակութիւնը գոհ։

Ցայտարարութեան համա[...]ձայն, պարահանդէսին մասնակ[...]ցում էին Գ. Ա. Խաչիսեան, իբր նախագահ, դերասան Գ. Հաչ[...]խաթունի եւ Ամերիկայի հայ ֆաքիր Գ. Գառնիկ Թափոնճեան, որ աճպարարական փորձեր կա[...]տարեց։ Թառիստ Ժիրժի Նուագա[...]նութեամբ, կոզակի տարազով, առաւ ժողովրդական պարեր պարեց Տիկ. Լ. Արծրունի։ Օրիորդ Աղա[...]բէկեան երգեց հայկական եւ եւ[...]րոպական մեներգներ։

Պարահանդէսը սպասածից ա[...]ւելի արդիւնաւէտ անցաւ եւ կար[...]միր խաչին ապահովեց մի քանի հազար Ֆր. եկամուտ։

Ռ

ՕՏԱՐՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Այս խորագրին տակ չորեք[...]շաբթի օրուան «Էքսէլսիօր»ը կը հրատարակէ բազմաթիւ նկար[...]ներ, որոնք ցոյց կուտան օտար խանութներ, ճաշարան, սափ[...]րիչ եւայլն։ Առաջին նկարը կը ներ[...]կայացնէ Պիյանքուրի հայ սափրիչի մը խանութը, որուն ա[...]պակիներուն վրայ գրուած ծաղ[...]կազարդ հայերէն խոշոր տառերը, Հայկական Սափրիչ։ Ուշադրու[...]թիւն կը գրուեն ռուսերէն եւ ու[...]րիշ տառերով գրուած ցուցատախ[...]տակներու մէջէն։

ԵՐԵՔ ՌՈՒՍ ՆԱՒԱԶՆԵՐ ԲՈՆՈՒԱԾ

Ցեօնքէրքի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց երեք ռուս նաւազ[...]ներ, որոնք Ցունաստանէն կու գա[...]յին Հավրի ճամբով։ Երեքն ալ ինքնութեան թուղթ չունէին։ Ա[...]նոնցմէ մէկը իր վրայ ունէր մի միայն 40 Ֆրանք, իսկ երկրորդը 15,300 եւ երրորդը 16,000 Ֆր.։ Երեքը մէկ հարցաքննութեան համար յանձնուեցան ֆեդրալի ոս[...]տիկանութեան։

ԴԱՇՆԱԿ-ՀՕՑՊՈՒՆ

«ՈՐՈ՞ՆՔ ԵՒ Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԵՑԻՆ ԱՅՍ ԵՐԿՈՒ ԽՌՈՎԱՐԱՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ»

Պոլսոյ «Միլլիյէթ» լրագիրը կը շարունակէ իր պատմութիւնը, այս խորագիրներուն տակ։

Շաբաթ օր հրատարակած էինք առաջին մասը, ամփոփելով։ Ստորեւ՝ երկրորդ մասը աւելի ընդարձակ.—

Շէյխ Սայիտի ապստամբու[...]թենէն վերջ տեղի ունեցող ա[...]ռաջին հալածանքը եւ Անգլիա[...]ցիներու խօսքերը

«Շէյխ Սայիտի ապստամբու[...]թենէն վերջ Թուրքիայէն փախ[...]չող կարգ մը դաւաճաններ, Ան[...]գլիացիներու կողմէ քէմալական «գայմագամ» կարգուած Շէյխ Թահայի միջոցաւ ներկայացուե[...]ցան Խալ օնտոյի, որ Պարսկաստանի տրամադրութեան եւ անգլիական գաղտնի ոստիկանու[...]թեան ամէնէն ազդեցիկ մէկ աչքն էր։ Խալ օնտօ զանոնք ըեկան[...]տուզ զրկեց միեւնոյն ապաստա[...]կութեան պաշտօնատարներէն հարիւրապետ Մօտ Փօլսի ընկե[...]րակցութեամբ։

«1927 փետրուարին, Ըեկան[...]տուզ, Սէյիտ Թահայի տան մէջ առաջին հաւաքոյթը տեղի ունե[...]ցաւ։ Այս հաւաքումին մասնակ[...]ցեցան Սէյիտ Թահա, իր եղբայրը Մուսլիհէտտին, Պալըգ աշիրէթին պետ Սիւվար աղայի կողմէ իր քարտուղարը եւ Շէյխ Սայիտի մարգարէն խնուսցի Մեհմէտ Էմին, ուրիշ անունով Պրօսքի։

Անգլ. մատը եւ պաշտպանու[...]թիւնը՝ քրտական ապստամբու[...]թեանց մէջ.— Ի՞նչ որոշումներ տրուեցան Ա. Բ. եւ Գ. ժողովնե[...]րուն մէջ եւ որո՞նք ներկայ էին անոնք.—

«Հարիւրապետ Մօտ Փօլս յա[...]նուն Անգլիացիներու «արքեթէ» ընել տուաւ սա յօդուածները.

— Անգլիացիները որ միշտ հարստահարուած ազգերու պաշտ[...]պան եղած են, Քիւրտերուն ալ պիտի օգնեն։ Իհարկէ անոնց զէնք եւ ռազմամթերք ալ պիտի տրուին ինչպէս եւ դրամական. ներուն Քիւրտ զգեստ հագցնելով իրենց օգնութեան պիտի զրկեն զանոնք։ Բայց ամէն բանէ առաջ, պէտք է յաջողիլ, եւ ասոր համար ալ պէտք է միանալ եւ մեծ ըն[...]կերութիւն մը կազմել։ Այն պա[...]րագային որ Շէմտինանի կողմէ յարձակում գործուի եւ Վանը գրաւուի, Անգլիացիները ամէն մարզի մէջ իրենց օգնութիւնը պիտի ընծայեն։

Երկրորդ՝ հաւաքումը

1927 մարտին, երկրորդ գու[...]մարում մը տեղի ունեցաւ, դարձ[...]եալ Սէյիտ Թահայի տան մէջ, անգլ. առաջարկները քննելու համար։ Այս հաւաքոյթին ներկայ եղան Շէյխ Սայիտի որդի Ալի Րիզա, փախստական սպաներէ Իհ[...]սան Նուրի, Բասիմ, Խնուսցի Մեհ[...]մէտ Էմին, Սէյիտ Թահայի եղ[...]բայրը Սէյիտ Մուսլիհէտտին, Շէմտինանի շրջանէն Հերէքիի ա[...]շիրէթապետին տղան, Պալըգ ա[...]շիրէթի պետ Մեհմէտ աղա, Մուն[...]քուրիի աշիրէթապետին անունով ալ իր քարտուղարը։

Անոնք սա որոշումները տուին.

Ա. Միլլագեաքէն Շէմտինանի շրջանին վրայ, Բ. Պարսկաստանէն Ճէլալիի շրջանին վրայ եւ Գ. Սուրիայէն ալ Ուրֆայի շրջանին վրայ յարձակման սկսիլ եւ միեւ[...]նոյն ժամանակ լուր ղրկել Աղըր Տաղը (Արարատ) գտնուող Ճէլալի աշիրէթին պետ Խալիս պէյի եւ Մակուի կողմերը գտնուող Հայտարանի աշիրէթապետներէն Եուսուֆ Ապտալի, Հաճոյի, Րէ[...]մանցի Էմին պէյի, Շէրնագցի Ալի Խանի եւ Շահինզադէ Խըրչօ Մուսթաֆայի եւ հրաւիրել զա[...]նոնք մասնակցիլ այս յարձա[...]կումներուն։

Անոնց հրաւիրագիրները ղը[...]կուեցան բնիկ Ճիզրէցի եւ տասը տարիէ ի վեր Մուսուլ բնակող սօֆթայութենէ ելած Փաքիհ Ապ[...]տուլլահի եւ Նեստորական շար[...]ժումներու միջոցին փախուստ տա[...]լով Անգլիացիներու մօտ ապաս[...]տանած յիսնապետ Թէվֆիք Ճէմի[...]լի միջոցաւ։

Շէյխ Թահա, տանց սպասե[...]լու յարձակման մասնակցելու հրաւիրուած անձերու պատասխա[...]նին հասնելուն, թէեւ փորձ մը կատարեց Շէմտինանի դէմ, սա[...]կայն իր կերած հարուածին հե[...]տեւանքով նահանջեց եւ իր հե[...]տեւորդները ցրուելով, լեռներուն մէջ մնաց։ Շէյխ Թահա տեսնելով որ Անգլիացիները ոչ մէկ օգնու[...]թիւն չեն ըրած իրենց եւ տրուած խոստումներուն եւ ո՛չ մէկը չէ յարգուած, հարիւրապետ Մօտ Փօլսի հետ տեսակցեցաւ եւ որո[...]շուեցաւ որ Քիւրտերը յուսախա[...]բութեան չմատնելու համար դարձեալ ժողով մը գումարուի եւ խորհրդակցութիւններ կատար[...]ուին։

(Շար.

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՉԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ազգ. Դաշնակցութեան խոր[...]հուրդը գաղտնի նիստին մէջ, կարգ մը որոշումներ տուաւ ընդհ. զի[...]նաթափութեան համագումարին մասին։ Ցրուած որոշման մը հա[...]մաձայն, համագումարը պիտի հրաւիրուի խորհուրդին յառաջի[...]կայ յունուարի նիստէն անմիջա[...]պէս յետոյ, 1932 փետր. 2ին։ Համագումարին վայրը պիտի ո[...]րոշուի մայիսի նիստին մէջ։ Սա[...]կայն արդէն, նախապատուութիւն յայտնուած է Ժընեւի մասին, պայմանաւ որ այս քաղաքը կա[...]րենայ յառաջիկայ մայիսին ներկայացնել անհրաժեշտ ապա[...]հովութիւնները պատուիրակներու բնակութեան եւայլ պէտքերուն մասին, նկատի առնելով նաեւ մա[...]մուլի եւ հեռագրական գործա[...]կալութեանց ներկայացուցիչները։

Նախագահին ընտրութիւնը նմանապէս յետաձգուած է Ազ[...]գերու Դաշնակցութեան խորհուր[...]դին յառաջիկայ մայիսի նստա[...]շրջանին։

Համագումարի կազմին մա[...]սին, տեղեկարարը՝ Սպանիոյ փա[...]րիզի դեսպան Քինոնէս տը Լէոն Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարին հետ պիտի ներկա[...]յացնէ ծրագիր մը։

ԸՆԴՀ. ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Ընկերվարական Բ. Միջազ[...]գայինի եւ Սէնտիքաներու Մի[...]ջազգային Դաշնակցութեան կող[...]մէ կազմուած խառն յանձնա[...]խումբը որ Ցիւրիխի մէջ գու[...]մարուեցաւ յունուար 21-23ին, հետեւեալ յայտարարութիւնը հրատարակած է.—

«Յանձնախումբը կը նկատէ թէ արտադրող եւ սպառող ու[...]ժերուն միջեւ գոյութիւն ունե[...]ցող հակադրութիւնը գլխաւոր առանցքը կը կազմէ տագնա[...]պին։ Օրավարձքերու նուազումը չի կրնար մեղմել զայն, այլ ընդհակառակն՝ աւելի ծանր կը դարձնէ։

«Յանձնախումբը կը նկատէ թէ բանուորական շարժման ա[...]մէնէն կարեւոր գործն է ներ[...]կայիս՝ ամէն երկրի մէջ աշխատաւորներու օրավարձ[...]քերուն վրայ գործած ճնշում[...]ներուն դէմ կռուիլ։

«Միւս կողմէ բացարձակա[...]պէս անհրաժեշտ է որ աշխա[...]տանքի տեւողութիւնը պաշտօ[...]նի արտադրականութեան եւ մի[...]ջազգային գետնի վրայ պայ[...]քար մղել ի նպաստ շաբաթա[...]կան հնգամեայ աշխատանքի։

«Յանձնախումբը կը պահան[...]ջէ որ պետութիւնները խոշոր գումարներ տրամադրեն հանր[...]օգուտ աշխատանքներու գոր[...]ծադրութեան յատկացուած իշ[...]խանութիւններուն։ Կը պահան[...]ջէ նաեւ անգործներուն օժան[...]

դակութիւն, կոխ՝ մաքսային պատնէշներու դէմ, մաքսային զինադադարի միջազգային պայ[...]մանագրութեան վաւերացում եւ խորհրդաժողով մը որ ձգտի նուազեցնել ներածումներու վը[...]րայ դրուած տուրքերը։

«Պատերազմական հատու[...]ցումներու ջնջումը կամ գոնէ նուազեցումը կը նկատէ միջոց մը որ կրնայ մեղմել աշխարհի տնտեսութեան դժուարութիւն[...]ները. բայց անհրաժեշտ կը նը[...]կատէ որ ատոր համար պայման դրուի Եւրոպայի զանազան պե[...]տութեանց զինաթափումը»։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Վերջին վիճակագրութիւն մը հետեւեալ պատկերը կը ներկա[...]յացնէ Ֆրանսայի անգործութեան մասին։

Յունուար 17ին, բոլորովին անգործներու թիւն էր 22,464, որոնց 17,580ը այրեր։ Նախըն[...]թաց շաբթու նպաստընկալ ան[...]գործներու թիւն էր 17,499, ո[...]րոնց 13,981ը այրեր։ Մէկ շաբթուան մէջ ուրեմն 4965ի յաւելում մը։

Անցեալ տարի նոյն շաբթուն անգործներու թիւն էր 1375, մէկ տարուան մէջ ուրեմն 21,089ի յաւելում մը։

Փարիզի մէջ, ճարտարար[...]ուեստի հետեւեալ ճիւղերէն են որ ամէնէն աւելի անգործներ կը համրեն,— Մետաղագործու[...]թեան՝ 4405,— Շինութիւններ՝ 1780,— Զգեստեղէն՝ 1043,— Առեւտրական պաշտօնեաներ եւ գրասենեակի մէջ աշխատող[...]ներ՝ 1169,— Փայտեղէն՝ 1190,— Նպարեղէն՝ 945,— Փոխադրու[...]թեանց ճիւղ՝ 684,— Կաշի եւ մորթ՝ 610,— Գրավաճառութեան եւ կազմարարութեան՝ 246,— Թուղթի եւ խաւաքարտի ճար[...]տարարուեստ՝ 176,— հասարակ բանուորներ զանազան ճիւղերու մէջ՝ 4035։

Աւելցնենք որ յունուար 12էն 17, մէկ շաբթուան ընթացքին Ֆրանսա մտած են 709 օտար աշխատաւորներ, իսկ մեկնած են 1353 օտարներ։

Իտալիա մարդ կ'արտադրէ.— վերջին վիճակագրութեան մը համաձայն, իտալիոյ բնակ[...]չութեան թիւն է 42 միլիոն, 874801։ Մէկ տարուան ընթացքին Իտալիա ունեցած է 515002ի թուական յաւելում մը։ 1930ին ծնած են 1,085163. մեռած են 570161։

ԿԵՍԱՐԻՈՑ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Միլանէն երկու հայրենակից[...]ներ փոխան ծաղկեպսակի 200 լիրէթ կը նուիրեն ողբացեալ Օննիկ Փանոսեանի մահուան առ[...]թիւ։

Այս գումարը օրուան սակով (133.15) ըլլալով 266.30 Ֆր. զոր յանձնեցինք Յիգրան խան Քէլէկ[...]եանի, փոխադրուելու համար Կեսարիա։

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (4)

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

[...]իմ կովկասեան գործունէու[...]թեան համեստ բաժին մըն էր [...]ոյ մարզին մէջ։ Թո՛ղ մեզ որ[...]քան Եւրոպայէն, բայց չէ՞ որ [...]այն նեզ պարանգով մը պիտի [...]թ[...]արենն մեզ իրենցմէ։ Իսկ [...] կողմէն, այդպիսի քայլ մը [...] փութացնէ համաձայնութեան միապաղաղ Թուրքիան՝ Եւրո[...]պայէն զանէն մինչեւ կեգր. Ասիոյ [...]ըսելով։

[...] մենք պարզապէս կ'ողջունէինք [...] նախագահին, Ուիլսընի կող[...] յայտարարուած եւ երեւու[...]թապէս ամբողջ Եւրոպայի, զի[...]նուոր շրջանակներէն ընդունուած «[...]անձնական կեանքերու» սկզբուն[...]քը. Եւրոպա չուզեր մեզ իր հողին [...] տեսնել, մենք ալ, բնա[...]կաբար, կը ցանկանք մեր բա[...]րեկամներու մէկ ամբող[...]ջութիւն կազմել։ Մեր այդ նպա[...]տակին հասնելու համար, Հայաս[...]տանի պէս շատ մը փոքրիկ խո[...]չընդոտներու պիտի հանդիպինք, — զանոնք մէջտեղէն վերցնելը դժուար գործ չէ։ Բայց Թիւրք[...]մացութեան մէջ չձգելով մենք նպատակ չունինք մեր ընդարձակ ծովին մէջ ինկած փոքր ազգու[...]թիւնները ոչնչացնել։ Միայն պի[...]տի աշխատինք զանոնք գնել այն[...]պիսի վիճակի մէջ, որ նորօնոր դժուարութիւններ չստեղծեն մե[...]զի համար, ինչպէս մինչեւ հիմա ըրած են Հայերը։ Ցեղական ինք[...]նավարութեամբ թող պիտի տանք որ անոնք հանգիստ ապրին, բայց երբեք պիտի չհանդուրժենք որեւէ ոտնձգման՝ մեր գերիշխա[...]նութեան դէմ։ Բաւական էր Լօն[...]տոնի եւ Փեթերպուրկի մաքիա[...]վէլութիւնը։ Ինչ որ համիտեան դիւանագիտութիւնը չյաջողեցաւ ընել, ինքնագիտակից նոր Թուր[...]քիան պիտի իրականացնէ։

Մեր տեսակէտը պարզ ու յստակ է,— միապաղաղ Թուր[...]քիա մը՝ ազգային ինքնավարու[...]թիւն վայելող այլացեղ եւ այ[...]լակրօն ժողովուրդով։ Ասոր դէմ բռունցք վերցնողը իր դէմ պիտի գտնէ իսլամական աշխարհի բռունցքը։ Բայց այսօր է որ ձեզ նման չէզոք դիտողներ ա[...]միջապէս մէջ կը բերեն Թուրք[...]ռուսական յարաբերութիւնը եւ անոր ծանրակշիռ հանգամանքը։ Առաջին տպաւորութեամբ դա[...]տողին համար նշանակութիւն ու[...]նեցող հարց է, բայց ո՛չ մեզ նման ներսն ապրողներուն։ Առաւ[...]ուած եւ մարդ հաւատարապէս գիտեն, որ մենք եւ Ռուսերը չենք կրնար բարեկամ ըլլալ։ Ասոնց բարքերն ու պայմանները փոխուած չեն, այդ վեր է թէ մեր եւ թէ Ռուսերուն կամքէն։ Կեանքի երկաթեայ օրէնքը եր[...]բեմն մեծ բարիքներ կը բերէ բուն իսկ կեղծ բարեկամութեան միջոցաւ։ Այսօր մենք պէտք ու[...]նինք խորհրդային Ռուսերուն եւ անոնք մեզի։ Անոնց մասին չեմ գիտեր, բայց մենք դեռ չենք կրցեր այդ փոխ-յարաբերութեան նենք։ Մէկ առումով ամբողջ Թըր[...]քութիւնը կոմունիստ է։ Ի՞նչ ի[...]րական տարբերութիւն գուք այ[...]սօր պիտի գտնէք իմ եւ մեր հա[...]սարակ ժողովուրդին միջեւ,— ոչինչ։

Ամէնքս հաւատարապէս կը պայքարինք մերդ-յութեան հա[...]մար։ Բայց պարզ է նաեւ, որ եր[...]բե՛ք Թուրք ժողովուրդը անկեղծ կոմունիստ պիտի չըլլայ.— ահա թէ ուրէ կը բխի մեր վստահու[...]թիւնը, թէ մենք վախ չունինք խորհրդային Ռուսաստանէն»։

Այսպէս վերջացուց իր ճառը Էնվէրի եղբայր Նուրին, պահ մը երեւակայելով որ ինք կը խօսէր մեծ եւ շահագրգռուող բազմու[...]թեան մը։

Ցաւը տարի է անցեր կարսի անկումէն ի վեր, բայց դեռ որեւէ նշան չկայ Թուրքիոյ մեծ առաքելութեան իրականացման։ Ընդհակառակն, փաստեր կան որ «միապաղաղ» Թուրքիան անտ[...]կնկալ հարուածներու ենթակայ է ամէն րոպէ եւ ամէն քայլափո[...]խին։

Բ.— ՆՈՀՐԱՑԵԱՆ ԵՒ

Բժ. ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Կարսի անկման ողբերգու[...]թեան խօսք չափով մը կը մեղ[...]մանայ, երբ մարդ կը յիշէ թէ այն ժամանակ, երբ բազմահա[...]զար զօրքն ու ժողովուրդը սար[...]սափահար կը փախչէին հայ[...]կական բերդաքաղաքէն, հոն կամ[...]ւին կը մնային կարգ մը պետա[...]կան եւ հանրային գործիչներ՝ ան[...]ձամբ քաւելու հայ մեղքը։ Այս[...]պիսներէն էին կարսի քաղաքա[...]գլուխ համազասպ Նոհրատեան եւ Վանանդի բժշկապետ կարա[...]պետ Գազանճեան։ Ցեղափոխական հին անցեալ մը ունէր, երկար տարի[...]ներով վարած կուսակցական պա[...]տասխանատու պաշտօններ, նոյն շրջանին մէջ. Հայաստանի Հան[...]րապետութեան կարծառու, այլ քաղցր օրերուն անոնց կեանքը հաւատարապէս կապուած մնաց Վանանդի ժամանակաւոր մայրին եւ դառնագին կորուստին։

Իբրեւ Հ. Յ. Դ. Վանանդի կեդր. կոմիտէի տարեց, փորձա[...]ռու եւ կշիռ ներկայացնող ան[...]դամներ, մէկը իբրեւ քաղաքա[...]գլուխ ու միւսը բժշկապետ եւ քաղաքային ինքնավարութեան անդամ, սկիզբէն մինչեւ վերջ կազմեցին տեսակ մը ծանրու[...]թեան կեդրոն։

ՎԱՀԷ ԱՐՇԱՐՈՒՆԻ

(Շար.)

Նախարարական ճգնաժամը

Ինչպէս կ'ենթադրուէր, հանրապետութեան նախագահը՝ դահլիճի կազմութիւնը առաջարկեց արտաքին նախարար Պ. Բրիանի որ սակայն մերժեց, որմէ յետոյ գործը յանձնուեցաւ Սէնի ծերակուտական եւ նախկին նախարար Փիէր Լավալի։ Կը յուսացուի որ Պ. Լավալ այս անգամ նուազ դժուարութեանց պիտի հանդիպի կազմելու համար դահլիճը, շնորհիւ ստեղծուած համերաշխական մթնոլորտին։

Կը վախցուէր մանաւանդ արմատականներէն, որոնք իրենց մէկ նիստին մէջ, բանաձեւով մը որոշեցին ուժ տալ այն կառավարութեան որ «պիտի պահպանէ եւ զարգացնէ աշխարհական օրէնքները եւ հետապնդէ խաղաղութեան քաղաքականութիւն մը»։

Պ. Լավալ երկու օրէ ի վեր տեսակցութիւններ կ'ունենայ կուսակցութեանց պետերու եւ քաղաքական ծանօթ անձնաւորութեանց հետ, իր դահլիճը յաջողցնելու համար։

Ռուսիա եւ զինաթափութեան ժողովը

Բոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութիւնը կը հրատարակէ երկար զեկոյց մը որուն համաձայն Խորհ. կառավարութիւնը կը զգացնէ թէ որովհետեւ զինաթափութեան համագումարի նախագահի ընտրութիւնը կատարուած է առանց իր մասնակցութեան, ինքզինքը կապուած չի նկատեր նման որոշումներով։ Իսկ բոլշեւիկեան պաշտօնաթերթը «Իզվեստիա» մեկնաբանելով զինաթափութեան համագումարի մասին տրուած կարգ մը տեղեկութիւններ, կը գրէ թէ իր գործավարներուն միջոցաւ, Խորհրդային Միութեան կառավարութիւնը յստակօրէն յայտնած է իր տեսակէտը։ Նման որոշումներ բացարձակապէս անընդունելի են Խորհ. Միութեան համար եւ կը ծառայեն զայն դուրս ձգելու համագումարի մասնակցութենէն։

Նախ խաղ ընդհ. խաղաղութիւն...

«Պէտք է պատրաստուիլ „պատերազմի» կը յայտարարէ Վորոշիլով, Խորհ. Միութեան պատերազմական գործավարը որ ինչպէս գրած էինք մէկ քանի օր առաջ, ռազմաշունչ ճառ մը արտասաներ էր երիտասարդ համայնավարներու համագումարին մէջ։

«Թաս» գործակալութիւնը կը հրատարակէ Վորոշիլովի ճառը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ հատուածները։— Իրաւունք չունինք նոյնիսկ մէկ բոպէ աչքէ հեռացնելու վտանգը որ մեզ կը սպառնայ դուրսէն։ Հանրածանօթ զօրավար Լուտէնտորֆ, որ ատենին նախատեսած էր պատերազմը, գրքին մէջ կը գուշակէ համաշխարհային նոր պատերազմ մը, ինչ որ վտանգը կը հաստատէ։

Լուտէնտորֆի գիրքէն մէկ քանի հատուածներ յիշելէ յետոյ, Վորոշիլով կը շարունակէ.— Այս գործի մարդը եւ զինուորական մեծ մասնագէտը ո՛չ միայն պատերազմը կը գուշակէ մօտ ատենէն, այլ նոյն իսկ անոր ելքն ալ կը ճշդորոշէ։ Լուտէնտորֆի կարծիքը լրացնելու համար, կարելի է յիշել ամենէն աւելի հեռատես քաղքենի քաղաքագէտներու, զինուորականներու, գրողներու, տնտեսագէտներու վկայութիւնները։ Անոնք բոլորը համամիտ են Լուտէնտորֆի։

«Հակախորհրդային պայքարը զոր շարունակ կը մղեն օտար պետութիւնները ու կը հիմնեն այն առասպելին վրայ թէ «Կարմիր Մոսկուա»ն աղբիւրն է դրամատիրական ընկերութեան բոլոր չարիքներուն, համաշխարհային տնտեսական տագնապին, զարհուրելի սպառազինումներուն, յստակօրէն կը մատնանշէ թէ յառաջիկայ պատերազմը գլխաւորաբար պատրաստուած է ընդդէմ Խորհրդ. Միութեան։

«Այս յարձակման դէմ պէտք է կանգնի բոլշեւիկեան բանակը կատարելապէս մարզուած, լաւ զինուած եւ քաղաքականապէս ամուր։ Պէտք է այնպէս ընենք որ յառաջիկայ պատերազմին, յաղթանակը շահինք կարելի եղածին չափ քիչ արիւն թափելով։ Այդ պատերազմը պէտք է որ մղուի այն երկրին մէջ իսկ, որ ամենէն առաջ սուրը պիտի քաշէ մեզ դէմ»։

Ցայտնելէ յետոյ թէ յառաջիկայ պատերազմը ամբողջովին մեքենական պիտի ըլլայ, եւ թէ վճռական դերը մեքենաներուն պիտի ըլլայ, Վորոշիլով հրաւիրեց երիտասարդները որ ուժ տան ինչպէս սովորական աշխատանքին, նոյնպէս եւ մանաւանդ պատերազմական նիւթեղէնի արտադրութեան։

Երկաթուղիներու համար մարդահաւաք

Երկաթուղիի նախկին պաշտօնեաները հաւաքելու գործը արագօրէն առաջ կը տարուի ամբողջ Խորհրդ. Միութեան մէջ։ Տակաւին յայտնի չէ թէ քանի՛ հոգի հաւաքուած են եւ ինչ չափով նախկին պաշտօնեաները կը պատասխանեն կոչին. սակայն կը կարծուի թէ քանի մը տասնեակ հազար անձեր արդէն հաւաքուած են։ Բոլոր նախկին պաշտօնեաները ստիպուած են արձանագրուիլ։ Անոնք որ չեն հնազանդիր կոչին, ինչպէս նաեւ անոնք որ զանոնք ապաստան կուտան անոնց, կը պատժուին խստօրէն։

Փոխադրութեանց սպասարկութիւնը նկատուած է ամենէն տկար կէտը «տնտեսական ճակատին»։

Շոգեկառքի ընկերութիւնները դատաւոր

Խորհրդ. Միութեան գործավարներու խորհուրդը նոր որոշումով մը ընդլայնեց երկաթուղիի ընկերութեանց իրաւասութիւնները։ Անոնք ասկից վերջ ո՛չ միայն պիտի կրնան գործաւորները պատժել մինչեւ 10 տարի բանտարկութեամբ, այլ նաեւ մահուան պատիժ տալ անոնց։

Կառավարութիւնը միւս կողմէ, ձեռնարկած է վերակազմելու բանուորական սէնտիքաները, ապահովելու համար անոնց արագ համայնացումը։ Երիտասարդ համայնավարներու Միջազգայինը որոշեց սաստկացնել իր քարոզչական գործունէութիւնը Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Լեհաստանի եւ գաղթային երկիրներու մէջ։

*. Երիտասարդ համայնավարները նկատած են թէ իրենց գործակալները լաւ գործունէութիւն ունեցած են Չինաստանի մէջ, քանի որ վերջերս 6 երիտասարդ համայնավար գործիչներ հրացանի բռնուեցան այնտեղ...

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ կայծակ խումբի ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30-ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը 11 րիւ Ցինուար։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը վաղը չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական վայրը։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ռոան, Կ. Պ.— 35։
Գրիւքսէլ, Գ.— 20։
Վիէն, Մ. Ն.— 50:
Վիէն, Ն. Ի.— 35։
Լանսէյ, Գործ.— 410։
Սէն Շամոն, Գ. Ա.— 50։
Մարսէյլ, Գործ.— 950:
Մարսէյլ, Մ. Դ.— 420:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Ուրֆացի Գէորգ Տէր Աւետիսեան կը փնտռէ Այնթէպցի Պէյլէրեան ազգանուն պաշտօնեայ զաւակները Զարեհ, Սեդրակ եւ արկին Կուլիայ եւ իր զաւակը Սարգիս։ Երկու տարի առաջ միասին կը գտնուէինք Ցունաստան։

Իմացնել՝ Կարապետ Հացագործեանի, 39 Rue de Ance, Villefranche S)Saône, Rhône. France.

— Ցրապիզոնցի Զոլինէ Հրապեան Հալէպ, կը փնտռէ իր հայրը Գրիգոր, Մայրը՝ Փերուզ, քոյրերը Հրանուշ եւ Հերմինէ, եղբայրը Սմբատ, կը խնդրուի իրենց մասին տեղեկութիւն ունեցողներէ է իմացնել՝ S. Tavitianի, 36 Rue Auguste Blanqui, Choisy le Roi. Seine France.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շ.	40 շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տլ.	10 տլ.
ԱՅԼՈՒՐ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 866

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է ղրկել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
28
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1931

28 JANVIER 1931

Գին՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Է. ՏԱՐԻ Թիւ 1479

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ՄԵԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻԻՍ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Գաղութներու մէջ մեր առաջին մտահոգութիւնը, ինչպէս գաղթեցինք երէկ, տարագիր բազմութիւններու տեղաւորումն է։

Բարդ եւ փափուկ խնդիր մը, որ ամէն բանէ առաջ կը պահանջէ լուրջ եւ հետեւողական աշխատանք։

Այս հարցին լուծման հետ սերտ կապ ունի մեր երկրորդ մտահոգութիւնը,— պայքար այլասերման դէմ։

Այս չարիքին ծանրութիւնը կը տարբերի երկիրէ երկիր եւ գաղութէ գաղութ։

Այլասերումը, ազգային դիմագծի խաթարումը աւելի արագ եւ աւելի խոր կ'ընթանայ մեր միջավայրէն հեռու, անծայրածիր եւ բարձրօրէն քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ,— Հիւսիսային Ամերիկա, կեդրոնական Եւրոպա, հիւսիսային եւ հարաւային Ամերիկա եւլն։

Հարթիչ գլանը անարգել կը գործէ այդ աշխարհամասերու հեռաւոր երկիրներուն մէջ։ Մ. Նահանգներու հայ գաղութը արդէն անդարմանելի կորուստ մը կ'արձանագրէ, իբրեւ արդիւնք աւելի քան քառասուն տարուան պանդխտութեան։ Արժանթին, Պրազիլիա, Ուրուկուէյ, ուր 1921էն յետոյ ունեցանք բուցան բազմութիւններ, շատ աւելի լպրծուն են։

Այստեղ, Ֆրանսայի մէջ, վտանգը արդէն սպառնացած է գիւղերուն առջեւ։ Չենք խօսիր աւելի փոքր գաղութներու մասին,— Մանչեսթըր, Լոնտոն, Պրիւսէլ, Պերլին, Վիեննա, Միլան։

Բոլորովին յոռետես չենք։ Այսպէս կամ այնպէս, քիչ մը ամէն տեղ գլուխները քարին կը զարնուին, սպառնացող չարիքը սահմանափակելու համար։

Անհրաժեշտ է աւելի եռանդուն, աւելի խոր եւ տեւական աշխատանք։ Կարելի բոլոր միջոցներով։

Եւ բոլորովին անճար չենք։ Ամէն տեղ ալ, կան քաղաքական կազմակերպութիւններ։ Ունինք թերթեր եւ հրատարակութիւններ։ Եթէ կ'ուզէք՝ չափէն աւելի։ Ունինք բազմազան, բազմազոյն Միութիւններ, հայրենակցականներէն մինչեւ մարզականները։ Ցաւալի մէկը միւսին դէմ գործելու առաջադրութեամբ։ Եւ ունինք ազգային դիմագծի պահպանման տարրական օրկաններ,— ազգ. միութիւն կամ վարչութիւն, դպրոց, մատուռ եւն.։

Չունինք, դժբախտաբար, միութեան գիծ մը՝ այս բոլորին միջեւ։

Կա՛մ այն է որ չենք հասկնար թէ ի՛նչ տեղի կ'ունենայ մեր շուրջը, մեր ծոցին մէջ, մեր ամբողջականութեան դէմ։ Եւ կամ գիտենք, յստակօրէն կը տեսնենք ամէն բան, բայց հաշտեր ենք եւ ամէն բան ջուրին տուած։

Երկու պարագային ալ, ո՛ր եւ է պատրուակ, ո՛ր եւ է չքմեղանք չի կրնար փրկել մեր ապիկարութիւնը եւ անհոգութիւնը։

Ուրիշ խնդիր, եթէ աշխարհի պողոտաներուն վրայ փռուած արեւմտահայ բազմութիւնները ձեռք են քաշած իրենց ապագայէն։

Եղած միջոցներու կարգին, այլասերման դէմ պայքարելու ազդու միջոց մըն է, օրինակ, սերտ կապը զանազան գաղութներու միջեւ։ «Ազնուականներէն», բախտաւորներէն, ունեւորներէն դէպի «պրոլետար»ները, դէպի խոնարհ բազմութիւնները։ Դէպի բուն ժողովուրդը։

Լոնտոն մը կրնայ օգնութիւն եւ դեռ երկար ատեն պահել իր հայկական դիմագիծը՝ կենդանի գործ մը հաստատելով հեռաւոր Մուսուլի կամ Աթէնքի մէջ։ Պերլինը ապահովաբար պիտի կրկնապատկէր իր ճիգերը, դիմանալու համար, եթէ ստանձնէր անբախտ Տէր Զօրի նոր սերունդին փրկութեան հոգը։ Իսկ Փարիզը, իր փարթամ սնտուկներով հրաշքներ կրնար գործել Պուլկարիոյ, Յունաստանի եւ Սուրիոյ մէջ։

Ըսած ենք եւ անդադար պիտի կրկնենք,— նախապատերազմեան Պոլիսը չէր կրնար դառնալ այնքան կենսունակ, եթէ չունենար բարոյական եւ նիւթական ամուր կապեր բնագաւառին, բուն աշխատաւոր ժողովուրդին հետ։

Պայմանները փոխուած են, այո՛։ Բայց մենք հրաշքներ չենք սպասեր։ Ոչ իսկ հարիւրին հարիւր արդիւնք։

Եթէ Պոլիսը եւ Երկիրը, փոխադարձաբար, կը ստանային հարիւրին 75 արդիւնք, մենք հիմա կը գոհանանք հարիւրին 40-50ով։ Կը բաւէ որ վարժուինք ա՛յս ուղղութեամբ խորհելու։ Եւ մանաւանդ գործելու։

Կը բաւէ որ մեր աչքերը աւելի եւ աւելի ուղղենք դէպի արեւելք։ Դէպի այն գաղութները ուր շատ պակաս, գրեթէ անզգալի է այլասերման վտանգը,— Պալքաններէն մինչեւ Պարսկաստան, ամբողջ լայնքին ու երկայնքին։

Հաւատացէք, ընկերներ եւ քաղաքացիներ, թէ ինչ որ կը կատարենք եւ պիտի կատարենք այդ գաղութներուն մէջ, օրհնութիւն է։ Եւ իրական շահ վաղուան համար։ Մեր ժողովուրդին եւ հայրենիքին համար։

Ո՛րեւէ անհոգութիւն կամ չկամութիւն այս ճակատին վրայ՝ միայն անէծք պիտի կրնար բերել մեր գլխուն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ՄԸ

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ Հայրենիք կը խորհրդածէ (11 յունուար).

— «Ցարինէրէ ի վեր մեր հակառակորդ մամուլին մէջ ամէն ջանք կը թափուի համոզելու հայ հասարակութիւնը, թէ խորհրդային կառավարութիւնն ու անոր յուծին ենթակայ Հայաստանը միեւնոյն բաներն են, հետեւաբար ով որ պայքար կը մղէ խորհրդային կառավարութեան դէմ, կը պայքարի նաեւ Հայաստանի դէմ։

Այս չնաշխարհիկ տրամաբանութեամբ է որ թէ բոլշեւիկները եւ թէ թութակի պէս անոնց ըսածները յաճախ կրկնող ռամկավարները կը ձգնին ներկայացնել Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իբրեւ Հայաստանի թշնամի կազմակերպութիւն մը։

Այս նոյն տրամաբանութեամբ է դարձեալ որ բոլշեւիկներու փաստաբան ռամկավարները, Ազաբեկովի մերկացումներուն առթիւ, փորձեր ըրին իրենց պաշտպանութեան տակ առնելու ջեկայի գաղտնի թէ յայտնի վարձկանները՝ հաւատացնելով, որ անոնք իբր թէ հայրենիքին կը ծառայեն։

Ինչպէս եւ պէտք էր սպասել, Ազաբեկովի մերկացումները շատ խորունկ տպաւորութիւն ձգած են հայ հասարակութեան վրայ՝ աւելորդ անգամ մը երեւան բերելով բոլշեւիկներու քայքայիչ դերը հայ ազգային կեանքի բոլոր ասպարէզներուն մէջ։ Այդ տպաւորութիւնը տկարացնելու եւ ջրուելու համար է որ բոլշեւիկներու փաստաբան ռամկավարները ամէն տեսակ զզուելի սոփեստութիւններու դիմեցին վերջերս։ Մէկ կողմէն անոնք ջանացին ներկայացնել ջեկայի վարձկանները, նոյնիսկ հայ հոգեւորական բարձր դասին պատկանող վարձկանները իբրեւ հայրենասիրական ծառայութիւններ ընողներ, իսկ միւս կողմէ՝ երբ տեսան որ այդ տեսակ փաստաբանութիւնը իր նպատակին չի ծառայեր, փորձ կ'ընեն հաւատացնելու, թէ Ազաբեկովի մերկացումները ուրիշ բան չեն, բայց եթէ Դաշնակցութեան ներշնչումով եղած զրպարտութիւններ։

Հարկաւ այս տղայական միջոցները ոչ մէկ ողջմիտ մարդ կրնան համոզել։ Անոնք միայն անգամ մը եւս ցոյց կուտան, թէ ո՛ր աստիճան խորունկ է բարքերու անկումը հայ հասարակութեան որոշ մասին մէջ, այն աստիճան, որ կը գտնուին հայ թերթեր, որոնք չեն ամչնար կամ վախնար հրապարակով խաֆիեներու գովքն ընել եւ հայհոյանք թափել խաֆիեներու զզուելի գործերը մերկացնողներուն վրայ։

Ռամկավար թերթերու այս ազգադաւ ընթացքը ակամայ մտածել կուտայ, թէ անոնց խմբագիրներու խիղճը այնքան ալ մաքուր չէ։»

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԿԸ ԿՐՃԱՏԷ ԻՐ ԵԼԵՒՄՈՒՏՔԸ

ԷՆԿԻՒՐԻ, 26 յունուար.— Դէպի Իզմիր մեկնելէ առաջ, երէկ, Մուսթաֆա Քէմալ նախագահեց դահլիճի նիստին, ուր որոշուեցաւ կրճատել ելեւմուտքը, յառաջիկայ ելեւմտական տարիէն՝ յունիս 1էն սկսեալ։ Ելեւմուտքը պիտի կազմուի 185 միլիոն թրքական ոսկիով, այսինքն նախորդ տարուան վրայ՝ 37 միլիոնի խնայողութիւն մը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ֆրանսայի դահլիճը կազմուեցաւ

Պ. Փիէռ Լավալ յաջողեցաւ դահլիճը կազմել։ Նոր կազմին մէջ կը տեսնենք հետեւեալ շատ ծանօթ անունները։ Արտաքին նախարար՝ Պ. Բրիան,— Պատերազմական՝ Մաժինօ,— Օդանաւային՝ Տիւմէնիլ,— Ելեւմտական՝ Ֆլանտէն,— Երկրագործական՝ Թարտիէօ, նախկին վարչապետը,— Գաղութներ՝ Փօլ Ռէնօ։

Դահլիճը հանրապետութեան նախագահին ներկայացաւ երէկ առաւօտ։

Ինչպէս արդէն կը նախատեսուէր, արմատականները այս անգամ եւս մերժեցին մասնակցիլ դահլիճին, որ իր մէջ կը համրէ ռամկավար-հանրապետականներ։

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Մէնէմէնի դատավարութիւնը

ՊՈԼԻՍ. 26 յունուար.— Վերջին հակաքէմալական շարժման մասնակցած ըլլալու ամբաստանութեամբ՝ կարգ մը անձերու դէմ բացուած դատին մէջ՝ դատարանը մահապատիժ պահանջեց երեք հոգիի համար, բանտարկութիւն՝ 60 հոգիի եւ անպարտութիւն 7 կիներու։

Ընդհ. դատախազի ճառէն վերջ, ամբաստանեալներն իրենք իսկ պաշտպանեցին իրենց դատը, գրկուած ըլլալով փաստաբան վարձելու իրաւունքէն։ Շատերը պնդեցին իրենց անմեղութեան վրայ։

Խալիմ անունով ոչ-իսլամ վաճառական մը մէկն է այն երեք անձերէն՝ որոնց դէմ մահապատիժ պահանջուեցաւ։

Մէնէմէնի դատավարութեան մասին Պոլսոյ թերթերու հաղորդած տեղեկութեանց համաձայն կարեւոր դեր մը խաղացած է Լազ Իպրահիմ Հօճան։

Լազ Իպրահիմ որ 25 տարիէ ի վեր Թապուր իմամի պաշտօն վարած է եւ 15 տարի առաջ աղանդի մը հետեւիլը կ'սկսանայ, Երէնքէօյի մէջ, Շէյխ Էսատի հետ սերտ յարաբերութեան մէջ կը գտնուի եւ Մաղնիսայի շրջակայքը, մասնաւորապէս Հօրօզքէօյի մէջ, Ֆիլօրինայի գաղթականներու Նաքշիպէնտիի ուժեղ բջիջ մը հիմնած է որ շրջականերուն վրայ ալ իր ազդեցութիւնը ունեցած է։

Զօրաւոր կասկածներ կան թէ Մէնէմէնի դէպքը այս Լազ Հօճային պատճառով առաջ եկած է։

Իպրահիմ Հօճա աշխոյժ, խոշորակազմ, բարձրահասակ, գոռ ձայնով, շատ ժուացի, առողջ եւ մէտրէսէի ուսում եւ կրթութիւն ստացած ձեռներէց անձ մըն է։ Նախագահին շատ ճարտարօրէն բրած հարցումներուն եւ Մէնէմէնի մէջ բռնուածներուն եւ վկաներուն ամբաստանիչ խօսքերէն խորամանկօրէն ճողոպրելու պատասխաններ կուտար։

Մէնէմէնի դէպքին մէջ ուղղակի մասնակցութիւն ունի՞։ Ահա այս պարագան է որ պէտք է հասկցուի։ Նաքշիպէնտի աղանդէն առաջ եկած վտանգն ալ, Մէնէմէնի դէպքին մէջ Իպրահիմ Հօճային խաղացած դերով պիտի հասկցուի։

Նոր ձերբակալութիւններ

ՄԷՆԷՄԷՆ.— Այստեղ ամէն օր քանի մը նոր ձերբակալուածներ կը բերուին։ Քանի մը օր առաջ Քէօթահիայէն 9 հոգի ճաներ բերուեցան իբր դէպքին հետ կապ ունեցող։ Ասոնց տուները խուզարկուելով կարեւոր փաստեր, նամակներ գտնուած են։ Անկէ զատ գտնուած են նաեւ հին շրջանին յատուկ 2 սուր, կանանչ փաթթոցներ, ֆէսեր եւ ճիւպպէներ։

Ձերբակալուածներու թիւը երթալով կը շատնայ։ Զանազան գաւառակներէ 15 հոգի ալ բերուեցան։ Ասոնցմէ երկուքը կիներ են։

ԻԶՄԻՐ.— Հարցաքննիչ դատաւորը դէպքին հետ կապ ունեցող 4 ռազմական զինուորներ հարցաքննեց։ Սէյտիքէօյի մէջ գլխարկի օրէնքին դէմ գործող 4 անձեր ձերբակալուեցան։

ԵՕԶԿԱՏ.— Ռազմական զօրքերու դպրոցին իմամ Մահիր էֆ.ի տունը խուզարկուեցաւ։ Պարկ մը կասկածելի գրքեր գտնուեցան։ Իմամը ձերբակալուեցաւ եւ գրքով միասին Կեսարիա ղրկուեցաւ։ Կ'ըսուի թէ Կեսարիոյ մէջ ձերբակալուած Նաքշիներուն հետ կապ ունի։

ՄԷՆԷՄԷՆ.— Էմիրալէյ կայարանին պաշտօնեայ Իրֆան պէյի տունը խուզարկուած եւ 501 հատիկով համրիչ մը, սաա մը եւ խաչ մը գտնուած է։ Իր մասին քննութիւն կը կատարուի։

ԹՈՔԱՏ.— Ալի Օսման անուն երիտասարդ մը շէյխութիւն ընելուն համար ձերբակալուած է քանի մը ընկերներով։ Հասկցուած է որ այս երիտասարդ շէյխը բազմաթիւ գիւղերու մէջ արարողութիւն կազմակերպած եւ անբարոյութիւններ ըրած է։

ՄԱՂՆԻՍԱ.— Գիւղերուն մէջ զէնքի հաւաքումը կը շարունակուի։ Խուզարկութեանց միջոցին, Հօրօզքէօյի մէջ օդիի գաղտնի գործարան մը երեւան հանուած է բոլոր կազմածներով։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ՄԱՀ ՎԻԵՆՆԱՅԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԱԲԲԱՀՕՐ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Վիեննայի Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհանրական Աբբայ Տ. Գրիգոր Վ. Գովրիկեան մեռած է ամսոյս 20ին, կարճատեւ հիւանդութենէ վերջ։

Թաղումը կատարուած է Վիեննայի Մխիթարեան եկեղեցիին մէջ, ուր ամփոփուած է նաեւ հանգուցեալին մարմինը։

Ծնած էր Կերլա 1841ին։

Կենսագրական մանրամասնութիւններ վաղուան թիւով։

ՅՈՅՆ-ՊՈՒԼԿԱՐ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գրեր էինք թէ յոյն-պուլկար առկախ խնդիրները կարգադրելու համար, Անգլիա իր միջնորդութիւնն առաջարկած է։

Յունաստան կըցաւ բարեկամական յարաբերութիւններ հաստատել ու մշակել իր դրացի պետութիւններուն, ինչպէս նաեւ եւրոպական մեծ ու փոքր պետութեանց հետ։ Միայն Պուլկարիոյ հետ է՝ իր անմիջական դրացիին՝ որ տակաւին չէ կըցած մաքրել կարգ մը առկախ հաշիւներ, որոնք Աթէնքի եւ Սոֆիայի թերթերուն մերթ ընդ մերթ առատ նիւթ կը մատակարարեն, իրենց երկրին շահերը պաշտպանելու պատրուակով իրարու վրայ յարձակելու համար։ Նոյն իմաստով յոյն եւ պուլկար նախարարները նաեւ ճառեր կ'արտասանեն։

Կարծուեցաւ թէ ժընեւ նըպաստաւոր գետին պիտի ընծայէր դիւրացնելու համար երկու երկիրներու միջեւ համաձայնութեան մը կնքումը։ Ազգերու Դաշնակցութեան վերջին ժողովին, Պուլկարիոյ կողմէ ժընեւ գացեր էին պուլկար վարչապետը Լիափչէֆ եւ արտաքին նախարարը Պուրոֆ, իսկ Յունաստանի կողմէ՝ արտաքին նախարար Միխալաքոփուլոս։ Կարելի էր ուրեմն առիթը օգտագործել բանակցութեանց սկսելու համար։ Միջնորդ հանդիսացած է Անգլիոյ արտաքին նախարարը Հէնտէրսըն, որուն Յունաստանի ներկայացուցիչը յայտնած է թէ իր երկրին եւ Պուլկարիոյ միջեւ առկախ մնացած խնդիրներէն մէկ մասը կը մտածեն յղել Լահէյի իրաւարար ատեանին, մնացեալ մասը յանձնել չէզոք իրաւարարներու դատաստանին։

Հէնտէրսըն խնդրած է որ տեղեկագիր մը տրուի իրեն այդ խնդիրներուն մասին։

Անգլիական միջնորդութեան լուրը որ հաղորդուեցաւ, ուրեմն այս է։

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՄԵՐԺԷ

Անգլիական Խորհրդարանին մէջ, կարգ մը հարցումներու պատասխանելով, արտաքին նախարարին օգնականը յայտնեց թէ Խորհրդ. Միութեան արտաքին գործավարը Լիտվինոֆ տեղեկացուցած է Մոսկուայի անգլիական դեսպանին թէ Թոյլ չպիտի տրուի որ Ռուսիոյ մէջ որ եւ է քննութիւն կատարուի, արտածելի ապրանքներու արտադրութեան մէջ՝ բռնի աշխատանքի կիրարկման շուրջ։

Անգլիոյ նախարարին օգնականը յայտնեց թէ նման պարագայի մէջ, անգլիական կառավարութիւնն ալ պիտի մերժէր այդ տեսակ առաջարկ մը եւ աւելցուց թէ եթէ իրօք բանտարկեալները կ'աշխատին ճամբաներու եւ այլ շինութեանց մէջ, այդ միայն Խորհրդ. կառավարութեան գիտնալիք բանն է։

ԿԱՐՄԻՐ ԳԻՄԷՆ ՆԵՐՍ

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ՝ ՎԵՐՋԻՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Խորհրդային Ռուսաստանը վաղուց է, ինչ դադրել է կարեւորութիւնների երկիր լինելուց։ Բայց մի մեծ աշխարհ է պատահականութիւնների եւ անակնկալների։ Ճակատագրապաշտ է ռուս ժողովուրդը եւ այդպէս էլ պիտի լինի նրա երկիրը։

Ռուս հսկայ Մուժիկը բոլշեւիկեան իրաւակարգը համարում է վաղանցուկ եւ կրում է ամէն տեսակ զրկանք, տակաւին երբ խլրտայ, փշրում, ոչնչացնում է ամէն բան, ինչ որ կայ իր ճանապարհների վրայ։ Այդ նախանշանները, թէեւ աղօտ ու թոյլ, բայց արդէն կայծկլտում են անծայրածիր տափաստաններում։

Համեւրոպական անգործութիւնը նոր եւ հզօր պատրւակ է բոլշեւիկների համար, որ միտինգներ ու ցոյցեր կազմակերպեն, համոզելու գանգւածները, թէ ծերացած Եւրոպան գտնւում է համաշխարհային յեղափոխութեան նախօրեակին, եւ թէ Խ. Ռուսաստանն է, որ անգործներ չունի. կուշտ է ու հագւած եւ պատրաստ վարելու համաշխարհային հրդեհը։

Երկու փոքրիկ միջադէպեր շատ լաւ են բնորոշում Խորհրդային Միութեան ներքին կեանքը։

«Կարմիր Թերթը» հաղորդում է, որ Պետրոգրադի մանարանի բանւորները նախ ընտրական ժողով են գումարում, ուր սովորաբար լինում են զեկոյցներ, հակադրելով եւրոպական բանւորների անգործութիւնը եւ նրանց վատթարագոյն կեանքը, բոլշեւիկ բանւորների երջանիկ կեանքին եւ գործատատութեան։

Եւ ահա այդպիսի ժողովներից մէկում, երբ զեկուցանողը վերջացնում է, ձեռք է բարձրանում բանւոր Ռումբանցեւ եւ սկսում է խօսել.

— Ընկերնե՛ր,— ասում է նա, — այստեղ զեկուցանողը ասաց, որ մենք անգործներ չունենք։ Ի հարկէ չկայ… Ինչպէս կարող է անգործութիւն լինել, երբ հակառակ մեր ամենամեծ ցանկութեան, չաշխատել չի լինում։ Իսկ ինչ վերաբերում է պարէնին, ծիծաղելի է այդ մասին խօսել… Մենք արտասահման ուղարկում ենք պարէն եւ այնտեղից ստանում ենք մեքենաներ։ Միթէ այս գո՞րծ եղաւ։ Մեքենաներ մենք չենք ուտում, բայց պարէնը մեծ ուրախութեամբ պիտի ուտէինք։

Այս «հակայեղափոխական» հռետորին յաջորդում է երկրորդը՝ ասելով.

— Լենինեան բանւորական խորհուրդից ոչ մի օգնութիւն չի կարելի ստանալ։ Ապրուստը թանկացել է, գանգւածների ձայնը չի լսւում։ Դժւարէ ապրել. ունեւորները (բռունցքներ) մաքրւում են, իսկ նրանց արտայայտւել թոյլ չեն տալիս։

Անհամբեր ժողովականները, որպէս զի հաւաքականօրէն չենթարկւեն պատասխանատւութեան իրենց ընդամենի ելոյթի համար, վայրկենապէս բանաձեւ են հանում, խնդրելով Լենինեան խորհուրդին, որ անմիջապէս մաքրէ գործարանները օտար տարրերից։

Ժողովի ճնշման տակ, խնդրագրի առաջին ստորագրողները լինում են վերոյիշեալ զզօրախօս հռետորները։

Ծերացած Եւրոպան չտեսած ռուս բանւորը այսպիսի գաղափար ունի «սոցիալիստական» հայրենիքի մասին, իսկ Եւրոպան տեսած ու ճաշակած թթու մեծամասնականը նախընտրում է Եւրոպան եւ դաւանափոխութեան գնով այլեւս չի ուզում վերադառնալ Խանանու երկիրը։

Այսպէս, վերջերս, Միութեան դիկտատորը, վրացի Ստալին, խիստ հրաման արձակեց, որ Անգլիոյ խորհրդային առեւտրական հիմնարկութիւնների ծառայողների մի մասը անյապաղ վերադառնայ Ռուսաստան, բայց նրանց մեծագոյն մասը բնաւ մտադրութիւն չունի վերադառնալու, յիշելով, որ իրենցից առաջ մեկնողներից 12 հոգի գետի են տրւած, ոմանք գնդակահարւած, իսկ ոմանք էլ տաժանակիր աշխատանքների դատապարտւած։

Քսան ծառայողներ վճռում են մնալ արտասահման, խոստանալով չվերադարձողների շարքերը՝ վերջիններիս տեղերը գրաւելու համար, Ռուսաստանից ուղարկւում են բոլշեւիկ վստահելի անձեր, որոնք ոչ միայն անփորձ են, այլ նոյնիսկ ծանօթ չեն տեղական լեզւին։ Ռուս բանաստեղծ Պուշկինը լսելով իր բարեկամ գրող Գոգոլի ստեղծած հերոսների վէպի ընթերցումը բացականչել է.—

— Ինչքա՜ն տխուր է Ռուսաստանը։ Այս խօսքերը, աւելի քան երբեք, պատշաճում են Խ. Միութեան։ Տխուր է Ռուսաստանի կեանքը, աւելի տխուր, քան երբ եւ իցէ։

Մարդահամարը արժէք չունի, գանգւածները հաւասար են զրոյի։

Ներկայ տնտեսական եւ քաղաքական պայմաններում մարդիկ միայն մէկ ելք ունեն—վերջ տալ իրենց կեանքին։ Վերջին հեռագիրները պարզում են անձնասպանների ահաւոր թիւ մը, որ օրէ օր աճում է։

Միայն Յունուարի 1931 թւին առաջին երկու օրը Մոսկւայում ինքնասպանութիւն են գործել 70 հոգի, իսկ 15 հոգի ձերբակալւած եւ արձակւած են ինքնասպանութիւն փորձած լինելով։

Միակ ազատութիւնը, որ դեռ չի բռնաբարւած բոլշեւիկների կողմից, նկատում է մի ռուս թերթ, դա ինքնասպանութիւն գործելու ազատութիւնն է, որից լիովին օգտւում են մարդիկ թէ՛ անհատապէս եւ թէ՛ ընտանիքներով։

Այս սարսափելի համաճարակը տարածւած է քաղաքից-քաղաք, գիւղից-գիւղ, կեդրոնից մինչեւ Սիբիրի հեռաւոր անկիւնները։ Այս իրողութեան փոքրիկ մանրանկարն է տալիս հետեւեալ ուշագրաւ դէպքը։

Սիբիրի հեռաւոր եւ խուլ գիւղերից մէկը այցելում է շրջանի համայնավար լիազօրը խորապէս զարմանում է, որ ոչ մի աշխատանք չէ կատարւած եւ իր արտակարգ հրահանգները նոյնութեամբ մնում են գիւղի քարտուղարի թղթապանակում։

Լիազօրը անյապաղ ժողով է գումարում, որ սկսւում է լիազօրին անծանօթ եւ անհասկանալի հնչիւններով։

Քիչ անց պարզւում է, որ գիւղացիները աղօթում են, յետոյ լիազօրին յանձնում են տպագրւած մի թուղթ, հետեւեալ կարճ ու կտրուկ բովանդակութեամբ.

— «Կո՛չ՝ ձեռանալ աշխարհային գործերից, չվճարել տուրքեր, չյանձնել ցացահատիկ ու չգնալ ժողովի»։

Պատասխանատուները պատժւում են հնգամեայ բանտարկութեամբ։

Ռ.

---

8 ՄԻԼԻՈՆ

Սթէքի դոհլինը 1 միլիոն Ֆրանք նպաստ յատկացուցած էր վերջերս ֆրանսական մամուլին։

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ - ԳԵՐԵԶՄԱՆ

Մոսկուայի թերթերը կը գրեն թէ շատ գէշ վիճակի մը մէջ կը գտնուին հիւանդանոցները։ Մտնողը կը մեռնի, տեղ ալ չկայ։ 1930ին 3000 հիւանդ մերժուեցան ընդունուելու։

Պարսիկ ժողովուրդը

ԽԱՌՆ ՑԵՂԵՐ ԵՒ ԼԵԶՈՒՆԵՐ

Միջազգային հետաքրքրութիւն առաջ բերած է Լոնտոնի ցուցահանդէսը՝ Պարսկաստանի շուրջ։ Արդի միջազգային կարգախօսն է Պարսկաստան, ոչ թէ անշուշտ անոր համար որ... Թուրքերը Փոքր Ասիոյն պարսկական բաժինը կը պահանջեն, այլ որովհետեւ այս երկիրը որ հին ու նոր զարգացումին յայտարար խօսուն վկայութիւններ ունի, եւ ճշմարիտ համակրանք մը արթնցուցած է միջազգային կեանքին մէջ իր սեփական նկարագրով ու տնտեսականութեամբ։

Պարսկաստանի արաբական գրաւումը յաղթանակ մը չեղաւ իսլամութեան եւ անոր մարմարէին ցեղին համար։ Ընդհակառակն Իրանեան ազգութիւնը՝ ալիք ալիք գալարուելով ազգերը դրաւող ցեղը։ Ցեղթականը պարտակալին բարոյական լուծը կրեց եւ Պարսկաստան եղաւ Արաբիոյ աշխարհակալը։ Եթէ կրնանք այսպէս ըսել։ Պարսիկը իրեն մէջ ձուլեց Արաբը, որովհետեւ քաղաքական միութեան անհրաժեշտ երեք պայմանները կային — մէ՛կ լեզու, մէ՛կ հաւատք եւ մէ՛կ ցեղային աւանդութիւն։ Ասոր վրայ աւելցուր նաեւ ֆիզիքական պայմաններու միակերպութիւնը։

Բայց արդի Պարսկաստանը բոլորովին հակառակն է այս միակերպութեան։ Վեց տարբեր լեզուներ կը խօսուին։ Սիւննիներու, քրիստոնեաներու եւ Փարսիներու բազմաթիւ եւ հաւաքաբար կարեւոր փոքրամասնութիւններ կան։ Մուֆ եւ Պահլաւներն ալ իրենց կարգին ու ազգութեան տակ առած են բարձր ու կրթուած դասակարգերը։ Ցեղային հասարակաց աւանդութենէն հազիւ հետք մնացած է։ Ո՛չ մէկ ցեղ — թերեւս անգլիականէն զատ— այնքան խառնուրդ եւ ոչ մէկ երկիր այնքան տարբեր կլիմայ ցոյց կուտայ: Այսու հանդերձ, Պարսկաստան միակ երկիրն է որ ներքին երկպառակութիւններէ քիչ տառապած ըլլայ։ Պարսիկը, ի՛նչ հաւատքէ կամ ցեղէ ալ ըլլայ, ամէն բանէ առաջ եւ վեր պարսիկ է եւ սահմանագլուխին միւս կողմը նայած չունի։ Իր կառավարութիւնը միշտ լաւ չէ իր աչքին, բայց գիտէ նաեւ թէ իր դրացի կառավարութիւններն ալ տանելի բաներ չեն։

Պարսկաստանի ընկերային դասակարգերը եւրոպականներէն տարբեր չեն, բայց ընդհանրապէս խօսելով իր բնակչութիւնը կարելի է բաժնել երեք դասակարգի — 1. քաղաքաբնակ, 2. գիւղաբնակ եւ 3. վաչկատուն։

Առաջին դասակարգին մէջ կը բովանդակուին ազնուականները եւ հողատէր կարգերը, վաճառական, կառավարական պաշտօնեայ, եւ արհեստաւորները։ Երկու առաջին դասակարգերը յաճախ Եւրոպայի մէջ կը դաստիարակուին, կամ մէկ քանի տարիներ հոն կ'անցընեն։ Արտասահմանի մէջ մեր հանդիպած Պարսիկները նոյն ընտանիքներուն կը վերաբերին եւ գերադանցապէս կը պատշաճին «աշխարհիկ» կեանքին։ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի համալսարաններու պարսիկ ուսանողները շատ մը ուրիշ արեւելցիներու պէս, ինքնամփոփ ըլլալու ձգտում չունին, չեն ալ եղբայրակցիր միւս արեւելցի ուսանողներուն հետ, այլ տեղացիներուն հետ կը խառնուին, անոնց ընկերային կեանքը կ'իւրացնեն պարսիկ մնալով հանդերձ։ Վաճառականները եւ պաշտօնական դասակարգերը ինքնայատուկ պատշաճեցում ցոյց կուտան իրենց շրջանակներուն մէջ, եւ միւս Արեւելքցի իրենց առանդակիցներուն հետ այս մասին բաղդատութենէ մը իրենց չէ որ պիտի վախնան։ Գործաւոր եւ արհեստաւոր դասակարգը ընտիր յատկութիւններ ունի յարմարելու աշխարհի յառաջդիմական պէտքերուն։ Մինչեւ իսկ վաչկատուն Պախթիարիները կարող են արդիական մեքենականութեամբ գործիքներ շարժել, եւ իրենց ժառանգական ձիրքը պատշաճեցնել եւրոպական ճարտարարուեստի պահանջներուն ընդառաջելու համար։

Պարսիկ գիւղացին ճիշդ է որ ընդհանրապէս տակաւին պատեհութիւն չէ ունեցած ցոյց տալու թէ ի՛նչ կրնայ ընել վերոյիշեալ ուղղութեամբ։ Ճարտարութեան մասին ան ո եւ է պատկառելի չունին, ամէն բան գիւղացիին ձեռքէն կուգայ։ Անոր այգիները, պտղատու պարտէզները յարգառատ նշան են համբերութեան, յարատեւութեան եւ չարքաշութեան։ Բարեկիրթ եւ հիւրասէր, եւ կ'արժէ որ պարսիկ կառավարութիւնը իր կարելին ընէ գիւղացիին համար։

Թափառաշրջիկները կամ վաչկատունները Պարսկաստանի ոյժը եւ տկարութիւնն են միանգամայն։ Ոյժի աղբիւր, որովհետեւ, ամբողջութեամբ առնելով, անոնք ֆիզիքապէս կրնան հաւասարիլ աշխարհի ուրիշ ո եւ է ցեղի։ Տկարութեան աղբիւր մը, որովհետեւ հակամէտ են յարձակելու աւարառու ձգտումներով խաղաղ գիւղացիներուն եւ ճամբորդներուն վրայ։ Եւ այսպիսի հակընկերային գործունէութիւնները չեն կրնար յաղթահարուիլ առանց կառավարական մեծամեծ ծախսերու։ Թէեւ վերջին տարիներս շատ մեծ յաջողութեամբ գործածուած է զսպումի տեսակէտով։ Վաչկատուն ցեղերը անհագին նպաստ մը կ'ընծայեն Պարսկաստանի տնտեսական հարստութեան։ Իրենց իսկ արտադրութիւնն է մեծագոյն չափով բուրդը, մորթերը, կաշիները, որոնք պարսկական ճարտարարուեստին եւ անոր արտաքին վաճառականութեան հում նիւթը կը կազմեն։ Քաղաքացիները այդ ցեղերէն կը ստանան միսը, իւղը, ներկի նիւթերը եւ խաղախորդութեան յատուկ կաղնենիւթը։

Ցեղապետները իրենց լեռնային ամրոցներուն մէջ, նահապետական, պերճազգեաց, արեւատար, եւ բազէի աչքով եւ իրենց նմանող իրենց զաւակներով՝ տեսակ մը ինքնուրոյն կեանքի տիպարներ են, որոնցմէ այլեւս չէ մնացած արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, եւ սակայն անոնց անհետացումէն մարդկութիւնը աւելի երջանիկ չէ եղած։ Ասոնք սակայն շուտով պիտի չանհետին Ասիայէն։ Մարդկային ազգն իր մակընթացութիւնները ունի ովկիանոսին պէս, ունի իր տաքի եւ պաղի օրերը։ Ապագան ի՛նչ որ ալ համբարած ըլլայ Պարսկաստանի համար, կարելի է նախատեսել որ ցեղային ա՛յս տարրերը դեռ երկար ատեն կարեւոր դեր մը պիտի խաղան հոն։

Պարսիկ բոլոր ցեղերը պէտք է ըսել թէ իրենց համբաւին ու անձնական արժանապատուութեան զգացումը նիւթական պարագաներուն հետ բնաւ չեն կապեր. այդ զգացումը կ'ունենայ ունեւորին չափ աղքատն ալ։

«Ասիկա ամէնէն կարեւոր դասն է զոր մենք Եւրոպացիներս կրնանք սորվիլ անոնցմէ», կ'ըսէ անգլիացի հեղինակ մը։

ԽԻՁԱՆԻ՛Կ ՃԱՓՈՆ

Այս միջոցիս բանաստեղծութեան մեծ մրցում մը կը կատարուի Ճափոնի մէջ։ Կը մասնակցին 30,000 հոգի, որոնց մէջ կայսրը, կայսրուհին եւ կայսերական ընտանիքը։ Նիւթն է. «Ձիւն կը տեղայ մեհեանին աւլին»։ Ամէնէն յաջող ոտանաւորը պիտի արժանանայ կայսերական ընթերցման։

ԴԱՇՆԱԿ-ՀՈՅՊՈՒՆ

«ՈՐՈ՞ՆՔ ԵՒ Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԵՑԻՆ ԱՅՍ ԵՐԿՈՒ ԽՌՈՎԱՐԱՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ[...]

Երրորդ շարունակութիւն

Միեւնոյն անձերը, Հորիւրապետ Մոտ Գօլտի մասնակցութեամբ երրորդ գումարում մը ունեցան Սէյիտ Թօհայի տան մէջ, գործունէութիւն յարձակումներու մէջ յաջողելու համար, որոշուեցաւ ձեռք ձգել Հայաստանցիները եւ Չէրքէզները։ Այս գործը ստանձնեցին Իհսան Նուրի եւ Րաուֆ որոնց իւրաքանչիւրին երկու հազարական բուրի ճանապարհածախս տուաւ Մոտ Գօլտ։

Միւս կողմէ, Շէյխ Ալի Րիզա, չհանդուրժելով հանդուրժել որ Շէյխ Թօհա այս առթիւ Անգլիացիներու աչքը մտած ըլլայ, որոշեց անկախաբար գործել եւ իր անունով յարաբերութիւններ պատրաստելով քիւրտ աշիրէթներուն բաժնել տուաւ զանոնք։ Միեւնոյն ժամանակ, Անգլիացիներէն վախնալով, թէեւ ուզեց Սուրիա անցնիլ, բայց չյաջողեցաւ։ Ուան մը վերջ, Պարսկաստան անցնելով, միացաւ նշանաւոր Սըմկոյի հետ։ Պրօֆին՝ Սէյիտ Թօհայի միջոցաւ իմանալով որ Ալի Րիզայի հաշւոյն փրոփականտ ընելուն համար Անգլիացիները պիտի ձերբակալէին զինքը, ան ալ գնաց Սըմկոյի միացաւ։ Իհսան Նուրի եւ Րաուֆ ալ անկէ առաջ հոն հասած էին։ Այդ միջոցներուն, Սըմկօ ընդհարումներ ունեցաւ Պարսից հետ։ Ալի Րիզա եւ Պրօֆին դարձեալ Միջագետք գացին եւ Խալիտ օգնական Հէլըլիի ծառայութեան մէջ մնացին։

Ի՞նչպէս կազմուեցաւ եւ ի՞նչ կը նշանակէ Հոյպունը

Անգլիացիները համոզուելով որ քիւրտերը գործ մը չպիտի կրնան տեսնել, խորհեցան զանոնք միացնել Հայ Դաշնակցութեան հետ։ Հայերը պիտի ապահովէին կազմակերպութեան, փրոփականտի եւ զինական մասը, իսկ քիւրտերն ալ անոնց ձեռքը իբր գործիք պիտի ծառայէին։ Դաշնակներու քաղաքականութեան շատ նպատակայարմար էր ասիկա։ Թուրքերու դէմ տեղի ունենալիք պայքարին մէջ՝ որչափ ատեն որ Հայու արիւն չթափուէր եւ Հայու դրամ չվատնուէր, Հնչակեաններու եւ Ռամկավարներու նման ընդդիմադիր կուսակցութիւններէ ալ աջակցութիւն պիտի գտնէին եւ Հայկական Դատը քիւրտերու միջոցաւ պիտի շահէին։ Մանաւանդ՝ կազմուելիք մեծ Հայաստանի մէջ Ճոլիք քիւրտերը այժմէն իսկ որչափ որ կոտորուէին ոչնչանային, այնքան օգտակար էր Հայոց համար։ Դաշնակները մեծ փութով ընդունեցին Անգլիացիներու հրաւէրը, համոզելով որ մէկ քարով քանի մը թռչուն պիտի զարնեն։

Կազմուելիք միութեան անունին քրտերէն ըլլալը յարմար նկատուած էր թէ՛ քիւրտերը շոյելու եւ թէ գործին բուն նպատակը ծածկելու տեսակէտով։ Այլ սակայն պէտք էր Հայերն ալ շոյել եւ չխրտնեցնել Հայկական բողոքները։ Հետեւաբար որդեգրեցին «Հոյպուն», այսինքն «Հայկական տուն» բացատրութիւնը զոր Դաշնակները իրենց կազմութենէն ի վեր ազգային բացատրութեան մը պէս կը գործածեն։ Քրտերէն մէջ անկախութեան իմաստ ունեցող բառ չգտնելով, «Հոյպուն»ը ընդունեցին թէեւ սրբագրութիւն մը կատարելով «Հայ Տունի» մէջ։

Այս ձեւով, «Հոյպուն» անունեցին այս միութիւ[...] հիմը եւ կմախքը Դա[...] հոգին ստարները եւ [...] քիւրտերը կը կազմէին[...] գումարումը տեղի ունե[...] ջագետքի մէջ եւ մաս[...] հետեւեալները —

Հայերէն Լեւոն փաշ[...] Փաշի Էմիրզեան, Գազա[...] տրա պանդոկին վարձ[...] թանեան եւ Մշեցի Ար[...] տերէն Շէյխ Սայիտ[...] Ալի Րիզա, Ցօքթ. Շիւքրի[...] մէտ, փախստական սպայ[...] չիտ, Իհսան Նուրի, Խալի[...] մէտ Էմին Պրօֆի, [...] մէտ Ֆէհմի եւ Սիւլէյմ[...] թնդանօթաձգութեան [...] պետ Ապտիւլքէրիմ [...] Որո՞նք մասնակցած են [...] մէջ գումարուած [...] գօնկրէին

Հայերը փորձի մէջ[...] ժողով մը գումարելու [...] ժողովին մօտ գիմում [...] համար, աշիրէթներէն [...] պատուիրակ ուղեցին[...] քիւրտերուն կողմէ Գ[...] րեթին պետերէն Հեւ[...] գեաքի քիւրտերուն կող[...] նաւոր Շէրիֆ փաշա [...] քիւրտ աշիրէթներու [...] Ցօքթ. Շիւքրի Մէհ[...] ներկայացուցիչ Փարի[...] այս ժողովին մասնակ[...] մար։

Իսկ Հայ պատուիրակ[...] Ռուբէն փաշա, Փափազեա[...] գոռ Նուպար, Երեւանի [...] Ա. Խատիսեան եւ Ահարո[...] Հայաստանի եւ Քիւրտի[...] կազմութեան որոշումը [...]

Համաժողովին [...] մին կ'ըլլէր [...] նի շրջանակին մէջ ըլլա[...] մանով պիտի կազմուէր [...] տանը եւ անոնց մէջտեղ [...] հաստատուէր քիւրտերու [...] որոշումին մանրամասն[...] մասին խորհրդակցութի[...] տարուելու համար, Հայ[...] առաջարկեցին երկրորդ համ[...] մը գումարել Պէյրութի [...] Պէյրութի գօնկրէն

Այս համաժողովին մա[...] ցեցան Պէտրխանեաններէն [...] ռէթ Ալի, Քեամիրան Ա[...] լաթիոյ նախկին կառավա[...] յիլ Րամի, Վանեցի Մէհ[...] լիմ, Պաղտինէն Շէ[...] Մուսթաֆա, Շէյխ Սայի[...] բայրը Մէհտի, Լճեցի [...] Սիւլէյմանեցի Ապտի[...] (իբր փոխանորդ Ալի Րիզա[...] ճօ, Ռէնտցի Էմին, Գա[...] տուլլահ, փախստական [...] Մարտինցի Թէվֆիգ Ճէմի[...] գլխացիք արգելք եղան [...] Ալի Րիզայի մասնակցութեա[...] հետեւ Հոյպունը՝ իր [...] քայլերուն մէջ Փրանսայ[...] գիրքը կ'իյնար։ Ալի Րիզա[...] ծրագրէն ազատելու համա[...] բուլի եւս աւելցուցին [...] սաթօշակին վրայ։

Պէյրութի գօնկրէն [...] պահել ուզուելուն համար [...] Հայու մը կառքին մէջ [...] քուեցան. Հայոց պետերուն [...] սակցութեան տեղն ալ [...] պանդոկն էր։

Կատարուած ընտրութ[...] գինքով, քիւրտերու կողմէ[...] դամ ընտրուեցան Ճէլատէ[...] Շահինզադէ Մուսթաֆա, Ա[...] քէրիմ եւ Մէմտուհ Սել[...] փադեան ալ նախագահ ընտ[...] ցաւ արտասովոր պատուի[...] տիրոջ ռով։

Բացի փախստական սպ[...]

...ն եւ զեղծումներէն որ գի-
...ին հօգատար այս կազմակեր-
...ութեան բուն նպատակը։ Միւս
...ները բողոքեցին փոխադ-
...նի նախագահ կարգուելուն դէմ
...ջնագին ատիթով իսկ Հայոց ազգ-
...ման այս գերակայութիւնը բա-
...ման եղած էր անոնց աչքերը
...ումալու։

Ապահովցնելով առաջ նետուե-
լ, ըսաւ թէ նախագահը պէտք
...ր քիւրտ մը ըլլայ եւ նախա-
...ութիւն տրուի Ալի Րիզային
(3). (Շար.)

ՄԻՍ ՔՈՒՇՄԸՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Զմրան այս ...րտ օրերուն, ծաղկանոցի մէջ ...մէն ծաղիկ իր զուրգուրանքն ...խնամքն ունի, սակայն մէկուն ...ալը՝ ծաղիկմշակին սրտէն հա...չ մը պիտի խլէ։

Զմրան մեր այս ցուրտ օրե...ն, բարեկամի մը կորուստը՝ ...ուռ մը պիտի արժէ մեզի։

Ամբողջ երեսուն տարիներ ...եցաւ մեր մէջ, ճանչցաւ եւ ...ց մեր պատմութիւնը։ Ուշի ...ով ու հետաքրքրութեամբ ...կ կ'ընէր հայ խլեակներուն ...ւնոր պատմութիւնները, որ...ցի իր կարգին ուրիշներուն ...մէ, աւելցնելով ենթականե...րեմնութիւնները։

Երբեւ միսիոնար եկաւ մեր ... սակայն Ս. Գիրքը միշտ ...քը չպահեց։ Իր առաքելու...ան վեհութիւնը գիտցաւ։ Ու...չեւ վերջ մէկ տիրող ծառա...։ Քաղաքացիական կը խօսէր ...ի պատկանող միսիոնարներ...մասին։

Իզմիրի աղէտէն վերջ, Պոլ... Ցուցաստանի Էտիփոսօ կզզին ...փոխադրուեցինք, Թուրքիոյ ...ազան կողմերէն հայ եւ յոյն ...ր կուգան մեզի միանալու։ Ա. Ն. Աթէնքի կեդրոնը, կա...րութեան համակրանքը գը...ելու միջոցով՝ Միս Քուշմընին ...ահայտ խառն դաստիա...ութիւն (հայ եւ յոյն)։ Միս ...մըն կը զայրանայ ինչ, եթէ ...լ արեւ որբանոցին անունը «...Միս Քուշմըն»էն «Նիր Իսթ»ի ...ել. զաւակարակութիւ՞ն ալ ...ի փոխել։ Երբեք։ Նամակներն ...ետագիրները արդիւնք մը ...ին։ Սակայն Աթէնք գնաց ...ին ներկայանալու այն բա...ալիքով. թէ գործը պիտի ...ր իր օգնականներուն հետ, ... իրենց բաժին վրայ պնդէին։ ...պնդեցին։ Ցուցաստանի մէջ ... որբանոցն էր իր հայկական ...որբանոց

...դանձահանգիր էր իր որբանոցին համար։ Ամէն ջանք կը թափէր տարեկան բաժին մը ձեռք ձգելու համար։ Բոլոր անոնք, որոնք հետ Սիրայի որբանոցը եկան՝ 1926ի վերջերը, տեսան այդ տարբերութիւնը ունենալու կամ հագուստեղէնի։

Իր ֆիզիքական կազմը թոյլ չէր տար որ միշտ անձամբ գործի վրայ ըլլայ, սակայն այս թերութիւնը պատճառ չէր ըլլար որ գործը չընթանար ուզածին պէս։ Իր օգնականները Օրիորդներ Սիւլթան եւ Նազիկ (վերջէն ամուսնացած) գործին նուիրուած էին իրենց ամբողջ էութեամբ։ Եթէ պատահէր որ ինքը Միս Քուշմըն քննական պտոյտ մը ընէր, կը նշանակէր թէ սխալ մը պատահած է։

Կառավարելու իրեն յատուկ ձեւն ունէր, հոգ կը կոչուէր իր տարիներու փորձառութիւնը։ Հայերէն ... քննադատութիւններէն չէր ազդուեր, շատ որ քիչ անգամ պատահէր։

«Կուսակցականն ... Հայ մնացէք» կ'ըսէր։

Գոհունակութեամբ էր որ բաժնուեցաւ իր սիրելի տղաքներէն ու աղջիկներէն։ «Բոլորն ալ կը մեկնին. ամենք Մարսէյլի Ցիկնանըը, ուրիշներ Սիրայի որբանոցը, մաս մըն ալ Պոլիս Աթէնք, Եգիպտոս։ Ցուսամ բոլորն ալ երջանիկ կ'ըլլան»։ Ցետոյ կ'աւելցնէր. — «Այս պզտիկները գոնէ մենանային»։

Ընկերոջ մը հետ մեր վերջին հրաժեշտը կ'առնենք Ֆրանսա գալու համար։ Միս Քուշմըն գիւղատնտեսութեան գովքը ըրաւ չմոռցաւ աւելցնելու, «Ֆրանսան գեղեցիկ ու հրապուրիչ երկիր մըն է. բայց չմոռնաք մեր աղջիկները»։

Աթէնքի մօտերը ամառանոց մը առած էր ուր հաւաքուծութեամբ կը զբաղէր քանի մը տարիէ ի վեր։ Իր վերջին նամակին մէջ կը գրէր «Հաւերուս թիւը հասաւ 7 800։ Նարինջինիներն ալ անկեցի։ Ահագին գործ ունիմ։ Ժամանակը անցնելու լաւագոյն կերպն է»։

«Ցառաջ»էն կ'իմանամ որ մեռած է Գահիրէի մէջ։ Ցարգանք իր յիշատակին։

ԽՈՍՐՈՎ ՂԱՐԻՊՇԱՆԵԱՆ

ՌԸՄԱՐՔԻ ԳԻՐՔԸ

«Արեւմուտքէն Նոր բան չկայ» ֆիլմը, որ կը խաղցուի Պուլկարիոյ մէջ, Թերթեր արգիլելու պահանջով, որովհետեւ ռազմիկներ ու ցոյցեր կը կատարուին։ Պիտի խաղցուի Պուքրէշի մէջ ալ, եթէ ցոյցեր տեղի չունենան։

Աշխատանքի Տագնապը

(Պատասխան Ցառաջի հարցարանին)

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, 24 Ցունուար.— Նախորդ թղթակցութիւնով պարզած էի աշխատանքի տագնապին ազդեցութիւնը ցեսինի եւ իր շրջաններուն մէջ։

Քանի մը տեղեկութիւններ եւս, որպէսզի պատկերը կատարեալ ըլլայ։ Մեր գաղութը կարելի է բախտաւոր համարել այն առաւելութեամբ միայն որ, շատերը տուն-տեղ եղած, սեփական կալուած ունին։

Մեր գաղութն ալ կը բաժնուի երեք դասի.— Ա. Սեփականատէրեր։ Բ. Բազմանդամ ընտանիքներ։ Գ. Ամուրիներ։

Ա.— Սեփականատէր դասակարգը անտեսական այս տագնապէն չազդուիր այնքան որքան երկրորդ դասակարգը, որովհետեւ ժամանակին ընձեռած պատեհութենէն օգտուելով, քիչ շատ դրամ խնայած, տուն-տեղ շինած է, ազատուելով տան վարձքի հոգէն։ Շատեր իրենց մէկ-երկու սենեակները վարձու տալով, կոկիկ գումար մըն ալ անկէ կ'ապահովեն։

Այս դասակարգը կարելի է բախտաւոր համարել։ Բ. դասակարգը որ թէ բազմանդամ է թէ վարձու տուներ նստող, բաւական դժուար վիճակ ունի. ամէն բանէ առաջ կը նեղէ սենեակի վարձքը։ Ունին մէկ սենեակ մը որուն կը վճարեն ամսական 90-150 Ֆր. եւ աւելի։ Այդ սենեակը թէ խոհանոց է թէ հիւրանոց եւ թէ ննջարան։ Բազմանդամ ընտանիքով կը հաւնինք այր եւ կին, 3 4 երեխայ, երբեմն եղբայր եւ ազգականներ, որոնք իրարմէ չզատուելու համար, ամբողջ մէկ սենեակի մէջ խռնուած են։ Երախաներու հոգը եւս ծանր է, որոնք եթէ մեծ են, դպրոց կ'երթան, (անշուշտ ֆրանսական), եթէ պզտիկ են անպայման պէտք է կամ հայրը հոգայ, գործի չերթալով եւ կամ պիտի յանձնէ ուրիշներու խնամքին, վճարելով 100 150 Ֆր. ամսական։

Այնպէս որ երկու չարիքներէն մէկը պիտի ընտրեն, կամ երախան տալ ուրիշներու խնամքին, որպէսզի մայրը երթայ գործարան, կամ թէ, մայրը պէտք է տունը մնայ՝ երախաները խնամելու համար։ Եթէ կինը տունը մնայ, միայն այրը աշխատելով կարելի չըլլար երկու ծայրը իրար միացնել։ Ահա, այս դասակարգը դժուարին պայմաններու մէջ կ'ապրի, թէ սենեակի ամսական տալով, եւ թէ երախաները պահելով։

Գ — Ամուրիներու դասակարգը եւս պէտք է երկու մասի բաժնել։ I. Ամուրիներու այս դասակարգը նկատի ունենալով ապագայ ամուսնութեան, տուն տեղ ըլլալու պարագան, մանաւանդ աւելի գժտախտ ու սեւ օրերը, «տունէն» չելլելով, սրճարաններու, սինեմաներու եւ կամ պարասրահներու երես չտեսնելով, բաւական գումարի տիրացած են։ Ինքզինք գիտցող, ծախսելու եւ խնայելու բոլոր ձեւերը հաւասարապէս գործածելով՝ քիչ . թէ շատ անտեսական բարելաւ վիճակ ունին, եթէ, նոյնիսկ երկու երեք տարի անգործ մնան, դարձեալ կ'ապրին։ Այս դասակարգը սակաւաթիւ է։

2 Դասակարգը, թէ որակով շատ է եւ թէ քանակով։ Այս տեսակները միշտ իրենց առօրեային վրայ կը խորհին, երբեք նկատի չառնելով ապագայ անակնկալները, այժմէն իսկ դատապարտուած են ծանր կացութեան մը։ Հապճեպելով փայլուն խայծերէն, տարուելով հաճոյքի եւայլ մոլութիւններէ, արդէն իսկ դարձած են անհոգներ։

Սինէմաներու, պարասրահներու, սրճարաններու անկիւններէն չեն հեռանար եւ թէ նիւթապէս, թէ՛ բարոյապէս եւ թէ ֆիզիքապէս կը ճզմուին։ Այս դասակարգը, կորուած հայկական թերթի եւ գրքի ընթերցումէն, արդէն յանձնուած է բախտի քմահաճոյքին։ Ցնտեսական տագնապի այս օրերուն, ամէնէն շատ ազդուողն ու նիւթապէս ճզմուողը ի հարկէ ամուրիներու այս մասը եւ բազմանդամ ընտանիքներու դասակարգն է։

Մենք, Հայերս, չենք գիտեր ժամանակի տուած պատեհութիւններէն օգտուիլ, անհեռատես ենք, կարճը մտածենք։ Գալիքն ու սեւ օրերը երբեք նկատի չենք առներ։ Եւ առաջին տագնապին կը տուժենք։

Ը. Փուլիկեան

ՄԻԼԱՆԻ ՄԷՋ

«Ցառաջ» կը ծախուի Այլի Ցիկին Ց. Փանոսեանի վաճառատունը (S. Radegouda No. 7, Milano) որ միեւնոյն ատեն հայկական միջավայր մըն է։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՋԵՌՆԱՐԿԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ԹԱՒՐԻԶ, 11 յունուար. — «Ցառաջ»ի գրեթ՝ 25ի համարում, ընկեր Սարուխանի յօդուածում Գիւղատնտեսական ընկերութեան մասին կային մի քանի անճշտութիւններ. —

Ա. Գիւղատնտեսական ընկերութեան դրամագլուխը 200 հազար թուման է եւ ոչ թէ 2 միլիոն թուման։

Բ) Այդ ընկերութեան միտքը յղացել է եւ իրագործել է Բուդաղեանների գրասենեակ՝ նախագահ՝ Պ. Հիրրայէլ Բուդաղեանը, որի մասին թէ Թեհրանի եւ թէ տեղւոյս պարսկերէն թերթերը մի շարք յօդուածներ էին գրել։

Գ) Այդ ընկերութեան մասնակցում են Բուդաղեաններ, Աւագեաններ Կոլպանի, Հաշտարուտի եղբայրներ, Անկարդան, Խոսրովշահի եւ ուրիշներ, իսկ Ղազվինին, բոլորովին այդ ընկերութեան չէ մասնակցում։

Դ) Ընկերութիւնը վարձել է ճարտարապետ, գիւղին տնտես Պ. Առաքել Ցարութիւնեանին, որ գնալով Արաքսի Պարսից ափերը ուսումնասիրեց, որպէս զի գտնան ձեռնարկեն գործի։

Այստեղ կազմել են նոյնպէս կաշուի գործարանի ընկերութիւն, գնել են մի ընդարձակ տեղ, որտեղ շէնքեր են շինում։ Գրել են Եւրոպա մեքենաներ եւ մի մասնագէտ պիտի գայ։

Ցանկալի էր որ այդպիսի ընկերութիւններ շատ կազմուէին Պարսկաստանում։

Դ. Հայկազեան

ՄԱՐՍԷՅԼ, 24 յունուար.— Քաղաքիս կեդրոնին մէջ դպրոցի շէնքի գնման մասին՝ Թերթիդ գեկա. 23ի թիւին մէջ երեւցած թղթակցութեան մէջ՝ Հայրենակցական Միութեանց կարգին մոռցուած էին «Բարձր Հայքի Երիտասարդաց Միութիւն»ը եւ «Եկեղեաց գաւառի (Երզնկայ) Հայրենակցական Միութիւն»ը, որոնք միւսներուն պէս իրենց ջերմ համակրութիւնը ցոյց տուին այս նուիրական գործին։»

Կեդր. Ցանգանակիչ
յանձնախումբ

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. Բ. ԳՈՒՄՐՈՒԵԱՆ կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց որդւոյն ԱՐԱՑ-ԺԱՆԻ։
23)1)1931 Սարսէլ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԻՆ

Ֆրանսայի առեւտուրի խորհրդարանական կոմիտէն, նիստ մը գումարեց երեսփ. ժողովի սրահին մէջ, լսելու համար զեկոյցը խորհրդարանի առեւտրական յանձնախումբի նախագահին։

Քննելէ յետոյ առեւտրական ներկայ տագնապը որ բացառաբար ծանր է եւ սկսած է բռնել նաեւ Ֆրանսան, զեկուցաբերը կարգ մը միջոցներ առաջարկեց։ Նախ շեշտեց անբաւականութիւնը կարգ մը կիսատ միջոցներու, ինչպէս մաքսային միջոցներ, առեւտրական պայմանագրութիւններ եւայլն։ Ֆրանսայի համար առաջարկեց որ արտադրութիւնը կազմակերպուի՝ արտադրողներու փոխադարձ համաձայնութեամբ՝ կառավարութեան հսկողութեան տակ, երկարատեւ վարկերու դրութիւնը հաստատուի։

Միջազգային գետնի վրայ, առաջարկեց բարեկարգել միջազգային փոխանակութեան միջոցները, առեւտրական յարաբերութիւնները ամրացնել, աւելցնելու ձգտիլ գնման կարողութիւնը այն ժողովուրդներուն, որոնք տնտեսապէս ետ են մնացած եւ պետութիւններու միջեւ գոյացնել համաձայնութիւն մը՝ բանաւոր կերպով կազմակերպելու համար արտադրութիւնն ու սպառումը։

ՌՈՍՏՈՎԻ ՄԷՋ

Ռոստովի մէջ հիմնուած է հայկական գրադարան մը Կորքիի անունով։ Այս գրադարանը կը գտնուի Ռոժդեստվենսկի փողոցին մէջ, քաղաքին ծայրը։ Հայկական գրադարանը կը գրաւէ մութ, ողորմելի անկիւն մը։ Ունի 200—300 կոտր նիհար, քրքրուած, թերթատ գիրքեր։

«Մուրճ Մանգաղ»ի թղթակիցը հարցնէ գրապահին, թէ Հայերը կը կարդա՞ն.

— Ո՛չ։

Երբեմն քաղաքին հայկական վարժարանին աշակերտները կուգան քանի մը գիրք կ'առնեն, այսքան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՇԷՆՔԸ

Մարսէյլի դպրոցի շէնքի, գնման առթիւ տրուելիք հանդէսը տեղի կ'ունենայ 8 փետրուար կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Բիւ Թափի-Վէր Սինէմայի մէջ, Նախագահութեամբ Գր. Եպ. Պալաքեանի։

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն որ այդ օրը նկատի ունենան։

...ԻԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (5)

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

...եղականօրէն գալով. չկա...րիչ երկու անհատներ, ո... ազգեցութիւնը Վանանդի ...ութեան կեանքին մէջ այն...ակնառու ըլլար, որչափ վե...շեալներուն։

Մէկ կողմէն շնորհիւ իրենց ...եալ կուսակցական վարկին ...իւս կողմէն՝ զինուորական եւ ...քային բժշկութեանց յա... եւ հակամարտութեան, Նոհ...ան եւ բժ. Գազանճեան, ...պէս փնտռուած անձեր էին ...ի եւ ամբողջ Վանանդի մէջ։ ...Նոհրատեանը առաւելապէս ...կցական նկատումներէ ա...որդուած, երկար տարիներ ...նակ ծառայեր էր ուսուցչա...ասպարէզին մէջ ցերեկներ ...եղափոխական վանդաւոր ...անքներուն մէջ՝ գիշերներ։

Բնաւորութեամբ հեզահամբոյր, միշտ սրտոտ, դիւրազգած, յեղափոխական գաղափարականը եւ եւ ուսուցչական պաշտօնին բերումով մտաւոր սերունդին հետ ունեցած յարաբերութիւնը, իր կազմակերպուած, հասունցած օրերուն իրեն տուեր էին համակ խանդ ու եռանդի, անստան հաւատքի յորդաշարժ կեանք մը։ Հանգիստ չունէր։ Իր տան կարգ ու սարքի եւ կարիքներու մասին հազիւ թէ գաղափար ունէր. իր տիկնոջ եւ մէկ հատիկ աղային հետ գեղեցիկ ու ներշնչող երրորդութիւն մը կը կազմէին։

Կարսի քաղաքագլուխ, բայց անհամապատասխան պաշտօն մը Նոհրատեանին համար։ Վարչականութիւն քիչ ունէր, աւելի շատ «ընկերօրէն» կը վարէր պետական գործերը, քան վարչականօրէն։ Նահանգապետ Ղորղանեան եւ զօր. Դոնիկէլ Բէկ Փիրումեան մշտական եւ բաց հակառակորդներ իրարու, հաւասարապէս իրենց սիրտեր կը բանային Նոհրատեանին, խնդրելով համապատասխան միջնորդութիւն։

Քաղցած ու մերկ ժողովուրդի տեսքը եւ իր պաշտօնի հետ կապուած կնճռոտութիւնները յաճախ իր աչքերէն յորդ արցունք կը խլէին։ Ինչպէս Ամերիկացի մը շատ անգամ կը կրկնէր. «Դժուարութեանց առաջ ան կը մոռնաւորէ կարենալ գէմք մը»։ Այնպէս բուխ էր քաղաքագլուխ Նոհրատեանի սիրտը։

Երկար տարիներու յեղափոխական ընկեր եւ աշխատակից, բայց կատարեալ հակապատկեր մըն էր Բժ. Գազանճեան։ Բժշկական համալսարանաւարտելուն պէս կուսակցական կարգադրութեամբ կը հաստատուի Կարս Երկար տարիներ մնալով միայն անգամ Հ. Ց. Դ. Վանանդի կեդր. Կոմիտէին եւ շատ շուտով ապահովելով քաղաքին բժիշկի պաշտօնը, կը դառնայ կուսակցութեան աչքը՝ ցարական ներքին իրադարձութիւններուն հետեւելու մէկ կողմէն եւ արտաքին գործերու վարիչ՝ Կ Կին մէջ, միւս կողմէն։

Նոհրատեանը որոշ չափով օժտուած էր հռետորական ձիրքով, բժ. Գազանճեանը զուրկ էր այդ շնորհքէն։ Առոր փոխարէն, ան զարգացուցած էր մտերմիկ խօսակցութեան շեշտուած ընդունակութիւն մը։ Իր լեզուն համոզկեր էր, տրամաբանութիւնը վստահութիւն ներշնչող։ Իրենց այս առանձին ձիրքերով մէկզմէկու պակասը կը լրացնէին Նոհրատեան եւ բժ. Գազանճեան։

Միշտ ընկեր եւ բարեկամ, միշտ բաց եւ անվերապահ, այս զոյգ Դաշնակցականները ցարական թէ հանրապետական օրերուն, իրենց համեստ ուժերը տրամադրեցին իրենց ազգին եւ կուսակցութեան ու վերջի վերջոյ իրենց կեանքն ալ վրայ տուին։

1920ին Կարսի հայութիւնը երեք անգամ ծանր օրեր ապրեցաւ, — Մայիսեան շարժման, Սեպտ. 30ի խուճապին եւ Հոկտ. 30ի վերջնական պարտութեան առթիւ։

Մայիսեան շարժման նախօրեակին Երեւանէն, մասնաւոր առաքելութեամբ եւ արտակարգ լիազօրութիւններով, Կարս եկած երեսփոխանները մօտակայ գիւղ մը պահուեցան, մինչեւ որ կացութիւնը վերահաստատուեցաւ։ Նոհրատեան եւ բժ. Գազանճեան մնացին ժողովուրդին հետ, առաջինը բանտարկուեցաւ եւ ապա ազատ արձակուեցաւ կարմիր կոմիտէին կողմէն, իսկ երկրորդը բաւականաչափ թեթեւ նախազգուշութիւններով մինչեւ որ հակահարուածի ժամը հնչեց։

Սեպտ. 30ի խուճապը Կարս քաղաքին ամայութեան տեսք մը տուաւ։ Պետական եւ հանրային գործիչներէն շատերը խուճապահար ժողովուրդէն ո՛չ միայն ետ չմնացին, այլեւ զայն առաջնորդեցին։ Բժ. Գազանճեան մնաց իր պարտականութեան գլուխը՝ Նոհրատեան որոշ գործով Երեւան կը գտնուէր, բայց խուճապի լուրն առնելուն պէս առաջին գնացքով վերադարձաւ կիսաւեր քաղաքը փրկելու համար պարագի իր բաժինը կատարելու։

Սեպտ. 10էն մինչեւ 30 քրոննաթօր աշխատանքի օրեր էին Կարս գտնուած պետական եւ հանրային գործիչներու համար։ Իբրեւ Հ. Ց. Դ. Կ. Կի անդամ եւ իբրեւ պետական պաշտօնեայ, երկուքն ալ միշտ մնացեր առաջին գծին վրայ մէկ գործէն միւսը, մէկ պարտականութենէն միւսը փազելով։

Վ.Ա.Հ.Է. ԱՐԾՐՈՒՆԻ

(Շար.)

Ձերբակալութիւններ Ատանայի մէջ

Նաքշիպէնտին աղանդէն եւ իրաւարանական վարժարանի շրջանաւարտներէն Շէյխ Սամի, եւ Շէյխ գառէ Հասան, հանգստեան կոչուած Իսա ձերբակալուած են, հասկցուած ըլլալով որ ատոնք Պոլիս, Շէյխ Էսատի այցելած եւ թղթակցած են անոր հետ։

Շէյխ Սամիի տունը կատարուած խուզարկութեամբ աղանդի վերաբերեալ փաստաթուղթեր գտնուած են։ Ձերբակալուածները կը հարցաքննուին։

Ատանայի մէջ, փախստական Ապտիւլգատէրի խնդրին պատճառով, կարգ մը նոր ձերբակալութիւններ եղած են։ Այս ձերբակալութիւններն ու հարցաքննութիւնները ուղղակի դատական իշխանութիւնն է որ կը վարէ։

Պարսիկ ուսանողներ դէպի Իտալիա

Թէհրանէն «Թայմզ»ի թղթակիցը կը գրէ թէ յիսուն երիտասարդ Պարսիկներ մեկնած են Իտալիա պատրաստուելու համար նաւային սպասարկութեան, յետոյ ծառայելու պարսիկ նաւատորմին մէջ։ Ի հաշիւ Պարսկաստանի իտալական նաւաբաններուն մէջ շինուելու վրայ են բազմաթիւ նաւեր։

Կանտիի ազատ արձակումը

Կանտի՝ փուռնայէն բանտէն ելլելով՝ մեկնեցաւ Պոմպէյ։ Պահ մը, այնպէս կը կարծուէր թէ Կանտի պիտի մերժէ ազատ արձակումը։ Երբ իրեն հաղորդուեցաւ փոխարքային հրամանը, գոհացաւ գլխու նշանով մը թէ՝ հասկցած է։ Հարցուեցին իրեն թէ ո՞ւր կ՚ուզէ երթալ բանտէն ելլելէ վերջ։ Երկուշաբթին Կանտիի համար ինքնամփոփման օր է։ Այդ պատճառաւ, չուզեց բերանն իսկ բանալ ու գոհացաւ թղթի կտորի մը վրայ նշանակելով վայրը ուր կ՚ուզէր մեկնիլ։

Բանտարկեալներու հանդէպ ներումը՝ նպաստաւոր տպաւորութիւն թողած է Պոմպէյի գործի մարդոց վրայ եւ առ-կարանին մէջ, գիներու զգալի բարձրացում մը արձանագրուած է այս պատճառով։

Հակառակ ասոր սակայն, հնդիկ հանրային կարծիքը տակաւին հեռու է հանդարտած ըլլալէ։ Քալկաթայի մէջ, հնդիկ ազգ. խորհուրդի ղեկավար դէմքերէն ոմանք, փորձեցին նոկայ ցոյցեր կազմակերպել նման Պոմպէյի ցոյցերուն։ Բազմահազար հնդիկներ 4 առանձին թափօրներով, որոնց գլուխը կը գտնուէին երիտասարդներ՝ ուղղուեցան դէպի քաղքին մեծ հրապարակը։ Սակայն ոստիկանութիւնն ընդդիմացաւ եւ քանիցս յարձակում գործելով ցրուեց զանոնք։ Ղեկավարներէն շատերը որոնք մէջ նաեւ բանտէն նոր արձակուած Քալկաթայի քաղաքապետը՝ ձերբակալուեցան։ Բազմաթիւ վիրաւորներ կան։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց նաեւ 80ի չափ կիներ, որոնք հրապարակը պառկած՝ չէին ուզեր շարժիլ՝ արգիլելու համար երթեւեկը։

Վէճ մը Անգլիոյ Խորհրդարանին մէջ

Լոնտոնի հնդկական համագումարին ժամին, վէճ մը ծագեցաւ անգլիական խորհրդարանին մէջ։ Թեր ու դէմ քննադատութիւններ եղան վարչապետին յայտարարութիւններուն առթիւ։

Վարչապետը բացատրեց թէ Հնդկաստանի ներկայ վիճակը արդիւնքը չէր Աշխատաւորական կուսակցութեան գործունէութեան, այլ հետեւանքը՝ երկար տարիներու յեղաշրջումի մը։ Ցիչեց 1908ին Անգլիոյ թագաւորին կողմէ հնդիկ ժողովուրդին եւ իշխաններուն ուղղուած ուղերձ մը, որով կը յայտնէր թէ առենն եկած կը սեպէ Հնդկաստանի մէջ աստիճանաբար հաստատելու ընտրական դրութիւնը։ Ցիշեց նաեւ 1927ին, պահպանողական վարչապետին Պոլտուինի կողմէ կատարուած յայտարարութիւն մը՝ թէ պէտք է Հնդկաստանի մէջ կիրարկել անգլիական գաղթապետութեանց սահմանադրական վարչաձեւը։

Վարչապետին պատասխանեց Չըրչիլ, որ Հնդկաստանի հանդէպ կառավարութեան վերաբերումը որակեց «Վախի եւ տկարութեան քաղաքականութեան»։

Նախկին վարչապետը Պոլտուին հեգնեց Չըրչիլի գործածած լեզուն եւ յայտնեց թէ համամիտ է Հնդկաստանի մէջ սահմանադրական վարչաձեւի հաստատման, որուն իրականացման պիտի աշխատի բուռն կերպով։

Իսկ համբաւաւոր տեղեկագրին հեղինակը Սիմոն շնորհաւորեց վարչապետը որ յաջողեցաւ քով քովի բերել հնդիկ իշխաններն ու անգլիական Հնդկաստանի ներկայացուցիչները, քննարկելու համար սահմանադրական վարչաձեւի հաստատման շուրջ։

Լենինի մահուան տարեդարձը

Մոսկուայի մեծ թատրոնին մէջ, արարողութիւն մը տեղի ունեցաւ Լենինի մահուան 6րդ տարեդարձին առթիւ։

Հանդէսին բացումը կատարեց Քալինին որմէ վերջ, ուրիշներ խօսեցան Լենինի եւ ընկերվարական շինարարութեան մասին։ Բանախօսներէն մէկը ըսաւ.— «Լէնին «նեպ»ը կը նկատէր իբր ժամանակաւոր պահանջ մը, թոյլ տալու համար որ ընկերվարական յարձակումը ամփոփուի եւ պատրաստուի։ «Նեպ»ը կ՚ըսէր Լէնին, կը նշանակէ պահանջել՝ կարենալ ցատկելու համար աւելի հեռուն։ Եւ այդ էր որ ըրինք «Նեպ»ի առաջին տարիներուն մէջ։ Կանոնաւորաբար վարեցինք մեր ազգային տնտեսութիւնը, ընկերվարական ատրճանական բարեփոխումներով եւ կանոնաւորաբար կ՚անցնինք դասակարգերու հաշուեյարդարին։»

Խորհ. Միութեան բոլոր գործարաններուն եւ հաստատութիւններուն մէջ, այս առթիւ տուգի հանդէսներ կատարուեցան։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին քաֆէ օ ֆլէօ տը Լիւնի վերնայարկը, փլաս տ՚իթալի։ Օրակարգ՝ կոմիտէի զեկոյց եւ ընթացիկ հարցեր։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30—9.15, ներքին կանոնագրի ուսումնասիրութիւն (ընկ. Պ. Հիւսեան)։ Ժամը 9.30 — 10.15, Պատմութիւն նախայեղափոխական շարժման (ընկ. Տ. Թագօեան)։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. կոմիտէի կողմէ, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 84 Րիւ Շար, Սալոն Շարի մէջ։

կը ներկայացուի՝ **ԽԱԻԱՐԻ ՄԷՋԷՆ**

Ղեկավարութեամբ Մ. Մարութեանի եւ մասնակցութեամբ ծանօթ ուժերու։

Գիները՝ ժողովրդական

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած Նիսի Հայ Լսարանական միութեան կողմէ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Գրադարան-Ընթերցարանի մէջ (182 Bld. Madeleine)

կը խօսի՝ Ա. ԱԲՈՎԵԱՆ

Նիւթ՝ «Մեր ազգային բնաւորութեան գիծերը»

կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները — Մուտքը ազատ է

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած «ՏՈՐՔ» Մարզական միութեան կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salles Harolaի սրահներուն մէջ, 3 Rue La Vieuville, մէթրօ Abbesses.

Արեւելեան նուագ յայտնի հայ նուագածուներու կողմէ մասնաւոր սրահի մէջ, 8 հոգինոց ճազ՝ ղեկավարութեամբ դաշնակահար Գ. Կարմիրեանի։ — Մուտք 10 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԼԻՈՆԻ կայծակ խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը 11 րիւ Տիւնուար։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական վայրը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը խօսի Գ. Օհան Կարօ, նիւթ ունենալով Մայիս Նովայի եւ բոլ եղերուն մասին։ Մէկ ժամ սինէմա։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Ուրֆացի Գէորգ Տէր Աստուրեան կը փնտռէ Աշչէհիրի Պէյլէտիէ տատա պաշիի գաւակները Զարեհ, Օհաննէս եւ տիկին Կուլիայ եւ իր զաւակը Սարգիս։ Երկու տարի առաջ վերջին կը գտնուէին Ցաւսաստան։ Իմացնել՝ Կարապետ Հացագործեանի, 39 Rue de Ance, Villefranche S)Saône, Rhône. France.

— Տրապիզոնցի Զօլէնէ Հրապեան Հայէպ, կը փնտռէ իր հայրը Գրիգոր, մայրը՝ Փէրուզ, քոյրերը Հրանուշ եւ Հերմինէ, եղբայրը Սմբատ, կը խնդրուի իրենց մասին տեղեկութիւն ունեցողներ է իմացնել՝ S. Tavitianի, 36 Rue Auguste Blanqui, Choisy le Roi. Seine France.

— Կը փնտռուի Կարնեցի յումայափոխ Աստուր աղայի որդին Յարութիւն Յարաֆեան։ Իմացնել՝ Փափազեանի, 4 Rue Beaudélique, Paris (18).

Զ. Ե. Ո. Միութեան Եփրատ նուագախումբը որ մէկ տարիէ ի վեր կազմուած է, կը ստանձնէ հայկական, եւրոպական եւ կովկասեան եղանակներնուագել երեկոյթներու, հարսանիքներու, նշանախօսութեանց եւն.ի մէջ։

Պայմաններու համար դիմել՝ D. Onossianի 77-75 Allée de la Seine Issy les Moulineaux, (Seine).

Ծանօթ։ «Եփրատ» նուագախումբին անդամագրուիլ փափաքողներէ կը խնդրուի, դիմել անձամբ կամ նամակով վերի հասցէին։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ՆԱՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.	

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 288

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
29
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1931

29 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1480

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՅՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՅԱՐԴԱՐԵԼ ՃԱԿԱՏԸ

Խօսելով միշտ գաղութներու մասին, այլասերման դէմ (ա)նկատ կրնան յարդարել քաղաքական կուսակցութիւնները, (Ը)ամուլը, հայրենակցական, երիտասարդական, լսարանական եւ մարզական Միութիւնները։ Ցաւկալաւ, նաեւ, «Զօրք», իբրեւ (բ)ացառիկ պարագաներէ ծնունդ առած կազմակերպութիւն։ Եւ (ի)բրեւ աճելու եւ տեւելու սահմանուած ազդակ մը։

Թող՛ ընք որ քաղաքական կուսակցութիւնները գործեն (ի)րենց նախընտրած ուղղութեամբ։Համաձայն իրենցաշխարհա(յ)եացքին եւ կարողութեան։ Եթէ մեզմէ դուրս եղած խըմ(բ)ակցութիւններն ալ նոյն անկեղծութեամբ եւ նոյն չափով (ն)ախանդ վառեն որքան մենք, շատ մը վէճեր ինքնին կը մարին։ Նոյն վերապահումով, մէկդի կը դնենք նաեւ մամուլի (խ)նդիրը։

Մեր խօսքը կեդրոնացնենք, ուրեմն, այն կազմակերպու(թ)իւններուն վրայ, որոնք չունին քաղաքական հանգամանք, եւ (կ)՛օգտուին բոլոր պատեհութիւններէն, դիրք բռնելու համար (ի)նքնապաշտպանութեան ճակատին վրայ։

Չէ՞ որ ինքնապաշտպանութեան, գոյութեան կռիւ է նո(յ)նքն մեր մղածը, այս անգամ օտար ափերու վրայ։

Իբրեւ ընդհանուր սկզբունք, կ՛ուզէինք շեշտել թէ մեր (ա)յսօրուան կացութիւնը կը պահանջէ կարելի եղածին չափ (ք)իչ, կուռ եւ մեծազանգուած կազմակերպութիւններ։

Մանր-մունր խմբակցութիւններ իրենց տեղն ունին ան(տ)ա(ր)ակոյս, մանաւանդ փոքր միջավայրերու մէջ։ Բայց այն Միու(թ)իւնները որ տեղական չեն, որ հրապարակ եկած են ընդհան(ր)ական յաւակնութիւններով, չեն կրնար գործօն դեր կատարել, (ե)թէ միան սահմանափակ։ Ընդհակառակն, որքան ամուր ըլ(լ)ան եւ ստուարաթիւ ու տիրական, այնքան մեծ է բարիքը։

Այսպէս՝ Հայրենակցական Միութիւնները։ Ունինք զօրա(ւ)որներ եւ տկարներ։ Նահանգներու, քաղաքներու եւ գիւղերու (Հ)այր. Միութիւններ։ Եւ դժբախտաբար տեղ տեղ քանի մը (տ)եսակ՝ միեւնոյն քաղաքին եւ գիւղին համար։

Տեսակէտներու տարբերութենէ աւելի, մանր վէճեր եւ տե(ղ)ական կիրքեր են որ յաճախ պառակտում յառաջ կը բերեն (ն)այս Միութիւններուն մէջ։ Եթէ կարելի ըլլար գտնել խիտ ու(ժ)եղ ցոյց մը, որ իրարու կապէր միեւնոյն նահանգին բոլոր քաղաքներն ու գիւղերը, կամ գոնէ այսինչ քաղաքը կարենար իր թեւերուն տակ առնել բոլոր գիւղերը, անշուշտ մեծապէս (օգ)տած պիտի շահէինք։ Պիտի շահէին թէ այդ նահանգին կամ քաղաքին միացորդ համախմբումները եւ թէ մեւս տարբեր բաղ(կա)ցութիւնները։

Գաղտնիք չէ, վերջապէս, որ այս բոլոր Միութիւններուն (ծ)րագիրներն ալ կը ձգտին միեւնոյն նպատակին։ Ընդհանրա(պ)էս միեւնոյն ձուլածոյ շարադրութեամբ։

Մնալով առանձին-առանձին եւ իրարու կռնակ դարձու(ց)ած, անոնք ոչ միայն կը ջլատեն իրենց ցիրենք, այլեւ կը (խ)որացնեն, կը մշտնջենաւորեն տեղացիական հայրենասիրու(թ)իւնը եւ անոր կապուած մոլութիւնները։

Նոյն դիտողութիւնը՝ երիտասարդական-լսարանական եւ մարզական միութեանց մասին։

Առաջին շարքէն՝ չունինք համահայկական, ընդհանրական չափանիշով կազմակերպութիւն։ Տեղական արտադրութիւններ (ե)ն այդ միութիւնները։ Բայց անոնք ալ, որքան լայն տարա(ծ)են իրենց թեւերը, իրենց համապատասխան շրջանին մէջ, այնքան աւելի կը ծառայեն իրենց նպատակին։

Մարզական միութեանց շարքէն՝ տիրապետող է Հ. Մ. Ը. Մ.-ը որ արդէն բոլորեց իր տասնամեակը։ Ուր որ հայկական համախմբում ունինք, կազմուած է բջիջ մը։ Անջատուած ոստեր (ալ) կան միշտ, իբրեւ հետեւանք ներքին կամ տեղական վէճերու։ Բայց ամբողջութիւնը կը մնայ անվթար եւ ընդունակ՝ զարգանալու։

Ի՛նչ խօսք որ, մանաւանդ ներկայիս, Հ. Մ. Ը. Մ.-ի գործունէութեան, եռանդին եւ եկամուտին հարիւրին 75ը պէտք է յատկացուի հայ արիներու խումբեր կազմելու։ Ամէնէն երեքուն տարիքն է 9-12-15։ Եւ հարիւրներ ու հազարներ կըրնան փրկուիլ, լուրջ եւ յարատեւ աշխատանքով։

Այս առթիւ՝ պարտականութիւն կը սեպենք բոլորին ուշադրութեան յանձնել ողբալի վրիպում մը։

Փարիզի մէջ կը գործէ Հայ Արիներու Միութիւն մը, որ քանի մը տարի առաջ բաժնուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.-էն։ Միացման փորձերը մինչեւ այսօր ալ չեն յաջողած։ Չենք ալ հաւատար որ յաջողին այսուհետեւ։

Եթէ այս անջատ գործունէութիւնը սահմանափակուէր միայն Ֆրանսայի մէջ, ըսելիք չունէինք։ Բայց երբ այս անջատուած ճիւղը կը փորձէ իր թեւերը տարածել նաեւ Ֆրանսայէն դուրս, խլրտումներ սարքելով Հ. Մ. Ը. Մ.-ի ծոցին մէջ, ստիպուած ենք ազդարարել,—կանգ առէք, բարեկամներ։

Եւ դժբախտաբար կան փաստեր (Պուքրէշ եւ Պէյրութ), ինչպէս եւ իրենց հրատարակութիւնները որ ծուռ ճամբայ մը կը գծեն։

Արդ, ով որ կը փորձէ, այս կամ այն բանգիտութեամբ, պղծել Հ. Մ. Ը. Մ.-ի հիմերուն, գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար կը փլաէ ինքնապաշտպանութեան գործի մը։

Եւ կը մեղանչէ մեր կուսակցութեան որոշումներուն դէմ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ԼԵՑՆԵՆ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Հոչակաւոր ցէլալ Նուրին որ օրուան համեմատ գոյն կը փոխէ, կը գրէ Պոլսոյ «Եըլտըզ» թերթին մէջ.

— «Թուրքիայէն դուրս երկու տեսակ Թուրք կայ:

1.— Նախկին օսմանցի թուրքեր: 2.— Բնաւ օսմանցիութեան մէջ չմտած թուրքեր:

Առաջին խումբին պատկանողները հետեւեալներն են.

Արեւմտեան Թրակիա	100,000
Պուլկարիա	800,000
Ռումանիա	200,000
Եուկօսլավիա	300,000
Կիպրոս, Հռոդոս, Ոթման... քեօյ	75,000
Սուրիա եւ Իրաք	400,000
Գումար՝	1,775,000

Երկրորդ խումբին պատկանողները տեսակ տեսակ են:

Բայց մեզի շատ մօտիկ երեք միլիոնի չափ Թուրք եւ Թաթար կ՚երեւակայեմ, վերջապէս մօտաւոր կերպով 5 միլիոն Թուրք։

Եթէ ասոնք մեր քով եղած ըլլային, 20 միլիոննոց ազգ մը կ՚ըլլայինք: Մեր գործերը աւելի լաւ կ՚ընթանային: Ցունաստանի մէջ մեր ականատես եղած շարժումը մեր մէջ ալ կ՚ըլլար:

— Պէ՞տք է ասոնք հայրենիք դարձնել:

— Պէտք է։ Ասիկա կեանքի եւ մահուան խնդիր է։

— Շատ աղէկ՝ բայց կը տեսնենք որ տեղաւորման գործերուն մէջ չենք յաջողիր: Եկմտական լաւ վիճակ մը չունինք:

Այս չքմեղանքները ընդունելի չեն, պէտք է բոլորովին նոր ծամբու մը հետեւինք: Ասոր համար երկար ծրագրի մը պէտք կայ, օրինակ, տասը կամ քսան տարուան ծրագիր մը:

Յառաջադէմ երկիրները ինչ որ կ՚ընեն, մենք ալ նոյնը ընելու ենք:

Ահա Բրիտանական գաղթավայրութիւնները, Հիւսիսային Ափրիկէ եւ ամբողջ Ամերիկան, Գաղթականներու գետեղումը փորձի շրջանէն ելած եւ գիտութիւն մը եղած է, որուն մասնագէտներն ալ կան: Ասոնցմէ մէկ հատ մը չէ այլ խումբ մը խորհրդականներ բերելով նոր քաղաքականութիւն մը հիմնելու ենք: Մեզի գաղթական չեկող երկիրներուն հետ մեր գործերը պէտք է անոր համաձայն յարմարցնենք:

Այս գործը դրամական քաղաքականութեան հետ ալ կապ ունի, բայց այս կէտը ընդլայնել աւելորդ կը նկատենք:

Թուրք ազգը, նոր մտայնութեամբ մը, այս գործը գլուխ հանելու կարող տարրերէ զուրկ չէ։ Ցամբաստանենք մենք մեզ: Թուրքիայէն դուրս գտնուող Թուրքերը պատմութեան մէջ չկորսուին»։

Մակեդոնական համագումար. — Սոֆիայի արքայական թատրոնին մէջ տեղի ունեցաւ Մակեդոնացիներու Ցրդ համագումարը, որուն կը մասնակցէին 500 պատգամաւորներ, որ բացակայէր ֆրոթոկերօֆի խմբակը:

Պալքանեան խորհրդաժողովը. — Պալքանեան խորհրդաժողովի գործադիր կոմիտէն պիտի հաւաքուի յունուար 30ին, Սելանիկի մէջ օրակարգը պատրաստելու համար Բ. խորհրդաժողովին որ պիտի գումարուի հոկտեմբերին, Պոլսոյ մէջ։

Բ. խորհրդաժողովին նախագահութիւնը պիտի վարէ Թուրքիոյ պատուիրակութիւնը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԵՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ՄԷՆԷՄԷՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

10 ՀՈԳԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Մէնէմէնի դատավարութեան առաջին մասը վերջացած պէտք է ըլլայ արդէն։ Սակայն հեռագրական որեւէ լուր չէ հաղորդուած այդ մասին։ Երէկ եւ առջի օր միայն գործակալութիւնները հաղորդեցին հակասական լուրեր՝ դատախազին կողմէ պահանջուած մահապատժի մասին։ Միակ աղբիւրէ մը հաղորդուած լուր մը կը յայտնէ թէ 10 հոգի մահուան դատապարտուած են:

Պոլսական թերթերը կը շարունակեն տալ հետեւեալ լուրերը դատավարութեան ընթացքին եւ Մէնէմէնի դէպքին իբր հետեւանք վարչական գործողութիւններուն մասին:

ԻԶՄԻՐ.— Պատերազմական ատեանը կը շարունակէ քննել կատարուած հարցաքննութիւնները։ Ընդհ. դատախազը կը պատրաստէ իր պահանջնագիրը, որ հաւանաբար շաբաթ օր կարդացուի։ Ցետոյ խօսք պիտի տրուի ամբաստանեալներուն, ընելու համար իրենց վերջին պաշտպանողականը։ Այս պարագային, հաւանական է որ ատեանը կիրակի հաղորդէ իր որոշումը։ Ամբաստանեալները 120 հոգի են։

Երէկ արդէն հաղորդեր էինք թէ ամբաստանեալները զրկուած ըլլալով փաստաբան վարձելու իրաւունքէն, դիմած են ինքնապաշտպանութեան, եւ թէ դատախազը կարդացած է ամբաստանագիրը: Սակայն տրուած վճիռներու մանրամասնութիւնը տակաւին յայտնի չէ:

Նոր ձերբակալեալներ ղրկուեցան

Պանտրմայի շոգեկառքով Մէնէմէն ղրկուեցան Իմամ Ապտիւլհաքիմ, Սառըք եւ Բիւշրի, որոնք Պոլսոյ մէջ ձերբակալուած էին, իբրեւ շարժման հետ կապ ունեցող։ Մէնէմէն բերուեցան նաեւ Պայրամօղլու Մուրթազա, քուրմաքճը Մուսթաֆա եւ Իպզէտոյն, որոնք ձերբակալուած էին Ճումա Օվասիի Պուլկարճա գիւղին մէջ։

Իզմիրի Քալաֆաթ մզկիթի իմամ Հաճի Հասան ալ ձերբակալուելով Մէնէմէն ղրկուեցաւ։ Այս հոճան իր տան մէջ կը հաւաքէ եղեր աշակերտները եւ նախշիպէնտ աղանդին մասին դաս կուտայ եղեր անոնց։

Պալըքէսիրէն 4 ձերբակալուած հոճաներ եւս ղրկուեցան Մէնէմէն։

Զէնքերու հաւաքումը կը շարունակուի

Մանիսայի գիւղերուն մէջ զէնքերու հաւաքումը կը շարունակուի։ Գտնուած զէնքերուն մէջ կան գերմանական, ֆրանսական եւ յունական մավզէրներ։

Իզմիրի մէջ Էմինէ անուն կին մը ձերբակալուեցաւ ոստիկանութեան կողմէ, որ կ՚ուզէ գիտնալ թէ ժամանակին Շէյխ Սայիտի մարդոցմէն որո՞նք եկած գացած են անոր տունը։

Պոլսոյ մէջ ալ հարցաքննութիւն

Պոլսոյ մէջ նոր հարցաքննուած են կարգ մը անձեր, որոնց համար կասկած կայ թէ կապ ունին Մէնէմէնի շարժումին հետ։ Հարցաքննութեան արդիւնքը պաշտօնագրով մը պիտի ղրկուի Մէնէմէն, ընդհ. դատախազութեան։

Մէնէմէնի ընդհ. դատախազութիւնը օգոստոսէն մինչեւ հիմա հրատարակուած թիւերը ուզած է հետեւեալ թերթերուն. Ենի Ասըր, Հիզմէթ, Անատոլու, Հալքըն Սէսի, Հուրիէթ, եւ Սերպեսթ ճիւմհուրիէթ *որ քանի մը օր առաջ փակուեցաւ։*

Առնուած տեղեկութեանց համաձայն, պէտք տեսնուած է քննելու թէ այդ թերթերը ի՞նչ գրած են քրտական ըմբոստութեան եւ Մէնէմէնի շարժումին մասին։

Միւս կողմէ քննութիւնը կը շարունակուի Ապէտին պէյի դէմ, որ Մէնէմէնի մասին կը գրէր «Ենի Ասըր»ի մէջ։ Ոստիկանութեան տուած իր վկայութեան մէջ, Ապէտին կ՚ըսէ թէ Մէնէմէնի դէպքը ինքը նկարագրած է, բայց ականատես չէ եղած, այլ յետոյ գացած է դէպքին վայրը։ Առնուած վկայութիւնը ղրկուած է Պատ. Ատեանի ընդհ. դատախազութեան եւ հրամանի կը սպասուի։

Խլրտումներ հարաւ. սահմանին վրայ

Ուրֆայէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, կարգ մը հրոսակային խումբեր կը շարունակեն սուրիական սահմանէն մտնել թրքական հողը։ Անցեալ շաբթու սահմանին հիւսիսկողմը՝ Քանթարա գիւղը յարձակման ենթարկուած է։ Յարձակողները սպաննած են 2 մարդ եւ կողոպտած են 10 զոյգ եզներ։

Թրք. թերթերը կը խոստովանին թէ Քիւրտերը վերստին յարձակողական ձեռնարկած են Արարատի շրջանին մէջ, Քիւրտ ղեկավարները առաջնորդութեամբ, Էնկիւրիէն եկած հեռագիրները կը հաստատեն այս շարժումը եւ կ՚ըսեն թէ կառավարութիւնը հակառակ սաստկաշունչ ձմրան, պարտաւորուած է զինուորական առաջումներ կատարել։

Ուրիշ հեռագիր մըն ալ կ՚ըսէ թէ ներքին կացութեան անորոշութեան պատճառաւ արտաքին գործավարին ծրագրած ճամբորդութիւնը յետաձգուած է։

Մուսթաֆա Քէմալի ճամբորդութիւնը

Գրեր էինք թէ Մուսթաֆա Քէմալ մեկնած է Էնկիւրիէն ուսումնասիրական նոր ճամբորդութիւն մը կատարելու հա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ՑԻՐԱԻՆԻ

Ընկեր Ա. Աթարոնեան դըժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր թոռնիկը, երեք տարեկան ցասմիկը, զաւակը՝ Տէր եւ Տիկին Վ. Աթարոնեանի:

Մեր ցաւակցութիւնները:

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին անգործութեան յանձնախումբը նիստ գումարեց Ժընեւի մէջ, ուսումնասիրելու համար դարմաններ՝ համատարած տագնապին դէմ։

Աշխատանքի Միջազգ. Դիւանին կողմէ հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, գործազրկութեան տագնապը աւելի սաստկացած է վերջին շաբաթներու ընթացքին։Միայն Եւրոպայի մէջ, ներկայիս անգործ ներութիւն է աւելի քան 11 միլիոն. կրկինը՝ անցեալ տարի, նոյն շրջանին արձանագրուած անգործներուն։

Եւրոպայէ դուրս, Միացեալ երկիրներուն մէջ վիճակագրութիւնները շատ թերի են։ Սակայն միայն, Միացեալ-Նահանգներու համար, բստ տնտեսագէտներու եւ մասնագէտներու գնահատութեան, անգործներու թիւը կը տարբերի 5-10 միլիոնի մէջ։ Ամբողջ աշխարհի մէջ, ուրեմն, անգործներու թիւը մօտաւորապէս պէտք է գնահատել 20 միլիոն։

Գերմանիոյ մէջ միայն, անգործներու թիւն է 4.765 հազար Անգլիոյ մէջ, աւելի քան 2,5 միլիոն, Իտալիա՝ մօտ 600.000, Լեհաստան՝ 200,000, Չեխօսլովաքիա՝ 150.000, Ճափոն՝ 400.000։ Ֆրանսա, որ ցարդ աննշան թիւով անգործներ կը համրէր, սկսած է ներդուիլ տագնապին ճնշումէն:

Անգործութեան յանձնախումբը Աշխատանքի Միջազգ. Դիւանէն ստացաւ կարգ մը տեղեկագրեր տագնապին պատճառներու վերաբերեալ, միջազգային առեւտուրի նեղ վիճակը, դրամագլուխներու միջազգային բաշխումը, դրամի անկայուն վիճակը, աշխատանքի եւ արտադրութեան գիտական կազմակերպումը՝ իբր պատճառ անգործութեան, բնակչութեան յաճախուն թիւը եւ անգործութիւնը, օրավարձքերը եւն.։

Իր աշխատանքներու վերջաւորութեան, յանձնախումբը պիտի պատրաստէ տեղեկագիր մը ներկայացնելու համար վարչական խորհուրդին, որուն 51րդ նիստը տեղի պիտի ունենայ Ժընեւի մէջ, այսօր։

ՄԻԼԻՈՆԱՏԷՐԻ ՄԸ ԱՂՋԻԿԸ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

Սելանիկի մէջ, համայնավար գրգռութեան եւ գաղտնի դպրոցի մասին գրած էինք: Ձերբակալուած է աթէնացի հրեայ միլիոնատէրի մը աղջիկը Օրէօգիլ Լէվի, որ մեծ դեր խաղացած է վերջին անգամ Սելանիկի գործաւորութիւններու եւ գործաւորներու մէջ դաւադրական աշխատանք մը կատարելով։

Օրէօգիլ զարգացած օրիորդ մըն է, գիտէ օտար լեզուներ, եւ անցեալ տարի կը յաճախէր Աթէնքի առեւտրական բարձր վարժարանը: Միլիոնատէր հայրը չէր ջուլթակահար մը վարձած էր աղջկան դասեր տալու համար, մինչդեռ յիշեալը ծանօթ համայնավար գործակալ մը ներ. երիտասարդութեան խանդավառեց համայնավարական գաղափարներով։ Օրէօգիլ գաղտնապէս կը մեկնի Սելանիկ եւ հոն բուռն աշխատանքի կը նուիրուի համայնավարներուն ի նպաստ։

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԲԱՐԵՑՈՅՑ ՆՇԱՆՆԵՐ

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը փակեց իր 62րդ նիստը, տալէ յետոյ մէկ քանի կարեւոր որոշումներ, որոնց անհրաժեշտ է անդրադառնալ, առանց արդէն իսկ գուշակութիւններ փորձելու անոնց գործնական կարելիութեան ու հաւանական ելքին մասին։

Անշուշտ դիւրին, շատ կանուխ է ամէն ինչ սպասելու Ժընեւէն, զայն նկատելու պետութեանց մայրաքաղաքը՝ որուն կապուած ըլլան գալիք դէպքերու թելերը։ Անուրանալի է սակայն թէ տարուէ տարի ան կը ձգտի ստանալ միջազգային զօրեղ կազմի մը հմայքը եւ թէ շնորհիւ բերան բերնի խօսակցութեանց, հրապարակային թելադրութեանց որոնք երբեմն զուրկ չեն մարդասիրական անշահախնդիր շունչէ, ինչպէս նաեւ, իր հովանիին տակ կնքուած համաձայնութեանց, կրնայ արդէն միջամտութեամբ արգիլել մասնակի բախումներ ու բախումներ։ Այս կարգէն է Վերին-Սիլեզիոյ ընտրութիւններէն ծագած գերմանօլեհ վէճը, որ առանց Ազգերու Դաշնակցութեան, կրնար թերեւս արիւնահեղ ելքի մը յանգիլ։

Ի հարկէ, տակաւին պէտք չէ սպասել որ բոլոր պետութիւնները հաւասարապէս տոգորուած ըլլան փոխադարձ համերաշխութեան ոգւով ու վէճերու լուծումը փնտռել ջանան լոկ խաղաղ միջոցներով՝ զատական եղանակով...։ Տարիներու կրթութիւն պէտք է՝ մասնաւոր ձգտումով ու նաեւ նոր սերունդ՝ սնած ու տոգորուած համամարդկային գաղափարականութեամբ ու բարոյականով բարձրացնելու համար Ժընեւի հաստատութեան աստղը։ Մարդկութեան արդի ղեկավարներու մէջ՝ տակաւին շատ զօրեղ է տեղական՝ սահմանամիջեան զգացումը որ ներքին եւ արտաքին ազդակներու պարտադրութեամբ, կը նահանջէ միջումներու ճամբուն վրայ։ Ու միջազգային հակամարտ շահերու բախումը կը մեղմանայ ոչ թէ յօժարութեամբ, այլ գրեթէ ակամայ։

Բոլոր պետութիւնները խաղաղութիւն կերտելու անխարդախ մտադրութեամբ չէ որ Ժընեւ կը վազեն։ Շատ են անոնք որոնք պիտի ուզէին սայթաքումը տեսնել Ազգերու Դաշնակցութեան ու այլազան՝ պատճառները որոնք կը ձգտին զանել այդ հաստատութեան եւ առաջ ուղղութեան, որ կերպով մը՝ պատերազմի յաղթանակն է որ կը յաւերժացնէ պարտուածներուն եւ պատերազմի ելքին ժողովուրդներուն վրայ։ Պէտք չէ մոռնալ որ Ժընեւի մէջ դէմ առ դէմ, պետութեանց ներկայացուցիչները անուշ անուշ խօսակցելէ վերջ, երբեմն կը բաժնուին նետուելու համար գաղտնի գործունէութեանց [illegible]ներուն մէջ։

Այս կարգէն է դաշնագրերու վերաքննութեան ձեռնարկը, որ սկսելէ յետոյ Պերլինէն, իր մեծ պաշտպանութիւնը կը գտնէ Հռոմի մէջ եւ որ իր առաջին քայլն առաւ արդէն Ժընեւի մէջ՝ տարբեր կերպարանքով։

Մուսոլինիի կառավարութիւնը 1930ի ընթացքին, կրցաւ իր շրջանակին մէջ առնել Պուլկարիան, Ռուսիան, Գերմանիան եւ Թուրքիան, իւրաքանչիւրը առանձին ձգտումներով ու համակրութիւններով՝ որոնց սակայն իրենց հասարակաց գիծը կը գտնեն Ազգ. Դաշնակցութեան ընդհ. ուղեգծին դէմ գործակցութեան մէջ։ Այդ գործակցութիւնը իր առաւելագոյն արդիւնքը կրնար հետապնդել ոչ Ազգերու Դաշնակցութենէն դուրս, որ արդէն անուր միութիւն մըն է բազմաթիւ պետութիւններու շահակցութեամբ, այլ անոր ներսը՝ զօրեղ ընդդիմադրութեամբ մը, որ ի հարկին ծառայէ զայն չեզոքելու իր առաքելութենէն ու նոյնիսկ զայն վերածելու անպէտ խօսարանի մը, տեսակ մը քաղաքական միջազգային զբօսավայրի, մինչեւ անոր քայքայումը։

Ազգերու Դաշնակցութիւնը հետզհետէ կը ձգտի կատարել համաշխարհային իրաւարարի դերը։ Անոր դէմ ծառանալ թաքուն թէ յայտնի ատաղձութիւն է անոնց, որոնց պահանջները չեն դիմանար նոր օրերու արդարամտութեան եւ արդի ըմբռնումներու կիրարկութեան։

Եւ Իտալիա որ Ազգերու Դաշնակցութեան գոյութիւնը կը նկատէ մէկը Ֆրանսայի ուժին ու հեղինակութեան գլխաւոր աղբիւրներէն, բնական է որ գործակցութիւնը փնտռէր Ֆրանսայի հակամարտ տարրերուն, զայն մեկուսացնելու, իր սահմաններուն մէջ խեղդելու յոյսով։

Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ անպայման մասնակցութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան, որուն ջատագովը կը հանդիսանան Գերմանիա մեծ յամառութեամբ, Իտալիա՝ ուժգնօրէն, իր մեկնաբանութեան գլխաւոր մէկ պատճառը կը գտնէ այդ տեղ։

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը կրցաւ առ այժմ Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ մասնակցութիւնը վերածել իր նուազագոյն համեմատութեան, շնորհիւ Բ. Միջազգայինի նախկին նախագահին, Անգլիոյ արդի արտաքին նախարարին միջամտութեան՝ Հէնտըրսընի,— մասնակցութիւն՝ տնտեսական հարցերու ուսումնասիրութեան միայն։

Այս սահմանափակումն իսկ սակայն, կարելի է քննադատել երկու կէտերէ, առանց մտնելու Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջազգային, աշխարհագրական դիրքի քննութեան մէջ, մեկնելով միայն անոնց մասնակցութեան օգուտէն ու վնասէն։

Ռուսիա, երբեք չէ ծածկած իր թշնամական միտումները հանդէպ աշխարհի մնացեալ մասին ու մասնաւորաբար Եւրոպայի։ Իր քաղաքական, ընկերային ու տնտեսական ըմբռնումներով ու կիրարկումներով, ո՛չ միայն հակապատկերը կը կազմէ քաղցենի կարգերուն, այլեւ յստակօրէն կը ձգտի աշխարհը խանգարել, զայն տեսնել վերածուած իր պատկերին՝ եւ այս նպատակով ջանք չէ խնայեր։ Իր վերջին փորձն էր համբաւաւոր «տէմփինկը», որուն դէմ պետութիւններն ըստիպուեցան լուրջ պաշտպանութիւն կազմակերպել։ Այս պայմաններուն մէջ՝ տնտեսական տագնապի լուծման համար ի՞նչ օժանդակութիւն է որ կը սպասուի Ռուսերէն, որուն ամենէն լաւագոյն խորհուրդը՝ պիտի ձգտէր առնուազն քայքայման։

Գալով Թուրքիոյ, որ մեխուցած ազնուականի պէս, սկսած է իր նախկին ճամբաներուն զանձը զարնել՝ միջազգային հրապարակի վրայ իր կարեւորութիւնը կը գտնէ զաւակցութիւններով։ Եւ հակառակ շողշողուն արտաքինին, ներքնապէս փճացած այս կազմէն՝ չենք գիտեր ի՞նչ է որ կրնայ սպասել Եւրոպա՝ լուծելու համար տնտեսական տագնապը...։ Անշ, թէ ինչպէս կ'արդարացնէր Ֆրանսացի ծանօթ հրապարակագիր մը.— Գալով Թուրքիոյ, թող թոյլ տան որ խնդանք։ Թուրքիոյ ծրագիրը որ իր անհաշտութեամբ զուրկ չէ մեծութենէ, կը կայանայ աշխարհագրականօրէն եւ բարոյապէս դէպի Ասիա կեդրոնացնել մէջ, անշուշտ Մուսթաֆա Քէմալ իր երկիրը կը բարեկարգէ եւրոպական ազգերու պատկերին վրայ, բայց անոնց հասնելու եւ զանոնք արհամարհելու եւ ոչ թէ անոնց գործակցելու համար։ Ոչ միայն Թուրքիա ցրիւտանեայ չէ, ինչ որ զայն դուրս կը ձգէ Եւրոպայէն, այլ նաեւ, հեղնանք ունի հանդէպ մարդասիրական գաղափարականութեան։ Կարելի՞ է որ անտառած մահմետականներ փափքին քաղաքակրթութեան փրկութիւնը»։

Պահպանողական լրագրութեան այս ծայրայեղօրէն անհաշտ ազդերը զուրկ չեն անշուշտ ճշմարտութենէ, որուն եզերական դառնութիւնը կը հաստատենք ամենէն առաջ մենք՝ Հայերս։

Հակառակ այս որոշումը՝ միակ սեւ կէտը կը կազմէ Ազգերու Դաշնակցութեան 62րդ նիստին, որ այդ իսկ պատճառով՝ քիչ մնաց փոթորկէր։ Իսկ Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին միաձայն կոչը՝ ի նպաստ խաղաղ միջոցներու կիրարկման՝ որ եւ է վէճի լուծման մէջ, պէտք է արձանագրել իբր նոր փաստ մը գործակցութեան միջպետական փափաքին՝ որ իր գործնականացման հիմերը կը փնտռէ։

Թէ պետութիւնները որքա՞ն անկեղծ են իրենց ցուցական արտայայտութիւններուն մէջ, փաստը պիտի տայ զինաթափութեան յառաջիկայ համագումարը։

Ազգերու Դաշնակցութեան վերջին նիստը, պէտք է նկատել թէ գործնական կարեւոր քայլ մը եւս առած կ'ըլլայ միջազգային գետնի վրայ կազմակերպել փորձելով վարկային փոխադարձ օգնութիւնները եւ կերպով մը իր հակակշռին տակ առնելով՝ Կեդր. եւ Արեւելեան Եւրոպայի պետութեանց երկրագործական արտադրութիւններու սպառումը։ Փետրուարին իսկ, Ֆրանսայի արտաքին նախարարը պիտի կրնայ խորհրդակցութեան հրաւիրել երկրագործական արտադրութիւններ արտածող ու ներածող պետութիւններ՝ փոխադարձ համաձայնութեամբ կանոնաւորելու համար իրենց շուկաները։ Իսկ քիչ առաջ երբ յաջողի հիմնել երկրագործական վարկի միջազգային հաստատութիւնը, իրօք արդէն գործնական մեծ քայլ մըն է որ առնուած պիտի ըլլայ Ազգերու Դաշնակցութեան հովանիին տակ։

Երկար վարանումներէ յետոյ էր որ Ժընեւի հաստատութիւնը հասաւ հոն ուրկէ պարտաւոր էր մեկնիլ.— Աշխարհի տնտեսական ու ելմտական վերակազմութիւնը։ Եւ եթէ հակառակ տագնապ մը պէտք էր որպէսզի ան իր մտահոգութեան առանցքը դարձնէ նախ տնտեսութիւնը եւ իրեն բնական ընթացք «Միանալ ապրելու համար», կասկածէ դուրս է որ պայմաններու իսկ պարտադրութեամբ, առնուած առաջին այս քայլը նախընթացը կրնայ ըլլալ աւելի հիմնական ու աւելի ծաւալուն ձեռնարկներու։

Մ. Ե.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՄԷՋ

ՊՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍ, 3 յունուար.— Հիւսաւոր Ամերիկայէն մինչեւ Պոլքաններն Ատլանտականի ափերը բռնուած են տնտեսական տագնապի մղձաւանջով։

Արժանթինն ալ, իբրեւ Հարաւային Ամերիկայի տնտեսական կեանքի հիմնաքարերէն մէկը ներկայիս խորտակուած է իր հաւասարակշռութիւնը։

1929ին ամենամէկ ամսուան ընթացքին Արժանթին ունեցած է՝ հացահատիկի արտածում՝ 5.609.470 թոնը, իսկ 1930 թուին միեւնոյն ժամանակամիջոցին միայն 1.910.005 թոնը, եգիպտացորեն՝ 1929ին 3 միլիոն 835.408 իսկ 1930ին 3 104.915, կտաւատ՝ 1929ին 1,429,327 իսկ 1930ին 8 միլիոն 87 653, գարին՝ 1929ին 234,934 իսկ 1930ին 80,346 եւ այլն եւն։

Ասանկի վիճակագրութիւնը մէկդի թողով, կը տեսնենք որ ընդհանուր արտածումը 1929ին հաւասար էր 15,570,212 թոնի, իսկ 1930ին միայն 9 միլիոն 916.706 թոնի։ Ուրեմն Արժանթին մէկ տարուան ժամանակամիջոցին կորսնցուցած է 5.603.506 թոնի արտածում։

Եթէ այս թուանշանները դրամի վերածենք, պիտի տեսնենք որ 1929ին Արժանթին մտած է 886,772,404 փեզօ, ոսկի դրամ, իսկ 1930ին 567.198.132 փեզօ, այսինքն տասնեւմէկ ամսուան ժամանակամիջոցին արժանթինեան շուկան կորսնցուցած է 319.574.272 ոսկեդրամ փեզօ։ Եթէ նկատի չառնենք ներկայ դրամական անկումը, որու պատճառով արժանթինեան թղթադրամը երեսուն առ հարիւր կորսնցուցած է իր արժէքը, մինչեւ քանակը, այսինքն մօտ երեք հարիւր քսան միլիոնը հաւասար է նոյնքան տոլարի։ Եւ այն ալ միայն արտածման գլուխէն։

Նման երեւոյթներ կարելի է նկատել ուրիշ զանազան ծախսանքներու վրայ։ Բայց այսքանը բաւական է պարզելու համար ներկայ կացութիւնը։

Շատ բնական է, որ Արժանթինեան հանրապետութիւնը այսպիսի աղէտի մը պարագային ձեռքերը ծալած չպիտի նայէր։ Եւ որովհետեւ ամէն բանէ առաջ Արժանթին գիւղատնտեսական երկիր է, այս ուղղութեամբ կատարուած է եւ է ձեռնարկ մը, իրմէ դուրս է, պիտի ջանար իր շահերուն։

Խորհրդային «Տըմփինկ»ը պատճառ եղաւ հիմնովին ցնցելու բոլոր այն երկիրները որոնց համար ցորենը եւ մսեղէնը խնդիր է հացահատիկի։ Իբրեւ ամփոփական հետեւանք, հացահատիկ արտածող ամենամեծ երկիրները, Աւստրալիան, Միացեալ Նահանգները, Քանատան եւ Արժանթին քով քովի կու գան «Միացեալ ճակատ» մը կազմելու համար։ Այս միութիւնը պիտի պահէ պահանջքի ու առաջարկի չափանիշը, առանց նուազեցնելու հացահատիկի արժէքը։

Ասկէ զատ, Արժանթին, այժմ աւելի քան երբեք ստիպուած է մտածել նաեւ երկրի վերաշինութեան վրայ։ Այսօր առաջին անգամ կը բանի հաղորդակցութիւնը երկաթուղի, ճամբաներ եւն.

Այս ուղղութեամբ թափուած աշխատանքները, իրենց դրական արդիւնքը կ'ունենան, մանաւանդ որ մասամբ ալ պիտի օգնեն ներկայ անգործութեան առաջքը առնելու։ Յետպատերազմեան անբնական կացութեան հետեւանքով. ժամանակ մը առաջ հարիւր հազարէն աւելի գաղթականներ ընդունող Արժանթին այժմ ստիպուած է իր մուտքը մանել։ Ցնտեսապէս ոչ այս երկիրը, որ կէս միլիոնէն աւելի անգործներ կը հաշուէ, հարկադրուած է միջոցներ մտածել այս աղէտին առաջքն առնելու համար։ Քամահանաւոր կառավարութիւնը ամէն միջոցի կը դիմէ, կերպ մը թեթեւցնելու համար անոնց անգործութիւնը։

Ներկայ տնտեսական տագնապն ու անոր առաջ եկած գործազրկութիւնը շատ բնական է, որ իրենց անդրադարձումն ունենան յայն եւ ներգաղթի վրայ։

Հիւսիսային Ամերիկայի ձեռք առած միջոցները ծանօթ են արդէն։ Ներկայիս արգելք կայ նոյնիսկ այն ստորագրեներուն դէմ որոնք անգլերէն գիտնալով, մինչեւ հիմա որոշ դիւրութիւններ կը վայելէին։

Հիւսիսային Ամերիկայի օրինակին հետեւելով, Բրազիլիոյ յեղափոխական կառավարութիւնն ալ, վերջնապէս դադրեցուցած է ներգաղթը։

Նոյն խնդիրը ժամանակէ մը ի վեր արժանթինեան կառավարական շրջանակներուն մէջ ալ օրուան խնդիր է դարձած։

Երկու առաջարկ կայ։ Առաջինը՝ ներգաղթի չափը նուազագոյնին հասցնել, իսկ երկրորդը՝ նկատի ունենալով ներկայ տնտեսական տագնապը, գործազրկութեան ծայրայեղ չափը, ներգաղթը բոլորովին դադրեցնել։

Բայց նկատի ունենալով երկրին սահմանադրութիւնը, որ չի թոյլատրեր բացարձակ արգելք ներգաղթի դէմ, հրահանգ տրուած է բոլոր հիւպատոսներուն իրենց ներկայացուցիչներուն բացատրել Արժանթինի ներկայ ծրգրիտ կացութիւնը, որմէ վերջ եթէ ներկայացողը պահանջուած բոլոր կէտերը կը ցնէ կրնան վիզա տալ… գա, 1931 յունուար 10էն … ժամանակ Արժանթինի բոլոր … տոմսները ամէն անցագի… տի գանձեն 38 փեսօ … (բժշկական, ոստիկանական … գաւառական որով հաստատ… եկողը հինգ տարի է ի վեր … գաւառական գործ չէ ունեցա…

Չգիտենք, արդեօք առնուած բոլոր միջոցները … ժանթինեան հանրապետ… պիտի յաջողի՞ ներկայ … խարհային սուր տագն… գոնէ թեթեւապէս … Ամէն պարագայի մէջ, … մենք, նոյնպէս եւ բոլոր … թինաբնակ ազգային փ… նութիւնները կը ցանկանք … առաջ տեսնել այս երկիրը … վիճակի մը մէջ, ուր … նենալով այն թշուառ կ… նը որուն մատնուած են … ամէնէն աւելի օտարներ… նաւորապէս հայ գաղթ… թիւնը։

Գոնէ Հայերուս համա… կայ կացութիւնը աւելի … ծանրոր է։

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄ…

ԴԱՇՆԱԿ-ՀՕՅՊՈՒՆ

«ՈՐՈ՞ՆՔ ԷԻՆ Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԵՑԻՆ ԱՅՍ ԵՐԿՈՒ ԽՌՈՎԱՐԱՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ…

(Դ. եւ վերջին մաս)

Շէյխ Ալի Րիզայի կուսակիցները Հոյպունէն բաժնուելով առանձին, ընդդիմադիր ընկերութիւն մը կազմեցին, երբ Պէյրութի ժողովին մէջ երեւան ելաւ Դաշնակներուն եւ Պետրիաններուն գոյնը։ Յայտարարութիւն մըն ալ հրապարակելով պարզեցին թէ ի՛նչ խաղեր տեղի կ'ունենան եւ ի՛նչ է իրենց նպատակը։ Այս ընկերութեան անդամներն էին Աղաթիւլ քէրիմ, Մէհմէտ, Ալի Րիզա, Ֆէհմի, Ֆալիհ Ապտիւլհագ, նախկին Շէյխ իւլ Իսլամ Հայտարզադէ Իպրահիմի որդին Ցաֆուու Պաշա. Նախկներու ծրագիրը կը պարտադրէր որ Մեծ Հայաստանի կազմութեան համար ո՛չ միայն Թուրքիա, այլ եւ Ռուսիա պէտք էր պարտուէր։ Հայեւքիւրտ միութեան կատարելիք դերը ոչ միայն Անգլիացիներուն, այլ եւ Ֆրանսացիներուն գործին կու գար, ասոր երկու կողմերն ալ օժանդակութիւն կ'ընծայէին այս միութեան։ Հոյպունին յաջողութեան համար հետեւեալ ծրագիրը գծուեցաւ։

1. Որպէս զի կարելի ըլլայ փրկել Մեծ Հայաստանի ռուսական բաժինը, պէտք է որ ռուս եւ թուրք վարչութիւնները փոխուին։

2. Ռուս վարչութիւնը այն ատեն միայն կրնայ փոխուիլ, երբ ռուս սպիտակ բանակը կարենայ Ռուսիա մտնել արտասահմանէն, որովհետեւ Ռուսիոյ մէջ գտնուող ուժերը ի վիճակի չեն սովիէթական ներկայ վարչութիւնը տապալելու։ Ռուսիա մտնելու համար մօտաւորագոյն դուռը Կովկասն է։ Ուստի պէտք է համաձայնիլ սպիտակ Ռուսերու հետ։ Դաշնակցութեան փարիզաբնակ պետերը աւելի զօրաւոր գտան ռուս միապետականներէն Կիրիլի կուսակիցները, որովհետեւ այն միջոցներուն պատախանը էին միապետականները։ Հետեւաբար յարաբերութեան մտան Կիրիլի անձնակազմին. Հերկըրաֆի հետ որ [illegible]ն կը բնակէր։ Բանակցութեան հիմը այն էր որ միապետականները կը սպասէն բոլշեւիկ վարչութեան տապալման, ապա կ'ուզեն նաեւ Հայերը։

«Հետեւաբար երբ այս երկու ուժերը միանան, աւելի դիւրաւ կարելի է յաջողիլ … րելի է օգտուիլ … գմգմ Թուրքերէ եւ … բնական է որ բոլոր նախկի… այս ուժերուն պիտի … միանալ, երբ անոնք … սահմանագլխուն։ Այս … հանդէպ կը թուի սպիտակ … րուն։ Բայց կէս մը կը … պահովել Անգլիացիներուն … գակութիւնը եւ Թուրքերուն … գունիլ ալ այս ձեռնարկին … կամ անոնց համաձայնութեամբ…

Մինչեւ այդ թուականը … լեացիները գործնական օժա… կութիւն չէին ընծայած … իսկ դիմումին, անոնք հեռ… պատասխանը տուին — … ննք ձեր ուժը եւ կազմակ… թիւնը, այդ անոր համար … կ'օժանդակենք ձեզի,— … Թուրքերուն, յայտնի էր … վարչութիւնը բաւական էր … սերուն, եւ կարելի չէր տես… հաւասարութիւն սպասել անոնցմէ … սեւաբար գործը կը մնար … թեան, որով Ռուսիոյ դէմ … ծագրուելիք ծրագիրը նախ … էր գործադրել Թուրքիոյ … պէտք էր ապահովել … Թուրք նոր վարչութիւնը հա… Մեծ Հայաստանի կազմակ… եւ ճանչնար զայն։ Ասոր … գամ դիմում կատարու… անարանային Մէհմէտ … [illegible] խմբակ…

Առաջարկեցին որ յանձն… գիր մը ստորագրեն որ երբ … լաջը իշխանութեան անցնի, … նակներուն Թուրք հանրապետ… թեան դէմ կատարելիք շա… մին փոխարէն, իրենք ալ … ընդունին Թուրքիոյ մէջ հա… կան ծրագրին գործադրում… կու գաւառները ընդու… այս առաջարկը եւ արտասահ… նէն կարգ մը կարեւոր անձ… հրաւիրելու համար Դաշնակ… 25 հազար ֆր. առին։ Բայց … գիւ թէ դրամը առին, … եւ յափշտակութեան մէջ մն… Երբ փորձ դարձան յայ… րեցին թէ չի բաւեր որ յանձն… գիրը ստորագրեն միմիայն … լաջականները, այլ միւս … ընդդիմադիրներն ալ պէտք … ստորագրեն եւ նոր յանձն…

...մը առաջնեկցին։ 50,000 ...եր տարի։ Հայկական փրո... ...ՍԸ գանէ գուռ պատղուցին, ...ը ոչ ոք ուզեց սատարել ...փակման սարքին դաւաճանական ...ումը։

...Մի. Մը. չճինէկցին առաջարկեց ...յրութ երեկան Սուրիա գըլո... ..., ընդդիմադիրներուն առա... ...րել տալու համար։ Բայց ա... ...ւթեաւ Հայերը արդէն բաւա... Հայոց եղեր էին խարդախու... ..., ուստի վտանգ փախչելան ...ին գնաց։ Այնտեղ գտնուող... ... ալ զգուշութեամբ ընդունեցին ... Դաշնակները յիշեցուցին ... Սահմանադրութեան առա... ...տարիներուն որվէ մէջ ...քեաշխութիւն կատարեր էին ...հաստ պատուիրակներուն ... Այն ատեն առաջարկեր էին ...ատան ալ ինքնօրէնու... կամ ապակեդրոնացում։ ... երբ Խախողեան, այլեւս ...ացում գոյացուցին թէ Թուր... ... հետ ս եւ է համաձայնու... ... կարելի չէ, եւ իրենց յա... ...ութիւնները բոլորովին խզե...

...ժամ հինգ վեց դաւաճան ...ն մնացած են որ Հայերուն ...պաստաւոր կամ թղթատար ...ութիւն։

...ՆՑԱԾ ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

ՓԱՀԼՍԻԻ, 5 Յունուար 1931 ... ՓԱՀԼՍԻԻ, (Պարսկաստան) 5 ...ուար.— Թէեւ շատ ուշ, ... վերջապէս 30 Թուի վեր... ...դեկտեմբեր 25ին, գաղու... մի խումբ հայրենակիցները ... յարգանքի բաժինը բերին ...ատաղանդ Ա. Ահարոնեանի ...լեանին։

...րդարեւ կ'արժէ որ գա... ... միշտ երեւան գայ, իր ...ութը, յարգանքն ու գնահատու... ...ը տալու նման արիթներու ու ...յին ժողովրդական տօներին։ ...է թէ այլասերած անհատներ ... հանգիստ։

...րանց պատկերը պարզ է բո... համար։

...ութիւն թող աչալուրջ իր ...քին հետեւի. պէտք է շա... ...կարար երեւան բերել ազ... ...ն ոգու այնպիսի լուսաշող ...յթներ, որոնք իսպառ խա... ...ն նման անհատների եւ ..., եւ յայտնի բաղասական ...երը։

...նկ. Օգսէն Դարոյնքի բնա... ...նում, մի խումբ հայրե... ...ների շրջանակում, տեղի ...ու յոբելեանական հանդէսը։ ...եկոյթը բացեց «Մեր ...նիք» նուագով։ Հանդիսա...կանները յաւիտենական ունկնդրեցին։ Այդ ընկ. Ալեքի Դերուենանը համառօտակի պարզեց Ահարոնեանի կեանքն ու գործը եւ իր բանախօսութեան մէջ շեշտեց հետեւեալը.

— «Ահարոնեանը մեր իրականութեան ծնունդն է. Նրա երգն ու խօսքը մեր իրական կեանքի պատկերացումն են. Նրա ըմբոստ ու յաճախ յուզիչ ու զգայուն պատկերները՝ մեր ժողովրդի տառապանքների ու ըմբոստութեան խորխոր նկարագրութիւններն են։

Ահարոնեանը ծնւել է ըմբոստ եւ նրա գրչից ծնւել են Ասօի, Սաքօի, Նշիտի, Ալանի եւ նման հերոսներ, այդ հերոսներն էին որ կերտեցին մեր պատմութեան վերջին շրջանի փայլուն գրուագները։ Նրանք էին որ Սարդարապատի ու Ղարաքիլիսայի շառաչուն հարուածներով մեր ժողովրդի մէջ անկախ ապրելու ոգին հաստատեցին ու Հայաստանի անկախութեան հիմը կազմեցին Մայիս 28ին»։

Ընկեր Դերուենանի բանախօսութեան յաջորդեց խմբական երգ, որից յետոյ խօսք առաւ ընկեր Իշխանը. — «Ահարոնեանը մեր գրականութեան, ինչպէս եւ մեր իրականութեան մէջ իր խոշոր տեղն ունի։ Այլ գրողների պէս նա երբեք չէ յարել մերթ այս մերթ այն հոսանքութեան, նա ծնունդն է Հ. Յ. Դաշնակցութեան»։

Խօսք առին նաեւ նզբ. կուսակցականները։ Պ. Մկրտիչը ագեւորելով տեղիս երիտասարդութեան, յոյս յայտնեց որ շարունակաբար կը կազմակերպուին նման հանդէսներ ու գաղութս անմասն չի մնար մեր գրական եւ ազգային հանդէսներից։

Անցորդ

ԿՈՉ
ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՃԸՆՑԻՆԵՐՈՒՆ

Երկար ժամանակէ ի վեր լռած էինք տեսնելու համար թէ Հաճընի անունով խօսողները մինչեւ ո՞ւր պիտի տանին իրենց խեղկատակութիւնը, մանաւանդ մեզի արդշապէս յայտնի էր թէ հոգեբանութեամբ ինչ տեսակ տարրեր (յարգելով բացառութիւնները) կազմուած էր երկրորդ պատգ. ժողովը։ Մինչեւ 3րդ պատգամաւորականի ընտրութիւնը միայն «պիտի»ներով զբաղեցան։ Արդիւնքը ոչինչ, ո՛չ հաճընցի գաղթականը կըրցաւ տեղանի մը ունենալ եւ ոչ ալ իր ցաւերուն կարեկցող եղաւ։

Ահա մեր առջեւն է 3րդ Պատգամ.ի որոշումը, որ ծայրէն մինչեւ վերջաւորութիւն Հաճընը Արարատի ատրոսը կանգնեցնելու «պիտի»ն կը կրկնէ։

Ո՛չ, հայրենակիցներ, մենք չենք կրնար այն հաւատքներով տարուիլ, երբ մեր աչքին առջեւն է իրականութիւնը։ Յրդ Պատգ. ժողովն ալ նախորդին մէկ ծաղրանկարն է, եթէ միայն հարիւրէն 10էն 25ի բարձրացուցած են իրենց դիւանական և գաղթականներու ծախքի գլուխը, այդ պարզապէս մեզ վախցնելու փորձ մըն է։ Քանի մը ինքնահաւան տարրեր կ'ուզեն իրենց յատուկ միտքերը ցոլեցնել մեր 8 հազար նահատակներու անունով։ Հաճընցիին շահը ուրիշ բան կը պահանջէ։ մենք այդ խեղկատակութեան առջեւ չենք կրնար լուռ մնալ ու ապաւել որ մեր անունը շահագործման առարկա ըլլայ իրենց չոր հացին վրայ իւղ քսելու։ Մեզի համար Հաճընի անունը սուրբ է։ մեր մարտիրոսները արենք միայն մէկ նպատակի համար պատնէշին տակ իրենց արեան վերջին կաթիլը թափեցին, մեզ վերապրողներուս մէկ բան թողուցին. ըսին,— Մենք կ'երթանք սակայն մեր խոչալը ձեզի կը թողունք որ իրականացնէք։ Այդ խոչալը ներկայիս մեր գաղթականներու պատսպարման ու մանուկներու ազգային դաստիարակութեան հոգն է՝ որ ապագայ Հաճընի լինե՛լ չլինելն է։ Արդեօ՞ք 3րդ Պատգ. ժողովը նիւթ չէ դարձուցած մեր գաղթականներու հարցը, որ բուն նպատակը պէտք էր ըլլար։ Եւ ոչ մէկ խօսք այդ մասին։ Երբ կ'ուզենք նոր Հաճըն մը շինել խորհ. երկրի մէջ եւ Հաճընցիները հոն հաւաքել, ինչո՞ւ կ'անտեսենք տարուէ տարի ծիւրող հայրենակիցներու վիճակը։ Հաճընցին տնտեսապէս նեղն է, պանդխտութիւնը ձեռք առած կը դիմէ հեռաւոր Բրազիլիա, Արժանթին. ի խնդիր պատառ մը հացի։ Ցաւալի է ըսել թէ շատ քիչեր գնահատեցին Պ. Կէրթմէնեանի հայրենասիրական ձեռնարկը որուն իրականացումով շատ մը դժբախտ Հաճընցիներ իրական փճացումէ պիտի փրկուին։

Պէտք չէ՞ որ բոլորս կռիւ կռիւի նոյն ոգիով տոգորուած ջանանք բարոյապէս թէ նիւթապէս աջակցիլ սոյն ձեռնարկին, աւելի լայն սահմաններու մէջ։

3րդ Պատգամ. ժողովը պէտք է ըմբռնէ որ իրեն կազմը ապօրինի ըլլալով, հայրենակիցներու մեծագոյն եւ փորձառու տարրը հակառակ է այդ որոշման։ Պէտք էր իր որոշումը տալէ առաջ կարծիքը հօշափէր մեր փորձառու տարրերուն քանի որ այս խնդիրը բոլոր Հաճընցիներուն կը վերաբերէր։ Եթէ կայ իսկապէս հայրենասիրական գործ մը ներկայիս, օգնենք մեր թշուառ գաղթականներու ու հասցնենք համերաշխ բազմութիւններ, որոնք ապագայ Հաճընի կորիզը պիտի կազմեն։

Փարիզի Ազգ. Հայր. Միութիւնը ոչ մէկ զոհողութեան առջեւ կանգ պիտի առնէ։ Մօտ ատենէն ամսաթերթ մը պիտի հիմնէ եւ խմբագրութեան պիտի կոչէ հանրածանօթ Հաճընցի հայրենակից մը որ հմուտ է ոչ միայն մեր սիրեցեալ Հաճընի, այլեւ ընդհ. Կիլիկիոյ հին եւ նոր պատմութեան։

Այս առթիւ կոչ կ'ուղղենք բոլոր սրտցաւ Հաճընցիներու որ միեւնոյն տեսակէտը ունին, իսկապէս մեր նահատակ եւ հերոսացած Հաճընի յիշատակը յարգելու համար, կազմել իրենց տեղին մէջ մասնաճիւղեր եւ գործի լծուելով, մեզ հետ յարաբերութեան մտնել։

Հասցէ.— Union Nat. des Compatriotes de Hadjin, 3 Rue Pali - Kao, Paris (20e):

Ի դիմաց Փարիզի Հաճընի Ազգ. Հայր. Միութեան վարչութեան, ատենապետ՝ Մ. Գրաճեան, ատենադպիր՝ Ե. Ալըազեան։

ՉՈՐՍ ՀԱՄԵՍՏ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ ԿԱՐՕՏ ԵՆ ԴՊՐՈՑԻ

Պուլկարիոյ Սթարա Զակորա, Նովա Զակորա, Եամպոլ եւ Այթոս քաղաքներու թաղ. խորհուրդները կեդրոնական յանձնախումբ մը կազմած են առաջնորդ Ս. արք. Ցովակիմեանի նախագահութեամբ, եւ ջատագովաբար պաշտօն յանձնած են Պ. Յարութիւն Արըեանի, հանգանակութիւն կատարել Եւրոպայի մէջ, իրենց սեփական դպրոց եկեղեցիներն ունենալու համար։

Այս առթիւ մեզի յանձնուած է կոչ մը, զոր բախտաւորներու լուրջ ուշադրութեան կը յանձնենք.—

ԽՄԲ.

Պուլկարահայ գաղութին այն հատուածը որ 1922էն յետոյ ապաստանած է Պուլկարիա, նոր հայ համայնքներ կազմած է նաեւ Խասքովօ, Սթարա-Զակորա, Նովա-Զակորա, Եամպոլ եւ Այթոս քաղաքներուն մէջ։ Այս համայնքները առաջին օրէն իսկ, իրենց Ս. եկեղեցիէն եւ Ազգային Վարժարանէն զրկուելու համար, մէկ մէկ համեստ շէնքեր վարձած են։

Ասոնցմէ Խասքովօ, որ ներկայիս մօտ հարիւր հայ ընտանիք ունի, 1925ին յաջողած է միայն Պուլկարիոյ Հայերէն 80,000 ֆրանք հանգանակել եւ առանց պարտքի իր սեփական դպրոց-եկեղեցիի շէնքը ունենալ։

Գաղթական ընտանիքները մեծ մասամբ բանուորներէ եւ մասամբ ալ հասարակ արհեստաւորներէ բաղկացած ըլլալով՝ նեղ վիճակի մը մէջ կը գտնուին։ Շատերը արտասահման գտնուող իրենց ազգականներուն օժանդակութեամբ միայն կ'ապահովեն իրենց օրապահիկը։

Խասքովայի յաջողութենէն խրախուսուելով, վերոյիշեալ միւս քաղաքներուն հայ գաղութները, զատ զատ, բացի Նովա-Զակորայէ, հանգանակութիւն ըրին քանի մը տարի առաջ Պուլկարիոյ մէջ, բայց դժբախտաբար, մէկ կողմէ Պուլկարիոյ Հայոց տնտեսական անհախանձելի վիճակը եւ միւս կողմէ ժողովուրդին մեծամասնութեան կրկնակ գաղթերու ենթարկուած ըլլալը հանգանակութեանց յաջողութեան արգելք եղան եւ միայն անհրաժեշտ գումարին մէկ երրորդը հազիւ կարելի եղաւ հաւաքել։ Այս կացութեան առջեւ, հարկ եղաւ լաւագոյն օրերու սպասել, սակայն դժբախտաբար այդ հեռանկարը օր ըստ օրէ խոյս տալու։

Այս չորս քաղաքները արդէն իրենց դպրոցն ու եկեղեցին կառավարելու համար հասոյթի ոչ մէկ եկամուտ ունին եւ առաւելապէս Գերման Բարեսիրաց Ընկերութեան եւ մասամբ ալ Հ. Բ. Ընկերութեան բարերար օժանդակութիւնները կը վայելեն։ Այսու հանդերձ, ամէն տարի իրենց պիւտճէն բաց կ'ունենայ։ Ամէնէն աւելի շէնքերու վարձքերն են որ կը նեղեն զիրենք։

Այսօր, աւելի քան երբեք, անյետաձգելի պահանջ է որ ասոնց բոլորն ալ ունենան իրենց դպրոց-եկեղեցիի սեփական շէնքը։ Որովհետեւ կարելի չէ ամէն տարի դպրոցի եւ եկեղեցիի յարմար շէնքեր գտնել։ Երբ, հազուագիւտ զուգադիպութեամբ մը կը գտնուին, կալուածատէրերը, նկատելով որ շէնքերը դպրոցի եւ եկեղեցիի համար պիտի գործածուին, տարապայման բարձր վարձքեր կը պահանջեն, ինչ որ արդէն հազար դժուարութեամբ ճարուած գումարներուն մեծագոյն մասը կը կլանէ։

Պարտք է մեզ, կատարեալ երախտագիտութեամբ, հաւաստել թէ Պուլկարիոյ ազատ երկինքին տակ, Հայերը ամէն կերպով ազատ կ'ապրին։ Ուրիշ ազգերու կարգին, անոնք, մանաւորաբար ոչ միայն իրենց պաշտամունքին, լեզուին ու դաստիարակութեան տէրն են, այլեւ նոյնիսկ, այս մարզին մէջ, կառավարութեան բարեբար օժանդակութիւնը կը վայելեն։

Օգտուելով այս նպաստաւոր պայմաններէն, ամէն Հայու սիրտ անշուշտ պիտի բաղձար որ Հայերը, իրենց պատուաբեր դաստիարակութեամբը, արժանի դիրքերու տիրանան նաեւ Պուլկարիոյ մէջ։

Ահա թէ ինչո՛ւ Պուլկարիոյ հայութեան վերոյիշեալ քաղաքները այս օր նկատի առնելու ժամանակ, մարդը եւ ծախքը, միացեալ ճակատով կը պարտաւորուին կոչ ուղղել բաղդատաբար իրենցմէ աւելի տանելի պայմաններու մէջ ապրող Եւրոպայի հայութեան, գիտնալով հանդերձ թէ անոնք ալ ցնցուած են համաշխարհային տնտեսական տագնապէն։

Հետեւեալ պատկերը գաղափար մը կուտայ այս քաղաքներուն Հայոց թիւին եւ դպրոցի եւ եկեղեցիի համար մինչեւ հիմա հանգանակած եւ անձեռնմխելի պահած գումարներուն մասին.

Սթարա-Զակորա քաղաքին մէջ 130 ընտանիք, 100 աշակերտ, 19,000 ֆր. պատրաստ դրամ։ Նովա Զակորա՝ 90 ընտանիք, 65 աշակերտ, 5000 ֆր.։ Եամպոլ՝ 150 ընտանիք, 115 աշակերտ, 3000 ֆր.։ Այթոս՝ 100 ընտանիք, 70 աշակերտ։

ԾԱՆ.— Այթոս 18,000 ֆր. հանգանակած էր, սակայն վերջերս բախտը ունենալով լաւ եւ ընդարձակ գետնի մը վրայ հին շէնք մը գնելու, մօտ 36,000 ֆրանքի պարտքի մը տակ ինկաւ։

Հանգանակուած գումարները անմիջապէս պիտի յանձնուին Հ. Բ. Ը. Միութեան, իրենց նպատակին գործածուելու համար։

Պաշտօն ունիմ հրապարակաւ յայտնելու թէ այն բարերարները որ կը փափաքին այս չորս քաղաքներէն մէկուն կամ միւսին դպրոցին կամ եկեղեցիին շինութեան գործը ստանձնել, պայմանաւ որ իրենց փափաքած անունը տրուի անոնց, կրնան դիմել Հ. Բ. Ը. Միութեան ընդհ. տնօրէնութեան։ Այս կարգի դիմումներ երախտագիտութեամբ պիտի ընդունուին։

Հ. ԳՐԻԳՈՐ ԳՈՎՐԻԿԵԱՆ

Ինչպէս գրած էինք, երէկ յունուար 20ին վախճանած է Վիէննայի մէջ Գեր. Գրիգոր Գովրիկեան «Ընդհանրական Աբբայ Մխիթարեան Միաբանութեան եւ Արքեպիսկոպոս Մծբնի»։ Թաղումը կատարուեցաւ յունուար 27ին։

Գեր. Գովրիկեան ծնած է Կերլա Հայաքաղաքը 1841 մայիս 27ին։ Մանուկ հասակին մտած է Մխիթարեան վանքը եւ եղած արդիւնաւոր անդամ նոյն Միաբանութեան։

1909 Յուլիս 19ին ընտրուեցաւ միաբանութեան ընդհանուր ժողովէն Ընդհանրական Աբբայ Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան եւ քիչ յետոյ ձեռնադրուեցաւ տիտղոսաւոր արքեպիսկոպոս Մծբնի։

Իր երկարամեայ կեանքին մէջ գործած է դպրոցական, տըպարանական, գրական եւ վարչական ասպարէզներու վրայ։

Առանձին ուշադրութիւն կը գրաւեն իր գրական գործունէութեան մէջ այն աշխատանքները որոնք նուիրուած են հունգարահայ գաղթականութեան պատմութեան։ 1887ին հիմնուեցաւ իր նախաձեռնութեամբ Armenia հունգարերէն ամսաթերթը, որուն նպատակն էր արծարծել ազգային գիտակցութիւն հունգարահայ գաղթականութեան մէջ։ Ուշագրաւ են մանաւորապէս իր հետազօտութիւնները — նուիրուած այս հին հայ գաղթականութեան պատմութեան — որոնք լոյս տեսան 4 ստուար հատորներով 1894-1904 տարիներուն, ինչպէս այն բազմաթիւ մանր աշխատութիւնները, որոնք հրատարակուեցան Փիքաս եւ Յովհաննէս Անեցի ստորագրութեամբ Հանդէս Ամսօրեայի եւ Բազմավէպի մէջ, սկսեալ 80ական թուականէն։

Այս աշխատանքներու համար հաւաքած է իր նիւթերը հին դիւանական թուղթերէ, ճամբորդած քաղաքներ եւ գիւղեր, որոնք արժած են մեծ յոգնութիւն։ Գովրիկեան պիտի մնայ անմահ իր այս աշխատանքներուն մէջ։

Նաեւ իր աբբայութիւնը եղաւ արդիւնաւոր իր միաբանութեան ու ազգին համար։ Գովրիկեան առանձին ուշադրութիւն դարձուց ընդարձակելու Միաբանութեան դպրոցական հիմնարկութիւնները եւ ուժ տալու գրական գործունէութեան։

Դժբախտաբար համաշխարհային պատերազմը թոյլ չտուաւ հասնիլ լիովին այն ազգօգուտ նպատակներուն, ինչ չափով որ կը ձգտէր իր սիրտը։

ԿՐԻՓԸ

Գրած էինք թէ կրիփը համաճարակ դարձած է Գրանսայի, Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ։ Աթէնքէն եւս կը հեռագրեն թէ կրիփի համաճարակ կայ երկրին մէջ, եւ Վենիզելոս հիւանդ պառկած է։ Բարեբախտաբար կրիփը թեթեւ է Աթէնքի մէջ։ Սպանիոյ մէջ եւս կրիփ ծագած է եւ Մադրիտի բնակչութեան հարիւրին 40ը վարակուած է։ Աստուածաբար հանրակառքի պաշտօնէութիւնը։

...ԻԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (6)

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

...միշտ հաւատք ներշնչելով իր ...շրջապատին՝ մեր անպարտելիութեան առթիւ, իսկ նեղ շրջաններու մէջ կրկին եւ կրկին ...կրկնելով թէ ամէնէն դժբախտ ...ն իրենք պիտի ըլլային իրենց ...ական ժողովուրդը։ Ու այս ...քով եւ կամքով գերի ...ն Թուրքին։

...ւած էր եւ սխալ նոր իրա...թիւնը։ Նորհրատեան եւ բժ. ...նձեան հետեւողութիւն ու ...ազդելու եթէ միայն այդ ...թեամբ մնացած եւ քիչ ...հաշտութիւն ձեռք ա... ըլլային։ Անկախ իրենց անձ...նասէրներէն, սեպտ. 30ի իսկ... յետոյ քաղաքացիներ քաղաքա... ...ան օրահին մէջ գումարուած ...ները՝ առանձնապէս հրա...ած՝ իրենց դիրքերը լեզ... Դաշնակցականներուն հանդէպ դիրք ճշդելու՝ խորապէս ազդած էին անոնց դիւրազգած հոգիներուն վրայ։ Անոնց համար պարզ էր, որ աւելի քաղցր էր եւ հեշտ մեռնիլ նոյնիսկ թշնամիի ձեռքով, քան թէ կարգ մը գործիչներու նման «պոլշեւիքնենթարկուիլ», իրենց տարիներու գաղափարակից ընկերներու կողմէ։

Շնորհիւ իր հեռախօսական բաժնի եւ մեր թիկունքէն սիրայօժար տրուած օժանդակութեան, Թուրք հրամանատարը մանրամասնօրէն ծանօթ էր մեր ներքին ինկած քաղաքական եւ կուսակցական գործիչներուն եւ բաւական ալ գիտցաւ վարուիլ այն բոլորին հետ, որ իր ձեռքն ինկան։

Նոյ. 1ի իր երկար թուղթէն անմիջապէս յետոյ, Գարաբեքիր փաշան բանակէն ազատեց եւ պաշտօնի հրաւիրեց Նորհատեանը եւ բժ. Գաղանճեանը՝ առաջինը իբրեւ նոր քաղաքագլուխ «օգնական» եւ երկրորդը, նոյն աստիճան, առողջապահական բաժնին մէջ։

Թուրք փաշան այդ չափով ալ չբաւականացաւ, առաջին օրերուն առանձին ճիգ թափեց իր «գնահատականները» համոզելու, թէ հայկական բանակի պարտութեամբ, մահուան վտանգը վերցուած էր ամէն մէկ հայու համար։ Եւ մոռնալով Դաշնակցականներու հասցէին ուղղուած իր թունոտ յայտարարութիւնը, պաշտօնի կոչած երկու Հայերուն միջոցով աշխատեցաւ հաւատք ներշնչել պահուըտած եւ ցիր ձեռք չինկածներուն որ գան եւ յանձնուին։

Ալ առիթ չունեցայ անձամբ իրենց հետ խօսելու, բայց այն բոլոր հաւաստիքները որ զանազան միջոցներով մեզ հասան, այն խորհրդատուութիւնը տուին, թէ Նորհրատեան եւ բժ. Գաղանճեան հաւատացի՞ն Գարաբեքիրի «ազնիւ» խօսքին։

Օրուան խօսակցութեան նիւթը եղաւ երկու պատասխանատու Հայերու բռնած դիրքն էր։ Ո՛չ ոք մինչեւ այդ օրը մազաչափ կասկածած էր անոնց հայրենասիրութեան եւ մանաւանդ հանրային խղճմտանքին։ Ընդհանուր համոզում էր, թէ անոնց գերի մնալը ազդեցոյց էր իրենց ժողովրդասիրութեանը։

Միակ տարակոյսի աղբիւրը այն է թէ, մի գուցէ Նորհրատեան եւ բժ. Գաղանճեան, մահուան սպառնալիքի տակ ընկճուած թուլցած էին։ Բայց, այդ կասկածն ալ անհաւատալի կը համարէր։

ՎԱՀԷ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

(Շար.)

մար։ Քէմալ Աթաթիւրքէն վերջ Մալաթիա-Տէվլի Փաշա գիծին պիտի հետեւի եւ համբորդութիւնը պիտի երկարէ մինչեւ Էլազիգ։

Մ. Քէմալի առաջին համբորդութեան իբր հետեւանք, Ներքին գործավարութիւնը նոր օրինագծեր կը պատրաստէ։ Ասոնց կարգին կը գտնուին կուսակալներու իրաւասութեանց ընդարձակման եւ ընդհ. քննչութեան օրինագիծերը։ Այս օրինագիծերը գործավարներու խորհուրդին մէջ քննուելէ վերջ պիտի քննուին նաեւ Խալքի երեսփ. հատուածին կողմէ։

Կարմիր Անաստուածները կը գործեն

Խորհր. Միութեան Թղթատարական եւ հեռագրական գործավարութիւնն ու Անաստուածներու միութիւնը համաձայնութեան եկան անթելի գործածութեան մասին։ Անաստուածներու միութիւնը պարտաւոր պիտի ըլլայ կանոնաւոր կերպով հակակրօնական քարոզչութեան յայտագրեր պատրաստել եւ հսկել որ անոնք անթելի միջոցով տարածուին ամբողջ Ռուսիոյ մէջ, Լենինկրատի, Խարքովի, Մինսքի, Թիֆլիզի կեդրոններէն։

Սպանիոյ խռովութիւնները

Սպանիա կը շարունակէ մնալ խռովայոյզ վիճակի մէջ։ Ոստիկանութիւնը բացառիկ միջոցներու դիմած է Մատրիտի մէջ, արգիլելու համար հաւանական խանակութիւնները։ Երեկոյեան ժամը 7էն սկսեալ, հետեւակ եւ ձիաւոր ոստիկաններ խումբ խումբ կը հսկեն քաղքին կեդրոնական վայրերը։ Իսկ գլխաւոր պողոտաներու տանող փողոցները խիստ հսկողութեան տակ առնուած են։ Արուարձաններու հսկողութիւնը յանձնուած է քաղաքային պահակներու։

Այս խիստ միջոցներու գործադրութիւնը կը վերագրուի համալսարանական շրջանակներու մէջ տիրող գրգռութեան։

Համալսարանի ուսանողները յայտարարած են գասադուլ որ հետզհետէ կը տարածուի նաեւ գաւառի վարժարանները։ Շատ տեղերու մէջ ուսանողները ցոյցեր կատարած են։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ օ Թէտր Լիւնի վերնայարկը, փլաս տ'Իթալի։ Օրակարգ՝ կոմիտէի զեկոյց եւ ընթացիկ հարցեր։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30—9.15, Ներքին կանոնագրի մեկնաբանում (ընկ. Գ. Հիւսեան)։ Ժամը 9.30 — 10.15, Պատմութիւն Նախայեղափոխական շարժման (ընկ. Տ. Թադոսեան)։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի կողմէ, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 84 Րիւ Շար, Սալօն Շարի մէջ։

կը ներկայացուի՝ ԽԱԽԱՐԻ ՄԷՋԷՆ

Ղեկավարութեամբ Մ. Մարութեանի եւ մասնակցութեամբ ծանօթ ուժերու։

Գիները՝ ժողովրդական

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Գ. Թաղապետարանի ընթերցասրահին մէջ։

Կը խօսի՝ Ընկ. Վ. ՋՈՒԼՀԷՐԵԱՆ

Նիւթ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը որպէս պետական գործօն

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած Նիսի Հայ Լսարանական միութեան կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Գրադարան-Ընթերցարանի մէջ (182 Bld. Madeleine)

կը խօսի՝ Ա. ԱԲՈՅԵԱՆ

Նիւթ՝ «Մեր ազգային բնաւորութեան գիծերը»

կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները Մուտքը ազատ է

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած «ՏՈՐՔ» Մարզական միութեան կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salles Harolaի սրահներուն մէջ, 3 Rue La Vieuville, մէթրօ Abbesses.

Արեւելեան նուագ յայտնի հայ նուագածուներու կողմէ մաս նաւոր սրահի մէջ։ 8 հոգինոց ճազ՝ ղեկավարութեամբ դաշնակահար Գ. Կարմիրեանի։ Մուտք 10 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱԹՆՈՒՎԻԼ լէ կօնէսի Ռազմիկ խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Յ. Խաչատուրեանի բնակարանը։ Ներկայանալ անդամատետրով եւ փակել առկախ մնացած հաշիւները։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Գատ. միութեան վիճաբանական ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանին մէջ, 11 Rue Dunoir, Lyon, կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Բ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ կը խօսի Գ. Օհան կարօ, նիւթ ունենալով Սայաթ Նովայի եւ բոլ երգերուն մասին, մէկ ժամ սինէմա։ կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՍԵՒԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Ուսումնասիրաց միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին Սօսիէթէ Լիոնէզի ճաշասրահը, կը հրաւիրուին բոլոր սեբաստահայերը։ Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ Պէլվիլի շրջանի բոլոր նախկին Հ. Մ. Ը. Մ. Սկաուտները եւ համակիրները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple, Ռուսսոյի գրադարանի սրահը։

ՏԵՍԻՆԻ Տարօն Տուրուբերանի միութեան պարգեւները շահեցան հետեւեալ թիւերը 508՝ հոտաւէտ իւղ, 417՝ հաւ, 304՝ Նապաստակ, 564՝ օճառ եւ արծան, 140՝ արդուկ, 484՝ Նկար եւ արծան, 314՝ գմեթի, 539՝ գուլպայ, 172՝ հովանոց, 403՝ ժամացոյց, 192՝ պայուսակ։ Պարգեւները ստանալու համար դիմել՝ անձամբ կամ նամակով A. Taniel-ianի, 26 Rue Arago, (Décines, Isère)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Ուրֆացի Պէարդ Տէր Աստուրեան կը փնտռէ Աղչէհիրի Պէյէտիէ ուսուցչուհի գաւակները Զարեհ, Սեդրակ եւ տիկին Կուլիայ եւ իր գաւակը Սարգիսը Երկու տարի առաջ միասին կը գտնուէին Ցունաստան։

Իմացնել՝ Կարապետ Հաշտասյանի գործատուն, 39 Rue de Ance, Villefranche S/Saône, Rhône. France.

— Կը փնտռուի կարնեցի յումայփոխ Աստուր աղայի որդին Յարութիւն Սարաֆեան, իմացնել՝ Փափազեանի, 4 Rue Beaudélique, Paris (18).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23

R. C. SEINE 376 288

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
30
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1931

30 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1481

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՇՏ ՃՐԱԳ ՄԸ ԱՒԵԼԻ

Այլասերման դէմ յարդարուած ճակատին ամէնէն զօրաւոր թումբը պիտի կազմէ, անշուշտ, դպրոցական ցանցը։

Այստեղ ալ, մեր առաջադրութիւնները կը զարնուին ամեն խոչընդոտներու. Մանաւանդ Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի մէջ, ուր տաշեղներու պէս կը ծփանք համայնակուլ յորձանքին երեսը։

Բայց եւ այնպէս, պիտի դիմադրենք ու պիտի դիմանանք։ Պիտի փորձենք անկարելին իսկ, նուազագոյն կորուստով ատելու համար։

Ամերիկայի մէջ, թէեւ բաւական ուշ, արդէն սկսած են լրջօրէն մտածել նոր սերունդի հայեցի կրթութեան, բանեք՝ դաստիարակման մասին։ Տեղ տեղ կան դպրոցներ։ Կամ հայերէնի եւ պատմութեան դասախօսութիւններ կ'ըլլան կուսակցական ակումբներու մէջ։ Ամերիկահայ Կարմիր Խաչը ստանձնած է ... հող մը՝ այս ճամբուն վրայ։

Այստեղ, Ֆրանսայի մէջ, օրը օրին կ'արձանագրենք ամէնէն խոնարհ ձեռնարկներն ալ՝ ինչո՞ւ ծածկել,— փարթամ կեդրոններէն աւելի, համեստ գաղութներն են որ սրտանց կ'աշխատին փրկել կարելին։ Փարիզը միշտ կը մնայ մեռեալ կէտի վրայ։ Մարսէյլը այս տարի չունեցաւ դպրոց, յարմար շէնք մը չգտնելով, եւ հիմա գրաղած է հանգանակութեամբ, տուն մը գնելու համար։ Լիոնը՝ իր անհոգութեամբ Պերլինի փոքր գաղութէն ալ վար կը մնայ։ Իսկ ընդհակառակն Մարսէյլի արուարձանները յարատեւօրէն վառ կը պահեն իրենց ճրագները, որոնք ձեռքի առլով։ Նոյնպէս՝ ուրիշ համեստ վայրեր։ Կա՛մ կը շուրջգուրան եղածին վրայ, եւ կամ հանգանակութիւններ կը կատարեն ծաղկոց մը բանալու համար (Ռօան եւն.)։

Ամբողջական աշխատանքի պատկերը նորէն կը ներկայացնեն միւս գաղութները, անոնք որ հեռու են լոյս քաղաքներէն, — Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Սուրիա, Եգիպտոս, Միջագետք, Պարսկաստան։ Դպրոց ունինք այս գաղութներուն գրեթէ բոլոր քաղաքներուն, եւ շատ մըն ալ գիւղերու մէջ։ Հազարաւոր մանուկներ կը կրթուին հայկական շունչով։

Բայց, քանի՞ հոգի գիտեն թէ ինչպիսի պայմաններու մէջ կը պահուին այդ հաստատութիւնները...

Բացի մեծափոր Եգիպտոսէն եւ համեմատաբար բախտաւոր Ռումանիայէն, միւս գաղութներու իւրաքանչիւր քաղաքն ու գիւղն ունի իր ողբերգութիւնը։

Պուլկարիայէն՝ դեռ երէկ հրատարակեցինք օգնութեան կոչ մը՝ չորս համեստ քաղաքներու համար, — Սթարա Զակորա, Նովա Զակորա, Խասգոյ, Այթոս,— համագումար 375 աշակերտ, որոնք ուսում կ'առնեն պատահական, վարձու շէնքերու մէջ։

Յունաստանի մասին խօսեցանք զանազան առիթներով եւ պիտի խօսինք տակաւին։ Սուրիան ամբողջ պատմութիւն մըն է որ կը պահանջէ առանձին ուսումնասիրութիւն եւ ուշադրութիւն։ Միջագետքը՝ շատ հեռու ըլլալով, հազիւ կը համարձակինք արձակել։ Իսկ Պարսկաստանի կեդրոն քաղաքներէն դուրս, գիտենք առնուազն 87 գիւղեր, որոնք հազիւ 1500 աշակերտի կրթութեան համար նախնական միջոցներ կրցեր են գտնել։ Բայց նոյնքան եւ աւելի թիւով դպրոցական տղաքներ փողոցները կը թափառին կամ կանուխէն գործի կը լծուին։ Նոյն պատկերը՝ յիշուած բոլոր վայրերուն մէջ։ Եթէ ոչ կէս առ կէս, գոնէ հարիւրին 40 դպրոցի երես չի տեսներ դպրոցական սերունդը։

Կարելի՞ է բարեփոխել այս պատկերը, մեր այս անիշխանական, անկերպարան կացութեան մէջ։

Աւելի որոշ եւ համառօտ խօսելով — կարելի՞ է դպրոցներ բանալ կարօտ վայրերու մէջ, կամ շէնք շինել, կամ փակումէ փրկել արիւն-քրտինքով պահուած կրթարաններ։

Անշուշտ ոչ։ Մարդիկ պոռալով-ճչալով, դուռնէ դուռ պտտելով, երբեմն կը յաջողին գլուխ հանել այս կամ այն ձեռնարկը, պահովել նպաստ մը։ Իսկ բուն թշուառութիւնը կը մնայ անդարման։

Անհաւասիկ աշխատանքի ճակատ մը, որ կրնայ խորապէս զբաղեցնել բոլոր սրտցաւ եւ ընդունակ տարրերը, Ֆրանսայէն մինչեւ Ամերիկա։

Մենք տարիներով շեշտեցինք նոր Միացեալ-Ազգանուէրիմը անհրաժեշտութիւնը. բայց ամէն ինչ մնաց թուղթի վրայ։ Եգիպտոսը, միայն, իր «Համազգային»ով, բացաւ լաւաւոր համբայ մը։ Բայց անոր միջոցները, ամբողջովին հիմնուած նաւ մը քաղաքացիներու գոհողութեան վրայ, հազիւ կրցան շէնք մը գնել Պէյրութի Ճեմարանին եւ տարրական դպրոցի մը։ Միայն Ճեմարանը, ինքնին, խոշոր բեռ մըն է։

Իբրեւ հիմնական մաս մեր այսպէս կոչած հնգամեայ ծրագրին, մենք նորէն կը գնենք համազգային լայնատարած, հաստափարիսխ եւ նիւթապէս ամուր կազմակերպութեան մը խնդիրը։

Ա՛յդ է միակ ելքը, ներկայ պարագաներուն մէջ։ Մանաւանդ երբ չունինք ո՛ր եւ է կեդրոնական իշխանութիւն, որ ստանձնէր գաղութներու նոր սերունդին փրկութեան հոգը։

Եթէ կարելի ըլլար երկուքը մէկ ունենալ, անշուշտ ծրագրներ պիտի սպասէինք։

Միշտ ճրագ մը աւելի.— ահա մեր միւս նշանախօսքը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ի ԳԻՆ ԱՄԷՆ ԲԱՆԻ

«Լա Թիւրքի Լիպէրալ»ի մէջ Ճէվատ Րիֆաթ, խօսելով երկրի տնտեսական եւ ելմտական կացութեան մասին կը գրէ.

«Թէեւ այս տարուան պիւտճէն տասնեակ մը միլիոն ոսկի զեղչուած է, սակայն եւ այնպէս ելքի բաժինին մէջ նախատեսուած 190-200 միլիոն ոսկիի գումարն ալ իշխանութեան կարողութենէն բարձր է։ Դրամական տագնապը որ ծեծուած էր կ'աւելնայ, այսօր իր գագաթնակէտին հասած է։

Անոնք որ կը փորձեն իբրեւ օրինակ ցոյց տալ մեզի Եւրոպայի եւ Ամերիկայի այն երկիրները, որոնք տնտեսական տագնապ մը կ'անցնեն այս պահուս, կը մոռնան թէ այդ երկիրներու տագնապը յառաջ եկած է պահեստի դրամներու առատութեան եւ ճարտարական գերարտադրութեան պատճառաւ։

Թուրքիոյ մէջ շրջաբերութեան դրուած թղթադրամին գումարը հազիւ 150 միլիոն ոսկիի կը հասնի։ Եթէ այս գումարէն հանենք դրամատուներու մօտ եւ «բուրդէ գուլպաներու» մէջ պահուած դրամները, կարելի է երեւակայել թէ, այդ պայմաններուն տակ, իշխանութիւնը ինչ պիսի դժուարութեանց կ'ենթարկուին, բաւարարելու համար պետական պիւտճէին պահանջները այսպիսի անձուկ միջոցներով։

Միւս կողմէ, դրամատուները ամէն տեսակ վարկ-դադրեցուցած ըլլալով, երկրին տնտեսական եւ առեւտրական շարժումը անդամալուծուած կը մնայ։ Նոյնիսկ պահ մը ընդունելով թէ, այդ վարկը դադրեցուցած չըլլար, դարձեալ պիւտճէին նախատեսած ելքի գումարը համեմատական չպիտի ըլլար, շրջաբերութեան մէջ գտնուող թղթադրամին հետ։»

Յօդուածագիրը ապա բաղդատութիւնը կ'ընէ այժմու եւ երբեմնի տնտեսական եւ ելմտական կացութեան, ուր առեւտրականները մեծ վարկեր կը ստանային, նուազ մաքսատուրքեր կը վճարէին եւ իրենց արկղներուն մէջ միշտ պահեստի դրամ կը գտնուէր։ Ու եզրակացնելով կ'ըսէ.

«Ուրեմն նկատի առնելով տիրող այս պայմանները, պէտք է որ որոշուելիք պիւտճէն աւելի չըլլայ, շրջաբերութեան մէջ գտնուող 150 միլիոն ոսկի թղթադրամէն, թէեւ նոյնիսկ այդ պարագային, տակաւին կացութիւնը փրկուած չըլլար։

Մուտքի բաժինին մէջ արձանագրուած գումարները կարենալ իրականացնելու համար, *ի գին ամէն բանի պէտք է օտար դրամ մտցնենք երկրին մէջ եւ աշխատինք մեր արտածումներուն համար հրապարակներ ապահովել։*

Եւ մինչեւ որ այս արդիւնքին հասնինք, պէտք է կարելի եղածին չափ սեղմենք ծախքերու բաժինը, շռայլութիւններէ խուսափինք եւ զեղչենք բարձր պաշտօնատարներու այնքան առատաձեռնօրէն վճարուած թոշակները, այսպէսով գոնէ մասամբ թեթեւցնելու համար խեղճ իշխանութեան ծանր բեռը.»

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԸ

Վարչապետ Պ. Փիէր Լավալ եւ իր նորակազմ դահլիճը արդէն ձեռնարկեր են գործի, եւ այսօր իսկ կը ներկայանան Երեսփ. Ժողովին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԵՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Քանի՞ հոգի են մահապարտները

Համաձայն զանազան աղբիւրներէ առնուած լուրերու, երէկ եւ առջի օր գրեր էինք թէ Մենէմէնի պատերազմական ատեանին դատախազը պահանջած է 3 կամ 10 անձերու մահապատիժը։ Վերջին լուրերու համաձայն, դատախազը պահանջած է մահապատիժ 60 հոգիի դէմ, բանտարկութիւն 43 անձերու դէմ եւ 5 կիներու անպարտութիւնը։

Իսկ Պոլսէն տրուած լուրերը կը հաստատեն նոր ձերբակալումները Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ։

Պատերազմական ատեանը, լսելէ յետոյ խոստովանութիւններ եւ վկայութիւններ, կը վերապահէ իր վճռին յայտարարումը։

Ատանայի մէջ ձերբակալուած է Հաճի Իլիաս Շէյխ Իսլամին նախկին խորհրդականներէն, քաղաքական նպատակներով՝ ժողովուրդին կրօնական զգացումները գրգռած ըլլալու ամբաստանութեամբ։

Թուրքիա, Ռուսիա եւ Համեւրոպա

ՊԵԼԿՐԱՏ, 28 յունուար.—Ենկիւրիէն տրուած լուրի մը համաձայն, թուրք կառավարութիւնը որոշած է ընդունիլ Ազգերու Դաշնակցութեան հրաւէրը եւ ներկայանալ Համեւրոպայի յանձնախումբին մայիսեան նիստին։ Թուրք պատգամաւորութեան գլուխը պիտի գտնուի արտաքին նախարարը Թէվֆիք Րիւշտի։

Թուրք քաղաքական շրջանակներուն մէջ, այն կարծիքը կը տիրէ թէ Խորհ. Միութիւնը պիտի հետեւի Թուրքիոյ օրինակին։ Սակայն բոլշեւիկեան մամուլը պահանջ կը դնէ որ Ռուսիա չընդունի Համեւրոպայի յանձնախումբին հրաւէրը։

Թուրք մարդկութեան ուսուցիչ

Մուսթաֆա Քէմալ որ քննական նոր ճամբորդութեան մը ելած է, Իզմիրի Խալք կուսակցութեան ժողովին մէջ ճառելով՝ իր կուսակցութիւնը յայտարարած է գեր-կուսակցութիւն.— Վա՛յ անոնց որ չեն ուզեր մեզ հետեւիլ, ըսած է։ Մենք վստահ ենք թէ պիտի հասնինք մեր հետապնդած նպատակին։ Եթէ օրէնքները անբաւական են, պիտի փոխենք։ Եթէ հարկ ըլլայ, ամէն բանէ վեր պիտի կենանք՝ հասնելու համար մեր նպատակին։

«Տնտեսական մարզին մէջ, ուզուած յաջողութիւնը չունեցանք, բայց այդ չի փաստեր մեր ակարութիւնը։ Թուրք ժողովուրդը ամէնէն առաջ աշխարհի սորվեցուց երկրագործութիւն եւ ճարտարարուեստ։ Մարդկութեան դաստիարակն եղաւ, ճշմարիտ գիտնականները համոզուած են ատոր։ Այդ արդէն՝ ազգին հանդէպ պարտաւորութիւն մը կը դնէ մեր վրայ եւ այդ պարտքը կը կայանայ այս ժողովուրդը տնտեսական զարգացման ճամբուն վրայ առաջնորդելուն մէջ։»

Ի հարկէ, այս գեր-կուսակցական խօսքերը ընդունուեցան յիմարական խանդավառութեամբ։

ԼՈՒՐԵՐ ԽՈՐՀՐԴ. ՍԻՈՒԹԵՆԷՆ

Հակակրօնական պայքար

Մոսկուայի մէջ հրատարակուող «Անաստուած» թերթը՝ պաշտօնաթերթ անաստուածներու միութեան, շատ խիստ յօդուածի մը մէջ կը մեղադրէ բազմաթիւ ուսուցիչներ եւ ուսանողներ թէ ջերմեռանդ հաւատացեալներ են։ Շատերու կարգին կը մատնանշէ Մոսկուայի համալսարանին մէկ ուսուցիչը որ կը նախագահէ բարեպաշտներու միութեան մը, ուրիշ մը որ առանց աւետարանը ծոցը կրելու, դուրս չելլեր եւ յետոյ ուսանողներ որոնք յայտարարած են թէ «Պէտք է վերջապէս բանի մը հաւատալ»։

Պայքար ծուլութեան դէմ

Ըստ բոլշեւիկեան «Քրասնայա Կազէթա»յի ահա թէ ինչպէս Փեթրոկրատի մէկ գործարանը լուծած է ծուլութեան դէմ պայքարի հարցը։ Ծոյլ գործաւորներուն վարձքերը կը վճարուին մասնաւոր սնտուկներու կողմէ որոնց վրայ արձանագրուած է «Տիտղոսաւոր ծոյլերու համար», հոն արձանագրուած է նաեւ ցանկը անոնց որոնք հոն դիմելու են իրենց վարձքերը ստանալու համար։ Ատկից զատ, անոնցմէ իւրաքանչիւրը կը ստանայ վկայագիր մը, ուր պարապ արձանագրուած է իր վարձքին համար։ Վկայագրին վրայ փակցուած է ենթակային լուսանկարը։

Թերթը կը յայտնէ թէ այս միջոցը շատ լաւ արդիւնքներ տուած է։

Օդանաւերու շինութիւն

Մոսկուայէն կը գրեն Պերլինի թերթերուն թէ այս վերջերս, կառավարութիւնը սկսած է 3 դեկաւոր օդանաւերու շինութեան, Ցէփլինի յատակագծին վրայ, 2500, 7000 եւ 20000 խորանարդ մեդրնոց։ Առաջին երկուքը պիտի վերջանան այս տարի, երկրորդը 1932ի գարնան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՄԵՆԷՄԷՆԻ ԴԱՏԸ

Ցակաւին ստոյգ կերպով յայտնի չէ թէ ինչ է պատերազմական ատեանի վճիռը։

Կարգ մը թերթեր գրած են թէ տրուելիք վճիռները դատական իշխանութեան կողմէ պիտի քննուին, Լուրը սխալ է։ Պատերազմական ատեանին վճիռները պիտի վաւերացուին պաշարման վիճակի ընդհ. հրամանատար Ֆախրէտտին փաշայի կողմէ։ Եթէ այս վճիռներուն մէջ մահավճիռներ գտնուին, Ազգ. Ժողովի վաւերացման պիտի ենթարկուին անոնք։

Ընդհանուր դատախազութեան ամբաստանագիրը երկար է. ամբաստանեալներուն յանցանքները անձնապէս կը ճշդուին եւ անոնց համաձայն պատիժ կը պահանջուի։ 100 ամբաստանեալներու դատավարութիւնը աւարտած է. դէպքին գլխաւոր հեղինակ նկատուած են Ցէրվիշ Մէհմէտ էմին, Նալընճը Հասան, Քիւչիւք Հասան, Թապուր իմամը Իպրահիմ, Սավֆէթ հոճա եւ ուրիշներ, որոնց կարգին կը գտնուին Մանիսայի եւ Հօրօզքէօյի մէջ ժողով գումարողները, Շէյխ Էսատ եւ Ալի։

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Զանազան տեղերէ նոր ձերբակալուածներ կը ղրկուին Մենէմէն։ Մինչեւ հիմա ձերբակալուած կիները 24 հոգի են։

Իքիչէշմէլիքի Քալաֆաթ մզկիթին իմամ Հաֆըզ Էօմէր Էֆէնտի ձերբակալուած եւ Մենէմէն տարուած է։ Ցիշեալը ժամանակին օգնած է Շէյխ Էսատի կողմէ Իզմիր ղրկուած մարդոց։

Իզմիրի Տէյիրմէնտաղը թաղին մէջ կարգ մը տուներ խուզարկուած են։ Այնտեղ էմինէ անուն կին մը հարցաքննուած է։ Այս կնոջ հարցուած է թէ Շէյխ Սայիտի ընկերներէն որո՞նց տուները գացած մնացած է։

Պալըքէսէրէն երկու հոճա եւ Ուրլայի Ցէնիզլի գիւղէն պըռուսացի Հիւսնիւ հոճա ձեռնակապով Մենէմէն բերուեցան։

∴ Մենէմէնի ոստիկանութիւնը մինչեւ հիմա 750 ճամբորդութեան արտօնագիր տուած է։ 100 հոգի առանց արտօնութեան ճամբորդած ըլլալով ձերբակալուած եւ պատերազմական ատեանին յանձնուած են։

∴ Յուսմա Օվայի Պուլկուրճու գիւղին մէջ յանցանքի վրայ ձերբակալուած են Շէյխ Ցէտէ եւ կօշկակար Մուսթաֆա որոնք բազմաթիւ գիւղացիներ եւ կիներ հաւաքած, գրգըռպաշական արարողութիւններ կը կատարէին։

ԱԼՊԱՆԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ

ԹԻՐԱՆԱ, 28 Յունուար.— Առտուն ժամը 7ին, Քորիցայի մէջ ուժգին երկրաշարժ մը տեղի ունեցաւ։ Անկից վերջ, զգալի եղան նաեւ երեք թեթեւ ցնցումներ։ Բազմաթիւ բնակարաններ վնասուեցան։ 600ի չափ տուներ անբնակելի դարձած են։ Ռումանական եկեղեցին քանդուեցաւ։ Երեք մեռեալ եւ երեք վիրաւորներ կան։ Քաղաքին ելեկտրական եւ հեռաձայնական կազմածները աւրուած են։

ՅՈՅՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ԵՒ ԿՐԻՓԸ

Ամբողջ Յունաստանի մէջ կռիւը մեծ աւեր կը գործէ, թէև մեռնողներու թիւը այնքան բարձր չէ։ Ներակոյտի եւ Երեսփոխան. ժողովի անդամներէն շատերը բռնուած են։ Այս պատճառով Խորհրդարանի նիստերը առժամաբար դադրած են։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Եւրոպական երկիրներուն մէջ ամէնէն աւելի Անգլիան է որ կը տուժէ անգործութեան տագնապէն։ Գրեթէ պատերազմէն ի վեր, Անգլիոյ յաջորդական դահլիճներուն գլխաւոր մտահոգութիւնն եղած է անգործութիւնը որ մեծ անդրադարձումներ ունեցած է անոր ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան վրայ եւ հակառակ այլազան ձեռնարկներու, եւ բուռն ճիգերու, տագնապը փոխանակ մեղմանալու, հետզհետէ սաստկացած է, եւ բարւոքման որեւէ աղդանշան ցոյց չի տար։

Անգործութիւնը, իբր ընկերային յամառ չարիք, 10 տարիներու պարմութիւն ունի արդէն եւ նոյնիսկ այն ատեն (1928-29) երբ զանազան երկիրներ, մանաւանդ Ամերիկա եւ Ֆրանսա, գործերու առատութեան եւ բարգաւաճման շրջան մը կը բոլորէին, Անգլիա ստիպուած էր կերակրել 1 միլիոն անգործներ։ Այսօր, այդ թիւը բարձրացած է արդէն 2 միլիոն 600,000ի։

Պէտք չէ սակայն ընդունիլ թէ այս թիւը կը ներկայացնէ հոկայ բանակ մը մարդոց, որոնք օրն ի բուն կը թափառին աշխատանոցէ աշխատանոց եւ ոչինչ կը գտնեն բանելու։ Պէտք է զանազանութիւն մը մտցնել դան գործաւորներ որոնք իրենց արհեստին եւ ընդունակութեան իսկ բերումով, կը ներկայացնեն մասնակի գործազրկութիւն, կ՚աշխատին կրճատուած ժամերով եւ շաբաթական մէկ քանի օր եւ կամ այդ իսկ պատճառով, բնաւ գործ չեն գըտներ։ Կայ անարհեստ աշխատաւորներու դասակարգ մը, որուն համար կարելի է ըսել թէ պատահաբար կ՚աշխատի, այսինքն որեւէ գործ ընելու պատրաստ ըլլալով մէկտեղ, անգործներու փիճակագրութիւնը լրացած օրն իսկ, աշխատանքէ կը զրկուին եւ կը մտնեն բանակին մէջ։

Կատարուած խիստ քննութեան իբր եզրակացութիւն կարելի է ըսել թէ ներկայ անգործներու 35 առ հարիւրը միայն բացարձակապէս անկարող են որեւէ գործ գտնել ճարտարարուեստի զանազան ճիւղերուն մէջ, թուլութեան հետեւանքով։

Իսկ բուն անգործներու թիւը երեւան հանելու համար, համաձայն կարգ մը մասնագէտներու պէտք է զեղչել 400,000 անձեր որոնք աշխատանքի անընդունակ ըլլալով, պէտք է որ արդէն, գործերու ամէնէն առատ շրջանին իսկ հանգստեան թոշակ, կամ անտարբեր կանոնաւոր նպաստ ստանային։ Պէտք է զեղչել նաեւ 500,000ի մօտ աղջիկներ կամ երիտասարդ կիներ, որոնք ընտանիքներու մէջ ծառայութիւն կ՚ընէին եւ սակայն այսօր անգործ կը նկատուին ու նպաստ կը ստանան։

Բուն իսկ անտեսական համատարած տագնապին հետեւանքով Անգլիոյ մէջ ուրիշ անգործներու թիւը համեմատական պէտք է նկատել բնակչութեան թիւին ամման։ Իրօք, ամբողջ աշխարհի մէջ, բնակչութեան թուական աճումը կարգ մը անտեսագէտներ կը նկատեն տագնապին անուղղակի պատճառներէն մէկը։ Հակառակ ընդհ. պատերազմին զոհուած միլիոնաւոր բազմութիւններու, 1914էն ի վեր, Անգլիոյ բնակչութիւնն աւելցած է 5 միլիոն եւս եւ այսօր, Անգլիոյ ամէն մէկ քառակուսի մղոն տարածութեան կ՚իյնայ 700 բնակիչ։

Պատերազմէն առաջ, արտագաղթը կը կազմէր անդական անգործութեան դէմ ապահովութիւն մը։ Ցարեկան մօտ 100 հազար մարդ կ՚արտածէր Անգլիա դէպի Քանատա եւ Աւստրալիա, իսկ պատերազմէն յետոյ, այդ թիւն իջած է 20—27000ի։

Սակայն, իբր անգործութեան անւաճառելի կողմ մը, բնակչութեան թիւի աճումը, այնքան ճիշդ չի թուիր ըլլալ. եթէ հարցը քննել պէտք ըլլայ համաշխարհային ծաւալով։ Ճիշդ է այն երկիրներուն համար, որոնք զուրկ են իրենց բնակչութեան պահանջներուն գոհացման անհրաժեշտ բնական ու արհեստական միջոցներէն։

Բնակչութեան կապուած պատճառներու քննութեան ատեն, պէտք է նկատի առնել նաեւ ազգաբնակչութեան ներքին փոփոխութիւնները, կը գրէ Անգլիոյ տագնապը քննող յօդուածագիր մը։ Պէտք է նկատի ունենալ նաեւ հոգեբանական ընդհանուր մթնոլորտ մը, որ նիւթական վիճակի անհամեմատ կենցաղ վարելու ձգտում եւ ընդհ. պատերազմէն յետոյ, որքան քաղաքներու բազմամբոխ ժողովուրդները, նոյնքան եւ ազգաբնակչութեան աւագական խաւերը, խաղաղութեան կեանքէն վերադարձած վայելքի, ճոխութեան, հանգստեան կեանքի կարօտներով։ Երեւոյթ որուն դէմ խոտոր ու կառավարական խնամութիւններ անզոր էին գործել անշուշտ, ընդհակառակն, գրեթէ բոլոր երկիրներու մէջ, կառավարութիւնները ջանացին գոհացում տալ ժողովուրդին այդ հակումին եւ արդար ձգտումին։ Վերջերս, Անգլիոյ Ազատական կուսակցութիւնը յայտարարութեամբ մը կը հաստատէր թէ, զեկավար շրջանակները կը ջանան ապահովել ապրուստի շատ աւելի բարձր մակարդակ մը, քան ինչ որ թոյլ չեն տար անգլիացի ժողովուրդին ոչ ուժը, ոչ կարողութիւնը։ Այս երկիրն ուրիշ իր միջոցներէն վեր կեանք կը վարէ, ինչ որ իր ներկայ պայմաններուն մէջ, կը պարտադրէ չափազանց ծախսերու խիստ կրճատում մը։

Այստեղ է որ երեւան կուգայ անգլիական տագնապին ամէնէն զգայուն կէտը, արտադրութեան գիներու բարձրացումը, որ կը խափանէ արտածումը։ Բոլոր երկիրներէն աւելի, իր ներքին կազմին իսկ հետեւանքով, կը գրէ յօդուածագիր մը, Անգլիա պարտաւոր է արտածել իր երկրին ճարտարարուեստական արտադրութիւնները, կարենալ վճարելու համար եւ նախանիւթի եւ պարէնի գնումները։ Արդ արդ վիճակագրութիւն մը ցոյց կուտայ թէ ամէնէն աւելի արտածման մէջ է որ անգործութիւն կը նշմարուի, հիւսիսերէն մէջ հարիւրին 144, հանքածուխ հարիւրին 49, երկաթ եւ պողպատ հարիւրին 60, մեքենաներ հարիւրին 89, քիմիական արտադրութիւններ հարիւրին 92։

Հասկնալի է ուրեմն թէ անգործութեան անդական աղբիւրները սաստկացած են նաեւ ընդհ. տագնապի հետեւանքով։

Իսկ անգործութեան դէմ, կառավարութեան ձեռք առած միջոցները ծառայած են միմիայն նուազեցնելու թշուառութիւնը։ 1930 յունիսի օրէնքով, անգործներու կը տրուի շաբաթական 17 շիլին, առաւել 7 շիլին ընտանիքի իւրաքանչիւր չափահաս անդամի։

ԿԱՐՄԻՐ ԳԻՒՆՈՒ ՆԵՐՍ

ՊԱՐՏԱԴԻՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Համաշխարհային պատերազմը եւ նրան յաջորդող եռամեայ քաղաքացիական անխնայ կռիւները խախտել քայքայեցին Ռուսաստանի անտեսութիւնը եւ բոլշեւիկները կանգնեցին կատարեալ դատարկ տեղի։

Այս բանից աւելցին առաւ ժողովուրդը եւ հասարակապէս այն փոքր ու տկար ժողովուրդները, որոնց բանի չեղած են ռուսական միջնադարեան սայլին։

Սովն ու համաճարակները տիրականօրէն իշխում են այդ երկրում եւ դարձել են բնական երեւոյթներ։ Բոլշեւիկները ամէն կերպ աշխատեցին բնականոն յարաբերութիւն հաստատել դրամատիրական երկիրների հետ, բայց վերջիններից շատ քիչերը համաձայնեցին նրանց հանաչել իբրեւ Ռուսաստանի օրինական իշխանութիւն։

Մեծամասնականները չկարողանալով հոշակեցին Ռուսաստանի պարտքը եւ միջամտանակ պարտատէրների դռները բախեցին, տարիներ շարունակ, վարկեր ստանալու, բայց նման կենսական խնդրանքին բացասական պատասխան կարող էր լինել։

Եւ ահա՛, իրենց գոյութեան տասը եւ աւելի տարիներին մեծամասնականները, յալը կարծ ամէն կողմից, ակամա ներքին փոխատուութիւններով իրենց անտեսութիւնը վերականգնել եւ ձեռնարկել հսկայական կառուցման։ Դրան զուգընթաց նրանք դրին հրապարակ հանեցին, համարեա դրի գներով, պետական եւ հանրային գոյքերը, ժողովուրդից թալանած եւ բռնագրաւած թանգարժէք զարդեղէնները, տան կահ-կարասիքը, օճառից մինչեւ գերձան, երկաթեղէնից մինչեւ ապակեայ բաժակները։ Սակայն պետական ծախ դրամարկղը ոչինչով չլցուեցաւ։ Թշուառացած հարկերը, ուծացրին անփական ճարտարութիւնը, վերացրին ավուասուր եւ ամէն բան կեղեքեցին իրենց ձեռքը, բայց այդ բոլորը դարձեալ անցաւ ընդ ունայն, անտեսականի նոր ճգնաժամերի գալու պատճառով։

Այդ բոլորը անպտուղ համարելով, նրանք սկսան արտածել արմտիքը, ժողովուրդին սովամահ թողնելով։ Այդ փորձն էլ անյաջող անցաւ, որովհետեւ եկամուտը հազիւ կարող էր բաւականացնել արտասահմանի քաղաքչութեան եւ լրտեսական ցանցի ծախսերին։

Ինչպէս ամէն նոկասում, այստեղ էլ նրանք իրենց գործելակերպը փոխեցին։ Այժմ անտառ եւ փայտեղէնի արտածութեան խնդիրն է, որ զբաղեցնում է դրամատիրական երկիրների կառավարութիւններին։ Այս նոր փորձով նրանք ուզում են երկու ձմերուկ բռնել։ Նախ՝ ներացած Եւրոպայում ա-

ռաջ բերել անտեսական տագնապ, յեղափոխութեան հող պատրաստելու համար։ Երկրորդ լիուլի օգտուել այն աշխատանքից, որ օրհաղարձուած էր դեռ հորտատիրական կարգերի ժամանակ եւ որ հիմա «սոցիալիստական հայրենիքում» անւանւում է «պարտադիր աշխատանք»։

Այս պարտադիր աշխատանքը կատարւում է ամենատարօրինակ կերպով։

Այժմ Ռուսաստանի անտառներում ծրի ու պարտադիր աշխատում են այն բոլոր տարրերը, որոնք այս կամ այն կերպ դեռ չեն խորտակել պաշտօնական գաղափարախօսութիւնը։ Նրանց մէջ կան ընկերվարականներ, գիւղացիներ, քահանաներ, մէկ խօսքով բոլոր նրանք որոնք խուսափ կամ անխուսափ դատապարտուած են ու քշուած։ Նրանց թիւը տասնեակ հազարների է հասնում։

Այդ «Դորշ տաւարները» ինչպէս բոլշեւիկներն են անւանում, անկամ ու հիւծ հոսի պէս, քշւում են կայանից կայան, մէկ շրջանից միւսը, մերթ միւսնայն նպատակով։ Եթէ նրանք մեռնում են սովից եւ ցրտից, լաւ, եթէ յամառ կերպով ապրում ու տոկում են աւելի լաւ, որովհետեւ աշխատում են ձրի եւ նրանց աշխատանքի արդիւնքը դրամատիրական շուկաներն են հանւում եւ վաճառւում։ Առաջին հերթին Ամերիկան էր, որ մարդասիրական մի ցոյց արաւ լուռ մնալով այդ «էժանագին վաճառքի»։

Իսկ բոլշեւիկները ժխտելով մխոտեցին եւ հաւատացրին, որ նման ձրի եւ պարտադիր աշխատանքներ չեն կատարւում խորհրդային երկրում։ Բայց ո՞վ է նրանց հաւատացողը։

Այդ բանը ստուգելու համար՝ Ամերիկան կազմեց մի յատուկ յանձնաժողով գործը քննելու եւ ստուգելու, ինչպէս նաեւ հաշիւը բոլշեւիկեան քարոզչութեան։

Ու բոլշեւիկները իրենց սամուրով պղծեցին են, այս անտեղի հետաքրքրութեան համար։

— Զգուշացէք զգոյշ, — գոռում են նրանք. — դուք ձեր տանը չէք. որ կարգադրութիւններ արէք։ Մի կողմից Ամերիկան ալդանի գիրք է բանում բոլշեւիկների հանդէպ, միւս կողմից Անգլիան հակառակ կէտի վրայ է հաւանում։

Ինչպէս յայտնի է, անգլիական կառավարութիւնը մի նոյնակ հրապարակեց, որ պարզապէս պաշտպանութիւն է աշխատողավ բոլշեւիկների։

Այդ նամակում Անգլիան պատճառաբանում է, որովհետեւ անտառային աշխատողների մէջ կան ե՛ւ ազատ ե՛ւ պարտադիր աշխատողներ եւ որովհետեւ չի կարելի ստուգել, թէ Խ. Միութեան արտահանած անտաձի ո՞ր մասն է ազատ կամ պարտադիր աշխատանքի արդիւնք, հետեւաբար անկարելի է արգիլել անտառային նիւթերի արտածութիւնը։

Իսկ կառավարութեան գլուխ կանգնած Մաքտոնալտը աւելի պատճառաբանութիւն ունի. —

— Չէ՞ որ մենք չենք կարող պահանջել մի անկախ պետութիւնից խօսքը Խ. Միութեան մասին է), որ նա թոյլ տայ անգլիական քննիչ յանձնաժողովին քննութիւններ կատարել հողի վրայ։ Այդ հարցը պարզելու համար, մի խնդիր, որ ներքին հանգամանք ունի։ Այսպիսով, ինչպէս տեսնում է ընթերցողը, արդարացւում է պարտադիր աշխատանքը թէ՛ դրամատիրական աշխարհի եւ թէ՛ բոլշեւիկների կողմից։

Ռուս տարագիր մամուլը, այս առթիւ, այն միտքն ու բարեմիտ հաւատացն ունի, որ «դրամագլուխը» Եւրոպան չի կարող հանդուրժել նման հակամարդկային եւ հակաքնական աշխատանքի ձեւին, որի արդիւնքը արտասահման է հանւում վաճառելու համար։

Երջանի՛կ միամտութիւն... Մենք, հայերս, այդ նոյն վստահութիւնն ունէինք Եւրոպայի «քաղաքակրթութեան» եւ «խղճի» մասին, մեր դատի յաջող լուծման ակնակէտից... Բայց դա յիսուն տարի առաջ էր։ Այսօր, յիսուն տարի հետքը, դեռ կան մարդիկ եւ նոյնիսկ Ռուսաստանի նախատակները վարող քաղաքական անձեր, որոնք ապրում են մեր քաղաքական երջանիկ մանկութիւնը։

Ռ.

Մ. ԲՐՍԷՆ

Այնպէս որ նպաստներու տարեկան գումարը միջին կը յանգի 107 միլիոն շիլինի, որուն 77 միլիոնը կը ծանրանայ հարկատուներուն, 16 միլիոնը գործատէրերուն եւ 14 միլիոնը աշխատաւորներուն վրայ։ Եւ այսպէս, տարեկան 40 միլիոնի բաց մը կը գոյանայ անգործներու սնուցման հաշւոյն։ Իսկ այս բոլոր գումարները կուգան աւելի սղել արտադրութեան գիները։

Ցարդ կատարուած ճիգերու անյաջողութիւնը՝ գոգցեն ակօգնութեան ու յամառութեան առջեւ, ցոյց կուտան թէ Անգլիոյ անտեսութիւնը կը գտնուի յաւէ ու շրջանակի մը մէջ, որուն դէմ անդական, սահմանափակ միջոցները որքան ալ ազդու ըլլան, չափաւ կրնան գոյն փոխել, առանց միջազգային ձեռնարկներու։

ԵՐԲ ՑԱՑՏՆՈՒԵՑԱՒ ԵՂԻՇԷՆ

ԽՄԲ.— Թէեւ շատ ուշ մեր ձեռքը հասաւ այս գրութիւնը, բայց հրատարակութեան կուտանք նկատի առնելով երկու դասախօսութեանց մէջ յայտնուած նորութիւնները.—

Ցունուար 12ին Նուպարեան Մատենադարանին մէջ դասախօսեցին Օր. Ս. Տէր-Ներսէսեան եւ Հ. Ն. Ակինեան։

Օր. Ս. Տէր-Ներսէսեան խօսեցաւ ֆրանսերէն, նիւթ ունենալով Լէյմիածնի Աւետարանին նկարները։ Հակառակ Յ. Ստրիգովսկիի տեսութիւններուն, ջանաց ապացուցանել, թէ Աւետարանին նկարները յօրինուած են հայ արուեստանոցի մէջ, անոնք նկարուած են ձեռագրին գրուելէն առաջ, հաւանօրէն Ժ. դարուն, երբ կային Հայաստան մանրանկարչական դպրոցներ։

Հ. Ն. Ակինեան խօսեցաւ Եղիշէի ապրած ժամանակի եւ անձնաւորութեան մասին։

Հայկական աւանդութիւնը կը ներկայացնէ Եղիշէն Ե. դարու մատենագիր, աշակերտ մը Կորիւն Վարդանի, որ մասնակցած է 451ի կռիւներուն։ Հայոց պարտութեան մասին յետոյ առանձնացած է Մոկաց լեռներու վրայ եւ ապրած է հոն ճգնաւորական կեանք մը եւ հոն ալ վախճանած։ Այս աւանդութիւնը գիր առնուած կ՚երթայ Ժ. դարուն։ Արդէն Բոզքէն եւ Կիւլէսերեան կասկած յայտնած էր աւանդութեան ստուգութեան մասին, անիկա նոյնիսկ Եղիշէ անունը համարած էր կասկածելի. բայց պատմագրի ժամանակը դարձեալ կը նշանակուէր Ե. դարուն, թէեւ կ՚ընդունէր, թէ Եղիշէ ծանօթ էր Ղազար Փարպեցւոյ պատմութեան։

Ակինեան դիտել տուաւ թէ Եղիշէ քանի որ Ղազար Փարպեցիի պատմութենէն կ՚օգտուի, չի կրնար 500էն առաջ գրած ըլլալ իր աշխատութիւնը։ Մատենանշէն Եղիշէի մէջ կէտեր, որոնք զինքը աւելի ուշ ժամանակ մը կ՚ենթադրեն։ Այսպէս գիտէ Եղիշէ Սասանեան պետութեան ճգնաժամային վայրկեանները. գիտէ թէ հայ-պարսկական կռիւները հրդեհած են բիւզանդական պետութիւնը. ակնարկներ. որոնք 572ին յաջորդող դէպքերը կ՚ենթադրեն, երբ հայ - պարսկական կռիւները դարձան պարսիկ-բիւզանդական պատերազմներ, որոնց տկարացուցին սասանեան պետութիւնը։ Յառաջ բերին ներքին ապստամբութիւններ, երբ հիմէն սասանեցաւ Սասանեան գահը։ Ակինեան կը տեսնէր Եղիշէի մէջ ակնարկներ նաեւ 602 — 628 շրջանի քաղաքական անցուդարձերու մասին։

Այն պարագան, որ Եղիշէ այնպէս մաւլ կերպարանքով կը ներկայացնէ Վասակ Սիւնիի անձը, հակառակ Կորիւնի եւ նոյնիսկ Ղ. Փարպեցիի, կը բացատրէր Ակինեան այն ենթադրութեամբ, թէ Եղիշէ իր աչքին առջեւ ունեցած է Սիւնեաց նախարարներու կատարած դերը 558 — 600 շրջանին եւ ուզած է ի դէմս Վասակայ խարազանել անոնց հայրենադաւութիւնը եւ 572ի հայ ապստամբութեան կասի օրերուն անոնց կատարած տխուր դերը։ Ապստամբեցաւ այս թուականին Վարդան Մամիկոնեան, ապստամբութեան մասնակցեցաւ բովանդակ

Հայաստանը, ...
հետ։ Բայց Սիւնեաց ...
հերու իր նիզակակցե...
այլեւ Ատրպատական ...
պետութեան դրօշին ...
ուելու պարսիկներ...
դէմ ըմբոստացած հայ ...
բարներու դէմ։ Եղիշէ ...
մութիւնը աւելի ...
թիւնն է 572ի ապստամ...
թեան, քան 451ի կռիւ...
արձագանգ մը 572 — 6...
ջանի արիւնահեղութիւ...
հայկական սահմաններ...

Եղիշէ ժամանակակից ...
դէպքերուն միւս ...
անոնցմէ, որոնց Թաղ...
յաստանը եւ հեռացան ...
դական բաժին։

Դանդաղանք օրերու...
ցնելոց հայ ուխտաւորնե...
կը անցած Պաղեստինի ...
վայրերը, բարձրացա...
լեռը, ուր տեսաւ, ինչ...
նին կը վկայէ, միանձ...
րու վանքերն եւ այն...
կած կրօնաւորական ...
Ուխտաւորներու հետ ...
դեցին մինչեւ Սինայի ...
տեսնելու այն կողմե...
միանձնարանները։ Հա...
հած է իրեն Է. դարու ...
կէսին Անաստաս կրօնա...
նայի լերան, ուրիշ խօ...
Նաստաս անունի ...
նուած Վահան Արիստ...
բիւզանդական արեւելեա...
նակի զօրավարը, որ ...
առանձնացած էր այ...
նուիրուած միանձնակա...
ցի Յովհաննէս Կլիմաքս...
Անաստաս կը յիշէ ...
Կլիմաքսի վարքին եւ ...
լերան կրօնաւորներու ...
թեան մէջ թէ հայ ...
եկած բարձրացած է ...
հայ ուխտաւորներու ...
նայի. կրօնաւորած է ...
վանքերէն մէկուն մէջ ...
նած արբեկնոց կրօնա...
նակ։

Թաբոր լերան վրա...
նուած Եղիշէն առանց ...
կայսի նոյնն է ալս Եղիշէ...
Նախ պատմագիր Եղիշէն ...
է Թաբոր լերան ծանօ...
նակին հետ։ Անոր ժամ...
պէտք է ըսա որուն գնել ...
ներորդ դարու առաջին ...

Այս միանձնաւորն է ...
խօսի Վարդանի պատմ...
մէջ. աշխարհական իբր ...
բարիքներն անցնող կր...
որ իսկական երջանկութի...
բաշխարհին մէջ կ՚երազէ...
համարէ մահը, վասն ...
հաւամք կը յուսայ ...
անմահութեան։ Եղիշէ ...
ներուն մէջ աւելի կրօնը ...
դելու համար հրապարակ ...
քան պատերազմի խրախ...
Վարդանի մէջ աւելի կրօ...
մար արիւն թափող մար...
կ՚երգէ քան հայրենի ...
թեան հերոսը։ Քարոզիչ...
յատկութիւններն ունի ...
փիլիսոփայ է, մարգա...
ուածաբան, առասպելաս...
տէր ճկուն լեզուի, հար...
ռամթերքի եւ բազմազ...
տայայտութեան ձեւերու ...

Հ. Ակինեան չէշտեց ...
Եղիշէի աթոռը Ե. դար...
փոխադրուի Է. դարու ...
կէսին, այսու հայ մատե...
թիւնը դէմք մը չահած ...
քան տուժած։ Ցանձին ...
Է. դարու առաջին կէսի ...
մատենագրութեան ամայ...
մէջ ովասիս մը կը ծաղ...
Եղիշէ մեզի աւելի ...
պիտի ըլլայ այս դարու...
հինգերորդին մէջ։

Դասախօսը խօսող...
տեսութիւնը մանրամա...
ներկայացնել աՀանդէս ...
նայի մէջ։ Այս առթիւ ...
դատեց հրաւիրել հայ ...
կութիւնը որ աւելի ...
վերաբերուի դէպի Մխի...
յիշեալ թերթը։

Դասախօսութենէն ...
խօսք առին Հ. Սահակ ...
Մովսէսեան եւ Գ. Ա. ...
եան։ Առաջինը ուզեց ...
ընդունիլ այնպէս ինչպէս ...
Իսկ Զօպանեան ընդհ...
համակարծիք գտնուեցա...
նախօսին հետ, շեշտելով ...
Եղիշէ աւելի բանաստեղծ ...
պատմիչ։

Ծ. ՊԻՆԵԱՆ

Զ. Ե. Ռ. Մ. Ի ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Անցեալ Հինգշաբթի խօսեցաւ Ա. Շահխաթունի, որ ներկայացուց Հանրապետական Հայաստանի կացութիւնը զինուորական տեսակէտով։

Հերոսական տարիներ էին անոնք մեր պետութեան կերտման... ի վեր, մենք միայն պատե... կիւթիւններ կը լսէինք մեր մե... ջեն մեծ Հայաստանի մասին, ... Թագաւորներու մասին։ Հա... Համաշխարհային մեծ պատերազ... մենք եւս Հարկադրուեցանք ... — կռուիլ Հայրենիքի ... մար եւ ամէն կողմէ Հայրե... ... եր Հայեր վազեցին երկիր՝ ... պէտքելու Համար զոյնի։ Եւ ահա ամէն ճակատի վրայ, կռիւ ... մարիի դէմ, կռիւ սովի դէմ, ... եւ զառանցութեան դէմ, կռիւ ... ինչպէս Հայ Հարուստներու ... թեանց դէմ։ Հայրենասէրը ... ու ընդոտիպապատ գրկախառն ... կ'ընէր, իսկ մեր քաղքենին ... Հիշը նստած կը զուարճա... ո՞վ պիտի խորհէր զինուորին ... խաղաղին։

Անցնինք դէպքերուն եւ փո... ներ փաստերով։ Կազմուեցան ... Խորհուրդ եւ Հայկական ... ներ, տեղի ունեցան Ճգնա... մային քաշներ, Կովկասի եւ ... Պարսկաստանի գծին վրայ կար ... թիւով զինուոր երբ 1917ի ... եւ իկեան յեղափոխութիւնը ... յեցաւ բանակին մէջ խնկաւ ... ալքութիւն, եւ օրուան կար... խօսն էր «Տո՛ւն, տո՛ւն, տո՛ւն»։ ... բոլորը կը մեկնէին տուն, ձգե... ամէն բան։ Բոլորը պիտի անցէ... Հայաստանի վրայէն, գժուար ... երեւակայել թէ զօրքին ան... տեղը ինչ վիճակ կը ստանար։ ... էն անասնապէս քայքայուած ... յաստանը՝ ինչպէս պիտի դիմա... այս մարդկային ծովածաւալ ... Հրին։ Դարձեալ Հնչեց փողը եւ ... 000ի բարձրացաւ Հայ զօր... թիւը։ 40,000 զօրքը պէտք ... պաշտպանէր բոլոր ճակատնե... եւ երկիրը նուազագոյն զոհ... ութիւնով ազատէր նահանջող ... ներուն թալանէն։ Թուրքը ... կ Հրացանը կը ծախէին մէկ ... րլիի եւ Հայ Հարուստը սան... մ չէր տար, իսկ մեր գրագէ... նամիները առիթէն օգտուե... ն եւ զինուեցան։ Հայաստան ... պատուած էր բազմաթիւ ... նամիներով։

Եւ ահա պայթեցաւ պատե... մի առաջին գնդակը։ Թուր... րը կ'առաջանային, գրաւեցին ... րոյը, զանազան խորդախու-

թիւններով Հասան Ալեքսանդրապոլ։ Հայ ժողովուրդը զգաց վտանգը։ Մէկ սիրտ մէկ Հոգի, կանգնեցաւ ոտքի։ Սարդարապատի մէջ Թուրքերը պարտուեցան։ Այս յաղթանակին մէջ մեծ դեր ունեցաւ Արամը։ Իսկ անդին Հայ քաղքենին պարզ Հանդիսատես էր։ Աճարեան Թիֆլիսի մէջ Հարուստ մը կը դիմէ։ Հայ Հարուստը կը պատասխանէ.— Հագիս ուզէ՛ առմ, բայց ոչ դրամ։

Այսպէս կը ժառնէր երկրի Հայ Հարուստը։

Արտասահմանի Հայ Հարուստն ալ ոչ մէկ օգնութիւն ցոյց տուաւ։ Փարիզի Հայ Հարուստները իրենց Հայ ըլլալը այն ատեն ընդունեցին, երբ Ֆրանսացի կինը ազատ առնելով Փարիզի փողոցներուն մէջ՝ կ'աղաղակէր զանոնք։ Հայ Հարուստները ուզեցին Հայերէն խօսիլ, «Հայ ենք» ըսին, որ Ֆրանսացի կինը դարձեալ չապտակէ եւ չտափակէ ճակատ մեկնիլ։

Հայ զինուորը մինակ էր, իր կողքին կար միայն մէկ կուսակցութիւն, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ ամէն պատասխանատուութիւն ստանձնեց եւ գործեց։ Ու տեղի ունեցաւ կարսի երկրորդ ճակատամարտը։

Գ. Շահխաթունի քարտէսին վրայ ցոյց տուաւ կարսի ամրութիւնները, եւ ռազմագիտական տեղեկութիւններ տուաւ այդ առթիւ։ Պարզեց թէ ինչ էին պատճառները այդ պարտութեան։ Այս օրերուս ուրիշներ կը տանեն Մառնի եւ Վէրտէոնի յաղթանակները, պէտք է գիտնանք, որ մեր ռազմաճակատի Հերոսները նուազ արժէքաւոր չէին, երբ անոնց որեւէ միջոց ունենալու մեծ յաղթանակներ տարին։ Ոչ ճարտարարուեստ գէտ ունէինք, ոչ մեքենավար։ Բայց աշխարհի վերջին պատերազմը չէր, որ տեղի ունեցաւ։ Դարձեալ պիտի կռուինք։ Ուրեմն պատրաստուեցէք, որբե՛ր, որովհետեւ դուք պիտի կազմէք վաղուան բանակը։ Սորվեցէք, սորվեցէք՝ Հետեւելով բոլոր առաջադէմներուն։

Աւելի քան 50 ունկնդիրներ ունէինք, որոնք ծափերով պատասխանեցին այդ խօսքերուն։

Հ. Վրէժ

ԲՈԼՈՐԻՆ ՄԷԿ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Կրկին կը յանձարարենք մեր թղթակիցներուն (մասնաւորապէս ֆրանսայի) ՉԶԲԱՂԻԼ ԵՒ ՉԶԲԱՂԵՑՆԵԼ մեզ ուրիշ թերթերու մէջ երեւցած սուտերով եւ խեղաթիւրումներով։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

(Պատասխան Յառաջի Յարցարանին)

ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, 27 յունուար.— Նախ քանի մը ընդհանուր տեղեկութիւններ։ Վալանս ճարտարարուեստի առեւտրական տեսակէտով կը Հանդիսանայ ամենէրշութեան երկրորդ կեդրոնը, որ ունի քանի մը տասնեակ մանր եւ խոշոր աշխատանոցներ։ Այս է Վալանսի գլխաւոր ձեռնարկութիւնը։ Մեր Հայրենակիցները կ'աշխատին Հետեւեալ գործերուն մէջ — Երկաթուղիի վակոններու նորոգութեան գործարանը (Chantier Tétard) 350-400 բանուոր։ Վալանսի ամենամեծ գործարանն է։ Օրավարձ 25 30-32 ֆրանք։

Մաքառոնիի գործարանը՝ 150-200 բանուոր երկու սեռէ, Թուղթի գործարանը 50-60 բանուոր, օրավարձ 20 22 25 ֆրանք։

Փամփուշտի գործարանը 200-250, օրավարձ 18-20-25 ֆր.։

Պատուակի գործարանը 200-250 բանուոր, օրավարձ կտորով 20-25-28 ֆրանք։

Կայ նաեւ արուեստական մետաքսի գործարանը, 300 երկսեռ բանուոր բանուորուհիներով եւ սակայն օտարական բնաւ չեն աշխատիր։ Մնացեալ քանի մը տասնեակ մանր աշխատանոցներ Հազիւ կ'աշխատցնեն, 25-30 բանուորներ։ Կան նաեւ 8-10 բնական մետաքսի աշխատանոցներ որոնք նմանապէս իւրաքանչիւրը Հազիւ 50 բանուորներ կ'աշխատցնեն։ Օրավարձերը 18-20 ֆր.։

Ունինք նաեւ քանի մը տասնեակ սեփական գործի տէր Հայրենակիցներ — նպարավաճառ, սրճարան, Հացագործ, մսավաճառ, դերձակ, սափրիչ եւն։ Դուփիառ փողոցը, որ Հազիւ 50 մեթր երկայնութիւն ունի, 6 Հայ սափրիչի խանութներ շարուած են դէմ առ դէմ։ Յաջորդով գործազրկութեան տագնապի մասին։

Գեղամ Սարոյեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՌԱՋԱՐԿԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ԹՈՒՐ, 21 յունուար.— «Յառաջ»ի 9 յունուար թիւին մէջ, Թուրի թղթակիցը «Առաջարկ մը» խորագրով կրող փոքրիկ, բայց բովանդակալից յօդուածով մը, շատ յստակ շօշափած էր մեր առօրեայ ցաւերէն ամենակարեւորը։ Նամակագիրը շատ Համեստ եւ գործնական, կ'առաջարկէ որ գաղթահայ մարմինները եւ ջոքերը, միասնաբար Հրապարակ գնեն ֆոնտ մը եւ այդ ֆոնտով յարմար վայրի մը մէջ (ամենայարմարը Թուրի շրջանն է) ագարակ մը գնուի, որպէսզի Հայ երիտասարդութիւնը եւ չափահաս որբութիւնը արդիւնաբերական աշխատանքի լծուին, ազատելով մի անգամ ընդ միշտ ձուլումի եւ գործազրկումի յարատեւ մղձաւանջէն։

Հիանալի գաղափար։

Ցուիսենապէս տարագիր ժողովուրդ մը, ազգային ցաւեր, ձուլում, անտեսական տագնապ, եւ նման արտակեդրոն նիւթեր։ Այս բոլորէն զատ վէճերու բամբասանքներ։ Զկայ ուժերու կեդրոնացում, չկայ Համագործակցութեան ոգի։

Այս պարագաներուն տակ դժբախտաբար ես կը մղուիմ ըսելու թէ այդ որբին ինչպէս նաեւ բոլոր որբերուն նման գործնական եւ գեղեցիկ առաջարկները դատապարտուած են քաշքշուելու, չըսելու Համար ապարդիւն մնալու, բայց եւ այնպէս ժողովրդական առած մը կ'ըսէ «Քանի որ պարի մտանք, պէտք է պարենք»։ Այսինքն քանի որ այս կարեւոր առաջարկը նետուած է մամուլի մէջ, պէտք է ծեծել առանց յուսահատելու։

Անցնինք բուն խնդրին։ Առաջարկը կը ներկայացնէ երկու գլխաւոր կէտ,— գործազրկում եւ ձուլում։

Այսօր ամբողջ աշխարհ կ'ապրի անտեսական տագնապի շրջան մը։ Միայն Ֆրանսան էր, որ տագնապ չունէր։ 1931ը իր Հետ նուէր բերաւ զայն եւ այսօր մամուլի եւ ժողովուրդի ամէն խաւի մէջ խօսակցութեան նիւթ է գործազրկութիւնը։ Հայերս ազատ չենք այդ ցաւէն։

Նոյնիսկ մենք Հայերս աւելի շատ պիտի ենթարկուինք այս տագնապին։ Մարդասէ՞ր Ամերիկան է, քրիստոնեայ Եւրոպա՞ն է, որ պիտի մտածէ մեր մասին։ Երբ խնդիրը Հացի շուրջ կը դառնայ, անոնք Հացի փշրանքն իսկ կը խլեն մեր բերնէն։ Ուրեմն կա՛մ մակերպուի՛նք, ճար մը փնտռենք։ Ի՞նչ կը խորհին ազգային վերին մարմինները եւ մանաւանդ Հայ կրեսոնները, որոնք մեզմէ շատ աւելի մօտէն Հոս կը Հանդիսանան, երբ խնդիրը աթոռ կամ տիտղոս շահելու շուրջ կը դառնայ։ Հայ երիտասարդութիւնը որ կորեկի պէս ցրուած է ամբողջ աշխարհի վրայ, ահա կը գտնուի վտանգի մը առջեւ.

Պարոններ եթէ իրապէս մտահոգ էք ներկայ սերունդի բարոյական եւ ֆիզիքական զարգացման եւ ազգային դիմագծի պահպանման Հարցով, ուրեմն պահ մը մտածեցէք առաջարկին վրայ Հայ որբին, որ ձեզմէ շատ աւելի յստակ կը տեսնէ Համազգային վտանգը։

Ագարակը միակ միջոցն է, գործազրկումի եւ ձուլումի առաջքն առնելու։ Որովհետեւ ագարակը արդիւնաբերական արգիական ձեռնարկ մըն է որ շուտով շահ կը բերէ, եւ այսպէս ագարակը գնող որբերը տարուէ տարի եւ մաս առ մաս կրնան մայր գումարը իր տիրոջ վերադարձնել։ Ասիկա Հաստատելու Համար թուղթ մրոտելու պէտք չկայ, որովհետեւ մեր սերունդին ստեղծագործ եւ շինարար ըլլալը շատոնց ապացուցուած է։ Այսպէս արդէն նահանջուած կ'ըլլայ գործազրկումի վտանգը։

Ցետոյ այդ ագարակը ըլլալով Հայկական օճախ մը, պիտի ստեղծուի գեղեցիկ Հաւաքականութիւն մը, որ պիտի ունենայ ազգային դիմագիծ իր լաւագոյն յատկանիշներով։ Այսպէս նաեւ կ'ազատինք ձուլումի վտանգէն։ Երրորդաբար, անշուշտ այս Հարցը միայն Ֆրանսայի չի վերաբերիր, այլ պէտք է աշխատիլ բոլոր գաղթավայրերու մէջ ստեղծել ազգային նման Համայնքներ այնքան ատեն որ մեր Հայրենիքին դռները գոց են մեր առջեւ։

Վերջացնելով խօսքս, կ'առաջարկեմ որ մամուլը պարբերական նիւթ դարձնէ այս Հարցը, մանաւանդ «Երկունք»ը։

Յ. Անկարեան

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ՎՈՍՓՈՐԸ ԿԸ ՓՃԱՆԱՅ»

«Եըլմազ» այս վերնագրին տակ խմբագրականով մը կը գանգատի Շիրքէթի խայրիէ ընկերութեան գործունէութենէն, ըսելով թէ առմակներուն գիները շատ սուղ են եւ այդ պատճառով տարուէ տարի կ'ամայանայ։ Այս առթիւ կը պահանջէ կառավարութենէն որ Շիրքէթը ազգայնացնէ եւ Սէյրի Սէֆայինի նման պետական վարչութեան մը յանձնէ։

«Շիրքէթը ծեր ու անկարող է,— կ'ըսէ թերթը.— եւ Վոսփորի պատուաստն անգամ չի կրնար երիտասարդացնել զայն։ Եթէ խնդիրը վերաբերէր Նեճմէտտին Մոլլա պէյի ափարթըմաններուն, իրաւունք չունէինք խառնուելու. բայց անոր շոգենաւերը Հանրային գործ մը կը կատարեն, եւ կը շօշափեն Վոսփորի ժողովուրդին շահերը։

«Վոսփորը օրէ օր կը փճանայ եւ այս ընթացքով, մանաւանդ-

ՕՐ. ՎԵՐԺԻՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. ԴԱՒԻԹ ԵՐԱՄԵԱՆ

Ամուսնացած

17 յունուար 1931 Փոնտըշերի

բար վերի մասը 1940ին պիտի նմանի Բաքըրքէօյի եւ Նիհնուի արուարձաններուն, ու թերեւս աւելի գէշ դառնայ։ Որովհետեւ տուները փայտաշէն են եւ անոնց Հետքն անգամ չպիտի մնայ։ Վոսփորը ուտելէ յետոյ Շիրքէթը ինքզինքն ալ պիտի ուտէ։

— Նեճմէտտին Մոլլա պէյ, կը կտրէք ճիւղը որուն վրայ նստած էք։ Կարելի չէ թիավարել Հոսանքին դէմ...»

ՕՏԱՐՆԵՐՈՒՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

6 Օգոստոս, 1924ին, երբ Լօզանի դաշնագիրը կնքուեցաւ եւ վերջ տրուեցաւ քափիթիւլասիոններուն, որոշուեցաւ որ Թուրքիա բնակող օտարահպատակները որոշ գործերու մէջ պահեն իրենց կացութիւնը մինչեւ 7 տարի։ Առաջիկայ Օգոստոս 6ին կը վերջանայ այս պայմանաժամը։

Այս դէպքին անդրադառնալով, Ահմէտ Շիւքրիւ պէյ կը գրէ «Միլլիէթ»ի մէջ —

«Այս թուականէն յետոյ, օտարները այն դիրքը պիտի ունենան մեր երկրին մէջ, ինչ դիրք որ ունին Ֆրանսացիները Ամերիկայի մէջ, կամ Ամերիկացիները Անգլիոյ մէջ։ Եւ կարգ մը վերապահումներ զորս ըրած էինք, պիտի ջնջուին բնականաբար։

«Լօզանի դաշնագիրը կնքուած ատեն, մեր Հպատակներէն ոմանք չուզեցին թրքահպատակութիւնը եւ օտարահպատակ դարձան։ Մինչդեռ անոնք չէին գիտեր թէ այս ձեւով ի՛նչ վնասներու կ'ենթարկուին, որովհետեւ, թրքահպատակութիւնը շատ մը իրաւունքներ կ'ապահովէ ենթակային։ Օսմանեան շրջանին էր որ այդ Հպատակութիւնը բեռ մըն էր»։

ՀԱՅՐԵՆԻ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Պուա-Քոլոմպի մէջ, երեքշաբթի օր թաղումը կատարուեցաւ 4 տարու աղջնակի մը Մելինէ Արզումանեանի որ մեռեր էր արկածի մը Հետեւանքով.— խաշած ջուր էր թափեր վրան։

Փոքրիկին Հայրը Գրիգոր Արզումանեան անյայտացած էր արդէն երկու տարիէ ի վեր, լքելով իր ընտանիքը։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ, կեանքն ու գործը, Տպ. Փարիզ։

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (7)

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Այս մտատանջութեան մէջ ... ք, երբ օրին մէկը, Թաքստո... պատուհանէն նկատեցի չոկատ ... զօրք որ Նոհրատանը եւ բժ. ... զանճեանը առջեւը ձգած, մեր ... մը կուգար։ Բանին էութիւնը ... միջապէս զգացի։ Քանի մը ... յրկեանէն խորքերդի փոքրիկ ... քթարիան ներս մտաւ զօրքնա... պի եւ յայտնեց, թէ զիս կ'ու... ին Նոհրատանը եւ բժ. Գա... զանճեանը։

Թելագրեցի որ Վիքթորիան ... երթայ ու ըսէ թէ, քանի մը օր ... ովէ փախած եմ եւ ինծմէ ո՛չ ... տեղեկութիւն ունի դեռ։

Ի զուր ինծ սպասելէ յետոյ ... ինուոր չոկատի Հսկողութեան ... կ, իրենց ճամբան շարունակե... ին դէպի Չորի զանազան կողմ... երը, բայց առանց արդիւնքի։

Քանի մը օր ալ լուռ անցաւ ու Նոհրատանեան եւ բժ. Գազանճեան շարունակեցին իրենց «ազատ» կեանքն ու պետական պաշտօնավարութիւնը։ Զգիտեմ իրենց միտքէն կ'անցնէ՞ր թէ ոչ, բայց օրին մէկը քանի մը կիներ, որոնք գացեր էին Պուլաու Մաքվանիէն օգնութիւն խնդրելու, եկան եւ մեզ յայտնեցին թէ տեսած էին խումբ մը սուինաւոր զօրքերով շրջապատուած բժ. Գազանճեան կը տարուէր դէպի Երկաթուղիի կայարանը։ Դժբախտ բժիշկը ընդոտիպատ Հայ կիները տեսնելուն պէս բարձրաձայն ըսած էր.

— «Քոյրեր, ա՛լ վախ չունիմ, մահը ինծ Համար նշանակութիւն չունի՛ քանի որ վստահ եմ թէ մէկ Հատիկ աղջիկս ալ վստահ Հասեր է ապահով տեղ մը»։

Անորդ Թուրքերը զինք տարեր էին կայարանէն քիչ անդին, ռուսական գերեզմանատան մօտերը եւ օր ցերեկով գնդակահարած։

Անմիջապէս յետոյ կարգը Նոհրատանեանին եկաւ։ Մեզ անծանօթ նկատումներով, զայն ճամբայ Հանեցին դէպի Երզրում։ Ինքը կիսամերկ, եղանակը անօրինակ, խիստ եւ բաց գնացքին մէջ։ Մինչեւ Սարը Գամիշ Հասնիլը ձեռքերն ու ոտքերը կը սառին, բայց կեանքէն դեռ ձեռք քաշած չըլլալով, ինքզինքը կը ձգէ ճամբուն վրայ աշխատող Հայ գերի զինուորներուն մէջ եւ իր Հետքը կորսնցնելով, կերպով մը կը յաջողի մտնել Սարը Գամիշի զինուորական Հիւանդանոցը։

Այնտեղ անմիջապէս ենթարկուելով բժշկական գործողութեան կը զրկուի իր ձեռքերու եւ ոտքերու որոշ մասերէ։ Մնացածն ալ Հերիք էր, եթէ միայն կարենար իր նպատակին Հասնիլ։ Քանի մը Հայ զինուորներ կ'որոշեն կ'ազատուելէ յետոյ զինք փախցնել դէպի Վրաստան։

Լաւ երազ էր, այլ ափսո՜ս որ Թուրք Հետախուզութիւնը անտարբեր նստած չէր այնքան թանկ կորուստի մը առթիւ։ Եւ դեռ Հիւանդանոցէն դուրս չեկած, իր ինքնութիւնը երեւան կը բերուի եւ շուտով ան ալ, բժ. Գազանճեանի նման, գնդակահար կ'ըլլայ Հոն, ուր տարիներ առաջ Էնվէրի Հսկայական բանակները սառեր էին եւ ուր Հայ քեռիի ուժգին Հարուածին տակ տաճկական զօրքը ստիպուեր էր նահանջի դիմել, յոյսը կտրելով Ծնունդի տօնը Թիֆլիսի մէջ կատարելու երազէն։

Գ — ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

Ալեքսանդրապոլի դաշնագրի ստորագրութեան լուրը [illegible] մը արթնցուց կարս արգելափակուած Հայ խլեակներու կուրծքերուն տակ։ Մանաւանդ երբ լուր Հասաւ թէ շուտով Հոն պիտի Հասնէր խորհրդային Ռուսաստանի դիւանագիտական ներկայացուցիչը։

Կեանքի քաղցրութեան առեղծուածը այն օրերուն, Հզօրապէս կը ցցուէր մարդու աչքերուն առջեւ, իր շուքին տակ կորսնցնելով ուրիշ ամէն նախասիրութիւն։ Ո՛վ էր թէ երիտասարդ, կին թէ աղամարդ, ազատ շնչող թէ Թաքստոցին մէջ րոպէներ Հաշուող աշխարհի մէջ իրմէ զատ արժանաւոր չունեցող, թէ բազմաթիւ բախտաւոր Հարազատներու կարօտովը այրուող, ամէնքը Հաւասարապէս եւ անխտիր մէկ ցանկութիւն ունէին, կենդանի, նոյնիսկ մերկ ու ընչազուրկ, Հասնիլ խորհրդային Հայաստանի սահմանները եւ ապա, եթէ Հարկ էր, մեռնելու։

Հակառակ Հիտայէթներու ճիւղային Հետախուզութեան, քաղաքի թէ շրջակայ թաքստոցներուն մէջ ապաստանած եւ կամ նպատակայարմար Հիմնարկութեան ապաւինած գեռեւս կը մնային բաւական մեծ թիւ մը արժէքաւոր Հայեր, Հոգեւորական Հանրային գործիչ, ուսուցիչ, մտաւորական, առեւտրական, սպայ, զինուոր, բանւոր, եւայլն։

Շաբաթներ շարունակ մենք, օգտուելով նպատակայարմար ընձեռած միջոցներէն, աշխատեցանք պահել, կազմակերպել, պատրաստել, զինել եւ խումբ խումբ ճամբայ Հանել բազմաթիւ Հայրենակիցներ։

ՎԱՀԷ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

(Շար.)

Հայաստանի եւ Կովկասի ընդոստութիւնը

Ժընեւի վրացական մամուլի դիւանը կը հաղորդէ թէ Հիւսիս. Կովկասի համայնավար մամուլը մատնող է հակախորհրդային շարժման սաստկացման հետեւանքով։

Առողջապահական պայմաններու բացակայութեան եւ անհոգեղէնի պակասին հետեւանքով համաճարակը մեծ աւերներ կը գործէ երկրին մէջ։ Միայն Ռոստովի մէջ, օրական 150 հոգի կը բռնուին թիֆիւսէ։

Հայաստանի մէջ եւս կացութիւնը մտահոգիչ է իշխանութեանց համար։

Վրաց. մամուլի Դիւանը իր կարգին կը հաստատէ թէ որ անցեալները գրեր էինք հայ համայնավար պետերու ինչպէս Մեւեանի, Կասեանի, Ամատունիի եւն.ի մասին, որոնք իբր ազգայնական, Մոսկուայի կասկածին ենթարկուելով, պաշտօնազուրկ եղած էին։

Կանցի պայման կը դնէ

Կանոտի հասաւ Գոմպէյ, ուր խանդավառ ընդունելութիւն գտաւ ամբոխին կողմէ։ Կանոտի որ իր ազատ արձակման լուրէն ի վեր լռութիւն կը պահէր, առաջին անգամ սկսաւ խօսիլ յայտնելու համար թէ իր ազատ արձակումը ոչինչ կը փոխէ կացութենէն։ «Քանի այս կառավարութիւնը չի փոխեր իր քաղաքականութիւնը հանդէպ համաձնդկական խորհուրդին, կարելի չպիտի ըլլայ վերջ տալ քաղաքացիական անհնազանդութեան պայքարին։ Փոխարքային կը մնայ գործել եւ լքել ճնշման քաղաքականութիւնը»։

Անհնազանդութեան պայքարին վերջ տալու համար, առաջին պայմանն է կը յայտարարէ Կանոտի, ազատ արձակել քաղաքական բոլոր բանտարկեալները, որոնց թիւը 23000 է ըստ պաշտօնական վիճակագրութեան։ Իսկ Չըրչիլ, Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ այս թիւը կը բարձրացնէր 60,000ի։

Կանոտի յայտնելէ յետոյ թէ անհրաժեշտ է որ կարգ մը հրամանագրեր ետ առնուին, կը պնդէ թէ նոյնիսկ եթէ Մաքտոնալտի յայտարարութիւնները բաւական նկատուին, Անգլիոյ եւ Հնդկաստանի միջեւ լաւ յարաբերութեանց զարգացման համար պէտք է վերջորուի ժողովուրդը ցամքեցնող երեք գլխաւոր չարիքներու,— ոգելից ըմպելիներու վաճառումը, օտար կտաւներու ներածումը, աղ հանելու դէմ դրուած արգելքները։

.". Բազմաթիւ կիներ որոնք Գոմպէյի մէջ փութացեր էին լսելու Կանոտին, ճզմուեցան խուռն ամբոխին հրմշտուքներէն։ Մէկը մեռաւ, 39 կիներ ծանրօրէն վիրաւորուեցան։

.·. Պիհարի նահանգին մէջ խռովութիւններ ծագեցան։ Ամբոխը ծանրօրէն վիրաւորած ըլլալով 3 ոստիկաններ եւ 6 ոստիկաններ, անոնց ընկերները կրակ բացին եւ սպաննեցին 5 հնդիկներ ու վիրաւորեցին 8 հոգի։

Կալկաթայի քաղաքապետը որ ցոյց կազմակերպած ըլլալու ամբաստանութեամբ ձերբակալուեր էր՝ հազիւ բանտէն ելած, կրկին դատապարտուեցաւ 6 ամիս բանտարկութեան։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

բոլոր ընկերներըայսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ օ Քլէռ տը Լիւնի վերնայարկը, փլաս տ'իթալի։ Օրակարգ՝ կոմիտէի զեկոյց եւ ընթացիկ հարցեր։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Մարսէյլի Հ.Յ.Դ. Կոմիտէի կողմէ, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 84 Րիւ Շար, Սալօն Շարի մէջ։

կը ներկայացուի՝ ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ

Ղեկավարութեամբ Մ. Մարութեանի եւ մասնակցութեամբ ծանօթ ուժերու։

Գիներ՝ ժողովրդական

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Գ. Թաղապետարանի ընթերցասրահին մէջ։

Կը խօսի՝ Ընկ. Վ. ՅՈՒԼՀԷՐԵԱՆ

Նիւթ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը որպէս պետական գործօն

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած Նիսի Հայ Լսարանական միութեան կողմէ վաղըՇաբաթիրիկուն ժամը 9ին Գրադարան-Ընթերցարանի մէջ (182 Bld. Madeleine)

կը խօսի՝ Ա. ԱԲՈՅԵԱՆ

Նիւթ՝ «Մեր ազգային բնաւորութեան գիծերը»

կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները Մուտքը ազատ է

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած «ՏՈՐԹ» Մարզական միութեան կողմէ

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salles Harolի սրահներուն մէջ, 3 Rue La Vieuville, մէթրօ Abbesses.

Արեւելեան նուագ յայտնի հայ նուագածուներու կողմէ մասնաւոր սրահի մէջ, 8 հոգինոց Ճազ՝ ղեկավարութեամբ դաշնակահար Գ. Կարմիրեանի։ Մուտք 10 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Գատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը այսօր իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանին մէջ, 11 Rue Dunoir: Lyon, կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գատ. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սէն Լուի ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին տեղւոյն վրայ։ Ներկայ կ'ըլլան Մարսէյլի վարչութեան ներկայացուցիչները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 5ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան խումբի ժողովը այս Կիրակի ժամը 5ին ծանօթ հասցէին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անվաւերապէս։

Ընկեր Ա. Գառոնէէն սարկաւագ կը խնդրուի հեղել իր հասցէն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Ուսումնասիրաց միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2ին Սօսիէթէ Լիոնէզի ճաշասրահը, կը հրաւիրուին բոլոր սեբաստահայերը, Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ Պէլվիլի շրջանի բոլոր նախկին Հ. Մ. Ը. Մ. Սկաուտները եւ համակիրները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple, Ռոստոմի գրադարանի սրահը։

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ Մատենադարանին յառաջիկայ բանախօսութիւնը այս Երեքշաբթի ժամը 4ին։ Կը խօսի Գ. Ա. Չօպանեան, նիւթ ունենալով Թովմաս Թէրզեան՝ բանաստեղծը եւ ուսուցիչը եւ իր շրջանը։

ԼԻՈՆԻ ԿԻԼԻԿԻՈ Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 1.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը։ Կը հրաւիրուին անդամները ու անդամուհիները։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պարտք կը սեպեմ հրապարակաւ շնորհակալութիւն ներել յայտնել Գ. Մ. ՄԱԼՈՒՄԵԱՆԻ որ ձեռնհասօրէն եւ կարճ ժամանակի մէջ յաջողեցաւ դարմանել իր գործաւորներէն մէջ (5 Place de Valois, Paris (1) անկումի մը հետեւանքով տեղէն ելած թեւս փրփրալով գիս ծանր հետեւանքներէ։

Ա. ԱԼՋԸՃԵԱՆ

Անկիէն

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Ուրֆացի Գէորգ Տէր Ատուրեան կը փնտռէ Աղշէհիրի Պէլէտիէ ուսուս պաշէի զաւակները Զարեհ, Սեդրակ եւ տիկին Կուլիւայ եւ իր զաւակը Սարգիս։ Երկու տարի առաջ միասին կը գտնուէին Յունաստան։

Իմացնել՝ Կարապետ Հաշտգործեանի, 39 Rue des Ance, Villefranche S/Saône, Rhône. France.

— Կը փնտռուի կարնեցի յումայափոխ Աստուր աղայի որդին Յարութիւն Սարաֆեան, իմացնել՝ Փափազեանի, 4 Rue Beaudélique, Paris (18).

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Կարտան, Ռ. Յ.— 160,
Իվրի, Գ. Պ.— 35,
Նանթ, Գ. Մ.— 35,
Շէրպուրկ, Մ. Հ.— 35,
Մարսէյլ, Գործ.— 950,
Բավայեան, Վ. Մ.— 35,
Վիէն, Ուղ.— 262,
Իվրի, Կ. Մ.— 70,
Վիլէօրպան, Ա. Գ.— 70,
Տէսին, Յ. Պ.— 35,
Իսի լէ Մուլինօ, Պ. Պ.— 105,
Թոնթէն, Կար.— 35,
Վարնա, Գործ.— 5 տոլար։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

1930 յուլիս 30ին Մարսէյլի (Շըմէն տը լա Մատրակի) 82 թիւ տան մէջ տեղի ունեցած ահիրին զոհ գացին Սեբաստիոյ Գանթարող գիւղացի երկու հայրենակիցներ՝ Կարապետ Տէրտէրեան (Ճըրագեան) եւ Սարգիս Քէօսէեան, անտէր ձգելով իրենց կիներն ու հինգ որբուկներ։ Կիները լքի էին, այժմ կը գտնուին հիւանդանոց։

Օգնելու համար այս խեղճ ընտանիքներուն, Սեբաստացիները 1930 նոյեմբեր երկուքին խորհրդակցական ժողով գումարելով, ընտրեցին վարչութիւն մը հետեւեալ կազմով ատենապետ՝ Ա. Վահրատեան, ատենադպիր՝ Ա. Թէրզեան, գանձապահ Ն. Պաղղաճեան, խորհրդականներ Մ. Արապշեան եւ Կ. Մազմանեան։ Վարչութիւնը իր կողմէ նշանակուած հանգանակիչ յանձնախումբերու միջոցով, հանգանակութիւն բացաւ Մարսիլիոյ մէջ։

1.— Սէնթ Անթուան եւ Լավիոտէն հաւաքուած է 1520 Ֆր. 50։ Հաւաքիչներն են՝ Ն. Պաղղաճեան, Մ. Վարդանեան, Տ. Փոլաճեան, Խ. Ներսէսեան։

Բ.— Քամբ Միրապօ եւ Քանթինի Մրէյնօէն հաւաքուած է 528 Ֆր. 50։ Հաւաքիչներն են, Գ. Պ. Յ. Թորոսեան, Ս. Մելիքեան, Ռ. Աճեմեան, Կ. Պապիկեան։

Գ. - Պուլվար Օտտօ, Թրավէրս Քարուաէն, Էմբաս Լօրէն եւ Արենէն հաւաքուած է 1974 ֆրանք 70։ Հաւաքիչներն են։ Գ. Գ. Ն. Պաղղաճեան, Ա. Փոխանեան, Ա. Վահրատեան, Մ. Խօզիկեան, Հ. Երէցեան, Մ. Արապշեան, Ն. Մազմանեան։

Դ.—Մարսէյլի կեդրոնը, Քամբ Վիքթոր Հիւկօ եւ բիւ տիւ Թուրէնի Քամբէն, հաւաքուած է 1390 Ֆր։ Հաւաքիչներն են, Ա. Վահրատեան, Ա. Թէրզեան, Մ. Արապշեան, Կ. Տիրացուեան, Ն. Տէր Զաքարեան, Ղ. Պաղտասարեան։

Ե.— Շու տը Լաւիէն հաւաքուած է 80 Ֆր.։ Հաւաքիչներն են, Ա. Թէրզեան, Կ. Տիրացուեան, Մ. Արապշեան։ (Շար.)

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Եփրատ նուագախումբը որ մէկ տարիէ ի վեր կազմուած է, կը ստանձնէ հայկական, եւրոպական եւ կովկասեան եղանակներնուագել երեկոյթներու, հարսանիքներու, նշանախօսութեանց եւն.ի մէջ։

Պայմաններու համար դիմել՝ D. Onossianի 77-75 Allée de la Seine Issy les Moulineaux, (Seine):

Ծանօթ: «Եփրատ» նուագախումբին անդամագրուիլ փափաքողներէ կը խնդրուի, դիմել անձամբ կամ նամակով վերի հասցէին։

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.386

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 31 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1931
31 JANVIER 1931

Է. ՏԱՐԻ Թիւ 1482 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Հակառակ Մէնէմէնի դաւադրութեան պատճառած խուճապին եւ նոր կախաղաններու սղձաւանջին, Թուրք մամուլը կը շարունակէ ուշագրաւ խրողութիւններ յայտնել երկրին կացութեան մասին։

Երէկ եւ առջի օր արտատպեցինք երկու հրատարակութիւններ, որոնք երեւան կը հանեն երկու հիմնական չարիքներ։

Առաջինը՝ բնակչութեան նուազութիւն եւ անզօր թարթափումներ՝ պակասը լրացնելու։ Երկրորդը՝ նիւթական-տնտեսական յարատեւ, յարաճուն տագնապ։

Առաջին անգամ չէ որ մէջտեղ կը դրուի Թուրքիոյ անսահման տարածութեան, եւ սակայն անասոր ամայութեան խնդիրը։

Համաթրքականութեան մոլեռանդ առաքեալներէն Աղա Օղլու Ահմէտ, այժմ վարկաբեկ, քանի մը տարի առաջ կ՚աղաղակէր թէ Թուրքիան չի կրնար հանգիստ ըլլալ, ամրապնդել իր ապահովութիւնը, եթէ չկարենայ իր բնակչութիւնը հասցնել 25—30 միլիոնի։

Անուհետեւ ուրիշներ ալ պարբերաբար արծարծելով նոյն խնդիրը, կը թելադրէին Թուրքիա փոխադրել Պալքանեան երկիրները եւ Կովկաս մնացած Թրքութիւնը։

Այս մտածումը մինչեւ այսօր ալ կը մնայ թուղթի վրայ։ Եւ տարուէ տարի կը դառնայ հեռաւոր երազ մը։

1927 ապրիլ 10ին, ներքին գործավար Ճէմիլ պէյ Ազգ. Մեծ Ժողովին բեմէն կը յայտարարէր թէ Գաղթականներու Տեղաւորման յանձնախումբը իր կազմութենէն ի վեր տեղաւորած է 124.000 ընտանիք կամ 438.000 անձ։

Այդ շրջանին «Արեւելքէն գալիք» նոր գաղթականներու բնակութեան համար սահմանուեցաւ մէկ միլիոն ոսկի վարկ. իսկ Սուրիայէն կը սպասուէր 15.000 գաղթական։

Երկու տարի առաջ, «Ճիւմհուրիէթ» հրատարակեց վիճակագրութիւն մը, որ տեղով եւ անով կը ներկայացնէր 1921—1928 տեղաւորուած գաղթականներուն թիւը,— այն ինչ որ յիշեցինք վերը։

Արդ, գրեթէ նոյն չափով Թուրքեր յունական հողերէն փոխադրուեցան Թուրքիա, համաձայն փոխանակութեան պայմանագրին։ Ուրեմն, իրականին մէջ ողորմելի քանակութիւն մը միայն մտած է Թուրքիա, Պալքաններէն, Սուրիայէն կամ Կիպրոսէն։ Ամէնէն լաւատես հաշիւով՝ 100—150 հազար հոգի՝ ութ տարուան ընթացքին։ Առանց հաշուելու թշուառութեան եւ հիւանդութեան հետեւանքով մեռածներն ու փախածները։

Անկէ ի վեր կանգ առած է ներգաղթի քաղաքականութիւնը։ Երեւոյթները կը ցուցնեն թէ նոյն իսկ լքուած է երկար ժամանակի համար։

Բայց մամուլը կը շարունակէ մտահնչել բացը եւ նորէն յուզել ղուրսէն գաղթականներ փոխադրելու խնդիրը։

Այսպէս, Ճէլալ Նուրի պէյ քմածին թիւեր շարելով տակէ տակ, Արեւմտեան Թրակիա, Պուլկարիա, Ռումանիա, Եուկոսլաւիա, Կիպրոս, Հռոդոս, Սուրիա եւ Միջագետք մնացած Թուրքերու մասին, 1.775.000 ժողովուրդ կը հանէ։ Ու կ՚առաջարկէ Թուրքիա փոխադրել զանոնք։

Այս խումբէն զատ «մեզի շատ մօտիկ երեք միլիոնի չափ Թուրք եւ Թաթար կ՚ներեւակայեմ՝ վերջապէս մօտաւորապէս հինգ միլիոն Թուրք։ Եթէ ասոնք մեր քով եղած ըլլային, քսան միլիոննոց ազգ մը կ՚ըլլայինք»։

— Պէտք է հայրենիք դարձնել ասոնք, 10-20 տարուան ծրագիր մը պատրաստելով։ *(Եըլմազ)*

Պէ՛տք է... Իսկ միջոցնե՞րը։ Այդ մասին չեն կրնար բացորոշ խօսիլ ոչ Աղա օղլուները, ոչ ալ Ճէլալ Նուրիները։ Համատարած ամայութեան մէջ, առասպելական դեւի մը պէս իրենց աչքին առջեւ կը գալարուի տնտեսական անանկութեան ուրուականը։

Տակաւին ուրիշ խնդիր որ, Թուրքիայէն դուրս մնացած եւ տարբեր իշխանութեանց տակ հանգիստ ապրող քանի մը միլիոն Թուրքերուն հարիւրին տասն իսկ տրամադիր չէ հայրենիք դառնալու։

Ներգաղթի ծրագիրը չարաչար ձախողեցաւ մանաւորապէս «արեւելեան նահանգներ»ուն մէջ, ուր Մեծ պատերազմէն յետոյ ողջ մնացած Թուրքերն իսկ հանգիստ չունին 1925էն ի վեր։

Արդէն զանցառելի քանակութեան մը վերածուած, այդ համախմբումները անդադար նօսրացան, իբրեւ հետեւանք համաճարակներու, տնտեսական տագնապի եւ քրտական ու զինուորական շարժումներու։ Պաշտօնական վիճակագրութիւնն ալ կը հաստատէ որ, 1921—28 շրջանի տեղաւորման ընթացքին, գաղթականներու շատ ողորմելի թիւ մը հաւանած է երթալ հաստատուիլ «արեւելեան նահանգները»։ Ան ալ ենթադրելով որ մինչեւ հիմա մնացած է, կամ ողջ մնացած է։

Ի՛նչ խօսք որ, այս ձախողանքը, այդ անսահման ամայութիւնն եւ աւերը պիտի դառնան ճակատագրական անէծք մը՝ Ջարդարարներու գլխուն։ Մանաւանդ որ, այդ հողերու մէկ մասին մէջ կայ ժողովուրդ մը — քիւրտը — որ հանգիստ չի տար, մինչեւ չգտնէ իր հանգիստը։

Եւ հանգիստ չպիտի տանք մենք ալ, մեր կարգին, իբրեւ իրաւատէրը նոյն հողերուն։

Թուրքիա յաղթեց զինուորական եւ դիւանագիտական ճակատին վրայ։ Բայց այդ յաղթանակները ամէն օր եւ օրուան բոլոր ժամերուն կը զարնուին ազգագրական եւ տնտեսական անանկութեան ամեհի ժայռերուն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲԱՆ

«Թուաբեր» կը շեշտէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (19 յունուար).

— «Ազգային ազատագրական պայքար կը մղուի առանց ազգի մասնակցութեան։ Քաղաքականապէս հայ հայրենիքը մնացած է հայ ունեւորին համար. հայ ուսեալը, հայ գիտունը, հայ եկեղեցականը, յեղափոխութեան ուխտէն հեռու հայ երիտասարդը, քաղաքականապէս ասոնք ամէնքը մեռած են հայ հայրենիքին համար։

Լաւագոյն պարագային՝ ազգին գերակշիռ մեծամասնութիւնը կազմող այս տարրերուն սէրը կը ջերմանայ հայ գրին, հայ եկեղեցիին, հայ որբին ու աղքատին վրայ, բայց երբե՛ք հայ հայրենիքին։

Ու պարզ է թէ ինչու, Արեան հոտը միայն Հայրենիքէն կուգայ ա՛ն է միայն, որ շատակեր կռոնոսի նման շարքեր կը հնձէ եւ անկուշտ ձեռքերով զոհեր կը ցանէ իր փոթորկահար ճամբաներուն վրայ։ Ինչո՛ւ այս մրրիկներուն կապուիլ, երբ կըրելի է քանի մը տասնեակ ոբբ խնամելով ու զոյգ մը մատուռ կառուցանելով... «ազգասէր»ի համբաւը վաստկիլ։

Սակայն պէտք է որ հայրենիքը ազատագրուի։

Եթէ երբեք չվերածնի միակ ու ճշմարիտ Մայրը մեր ժողովուրդի՝ Թրքաւպատկան Հայաստանը՝ արաբատեան «խորհրդային»ը անխուսափելիօրէն շարունակութիւնը պիտի դառնայ այն գերեզմանի, որ Թրքահայաստան կը կոչուի։

Սակայն Մայր Հայաստանը օտարի լուծէն ազատագրուելու համար անհրաժեշտ է, որ նախ հայը ազատագրուի Հայաստանի համար։ Որ մեզմէ իւրաքանչիւրը իր ունեցածով եւ իր զոհողութեան առաւելագոյն չափով կապուի այն զոհառատ պայքարին, որ Հայկական Ազատամարտ կը կոչուի։ Որ ընդհանուր զոհասեղանին վրայ դնէ մարտիկը իր բազուկը, մտաւորականը՝ իր գրիչը, արծաթաւորը՝ իր մետաղը, հոգեւորականը՝ իր խաչը, հայ կինը իր գուրգուրանքն ու հայ ծերունին իր քաջալեր ու հաւատաւոր խօսքը»։

ՔԻՒՐՏԵՐ ԿԸ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒԻՆ ՀԻՒՍ. ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Վերջերս Իրաքի սահմաններէն դէպի սուրիական հող եկած են Միրան աշիրէթի պատկանող հարիւր ընտանիքներ, որոնք Մարզպանութեան թոյլտուութիւն ստացած են բնակութիւն հաստատելու Հիւս. Սուրիոյ մէջ։ Մարզպանութիւնը անոնց հողեր պիտի տրամադրէ մշակութեան համար եւ մինչեւ հինգ տարի զերծ պիտի մնան ամէն տեսակ տուրքերէ։

Այս աշիրէթը 1925ի քրտական ապստամբութենէն առաջ, ձմեռները կուգար ճէզիրէթ իպն Օմարի եւ ցէմիր Գաբուի շրջանները եւ ամառները կ՚երթար Սղերդ եւ մինչեւ Վանի լճին եզերքները։ Այժմ Թուրքիա երթալ անկարելի ըլլալով անոնք կը մնան Իրաքի եւ Սուրիոյ սահմաններուն մէջ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԳԵՂՈՒՀԻՆ

Թուրքիոյ գեղեցկութեան թագուհի ընտրուած է Նաշիտ Սաֆֆէթ հանըմ, փաստաբանի մը աղջիկը, որ ուսուցչուհի էր։

Թուրքիոյ կրթական գործավարը որոշած է զայն հրաժարեցնել ուսուցչութիւնէ պաշտօնէն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

39 հոգի մահուան դատապարտուած

ԷՆԿԻՒՐԻ, 29 յունուար.— Մէնէմէնի դատարանը ղոնփակ դատավարութենէ մը վերջ, 39 հոգի մահուան դատապարտեց, իբր դրդիչ կամ մեղսակից Մէնէմէնի դէպքերուն։ Մնացեալ ամբաստանեալներէն 67 հոգի անպարտ արձակուեցան։

Այս մահավճիռները պիտի ենթարկուին Ազգ. Ժողովի վաւերացման, այս երեքշաբթի օր։ Այդ պարագային, 39 մահապարտներու վճիռը պիտի գործադրուի անմիջապէս։

Ընդհ. դատախազին ամբաստանագիրը

Պոլսական թերթերը հետեւեալ նոր մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն.—

Մէնէմէնի պատերազմական ատեանին ընդհ. դատախազը երկարօրէն վերլուծեց հակաքէմալական դէպքը։ Մաղնիսայէն մեկնելէն յետոյ, ըմբոստները ժողով գումարած են Թաթլըճը Հիւսէյինի տան մէջ, եւ Փաշաքէօյ ու Պօզանլար երթալով օժանդակներ առած են իրենց։ Ընդհ. դատախազը յետոյ յիշեց Երէնգիւղ՝ Շէյխ Էսատի տան մէջ գումարուած ժողովները եւ ըսաւ թէ Մէնէմէնի դէպքը տեղական շարժում մը չէ, այլ աւելի լայն ու ընդհ. հանգամանք ունի։ Բացատրեց որ ըմբոստները նպատակ ունեցած են զաւթել պետութեան դէմ, եւ զանազան ատրճաններու բաժնեց ամբաստանեալները շարժման մէջ իրենց կատարած դերին համաձայն։ Գլխաւոր պատասխանատուներ նկատուած են 39 անձեր, որոնց դէմ ընդհ. դատախազը պահանջեց 146րդ յօդուածին տրամադրած պատիժը, (մահ) իսկ բանտարկութիւն ուրիշ միւսներուն համար, համաձայն 150 եւ 151րդ յօդուածներու տրամադրութեան։

Ընդհ. դատախազը յետոյ անցաւ Շէյխ Էսատի, եւ ամբաստանեց զայն որ Նախշիպէնտի աղանդը տարածած է երկրին ամէն կողմը, իբրեւ քարոզիչ գործածելով իր տղան, Լազ Իպրահիմը եւ ուրիշներ։ Մասնաւորաբար ըսաւ որ Լազ Իպրահիմը յեղափոխութեան դէմ քարոզներ տուած է շատ մը վայրերու մէջ։

Ամէնէն վերջը ընդհ. դատախազը մահապատիժ պահանջեց Շէյխ Էսատի, անոր տղուն, Լազ Իպրահիմի եւ 33 ուրիշ անձերու համար։

Պաշարման վիճակը կ՚երկարաձգուի

ԷՆԿԻՒՐԻ, 29 յունուար.— Կառավարութիւնը որոշեց մէկ ամիս երկարաձգել պաշարման վիճակը Մէնէմէնի շրջանին մէջ։

Քրտական խլրտումներ

Էնկիւրիէն իսկ հաղորդուած լուրերու համաձայն, քրտական խլրտումները կը շարունակուին հարաւային սահմաններուն վրայ, նեղելով տեղական ժողովուրդն ու ոստիկանութիւնը. Թրքական աղբիւրէ առնուած հեռագիր մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.—

«Կարգ մը անձեր, որոնց մէջ 150ճոցներէն ալ կը գտնուին, նախ ժողով մը գումարեր են Դամասկոսի մէջ ու յետոյ հարաւային սահմանի ամէնէն մօտ տեղը եկած են։ Այս մարդիկը որ Թուրք հայրենիքին մէջ եւ Թուրք նահանգներէն ներս նոր խնդիր մը հանել կ՚ուզեն, երկրին ներսը իրենց ուզած վիճակը չեն գտած եւ չպիտի գտնեն։

«Այս մարդոց մէջ կը գտնուին Ուրֆայէն փախած Պօզան եւ Գամբըլը Մուսթաֆա անուն նշանաւոր դաւաճաններն ու աւազակները։ Այս աւազակները առնօք Ուրֆայի կողմերը ցեղապետներ էին, բայց սահմանէն դուրս ելլելու միջոցին իրենց ցեղէն ոչ ոք հետեւած է իրենց։ Կառավարութիւնը շատ աչալուրջ է այս տեսակ դէպքերու հանդէպ»։

Կէս միլիոն տոլար Պաղեստինի

Հրեաներու հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Ամերիկայի զանազան վայրերէն Պալթիմօր հաւաքուած 500 հրեայ պատգամաւորներ որոշեցին Պաղեստինի զարգացման ու բարգաւաճման յատկացուած ամերիկեան նպաստիքանակը բարձրացնել տարեկան կէս միլիոն տոլարի։

Համեւրոպայի ճամբուն վրայ

Ընթերցողները կը յիշեն թէ երկու շաբաթ առաջ, Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբը կարեւոր որոշումներ տուեր էր կեդրոնական եւ արեւելեան Եւրոպայի երկրագործական երկիրներուն մասին։ Ի գործադրութիւն այդ որոշումներուն, Պ. Պրիան փետրուարի սկիզբները որոշած է Փարիզ հրաւիրել կարգ մը պետութիւններ՝ անոնց հետ միջոցներ փնտռելու եւ սպառելու համար 1930ի բերքէն Եուկոսլաւիոյ, Պուլկարիոյ, Հունգարիոյ եւ Լեհաստանի մէջ մնացած մասը։

Առաջին այս յանձնախումբէն քիչ վերջ, դարձեալ Փարիզ պիտի հրաւիրուի երկրորդ յանձնախումբ մը, աւելի ընդարձակ ծրագրի մը մշակման համար.— յաջորդական տարիներու ընթացքին բերքի սպառում եւ երկրագործական երկիրներու համար վարկային հաստատութեան մը կազմութիւնը։

ՓԱՐԻԶԻ ՌՈՒՍ ՄԵՏՐՈՊՈԼԻՏԻՆ ԴԷՄ

Մոսկուայի Մետրապոլիտը իբր միակ պետ ռուսական եկեղեցիին, ուքազով մը հրաժարեցուցած է Փարիզի ռուս մետրոպոլիտը։ Փարիզի ռուսական շրջանակները որոշած են դիմում կատարել Մոսկուայի Մետրապոլիտին որ ետ առնէ իր որոշումը։

ՀԱՅ ԿԻՆԵՐ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԱԿԱՆ ԹՌՈՒՑԻԿՆԵՐ ԿԸ ՑՐՈՒԵՆ

«Լէ դ՚էքօ տը Տամաս» կը գրէ.

— «Անուրանալի է որ Սուրիոյ ամենագործունեայ համայնավարները Հայեր են։

Այսպէս, նկատուեցաւ որ համայնավարական թռուցիկներ ցրուող քանի մը Հայերու բանտարկութեան դատապարտութենէն յետոյ, հակաշարժում մը յառաջ եկաւ այս տարրերուն մէջ ու հայ կիներ յանձն առին կատարել այս պաշտօնը Պէյրութի մէջ։ Ու վերջերս տեսնուեցաւ թէ նման թռուցիկներու գաղտնի բաժանումը տեղի ունեցած է իգական սեռին պատկանող գործիչներուն կողմէ»։

ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԶԱՀԼԷԻ ՄԷՋ

Զահլէի մէջ ժանտարմները Սինկէր վաճառատան քով տեսած են երկու Հայեր որոնք վաճառատունէն ներս թռուցիկներ կը նետէին, իսկ երկու ուրիշ Հայեր ալ կը սպասէին դուրսը։ Կը ձերբակալուին այս չորս Հայերը որոնց անունններն են Պետրոս Թէրզեան, Տիգրան Թէրզեան, Սիսակ Քրքեան եւ Մկրտիչ Քրքեան։ Անոնց թուղթերը օտար դատարան յանձնուած է։

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

Թերթերը գրած էին թէ՝ Դամասկոսի մէջ համայնավարական թռուցիկներ պատրաստող չորս հոգի ձերբակալուած են։ Անոնցմէ մէկը պանդոկի պաշտօնեայ էր եւ երկու Հայեր՝ Սիսակ Թէլլալեան եւ Հայկազուն Պօյաճեան։ Ասոնցմէ Պօյաճեան Պէյրութ Մէթր Լահուտին նամակ մը գրած է պահանջելով որ դիմէ ֆրանսացի յայտնի բոլշեւիկ երեսփոխան Անտրէ Պէրթօնի որ գայ եւ զինք պաշտպանէ, իսկ եթէ ան չի կրնար գալ, թող ղրկէ ժագ Սատուլը։

ՊԻՏԻ ԽԱԽՏԻ՞ ԱՆԳԼԻՈՅ ԵԼԵՒՄՈՒՏՔԸ

Անգլիոյ անգործութեան սընտուկի քննիչ յանձնախումբին տեղեկագրերը յայտնեց թէ 1928ին, միայն պետական սնտուկին՝ անգործութիւնը արժած է 11 միլիոն 750.000 ոսկի, այդ գումարը 1930ին բարձրացած է 37 միլիոնի, իսկ ներկայ տարուան համար կը նախատեսուի 50-55 միլիոն, եւ շատ ծանր ազդարարութիւն արձանագրել տուաւ։ Տեղեկագրերը կը վախնայ որ, անգործներու նպաստները կարենալ տալու համար, եթէ կառավարութիւնը շարունակէ փոխ առնել այնպէս, ինչպէս ըրած է ցարդ, առանց հատուցման միջոցներ մշակելու, Անգլիոյ ելեւմտական կացութիւնը արագօրէն պիտի խախտի։

Այս կը նշանակէ որ եթէ կառավարութիւնը չկրճատէ անգործութեան սնտուկին իր նպաստի բաժինը, պետական գանձը հսկայ բաց մը պիտի ունենայ, զոր չպիտի կրնայ գոցել։ Յանձնախումբին անդամներէն մէկն ալ յայտնեց թէ ամէն շաբաթ կառավարութեան պարտքը կ՚աւելնայ մէկ միլիոն եւս։ Եթէ ուրեմն կառավարութիւնը կանգ չառնէ յառաջիկայ շրջանի ելեւմտացոյցը այնքան ծանր պիտի ըլլայ որ երկրին վարկը պիտի կոտրի։

Յանձնախումբը կը գտնուի հետեւեալ երկընտրանքին առջեւ կամ զեղչել կառավարական նպաստի բաժինը եւ կամ աւելցնել բանուորներու եւ գործատէրերուն տուրքի սակը։

ՄՈՒՍՈՒԼԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁԵՐԸ

ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

«Նայէ Ֆրայէ փրէսէ»ի Թղթակիցը Մուսուլէն կը գրէ իր Թերթին.—

Մուսուլ մայրաքաղաքն է շրջանակի մը, ուր կը բնակի Քիւրտերու ստուար մեծամասնութիւն մը։ Թրքական Քիւրտիստանի մէջ մղուած ազատագրական կռիւները հոս բոլոր իրենց մանրամասնութեամբ արձագանգ կը գտնեն, կը խարհէի, եւ սկսայ հետաքրքրուիլ։ Բայց սահմանագլուխէն անդին անցք ունեցած դէպքերուն հանդէպ քրտական հետաքրքրութիւնը խիստ զօրաւոր ըլլալով հանդերձ, մինչեւ այնքան հեռու է որ այդ հետաքրքրութիւնը, գոնէ հիմակ ու հիմա, շատ առաջ գացած չէ։ Պատճառը ա՛յն է որ Մուսուլ, որու շուրջ տարիներով կռուած են Անգլիացիները եւ Թուրքերը, այսօր հարիւրաւոր մղոններով հեռի է Թուրքիայէն։ Միւս կողմէ Իրաքի խնդիրը այնքան մեծցած է որ Քիւրտերը հոս իրենց նախ ընելիք ունին, միւս կողմով զբաղելէ առաջ։ Անգլիա կ'աշխատի Իրաքը արաբացնել, ինչ որ Պաղտատի արաբ քաղաքագէտներուն ալ երազն է։ Բայց Մուսուլի նահանգին բնակիչներուն երազը ա՛յդ չէ...

Իրաքը Ձեխոսլովաքեան Հանրապետութեան կրկին տարածութիւնն է։ Պաշտօնական վիճակագրութիւնը Ֆէյսալ Թագաւորին հպատակներուն Թիւը մօտաւորապէս երեք միլիոնի կը հանէ, որոնցմէ 500,000էն 600,000ը Քիւրտ, 250,000էն 350,000 Պարսիկ, 50,000 Ասորի, 40,000 Թուրք եւ 20,000 Եզիտի։ Ասոնցմէ դուրս կան 20,000 Հայ եւ ուրիշ քրիստոնեայ փոքրամասնութիւններ։ Ամէն պարագայի մէջ բնակչութեան մէկ երրորդը արաբերէն չի խօսիր, եւ այս մէկ միլիոն ոչ-արաբներէն 800,000 հոգին կ'ապրին Մուսուլի եւ քրտական գաւառներուն մէջ՝ Տիգրիսի ձախ ափին վրայ։ Այս ազգային եւ կրօնական փոքրամասնութիւնները կասկածով եւ մտահոգութեամբ կրնային Պաղտատի մէջ արաբ ազգայնականութեան յառաջխաղացումին վրայ։ Եւ բաւ այնմ ալ կը պատրաստուին։ Մանաւանդ Քիւրտերը հաշտ աչքով չեն դիտեր բնաւ անգլեւիրաքեան վերջին պայմանագրութիւնը, որով Անգլիա կ'ապահովցնէ Արաբներուն ներքին քաղաքականութիւնը։ Քիւրտերը անգլիական այս քաղաքականութիւնը դաւաճանութիւն կը նկատեն, եւ կ'ըսեն թէ Մեծն Բրիտանիա մեզ Արաբներուն ծախել կ'ուզէ։ Ճիշդ ա՛յնպէս հոս, ինչպէս Պաղեստինի մէջ Հրեաները կը գանգատին միեւնոյն Անգլիոյ արաբամոլ քաղաքականութեան դէմ։ Քիւրտերը մէջ կը բերեն Անգլիոյ ներկայիս վարմունքը խարազանելու համար Սեվրի պայմանագրութիւնը, զոր յետոյ Լօզանեանէն գլխաւոր եղաւ միեւնոյն պետութիւնը ի մէջ ալլոց։ Անգլիա այդ պայմանագրութեամբ կը պարտաւորէր Թուրքիան ինքնավար Քիւրտիստան մը ստեղծել, ստուգ մը Թուրք պետութիւն Պարսկաստանի, Թուրքիոյ եւ Իրաքի միջեւ, մինչեւ անկախ Հայաստանը երկարող սահմաններով։ Խնդիր չէ թէ Քիւրտերը այդ միջոցին այդ տեսակ ընդունակութիւններ ունէի՞ն թէ ոչ։ Արեւելեան ցեղերուն բոլոր պարագաները մօտէն ճանչցող Անգլիան առհա այս խոստումն ալ դրժեց։ Բայց Քիւրտերը մինչ իրրեւ խաչալ պատկեր իրենց աչքին առջեւ ունին այդպիսի պետական կազմութեան մը, մանաւանդ որ 1924ին սահմանագլխի նոր սրբագրութեամբ տհագին Թիւով Քիւրտեր Թուրքիոյ սահմանին մէջ ճանչցուեցան։

Ազգերու Դաշնակցութեան Յանձնաժողովը նոյն թուականին Իրաքաբնակ Քիւրտերուն համար ինչ ինչ երաշխաւորութիւններ պարտադրեց Լոնտոնի կառավարութեան.— Պաղտատի Խորհրդարանը հանդիսաւոր կերպով քաջարիկ իրաւունքներ ճանչցաւ Քիւրտերուն համար, որով միայն Մուսուլը Իրաքի մաս ընդունուեցաւ։ Քիւրտ գրագիրներ, Քիւրտ դատաւորներ, քիւրտ ոստիկանութիւն եւ քիւրտ պաշտօնատարներ Սիւլէյմանիոյ, Քէրքիւքի, Արպիլի եւ շրջակայ գաւառակներուն մէջ։ Եւ տարիներ եղաւ համեստ սկզբնաւորութիւնը քրտական ազգային կեանքին։ Բայց Քիւրտերը առավ գոհ չեղան, շատ քիչ գտան տարիկա իրենց համար։ Պաղտատի Արաբին հպատակ ըլլալուն գաղափարը կը զայրացնէր զիրենք։ Միւս կողմէ Արաբ իշխողներն ալ գոհ չեն Քիւրտերէն, որոնց համար պարսկական եւ Թրքական սահմաններուն վրայ շարունակ խնդիրներ պիտի ունենան, ինչ որ Իրաքի ապագային համար կրնայ վտանգաւոր ըլլալ։

Մինչ այս մինչ այն, արաբացնող ազդեցութիւնները կը սաստկանան, նախ պզտիկ փոքրամասնութիւններուն դէմ, այսինքն Քրիստոնեաներուն եւ Հրեաներուն դէմ, յետոյ նոյնիսկ Քիւրտերուն դէմ։ Մուսուլի մէջ հետզհետէ կը շատնան արաբ պաշտօնեաներ, սպաներ, վաճառականներ։ Այսօր, դուրսէն նայելով, Մուսուլ արաբական քաղաքի մը կը նմանի, Տէր Զօրի պէս։ Քրտաբնակ Արպիլի կառավարիչը արաբ է։ Անգլիա ազատ ասպարէզ տուած է Արաբներուն, ուզածնին ընելու իրենց ներքին գործերուն մէջ։ Նոյն իսկ բառ պայմանագրի՝ խոստացած է ի հարկին իր բանակին օժանդակութիւնը։ Այս պարագան ամէնէն աւելի բարկացուցած է փոքրամասնութիւնները Անգլիոյ դէմ։

Ահա Մուսուլի արդի վիճակը։ —Փոքրամասնութիւնները, Քիւրտերն ալ միասին, ամէն առաջ անգլիական երաշխաւորութիւններ ունէին, քանի որ ամէն տեսակ խոստումներով օրօրած էր զիրենք, ա՛յնպիսի խոստումներ, որոնք Լոնտոնի մէջ հանդիսաւոր եւ պայծառ կերպով հաստատուած էին, ինչպէս Պալֆուրեան յայտարարութիւնը Պաղեստինի համար։ Հիմա արտամադրութիւնները բոլորովին փոխուած են։ Արդի Աշխատաւորական կառավարութիւնը պարտաւորուած է խորհիլ թէ Անգլիա լա՛ւ կ'ընէ արդեօք սպիտակին մեծամասնութեան հետ երթալով Իրաքի մէջ՝ հին բարեկամներն ալ իրեն դէմ հանելով։ Անգլիական քաղաքականութիւնը, հոս ալ, փորձութենէ մը կ'անցնի։ Բանաւոր համբայ մը պիտի կրնա՞յ արդեօք գտնել։ Այս հարցումին չեն համարձակիր վճռական պատասխան տալ....

ՀԱՆԴԷՍ-ԴԱՍԱԳԻՐՔ

Հայ բոլշեւիկ մը կը գրէ Մոսկուայի մէջ լոյս տեսնող «Մանգաղ»ի մէջ թէ Ռուսիոյ մէջ յեղափոխութիւնը այնպիսի արագութեամբ կը շարունակէ իր ընթացքը, որ ամէն տարի հարկ կ'ըլլայ փոխել դասագիրքերը։ Երէկուան դասագիրքերը կը հինցան այսօր՝ ըստ իրենց բովանդակութեան։ Ընդարձակութեան պատճառաւ, արդիական դասագիրքերը պէտք է պատրաստուած ըլլան պարբերական, միամսեայ, եռամսեայ «Հանդէս դասագիրք» ձեւով։ Այդպէս միայն կարելի է տալ Թարմ նիւթեր եւ տեսութիւններ, միշտ բարեփոխելով սահմանափակ ժամանակի մը մէջ։

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՄԱՆԱՆԵԽ

Այս անգամ կ'ուզէի գրել բժշկական բարձր նիւթի մը մասին։ Ներկայացնել բժշկափիլիսոփայական վէճերը, կենդանական բջիջին շրջափոխութեան պատմութիւնը մինչեւ կազմութիւնը ուղեղին, ուրկէ կը ծորի մտածումը։ Թօսիլ հիւսուածաբանական, տնտեսական խորթութիւններու մասին։ Ցիշել բառ'ը ու բառը,— ուղեղին ճակատային գալարին երկրորդ մասն եւլն.։ Վերջապէս կ'ուզէի այնպիսի բաներ գրել, որ ոչ ոք հասկնար եւ ընթերցողները ըսէին թէ «այս մարդը խրյախ բժիշկ է, գրածներէն մարդ բան չի հասկնար»։

Ցանկարծ մտածեցի, թէ մեծը չէ, ոչ ալ բարձրը, որ օգտակար է ժողովուրդին։ Եւ յիշեցի շատ մանր, մանրարիկ բան մը, մանանեխին հատիկը, որ, հակառակ իր փոքրութեան, չափազանց օգտակար է։ Մանաւանդ հիմա, երբ կրիփը տարածուած է ամէն կողմ։ Հազար բժիշկ, հազար դեղ բան մը չեն կրնար ընել կրիփին։ Բայց փոքրիկն մանանեխը ի՛նչ բարիքներ կ'ընէ հիւանդին։

Ցիսուս անգամ զարմացած էր այս մանր հատիկներուն վրայ.

«Փոքր է քան զամենայն սերմանիս, եւ յորժամ աճիցէ՝ մեծ է քան զամենայն բանջարս, եւ լինի ծառ, մինչեւ գալ Թռչնոց երկնից եւ բնակել յոստս նորա» (Մատթ. ԺԳ. 31)։

Ահա այսքան փոքր հատիկ մը, հունտերուն ամէնէն փոքրը, մանանեխն է, որ հինէն ի վեր օգտակար եղած է ժողովուրդին։ Եւ ի՛նչ տեսակ օգուտներ, տեսէ՛ք, մեր հին հայ բժիշկներէն Ամիրտովլաթ ի՛նչ կը գրէ.—

«Այրող է եւ ուտող է. եւ օգտէ... լեզուին ծանտրանալուն, մոռացկոտին. եւ գլալղամն կու կտրէ ի գլխուն, եւ փսխել կու տայ, եւ զերսն պայծառ կ'առնէ. զձծիքն եւ զօձն կու սպանանէ... եւ զկերակուրն կու մարսէ, եւ զծանր խլտն կու նօսրեցընէ, եւ զիր եղն ճանճն, օգտէ կարծաճարին եւ ճըրքունին, եւ թէ զերեսն քսեն՝ կարմիր առնէ»։

Ուրեմն, փոխանակ խօսելու բարձր բաներու մասին, որոնք օգուտ չունին, այս անգամ եւս կը խօսիմ մանր նիւթի մը մասին, որ «բազում օգուտս ունի»։

Մանանեխը կը բուսնի ամէն կողմեր. քանի մը տեսակ կ'ըլլայ.

1.— Սեւ մանանեխ, որուն ցօղունը մէկ մեթր բարձրութեան կը հասնի, քեղնորակ եւ դեղնագոյն ծաղիկներ կ'ունենայ, տերեւները խոշոր եւ մութ կ'ըլլան եւ իրենց վրան պզտիկ մազ կ'ունենան։ Հունտը չափազանց փոքր, մէկ միլիկրամ ծանրութեամբ եւ մէկ միլիմեթր մեծութեամբ։ Նէկ, մութ-կարմիր գոյնով։

2.—Ճերմակ մանանեխ, որ առաջինին կը նմանի եւ միայն հունտովն է որ կը ճանչցուի։ Ասոր հունտը քիչ մը մեծ կ'ըլլայ, երկու միլիմեթր, եւ ծանրութիւնն ալ հինգ անգամ աւելի։ Գոյնը դեղին։

3.—Վայրի մանանեխ, որ հաստարակ խոտի պէս իր դեղին ծաղիկներով կը ծածկէ դաշտ ու հովիտ։ Շատ կարճ կ'ըլլայ, տերեւները մազոտ եւ պզտամազոտ են։ Այս տերեւներով պզտոր տօլմա կ'եփեն մեր գիւղացիները, մանաւանդ սեւ պահքի օրերուն։ Ո՜վ չի յիշեր խարտալի եափրախով տօլման։ Մարտ ամսուն գիւղացիները գոգերով տերեւ կը ժողվէին ձորերուն եզերքէն, ձիւնին տակէն, կամ Թաց գաշտերուն մէջէն։

Ամիրտովլաթ առաջին տեսակը ներկայացնելէ յետոյ, միւսներուն մասին այսպէս կը գրէ.

«Լապսան, ոմանք այս խոտիս Թրքերէն դիճի կ'ասեն, եւ ինքն վայրի խարտալն է, եւ Թէ եփես ջրով եւ ի մէջն նստի տղայն՝ զէտ աւազան, ջուտ քայլէ. եւ Թէ զԹունտն ծիծին կաԹով շաղեն եւ յերեսն օծեն՝ զմանն տանի, եւ Թէ շուտ տարպանի (անգամ) օծես՝ երեսն պայծառ առնէ եւ յիստրկէ, եւ Թէ ճին գինով խմեն, օգտէ ստամոքին ցաւուն»։

Միւս տեսակը, որ կատնմի կը նմանի.—

«Խարտալը Ֆարսի ասեն. եւ այնոր ազանդ-ազանդ ասեն»։

Այժմ քննենք թէ ի՛նչ բաղադրութիւն ունին այս բոյսերը, որ այսքան օգտակար են։

Ամէնէն օգտակարն է սեւ մանանեխը, որ, քանի մը տեսակ քիմիական նիւթեր կը պարունակէ։ Ու երբ ջուրին կը խառնէք, այդ նիւթերը ջուրին ազդեցութեամբ մէկը միւսին վրայ ներգործելով ուրիշ նոր նիւթ մը կը ծնի։ Ահա այդ նիւթն է, որ այրող է եւ ուտող։ Բայց որպէսզի այդ օգտակար «այրող» նիւթը ծնի, պէտք չէ որ ջուրը շատ տաք ըլլայ, կամ քացախ ու ալքոլ խառնէք։ Տարութիւնը կամ քացախը «կը կտրեն» մանանեխին զօրութիւնը։

* *

Մանանեխին գործածութիւնը բժշկութեան մէջ, երկու ձեւով կ'ըլլայ,— ներսէն եւ դուրսէն։

Ճերմակ մանանեխը փոքր կակուղ կը պահէ կամ աղիքներու կը քակէ, երբ ամէն առտու դգալ մը առնէք անօթի փորանց։

Գիտէք Թէ ոմանք միսին հետ մանանեխ կ'ուտեն իբրեւ ախորժաբեր եւ մարսողական։ Չափազանց դէշ սովորութիւն, որովհետեւ ստամոքսը ի վերջոյ կ'այրէք այսպէս։

Զգուշացէք։

Գործածութեան միւս ձեւերը յիշուած են Ամիրտովլաթի կողմէ.— օձը կը սպաննէ, կարիճին խայթուածը կը բուժէ, մոռացկոտութիւնը եւ Թոթովախօսութիւնը կը դարմանէ, երեսը կը գեղեցկացնէ, դէմքի ժանգը (Էգզէմա) կը մաքրէ, երախաները տաքի կը հանէ, ստամոքսի ցաւերը կ'անհետացնէ, հազը կ'առնէ եւայլն։ Բոլոր ասոնք փորձուած չեն պաշտօնական բժշկութեան մէջ։

Արդի բժշկութեան մէջ մանանեխը կը գործածուի հետեւեալ ձեւերով միայն.—

1.— Մանանեխով լոգանք.— Երբ մանուկները հեղձախտ (croup) կ'ունենան (պօղազ ալմա), օգտակար է մանանեխով լոգանքը։ 4 լիԹր ջուրի մէջ 30 կրամ մանանեխ։ Մանանեխը պէտք է աղցուի եւ ալիւր լինուի, յետոյ քիչ մը պաղ ջուրի մէջ խառնուի եւ Թափուի լոգանքի գաղջ ջուրին մէջ։ Մեծերուն համար մէկ քիլօ մանանեխի ալիւր, մէկ մեծ տաշտ ջուրի մէջ։ Կը կրկնեմ,— ջուրը պէտք չէ շատ տաք ըլլայ, իսկ մանանեխի ալիւրն ալ պէտք է Թարմ ըլլայ։ Երբ մարմինը կը կարմրի, այրուցք կը զգաք եւ կը սարսռաք, անմիջապէս ելէք տաշտէն։ Նախընտրելի է կատարել կամ անօթի փորանց, կամ ճաշէն քանի մը ժամ յետոյ, քնանալու ատեն։

Հարբուխի, կրիփի, շնչահեղձութեան, հազի, ցնցղատապի (պրօնշիթ) իբրեւ դարման, կարելի է մանանեխի ջուրով լուալ ոտքերը։ Մեծապէս կ'օգտուիք։ Ուշադրութիւն ընել հետեւեալ կէտերուն.— Երբ 30 կրամ մանանեխի ալիւր կը Թափէք 4 լիԹր գաղջ ջուրի մէջ, կոնքին վրայ կոխեցէք լաԹ մը, որպէսզի մանանեխին շոգին ձեր աչքերուն չերԹայ եւ չվնասէ։

Դարձեալ երբ տաշտինմէջ կը մտնէք, զգուշութիւն ըրէք շոգիին։ Ջուրէն ելլելէ յետոյ մանանեխի ալիւրը մաքրեցէք ձեր մորԹին վրայէն։ Ոմանք մանանեխին ալիւրը լաԹէ քսակի մը մէջ կը դնեն եւ պահ մը կը կախեն ջուրին մէջ։ Այսպէսով ջուրը մաքուր կ'ըլլայ։ Կան ուրիշներ ալ, որոնք փոխանակ լոգանք առնելու, մանանեխի ալիւրով ջուրը կը պատրաստեն, յետոյ մէջը կը Թաթխեն կտաւ մը եւ քամելէ վերջ՝ կը փաթթեն հիւանդին մարմինին։ Այսպէս կը կրկնեն քանի մը անգամ, օրուան մէջ, մինչեւ որ մարմինը կակուղի պէս կարմրի։ (10 վայրկեանը բաւական է)։

2.— Մանանուխով ծեփ, ժողովուրդին լեզուով «լափա» կը կոչուի այս ձեւը։ Կ'առնէք մանանեխին ալիւրը եւ կը խառնէք պաղ կամ Թեթեւ մը տաքցած ջուրի հետ, այնքան որ Թանձրանայ, «լափա» դառնայ։ Կը Թափէք երկու մաղ-մաղ կտաւի մէջ, կը տարածէք եւ կը դնէք մորԹին վրայ 15-20 վայրկեան մինչեւ առաջին այրուցքը։ Ի՛նչ ցաւեր, ի՛նչ հազեր եւ ի՛նչ հիւանդութիւններ անհետացած են այս ձեւով։

Զգուշութիւն ընել, երբ եռԹական երախայ է կամ կին, որպէսզի շայլի մորԹը եւ բշտիկներ չկազմուին։ Ցետոյ դժուար է դարմանել այդ այրուածքը։ Ոմանք այդ անպատեհութեան պատճառաւ, նախ կտաւատ հունտով (քէԹէն Թոխումու) ծեփ մը կը պատրաստեն եւ յետոյ վրան քիչիկ մը մանանեխի ալիւր կը ցանեն։ Մանանեխի ծեփերն ալ նախընտրելի է դնել կռնակին վրայ որպէսզի շոգին աչքերուն ու քիԹին չերԹայ։

3.— Մանանեխի Թուղթ. — Այժմ դեղարաններուն մէջ կը ծախուին պատրաստ Թուղթեր, փափիլ ռիկոլօ անունով, որոնց մէկ էջին վրայ գիրկայ, միւս էջին վրայ միայն մանանեխի փոշի։ Թաթխեցէք գաղջ ջուրի մէջ եւ անգիր էջը դրէք մորԹին վրայ։ Թող մնայ 10 վայրկեան, մինչեւ որ մորԹը կարմրի։

ՄորԹին վրայ մանանեխի ամէն ձեւի գործածութենէ, յետոյ, գաղջ ջուրով սրբել մորԹը, չորցնել եւ եԹէ բորբոքում կը տեսնուի, օծանելիք մը քսել (pomade à l'oxyde de Zinc) կամ նշայի փոշի։ Կը կրկնեմ, զգուշութիւն ընել մանուկներուն եւ աղջիկներուն մորԹին, որ շուտ կը բորբոքի եւ դժուար է յետոյ դարմանումը։ Առաջին իսկ կարմրութեան կամ այրուցքին, (երբեմն կարմիրը յետոյ միայն կ'երեւի), հանել մորԹին վրայէն։ Կան անձեր ալ, որոնց մորԹային զգայութիւնը, հիւանդութեան մը պատճառաւ, բԹացած է։ Կարեւորը հսկելն է մանանեխին ներգործութեան վրայ։

Ի՞նչ ցիւանդութիւններու դէմ կը գործածուին այս միջոցները.— Երբ ձեզմէ մէկը ցնցղատապ ունի, կը հազայ, շունչը կը կտրի, երբ ուղեղը կամ Թոքերը արեամբ խըճողուած են, երբ կուրծքի, կռնակի եւ ուսերու վրայ ցաւեր ունիք, երբ ձեր հիւանդը ուշաբարձութեան ենԹարկուեցաւ (այդ պարագային մանանեխը դնել ազդրերուն եւ ոտքին ոլոքին վրայ), երբ վերջապէս ձեր տղուն թաշուեցաւ եւ ոտքերն ու ձեռքերը կը մսին ու կը սառին, դիմեցէք մանանեխին։

Կրիփը, հարբուխը եւ ցնցղատապը շատ անգամ կը վիժին, երբ դուք կանուխկըզնէ բժշկանեխը։ Կրիփի համաճարակի այս օրերուն, մանանեխի բարերար ազդեցութեան մասին «եԹէ ունիցիք հաւատս քան զհատ մանանխոյ», ինչպէս կ'ըսէր Ցիսուս, այն ատեն փրկուած էք։

Բժ. Շ. ԱՑՎԱԶԵԱՆ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՑՈՒԹ

Վ. Փ. (Մարսէյլ).— Ձեր յիշած դեղը ինծի անծանօթ է։ Գործածեցէք pilocarpine եւ quinineի lotionներ։ Սպասեցէք նամակիս։

Յ. Մ. (Լիոն).— Գալարը, հիւանդ, երբ հասուննայ քիչ մը, աւելի դիւրին է պայԹեցնել գաւաԹ կամ կոտոշ զարնելով։ Ի՞նչ ճարկ եափսու փնտռելու ասդին անդին։ Կոտոշը Թուգի պէս կը պայԹեցնէ եւ կը քաշէ Թարախը։

ԾԱՆՕԹ— 1) կոտոշն էր, կ'ըսէ մօրաքոյրս, իսկական կոտոշն էր

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱԳ[...] ԵՒ ԵԼՔ Մ[...]

Այլեւս պարզ է որ [...] ծագրկութեան մը նախ[...] կը գտնուինք, երբ մ[...] նկատի առնենք թ[...] երկշատ հրատարակուի[...]

Առայժմ մեծ քաղ[...] մէջ աւելի չնշանակ է [...] կութիւնը։ Մէկ քանի[...] ներ որոնց հետ երկար[...] ի վեր Թղթակցելու[...] հութիւնը ունեցած[...] այսօր տրտունջներ[...] յայտնեն։ Մէկը կ'[...] ծերը ծայր առաքեան[...] ցուցին ու գործաւորներ[...] րենս։ Ուրիշ մը.— «Ա[...] գործերը լաւ չեն երթար[...] մը օտար գործաւորներ[...] րեն, կարելի է կարգը [...] չեմ գիտեր ինչ կարի[...] ոչ լեզու գիտենք եւ ոչ [...] բայ»։

Սիրելի հայրենակից[...] ւոր ընկեր, այսօր դեռ[...] տեղացին տան վարձ[...] յաճախ տունին քով [...] մը ունին մշակելու [...] խանութ մը։ Իսկ մեծ[...] ընկերներ, մեր պարագա[...] չէ։ Այն օրը, ուր գործ[...] ները փակ են մեզ հաւ[...] այլեւս տան վարձք [...] բողութենէ կը զրկուի[...] ւարար պէտք է փնտռել[...] տեսակ վայրեր ուր վա[...] ժան կամ ձրի ըլլայ [...] բաւոր գոնէ ունենանք [...]

Առաջին գործադ[...] ներէ տառապողները պէտ[...] լան անոնք՝ որ իրենց [...] ունին աշխատող տեղա[...] ւոր ընկերներ։ Այս [...] բէնքն է՝ նախ տեղա[...] Ննացեալը օտարին, [...] Այս կէտը բոլորիս յայ[...] լայէ վերջ, կարելի է [...] մեր ճամբան։

Առաջին գործադ[...] ցնցուողները պիտի ըլլ[...] գործարաններու բան[...] Օրինակի համար Ինքն[...] գործարաններու (Citroën [...] բակաոքերու մէջ այլ [...] աշխատաւորներու (Կար[...]

Վերոյիշեալներէն [...] պէս վերջ կ'ենԹարկուին[...] տրճանաբար փոքր [...] Թիւններու մէջ գտնուող[...] ծաւորները, եւ մեծ ու փ[...] ռեւտրական խանութներ[...] րանց մէջ գրեԹէ գործա[...] սակարգ չունինք։

Գործազրկութեան մ[...] գային ամէնէն բախտա[...] պիտի ըլլան անոնք, որ [...] ձինգործ ունեցող գործա[...] ւոր կ'աշխատին ու [...] աշխատաւորներու [...] ազատ են։ Այս տեսակ [...] վայրերու մէջ ոչ ոք [...] ունի գործատէրի մը գ[...] լու թէ ինքը օտար [...] կ'աշխատցնէ մինչդեռ [...] գործ չունի։ Նոյնիսկ եԹէ [...] գութիւն ընեն, անոր [...] երբ իր շահը կը պահան[...] ունեցած գործաւորը [...] ցնելու։ Մինչդեռ մեծ [...] րաններու ու ընկերուԹ[...] մօտ նոյնը չէ պարագա[...] երբ տեղացի գործաւոր[...] գործ կը Թափառի գործի[...] նալէն եւ օտար գործա[...] կ'աշխատին, կառավարու[...] միջամտելու իրաւունք [...]

Հայ բանուորներու [...] միակ ելք մը կայ, որու[...] հիւ շատեր կրնան իրենց[...] րենք փրկել ոչ միայն [...] տագնապէն, այլեւ օդէ [...] ւէ զուրկ պանդոկներէ [...] աղտոտ սենեակներէ։

որ կը գործածէին Թու[...] կոտոշին մէկ ծայրը բալ[...] մը կը կենայ, եւ այն[...] բերնով կը քաշէ Թուքը[...] յետոյ վրան կը դնէ մա[...] բիւնով կոտոշն ալ բերնա[...]

2) Մանանեխ ճայԹ[...] համար Ֆրանսական դեղ[...] ներէ ուզեցէք farine de [...] tarde: 3) Մանանեխի ջուրով [...] րու լոգանքը կ'օգնէ նա[...] ցած դաշտանին գալուն[...] կռնակը դրուած պալա[...] կը կտրէ արիւնը։

...րծագրկութիւնը պատճառ ...ռնայ իրենց կեանքի անմահ ... մարմին առողջութեան. եթէ ...ուզեն գործադրել, այն ինչ որ ...ւթեան Թելադրեն։

Ֆրանսայի մէջ անհաշիւ են ...ն ագարակները, որոնց մէջ ...րծաւորի պակասը զգալի է։ ...ակառակ մաքուր օդի, դաշտ...ային աշխատանքի մաքուր ու ...րժ սնունդի՝ ընդհանրապէս ...նուոր դասակարգը, դաշտա...ն աշխատանքը ձգած ու հե...ցած է նախ ընտրութիւն սա...մ քաղաքի փայլուն, չափա...ց կեանքին, հոգ չէ թէ, սեն...կը մաքուր օդ չկայ, սնունդ...ծ ու չանեցածը աղքին ան...ն կը ծախէ. ու շատ անգամ ... ծայրը ծայրին չի կրնար ...րել։

Հայրենասէրը ի՞նչ պէտք ունի ...ղաքի մէջ ապրելու, մանաւանդ ...զմանդամ ընտանիքները որոնց ...մասուան ամբողջ շրջանին ...սը տարեկանէն մինչեւ ծե...կը իրենց յատուկ գործը ու...ն։ Ագարակներու մէջ օդը, ...ջը, արեւը, ու սննդակները ...ի են, նոյնպէս շէնքիդ կող...ն հանգիստ մը կ'ունենաս, կր...ս բանջարեղէն մշակել։ Այս ...րպով ընտանիք մը իր ծախ...ն կէսը արդէն իր աշխատան...մը կը հանէ, ագարակնե...ու մէջ գործադրկութիւնը ան...ալի է։ Ինչքան ատեն որ երկ...մը մէջ ժողովուրդ կայ, երկ...գործը պէտք ունի արտա...ելու եւ աշխատող ձեռքերու։ Եթէ հայ աշխատաւորը չաւ...ր տառապիլ յաճախակի գոր...զրկութիւններէ, մանաւանդ ...րանսայի մէջ, նախընտրու...իւն պէտք է տալ դաշտային ...խատանքներու ի շահ իրեն...րուն, իր Ֆիզիքականին եւ ... քսակին։

Մ. ԵՐԿԱԹԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՃԱՀՃԱՏԵՆԴ

...որհ. Հայաստանի մէջ բժ. ... Գարագաշեան կը գրէ.—

Ճահճատենդը մեծ չարիք ...է քաղաքներու բանուոր ...ունեցուածին եւ գիւղերու աշ...խատաւոր բնակչութեան համար։ Հայաստանի բնակչու...թեան մօտաւորապէս կէսը հի...ւանդ է ճահճատենդով։ Վարակ...ուած շրջաններուն կարգ մը գիւ...ղերուն մէջ ոչ միայն անճամ...ուրը, այլ նոյնիսկ բնակչու...թիւնը կ'անէ։ Քանի մը գիւղեր ...ինք, որոնք 8 տարուան ըն...թացքին տուին միայն մէկ նո...րակոչ զինուոր։ Աւելի մեծ չա...փով բանկելով ամառը, ճահճա...տենդը կը դադրեցնէ գիւղերու աշխատանքը։ Պաշտօնական վիճակագրութիւն մը կը հաստատէ, որ ամառը աշխատաւորներուն հարիւրին 50ը գործի չի կրնար երթալ ճահճատենդի պատճառով։

Ճահիճները Հայաստանի մէջ կը գրաւեն 43,000 հեկտար տարածութիւն, այն ալ երկրին ամէնէն լաւ մասերուն մէջ։ Օրինակ Արարատեան դաշտը։ Ու մէկ կողմէն ճահճատենդը վարակելով բանուորները, միւս կողմէ ճահիճները հողամշակութեան անյարմար ընելով, կը նուազեցնեն երկրին արդիւնաբերութիւնը։

Ճահճատենդի դէմ պայքարելու համար, պետութիւնը ահագին ծախքեր կ'ընէ, սակայն հիւանդներու թիւը նուազած չէ տակաւին։

Որովհետեւ այդ պայքարը օգտակար ձեւով չի կատարուիր։

Ճահճատենդին դէմ պայքարելու համար՝

1.— Քարիւղ կը թափեն ճահիճներուն մէջ.

2.— Պրուսիական կանաչ կը լեցնեն.

3.— Տեսակ մը ձուկ (գամ-բուզիա) կը բուծանեն, եւն.։

Քարիւղթափելը անկարելի է, որովհետեւ Հայաստանի ճահիճներուն համար պէտք է 3 միլիոն փութ։ Այդքան քանակութեամբ քարիւղ ուրկէ՞ գտնել ամէն տարի։

Պրուսիական կանաչը եւս Հայաստանի համար կը նստի 1,250,000 ոսկի րուբլի։

Ձկնաբուծութիւնն ալ ունի դժուարութիւններ կլիմայական տեսակէտով,

Կը մնայ ճահիճները չորցնելու միջոցը։ Սակայն բանուորն է որ կը պակսի։ Անհրաժեշտ է մեքենաշարժ գործիքը։ Եւ պէտք է անպայման այս կամ այն միջոցով չորցնել ճահիճները, այլապէս ժողովուրդը հետզհետէ կը նուազի։

ՔՐՏԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՑՉԱՆՈՑ

Երեւանի մէջ բացուեցաւ քրտական ուսուցչանոց մը, որ 4 տարուան շրջան ունի։ Դասաւանդութիւնները կը կատարուին քրդերէն լեզուով։ Ուսանողներուն թիւն է 70, որոնց մէջ կան նաեւ քրտուհիներ։ Միւս կողմէ կը շարունակուի նաեւ քրտերէն թերթը, «Ռիա թազա» (նոր ուղի)։

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԾՆՈՒՆԴԸ

Ծննդեան տօներուն առթիւ, նորէն արթնցան Երեւանի հայ կոմունիստները՝ սկսելու համար պայքարը կրօնի, Յիսուսի եւ Աստուծոյ դէմ։ «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ ամէն օր նոր յօդուած մը կայ, որ կ'աշխատի հաստատել Յիսուսի առասպելականութիւնը։

Անոնք կ'ըսեն թէ քրիստոնէութիւնն էր, որ ստեղծեց Քրիստոսը։ Այսպէսով կ'ուրանան Քրիստոսի պատմական անձնաւորութիւնը։ Եւ քրիստոնէութիւնն ալ համադրութիւնն է ասիական կրօնական հին վարդապետութիւններուն։ Քրիստոսի առասպելական անձնաւորութիւնը հիւսուած է զանազան ազգերու դիցաբանական գունաւորումով։ Եգիպտոս ունէր Օսիրիսը, Ասորա-Բաբելոնեան՝ Թամմուզը, Պարսկաստան՝ Միհրը, Փռիւգիան՝ Ատտիսը, Փիւնիկէն՝ Ադոնիսը, Յունաստան՝ Դիոնէսը, Հնդկաստան՝ Բուդդան։ Բոլորին կը կապուի արեւին աստուածային յատկանիշը։

Երբ այսպէս մարդկային միտքը Քրիստոս մը ստեղծեց, անհրաժեշտ եղաւ գտնել անոր ծննդեան թուականն ալ։ 354 թուականին է, որ առաջին անգամ հռոմէական ձեռագիր օրացոյցի մը մէջ կը յիշատակուի Քրիստոսի ծնունդը դեկտեմբեր 25ին։ Ուրիշ յիշատակութիւն մը եւս կ'ըսէ թէ Քրիստոս ծնած է յունուար 6ին։

Եգիպտոսի մէջ սովորութիւն էր Օսիրիսի ծնունդը տօնել յունուար 6ին, երբ կը սկսէր արեւադարձը։ Ահա այդ տօնն է, որ դարձաւ Քրիստոսի ծննդեան տօն։

Երբ քրիստոնէութիւնը անցաւ Հռոմ, Միհրի պաշտամունքը որ տեղի կ'ունենար 25 դեկտեմբերին, պարտուեցաւ եւ՝ քրիստոնէութիւնն էր որ դարձաւ պաշտօնական պաշտամունք։ Այդպէս արեւմուտքի մէջ սկսան Քրիստոսի ծնունդը տօնել դեկտեմբեր 25ին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԴՊՐՈՑԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 25 յունուար. — Շէնքին գնման համար շօշափելի արդիւնք մը մէջտեղ եկած է։ Այս նուիրական գործին խանդավառ օժանդակութիւն բերին զանազան կազմակերպութիւններ եւ մանաւանդ Հայրենակց. Միութիւնները որոնց կարգին գեղեցիկ յիշատակ ձգողներ կան Մարսէյլի կրթական գործի պատմութեան մէջ։ Բայց որքան աւելի պիտի ըլլար բոլորիս գոհունակութիւնը եթէ այս խանդավառութենէն անմասն չմնային դեռ շարք մը Միութիւններ, այս առթիւ կոգգուրիչ երեւոյթը անոնց նիւթական օժանդակութենէն աւելի ոգին պիտի ըլլար։ Այսպիսի թանկագին պարտականութիւն մը իրենց կոչումն իսկ է։ Ո՞վ է որ չպիտի ուզէր, նայելով սա հինգ յարկանի շէնքին, սա կաքաւի պէս հայ աղջնակներուն որոնք հակառակ օդին ցրտութեան, լսելով թէ հոս դպրոց պիտի ըլլայ կուգան դիտել իրենց սեւուկիկ աչքերով, կամ տեսնելով ապագայ հայ ազգը որ մինչեւ իրկուն շէնքին քովէն չեն հեռանար ու իրենց «Թագաւորն ու Թագուհի»ն անոր դուռին մէջ կը խաղան։

Ըննելի է տեղական հայրենասիրութիւնը՝ այս գործին հանդէպ։

Ցարդ 25 Հայր. Միութիւններ մասնակցած են եւ իրենց նիւթական օժանդակութիւնը տրամադրած։ Ընուէնները չպիտի ատմ, որովհետեւ 25ը 30, 30ը 35 պիտի ըլլայ եւ յետոյ արդէն ամբողջ պիտի միանան եւ թէ թիկունք պիտի հանդիսանան Կեդր. Յանձնախումբին։

⁂ Յունուար 11ին տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կուսակցական դպրոցին բացումը, իսկ նոյն իրիկունը Բալուի Հայրենակցական Միութեան կողմէ դասախօսական եւ փնտռական ժողովներու շարք մը պատրաստուեցաւ։ Այսպէսով սրճարանական կեանքէն կը հեռանան մեր երիտասարդները։

Ա. Ադամեան

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Հայ գործազուրկներու օգնութեան հասնելու մտադրութեամբ, Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերութիւնը, կոչով մը հրաւիրած էր ժողովի բոլոր Հայր. Միութիւնները։

Անցեալ կիրակի, Աղքատախնամ Ընկերութեան գրասենեակին մէջ, տեղի ունեցաւ առաջին հաւաքոյթը, որուն միայն պատասխանած եւ ներկայացուցիչ ղրկած էին հետեւեալ Միութիւնները.— Աղքատախնամ, Ադափազարի, Արաբկիրի, Սեբաստիոյ, Ցարօնի, Շապին Գարահիսարի Հայր. Միութիւնները, Հօկը, Շիրակը, Սեթաւոզը եւ Հ. Մ. Մ.։

Ներկաները գնահատելով Աղքատախնամին ձեռնարկը, սկզբունքով ընդունեցին իրենց կարելին ընել, փութով օգնութեան հասնելու համար բազմաթիւ հայ անգործներուն։

Երկու կարեւոր պատճառներով, ժողովը որոշեց խորհրդակցութիւնը յետաձգել կիրակի օրուան (1 փետրուար), երբ պիտի կատարուի յանձնախումբին վերջնական կազմութիւնը։

Այս երկու պատճառներն են.

Ա.— կարեւոր թիւով Հայր. Միութիւններ պատասխանած չէին այս խիստ կարեւոր ժողովին։

Բ— Ներկայ ժողովականներէն մաս մը լիազօրութիւն չունէին, ժամանակ խնդրեցին, որպէսզի իրենց վարչութեանց կարծիքը առնեն։

Բոլոր բացակայ Միութիւնները, ժողովի հրաւիրուած են վաղը, մասնաւոր նամակներով։

Աղքատախնամը կրկին կը խնդրէ բոլոր Հայր. կազմակերպութիւններէն, իրենց ներկայացուցիչը ղրկել, վաղը, կիրակի, առաւօտեան ժամը 10ին, 17 Rue Damesme, Métro Tolbiac.

(կնիք)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Վաղը կիրակի, Vannes քաղաքին մէջ տեղի պիտի ունենայ Հ. Մ. Մ.ի ֆութպոլի եւ Ցէլօս տը Վանէթէի, առաջին խումբերուն մրցումը. առաջին անգամն է որ հայկական ֆութպոլի խումբ, Ֆրանսայի այս կողմերը կ'այցելէ։ Հ. Մ. Մ. կը մեկնի խնամուած կազմով, եւ բոլոր խաղացողները որոշած են իրենց կարելին ի գործ դնել լաւ համբաւ մը ձգելու համար թէ տեղացիներուն, եւ թէ տեղական խումբին վրայ։

Vannes քաղաքը կը գտնուի Փարիզէն 566 քիլ. հեռու Ատլանտեան ովկիանոսին վրայ։ Ունի երեսուն հազար բնակիչ։ Քաղաքը նշանաւոր է Ս Պետրոս իր Մայր եկեղեցիով, որ 8 դարուն շինուած է։ Ունի նաեւ ուրիշ եկեղեցի մը 7րդ դարէն։ Միջին դարուն Պրըթօն իշխաններու կեդրոնը եղած է։ Ճարտարարուեստը շատ զարգացած չէ։

Մետաղագործութիւն եւ նաւաշինութիւնը բաւական առաջ գացած են, հակառակ հողին անյարմարութեան եւ ճահիճներու գոյութեան։ Կան Աղաղձագործարաններ, սարտելա ձուկ չորցնելու գործարաններ, նաւաշաններ եւ քարահանքեր։

Հ. Մ. Մ.ի խումբը կը մեկնի շաբաթ գիշեր, Կար Մոնփառնասէն ժամը 8ին ճեպընթացով։

Վ. Հ.

ՁԻԻՆ ՁՄԵՌ ՊԵՍԱՐԱԲԻՈՅ ՄԷՋ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ քանի մը օրէ ի վեր ձիւնի փոթորիկ մը կը տիրէ Տօպրուճայի եւ Պեսարապիոյ մէջ։ Բազմաթիւ գիւղեր ու քաղաքներ կտրուած են յարաբերութենէ եւ հաղորդակցութենէ։ Ձիւնը երեք մեթրի կը հասնի տեղ տեղ։ Գայլերը սկսան մտնել գիւղերուն։ Գոնսթանցայի գաւառին մէջ բազմաթիւ ոչխարներ եւ երեք հովիւներ մեռած գտնուեցան։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԼԻՈՆԻ ԲՈԼՈՐ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐՈՒՆ

ԼԻՈՆ.— Ազգ. կեդր. Վարչութիւնը իր պաշտօնավարութեան տարեշրջանի լրման առթիւ, հրաժարականը մատուցած ըլլալով Ազգ. Գաւառ. խորհրդոյ, ըստ օրինի հարկանհրաժեշտ նկատուեցաւ լիազօր վարչութեան մը ընտրութիւնը կատարել։

Առ այս որոշուած է ժողովրդեան բոլոր խաւերու ներկայացուցիչներէն խորհրդակցական ժողով մը գումարելով այս հարցի շուրջ գաղափարներու փոխանակում մը ունենալ։

Կեդր. Վարչութեան կազմը ընտրուելէ, կառավարական ու եկեղեցւոյ վերին իշխանութեան վաւերացման ենթարկուելէ վերջ, եկեղեցւոյ վարչական եւ ելմտական գործառնութիւնները հրաժարեալ վարչութեան կողմէ պիտի յանձնուի նորընտիր լիազօր Կեդր. Վարչութեան եւ Ազգ. Գաւառ. խորհուրդն ալ անմիջապէս պիտի հրաժարի, նկատի ունենալով որ իր պաշտօնավարութեան տարեշրջանը արդէն լրանալու մօտ է։

Ուստի փափաքելի է որ, յառաջիկայ 1 փետր. 1931 կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Քուռ տը լա Լիպէրթէ Պասաժի տը լա Փրէֆէքթիւրի սրահին մէջ գումարելի սոյն խորհրդակցական ժողովին Լիոնի բոլոր Հայրենակց. Միութիւնները եւ քաղաքական կուսակցութիւնները մէյ մէկ լիազօր ներկայացուցիչներ ղրկել հաճին, որոնք ի ձեռին պիտի ունենան իրենց դիւանին կողմէ վաւերացուած իրաւասութեան պաշտօնագրեր, որպէսզի ընտրութեան գործը չերկարաձգուի ու եկեղեցական գործերու ղեկավարութիւնը անխափան շարունակուի եւ ներկայ գործադրկութեան մասին եւս խորհրդակցութիւն կատարուի։

Կը խնդրուի մեր հրաւէրը անպատասխանի չի թողուլ։

Գաւառ. Խորհրդոյ Ատենապետ
Ս. Փափազեան

ՎՐԷԺԽՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հիւսիսային Կովկասի Ախկիյուրդ գիւղին մէջ սեփականութենէ զրկուած գիւղացիները սպաննեցին գիւղական խորհուրդի նախագահ Ցիկին Օգուլեւան։ Սուրխարի գիւղին մէջ եւս սպաննուին կոլխոզի անդամուհի Ցիկին Սեչուլեւան։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (8)

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Միայն մէկ խումբը, մեն...մբ պետական որբանոցի որ...ր, Ախուրեան գետը կարելէ յե...ն, բանուեցան Թուրքերուն ...մէ։ Սակայն տեղին հեռաւո...թիւնը, եղանակին անօրինակ ...ութիւնը եւ Թուրքերուն ...մ ստամիճան հսկողութիւնը ան...ր դարձուցին բոլորը այս կեր... ազատել։ Շատերը մայրին եւ ...նք էին, որ կարօտով կը սպա...ն խորհրդային Ռուսաստանի ...ներկայացուցիչի «Քեբեկրաոկի» ...մանմանը։

Ու եկաւ կարմիր Վրացին,— ... Մդիվանի։ Անծանօթ մարդ ...ն տեղացի Հայերուն։ Ամբոխ ...յերը թեթեւ շունչ մը առին ...պէս համոզուած որ ալ ի...ց ամենօրեայ մահը իր վախճանին եր հասած։ Երկու դէմքեր մինչեւ հիմա կենդանի կերպով աչքերուս առաջ կը գծուին.— Գարեգին եպիսկոպոս Յովսէփեան եւ Ա. Շիրվանզադէի մեծանուն դէմքերը։ Առաջինը միակ հայ հոգեւորականն էր որ պատերազմի ընթացքին եկաւ ճակատի զօրքերուն այցելելու եւ սիրտ տալու։ Հո՞ն էր ան այն օրերուն։ Եկեղեցական իր ձեւ արտաքինին միացուցած լորուած եռանդ մը, իրօ՛ք որ ներշնչում կը պատճառէր իր այցելած զիրքերուն։ Բայց, գերի մնալէ յետոյ այնքա՛ն փոխուած ու փոքրացած էր, որ մարդ կը զգուշանար զինք նոյնացնել կարճ ժամանակ մը առաջուան փառքով եպիսկոպոսին հետ։

Շիրվանզադէի տղան երիտասարդ էր, բայց յոյժ տկար անտեղեակ կեանքի պայքարին։ Թուրքերուն մուտքը զայն գրեթէ արտաքսած ըրաւ։ Եթէ չըլլար իր սիրուհին ասու կող ... անպայման վախէն կամ սովէն պիտի մեռնէր։ Ան ալ ի վերջոյ միացաւ մեր խումբին դէպի խորհրդային Հայաստան, բայց դեռ Կարսի ամրոցներուն շղթային դուրս չեկած, մարմին մէկ կողմը, վերէն վար եւ յառաջապէս ոտքը անգամալոյծ եղաւ։ Եւ քաշելով քաշքշելով էր որ շուրջ մէկ շաբաթ մեզ հետ բերինք հասուցինք Արագած եւ այնտեղէն՝ ճամբու դրինք դէպի Թիֆլիս։

Այսպիսի ասնցուածներ եւ սակայն կեանքի կարօտէն չձանձրացածներն էին, որ շնչահեղձ կը սպասէին Մեծն Ռուսաստանի դիւանագիտական ներկայացուցիչի գալստեան։ Հազիւ Պուտու Մդիվանին իջեւանէր Գէորգ Շիխանի անուանի տունը, երբ — կարծէք Թուրքերուն ներկայութիւնը չոգիացած,— ամէն կողմէ իր վրայ լեցուեցան ամէն հասակի, դիրքի եւ սեռի պատկանող Հայեր, այլ մանաւանդ՝ Մոլականները։

Յեղափոխական շունչի ազդեցութեամբ գինով՝ կարմիր Վրացի «դիւանագէտ»ը հաւասարապէս մտնելով ժամանակը իրականութիւնը, ոգեշունչ ճառով մը ընդունեց իր բնակարան խռնուողները՝ աւետելով անոնց ազատութեան եւ անկախութեան արշալոյսը։ Ամէնքը համոզուած որ քանի մը օրէն պատուաւոր կերպով գնացք պիտի նստէին ու մեկնէին խորհրդային Հայաստան, գրուեցան իրենց տեղերը, նոյն վստահութեամբ լեցնելու նաեւ զանոնք, որոնք չէին համարձակած իրենց թաքստոցներէն դուրս գալ։

Երկրորդ եւ երրորդ օրն ալ նոյն առերեւոյթ ջերմութիւնն ու ինքնավստահութիւնը բուրեցին Մդիվանիի դէմքն ու խօսքը։ Բայց ո՛չ անկէ յետոյ։ Յեղափոխական թափը տեղի տուաւ պահպանողական զգուշաւորութեան մը եւ ծայրայեղ լաւատեսութիւնը՝ յուսախաբ յոռետեսութեան մը։

Գարապէքիր փաշան նորէրկիր բազարձեր Ալեքսանդրապոլէն ու գեւոր՝ ճարպիկ ու ճկուն յաղթականի մը դերով հանդէս կը խորհէր թէ, որոշ առաւելութիւններէ յետոյ, կատարեալ համաձայնութիւն պիտի կայանար Թուրքերու եւ ներկայացուցիչներուն միջեւ։ Ուստի, ամէն ոք պատրաստուեցաւ իր կեանքը անգամ մըն ալ ազատել այն վայրէն, որու սիրոյն համար այնքա՛ն զոհողութիւններ էր յանձն առեր ի զուր եւ զուր։ Թուրք հրամանատարը տրամադրութիւն չունէր ոսկիով եւ ազամանդներով, անգամ բռնաբարանով ու մարդով Հայաստանի սիրտը իր յաղթական գնացքին առաջ բանալու համար այնքան նպաստող Ռուսաստանին այնչափ արժէք ալ այդպիսի ժամանակ մը։

Պուտու Մդիվանին ինքզինք ոչնչով պակաս չէր երեւակայեր ցարական ներկայացուցիչներէն, մինչդեռ Գարապէքիրի համար շատ պարզ էր այն փոփոխութեան նշանակութիւնը, որ ցարիզմի անկումով յառաջ եկած էր Ռուսաստանի միջազգային դիրքին մէջ։ Եւ այսպէս, օրերը իրարու յաջորդեցին։ Քեմալի ներկայացուցիչը պահեց իր անտարբեր եւ պաշտօնական կեցուածքը, իսկ Մոսկուայի «պատգամաբերը» անցաւ հոգեփոխութեան բաւական բռնանոր փորձառութիւններէ յետոյ։

Հայ եւ մոլական «ընկեր-ընկերուհիները» սաստուեցան մինչեւ իրիկուն լեցուեցան Շիխան Գէորգի բնակարանի մէջն ու շուրջը, բոլորը միասին հաշուելով։

ՎԱՀԷ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30էն 9.30 ներքին կանոնագրի մեկնաբանում (ընկ. Գ. Հիւսեան)։

Ժամը 9.30էն 10.15 Հայ Դրօշակութեան պատմութիւն (ընկ. Գ. Մինասեան)։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Մարսէյլի Հ.Յ.Դ. Կոմիտէի կողմէ, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 84 Րիւ Շար. Սալօն Շարի մէջ։

կը ներկայացուի՝ ԽԱՒԱՐԻ ՄԷՋԷՆ

Ղեկավարութեամբ Ս. Մարութեանի եւ մասնակցութեամբ ծանօթ ուժերու։

Գիները՝ ժողովրդական

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Գ. Թաղապետարանի ընթերցասրահին մէջ.

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. Վ. ՁՈՒԼՀԷՐԵԱՆ

Նիւթ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը որպէս պետական գործօն

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած Նիսի Հայ Լսարանական միութեան կողմէ Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Գրադարան-Ընթերցարանի մէջ

(182 Bld. Madeleine)

Կը խօսի՝ Ա. ԱԲՈՅԵԱՆ

Նիւթ «Մեր ազգային բնաւորութեան գիծերը»

կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները — Մուտքը ազատ է

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած «ՏՈՐՔ» Մարզական միութեան կողմէ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Salles Harolaի սրահներուն մէջ, 3 Rue La Vieuville, մէթրօ Abbesses.

Արեւելեան նուագ յայտնի հայ նուագածուներու կողմէ մասնաւոր սրահի մէջ. 8 հոգինոց ճազ՝ ղեկավարութեամբ դաշնակահար Գ. Կարմիրեանի: — Մուտք 10 ֆրանք

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

Ղեկավար՝ ՑՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

THEATRE RENÉE MAUBEL 8-10 RUE DE L'ORIENT

8րդ. տարի — 120րդ. ներկայացում

Վարդանանցի տօնին առթիւ ժողովրդական մեծ ներկայացում 14 Փետր. Շաբաթ գիշեր ժամը ճիշդ 8.30ին կը ներկայացուի

ԱՆՄԱՀՆ ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Պատմական շքեղ հագուստներով եւ ճոխ տէքօռներով, դիւցազներգութիւն 5 արար եւ 2 պատկեր։

Գիները՝ 175 օթեակ, 20—15 փօթ. 10 պալց. Խճողումի տեղի չտալու համար կանխաւ ձեր տեղերը ապահովեցէք սովորական վայրերէն

ԾԱՆՕԹ.— Միեւնոյն ներկայացումը զարձեալ ճոխ հագուստներով Պուա Քոլոմպի մէջ, 15 Փետրուար կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին Թաղապետական թատրոնին մէջ (Րիւ տէ Հալ)

Մուտք Ա. կարգ 7.50 ֆր. Բ. կարգ 5 ֆր. Տոմսերը առնալու համար դիմել Գառնիկ Ցովհաննէսեանին 2 Րիւ Վիքթոր Հիւկօ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷԹ Պուա-Քոլոմպի Զէյթուն Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս երեկոյ ժամը 8.30ին, 79 Rue des Chambards. Պուա-Քոլոմպ։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սէն Լուի ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին տեղւոյն վրայ: Ներկայ կ'ըլլան Մարսէյլի վարչութեան ներկայացուցիչները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 5ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան խումբի ժողովը այս Կիրակի ժամը 5ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անպատճառ։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի Մասնաճիւղը կը հրաւիրէ Ալֆորվիլի հայրենակիցները ներկայ գտնուիլ իր կազմակերպած Երեկոյթ Թէյասեղանին, որ տեղի կ'ունենայ այս երեկոյ ժամը 7.30ին, Մութաֆեան սրճարանի մէջ. Rue Etieune Dolet, Alforville.

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մեր հայդուկ ընկերոջ ԱՐՇԱԿ ԲՕԼԷԵԱՆի դառնագէտ մահուան առթիւ մեր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնենք իր պարագաներուն։

Տարօնցի Ս. Զաքարեան եւ Ն. Մխիթարեան։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՇԱԿ ԲՕԼԷԵԱՆի դառնագէտ մահուան առթիւ Ռընամի Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր պարագաներուն։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Կ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2.30ին 63 Rue de la République։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին բոլոր գործօն եւ օժանդակ անդամուհիները ներկայ ըլլալ այս ժողովին։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Ուսումնասիրաց միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2ին Սօսիէթէ Լիոնէզի ճաշասրահը. կը հրաւիրուին բոլոր սեբաստահայերը։ Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն։

ԼԻՈՆԻ ԿԻՒՐԻՆԻ Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 1.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը։ Կը հրաւիրուին անդամները ու անդամուհիները։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Րընաժ, Վ. Խ.— 73 ֆր.։

Քոնսթանցա.— 1585։

Կարգադրեցինք։

Ռումանիա մէջ Յառաջի գործակալն է՝ Պ. Խաչիկ Կարապետեան, 22 Rue St. Nicola, Romans.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Գաստ եւ Սէն Ժուլիէնէն հաւաքուած է 246 ֆր., հաւաքիչներն են.— Ա. Թէրզեան, Ա. Վահրամեան, Ա. Տէրտէրեան, Գ. Ազարեան։

Է.— Լա Փոմ, Սէն Մարսէլ եւ Շատօէն հաւաքուած է 264 ֆրանք, հաւաքիչներն են.— Ա. Վահրամեան, Ա. Տէրտէրեան։

Ը.— Սէն Լու եւ Սէն Մարկրիթէն հաւաքուած է 573 ֆր. 15 սանթիմ, հաւաքիչներն են. — Ա. Զաքարեան, Կ. Մազմանեան, Ս. Չիլյովհաննէսեան եւ Հաճի աղան։

Թ.— Սէն Ժէրոմ եւ Նօթր. տամ Քոնսէլասիոնէն հաւաքուած է 264 ֆր. 35 սանթիմ, հաւաքիչներն են.—Հ. Երեցեան, Ս. Արապշեան, Ս. Ժամկոչեան։

Մարսէյլ եւ արուարձաններէն գումարը է 6847 ֆր. 20 սանթիմ.

Փարիզէն միեւնոյն նպատակաւ մեզ ուղարկած են հետեւեալ գումարները.— Յ. Սարգիսեան 1003 ֆր., Գ. Սաղրեան 140 ֆր., Գ. Կարապետեան 174 ֆր. 25 սանթիմ։

Լա Սիօթայէն Սեբաստիոյ Ալաջիխէ գիւղաքաղաքի հայրենակցական միութիւնը 300 ֆր. ուղարկած է։

Ընդհ. մուտք 8464 ֆր. 45։

Մեր շնորհակալութիւնները կը յայտնենք այս բարեսիրական նպատակին մասնակցողներուն եւ բոլոր հանգանակիչ յանձնախումբերուն, նոյնպէս մասնաւոր շնորհակալութիւններ Պ. Պ. Յ. Սարգիսեանի, Գ. Սաղրեանի եւ Գ. Կարապետեանի ու իրենց հանգանակութեան մասնակցողներուն, նաեւ Սեբաստիոյ Ալաջիխէ գիւղաքաղաքի Հայր. միութեան ու վաներ հայրենակիցներուն որոնք անձամբ 170 ֆր. նուիրած են յիշեալ ընտանիքներուն։

Կը հրաւիրենք Սեբաստիոյ գաւառացիներուն հանգանակիչ յանձնախումբեր կազմել իրենց գտնուած վայրերուն մէջ։ Վարչութեանս հասցէն՝ Avedis Vahradian, Camp. Vigtor Hugo, Marseille, (B. du R.) France.

Հանգանակիչ յանձնախումբերուն վարչութեան ատենապետ Ա. Վահրատեան, ատենադպիր Արգար Թէրզեան։

IMPRIMERIE - MASSIS

208bis, Rue Lafayette Pa

Le Gérant H. STEPH